

M. EMINESCU

O P E R E X I I

PUBLICISTICĂ

1 ianuarie – 31 decembrie 1881

EDIȚIE CRITICĂ ÎNTEMEIATĂ

DE

P E R P E S S I C I U S

EDITURA ACADEMIEI REPUBLICII SOCIALISTE ROMANIA

BUCUREȘTI

ACADEMIA REPUBLICII •
SOCIALISTE ROMÂNIA

MUZEUL LITERATURII
ROMÂNE

M. EMINESCU

O P E R E

XII

PUBLICISTICĂ

1 ianuarie-31 decembrie 1881

TIMPUL

CU 28 DE REPRODUCERI
DUPĂ PUBLICAȚII ȘI MANUSCRISE

1985

EDITURA ACADEMIEI REPUBLICII SOCIALISTE ROMÂNIA
R-79717 BUCUREȘTI, CALEA VICTORIEI 125

**EDIȚIE CRITICĂ ÎNGRIJITĂ DE UN COLECTIV DE CERCETĂTORI
DE LA MUZEUL LITERATURII ROMÂNE**

DIMITRIE VATAMANIUC responsabil al secțiunii de publicistică,
stabilirea paternității textelor, comentariile

PETRU CREȚIA responsabil filologic al ediției

OXANA BUSUIOCEANU

ANCA COSTA-FORU transcrierea filologică a textelor

AURELIA CREȚIA

EUGENIA OPRESCU

LĂMURIRI ASUPRA EDITĂRII PUBLICISTICII DIN 1881

1. Eminescu vine la conducerea cotidianului bucureștean în februarie 1880, cum am arătat în prezentarea la volumul anterior, și desfășoară, ca redactor-șef, o activitate susținută, care îl impune ca unul din cei mai mari ziaristi români. Emanoil (Manolache) Costache Epureanu, președintele Partidului conservator și al Clubului politic, încetează din viață în septembrie 1880 și cu el dispăre una din figurile proeminente ale oamenilor politici din vechea generație. Conducerea Partidului conservator și a Clubului politic o ia, în decembrie 1880, Lascăr Catargiu, asistat de un comitet format din T. Maiorescu, Em. I. Florescu, G. Manu, Al. Lahovari, T. Rosetti, Al. Știrbei, M. Ghermani, Gr. Trandafil, Gr. Păulescu și P. Teulescu. Se mențin în rezervă, cum fac și mai înainte, P. P. Carp, P. Mavrogheni și G. Gr. Cantacuzino. Noul comitet preia și conducerea ziarului „Timpul”, organul central de presă al Partidului conservator, cum și era de la înființarea sa, în martie 1876. Noul comitet hotărăște ca ziarul să, rămână, în continuare, „sub redacția” lui Eminescu, nu însă fără să se ridice și voci împotriva sa. Unii membri din comitet obiectează că poetul nu făcea parte din Partidul conservator și-și îngăduia, pentru acest motiv, să pună în discuție în coloanele ziarului probleme care veneau în contradicție cu orientarea „partitei conservatoare”. Nu aceasta era, evident, explicația pentru independența sa de gândire. Stăruie pentru menținerea lui Eminescu la conducerea ziarului T. Maiorescu, întrucât îl considera apropiat de „Juna dreaptă”, grupare reprezentată de critic în Partidul conservator.

Programul politic întocmit de Emanoil (Manolache) Costache Epureanu în februarie 1880 este întâmpinat cu rezerve de conservatori pe motiv că se limita la generalități, ce nu puteau servi ca bază în lupta politică. Maiorescu pregătește studiul *Zur politischen Lage Rumäniens*, pe care îl publică în primul număr al revistei „Deutsche Revue” pe 1881, care apare la sfârșitul lui decembrie 1880. Eminescu îl traduce imediat și-i face loc în coloanele „Timpului” în ultimul număr din decembrie 1880. Maiorescu propunea, ca orientare politică, teze ale grupării sale din Partidul conservator, între care cea mai importantă o constituia apropierea României de Imperiul austro-ungar. Maiorescu publică studiul, destinat să servească de program Partidului conservator, fără să consulte comitetul de conducere. Em. I. Florescu, Gh. Manu, Al. Lahovari îi fac criticului imputări pentru acțiunea sa. Eminescu publică studiul fără să informeze comitetul de conducere și imputările aduse criticului se răsfrângeau și asupra sa. „Junimiștii”, reprezentanții „Junei drepte”, hotărăsc să-și dea demisia din conducerea Partidului conservator. Eminescu urma și el să părăsească redacția cotidianului bucureștean. Acest lucru nu se întâmplă. I.C. Brătianu, primul ministru în guvernul liberal, adresează conservatorilor invitația să participe la proclamarea regatului. Invitația este făcută prin intermediul lui P.P. Carp, care trecea de personalitatea cu cel mai mare prestigiu politic în Partidul

conservator. Programul lui Maiorescu rămâne pe al doilea plan, mai ales că nu viza schimbări apropiate în politica internațională. Conservatorii hotărăsc, după lungi discuții, să refuze invitația. Proclamarea regatului se face în 14 martie 1881, fără participarea conservatorilor care însă își dau adeziunea la acest act politic.

Programul lui Maiorescu este criticat de presa liberală de toate nuanțele. Atacurile vin și din partea grupării lui V. Boerescu, membru marcant al Partidului conservator, întemeietorul unei grupări, Centrul, care se alătură Partidului liberal, precum și a unor cercuri cu o orientare politică independentă. „Românul”, oficiosul guvernului liberal, reproduce studiul în coloanele sale și-i consacră o suită de editoriale. Studiul este caracterizat „manifest politic” al „Junei drepte”, primejdios deopotrivă pentru monarhie și țară.

Eminescu adoptă o poziție independentă în răspunsurile pe care le dă la problemele la ordinea zilei. Poetul apără interesele generale ale poporului român, cum face și în publicistica anterioară, și se pronunță împotriva transformării țării noastre în colonie a Europei apusene.

Independența gândirii lui Eminescu în contextul vieții politice din 1881 se definește, în primul rând, prin atitudinea ce-o adoptă față de programul lui Maiorescu, pregătit să-l înlocuiască, cum am arătat, pe cel al lui Emanoil (Manolache) Costache Epureanu din 1880. Poetul avea obligația, ca redactor-șef al organului central de presă al Partidului conservator, să ia apărarea tezelor lui Maiorescu, cum procedase și în cazul *Programului* lui Emanoil (Manolache) Costache Epureanu, cu un an mai înainte. Programul lui Maiorescu cuprindea însă teze care veneau în contradicție cu activitatea poetului pe tărîmul luptei naționale, desfășurată încă din 1870. Orientarea spre Imperiul austro-ungar, teza principală a lui Maiorescu, constituia, în opinia poetului, o primejdie pentru însăși independența națională a statului român. Problema aceasta o aduce în discuție în numeroase articole, cum s-a putut vedea din volumul anterior, și asupra ei insistă și în articolele din 1881. Maiorescu ignora în programul său dualismul austro-ungar, împotriva căruia duceau o luptă susținută popoarele din imperiul vecin, încă de la instaurarea sa în 1867. Dualismul austro-ungar este supus și de Eminescu unei critici necruțătoare în articolele din „Federațiunea” din 1870 și în cele din „Curierul de Iași” din 1876 — 1877. Maiorescu elucida situația românilor din Imperiul austro-ungar și o apropiere de acesta nu putea fi pusă în discuție cîtă vreme Curtea din Viena nu-și schimba politica față de românii din provinciile de sub stăpînire sa. Eminescu avea în vedere, în sfîrșit, aspectele economice. Orientarea spre unul din imperiile vecine conducea la subordonarea economică prin transformarea țării în piață de desfacere a produselor acestuia și ruina producției naționale. Pornind de aici, Eminescu respinge programul lui Maiorescu *de plano*, ca inoportun. Poetul demonstrează că se puneau în discuție teze ipotetice într-un viitor îndepărtat. Maiorescu examina, caracterizează Eminescu programul criticului, „niște ipoteze viitoare și problematice, și la un pericol ce s-ar ivi, a arătat și modul de scăpare tot așa de *ipotetic* ca și *pericolul*”. Noul program al Partidului conservator este trecut de Eminescu în categoria utopiilor politice și poetul susține în coloanele „Timpului”, în continuare, propriul program, întemeiat pe cunoașterea concretă a stărilor de lucruri din țară.

Atitudinea sa față de proclamarea regatului nu se apropie de a nici unei grupări politice. Conducerea Partidului conservator îl însărcinează pe T. Maiorescu să expună punctul său de vedere în coloanele „Timpului”, într-un editorial cu caracter orientativ. Criticul publică în cotidianul bucureștean, în 21 martie, un lung articol, în care face un istoric al evenimentelor politice dinaintea proclamării regatului. Lasă însă în seama viitorului să se pronunțe asupra deosebirii de principii între liberali, la guvern, și conservatori, în opoziție. Eminescu interpretează conciliabilele dintre liberali și conservatori pentru proclamarea regatului, ca și expunerea lui Maiorescu în această problemă, expresia cea mai evidentă a abandonării principiilor în lupta politică. Versatilitatea oamenilor politici liberali și conservatori este denunțată în termeni necruțători. „Pînă cînd comedia aceasta ? — se întrebă Eminescu —. Pînă cînd panglicăria de principii, pînă cînd schimbările la față de pe-o zi pe alta?” Și mai departe: „Ce sîntem, comediantî, saltimbanci de uliță, să ne schimbăm opiniile ca [și] cămeșile și partidul ca cizmele?” Semnificativ este și un alt fapt. Eminescu reproduce din „Convorbiri literare” *Scrisoarea III* și-i face loc în

„Timpul”, sub semnătură, în numărul din 10 mai 1881. Poetul marca în felul acesta festivitățile consacrate monarhiei și cu critica din poezie la adresa societății din vremea sa.

Eminescu consacră în coloanele ziarului pe care îl conducea numeroase editoriale chestiunii dunărene și reproduce articole în această problemă din presa străină, în traducerea sa. Imperiul austro-ungar revendica președinția Comisiei dunărene și vot preponderent, deși nu era țară riverană între Porțile de Fier și Marea Neagră. Curtea din Viena duce o campanie de defăimare împotriva României și nu ezită să rupă și relațiile diplomatice cu țara noastră. Guvernul liberal adoptă o poziție oscilantă în raporturile cu imperiul vecin. Eminescu cere guvernului liberal să adopte o poziție fermă în chestiunea dunăreană și condamnă Imperiul austro-ungar că ducea o politică ce prejudicia suveranitatea națională deopotrivă a României, Bulgariei și Serbiei.

Campania de presă susținută de Eminescu în legătură cu construirea căilor ferate se impune să fie bine înțeleasă. Poetul recunoaște în construirea căilor ferate și, în general, în modernizarea mijloacelor de comunicație un factor de progres. Face însă o distincție foarte importantă, pierdută adesea din vedere. Modernizarea căilor de comunicație reprezintă, în opinia sa, un factor de progres pentru țările dezvoltate întrucît își pot desface mai repede producția națională. Pentru țările ce nu se găsesc în acest stadiu, modernizarea căilor de comunicație reprezintă un factor de progres numai sub raport tehnic. Aspectele sociale îi apar însă poetului mult mai importante. Modernizarea căilor de comunicație grăbește procesul de transformare a țărilor agrare, cum era și România, în „hinterland-uri”, spre care țările avansate își dirijează producția națională și jefuiesc, de aici, bogățiile naturale. Construirea căilor ferate se face la noi, aspect de asemenea important, cu capital străin. Statul român le răscumpără, cum arată poetul, în condiții oneroase și angajează, pentru decenii întregi, munca poporului român.

Eminescu examinează înființarea de noi instituții din perspectiva „claselor pozitive”. Poetul consacră fondării Creditului Mobiliar un adevărat studiu, a cărui elaborare o putem urmări și pe baza unui material bogat, păstrat în

manuscrite. Demnostrația sa este construită cu o bună armătură științifică, cum observă G. Călinescu, ca să conducă la concluzia că asemenea instituții se înființau spre a face operații bancare de speculă.

Imperiul austro-ungar și Imperiul german considerau că prin cucerirea independenței de stat se crează condiții favorabile pentru aplicarea politicii cunoscută sub numele de *Drang nach Osten*. Presa din cele două imperii desfășoară o campanie susținută în stăvilirea emigrărilor spre America și dirijarea lor spre această parte a Europei. România, se arată într-un astfel de articol, era „aptă într-o măsură extraordinară de-a primi în număr mare coloniști germani” și se putea opera, în felul acesta, „o cucerire pacinică, comercială” a țării noastre. Colonizarea României se înscriseră, după cum se vede, în politică de stat a celor două imperii. Eminescu protestează cu indignare împotriva acestei politici pe care o numește „marota” imperialismului german. Poetul își manifestă îngrijorarea în legătură cu slăbirea rezistenței naționale, față de această politică de subordonare a țării. Se explică, o dată mai mult, de ce respinge programul Partidului conservator privind apropierea de Imperiul austro-ungar.

Eminescu elaborează în această perioadă și teoria cu privire la „pătura superpusă”, care ocupă un loc central în gândirea sa social-politică. Exegeții operei insistă, mai adesea, asupra componentei „păturii superpuse” din elemente alogene și asupra acuzațiilor ce le aduce Partidului liberal pentru favorizarea lor. Asemenea învinuiri aduce însă Eminescu și conservatorilor. Este suficient să amintim de criticile sale la adresa lui Maiorescu în timpul dezbaterilor parlamentare privind modificarea art. 7 din Constituție, când îl învinuiește pentru trădarea intereselor naționale. Problema fundamentală care se pune aici nu este cea a componentei „păturii superpuse”, ci a faptului că ea se constituia din elemente care fugeau de muncă. De altfel, nu este întâmplătoare nici numirea ce i-o dă. Eminescu are în vedere, pe de altă parte, și aspectul politic. Sporirea „păturii superpuse”, trăind din exploatarea „claselor pozitive”, constituia, în opinia poetului, o primejdie națională întrucât slăbea rezistența poporului român în fața politicii de colonizare a țării noastre.

Orientarea lui Eminescu spre politica practică are la bază, cum am arătat și în *Lămuririle ...* la volumul anterior, experiența din epoca revizoratului școlar, când cunoaște nemijlocit viața poporului. Poetul critica atunci Partidul conservator, aflat la con-

ducerea țării, pentru exploatarea nemiloasă a țărănimii și cerea schimbarea sistemului de guvernare, spre a se asigura o mai mare „libertate a muncii”. Aceste critici le adresează și guvernului liberal. Orientarea spre politica practică, cu nesocotirea intereselor partidelor de guvernământ, explică și aducerea în discuție a socialismului. Presa vremii remarcă acest lucru ca un aspect negativ în paginile cotidianului conservator. Eminescu vorbește acum și de Karl Marx, pentru prima dată în publicistica sa, de unde se vede că îi cunoștea activitatea. Nu avem mărturii să demonstrăm că îi studiaseră și scrierile. Își face însă extrase din tratatele unor economiști ca Say, Ricardo, Carey, List, pe care le utilizează, ca armătură științifică, în discursul critic. Poetul preia, de aici sau de aiurea, teze și azi de actualitate. Susține, de pildă, că în societăți ca cea din vremea sa „munca se vinde în piață”. Eminescu considera ca făcând parte din „clasele pozitive” țărani și meseriași. Acum îi integrează aici și pe muncitori.

Dintre reformele propuse de guvernul liberal la inițiativa lui C.A. Rosetti stârnesc discuții aprinse în presă îndeosebi electivitatea magistraturii și votul universal. Eminescu se pronunță împotriva celei dintîi și pune anumite condiții în cazul celei din urmă. Electivitatea magistraturii putea duce, susține poetul, la subordonarea acestei instituții partidelor politice și pierderea independenței în luarea hotărârilor. Poetul nu este împotriva votului universal, însă condiționează introducerea acestei reforme de ridicarea nivelului cultural al Corpului electoral. Pîndea și aici primejdia ca acesta să devină, în absența pregătirii culturale, clientelă a partidelor politice. Previziunea sa se va confirma în desfășurarea evenimentelor de mai târziu.

Eminescu practică la „Timpul” o publicistică cotidiană, fapt care explică schimbarea tematicii o dată cu depășirea evenimentului respectiv. Revenirea la aceeași problematică se face sub formă de referință și numai privind chestiuni ce le considera importante în viața politică a țării noastre. Multe articole sînt consacrate, astfel, întocmirii bugetelor, lucrare fundamentală, în opinia sa, pentru buna gospodărire a statului. Guvernul liberal este criticat pentru nerespectarea termenelor în întocmirea lor și pentru faptul că înscriseră cifre fictive spre a se prezenta în fața opiniei publice cu bugete echilibrate. Se impune atenției dublarea cunoașterii teoretice a finanțelor cu capacitatea de analiză concretă. Poetul mînuiește cifrele cu o îndemînare încă neîntîlnită la un nespecialist în lumea lor.

Problema mai importantă în plan cultural, adusă în dezbaterile publice, privește proiectul lui V. Conta de reformă a învățămîntului. Se prevedea, în acest proiect, între altele, restrîngerea învățămîntului clasic în favoarea celui real. Eminescu angajează cotidianul pe care îl conducea în campania împotriva proiectului. Poetul se declară în favoarea învățămîntului clasic și a dezvoltării învățămîntului real în concordanță cu stadiul de dezvoltare a economiei noastre naționale.

Progresul realizat în toate domeniile de activitate, cu care se lăuda guvernul liberal, este prezentat de

Eminescu ca fiind fictiv. Întemeierea de noi instituții, nu întotdeauna răspunzând unor nevoi reale, avea drept urmare sporirea aparatului administrativ. Statul impunea noi obligații fiscale și de altă natură, care grăbeau procesul de pauperizare a „claselor pozitive”. Eminescu caracterizează această evoluție a societății românești ca o trecere de la „barbarie” la „semibarbarie”, mai rea decât cea dinfii, întrucât falsifica înclinațiile firești ale oricărei societăți spre progres.

Eminescu deschide coloanele cotidianului conservator unor colaboratori externi, atât din București cât și din provincie. Se situează pe primul loc Pantelei Popasu din Galați, care își semnează articolele cu pseudonimul Delfinul. Critică în ele, cu o violență ce-o întrece, adesea, pe cea a poetului, sistemul de guvernare din țara noastră, partidele politice și monarhia. Sînt de menționat câteva din ele: *Un glas în pustie*, *Ce face opozițiunea ?*, *Responsabilitatea regilor constituționali*, *Unitatea națională*, *Isprăvile libertăților noastre*. C.N. Brăiloiu semnează articole privind legislația: *Proiectul de lege Grădișteanu*, *Reforma judiciară*, *Ciocoliul*. *Cuvînt și instituțiune*. Tot lui îi atribuim și o parte din articolele nesemnate în care se discută chestiuni economice. Slavici publică lucrarea *Studiul geografiei în școlile noastre*, cea mai temeinică creștere de acest fel înfîlinită în presa vremii. Un loc aparte ocupă reproducerea în coloanele ziarului a monografiei lui A.V. Millo, *Țăranul*, invocată de Eminescu și în susținerea tezelor sale. Poetul reproduce și studiul lui T.V. Ștefanelli, *Cîteva date statistice și istorice din Bucovina*, publicat în „Convorbiri literare”, revista ieșeană. Prezintă interes și articole ca *Legea minelor*, *Conferința mone-*

tară, *Despre situația industriei zaharice în România*, *Salinele noastre*, care vin de la colaboratori mai puțin cunoscuți, însă specialiști în domeniile respective. Poetul continua, tipărirea, sub supravegherea sa, a baladelor sîrbești în traducerea lui Dionisie Miron, începută în anul precedent, și care se va continua și în 1882. Deși publicație politică, Eminescu face din „Timpul” și una cu deschidere largă, cum se desprinde de mai sus, spre domenii ce țin de progresul material al societății.

Eminescu își creează prin orientarea ce-o dă cotidianului bucureștean și prin modul cum discută problemele la ordinea zilei o situație tot mai precară ca redactor-șef al organului central de presă al Partidului conservator. „Telegraful” își informează cititorii, încă în noiembrie 1881, că Eminescu urma să fie înlocuit de la conducerea ziarului. Se deschide, astfel, o nouă perioadă în epoca gazetăriei bucureștene a lui Eminescu, căreia îi vom consacra volumul următor — și ultimul — din secțiunea de publicistică.

Trăsătura dominantă a publicisticii lui Eminescu o constituie și în această perioadă orientarea spre politica practică, întemeiată pe cunoașterea profundă a realităților naționale. Asistăm la desfășurări spectaculoase ale independenței sale față de partidele politice. Este suficient să ne oprim la poziția sa față de noul program al Partidului conservator, întocmit de Maiorescu, la criticile virulente privind canciliabulele dintre liberali și conservatori pentru proclamarea monarhiei ori la denunțarea imixtiunii puterilor străine în chestiunea dunăreană. Poetul apără interesele generale ale poporului român și duce o luptă susținută împotriva transformării țării în colonie a Europei apusene. Publicistica din acest volum vine să împlinească, astfel, imaginea despre activitatea unuia din cei mai mari ziariști din cultura noastră națională.

2. TEXTUL: CORPUS ȘI ORGANIZARE. Orînduirea textelor se face, ca și în volumele anterioare, strict cronologic, cu includerea, la locurile respective, și a traducerilor. Textele din manuscrise le tipărim în ordinea utilizării lor în articole, iar cînd asemenea indicații lipsesc, le facem loc în partea finală a acestei secțiuni, într-o succesiune ipotetică. Tipărim articolele cu titlurile lui Eminescu, iar cînd acestea lipsesc, le dăm noi, după sintagma inițială. Deși aceasta nu este întotdeauna revelatorie, aparține textului eminescian și ne ferește de subiectivism în improvizarea de titluri, care pot induce în eroare. Acesta este, de altfel, și unul din marile falsuri operate de editorii anteriori. Însoțim fiecare text cu indicarea datei apariției, pentru a înlesni urmărirea problemelor puse în discuție.

3. STABILIRE ȘI TRANSCRIERE. În stabilirea textului și a variantelor ne călăuzim după principiile enunțate în OPERE, VII (p. 47 — 69), cu completările din OPERE, IX (p. 55 — 56). Tipărim textele integral, după prima apariție în „Timpul” și după manuscrise, cele pe care le transcriem din caietele poetului. Ținem să precizăm că semnul [...] nu indică intervențiile noastre arbitrare și nedorite, ci lipsa unor cuvinte sau pasaje ce nu au putut fi restabilite ca urmare a deteriorării publicațiilor respective.

4. COMENTARIILE ȘI ANEXELE VOLUMULUI. Fiecare text este însoțit de comentarii, care cuprind o secțiune bibliografică, unde consemnăm prima apariție în „Timpul” și facem mențiune dacă articolul este semnat. Indicăm locul ce-l ocupă în paginile cotidianului bucureștean (Editorial, Al doilea editorial, *Din afară*, *Cronică dramatică*), informații importante pentru cunoașterea încadrării textului respectiv în dezbaterile cotidiană. Consemnăm, de asemenea, reproducerile în publicațiile românești și străine, cum nu fac edițiile anterioare. Facem mențiune, în sfîrșit, de prima tipărire în volum.

Comentariile cuprind, cu puține excepții, și o a doua secțiune în care prezentăm problemele puse în discuție în

textul respectiv și dăm informații asupra ecoului stîrnit în presa românească și în cea de limbă franceză și germană din țară. Se situează pe primul loc „România liberă.” și „Bukarester Tagblatt”, care comentează aproape toate articolele poetului și dau extrase din ele. În atenția noastră stă și presa românilor aflați, atunci, în afara granițelor țării.

Eminescu semnează numai cîteva articole pentru care facem mențiune în secțiunea bibliografică a comentariilor, iar celelalte, pentru care nu facem o asemenea mențiune, apar fără semnătură.

Pentru textele transcrise din caietele lui Eminescu indicăm manuscrisul și paginile, iar cînd este cazul, prima publicare. Dăm informații despre așezarea în pagină, grafie, mențiunile poetului, fie pentru datare, fie pentru indicarea stadiului de elaborare.

Cotidianul bucureștean folosește datarea după calendarul iulian, ca cea mai mare parte a presei românești din secolul trecut. Eminescu introduce în unele perioade și datarea după calendarul gregorian. Respectăm datarea sau datările din ziar. Pentru publicațiile străine, care folosesc datarea după calendarul gregorian, dăm în paranteze drepte și datarea după calendarul iulian, spre a evita confuziile în succesiunea evenimentelor.

Comentariile și notele noastre au caracter orientativ și informativ. Menționăm cum facem și în *Lămuririle* la volumele anterioare, că ele nu sînt destinate să se substituie studiului publicisticii eminesciene.

Volumul este prevăzut cu o listă a *Siglelor publicațiilor periodice*, *Bibliografia* lucrărilor folosite în comentarii și note, *Indici* și o *Listă* a ilustrațiilor. Pentru *Tabloul edițiilor* trimitem la OPERE, IX (p. 63 — 75), cu completările din *Bibliografia* la volumele anterioare. Bibliografia generală a publicisticii eminesciene o tipărim în ultimul volum al secțiunii,

5. DIFICULTĂȚI. Eminescu desfășoară activitate ziaristică între 1 ianuarie și 31 decembrie 1881 exclusiv în „Timpul” și nu întîmpinăm dificultăți în urmărirea scrisului său în mai multe publicații. Colecția „Timpului” de la Biblioteca Academiei Republicii Socialiste România este într-o stare înaintată de uzură, încît textele din multe numere nu pot fi recuperate în întregime. Pentru reconstituirea lor s-a folosit colecția din Biblioteca Municipală, din Piatra Neamț, din păcate nici ea completă pentru anii 1877 — 1883. Nu au putut fi consultate în colecții complete ziarele „Apărătorul”, „Cumpăna”, „Fraternitatea”, „Poșta”, „Vocea română”. Comentariile lui Eminescu în legătură cu aceste publicații reprezintă texte de referință pentru istoricul presei românești.

Multe din textele din acest volum sînt traduceri făcute de Eminescu din publicații străine, ce nu se păstrează, cu puține excepții, în fondurile din bibliotecile noastre. O parte din aceste publicații au fost consultate în Biblioteca Națională din Viena.

D. VATAMANIUC

SIGLELE PUBLICAȚIILOR PERIODICE

Siglele sînt preluate din *Bibliografia Mihai Eminescu (1866 — 1970). Volumul I. Opera*. București, Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1976, p. 15 — 20, M. Eminescu. *Opere VII. Proza literară*. București, Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1977, p. 72 — 73 și M. Eminescu. *Opere IX. Publicistica 1870 — 1877*. București, Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1980, p. 59 — 62; M. Eminescu. *Opere XI. Publicistica 1880*. București, Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1984, p. 13 — 14. Pentru publicațiile care nu figurează în aceste lucrări s-au întocmit sigle noi. Anii care însoțesc titlurile publicațiilor privesc perioada cercetată. Publicațiile „Allgemeine Zeitung”, „Die Presse”, „Deutsche Zeitung”, „Fremden-Blatt”, „Grenzboten” și „Neue freie Presse” au fost consultate în Biblioteca Națională (Osterreichische Nationalbibliothek) din Viena.

AAZ	„Allgemeine Zeitung”, Augsburg, 1881
BME	„Buletinul Mihai Eminescu”, Cernăuți, Piatra Neamț, Rîmnicul Vîlcea, 1930 — 1944
BP	„Binele public”, București, 1877 — 1881
CL	„Convorbiri literare”, Iași, 1881
CL- 1	„Convorbiri literare, Iași, 1966, 1982
CRO- 1	„Cronica”, Iași, 1980
DPR	„Die Presse”, Viena, 1881
DREPTUL	„Dreptul”, București, 1881
DZ	„Deutsche Zeitung”, Viena, 1881
ECHINOX	„Echinox”, Cluj-Napoca, 1974
F	„Familia”, Pesta, 1875
FREM	„Fremden-Blatt”, Viena, 1881
GHMC	„Gazette hebdomadaire de medecine et de chirurgie”, Paris. 1881
GL	„Gazeta literară”, București, 1964
GRTB	„Grenzboten”, Berlin, 1881
GT	„Gazeta Transilvaniei”, Brașov, 1881
INDR- 1	„L'Independance roumaine”, 1881
KRZ	„Kronstadter Zeitung”, Brașov, 1881
LIB	„Liberalul”, Iași, 1881
LL	„Limbă și literatură”, București, 1965
LUC-B	„Luceafărul”, București, 1964, 1980 — 1983
LUM	„Luminatorul”, Timișoara, 1881
MANUSCRIPTUM	„Manuscriptum”, București, 1976, 1980
MO	„Monitorul oficial”, București, 1881
NFP	„Neue freie Presse”, Viena, 1881
OBS	„Observatoriul”, Sibiu, 1881
PEL	„Pester Lloyd”, Budapesta, 1881
POP	„Poporul”, București, 1881
PRESA	„Presa”, București, 1881
RESB	„Războiul”, București, 1881
RF-2	„Revista de filosofie”, București, 1964, 1972
RFR	„Revista Fundațiilor regale”, București, 1939 — 1940
RITL	„Revista de istorie și teorie literară”, București, 1965, 1980
RL	„România liberă”, București, 1881
ROM	„Românul”, București, 1881
ST	„Steaua”, Cluj-Napoca, 1977, 1981
T	„Timpul”, București, 1876 — 1883
ȚN	„Țara noastră”, Sibiu, 1911
TEL	„Telegraful”, București, 1877 — 1881
TELR	„Telegraful român”, Sibiu, 1877 — 1881
TRANS- 1	„Transilvania”, Sibiu, 1982
TRIB-2	„Tribuna”, Cluj, 1961, 1972
UM	„Umoristul”, Pesta, 1866
VA-TM	„Vatra”, Tîrgu Mureș, 1975
VE	„Viața economică”, București, 1964

VIIT- 1	„Viitorul”, București, 1914
VR- 1	„Viața românească”, Iași, 1908
VR-2	„Viața românească”, București, 1983
VRE	„Vremea”, București, 1943

„TIMPUL”

PATOLOGIA SOCIETĂȚII NOASTRE

În situațiunea politică și în condițiunea civilă ce s-a croit familiei române prin noile legi se simte de toți o stare de siluire și o anomalie, cu toată organizațiunea savantă a instituțiunilor, în toate raporturile sociale tradiționale, încât am ajuns să nu credem în nimic stabil. Putem zice că nu este un singur om serios între noi, fie martor fie autor, în revoluțiunile ce ne-au agitat și ne agită de treizeci de ani, care să creadă în stabilitatea stării de lucruri în care ne aflăm; nu este om care să nu se întrebe când o să se sfârșească această operă interminabilă de schimbări care divizează din ce în ce mai mult societatea noastră în tabere ostile.

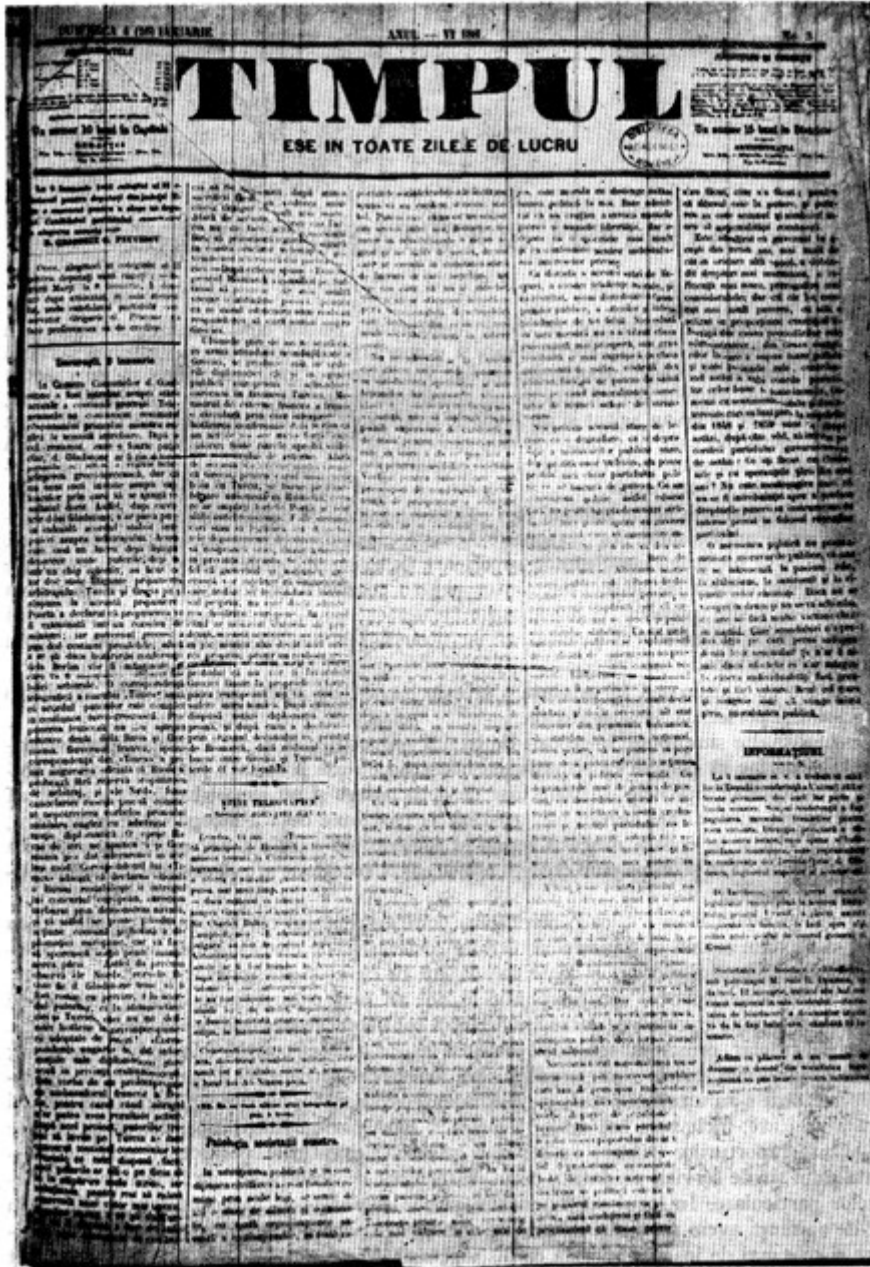
Nu ne adresăm aci la oameni cari găsesc un motiv de optimism în satisfacerea apetitului lor și ambițiunilor lor personale. Această clasă de oameni nu este făcută nici să simță, nici să înțeleagă condițiunile superioare de existență și de trai pentru o societate și nici este în stare a da cel mai mic ajutor pentru consolidarea societății. Vorbim pentru oamenii cari sunt preocupați de condițiunile de existență, de prosperitate a societății și cari se îngrijesc de soarta țării oricari ar fi credințele lor, fie conservatori, fie, precum s-au numit, liberali.

Ceea ce simțim noi în privința stării de lucruri de astăzi nu ni se pare să fie o impresiune personală și trecătoare.

Mai multe simptome, între cari limbajul provocator și aspru al jurnalelor guvernamentale, ne fac să credem că situațiunea noastră politică și socială persistă a sta în stadiul revoluționar. Spiritele sunt cuprinse de neîncredere și nu se pot împăca cu ideea că lucrurile pot merge așa precum merg astăzi. O reacțiune deja a început a se manifesta, deși cam slabă, în contra mișcării rezezi și violente cu care s-a accentuat opozițiunea coalițiunii din 1876 și, după cum credem noi, această reacțiune are să urmeze în mod irezistibil, deși treptat.

Ca să poată fi însă eficace reacțiunea contra spiritului revoluționar trebuie ca cu toții să ne dăm seamă de cauzele ce turbură societatea, de elementele ce împiedecă redobândirea echilibrului pierdut și să le combatem cu curaj și stăruință.

Moravurile publice, spiritul public la noi au luat o direcțiune foarte periculoasă și partidul care ne guvernează de patru ani de zile a contribuit foarte mult a le altera. Dintr-un principiu tutelar, principiul egalității înaintea legii, s-a făcut o armă de război între clase; toate condițiunile sociale s-au surpat și s-au amestecat într-un fel de promiscuitate; tradițiunile țării s-au uitat cu totul; o clasă nouă guvernantă s-au ridicat, fără tradițiuni și fără autoritate, încât țara cea mare, temelul și baza naționalității noastre, nu-și găsește conștiința raporturilor politice cu cei ce o guvernează; drepturile politice nu mai sunt răsplata unui șir de servicii pe datini, ci un instrument de ambițiune, de îndestulare a intereselor particulare. În locul sentimentului public dezinteresat avem pasiuni politice, în loc de opinii avem rivalități de ambiții. Toleranța pentru toate interesele cele mai vulgare și cele mai de jos este morala ce distinge astăzi lumea politică la noi. Este adevărat că nu cruțăm a invoca numele patriei și numele libertății, dar aceasta ca o ipocrie mai mult și ca o înlesnire pentru îndestularea intereselor private.

I. PATOLOGIA SOCIETĂȚII NOASTRE,
„Timpul”, 4/16 ianuarie 1881.

Ca dovadă a acestei stări de lucruri, a acestei tendențe morale, și ca rezultat, avem distribuția funcțiilor publice, a oficiilor și întreprinderilor de tot felul. Niciodată în țara noastră nu s-a văzut clasă guvernantă mai prosperă, mai gras retribuită și mai îngrășată ca clasa guvernantă de astăzi, răsărită din pământ fără să ne putem da samă cum, pe când generalitatea oamenilor de muncă suferă de strâmtorare.

Noi privim această stare de lucruri ca o degradare, ca o depravație a moravurilor publice care, deși profită unor indivizi, nu poate profita nici chiar partidului politic ce se bucură de putere. Cu un contingent politic astfel educat țara nu poate aștepta destinuri strălucite, nici poate spera un guvern tare și solid, care să întemeieze instituțiile și prin ele să dea acțiunii noastre exterioare tăria de care avem nevoie. Alterarea moravurilor publice este o cauză de degradare a moravurilor private, și consecunța neapărată este că caracterul național se strică și puterea statului slăbește. Un stat unde funcțiile publice se exploatează de-o gloată de oameni cari nu produc nimic, ci numai consumă resursele bugetare se condamnă singur a fi neputincios și sterp.

Noi avem trebuință, mai mult decât altădată și decât oricare alt stat congener din Peninsula Balcanică, să

stabilim un guvern național, serios și tare, să ne punem în pozițiune de-a putea exercita o acțiune decisivă în politica orientală. Cu deprinderile însă de gonaci de posturi, cu dezordinea morală ce întrețin în societatea noastră credincioșii și neofiții partidului zis liberal, nu se poate aștepta nici soliditate în guvern, nici pace și liniște în societate, nici putere în relațiunile noastre internaționale.

A fost lesne pentru partidul zis liberal să dărâme, fiindcă a găsit tărâmul pregătit de chiar clasa guvernantă veche, care s-a muncit în curs de douăzeci de ani, la adăpostul instituțiunilor reprezentative ale Regulamentului Organic, să paralizaze și să anuleze politica puterii suzerană și protectrice ce ne țineau în lanț. Dar ceea ce este greu, ca în orice operă omenească, este de-a clădi și întemeia instituțiuni solide, de-a forma caracterul național.

Nici caracterul național însă nu se întemeiază prin moravuri publice cari iau, de principiu îndestularea apetiturilor, nici instituțiunile prin vorbe deșarte de egalitate și libertate. Până acum partidul liberal n-a dat masei poporului decât vorbe deșarte ca instituțiuni și spectacolul depravațiunii moravurilor ca bold de caracter național, și toată doctrina sa politică este să trateze pe poporul românesc ca pe un venetic, fără tradițiuni și fără istorie, proclamând că toate printr-însul s-au făcut și s-a făcut; pentru că dânsul este la putere, și puterea sa este semnul și simbolul sacru al naționalității românești.

Este adevărat că guvernul în acești din urmă ani, mai mult decât în oricare altă epocă, a dobândit drepturi mai însemnate, o influență mai mare, prerogative mai considerabile; dar cu cât i-a crescut mai mult puterea cu atât a scăzut în proporțiune exercițiul libertății, din cauza procedărilor sale administrative, din cauza amăgirilor la care a supus toate poftele și toate pasiunile rele, contribuind astfel a slăbi coarda pasiunilor celor bune în toate inimile. Oamenii cu sentimentele nobile și dezinteresate cari au luat parte la mișcările de la 1848 și 1859 sunt în drept astăzi, după câte văd, să întrebe pe corifeii partidului guvernamental de astăzi: Ce ați făcut cu iluziunile și cu speranțele țării din acei ani? Nu este meșteșugire care să nu se fi întrebuițat spre a preface drepturile puterii în instrumente de interes privat în folosul recruților partidului.

O asemenea politică nu poate ameliora moravurile publice, ca una ce se adresează la pasiuni rele, la slăbiciuni, la interesul și la vițiurile celor chemați. Dacă nu se va opri în drum și nu se va schimba, ea are să facă multe victime chiar în partid. Câte scandaluri n-a produs deja, pe cari presa independentă le-a semnalat? Și n-ar fi nimic dacă efectele ei s-ar mărgini la câteva individualități fără greutate și fără valoare. Răul cel mare și simțitor este că atinge inima țării, moralitatea publică.

[4 ianuarie 1881]

ȘCOALA NORMALĂ SUPERIOARĂ SECȚIA BUCUREȘTI

[1]

„Monitorul oficial” din ultima zi a anului trecut dă rezumatul celor petrecute la 18 decembrie cu ocaziunea inaugurării acestei școli și cuprinde *discursul-program* rostit de maestrul de conferințe, d. I. Crăciunescu, în fața rectorului Universității, a multor notabilități școlare și-n fața studenților în fine.

Negreșit am fost datori să citim asemenea cuvântare, cu atât mai mult că trece de operă a doctorului în litere, a judecătorului de la trib. Ilfov, a profesorului de estetică de la Facultatea din București, a maestrului de conferințe de la Școala Normală; c-un cuvânt, de lucrare a unei personalități considerabile în aparență, dar *un ambițios de arginți ce se înfățișează ambițios de știință* în realitate.

Se vede că ziua de 31 decembrie 1880 a fost hotărâtă să demascheze și pe acest ilustru pseudoerudit, și pe acest speculator de știință numit Ioan Crăciunescu. Atât mai rău pentru d-sa și atât mai bine pentru tinerimea silită a culege învățătura moralei, a binelui și frumosului din prelegerile problematice ale unui plagiator ce va rămânea celebru în âst meșteșug.

E amar pentru noi să constatăm vițiul, dar în fața funestei boale a învățaților de contrabandă nu ne putem opri d-a zugrăvi precum se cuvine pe cel ce-l practică, pe cel ce are îndrăzneala necalificabilă d-a-și inaugura conferințele sale pedagogice precum urmează.

Discursul rostit de d. Ion Crăciunescu în ziua de 18 decembrie 1880 („*Monit. Oficial*” No. 292 din 31 dec. 1880, p. 3412).

Domnilor,

un împărat filozof, Marcu Aureliu, în cartea I a confesiunilor sale, enumerând toate persoanele despre cari avea să se laude, face o mențiune specială despre

L'Education dans l'Ecole libre par I. M. Guardia, docteur es lettres, professeur a l'Ecole Monge (Paris, G. Pedone-Lauriel editeur). Chapitre III. *Le professeur*, pag. 225.

L'empereur Marc-Aurele, dans le premier livre de ses *Confessions*, passant en revue toutes les personnes dont il avait a se louer, fait une mention toute speciale de ses maîtres et

magiștrii și receptorii săi și mulțumește zeilor că i-au dat așa de buni. Cu modestia care se cuvine unui filozof recunoaște, începând cu guvernorul primei sale copilării, că acești oameni înțelepți și savanți i-au dat gustul virtuții, depărtând de la el viciile și prejudițiile. Nu uită pe nici unul: Diogenet, Rusticus, Apolonius, Sextus, Alexandru Gramaticu, Catulus, Maximus; numele lor se găsesc amestecate cu acelea ale părinților săi, fraților, surorilor. Se arată, mai cu seamă recunoscător ca de la ei a aflat ca pentru a crește un copil să nu ne uităm la nici un sacrifici. Cugetare gravă și frumoasă, d-lor, care venind de la un asemenea om merită, să. fie aprofundată.

.....

În starea de lucruri actual nimic mai greu decât recrutarea profesorilor. Dificultatea, pe lângă cele spuse, mai are și alte cauze. Mai întâi funcțiunile învățământului sânt foarte modeste, fiindcă în genere sânt puțin retribuite și, fiindcă astăzi mai mult decât oricând considerațiunea o cam are averea, se găsesc mult *mai mulți ambițioși de bani decât de știință*.

percepteurs et il re-mercie les dieux de lui en avoir donne de bons. Avec la modestie qui sied a un philosophe il reconnaît, **en** commençant par le gouverneur de sa premiere enfance, que ce sont ces hommes sages et savants qui lui ont donne le gout de la vertu, en ecartant de lui les vices et les prejuges. Il n'en oublie pas un seul: Diogenete, Rusticus, Apolonius, Sextus, Alexandre le grammairien, Catulus, Maxime, dont les noms se trouvent meles a ceux de ses parents, de ses freres et soeurs. Il temoigne particuliere-ment sa reconnaissance a son arriere-grand pere. C'est grace a lui (de la ei!) que j'ai appris, dit-il, que „pour elever un enfant aucun sacrifice ne doit couter". Grave et belle reflexion qui veut etre approfondie venant d'un tel homme.

.....

Rien de plus difficile que le recrutement des professeurs. La difficulte tient a beaucoup de raisons. En premier lieu, les fonctions de l'enseig-nement sont tres modestes parce que, generale-ment, elles sont peu retribuees; et comme aujourd'hui plus que jamais la consideration est attachee a la richesse on trouve infiniment plus d'ambitieux

Al doilea, vocațiunea profesoratului e încă poate mai rară decât aptitudinile ce el exige; fără să mai punem timpul și munca, care echivalează cu un capital considerabil.

Apoi sarcina e delicată fiindcă ne ocupăm de suflete și prin urmare responsabilitatea foarte grea; și, în fine, cu capacitatea recunoscută trebuie să se unească multe cunoștințe serioase, precise, variate, asemenea și calitățile morale cari nu sînt comune în nici o profesiune și cari în profesorat sînt de rigoare. Adevărat profesor e acela care stabilește incontestabil autoritatea sa prin austeritatea caracterului său, prin asiduitatea de a îndeplini punctual datoriile, prin profunditatea cunoștințelor sale.

Plagiatură mai degradată nici că se poate închipui! Esigențele punerii în pagină a ziarului ne silește să ne oprim aci cu confruntarea. Dacă însă autorul discursului plagiat nu se va arăta satisfăcut, dacă ar avea tupeul să îngîne veri o scuză, apoi [î]i promitem o nouă edițiune de citate, esceptînd bineînțeles platitudinile și insulta la adresa elevilor din facultate, a căror paternitate nu i-o tăgăduim. Retragerea d-lui Crăciunescu cel puțin din sarcina de conferențiar la Școala Normală, o retragere forțată de bună seamă, e absolut necesară pentru interesele și viitorul acestei instituțiuni, căci ce autoritate ar mai putea inspira studenților un asemenea plagiator... care ne confirmă o dată mai mult vorba învingătorului' de la Iena: „Omul nu e decât o țifră ce n-are valoare decât prin pozițiunea ce ocupă”!

[4 ianuarie 1881]

CESTIUNEA DUNĂRII

„Corespondența politică” se ocupă, pe larg de atitudinea României în cestiunea Dunării și de opozițiunea ei în contra Austriei.

Această politică a României, zice numita foaie, [î]și are baza în cestiunile interioare. De cîteva luni opozițiunea caută să răstoarne guvernul cu orice preț. Nici o altă cestiune nu era mai bine venită ca a Dunării. „Dunărea română este a românilor”; „România dorește influința Europei, niciodată însă pe cea a unei singure puteri mari” — niște asemeni fraze au totdeauna un farmec pentru inimele „patriotice” și în acest sens presa a amezit opiniunea publică, încît guvernul român a crezut de cuviință a face mai mult decât presa declarînd printr-un organ oficios că va persista în opoziția sa contra opiniunii tuturor celorlalte puteri, împiedecînd printr-o rezistență pasivă d-a se realiza vreo combinațiune neplăcută lui. Prin aceasta — observă foaia vieneză — România a ajuns în punctul de-a sta în opoziție față cu întreaga Europă. Într-adevăr, cei din București nici n-au învățat, nici n-au uitat nimic. Ei se poartă ca și cum ar fi și astăzi sub garanția marilor puteri și uită că, o Românie independentă cată să suporte toate consecințele politice sale.

[4 ianuarie 1881]

[„APROPIINDU-SE ALEGERILE...”]

Apropiindu-se alegerile pentru deosebitele colegii vacante ale Camerei și Senatului, ne credem datori a reaminti alegătorilor conservatori îndeosebi, celor din opoziție în genere, ca să uzeze de dreptul lor constituțional și să ia parte la alegeri. Oare mai trebuie

să amintim cîte interese în adevăr naționale sunt la mijloc cari să motiveze participarea tuturor la lupta electorală? Nu. vedem partidul guvernamental desfăcut în grupuri de ambițioși , cari, încetînd de mult de-a mai viza la realizarea principiilor și nefiind capabile de a organiza ceva solid și stabil, se întrec pur și simplu în vînătoarea foloaselor materiale pe cari le dă puterea? Nu vedem că partidul roșu, departe de-a fi numai un partid recrutat din deosebite clase ale societății române, formează el însuși o clasă deosebită, a căreia meserie e politica și care trăiește

din politică și din specula frazelor mari precum alți oameni trăiesc din agricultură sau din exercitarea unei profesii ?

Veniturile statului, percepute asupra contribuabililor, deci asupra alegătorilor, sunt plata pe care cetățeanul o dă pentru a primi în schimb servicii echivalente . Ce servicii echivalente ne dau Adunările cari 'și pierd vremea m discuții zădarnice, votând însă cu iușeala aburului legile cele mai importante, cari ar trebui mult timp studiate? Ce servicii echivalente pot restitui miniștri schimbați de treizeci și șase de ori în patru ani de zile? Ce servicii echivalente pot face niște oameni cari nu știu nimic afară de Cod și ocupă cu toate acestea funcțiuni de directori de drum de fier, pentru cari se cer cunoștințe tehnice? Ce servicii echivalente pot face societății oameni cu câte patru clase primare deveniți directori de Bancă Națională? Astfel suma neproportionat de mare care se ia în fiecare an din averea comună, în loc de a se întrebuița la dezvoltarea vieții economice și de cultură a populațiilor, se împarte în sinecure mari și mici pentru o clasă de oameni fără știință, fără merit, cari, tocmai pentru că n-au nici una, nici alta, s-au constituit într-o societate de exploatare pentru care toate mijloacele de-a veni la putere sau de-a se mântine sunt bune.

Morala publică cată. să sufere mari scăderi prin asemenea stare de lucruri. Tânărului nu i se mai zice: „învață sau muncește ca să înaintezi !", ci, prin exemplele ce se dau, i se zice: „Conspiră, calomniază și vei ajunge om mare în România". Astfel vedem că rațiunea pentru care s-a ridicat în anii din urmă o mulțime de oameni la rangurile cele mai înalte e un act de rebeliune, un cuvânt de insultă la adresa Domnitorului, un pasquill și altele asemenea.

Pe de altă parte interesele agricole atârând , în țara arbitrariului administrativ, tocmai de administrație, alegătorii sunt în mare parte puși la discreția urelor și persecuțiilor administrative. Pe lângă asta statul dispune de atâtea funcții și favori pe câți oameni sunt în țară cari știu scrie și citi! Astfel administrația consistă nu în muncă, în servicii echivalente cu sumele bugetului, ci în precupețire de voturi.

Cine suferă mai mult prin această stare de lucruri sunt elementele muncitoare și sănătoase ale națiunii noastre, sunt toți aceia cari nu aspiră la privilegii și sinecure , ci trăiesc din produsul muncii lor proprii. Tocmai în clasele pozitive ale nației se observă o scădere continuă. a averii. Sub fel de fel de forme ingenioase li se sustrage acestor clase până și cel din urmă ban, pentru a întreținea cu el luxul unor nulități ambițioase, incapabile de muncă, precum sunt incapabile de dreptate și de adevăr. Dar mai mult încă: elementele românești, populația istorică a țării e stoarsă pentru întreținerea plebei internaționale a apoloșiștilor lui Blanqui , o plebe fără patrie hotărâtă și fără naționalitate hotărâtă .

E timp ca orice inimă patriotică să se miște la priveriștea mizeriei generale produsă prin cupiditatea populației flotante a acestei țări. Precum facem deosebire între „român" și „străin", am ajuns a face o deosebire între „român" și „roșu". Ca o ceată de cuceritori străini au năvălit asupra țării, constituie stat în stat, consideră ca inamici pe toți cei ce nu împărtășesc apetiturile lor, consideră populațiile ca pe o turmă bună de exploatat .

Oricine votează contra lor îndeplinește un act de mântuire a țării și a naționalității, contribuie la restabilirea bunei credințe în afacerile publice, la reintegrarea poporului românesc în drepturile lui legitime.

[6 ianuarie 1881]

[„AMINTISERĂM MAI ZILELE TRECUTE ..."]

Amintiserăm mai zilele trecute că într-un conventicul al partidului roșu se alesese , în urma atentatului Pietraru, un fel de comitet de salut public, care și-a manifestat deja existența revoluționară și odioasă. Auzim că, în urma eliberării definitive a persoanelor asupra cărora din capul locului nu putea plana nici umbră de bănuială , membrii acestui comitet și-a arătat nemulțumirea față de Excelența sa d. Tache Giani . Nu înțelegem în adevăr această suficiență din partea unor oameni cari nici sunt competenți să se amestece în resortul justiției, nici au măcar capacitatea comună de-a pricepe că acele arestări în vânt se datoaresc pur și simplu ineptiei fenomenale a prefectului de poliție, d. Radu Mihai. Acest model de agent polițienesc a fost prevenit, ca publicul întreg, că are să se comită un atentat. Publicul, cum e ironic și cu bun simț , și-a zis răsând : „Cine să-l comită dacă singurii oameni capabili de asemenea lucruri, apoloșiștii lui Blanqui, sunt la putere?" Calculul publicului era eronat însă, pentru că uitase o împrejurare. Directorate de bancă nu are statul decât câteva , asemenea și prea puține funcții retribuite cu mii de franci pe lună. Dar patrioși sunt câtă frunză și iarbă. Numindu-se d. Carada director de bancă, pentru d-alde Pietraru nu mai era loc și sunt fără îndoială o sumă de patrioși cari cu drept cuvânt se cred mai capabili decât onor. d. Carada. Pietraru însuși , bunăoară, știa mai multă carte decât o seamă de redactori de-ai „Românului", cari se procopsesc cu atâtea repejune în socoteala patriei. În elementele necăpătuite ale partidului roșu trebuia deci să se afle cuibul conspirației și aceasta d. prefect de poliție trebuia s-o știe. În loc de asta însă poliția se folosește de pretextul

încercării de asasinat pentru a aresta pe oamenii ce-i sunt neplăcuți : pe d. Grădina pentru rigoarea condeiului său, pe d. Gălățescu pentru c-a fost comisar de poliție sub guvernul conservator, când într-adevăr s-o fi distins prin privegherea exercițiilor de prestidigitație ale viitorilor pe atunci oameni mari ai României. Tot de soiul acesta au fost și celelalte arestări. O mai repetăm că d. Radu Mihai și-ar da șie și d-lui Brătianu o satisfacție nespūsă dacā, în loc de a aresta oameni nevinovați, ar justifica întrebuițarea fondurilor secrete, căci e în adevăr o ingenioasă manieră de-a le administra în așa chip încât tocmai prin întrebuițarea lor d. Radu Mihai să fie în fericita poziție de-a ști tot atāt de mult despre pregătirea atentatului ca oricare alt muritor din București care citește gazete .

[6 ianuarie 1881]

[„UNUL DIN VECHII NOȘTRI POEȚI...”]

Unul din vechii noștri poeți, d. Gr . M. Alecsandrescu, ne onorează cu trimiterea următoarelor versuri, scrise anume pentru Botezul Domnului de estimp.

[6 ianuarie 1881]

RADICALII ÎN FRANȚA

Am menționat în zilele trecute că intransigenții n-au reușit deloc în alegerile municipale din Paris, ceea ce i-a descurajat foarte mult. Acest fapt nu se poate ilustra mai bine decât prin următorul incident. Într-un arondisment republican moderat cunoscuta

Louise Michel a început să vorbească în contra lui Gambetta, ca de obicei. Dar mare-i fu surpriza când auzi mai multe voci strigând : „Afară cu ea! Gambetta a adus mai multe servicii decât toți acești nebuni! Afară!” Viteaza oratoare a cătat să plece și drept răzbunare a publicat următoarea epistolă în ziarul roșu „Citoyen ”:

Acum puteți vedea că, în mijlocul unui popor mâncat de molima oportunistă , frazele de progres și reforme sunt ridicole și nu mai rămâne decât : Revoluțiunea. Și dacā această revoluțiune nu mai e posibilă prin popor, am iarăși dreptate zicându-vă : „Țin cu aceia din voi cari merg înainte, dar nu aparțin nici unei grupe de ale dv. Liniștită și rece, sub suflarea ghețoasă a Nordului, voi merge înainte, fără ură nici compătımire pentru oamenii sau lucrurile cari opresc revoluțiunea și pe cari le consider numai ca obstacole ce cată să, dispară.

[6 ianuarie 1881]

[„CELELALTE NEGUSTORII...”]

Celelalte negustorii mai sunt cum sunt . Dar plătești mai mult decât face obiectul cumpărat? Nu face nimic. Te înveți minte și altădată deschizi ochii-n patru ca să vezi pe ce-ți dai banul. Negustoria de vorbe însă și prăvăliile de principii sunt cele mai rele din toate, căci ești în pagubă chiar de ți se oferă gratis fructele talentului Costineștilor și Caradalelor . Geaba invalidezi de zece ori argumentele aduse de onorabilele capacități de la „Românul”, geaba arăți din fir în păr că ceea ce spun dumnealor sunt basme cari n-au nici măcar farmecul de-a fi interesante ca cele dintr-o mie și una de nopți ale frumoasei Șeherezade; ele revin zilnic ca și când nimenea nu le-ar fi relevat, și toate acestea pentru ce? Pentru că publicul român, ca orice public din lume, trăiește în prezent și puțini, prea puțini se interesează,

de trecutul țării lor, ca să, știe cum au stat lucrurile acum douăzeci treizeci de ani. Astfel oricine în țara noastră căruia i-a 'nălbit barba poate spune câte-n lună și-n soare despre pretinsele sale merite și prea puțini se vor găsi cari să-i controleze vorbele. „Românul” ca organ, d-nii Brătianu și Rosetti ca oameni politici au contractat obiceiul de-a așterne în socoteala trecutului tot ce le dorește inima și, făcând meseria aceasta de precupeți de vorbe mari zeci de ani de-a rândul , au ajuns să crează poate ei înșii ceea ce spun. Noi nu ne-am mira — am mai spus-o și altădată — dacă roșii ar pretinde într-o bună dimineață că ei au creat universul și că, D-zeu a avut un rol cu totul secundar la treaba aceasta, cam acela pe care l-ar putea avea Carada de pildă la restabilirea echilibrului european. Dar, până a fi creat universul, Caradalele și Serurii au creat țara, care nu exista 'nainte , au creat naționalitatea românească, care asemenea 'nainte domniilor sale nu a existat, a creat tot, c-un cuvânt , ce se ține de neamul românesc.

Ce era lumea 'nainte domnilor liberali?

„Românul” de sâmbătă 3 ianuarie o spune :

Țara era împărțită în două:
exploatatori și exploațați ,
stăpâni și robi, boieri și români.

Singur boierul era om, el se năștea privilegiat, trăia și murea privilegiat, având numai drepturi fără datorii.

Boierul nu plătea bir; boierul nu mergea la oaste.

Noi nu suntem dintre acei cari laudă trecutul în mod necondiționat . Dar să vedem cum era acel trecut?

Sigur e că populația se înmulțea pe atunci în mod regulat, astăzi ea decrește . Țăranul se hrănea mai bine și muncea mai puțin. Azi muncește mai mult și se hrănește rău. Din regimul rău de azi rezultă apoi frigurile palustre, pelagra , anghina difterică și alte epidemii, cari pe atunci erau aproape necunoscute.

Dar care era administrația acestei țări de exploațați dată pe mâna exploatatorilor boieri?

Să vedem de ex. cum se administra averea publică la anul 1855 sub Barbu Vodă știrbei .

La 1 ianuarie 1855 se constată:

La casa mitropoliei un escedent de. 3 188 325 —
La casa mănăstirilor 5 805 824 —
La miliții 940 389 —
Beneficiul soldaților..... 1 819 100 —
Așezăminte de binefacere 668 483 —
Grădini publice. 312 272 —
Poduri și șosele 8 475 902 —
Dorobanți și grăniceri 1 428 264 —
Spitaluri 1 950 233 —
Instrucția publică 1 586 609 —
Școli comunale, de agricultură și de meserii 1 942 723 —
Totalul escedentelor 28 121 324 —

Va să zică la bugete minime un escedent anual de 28 milioane de lei vechi numai din administrațiile autonome ale institutelor .

Bugetul statului era în 1856 următorul:

Venituri: 25 394 095

Cheltuieli: 20 398 766

Escedent: 4 995 329.

Va să zică însuși bugetul neînsemnat al statului prezenta un escedent anual de 5 milioane de lei vechi: a cincea parte a veniturilor trecea la economii . Și bugetul veniturilor întregii Țări Românești era pe atuncea de 8 1/2 milioane de franci și nici aceia nu se cheltuiau toți.

Dacă acel guvern al exploatatorilor cari nu plăteau nici un bir era rău, ne veți da voie să constatăm că era și foarte ieftin, că nu-l costa aproape nimic pe poporul românesc. Pe lângă cele 120 de milioane de franci pe cari le cheltuieți d-voastră anual, bugetul boierilor exploatatori de 8 1/2 milioane era o jucărie. Vedeți dar foarte bine că acei boieri cari se nășteau privilegiați, trăiau și mureau privilegiați, având numai drepturi fără datorii, acei boieri [î]și aveau și ei partea lor bună, căci tezaurul public mai nu se resimțea de existența lor.

Dar, dacă am face socoteala Caradalelor, Stăteștilor , Costineștilor și a patrioților de toată mâna cari s-au născut cu alt privilegiu, mai odios , cu acela de-a răscumpăra drumuri de fier și a fabrica bani de hârtie și cari din

nimic au făcut averi (nu s-au născut cu ele, cum ziceți d-voastră), oare tot la acest rezultat am ajuns?

Azi o singură Carada și un singur Costinescu ia din spinarea poporului românesc de zece, de douăzeci de ori cât lua un boier mare de pe atunci, și pentru ce? Pentru că cumpără în numele statului cu 60% hârtii depreciate cari fac 18%, pentru că propun împământenirea străinilor pe categorii, pentru c-au făcut negustorie de vorbe treizeci de ani încoace.

Așadar 8 1/2 milioane lua guvernul așa numit al boierilor de la exploatatul popor; în Moldova cam tot pe atâta, deci, luând maximul, ajungem la 17 milioane de franci pentru România întreagă. De impozitele acestea statul putea să facă o întrebuințare [bună] sau una rea; bună când restituie publicului servicii echivalente cu valoarea pe care acesta o dă; rea, când risipește această valoare fără a-i restitui nimic.

Ce servicii i se dădeau populațiunii în schimb pentru aceste 17 milioane? Nu erau tribunale, nu era o administrație mai bună decât cea actuală, nu erau școli în cari patrioții actuali învățau ceea ce știu azi, nu era poliție? Ce nu era din atributele esențiale ale statului? Se jefuia oamenii pe uliță, se spărgeau prăvăliile, se făceau atentate? Nu. Cu acele mijloace minime se întrețineau serviciile publice ieftin, cum se cuvine unui popor sărac, compus în maxima lui parte din cultivatori agricoli și din mici manufacturieri. Cu vremea ar fi venit toate pe o cale mai bună, căci nu trebuie să uităm că Domnia națională era tânără și venise imediat după o epocă tot liberă ca cea de astăzi, după epoca fanarioților. Și fanarioții, ca și roșii actuali, nu cunoșteau alți adversari în țara asta decât

pe boieri. An cu an și domnie după domnie n-aveau altă grijă decât a știrbi din drepturile politice ale boierilor.

Exploatatori și exploatați? Stăpâni și robi? Boieri și români? Concedeți că, dacă ar fi voit chiar să exploateze, după cele de mai sus nu se prea pricepeau la aceasta; dac' ar fi voit să stăpânească, nu s-ar fi dezbrăcat de buna lor voie de drepturile lor, și dac' ar fi voit să nu fie români, n-ar fi putut să fie altceva decât români. Ceea ce e ciudat și paradoxal în discuția noastră e că tocmai acei boieri nu puteau fi alt decât români, chiar de-ar fi voit să nu mai fie, pe când roșii vor în ruptul capului să fie români, ca și ovreii, și în mare parte nu pot deveni. Cu toată parada de românism a d-lui C.A. Rosetti, totdeauna [î] li atâră din buzunar petecul roșu al demagogiei cosmopolite al apoloșiștilor lui Blanqui și, dacă scarpini suprafața Caradalelor de toată mâna, dai de un caracter pervers și viclean, de-o minte înclinată spre sofisme și panglicărie, dai de fanariot cu eticheta română, de ceva cu totul străin intelectului nostru național și caracterului nostru național, de-o ființă lipsită de pudoare și de omenie.

Dar boierii au avut și ei relele lor? Desigur le-au avut, ca orice oameni din lume. Cea mai mare vină însă față cu țara și cu naționalitatea lor, precum și față cu ei înșiși, a fost că v-a crezut pe d-voastră. Din momentul în care de buna lor voie s-au dezbrăcat de drepturile politice pe cari cu durere de țară le întrebuințau, de atunci a început era datoriilor publice, a d-nilor Stroussberg, a exploatării neomenoase a țării și a locuitorilor ei. Și această mare și incalificabilă vină, de-a vă fi crezut pe d-voastră, de-a fi crezut că din oameni fără tradiții hotărâte, fără patrie hotărâtă și fără naționalitate hotărâtă poate ieși ceva acătării, această vină au espiat-o pe deplin: de aceea boieri nu mai există.

Dar d-voastră, cari luați pentru. stat de zece ori pe atâta pe cât lua boierii, restituiți sub altă formă lefile ce vi se dau? Țăranul care avea zece oi are azi o sută? Cel care avea o pereche de boi are azi zece? Cel ce exploatează zece pogoane exploatează azi o sută? Nu. Din contra, numărul obiectelor trebuitoare populațiunii rurale, averea populațiunii rurale scade pe zi ce merge tot mai mult. Dar se 'mbogățește în adevăr clasa Caradalelor, Stăteștilor și Costineștilor, o clasă cu totul improductivă, care n-a 'nvățat nimic, n-au muncit nimic, și n-au avut nimic și care-a ajuns stăpână pe cei ce au învățat, pe cei ce au, pe cei ce muncesc. Exploatatori boierii? Dar întreg partidul roșu nu e decât o companie de exploatare. Și cu ce mijloace, și cu ce preț? Cu prețul sărăciei claselor pozitive și-a demoralizării generației tinere.

[10 ianuarie 1881]

[„ALALTĂIERI A APĂRUT ...”]

Alaltăieri a apărut o broșură care, cu tot odiul ce cuprind multe pasaje, e inspirată dintr-o sferă familiarizată cu jocul caleidoscopic al partidelor din țară. Broșura e intitulată cam inestetic *Lasca Catargiu și partidul conservator și Ion Brătianu și partidul liberal*. Cu toată repetarea de trei ori a interesantei particule, broșura are un stil al ei propriu, încât se suportă citirea ei până 'n capăt. Sub o aparentă imparțialitate și conform cu regula „laudă pe

adversarul pe care vrei să-l critici", broșura face o revistă repede a guvernelor de la 1866 până astăzi. Ca specimen al manierei de-a vedea, reproducem aci începutul ei:

Toți aceia care examină cele ce se petrec în Societatea noastră de vro câțiva ani văd că această societate este divizată în două partituri , unul conservator și altul liberal. Acest din urmă, deși foarte mare și numeros, este însă fracționat în mai multe grupuri, purtând diferite denumiri .

Ceea ce mai văd încă este că ceea ce mai susține pe dl. Brătianu la cârma țării este numai și numai accidentul că se află la putere și dispune de ea într-un mod vizirial . Orice reazăm moral din partea societății l-a pierdut și nu i-a mai rămas decât reazămul material ce-l dă forța Nimeni nu se mai poate îndoi că, dacă aceste Camere, în cari dl. Brătianu a izbutit acum doi ani să introducă pe cei devotați personalmente d-sale și a forma cu ei o majoritate servilă, un instrument docil , s-ar dizolva , nimeni, zic,

nu se mai poate îndoi că, chiar de-ar uza dl. Brătianu de cele mai mari violențe, tot nu ar putea reuși a avea o majoritate care să-l susție la viziriat .

Iată până aci lucruri ce toți văd și pe care nimeni nu le poate nega .

Un lucru asupra căruia se poate ridica o îndoință este de-a se ști dacă dl. Brătianu va putea să se mai mănțină încă la putere cu majoritățile ce posedă în ambele Camere. Asupra acestui punct cei ce-l înconjoară cred că, cu forța materială va putea încă dura până la expirarea mandatului acestei legislative , iar alții, văzându-l redus a se menține la putere prin expediente și având mai multă încredere în forța morală, cred că se va vedea nevoit a abandona frânele guvernului în scurt timp. Revista jurnalului „Românul” din 13 decembrie, ce este ieșită din peana d-lui Rosetti, prezintă acest deznodământ .

La întrebarea dar ce-și fac astăzi mulți oameni: „Ce se va întâmpla după căderea d-lui Brătianu? Veni-va un minister conservator sau un minister liberal?” zicem că este destul a ne arunca vederile într-un trecut recent pentru a prevedea viitorul.

Istoria faptelor trecute și consecințele lor bine studiate sunt cartea în care poate vedea cineva viitorul. Cauze identice dau rezultate iarăși identice,

Aceasta ne conduce a face paralelismul între d-l Lascar Catargiu, care a fost conducătorul partidului conservator, și domnul Brătianu, șeful unuia din grupurile sau fracțiunile partidului liberal, numit roșu.

D. Lascar Catargiu a venit în anul 1870 la putere, sub cele mai favorabile auspicii pentru d-sa. Greșalele ce comisesse domnul Brătianu de a căuta reazemul său în afară, unite cu greșalele unei administrațiuni interne incapabilă și neonestă , îl precipitară de la putere. D-sa fu smuls de pe băncile ministeriale din chiar mijlocul unei majorități ce avea în ambele Camere, mult mai numeroasă decât este aceea ce o are astăzi.

Acea majoritate, compusă din oameni aduși de d-sa prin faimoasa și proverbială sa influență morală, văzu într-o bună dimineață, cu stupefacțiunea proprie ignorantului , pe stăpânul său ridicat de un vârtej , fără măcar a putea ști din care parte venea vârtejul . Nimeni din oamenii d-lui Brătianu nu știa de ce s-a restras . Nici bănuiau , sărmanii, că puternicul Bismarck, voind a face curte împăratului Napoleon pentru a-i face o mică plăcere sau a-i da un mic semn de amicitie, a ordonat depărtarea ministrului Brătianu tocmai pentru că-i era devotat și prin acest devotament displicuse guvernului imperial francez. D. Brătianu căzând de la putere, efectele administrațiunii sale incapabile și neonestă puteau să apese rău asupra sa; se sili dar a-și da niște succesori care să-l poată menaja ; fu nevoit însă a-i căuta afară din partizanii săi, căci cei ce compuneau pe atunci grupul său erau unii ignorați , alții prea tineri (ciutaci), în fine, oameni de a treia și a patra mână . Vro doi sau trei ce se contau de întâia mână erau niște oameni foarte onorabili, purtând nume istorice, dar niște automați .

Astfel dar marea majoritate din Camere văzu pe băncile ministeriale pe d-alde d-nii beizadea Dimitrie Ghica, M. Cogălniceanu și alții, ieșiți din opozițiune, și auziră cu stupefacțiune declarațiile de dragoste ce adresau d-lui Brătianu; iar pe d. Brătianu [1] văzură pe băncile deputaților îndemnând pe devotata sa majoritate la supunere către noii stăpâni .

În zadar se sili d. Brătianu a mănține majoritatea sub ordinele noilor miniștri. Toți câți au văzut acel tablou și aduc aminte cu dezgust de cele ce s-au petrecut. Cum reprezentațiunea națională era un obiect de dispreț din cauza acelei majorități , cum miniștri d-alde d. Cogălniceanu și d-alde V. Boerescu căutau să se dea unul pe altul din minister afară, prin diferite intrigi care de care mai meschine, prin adulațiuni care de care mai base la Palat și prin fapte așa de mișelești încât de am cita unul singur ar fi suficient pentru a pune pe acei miniștri în rândul lacheilor ce-și dispută pe ascuns unul de altul favorile stăpânului . Un ministru, pentru a linguși palatul, pregătește un proiect de lege de dotațiune pentru Doamna, [1] ține însă secret de colegul său. Acesta află lucrul și într-o zi, fiind pe băncile ministeriale, [1] zărește în buzunarul vestmântului lui, [1] trage din buzunar pe nesimțite și-l aruncă în Cameră pe

jos; se găsește de un deputat și se divulgă , de aci o ceartă între d. Cogălniceanu și d. Boerescu, adevărat ceartă de lachei .

Partidul d-lui Brătianu fu atunci așa de discreditat în țară, dezordinea ajunsese la un astfel de grad încât miniștrii ajuseseră a fi efemeri . Se dizolvă Camera de către d. Manolache Costache și alegătorii, neavând înaintea lor două partiduri spre a opta, ci mai multe fracțiuni sau grupuri ostile unul altuia, compuse de oameni ce nu erau grupați în jurul unor principii, noile Camere ce înlocuiau Camerele d-lui Brătianu nu putură susține nici un minister. Anarhia , dezordinea în finanțe și administrație ajunseră într-un așa grad că însuși Domnitorul fu cuprins de o astfel de descurajare de-a vedea țara pusă pe-o cale de propășire încât cugetă a abdica . Toate pasiunile, până și cele mai meschine, se dezlănțuiră cu cea mai mare nepăsare de pericolul în care puneau țara. Toate intrigile se formară și până , și aspirațiunile la domnie reapărură . „Între țară și Domnitor este un abis!" striga de la tribuna Camerii un adept și nepot al d-lui Ioan Ghica, care astăzi s-a adăpostit la Banca Națională, după ce d. Brătianu l-a trecut prin două - trei ministere , ca consilier credincios al tronului și ca cel mai devotat dinastic .

Ministerul Epureanu căzând , diferitele grupuri ale partidului, liberali roșii, fracționiști , liberali moderați și altele, d-abia se putură pune în acord pentru a indica pe d. Ioan Ghica ca reprezentant al lor spre a compune cabinetul: nu fură însă în stare, din cauza disidențelor , nici a-i da colegi, nici a-l susține. Și, pentru a aduce anarhia și dezordinea la culme și a precipita deznodământul dramei prin abdicarea la care se arăta predispus suveranul, se urzi acel act infam și mișelesc : insulta brutală făcută reprezentantului Germaniei.

Acestea fură rezultatele guvernului d-lui Ioan Ghica, fiul adoptiv al roșiilor .

În această tristă stare a lucrurilor toți oamenii de bine, toți românii ce n-au făcut din politică un mijloc de existență sau de îmbogățire în detrimentul țării, văzând pericolul, se grupară cu toții împrejurul Constituțiunii și a tronului și căutară pe omul onest și energic ce ar putea salva situațiunea, și în unanimitate indicară pe d. Lascar Catargiu. Iată cum greșelile d-lui Brătianu aduseră pe d. Catargiu la putere, sub cele mai bune auspicii pentru d-lui, pentru că fu aclamat , ridicat la putere și susținut de toți aceia ce nu speculează asupra intereselor țării.

Până aci începutul broșurii .

Se înțelege că cu aceeași manieră riguroasă cu care se critică primul viziriat al d-lui Brătianu se critică apoi guvernul d-lui Lascar Catargiu și viziriatul al doilea al d-lui Brătianu. Toate acestea pentru a ajunge la concluzia că d. Brătianu a nimicit partidul roșu precum d. Catargiu a nimicit pe cel conservator și că amândouă partidele ca atari sunt de azi înainte imposibile. Ascuțișul este îndreptat mai cu seamă în contra dreptei conservatoare.

Conservatorii — zice autorul — sunt un mic număr de boieri mari cari formau clasa privilegiată în țară. Aceste familii de boieri mari sunt toate strâns legate între ele prin legături de rudenie sau cuscrenie . Ei se consideră ca tovarăși de-o nenorocire comună, pierderea privilegiilor lor, și nenorocirea comună aduce totdeauna o strânsă, legătură între cei ce-o suferă. . . Partidul conservator, [în] starea [în] care se află, ar fi spulberat din primele zile ale reparațiunii sale pe arena luptei. Nu noi îl vom descuraja de a se sili să se reformeze și să se organizeze . O țară constituțională are trebuință de două partide ca să, poată alterna , ca să poată face asolmentul politic. În prezent însă, România pare condamnată a suferi această lipsă. Desigur că, într-un viitor puțin depărtat, un partid conservator în adevăratul înțeles al cuvântului o să se nască **dar va naște din sânul burgheziei** ".

Cu tot tonul adesea nedrept al broșurei, cu toate epitetele nemeritate cari se adresează unora din cei mai însemnați membri ai partidului conservator, renunțăm la întrebarea: „Cine să fie acel geniu, acel personaj fenomenal care crede a putea critica pe toți de-a rândul ?" Nici vom zice fecit *cui prodest* , au făcut-o acel căruia-i folosește, căci conservatorii lăudați în acea broșură sunt , după cât știm, străini inspirării ei. Ne-am impus demult rezerva de-a tăcea cu totul asupra criticelor ce ne vin din vreo parte a opoziției și a releva numai atacurile ce ne vin de la guvernamentali. Ne mărginim așadar a releva tendința broșurii și rațiunea ei de-a fi: principiul unei reîmprospătări a partidului conservator prin elemente burgeze .

Ei bine, acele elemente n-au decât să vie. Departe de-a fi un partid exclusiv, compus din boieri mari, nu ne aducem aminte ca un cetățean onest, oricare ar fi acela, fie industriaș, fie literat, fie artist, să fi fost împiedecat de-a intra în rândurile conservatorilor, nici ne aducem aminte ca să i se fi contestat meritele sale, de orice natură ar fi ele.

Întreaga ipoteză a existenței unui partid de boieri e eronată și ne pare rău că, după atâtea dovezi în contrariu pe cari „Timpul" le-a adus în atâtea rânduri , o asemenea ipoteză imposibilă istoricește tot mai cutează a se ivi. A li se face oamenilor o vină din nașterea lor nu e nici modern, nici generos. Nouă, o repetăm pentru nu știm a câta oară, ne sunt indiferente numele proprii cari ar fi purtătoare tradițiilor politice ale acestei țări. Dar or fi învățați, dar or fi burgeji , dar or fi coborâtori din familii istorice, e indiferent. Ceea ce se cere numai e ca o asemenea tradiție să existe , să nu ce creeze un abiz din ce în ce mai mare între ființa istorică, a neamului nostru și între oamenii ce guvernează.

Dar se vor naște din sânul burgeziei elemente cari să, ia în mod firesc moștenirea ideilor conservatoare? Cu atât mai bine. Nimeni nu se va opune, precum nimeni nu s-a opus la o asemenea suplantare .

[13 ianuarie 1881]

[„AM SEMNALAT ÎN ZILELE TRECUTE ...”]

Am semnalat în zilele trecute intențiunile ce le-ar avea partidul iredentiștilor italieni asupra unor ținuturi austriace locuite în mare parte de italieni. Aceste veleități , cari se agită iar astăzi, sunt de natură a alarma iarăși pe austriaci și de aceea foile lor

nu scapă din vedere mișcările din Italia. Oficiosul „Pest [h]er Lloyd” zice, între altele, că Austria a luat acum un an măsuri de precauțiune. Ce e drept, spune numita foaie, nu s-au pus în mișcare numaidecât brigade întregi, ba nici chiar regimente; dar și cele câteva batalioane de vânători cari s-au trimis în ținuturile amenințate vor fi de ajuns spre a se răfui cu o mână de garibaldieni . În privința aceasta nu încape nici o grijă. Mai mare bătaie de cap are guvernul italian, care în propriul său interes va trebui să facă tot posibilul spre a împiedeca acea tentativă necugetată . Această misiune nu e fără dificultăți în împrejurările actuale. Ministeriului Cairoli i-ar fi fost mai ușor dacă din capul locului ar fi luat o atitudine mai energică față cu „Italia irredenta ”. Austro-Ungaria a rămas nesimțitoare când guvernul italian a crezut de cuviință să-și întărească organizația militară într-un mod al cărei înțeles și scop au provocat în afară diferite comentarii. Acum însă Austria are un drept cu atât mai mare să insiste ca Italia să evite la timp orice tulburare a raporturilor internaționale dintre cele două state. Cuvintele foii guvernamentale austro-ungare sunt destul de clare mai ales pentru cabinetul italian. Semnificativ este însă că în acelaș timp vine și unele foi curat germane a povățui pe italieni să nu cuteze a-și îndrepta dorul spre Triest. „Triestul , zice « National-zeitung », este pentru Austria ceea ce e Strasburgul pentru Germania”.

[14 ianuarie 1881]

[„VARII ÎN ADEVĂR ...”]

Varii în adevăr și din foarte deosebite puncte de vedere sunt concepute apreciațiile pe cari ziarele din capitală le-au făcut asupra reluării conducerii partidului conservator de către ds . Lascar Catargiu.

În gruparea după izvoare dăm întâietate „Românului”, fiind organul diametral opus cu vederile noastre politice.

Acest ziar zice:

Este înveselitor pentru noi ca, atunci când partida conservatoare și organul ei tratează pe toți ai noștri de *ignoranți*, s-o vedem alegând de căpetenie pe d. Lascar Catargiu.

Este o mare mângâiere pentru noi ca, atunci când suntem tratați de partida conservatoare și de organul ei ca niște oameni *lipsiți de capacitate și de inteligență*, să, vedem aceeași partidă negăsind altă personalitate de pus în capul ei decât pe d. Lascar Catargiu.

Pasajul e destul de clar, deci omenia omenie cere și cinstea cinste.

și 'nainte cu câteva zile „Românul” avusese modestia de-a zice că, daca d. Costinescu (cel cu patru clase primare și cursul de violoncel) nu merită a fi director de bancă, desigur nici d. Catargiu nu merită a fi șef de partid.

La aceasta nu avem de observat decât puțin lucru. Organul guvernului e desigur liber a admite că d. Lascar Catargiu nu are capacitate sau inteligență. E natural ca tot ce un om nu 'nțelege să i se pară incapabil sau neinteligent și sunt o sumă de oameni pentru cari adevărurile cele mai elementare sunt ca scrisoarea cu șapte peceti. D. Lascar Catargiu a dovedit pururea că înțelege foarte just, ca cumpăna chemică , orice cestiune de interes public, și de aceea

n-a răscumpărat drumuri de fier, n-a avut Basarabii de cedat, nici categorii de împământenit ; a dovedit pentru țară îndestul că o minte clară și o inimă dreaptă plătesc în viața unui popor mai mult decât o mie din frazele oratorice ale Flevilor ori din încercările stilistice ale Caradalelor, de aceea lipsa de înțelegere pentru

2. „VARII ÎN ADEVĂR ...” J. „Timpul”, 14/26 ianuarie 1931.

superioritatea calităților înnăscute pe care o manifestă redacția „Românului” nu poate dovedi nimic. Cu totul altfel stă cu diplomele universitare .

În adevăr societatea modernă, pentru a-și asigura mersul ei regulat, cere de la demnitarii publici a căror inteligență n-o poate constata altminterlea învățătură. Noi înșine am zis: din generația trecută s-a ales tot ce se putea alege bun; aproape toți fruntașii partidelor politice [î] îi aparțin ei. Va să zică criteriul pe care timpul [î] oferă prin zecimile de ani petrecuți în serviciul țării e și pentru noi și pentru oricine suficient spre a dovedi inteligența și caracterul unui om. Acest criteriu al timpului aparține însă trecutului.

Din trecut s-a ales d. Brătianu șef de partid, iar Serurii și Caradalele plebe, din trecut s-a ales d. Catargiu șef de partid din miile de contemporani cu cari a copilărit și cari au rămas necunoscuți .

Dar oare tânărul Costinescu are dreptul de a pretinde să fie măsurat cu aspra măsură a trecutului? Născut alături cu liceul și cu universitatea, n-a avut tânărul unde-și căpăta diploma? Măsura modernă e mult mai îngăduitoare decât cea veche. Ea nu cere de la om sa fie născut cu minte și cu caracter din mila lui Dumnezeu, ci se mulțumește cu atestate cari dovedesc urmarea regulată a studiilor . Înaintea măsurii vechi onor. d. Costinescu rămâne foarte îndărăt, căci e cam mărginit din fire și caracterul consistă în aptitudinea de-a vâna funcții și întreprinderi cât se poate de grase . Așadar, pentru măsura trecutului nu întrunește nici o condiție pentru a sta unde stă. Din punctul de vedere al învățaturii testimoniul celor patru clase primare nu-i dă dreptul la nici o aspirație ... Așadar cum rămânem ?

Desigur că nu modestie așteptăm de la confracții noștri. Ilustrul Sihleanu e un om prea cuminte pentru a-i putea pretinde să recunoască contrariul, ilustrul Costinescu prea învățat pentru ca să aibe bunul simț de-a nu se compara cu generația de oameni care s-au născut în timpul instrucției private, pe când nici un titlu academic nu se putea câștiga în țară. Însă pentru noi trebuie să fim dreți: n-am pretins nicicând de la bătrâni să scoată diplome dintr-un timp în cari ele nu se puteau căpăta și, daca am combătut pe d. Brătianu ca geniu universal, n-am făcut-o pentru că n-a avut cum și unde învăța, ci pentru că *pretinde* a ști tot fără să aibă măcar bunul simț comun. D-sa e strateg , e financiar, e tehnic , e totul într-o persoană, pre când singurul talent real pe care-l posedă e acela de diplomat de școală bizantină, diplomat al intrigii de caracter personal, lipsită de orice idee mai mare și mai generoasă.

Pe aceeași clină , mai temperată însă, o aflăm pe „Presa”. Ea zice:

Trebuie să fim dreți, deși noul ales nu posedă o cultură întinsă și variată, deși n-are nici măcar talentul oratoriu , el este însă un bărbat de stat distins, un om care de zecimi de ani, fiind în diverse funcțiuni publice, cunoaște foarte bine țara sa, are un spirit practic și conciliator și, mai presus de toate, este un om de treabă, un om cinstit.

Merci de atestatul de bună purtare!

Asupra culturii întinse și variate care caracterizează universalismul breslei avocaților am avea însă de observat că există oarecari Cartagini delende și oarecari „*acusativum cum infinitivum* ” care ne-au făcut a nu prea regreta lipsa acestui surogat al adevăratei științe. Când timpul, nu diplomele, a fost însărcinat a constata aptitudinile unui om și le-a constatat pe deplin, când acest timp, în îndelunga fierbere a împrejurărilor și în sclipitoarea lui nestatornicie, în care cei mai mulți jucau rolul de giruete , a dovedit la un om și mai mult: un caracter drept și statornic sau, ceea ce relevă „Presa”, un om de treabă și cinstit într-o generație în care cei mulți sunt de-a dreptul malonești , iar o minoritate oarecare se mulțumește cu mănținerea aparențelor onestității , credem că ne putem dispensa și mai mult de venerabilele piei de vițel ale culturii întinse și variate și a ne mulțumi cu cunoștința de țară și oameni și mai cu seamă cu acea calitate ce distinge pe omul de stat înaintea ambițiosului și a curtizanului : cu integritatea și energia caracterului.

[14 ianuarie 1881]

ȘCOALA NORMALĂ SUPERIOARĂ

SECȚIA BUCUREȘTI

[2]

Ptolemeu , fiul lui Lagus , istorisește scriitorul Lucian , aduse în Egipt două curiozități : un sclav cu două fețe, negru corb pe o parte, alb ca laptele pe cealaltă, și o cămilă cu totul neagră.

Regele spera ca vederea acestor rarități va ațâța surprinderea supușilor și va mări gloria sa; adună dar pe egipteni la teatru, unde li se espuse pe rând omul și cămila . Fiasco complet pentru mărinosul principe: unii spectatori nu-și putură stăpâni râsul , alții, cuprinși de spaimă sau ca să nu-și profaneze mai mult simțământul frumosului privind la acești monștri, fugiră din teatru. Cămila fu lăsată să moară de foame, sclavul fu dăruit.

Tot cu doi monștri ne gratifică zilele acestea și maestrul de conferințe, d. I. Crăciunescu : întâiul , discursul plagiat , *omul cu două fețe*, cum am zice; secundul și cel din urmă, întâmpinarea sa, cămila *moartă de foame* a regelui Ptolemeu .

Analizărăm în coloanele acestea, acum opt zile, capul d-operă (*ridiculus mus*) al maestrului , publicat în „Monitorul oficial”; câtă surprindere a pricinuit în publicul inteligent espunerea noastră se poate constata din faptul că administrația ziarului abia mai posedă câteva exemplare pentru colecție din numărul de la 3 ianuarie. Astăzi semnalăm și recomandăm atențiunei lectorilor secunda elucubrațiune a eruditului în *plagiaturi* .

Răspunde d. Crăciunescu în numărul nostru de alaltăieri:

1) Da, este adevărat, în loc de a-mi da osteneala să produc ceva original, în loc de-a imprima cugetării tiparul individualității mele, am *plagiat* după „Guardia ” chiar primul paragraf cu care debutai în discursul rostit înaintea profesorilor de la universitate;

2) Da, nu tăgăduiesc , am plagiat și alte paragrafe, platitudini chiar accesibile inteligențelor celor mai comune;

3) Îmi pare rău în fine că n-am avut timp să fiu și mai complect în acest soi de compunere . Însă, continuă d-sa, sunt scuzabil pentru toate acestea fiindcă în întâiul ordin:

a) Vin atât de târziu în rândurile învățaților;

b) Am atât de puțină ambițiune să produc ceva original încât :

c) Mărturisesc că nu mi-a trecut prin cap să caut cu orice preț a nu plagia .

Și apoi în alte ordine de scuze adaogă:

A) Plagiatul se întâmplă zilnic: Beaudrillart n-a plagiat pe Bastiat ?

B) Moralistul Labruyere legitimează plagiatul : *le choix des pensees est invention* ; de când nu mai e adevărat?

C-un cuvânt , o *mărturisire* categorică a săvârșirii plagiatului și o încercare de scuză , de legitimare , alcătuiesc al doilea *monstru* al d-lui Crăciunescu .

Ar urma să deschidem aci o parenteză și să întrebăm pe conferențiar : De când cuvântul „plagiat ” se traduce prin eufemismele *rezumat* și *reprodus*? De ce se ferește a întrebuița vorba proprie acolo unde se cuvine? Dar nu mai relevăm aceasta: culpabilului e dat a recurge la orice mijloace de apărare; o singură rugămintă avem să-i adresăm: să caute expresiunile cele mai politicoase , cele mai conforme bunului ton prin care s-ar desemna cuvântului *mărturisire* calificativul *rușinoasă* și legitimării atributul *neadevăr* și să binevoiască a le considera ca zise de noi.

În adevăr este rușinos din partea unui doctor în litere, profesor la facultate să zică:

N-am avut nici timp, nici cap să concep prolegomenele unui discurs ținut la Universitate și am preferit să deschid pe „Guardia ”, care mi le-a dat gata; puțin [î]mi pasă de auditor , de școlari, mai ales cari n-au nici *moral* nici caracter etc.

Dar nu numai lipsa de pudoare încununa *regiunile friguroase* , înălțimile înghețate ale eruditului nostru și, de astă dată ierte-ne lectorul că nu ne putem reținea indignarea , d-sa a săvârșit o crimă. Da, a comis un spergiur contra științei, violând cele mai sacrosancte tezaure ale clasicismului , corupând adevăratul lor sens.

Ce susține și ce combate Marcu Aureliu în cartea 1 a confesiunilor sale? Laudă pe profesorii casei sale, mulțamește strămoșului său că nu l-a lăsat să frecventeze *școalele publice*, pe cari le *critică cu* înverșunare. Cu totul altfel interpretează d-l Crăciunescu acest paragraf — consecuența naturală a celor ce fură cuvinte când nu le au — d-sa atribuie lui Marcu Aureliu *păreră care convinge singură, fără să facem apel la istoria omenirii, de importanța rolului ce a luat școala ca factor în constituirea civilizației unui popor*. Ciudată literatură clasică! *Et nunc plaudite vos Romani* am putea zice colegilor săi de facultate. Dar dacă Marcu Aureliu a susținut aceasta cum rămâne cu Quintilian , profesor stipendiat *de stat* și cu păreri opozite d' ale acestui împărat? Ce se mai alege de Juvenal , care într-una din satirele sale scrie:

Poenituit multos vanae sterilisque cathedrae ?

Marcu Aureliu și Juvenal a lădat școala sau Quintilian ? Nu e vina noastră dacă d. Crăciunescu n-a citit pe „Guardia” și pe pag. 226; d-sa promite că l-ar fi plagiat și acolo, dar n-a avut timp! Vina e a acelor ce l-au recomandat ca destoinic a fi profesor de facultate, căci noi îl cunoaștem demult și, din ruptul capului, știind ce prețuiește, nu l-am fi dispensat de concurs. Tezele d-sale cari au câștigat titlul de doctor sunt lucrări străine, toți o știu, afară poate de capii instrucțiunii publice. Aderer , profesor la Charlemagne , maestru de conferințe la St. Barbe, i-a scris teza latină *Comparațiune între Erodot și Tucidid* . Gaston Boissier , profesor de literatura latină la Sorbona , i-a lucrat pe cea franceză: *Le peuple roumain devant ses chants nationaux* , iar bărbații erudiți , doi-trei câți avem în țară, au oferit cu plăcere d-lui Crăciunescu pentru d. Boissier materia acestei din urmă. Fără dânsii ilustrul rector de azi ar fi rătăcit încă mult și bine în regiunile ghețoase ale ingrateri *științe*. Dar talentul concepțiunii cine nu-l cunoaște? O probă între altele, devenită proverbială la Paris: mutismul său la moartea părintelui Snagoveanu !

Sărmanul La Bruyere , și pe dânsul l-a chemat în ajutor pentru ca să-l mutileze ca pe împăratul filozof . Se vede că d. Crăciunescu crede că a rupe șase cuvinte dintr-un paragraf și a le așterne pe hârtie este a produce argumente? Se poate pentru plagiatori ; noi însă complectăm paragraful citat din Labruyere, chiar abuzând peste măsură de spațiu, sperând că cel puțin acum s-o umili îngâmfatul nostru pedant.

Iată ce zice La Bruyère (*L'Art d'écrire* par Charles Gidel , Ollendorf editeur , Paris, pag. 103):

Il y a des esprits , și je l'ose dire , inférieurs et subalternes qui ne semblent faits que pour être le registre ou le magasin de toutes les productions des autres génies . Ils sont plagiaires , traducteurs , compileurs : ils ne pensent point . Ils disent ce que les auteurs ont pensé ; et comme *le choix des pensées est invention* ils n'ont rien d'original et qui soit à eux , ils ne savent que ce qu'ils ont appris et ils n'apprennent que ce que tout le monde veut bien ignorer , une science vaine , aride , dénuée d'agrément et d'utilité , semblable à une monnaie qui n'a point de cours .

Socotim că n-am putea să zugrăvim mai bine pe ilustrul nostru contradictor decum o face Labruyere. Să-l mai învoace și altădată în susținerea tezei sale!

Cel puțin în materie juridică d. magistrat Crăciunescu ar fi trebuit să nu ignore că înainte de 1791 nu exista nici o legislație relativă la dreptul autorilor (consultați : *Études sur la propriété littéraire* par Ferd . Worms și *Propriété littéraire* par Robert le Barrois D'orgival) ; că , într-un timp când reputația autorilor atârna de favoarea celor mari, Voltaire, Racine, Pascal , Labruyere prea puțin se îngrijeau dacă alții 'i plagiază . Ei scriau p-atunci :

Il en est des livres comme du feu de nos foyers , on va prendre ce feu chez son voisin , on l'allume chez soi, on le communique à d'autres et il appartient à tous .

A legitima dar plagiatul invocând autoritatea lui Labruyere ori Voltaire echivalează cu a căuta cristianismul înainte de Christ . Strânsă logică, profundă erudiție!

Desfidem în fine pe d. Crăciunescu a dovedi că Baudrillard a plagiat pe Bastiat. [1] citează, [1] reproduce sistemele, dar nicicând Baudrillard n-a deschis pe Bastiat la pag. 105 și, plagînd-o , n-a făcut din cuprinsul ei pag. 90 a operii sale.

Numai d. Crăciunescu a putut să ia deviza din Juvenal :

Lucri bonus est odor ex vre

Qualibet .

Baudrillard cunoaște regulile omeniei și trăiește la Paris.

Dar la urma urmelor să presupunem că ar fi rostit d-l Crăciunescu discursul său la Paris, nu la *College de France*, desigur, ci cel mult înaintea *debitanților de vin* la Tivoli-Vaux-Ilall bunăoară. Ar fi avut oare curajul să se înfățișeze acolo cu „Guardia” și Ernest Renan în loc de-a se munci să-și facă un discurs? De ar fi îndrăznit în adunare ar fi fost fluierat și a doua zi ziarele l-ar fi veștejit pentru vecie. Dar la noi, la marginea Orientului, ce nu se debitează, numai bani să iasă!

Creдем că de astă dată maestrul de conferințe e satisfăcut și cu prisosință convins că nu dup-o concluzie preconcepută obicinuim a ne modela critica.

Încă un cuvânt.

Nu contestă, nici afirmă d. Crăciunescu că ar fi plagiat și alte paragrafe pe lângă cele indicate de noi acum opt zile ... Conform făgăduielii notăm aci încă câteva izvoare în cari d-sa și-a botezat discursul. Nu pare rău cu tot dinadinsul că, din lipsa de spațiu, nu putem uza de astă dată de partida dublă, românește-franțuzește, ca în numărul anterior; trimitem dar pe lector la pag. VI, VII, 106, 162 și 273 din *Questions Contempo-raines* par Ernest Renan, 2-eme edition, Michel Levy, Paris; la pag. 197, 198 și următ. din „Guardia”, *oper. cit.* în fine, fără voia noastră sântem siliți înainte de a termina să deziluzionăm chiar pe rectorul Universității, căruia conferențiarul [1] adresează o meritată laudă în finele discursului. Ei bine, nici meritele, nici etatea, nici activitatea onor. d. Zalomyt n-au fost suficiente spre a inspira d-lui Crăciunescu o idee originală. Nu! A trebuit să răsfoiască elogiul răposatului Claude Bernard și *Lettre a un ami d'Allemagne* ale lui Ernest Renan pentru ca să poată zice despre cei 30 de ani de activitate ai vene-ratului profesor *grande mortalis aevi sfatium*.

Totuși d. Crăciunescu continua a fi maestrul de conferințe, profesor de facultate, ba, culmea indiferinței, ne trimite după opt zile de matură gândire un monument întreg de... platitudini și de neesactități și o jumătate de citat din La Bruyere. N-avem oare dreptul să raportăm asupra acestor vremuri ciudate ceea ce George Sand scria după 1840 într-un moment de amărăciune:

Que notre époque est bete et triste, sans grandeur et sans prestige. Si, au moins, elle était bonne et honnête, on lui pardonnerait d'être ennuyeuse; mais elle est entre les mains des juifs et, si Jesus re-venait, ces gens-la le remettraient en croix.

[14 ianuarie 1881]

ALIANȚA NORDULUI

Cu privire la zgomotele despre restabilirea alianței celor trei împărați un corespondent din Berlin susține că prin

sferile competente din capitala Germaniei nu e nimic cunoscut despre o asemenea eventualitate. Cu toate acestea nu se poate nega că relațiile dintre cele trei mari puteri nordice sânt astăzi și vor rămâne foarte bune pe cât timp politica Rusiei nu va lucra contra tendințelor Germaniei și Austriei de-a consolida Orientul. Este adevărat că actualmente și celelalte puteri urmăresc aceleași scopuri și nici chiar din partea Engliterii nu e de temut astăzi o politică contrarie. Corespondentul mai adaugă că în Berlin se vorbește numai de bine despre Franța și politica exterioară a Franței este sprijinită în tot modul, mai ales cu privire la Grecia. Germanii par a fi convinși de onestitatea și iubirea de pace a Republicei. Dar cu toate acestea cei din Berlin cred a nu trebui să scape din vedere că alegerile iminente din anul acesta pot aduce o schimbare în Camera deputaților francezi. Gambetta este considerat ca setos de acțiune în Orient și deci nu poate fi un factor sigur al păcii.

[14 ianuarie 1881

[„ZILNIC NI SE SPUNE ...”]

Zilnic ni se spune că împlinirea programului partidului roșu ar fi realizarea tuturor aspirațiilor naționale. Credem că s-ar împlini o dorință comună tuturor cititorilor de gazete, neesceptând pe aceia ai „Românului”, dacă acel program, presupus atât de cunoscut, s-ar publica din nou, ca să știm pozitiv ce vor confrății.

Noi mărturisim că suntem avizați adeseori să ghicim punctele acelui program din articolele „Românului”, de-a le descifra din simpatiile pe cari le exprimă, de-a reconstrui sub cutele hainei naționale liberale figura adevărată a monstrului .

Astfel în „Românul” de la 6 ianuarie aflăm câteva degete fosile după care vom încerca să reconstruim organismul idealului politic al d-lui C.A. Rosetti.

Iată ce se zice acolo despre comunarzii franceji:

Sunt vreo doi ani însă de când se formă o nouă partidă, care și-a dat numele de intransigente .

Această partidă are în sânul ei mulți bărbați *onorabili* și cu *merite*. Ea s-a compus însă mai cu seamă de către foștii exilați și deportați ca membri ai revoluțiunii comunale (*recte* comuniste) de la 1871.

Această partidă cere a nu se ținea seamă de nici o piedecă, nici chiar de aceea a *timpului ș-a osebirii de instrucțiune și educațiune*.

Ea cere a se schimba tot ce poate fi *mai mult sau mai puțin rău*, dar a se schimba *îndată, fără repaos și fără tranzițiune*.

Singura osebire între dânsii și ceilalți este că intransigenții vor să facă tot și îndată și ceilalți înțeleg că sunt siliți să lupte cu liniște pentru a le putea face fără curmare , dar *treptat* . .

...ei cer ceea ce toți simt că nu se poate face încă în situațiunea prezinte a Franciei.

Între relele mai mult ori mai puțin mari pe cari intransigenții vor să le schimbe îndată, fără tranzițiune, iar ceilalți vor să le schimbe fără curmare , dar *treptat*, neputându-se face *încă*, sunt următoarele:

proprietatea,

religia,

familia,

moștenirea și multe altele.

Ni Dieu , ni maître !

După „Românul”, oamenii cari vor să înlătore proprietatea, religia, familia, moștenirea, sunt „bărbați onorabili și cu merite”, sunt „simpatoci poporului”, societatea „îi iubește”.

Comunitatea de averi, comunitatea de femei, comunitatea de copii, *ni Dieu , ni maître* , iată idealul intransigenților și a mult lăudatului d. Blanqui. Toate bune și frumoase, numai am dori ca ziarul nostru guvernamental să facă declararea netedă că și pentru România va lucra *fără curmare* , dar *treptat*, la ajungerea acestor ținte nobile.

Îndealtmintrilea un mic și gentil început ni-l dă în același număr.

Adresându-se roșilor , le zice:

Mari fapte ați făcut. Convingeți-vă însă că trebuie să întăriți edificiul , ca să nu mai poată să-l surpe reacțiunea.

La lucru dar, căci nu mai aveți decât 5 — 6 luni de lucru.

Care-i acel lucru?

Între altele,

... este de făcut reorganizarea iuștiției .

Pentru acestea noi spunem îndată că nu este decât un singur mijloc.

Alegerea judecătorilor de către un Corp electoral ad-hoc pe termen de cinci ani, cu dreptul de realegere .

Așadar, nu știința dreptului pozitiv, nu diploma de capacitate, nu serviciile îndelungate și un probat simț de justiție vor mai decide, ci ... alegerea. Desigur că la alegere vor fi partizi, se va amesteca politica. Ferice de împriecinuiții cari vor fi votat în contra judecătorului ales.

[16 ianuarie 1881]

ITALIA ȘI AUSTRIA

Am semnalat zilele trecute că oarecari veleități ale *Italiei irredenta* asupra Triestului au început a preocupa mult nu numai presa austriacă, dar și pe cea germană. Corespondentul din Viena al unei foi germane scrie următoarele asupra mișcării din Italia:

Ministrul de război al Imperiului, comitele Bylandt-rheydt , și capul statului major, mareșalul Schoenfeld , văd lucrurile mai serioase decât cercurile guvernamentale din Roma, cari vor a da acestei mișcări un caracter inocent . De mai mulți ani statul major dezvoltă o activitate însemnată tocmai în ținutul Isonzo , unde fortificațiunile făcute și dislocările de trupe probează că Austria nu voiește a fi surprinsă. Este adevărat că guvernul s-a încercat să nege că ar fi trimis trupe spre sudul Tirolului , dar fără succes. Cată să mai menționez că nu demult un funcționar superior al acestui Imperiu mi-a zis următoarele cuvinte: „Nici într-un punct nu suntem așa de simțitori ca la frontiera noastră de sud, unde însă avem o spadă bine ascuțită; vai de acela ce va da peste dânsa ”. Dar să sperăm că guvernul italian va fi destul de prudent ca să țină în frâu pe irredenți . El e dator să împiedece orice mișcare ce ar putea periclita liniștea vecinului său.

Sunt importante revelațiunile date de oficioasa „Norddeutsche Allgemeine Zeitung" asupra calculelor Irredentei .

Această partidă, zice foaia germană, contează pe o Franță gambetistă care nu există încă și pe un conflict între Austria și Rusia care cu greu se va întâmpla .

Totodată numita foaie accentuează asupra solidarității monarhilor față cu revoluțiunea internațională.

[16 ianuarie 1881]

[„OPT ȘI CU A BRÎNZEI NOUĂ»...”]

„Opt și cu a brânzei nouă", acesta e epitetul ironic pe care într-un rând ieșenii îl scosese grupului liberalilor moderați, pe când d. Conta făcea încă parte dintre ei. Opt săptămâni ține postul cel mare și cu săptămâna brânzei nouă. Partea a doua a locușunii nu era decât o nevinovată aluzie la un membru al acelu grup, care are îndealtmîntrelea un nume destul de românesc, de care n-ar avea nevoie să se jeneze . Porecla e mai veche decât statele române de dincoace de Dunăre, dacă ne întemeiem pe ce ne zice Miklosich în *Wanderungen der Rumunen* .

Dar nu de istoria unui cuvânt străvechi e vorba aci, ba nici măcar de grupul liberalilor moderați, cari n-au pățit decât ceea ce le-am prezis noi de la întâiul moment de șovăire politică. Cunoscând lumea, le-am prezis că într-o zi, dezabuzați și dezgustați , se vor aduna împrejurul stindardului lor, pur odinioară, pătat și zdrențuit azi prin o involuntară complicitate cu roșii. Ei n-au știut, mulți nici nu și-au putut închipui ce va să zică roșu. Astăzi o știu pe deplin, deși cam târziu .

Cu totul altundeva bate vorba noastră. Opt și cu-a brânzei nouă s-a ales dintr-o altă colectivitate politică, condusă de un om fin, mlădios, inconsternabil , condusă de (marele nostru om de stat) d. Vasile Boerescu.

În adevăr, pentru seara de 13 ianuarie d. Vasile Boerescu (marele nostru om de stat) a convocat la domiciliul său marele partid al Centrului... Portarul său, în așteptarea unui imens număr de oameni, luase un aer grav, pentru a domina cu spiritul autorității sale marea îmbulzeală de la poartă. Sara era liniștită.... Zăpada strălucea în singurătatea

uliței .

Deodată, în liniștea solemnă a serii, s-aude un zgomot de îmbulzeală strașnică. Cine se îmbulzește , cine nu încapă pe uliță ?

Era unul ... un membru al Centrului, apoi a mai venit încă unul, apoi iar unul, până la opt, opt persoane (mari și late cum s-ar zice), afară de prințul Dimitrie Ghica.

Poate oricine să-și închipuască ce fierbere și ce tumult era în casa d-lui Vasile Boerescu, ce gălăgie trebuia să facă imensa mulțime de ... opt, afară de prințul.

3. [„OPT ȘI CU A BRÂNZEI NOUĂ...”]. „Timpul”, 17/29 ianuarie 1881, reproducus în „Dinele public”, 18 ianuarie 1881.

D. Vasile Boerescu luă cuvântul . Glasul său stăpâni gloatele . D-sa arată 1) că-l însăpăimântă decăderea morală a organului d-sale „Presa” 2) că Centrul, marele partid al Centrului, n-a încetat de-a exista și că nu s-a confundat un singur moment cu roșii, cu toată intrarea d-sale în ministeriu.

Unul din neagra și nesfârșita mulțime luă cuvântul .

Da ~ zise el — existența Centrului și necontopirea lui cu radicalii, cu toată intrarea d-tale în ministeriu, se dovedește îndestul prin faptul că, acum patru ani, tot în saloanele acestui local, la zămislirea ideii Centrului, erau față ca membri fondatori preste cincizeci de persoane, tinere în mare parte, inteligente și independente , pe când azi n-au răspuns la convocarea d-tale ca ministru decât 7 — 8 inși (afară de prințul Dimitrie Ghica), dintre cari patru funcționari dependenți de Ministeriul de Externe. Da, existența Centrului și necontopirea lui cu radicalii se mai dovedește și prin aceea că toți membrii fondatori ai partidului Centru au părăsit Centrul și pe d-voastră personal, pe dată ce ați intrat în ministeriul radical, atașându-se cu toată inima pe lângă partidele de opoziție.

Oratorul a conchis că ar fi inutil a se mai cerca reabilitarea Centrului și a ziarului „Presa”, atât de decăzut.

La aceste cuvinte bine simțite și cari nu cuprindeau decât purul adevăr, d.Boerescu n-a răspuns nimic; a declarat însă că, întru cât privește starea materială a „Presei”, ea este asigurată; roagă însă pe asistenți (anume pe cei cu funcții) să binevoiască a se însărcina cu colaborarea , pentru a o face mai citibilă . Se 'nțelege că funcționarii asistenți nu putură refuza cererea d-lui ministru.

Aceste zise, neagra mulțime se risipi.

[17 ianuarie 1881]

SITUAȚIUNEA ÎN SIRIA

Din starea de lucruri a unei părți se poate conchide cu siguranță la situația generală a Imperiului otoman. Un corespondent din Beyrut scrie ziarelor vieneze:

În orașul nostru domnește o vie fierbere. Din toate părțile țării sosesc trupe; corăbiile aduc recruți cari, după ce se echipează , pleacă pe vapoare spre Tesalia. Lungi șiruri de cămile încărcate aduc provizii și cereale . Prin toate cazarmele și oficiile domnește o activitate febrilă. Mai toate ziarele grecești sunt interzise ; în fine orașul are întocmai aceeași fizionomie ca și în ajunul izbucnirii războiului ruso-turc. Soldatul e mai puțin entuziasmat , dar este liniștit și rezolut și se vede că războiul cu grecii nu e atât de simpatic cum a fost cel cu rușii. Siria suferă mult din cauza acestor preparative războinice. Atâtea brațe viguroase, lăsând sapa și lopata, au pus mâna pe arme! Comerțul stagnează deja de la 1875, când colera a bătuit țara. O criză generală apasă asupra acestei frumoase provincii a Imperiului otoman. Recolta n-a fost strălucită; mătasa, productul principal al Siriei , a fost în cantitate destulă, dar de o calitate mediocră . Pe lângă acestea mai vine și dușmănia dintre mahomedani , druji și creștini. În Damasc sunt arestările la ordinea zilei și anume din cauza placatelor revoluționare cari pe timpul lui Midhat Pașa se afixau pe ziduri. Astfel Siria prezintă o icoană tristă, atât sub raportul politic cât și sub cel economic.

[18 ianuarie 1881]

[„BIZANTINII DE LA «ROMÂNUL»...”]

Bizantinii de la „Românul” s-au agățat de-un articol al d-lui T. Maiorescu, publicat într-o foaie străină și prin care d. Maiorescu, în toată independența sa de publicist, cercetează anumite cazuri în care ajutorul Austro-germaniei ar putea să fie folositor Româ -

niei în contra unor dispozițiuni prea cotropitoare ale elementelor slave ce astăzi ne înconjoară. D. Maiorescu n-a vorbit nici în numele *bătrânei* , nici în numele *junei drepte*, nici chiar a dezvelit un program al său de politică practică și imediat aplicabilă . A examinat însă niște ipoteze viitoare și problematice și, la un pericol ce s-ar putea ivi, a arătat și modul de scăpare, tot așa de ipotetic ca și *pericolul*. Trebuie ca reaua credință și setea de calomnie ale organului d-lui Rosetti s-ajungă până la tâmpire pentru a scoate de aci un întreg program de politică externă și, printr-o procedare de generalizare cu care ne-am familiarizat, a rezuma în persoana d-lui Maiorescu pe tot partidul

conservator.

Doamne Dumnezeule! Cîte persoane n-au rezumat pe rînd pînă astăzi partidul conservator după organul din Strada Doamnei , de cîte ori au avut necesitate bizantinii de la „Românul” de-o astfel de absorpțiune pentru trebuințele zilei? Când d. Dimitrie Ghica, din motive ale sale personale pe care nu aveam dreptul a le cerceta, a crezut că trebuie să sprijine pe d. I. Brătianu și să voteze concesiunea Stroussberg, partidul conservator era rezumat în d. Dimitrie Ghica, deci partidul conservator a votat concesiunea Stroussberg. Când d. N. Crețulescu , într-o broșură, susținea (bine sau rău nu apreciem) că trebuie să cedăm de bună voie Basarabia Rusiei, d. N. Crețulescu era atunci personificarea partidului conservator. Și partidul conservator, împreună cu d. N. Crețulescu , vindea Rusiei Basarabia. P-aci , p-aci să crează Burtă verde că partidul conservator a fost la Livadia, că partidul conservator a trecut Dunărea, că dânsul a pierdut Basarabia încă din luna iunie 1877.

Neadevăruri îndrăznețe, calomnie . Puțin după acestea d. Dimitrie Ghica și N. Crețulescu au dat d-lor însuși d-lui Rosetti cea mai plăcută dezmințire , lepădându-se cu zgomot de partidul conservator și intrînd unul ca ministru în cabinetul Brătianu, celalt primind prezidenția majorității roșie din Senat. Pentru noi nu criticăm deloc purtarea acestor onorabili domni; fiecare este liber într-o liberă țară să facă cum crede că e mai bine! Însă pînă aci! Și numai de faptele d-lor nu putea să fie responsabil partidul conservator de care se lepădau . Deunăzi, mai singur dintre conservatori, d. Carp , din motive credem foarte onorabile, luă o atitudine favorabilă guvernului în cesiunea izraelită. Citiți „Românul” de atunci. După această foaie d. Carp era singurul reprezentant autorizat al conservatorilor; ceilalți nu meritau nici să fie menționați . Mai alaltăieri prințul Grigorie Sturza inaugurează un partid nou și o politică exterioară specială. Deși cu cavalerismu-i conosciut declară că s-a despărțit de partidul conservator, „Românul” nu vrea! Și un an de zile repetă că conservatorii sunt vînduți Rusiei și că prințul Grigorie Sturza este samsarul acestui târg . În fine astăzi d. Maiorescu scrie într-o foaie străină un articol de politică speculativă , în care prevede oarecare complicațiuni cari nu se vor ivi poate niciodată. Și foaia în care este scris articolul, și declarațiunile autorului arată pînă la evidență că sunt opinii rostite în numele autorului, care nu-l leagă decît pe dânsul . De astădată „Românul” destituie din postul de șef al partidului conservator pe dd . Dimitrie Ghica, N. Crețulescu , Carp , Grig . Sturza și botează cu acest titlu pe d. Maiorescu. Dară de astădată nu Rusiei, ci Austriei s-a vîndut partidul conservator și samsarul a fost nu d. Grigorie Sturza, ci d. Maiorescu. Frumoasă logică! Minunată bună credință ! Curat mod de-a face polemică! Dezgustul ne îneacă în fața acestor calomnii neșiruite , condeiu ne cade din mână și ne întrebăm dacă în astă țară sunt oameni destul de tâmpiți pentru a mai da cea mai mică atențiune divagațiunilor defăimătoare ale unui organ care, pe rînd , a acuzat pe aceiași oameni de cele mai mari crime în contra țării sau le-a recunoscut cele mai nobile și mai frumoase cugetări. Dar, înțelepți și onești protivnici, chiar așa să fie. Fie d-l Maiorescu șeful partidului conservator, fie programul său al partidului conservator. Lăsînd la o parte arguțiunile bizantine, articolul său nu zice altceva decît un lucru: dacă vecinii noștri de la nord ar amenința independența sau teritoriul nostru, statul nostru ar trebui să caute alianțe la aceia cari, ca și noi, au interes a nu permite unei singure puteri a se întinde prea departe cu cuceririle sale. Tot astfel dacă, ceea ce se poate întîmpla , pericolul ar veni din partea pangermanismului , apoi n-ar trebui să căutăm sprijinul nostru în puterea interesată, ca și noi, a pune o margine acestei extensiuni ? Ce este asta decît politică de echilibru , politică de prevedere, politică de patriotism ? Dar d-nii de la „Românul”, învâțați a căuta în orice mișcare, orice manifestare a unui om politic, un interes imediat și tangibil , și-au pus întrebarea nu dacă ideile d. Maiorescu sunt înțelepte și patriotice , dar ce folos imediat poate să tragă dintr-ânsele ?

I-a prins frica. Oare ni s-ar face concurență? Oare meritele câștigate cu atîta osteneală cu răscumpărarea , cu Dunărea etc. au să fie uitate? Oare ne părăsc la stăpîn ? Fiți pe pace, onorabili protivnici! Partidul conservator nu caută a veni la putere pe asemenea căi. Nu sînteți amenințați a vă despărți de s{fân }tul buget. Puteți să mai urmați cu negustoria d-voastră politică. Mergeți de la un ministru străin la altul, alergați de la Neva la Sprea , oprindu-vă și pe Dunăre; căutați să fiți iubiți de unii fără ca să fiți bănuți de alții. Grea încercare, dar demnă de geniul d-voastră politic, și pentru aceasta este un mijloc sigur, pe care-l cunoașteți mai bine decît noi. Dați-le la toți tot ce cer.

[20 ianuarie 1881]

LOUISE MICHEL

Nu fără cuvînt d-ra Louise Michel a ajuns a fi celebră în felul ei. Ea este într-adevăr un tip de aberațiune .

Înteligența ei, ca a copiilor, ca a națiunilor neieșite din pubertate , întoarce pe dos orice idee mare. Fourier a zis că, din perfecțiune în perfecțiune , oamenii vor ajunge să facă a le crește o coadă c-un ochi în vârful . Astfel înțelege și Louise Michel teoriile lui Darwin. Un redactor a lui „Gaulois” a avut o conversațiune cu vestita domnișoară. Următoarele pasaje caracterizează misticismul acestei eroine roșie:

D-ta ești anarhistă sistematică ? o întreabă redactorul.

Certele școalelor nu sunt nimic pentru mine. Fiecare din aceste școale îmi pare că procură o stațiune prin care va trece societatea: socialism , comunism, anarhie . Socialismul de care ne-am apropiat va realiza și umaniza justiția. Comunismul va perfecționa această stare nouă, care va avea expresiunea sa finală în anarhie . În anarhie fiecăruia îi va fi ajuns dezvoltarea sa completă. Poate că se vor descoperi simțuri noi. Omul, ajungându-și plenitudinea , nemaiavând nici foame, nici frig, nici una din mizeriile prezente, va fi bun. Atunci nu va mai fi cod (penal), nu vor mai fi jandarmi. Nu va mai fi guvern: anarhie . Tot ce vedem din această eră este poezie, o sublimă radiare de justiție.

Redactorul i-a mai făcut următoarea observare:

V-am auzit predicând revolta și revoluțiunea sângeroasă .

Nicidecum. Am zis numai că nu trebuie s-avem frică a ucide p' un om spre a scăpa o sută.

Aprobați teoria regicidului lui Felix Pyat ?

Defel. Acesta e un sistem întrebuițat de nihilști .

Vi se atribuie un aforism deja faimos care țintește în contra lui Gambetta.

Când porcii sunt grași îi tăiem? Niciodată n-am zis asemeni grosierități . Amicii d-lui Gambetta îl insultă comparându-l cu un animal. Eu nu voi să se ucidă porcii și de aceea n-aș lăsa să se îngrașe .

[20 ianuarie 1881]

[„«PRESA» RECTIFICĂ ÎNȚELESUL...”]

„Presa” rectifică înțelesul ce-l dădusem locuțiunii „opt și cu-a brânzei nouă” și ne spune că cele opt săptămâni cari preced pe-a noua, a brânzei, sunt în adevăr nu *din post*, ci din dulcele Crăciunului .

Plini de grație oricând ni se relevează o adevărată greșală, mulțumim confrăților de la „Presa” pentru binevoitoarea rectificare și-i asigurăm că, dacă am avea cândva a scrie un lexicon de locuțiuni române, vom ține seamă de prețioasele ei indicațiuni .

Dar, dacă pe de-o parte mărturisim franc eroarea noastră lexicală , nu putem pe de alta să admitem rectificările materiale pe cari ni le face „Presa”.

Mai alaltăieri, zice „Presa”, a fost în adevăr o mică întrunire, dar nu a membrilor partidei Centru, ci numai a redactorilor foii noastre.

Prin aserțiunea aceasta nu se schimbă deloc ceea ce am zis noi. Totalitatea redactorilor „Presei” e identică cu totalitatea membrilor marelui partid al Centrului. Cât despre visul aievea (coșmar) în urma căruia am fi atribuit d-lui Boerescu și unui alt asistent cuvinte pe cari nu le-ar fi rostit, se poate în adevăr ca fidelitatea logosului să nu fi fost stenografică , dar esența cuvintelor rostite e cea comunicată de noi.

Sorgința căreia - i datorim informațiile noastre e, în cazul acesta, prea sigură ca să nu preferăm a bănuși pe redactorii „Presei” că se cam jenează a confirma zisele noastre. Neagra mulțime se compunea în adevăr din opt, dintre cari patru funcționari dependenți de Ministeriul de Externe și două rude de-aproape ale d-lui Boerescu, iar vorbele vajnice au fost rostite de un tânăr care nu e nici funcționar, nici rudă a marelui om de stat. Dacă nu spunem numele e că ne sunt indiferente.

Să admitem însă, pentru un moment, că în adevăr acea „mică întrunire” era compusă numai din ... redactorii „Presei”.

Acum câteva zile „Presa” anunțase că d. Vasile Boerescu și prințul Dim. Ghica nu au nici un amestec, nici direct, nici indirect, în redacția acestui ziar.

Dar la *mica întrunire* a redactorilor au luat parte ... ca redactori se 'nțelege , deși n-au nici un amestec direct sau indirect, d-nii Boerescu și Dim. Ghica.

Care-i adevărul? Redactori sunt , sau n-au nici un amestec?

Mica întrunire a redactorilor „au luat măsurile ce se văd indicate în fruntea « Presei». Nici mai mult nici mai puțin !", zic onorabilii confrăți .

Să vedem ce măsuri s-au luat?

Redacția ca și direcțiunea, fiind *politic cu totul reorganizată* , se anunță d-nii abonați etc. că se pot adresa la biurul redacțiunii , unde vor afla unul cel puțin din cei trei directori *politici* ai „Presei” .

Va să zică s-a reorganizat redacția și direcția *politică*, s-au numit trei directori *politici* fără ... fără să se fi consultat marele partid al Centrului?

Iată ce ni se pare curios.

Sau cei opt..., afară de d. Dimitrie Ghica, sunt exact totalitatea membrilor marelui partid, și atunci aveau dreptul să-și împartă între ei demnitățile politice ale partidului; sau nu constituie ei totalitatea, și atunci o reorganizare *cu totul* fundamentală, deci o numire de noi directori politici, cari să vorbească, și să lucreze *autorizați* în numele marelui partid, nu putea să se opereze decât de cătră marele partid, și nu se putea o mică întrunire de redactori să ia măsurile ce se văd indicate în fruntea „Presei”, măsuri de-o reorganizare *cu totul*.

Din această dilemă nu puteți scăpa, onorabili confrăți , decât mărturisind pur și simplu adevărul. La opt . . . , afară de prințul, la opt inși e redus partidul, dintre cari patru funcționari ce atârnă de Ministeriul de Externe, două rude de-aproape ale d-lui Boerescu, d. Boerescu ipsissimus , plus *un* independent fără slujbă care înclină spre disidență .

Tot în polemica adresată. nouă „Presă” mai zice că ne-ar fi *înfundat cu argumentele ei* în cestiunea proiectului Grădișteanu.

„Presă” are halucinații cari fletează puterea de judecată a redactorilor ei și pe cari nu le împărtășim . „Timpul” n-a tratat cestiunea aceasta. Doi onor. membri ai partidului conservator, sub semnăturile lor și declarând anume că vorbesc în numele lor propriu, au polemizat cu „Presă”. Noi din parte-ne n-am făcut decât a exprima oarecari rezerve asupra principiului retroactivității , care ne pare tot atât de puțin fixat în privirea marginilor lui ca și acela al rațiunii *de stat*. De-a înfundat sau nu „Presă” pe cineva cu acea ocazie nu putem ști pentru că n-o citim. Noi împărtășim cu totul părerea d-lui Boerescu, că e un organ decăzut și că ... redactorii ei cată să se silească a o face mai citibilă ...

[21 ianuarie 1881]

[„ARE HAZ «ROMÂNUL»...”]

Are haz „Românul”.

Pe cât timp d. C.A. Rosetti se mărginea a-și arunca în lume logosurile apocaliptice sau d. Costinescu apărarea celei mai populare cestiuni, a răscumpărării , lucrul era mai puțin glumeț; ba fondul discuțiunii : îmbogățirea patrioților prin pensii reversibile și prin speculă la bursa asupra hârtiilor ce făceau 18 și aveau a se cumpăra cu 60 la sută, fondul zicem, era chiar foarte trist și dezgustător .

Acum însă „Românul” face istorie, și istorie națională.

E tocmai ca și când Offenbach ar scrie mitologie greacă, și d-ra Louise Michel *Viețile Sfinților*.

Iată dar ce ne zice „Românul”:

Ușor este a zice: d-nii Brătianu și Rosetti aștearnă în socoteala trecutului tot ce le dorește inima. Dar pentru a putea zice aceasta ar trebui ca protivnicii noștri să nu se declare drept coborători și apărători ai acelora cari, făcând toate relele, au înnegrit pe toți cei cari se încercau de a face binele în contra lor.

Partita națională există de când există țara și de atunci ea se luptă împotriva boierilor reacționari și antinaționali , partitei care s-a fost pus, cum ziserăm adesea, *punctul de razem al pârgheii sale afară de națiune*; partidă care n-a avut alte arme decât intriga înăuntru și în afară, răzvrătirile , denunțările la străini și omorul .

Cunoscută e de toți anarhia ce domnea în țară după moartea lui Mircea I și lupta îngrozitoare ce se deschise între boieri, împărțiți în două tabere, *aceia care cereau stabilirea feudalismului și aceia cari susțineau emanciparea țaranului*.

Acești din urmă (cari susțineau emanciparea țaranului) izbutiră , și puseră pe tron pe Vlad Dracul, care lăasă,

domnia fiului său Vlad al V . .. Boieri [î] numesc Vlad Țepeș, Vlad cel Cumplit, și-l înfățișează lumii ca un monstru.

Pentru ce dar? Fiindcă acest Domn, a cărui memorie trebuie reabilitată în fața națiunii, a pus în țeapă pe boieri, *cei mișei și trădători*, a făcut *noi* boieri, dând dregătorie ostașilor pentru fapte vitejești , ceea ce supăra foarte mult pe *boierii cei antinaționali* , și pentru că-i fu milă de soarta norodului.

Până astăzi Vlad Țepeș rămâne pentru toate spiritele supraficiale , după mărturisile *boierilor*, un călău, un monstru, un dușman al neamului său.

Nemulțumiți de Vlad Țepeș, boierii reacționari trec în partea turcilor ... partida acestor boieri pune pe tron pe un favorit al turcilor. Ce nume-i dă istoria? Radu cel Frumos.

Pentru ce?

Pentru că-i fu milă de acești boieri și se arată cumplit pentru popor, întărind *privilegiile și sporind birurile* , reînființând și cele desființate .

Pentru că se uni cu turcii în contra lui Ștefan cel Mare.

Pentru că dete țara în mâinile turcilor și primi să plătească un tribut anual de 20 000 galbeni.

Pentru c-a dăruit Giurgiu sultanului . . .

Vlad Țepeș se urcă iarăși pe tronul Munteniei ... Ce fac acei boieri? Fug la turci, le vând țara, pun de ucid pe Vlad ...

Ce nume poartă în istoria noastră acela pe care boierii 'l pun cu ajutorul turcilor pe tronul Munteniei , acel fiu denaturat care primește o coroană scăldată în sângele tatălui său etc. etc.

Istoria 'l numește Radu cel Mare.

Mare în adevăr căci de la dânsul începe decadența *Țării Românești*.

Boierii sunt mulțumiți : Radu le-a mărit privilegiile.

Unde foc a citit venerabilul redactor al „Românului” toate poveștile acestea? Sau și le închipuiește singur, își bagă degetul în gură și le inventează?

Dar să admitem pentru un moment că aceste lucruri ar fi scrise undeva, să admitem așadar:

Că o partidă națională exista din timpul lui Mircea cel Mare;

Că ea susținea emanciparea țaranului;

Ca șef de partid era Vlad Dracul și Vlad Țepeș.

Iar pe de altă parte exista un partid reacționar , care se răzima pe străini și voia întărirea privilegiilor.

Să întrebăm așadar istoria cine era acel Vlad Dracul, șeful partidului național liberal de pe atunci?

Mircea I a domnit de la 1387 — 1419, adecă treizeci și doi de ani. În timpul său Casa Lancaster a ajuns pe tronul Angliei, au trăit Ioan Huss și Ieronim din Praga, au primit burggravul Friederich de Nürnberg marchionatul Brandenburg, s-a-ntemeiat

actuala Casă imperială a Germaniei; s-au lăjit puterea turcilor în Europa: o vreme peste tot foarte turburată și politicește și bisericește, căci tot atunci au fost Conciliul de la Constanța ; în zilele lui erau războaiele între Franța și Anglia, trei împărați își disputau sceptrul Germaniei și trei papi scaunul Sfântului Petru, atunci trăia Tamerlan și Baiazid-fulgerul , c-un cuvânt și Asia și Europa erau în foc.

Mircea avea un fiu din flori, un bastard, anume Vlad, naționalul liberal al „Românului”.

Tată-său fiind pe tron încă, și anume fiind aliat al Europei întregi și ocupat cu pregătirile bătăliei de la Nicopole, Vlad, fiul național liberal , nu găsește atunci un lucru mai bun de făcut decât să închine țara Poloniei printr-un hrisov datat din Argeș 22 mai 1396.

Tată-său, întors acasă, pune mâna pe el și-l trimite la Buda, la regele Ungariei.

Tânărul național liberal fuge de acolo și intră în garda împăratului bizantin, unde face intrigi contra bătrânului său părinte. Mai târziu îl aflăm la Curtea împăratului turcesc din Adrianopole, unde se ocupa, cu aceeași treabă.

Va să zică boierii din partidul național cari voiau emanciparea țaranului au izbutit a-l pune pe acest Vlad Dracul, ca șef de partid, pe tron? Iar boierii *reacționari cari voiau privilegiile* țineau la linia legitimă a Basarabilor?

Dar ceea ce-i mai ciudat în toate acestea e aiurarea desăvârșită în privința motivelor cari se substituie oamenilor de pe atunci pentru faptele lor.

Naționali și reacționari? Democrați și boieri?

Cearta care se naște în urma lui Mircea e o ceartă dinastică . Mircea avusese un frate care a domnit înaintea lui, Dan I, un fiu legitim Mihail, și un fiu nelegitim, Vlad Dracul. După moarte-i veni imediat fiul său Mihail. După acesta, care trebuie să fi fost și el bătrân , veni Dan II, fiul fratelui lui Mircea, Dan I. După Dan II veni în sfârșit fiul

nelegitim, Vlad Dracul.

Deci între urmașii lui Dan I și urmașii lui Vlad Dracul se 'ncinse acea luptă dinastică care împărți țara în Dănulești și Drăculești, căutând unii razim la turci, alții la unguri, *toți în afară*.

Dar Radul cel Frumos a declarat război lui Ștefan cel Mare?

Dar Vlad Țepeș nu l-a declarat? N-a avut Ștefan cel Mare a se bate tot atât cu Țepeluș ca și cu Radu cel Frumos? Și cu cine a intrat Țepeș în Moldova? Cu turci și cu tătari, cu neamuri străine.

Dar cine era acei boieri reacționari despre cari vorbește „Românul”? Unde sunt documentele din cari să se vadă tendințele lor reacționare, unde sunt privilegiile lor întărite de Radu cel Frumos sau de Radu cel Mare?

Toate acestea sunt mofturi, sunt scornituri gratuite în socoteala unei istorii abia cunoscute, în care luptele dinastice jucau, din nefericire, cel mai mare rol în viața tuturor popoarelor. Căci nu numai la noi era așa, ci 'n toată Europa. Mînunea consistă tocmai într-asta că, într-un timp în care Europa toată se bătea în capete, noi am avut norocirea de-a avea dup-olaltă, o dată în Muntenia pe-un Mircea, apoi în Moldova pe Ștefan cel Mare. Acest din urmă era fiul de suflet al lui Mircea; el copilărise la Curtea de Argeș și la Tîrgoviște, el avea aceeași tendință de a uni creștinătatea în contra Semilunei; c-un cuvânt avea o idee superioară individualității sale. Ceilalți toți sunt contagiați de spiritul ambițios al veacului lor.

Dar cât de falșă e toată înfățișarea „Românului”, cu boierii lui reacționari și liberali din vremea aceea, se vede de-acolo că tocmai documentele lui Vlad Dracul și Vlad Țepeș conțin numirea a mulțime de boieri, cu rangurile lor, pe când în documentele anterioare, ale lui Mircea, vedem vro 5 — 6 nume de botez, neavând însemnată alăturarea nici o demnitate de Curte, ba 'n unele hrisoave nu figurează chiar nici un nume de boier. Se pare dar că demnitățile de Curte au luat naștere, după model bizantin, în urma morții lui Mircea. Tocmai sub Vlad Dracul găsim logofeți, spătari, stolnici, paharnici, comiși etc. Se 'nțelege, Vodă trăise la Curtea polonă, la cea ungurească, la cea bizantină, la cea turcească, la toate pe rînd, pe când bătrânul Mircea nu fusese nicăiri din țară afară decît o dată la Brașov, la încheierea unui tractat de alianță cu regele Ungariei.

Dar a numi pe Vlad Țepeș emancipatorul poporului, național liberal etc. e curată copilărie. Noi, nu-i vorbă, le-am dori naționalilor liberali, d-lor Giani, Cariagdi, Carada, Pișca, C.A. Rosetti, tot români de cea mai veche origine, un Vlad Țepeș, căci i-ar lecui

pentru totdeauna și [de] prieteșug cu Rochefort și de multe alte suferințe. Ar vedea dumnealor ce liberal era Vlad V.

Dar ce glume sunt acestea din partea „Românului”?

De la Radu cel Mare datează de ex. decadența țării? Serios e asta? Radu era om pacinic, după mărturisirea tuturor: a împăcat pe turci cu ungurii, s-a împăcat cu Moldova, a înființat două episcopii, a chemat pe Sf. Nifon în țară, e predecesorul lui Neagoe Basarab, iubitorul de arte și, în fine, predecesorul înțeleptului Matei Basarab. Dar poate că zilele lui Matei Basarab, considerate de toți ca zile de înflorire, să fie în ochii „Românului” o epocă de decadență? Mai știi?

Și iată cum scrie „Românul” istoria în secolul nostru, al pozitivismului, în care fiecare teorie trebuie să fie întemeiată pe date exacte și incontestabile!

Pentru ce?

Pentru a dovedi că strămoșii d-lor Giani, Cariagdi, Carada erau amicii politici ai lui Vlad Țepeș. Nu se potrivește. Veți găsi între boierii lui Vlad Țepeș pe-un Dragomir al lui Manea Udriște, veți găsi pe-un Vintilă Florescul, dar de Caradale nici urmă.

[22 ianuarie 1881]

[„ÎNTRE VARIILE ACUZĂRI...”]

Între variile acuzați ce ni se aruncă în urma reproducerii articolului d-lui Maiorescu din „Deutsche Revue” vedem atât în „Românul” cât și în „Presa” formulându-se una care pîn' acum nu ieșise la lumină.

„Românul” face pe o parte a dreptei responsabilă, de actele politice ale prințului Grigorie Sturza.

„Presa” zice că d. Maiorescu lasă a se înțelege că bătrâna dreaptă este cu Rusia.

Pe ce-și întemeiază însă „Românul” acuzarea aceasta?

1. Pe împrejurarea că nu am combătut „Democrația națională”;

2. Pe depeșele adresate odinioară de d. Lascar Catargiu către prefectul de Iași, prin care i se recomandă acestuia ca-n privirea alegerilor de atunci să se înțeleagă cu prințul Grigorie Sturza.

În privirea punctului întâi discuția ar fi zadarnică. Nici unui om nu i se poate face o vină din ceea ce *nu* a făcut, ci din ceea ce a făcut. „Românul” susține un neadevăr când zice că n-am combătut deloc „Democrația națională”, de vreme ce, dând seamă despre programul ei politic, am declinat orice solidaritate cu politica exterioară ce ea propunea, arătând totodată și cauzele pentru cari declinăm acea solidaritate. Dar, chiar dacă n-am fi făcut-o, din ceea ce *nu* am făcut nu se poate deduce nimic, precum nu ni se poate imputa ceea ce *nu* am zis, ceea ce *nu* am gândit, ceea ce *nu* am propus.

În privirea depeșelor cari datează din 1875, iar nu înțelegem ce responsabilitate ne poate incumba. E vro descoperire pe care o face „Românul” ca din senin?

Ca și când n-ar ști toată Moldova că pe atunci prezidentul comitetului electoral din Iași era prințul Grigorie M. Sturza, ca reprezentant al dreptei. „Românul” se face a uita că, din timpul „Democrației naționale” încoace, prințul care, în urma variilor evenimente din urmă, contractase vederi proprii ale sale în privirea politicii esterne și a celei interne, a încetat *ipso facto* de-a mai face parte din comitetul electoral de la Iași, precum și din partidul conservator, ceea ce a și declarat el însuși din capul locului. Noi nu discutăm decât în margini foarte restrânse politica exterioară, ceea ce nu ne împiedică însă de-a ține seamă de opiniile ce se emit în privirea aceasta. De aceea nu discutăm nici programul politicii esteriore a prințului. Dar pe de altă parte nu ni se poate imputa nouă dacă prințul a găsit de cuviință a accentua o politică pe care, până în anul din urmă, n-o reprezentase nicicând.

Atitudinea urbană pe care am păzit-o față cu această schimbare a fiului lui Mihai Vodă Sturza se esplică, simplu, prin împrejurarea că n-aveam nici o cauză d' a bănui motivele schimbării. Prințul director de bancă ori de drum de fier nu vrea să se facă, pensie reversibilă n-a cerut, răscumpărare de drum de fier n-a propus, naturalizare pe categorii cu anume birou de împământinare n-a voit, c-un cuvânt tendența de-a face avere în socoteala patriei n-am putut-o descoperi pân' acum la d-sa. Dar motivele schimbării sale sunt plauzibile sau nu? îl privesc. Pe noi nu ne privește din punctul de vedere al moralei publice decât curăția acelor motive. Pân' acum însă, deie-ne voie, onor. confrăți de la „Românul”, a o constata, n-am putut descoperi ca acele motive cari-l determinau pe șeful partidului democratic să fie atât de comune, atât de imediat vânătoare de para precum sunt acelea cari determină acțiunea nobililor Mihălești, Caradale și Costinești. Dar or fi ambiții trezite la mijloc, ambiții periculoase poate? Vom combate acele ambiții când se vor ivi, le vom combate franc, de-a dreptul, fără perfidie și fără insinuații.

În voi însă nu combatem din nefericire ambiții, ci apetituri. *Distinguendum est.* în genere, între ambițioși și vânătorii de directorate, cei dântâi sunt mult mai puțin stricăcioși societății. De ambiții sunt mișcate multe naturi superioare, de vânătoare a banului nici una. E prea adevărat însă că pe ambițioși nu-i poți întroluca așa de lesne, nici-i poți organiza atât de splendid precum Caradalele se organizează, la comandă, în societate de exploatație. Ambițiosul nu vrea să ia din totalitatea sudorii comune, din averea publică, o parte mare fără nici o compensație, fără nici un contraserviciu, ca postulanții și cumularzii; ambițiosul, din contra, e în credința fermă că serviciile pe cari le-ar da el națiunii ar fi echivalente, ar întrece chiar cheltuiala comună. Eroare poate, dar o eroare cel puțin demnă de-un om. Voi nu aveți onoarea de-a vă înșela, voi știți foarte bine că serviciile ce le aduceți societății nu fac doi bani, de vreme ce se soldează cu pagubă, și cu toate acestea nu vi-i rușine să vă creați pentru aceste pretinse servicii retribuțiuni nemaipomenit de mari. Tot ce luați voi în plus peste ceea ce fac în adevăr prețioasele voastre servicii se repărțește asupra locuitorilor țării, cu atâta se diminuează greutatea pâinii săracului și de-aceea, în urma odioasei dominațiuni a așa - numitelor voastre principii, mizeria se urcă în orașe și la țară, din cauză că pentru munca națională, ce vă întreține nu restituiți nici un echivalent.

Se n'țelege dar că, în judecarea diferitelor mișcări politice din țară, cată să întrebuițăm două măsuri deosebite: vom deosebi cele sincere politice de cele pretinse sau pretextate politice. Noi credem că, oricât de periculoase ar fi mișcări[le] în adevăr politice, ele pot fi combătute cu succes, pe când ceea ce e mai greu de combătut sunt apetiturile radicale cari pretextează politica, apetituri cari contractează orice principiu și orice atitudine, numai să fie satisfăcute.

Față cu cele dendâi, de le combatem cu oricâtă asprime, tonul nostru va rămânea urban; dar nu n'țelegem ce fel de considerații am avea a ne impune față cu oamenii cari, sub pretextul că sunt liberali, cred a putea fi, cu patru clase primare, directori de bancă, răscumpărători de rentă și de drum de fier etc.

Iată dar de ce n-am combătut „Democrația națională”, sau cel puțin de ce n-am combătut-o în modul în care combatem pe „Românul”.

[„ERODOT AL «ROMÂNULUI» CONTINUĂ ..."]

Erodot al „Românului” continuă cu autopsia istoriei naționale și se 'nțelege că orice Domn bun întâlnește în cale e reacționar, e turcofil, iar oricare taie capetele boierilor e național și liberal.

Presimțisem că și Mihai Viteazul și Matei Basarab vor fi trecuți în registrul negru, iar Mihnea cel Rău și Mircea Ciobanul, descendenții armașului Dracea, vor fi schimbați în martiri ai libertății poporului.

De la moartea lui Neagoe Basarab până la Mihail Bravul — zice „Românul” — sunt aproape optzeci de ani și vedem că douăzeci de Domni s-au pus pe tron și pe rând s-au scos. Însă, în mijlocul acestei anarhii, *lanțul privilegiilor se rupe, poporul începe să răsuflă*.

Atunci vine Mihai, căruia posteritatea i-a dat numele de Viteaz. Însă Mihai vine prin *boierii cei răi*, are nevoie de ei, se supune dar lor.

Mihai iscălește acel așezământ care robește definitiv pe țărani.

Știe modernul Erodot în ce stare a găsit Mihai Vodă țara după ce se rupsesse lanțul privilegiilor și poporul începuse să răsuflă?

Despopulată .

Plângerea lui permanentă în corespondența cu Poarta ori cu Curtea din Praga e că are țară, dar nu are popor. *Glebae adscriptio*, legarea de pământ a locuitorului, e o măsură legislativă care s-a luat în toate țările pe rând, după cum o dictau împrejurările. Un popor bântuit din toate părțile de neamuri străine e în continuă migrațiune cu tot ce are, pe pământul patriei și dincolo de marginile acestui pământ .

Mihai Vodă a luat dar o măsură pentru a fixa populația șesurilor, ba a așezat chiar colonii. Un domn avizat a se lupta cu toată lumea, deci a avea o oaste, trebuia să fixeze în loc poporul pe care-și întemeia și bugetul și armata. Aceasta este explicarea adscripțiunii la noi, tot acest înțeles îl are edictul lui Ivan cel Cumplit. Rusia ar fi rămas un ocean de triburi în vecinică migrațiune fără edictul care le-a fixat pe toate de pământul cui s-o găsi. Tot așa ar fi rămas șăsul Țării Românești.

Un studiu asupra originilor proprietății imobiliare în Țările române ar arăta clar ce raporturi trebuiau neapărat să se nască între proprietarul mare și sătean în vremea aceea.

Cea întâi proprietate e a statului.

Acum o sută de ani, la 1782, guvernul austriac au făcut Divanului Moldovei douăzeci și șase de întrebări juridice.

Răspunsurile Divanului sunt clare:

Tot locul țării dintru început *loc domnesc* au fost ... Toate moșiile ce se stăpânesc din vremile vechi și mai pe urmă de luminații Domni sunt date daniilor, cu hrisoave domnești, după slujba și cinstea fiecăruia, pe cât au voit Domnul.

Din ideea aceasta decurge apoi proprietatea răzeșească sau a moșnenilor .

Un document al lui Vlad Țepeș ne arată cum se întemeia această proprietate:

deci dat-am lor și Domnia mea ca să le fie moșie de nimenea atinsă dupre zisa Domniei mele; *lor și copiilor lor și nepoților lor și strănepoților*; și oricui din ei se va întâmpla moarte, moșia să nu se vândă, ci să treacă la cei rămași.

Proprietatea inalienabilă și în devălmășie e răzășia veche. „Moșiile răzășești s-au împărțit și se împart și acum pe câți răzeși sunt și se cuvine fiecăruia partea sa”, zice un răspuns al Divanului.

Proprietatea mare se datorește unei alte ordine de lucruri. Pământurile domnești pustii se dăruiau cu dreptul de-a le coloniza. Acest drept nu cea atât de simplu precum s-ar crede. Oricine scăpa pe-o asemenea slobozie (libertate) — sunt 43 de sate în România cari poartă acest nume — era iertat de orice crimă, chiar de cele capitale, exceptând înalta trădare. Se 'nțelege că cine s-așeza într-un asemenea loc n-o putea face decât cu condițiile ce i le punea proprietarul. Pe asemenea locuri pustii dăruite se colonizau (cu de-a sila) prizonierii de război și Domnii vechi dăruiesc adesea câte - o sumă de familii de tătari cari, după numele de botez citate, se vede că erau deja creștinate .

E o eroare capitală de-a confunda toate populațiile țării de pe atunci sub numele de „popor”, în opoziție cu

boierii. Erau populații etnograficește superpuse și suntem convingși îndeosebi că elementul românesc au fost, dacă nu dominant, desigur pe deplin liber. Că se vor fi născut stări cronice de nedreptate nu tăgăduim, dar aceasta s-au întâmplat mai ales sub domniile străine.

Celula constitutivă a vechilor state române este republica țărănească, precum s-au păstrat mult timp la Câmpulung (în Bucovina) și la Vrancea, o republică eminentemente aristocratică.

A veni în lumea aceasta, unde gloria unuia era gloria comunei întregi, proprietatea era a neamului cu istoria și cu tradițiile lui, nu a individului, și a pune măsura egalității

moderne, măsura prezentului, în care temeiul inegalității nu este nici inteligența, nici vitejia, nici caracterul, ci *banul*, banul cosmopolit pe oricare cale ar fi el câștigat, a măsura trecutul cu banul e un sacrilegiu față cu istoria națională.

E evident că Mihai Vodă nu putea vorbi în edictul său despre răzăși, despre elemente statornice. El a fixat pe proprietăți elementele băntuite, flotante, ale unei țări căzute în dezordine deplină prin invaziunea tătarilor și turcilor, el a adus orânduială unde era caos. Alt înțeles nu poate avea *glebae adscriptio*, legarea de pământ. Sub fanarioți acest raport a degenerat în robie. Cu atât mai rău, dar istoria noastră nu cunoaște român rob și nu putem admite ca epoca fanarioților să facă parte din istoria statului și dreptului public în România. Domnii aceștia nu erau aleși de boieri, armată și popor, nația nu era legată prin jurământ către Domnii fanarioți, ei erau numiți ca guvernatori de către turci, autoritatea lor e uzurpată, e pân-în sămburele ei ilegală, și oricine a ridicat brațul în contra lor a făcut o faptă bună și lăudabilă.

Despre Matei Basarab „Românul” zice următoarele:

Nu putem să pierdem din vedere că reînțoarcerea la vechile datini nu înseamnă altceva decât înțoarcerea la așezământul lui Mihai, fapt care se dovedește prin citirea legilor lui Matei Basarab, legi cu totul *reacționare*, cum am zice astăzi ... Reformele reacționare ale lui Matei Basarab și nepomenita împilare a lui Constantin Basarab împinseră pe popor la desperare și la răscoală. Dorobanții și călărașii — iar nu seimenii — se scoală în contra tiranilor țării.

Iată dar până și Matei Basarab devenit tiran al țării.

„Românul” ne dă elemente pentru a judeca acea tiranie.

Sub fanarioți, la 1740, erau numai 147000 familii în țară.

La 1745 numai 70000 familii.

La 1756 numai 35000 familii.

Știe modernul Erodot câte familii erau sub Matei Basarab ?

400000, ceea ce corespunde c-o populație de 2 milioane și mai bine. Bugetul țării era de 700000 de galbeni, ceea ce ar fi în moneda de azi 8 1/2 milioane de franci, sumă fabuloasă pentru timpul fanarioților; oștirea era de 100000 până la 150000 de oameni. Paul din Aleppo, martor ocular, spune că țara e foarte des populată, populațiune imensă.

De la două milioane populația scade sub fanarioți la 175 000 suflete.

După opinia „Românului” boierii sunt de vină și la căderea lui Constantin Brâncoveanu, și anume boierii cei reacționari. Până și copiii știu cauza căderii Domniei române, numai modernul Erodot nu. Cauza e că Dimitrie Cantemir a încheiat cu Petru cel Mare fatalul tratat de alianță de la Lusk și că spătarul Toma Cantacuzin, în contra voinței Domnului său, a trecut cu călărirea în partea rușilor, a împresurat Brăila, ce era cetate turcească, și a luat-o cu asalt. Brâncoveanu, spăimântat de fapta lui Toma Cantacuzin, se retrage la Tîrgoviște și se declară neutru. Petru cel Mare voiește să spargă capul trimisului lui Vodă, lucru de la care-l împiedecă Cantemir.

Nu tăgăduim complicitatea Cantacuzinilor la moartea tragică a Domnului, dar complicitatea boierilor în genere o negăm. Vodă era din nenorocire la București, nu la Tîrgoviște. Un corp de armată turcească stătea la Giurgiu, gata să treacă totul sub sabie. Mustafa Aga le declara boierilor că sunt responsabili pentru Brâncoveanu, iar pe negustori [i] li făcu responsabili pentru boieri.

Cantacuzineștii și-au expiat greu complicitatea lor. E adevărat că urmară pe tron» pentru prea puțin timp, dar plătită cu capetele ambiția lor. De origine din Franța, rămași în urma Cruciatelor în Constantinopol, unde-au ajuns la cele mai înalte demnități, reduși sub turci la treapta de negustori, Cantacuzineștii au pribegit de timpuriu în România. Încuscându-se cu familia străveche a Basarabilor, au adus pieirea acesteia și pieirea țării. Mâna lui Dumnezeu e grea. Basarabii — și Dănuleștii și Drăculeștii — au avut parte de binefacerea comună tuturor neamurilor ostenite de băntuirile neîndurate ale istoriei, s-au stins. Dar acei cari i-au dărâmat au avut nefericirea de-a vedea, neam după neam, înjosirea politică și morală a unei vechi și glorioase țări.

Și oare nu înjosire este când mânilor unor nevrednici turbură până și cenușa unui sfânt cum era Matei Basarab?

Cu ochii lui Paul din Aleppo î [1] vedem pe bătrânul Domn jucându-se cu copiii de pe stradă și aruncându-le bani din balconul Curții din Tîrgoviște, cu aceeași ochi î [1] vedem

întins în sala cea mare a palatului, cu fața bătrână descoperită și cu ochii închiși, îmbrăcat în haine regale cu nasturi de aur și blănite cu samur, iar de la cap până la picioare un giulgiu subțire de mătase albă c-o mare cruce de aur. Patriarhul Antiohiei — un arab — citea rugăciunile mortuare sub lumina făcliilor mari de ceară. Om care nu știuse altă limbă decât cea românească, om de-o nepilduită vitejie personală și de un nepilduit patriotism.

Căci iată, cuvintele iscalite , ba rostite poate de el:

Se întâmplă de statură mitropoliți și domnitori țării oameni *străini* nouă, nu cu legea sfântă , ci cu *neamul, cu limba* și cu năravurile *cele rele*, adică greci; cari, după ce nu se îndurără nici se leneviră *a pune jos obiceiurile cele bune, bătrâne ale țării*, pentru care stricăciune a obiceiurilor curând le fu a aduce și țara la risipire desăvârșită și la pustiire . . . De care lucru bine venise vremea cuvântului lui David, sfânt proroc și împărat, a-l zicere și noi cu puținel mai schimbându-l : Doamne, veni ră străinii în moșia noastră și-și spurcară mâinile lor cu mite și îndrăzniră a vinde și a cârciumări sfintele taine și a goni pe moșnem , și în trudele și ostenelele lor a băga pe *străini* ...

Dar Matei ura de moarte pe greci și pe muscali ! Dar nici n-a vrut să primească pe ambasadorul Moscului, strigând : „Să nu-i văd fața!"

Matei Basarab era sfânt și de aceea avea darul clarvederii . Poate că, în noaptea viitorului, ochii sufletului său, a sufletului celui mai românesc care a existat vreodată, au întrevăzut caricaturi ca d-alde Giani, Cariagdi, Carada, C.A. Rosetti, ba a întrevăzut poate și ... politica și alianțele lor.

[25 ianuarie 1881]

[„ROMÂNUL» CONTINUĂ A SE OCUPA ..."]

„Românul" continuă a se ocupa cu articolul din „Deutsche Revue" pe care, cu obicinuita sa bună credință , continua a-l numi manifest și program al politicei esteriore a partidului conservator.

Daca am avea a face cu oameni de bună credință orice discuție în privirea aceasta ar fi încetat fără îndoială. Cititorii „Timpului" [î]și [aduc] ¹ aminte că, reproducând ro [mâne]ște acel studiu, i-am premis o rezervă lesne de înțeles, care, [într-] un articol acoperit de sem [nătura] autorului, ar fi fost de pri [sos] [chi]ar*, dar pe care am pus-o [totuși] știind în ce țară trăim. Și [în ade]văr nu ne-am înșelat. Nu [numai că] „Românul" mută cu totul terenul controversei de pe acela al obiectului pe acela al persoanelor, dar [î]i atribuie d-lui Maiorescu lucruri pe cari nu le-a spus niciodată, precum sunt cele publicate în „Politische Correspondenz", în „Bukarester Tagblatt" și în altele. E evident că atunci când cineva te acuză de-a fi zis ce n-ai zis, de-a fi făcut ceea ce n-ai făcut, orice discuție serioasă cată să 'nceteze .

De aceea nici credem de cuviință a pune în discuție articolul d-lui Maiorescu. Oricât de interesantă ar fi cestiunea dacă alegerea principelui Carol este sau nu într-o câțiva o operă a diplomației germane, oricât de întunecoasă ar fi cauza pentru care M. Sa împăratul Austriei n-a voit mai întâi să primească pe principele Dimitrie Ghica, oricât de inesplicabile ar fi concentrările de trupe turcești la Dunăre, toate acestea nu se pot discuta decât cu tonul liniștit al bunei credințe reciproce și, unde n-o vedem aceasta, ba unde vedem că o opinie [î]i dă ocazie „Românului" de-a se sumuța până a ne da lecții de patriotism, acolo cată să renunțăm la plăcerea de-a compara argumentele noastre cu ale „Românului", ceea ce constituie esența oricărei discuții serioase.

Ceea ce voim să dăm în șirurile următoare este o explicație cu totul materială.

Înainte de toate, cuvântul de „jună dreaptă" întrebuițat în traducerea noastră nu e întrebuițat în originalul german.

¹ Text lacunar din cauza deteriorării ziarului

Redactorul acestei foi a tradus termenul jungconservativ cam impropriu prin *juna dreaptă* și a prefăcut fără voie o deosebire mai mult de vârstă sau de temperament într-o deosebire de vederi, precum s-au accentuat poate

cândva într-un cabinet prezidat de răposatul Epureanu. Va să zică e un termen analog, nu adecuat, acela de „jună dreaptă”. Astfel o eroare de traducere îi servește „Românului” drept bază a articolelor lui polemice .

E natural asemenea ca noi cei întâi să fi reproduc articolul din „Deutsche Revue” pentru că, dacă „Românul” sau altă foaie ne apuca înainte, atunci n-am fi fost în stare de-a ne impune de mai nainte rezervele noastre față cu concluziile studiului. Dar dacă nu ni le-am fi impus ar fi venit „Românul” să atribuie și mai fâțiș, dacă se poate, acele concluzii ca program absolut al politicii conservatoare. N-avem a ne lupta în țara noastră numai cu argumentele, ci mai cu seamă cu reaua credință a adversarilor noștri, și de aceea eram datori a preântâmpina publicarea studiului în alte ziare reproducându-l noi mai întâi , chiar dacă forma eminentă și vederile largi ale lui nu ne-ar fi ademenit. Articolul, lung fiind și tradus cu repejunea ce i se impune vrînd - nevrînd unui ziarist , a fost inserat fără chiar ca autorul să fi fost consultat dacă voiește sau nu să-l vază tipărit în ziarul nostru, fără consultarea comitetului de redacție, pe răspunderea proprie a redactorului acestei foi. De ce? Pentru că era o traducere dintr-o foaie din Germania, pentru că era acoperită cu semnătura autorului, pentru că în asemenea caz orice generalizare e peste putință. Dacă d. Dumitru Brătianu ar publica în „Românul” un studiu în felul *Datoriei de conștiință către țara sa* noi credem că nu e deloc nevoie ca d. C.A. Rosetti să noteze anume că părerile d-lui D. Brătianu nu sunt pe deplin identice cu ale sale; dacă d. Ion Ghica propunea în „Românul” retragerea oștirii române la munte, d. C. A. Rosetti n-ar fi avut deloc nevoie să declare că trecerea Dunării nu e identică cu retragerea la munte ș.a.m.d. La noi lucrul stă și mai altfel. Noi am declarat, pentru cine știe să citească, că nici nu ne-am pus întrebarea pe care și-a pus-o studiul din „Deutsche Revue”, că împrejurările nu sunt încă destul de fixate pentru ca o asemenea întrebare să ni se impună și să ceară o soluțiune imediată.

Dar toate acestea nu ajută nimic. Cată să suferim a vedea revărsându-se asupra-ne toate deducțiile „Românului”, ba a vedea atribuindu-ni-se toate cîte se scriu prin ziarele din Viena și din Berlin fără știrea noastră.

Prea confundă „Românul” partidul conservator, în care fiecare membru [î] și are cugetarea sa proprie, pe care e liber de-a o exprima sau de-a o pune în acord cu a celorlalți, cu turma necuvântătoare a Caradalelor, care ridică mașinalmente mâinile când i se ordonă și nu gândește nimic. A gândi , a-și scrie gândirile , a le comunica, fie publicului din străinătate, fie celui român, ar trebui sa fie permis, credem, fără a-ți vedea semnătura nesocotită și ideile proprii atribuite altora.

[27 ianuarie 1881]

[„SCANDALUL ZILEI...”]

Scandalul zilei e deturnarea a 83000 franci comisă în Ministerul de Finanțe, al cărei autor se presupune a fi un d. George Bilcescu , frate cu directorul Băncii Naționale.

Deși nu se cade să prejudicăm afacerea și mai ales nu cercetările justiției, ne e teamă totuși că influențele de cari se bucură patrioții în țară la noi sunt prea puternice și prea subtile pentru ca un delict, oricât de clar, să poată fi cercetat în mod serios când privește pe unul din ei.

Astfel în cercetarea atentatului Pietraru am văzut nu numai arestându-se fără umbră de bănuială oameni nevinovați, dar s-a găsit totodată o cale pentru a depărta pe judecătorii cari nu dezvoltaseră esces de zel în sensul prefectului de poliție. Un Brătianu, rudă desigur cu ministrul - prezident , e numit într-un post la care aveau drept judecători mai vechi, e numit anume poate pentru ca acești din urmă să se simtă jigniți în demnitatea lor și să-și dea demisiile .

E o curată întâmplare numirea celui d. Brătianu, dar o întâmplare care înlătura din justiție tocmai pe un judecător ce făcea instrucția atentatului și care de ex. nu găsea indicii de vină asupra căpitanului Florescu. Se va găsi neapărat vrun judecător stacojiu care să creeze probe, chiar dacă n-ar exista, împotriva celui căpitan, a cărui singură vină pare a consista în împrejurarea că-l cheamă Florescu.

Dar ne mai aducem aminte de o altă afacere, minunat cercetată .

D. Moldoveanu , c-o scrisoare autentică, a cărei traducere e omologată și legalizată de-un notar imperial din Odesa, dovedește că mucenicul Simeon Mihălescu a luat bani de la antreprenorul Warszawski pentru a pune pe cărăușii români sub biciul cazacilor , ca să fie mânați până dincolo de Balcani cu proviziile armatei imperiale.

În timpul cercetării mucenicul — în loc de-a fi suspendat din funcție — e din contră mănținut de amicul său,

d. Ioan Brătianu, dirijează singur cercetările în contra ,sa, [î]și cheamă Chirișopolii și Simuleștii la București și-i dresează cum să răspundă , judecătorul nu poate face decât o instrucție vișiată în tot cuprinsul ei prin prezența acestui domn în Ministerul de Interne, găsește în fine că nu e caz de urmărire și • • • e numit, prin protecția mucenicului Mihălescu , funcționar la spitalele Brâncovenești , c-o leafă desigur mai considerabilă decât cea de magistrat.

Dar mai mult încă. Mucenicul declară în Senat, unde fusese ales pentru a fi spălat de afacerea Warszawski , că *scabroasele afaceri există* în adevăr, că degetele sale de mucenic ridică chiar un colțuleț al vălului , și ... Senatul, Corpul ponderator , prezidat de un fiu de Domn, trece la ordinea zilei ca și când nimic nu s-ar fi zis, vorba ceea „nici usturoi n-a mâncat , nici gura nu-i miroase”.

Iată dar cum se fac cercetările la noi când sunt patrioți la mijloc. Altceva când cei urmăriți nu sunt patrioți. Buni nevinovați se țin atunci luni întregi prin închisori , după avizul unui geniu în criminalistică , a învățatului , a profundului și deșteptului d.Radu Mihai. Biblioteca acestui din urmă în ramura dreptului penal nu e tocmai bogată în volume. Cincizeci și două de cărți, împărțite în cupe, trefle , carale și pici , iată călăuza ordinii publice și a justiției în România.

Revenind așadar la afacerea celor 83000 franci lipsă din vânzarea timbrelor , constatăm că prevenitul s-a constituit singur prizonier, prezentându-se la poliție și declarând că, de va fi condus la ministeriu, va proba că n-a deturnat nimic și că nu lipsește un ban.

Noi nu bănuim pe nimenea, ci numai împrejurarea că cineva este patriot.

Dar câteva împrejurări totuși trebuie relevate .

Prevenitul dispăruse în urma descoperirii. Nu știm întru cât această disparițiune poate fi pusă în legătură cu vreo întâmplare romantică, dar ne rămășim că colegii Mihălescului ar afla în fantazia lor, în genere nu tocmai bogată, și o soluțiune plauzibilă a acestei disparițiuni .

A doua împrejurare ce merită arătată e că, dacă lipsurile s-ar ridica în adevăr la suma de lei 83000, trebuie să fi trecut mult, foarte mult timp de când gestiunea acestui funcționar *inferior* de la Ministeriul de Finanțe nu va fi fost revizuită de șeful depozitului timbrelor .

A treia împrejurare, asemenea curioasă, e că șeful depozitului timbrelor nu are garanție, deși legea compatibilității generale a statului prescrie ca orice funcționar însărcinat cu gestiunea de avere publică să aibă o garanție fixată. Notăm că procurorul înaltei Curți de Compturi i-a observat Ministeriului de Finanțe această lipsă și că Ministeriul, atât de zelos întru căpătuirea prietenilor, a răspuns că șeful depozitului e numit numai *provizoriu*, deci n-are nevoie de garanție. Provizoriu, neprovizoriu — rezultatele se văd.

Cine va păgubi e se 'nțelege patria, pururea patria.

Mai relevăm încă un zgomot ce circulează.

Există în secolul nostru o manieră ciudată de-a da socoteli . Înainte se dădeau în țifre , azi în locul acestei invențiuni a lui Pitagora , cam învechite și rele ca toate lucrurile retrograde se întrebuițează o invenție mai modernă și mai expeditivă : chibriturile .

Se zice, deși o notăm sub toată rezerva, că și în cestiunea acestor 83000 franci socotelile s-ar fi dat deja. Dosarele privitoare la afacere au fost revizuite cu toată strictețta și cu tot focul cuviincios, încât alt caz de urmărire, afară de nițică cenușă, nici n-ar mai fi existând .

Dar să nu uităm ca trăim sub un guvern al progresului și al luminelor . „Luminează-te și vei fi” zice „Românul”. „Luminează-te cu focul dosarelor și vei fi patriot cinstit” ar fi aplicarea locuțiunii gazetei liberale la cazul concret de azi.

Relata refero . Ar fi bine dacă foile oficioase sau cea oficială și-ar da silința de-a risipi îngrijirile publicului, devenit atât [de] sperios în materie de avere a statului sub dominațiunea roșie.

[28 ianuarie 1881]

[„NU ESTE CESTIUNE CARE ... ”]

Nu este cestiune care să fi fost exploatată cu mai multă sfruntare de către partidul roșu în contra partidului conservator decât cestiunea finanțelor statului. Arma obicinuită a acestui partid, calomnia , nu a fost de ajuns: oficioșii și oficialii partidului nu s-au sfiit să recurgă la arătări neexacte , la contradicțiunea cea mai vădită între vorbă

și faptă, ba chiar la minciună în toată goliciumea ei, pentru ca să înnegrească pe adversarii lor și să se laude pe dânșii .

Chiar mai alaltăieri „Românul” revine din nou, cu ocaziunea prezentării bugetului pentru anul 1881, și repetă ceea ce de mii de ori i s-a demonstrat că nu este exact:

Că numai de la 1869 s-ar fi ivit deficitul , pe când cu toții știm că împrumutul domeniului s-a contractat în singurul scop de-a plăti datoria flotantă a statului, sporită în mod spăimântător mai cu seamă prin gestiunea roșiilor din 1867 și 1868;

Că conservatorii au creat diferite impozite în anii 1871 — 1875, pe când iarăși este cunoscut că drumul de fier Stroussberg este o moștenire lăsată de roșii și că dânșii contractaseră obligația pentru stat de-a plăti de la un an la altul o anuitate de 19 milioane fără măcar să se fi preocupat de a-i da pentru aceasta resursele necesare, lăsând guvernului care urma după dânșii ingrata misiune să pună tezaurul public în stare a-și îndeplini obligațiunea;

Că bugetele conservatorilor erau fictive și că ale roșiilor sunt echilibrate ; că conservatorii făceau împrumuturi pentru ameliorarea lor, iar că roșii le echilibrează și fără împrumuturi și fără impozite nouă; că veniturile sub conservatori se umflau în mod artificial, pe când sub roșii veniturile sunt prevăzute cu o stricteță matematică. (Vom avea ocaziune în cursul studiului ce vom face asupra bugetului anului curent să demonstrăm puținul temei și puțină exactitate a acestor arătări); că guvernul conservator ar fi lăsat după declarațiunea d-lui Strat o datorie flotantă la începutul anului 1876 de 30 milioane, pe când „Românul” știe că susținând aceasta spune un neadevăr. Astăzi este demonstrat pentru toți, chiar prin situațiunile tezaurului publicate de roșii, că jena momentană de la începutul anului 1876, de vreo 16 milioane, a fost cu totul înlăturată prin rămășițele din 1874 și 1875, ce aveau să se încaseze și cari s-au și încasat. Acele rămășițe covârșeau datoria flotantă din acel timp și, dacă s-ar fi dat de roșii la destinațiunea lor, adică la plata puținelor mandate cari erau în suferință la începutul anului 1876, statul nu ar fi avut nici o datorie flotantă de pe urma conservatorilor, căci ei n-au lăsat bonuri de tezaur în circulațiune . Dar roșii au profitat, cu buna lor credință obicinuită, să soldeze bugetele lor cu resurse pe cari le sustrăgeau din încasările anilor anteriori lăsate de conservatori, și nu numai au mănținut mica datorie flotantă din anul 1876, dar au sporit-o , suind-o la 49 milioane la începutul anului 1880, și astăzi numai Dumnezeu știe la ce sumă, căci pentru contribuabili și Corpurile legiuitoare există cel mai mare întunecare asupra celor ce se petrec în Ministeriul de Finanțe.

În adevăr, situațiunea tezaurului la închiderea exercițiului 1879 ne este cu totul necunoscută. Poate Constituțiunea, poate legea contabilității să oblige pe ministrul de finanțe să prezinte la deschiderea Corpurilor legiuitoare expunerea situațiunii? O asemenea îndatorire este sfântă numai pentru conservatori și a și fost îndeplinită de dânșii în tot timpul guvernării lor, de la 1871 la 1876. Nu numai situațiunea se prezenta la fiecare an și încă, înainte de depunerea bugetului pentru anul următor, dar la fiecare trimestru se

publica pe atunci o situațiune prin „Monitorul oficial” din care orice contribuabil putea vedea mișcările fondurilor publice, încasările și cheltuielile. Dar pentru roșii obligațiune nu există, ferească Dumnezeu! Partidul roșu este întreaga națiune; dd . Brătianu și Rosetti fiind personificarea cu două fețe a partidului, destul este ca d-lor să cunoască situațiunea financiară; ce trebuință mai este dar ca reprezentanții țării să fie informați ? Ce drept are coteria dreaptă, cum ne califică „Românul”, să se amestece și să cerceteze afacerile publice? De aceea nici publicațiune a gestiunii tezaurului, nici dare de seamă către Corpurile legiuitoare. În asemeni condițiuni îi vine lesne „Românului” să decerneze partidului său cununi de lauri pentru gestiunea anului 1879 și a anului 1880. Victoria este dobândită fără contradictori .

Suntem la finele lui ianuarie. Sesiunea ordinară începe la 15 noiembrie și se sfârșește la 15 febr . Sub pretext că Corpurile legiuitoare n-ar avea timp să discute bugetul în timpul de la 15 noiembrie la 1 ianuarie, astfel ca bugetul să fie votat înainte de termenul când urmează să se pună în aplicațiune (în realitate însă fiindcă guvernul roșu nu-și face datoria, căci d. Brătianu se ocupă de orice afară numai de îndatoririle sale administrative) d-sa a obținut cu înlesnire de la partizanii săi schimbarea anului bugetar. Începutul lui s-a transportat de la 1 ianuarie la 1 aprilie și țara a făcut astfel un nou progres roșu; avem acum un an calendaristic și un an bugetar.

Cel puțin acum eram în drept să, așteptăm ca bugetul să poată fi discutat la timp și să fie discutat serios, cu atențiune și în amănunt . Ne-a mai rămas însă numai 15 zile până la finele sesiunii . Vom obține dar iarăși sau un buget votat cu iuțimea vaporului , precum se votează de către roșii orice lege importantă; sau vom vedea iarăși prelungindu-se sesiunea ordinară și devenind o sesiune fără sfârșit . Oare să nu fi fost acesta adevăratul motiv al schimbării anului bugetar? Așa se dă o aparență de legitimare rentei anuale ce s-a ingajat d. Brătianu să deserveze d-lor deputați, plătiind diurna nu trei luni pe an, precum o prevede Constituțiunea, ci câte șase și șapte luni pe an. Apoi această lungire a sesiunii mai are și avantajul să discrediteze Senatul, instituție atât de agreată de roșii; căci în timpul sesiunii ordinare dd . senatori neavând nimic de lucru, este firesc lucru ca mai târziu Senatul să se descompleteze , dd . senatori neputând ședea câte 6 și 7 luni în București, ca să aștepte bunul plac al d-lor deputați ca să discute vreo

lege importantă.

Oricum ar fi, în sfârșit avem dinainte-ne proiectul de buget al anului 1881, precum l-a conceput d. Brătianu. Bugetul ne înfățișează la venit 119 671 214 lei și la cheltuieli aceeași sumă; cu alte cuvinte, bugetul este echilibrat până la o para.

Ne grăbim a exprima d-lui Brătianu admirațiunea noastră pentru minuțiozitatea lucrării sale. Dacă d-sa n-a moștenit de la d. Dimitrie Sturza gustul statisticeii finanțare și n-a fost în stare să ne dea o edițiune de dare de seamă furnicând de cifre și de combinațiuni — cari conduceau adesea la concluziunile cele mai fantastice, precum obicinuia d. Sturza — apoi cel puțin d. Brătianu a învățat de la d. Sturza amănunțimea migăloasă, și potriveala de cifre, căci ne prezintă un buget echilibrat matematiceste. Bugetul d-sale va avea nici mai mult nici mai puțin decât (lăsând milioanele și sutimile de mii la o parte) 214 lei cheltuieli și 214 lei la venit; adică nici un leu mai mult, nici mai puțin decât 4.

Putem încă exprima d-lui Brătianu grațitudinea noastră pentru modestia sa. Odată intrat pe calea potrivelelor de cifre, apoi de ce nu ar fi mers mai departe, de ce nu ar fi creat chiar un mic excedent? Ce merit ar fi fost pentru d-sa să ne arate că venitul este de 216 lei și cheltuiala de 214 lei. Cei doi lei excedent ar fi putut cere să i se voteze d-sale, ca să-i toarne în aur și să-i poarte ca medalie pentru primul buget cu escedent care s-a votat în România!

Dar ce alt decât un *buget de potriveală* se poate numi un asemenea buget. Până vom intra în amănunte ca să dovedim aceasta să cităm numai pasajul de la pagina VIII din expunerea de motive:

Amenzi judiciare s-au prevăzut 310 000, și d. Brătianu zice:

Această sumă, deși mai mare decât mijlocia încasărilor pe cinci ani, care este de lei 123 387, este egală cu a anului curent. Ea s-a mănținut deoarece încasările din amende se măresc din ce în ce.

(Aceste încasări au mers de la 1875 încoace tot descrescând, precum se dovedește prin tabloul de la pagina 6 a expunerii de motive. În anul 1879 n-au fost decât de 105000 și d. Brătianu prevede aproape întreit !)

Găsim de prisos a compara bugetul în bloc al anului 1881 cu acel al anilor anteriori. Asemenea comparațiuni n-au nici un folos. A zice spre pildă, în genere, că înainte bugetele fiind numai de 80 — 90 milioane și acum fiind de 119 milioane, bugetul cel nou este sporit peste capacitatea contribuabililor; sau a zice că sporirea simțitoare a bugetului unui an în comparațiune cu bugetul anilor anteriori este un indiciu al sporirii avuțiilor particulare nu este exact în mod absolut. Pentru ca o comparațiune să poată duce la concluziuni temeinice trebuie ca termenii de comparațiune să fie identici. Așadar am conchide greșit dacă am judeca spre pildă bugetul 1881 numai după totalitatea sumei de la venit și de la cheltuieli, căci este firesc lucru ca bugetul pentru 1881 să prevadă o sumă totală superioară celei de mai înainte, pe cât timp în acest buget s-au introdus veniturile și cheltuielile Dobrogei, s-au prevăzut veniturile brute ale monopolului tutunului și ale băuturilor, cari neapărat trebuiesc să fie cu mult superioare celor prevăzute în bugetele anterioare, ce nu cuprind decât veniturile nete șcl. Precum iarăși, când de la un buget normal al unui an oarecare am trece în viitor la un buget urcat peste măsură, unde sporirile fiecărei ramuri de venit n-ar fi rezultatul progresiunii naturale, ci o umflare arbitrară, am greși dacă am conchide că avuția publică a crescut și că prin o bună administrație s-au îmbunătățit resursele fiecărei particular.

Când voim să criticăm un buget trebuie să vedem cum se justifică produsurile de venituri și la ce cheltuieli sunt destinate să fie întrebuințate. În asemenea condițiuni am fi dorit ca roșii să fi judecat gestiunea partidului conservator. Noi ne propunem a o face pentru anul 1881 în numerile viitoare. Un contribuabil va fi fericit să plătească contribuția sa, va admite chiar un impozit sau un împrumut, numai cu condițiune de a vedea că prin impozitul său, prin împrumutul ce s-ar face, se aduce o îmbunătățire reală, sub toate privirile, țării sale; căci de la asemenea stare generală bună va profita și dânsul, iar cheltuiala ce a făcut prin plata impozitului i s-a reîntors prin bunul ce a tras și dânsul îndeosebi din acea îmbunătățire generală. Nu credem că bugetul pentru 1881 să dea contribuabilului asemenea satisfacțiune și nu credem aceasta întemeindu-ne pe cele ce se petrec în țară de cinci ani încoace.

[30 ianuarie 1881]

GUVERNAMENTALE ..."]

Laudele pe cari foile guvernamentale le aduc amicilor lor politici și iluștrilor financiari pentru sporirea veniturilor statului, corespunzătoare c-o sporire egală a cheltuielilor, le-am împărtăși asemenea dacă nu ni s-ar prezenta unele inconveniente, pe cari le-am relevat adeseori fără însă ca signalul nostru să fi fost înțeles de confracții guvernamentali.

Să presupunem în adevăr, fără a concede, că finanțele sunt pe deplin echilibrate, că veniturile nu sunt deloc umflate și ajung în realitate la cifra de 120 milioane, că în fine această stare se datorește administrației guvernului actual.

Am voi să știm *cum* s-au sporit aceste venituri ?

Produce poporul românesc mai mult? Se bucură el de-o sumă mult mai însemnată. de bunuri, are la dispoziția sa mai multe satisfacțiuni, e economia lui înfloritoare ?

Dacă această economie ar fi înfloritoare am vedea simptomele ei. Poporul, căci numai de el poate fi vorba, s-ar îmbrăca mai bine, s-ar hrăni mai bine, și-ar dura locuința mai încăpătoare și mai sănătoasă și în fine s-ar înmulți.

Dacă sporirea pur și simplu a veniturilor statului ar fi în toate cazurile un semn de fericire statele cari percep mai multe dări ar trebui să fie cele mai bine organizate. Lucrul

nu e tocmai așa. Nu ceea ce percepe statul de la contribuabili e cestiunea principală, ci întrebuințarea productivă sau improductivă pe care el o face de acele venituri. Dacă acele venituri se cheltuiesc în mod improductiv, fie pentru a susține luxul claselor guvernante, fie pentru necesități politice chiar, în desproporție cu însemnătatea și puterile unei țări, banul perceput nu e aproape de nici un folos economic pentru popor.

În unele din statele apusene vedem în adevăr bugete foarte mari, dar serviciile pe cari statul le aduce în schimb cu banul contribuabilului sunt nu numai echivalente, ci întrec cheltuiala făcută. Prin sumele ce le consumă mecanismul statului se înlătură piedicile ce se opun producției și schimbului; prin cheltuielile făcute i se ușurează oricărui producător condițiile în cari muncește, încât producția crește în proporție cu cheltuielile statului și viceversa. Bunăstarea fiecărui individ sporește și, fiindcă, bunăstarea e condiția bunului trai, media vieții fiecăruia devine mai lungă, copiii sunt crescuți în condiții mai bune decum fuseseră părinții lor, o generație și mai viguroasă, și mai aptă pentru producție ia locul celei ce se stinge.

La noi sporirea veniturilor statului înseamnă însă totdeauna diminuarea veniturilor fiecărei economii private. Nu din prisosul producției, ci, la clasele de jos, de-a dreptul din primele necesități, din plata muncii zilnice se percepe darea; mărimea contribuțiilor statului e echivalentă cu mărimea mizeriei populației.

De aci se explică de ce rasa română descrește continuu ca număr și degenerază ca constituție fizică.

În adevăr

de la 1859 — 63	populația	sporea	cu	31,6	la	sută
de la 1864 — 68	„	„	„	15,3	„	„
de la 1869 — 73	„	„	„	15,8	„	„
de la 1874 — 78	„	„	„	11,4	„	„

decî ea descrește în mod constant în fiecare an în raport de 6: 3.

Dar chiar cu privire la țifrele acestea trebuie să facem o observare. Creșterea de 11,4 nu este a se atribui exclusiv românilor. Din contră sporirea populației românești productive reprezintă un procent și mai mic, pe când acei cari se sporesc mai cu seamă sunt populații consumătoare imigrate.

Din punctul de vedere al condițiilor de existență pentru mase putem zice că orice guvern anterior epocii reformelor a fost superior celor următoare, a fost mai ieftin, mai potrivit cu trebuințele neînsemnate ale unei producțiuni asemenea nu tocmai însemnate.

La ce folos sunt atunci toate îmbunătățirile și tot progresul dacă ele se soldează cu însuși existența poporului nostru ?

Știm bine că, odată intrați pe calea aceasta, orice pas îndărăt e greu, dacă nu cu neputință. Cu toată Constituția liberală, dar mai cu seamă egalitară, suntem mai departe decât oricând de adevărata libertate, mai departe decât oricând de cea elementară facultate a poporului de a-și fixa singur dările în proporție cu puterile lui. Statul nostru centralizat cere, mereu cere, pentru necesități de lux, pentru necesități factice chiar, și — din pământ, din iarbă verde — banii trebuie să iasă. Aci nu se mai întreabă nimenea dacă vrea sau poate să plătească: *trebuie* să plătească, căci mecanismul din centru [î] cere mereu și-n fiecare an cheltuielile se sporesc până la istovirea puterii impozabile a locuitorului.

Din cifrele de mai sus cititorul va vedea lesne în ce raport dezasturos stau reformele și preținsele noastre progrese cu scăderea populației. Din vremea Unirii până la 1864 populația se 'nmulțea încă cu 31,6 procente. La 1864 plouă reformele — toate costând bani. Sporul populației scade la jumătate, la 15,3, și continuă scăzând .

Căci nu trebuie să uităm că toate reformele și toate libertățile costă bani. Fiece vorbă pe care un om cuminte ca d. Sihleanu o rostește, fiecă și ce scrie, deși nu produce nimic, ține bani, deci muncă. Dar orice ban care se ia contribuabilului — și în ce condiții grele și uzurare adesea, căci trebuie să se împrumute ca să plătească dările — orice ban, zicem, se scade din greutatea pâinii săracului, deci din puterea lui musculară , din putința lui de-a produce. E drept că marile goluri ce se nasc prin scăderea poporului nostru se vor umplea, dar se vor umplea cu străini, căci imigrația lor e în termen mediu de 20 000 pe an de la 1866 încoace.

Vede oricine pentru folosul cui ne impunem dări, pentru folosul [cui] ne luptăm și muncim : pentru cei ce ni se suplantează . După înțeleptul Machiavelli un rău social care

se observă nu mai e de lecuit . Rămâne numai a se constata că cea mai mare parte din meritele ce și le atribuie generația trecută sunt în realitate demerite și c-ar trebui să înceteze odată acel ton de îngâmfare al progresului pospăit când alătura cu el vedem regresele reale.

[5 februarie 1881]

[„ÎN «TIMPUL» AU APĂRUT . . .”]

În „Timpul” au apărut o serie de articole, datorite d-ilor G . Păucescu și C. N. Brăiloiu , asupra proiectatei modificări a articolului 409 din Codul de Procedură Civilă. Interesul pe care l-au inspirat acele articole multora dintre cititori ne îndeamnă a comunica mai la vale atât proiectul de modificare votat de Senat cât și espunerea de motive citită în Cameră de d. raportor Stolojan .

[5 februarie 1881]

[„«ROMÂNUL» NU ÎNCETEAZĂ ... ”]

„Românul” nu încetează a repeta analiza articolului din „Deutsche Revue” și nu noi îl vom împiedeca de la aceasta dacă-i face plăcere. Dacă ipoteza acelu studiu luminos se va realiza vrodată, dacă — precum susțineau două articole din ziarul parizian „Le Temps” — vom fi sau nu siliți a ne pronunța într-un moment dat pentru sfera de putere a unuia din marii noștri vecini, iată o cestiune care se poate prezenta conștiinței oricărui om politic și, supusă o dată aparatului gândirii , se 'nțelege că trebuie să culmineze sau într-o afirmare sau într-o negare sau, în fine, în renunțarea sceptică de a da de pe acuma soluțiune unei cestiuni la care motivele *pro* și *contra* și-ar ținea cumpăna.

Dacă ne-am închipui națiunea întregă concentrată oarecum într-un singur om, într-o singură conștiință individuală, am vedea că în momentele actuale acea conștiință ar fi nedeterminată și turbure.

Să admitem bunăoară că azi ar trăi Mircea I, având asupra lui toată răspunderea situației și toată onoarea succesului, dacă succes ar fi, și că ar fi a doua zi după fatala bătălie de la Nicopole: Domnul ar căuta calea grea și spinoasă pentru a-și mântui țara sale.

Înghesuit între trei mari puteri contrarii ele-nde ele, Ungaria, Polonia și Turcia, espus fără apărare veleităților de predominare a cârtorele , veleități nu numai nedrepte, dar escluzându-se una pe alta, am vedea pe Domn ținând cu geloasă temere la o neatarnare atât de bantuită din toate părțile, l-am vedea urmând un sistem de șovăire propriu situației precare și încercând să pară partizan a cârtorei vecini în acelaș timp, pentru a câștiga bunăvoința și încrederea a tustrei. Acest sistem al contrapunerii reciproce și al neutralizării celor trei rivali putea să prezeve până la un grad oarecare țara de absorbirea de cătră unul din vecini, putea s-o țină deasupra apei oarecum, ca să nu se cufunde, dar asupra Domnului arunca fără îndoială umbra unei politici de fățarnicie și duplicitate și-l espunea la smerire din partea aceluia dintre rivali care se simțea amăgit.

Sarcina de-a reprezenta singur un popor întreg nu mai cade azi asupra nimănuia nici măcar asupra Domnului, de vreme ce răspunderea politice esteriore li se cuvine'

asemenea consilierilor după vremuri pe cari - i da ruajul parlamentar. În parantez fie zis împrejurarea aceasta e un mare bine pentru timpul de față, căci generația actuală nu prea pare a cuprinde în nici o parte a ei acel metal rar din care natura se - ndură a turna uneori figuri ca aceea a lui Mircea I.

Intellectul național nu este așadar reprezentat, ca-n cazul de mai sus, printr-un singur om starea de nehotărâre și de șovăire în care ne aflăm e reprezentată tocmai prin opinii opuse una alteia și cari se neutralizează fără a da loc unei înclinații determinate .

Acि se 'nțelege că e vorba de înclinații dictate de raționament, nu de cele răsărite din simpatii, căci, precum am zis-o de atâtea ori, nu credem ca, de dragul ochilor noștri celor frumoși, cineva în Europa să pună în mișcare o baionetă sau să dea un ban.

Ceea ce voim să zicem e dar că o opinie publică care nu e purtată de-un singur curent nu se poate nici manifesta într-un singur chip și că, până ce momentul hotărâtor , cu necesitățile lui fatale, cu puterea lui de constrângere nu se va însărcina a abate într-un singur curent spiritul public nu putem susține că cutare ori cutare e opinia hotărâtă a țării și că ne erigem cu toții în reprezentanții ei. În politică se întâmplă adeseori ceea ce se părea mai cu neputință; în lupta de interese, ca și în norocul războaielor, intervin atâtea elemente neprevăzute , datorite întâmplării , erorilor de calcul, nestatorniciei împrejurărilor, încât nici un plan hotărât de mai nainte nu credem că e adaptabil oricărui moment al viitorului.

De aceea însă nu voim să discutăm teza de predilecție ce ne-o atribuie prin generalizare ziarul guvernamental și ne restrângem deocamdată la rolul de-a ne apăra de lecțiile de patriotism pe cari ni le dau onor. confrăți din Strada Doamnei.

Iată conservatorii de acum ca și conservatorii trecuți — zice „Românul” — când cu fes , când cu ișlic , când cazaci, când usari , dar români niciodată și cu nici un preț.

Iată ceea ce nu-i adevărat. Români totdeuna, oricare ar fi politica noastră. Dacă s-a opus fesului chivăra și chiverei fesul a fost pentru a scăpa pe rând de amândouă și dacă s-a opus o putere celeilalte a fost pentru a le neutraliza pe amândouă .

Să nu se uite că acestui sistem de contrapunere reciprocă o țară săracă, fără armată, înghesuită până ieri între trei vecini puternici, își datorea autonomia ei, garantată la urmă de toată Europa, și că acea autonomie avea baze cu mult mai sigure decât neatârarea actuală. Se 'nțelege că spiritul ce anima acest sistem de șovăire era pururea conservarea țării și a naționalității și, chiar dacă sistemul s-ar schimba într-altul mai pronunțat, tot de-un asemenea spirit o să fie animat și acesta.

Ar fi bine deci ca să înceteze asemenea acușări. Existența reală a țării, succesele dobândite în politica esterioreă, progresele realizate înlăuntru pas cu pas de la căderea fanarioților încoace sunt o dovadă vie, simțită și pipăită de toți, în contra acușărilor nedemne ce se aruncă oamenilor trecutului.

Daca ridicăm mănuașă pentru un trecut încheiat acum douăzeci și cinci de ani n-o facem pentru că ar fi existând vro solidaritate între partidul conservator de azi și între boierii de mai nainte. Nu suntem continuatorii boierilor și, chiar dacă am voi, n-am putea s-o fim, iar de - am putea n-am voi. Dacă a existat *de facto* o aristocrație română întemeiată pe un drept public cert, ea a încetat de-a exista deodată cu anul 1700, deodată cu căderea domniei naționale. Nici recunoaștem, nici putem recunoaște epocii fanarioților dreptul suveran de-a conferi titluri și demnități, precum nu le-am fi recunoscut-o turcilor, a căror mandatarî în țară erau fanarioții. De-aci se explică repede cădere a prerogativelor politice în secolul nostru, pentru că asemenea prerogative trebuie să răsără dintr-un drept public determinat , iar acest drept public a murit la 1700 și exercitarea lui din partea străinilor se considera ca o uzurpațiune viciată până în sâmburul ei de ilegitimitate .

Nu se mai opună deci termenii de popor și boieri, căci cel din urmă termen nu însemnează azi nimic de vreme ce nu mai există nici boierie, nici boeri. Precum nu se poate vorbi de monoteiști fără, Dumnezeu, de școli fără dascăli și fără elevi tot așa nu poate fi vorba de boieri fără instituția militară aristocratică a boieriei . Cu rațiunea ei de-a fi a trebuit să dispară și instituția și cu totul alții sunt termenii opuși astăzi.

Liberalismul de la noi însemnează astăzi domnia prin mase amăgite și reamăgite căci mundus vult decipi ergo decipiatur e parola de guvernământ a roșilor. Lumea vrea să fie

amăgită, s-o amăgim dar, [î] și zic confrății, și au pentru aceasta o magazie de fraze cari de cari mai ieftine .

Conservatori sunt și rămân acia cari, față cu tendența de-a pune puterea publică exclusiv în mâinile maselor, admit ca existând pentru sine o idee a statului, a ordinii sociale, a statorniciei dreptului și adevărului; conservatori sunt cei cari admit că guvernământ nu se poate fără garanții de știință și integritate și că votul și numai votul concetățenilor nu-l face pe om nici mai cuminte, nici mai onest, nici mai muncitor decum a fost. Iată deosebirea esențială între egalitarismul botezat, fără cuvânt, liberalism și între un sistem conservator care, fără a exclude pe cineva de la viața publică, nu admite totuși înaintarea decât pentru merit și integritate.

[6 februarie 1881]

REPEDE ARUNCĂTURĂ DE OCHI ASUPRA PROIECTULUI DE BUGET PE ANUL 1881-82

*Amicus Plato,
sed magis amica
veritas.*

Facem o declarație din capul locului. Scriind aceste observații n-am avut nicicum în gând a face un articol de politică militantă; am avut numai un singur scop, acela de-a atrage atenția bărbaților competenți și, prin poziția lor actuală, în putere de-a pune capăt unei situații care a durat deja prea mult. Și este timpul cred sosit a lăsa politica la o parte când este vorba de finanțele statului. De-aceea toate țifrele ce le arătăm sunt culese numai *din izvoare oficiale*. Scriind aceste rânduri n-am avut în vedere decât *bugetele, situațiile date de Ministerul de Finanțe și declarațiunile Înaltei Curți de Compturi*, prin urmare nici o singură țifră nu este de fantazie sau măcar puse în dubiu: sunt *țifre oficiale* cari vorbesc.

A intrat în tradițiile noastre constituționale ca, de câte ori se prezintă un buget la votul Camerii, el să, fie totdeauna *echilibrat*, ba în cele mai multe cazuri se prezintă chiar cu un *excedent*.

Este așa de lesne de-a așeza țifre negre pe hârtie albă încât de 20 de ani mai nici un ministru de finanțe nu s-a putut opri a demonstra Camerei, țării prin urmare, (*schwarz auf weiss*) că bugetul este *echilibrat*, ceva mai mult, că el lasă un *excedent*.

Ce se întâmplă însă? Trece anul, vine timpul încheierii socotelilor și atunci, o, atunci quantum mutatus *ab illo* ! . . .

Acest obicei nefast a trecut, o repet, în moravurile noastre guvernamentale și de mai bine de 20 de ani se repeta în toți anii și, ce este mai curios, cu același succes.

Spre a mărgini demonstrația noastră la un singur exemplu, [î]mi este destul a aminti că în expunerea de motive a bugetului pe anul 1878 d. ministru de finanțe zicea textual¹:

Am onoare, d-lor deputați, a prezenta în deliberarea d-v bugetul general al statului pe 1878, care se încheie cu un excedent de venituri de lei 29 988 196, bani 73.

Și în adevăr în aceeași broșură găsim mai departe un tablou² prin care se demonstrează . cu țifre negre pe hârtie albă că:

Veniturile fiind de lei	121 381 770
iar cheltuielile de lei	91 393 573,27
rămâne un excedent de	29 988 196,73

¹ V. *Expunerea de motive la proiectul de lege pentru fixarea bugetului general de venituri și cheltuieli pe exercițiul 1878*, p. 3.

² V. *Expunerea situației financiare a tezaurului public la 30 sept. 1879 prezentată Adunării deputaților în sesiunea ordinară din 1879 — 80*, pag. 2, 3.

Ce se întâmplă însă? Trece anul 1878 și statul [î]și încheie socotelile și iacă rezultatul la care ajunge:

În tabloul general al situației definitive a bugetului general pe exercițiul 1878³ (pag. 2 — 3) găsim balanța așezată de ministrul de finanțe în modul următor:
încasări efectuate 117 710 360,42

Plăți efectuate 166 916 099,99

Deficit bănesc 49 205 739,57

Prin urmare, în loc de escedentul de 29988 196 lei 73 bani, avem un deficit de 49 205 739,57, ceea ce face că d. ministru de finanțe s-a înșelat în prevederile sale optimiste cu-o bagatelă de aproape **80 de milioane**.

Să nu ni se obiecteze că războiul ruso-turco-român a fost cauza unei asemenea zdruncinări a prevederilor bugetare, căci proiectul de buget s-a depus în Cameră cam în ajunul luării Plevnei⁴, când războiul era pe la sfârșit, și guvernul era în deplină cunoștință de cauză când a alcătuit bugetul pe 1878. Afară de asta, această anomalie se găsește mai în toate bugetele votate de 20 de ani încoace în proporțiuni mai mici sau mai mari: dar lucrul constant este că echilibrul bugetar, escedentul ideal se traduce la închiderea unui exercițiu mai totdeauna prin un *deficit real*.

Aceasta o prevedeam și pentru bugetul exercițiului 1881—82; dar aruncându-ne ochii pe proiectul de buget prezentat Camerii de guvern teama noastră s-a schimbat în certitudine, precum o vom demonstra-o numaidecât.

Nu este în intențiunea noastră a face un studiu aprofundat bugetului prezentat la deliberarea Camerii. Timpul ne lipsește, spațiul între prezentarea lui la Cameră și votare este așa de scurt încât ne vom afla în fața unui fapt împlinit înainte de-a putea prezenta publicului observațiile noastre.

Ne vom mărgini dar a releva vro câteva condeie din proiectul de buget pe 1881—82, a arăta exagerearea prevederilor și a demonstra că bugetul, astfel cum s-a prezentat Camerii, **nu este echilibrat**. Dacă observările noastre vor izbuti a atrage atențiunea onor. comisii bugetare scopul nostru scriind aceste rânduri va fi atins.

Este departe de noi ideea de-a incrimina pe d. ministru de finanțe. Miniștrii nu fac bugetele în nici o țară din lume și mai puțin la noi. Elementele unui buget se adună, se clasifică de deosebitele administrațiuni, bugetele se alcătuiesc cu un cuvânt în birourile ministeriilor și miniștrii dau numai *le coup d'oeil du maître*.

Rutina biurocratică este însă așa de înrădăcinată încât bugetele se copiază unele pe altele: cele de estimp copiază pe cel de an, cel de an s-a copiat după cel precedent și așa înainte, umflând după trebuința momentului cifrele și, când s-a ajuns a se echilibra pe hârtie bugetul, atunci șeful de biuro care a făcut acest act de înaltă prestidigitațiune a binemeritat de la patrie!

Ca să dăm un exemplu de ce este rutina biurocratică și ce puțină inteligență se pune în lucrările cele mai de căpetenie vom relata următorul fapt, care, deși străin de destinațiunea ce ne preocupă, totuși zugrăvește cu fidelitate spiritul ce predomină în lucrările cancelariilor noastre.

Un articol oarecare din legea comptabilității statului pune îndatorire guvernului a prezenta la deschiderea Camerei socotelile anului trecut și situația financiară a aceluia an. Pentru prima dată o asemenea situație s-a prezentat Camerei în anul 1871⁵. La acea epocă anul bugetar se încheia la 30 septembrie al anului viitor și de aceea găsim că și situația anului 1870 se întinde până la 30 sept. 1871, adică cuprinde tot exercițiul anului 1870. Ce să întâmplă însă? În 1874 legea comptabilității generale se modifică și anul bugetar se mărginește numai până la 30 iunie al anului viitor; cu toate acestea toate situațiile ce s-au prezentat Camerelor de la 1874 și până astăzi cuprind situația financiară până la 30 sept. De ce? Răspunsul [î] găsim în rutina ruginită a biurourilor și în inteligența mărginită a personalului inferior administrativ.

³ Id. id. pag. 30, 31.

⁴ V. Ședința Camerii din 18/30 mai 1877.

⁵ Situația generală a tezaurului public și a serviciilor dependente de Ministerul de Finanțe la 30 septembrie 1871, prezentată onor. Adunări a deputaților în sesiunea ordinară a anului 1871—72.

Odată întâiul pas făcut, adică odată situația 1870 încheiată până la 30 sept. 1871, celelalte situații s-au copiat cu fidelitate, introducându-se pe ici pe colo alte țifre noi, fără a se observa că de la 1874 încoace anul bugetar fiind redus la 30 iunie și situațiile urmau a se mărgini la acea dată. Nu ne vom mira deloc văzând ca situațiile viitoare vor adopta acum data de 30 iunie, deși prin legea din 12 febr. 1880⁶ s-au schimbat cu totul epocile bugetare și încheierea exercițiului se face acum iar la 30 septembrie.

Să ni se ierte această digresiune, dar am socotit-o trebuincioasă spre a arăta o dată mai mult spiritul care predomină în birourile noastre administrative.

Această parenteză închisă, să ne întoarcem la proiectul de buget pe anul 1881—82.

Un străin care ar citi expunerea de motive a bugetului în destinațiunea n-ar putea decât să, ne felicite și să ne admire. Dar acest străin, ca să-și poată păstra iluziunile, n-ar trebui nici să arunce un ochi cercetător asupra bugetelor anilor trecuți, nici, mai ales, SĂ aștepte încheierea socotelilor în anul viitor; căci atunci orice iluzie ar fi imposibilă!

Noi, într-un timp de 20 de ani, am sporit bugetele de la 44 de milioane la 121 milioane adică cu 275 la % și

Dumnezeu știe unde ne vom opri !

Ca să se ajungă la o echilibrare pe hârtie (de astă dată ni s-au făcut grație de *excedent*) s-a întrebuințat și în acest an vechile metode astfel:

I. S-au umflat evaluările bugetare la venituri.

După cum vedem din expunerea de motive a bugetului pe anul 1881 —82 toate evaluările bugetare s-au urcat, unele bazându-se pe evaluările anului trecut, altele pe încasările efectuate în ultimii 5 ani și altele pe niște legi viitoare cari vor spori veniturile, precum pentru saline , a căror evaluări s-au urcat cu aproape 1/2 milion în comparație cu evaluarea anului trecut, pe cuvânt că o nouă lege va reorganiza cu totul administrația lor.

Toate aceste baze sunt greșite și chiar din expunerea de motive vedem (pag. IV) că *impozitul fonciar*, cel mai sigur venit, nu s-a încasat în cei cinci ani din urmă decât în proporție mijlocie de 80 la % din constatări , iar nu din evaluări și se știe că *evaluările sunt* mult mai urcate decât constatările .

Noi am luat și am cercetat toate evaluările bugetare și încasările efectuate de la 1862 încoace și le-am așternut în alăturatul tablou *anex. no. 1*. Avem astfel trei perioade distincte de câte cinci ani fiecare.

1. Period 1862 —66, epoca înainte de Constituțiunea actuală.
2. Period 1870 —74, epoca guvernului conservator și
3. Period 1875 —79, epoca guvernului liberal.

Ei bine, din acest tablou se poate vedea că evaluările și încasările au diferit totdeauna și în proporție de 88 — 89, în timpii din urmă de 98 la %. Aci trebuie observat că, luându-se încasările *en bloc*, s-au trecut și acele încasări neprevăzute prin buget; iar, dacă ar fi a se lua fiecare venit în parte, atunci proporția între încasări și evaluări ar fi și mai nefavorabilă ; cu toate aceste și chiar neștiind seamă de întâmplările din anii din urmă (războiul 1877 — 78, din care cauză s-au mărit în mod anormal încasările) vedem că în condițiunile cele mai favorabile chiar nu se poate compta pe încasări mai mari decât 90 la %.

Astfel veniturile totale fiind evaluate la 119 671 214 trebuie să scădem cel puțin 10 la % adică lei 11 967 121,40 cari nu se vor încasa . Această scădere este cât se poate de modestă și dea Domnul ca ea să nu fie mai mare.

II. Un alt mijloc de a echilibra bugetele când nu se mai poate umfla nici un alt venit este acela de a arunca suma trebuincioasă pentru *echilibru* sau *excedent* la *capitolul rămășițelor*.

Această sumă de venit este evaluat în proiectul de buget pe anul 1881 — 82 la suma de 10 000 000 lei.

Să ne înțelegem puțin și asupra acestui punct, care formează aproape 10 la % din bugetul total al statului.

⁶ Se știe că după această nouă lege anul bugetar începe la 1 apr . și exercițiul se încheie la 30 sept.

Se știe că, grație legii de percepere din 1871, rămășițe din contribuțiuni directe din ultimii zece ani sunt foarte puține, rămășițele existente astăzi sunt parte din exerciții vechi anterioare anului 1871 și din câștiguri de arenzi .

Mulțumită unor recolte bune și achizițiilor pentru armatele ruso-române o parte din arenzile arierate s-au încasat și aceasta se probează cu încasările excepționale efectuate din rămășițe în anii 1878 — 79.

Rămășițele din celelalte contribuțiuni din anii anteriori lui 1871 credem că vor fi acum pe sfârșit , deși aceste rămășițe ce se încasează mereu, fără a exista constatări regulate, ni se par nouă un abuz revoltător . Nu este însă locul aci a ne întinde asupra acestui subiect.

Afară de aceasta din tabloul aci anexat sub no. 2 vedem că toate rămășițele ce s-au încasat în timp de 15 ani, adică în perioadele 1862 — 66, 1870 — 74 și 1875 — 79, ne dau o mijlocie anuală de aproape 4 000 000 în care s-au coprins și încasările excepționale ale anilor 1878 —1879. A veni dar și a evalua acest venit la 10 mil . ni se pare puțin prudent.

Rămășițele, cu cât se încasează mai mult cu atât ele diminuează și, deși nu împărtășim optimismul d-lui ministru de finanțe, care, în expunerea sa de motive pentru bugetul anului 1880 ⁷, lasă a spera că într-un viitor mai mult sau mai puțin apropiat *rămășițele vor dispărea cu totul*, totuși credem că, deși rămășițe vor fi totdeauna, dar cel puțin ele vor fi bine constatate și mai ales vor fi în o proporție mai mică.

Prin urmare credem că evaluarea rămășițelor la 10 milioane este exagerată și că ea trebuie redusă la cifra de 4 mil . care este, o repetăm, mijlocia încasărilor din rămășițe pe 15 ani. Astfel fiind, urmează a se scădea bugetul veniturilor cu **6 000 000 lei**.

III. Cifrele puse pe hârtie , venituri și cheltuieli, dând o diferență în favoarea veniturilor de 385 298 1.,33 b. aproape ar fi fost să ni se dea și în acest an un excedent; d. ministru însă a sacrificat astă dată excedentul și a preferit să destineze această sumă pentru deschidere de **credite suplimentare și extraordinare**.

A ni se asigura de la început că guvernul nu va deschide credite suplimentare și extraordinare în cursul anului

1881 —82 decât până la suma de 385 298 lei, 33 b. este o probă de puțină *prevedere* și de puțină *prudență*, cuvinte pe cari le-am citit cu fericire în expunerea de motive a bugetului 1880⁸.

Dacă ne aruncăm ochii în trecut vedem cât de hazardată este această promisiune, deși atrăgătoare. În adevăr Horațiu a zis *Nil mortalibus arduum est* (nimic nu este imposibil muritorilor), dar Horațiu nu cunoștea sistemele noastre financiare; a pretinde că deschiderea creditelor extraordinare și suplimentare în un an să se mărginească la 300 000 lei este a nu cunoaște istoria noastră financiară. În bugetele noastre creditele suplimentare și extraordinare au jucat totdeauna un mare rol, și lucrul este altfel foarte lesne de înțeleș; căci într-o țară nouă care se organizează și vrea să recâștige timpul pierdut spre a se pune în nivel cu civilizația secolului se ivesc pe tot momentul necesități nouă pe cari prevederea guvernărilor nu le-a putut prevedea. Adăogând la aceasta fluctuațiile politice, dese schimbări de guvern, lesne se va pricepe cum o măsură excepțională devine aproape normală și cum nu se poate pune o limită prea strâmtă facultății de a preântâmpina niște cheltuieli neprevăzute cu resurse extraordinare.

În acest sens tabloul aci anexat sub nr. 3 prezintă și un interes istoric: la orice mișcare politică crește și suma acestor credite; astfel: consecințele lovirii de stat din 1864 se traduc în anul următor cu o sumă de peste 12 milioane credite suplimentare și extraordinare. În 1872 se regulează (nu știm pentru a câta oară) chestia drumului de fier Strousberg și barometrul creditelor extraordinare se urcă la 17 milioane, în fine anii războiului produc pentru 1877 o creștere de credite extraordinare de 34 milioane și [pentru] anul 1878 de 44 milioane.

În rezumat:

În întâiul period, 1862 — 1866, totalul creditelor suplimentare și extraordinare se urcă pentru acești cinci ani la 30 820 767 lei, dând o mijlocie anuală de 6 164 153 lei, 40 bani.

⁷ A se vedea: *Expunerea de motive la proiectul de lege privitoare la bugetul general al statului pe exercițiul anului 1880*, pag. XIX.

⁸ V. *Expunerea de motive a bugetului pe 1880*, pag. IV.

În al doilea period, 1870 —1874, aceste credite se ridică pentru cinci ani la suma de 38 656 584 l., 37 b., dând o mijlocie anuală de 7 731 316,87 b.

În fine al treilea period, 1875 — 1878, dă numai în patru ani o sumă de 98 658 964 l., 73 b., rezultând astfel o mijlocie de 24 664 741,18 b. Astfel dar, luându-se termenul de mijloc al creditelor suplimentare și extraordinare din acești 14 ani, ne dă suma de 12 800 000 lei.

Față cu elocuența acestor țifre a pretinde că în anul viitor 1881 —82 aceste credite se vor menține la țifra de 380 000 lei este cel puțin o imprudență.

De aceea credem că trebuie a se înscrie la cheltuieli o sumă de **10 milioane** pentru deschidere de credite suplimentare și extraordinare în cursul anului (sumă mai mică decât mijlocia pe 14 ani), iar nu 380 000 lei cum este prevăzut în proiectul de buget.

Astfel stabilind situația proiectului de buget pe 1881 —82, avem:

Venituri prevăzute în proiectul de buget prezentat Camerei	119 671 214
Din această sumă scăzând 1, după observația de sub nr. 1 diferența de 10% între evaluări și încasări sau lei	11 967 121,40
2, după observația sub nr. 2, asupra rămășițelor încasate în a. 1881 — 82 lei	6 000 000
	17 967 121,40
Rămân venituri probabile pentru anul 1881 — 82.....	101 704 092,60
Cheltuielile prevăzute în bugetul prezentat Camerii se urcă la	119 285 915,67
La care trebuie a se adăoga pentru deschidere de credite suplimentare și extraordinare	10 000 000
avem cheltuieli probabile pentru a. 1881 — 82	129 285 915,67
Iar situația probabilă, a acestui buget va fi următoarea:	
Venituri fiind de lei	101 704 092,60
și cheltuielile de lei	129 285 915,67
Rezultă un deficit de	27 581 823,07

Aceasta este după noi adevărata situație bugetară pe anul viitor și să nu ni se impute că suntem pesimiști. În materie de finanțe preferim pesimismul ministrului de finanțe, care a evaluat veniturile anului 1877 la 81 de milioane și încasat 110 milioane, decât optimismul din 1878 prevăzând un excedent de aproape 30 de milioane, excedent care s-au tradus peste un an în un deficit de aproape 50 de milioane, după cum am arătat mai sus.

Terminând acest repede studiu asupra bugetului prezentat Camerii pe 1881 — 82, dorim ca onor. comisiune bugetară să nu se lase a se amăgi de mirajul excedentelor și echilibrărilor iluzorii, ci mai bine, aruncând o privire în trecut, să se sperie de fantasmеle deficitelor reale.

București, 30 ianuarie 1881

[7 februarie 1881]

PROIECTUL D-LUI CONTA ASUPRA INSTRUCȚIUNII [1]

În materie de legiferare asupra învățământului public sunt din norocire unele părți esențiale în privința cărora nu poate fi vorba și nu trebuie să fie vorba de partide politice. Învățământul dat din partea statului, deși cuprinde și elemente eminent politice, asupra cărora se restrânge toată antiteza partidelor în lupta lor caracteristică în lăuntruл sistemului constituțional, are totuși un fundament comun pentru toate vederile oamenilor de stat, oarecum un teren neutru, unde se pot întâlni partizanii deosebitelor colori politice într-o cugetare unită și pot dovedi o dată mai mult că, în mijlocul divergenței de opinii asupra

multor obiecte, sunt mai întâi de toate cetățenii unuia și aceluiași stat, mai întâi de toate români cari doresc din inimă sinceră prosperarea patriei lor.

Deși actualul ministru al cultelor și instrucției publice, d. Conta, în chiar ajunul prezentării proiectului d-sale de lege pentru reorganizarea învățământului, a părăsit treapta mai înaltă a unui om de specialitate, pe care erau dispuse a-l așeza cercurile politice la intrarea d-sale în minister, și s-a coborât, printr-o acțiune îndreptată în contra amicilor d-sale politici din Iași și ilustrată prin fondarea foii „Liberalul”, pe treapta unui simplu adept neofit al politicii militante de partid, noi nu-l vom urma în această micșorare a d-sale, ci vom privi proiectul de lege ce l-a supus dezbaterilor Camerii din acel punct de vedere general din care deosebirile de partid trebuie să dispară.

Care este esența reformei învățământului ce-o propune d. Conta? Și, când vorbim de esența reformei, să ne fie permis a înlătura din discuțiunea noastră toate cestiunile mai secundare, de ex. despre mecanismul administrativ, despre Consiliul superior și inspectorii generali, despre deja faimosul „mic cod disciplinar” în contra profesorilor etc. etc. — cestiuni asupra cărora, în demersul unor dezbateri în Cameră, s-ar putea da diferite dezlegări și s-ar putea face prin urmare modificări la proiectul d-lui Conta.

Vom concentra și mărgini discuțiunea noastră asupra punctului cardinal în orice lege organică de învățământ, adică asupra *direcțiunii de cultură* ce voiește s-o dea viitoarei societăți române. Aci este sufletul unei asemenea legi cu el stă sau scade întregul organism.

În privința direcțiunii de cultură dar, proiectul d-lui Conta cuprinde două reforme fundamentale, așa de reforme și așa de fundamentale încât se pot numi, cu propriul cuvânt, o răsturnare a bazei de cultură pe care au fost clădite până acum școalele nu numai ale noastre, ci ale întregii Europe apusene. D. Conta voiește să lovească temelia clasicității în întregul învățământ secundar și mai voiește încă să introducă facultăți special destinate pentru femei. Înlocuirea clasicismului prin utilitarism și emanciparea universitară a femeilor, iacă cele două bătăi de inimă ale vieții organismului propus de d. Conta.

Art. 141 din proiect zice: Se vor înființa treptat în fiecare capitală de district cel puțin câte un gimnaz de băieți și unul de fete.

Art. 145 Cursul gimnazial este de patru ani, împărțit în patru clase.

Art. 142. Instrucțiunea gimnazială pentru băieți va consista din următoarele învățături, ce se vor preda mai mult din punctul de vedere practic decât științific de către 9 profesori și 3 maiștri.

1. *Limbele română, franceză și germană*, cari se vor preda de trei profesori respectivi după același sistem de gramatică și în comparațiune una cu alta, adăugându-se noțiuni de literatură și exerciții de compozițiuni uzuale.

2. *Noțiuni de economie politică, de drept public și de drept privat pozitiv*, cu exerciții în redactarea actelor juridice uzuale (un profesor).

3. *Istoria universală* și în special aceea a uneltelor și artelor, a științelor, a moravurilor și instituțiunilor sociale, cu foarte puțină cronologie și biografie (un profesor).

4. *Geografia*, cuprinzând întreaga istorie a pământului , cu noțiuni de cosmografie și geologie , de geografie fizică, botanică, zoologică , etnografică , politică, și mai cu seamă economică și socială (un profesor).

5. *Botanica , zoologia și mineralogia* , cu aplicațiuni practice, mai cu seamă la agricultură (un profesor).

6. *Fizica descriptivă , mecanica și chimia* , cu aplicațiuni practice mai cu seamă la industrie. Descrierea principalelor produse manufacturate (un profesor).

7. *Aritmetica , algebra și geometria elementară*, cu aplicațiuni respective la calcule financiare, la ridicări de planuri etc. *Comptabilitatea* cu diversele ei aplicațiuni (un profesor).

8. *Desenul și modelagiul* (un maestru).

9. *Muzica vocală* (un maestru).

10. *Gimnastica* cu exerciții militare (un maestru).

Art. 143. Articolul precedent se aplică și la gimnaziile de fete cu următoarele modificări și adăogiri :

1. Profesorul sau profesoara de limba română va preda și câteva *noțiuni uzuale de drept și economie politică*.

2. În locul profesorului special de economie politică și drept pozitiv va fi un profesor sau o profesoară care va preda: *Noțiuni de pedagogie* , cu aplicațiune specială la creșterea copiilor mici, începând de la nașterea lor, *noțiuni de igienă și de medicină casnică*, cu aplicațiune specială la îngrijirea copiilor mici, și *economia casnică cu comptabilitatea ei*.

3. Maistrul sau maestra de gimnastică va arăta și va dirige mai cu seamă jocuri gimnastice .

4. Se adaoe un profesor de religione care va preda *istoria Noului Testament și morala creștină*.

Așadar: 1) limba latină și limba greacă sunt cu totul scoase din gimnazii (și religiunea este scoasă din gimnaziile de băieți!!) și sunt înlocuite cu limba germană și cu studii cari se cer a fi predate mai mult „practic” decât „științific”.

2) Instrucțiunea este aceeași, ba chiar ceva mai întinsă, pentru fete și pentru băieți, și în fiecare district se cere cel puțin un gimnaziu de fete.

După gimnaziile, proiectul d-lui Conta se urcă la licee cu următoarele idei de studii și de organizare :

LICEELE

Art. 168. În orașele principale, unde se va simți trebuință, vor fi câte unul sau mai multe licee de băieți și licee de fete.

Numai liceele de fete vor putea avea internate . În acestea se vor primi eleve stipendiste și eleve solvente , conform prescripțiunilor art. 141.

Art. 169. Instrucțiunea ce se va da în liceele de băieți va consista din următoarele obiecte, ce se vor preda, din punct de vedere cu totul științific, de următorul număr de profesori.

1. *Limba latină, lexicografie greacă și noțiuni de filologie*, predate de doi profesori, dintre cari unul va preda numai limba latină în cele două clase.

2. *Limbele română, franceză și germană cu literaturile lor*, predate de trei profesori. Profesorul de limba română va preda și *noțiuni de psihologie , logică și estetică*.

3. *Istoria civilizațiunei*, cu noțiuni de arheologie și de sociologie , predate de un profesor.

4. *Cosmografia , geologia și geografia*, predate de un profesor.

5. *Fizica descriptivă, chimia cu mineralogia, anatomia și fiziologia plantelor și animalelor*, predate de un profesor.

6. *Algebra, geometria elementară, trigonometria plană, și noțiuni de Mecanică rațională*, predate de un profesor.

Pe lângă această instrucțiune științifică se vor preda muzica vocală și gimnastica ca în gimnaziile.

Art. 170. Articolul precedent se aplică și la liceele de fete, cu următoarele modificări.

1. În locul noțiunilor de filozofie profesorul sau profesoara de limba română va preda, pe lângă obiectul său principal, *lexicografia latină și greacă cu noțiuni de filologie*.

2. În locul celor doi profesori pentru limba latină, lexicografia greacă și noțiuni de filologie, vor fi doi profesori sau profesoare , pentru următoarele două cursuri .

a) *Noțiuni elementare de psihologie , logică, morală, drept și economie politică; estetică* cu aplicațiuni la artele frumoase și mai cu seamă la viața socială; *pedagogică* și metodologică , cu toate aplicațiunile lor.

b) *Noțiuni de igienă și de medicină*, cu aplicațiunile lor speciale la copii și la femei.

3. În loc de exerciții militare maestrul sau maistra de gimnastică va arăta și va dirige jocuri gimnastice.

Art. 171. Cursul liceal este de patru ani, împărțit în patru clase.

Art. 172. Nu se vor admite în licee decât elevi sau eleve cari vor prezenta certificate de absolvirea cursului gimnazial în școalele publice.

Art. 173. Se aplică la licee art. 146 și următoarele până la art. 154 inclusiv, precum și art. 155, cu deosebire că fiecare elev sau elevă de liceu va plăti o taxă școlară de zece lei la începutul fiecărui semestru.

Art. 174. Certificatele de absolvirea cursului liceal se vor preschimba la Ministerul Instrucțiunii contra diplomelor de *bacalaureat în științe și litere*. Aceste diplome vor fi date în numele Domnitorului etc.

Așadar: 1) Limba și literatura greacă scoasă cu totul și din licee, prin urmare din întregul învățământ numit până acum secundar; lexicografia greacă, de care vorbește art. 169 și care se preda în ultimul an sau în ultimii doi ani de profesorul limbei latine și noțiunilor de filologie, este o simplă explicare de cuvinte tehnice, oarecum un dicționar de cuvinte străine fără nici o însemnătate pentru vreo gramatică sau stilistică grecească. Limba latină este păstrată numai în cele patru clase superioare de licee pentru băieți, fără arătarea de autori cari să deprindă pe școlari cu spiritul clasicității romane.

Și, în adevăr, școlarul de abia în prima clasă de liceu, după proiectul d-lui Conta, sau în clasa a cincea, cum zicem noi încă astăzi, va începe să învețe cetirea alfabetului latin și declinarea lui *mensa , mensae* ; în clasa a șasea va învăța sintaxa și va dobândi o idee de *accusativus cum infinitivo* (să nu se supere d. autor al scrisorilor din „Presa” de aceste cuvinte latine) și de *oratio obliqua* . Când să citească autorii latini și ce autori să citească? Clasa din urmă, a opta, e mai mult destinată unei recapitulări generale a studiilor liceale; se va putea totuși găsi și aici oarecare timp pentru citire; propriul timp pentru cunoașterea autorilor clasici ar fi și ar rămânea însă cele 10 luni din clasa a 7-a . Ce să se facă și ce să se lase în așa puțină vreme? Să se înceapă cu Cornelius Nepos ? Să se continue cu Caesar , *De bello gallico* și *De bello civili*? Să se înceapă cu *Metamorfozele* lui Ovid ? Să se continue cu *Eneida* lui Virgil ? Și unde rămâne Livius ? Unde Sallust ? Unde Tacitus ? Unde Horațiu? Unde Cicero ? Și unde pentru noi importantul Plinius ?

Este lucru vederat : în cei patru ani de liceu (clasa 5 — 8-a) din proiectul d-lui Conta se poate învăța limba latină; dar spiritul clasicității romane, așa precum transpiră din eminenții autori cari au format până acum substratul culturii literare și științifice din Europa, nu se poate învăța în liceele d-lui Conta.

2) Instrucțiunea este și pentru licee tot așa de întinsă la băieți și la fete, numai că în locul limbei latine vine la fete lexicologia latină, dar se adaugă alte studii, între cari și noțiuni de medicină cu aplicațiune specială la femei! (*A Propos* : Am dori să știm cum își închipuiește d. Conta o clasă dintr-un liceu feminin, după proiectul d-sale, în care un profesor predă la fete de 14, 15 sau 16 ani medicina boalelor femeiești ? Și cum își închipuiește examenul public anual asupra acestei materii?)

În fine proiectul d-lui Conta, după gimnaziile și licee, culminează în școalele superioare, adică în facultăți sau în universitate. Aici se vorbește de studenți și studente și se pune în princip la art. 206:

Numai Școala Normală Superioară și Facultatea de Medicină . vor putea avea studente cu dreptul de-a urma la cursuri, celelalte școale superioare putând admite studente numai cu dreptul de a da examene.

Când numărul studentelor înscrise se va socoti destul de mare, se vor destina exclusiv pentru dânsle Școala Normală Superioară și Facultatea de Medicină din Iași. Cursurile acestor școale vor fi în cazul acesta organizate în vederea destinațiunii profesionale speciale a studentelor .

În toate cazurile studentele de la Școala Normală Superioară, de la Facultatea de Medicină, pe cât timp nu sunt măritate sau nu trăiesc cu bărbaiii lor, vor trebui să fie interne și să meargă la cursurile universitare sub conducerea profesoarei internatului sau a unei pedagoage însărcinată, de dânsa . În aceste internate vor fi stipendiste, semistipendiste și solvente.

Rezerva aci stabilită în privința urmării la cursuri din partea femeilor (căci examenele se pot da de femei în toate facultățile și se pot crea și doctoare sau doctorițe în drept) se înțelege numai pentru Facultățile de teologie și de drept și pentru Școala Superioară de Geniu, căci pentru Facultățile de litere și de științe art. 218 din proiect prevede din contră:

Art. 218. Studenții și studentele din secțiunea științifică a Școlii Normale Superioare vor urma la Facultatea de Științe, iar cei din secțiunea literară la Facultatea de Litere cursurile respective cari corespund cursurilor din gimnaziu și liceu. Deosebit de aceasta, studenții și studentele din ambele secțiuni vor urma cursurile de pedagogie și metodologie .

Pentru toate obiectele de studiu din Școala Normală Superioară se vor numi repetitori , cu diurnă de 200 lei pe lună, dintre profesorii de liceu din localitate . Fiecare din aceștia va exercita îndeosebi pe studenți și pe studente în știința de care el însuși este profesor la liceu. Deosebit de aceasta, un profesor de la Facultatea filozofică va putea fi însărcinat, ca maistru de conferințe, cu conducerea tuturor repetițiilor și cu partea demonstrativă a cursului de pedagogic.

Nu se va da studenților și studentelor absolutoriu Școlii Normale Superioare decât după ce vor fi depus examenul și vor fi obținut doctoratul în grupul respectiv de știință ce sunt obligați a învăța în școală.

Va să zică: emanciparea universitară a femeilor! Societatea română să aibă de acum înainte studente în litere, studente în științe, studente în medicină și să poată avea și doctoare sau doctorițe în toate aceste specialități și încă și în drept și în științe „politice și juridice”.

Ținta de cultură socială în această privire va fi dară să avem, pe lângă profesoare bine preparate și înzestrate cu diplome de doctorat în științe sau în litere, și medice practice cu doctoratul în medicină. Odată aceste dobândite , se va impune ca o urmare neapărată din aceste precedente și admiterea de femei advocate și în fine de femei alegătoare și alese în comună, la Camera și la Senat, precum și de femei funcționare .

Față cu aceste păreri foarte interesante ale d-lui Conta, pe cari d-sa împreună cu colegii d-sale din Ministeriu au crezut de cuviință să le aducă acum în dezbaterile Parlamentului român sub forma unui proiect de lege, se naște pentru noi întrebarea:

Este locul la noi și este timpul venit acum pentru ca reprezentarea națională a junei României independente să ia în considerare un asemenea proiect de lege ?

De această întrebare ne vom ocupa în articolul următor.

[8 februarie 1881]

[„TREI EVENIMENTE ...”]

Trei evenimente își dispută interesul zilei, câșteștrele de natură a arunca o ciudată lumină asupra regimului virtuții.

Cu ocazia dezbaterii asupra art. 409 din Codul de Procedură Civilă d. Ioan Brătianu a pronunțat cu liniștea omului de stat un mare cuvânt , care-a căzut ca plumbul topit în sufletele auditorilor: „Vorbește pentru talanții lui Filip!”

Nu vom rosti nume, nu vom indica nici de departe măcar în contra cui erau aruncate aceste cuvinte grave ale primului ministru. Ceea ce știm pozitiv însă e că „talanții lui Filip” se referă la membri din marele partid roșu, parte vechi, parte neofiți , și că d. Brătianu a adresat această grațiozitate amicilor săi politici. Lumea pretinde a ști multe în privirea aceasta și dac - am crede opinia publică îndreptățită a cita, fără probe suficiente, nume și sume, sume plătite de cămătari și nume de celebrități liberale patriotice , le-am înregistra și noi. Ceva totuși trebuie să fie la mijloc, căci „de unde nu e foc fum nu iese”.

A doua preocupare a spiritului public e din cele mai serioase și privește ploaia de taxe nouă pe cari primăria e în ajun de a le impune contribuabililor din capitală.

Organele de publicitate cari reprezintă civilizația ne-au repetat-o adeseori că starea orientală în care se află Bucureștii cere neapărat o sporire de taxe pentru a se putea introduce îmbunătățirile necesare. Noi din parte-ne avem cam alte vederi. Bucureștii sunt un oraș fără industrie dezvoltată , temelul și însemnătatea de oraș comercial sunt concentrate pe câteva strade de căpetenie; restul e ceea ce și trebuie să fie, mai mult sat decât oraș. A impune taxe peste taxe imensei majorității a populației din periferii pentru a lustrui cât se poate de mult centrul, populat în mare parte de firme străine, este poate foarte frumos din punctul de vedere al aparențelor civilizației, pe cari am știut atât de bine a ni le însuși, e însă păgubitor pentru mulțimea mare, care ar avea mult mai multă nevoie de-o piață sigură, în care să-și ofere munca brațelor pe un preț convenabil, decât de lustruirea cu peria a stradelor. E un principiu

conservator de-a nu avea ambiții în disproporție cu mijloacele de cari dispui , de-a nu încorda puterea impozabilă până la istovire . Ar rămânea ca minți practice, luminate, pe deplin sigure de natura impozitelor proiectate , să vază câte din condeiele listei primăriei jigniesc în mod simțitor interesele populației neavute , câte nu.

Se 'nțelege că orice venit însemnat se percepe pretutindenea, direct ori indirect, asupra populației neavute . Există însă un mijloc demagogic , foarte vechi și foarte cunoscut, pentru ca, printr-un sentiment de invidie oarecum, să se închiză gura nenumăraților nemulțumiți. Aceasta se face impunându-se luxul celor relativ mai avuți. În realitate dări impuse asupra cailor, servitorilor , livrelor a o mână de oameni avuți (sunt foarte puțini oameni în adevăr avuți în România) reprezintă în genere o sumă neînsemnată pe lângă dările asupra obiectelor de consumație , cari scumpesc dram cu dram hrana populației mari. Acest clenci al impunerii căteilor și livrelor l-au aflat și primăria noastră pentru a arunca praf în ochii mulțimii, care ea și numai ea va purta marele împrumut al primăriei.

La 6 curent s-a ținut o întrunire zgomotoasă la Ateneu , în care patrioții de meserie și cei neofiți au încercat a proba necesitatea, în multe puncte discutabilă , a nouălor taxe. Un domn (fără copii bineînțeles) a propus o taxă asupra copiilor. Replica unui om din mulțime la această monstruoziție nu se poate reproduce decât în ziare de-o nuanță umoristică, nepermisă organelor serioase, cu toate acestea e o replică care cutreieră Bucureștii, și nu fără cuvânt , dacă potrivirea unei glume e un cuvânt .

Adunarea de la Ateneu a ales însă 12 persoane însărcinate a discuta a doua zi cu 7 — 8 persoane numite de primărie taxele proiectate . Conventiculul , ținut sâmbătă la 7 ianuarie, nu s-a putut îngrădi în acest cerc restrâns ; contribuabili neinvitați de diferite profesii au pătruns asemenea acolo. Se zice că cu ocazia aceasta un mare patriot de meserie, d. dr. Râmnicianu , a scăpat de grațitudinea exagerată a poporului suveran numai pentru că un amic înzestrat cu mare putere musculară i-au făcut vânt din mulțime.

În fine o altă știre ne-a dat-o ieri Agenția Havas.

Bancherul Jacques Landau a câștigat procesul contra statului la Suprema Curte Comercială din Lipsca, Reichshandelsgericht.

Acest proces l-a câștigat în contra societății acționarilor căilor ferate, mai concret însă în contra statului.

Procesul se datorește unei convenții încheiate între prețiosul d. Costinescu și bancherul Landau. Învățul d. Costinescu (4. cl. primare plus 1 curs de violoncel) a fost însărcinat cu grava misiune de-a răscumpăra un drum de fier care costă peste un sfert de miliard. Cu învățătura sa în cele juridice, tehnice și financiare și cu seriozitatea sa cunoscută a iscălit o convenție prin care d. Landau era însărcinat cu operațiunea. Mai târziu, treaba făcându-se direct cu acționarii, d. Landau a pretins câteva milioane despăgubire și tribunalul suprem i le-a recunoscut.

În orice caz d. Costinescu devine din ce în ce mai prețios pentru patrie. O achizițiune politico-financiară plătită cu 3—4 milioane de franci, în orice caz o marfă scumpă, deși netrebnică.

[11 februarie 1881]

PROIECTUL CONTA ["DIN RELAȚIUNEA ..."]

Din relațiunea ce ni s-a trimis despre cele urmate în conferința profesorilor din capitală cu privire la proiectul de lege asupra instrucțiunii publice estragem și publicăm următorul *discurs, rostit de către unul din asistenți, d. N. Kirilov*, profesor la gimnaziul Cantemir. Precum se va vedea din citirea lui, un șir de noi dispozițiuni din proiect cari până acum n-au fost analizate prin ziare fac obiectul observațiilor d-lui profesor.

[11 februarie 1881]

ROMÂNII DIN VIENA

Reproducem fără comentare următoarele rânduri din „Deutsche Zeitung” relative la balul dat de studenții români din Viena.

Adevăratul vienez, zice numita foaie, niciodată n-a prea fost forte în cunoștințe etnografice. Pentru el erau un ce misterios chiar și locuitorii sârbi din Banat, cari, dimpreună cu românii și cu alte neamuri, erau pentru dânsul un fel de formă intermediară dintre unguri și turci. Cu toate acestea existau oarecari distincțiuni în interiorul acestei mari clase de oameni cam nedeterminat și confuz circumscrisă. Două tipuri mai diferite unul de altul au fost „negustorul sârb” și „bogatul boier român”, a cărui solie și fiică nu erau altfel, numite decât „frumoasele boieroice”. Damele române au trecut totdeauna de nește frumusețe extraordinare ceea ce au și fost într-adevăr. Tezaurul de grații corporale precum și spirituale s-a transmis curat de la străbunele matroane asupra fiicelor și nepoatelor lor. Balul român ținut la 15 c. în saloanele Reuniunii Muzicale ne-au dat nenumărate dovezi vii în privința aceasta. Deși poate să fi fost un contingent oarecare de frumoase vieneze *pur sang* printre numeroasele române, această împrejurare n-a adus desigur nici un prejudiciu impresiunii generale a splendeidei festivității. Tipul oacheș a fost amestecat cu cel bălan în modul cel mai armonios. Frumusețea feminină, toaletele bogate și pline de gust și multe riviere de briliante strălucite caracterizau balul. Coloane de mărgăritare și rânduri de perle figurate concureau împreună într-o lumină

nu se afla între ele nici o singură perlă „falsă”. S-a dansat cu, zelul obișnuit în Viena. Președintele Comitetului, d. doctor Șt. Ciurcu, a deschis balul cu patroana , baronesa Hye-guneck , în fruntea unei poloneze . Au fost de față și patroanele , doamnele Eduard Kanitz și Celestina Opolzer , pe când doamnele Angelina de Bălăceano , Matilda Dumba și de Lindheim au fost împiedecate de-a veni. Dr. S. Morariu Andreievici , arhiepiscopul și mitropolitul Bucovinei și al Dalmației, intendentul baronul Hofmann, membrul Camerii seniorilor , baronul Vasilco , d. de Lemayer , deputații, doctorul Mitrofanovici , baronul Stârcea și Cosovici , baronul Wertheim , mareșalii baronul Tiller și baronul Schoissnigg , mai mulți ofițeri sârbi și câțiva diplomați persiani au asistat mai mult timp la bal ca oaspeți de onoare. Toate dedicațiunile : „Versuri carpatine ”, vals după motive române de Franz Mair , „Je pense a toi ”, polca franceză de Ed . Straus , „Ochi negri” de E. Sutor au produs cea mai vie plăcere, precum și minunata decorațiune a salonului și programele mândre , ce reprezentau cornuri de abundență pline cu bomboane alese.

[11 februarie 1881]

PROIECTUL D-LUI CONTA ASUPRA INSTRUCȚIUNII [2]

Am văzut din articolul precedent ¹ cum noul proiect de organizare al d-lui ministru de culte și instrucțiune publică urmărește ca direcțiune de cultură pentru viitoarea societate română două scopuri: 1) slăbirea și în parte răsturnarea învățământului clasic (latin și grec) din școalele secundare și 2) emanciparea femeilor în universitate.

În fața acestei îndoite tendințe a organizării propuse de d. Conta ne-am oprit la întrebarea: Este locul și este timpul venit pentru statul nostru de-a lua în considerare prin organele sale de legislațiune un asemenea proiect de lege?

La această întrebare răspundem: Nu, Camera și Senatul României nu pot fi chemate a se ocupa astăzi de dezlegarea acestor probleme.

Admitem că problemele sunt de cel mai mare interes. Susținem însă că acest interes nu poate să fie la noi decât teoretic și că va trebui să treacă cel puțin o jumătate de secol înainte de-a fi vorba de legiferare practică în această direcțiune.

Să începem întâi cu instrucțiunea clasică.

Școalele noastre secundare, îndeosebi învățământul numit gimnazial-liceal , sunt întocmite în esență după modele luate din Franța și din Germania. Esența acestui învățământ este la noi, ca și în Franța și Germania, clasicitatea și cultura literară și istorică pe temeiul clasicității, adică humanitatis *studia* în înțelesul celor vechi. Pe acest temei, susținut în Germania și în Franța prin tradițiunea unei culturi de multe secole, ne-am organizat și noi școalele mai înalte și ne-am pus astfel în comunitate de cultură cu Europa apuseană.

Această *comunitate de cultură cu Europa civilizată* este pentru români de-o necesitate așa de absolută încât încercarea de-a o slăbi ar însemna astăzi paralizarea oricărui progres al școalelor noastre și, în genere, al statului român. Toți bărbații noștri publici sunt crescuți în ideile și mulți chiar în școalele Europei apusene, toate cărțile noastre de școală sunt traduse sau imitate după modeluri franceze și germane, întreaga noastră legislațiune este inspirată de legislațiunea franceză și (în mică parte) germană. Mulți din tinerii noștri [î] și fac studiile liceale în țară, iar cele universitare în străinătate, se întorc cu studiile completate la acele universități străine și-și revarsă cunoștințele lor asupra școalelor române. Sistema de studii fiind egală în trăsurile fundamentale, această străbateră a firelor de cultură de la noi la Europa apuseană și de la Europa apuseană la noi a fost cu puțință și a contribuit puternic a face din noi ceea ce suntem astăzi: un popor de ginte latină cu conștiința misiunii sale de a fi un purtător de cultură la pragul Orientului și cu dorința vie de-a-i asimila tot mai mult rezultatele experiențelor

¹ Vezi „Timpul” de duminică 8 fevr. 1881.

Întrebarea se rezumă dar aci: în ce raport ne-ar pune reforma d-lui Conta cu școalele din Franța și din Germania? Răspunsul este că reforma d-lui Conta ne-ar scoate afară din comunitatea de studii cu aceste țări și prin urmare conchidem că: proiectul acestei reforme este *indiscutabil* în Camerele române.

De agitat se-nțelege că s-au agitat aceste probleme și în Franța și în Germania prin discuțiuni teoretice sau, după expresiunea cam ironică a principelui Bismarck, „în mod academic”. N-avem decît a arunca ochii în filozofia lui Auguste Comte pentru a vedea izvorul ideilor d-lui Conta. Dar nici o legislațiune practică nu le-a pus în lucrare.

În Germania limbele latină și greacă sînt și rămîn fundamentul învățămîntului gimnazial; chiar în școalele lor reale se învață latinește; dar, fiindcă în aceste școale reale se învață mai puțin latinește și nu se învață grecește, tendința cercurilor universitare din Berlin de ex. este astăzi de-a nu admite școlarii absolvenți ai gimnaziilor reale la frecventarea tuturor cursurilor universitare ca fiind prea puțin înaintați în cultura generală.

În Austria aceeași sistemă, cu deosebire că școalele reale nu au limba latină, dar nici nu se obicinuieste a se da absolvenților din aceste școale altă direcțiune de studii decît pentru comerț sau școala politecnică.

În Franța cesiunea este mai mult în mișcare. În lacuna simțitoare lăsată prin lipsa totală de școale reale ministrul Duruy a introdus ceea ce numea el *l'enseignement special*, care este din ce în ce mai frecventat, deși nu poate îndeplini golul școalelor reale. Cît pentru gimnaziile și liceele propriu-zise, astăzi ca în vechime, limba latină și limba greacă, în genere *humanitatis studia*, sînt temelie învățămîntului. Asupra a mai mult sau mai puțin au fost variațiuni: s-au scos compozițiunile în versuri latine, s-au menținut compozițiunile în proză latină, s-au împușinat orele de latinește și grecește, s-a hotărît începerea studiului latin și a celui grecesc cu doi ani mai tîrziu decît era pînă acum; dar nu s-a surpat temelia clasicității prin alungarea limbei grecești cu totul și prin reducerea limbei latine la 4 ani de liceu și scoaterea ei din cei 4 ani de gimnaziu, cum propune d. Conta.

Iacă o tabelă a numărului de ore de studiu, adunate pentru o săptămînă în toate clasele unui liceu, după ultimul program elaborat de noul Consiliu Superior de Instrucțiune Publică din Paris (instituit prin legea de la 27 februarie 1880), în comparare cu același număr de ore într-un liceu german și în liceul român din Brașov:

LICEUL FRANCEZ		LICEUL GERMAN	
limba franceză	51 ore	limba germană	20 ore
„ latină	39 „	„ latină	86 „
„ greacă	20 „	„ greacă	42 „
istoria și geogr.	36 „	istoria și geogr.	25 „
științe exacte	38 „	științe exacte	38 „
germ. sau engl.	33 „	franc. Sau engl.	17 „

LICEUL ROMÂN DIN BRAȘOV	
limba română	20 ore
„ latină	46 ore
„ greacă	24 ore
istoria și geogr.	28 ore
științe exacte	62 ore
ger. și magh.	35 ore

Se vede marea deosebire ce, după ultimul program francez, există între liceele germane și cele franceze. Germanii concentrează cea mai mare parte a învățământului asupra clasicității, mai ales asupra latinității. Dar, alături de liceele clasice și deosebit de ele, ei au învățământul real și de meserii pe o scară întinsă, și astfel este tinerimei dat prilejul de a se dezvolta fie în ramura clasică, fie în ramura practică, dar în fiecare cu temeii.

Francezii, neavând școale reale, s-au văzut siliți la un compromis între clasicism și realism. Erau multe plângeri că bacalaureații francezi au prea puțină știință reală și

prea multă știință curat clasică. Înainte de a introduce ca o nouă creațiune școalele reale, cari să corespundă pe deplin cerințelor exacte și să permită totodată alături de ele funcționarea liceelor esențial clasice, francezii au încercat în anul trecut menținerea acestor două direcțiuni în unul și același liceu și au sporit orele limbilor moderne și geografiei, împuținând orele limbei latine și mai ales grecești.

Au sporit, au împuținat, dar nicăieri nu au desființat cu desăvârșire. Ca oameni cu minte, vor să aștepte mai întâi experiența nouă combinațiuni și apoi, cel puțin după 10 sau 20 de ani, să decidă dacă să rămână această împreunare sau să se introducă școli deosebite pentru clasicism și pentru realism, ca în Germania. Dar a prevedea, ca în proiectul d-lui Conta, școli reale deosebite (deși fără nici o organizare mai detaliată) și gimnaziile și liceele deosebite și a scoate totuși și din aceste gimnazii și licee partea principală a învățământului clasic (ca și când s-ar fi plâns cineva la noi că școlarii noștri au prea multă știință clasică!) — această stranie concepțiune nu există până acum în nici o singură organizare de școală în Germania, Austria sau Franța.

Noi dar, cu proiectul de lege al d-lui Conta, am coborât nivelul de cultură al bacalaureaților noștri și i-am face incapabili de-a urma un curs universitar în Franța și în Germania, unde se presupune la toți studenții cunoașterea limbei grecești și o mult mai întinsă cunoaștere a latinității.

Până când aceste idei de reformă ale d-lui Conta nu vor fi deja puse în lucrare și experimentate în școalele secundare din Franța sau din Germania, ele nici nu pot să fie luate în considerare de o Adunare legiuitoare română. Capitalul nostru intelectual este încă cu mult prea mic pentru a-l risca noi în asemenea întreprinderi, despre rezultatul cărora nu avem de nicăieri date culese din experiență.

Trecem acum la observările de făcut în contra celeilalte inovațiuni din proiectul d-lui Conta, adică a emancipării femeilor la universitate. După noul proiect femeile sunt admise la toate gradele academice; o Școală superioară și o Facultate de Medicină să fie exclusiv destinat pentru ele; este dar vorba să avem doctoare sau doctorițe în litere, în științe și în medicină, prin urmare și medice femei. Până aici proiectul de lege tinde direct la atingerea acestui scop. Indirect însă, și ca o urmare neapărată din aceleași premise, va rezulta: crearea de doctorițe în drept și în științele politice, căci examenele se propun a fi deschise femeilor și în aceste specialități. Dar, odată ce doctoriței medicale i-ai dat dreptul de a fi medică practică, poți refuza doctoriței în legi dreptul de a fi avocată practică? Presupun că femeia va avea curajul de-a conduce o operațiune de chirurgie și nu presupui că va fi destul de bună vorbitoare pentru a pleda un proces?

Și, odată femeile numite doctorițe în legi, în medicină, în litere, în științe, exercitând în practică aceste profesii liberale, le vei putea depărta de la votul politic?

Dar să trecem cu vederea această din urmă consecință și să ne mărginim la consecințele prevăzute în proiectul d-lui Conta: care va fi rezultatul lor social?

Aceste studente vor contribui oare la consolidarea vieții de familie? Sau vor întinde boala funcționarismului și la femei? Și, dacă lovim clasicismul și vom direcțiune practică la băieți, să nu o vom mai ales și la fete?

Nu cumva am găsit prea multă activitate practică la fetele române, încât să fie trebuință de-a le abate spre o cultură teoretică la universitate? Sunt d.e. în București prea multe croitorese, prea multe menajere, prea multe „bonne” de copii române?

Toată lumea știe că e tocmai dimpotrivă. Evreice, unguroaice, germane și franceze susțin mai toată activitatea în aceste părți ale vieții casnice și noi, în loc să încurajăm fetele române în această direcțiune și să facem să-și agonisească ele sumele foarte mari ce le dăm până acum pentru aceste trebuințe în mânele străinilor, vom să le facem zbor la universitate pentru a le înzestra cu diplome de doctor.

Este agitată în Europa cultă și cestiunea emancipării femeilor la universitate. Dar nici în Germania, nici în Austria, nici în Franța nu a încercat încă nimeni să o rezolve; creațiunile propuse de d. Conta nu au semenele lor în Europa. În Franța femeile nu sunt admise la examenele de facultăți; în Austria asemenea nu. La Universitatea din Berlin, după o încercare de câteva săptămâni la cursul profesorului Werder, s-a oprit direct chiar intrarea femeilor pentru a asista numai la prelecțiunile universitare.

Universitatea din Zürich a încercat tolerarea de studenți la cursurile facultăților. Cei ce se ocupă de aceste chestiuni cunosc polemica violentă ce s-a născut între acea uni-

versitate și profesorul Bischoff și rezistența celorlalte universități germane în contra încercării de la Zürich .

Așa stă chestiunea astăzi în Europa. Experiența nu este încă făcută, mai nici nu este încă încercată. Toate silințele sunt încă puse întru îndreptarea învățământului secundar la femei; nu este timpul venit acolo pentru deschiderea de facultăți femeiești.

Numai noi, acum în anul 1881, să avem timpul liber pentru a legifera în această materie! Toate celelalte le avem: școalele de meserii pentru fete sunt excelente , viața familială este din ce în ce mai solidă, numărul populațiunii este în spor; universitatea femeiască ne mai lipsește!

Dar ce să ne ocupăm de asemenea construcțiuni cam juvenile ! Societatea română, în totalitatea ei are prea multă prudență pentru a se risca în aventuri legislative de felul celor propuse, și impresiunea ce proiectul de lege al d-lui Conta a produs-o pîntre deputați și pîntre profesori a învederat încă o dată ce distanță mare deosebește o concepțiune curat teoretică de o bună lege practică.

[12 februarie 1881]

[„FOILE ROMÂNE DIN ARDEAL ...”]

Foile române din Ardeal s-au simțit asemenea impresionate de studiul din „Deutsche Revue”, mai cu seamă însă s-au găsit atinse de enunțarea că „românii din Austro-Ungaria prosperează ”.

Și noi credem că cuvântul „prosperare ” nu se poate lua aci în înțeles absolut și că, precum starea nici unei părți a poporului roman (și vorbim aci de adevăratul popor, nu de plebe) nu e de natură a inspira cuiva invidie, tot astfel nici starea românilor de peste Carpați nu e astfel cum ar putea să fie în urma unei dezvoltări neîmpiedicate a unui popor cu atâtea calități.

Noi, din parte-ne, am cam evitat de a vorbi de românii de peste Carpați, din două cauze. Statul nostru nu e îndestul de puternic pentru ca oamenii politici să poată vorbi de starea românilor de peste Carpați fără a da motive de bănuială, neîntemeiată , nu mai e nici vorbă, dar bănuială. De-aci rezultă însă un al doilea pericol al unei asemenea discuții: în loc de-a face bine consăngenilor noștri le-am face rău am înăspri și mai mult tratamentul nedrept căruia sunt supuși.

Dar dacă pe de-o parte ne-am impus această rezervă pe care oricine lesne o va înțelege și dacă ne-am feri de-a imita pe „românul” și de-a exploata până și nenorocirile naționale în goana după popularitate ; pe de altă parte, oricâtă dreptate am face plângerilor confrăților de peste munți, i-am ruga a face, în interesul dreptei lor cauze, o deosebire esențială între izvoarele cărora se datoresc suferințele lor naționale.

Sunt a se atribui suferințele acestea politice tradiționale a Casei de Austria sau se datoresc unui episod incidental , unei piedici intervenite în dezvoltarea acelei politici tradiționale?

Noi înclinăm a admite teza din urmă. Nu credem că dinastia — și dinastia e Austria — dorește a face deosebire între un popor și celalt și că n-ar voi deplina lor egalitate politică și națională, pe cât aceasta s-ar putea pune în acord cu unitatea monarhiei, cu cerințele ei de putere înlăuntru și în afară. Noi vedem din contra că dinastia a încurajat după vremuri legitimele aspirațiuni de progres ale naționalităților și, dacă luăm îndeosebi pe români și ne aducem aminte de starea înapoiată în care ei au încăput sub dinastia habsburgică , de progresele repezi făcute sub absolutism și de starea esențial alta în care se află astăzi, cată în adevăr să insistăm asupra deosebirii ce-am voit a o stabili mai sus, că nu principiul de stat al politice tradiționale se opune pe atâta dezvoltării lor pe cât se opun

alți factori, de-o natură cu totul deosebită. În adevăr nu dinastia e totul într-o împărăție de aproape patruzeci de milioane de locuitori; dinastia ori capul ei nu sunt , ca Dumnezeu, atotputernici. Împărăția e compusă din provincii în cari istoricește, de sute de ani, se află superpuse pături de popoare deosebite, ale căror relații din trecut n-au putut rămânea cu totul fără efect asupra stării actuale. Astfel găsim în Galiția două elemente, poloni și ruteni. Cei dendâi au fost istoricește stăpânitori , cei din urmă stăpâniți . Găsim în Ungaria un element istoricește superpus , maghiarii, popor energic, dar de-o aptitudine politică contestabilă ; găsim în Boemia chei și germani, c-un cuvânt pretutindenea sunt elemente deosebite, cari 'și dispută dominațiunea.

Casa de Austria nu i-a creat pe unguri; i-a găsit existând alături cu românii; ea n-a creat aspirațiile, natura, abuzurile rasei dominante, ba pe aceste din urmă a căutat a le îngrădi chiar, după putință.

Acți însă ne apropiem de adevărata cauză a relelor ce bântuie dincolo. Această cauză e corupția și lipsa de aptitudini politice și economice a elementelor dominante din Ungaria, mai cu seamă însă a demagogiei ungurești.

La popoare pe jumătate culte cum sunt ungurii, cum suntem și noi, interesele publice joacă rolul de pretexte pentru realizarea unor afaceri nu numai private, dar adeseori reprobate de legi. Precum la noi se exploatează fără omenie țara sub pretextul libertăților publice, tot astfel demagogia maghiară, orice nume și-ar fi dând, sub pretextul de-a înăbuși pretinsele agitațiuni ale naționalităților, au monopolizat puterea publică și stinge lumea prin arbitrarul și malonestitate.

Mai lunile trecute ziarele aduseseră o descriere a stării de lucruri din ținutul Carașului și acela al Severinului. Întregă administrația, averile orfanilor și ale școlilor, fondurile caselor de economii se împrumutau la patrioți insolubili, pentru a le cumpăra votul. Oameni cari sustrăgeau bani publici erau aleși în funcțiuni, iar guvernul central răspundea la toate denunțările ce i se făceau că se calomniază niște patrioți cinstiți din cauze politice; cam ceea ce ni s-a răspuns nouă când am relevat scabroasele afaceri. Mai mult. Prin in[i]chităși fățișe se provocau până și rebeliuni în sate, pentru a-și crea un pretext mai mult de despoicare. Din întâmplare s-a numit și un om cinstit prefect în acele ținuturi și atunci au încetat pretextarea marilor principii patriotice, pretextarea combaterii agitațiunilor naționale, și s-a descoperit că fondul lucrului era hoție goală.

Iată dar unde e izvorul răului, în incultura, în lipsa de aptitudini economice și politice a elementelor dominante, căroră le-a dat vânt o împrejurare independentă de voința dinastiei: mișcarea maghiară din timpul războiului austro-german.

Noi susținem că starea morală a Ungariei e aproape identică cu a noastră. Și acolo există ca și la noi un fel de populație flotantă, de origine în toate cazurile dubioasă, un fel de neomaghiari precum noi avem aici patrioți neoromâni, oameni cari și-au făcut o meserie din exploatarea principiilor politice, au monopolizat pentru ei patriotismul și naționalismul, cu atât mai mult cu cât n-au nici patrie, nici naționalitate certă. Ceea ce la noi se cheamă Giani, Mihălescu, Pișca, C.A. Rosetti dincolo de munți se cheamă Pausz, Szende (Frummer) ș.a.m.d.

E evident pentru oricine că nu principiile de stat sunt, în asemenea împrejurări, de vină la starea rea a românilor. Acestea se pretextează numai pentru ca o șleahță incapabilă de muncă și de cultură să aibă cu ce trăi de pe spatele altora. Acesta e sâmburul cestiunii și, dacă n-ar fi acesta, teoriile de stat ar fi departe de-a se manifesta cu asprimea, cu spiritul de injustiție cu care se manifestă. Și oare la noi nu e tot astfel?

Puțin ne ajută bunul moral al neatârării naționale când pseudoromânii noștri opun piedici tot atât de esențiale dezvoltării poporului nostru ca și maghiarii dincolo. Încăi dincolo a rămas din timpii trecuți câteva temeieri de dezvoltare sănătoasă: clerul, școala populară, ba chiar urme de-o adevărată autonomie comunală. La noi biserica e ca și când n-ar fi; școala rurală crește și ea postulanți și patrioți de meserie, iar autonomia comunală e reprezentată prin cenușerii cari au deprins virtuțile patriotice pe la subprefecturi. Între aceste mii de oameni cari n-au nimic, n-au învățat nimic, nu muncesc nimic și cari cu toate acestea vor să trăiască bine și de-a gata s-au stabilit o adevărată conspirație pentru a zădărnici orice progres real al poporului.

O asemenea conspirație tăcută, dar puternică și solidară, există tot așa de bine dincoace ca și dincolo de Carpați. Din același lemn sunt ciopliți patrioții liberali din Buda și cei din București.

[13 februarie 1881]

[„SENTINȚA TRIBUNALULUI...”]

Sentința Tribunalului Suprem de Comerț din Lipsca, care declară deciziunile Adunării generale extraordinare de la 3 martie 1880 nule și de nul efect (*rechtsungulting und unverbindlich*) și care obligă pe reprezentățiune executivă (*Vorstand*) a Societății Acționarilor Căilor Ferate Române de-a se abține de la executarea acelor deciziuni și a reveni asupra unei executări deja făcute, precum și a face să se șteargă inscripțiunile efectuate în registrul Tribunalului de comerț, această sentință nu înseamnă nimic alt decât anularea răscumpărării. Va să zică Societatea Acționarilor exista înainte; guvernul, prin faptul că posedă acții, nu este el însuși decât acționarul unei societăți germane. Abia acum se explică de ce sediul nu s-a mutat și nu se va muta la București; abia acum se vede clar că

panglica cestiunii Stroussberg va rămânea nouăzeci de ani un pretext de exploatare față cu statul român, pretext pentru menținerea căruia tagmele de patrioți [î]și vor da pururea mâna cu străinii.

Cestiunea Stroussberg reînviată în toată vigoarea ei, ilustrul d. Brătianu se poate bucura văzând cum un singur act al său ilegal, încheierea convenției primitive și punerea în executare fără votul Senatului, cum acel act neconstituțional, contra căruia n-am avut, în întreg mecanismul statului nostru, nici o garanție și nici un apărător, ne urmărește pas cu pas, renăscând cu puteri urieșești.

Telegrama confecționată ad-hoc pe care le publică „românul” după foi și pentru interese de bursă nu schimbă nimic din gravitatea sentinței Curții din Lipsca.

[14 februarie 1881]

[„CA PASĂREA PHOENIX ...”]

Ca pasărea Phoenix din antichitate care, prefăcută în cenușă prin flăcări, reapărea mai radioasă pentru a duce o viață cu atât mai trainică cu cât era lămurită prin foc, cestiunea căilor noastre ferate reapare, precum au apărut odinioară sub forma cestiunii Stroussberg și în alte chipuri.

O telegramă laconică a agenției Havas nu ne spunea decât că bancherul Landau câștigase procesul său la Curtea Supremă de Comerț din Lipsca. Versiunea care-a circulat în București în ziua întâia după sosirea acelei telegrame, în care nu se indica nici natura procesului, nici conținutul hotărârii date, era că bancherul ar fi câștigat un proces de despăgubire în contra statului, în virtutea unei convenții sau a unui „proiect” de convenție, cum zice „românul”, care se stabilise la Berlin între acel bancher și un patriot de profesie și prin care Casa de bancă numită mai sus fusese însărcinată cu operația răscumpărării.

Ei bine, nu-i aceasta. Lucrul e cu mult mai grav.

În cazul întâi am fi avut a face c-o pagubă enormă, însă timporară, care era departe de-a avea gravitatea unei sentințe ce anulează cu totul tranzacțiunea juridică a răscumpărării.

Ceea ce ar trebui să cunoaștem sunt termenii sentinței Curții din cuvânt în cuvânt. În loc de aceasta, atât agenția Havas cât și agenția Wolff ne spun că sentința n-a influențat asupra cursului titlurilor de stat 6%, o cestiune secundară care nu ne interesează deloc, de vreme ce aceste titluri, nefiind decât echivalentul acțiunilor cari sunt în posesiunea statului, au devenit un efect public, independent de cestiunea drumurilor de fier. Statul ar fi putut cumpăra acțiuni cu bilete ipotecare, precum le-au cumpărat cu titluri de 6%, și vicisitudinile cestiunii căilor ferate n-ar fi atins cursul biletelor ipotecare, căci nu e vorba de ele.

Și în privirea aceasta însă se vor ivi complicațiuni. Un anunț publicat în foile germane provoacă pe detentorii de obligațiuni 6% de-a denunța schimbul făcut, de-a și cere acțiunile îndărăt, tranzacțiunea fiind ilegală și nulă.

Daca punem temei pe depeșa primită de „Gazeta generală” din Augsburg și de alte foi, termenii sentinței anulează atât esența cât și urmările juridice ale răscumpărării

căci ea zice:

1) Deciziunile adunării generale a Acționarilor Căilor Ferate Române luate la 3 martie 1880 sunt nule (rechtsungultig, literal: juridic nevalabile) și de nul efect (*unverbindlich*, literal neobligatorii). Aceste deciziuni nule și de nul efect sunt tocmai stipulațiunile deja executate ale convenției de răscumpărare.

2) Reprezentațiunea executivă (*Vorstand*) a Societății Acționarilor, organul ei legal care-a încheiat cu statul convenția de răscumpărare, e obligată de-a se abține de la executarea acelor deciziuni și de-a reveni asupra unei executări deja realizate. Va să zică, deși convenția e executată în toate părțile ei, reprezentațiunea executivă e obligată a reveni asupra-i și a anula ceea ce-a făcut.

3) Reprezentațiune executivă e obligată a șterge inscripțiunea tranzacției făcută în registrul Tribunalului de comerț.

Prin sentința aceasta se reconstituie așadar Societatea Acționarilor, care există mai departe până la împlinirea celor nouăzeci de ani, se reinstituie organele ei legale și dirigenți, iar statul român e redus la rolul lui primitiv, rămânând juridic indiferentă împrejurarea că și el posedă acțiuni ale drumului de fier, că și el e acționar al unei societăți germane, supus în toate jurisdicțiunii germane și convenției primitive.

Având textul autentic al sentinței pe care, cu o teamă lesne de înțeles, nu ni-l dau nici organele oficioase, nici

cel oficial, vom putea vedea și mai clar urmările ei cele dezastruoase . După cât cunoaștem din acel text, el înseamnă anularea de drept a răscumpărării, reînființarea Societății Acționarilor și a organelor ei, dezlegarea acestor organe de contractul încheiat cu statul român, obligațiunea ce li se impune de-a reveni asupra contractului și de-al desființa și — ca urmare indirectă — reducerea statului la simplu proprietar de acții, la acționar al societății germane, supusă jurisdicțiunii germane.

Nu ni se răspundă că de fapt statul posedă 95% din acțiunile drumului de fier. El devine, prin această sentință, egalul d-lui Landau, simplu acționar .

Astfel stând lucrurile, vedem de ce natură precară e existența „Direcțiunii princiare ” precum și a noului consiliu de supraveghere . Amândouă acestea încetează, de la data sentinței, de-a mai fi organele Societății Acționarilor. Direcțiunea veche sub care s-a stipulat răscumpărarea va trebui să-și reia funcțiunile. Fiecare din acționari are dreptul de-a contesta existența legală a „Direcției princiare ”, de-a găsi că interesele reprezentate prin acția sa sunt rău căutate de către administrația noastră, fiecare acționar rămâne stăpânul nostru până la împlinirea celor nouăzeci de ani.

Convenția Stroussberg, cu toată seria de fenomene prin care trece, e o nenorocire națională, datorită d-lui Ioan Brătianu ca instrument, datorită ca intenție, după mărturisirea d-sale din Senat, unor influențe străine cari voiau să se înrădăcineze în țară. E o iluzie copilărească de-a mai crede că, încăpuți odată în mreaja de paianjen ce ni s-a întins sub forma unei rețele de drum de fier, vom mai fi în stare de-a scăpa din ea. Profesia de patriot prea e lucrativă în România pentru ca răscumpărarea să fi putut deveni o desfacere totală, pentru ca să nu rămâie sămânța de procese și de încurcături cari să ne

readucă pururea în starea tristă în care ne-a pus din capul locului d. Brătianu cu prietenul său Stroussberg și cu ceilalți prieteni ai săi de ilustră și onestă memorie.

[15 februarie 1881]

[„«NORDDEUTSCHE ALLGEMEINE ZEITUNG»

EMITE ...”]

„Norddeutsche Allgemeine Zeitung” emite oarecari apreciații mai mult ipotetice asupra sentinței Curții din Lipsca; *al cărui text autentic foaia germană n-o cunoaște*, precum mărturisește singură.

E un act de rea credință din partea „Presei” ca, cu ocazia unei notițe de bursă, să releve pentru publicul nostru faptul că în chestiuni de politică internă și externă acea foaie e inspirată de principiile cancelar . Principiile cancelar nu se ocupă cu partea bursei, a teatrelor și a știrilor zilei.

Reproducem și noi acea notiță, numai ca să se constate că acea foaie nu-și bazează raționamentele pe textul autentic al sentinței, care-i e necunoscut pân - acuma .

Afară de telegramele cunoscute asupra otărârei Curții Imperiale în afacerea Landau contra Societății Drumurilor de Fier române, nu avem alte nuvele cari să ne permită de-a judeca după justa sa valoare importanța eventuală a acestei otărâri cu totul surprinzătoare. Mai înainte de-a cunoaște această otărâre în detaliurile sale toate supozițiile și toate ipotezele ne par fără nici o valoare. Se pare însă necontestabil că posesorii obligațiilor 6 la sută, cari au primit această hârtie în contra remiterii acțiunilor lor de drumuri de fier, n-au a se teme de nimic. Acest mod de-a vedea este împărtășit de toți acei cari cunosc bine afacerea. Otărârea nu poate avea decât o valoare ideala pentru reclamant , fiind cu totul lipsită de importanță practică. Acest mod de-a vedea, împărtășit de cel mai mare număr al celor de la bursă, pleacă dintr-un fapt incontestabil , că 98 la sută al capitalului acțiunilor se află în mâinile guvernului român. Dacă chiar existența direcțiunii princiare actuale a drumurilor de fier, precum și aceea a comitetului de supraveghere, ar putea să fie pusă în îndoială, nimic nu ar opri ca aceleași persoane să fie realese ca directori și ca consilieri de supraveghere. Se poate ca direcțiunea, după trecerea unui an, să prezinte compturi exacte acționarilor, să facă bilanțul și să plătească fiecăreia din acțiuni care se află în circulațiune beneficiul care s-ar cuveni, în loc de-o rentă fixă; totuși va rămânea chestiunea de a se ști dacă aceasta va fi avantajos acționarilor, de vreme ce punctul de gravitate al administrației se află în partea celor 98 la sută din capitalul

acțiunilor , cari se află tocmai în mâinile guvernului român.

Pe baza ipotezei celei mai favorabile oarecum, admisă de „Norddeutsche Allg. Zeitung” și de „românul”, sunt scrise și rândurile de mai jos, datorite unui amic al foii noastre. După cât se vede procesul acesta 'l datorim ingenioasei tranzacțiuni Landau-costinescu , o tranzacțiune dilemă care, oricum ar fi ieșit, tot Landau trebuia să câștige .

Șirurile de mai jos se pun deci în ipoteza „românului”, și din punctul ei de vedere dovedesc că și în acest caz tot pagubă iese.

[17 februarie 1881]

[„«MISTERIOSO ! A LA SORDINA !»...”]

„Misterioso ! A la sordina !” Astfel ne sună foile copacului oficial în privirea dezbinării ce există în sânul cabinetului.

„Presa” ne spune de ex. că dacă, pentru considerațiuni de delicateță către Adunări și de scrupul personal într-o cestiune juridică ca aceea a proiectului asupra art. 409 din

procedură, d. Boerescu și-a dat demisia, aceasta nu putea constitui o rumpere a sa cu d. Brătianu ori cu guvernul, căci numai o divergență politică putea avea acest efect și o asemenea divergență n-a existat niciodată. Colegii d-lui Boerescu și d. Brătianu nu au voit a-i primi demisiunea; din contra, ea ar fi provocat demisiunea întregului cabinet. D. Boerescu aștepta că ar fi fost o adevărată nenorocire, o reală vătămare a intereselor țării, dacă, în circumstanțele actuale, cabinetul și-ar fi dat demisiunea mai înainte de - a - și termina întreaga sa misiune și de-a rezolva dificultăți pendente, ce există și pe cari publicul încă nu le cunoaște în întregimea lor. D. Boerescu a comis un act de adevărat patriotism, crede „Presa”, retrăgându-și demisia.

Și noi afirmăm că d. Boerescu trăiește bine cu d. Brătianu și viceversa. Dar cu mult mai bine trăiește d. Boerescu, care-a intrat ca un ghimpe în carnea cabinetului și pe care mâna dibace a primului ministru nu-l mai poate prinde pe suprafață .

Cine se mai îndoiește că d. baron e necesar cabinetului?

Oare nu reintră tambour battant în sfera problemelor politice Maestatea Sa Regele Stroussberg, de astă dată sub forma tranzacției Landau-Costinescu și a sentinței din Lipsca? Mai la vale estragem din „Binele public” considerațiile privitoare la strămutarea din nou a vămii noastre din Burdujeni la Ițcani prin anume convenție. Marele om de stat știe foarte bine pe unde curg gârlă viitorii cetățeni și stăpâni ai României; ar fi fost o adevărată nenorocire, o reală vătămare pentru interesele țării, pe care publicul n-o cunoaște în întregimea ei, dacă nu se redeschidea largă poarta imigrațiunii evreiești, ceea ce nu se putea face fără d. baron.

Și câte alte binefaceri nu-i mai datorim acestui neprețuit giuvaier al diplomației române? Numai unul Dumnezeu le știe și le poate plăti după cum merită.

[18 februarie 1881]

[„«TELEGRAFUL ROMÂN» DIN SIBIIU...”]

„Telegraful român” din Sibiu publică următorul articol ca o părere ce merită a fi cunoscută și de românii de peste Carpați; redacțiunea își face însă rezervele sale, sperând a putea reveni asupra cestiunii cuprinse într-însul.

[18 februarie 1881]

[„MAI ALALTĂIERI...”]

Mai alaltăieri „Presa” ne-a spus, cu acel ton care-n muzică se chiamă *misterioso*, că, dacă d. Boerescu a hotărât să se sacrifice retrăgându-și demisia și suportând mai departe sarcina de ministru de externe, aceasta a fost pentru a abate de pe creștetul țării un mare pericol.

Ne-am pus mâna pe inimă și ne-am întrebat ce pericol poate fi acesta? Totodată ne-am adus aminte că, și în Cameră, s-a ivit un deputat foarte sperios și îngrijit de viitorul poate al țării, poate al spinării proprii, care a cerut de la Adunare un credit de 300 000 lei pentru menținerea ordinii publice. Acest deputat e d. Stolojan. Bolnav nu e după cât știm, doctorii nu i-au prescris medicamente calmante ; trebuie deci să se fi întâmplat ceva care să dea naștere temerilor îndoite ale d-lui Stolojan pe de o parte, ale d-lui ministru pe de alta.

Să se fi înfundat meseria lucrativă a patriotismului ? Poporul capitalei să nu mai fi voind a suporta sarcinile ce i se impun și să amenințe pe patrioți în genere, precum prinsese a amenința pe patriotul Râmniceanu îndeosebi în localul primăriei? Lucrul ar fi nou în analele țării, căci neînțeleș ar rămânea cum să se poată revoluție în timpul când Caradalele și Serurii sunt în plină putere, cum să se poată mișcare când cei cari au meseria de-a înskena mișcări se află tocmai în pita lui Vodă, ca șoarecele fabulei lui Alexandrescu în cașcavalul de Parma .

Dacă am considera lipsa de inteligență și onestitate politică, americanismul fără conștiință și fără scrupul, goana după cum și diurne , creațiunea de lefuri colosale ad-hoc pentru patrioți violonceliști , c-un cuvânt corupția plebei de sus și suferințele poporului de jos, care plătește din sudoarea lui toate zădărniciile și viciile celor ce-l stăpânesc , am crede în adevăr că cererea d-lui Stolojan, temerea ministrului de externe, sunt îndreptățite . Dacă neamul nostru ar fi energic și viguros ca fericita rasă anglo-saxonă din Statele Unite, Maiestatea Sa Poporul ar fi creat de mult pentru ilustrațiile liberalismului patriot ordinul Sfintei Cânepe , de toate gradele, dar mai cu seamă s-ar fi împărțit cu oarecare profuziune marele Cordon, tot la locuri largi și de mare publicitate, în piețe. Mulți dintre patrioți ar figura ca statue *in persona* și nici de un piedestal aparte n-ar avea nevoie, căci sistemul de-a acorda cetățenilor emeritați nemurirea e nou, e sistemul statuelor pendente, imitație după grădinile pendente ale Semiramidei . Și oare nu sunt patrioții adevărate grădini de virtuți cari merită păstrate cât se poate de sus?

Dar noi nu suntem rasă anglo-saxonă .

La noi, după, ce cineva s-a învoit cu Warsawsky să puie țara sub biciul cazacului , ca s-o măie dinainte până dincolo de Balcani pe un ger de crăpau lemnele și pietrele, în caz de-a se descoperi lucrul, e însărcinat el însuși să conducă cercetările în contra sa, apoi e ales senator, trece în funcții și mai bine plătite și stropește cu noroiul trăsuri sale pe acei pe cari i-a despoiat . Caracterul poporului nostru este atât de blând încât el pare făcut anume pentru ca cei virtuoși să domnească peste el, ca de obicei. El nu se indignează de nimic; nici de afacerea Stroussberg, nici de îmbogățirea peste noapte a patrioților după răscumpărare, nici de goliciunea și mizeria în care-a trăit oastea noastră pe câmpul de război, nici de coincidența intrării triumfale cu cedarea Basarabiei, nici de Landau — Costinescu, nici de Mihălescu — Warsawsky , c-un cuvânt de nimic.

Prea e fricos d. Stolojan. Nu se teamă de nimic. Dinastia Cariagdi poate pune taxe peste taxe pe populația mahalalelor pentru ca să facă cât se poate de plăcută viața străinilor în București, pe zi ce merge mai mulți, guvernul poate îndoi și întrei dările, nițică gură se va face, dar încolo nimic. Pentru ca poporul să-și fi păstrat puterea lui de reacțiune în contra epocii turpitudinilor s-ar fi căzut să nu avem epoca de aur a fanarioșilor, în care Giani, Cariagdi, Carada și C.A. Rosetti, în linie suitoare , s-au îngrijit a stârpi din rădăcini sentimentul de demnitate națională. Atunci s-au pregătit spiritul public de astăzi, atunci s-au creat terenul pentru activitatea lui Giani, Cariagdi, Carada, în linie coborâtoare , precum și pentru frumoasele manipulațiuni ale M. Sale Regelui drumurilor de fier, dr. Stroussberg.

Bietul Tudor și cinstitele domnii de boieri mari cari au urmat după el, reacțiunea în contra fanarioșilor n-a durat decât 30 — 40 de ani, timp prea scurt pentru ca, prin părinteasca oblăduire , cum se zicea, și prin bugetele cu baierile pungii legate cu șapte noduri, să poată îndrepta o țară a cărei inimă era stricată. Fanarul de la noi a trebui să renască mai puternic în vlăstarele rămase în pământul țării în fiii și nepoții de Caradale pân ntr-al șaptelea neam. Strămoșii au mâncat aguridă și nouă ni se strepezesc dinții.

De aceea n-avea grijă, onorabilă tagmă! Starostele tău, starostele celui mai lucrativ meșteșug din țară, meșteșugul patriotismului reversibil , e tare și mare, va ramânea tare și mare; căci pentru maniera sa de-a vedea, pentru maniera sa și alor săi de-a manipula cu degetele, și-a creat America dunăreană, ce se mai numește încă în ironie România. Facem acum parte din concertul european, ne numărăm între obrazele subțiri care se țin cu

cheltuială. Papa Stroussberg a îngrijit să ne facă cunoscuți la toată lumea, ba a îngrijit să facă din țara noastră un loc de *rendez-vous* pentru tot ce globul lui Galilei are mai inteligent, mai virtuos, mai solid. Cum să nu mergem așadar bine în predmetul celor politicești și în toate predmetește ?

Ș-apoi cine să se revolte? Meseriașul strunit în gardă de Serurie, săteanul pentru care întreaga organizație a statului a îngrijit ca să n-aibă cu ce-și ținea zilele de azi pe mâine ? Desigur nu. Regalitatea absolută a intereselor străine asupra țărilor noastre e pe deplin asigurată; orice reacție e cu neputință. Câțiva franci și câteva masalale împărțite la primărie vor produce oricând simpatiile necesare unui guvern atât de onest și vor închide gura nemulțumiților .

Trei sute de mii de lei cere d. Stolojanu ? E mult, prea mult. Trei mii sunt de ajuns, numai să se întrebuințeze bine, anume pentru a pune fitil entuziasmului demult comprimat al unui popor fericit și acest entuziasm se știe că se aprinde, ca și kalium pus în contact cu udătura .

[19 februarie 1881]

[„ÎN NUMĂRUL SĂU DE AZI...”]

În numărul său de azi „românul”, hărțuindu-se cu opiniile opoziției, nu se sfiște a formula următoarea dilemă:

Concluziunile dar a acestor fapte nu pot fi decât una din două:

Una: majoritatea națiunii afirmă că toate acușările opozițiunii au fost și sunt pe deplin neadevărate. Alta: majoritatea națiunii, susținând un guvern și-un Parlament compus de bărbați iniorinți , hoși și trădători *dovedește că ea însăși este pe deplin coruptă*.

În cazul dendâi națiunea a declarat și declară de calomni acușările opozițiunii și le respinge.

În cazul d-al doilea, dacă opozițiunea declară că națiunea este atât de coruptă, ai cui sunt membrii opozițiunii ? Și dacă ei declară că mama lor este coruptă, ce respect mai poate găsi la străini o asemenea mamă cu niște asemenea fii?

Noi credem din parte-ne că dilema aceasta s-ar putea formula numai în cazul când în adevăr națiunea ar fi totdeauna stăpână pe voința ei, când ar putea-o emite clar și statornic, fără să mai rămâie vro îndoială asupra intențiilor ei; dar mai ales atunci s-ar putea stabili când guvernul n-ar dispune de mijloace pentru a falsifica opinia țării și pentru a-i stoarce voturile. Înainte de a pune deci o asemenea dilemă ziarul guvernamental ar trebui să izoleze pe cale logică elementele ce dau tonul vieții publice, factorii reali ai mișcării politice, și să cerceteze mai de-a-proape teascul care se aplică asupra acestor elemente.

Se știe înainte de toate că adevărata națiune, patru din cinci părți ale poporului nostru, nu ia parte la viața publică, a cărei sarcine le poartă însă mai greu decât oricine altul. Aceste patru din cinci părți sunt sătenii , cari în adevăr n-au nimic comun cu d-nii Giani, Cariagdi, Carada, C.A. Rosetti, nici măcar originea, necum interesele sau altceva.

Deasupra acestui element, cel mai numeros și mai nefericit totodată, există țara legală sau ceea ce „românul” botează cu numele de „națiune”, iar paralel cu țara legală există elemente parazite cari și-au făcut din politică o meserie foarte lucrativă. Aceste elemente parazite , lipsite de merit, de avere, de știință, sunt strâns legate între ele prin comunitatea nuliității lor, invidia îi unește contra oricărui merit adevărat, sărăcia îi strunește și-i ține uniți contra țării legale, care se zvărcolește neputincioasă sub torturile teascului electoral. Miile de funcții administrative și sutele de funcții judecătorești, toate amovibile , sunt puse în mișcare într-un singur scop, pentru a stoarce voturile țării legale. Se înțelege că fiecare alegător [î] și are interesele sale materiale. De fiecare din aceste interese atârnă câte un fir al mașinii administrative. De-o zice alegătorul nu, curentul electric al mașinii izbește în acel interes și-i ucide sâmburele vital, de-o zice da, [î] și poate vedea în liniște de treabă. Nu putem aștepta însă de la oameni — și oameni suntem toți — ca, pentru un interes general care nu poate fi priceput decât prin reflecție , să-și pună zilnic în pericol existența lor și a copiilor lor, ca acia cari n-au nimic de pierdut. Abia o

avere foarte întemeiată, care nu poate atârna în nici un chip de iubirea sau ura administrației, [î] face pe om capabil, în România, de-a se opune fățiș guvernului. Dar acei cari, într-un chip ori într-altul, cată să muncească pentru a se

ținea deasupra apei nu-și vor crea de bună lor voie piedeci zilnice intereselor lor, piedeci personificate în subprefecți vițioși , maiori cocoșaji de gardă civică și alți monștri din regnul organic al celor ce n-au nimic de pierdut și totul de câștigat .

Ar mai rămânea o cale pentru ca țara să zvârle cât colo pe patrioții cari o guvernează: o mișcare violentă. Dar aceasta ar constitui totdeauna un pericol internațional și țara legală e prea patriotică pentru a apuca o asemenea cale. Când elementele roșii sunt în opoziție, atunci altceva. Dar bată războiul la ușă, dar vie pieirea a doua zi, puțin le pasă patrioților de meserie. Din contra, se pun în înțelegere cu străinătatea ca să răstoarne guvernul, căci când dumnealor nu sunt la putere orice mijloc de-a parveni e bun, chiar amenințări de asasinare adresate capului statului.

Iată dar cum o națiune necoruptă chiar poate avea un guvern și-un parlament compus de bărbați „iniorinți, hoți și trădători”, cum grăiește „Românul” și „gura păcătosului adevăr grăiește”.

[20 februarie 1881]

[„PE CÂND DISCUTĂM ...”]

Pe când discutăm în capitală cestiuni de politică generală sau teza, pusă de d. C.A. Rosetti în „Românul”, dacă guvern și Parlament sunt compuse din bărbați corupți și „iniorinți”, țara, în părțile ei constitutive, merge spre disoluție și anarhie. Și-n adevăr nici că se poate altfel. Precum rolul meseriașului e de a produce obiecte de utilitate, tot astfel rolul administrației e o lucrare concretă, de valoare, ca oricare alta. Administrația înlătură, prin puterea care i-o dă autoritatea statului, piedecile cari se opun dezvoltării economice și intelectuale a unei țări. Această operă e foarte diversă . Ici piedeca se prezintă sub forma lipsei de cultură și o școală bună ar înlătura-o ; colo se prezintă sub forma unui râu de munte care rupe poduri și strică drumurile: regularea în albie ar însemna înlăturarea ce se opune comunicației ; dincolo piedeca dezvoltării se arată sub forma decadenței morale: un preot bun și pătruns de datoria lui ar fi de trebuință. E o muncă zilnică și de secolii aceasta, care încetează abia atunci când un popor a ajuns la o dezvoltare atât de înaltă încât să nu mai aibă nevoie de-o autoritate pronunțată a statului și să-și vază în fiecare punct singur de interesele lui.

La noi? Se aleg patrioții cari n-au cu ce trăi și cari în viață-le au făcut cele patru clase primare, învingând cruzimile abecedarului, și se populează cu ei subprefecturile , primăriile și prefecturile și tot mai avem pretenția de-a administra? O asemenea administrație e mai rea decât nici una. Înainte cel puțin nu exista această ramură a activității statului; individ și comunități erau avizate a înlătura singure pe cât puteau piedecile ce se opuneau dezvoltării simple a unui popor pe jumătate agricol, pe jumătate păstoresc . Dar administrația actuală, cu elementele din care e compusă, constituie ea însăși o piedecă permanentă a dezvoltării noastre, cu atât mai mare cu cât , în loc de-a moraliza , corupe .

Pentru a se vedea în ce stare sunt județele noastre extragem din *Expunerea situațiunii* lor pe anul 1879 următoarele pasaje din raportul prefectului de Bacău, d. A. Vidrașcu :

În privința mersului instrucțiunii din comunele urbane nu voi avea nimic de obiectat , căci profesorii și institutorii respectivi nu lipsesc a-și face datoria; cu toate acestea conduita în societate și disciplina a câțiva profesori lasă mult de dorit; este însă de sperat că această mică minoritate de profesori se va convinge cu timpul că dâșii sunt chemați nu numai pentru a instrui tinerimea, dar și pentru a o educa și, prin conduita lor morală și neprihănită , a le servi de exemplu și emulațiune pentru viața lor cetățenească în viitor.

Nu tot astfel însă voi putea zice pentru comunele rurale. Aci în multe părți, escepțiune de Răcăciuni , Moinești , Tamași , Onești, Valea rea etc., școalele sunt numai o sinecură , căci învățătorii, sau din lipsa tacticei , sau din lipsa practicei , sau din negligența și a puținului control ce au, mai totdeauna nu țin clasă, școalele sunt depopulate și astfel copiii rămân pierzându-și timpul zadarnic. La aceste defecte sunt tot atât de culpabile și autoritățile comunale, cari nu îngrijesc de școală și cari nu aplică cu rigoare legea învățământului în ceea ce privește competența lor.

.....

Subsemnatul, iubind totdeauna adevărul, nu mă sfiesc a vă spune că moșiile județului sunt rău exploatate prin

vițioase și nesigure arendări , cari nu plătesc câștigurile la timp, dau loc la procese și fac ca aceste moșii să fie, pot zice, neproductive . Hotarele sunt încălcate de vecini; reprezentațiunea județului pân' acum n-a urmărit reintegrarea posesiunii sau reînnoirea hotarelor încălcate prin hotărnicii judecătorești, pădurile au fost brăcuite și, ori de câte ori județul a pus vreo moșie în administrație de regie, rezultatul gestiunii a fost aproape nul, precum s-a întâmplat la moșia Chetrișu . În ceea ce privește imobilele urbane iarăși trebuie să mărturisim cu părere de rău că arest județean nu avem, numeroși arestați se pedepsesc inuman în atenansele deteriorate ale tribunalului; cazarme nu avem, călărașii stau cu caii și armătura lor în ploaie, în ograda prefecturei , având comanda escadronului numai cancelaria ¹ în atenansele prefecturei , foastele bucătării deteriorate ale repauzatului Panait Docan . Grădinile de lux sunt dezgrădite , arborii stricați în cea mai mare parte, iar zidurile localurilor principale ale diferitelor cancelarii crăpate, acoperișurile găurite , putrezind de ploaie, mobilierul de cancelarie asemenea insuficient și d-abia întreținut ; frumosul teren din mijlocul orașului, care este dat cu chirie fictivă , adică mai mult degeaba, comunei de Bacău, pentru cazarma pompierilor , și pe care edificiul ce era pe acel loc este ruinat cu desăvârșire , nu produce nimic pentru județ, care a dat 2000 galbeni pe acel loc când l-a cumpărat, în scop de-a construi pe el un palat administrativ.

Cu toate acestea, observați compturile și bugetele anilor trecuți și vedeți ce sume enorme s-au cheltuit în reparațiuni și pentru mobilieri de cancelarii.

.....

La 1864, când s-a aplicat legea rurală, locuitorii posedau numai boi de jug 22 428. Acest număr de vite a scăzut foarte, locuitorii nu au în posesiunea lor nici jumătate din vitele ce au avut la 1864 și, cugetând , mai multe idei se prezintă spiritului pentru a descoperi de unde provine această însemnată scădere a avutului lor. Prima cauză este negreșit înființarea căilor ferate, cari au ridicat înlocuitorilor beneficiul important ce trăgeau din cărașie . Apoi ușurința cu care o mare parte din locuitori au privit în proprietărea lor, înmulțirea cârciumelor și lipsa de credit și de capital.

Locuitorii produc foarte puțin, ogoarele lor sunt rău cultivate și mulți dintre dânșii au înstrăinat pământurile ce li s-au dat de - abia acum 15 ani.

Fizicește vorbind, populațiunile de la țară au fost și sunt bătute de boale contagioase . Anghina difterică a distrus o mare parte a generațiunii viitoare. Moralicește vorbind, ele nu au făcut nici un progres în cultură; mulți din ei nu au idee de morală; unii muncesc, dar produsul muncii lor îl consumă la cârciumă și se reîntorc iarăși la muncă când necesitatea sau autoritatea-i forțează . Aceștia sunt încă cei mai cumsecade. Alții petrec timpul lor cu furturi și desfrânări ; cârciuma este pentru ei azilul ce nu-l părăsesc și mulți din cârciumari sunt gazdele lor. Căsătoria nu este respectată ; clerul de la țară se află în o mare parte pe o scară de cultură foarte inferioară; sărmanii copii mici nu ascultă decât vorbe rele, sudălmi și bătăi se aplică asupra lor și a mumelor lor; bărbații se bat foarte des între dânșii ; bătăliile lor sunt foarte violente, ca la niște adevărați sălbateci europeni; se rănesc grav, adeseori seucid. Această generațiune neomenoasă, rușinea unui stat civilizată, acești oameni perverși și fertili în crime, delictive și contravențiuni de tot soiul se ruinează prin mișelii și rea viață.

Nu trebuie să generalizăm aceste fapte pentru a ști că toată țara stă tot astfel. Datele statistice, pe cât există, ne dovedesc că, din momentul ce regele Stroussberg cu prietenul său Brătianu a început a avea influență asupra vieții publice din România, s-au produs o serie de rele de-o necontestată generalitate.

Se observă o scădere generală a populației rurale, care se urcă în raport direct cu creșterea demoralizării, a ireligiozității și cu întinderea viciilor . Dar această descreștere , pentru a avea loc, e natural legată de degenerarea fizică a rasei române.

Se observă în același grad o descreștere a numărului instrumentelor de muncă, a numărului vitelor. Pe de-o parte deci exigențele economice ale unui stat pretins civilizată cresc zilnic și pretind o muncă din ce în ce mai întinsă pentru a fi acoperite, pe de alta, prin degenerarea fizică a rasei muncitorului și prin pierirea instrumentelor sale de muncă, se înlătură însuși posibilitatea muncii.

Paralel cu aceste două rele generale, cari creează goluri din ce în ce mai mari, observăm că punctele de frontieră se deschid pentru a face loc roiurilor de străini cari

¹ Redactare stângace *pentru*: numai comanda escadronului având cancelaria.

vin spre a suplanta un popor ce piere prin ineptia fiilor lui. Douăzeci de mii pe fiecare an! Un oraș întreg!

Dar cui îi merge bine în împrejurările acestea sunt patrioții, Cariagdii , Caradalele, Costineștii , oameni fără

patrie hotărâtă și fără naționalitate hotărâtă , străini cari în generația a doua primesc cu brațele deschise pe străinii ce ne vin în generația întâia .

La ce stare în adevăr au căzut poporul nostru de la 1866 încoace? Un prefect răspunde: la starea de sălbateci într-o țară europeană. Și drept vorbind nu mai e de recunoscut. Gospodăria lui de altădată, oricât de simplă, [î]și avea ramificările ei. Alături cu munca câmpului [î]și avea industria lui de casă, care îl ocupa iarna împreună cu toată familia; frumoasele datini strămoșești, statornice ca și caracterul și limba, înlocuiau până la oarecare grad civilizația ce lipsea. Astăzi acele datini s-au stins în mare parte, iar în loc a rămas golul sufletesc, mai amar și mai greu de suportat decât chiar sărăcia. Neavând nimic de sperat de la aliații străinilor, pe cari nu-i mai pricepe, poporul nostru se abrutizează prin băuturi și e cuprins de fatalismul raselor condamnate la nefericire.

Înainte, mereu înainte Americă a Orientului! E drept că dinaintea vaporului regelui Stroussberg pier codri și se stinge un neam întreg . . . dar ce vă pasă vouă de aceasta?

După voi potopul!

[21 februarie 1881]

[„O MANIFESTAȚIE ZGOMOTOASĂ ...”]

O manifestație zgomotoasă a studenților din Viena în contra partidului guvernamental, sprijinit de reprezentanții naționalităților, a făcut să se reivească între aceștia și în foile boeme ideea de-a muta sediul Parlamentului austriac din Viena la Kremsier . O asemenea strămutare ar fi un semn grav al situațiunii. În adevăr, când Parisul era în plină revoluție Parlamentul francez s-a convocat la Versailles; când în anul 1848 a izbucnit în Viena o mișcare revoluționară, care secunda pe cea din Ungaria, Parlamentul austriac s-a mutat la Kremsier . Presa din Viena, fiind exclusiv germană și susținând din punctul ei de vedere preponderanța politică și economică a elementului german din Austria, opinia publică a capitalei cată până în sfârșit să se pronunțe din ce în ce mai mult în contra unui curent de idei asemenea îndreptățit, în contra dezvoltării egale a celorlalte naționalități din monarhie. Pe cât timp opinia aceasta e latentă sau se manifestă numai pe căi legale nu există pericol pentru Viena de-a fi oarecum decapitalizată ; dar din momentul ce manifestații populare zgomotoase ar împiedeca libertatea de acțiune sau de opiniuni a majorității actuale a Parlamentului, aceasta ar fi silită a-și asigura libertatea de discuție și de hotărâri mutând sediul Parlamentului într-un oraș în care masele sunt prea puțin numeroase sau politicește prea indifferente pentru a silui acțiunea puterii legiuitoare.

Frumoasa și vesela capitală a Austriei nu prea merită o pedeapsă atât de grea, sau era un timp cel puțin în care n-ar fi meritat-o . Mișcarea copilăroasă de la 1848, deși pătată prin crimele demagogiei, e lipsită de orice rațiune politică, e o dovadă că Viena n-a făcut nicidecum politică serioasă. Există oare ceva mai absurd decât conivența revoluției din Viena, oraș ce datorește totul Casei de Austria, cu revoluția din Ungaria, îndreptată contra dinastiei și unității monarhiei?

Puțin bun simț trebuie pentru a înțelege că ceea ce se petrece acum în Austria e dictat de necesități politice cari se impun și contra cărora elementul german face rău de se 'mpotrivește . În adevăr, cestiunea Orientului se poate reaprinde în orice moment, o ciocnire între Austria și Rusia poate avea loc. Ar fi însă o politică bună de-a nemulțumi elementele slave ale monarhiei tocmai în momentul în care fatalitatea ar decide ca Austria să se ciocnească cu un imperiu slav cum e Rusia? Nu presupunem că provinciile s-ar răscula sau numeroasele elemente slave ale monarhiei n-ar oferi un sprijin suficient în momente hotărâtoare . Desigur, nu. Dar cu ce inimă ar contribui provinciile, cu ce

inimă s-ar lupta oștirea pentru o patrie în care dorințele legitime și de puțină însemnătate sunt tratate într-un mod atât de vitreg de elementele dominante? Așadar necesități de politică esteroară mai cu seamă silesc pe guvern și pe Parlament să transige cu dorințele naționalităților și să le dea puțin din multele ce cer.

În vederea complicațiunilor posibile al căror obiect poate fi monarhia se observă oarecari pregătiri și din partea românilor din Ardeal, în vederea viitoarelor alegeri pentru Parlamentul Ungariei. Se știe că, de la dualism încoace, sistem înființat peste voia românilor ardeleni și, în parentez vorbind, contra voinței intime a împăratului chiar, partea cea mai însemnată a românilor din Ardeal s-au abținut ostentativ de la alegeri, pe cuvântul că, deși *de facto* se supun legilor votate de acel Parlament, de vreme ce ele sunt investite cu sancțiunea împăratului, ei totuși nu recunosc Ungariei dreptul de a legifera pentru Ardealul istoricește autonom și a căruia uniune cu Ungaria se

'ndeplinise cu de-a sila, fără a se consulta majoritatea română a populației.

În situația actuală însă românii cred de cuviință a reîncepe o politică activă, a alege deputați pentru Parlamentul Ungariei. Foile române deci publică următorul apel către alegătorii români din Transilvania.

Comitetul electoral central din Sibiu, emis de către conferința generală electorală din 1878, terminând lucrările sale preparatorii , convoacă o adunare generală a *alegătorilor români din Transilvania* pe 12 mai st.n. anul curent, la 10 ore a.m. la Sibiu.

Spre acest scop fiecare cerc electoral va trimite câte doi delegați.

Obiectul conferinței va fi stabilirea atitudinii alegătorilor români față cu alegerile proxime dietale .

Sperăm că conferința va fi cercetată într-un mod demn de importanța cauzei.

Sibiu, 1 martie 1881

Nicolae Popea

prezident

George Bariț

Secretar

Deși pe noi direct nu ne influențează această mișcare, însă, pentru raporturile cordiale ce dorim să existe nu numai între guvernul nostru și acelea ale țărilor învecinate, ci și între opinia publică de la noi și cea de la popoarele învecinate, dorim succes acestei mișcări, spre mulțumirea reciprocă a elementelor politice cari, numai spre răul lor comun, își pun piedeci dezvoltării lor naturale.

[22 februarie 1881]

[„NU AVEM NICI O INFORMAȚIUNE ...”]

Nu avem nici o informațiune asupra dispozitivului sentinții din Lipsca: guvernul a făgăduit în Cameră că ni-l va comunica cel mult peste zece zile.

Până atunci vom rezuma părerile „Oficiosului ”, treptat, cum se manifestă, asupra acestei cestiuni, pe care noi am numit-o , fără a fi dezmințiți până acum de evenimente, *nodul strousbergian* , fatal oracol pentru viitorul țării.

Convenția Landau a existat; cu dânsa s-a slujit avocații guvernului român în celelalte instanțe prin care a trecut procesul terminal la Lipsca. Statul nu este proprietar al căilor ferate Roman vârciorova ; înainte de acest proces era cel mult un mandatar al Societății Acționarilor, cu sediul în Berlin; acum chiar acest mandat aleatoriu este judiciarmente anihilat . Este adevărat, precum susține „Timpul”, că statul român acționar nu va putea fixa o dividendă *ad libitum* , chiar în ipoteza cea mai fericită, pentru acțiunile neprezintate la schimb. Ce vreți, la Berlin sunt două justiții: una pentru germani, alta pentru români !

Ne rămâne însă un refugiu; pe o cale extraordinară vom accelera amortizarea 6% (*Schuldversch reibung*) micșorând astfel beneficiile de repărțit ca dividendă acțiunilor vechi neprezintate la schimb.

Până la ultimul aliniat mărturisirile „Românului” n-au nevoie de comentarii: ele dovedesc că, vrînd - nevrînd , s-au convins și oficialii că nu mai merge cu subterfugiile , că opiniunea „țării libere” s-a alarmat groaznic.

Așadar, tradusă în mod concret, situațiunea juridică a statului e următoarea, grație convențiunii din martie 1880:

Sediul Societății la Berlin; toate încercările guvernanților de a-l strămuta în București rămase infructuoase ; adunarea generală din noiembrie trecut nu ne-a produs decât pe Carada costinescu , consilieri, și pe Calinderu stătescu , directori.

Din acești doi din urmă, unul se consolează de infidelitatea limbei lui Goethe, de inflexibila ei hotărâre d' a nu-i intra în cap, se consolează zicem cu limbele roșii, cu mărunțișurile de aramă, cositor și ipsos cu care a împodobit cabinetul arheologic-administrativ din Charlottenstrasse ; ceea ce nu pare a satisface deloc pe fostul cârciumar Vitza și actual director real la Berlin, *gratia Hansemamii* ; — altul [î]și vede de procesele sale particulare pe la Curțile din Craiova și București. Are și dreptate. Ce ar cântări tot materialul său juridic în administrațiunea tehnică a căilor ferate, care pentru procese plătește alți avocați? Administrația este lăsată dar universalului colonel Fălcoianu, care din

când în când [î]și reamintește de donchișoteștele vremuri când , pe estrada Ateneului , învăța pe amatori că s-ar coti mai practic și exact butoaiile reducându-le doagele la orizont ! — Ce timpuri de criză erau pe atunci!

Cât despre consilierii Carada costinescu [î]i cunosc cititorii; unul se preumblă la Paris — preumblare gras plătită ; secundul scrie în București cai verzi pe pereți.

Acestea ne erau cunoscute, nu era nevoie să ni le mai confirme „Românul” și în numărul lui de ieri.

Ne oprim dar puțin asupra alineatului ultim din rezumatul ce făcurăm mai sus. Vă plângeți , judicioși financiari, că justiția Germaniei nu s-a purtat cinstit cu românii, aveți chiar aerul de a zice: Bage bine de seamă țara răscumpărărilor de căi ferate, că nu știe cu cine are a face! Toate bune, dar vă întrebăm: dacă ținându-vă de convențiune, dacă făcând sacrificii greu, foarte cu greu de suferit pentru bugetul nostru, și ați fost tratați astfel, ce se va întâmpla când veți cerca să eludați chiar convențiunea, să nu plătiți detentorilor de acțiuni primitive nepreschimbate 3 1/2 % și priorităților 8%? Știm ce se va întâmpla , precedentele și umilirile de până acum ale guvernanților ne-o confirmă: veți primi ordinul de a le plăti *al pari*. Această plată nu va produce lichidarea , *cinstiți* financiari! Numai când veți plăti și cele 44 500 000 6% cu 33 1/3 peste sută, plus un premiu de 2 — 3%, plus, în fine, un provizion gras, veți obține această combinație . Poate, și acest poate este natural, ca să cădeți la învoială cu Landau, cazul cel mai fericit ca să curmați neînțelegera , plătindu-i primitivele *al pari* și prioritățile mai știm cu cât peste sută, însă această combinațiune, mai repetăm, nu atrage lichidarea . Altminteri țara va plăti 3 1/2 % și 8 % în timp de peste 75 ani de acum înainte la niște acțiuni pe cari nimeni nu le va sili să-și rădice cursul peste 50%. Iată în definitiv tabloul scurt dar exact al situațiunii ce ne-ați creat cu fericita afacere; cât despre cuvântul de *lipsiți de patriotism* ce ne adresați , el vi se întoarce fără să ne dăm osteneala de a vi 'l trimite cu poșta: lipsă de patriotism dovedește acela care, fiind la cârma statului, ascunde situațiunea esactă, inducând în eroare opiniunea mandatarilor țării; patriot e cel ce, cunoscând-o , o studiază din vreme și caută a-i aduce îndreptări .

Nu pareți însă a fi de această opiniune, căci încă o manoperă nenorocită vă mai dă și astăzi pe față arama.

Cu ocaziunea dezbaterilor din Camere, anul trecut, vociferăți — nu găsim altă espresione mai patriotică — că anuitatea ce se va înscri în bugetul anual nu va fi mai mare de lei 18 857 880, adecă ca și cea plătabilă sub concesiunea Stroussberg. Pe această bază erau formate și tablele de amortisment anexate la proiectul de convențiune; pe aceste date s-au și scris atunci niște broșure de circumstanță cari recunoșteau oarecum exactitatea calculelor d-lui Sturza.

Nimic însă mai inexact ca promisiunea de astă primăvară , căci iată ce cetim la pag. 12 — 13 din proiectul de buget al datoriei publice pe 1881 —82.

Amortisment , procente, comisioane pentru căile ferate Roman vârciorova pe 1881—82 lei 19 144 280

Aceeași anuitate în anul 1880 — 81 lei 18 609 750

Deci anuitatea din 1881 —82 e superioară celor din anii trecuți cu lei 534 530.

Întrebăm pe d. dr. în matematică Haret — nu am face același deranjament d-lui Kirilov , un alt apărător al exactității calculelor în anul trecut, căci, fiind funcționar, nu credem că ar avea curajul să se pronunțe altfel astăzi — întrebăm pe eminentul d. Haret dacă ar ajunge și acum, față cu anuitatea de 19 144 280 la aceleași rezultate bănești favorabile statului ca-n anul trecut.

Să nu ni se replice cu justificarea ce o vedem la pag. 3 —4 din același proiect de buget. Ea este un paliativ din care n-ar rezulta nicicum că în bugetul datoriei publice nu este trecută o anuitate cu lei 286 400 mai mare decât suma fixă de lei 18 857 880 cât se plătea de țară sub concesiua Stroussberg.

La această neexactitate , trecută în proiectul de buget fără sfială, se mai adaugă o călcare de lege mult mai colosală, care într-un stat constituțional c-un regim parlamentar altfel decât la noi ar trage nu știm unde pe cel ce a făcut-o.

Iată despre ce e vorba.

După convenția din martie, 20 milioane în 6% nu pot fi puse în circulațiune decât pentru un scop determinat: îmbunătățirea trascului și materialului rulant al căilor ferate. Îmbunătățiri nu am văzut începându-se sau proiectându-se nicicum; un lucru însă am văzut: obligațiuni cu numerile 237 000 și 450 000 puse în circulație, deși aceste obligațiuni, după toate probabilitățile , trebuiau să se găsească încă în Casa statului, iar nu să li se plătească procente și să se înstrăineze încă de acum un an.

Ce verset ar mai adăuga Strada Doamnei la Cântarea Cântărilor ca să se spele și de acest necalificabil fapt?

[„«INDEPENDANCE ROUMAINE »
CUPRINDE ȘTIRI..."]

„L'indépendance , roumaine " cuprinde știri și apreciații asupra unor propuneri pe cari d. Brătianu le-ar fi făcut partidului conservator spre a-și asigura din partea acestuia o atitudine mai conciliantă ; știri pe cari le reproducem *tale quale* .

În n-rul său de sâmbătă , 21 februarie, ziarul francez cuprinde sub rubrica „Informațiuni" următoarele:

Ceea ce avem de spus e de-acum câteva zile și n-a izbutit, însă cu toate astea nu e mai puțin interesant.

Când s-a făcut propuneri onora dintre membrii partidului conservator de-a intra în cabinetul Brătianu aceștia și-au pus condițiile.

Iată ceea ce cereau:

Remaniere deplină a cabinetului care va fi compus din juna dreaptă și din juna stângă ; dizolvarea Adunărilor; șaptesprezece prefecturi date conservatorilor; nouăle Adunări întrunite vor alege pe d. Lascar Catargiu prezident al Senatului și pe d. Brătianu prezident al Camerei deputaților.

D. Brătianu n-a primit.

Aprecierile foii franceze asupra acestei încercări au apărut c-o zi înainte, în n-rul de vineri, 20 februarie. Iată - le :

Încercările d-lui Brătianu de a-și reforma ministeriul introducând în el elementul conservator n-a izbutit. D-nii Carp, Cantacuzin și alții n-au mușcat în undița ministerială.

Dar destăinuirile pe cari d. Brătianu le-a făcut și negocierile cari au avut loc merită ca să revenim asupra-le, pentru că ne dau o idee foarte interesantă de situația generală a lumii noastre politice.

Se știe că în cursul lui ianuarie șeful partidului liberal a vorbit cam în chipul următor cu conservatorii, pe cari voia să-i înroleze sub steagul său: Văz că țara nu poate să continue a merge în acest chip; guvernul e paralizat prin exigențele și dezbinările partidului propriu. Și asta în ajunul unor mari evenimente în Orient. În asemenea împrejurări România are nevoie de un guvern tare. Nu există decât un mijloc de a constitui un asemenea guvern și acesta e de-a mă debarasa de elementele rele ale partidului meu, iar dv. din parte-vă să vă degajați de elementele rele ale partidului d-v . Atunci se va putea stabili o înțelegere asupra unei programe comune.

Era ademenitor .

Din tabăra conservatorilor s-a ațînut urechea la glasul sirenei guvernamentale.

S-a discutat.

Dar bunul simț politic a învins.

S-a refuzat, și negociațiile s-a rupt.

Cu toate acestea s-a stabilit rezerva de-a reveni în cazul unei complicații europene care ar sili țara de-a lua o hotărâre critică.

•

Ținta urmărită de d. Brătianu prin aceste propuneri e lesne de 'nțeleș .

Având a legitima acte importante făcute și a pregăti altele, e incontestabil că are nevoie de-o mai mare putere morală decât cea pe care i-o dau Adunările actuale și miniștrii de cari e înconjurat.

Prin introducerea elementului conservator în sânul ministeriului opoziția, deja dezbinată și slabă, ar fi fost nimicită c-o singură lovitură.

Pe de altă parte partidul conservator s-ar fi făcut solidar cu toate actele liberale.

Ar fi fost o operă de maistru!

Dar, ca bun tactician politic, d. Brătianu prevăzuse în acelaș timp posibilitatea unui refuz din partea conservatorilor. Și acest refuz [î]i convenea , pentru că existența numai a unor asemenea negociațiuni trebuia să fie neapărat o gogoriță pentru majoritate, care s-ar fi grăbit mai bine de-a se supune decât de-a lăsa pe inamic să intre în cetate.

Ceea ce s-a și întâmplat .

Astfel, în toate chipurile, manopera a fost în avantajul autorității și puterii d-lui Brătianu. . . Dacă negociațiunile de cari am vorbit ar fi izbutit am fi văzut pe d-nii Carp, Cantacuzino, Maiorescu venind să completeze colecția de miniștri trecători organizată de d. Brătianu.

Deși tot ce cuprinde ziarul francez ca substanță nu se poate datori decât indiscrețiunii , iar informațiile sale nu pot fi decât cojile puțin însemnate a adevăratului sâmbure al cestiunii, abia indicat prin cuvintele „rezerva de-a reveni în cazul unei complicații europene care ar sili țara de-a lua o hotărâre critică”, totuși, în marginele unei stricte discrețiuni , putem spune că n-a fost vorba de intrarea partidului conservator în guvern, ci numai de atitudinea parlamentară a lui în vederea unor anume evenimente, oricare ar fi îndealmintrelea guvernul țării. Prin urmare n-a putut fi vorba de intrarea d-lui Maiorescu în cabinetul Brătianu.

[24 februarie 1881]

[„IERI SEARĂ NI S-A COMUNICAT...”]

Ieri seară ni s-a comunicat telegrafic cuprinsul unei depeșe, primite din Berlin de ziarul „Daily News ”, în care se zice că principele de Bismarck crede nefolositoare silințele ce și le dau reprezentanții puterilor la Constantinopol pentru a menține pacea; principele crede că războiul nu se poate înlătura, afară doar dacă s-ar ceda Greciei Creta.

În adevăr, marile puteri, simțindu - se în neputință de a se descurca din afacerea greco-turcească pe care-o luaseră asupra - și , au găsit cu cale a oferi principelui de Bismarck arbitrajul cestiunii; ministrul plenipotențiar al Germaniei, sosit la Constantinopol, a dat din nou curs negociațiunilor . Procederea a fost de astădată destul de blândă ; nu s-a mai prezentat Porții o notă colectivă ca în afacerea Dulcigno , nici nu i s-a dat a înțelege că puterile sunt sătule de obiecțiuni și nu vor să mai auză nimic. Această precauțiune a fost necesară nu atât din considerație pentru Poartă, ci de teamă că o nouă notă colectivă ar putea să angajeze la o demonstrație navală, al cărei efect a fost de-a arăta slaba consistență a concertului european și tactul Porții de-a calcula pân-în ultimul moment cu slăbiciunile și dezbinările subsistente , pe când scopul demonstrației era tocmai contrariul: de-a dovedi unirea deplină a Europei și de-a lua văzul Porții.

Vinerea trecută, Sever Pașa și Ali Nizami, delegații Porții însărcinați a lua parte la tratările cu ambasadorii, și-au făcut vizitele la reprezentanții puterilor, iar duminică s-a ținut la d. Göschen , ambasadorul Engliterei, cea dendăi întrunire privitoare le nego -

cierile turco-grece . Seara ambasadorii s-au întrunit la d. Tissot , ambasadorul Franței, și au ținut o a doua conferință. Comunicându-ni-se ținerea acestor conferințe, se adaugă că nu transpirase nimic în publicitate despre discuțiunile ce s-ar fi urmat între ambasadori .

Ceea ce transpiră așadar e numai opinia principelui de Bismarck asupra-le: că războiul e inevitabil.

Cele șase note separate ce i s-au prezentat Porții și cari, adunate la un loc, constituie în esență o notă colectivă întrebau fără îndoială până unde Poarta mai poate augmenta propunerile ce le făcuse prin nota ei de la 3 octomvrie. Aceste propuneri ale ei respingeau linia trasă de Conferința din Berlin; ea refuza de-a ceda pacinic Albania, adecă Epirul cu Ianina și Mezzovo , iar în rezistența ei afla poate oarecare încurajare din partea guvernului austriac. Înarmările ei febrile , repede strângere a redifilor sub steaguri, făcută cu acea uimitoare și dureroasă voință de-a se sacrifica caracteristică pentru poporul turcesc, dovedesc că Poarta are destulă încredere în sine pentru a nu ceda sau cel puțin că a înțeles cumcă momentul de-a ceda n-a sosit încă. Ea știe prea bine că un popor care, în urma calităților și a defectelor sale, și-au întins umbra puterii asupra a trei continente nu pierde fără a lăsa urme adânci , fără a atrage în cădere-i și pe alții, fără a da loc unei conflagrațiuni generale. Și aceasta n-o știe numai ea; o simt toți. Acest sentiment îndulcește notele puterilor și le face a călca lin împrejurul forțelor elementare a căror izbucnire amenință a da foc Europei.

[25 februarie 1881]

[„ATÂT NE MAI LIPSEA .. .”]

Atât ne mai lipsea, electivitatea judecătorilor.

De-o seamă de timp observasem în ziarele guvernamentale apărând ideea, ciudată pentru starea noastră de lucruri, că, precum Caradalele și Serurii se aleg spre a face acele legi de-o încăpătoare înțelepciune de cari suntem guvernați de ne merg petecele, tot așa s-ar putea alege și judecătorii, de vreme ce și în America tot aleși sunt.

și 'ntr-adevăr d. C.A. Rosetti, proorocul partidului, a scris o serie de articole la gazetă în cari vorbea despre „iustitie”, iar ieri Camera a fost surprinsă de cuvintele semnificative ale prezidentului, care-a apelat la inițiativa ei pentru a face un proiect de lege în acest sens. Tânărul ministru al „iustitiei”, Escelența sa d. Tache Giani, om foarte serios și mai cu seamă foarte mintios precum se știe, s-au asociat numaidecât la această generoasă idee. Ba pentru a pregăti un asemenea proiect e vorba de-a se alege o comisie mixtă, compusă din senatori și deputați, ai cărei membri (ceea ce e mai important) să fie remunerați cu una mie franci pe lună. Ceea ce e atingător în lumea acesta e partea zâmbitoare a patriotismului.

E prea adevărat că Constituția prevede anume cazurile în cari Adunările sau membrii amânduror Adunărilor se pot întruni și că un proiect de lege privitor la organizarea magistraturii nu intră de loc în cadrul cazurilor prevăzute de ea. Dar de! prea e ademenitor lucrul. O asemenea comisie mixtă ar fi un fel de convent *național*, idee revoluționară, frumoasă deci, și încă un convent ai cărui membri ar fi retribuți cu una mie caroli de argint pe lună, idee și mai bună, căci e folositoare, și astfel simțul patriotic ar fi întrunit și aci cele două calități principale ale lucrurilor, frumosul cu folositorul, utile *cum dulci*.

Electivitatea magistraturii! Dar mai este ea cu puțință în vremea noastră, în împrejurările de azi, în starea în care ne aflăm?

Poapele își au vrăstele lor deosebite, și ceea ce se potrivește într-o vrăstă nu le mai prinde într-alta. Electivitatea judecătorilor datează dintr-un timp în care morala și lege erau unul și același lucru, în care legea religioasă și civilă era una și aceeași. Până azi se zice „lege creștină”, căci ceea ce prescriau dogmele era totodată lege civilă și

penală. Din amestecul de regule morale și de obiceiuri ale pământului, cunoscute de toți, necontestate de nimeni, admise fără a fi fost vreodată sancționate de cineva și neavând altă sancțiune decât aceea a deprinderii seculare, răsare apoi acel drept viu al poporului pe care oricine era în stare a-l aplica și numai în cazuri, unde se contesta, nu dreptul, ci exactitatea faptelor, părțile se supuneau hotărârii egalilor lor. Mai este dreptul în starea aceasta? Din contra, el și-a aruncat coaja lui morală de altă dată, lăsând-o cu totul religiei și creșterii; el este o *știință* care regulează raporturile ce, din punct de vedere moral, nu sunt nici bune, nici rele, cari sunt moralmente indiferente. Dreptul nu mai e cunoscut, nu mai poate fi cunoscut de toată lumea. Raporturile juridice sunt astăzi atât de multiple, atât de deosebite de simplitatea de odinioară a tranzacțiilor între populațiuni primitive încât cel ce aplică principiile lui trebuie să fie un om învățat, trebuie să se fi ros prin scoli înalte, să fi învățat mai multă carte decât onor. Costinescu bunăoară. Negustorie de principii se poate fără carte, căci nu e greu a citi zilnic câte o gazetă și a învăța din ea panglicăria politică; dar a fi judecător e cu totul altceva. Acolo gazetele n' ajută nimic. Acolo Gajus și Justinian, *Institute* și *Pandecte* cată să-ți ia albeața de pe ochi, ca să știi a distinge raporturile în adevăr juridice de restul infinit de alte raporturi ce mai există în lume.

Din momentul ce un drept se *codifică* a încetat epoca naivă a electivității judecătorilor; căci codificarea e un semn cumcă cunoștința obiceiurilor pământului și statornicia aplicării lor au dispărut din conștiința poporului, că părțile au început a contesta însăși esența juridică a datinilor. Când încep a se naște „câte bordeie atâtea obiceiuri” trebuie să existe o normă obiectivă, neschimbată, pentru regularea raporturilor dintre oameni, și-aceasta-i colecția de legi scrise, imutabile, cari nu se pot modifica decât prin o anume manifestare a voinței naționale.

Dar noi, la cari nu mai e vorba nici de obiceiul pământului, ba nici măcar de codificarea lui? La noi, unde d. Boerescu cu mai mulți elevi de la drept cari nu știau nici bine franțuzește ne-a croit codul pe de 'ntregul din cel francez, spre a fi cât se poate de neînțeleș pentru popor și cât se poate de lucrativ pentru advocați?

Dreptul așa cum se prezintă la noi nu numai că e o știință, dar, mai mult încă, e o știință *străină*, care trebuie învățată de la străini. Îmbătrâniți *ex officio* și pe cale artificială, nici un pas îndărăt nu ne mai poate reda tinereța etnologică, tinereța ca popor. Cu vremea, peste o sută — două de ani, am fi ajuns în adevăr, propășind ca tot ce e organic, încet, la o civilizație a noastră proprie, tot atât de înaltă ca și aceea a altor popoare. Dar ne-am scontat tinereța, am voit să fim civilizați, adevăți bătrâni, înainte de vreme. Și timpul scotează în adevăr, dar cel mai cămătar dintre toți scontatorii e tocmai timpul. El poate da unui copil plăcerile bărbatului, dar cu ce preț? Cu acela de a-l nimici la jumătatea vieții ce trebuia s-o trăiască, cu scurtare de zile.

În starea în care ne aflăm numirea judecătorilor după o anume lege, care să coprinză în ea garanții de știință și de probitate, e singurul mijloc pentru a pune interesele justițiabililor la adăpost de pericolele ce le amenință din partea unei plebe de cârciocari, a unui proletariat al condeului, mai numeros la noi și mai înrăutățit decât oriunde în

lume. Electivitatea judecătorilor într-un popor în care se plimbă cu mâinile în șolduri Mihălești, Costinești și Caradale e o absurditate .

[26 februarie 1881]

[„FAPTE DE O ÎNSEMNĂTATE ESCEPȚIONALĂ ...”]

Fapte de o însemnătate excepțională se petrec în Anglia, cari merită luarea aminte cu atât mai mult cu cât se știe ce influență decisivă au evenimentele din puternica stăpânitoare a mărilor asupra situațiunii generale a Europei.

Nu e îndoială că guvernul liberal al d-lui Gladstone, cu sau fără voie, fie prin puterea covârșitoare a împrejurărilor, fie prin lipsa de adaptabilitate la unele necesități poli -

tice , au avut a înregistra o serie de neizbânzi pe cari poporul englez va fi poate chemat de a le aprepia în curând .

Turburările sângeroase din Irlanda , eșecul suferit în sudul Africei , poziția la care Anglia se vede silită a renunța în Asia centrală, în Afganistan , formează un complex de insuccese cari, oricât de deosebit le-ar judeca englezul însuși din punctul de vedere al partidului căruia-i aparține sau a importanței practice, în restul Europei, precum și la popoarele orientale, nu lipsesc de a face efectul unei politice greșite.

Ceea ce e mai mult, în Anglia chiar face acest efect. Guvernul englez a hotărât de ex. să evacueze Candaharul , și aceasta într-un mod nestrămutat . Camera Lorzilor și-a exprimat nemulțumirea cu această măsură cu 165 voturi contra a 76. Acesta e conflictul parlamentar ce l-a avut guvernul în aceasta afacere; dar miniștrii M. S. britanice au avut — lucru rar în anale — oarecari nemulțumiri chiar cu Coroana. Propunându-i-se reginei de-a semna mesajul în care se vorbea în termeni hotărâtori despre această evacuare , regina observă dacă n-ar fi practic de-a îndulci termenii prin care se vestește poporului englez renunțarea la o poziție din Asia centrală, de a-l lăsa să mai spered încă ceva, fie de la soarta armelor, fie de la favoarea împrejurărilor. D. Gladstone nu crezu că trebuie să insiste el însuși asupra irevocabilității acestei măsuri, dar chemă pe colegul său de la Interne, carele nu se sfii a adresa reginei o mustrare atât de severă încât o podidiră , lacrămile . Ea plânse și ... iscăli, se 'nțelege .

Cât despre votul Camerii Lorzilor în cestiunea Candaharului , „Daily News”, organ foarte amic d-lui Gladstone, lasă votul însuși de-o parte pentru a critica instituția însăși a acelei Camere, cam în tonul în care foi liberale la noi vorbeau despre inutilitatea Senatului.

Camera Lorzilor, zice foaia ministerială, a fost odată ceva dar astăzi și-a pierdut toată însemnătatea. Dacă puterile europene sau popoarele din Orient s-ar îndoii despre nulitatea actelor și voturilor acestui Corp guvernul englez se va însărcina de-a o dovedi aceasta.

Noi, din depărtare, nu știm prețui poate după adevărata ei valoare importanța parlamentară a voturilor date de Camera Lorzilor; știm însă că votul cel din urmă e inspirat de oameni ca lordul Beaconsfield ori ca marchizul Salisbury, nume cu greutate în cumpăna opiniei europene. Cu toate acestea ministeriul nu are de gând a neutraliza moțiunea de neîncredere a Camerii Lorzilor prin o moțiune de încredere a Camerii Comunelor și crede suficient a se 'ntemeia pe majoritatea reală de care dispune în această din urmă.

Cine ar fi presupus în anul trecut, judecând după aparențe , victoria partidului liberal în Anglia? Cine știe azi dacă 'n opinia publică a Anglierii s-au operat sau nu o schimbare în favorul partidului conservator? Ceea ce știm însă e că, în caz de a i se pune poporului englez cestiunea de încredere în ministerul actual, de la voturile lui ar atârna în mare parte întreaga situație a Europei, precum și rezolvarea cestiunii orientale, ce amenință a izbucni în sângeroase și interminabile conflicte.

[27 februarie 1881]

[„ZIUA DE IERI A FOST...”]

Ziua de ieri a fost cea din urmă pentru doi bărbați a căror activitate publică, cuprinsă între anii 1830 și până în deceniul întâi din zilele lui Carol Vodă, a exercitat o însemnată influență asupra dezvoltării ideilor naționale în România. Ieri, August Trebonian Laurian și Cesar Bolliac s-au săvârșit din viață.

August Trebonian Laurian a fost născut în Ardeal. Crescut în școala privațiunilor și fiind fiul unui popor care e până azi silit a plăti cu cele mai grele sacrificii orice pas ar voi să facă înainte, caracterul său era înăsprit, dar și lămurit totodată prin luptele la cari au luat parte. Amintim între altele că, în colaborare cu N. Bălcescu, a scos la lumină *Magazinul istoric pentru Dacia*, o colecție prețioasă de sorginți istorice; apoi că

lui i se datorește introducerea studiului istoriei naționale în școalele noastre și e cel dendâi care-a încercat a aduna toate știrile de oarecare teme cari există asupra mult bântuitei istorii a neamului nostru, de la întâiele începuturi și până în zilele noastre, într-un manual care servește și azi de carte didactică. În timpul lui Grigorie Voievod Ghica a fost inspector general al școalelor din Moldova; a fost deci unul dintre acei bărbați cu spornică și dezinteresată activitate cari au dat domniei lui Ghica Vodă o însemnată deosebită, ca pregătitoare epocii Unirii și a adaptării poporului românesc la viața modernă.

La Cezar Bolliac moartea fizică n-a fost decât încheierea morții lui intelectuale, intervenită acum câțiva ani deja. Bolliac a fost un prozator energic, un publicist din cei mai citiți și mai prețuiți. Pana sa a fost în serviciul intereselor naționale astfel cum le înțelegea și le-a rezolvat Vodă Cuza. Marea monografie asupra *Mănăstirilor zise închinată* e nu numai o scriere înavușită cu documente autentice, cari ne ajută a reconstrui și-a împlini cu colori vii conturile istoriei noastre însemnate de cronicari, ci totodată o operă care a avut însemnătatea ei de politică practică și au contribuit a rezolva cestiunea secularizării moșiilor mănăstirești. Atât „Buciumul” cât și „Trompeta Carpaților” au fost în vremea lor ziare foarte mult citite, scrise fiind în graiul viu al poporului, cu acel bun simț și cu acea bogăție de locuțiuni și figuri cari ele abia dau un caracter curat național și propriu limbii noastre. A fost pururea un inamic neîmpăcat al emancipării precum și a imigrațiunii evreilor, o cestiune în care nicicând nu se putea transige cu el.

De mortuis nil nisi bene. Daca bărbații care ne părăsesc au partea lor de erori comună la toată suflarea omenească, când părăsesc arena de luptă cată să ne aducem aminte numai de serviciile mari ce le-au adus cauzei publice și o facem aceasta cu atât mai mult când vedem că acele servicii nu consistă, ca la multe din reputațiile uzurpate, din închipuirea greșită ce și-ar face-o opinia publică despre ele, ci sunt reale, adevărate, au lăsat urmări binefăcătoare ce subsistă până astăzi.

[27 februarie 1881]

[„PE CÂND ÎN ANGLIA ...”]

Pe când în Anglia guvernul liberal n-ar fi poate în stare să suporte o nouă prezentare înaintea alegătorilor, amenințat fiind de cădere, în Franța guvernul exclusiv de partid, cum e guvernul oricărei republice, caută a-și asigura de mai nainte succesul alegerilor prin reformarea legii electorale, prin reintroducerea scrutinului de liste în locul celui uninominal. În loc de a se alege așadar deputații ca pân' acum, fiecare personal și în parte, ei se vor alege după liste formate de comitetele electorale. Cine nu va avea numele său într-o listă stabilită de un partid nu va putea fi ales.

Daca acest proiect de reformă, căruia atât prezidentul Republicei cât și ministeriul [î] li sunt defavorabili, dar care se bucură de sprijinul atotputernicului d. Gambetta, va fi votat de. Cameră, soarta Franței va căpăta din nou acea nuanță de dictatură cu care îndealtime întrelea marea națiune e obicinuită. Cine va stabili acele liste decât partidul dominant, cine e partidul dominant al oportuniștilor decât d. Gambetta însuși? Fiecare din aceste liste va cuprinde deci în frunte un nume mare și cunoscut, iar restul va consista din numele unor simple instrumente politice, votatori, mameluci, patrioți de meserie cum se zice. Minoritățile cari, pân' acum, se puteau strecura cu câțiva reprezentanți ai lor în mijlocul reprezentanților majorității vor fi nimicite sau reduse la puținele cercuri electorale unde predomină în mod incontestabil și unde nu li se poate opune nimeni. Cine știe cât de puține or fi acele cercuri?

Dar dacă acel nume principal și sunător din frunte ar fi unul și același pentru toate listele partidului republican din Franța, dacă el ar fi al d-lui Gambetta, n-ar fi asta repetarea plebiscitului napoleonian?

Modificarea în acest sens a legii electorale, cuprinsă în propunerea Bardoux , părea de la 'nceput a nu avea sorți de reușită, căci comisia Camerii se pronunțase contra ei; însă o întâlnire între președintele Republicii și președintele Camerii deputaților pare a fi creat o situație nouă. Ministeriul nu are nici o opinie în privirea reformei și nu va pune cestiunea de cabinet; fiecăruia ministru poate să-și aibă vederile sale proprii în această privire; majoritatea deputaților, deși într' ascuns adversară a propunerii Bardoux , se crede că nu va putea rezista de-a nu se supune voinței preșidentului care, urmărind scrutinul de liste, urmărește plebiscitul , voindu-l pe acesta, voiește dictatura .

Dar oare dictatura , fie ca preșident al Consiliului, fie ca urmaș al d-lui Grevy , d. Gambetta o urmărește numai din punct de vedere personal, numai din ambiție ? Sau, dacă ambiție ar fi, s-ar putea ea realiza fără un mare pretext, fără a cerca să se și justifice prin acte de înaltă politică? Iată o întrebare la care ne răspunde într-un mod incidental un alt eveniment: operația financiară a împrumutului de un miliard, făcut, se zice, spre a aduna fonduri în vederea unor întinse lucrări publice ce se proiectează.

La Spandau , fortăreață în apropierea Berlinului în care condamnații la muncă silnică lucrează munițiuni și echipamentă pentru armata germană, se află o zidire, un colț de cetate, numită Juliusthurm , în care se păstrează, ca fond de război restul miliardelor luate de la franceji ca despăgubire în virtutea păcii de la Frankfurt . Oare miliardul francez — cu toată destinderea , pretextată poate, pentru lucrări publice — să nu fi având tot menirea ce-o are aurul din Juliusthurm ? Dacă considerăm silințele ce și le dau guvernele apusene de-a câștiga favoarea maselor și de-a pune mâna pe întreaga putere de care dispune un stat, dacă vedem pe d. Gambetta solicitând plebiscitul , pe principele de Bismarck făcând călduroase apeluri pentru ușurarea nevoilor mulțimii și a omului sărac, ni se pare a vedea pe doi conducători cari încearcă a-și înfierbânta oștirile lor înainte de a le porni una asupra alteia.

Cheia dominațiunii globului au căzut în fundul Bosforului, zice o foaie. Dar nu în valurile Dardanelor trebuie să se arunce cineva spre a o scoate la zi; lupta pentru acea dominațiune se va încinge în Apusul Europei.

[28 februarie 1881]

CESAR BOLLIAC

D. Scipione Bădescu , fost colaborator și secretar intim al regretatului Cesar Bolliac până 'n ultimele momente ale activității acestuia, ne comunică următoarea schiță biografică , după date culese de-a dreptul de la răposatul.

[28 februarie 1881]

D. N. BASARABESCU

D. N. Basarabescu , fost redactor al „Trompetei Carpaților”, face din parte-i, ca un omagiu datorit [mult]regretatului său amic și maestru, următorul portret al lui Cesar Bolliac, pe care-l publicăm cu plăcere.

[28 februarie 1881]

[„IERI D. BRĂTIANU A DAT CITIRE...”]

Ieri d. Brătianu a dat citire în Cameră *proiectului de lege pentru conversiunea împrumutului domenal, acoperirea cheltuielilor de construcțiune ale liniei Ploiești predeal și pentru consolidarea datoriei flotante*, prin emisiune de 152 milioane în rentă 5%.

D. Brătianu a cerut ca Adunarea să treacă în secțiuni unite pentru a începe studiarea proiectului, ceea ce s-a și făcut.

Împrumuturile cari, după d-sa, oferă un interes special și pot fi obiectul unei conversiuni sunt următoarele:

- 1) **Stern** de 10331 446 lei, c-o anuitate de 2070274, și expirând în februarie 1888.
- 2) **Oppenheim de** 19024360 lei, c-o anuitate de 3063360, expirând în noiembrie 1889.
- 3) **Imp. domenal** de 56022000, c-o anuitate de 8000000, **expirând în iulie 1891.**
- 4) Iași — Ungheni de 1998 749,00
- 5) Ploiești — Predeal de 34350351,10 - c-o anuitate de 4579965,30 în bonuri de tezaur 7% fără amortizare
- 6) Deficitul constatat la finele
lui 1876 de 31077726,16

Dintre condeiele acestea însă proiectul de conversiune al d-lui Brătianu lasă la o parte împrumuturile Stern , Oppenheim și Iași — Ungheni, pentru că ele expiră repede, și anume în opt ani și jumătate.

Dăm aci proiectul de lege în întregul lui. Din el și din observațiunile ce urmează mai la vale se va vedea natura operației financiare, propuse de guvern.

Art. 1. Pentru conversiunea obligațiunilor domeniiale existente, însumă de lei 56022000; pentru acoperirea cheltuielilor de construcțiune ale căii ferate Ploiești — Predeal ,în sumă de 34350351 lei și 10 bani; **pentru stingerea deficitelor constatate la închiderea exercițiului 1876, în sumă de 31 077726 lei 16 bani;** în total 121450077 lei 26 bani guvernul este autorizat a face o emisiune de 152000000 lei nominali în rentă 5% emisă pe cursul de 80 efectiv și amortizabilă în cel mult 100 semestre consecutive prin anuități semestriale de cel puțin 4 055 000 lei fiecare. Plata cuponului și amortizării se va face în țară la, Casele statului, la Paris în franci, și la Berlin în mărci . Primul cupon și amortizarea primului semestru se va plăti la 19 septembrie (1 octombrie) 1881.

Art. 2. Emisiunea se va acoperi prin subscriere publică. Epoca și durata subscrierii se vor fixa prin publicațiuni făcute o dată cu promulgarea acestei legi.

Art. 3. Se vor primi la subscriere :

- a. Obligațiuni domeniiale pe valoarea lor nominală.
- b. Bonuri de tezaur.
- c. Numerar aur sau argint.

Art. 4. Subscriitorii cu obligațiuni domeniiale vor beneficia îndată la subscriere de 4%, valoarea cuponului de iulie al obligațiunilor lor, oșebit de-o prima de 2% în numerar asupra valorii nominale a titlurilor ce prezintă.

Art. 5. Subscriitorii cu bonuri de tezaur vor beneficia de-o primă de la 2% până la 3% asupra capitalului înscris în fiecare bon , însă:

1. Prima va fi de 2% pentru cei ce prezintă bonuri în valoare mai mică de 1/2 milion.
2. De 2 1/2% pentru sumele cuprinse între o jumătate de milion și cinci milioane.
3. De 3% pentru sumele ce vor trece de cinci milioane.

Pentru bonurile prezentate la subscriere înainte de scadența lor se va reține o dobândă de 6 pe an, calculată de la ziua subscrierii până la ziua scadenței .

Pentru bonurile prezentate la subscriere după scadență nu se va bonifica nici o dobândă de la data scadenței până la aceea a prezintării la subscriere .

Art. 6. Subscriitorii în numerar vor vărsa imediat 20% din capitalul ce voiesc să subscrie. Îndată după închiderea subscrierii se va procede la repartiția sumelor subscribe în numerar și subscriitorii vor fi înștiințați prin publicațiuni de rezultatul repartiției și de epocile ce se fixează pentru vărsarea sumelor complimentare . Aceste epoce vor fi determinate astfel ca ultimul vărsământ să fie efectuat până la 19 septembrie (1 octombrie) 1881.

Art. 7. Titlurile subscriitorilor de numerar cari nu vor urma cu vărsămintele conform termenilor fixate se vor vinde direct de către stat, în riscul și pericolul lor.

Art. 8. Detentorii de obligațiuni domeniiale cari nu-și vor fi prezentat titlurile la conversiune în timpul cât subscrierea este deschisă vor găsi deșus la Casa de Depuneri, la dispozițiunea lor, cu începere de la 1 iulie viitor, numerariul reprezentând valoarea nominală a obligațiunilor lor; cuponul de iulie li se va achita tot atunci; nu vor avea însă drept de primă.

Art. 9. Cupoanele noilor titluri amortizabile 5% scăzute și neprezentate la plată se prescriu peste 5 ani de la scadența lor.

Art. 10. Îndată ce legea de față [1] și va fi primit aplicarea, legea din 1871 pentru contractarea împrumutului domenal, legea împrumutului pentru acoperirea cheltuielilor de construcțiune ale liniei Ploiești — Predeal, precum și legea din 12 iunie 1880 pentru emiterea bonurilor de tezaur sunt și rămân desființate.

Art. 11. Comitetul și Casa domeniială se desființează o dată cu terminarea operațiunii de conversiune aci prescrisă;

resursele acestei Case se vor trece în veniturile ordinare ale statului.

Art. 12. Un reglement de aplicație se va decreta deodată cu promulgarea acestei legi.

În secții unite, după ce s-a dat citire proiectului de lege, au luat cuvântul d-nii A. Lahovary și Carp, cari, deși aprobând în principiu unificarea datoriei publice pe baza rentei 5%, au făcut totuși, față cu proiectul prezentat, următoarele observațiuni.

Au contestat exactitatea țifrei de 34350351 lei ce se pretinde a se fi afectat pentru linia Ploiești — Predeal; apoi au contestat cele 31077726 lei despre cari și astăzi guvernul și organele lui mai cutează a susținea că ar fi rezultat ca deficit la sfârșitul anului 1876.

Pentru a cincea sau a șasa oară s-au dovedit că din suma construcțiunii liniei Ploiești — Predeal trebuiesc scăzute 3 milioane, cari au fost plătite de la început chiar.

În privința deficitului de 31 milioane care se pretinde că ar fi rezultat la finele anului 1876 cată a se releva următoarele:

8 milioane din acest pretins deficit n-au existat niciodată ca deficit. Această arătare au devenit un adevăr irefragabil în urma sentinței Curții cu Compturi și este astăzi o adevărată plastografare de scripte publice când se pretinde că acest deficit există. Dacă însă ar fi existând în realitate, el nu s-a putut naște decât din cheltuielile făcute peste bugete, de partidul astăzi la putere.

Deci, scăzându-se 8 milioane din cele 31 milioane deficitul din 1876 se reduce la 23 milioane.

Dar nici acest din urmă deficit n-ar trebui să existe pentru că — prin legea votată în anul 1876 prin care s-a autorizat împrumutul a 16 milioane — s-a hotărât ca aceste 16 milioane să se plătească din rămășițele anilor trecuți. După situațiunile date însă de d. Sturza însuși, creatorul legendei deficitului din 1876, aceste rămășițe încasate au trecut peste cifra de 16 milioane. Așadar aproape tot deficitul, dacă există, incumbă administrației roșie.

După aceste observații preliminare numiții d-ni oratori au discutat legea în sine, deși într-un mod sumar, căci repeziciunea cu care-a fost distribuită n-a permis nimănui decât o repede citire. Principalele obiecțiuni arătate de d-nul Lahovary și de d-nu[1] Carp sunt :

1) Domenialele , după legea prin care s-a contractat împrumutul, nu puteau fi stinse decât într-un termen de douăzeci de ani prin trageri la sorți anuale. Oare conversiunea lor *silită* este o operație legală și nu constituie un fel de faliment parțial?

2) Oare plata în argint a couponului nu are marele inconvenient de-a zdruncina din capul locului creditul acestor noi titluri, mai ales când ele sunt destinate a se răspândi și în afară de țară?

3) Modul propus de amortizare, prin tragere la sorți, nu este un inconvenient pentru un titlu cu o dobândă atât de scăzută cum este 5%, căci statul va fi obligat să plătească sută 'n sută pe-un titlu pe care-l emite cu 80 cel mult ? D-nii Lahovary și Carp au recomandat modul de amortizare stipulat în legea împrumutului cu rentă votat sub ministeriul conservator, după care statul, cumpărând la bursă titlurile pe cursul zilei, nu este obligat a plăti valoarea lor efectivă . Acesta este un mod mai ușurător pentru stat, și chiar mai; moral putem zice, căci altmintrelea împrumutul devine un fel de joc la noroc în care cineva are șansa să câștige imediat 20 la sută peste capitalul ce l-a depus.

La toate obiecțiunile acestea d. ministru de finanțe a răspuns cu obicinuita d-sale încredere în sine și în combinațiunile d-sale, mănținând proiectul chiar în părțile lui cele mai greșite. Nu știm dacă docilitatea majorității va merge pîn' a nu ținea seamă de niște obiecțiuni atât de serioase. Este de sperat că chiar membri din majoritate, discutând mai de aproape proiectul în secțiuni, vor introduce modificările reclamate de interesul acestei mari combinațiuni financiare, care poate să aibă asupra viitorului finanțelor noastre cea mai mare înrâurire în bine sau în rău.

[1 martie 1881]

[„D. VERNESCU A INTERPELAT ...”]

D. Vernescu a interpelat vineri pe d. prezident al Consiliului asupra zgomotului ce preocupă opinia publică că, în curând ori mai târziu , ar fi să se proclame regatul. D-sa a adaos:

Noi suntem astăzi stat independent, ne numim România și, din minutul ce suntem recunoscuți de puteri ca stat

independent, *Regat* suntem .

D. Brătianu, președintele Consiliului de Miniștri, a răspuns:

Eu credeam că onor. d. Vernescu era preocupat de un sentiment care este *general în toată țara*, adică acela de-a se da româniei *titlul care i se cuvine*.

Onor. d. Vernescu vine însă și ridică o chestiune constituțională, dacă trebuie să se facă această modificare.

Constituțiunea noastră zice *Domn*; Domnul poate să fie și *împărat*.

D. Vernescu. Domnul nostru a purtat și poartă numele de Măria Ta, *Maiestate*; prin urmare nu titlul din limbele străine ar schimba situațiunea lui.

D. Brătianu. Nu cred că țara a putut vrodată să se îndoiască că n-ar putea să dea Domnitorului orice titlu va fi: *rege*, *împărat* sau . . . *orice va voi*.

Noi credem că atât d. interpelator cât și d. Brătianu se înșeală, cu sau fără voie. asupra termenilor acestora, cari au istoria lor și înțelesul bine definit , ce nu se poate modifica prin bunul plac al zilei de azi.

Constituțiunea noastră zice *Domn*. Domnul poate să fie și *împărat*, adaugă președintele Consiliului.

Dar oare nu se zice tot astfel *domnul* Costinescu , *domnul* Carada? Urmează de aci că Domnul poate fi și speculant de acții Stroussberg ori teșghetar la Măgura ? Evident că nu. *Domnul* Carada cu vocativul „Domnule” e „Monsieur”: aceeași vorbă cu vocativul „Doamne” e „Seigneur”.

Acum să vedem cum traduceau Domnii noștri vechi acest titlu în limbi străine.

Într-un hrisov a lui Mircea de la 1390 el se numește „Mare Voievod”.

În hrisovul datat din Suceava 1407 octombrie 8, dat de Alexandru cel Bun orașului, Lemberg , Domnul se numește „Voievod” al Țării Moldovei.

În alt hrisov latinesc din Argeș 1409 Mircea 'și zice: „Voivoda Transalpinus , dux de Fugarus et de Omlas ”

Titlul latin a lui Mircea din anul 1390 este *Woewoda Transalpinus , Fogaros et Omlas Dux , Severini Comes , Terrarum Dobrodictii Despotus et Tristi Dominus .*

Așadar *Domn* nu e, ca titlu de drept public, nici sinonim cu „*Dominus*” măcar. Din dicționarul lui Miklosich constatăm că cuvântul *Voievod* e compus din două, din *voi* (*bellum*, război) și verbul *voditi* (*ducere*), deci înseamnă conducător în război, *belli dux . Herzog , Duc*, iar Mircea se numește „*Grand Duc*”.

„Măria Ta” asemenea nu însemnează „*Maiestate*”.

„Mare” (*magnus*) ar da „*magnitudo*”, „mai mare” (*majus*) dă abia „*majestas*”. Termenul acesta, care se atribuie astăzi la oameni singulari, se întrebuința față cu statul și poporul roman; crimen *majestatis* însemnează la Cicero atingerile aduse onorii poporului roman; *majestate* minuere însemna a jigni demnitatea Republicii .

Citatele noastre sunt dintr-o epocă în care țările erau independente și nu numai relativ, dar absolut mai puternice decât astăzi. Suntem siguri că acum cincisute de ani ceea ce este „popor românesc” stătea în toate privirile mai bine decât acei pe cari d. Vidrașcu, prefectul de Bacău, îi numește azi „sălbateci într-o țară europeană” și „o adevărată rușine a unui stat civilizat”. Acești sălbateci, această rușine a civilizației, acești oameni mai căzuți, mai vicioși , mai săraci decât în timpul vechilor fanarioși, e *maiestatea* poporului român sub noii fanarioși. Ei bine, de la reînceperea domniei naționale, de la Ion Sandu Sturza și de la Ghica încoace, lepădăturile Orientului și ale Occidentului nu s-au putut ridica; geniul acestei țări îi ținea în turpitudinea și în întunericul ce li se cuvine. Acum au luat vânt ; acum Caradalele de toată mâna sunt în floare și aceste Caradale vor ••• regatul.

D. Brătianu zice că țara poate să dea orice titlu vrea ••• rege, împărat sau ••• *orice va voi*.

Orice va voi: papă , Dumnezeu chiar.

Se n'țelege . Deoarece li se permite a cumpăra cu 60 la sută hârtiile Stroussberg ce făceau 20 %, de vreme ce li se permite a se îmbogăți peste noapte din risipa banului public, creându-și rente de milionari pentru sinecurile lor, de vreme ce li se permite Cariagdiilor și Caradalelor să ocupe câte 5, 6, 10 funcții chiar și deoarece țara d-lui Brătianu consistă din Carada, plus Costinescu, plus 4 clase primare, de ce nu l-ar proclama chiar de Dumnezeu pe acela care li îngăduie să-și împartă viața aceastui popor ca cămașa lui Hristos, *după* ce l-au amenințat cu *asasinatul* și *post republicam Ploiestensem* ?

Aceasta nu e decât firesc: mână pe mână spală și amândouă obrazul. O mână e Mihălescu — *Warszawsky*, alta Brătianu — *Stroussberg*, pe de-o parte manipulația groasă, pe de alta cea subțire.

Fețele subțiri se țin cu cheltuială. Vor veni deci câteva milioane de apanaje sau câteva domenii de-ale statului și lucrul va merge strună.

Îndealtmintrelea e chiar bine să se schimbe odată și titulaturile și tot ••• Dacă e vorba de prăpastie între trecut

și viitor, prăpastie să fie!

De ce urmașii, dacă-i vom mai avea, să fie în pericol de-a confunda după identitatea numirilor și titlaturilor vechile noastre epoce gospodărești și spornice cu epoca în care Caradelele și Cariagdii au găsit rațiunea de-a fi ? De ce epoca Mihălescu — Stroussberg și a lui Matei Basarab să aibă aceleași titlaturi ? Jos vechiul nume românesc, al unei instituții române, sus regalitatea Palestinei și a Greco-bulgariei !

Pentru onoarea trecutului trebuie să ne pară bine că se trage în sfârșit o mare linie de hotărnicie între Basarabi și Mușatini pe de-o parte și între elementele determinante ale epocii Stroussberg — Brătianu pe de alta.

Dar populațiile sărăcesc și mor ?

Dar datoriile statului se urcă în fiecare an fără nici o compensație pentru oamenii ce le poartă sarcina?

Dar nu există un ochi care să controleze, o mână care să oprească nelegiuirile ?

Dar imoralitatea și tâmpirea crește de nu ne mai cunoaștem poporul de acum 50 de ani?

Ce fac toate astea? Loteriile din Hamburg să trăiască, cămătarii și... tichia de mărgăritar!

[3 martie 1881]

[„PRESA ȘI OPINIA PUBLICĂ EUROPEANĂ ...”]

Presa și opinia publică europeană a fost foarte emoționată de știrea asasinatului lui Alexandru II. Capii statelor europene, între cari și M.S.R. Domnitorul nostru, s-au grăbit a adresa noului împărat Alexandru III scrisori de condoleanță pentru pierderea ce a trebuit să încerce Rusia și dânsul .

Ieri, marii demnitari ai statului rusesc au depus jurământul lor de credință noului suveran, care, cu ocazia suirii sale pe tron, a dat un manifest către poporul rusesc. Alexandru III reînnoiește jurământul părintesc că va rămâne credincios testamentului strămoșilor, consacându-și viața pentru prosperitatea, puterea și gloria Rusiei.

Împăratul Alexandru II era născut la anul 1818 în 17 aprilie. La 1841 aprilie 28 s-a însurat cu Maximilianna-wilhelmina-augusta -Sofia maria , născută în 1824 august 8. La 18 februarie 1855 Alexandru se sui pe tronul părintelui său Nicolae; la 1856 august 26 se făcu încoronarea.

Împăratul Alexandru II a murit dar în etate de 63 ani.

Succesorul său, Alexandru III, s-a născut la 1845 februarie; la 1866 noiembrie 9 s-a căsătorit cu prințesa daneză Maria sofia frederica -Dagmar , născută la 14 noiembrie 1847, fiica lui Christian IX , regele Danemarcei .

Alexandru III are din căsătoria aceasta trei copii: Nicolae, actualul prinț moștenitor, în vârstă de 13 ani; George, mare duce, și Xenia , mare ducesă .

Domnia lui Alexandru II s-a însemnat prin fapte foarte mari: abolirea așa numitei servitudini , prin care abolire s-a emancipat câteva milioane de sclavi, desființarea pedepsei corporale , înlocuirea tribunalelor vechi cu tribunale de jurați, cucerirea Caucazului și Tasrendului , învingerea turcilor și în fine emanciparea Bulgariei.

[4 martie 1881]

[„CURIOASĂ ȘI VREDNICĂ...”]

Curioasă și vrednică de-a se releva în treacă măcar e următoarea împrejurare. Toate parlamentele din Europa, oricare ar fi atitudinea lor politică, au exprimat, față cu moartea tragică a M. Sale împăratului Alexandru II, părerea lor de rău.

Ei bine. Parlamentul nostru roșu n-a făcut-o.

Noi înțelegem foarte bine resentimentele de natură politică ce noi românii le putem avea asupra guvernului rusesc în urma pierderii Basarabiei: dar față c-un monarh care nu mai e, față c-un suveran puternic care-a fost oaspetele pământului și poporului nostru credem c-ar fi fost cuviincios ca Parlamentul român să-și exprime regretele în urma unei. ucideri atât de odioase , a unei morți atât de tragice, oricari ar fi încolo sentimentele sau resentimentele

politice, ce priveau guvernul, nu persoana monarhului.

Ne aducem aminte că, cu ocazia atentatului Pietraru, toată lumea, adversarii politici cei mai înverșunați ai d-lui Brătianu, s-au grăbit cu bucurie adevărată de a-l felicita, căci în orice țară ideile și actele politice ale unui om public, orice ar produce ele, nu îndreptățesc la ură personală pe cât timp ele nu sunt făcute pentru-un folos personal; și, oricum s-ar interpreta în cazul de față actul politic al retrocesiunii, nimeni nu e atât de simplu de-a crede că s-a făcut pentru folosul privat al monarhului.

Opoziția ar fi propus în adevăr ca Adunarea să-și exprime părerile de rău pentru moartea tragică a împăratului dacă din partea guvernamentalilor nu i s-ar fi dat a 'nțelege că s-ar naște scandal în Cameră. În asemenea împrejurări și pentru a evita trezirea de resentimente în fața unui mormânt, opozițiunea a găsit că tăcerea e totuși preferabilă scandalului.

[5 martie 1881]

[„ÎN PRIVIREA IDEII...”]

În privirea ideii de a ridica România la rangul de regat „Deutsche Zeitung” din Viena cuprinde următorul articol, care ni se pare a rezuma punctul de vedere austriac în cestiunea aceasta, care merită desigur a fi cunoscut.

Contra voinței tuturor puterilor și tuturor tractatelor Țara Românească și Moldova s-au unit acum douăzeci de ani într-un singur stat. Chiar după ce faptul se complinise, cabinetele i-au refuzat ani întregi sancțiunea lor; ele nu voiau să recunoască noului stat decât o existență provizorie, fără de nume și cuvântul „România” se evita cu teamă în orice act oficial; pentru Europa nu existau decât „Principatele Unite”.

4. Articolul KONIGREICH RUMANIEN, apărut în ziarul vienez „Deutsche Zeitung”, 1/13 martie 1881, comentat de Eminescu în editorialul [„ ÎN PRIVIREA IDEIL... ”], 5 martie 1881.

De atunci România și-a cucerit de la puteri numele, de la sultan neatârnată deplină; cu o statornicie tenace și-a creat bazele unei existențe sigure, necontestate de nimeni, însă nu numai indivizii, ci și popoarele și statele cresc, crescându-le aspirațiile.

Românilor nu le mai e suficient ca patria lor să poarte pe viitor modestul titlu de Principat; România nu poate fi mai mare, înțeleasă fiind între puternici vecini; dar voiește să însemneze măcar mai mult în lumea oficială; vrea să aibă un titlu care trage mai greu la cântar , care să-i dea rang și poziție între statele europene; voiește din propria autoritate să înainteze la regat.

Ministrul Brătianu a mărturisit însuși de la tribună tendința aceasta, și nu e îndoială că a și pus pe sub mână pe agenții săi să sondeze ce vor zice marile puteri față cu plănuita înălțare de rang a României. Se pare că la început principele Carol a voit să adopte titlul de „rege al românilor”, dorință contra căreia cabinetul din Viena va fi protestat desigur, nu numai în București, ci la toate cabinetele din Europa. Austria posedă între cetățenii săi proprii trei milioane de români și nu poate îngădui la granițele ei un monarh care într-o zi ar putea să-și interpreteze fals titlul și să se adâncească din „regele românilor” în aspirațiunile unui rege al tuturor românilor. Și,

într-adevăr, guvernul din București a și renunțat curând la această idee și voiește pentru principele ei numai designarea oficială de „rege al României”, care se va primi poate fără nici o rezervă de mai multe dintre puteri.

E aproape sigur că Anglia și Italia ar notifica numai decît recunoașterea din parte-le a noului regat, în momentul în care li s-ar notifica din București în mod oficial știrea aceasta; Republica Franceză ar urma exemplului dat; Rusia asemenea n-ar rămânea îndărăt, pentru a recâștiga simpatiile pe jumătate pierdute ale românilor; deci n-ar mai rămânea decît Germania, care, cu toate relațiile ei cu germanul Hohenzollern, ar aștepta se vede ce va hotărâ Austria mai întâi .

În Ministerul de Esterne din Viena atitudinea față cu această, cestiune de etichetă a fost pîn' acum cam rezervată : s-a relevat că un rege al României ar atrage după sine pe un rege al Serbiei; există temerea cum că noua strălucire ar produce în micii potențați ai Orientului ambiții nouă și dorințe nouă. Ca principate, statele lui Carol și Milan sunt destul de mari; ca regate li s-ar părea poate posesorilor lor prea mici și sărace. Toate cuvintele acestea pot fi drepte și întemeiate; noi credem însă că marea putere, Austria, ar face totuși bine să nu le întrebuițeze în privirea României. Vrînd - nevrînd , politica noastră orientală cată să urmeze marele principiu că interesele austriace din Orient nu se pot apăra decît prin favorizarea elementelor neslave . Turcia nu mai e capabilă de a exista; de mult e aruncată într-un trist provizoriu, deci cată a fi tratată ca atare; dar obnitenții și mlădioșii greci, războinicii albaneji , atît de geloși de neatîrnarea lor, harnicii români, înconjurați și amenințați din toate părțile de slavi — aceste ginți sunt protejații naturali și aliații locali ai Austriei; ele sunt țările înaintate în Orient, stavilele în contra fluxului panslavist , care mai curând ori mai târziu va ieși neapărat din albie. Fie mai mult chiar decît o inofensivă dorință a ambiției care-i face pe români să-ți întinză mîna după o sclipitoare coroană de rege pentru Domnitorul lor; totuși Austria își va alege rolul celui mai cuminte dacā se va arăta coulante față cu micul stat vecin în această cestiune de formă. Se 'nțelege că această coulance cată să fie reciprocă și Austria are dreptul de a aștepta de la români mai multă prevenință decît pîn' acum , dreptul de-a cere o compensație pentru oficiile sale. La Dunărea de Jos se decide tocmai acum o cestiune economică, vitală pentru statul nostru și, dacā o mână spală pe alta nu numai în viață, ci și în politică, „regele” Carol va concede poate că recunoașterea Austriei face cel puțin cât un ... avant-projet . Clară și transparentă e politica alianței austro-germane: ea caută în Europa menținerea păcii și în Orient dezvoltarea culturii; nu cu spada germană, ci cu munca germană ea voiește să deschiză Orientul și să-l ridice la înălțimea civilizației moderne. Viitorul rege al României poate fi în alianța celor doi împărați un al treilea, cu drepturi egale, și, intrînd în această alianță, el nu va face decît să se asigure pe sine și țara sa în contra amenințătoarelor furtuni ale mării răsturnări orientale.

România seamănă unei mici insule care mai curând ori mai târziu amenință a fi înecatā de valurile unui imperiu slav de sute de milioane și acest pericol nu se poate desigur înlătura prin satisfacerea unei deșertăciuni, printr-un titlu pompos, printr-o scânteietoare coroană de rege.

La acest articol n-avem de adaos decît că noua aspirațiune pare a deveni atît de costisitoare ca și așa numita Independință . Suma ce ne-a costat independința se compune din următoarele condeie: 10000 de oameni morți, în condiție de mercenari , neputînd fi țara lor considerată ca putere beligerantă ; pierderea Basarabiei; cestiunea evreilor; ca consecință a acesteia răscumpărarea silită a drumurilor de fier; primirea Dobrogei fără Dominium Tristri al lui Mircea, adică fără un cap de pod, cu ridicola Arab tabie , împresurată de teritoriu străin și dominată cu peste 20 metri de tabia Medjidie [i]. Fără însă a avea ce în arta militară se numește un cap de pod nimeni nu va fi naiv a ridica pod în bătaia tunurilor de la Medgidia . Iată condeiele independinței . Condeiele prețului regalității vor fi credem: prefacerea Dunării într-un râu străin; noi joncțiuni de drumuri de fier; apanage patriotice.

Astfel, în schimbul unor titluri, unor vorbe goale ce se aruncă, praf în ochii mulțimii, guvernul patrioților sacrifică însăși esența viitorului național!...

[5 martie 1881]

DIN TRANSILVANIA

Românii de peste Carpați s-au decis în fine să părăsească politica de pasivitate , Aceasta se vede din următorul Apel publicat în fruntea „Telegrafului român”.

[5 martie 1881]

[„ROMÂNUL» NE SOMEAZĂ ..."]

„Românul” ne somează să-i spunem o sumă de lucruri. Ce politică esteroară avem? Ce gândim în cestiunea Dunării, în cestiunea războiului greco-turcesc , daca ne convine programul stabilit în articolul publicat de d. Maiorescu publicat în „Deutsche Revue”, care sunt membrii cei mai însemnați ai partidei, daca d-nii Carp, Cantacuzino, Al. Lahovari și Maiorescu fac ori nu fac parte din partidul conservator etc. etc.

Aceste declarații — zice foaia guvernamentală — sunt cu atât mai cerute cu cât la noi au fost mai totdeauna trei partide: una care se inspira de politica Austriei; alta de politica Rusiei; alta de politica națională.

Acum avem partita d-lui Maiorescu, care s-a declarat că face parte din cea dendăi ; pe a d-lui Grigore Sturza din cea de a doua;

și pe cea cu **politica națională** (Cariagdi, Pherechydis , Giani, C.A. Rosetti, Carada) etc., care din fericire a crescut (împreună cu înmulțirea străinilor în țară) și se mărește pe toată ziua (prin jidani și bulgari).

De aci urmează că românii fac politică străină — rusească ori nemțească; iar Cariagdi și Carada politica națională. Fiul lui Mihai Vodă Sturza e vândut Rusiei se 'nțelege ; Carada însă are un caracter prea stoic pentru a fi accesibil la farmecul rublei ; Maiorescu, fiul ardeleanului Ion Maiorescu din Bucerdea , face politică nemțească, iar d. C.A. Rosetti, al cărui părinte nu știa românește, carele în tinerețe se ocupa cu traducerea de poezii neogrecești (*Astfel ți-este sexul nu e vina ta*) și care e atât de puțin românizat încât nici organul gurii nu e adaptat climei noastre și fonologiei române, ci ne pronunță limba cepeleag , ca orice grec, d. C.A. Rosetti face politică națională se 'nțelege .

Acum cheme-vă cum v-o chema, numai de-ați fi oameni de treabă.

Ia s-o descurcăm odată dezghețat și românește. De ce Caradalele și Cariagdi au fost și au trebuit să fie liberali și egalitari în țara aceasta? Pentru că nu erau români. Pentru că inima lor de străin, fără tradiții hotărâte , fără patrie hotărâtă , fără naționalitate hotărâtă , nu putea să sufere acei stejari de seculi, pe acei boieri mari, stâlpi ai țării, cum se numeau, neîndoșiți de furtună cu toate vijeliile vremurilor, plecându-se uneori bătailor neînduratului Dumnezeu, nefrângându-se niciodată ! Aceasta este istoria fanarioșilor, a căror misiune era de-a dezrădăcina și corupe pe boieri; aceasta a fost misiunea voastră și ați îndeplinit - o . Înzecit, însutit de mari greutatea publice trebuie să suporte poporul românesc nedându-i-se nimic în schimb, pentru ca în locul boierilor mari ați venit voi. Și, fiindcă Costinescu n-are moșie, ia venitul unei moșii mari de la patrie, fiindcă Carada n-are moșie, ia rentă de moșier de la patrie, fiindcă Stătescu n-are moșie patria trebuie să-i creeze veniturile de boier mare.

Este acesta înțelesul d-voastră economic și social, onorabile Caradale cu politica națională, da ori ba? Dacă este, ce ne umblați cu întrebări de politică esteroară, ce Dunăre, ce regat, ce politică rusească ori nemțească? La Mazar Pașa jurați în numele

turcului... Suntem turci, turci în puterea cuvântului , țipa d. C.A. Rosetti la gazetă și când colo ... ce să vezi? Iese frumușel cu capul pe tipse înainte împăratului rusesc, oferindu-i pâne și sare. Părintele d-sale n-a știut desigur să-i spună că pâne și sare nu se cade a se oferi decât Domnului legiuit al țării, zicându-i-se oarecum „din pânea și sarea *Ta mâncăm* Doamne, în zilele Măriei Tale, ale Tale dintru ale Tale”, o străveche rămășiță din principiul juridic că „dintru început tot pământul țării domnesc au fost”, o amintire din veacul de aur când o legătură strânsă de credință și de drept unea pe cel mai mare din țara aceasta cu cel mai mic.

Așadar, ce mai [la] deal, la vale? Iancu Negură v-a definit pentru de-a pururea: „În opoziție conspirați cu țara în contra tronului, la putere fiind, conspirați cu străinii în contra țării. Aceasta vă este politica națională”.

Și acum, când o jumătate a universului stă să s-arunce asupra celeilalte, d-voastră, nobili confrați, ați opri pe cutare ori cutare să nu-și aibă ideile lui asupra unei conflagrații europene? Voyons !

Prințul Grigorie Sturza, uite, nu vrea directorat de bancă ori de drum de fier. Nici prin gând nu-i trece. Dar i-o fi trecut prin gând desigur întrebarea: E bine ca, atunci când mijlocul, sudul și întreg nord estul Europei e plin de slavi, să rezistăm cu oarecari sorți de reușita valurilor acestui ocean de ginți? Și va fi răspuns: Nu e bine. Se știe totuși că din capul locului am declinat solidaritatea cu programul de politică esteroară a prințului.

D. Maiorescu iar știe că în anume timpuri civilizația Apusului a fost destul de puternică pentru a învinge curenturile aproape fatale și constante de cuceriri ce vin din Răsărit și crede că acest curent va fi învins . . . de astă

dată se 'nțelege . . . prin o civilizație relativ mai tânără care mai are încă idealuri, prin armele și inteligența germană.

Ori unul ori altul poate să se 'nșele . Sunt ipoteze care se pun în vederea unor evenimente ascunse în sânul viitorului, cari poate nu se vor întâmpla nicicând . Rezultă însă de aci că un partid, mai ales când nu e la putere și nu cunoaște *de visu* oarecum configurarea puterilor europene, să stabilească un program *absolut*, în ciuda evenimentelor, în ciuda norocului războaielor, în ciuda șanselor pentru ori contra, în ciuda diplomației europene?

Vorba ceea: Dă-ți popo pintenii și bate iapa cu călcâiele .

Și acești pinteni sunt rezerva pe care și-o impune partidul conservator ca atare în fața cestiunilor esteriore.

În calculul algebric al cărui rezultat căutat e neatârmarea țării și dezrobirea neamului românesc de sub influențele străine, în calculul politicii naționale intră, onorabililor, mulți termeni cunoscuți și necunoscuți. A calcula în vânt , a făgădui în vânt , a vorbi vânt , a semăna vânt , precum faceți d-voastră fiind în opoziție, numai pentru ca s-ajungeți , ca șoarecele lui Gr . Alexandrescu, în cașcavalul de Parma a bugetului, e treaba d-voastră, nu a noastră. Cătați-vă de treabă pe cât timp puteți și nu ne mai întrebați unde e buricul pământului .

[6 martie 1881]

ALEXANDRU III

După groaznica moarte a țarului Alexandru al doilea toată lumea politică se întrebă: Ce politică va urma noul monarh al Rusiei? La ce are să se aștepte poporul rus de la junele lui împărat? Va începe oare poliția rusească să-și desfășoare iarăși teribila activitate „administrativă”? Se vor porni oare din nou, ca pe timpul lui Gurko și Radetzki , mii de nefericiți fără judecată și sentință spre Nordul îngrozitor , spre înghețurile Siberiei ? Ce poate spera continentul, pace sau război?

Drept răspuns la atâtea întrebări reproducem numai următoarele pasaje dintr-o foaie vieneză, rămânând ca cetitorul să aprecieze asupra valorii considerațiilor și concluziunilor :

Dacă Alexandru al treilea voiește să mântină înlăuntrul țării moștenirea străbunilor săi, dacă are de 'gând , ca un țar absolut, să refuze orice admitere a ideilor moderne, orice concensiune către bolnavul și nenorocitul său popor, atunci el cată, cu voie sau fără voie, să procure o răsuflare pasiunilor naționale celor

comprimate și o ușurare pentru înfierbântatul sânge rusesc. Alexandru se află în răspântie și trebuie să aleagă una din două: sau să cedeze față cu poporul, sau să-l ocupe în modul cel mai fatal: Constituțiunea sau războiul. De un țar reformator puterile europene n-ar avea deocamdată să se teamă de nimic, căci el ar fi silit să-și îndrepteze toată activitatea asupra reorganizării marelui său imperiu. Dacă împăratul Alexandru, nu va accepta acest rol atunci vecinii puterii Nordului cată să se gândească mai din vreme la siguranța lor. Deja astăzi noul monarh este desemnat la Paris drept încoronatul aliat de răzbunare al Franței; astăzi deja foile republicane dau a se înțelege că Alexandru al slavilor nu va continua politica Alexandrului german. Să nu se pună prea puțin preț pe această drastică distincțiune caracteristică dintre cei doi țari , ca moment politic. Cel mort s-a simțit a fi un Holstein - gottorp , cel în viață este cu trup și suflet un Romanoff . Acela se considera drept mijlocitor natural dintre ruși și boruși , între germanism și slavism , acesta se mândrește a fi „pur rus". El este împăratul național născut al viitorului imperiu de o sută milioane și poate că, mai curând sau mai târziu , se va încumeți a confirma această „misiune" prin fapt, printr-o cruciată națională.

Noi nu credem într-o alianță a Republicei cu cazacii; noi considerăm ca un eveniment neprobabil o alianță viitoare între autocratul nordic și d. Gambetta; suntem însă de opinie că Austria nu poate saluta urcarea pe tron a lui Alexandru III decât cu o față serioasă. Poate că bombele nihilistilor ruși nu i-au cauzat statului nostru mai mari pagube decât ce se poate aprecia astăzi. Poate că acest nitrogliceriu n-a sfâșiat numai corpul țarului, ci a făcut păcii noastre o rană invizibilă , dar nu mai puțin gravă. Un țar care s-ar privi de protector al mării familii a popoarelor slave, c' are și-ar exercita funcțiunea de-o încarnațiune încoronată a panslavismului, mai curând sau mai târziu va căta să pună în cestiune interesele cele mai importante ale Austriei și să provoace astfel o coliziune neevitabilă între cele două imperii vecine. Vor reuși oare bărbații noștri de stat să înlătore acest pericol printr-o politică înțeleaptă? Germanii, ungurii și polonii sunt de vederi identice asupra acestei cestiuni politice cardinale ; ei nu pot decât să recomande statului pentru viitor o extremă circumspecțiune și abstenență . Însă este întrebarea dacă

se va urma acest sfat...

Deocamdată rămâne a se vedea ce deciziune va lua noul monarh rus în privința interiorului țării sale. O pace încheiată între țarism și libertate, între Alexandru III și poporul său, ar însemna pace și pentru Europa; continuarea războiului intern, civil, câtă să aibe drept urmare inevitabilă și un război în afară!

[7 martie 1881]

[„ÎN NUMĂRUL NOSTRU PENULTIM ...”]

În numărul nostru penultim am dat părerea unui ziar german asupra ideii de-a ridica România în rangul de regat. Acea părere semăna a rezuma în ea punctul de vedere austriac în chestiunea aceasta. Acum lăsăm să urmeze un articol ce-l aflăm în „Le Nord”, din care rezultă poate atitudinea binevoitoare pe care Rusia ar păzi - o față cu acest proiect, deși ni se dă consiliul de-a nu face pentru o deșartă schimbare de titlu nici un sacrificiu real.

Răspunsul dat în Camera deputaților din România de d. Brătianu unui deputat care l-a interelat în privirea zgomotelor relative la ridicarea României la rangul de regat ne face a crede că „Independance Roumaine” a fost bine informată când, acum vreo cincisprezece zile, anunța că guvernul are în gând această transformare a principatului. În adevăr, deși prezidentul Consiliului s-a mărginit a afirma numai „dreptul României ca stat liber de-a da suveranului ei titlul de rege și chiar de împărat de ar voi”, fără a se explica asupra intențiilor guvernului în privirea aceasta, totuși faptul că n-a opus, nici o dezmințire zgomotului de realizare încurândă a proiectului ce i se atribuie ne-ar autoriza a crede că acest zgomot nu e lipsit de fundament. Această apreciere a tăcerii ministrului o găsim justificată îndealmintrelea, cel puțin într-o măsură oarecare, prin detaliile ce le dă „Neue freie Presse” din Viena asupra convorbirii ce un corespondent al ei din București a avut - o cu d. Brătianu acum câteva zile. În această conversație prezidentul Consiliului ar fi declarat că „dezvoltarea repede a principatului precum și puterea împrejurărilor” vor aduce în curând după sine erigerea principatului în regat.

În privirea chestiunii care i s-a pus de cătră corespondent și i s-a reînnoit în Cameră de cătră interpelator, ministrul s-ar fi explicat asupra demersurilor cari se zicea că s-ar fi făcut de cătră guvernul român pe lângă cabinetele străine în vederea unei asemenea eventualități. El ar fi răspuns că „sanțiunea prealabilă” a puterilor nu e necesară de vreme ce un stat independent e liber de a determina după plac titlul pe care trebuie să-l poarte suveranul ei și ar fi adaos că nu crede cumcă vreun guvern străin s-ar putea formaliza dacă i s-ar conferi principelui Carol titlul de rege.

Credem că se cade a primi sub toate rezervele povestirea ziarului „Neue freie Presse”, căci asupra unui punct mai cu seamă ea nu poate fi cu totul exactă.

Corespondentul foii vieneze zice că d. Brătianu, răzămându-se pe opinia sa despre inutilitatea unor comunicări prealabile de făcut cabinetelor străine, ar fi adaos că titlul de rege al românilor n-ar putea să atingă mai mult pe vecinii principatului decum a atins titlul de rege al francejilor pe Belgia. E imposibil ca prezidentul Consiliului să fi comis acest anacronism; el știe desigur că Belgia n-a fost constituită decât după proclamarea lui Louis - philippe de rege al Franței. Dacă această observație, ce înlătură orice ipoteză de suscep -

tibilitate din partea țărilor vecine, a fost făcută sub o formă, ori alta, ea se raportă fără îndoială la zgomotul că Austro-Ungaria e ostilă erigerii României în regat pentru că s-ar fi temând ca această transformare să nu redeștepte ideea regatului dacoromân care agita odinioară pe un număr oarecare de reprezentanți ai partidului, liberal, și anume, dacă nu ne înșală memoria, pe d. Brătianu însuși.

În adevăr, nu e mult de când un ziar german vorbea de o „Romania irredenta”, ale cărei aspirații, zicea acel ziar, nu e prudent de-a le încuraja, căci ele nu așteaptă poate decât ocazia de-a se manifesta: se observa totodată că 4/5 ale acelei României „neeliberate” sunt înglobate în Austro-Ungaria. Se știe în adevăr că Ungaria numără două milioane de români între locuitorii ei și partea cea mai mare a populației Bucovinei e română. Pe de altă parte un ziar român ce apare în Sibiu, în Transilvania, încerca în aceeași epocă să arate, printr-un articol consacrat chestiunii Dunării, că pretențiunile Austriei nu sunt decât o nouă demonstrație a scopurilor tradiționale ale acestei împărății asupra României; acel ziar reamintea că, sub Maria Teresia deja, ministrul Kaunitz căuta a lipi Moldova și Țara Românească la Imperiul Habsburgilor și că la încoronarea împăratului Francisc - iosif I de rege al Ungariei

figurau , cu drapelul tricolor al României, armele moldave și valahiene .

Daca relevăm articolele acestea o facem pentru a explica cum s-au acreditat în presa română opinia că Austro-Ungaria ar fi opusă creării unui regat român și cum s-a născut acolo aprehensiunea că adeziunea cabinetului din Viena, dacă se va obține, va trebui să se cumpere cu concesiuni importante. Această aprehensiune se manifestă într-un articol recent al „României libere” și nu e indiferent de-a nota că acest ziar e cel mai răspândit în România. Față cu ridicarea eventuală a principatului la rangul de regat „România liberă” exprimă temerea că „proclamarea acelei măririi iluzorii” nu trebuie să se cumpere prea scump și conchide astfel: „dacă din întâmplare ni s-ar pune condiția de-a renunța la apărarea noastră în cestiunea Dunării am trebui să renunțăm cu totul în asemenea împrejurări la mândria de-a ne chema regat”. Constatarea acestei preocupări o aflăm și în informațiile române ale „Corespondenței politice” din Viena, după cari România așteaptă, înainte de a procedea la realizarea proiectului său, ca diferențele ce există în cestiunea Dunării să fie definitiv înlăturate.

Aparența numai a unei corelațiuni între erigerea principatului în regat și reglementul cestiunii Dunării ar da desigur loc la multe comentarii în România, căci dacă România, independentă fiind, e liberă cu totul, cum zice d. Brătianu, de-a conferi suveranului ei titlul ce-i convine de-a i-l da, cabinetele străine sunt și ele absolut libere de-a recunoaște sau nu noul regat, există deci o parte a cestiunii din punctul de vedere al căreia dispozițiile cabinetelor nu sunt indiferente; ceea ce zicea „Presa”, organul ministrului de externe al României, când d. Brătianu petrecea la Berlin și zvonul public atribuia acestei petreceri transformarea de pe atunci încă a titlului prințului Carol. Ea zicea că afacerea aceasta e „de interes general, care nu poate fi regulată decât prin Europa întreagă”. Ea adăoga în adevăr că această regulare nu poate forma „obiectul unor disenteimente serioase între puteri” ; însă limbajul jurnalelor austro-ungare oficioase la deosebite împrejurări a părut din contra a indica că România va avea să întâmpine la Viena o rezistență serioasă, pe care n-ar învinge-o decât cu sacrificii reale. Dacă ar fi așa, nu vedem ce considerații ar putea să justifice asemenea sacrificii, căci, dacă România a trebuit să se resigneze a face sacrificii considerabile pentru a obține recunoașterea de stat independent în anul trecut, ea a intrat, din ziua în care adeziunea din partea tuturor puterilor a fost un fapt complinit , în deplina posesiune a locului ce i se cuvenea „după atâtea secole de suferințe și de lupte”, cum zicea discursul tronului la deschiderea sesiunii legislative actuale. Titlul de rege al României n-ar adăoga, din punct de vedere internațional, nimic la independența statului, independență pe care viteaza armată română a cucerit-o pe câmpul de bătălie din Bulgaria la 1877, și nici înlăuntru n-ar adăoga nimic la autoritatea pe care principele Carol a primit-o prin alegerea liberă prin care românii l-au aclamat acum cincisprezece ani suveran ereditar. Nu voim să zicem că aspirațiile României de-a deveni regat pe cari le constată d. Brătianu nu sunt cu totul naturale și nu purced dintr-un sentiment foarte legitim; ne exprimăm numai pur și simplu părerea că, dacă satisfacerea mai mult sau mai puțin apropiată a lor ar trebui cumpărată cu sacrificii, ar fi rațional și politic de-a aștepta timpul aplanării dificultăților ce mai există astăzi.

[8 martie 1881]

[„O BROȘURĂ ...”]

O broșură intitulată *Observații asupra sentinței Curții din Lipsca*, inspirată fără îndoială de Direcțiunea princiară , deci favorabilă conversiunii , ne dă, cu toate astea, detalii cari dovedesc spiritul acelei sentințe.

Maniera de a vorbi cu ușurință de hotărârile unei Curți atât de însemnate, puse desigur asupra tuturor influințelor zilei, așezată tocmai din cauza aceasta nu la Berlin, în centrul Imperiului, nici măcar în capitala Saxoniei , ci într-un oraș comercial, maniera adoptată de „Românul ” și de foile liberale nu dovedește decât superficialitatea cu care oameni cu patru clase primare și un curs de violoncel sunt în stare a pricepe o cestiune. În alte țări asemenea oameni speciali nu se însărcinează cu conducerea unor afaceri de sute de milioane. Asta e tot. Acolo e necesar să se prezinte garanții mai serioase de cunoștințe.

Sentința Curții recunoaște în mod espres

că a fost admisibil ca Societatea Acționarilor să cedeze guvernului român, pentru durata 'ntreagă a concesiunii , exploatarea întregii ei rețele de căi ferate și ca din parte 'și guvernul român să preschimbe acțiunile primitive și prioritățile pe obligațiuni de-ale statului și să plătească acționarilor acelora cari n-ar voi schimbul 3

1/3% asupra valorii nominale a primitivelor și 8% asupra valorii nominale a priorităților ca dividendă fixă.

Dacă nu s-ar fi stipulat nimic mai mult, adunarea generală, aderând la această convențiune și la ceruta schimbare a statutelor, n-ar fi trecut peste competența ei.

Sentiința însă găsește că o asemenea călcare și leziune atât a codului comercial cât și a drepturilor private ale reclamantului cuprinsă în instituirea unei Direcțiuni princiare, care nu mai are a lucra după voința Adunării Generale, ci după art. XXII al Convențiunii de răscumpărare, numai conform legii și convenției, iar încolo numai și numai conform instrucțiilor ce i s-ar da de Ministerul Lucrărilor Publice din România. În urmarea acestora § 22 al statutelor revizuite decide că Direcția princiară ia asupra - și toate drepturile și datoriile cari, după Codul de comerț german, i se atribuie sau i se impun direcției Societății Acționarilor, fără alte restricțiuni decât cele prevăzute în art. X și XXII a Convenției de răscumpărare. Din aceste stipulațiuni sentiința conchide însă: „că actele Direcției princiare sunt de-a dreptul independente de voința acționarilor, că salvagardarea intereselor societății e lăsată numai la discreția Direcției princiare și a guvernului român, de ale cărui instrucții atârnă acea direcție. Societatea Acționarilor e privată de orice mijloc de a pătrunde cu voința ei față c-o voință eventual contrarie a Direcției princiare; e privată însă mai cu seamă de facultatea de-a sili pe Direcția princiară la executarea hotărârilor adunărilor generale, cari, după art. 231 al Codului de comerț, sunt obligatorii pentru reprezentațiunea unei societăți. Ba, adunarea generală nu poate nici măcar să tragă, la răspundere pe membrii reprezentațiunii, căci o pâra ridicată, conform art. 241, 226 și 194 din Codul de comerț, de către consiliul de supraveghere, ar întâmpina obiecțiunea că membrii reprezentațiunii societății (id est Direcția princiară) au lucrat după instrucțiile guvernului român, pe cari ei sunt obligați să le urmeze conform art. XXII al convenției și § 22 al statutelor revizuite.

În urma unei asemenea modificări a statutelor Societatea rămâne lipsită de organizația pe care, după natura ei, trebuie s-o aibă o Societate.

Acesta este considerantul decisiv pe baza căruia hotărârile adunării generale se declară nule și de nul efect.

Un alt motiv de anulare a hotărârilor adunării generale consistă în ipotecarea drumurilor de fier constituită în favorul nouălor titluri române.

Această ipotecă — zice sentiința — cată a se privi ca străină scopului Societății Acționarilor, deci adunarea generală nu avea dreptul de-a o vota.

La obiecțiunea, ridicată și de ziarele noastre, că răscumpărarea e în interesul bineânțele al acționarilor sentiința răspunde în introducerea ei prin [invocarea] următorului principiu de drept:

o hotărâre luată contra legii rămâne atacabilă chiar fiind în interesul Societății. O hotărâre formal corectă nu poate fi atacată pe motivul că ar fi contrarie intereselor Societății.

În urma acestei sentențe, care desființează actul juridic al răscumpărării, rămâne a se ști ce se va întâmpla acum înainte, ce sumă de procese se vor naște din ea. Sentiința însăși încheie cu următoarele caracteristice cuvinte:

În lipsă de propuneri în această privință Curtea nu intră în cercetarea cestiunii dacă și în ce chip s-ar putea reintegra starea de lucruri de mai 'nainte, nici cercetează supozițiunile sub cari cererea reclamantului pentru reintegrarea acelei stări de lucruri se poate traduce într-o cerere de despăgubire.

O asemenea cerere de despăgubire reclamantul n-a făcut-o din capul locului. El a așteptat, se 'nțelege, pronunțarea și redactarea autentică a sentenței, pentru ca, în virtutea termenilor ei definitivi și inatacabili, să-și modeleze cererile sale.

[12 martie 1881]

[„ ÎNDEPLINIM O DATORIE ...”]

Îndeplinim o datorie ce ni se impune de lealitatea cu care ne ocupăm de viitorul țării puind în vederea cititorilor articolul următor, datorit unuia dintre cei mai eminenți publiciști franceji.

Recomandăm cu osebire citirea acestui articol, căci arareori politica ce i se atribuie principelui de Bismarck a fost spusă c-o mai mare claritate. În adevăr nimeni n-a demonstrat mai bine viitorul, dacă această politică ar triumfa .

Această politică este opera la care participă cu toată activitatea cei ce ne guvernă. Și aceasta espică pentru ce roșii sunt și stau la putere.

Am dori ca d-nii de la „Românul” să ne espllice altfel lucrul; am dori ca opinia publică să fie liniștită prin declarațiile ce ar putea face „Românul”. Am dori să ne arate „Românul” și d. Brătianu într-un chip categoric dacă tot ce s-a făcut până acum în țară a avut alt scop decât cel ce se atribuie cu atâta probabilitate principelui de Bismarck, și dacă acest scop ar avea vreun avantaj pentru viitorul țării.

E datorია „Românului” a da această satisfacție opiniunii publice; este o datorie de demnitate a partidului de la guvern ca să se espllice . Sunt situații în cari unii oameni pot zice: Am puterea și fac cu dânsa ce voi voi. Dar asemenea situații se pot schimba dintr-o zi într-alta .

Iată articolul de care vorbim:

Împăratul Alexandru al II[-lea], asasinat într-un chip atât de mârșav de niște fanatici , lasă un nume glorios în istorie.

După învingerea de la Sevastopole era natural ca Rusia să caute un sprijin la Berlin și la Viena în contra alianței anglo-franceze .

Timpurile s-au schimbat. Carta Europei s-a modificat. Regatul Prusiei a devenit Imperiul german, s-a mărit cercul său de acțiune. Germania dezvoltă în proporțiuni înspăimântătoare puterea sa militară. Franca din contră, n-are altă politică decât aceea de a-și reconstitui puterile s-a aștepta.

Dacă fiul împăratului Alexandru ar putea ridica vâlul ce-i acopere viitorul și-i ascunde pericolul ce-i amenință siguranța și mărirea Imperiului țarilor poate că ar vedea cum se grămădesc nourii ca să aducă furtuna nu pe marginile Senei , ci pe țărurile Dunării.

Din ziua în care Turcia va dispărea de pe carta lumii, când descendenții lui Petru cel Mare vor reclama partea lor de moștenire din Imperiul osmanliilor , nu stindardul tricolor , ci vulturul cu două capete va închide armatelor ruse drumul la Constantinopol, care este scopul suprem al ambițiunilor moscovite .

Nu Rusia, ci Austria, antegarda Germaniei, are de pe acum preponderanța în Orient. Principalul obiectiv al politicei d-lui de Bismarck, de la Congresul din Berlin, stă în a întări în Peninsula Balcanilor influența rasei germane.

Austria stăpânește Bosnia și Erțegovina , românii sunt vasalii Hohenzollernilor , sârbii știu că destinele lor se află în mâinele Curții de Viena. Cât despre Rumelia, Germania caută, a pune mâna pe dânsa nu prin violințe , ci printr-o invazie cu totul pacifică. Ea va vărsa în această bogată și productivă țară prisosul populației germane. Germania va îndrepta cătră Arhipelag și Marea Neagră acel nesfârșit șir de emigrație care până acum mergea în America. Încetul cu încetul va face din Turcia europeană, o colonie germană, sau mai bine un anex la cele două mari imperii germane. Cotropirea a și început: putem fi siguri că compatrioții d-lui Bismarck o vor urmări cu toată energia, răbdarea și stăruința de care sunt capabili numai nemții.

Germanii au tot ce le trebuie ca să se stabilească și să prinză rădăcini în astă țară mănoasă . Dacă nu li se va opune vreun obstacol vor ajunge încetul cu încetul, fără zgomot și pe tăcute, la Dardanele și la Bosfor, și atunci Constantinopolul, prin forța lucrurilor, va cădea în mâinile germanilor.

Atunci dinastia Hohenzollern va realiza visul monarhiei universale, la care n-a ajuns nici Carol cel Mare, nici Carol V, nici Napoleon I. De la Marea Nordului până la Marea Neagră, de la Baltica la Adriatica , se va întinde un nesfârșit imperiu, sau mai bine o confederație formată de două mari imperii strâns legate printr-o comunitate de interese politice, economice și sociale, și care va apăsa asupra Europei cu toată forța unei puteri militare înfricoșate . Nimeni nu-și poate închipui cu ce colosală forță vor domina în Europa o sută de milioane de oameni, ocupând Europa centrală, împingând la vest popoarele latine, la ost popoarele slave, stăpâni pe Hamburg , Triest , Salonic și Constantinopole, ținând sub dominația germană căile comerciale ale lumii civilizate!

Acesta e visul principelui de Bismarck. În scopul acesta cancelarul de fier a format alianța celor doi împărați, deschizând calea Austriei în Orient.

Autorul conchide

că, în viitor interesul Rusiei va face pe noul împărat a nu mai căuta sprijinul politice sale nici la, Viena, nici

la Berlin.

Cum vedem, alianțe nouă se pregătesc în Europa. Un mare război e poate inevitabil.

În vederea unei conflagrațiuni generale, guvernul nu este dator a spune țării care e politica sa? A fi sceptic la toate este lesne: e destul a nu avea cineva obraz. Dar oamenii de stat nu știm că pot fi scutiți și de pudoare.

Privim viitorul cu îngrijire, căci ce poate aștepta o nație de la niște oameni cari ne-au dus din catastrofă în catastrofă și au comis importarea lui Strussberg — Landau , retrocedările , conversiunile și mistificațiunile politicei dunărene.

[13 martie 1881]

[„ÎN MAI MULTE NUMERE..."]

În mai multe numere ale „Românului” din luna trecută am văzut susținându-se ideea că embaticarul e proprietar al locului ce posedă, că un bun grevat cu embatic sau besmăn e proprietatea aceluia ce plătește embaticul. Vrun avocat desigur o fi scris acele articole, împodobite cu flori de citate falsificate din legiuirile vechi, producând în noi acea silă pe care ne-o face orice cârciocar ce, rumegând paragrafe, uită că asemenea lucruri au stat totdeauna în legătură c-o anume organizație socială și economică a unui popor. Ba ilustrul avocat nici pare a înțelege termenul „a stăpâni ” și a „pune pe cineva în stăpânirea unui lucru”, întrebuițat în legile vechi, pe care-l traduce prin „proprietate”.

A pune în stăpânire va să zică a pune în posesiune, și a stăpâni , oricând și oriunde, înseamnă a posedea . Înțelesul lexical al cuvântului e atât de bine stabilit întru cât privește trecutul încât ne e rușine a vedea că azi niște oameni ce nu știu românește cutează a falsifica pentru bunul simț al mulțimii termeni hotărîți și ca esență și ca sferă.

Noi suntem siguri că în spiritul legiuirilor vechi și nouă locurile acele sunt numai în posesiunea ereditară a embaticarului și că iluzia că ele ar fi chiar proprietatea lui nu s-a născut decât din neînsemnătatea relativă a arenzii ce să plătește azi, care în timpul în care a fost stipulată era îndestul de însemnată. Neînsemnătatea actuală a arenzii plătite e cauzată însă prin scăderea ce au suferit-o în valoarea lor metalele prețioase, pe când valoarea proprietății grevate cu embatic , precum și venitul ei, s-a suit în raport direct cu valoarea celorlalte obiecte de consumațiune . Dacă proprietarii, fie indivizi, fie persoane juridice, ar fi fixat prin contractele primitive ca arenda sau embaticul să li se plătească în grâu , iar nu în bani, s-ar vedea clar raportul între proprietate și rentă. Dar astfel iluzia economică, născută din disproporția între valoarea proprietății arendate și valoarea arenzii actuale, s-au putut preface sub pana redactorilor „Românului” într-o eroare juridică, pe care vom cerca a o rectifica prin următoarea luminoasă espunere a lui Michel Chevalier , care, esplicând ordinea economică a lucrului, ne dă esplicarea celei juridice.

Când metalul din care e făcută moneda este pe clina de a-ți varia valoarea în raport cu celelalte produse ale industriei e practic ca în anume cazuri plățile să se stipuleze altfel decât în monetă . În asemenea împrejurări, dacă e posibil și lesne, e bine a se adopta un mod de plată nemetalic , substituind metalului monetar un alt obiect, presupus mai puțin variabil în valoarea sa. Unul din cuvintele de căpetenie pe cari le-au avut oamenii pentru a întrebuița aurul și argintul ca mărfuri de intermediu în tranzacțiuni este fixitatea relativă a valorii ce s-au observat la ele. Dar dacă din întâmplare o descoperire asemănătoare celei a minelor din America în secolul al Xvi-lea produce o mare perturbație în valoarea metalelor prețioase, pe cât timp perturbația durează, adecă în întreg intervalul ce le trebuie acestor metale pentru a trece de la nivelul aproape fix pe care se ținuse valoarea lor la nivelul la care vor avea să rămână de-aci înainte pentr-un period indefinit , ele sunt dezbrăcate de virtutea lor de căpetenie, adecă, de-a fi fixe în valoare, și e natural ca să li se substituie în ocazii potrivite un alt articol, ce se socoate a fi desigur mai fix sau mai puțin variabil . Grâul e o substituție vrednică de toată atenția. Grâul în adevăr nu poate servi de monetă ; el nu e îndestul de portativ ; e supus la alterări ; nu e o substanță omogenă și totdeauna egală în sine însași , ca un drug de aur care iese din cuptorul de topire al unui curățitor care l-a preparat la o mie de kilometri depărtare de aci. Afară de aceasta, de la un an la altul, grâul suferă în valoarea lui, în raport cu celelalte articole de negoț, oscilațiuni foarte puternice, el se urcă sau scade de la una la îndoit, ba uneori la întreit chiar. Ce deosebire, de exemplu, între prețurile curente de la 'nceputul anului 1846 și între cele de la finele anului, ce scădere în 1847 și 1848! Cu toate acestea, dacă luăm mediile unui număr de ani, vom afla fără îndoială că grâul este unul din articolele care-și schimbă mai puțin valoarea în comparație cu alte articole ale producției . Luându-se în cercetare perioade seculare grâul pare a avea aproape fixitatea relativă a valorii.

Individul care-n timpul împăratului roman August ar fi avut drept venit 1 000 de hectolitri de grâu și care ar fi putut să transmită moștenitorilor acest venit, din epoca sa și până în zilele noastre, ar fi garantat moștenitorilor săi din secolul al optulea, al cincisprezecelea și al nouăsprezecelea un grad de bunăstare mai puțin deosebit de acela de care se bucura el însuși decât dacă le-ar fi testat o rentă de-o greutate determinată în aur sau în argint.

Conform cu observația aceasta ar fi posibil și înțelept, în prevederea unei mari schimbări în valoarea aurului, ca proprietarul care s-ar lega printr-o arendare pe două sau trei generațiuni să stipuleze ca să i se plătească arenda într-o cantitate fixă de hectolitri de grâu în loc de-a i se plăti c-un număr determinat de livre sterline. Tot astfel, particularul care ar voi să constituie o rentă copiilor sau unui colegiu sau unui ospiciu, ar face bine, în ipoteza în care ne-am pus aci, de-a o constitui în măsuri de grâu și nu în piese de aur. După descoperirea Americii, Englitera, a cărei monetă era mai cu seamă de argint, au formulat acest sentiment printr-o lege înțeleaptă, în virtutea căreia o a treia parte a rentelor datorite colegiilor din Oxford și din Cambridge au trebuit să fie plătite în măsuri de grâu de-o calitate hotărâtă. Oameni eminenți,

precum cancelarul Burleigh și secretarul de stat Smith, luară inițiativa acestui act de prevedere, pentru că, luminați prin experiența contemporană, ei pricepură că banul reprezenta mult mai imperfect decât grâul o sumă fixă de obiecte de consumațiune când e vorba de-o serie indefinită de ani. Era în toiul perturbațiunii produse prin mina de argint de la Potosi. Legea datează din anul 1576.

Din această espunere se vede lămurit că proprietarii cari au arendat cu embatic proprietățile lor pe generații înainte au comis eroarea de-a crede, ceea ce pentru timpul în care trăiau era adevărat, că valoarea metalului din care erau făcuți banii va rămânea pururea fixă, pururea aceeași, că un galben în secolul al șaptesprezecelea va avea aceeași valoare ca și un galben în secolul al nouăsprezecelea.

Dar această eroare economică nu schimbă natura dreptului.

Se va observa încolo că bunurile încărcate cu embatic au fost în genere proprietăți ale așezămintelor publice, nu ale particularilor. Dacă și particularii ar fi uzat în genere de această tranzacțiune, mai cu seamă pe când moșiile erau încă foarte mari, s-ar fi dezvoltat desigur la noi în țară acea posesiune ereditară care pe de-o parte ar fi făcut de prisos improprietărea, iar pe alta ne-ar fi ferit de inconvenientul unei subâmpărțiri în parcele prea mici a pământurilor țărănești, deci ne-ar fi scutit de perspectiva formării unui proletariat agricol.

Un loc grevat cu embatic [e] o proprietate arendată *pe-o serie de ani indefinită*. Posesiunea se moștenește în adevăr, dar, după natura datinei pe care se 'ntemeia acest soi de tranzacțiune, ea nu se putea moșteni decât în aceeași familie. Cu toate aceste vom vedea că astăzi multe din prăvăliile de prin orașe, proprietăți ale mănăstirilor, spitalelor, bisericilor, sunt în posesiunea unor străini, că în Moldova evreii au pus mâna pe ele, ceea ce e cu totul în contra naturii lucrului. Admițându - se acuma răscumpărarea embaticurilor, acești străini devin proprietarii acelor locuri, din posesori prin *uzurpațiune* ce fuseseră pân' acum. Se ia adecă o nouă măsură pentru ridicarea elementelor străine din țară; pe când, în starea actuală de lucruri, acești posesori prin uzurpațiune ar putea fi scoși din posesiune, iar locurile ar putea retrece în proprietatea statului, pentru a deveni baza unei măsuri generale pentru ridicarea meseriilor între români. Dacă e vorba ca locurile cu embatic să fie o posesiune ereditară, fie încai pentru români, nu pentru străini. Departe de-a le vinde, statul ar face bine să conserve acele prăvălii și locuri de prin orașe, pentru a ușura condițiile de muncă a meseriașilor acelora de ex. cari ar ieși dintr-o școală de meserie.

Atunci în adevăr am vedea că statul ia o măsură organică, iar nu o măsură născută moartă sau de-a dreptul stricăcioasă, precum sunt paragraful de lege traduși din franțuzește pe calapodul cărora se întind ca Hristos toate puterile vii ale acestui popor.

[13 martie 1881]

[„ÎNTR-UNUL DIN NUMERELE TRECUTE...”]

Într-unul din numerele trecute am publicat un articol dintr-un jurnal francez asupra politicii prințului de Bismarck în Orient. Publicistul francez între altele zicea:

Dacă fiul împăratului Alexandru ar putea ridica vâlul ce-i acopere viitorul și-i ascunde pericolul ce amenință siguranța și

mărirea Imperiului țarilor poate c-ar vedea cum se grămădesc nouii ca s' aducă furtuna nu pe marginile Senei, ci pe țărmurile Dunării.

Vulturul cu două capete va închide armatelor ruse drumul la Constantinople.

Reproducând acel articol am întrebat pe d-nii de la „Românul” și pe d. Brătianu în parte a ne declara într-un chip categoric „*daca tot ce s-a făcut până acum în țară a avut alt scop decât cel ce se atribuie cu atâta probabilitate principelui de Bismarck i daca acest scop ar avea vreun avantaj pentru țară*”.

„Românul”, reproducând în parte articolul francez, nu găsește că ar putea răspunde altfel decât că :

opозиțiunea se unește în a face apel Rusiei să, intervie, să ceară destituirea guvernului, daca asasinii nu vor izbuti a-l ucide, și prin toate acestea să se provoace la timp intrarea în țară a oștirilor rusești, intrarea oștirilor austriace și pradă să se dea țara rezelului civil și rezelului între două mari puteri.

Acest răspuns pentru noi ar fi destul de satisfăcător, căci ne-a dat ocazie a râde mult, a râde din toată inima.

Dar, fiindcă „Românul” ne impută cu multă imprudență că am făcut și facem apel la străini, să curmăm o dată pentru totdeauna această imputare gratuită și imprudentă .

Oare fost-am noi la Livadia ca să precupețim retrocedarea Basarabiei?

Oare noi am plătit la Berlin datoriile lui Stroussberg, ca, cu luminele unui jurisconsult fără renume și-a unui financiar fără finanțe, să reînviem pe Stroussberg și să-l aducem din nou ca o năpaste pe țară sub numele de Landau?

Noi negociem chestiunea Dunării?

Noi am zis ceea ce ne pare probabil după prevederile noastre. Am zis că Turcia amenință a dispărea din Europa. Am zis că un rezel poate fi iminent . În fața unei conflagrații generale probabile am întrebat care este politica guvernului.

Și ni se răspunde că suntem ruși or austriaci; iată tot.

Pe noi nu ne incomodează deloc a declara că nu poate fi om în țara regelui care să cugete, dar necum să scrie, că ar voi invazie. Credem și mai mult, credem că, daca s-ar găsi ceva creieri dislocați care să cugete la invazie, cuviința ar cere ca „Românul” să fie cel din urmă care s-o releveze aceasta; din cauze pe cari, de la 1848 și până azi, cu toți le cunoaștem.

Împăratul Alexandru I înaintea rezelului de la 1812 zicea: Constantinopoli este imperiul lumii.

Astăzi vederile țarului Alexandru sunt împărțite și de Anglia și de Germania și de Austria.

Când vedem dar pe junele împărat că ia îndatorarea să execute dorințele străbunilor săi, cari priveau Constantinopoli ca imperiul lumii, nu suntem în drept a prevedea un rezel? Și în fața acestui rezel nu suntem datori a întreba pe d. Rosetti unde are de gând să trimită și de astă dată pe d. Brătianu, la Livadia, la Viena sau la Berlin?

Iată pentru ce am publicat articolul francez, iată pentru ce suntem îngrijați de viitorul țării noastre regale, iată pentru ce am întrebat care este politica guvernului.

Cititorii vor judeca daca ceea ce ne impută „Românul” este serios. Facem pentru aceasta apel la cititorii „Românului”, căci niciodată nu ne îndoim de bunul simț al românilor, fie de orice nuanță politică, când e vorba de destinele țării.

[17 martie 1881]

[„SE ZICE ...NU AFIRMĂM ...”]

Se zice ... nu afirmăm, căci ne întemeiem numai pe zvonul public ... se zice că la Curte s-ar fi observat cu oarecare părere de rău lipsa d-lor Lascar Catargiu și general Florescu în ziua proclamării regatului. În adevăr amândoi bătrânii senatori au avut bucuria senină în acea zi de-a vedea, nu pentru deșertăciunea lumească a lucrului, dar pentru importanța lui politică în vederea unor evenimente viitoare, erigerea României la rangul de regat.

Însă în această bucurie senină a trebuit să cază o picătură de amărăciune: fostul colonel de vânători , actualul general Leca , a luat inițiativa acestei propuneri.

Raportor în Senat a fost d. Ion Ghica. Foarte bine și cu cale. D. Ion Ghica are renumele de-a nu fi fost tocmai favorabil principelui și, din timpul războiului franco-german și a afacerii de la sala Slătineanu, există oarecari reminiscențe pe cari, față cu regele, d. Ion Ghica face bine de le șterge. Dacă e vorba să inaugurăm o eră nouă, și revoluționarii de ocazie și cei de meserie să-și plece capul și să solicite din nou o iertare care li s-a dat demult.

Nu e tot astfel cazul cu d. general Leca. Gura care ar fi putut să-l ierte e închisă pentru totdeauna; mâna care i s-ar fi putut întinde cu prietenie și milă, ca odinioară, se preface în țărână. Să se țină bine minte că Vodă Cuza a iertat prin viu grai și în scris tuturor...absolut tuturor, numai colonelului Leca și altor câtorva nu; nu pentru el personal, ci pentru pata pe care acesta a pus-o pentru vecii vecilor pe steagul țării. E unicul caz în istoria românilor. Au căzut Domni prin rebeliune față de poporul sau a armatei, au căzut prin amicii lor fațarnici; nici un Domn român, absolut nici unul n-a căzut prin tradarea strajei domnești; orice strajă, chiar adversară Domnului, pe cât era strajă au privit în unsul lui Dumnezeu pe oaspetele credinței ei, și ospații sunt sfinți chiar pentru popoarele cele mai barbare, necum pentru cele civilizate.

Noi nu vorbim pentru fostul colonel de vânători. Ne-am feri chiar de-a-i pronunța porecla, pentru că o sumă de oameni cumsecade suportă fără vină inconvenientul de-a avea aceeași poreclă. Apoi acest domn nu ar fi nici în stare să ne priceapă. Cât de departe este de a ști izolarea și retragerea ce i se cuvine ne-a dovedit o scrisoare publicată de d-sa în „România liberă”, prin care se pune la dispoziție un om ce-l calomniase, cum pretindea. Ei bine, fostul colonel de vânători își închipuiește încă că există, nu în România, dar în universul întreg, de la Polul de nord până [la] cel de sud și în curmezișul celor două emisfere, un singur om care să-i datorească răspundere sau să-i mai ceară răspundere? Morților de soiul acesta nu li se datorește, nu li se cere răspundere. Ei sunt afară de cercul omenirii, precum a fost Cain, a cărui faptă e o copilărie pe lângă cea din noaptea de 11 februarie. Dacă acest d. ar fi avut curajul pe care pretinde a-l avea azi, când orice ființă viețuitoare îl dispensează de răspundere, ar fi sfârșit de-a doua zi după 11 februarie cu sine însuși, pentru a șterge pata de pe niște bieți soldați nevinovați și amăgiți, care fuseseră scoși din cazarmă sub pretextul că „Doamna născuse un copil”.

Dar au conspirat toți atunci, și conservatori și liberali?

Ei și?

Oameni independenți, liberi a [ataca] actele unui Domn ce făcuse o lovitură de stat, erau pe calea de-a comite [o crimă] politică care, reușind, avea să fie un succes politic. Se 'nțelege că oamenii politici trag tot folosul posibil pentru cauza lor dintr-un act de trădare care le vine la 'ndemână; dar aceasta nu va să zică că ei aprobă trădarea sau iubesc pe trădător. Odată faptul mișelesc îndeplinit, cel ce l-a comis se înlătură din viața publică pe de-a pururea. De vrea să trăiască fizicește mai departe, trăiască, căci impunitatea judecătorească i-e asigurată; dar moralicește e mort și un rol în viața publică nu mai poate juca.

Noi înșine am fi tăcut despre această faptă, am fi uitat, căci asemenea lucruri se uită, dar nu se iartă niciodată, când n-am vedea pe aceste personaje băgându-se înainte și întunecând momentele cele mai luminoase ale vieții poporului nostru. În loc de a se ascunde, ei din contra pozează în lumina electrică a unor zile mari pentru ca să se vază creț cu creț toate zbârciturile negrului și criminalului monstru.

Ce e în adevăr Simeon Mihălescu pe lângă acel colonel de la 11 februarie? Un înger. Ce e Pietraru, care a ridicat mâna criminală contra unui om de stat căruia nu-i jurase niciodată credință, care nu era încredințat pazei lui? Dacă pe colonelul de la vânători l-ar fi chemat Pietraru n-ar fi făcut ceea ce-a făcut actualul general.

În decursul istoriei noastre s-au întâmplat ceva analog, nu asemănător, în zilele fiului lui Ștefan-Vodă, Petru, pronumit Rareș.

Petru Vodă fusese scos din domnie prin trei armate de invazie intrate în același timp în Moldova: polonă, tătară și turcească. Întâmplările sale, în vremea fugii în Ardeal, a petrecerii în cetatea Ciceului, a mergerii la Țarigrad, formează un roman întreg în cronicile noastre. În timpul lipsei sale domnișori ilegitari ocupară tronul, până ce fiul leului se arătă din nou la marginea țării. Unii boieri, pentru a câștiga favoarea lui Petru Vodă, auzind că sosește, uciseră pe domnișorul ilegitim după vremuri și alergară înaintea lui

Petru să i se închine, espunându-și meritele ce le aveau în a lor părere. Petru Vodă era de felul lui un om blând precum se știe. Mulțumitu-le-au el trădătorilor pentru fapta lor? Da ... a pus să le mulțumească călăul.

El n-a primit coroana sa proprie din mâni de ucigași și bine a făcut. Dar acei colonei sau *generali* de pe atunci înlăturaseră o piedecă din calea lui? El s-a folosit în adevăr de această înlăturare, dar n-a aprobat-o nicicând.

Așadar nu credem că e loc de mirare dacă în vremi mai blânde, dar totuși în momente în care țara are nevoie de reînvierea tuturor instinctelor ei morale, unii membri influenți, mai ales din cei bătrâni ai partidului conservator, deși au aclamat cu bucurie principiul regalității, au evitat totuși de-a se 'ntâlni față în față cu cel care a căutat, în ciuda lumei, de-a fi inițiatorul acelei idei.

[18 martie 1881]

[„ÎNTR-UNTE LEGENDELE NOASTRE...”]

Între legendele noastre naționale e una (în colecția Ispirescu) de străveche origine desigur și de o mare adâncime . Un om primește de la ursite privilegiul „vieții fără moarte și tinereții fără îmbătrânire ”. Acesta trece pe lângă un oraș și întreabă pe un târgoveț , ce culegea mere într-o grădină, de când sta orașul acela? — De când lumea, răspunse omul culegând mai departe. Peste cinci sute de ani omul pururea tânăr trece iar prin acel loc, dar de oraș nici urmă. Un cioban singur își păștea oile, cântând din fluier. — De când s-a risipit orașul de aci? întreabă el. — Ce oraș? i se răspunse. N-a fost niciodată, tot câmp limpede, bun de pășune a fost aci. — Într-alt rând omul pururea tânăr găsi aci un codru mare și un cărbunar tăind lemne. — De când e codrul? întreabă. — Da cine-l mai ține minte de cându-i ? răspunse cărbunarul . Și în sfârșit peste alte cinci sute de ani omul pururea tânăr regăsi iar un oraș mare. În piață larmă, trâmbițe , tobe, steaguri, veselie. — De când o orașul, întreabă el, unde-i pădurea, unde păstorul cu fluierul ? — Dar cine să-i răspundă la toate întrebările acestea? Fiecine în piață era preocupat de trebile lui proprii, de sine însuși, de ceea ce se petrecea împrejurul lui.

Omul pururea tânăr , când trecuse pe lângă acel oraș, făptuise multe lucruri bune. Ciobanului [î] îi răpeau tatarii din turmă și el a alungat tatarii, cărbunarului îi urlau lupii pe lângă casă, el a stârpit lupăriile , și-n adevăr într-o piață a noului oraș el a văzut o statuă călare c-o elebardă în mână și s-a recunoscut pe sine în acea statuă . — Eu sunt acela, zise el mulțimii demprejurul lui, dar toți râseră de el și nu-l credeau. La arhiva primăriei stătea scris că fapta reprezentată prin statuă se petrecuse cu multe sute de ani înainte. — Dar eu sunt acela, zise el. Nu țineți voi minte că acum cinci sute de ani mă chema Dragomir și mă pusese Mircea Vodă singur în pustietatea aceasta plină de păduri, în mica cetățuie a Dâmboviței , de țineam piept tătarilor pe Ialomița? Și acuma gălesc aci un oraș de două sute de mii de oameni?

Dar cine să creadă că el e geniul neamului românesc, pururea având în minte trecutul întreg și de aceea neuimindu-se de ceea ce vede acum? Ba, în mulțimea cea mare iată că se găsi un moșneguț cu fața vicleană, cu ochii bulbucăți și cam cepeleag la vorbă, care începu ceartă cu omul pururea tânăr , zicând : „Ce vorbești tu? De când sunt eu există toate câte le vezi. Înainte de mine nu erau decât boiari și rumâni . Luminează-te și vei fi, voiește și vei putea. Eu am creat țara aceasta, înainte de mine nu era nimic”. Omul pururea tânăr râse , îi dete cu tifla moșneagului și se făcu nevăzut.

Când ne uităm cu binoclu , ne pare scena foarte aproape, când îl întoarcem ea ne pare foarte departe. Dacă - am întoarce binoclu istoric spre anul 1654, la încoronarea lui Constantin Basarab, fiul lui Radu Șerban, am vedea tot piesa de azi, jucată în alte costume,

am vedea pe ulițe mese cu câte un grămătic și la ele cei 100 000 de dorobanți și seimeni depunându-și jurămintele asupra formulei :

Jurați pe această sfântă Evanghelie și pe această cinstită cruce că veți fi cu Constantin Vodă un suflet și un sfat, ascultându-l și ajutându-l fără viclenie, atât în iveală cât și în taină; neascunzând de el nici un lucru ce trebuie să-i fie cunoscut în tot cursul vieții sale și în tot cursul vieții voastre, și nu veți fi trădători către el, nici veți lucra împotriva lui.

Iar ei, punând mâinile pe Evanghelii și pe cruce, ziceau: da! Țărani aruncau în calea Măriei Sale spice de grâu , flori albe și ramuri verzi, mere, lămâi , năramze și capete de berbeci , sau îi închinau miei și căprioare sălbatice.

Iar cât despre cheful ce s-o fi făcut pe vremea aceea, nici vorbă. Chiar Neagoe Vodă, om mai mult sfânt decât războinic , zice în sfaturile către fiul său Teodosie :

De ți-e voia să dăruiești pe cineva, [î] dăruiește *dimineața* la trezvie cu cuvinte dulci; dacă ți-e voia, să-ți mulțumească cel ce i-ai dat darul și să-ți sărute și mâna . Iar dacă ți-e voia să te mânia sau să urgisești pe cineva sau să-l judeci, iar dimineața la trezvie îl judecă cu toți boierii tăi și-i ia seama. Cum îl va ajunge judecata așa-i fă. Căci dacă șezi la masă nu este legea să judeci, nici să dăruiești; ci are masa obiceiul său de veselie, să se veselească toate oștile tale de tine. . . Să le dai să bea din destul și cât vor vrea, și tu încă să bei, ci cu măsură, ca să poată birui mîntea ta pre vin, iar să nu biruiască vinul pre minte, și să cunoască

minte ta pre mințile slugilor tale, iar să nu cunoască mintea slugilor pre mintea ta; și, de-ți va greși vro slugă, tu-i îngăduie, pentru că... tu l-ai îmbătat.

Așa se trăia pe la anul 1520.

Dar să privim coroana, căci de ea va fi vorba poate.

Ea e acoperită cu pietre scumpe și mărgăritare. În partea ce vine pe frunte, deasupra e crucea formată din cinci pietre scumpe, sub cruce în email Duhul Sfânt, sub Duhul Sfânt, tot în email, Dumnezeu Tatăl, cu dreapta binecuvântând, în stânga ținând globul pământului. În rând cu Dumnezeu Tatăl, de jur împrejur, chipurile strămoșilor și între ele mici sceptre; sub aceste chipuri un rând de heruvimi (capete și aripi) și sub acest rând pietre scumpe mari formând marginea demprejurul coroanei.

Capul ce stă sub această coroană e mare, fruntea largă, ochii mari, pe jumătate închiși, căutătura tristă și întoarsă oarecum în sine însuși, sprâncenile lungi, nasul fin, fața lungăreață și palidă, barba mică și neagră în furculițe, părul capului lung acoperind spatele și umerele.

E Ștefan cel Mare, zugrăvit la anul 1456. Pe piept îi atâră un lanț scump care se ncheie într-un engolpion de aur¹.

Dar dacă vremea, acest veșnic regisor, a scos din nou piesa din arhivă și ne-o reprezintă astăzi cu costume schimbate și cu alți actori, oare omul pururea tânăr, geniul neamului românesc, a venit asemenea între noi?

Oare n-am uitat cumva că iubirea de patrie nu e iubirea brazdei, a țărânei, ci a trecutului?

[19 martie 1881]

¹ Prescrierea unor ctitorești odoare a mon. Putna de S. Gheorghiescu. Ms. din a. 1795.

[„RĂSPUNZÂND LA DISCURSUL D-LUI MAIORESCU..."]

Răspunzând la discursul d-lui Maiorescu, d. Carp a crezut a putea reduce importanța pe care o dăm noi vicierii spiritului public în România.

Originea acestei vicierii e a se căuta în orice caz în tradițiile și antecedentele membrilor partidului roșu și în faptul că asemenea tradiții și asemenea antecedente au fost cu

toate acestea răsplătite sub o monarhie. Monarhia, pe cât poartă acest nume, credem că nu poate renunța, în interesul ei și al poporului, la acele prerogative care-i formează esența și o deosebesc de republică. În republică numai, prin natura lucrului, domină partidele și apetiturile.

Dar fie aprecierea noastră severă cea justă, sau aibe cuvânt d. Carp, care vede în aceste fenomene ale înveninării spiritului public până și prin idei nihiliste numai semne ale unei boale mai adânci, răsărite din lipsa unei solide organizări sociale, nu asupra acestei divergențe mai mult formale vom avea ceva de zis.

Cestiunea e dacă, în era nouă ce se deschide prin erigerea României în regat, actuala lipsă de organizare, atât de priincioasă instinctelor roșie, va ținea înaintea sau dacă există vro perspectivă de-a putea înlătura din viața publică elementele ce nu sunt pentru viața publică, și anume pe aceia cari și-a făcut din politică, din precupețirea și specula sentimentelor și aspirațiilor naționale o meserie și o negustorie de toată ziua.

Îndealtmintrelea noi nu găsim deloc atât de straniu ca publicitatea, fie ziaristică, fie parlamentară, să ia de motiv tocmai fenomenele; căci fenomenele izbesc vederea, nu cauzele ascunse.

Decreșterea populației române din țară și creșterea elementelor străine e un fenomen; el rănește vederea patriotului adevărat, el e lesne de înțeles pentru orice cetățean, el ne strigă să căutăm cauzele ascunse ale lui și să le înlăturăm.

Scrieri și discursuri nihiliste sunt asemenea un fenomen izbitor, lesne de înțeles pentru omul public ca și pentru cel privat. Aceste scrieri, aceste discursuri sunt pete cari reclamă vindecarea răului intern ce le-a produs.

Cuvântul „organizare socială” are însă o sferă largă și ar fi în orice caz interesant ca o inteligență necontestabil luminoasă cum este aceea a onor. deputat de Vaslui să ne lămurească asupra ei.

Evident că e rău dacă onor. Serurie face politica și versuri în loc de-a face altceva. Cestiunea e cum viitorul Serurie să fie silit, prin natura organică a societății române, a se ocupa cu lucruri mai potrivite cu inteligența și aptitudinile sale decât versurile neo - grecești și politica de mahala.

Și această cestiune e foarte gravă din toate punctele de vedere.

Nimic nu demoralizează mai mult pe un popor decât erigerea nulității și a lipsei de cultură în titluri de merit.

Încurajarea nulității, erijată în principiu de guvernământ , [î]i îndeamnă pe cei răi de a uza de orice fel de mijloace numai pentru a izbuti să pună mâna pe stat. Am văzut de ce soi sunt acele mijloace. Scrierile satirice ale d-lui Orășanu , republica de la Ploiești, telegramele de felicitare către Rochefort sunt încă proaspete în mintea tuturor. Chiar admitând că avem a face cu acte cari n-au fost luate în serios nici de autorii lor, rămâne totuși obiecțiunea gravă de făcut dacă soarta unui stat poate fi determinată de oameni cari se joacă cu focul, de oameni cari n-au întru nimic de-a proclama azi republica, iar mâni a se prosterna cu umilință înaintea monarhului. Acești oameni nu mai sunt caractere bărbătești, ci niște panglicari cari și-au făcut o jucărie din diferitele forme de guvernământ și o meserie lucrativă din amăgirea poporului cu ele.

Dar există o lature și mai gravă a lucrului. Într-un stat în care nu există măsură pentru merit, în care, din contra, merit și știință sunt cauze de persecuțiune din partea demagogiei ignorante și lacome a Costineștilor și Caradalelor, spiritele tinere cari s-au născut cu o coardă mai energică de percepțiune și de voință, am putea zice naturile alese, pierd încrederea în organizarea societății și înclină a adopta ca ale lor niște idei de destrucțiune cari cuprind în ele nimicirea oricărui stat. Tocmai ne vin în minte numele nihilistilor români din Iași, frații Nădejde și Milea , și o spunem drept că, văzând pe Carada om mare și pe plagiatorul Crăciunescu profesor de facultate, începem, nu a justifica, dar a explica psihologic aceste fenomene.

Frații Nădejde de ex. sunt amândoi tineri cu știință de carte; am putea zice că în degetul lor cel mic au mai multă știință decât Costinescu ori Crăciunescu în capete. Ca merit se poate adăuga că, în lipsă totală de mijloace, de vreme ce sunt dintr-o familie foarte săracă, ei tot ce știu au învățat într-un oraș de țară, fără a face un pas în străinătate. Cu toate astea ei știu limbile clasice, mai multe limbi moderne, au înghițit cu ardoare ceea ce le-a venit în mână din științele naturale. E firesc ca asemenea naturi energice să fie

izbite de spectacolul încurajării sistematice a nulităților , să le apuce un fel de desperare de viitorul societății în care trăiesc și să-și deschiză perspectiva unei reforme prin răsturnarea radicală a tot ce există.

D. Carp, în a noastră părere, face rău de micșorează importanța întâmplărilor din Iași. Pe cât știm, acești tineri amăgiți nu sunt stârpituri de vanilie crescute în bumbac, cu capul amețit de fraze și romanuri , ca tinerii Vintilă Rosetti sau Calligari , cari în vederea unor sinecure ar transige numaidecât cu pretensele lor principii revoluționare, numai să li se arunce câte un oscior. Nu sunt *pretinsă* nație și *pretins* popor, ei sunt adevărat popor; sunt oameni a căror inteligență au fost și puternică și vergină, de au absorbit cu toată setea ideile nimicirii. Țandăra nu sare departe de trunchi. Tatăl, pentru motive reversibile, renunță la republica universală și devine monarhist legitimist ; fiii vor face ca prezidentul republicii Ploieștilor care, din cap al împărăției Fefeieiului , a devenit azi om cu leafă. Dar nu este tot astfel cu oamenii de cari vorbim mai sus. Mintea acestora nu se poate vindeca prin îmbunătățirea sorții lor personale, prin funcții și diurne; tinerimei mai energice trebuie să i se întipărească convingerea serioasă că organizarea societății nu mai îngăduie ridicarea în sus a Costineștilor, Caradalelor și Seruriilor și că de acum înainte pentru a se ridica cineva, [î]i trebuie și minte, și caracter, și muncă.

Dar cestiunea are o lature și mai gravă. Europa este monarhică. Nu credem că ar privi cu ochi buni o țară unde sistematica încurajare a nulității și a feneantismului pe de o parte ar da naștere pe de altă parte unei discompuneri sociale capabile a învenina și pe vecini. Oficiosul „Journal de St Petersburg” scrie în această privire:

Simpatiiile cele mai sincere ale Rusiei [î]i sunt asigurate României în noua sa existență ca regat; dar nu există drepturi fără datorii ca corolariii . E permis a spera că guvernul român se va pătrunde din ce în ce mai mult de obligațiunea ce-i incumbă de-a se arăta un membru util și activ al mării familii conservatoare numită „Europa monarhică” și că va face tot ce-i stă prin putință pentru a împiedica ca teritoriul român să serve de azil bandei internaționale care amenință siguranța tronurilor și prosperitatea națiunilor.

Iată dar cum „organizarea socială”, cuvântul pe care l-a lăsat să cază d. Carp, are însămnătate și pentru poziția României ca stat. Am dori să știm în adevăr în ce mod pricepe d-sa această organizare socială și dacă nu cumva e victima iluziei că cu Cariagdi, Caradale și Costinești, cu cumularzi, vânători de sinecure, de directorate de bănci și de diurne, s-ar putea inaugura o reformă socială. Nouă ni se pare sigur că nimic nu se poate face cu oameni cari, în locul convingerii , științei și caracterului, n-au decât un nesățios stomah.

[20 martie 1881]

[„ZIARELE FRANCEZE. ..”]

Ziarele franceze au început să ne felicite pentru erigerea României la rangul de regat. Reproducând câteva pasaje dintr-un articol ce-l aflăm în „Journal des debats” atragem atenția cititorului asupra spiritului conservator de care ele sunt insuflăte .

... Soldații români, zice foaia franceză, dăduseră înaintea Plevnei dovezi de calitățile lor militare pe cari n-avuseră încă ocazie de-a le desfășura și botezul de foc pe care tânăra oștire românească 'l primi alături cu cea rusească n-au contribuit puțin pentru a arăta că tânărul Principat ajunsese deja la vârsta independenței. Pierderea Basarabiei moldovene a fost pentru români o crudă sfâșiere , care n-a fost compensată prin câștigarea Dobrogei. Numai recunoașterea independenței putea să-i mângâie .

Acum visul de aur al tuturor românilor e realizat, precum a zis prezidentul Camerei, și rolul noului regat în valea Dunării de Jos va deveni mai mult decât oricând un vol civilizator. Cele șapte pîn' la opt milioane de români cari formează o insulă pierdută în mijlocul slavilor sunt fără contestare mai înaintați decât vecinii lor în cât privește cultura intelectuală. Ei și-au apropiat c-o minunată înlesnire legile și obiceiurile Apusului și pot fi educatori foarte utili pentru principatele slave cari - i încunjură. Pe de alta parte, prevențiunile,

ba unele putem zice, cari - i despărțea de slavi și îndeosebi de bulgari s-au stins în mare parte ***¹ constata de curând la Belgrad, la Sofia și la București să se mențină și să se dezvolte . Se pare îndealtmintrelea că nimic n-ar fi mai lesne, de vreme ce între principatele Dunării de Jos nu există interese contradictorii și ambițiile lor nu se pot ciocni . Regatul României, dacă nu e cel mai vechi dintre ele, a văzut cel puțin mult mai de timpuriu dezvoltându-se la el progresul științei și al industriei apusene decât vecinele ei, Serbia și Bulgaria. El cată deci să continue a da exemplul înțelepciunii politice și a intra cu mult mai multă hotărâre poate pe calea unei administrații întregre și severe . Acesta e adevăratul mijloc de-a exercita împrerjuru-și o influență care ar fi cu atât mai utilă cu cât e vorba mai cu seamă de niște state tinere, expuse a comite adeseori greșeli grave sau cel puțin împrudențe . Am dovedit totdeauna un interes pasionat pentru români, deci și acum ne asociem la bucuria lor prezentă și facem cele mai vii urări pentru norocul și prosperitatea tânărului regat al României.

O administrație integră și severă, iată cuvântul ce trebuie să rămână mai cu seamă în tipărit din sfaturile ce ni le dă ziarul francez. Dar oare o asemenea administrație e cu puțință, când ea a devenit un manipol electoral și când scopurilor electorale li se sacrifică toate atributele esențiale ale statului?

D. Lascar Costin, deputat din majoritate, a publicat mai zilele trecute o scrisoare către d. Holban în care espune de visu starea în care se află țara în această privire. Deși suntem departe de-a împărtăși în toate maniera de-a vedea a d-lui deputat care onorează partidul conservator cu animozitatea sa specială, cuvintele d-sale contribuie a lămurii răul fundamental de care suferim.

Materialismul și interesul personal, zice d. Lascar Costin, este plaga noastră socială. Patrie, virtute, sunt mofturi, niște cuvinte de paradă. Punga, punga și iar punga, iată crezul nostru politic. Nu avem educație politică. Ne lipsește patriotismul.

Un guvern ca să se ție la putere, oricât de onest ar fi, oricât de nobile intențiuni ar avea, trebuie să stea zi și noapte cu mâna în sacul țării și să împrăstie în toate părțile la favoruri , să azvârle la ciolane în toate direcțiile . Sprijinatorii *** cu termometrul în stomah*** el marchează o diferență*** guvernului și-l****² iată soarta partidelor. În loc de șapte miniștri pune șapte Dumnezei pe băncile ministeriale și iot fenomenele acestea întristătoare le vei vedea producându-se , pentru că aceleași cauze nu pot produce decât aceleași efecte.

Avem nevoie să regenerăm moravurile — continuă d. Lascar Costin —, să deșteptăm în inimile noastre sentimentul de patrie prin răspândirea instrucției în popor, prin ridicarea bisericeii, care întreține viața morală în om, prin alungarea luxului, izvorul tuturor corupțiilor și tuturor mișeliilor ; iar nu să pierdem timpul sfâșiindu-ne între noi. În orice partid se va zvârli omul astăzi, duce cu el bagajul său propriu: pasiuni, viciuri și calități. Amestecătură .

Când un deputat din majoritatea roșie declară că pentru coreligionarii săi politici punga, punga și iar punga e unicul crez politic, iar patria și virtutea sunt vorbe de paradă și mofturi; când declară că sprijinatorii guvernului au

termometrul în stomah, care, cum marchează în minus, trec în opoziție, că d. Brătianu trebuie să stea zi și noapte cu mâna în sacul țării și să azvârle la ciolane, când zice aceasta trebuie să fie crezut pe cuvânt .

D. Lascar Costin speră prea mult de la răspândirea instrucției în popor. Cauza răului e mult mai adâncă , ea e etnică . Elemente străine, îmbătrânite și sterpe s-au amestecat în poporul nostru și joacă comedia patriotismului și a naționalismului . Acestea, neavând tradiții, patrie hotărâtă ori naționalitate hotărâtă , a fost cu toate astea destul de numeroase pentru a putea pune mâna pe statul român. Conștiința că ele sunt deosebite de neamul românesc n-au dispărut încă; ele se privesc ca o oaste biruitoare într-o țară vrăjmașă .

De aceea nu-i de mirare daca întreaga noastră dezvoltare mai nouă n-a avut în vedere conservarea naționalității, ci realizarea unei serii de idei liberale și egalitare cosmopolite. A fost o finețe extraordinară de-a debita esența cosmopolitismului sub forma naționalității și de-a face să treacă toate elementele sănătoase și istorice ale trecutului sub acest jug caudin . Odată egalitarismul cosmopolit introdus în legile politice ale țării, orice patriot improvizat și de proveniență îndoiioasă a voit să stea alături cu aceia pe cari trecutul lor [î] li lega cu sute de rădăcini de țară și de popor. Dar acești oameni noi, acești patrioți căutau numai foloasele influenței politice, nu datorile. De ***³ formând plebea de sus, elementele autohtone ale țării dau repede îndărăt și în privire morala și în privire materială.

^{1,2,3} Text lacunar din cauza deteriorării ziarului.

O politică care ar avea de scop a reda elementelor istorice ale țării partea ce li se cuvine în dirigerea afacerilor publice ar face să dispară patrioții improvizați cu termometru cu tot.

[22 martie 1881]

IOAN GRIGORIE GHICA

O știre telegrafică din St Petersburg ne vestește că generalul de divizie Ioan Ghica, ministru plenipotențiar al României acreditat pe lângă guvernul M.S. Împăratului tuturor Rusiilor , a încetat din viață.

Generalul de divizie Ioan Ghica a fost fiul lui Grigorie Vvd Ghica, Domnul de neuitată memorie al Moldovei. Părintele său nu numai că făcuse din capitala Moldovei centrul de întrunire a tot ce poporul românesc avea pe timpul acela mai strălucit și mai inteligent, nu numai că împreunase împrejurul său pe un Negri, Panu , Alexandri, Const. Hurmuzache , Sturza, Cogălniceanu, Mavrogheni , Ioan Ghica, A. Laurian, Ralet ș.a. dar, fiind Domn, deci în perspectiva sigură a unei abdicări personale, s-a făcut în conferințele de la Viena și de la Constantinople reprezentantul ideii unirii Principatelor și a alegerii unui principe străin dintr-o dinastie suverană a Europei. O mare parte a averii sale a constituit-o în fond al Orfanotrofiei din Iași. Anastasie Panu , care a văzut în Grigorie Vodă Ghica pe adevăratul promotor atât al Unirii cât și al tuturor ideilor de reformă politică și socială, l-a proclamat în Adunarea ad-hoc „marele om al României”.

Fiul său, generalul de divizie Ioan Ghica, a fost deputat în Adunarea ad-hoc și la alegerea lui Alexandru Ioan I a votat dimpreună cu frate - său C. Ghica, fost consilier la Curtea de Casație , unirea personală a Principatelor , primul pas pentru Unirea definitivă.

Sub Vodă Cuza a făcut parte din mai multe cabinete, când ca ministru al afacerilor străine, când ca ministru de război. Între altele a făcut parte din cabinetul care a proclamat fuziunea ministeriilor Moldovei cu ale Țării românești și întrunirea Camerelor. Împreună cu Constantin Negri a elaborat memoriul justificativ în cestiunea mănăstirilor pământene , zise închinat. După abdicarea lui Vodă Cuza a fost viceprezident al Constituanței și ca atare a luat parte la votarea Constituției actuale, care poartă contrasemnătura lui în calitate de ministru, sub aceea a M. Sale Regelui.

Se știe că, în urma sosirii M. Sale Regelui, țara era amenințată de invazie din partea Porții. Generalul Ioan Ghica era pe atunci ministru de război al M. Sale. În această calitate el organiza apărarea țării, gata a întâmpina agresiunea posibilă a oștirilor Porții.

Numit mai târziu agent diplomatic al țării la Viena, a fost cel dendăi căruia Maiestatea Sa Împăratul Austriei i-au făcut primirea cu ceremonialul obicinuit persoanelor investite c-un caracter diplomatic oficial. Ca delegat în Congresul telegrafic internațional din Roma i-a dat acelui Congres o idee cu mult mai exactă despre țărilor române și despre statul român.

Anii din urmă ai vieții sale se disting prin deosebita gingășie a însărcinărilor diplomatice pe cari le-au avut, căci a fost reprezentant diplomatic al României la Constantinopol tocmai în acei timpi critici când armata rusească era în ajun de-a trece Prutul și după ce l-au trecut, încât , cu toate dificultățile situației, a stat, cu pericolul vieții sale chiar, neclintit la postul din Constantinopol până în momentul rechemării și a începerii ostilităților. În timpul campaniei a fost atașat pe lângă persoana M. Sale Împăratului Alecsandru II, luând însă parte activă la război. După război generalul avu a împlini o misiune și mai spinoasă, căci fu trimis ministru plenipotențiar la St Petersburg într-un moment în care relațiunile noastre diplomatice cu Imperiul țărilor nu erau nimic mai puțin decât normale, căci tocmai atunci se iscase conflictul așa numit al Arab-tabiei , care, din esces de zel din partea guvernului nostru, luase caracterul unei cestiuni de onoare militară

pentru Rusia, și tot atunci țara luase în cestiunea cesiunii Basarabiei singura atitudine ce i se cuvenea, cu toată disproporția dintre puterile noastre și acelea ale împărăției vecine. Oricine înțelegea ce delicată era poziția agentului nostru diplomatic în acel timp la St Petersburg și ar fi de datoriu ministrului respectiv de-a constata modul prudent și statornic cu care generalul Ioan Ghica și-a împlinit însărcinările sale.

Astfel nu e act al istoriei noastre contemporane, de [la] 1857 începând , la care generalul Ion Ghica să nu fi luat parte, nu e volum al *Cărții Verzi*, editate de Ministerul nostru de Esterne care să nu conțină mărturisiri de patriotism, activitatea și talentul diplomatic al răposatului.

Săvârșit din viață departe de pământul iubit al țării sale, el a murit de influențele climei aspre a capitalei Nordului, departe de cei cinci copii pe care-i lasă în urmă, departe de soția sa; căci o nestrămutată iubire de țară l-a făcut să sacrifice îndatoririlor sale până și interesele familiei și afecțiunile sale cele mai scumpe. Soția sa, nepoată a lui Alexandru Vodă Ghica, fost domn Țării Românești, ocupată cu îngrijirile ce reclama creșterea copiilor, n-a avut nici mângâierea supremă de-a asista la ultimele momente ale soțului ei.

Astfel se duc unul câte unul toți aceia cari au dat impulsul regenerării țărilor române.

E o datorie de recunoștință pentru noi de-a ne reaminti faptele bărbaților acelora mai cu seamă cari, cu dezinteresare deplină și în marginea puterilor lor, au contribuit la ridicarea patriei, căci rasa aceasta de oameni, pe care, după cuvintele Scripturii, D-zeu [î]i odihnește „în latrea celor vii și în corturile dreptilor”, devine din ce în ce mai rară.

Fie-i dar țărâna ușoară și amintirea pururea vie!

[24 martie 1881]

[„REPREZENTAȚIILE D-NEI GIACINTA PEZZANA-GUALTIERI... ”]

Reprezențațiile d-nei Giacinta Pezzana-Gualtieri merită a fi numite adevărate evenimente artistice. Cu toată măiestria rară și neajunsă cu care celebra artistă a jucat pân' acum rolurile principale din *Sora Tereza*, *Medeea* și *Dama cu camelii*, cu tot jocul de ansamblu, un model de înclăstare reciprocă a mișcărilor și a dialogului, totuși serile sunt puțin vizitate, stalurile și lojile în mare parte goale.

Acesta e un semn că publicul capitalei, chiar cel poreclit ca civilizată, nu a ajuns a fi capabil de-a pricepe arta adevărată, precum e incapabil de-a înțelege adevărul în genere.

În astă-seară trupa italiană va reprezenta pe *Maria Stuart*, tragedie în 5 acte de Friederich Schiller.

La început d-na Pezzana-Gualtieri va declama o poezie de ocazie intitulată: *Un salut României din Italia*.

Când atât de rar ni se întâmplă de-a se rătăci și pe la noi o rază de artă adevărată din Apus ar fi de datorie publică de-a onora reprezentațiile cu prezența sa, de ochii lumii măcar, chiar dacă nu e capabil de-a le 'nțelege . În adevăr, nu ne putem exprima îndestul în tristarea când vedem lumea grămădindu-se la operete, cafenele *chantantes*, și la alte viclăimuri ale Venerei vulgivate, și lipsind cu totul de la reprezentații de model, din cari poate învăța ce este arta adevărată.

Cititorul ne va îngădui acest ton de aspră muștrare, dar nu găsim un altul pentru a caracteriza nepăsarea cu care se-ntâmpină producțiuni dramatice de-o putere și o perfecțiune arareori văzute.

[24 martie 1881]

[„ZIARELE STRĂINE NE ADUC ȘTIREA ...”]

Ziarele străine ne aduc știrea că un număr de studenți români din Paris s-au declarat contra regatului și au aclamat cu entuziasm viitoarea republică română. Nu e greu a presupune că d-nii Vintilă C. Rosetti, Horia C. Rosetti, Calligari și Maniu vor fi fost între acești tineri, mai cu seamă că nu i-am văzut subscriși în telegrama de omagiu adresată de studenții din Paris M. Sale Regelui. Poate că reîntorși în țară și căutând slujbe, cari sunt ținta oricărui suflet patriotic, tinerii în cestie, având înainte-le perspectiva aurită în adevăr de-a deveni reversibili, se vor prosterna dinaintea tronului și vor concede că viața lor se încoronează printr-un decret de numire în funcție sau printr-o pensie. Poate că toată manifestarea contrarie regalității nu e decât o apucătură bizantină pentru a-și da relief și a cere cu atât mai mult (în piese sunătoare) pentru renunțarea de la preinsele principii republicane.

La noi în țară vorba, fraza „libertate, egalitate, fraternitate” a ajuns o marfă și scumpă și lesne de plăsat. Astfel un pretins „abis între M. Sa și țară” s-a umplut c-un post de guvernator la Banca Națională; republica din Ploiești s-a monarhizat prin postul de adiutant și prin funcția de cămăraș la saline; deci se poate prea bine ca telegramele către Rochefort și manifestațiile contra regalității să fie numai preambulul, menajat de timpuriu, pentru intrarea pe calea monarhică a directoratelor de bănci și de drum de fier, căci singurul mod de-a face carieră la noi în țară e pe de o parte lesne de învățat de la maeștrii bătrâni pe cari - i avem, iar pe de altă parte el nu exige nimic de la cei ce-l practică: nici muncă, nici caracter. Va să zică tot ce poate fi mai ieftin.

Nu tot astfel e poziția adevăraților republicani și adevăraților socialiști. În urma călătoriei **I**. S. I. Principelui moștenitor al Germaniei la St Petersburg, Reichsratul german discută o înăsprire a măsurilor contra democrației sociale și proclamarea stării de asediu în Lipsca și poate și în alte centre industriale. În Anglia socialistul Most, lucrător german care-n foaia „Libertatea” a propagat regicidul, a fost condamnat la mai mulți ani de închisoare. Cu toate măsurile ce se prepară, tonul socialiștilor nu este mai puțin blând, ci el se urcă până la justificarea mijloacelor violente pe cari democrația socială le întrebuițează.

În Parlamentul Germaniei, discutându-se măsurile luate de guvernul prusian și de cel din Hamburg în contra socialiștilor, deputatul Bebel, cunoscut ca unul dintre șefii partidului socialist, a adresat Adunării între altele următoarele cuvinte:

Ministrul face partidului nostru imputarea că e revoluționar, internațional și ateist. Eu nu o tăgăduiesc deloc aceasta, și am declarat-o pe față și altădată în Reichstag, că pe teren politic voim republica, pe teren economic socialismul, pe teren bisericesc ateismul. Pentru ceea ce am zis iau responsabilitatea deplină. Partidul nostru este revoluționar după natura lui, dar revoluționar în sensul că încercăm să dăm întregii ordini sociale o nouă bază. Nu e necesar ca această țintă s-o ajungem pe cale violentă. Din contra, dorim calea reformei, calea legislațiunii și dv. singuri sânteți de vină dacă această cale se părește. Ne-am silit printr-un șir de propuneri de-a reforma legislațiunea actuală, dar toate propunerile noastre au fost respinse ca inadmisibile. Împrejurarea aceasta și decretarea legii contra socialiștilor au produs în adevăr în mulți dintre partizanii noștri convingerea că e exclusă orice posibilitate a unei procederi legale. Ne-ați răpit toate drepturile civile, ne-ați luat libertatea presei și a întrunirilor, ne-ați restrâns libertatea personală într-un mod care primejduiește existența noastră. Perpetuu control polițienesc sub care stăm primejduiește până și relațiunile noastre de afaceri. .. Admit că întemeiată imputarea ateismului care se face partidului nostru și iau responsabilitatea asupra-mi. Cu toată atitudinea de principiu pe care-o are partidul, suntem departe de [a] exercita asupra cuiva presiune în privința bisericească. Când s-a pus în partid propunerea de-a ne lepăda de biserică ea n-a găsit decât prea puțini aderenți.

Dar cum ne puteți, face răspunzători pentru ateism? Oare noi l-am inventat, noi l-am întemeiat pe baze științifice? Un om din treapta socială a d-lui ministru, baronul Holbach, prin cartea Systeme de la nature precum și La Mettrie au contribuit mai cu seamă la răspândirea ateismului. Chiar Frederic II, regele Prusiei, avea înclinațiuni ateiste, precum și Iosif II.

Istoria ateismului se poate urmări până la vechea filozofie grecească, și o luptă intelectuală care ține de 2000 de ani vrea s-o suprimă cu măsuri polițienești un ministru care va fi dat uitării a doua zi după ne - și va părești postul? O asemenea armă se va sfărâma ca sticla de granit.

Dar asupra atentatului din San Petersburg numai foaia „Sozialdemokrat” a vorbit astfel?

Tot astfel, ba mai aspru chiar se rostesc foile ultramontane precum „Vaterland” din Munich și „Mainzer Journal”. Eu nu găsesc nimic surprinzător în toate acestea. Reprezentanții fanatici ai bisericii nu s-au sfiit de nici un mijloc față cu adversarii lor. Vă amintescuciderea lui Enric al III [-lea] printr-un călugăr credincios.

— (Voci din centru). *N-a fost credincios.*

— *Domnilor, n-o pot aprețea aceasta, căci sunt ateist (ilaritate) . și cine nu știe că papa Clement IV a murit de moarte nenaturală ; pentru că desființase Ordinul Iezuiților. Nu socialistii sunt aceia cari au predicat dintru început regicidul. Ni s-au atribuit nouă Hodel și Nobiling , dar până astăzi se refuză de-a publica procesele verbale care - ar fi s-o probeze aceasta. Aduceți-vă aminte de atentatele asupra lui Friedrich Wilhelm IV și atentatul din 1866 asupra principelui Bismarck. Blind desigur nu era socialist. Se vorbește totdeauna despre scârba pe care ar fi producând-o un asemenea eveniment asupra întregii societăți culte. Spre a caracteriza această aserțiune amintesc că în vremea aceluia atentat circula în Germania de sud o gravură pe care într-un colț era Blind , ochind cu revolverul , pe alt colț principele Bismarck. Între cele două persoane era zugrăvit dracul cu coadă și picior de cal, care cu o mână prindea glonte , cu alta făcea un gest de apărare. Dedesupt stătea scris: „Stăi! Pe ăsta nu-l iei tu, ăsta e al meu” (mare ilaritate) .*

Mai observ că ceea ce zicem noi socialistii acum e departe ca cerul de pământ de ceea ce scriau în acest înțeles oameni ca Freiligrath , de Sallet și actualul consilier de curte d. de Gottschall . Oare Schiller nu sărbătorește în Guillom Telluciderea tiranilor? Oare în gimnaziile noastre, la studiul istoriei, nu ni se reprezintă scăparea țării de tirani ca o faptă lăudabilă? Nu suntem profesori și n-avem influență asupra învățământului , dar ministrul instrucției ar fi putut să corijeze în această privire studiul istoriei antice.

Cât de seducătoare în adevăr par asemenea argumentațiuni ! Sofisma n-a infirmat-o în mod concludent decât sentința dată în Londra contra lui Most.

Nu e vorba aici, zice Sir W . Harcourt în Camera Comunelor, de o crimă în contra unei țări străine, ci de o crimă comisă înlăuntrul țării. E o atingere a moralei publice de-a predicauciderea în contra cuiva, oricine ar fi acela. Guvernul nu și-ar fi înțeles misiunea dacă ar fi permis ca să se abuzeze de azilul unui stat liber pentru propagarea uciderii.

Toate datele istorice citate de d. Bebel nu dovedesc teza că ar fi existat vrodată un partid în lume care să aibă înscris în programul său principiul regicidului sau principiul uciderii în genere. Enunțarea unui asemenea principiu e deja o vină ce merita pedepsită, după opinia țării celei mai libere, a Angliei.

Cu toate astea cu principiile lui Bebel ne va amenința pătura nouă de patrioți de meserie pe care-i vom primi peste câțiva ani din Paris.

[25 martie 1881]

[„DIN MEMORIILE ... ”]

Din memoriile principelui de Metternich se constată că acest om de stat prevăzuse mișcarea latentă care o să fie obiectul principal de preocupățiune a Europei actuale. Ceea ce constată principele acum o jumătate de secol, fără să-și poată da seama de cauzele ce aduseserestarea de lucruri, era o creștere enormă a exigențelor economice ale clasei de mijloc și o sporire a pauperismului , ce devenea cu atât mai simțitor cu cât cultura se întindea mai mult în clasele de jos. În adevăr, în vechile clase precum ni le transmisese evul mediu nici capital, nici muncă nu erau o marfă în acel grad în care sunt în zilele noastre. Țăranul era legat prin raporturi juridice tradiționale de proprietatea mare; viitorul copiilor lui, îngust viitor poate, era asigurat; despre proletarizarea lui nu era nici vorba. Meseriașii erau legați de breslele lor și a deveni calfă nu însemna pe atunci numai o îmbunătățire a stării materiale a lucrătorului , ci un rang social, o demnitate oarecum. În genere calfa devenea mai târziu tovarăș la parte a maistrului său, poate și cinstit ginere. Dijma de la produsele cari se făceau în adevăr și trebuiau prestate in natura, nu în bani, nu erau asemenea decât o tovarășie la parte.

Cu toată strămtoarea unor asemenea relațiuni cată să recunoaștem că nu se producea mai mult decât trebuia, că munca, de bine de rău, era totdeauna retribuită și o măiestrie nu se năștea în mod artificial, ci numai atunci când era trebuință de ea. Cantitativ se producea cu mult mai puțin, dar luxul acelor timpuri era un lux solid, durabil și calitatea înlocuia cu de prisos cantitatea . Această lume îngrădită , în care nici un om nu rămânea să plutească ca frunza pe apă, în care fiecare își avea în clasa sa apărătorul natural, au încetat

deodată cu Revoluția Franceză. Nemaicrezând oamenii în ordinea, divină, care nu era decât un nume pentru

organizația naturală de atunci, au preferat egalitatea oricărei alte considerațiuni, au preferat-o scutului ce și-l crease în contra concurenței superficiale, au nivelat orice deosebire de clase și au proclamat banul ca unică măsură pentru oameni, pe orice cale ar fi fost el câștigat . Banul de atunci încoace a trebuit să devie o marfă foarte căutată de vreme ce el începu a ține loc de talent, de caracter, de muncă, de orice calitate și predispoziție înăscută în fine. Cestiunea socială nu are așadar înțelesul ei actual decât din momentul în care omul a încetat de-a mai fi membrul unei comunități economice, de când egalitatea a dat banului o însemnătate pe care n-o avea înainte, de când munca, măsurată înainte după norme tradiționale și bazată pe o perpetuă reciprocitate de îndatoriri, a devenit o marfă care se cumpără în piață ca oricare alta. În urma concurenței libere și universale puțința de-a se produce mai ieftin o serie de obiecte în cine știe ce colț al pământului primejduiește la un moment dat milioane de existențe în alt colț al pământului ; fluctuațiunile prețului muncii zilnice ia lucrătorului orice siguranță, orice încredere în ocupațiunea lui.

Nu e dar de mirare dacă mișcarea socială, cu aberațiunile ei politice, e atât de profundă și de primejdioasă, pentru că fondul ei e economic. Cine va urmări bine firul istoriei va observa că toate reformele și revoluțiile numite politice au o origine socială, că războaiele au cauze economice, că nașterea sau stingerea religiunilor chiar stă în legătură cu motive economice.

În vederea dar a măsurilor propuse de Germania pentru suprimarea mișcărilor socialiste , cari în Rusia au forma specială a nihilismului, nu se vor uita fără îndoială cauzele asupra fenomenelor, căci ideile politice eronate, deși există pretutindenea, nu prind rădăcină și nu au vigoare decât acolo unde cauzele economice le dau un teren priincios .

Asupra cestiunii măsurilor comune de luat în contra mișcărilor socialiste „Journal des débats" se exprimă în modul următor:

Propunerea Windhorst asupra regicidului și estradițiunii asasinilor politici a fost prezentată luni în Reichstag... În tânrul regat al României s-au prezentat în Senat un proiect de lege din inițiativa parlamentară ce stipulează espulsiunea străinilor cari ar compromite interesele statului. Există, se vede, într-o parte a Europei o mișcare vie de reprobatiune în contra regicizilor și revoluționarilor cari abuzează de dreptul de azil pentru a propaga asasinatul politic. Ici mișcarea se manifestă prin proiecte de legi specioase , dincolo prin urmărirea jurnalelor, dar nu e încă cestiune de-a propune ferm o ligă internațională contra revoluționarilor cosmopoliți . Această propunere se va produce poate și s-a anunțat că cancelarul Imperiului german are de gând a lua inițiativa. Dacă nouitatea aceasta se va confirma, statele solicitate de-a intra în Sfânta Alianță de la 1881 se vor putea întreba dacă legile lor le înarmează îndeajuns în contra apostolilor asasinatului; dar consimțitor ele a colabora la redacțiunea unui drept public european și a-l lăsa să se aplice la ele numai pentru că Germania e bântuită de socialism și Rusia minată de nihilism?

Iată întrebarea gravă a foii franceze, care merită toată atenția. Dacă cauzele interne și locale ale propagării ideilor revoluționare vor rămâne permanente , legi speciale aplicate în țări unde acele cauze nu există nu vor folosi mult în contra mișcării.

[27 martie 1881]

MOARTEA ÎN DINASTIA RUSĂ

Dinastia Holstein - gottorp este o familie tragică, mai tot așa de fatală ca și familia Atrizilor . Misterioasă sau sângeroasă , moartea se manifestă aci prin lovituri cari pun în mirare mințile. Totuși această familie este glorioasă, căci, pe lângă prinți mai mult ca mediocri , ca Petru III și Paul I, ea numără, patru suverani cari vor ocupa un mare loc în istorie, deoarece, prin actele lor, au meritat stima națiunii rusești și a Europei întregi; aceștia sunt Caterina II, Nicolae I și nenorocitul Alexandru II, care căzu sub bombele nihilistilor.

Se știe că la moartea împărătesei Elisabeta, întâmplată la 25 decembrie 1761, dinastia Romanoff, fondată la 1613 de către Mihail III și stinsă de curând , fu definitiv înlocuită printr-o dinastie nouă. Nepotul împărătesei, prințul de Holstein - gottorp , pe care-l adoptase , îi succedă sub numele de Petru III. Crescut în Germania, adorator al lui Fridiric cel Mare, noul împărat întâlni îndată o mare ostilitate în nobilimea armatei,

singurul corp ce forma pe atunci națiunea și societatea rusă. El era violent de caracter, dar, ceea ce displăcea mai

mult rușilor, el n-avea încredere decât în germani, din cari își forma garda sa particulară . Ce e mai mult, el voia să îmbrace pe soldații ruși după moda prusiană și vechiul partid militar vedea într-însul un inamic. Afară d-asta el succeda unei suverane a cărei domnie fusese relativ dulce și el se anunța ca un tiran excesiv și capricios . Nici nu se făcuseră încă ultimele onoruri pentru Elisabeta și deja se conspira în contra lui Petru III și moartea lui era oarecum decisă . Petru III era căsătorit cu Sofia augusta Frederica de Anhalt - zerbst , care în urmă a domnit sub numele de Caterina II și pe care istoria a numit-o „Mare”. Această princesă, una din cele mai frumoase persoane ale Curții rusești, nu era deloc absolut fidelă bărbatului său, dar și acesta-i dedese un exemplu și o scuză, așezându-se foarte pe față cu niște femei cari nu erau de talia ei nici ca frumusețe , nici ca inteligență. De când rezoluțiunea , de-a se scăpa de Petru III intrase în creierii unor generali și ai unor boieri ruși nici unul din conjurați nu se gândea la tânărul fiu al prințului domnitor, marele duce Paul, chemat la tron prin ordinea de succesiune; ei îndată se gândiră la împărăteasa și aceasta a fost o idee foarte naturală în urma fericitei domnii a Elisabetei . În fine prințul moștenitor împărțea , ca și tatăl său, nepopularitatea momentului, pe când ridicarea Caterinei dădea asasinării lui Petru III caracterul unei revoluțiuni și, de altă parte, concilia toate interesele, toate opiniunile, favorizând totodată ambițiunea acelor cari au îndeplinit faptul.

În numărul viitor vom descrie uciderea acestui țar.

[27 martie 1881]

ASASINAREA LUI PETRU III

După cum am spus deja, câțiva generali și boieri ruși nemulțumiți hotărâseră să se scape de Petru III. Comitele Panin era sufletul complotului . Locotenentii săi au fost hățmanul comitele Rasumovski și generalul prințul Wolkonski . Nu era decât un interval de câteva zile între conceperea ideii și executarea ei. Memoriile timpului au în acest punct preciziunea unui act de acuzațiune și e destul de remarcabil că cineva este mai bine instruit astăzi asupra celor petrecute în iulie 1762 la Peterhof decât asupra multor fapte recente . Și, cu toate acestea, nu erau nici ziare, nici telegrafe ; însă moravurile politice rusești erau imprimate încă cu atâta tărie încât complicitatea la un fapt de această importanță era considerată ca un serviciu de stat și ca un titlu la cele mai mari onoruri. Deci, miercuri la 7 iulie, comitele Panin [î] și comunică intențiunea lui Rasumovski și Wolkonski . Se decise ca să facă pe Petru III a veni de la Peterhof la Petersburg, spre a trece în revistă garda, al cărei spirit era devotat complotului , și ca lovitura să se execute la 9 iulie. La 8, Petru III, simțind despre ceea ce se plănuia , făcu să se aresteze un căpitan de gardă, numit Passek , și ordonă să se înceapă o instrucțiune în contra lui. Această arestare determină pe comitele Panin să grăbească evenimentele; el făcu pe Catarina să vină în secret de la Peterhof , unde petrecea cu împăratul, și făcu să fie recunoscută ca suverană din partea gardei , a regimentelor de Ismailov , de Preobrajenskoj și de Semenof . Deci revoluțiunea se îndeplini fără zgomot și a doua zi, la 9, Senatul, Sf. Sinod și toți boierii prezinți o aproară fără nici o dificultate . Rămânea Petru III. După o încercare în contra Cro [n]ștatului , el renunță la coroană, cerând drept singură grație ca să i se lase amanta, contesa Woronzoff , o bibliu, un violon , câteva romanuri, negrul și căele său favorit. Însă el trebuia să moară. Mai întâi fu internat la Ropscha , domeniul imperial situat nu departe de Petersburg. Bulau narează astfel moartea lui Petru III: „Petru căzu bolnav și Catarina [î] i trimise un medic german abil cu numele Luders . Poate că trimiterea acestui medic a avut un motiv lăudabil , căci altcineva a procurat vinul de Bourgogne otrăvit adus de Alexandru Orlof la Ropscha . El era însoțit de Grigorie Orlof , de cel mai june din prinții Boreatinski , de Teplov , de comedianul Wolkof și de un curier de cabinet. La Ropscha încredințară secretul și lui Boreatinski senior, sergentului Engelhardt și la doi soldați din gardă. Teplof și Alexandru Orlof se duseră la Petru care, pe jumătate dezbrăcat, ședea lângă o masă pe care desemna un plan de fortăreață. Ei [î] i anunțară că în curând au să-l pună în libertate și-i cerură permisiunea să șadă cu dânsul la masă dimpreună cu frații Orlof și Boreatinski . El primi cu plăcere și însuși ceru, să bea vin de Bourgogne . Dar d-abia înghițise un pahar și simți că l-au otrăvit. Atunci începu să se tânguiască amar. El ceru lapte, ce i se și dete, și îndată provocă multă vărsare . Ucigașii se depărțară pentru câteva minute spre a se consulta; apoi intrară iarși împreună și Alexandru Orlof deodată apucă pe Petru de gât . Dar acesta sări iute în sus și, apărându-se , [î] i zgârie fața. „Ce ți-am făcut?” îl întrebă Petru. Orlof îl lăsă și începu să umble prin casă, ca un om care nu mai știe ce face. În fine asasinii se aruncară toți deodată asupra lui Petru III, târându-l spre pat spre a-l sufoca sub perini. Dar el se ținea bine. Atunci îl aruncară pe un fotoliu și de aci la pământ . Petru zbiră în mod îngrozitor. Boreatinski luă o

șervetă , făcu un nod și i-o aruncă de gât . Asasinii , cari erau deasupra lui și-i țineau mâinile și picioarele, se puseră cu genuchii pe corpul și pieptul lui. După aceasta Engelhardt strânse nodul șervetei !

Alexandru Orlof plecă îndată călare la Petersburg și ceru să vorbească împărătesei, la care era serată și multă lume. Ea tresări văzându-l și Orlof [î]i spune, în termeni echivoci , că Petru a murit natural de un atac de apoplexie. Ea se plânse că, un asemenea accident s-a întâmplat în niște împrejurări cari puteau da ocaziune la bănuieli și trimise după Panin . Acesta fu de părere ca să se ascundă lucrul și să se publice numai a doua zi. Deci Caterina intră în salon ca și cum nu era nimic și reluă liniștită firul istoriei ce era să spună când au venit s-o deranjeze ... A doua zi, din contră, luă mare doliu. Se publică un manifest în

care moartea ex 'mpăratului se atribuia unei colice hemoroidale . Un medic fu însărcinat să declare într-un proces verbal că Petru avea un polip în burtă. Indiciile morții violente erau evidente, mai ales la gât , unde nu s-au putut ascunde decât prin ajutorul unei cravate de o mărime extraordinară. În noaptea de 18 spre 19 iulie cadavrul fu transportat la mănăstirea Sf. Alexandru Newski , unde oricine era admis să-l vadă a doua zi. Bătrânul mareșal Trubetzkoi nu s-a putut opri să nu strige: „Vai, Petre Fedorovici , ce mare cravată ți-au pus!" Și era p-aci s-o desfacă dacă nu-l împiedecau garzii. La 21 iulie, cadavrul, a cărui față devenise cu totul neagră, s-a depus în groapa sepulcrală de câtră patru lachei de curte. S-a uitat să se celebreze , pentru pacea sufletului răposatului, serviciul divin obicinuit; o uitare ce a autorizat pe pseudoprinți a pretinde că Petru III era încă în viață".

[28 martie 1881]

[„DEMULT ERA VORBA ... "]

Demult era vorba în Cameră de-a se îndoii lefile miniștrilor. În sfârșit , în ședința de la 23 martie, cu ocazia discuției bugetului Ministerului de Justiție, d. G . Vulturescu a propus un amendament ca, pe lângă leafa de 1 500 l., să li se mai dea miniștrilor o diurnă de 1 500 l. Comisiunea bugetară a admis numai 750 l.

D. A. Lahovari a combătut aceasta propunere pe argumentul

că, nu se pot spori apunamentele miniștrilor fără a se spori și lefile celorlalți funcționari, iar acestea nu se pot spori fără a strivi pe contribuabil. S-a zis adeseori că este bine ca într-o societate democratică ca a noastră *un om de geniu*, dar care nu are avere, să poată ajunge a guverna țara. Dar acest argument nu mai este bun astăzi; el e fals și în drept și în fapt. Este fals în drept pentru că țara nu poate fi silită să plătească ceea ce nu poate și nu poate să aibă alte considerațiuni la fixarea lefilor decât forțele sale contributive . Este fals în fapt pentru că nu este numai partidul conservator bogat în țară, ci din contra.

D. Vulturescu a invocat ca argument pentru amendamentul său sinecurele ce și le-a creat trinitatea Stătescu - kalinderoglu-fălcoianu . Miniștrii au lefi mai mici decât funcționarii inferiori , zice d-sa. Așa de ex. directorii drumurilor de fier, acela al monopolului tutunurilor etc. au apunamente cu mult mai mari decât ale miniștrilor.

Cine strică? Oare, dacă am căuta, nu s-ar găsi trei români mai speciali și mai iefteni pentru directoratul drumului de fier decât nulitățile advocățești Stătescu - kalinderoglu și cotitorul de buți Fălcoianu?

D. Mărzescu zise: „Va veni pe banca ministerială, prin încrederea țării, un om care n-are mijloace. Întreb cum țara n-are să-i dea mijloace de existență după munca sa și după înălțimea postului ce acel om [î]l ocupă?" D. Mărzescu mai constată curiosul și unicul fapt că deputații au luat, în timpul Camerei de revizuire, diurne în vremea vacanțelor de la 11 iulie până la 11 august.

Noi am observa d-lui Mărzescu că există un mijloc foarte sigur, atât pentru oamenii de geniu cât și pentru cei ce n-au mijloace, de-a nu avea nevoie de-o sporire a apunamentelor sau de diurnă în timp de vacanțe . Acest mijloc e de a munci, de-a nu face politică și de-a nu se face miniștri, ceea ce geniile nici nu se prea fac. Dar vicleni comuni, cari nici idee au de țintele unei politici serioase, oameni ruinați prin joc de cărți și cari nu mai găsesc mijloace oneste de trăit, aceia în adevăr [î]și fac din politică o negustorie și admit să vadă cât se poate de scump plătită negustoria lor de fraze.

Dar nu de opiniile d-lor Mărzescu și Vulturescu e vorba; dumnealor ar lua oricât li s-ar da, fără mult scrupul, mai ales când s-ar bucura de... încrederea țării. E vorba de comedia lăcrămoasă și sentimentală ce-a jucat-o d. Brătianu cu ocazia aceasta.

Iacă ce zice între altele d-sa:

Spunea onor. d. Lahovari că amicii d-sale politici au stat pe această, bancă 5 ani cu această leafă. Așa este dar și partidul liberal *a stat zecimi de ani în exil*, în pușcărie; cei mai mulți *și-au pierdut stările*, mulți au și *murit*; și, după cum am făcut acele sacrificii, *să știți că avem să mai facem și acest sacrificiu* încă câteva luni până ce vom putea veni cu măsuri generale, ca să nu aibă acum efectul că se fac sporiri de lefuri în urma proclamării regatului, și pentru ca să nu dăm subiecte de combatere prin jurnalele d-lor și în această, privință (*aplauze*).

Am dori să, știm ce stare a pierdut d-nul Brătianu? Cea pe care n-a avut - o ? Cât despre exil, am dori să știm câtă pensie lunară plătea sultanul fiecărui martir patriot la Brussa și de ce fel era cataiful și baclavaua ce reprezenta pâinea amară a exilului ? Mulți au și murit, zice d. Brătianu. D-zeu să-i ierte, zicem noi. Pagubă mare pentru țară desigur nu e, din contra, câștig ; avem câteva pensii reversibile și câteva reputații uzurpate mai puțin. Afară de N. Bălcescu nu e păcat de nici unul, absolut de nici unul. Ar putea să moară și Serurie și Carada și Cariagdi și toți . . . n-aibe grijă — două zile după moarte-le țara nu va simți nici câtu-i negru sub unghie lipsa dumnealor. Asemenea produse de fabrică, 13 la duzină , a căror inteligență nu consistă decât în șiretlic comun, precum îl are orice zaraf evreu și orice samsar grec din Brăila, asemenea capete lipsite de orice adâncime și de rezonanță, asemenea caractere meschine se găsesc pe toate ulițele. După lăcrămoasele vorbe prin cari da a se înțelege că dumnealui și-a pierdut starea pe care n-a avut - o , că dumnealui a fost cel care a mâncat în restauranturile cele mai elegante ale Parisului pâinea amară a exilului , înduioșarea și entuziasmul clicei s-a suit la culme,

Comedie!

Două zile după asta același d. Brătianu a revenit asupra sporului lefii . D-sa s-a sacrificat pe sine, dar nu poate sacrifica pe interesantul ministru al externelor și pe cel și mai interesant al războiului. Acești doi d-ni sunt ținuți să dea mese și zaifeturi , unul diplomației, celalt corpului ofițeresc , deci, pentru aceasta, le trebuie numaidecât câte 12000 franci pe an de fiecare. Atâta aștepta Camera. Se puse imediat întrebarea de ce numai acești doi privilegiați să aibe adaos la leafă, de ce nu și ceilalți cinci, D. Costinescu, onorabilul, declară imediat în numele comisiei bugetare că primește această sumă de 12000 franci de fiecă minister pe an și propunerea aceasta se votă în aceeași Cameră în care, cu două zile înainte, d. Brătianu refuzase diurna de 750 fr. pe lună.

În timpul discuției și votului d. Brătianu dispăru în culuarele Camerei și, pe când d. Costinescu, cu toate retorica și logica ce-o poate învăța cineva în patru clase primare, [î]și rostea de la tribună cuvintele sale dulci ca mierea, prin care se proba că cei șapte miniștri cari fac fericirea României nu sunt îndestul de bine plătiți cu 12 000 fr. pe an și că 30 000 fr. ar fi de - abia , de - abia echivalentul activității lor patriotice, tot pe atunci cele șase capete de pe banca ministerială țineau isonul , dând semnele cele mai puțin echivoace de aprobare. În fine această dezgustătoare comedie se sfârși și se hotărâ că, pentru a avea fericirea de-a fi guvernată de asemenea genii, România mai poate plăti încă. 100.000 fr. pe an.

S-a zis într-un timp că Franța e destul de bogată ca să-și plătească gloria.

România, deși foarte săracă, e drept să plătească slăbiciunea de-a se lăsa batjocorită, de asemenea ilustrațiunii.

[29 martie 1881]

MOARTEA CATARINEI II

Catarina II a domnit treizeci și patru de ani; ea a dat Rusiei ce-i lipsea în concertul european, o greutate asupra afacerilor, și Europa numără. o putere mare mai mult. Această femeie — mai mult femeie decum își poate cineva închipui sub raportul slăbiciunii de inimă sau de simțuri — a îndeplinit minuni. Însa această femeie era dotată cu o politică de prima ordine; ea a avut favoriți , n-a avut niciodată un stăpân și, rațiunea de stat impunându-i obligațiunea de văduvie, a servit admirabil capriciele sale feminine și datoriele politice. Urcându-se pe tron, după cum am narat , la 9 iulie 1762, ea a murit în modul următor, la 6 noiembrie 1796. Istoria morții sale, zice „Figaro ”, o împrumutăm din memoriile secrete asupra Rusiei scrise de maiorul Masson , din grenadirii marelui duce Alexandru. La 4 noiembrie împărăteasa se retrăsese , din saloanele în cari era adunată lumea ce petrecea, ceva mai curând ca de ordinar, simțind, cum zicea dânsa , colici ușoare, pentru că a râs prea mult.

A doua zi se sculă la ora obicinuită și chemă pe favoritul său, care rămase un moment la dânsa . Apoi ea expedie câteva afaceri cu secretarii săi, iar pe cel din urmă care se prezentă îl trimise să aștepte în anti - cameră , zicându-i că-l va chema spre a termina lucrarea. El așteptă un timp oarecare, însă valetul Zaharia Constantinovici ,

neliniștindu-se că n-aude nici un zgomot în cameră, deschise în fine ușa. El văzu cu spaimă pe împărăteasa răsturnată între cele două uși ce conduceau din alcovul său spre garderobă . Ea era deja fără cunoștință și fără mișcare. Alergară la favoritul , care locuia dedesubt ; fură chemați medici, tumultul și consternațiunea se răspândiră în toată casa. Întinseră o saltea aproape de fereastră și o culcară acolo; [î]i lăsară sânge , o spălară și făcură tot ce se obicinuieste în asemenea cazuri și aceste mijloace avură efectul lor ordinar. Ea trăia încă, inima-i bătea, dar nici un semn de mișcare. Favoritul , văzând această stare desperată, înștiință pe comitele Stoltykow și Besborodko și pe alții. Fiecare în parte se grăbi a trimite un cuirier la Gatschina , unde se afla marele duce Paul. Cu toate acestea familia imperială și restul palatului nu cunoștea starea împărătesei. Însă, aceia pe cari întâmplarea sau postul lor [î]i făcuse să vadă această stare se grăbiră a anunța evenimentul familielor și amicilor, căci moartea împărătesei era privită drept epocă a unei revoluțiuni extraordinare în stat, din cauza caracterului marelui duce Paul și a proiectelor sau dispozițiilor pe cari se presupunea că le are Caterina. Era deci foarte important de a putea cineva lua din capul locului dispozițiunile sale; astfel Curtea și în curând orașul ajunseră într-o agitațiune și într-o așteptare foarte alarmantă . Cinci sau șase curieri , cari sosiră mai deodată la Gatschina , nu aflară acolo pe marele duce; el plecase câteva verste mai departe, să vadă o moară ce se zidea. Știrea îl izbi ca și cum ar fi fost foarte bună sau foarte rea, deoarece extremele se ating și se aseamănă: câteodată nu poate cineva distinge bine efectele. El [î]și veni iute în fire din tulburarea sa și puse mai multe întrebări curierilor , dete ordine pentru călătoria sa, pe care o făcu așa de cu grabă încât în trei ore sosi la Petersburg pe înserate . El află palatul în cea mai mare confuziune . Prezița sa adună împrejurul-i câțiva miniștri și câțiva curteni; ceilalți dispăruseră . Favoritul , plin de frică și de durere, părăsise frânele imperiului; boierii, ocupați de urmările ce ar avea acest eveniment subit , [î]și aranjau afacerile lor particulare. Paul, urmat de toată familia sa, se duse lângă mamă-sa , care nu dete nici un semn de cunoștință la aspectul copiilor săi adunați. Ea era imobilă pe saltea , fără semn de mișcare aparentă. Marele duce Alexandru, prințesele izbucniră în plânsete , formând în jurul ei tabloul cel mai atingător. Marile ducese , cavalerii și Curtea rămaseră îmbrăcați și în picioare toată noaptea, așteptând ultima suflare a împărătesei; marele duce, cu fiii săi, treceau din când în când la dânsa , spre a fi martorii aceluia moment; și ziua următoare trecu în aceeași agitațiune și așteptare. Paul, pe care nu-l atingea așa mult durerea de-a pierde o mamă care-l iubise așa de puțin, se ocupa a distribui ordine de detalii, preparând totul pentru venirea sa la tron. El dădea acestui mare act din viața sa aceleași îngrijiri cum dă un director de spectaclu mașinelor și culiselor sale înainte de-a se ridica cortina. Catarina respira încă și nimeni nu se mai gândea deja decât la schimbările ce aveau să se facă și la acela care era să, o înlocuiască. O mulțime nenumărată de carete erau împrejurul palatului și ocupau stradele ce conduceau acolo; toți câți cunoșteau lucrul petrecură toată ziua aci, așteptând să vadă ce are să se întâmple . Mulți credeau că Catarina murise deja, dar că rațiuni politice făceau să se ascundă moartea. Cu toate acestea este adevărat că ea era încă într-un fel de letargie : remediile ce i se administraseră produsese rău efectul natural; ea chiar mișcase un picior și a strâns mâna unei femei din casă; „dar din fericire pentru Paul ea pierduse limba pentru totdeauna”. Pe la zece ore seara se păru că, prinde putere deodată și începu să strige grozav. Familia imperială alergă iute lângă dânsa ; însă, prințesele fură depărtate de la acest spectacol spăimântător . În fine Catarina dete un țipăt plângător , ce fu auzit în apartamentele vecine, și muri după o agonie de treizeci și șapte ore.

Vom mai adauge numai atâta că maiorul Masson, francez de naștere și om, de o mare fineță, ca ofițer al marelui duce Alexandru, a asistat la agonia Catarinei celei Mari. Memoriile sale n-au apărut decât la 1801, după ce s-a întors în Franța.

[29 martie 1881]

[„HABEMUS PAPAM ...”]

Habemus Papam . Cu ocazia dezbaterii bugetului Consiliului de Miniștri d. N. Fleva , marele om, a propus în sfârșit înființarea unui cancelar pe malurile Dâmboviței , care să fie totodată prezident al Consiliului de Miniștri. Am cam vorbit pân' acum , mai mult în bătaie de joc, despre Bismarck sau Cavour al României; ni s-a făcut pe plac, îl avem. Constituția o datorim, după mărturisirea d-lui C.A. Rosetti, unei nopți de insomnie a ilustrului Carada (ce minunată trebuie să fie o țară a cărei lege fundamentală e iscodită de Carada!) pe cancelar îl datorim unei fericite inspirații a d-lui Fleva , om cunosător întru ale trebuințelor vechii Țări Românești, care știe ce va să zică cancelar în

trecutul nostru istoric, mai ales de la descălecatul ciorilor încoace.

Înființarea cancelarului se datorește următorului proiect de lege:

Art. 1. Președintele Consiliului de Miniștri poate fi ministru *fără portofoliu*. Onorariul său în asemenea caz va fi ca și al celorlalți miniștri.

Onorariul și cheltuielile de reprezentare se vor hotărâ prin legea bugetară. Art. 2. Atribuțiunile și răspunderea ministrului președinte rămân astfel cum sunt regulate și pân' acum de legi și uzurile constituționale.

Ce minunată e instituția Flevilor pe lumea aceasta ! Bietul d. de Bismarck a trebuit să bată pe austriaci, să unească Germania de Nord, să bată pe franceji, să unească toată Germania, păstrând cu toate acestea cele mai însemnate din formațiunile ei monarhice, a fost silit apoi de a crea organe comune tuturor guvernelor Germaniei, Reichstag, Consiliul Federal , cancelaria Imperiului, și a trebuit în fine ca el să devină șeful acelei cancelarii a împăratului german, nu a regelui Prusiei, o cancelarie încărcată cu lucrări de politică esterieoară și de la care pornește inițiativa tuturor legilor ce au să se aplice în Imperiul întreg, și totuși abia . . . cancelar s-a făcut. D. Brătianu și-a început cariera prin a da milioane lui Strousberg, nu a lua miliarde de la franceji, prin a pierde o provincie, nu a câștiga Alsasul, Lorena , Hanovera, șlesvigul etc., și d. Brătianu ... tot cancelar se alege, ca și d. de Bismarck.

Ministru fără portofoliu? Se vede că nu prea știu d-nii din Cameră, precum nici d. Boerescu, ce însemnează un ministru fără portofoliu. Sistemul unor asemenea miniștri s-au adoptat mai cu seamă în Austro-Ungaria, când este vorba sau a se crea o lege prin care să se emancipeze întru câtva de sub rasa dominantă o naționalitate, sau când o țară primește, înlăuntrul unității monarhiei, un regim mai favorabil și oarecum excepțional. Astfel există în Ungaria un ministru fără portofoliu pentru Croația, care în Consiliul de Miniștri unguri reprezintă interesele unei naționalități slave și a unei țări autonome ce are-n Dieta ei un propriu organ de legislațiune. În Austria era un ministru fără portofoliu pentru Galiția, reprezentând într-un cabinet ce constituie predominanța rasei germane interesele și drepturile speciale ale naționalității polone. În urmă s-a numit un ceh ministru fără portofoliu. Când e vorba ca Coroana sau guvernul Imperiului să se înțeleagă cu una anume dintre naționalități, fie cheii, fie polonii, fie românii, un om de încredere al acelei naționalități e numit ministru fără portofoliu. Un asemenea ministru are totdeauna o misiune specială, dictată de împrejurări.

Ce treabă o să aibă cancelarul nostru fără portofoliu? Să ducă muștele la apă?

Dar mai știți?

D-nii Cariagdi, Giani, Fleva, Pherekidis , Calinderoglu , Carada, C. A. Rosetti și Bosnagi-ekim formează poate în România o naționalitate deosebită, care sub orice ministeriu românesc are nevoie de un permanent ministru fără portofoliu. Până azi am avut tot ministerii de resort . De azi nainte vom avea unul care-n momentele când nu va tăia bondarilor frunze se va ocupa în special cu toate cestiile lucrative : cu interesele lui Strusberg , cu răscumpărările , cu împământenirea *en masse* a ovreilor, cu colonizarea țării cu nemți, cu sporirea lefurilor și cu alte lucruri și plăcute, și folositoare.

Noi, poporul românesc de plugari, păstori și prisăcari , am fi avut în adevăr nevoie de un ministeriu al nostru special: de un ministeriu al agriculturii și domeniilor . Am fi avut nevoie în fiecare județ de prăsilă de cai și cornute, de o îngrijire și exploatare sistematică a pădurilor, de învățământ agricol și tehnic, de ridicarea din întuneric a adevăratului și singurului popor românesc, a țăranului. Cine vrea să cunoască natura poporului nostru ar trebui să se uite în țara turcească. Greci, bulgari, sârbi , toate naționalitățile se simțeau maltratate de turci; singuri românii petreceau minunat pe pământul turcului, și fugeau acolo de fericirile Rusiei, ale României și ale Austro-Ungariei. De ce? Pentru că turcul n-avea guvern, n-avea cod, n-avea advocați și românului nu-i trebuie acest lux. Dar găsea condiții materiale de existență, găsea pășune pentru vite și loc de arătură . Dacă pe lângă acestea își mai putea dura o biserică și o școală primară, să aibă popă bun, dascăl bun și câțiva moșnegi cinstiți să-l judece după obiceiurile vechi și drepte, exigențele lui publice se încheiau .

Dar d-nii Fleva, Cariagdi, Carada sunt alt soi de români. Lor le trebuie un cancellarius , un archigrammateus ... cam agrammatos . Din fericire, cancellarius însemnează

în latinește și arhigrămătic , dar și .. îngrășat în colivie . În acest din urmă înțeles, *cancellarius* se va potrivi poate!

ASASINAREA LUI PAUL I

Nimeni n-a acuzat pe Paul I că ar fi otrăvit sau ar fi pus pe cineva să otrăvească pe mama sa; dacă însă Catarina ar fi presimțit moartea sa desigur ar fi răsturnat pe fiul său de pe tron. Asupra acestui punct toată lumea este d-acord și Paul, din prima zi a domniei sale, începu să lucreze ca și cum ar fi fost convins despre aceasta. El dizgrație pe amicii mamei sale și chemă la putere pe ai săi. El așteptase coroana treizeci și patru de ani, temându-se neconținut că mama sa o va da nepotului ei (chiar fiul lui), marele duce Alecsandru. Paul era un prinț de un spirit destul de stricat, care-i făcuse bizară situațiunea, lui cea falsă la Curtea mamei sale. Se citează despre el o mulțime de lucruri ce nu sunt departe de nebunie. Într-o zi ordonă ca vorba lawko, baracă, să se pună pretutindeni în locul cuvântului francez magazin, care începuse a se introduce în comerț; el zicea că comersanții aveau butice și numai el singur, ca suveran, avea magazii. El a pus pe soldați să poarte părul împletit în coadă și pudrat și a trimis fiecărui regiment un model de coadă, de perciuni și mici bețișoare spre a-și face părul cârlionți. Acestea au făcut pe Suvarow să zică: „Pudra frizerilor nu este iarbă de pușcă, perciunii nu sunt tunuri și cozile nu sunt baionete”. Suvarow fu dizgrațiat pentru acest cuvânt; el era cel mai bun ofițer din stalul major rusesc. Acesta a fost de abia începutul; în curând Paul I visă că fiul său îl trădează și acest vis deveni pentru toată Curtea sa o realitate când se auzi că marele duce Alexandru va fi arestat, împărăteasa, mama sa, va fi internată și marele duce Nicolae va fi proclamat de prinț moștenitor. Atunci conspirațiunea generalilor și a ofițerilor gardei ce fierbea ascunsă de la venirea pe tron a lui Paul I prinse consistență. În fundul grădinei de vară, pe malul drept al canalului Fontanca, unde mai înainte fusese vechiul palat de vară locuit de împărăteasa Elisabeta, el puse să se zidească un gigantic edificiu, numit palatul Mihail. Fațada sa era de culoarea trandafirilor a mânușilor prințesei Gagarin, amanta țarului. Paul I venise să locuiască această casă, cu toată familia sa, la finele anului 1880. Iată cum un diplomat, acreditat atunci la Curtea Rusiei, descrie moartea acestui împărat al Rusiei, după un memoriu asupra revoluțiunii rusești de la 12/24 mai 1801:

„Conjurații, în seara zilei de la 11/23 martie, erau la masă la unul din șefii lor și cu această ocazie n-au cruțat vinurile tari, spre a îmbărbăta pe unii dintre ei. Apoi toți s-au adunat la generalul Talysin unde Pahlen a sosit cel din urmă, adresând asociaților săi câteva cuvinte pline de vigoare și de convingere; după aceasta s-au separat spre a lucra după cum se înțeleșeră. Generalul Talysin se duse la cazarma gardei Preobrajenskoj și, sub pretext că au izbucnit tulburări în oraș, puse să ia armele un batalion, comandat de Talbanof. Acest batalion plecă fără zgomot la nord de Câmpul lui Marte, trecu podul din fața otelului Rivas, apoi traversă grădina de vară spre a impresura palatul Mihail. Însă acolo se putu recunoaște cum soarta imperiilor depinde câteodată de la împrejurările cele mai neînsemnate. Teii bătrâni din grădina de vară serveau noaptea de azil la mii de cioare. Când trupa înaintă la această oră neobicinuită aceste paseri de rău augur umplură aerul de țipetele lor și zgomotul astfel produs fu așa de mare că ofițerii cari comandau detașamentul se temură să nu deștepte pe împăratul. Complotul n-ar fi reușit într-adevăr dacă steaua lui Paul i-ar fi permis să se pună la siguranță; și cioarele din grădina de vară ar fi câștigat atunci în istorie aceeași celebritate ca și găștele Capitoliului. În timpul acesta Pahlen luase dispozițiuni spre a se apropia de palat din partea „Perspectivei”. El trimise acolo câteva detașamente de călărime cari se uniră cu batalionul gardei Preobrajenskoj. Dânsul însă nu veni la palat decât după ce se determinase totul. Ceilalți conjurați îl acuzară apoi că a întârziat dinadins spre a profita de momentul când ar reuși afacerea, iar, dacă n-ar izbuti, să poată juca în fața lui Paul rolul mântuitorului. Palatul era păzit în acea zi de un batalion din garda Semenowskoj, ce ocupa părțile exterioare și marea gardă, pe când garda interioară și persoana împăratului era încredințată unui detașament din garda Preobrajenskoj, comandată de locotenentul Marin. Când batalionul lui Talbanof ajunse în vederea palatului acest ofițer se adresă la trupă, întrebând-o dacă vrea să-l însoțească într-o întreprindere periculoasă, pe care o face spre mântuirea Imperiului și națiunii. Ea răspunse afirmativ fără nici o întârziere. Atunci trecură șanțurile pe gheață, dezarmară sentinelele exterioare ale batalionului Semenowskoj fără ca ele să fi făcut vreă rezistență și trupa destinată să intre în apartamentul împăratului ajunse acolo printr-o mică scară învărtită, având intrarea spre o grădină. Acest detașament se compunea din trei frați Zulof, din generalul Benningsen, generalul Csicserin și dintr-o mulțime de oameni necunoscuți, ca Manzufof, Tatarinof, Ieșvel, cari în timpul acestei nopți teribile se distinseră prin îndrăzneala lor. Prințul Platov Zubof și generalul Benningsen se duseră la iatacul împăratului fără a întâlni nici un obstacol; cu toate acestea la intrarea în iatac, chiar pe pragul ușei, dormea husarul camerei imperiale. Acest credincios servitor încercă să opună oarecare rezistență. Trebui să cedeze forței și, după ce primise câteva lovituri, fugi să cheme ajutor. Un ofițer de ordonanță a împăratului călăuzea

pe conjurați și intră cu ei în dormitor . Prințul Zubov și generalul Benningsen erau în mare uniformă , cu pălăria în cap și cu spada în mână . Ei se apropiară de patul împăratului și-i ziseră: „Sire , sânteți arestat ! ” Împăratul se sculă și, zăpăcit , îi întrebă ce voiesc de la dânsul . Ei repetară aceleași cuvinte, declarându-i că trebuie să abdice [de] la coroană și apoi să fie liniștit. Prințul Zubov și ofițerul de

ordonanță se îndreptară atunci spre poartă ca să cheme pe ceilalți conjurați, și astfel Benningsen, pentru câteva minute, se afla singur lângă împăratul, care tăcea, aci roșind, aci îngălbenind de furie: „Sire, [î] Ji zise el, o să văucidă: câtă să văresignați a subscrie un act de abdicare ...” In acest moment diferiți ofițeri pătrunseră în cameră. Paul profită de acest moment spre a sări jos din pat. Unul din ofițeri îl apucă de gât ; dar împăratul, smulgându-se din mâna lui, fugi să se pună după o tablă pusă în fața sobei și căzu. Benningsen [î] Ji strigă încă o dată: „Sire nu vă încercați a rezista că vă pierdeți viața !...” Dar împăratul, sculându-se , se îndreptă spre o masă unde erau totdeauna la dispozițiunea sa mai multe pistoale încărcate. În momentul când mulțimea conjuraților se arunca asupra lui se auzi zgomot la ușă. Era un ofițer care, urmat de un detașament, venea să primească ordine de la Benningsen, care-i zise să păzească și să apere intrarea. În timpul acesta conjurații, îndrăznind a pune mâinile lor sacrilege pe persoana suveranului lor, trântiseră pe Paul la pământ . Ieșvel, tătar de origine, a fost cel dântâi care a ridicat brațul regicid asupra împăratului. Paul, în urma unei rezistențe destul de viguroase, fu în fine învins, târât și apoi sugrumat cu eșarpa unui ofițer din regimentul Semenofskoi , numit Scariatin , care comanda garda de la scara palatului Sf. Mihail.

[30 — 31 martie 1881]

[„ADEVĂRUL DOARE. PE LA 3 MARTIE...”]

Adevărul doare. Pe la 3 martie, pe când nu era încă vorba de proclamarea regatului, pe când d. Brătianu răspundea evaziv d-lui Vernescu, am crezut de cuviință a rectifica unele erori ale primului ministru , care, neștiind ce va să zică Domn, precum nu știe nici ce e cancelar, căci în genere foarte puține știe arhigramaticul nostru, am dovedit și am putea dovedi încă că *Domn* cu vocativul „Doamne”, atribuit șefului statului român, nu 'nseamnă nici împărat, nici rege, ci mare duce.

La aceasta „Românul” zice:

Este sau nu evident că, dacă ceva poate opri pe puterile străine de-a recunoaște regatul , aceste cuvinte ș-analize ale partitei conservatoare erau făcute de-a înlesni străinilor pretestele de-a se opune ... Și ca să, îndemne și mai bine la rezistență pe străin etc.

Mărturisim și noi că pentru străini am vorbit, dar nu pentru străinii din Apus, ci pentru pretinșii români și patrioți de meserie de la noi. De aceea am și pomenit de Palestina și Greco - bulgaria .

Adeseori am enunțat în coloanele noastre un adevăr dureros, pe care l-am constatat din lipsa de pietate ce o au patrioții pentru trecut, adevărul că *rasa determinantă* a sorții acestei țări nu mai este cea românească, ci sunt străinii romanizați de ieri alaltăieri .

Oricine înțelege ce însemnează *rasă*. E adevărat că d-nii Giani, Cariagdi, Carada, C. A. Rosetti, Pherichydis sunt , politicește vorbind, români, naționalitatea lor politică e cea românească; însă ferească Dumnezeu sfântul ca să-i confundăm vreodată cu acel neam de oameni, cu acel tip etnic care, revărsându-se deoparte din Maramureș , de alta din Ardeal, au pus temelia statelor române în secolul al XIII [lea] și al Xiv-lea și care, prin caracterul lui înnăscut, au determinat soarta acestor țări de la 1200 și până la 1700. N-am avea decât să punem pe micul Giani alături c-un mocan de la Săcele, de la Vatra Dornei , de la Breaza ori de la Câmpulung pentru ca orice om cu minte să răză ținându-se cu mâinile de inimă de colosala deosebire de rasă.

Un mocan din ținutul Sucevei ori a Câmpulungului are de patru ori mai mulți creieri, deci și mai multă minte decât mica eselență a lui musiu Tache, care, comparat cu ceea ce numim noi rasă română e, între noi vorbind, o speță de caricatură .

Dar se va zice: d-nii Giani, Cariagdi, Carada, C. A. Rosetti sunt romanizați. O mare fericire pentru neamul românesc nu este aceasta, dar în orice caz a fost o datorie pentru ei de-a se adapta țării care i-au ocrotit și i-au hrănit, au făcut din ei ceea ce sunt astăzi. Din împlinirea acestei datorii suntem departe de-a le face un merit. A fi bun român

nu e un merit, nu e o calitate ori un monopol special pentru d-nii Cariagdi și Carada, ci o datorie pentru orice cetățean al acestui stat, ba chiar pentru orice locuitor al acestui pământ, care este moștenirea exclusivă și istorică a neamului românesc. Acesta este un lucru care se înțelege de sine și nu despre el e vorba.

Nici noi nu contestăm că această serie de domni vorbește românește; ceea ce contestăm însă este că s-ar fi asimilat caracterul lor cu caracterul neamului românesc. Știm foarte bine că acest adevăr o să fie neplăcut pentru mulți onor. liberali, dar el trebuie spus „odată, ca[să] li se ia gustul de-a mai pretinde monopolul naționalismului și românismului.

Există multe indicii, atât în numirile localităților și râurilor, precum și în alte împrejurări, cari denotă o unitate a neamului românesc preexistentă formațiunii statelor noastre. În adevăr, pe când găsim în Țara Românească Argeșul, găsim tocmai în nordul Daciei un pârâu numit Argestrul care se varsă din stânga în Bistrița, râu ce izvorăște din Maramureș. Pe când în Țara Românească aflăm Câmpulungul ca ținut și descălecătoare, aflăm în Bucovina, în creierul munților, un Câmpulung tot ca ținut și descălecătoare. Înainte sau abia după formarea statelor române vedem românii de sub Coroana Ungariei pretinzând să se judece între ei după dreptul lor propriu, jus Olachale sau Olachorum; o cerere analogă fac moldovenii ce pribegise în Polonia, să se judece după dreptul românesc. Și aceasta când? Pe la 1380. Care-a fost acest drept consuetudinar la carele ei țineau cu sfințenie, fie sub coroana Ungariei, fie sub a Poloniei? El n-a fost scris niciodată; era atât de viu în conștiința poporului, atât de necontestat de nimenea, încât nici unul din vechii noștri Domni n-au găsit de cuviință să-l codifice. În fine unitatea actuală a limbei vorbite, deși e în parte un merit special al epocii lui Matei Basarab, dovedește totuși că și în această privire erau elemente cu totul omogene, preexistente limbei bisericești, cari înclinau a căpăta o singură formă scrisă. Organografic vorbind limba era aceeași; numai termenii, materialul de vorbe diferea pe ici pe colo. O unitate atât de pronunțată a limbei dovedește însă o unitate de origini etnice. E indiferentă cestiunea dacă elementele ce compuneau acest sâmbure de popor modern erau tracice și latine sau latine și ilirice, destul numai că, din al VI-lea secol după Hristos, la năvălirea avarilor în Tracia (a. 579) oastea condusă de Martin și Comențiol e compusă din oameni ce vorbesc românește. Tot acest neam apare mai târziu în Dacia, iar asupra originii lui se ceartă până azi învățații. Sigur e că, deși au multe elemente slavone în limbă, nu sunt slavi. Cuvântul pentru care nu sunt și nu pot fi slavi este linguistic. Legile după cari cuvintele latine s-au prefăcut în cuvinte românești și-au sfârșit demult evoluțiunea lor; în momentul în care românii au primit cuvinte slavone limba lor era formată de secole deja, încât, deși cuvintele slavone sunt vechi, ele nu s-au asimilat nici până în ziua de azi cu limba noastră, excepție făcând de vreo patru sau cinci vocabule cari privesc păstoria.

E pentru noi incontestabil că un popor care sute de ani n-a avut nevoie de drept scris, deși au avut epoce de bogăție și de glorie, au fost un popor tânăr, sănătos, bine întemeiat. Etnograful Hoffman scrie în secolul trecut că dezvoltarea craniului la rasa română e admirabilă, că sunt craniile cari merită a fi în fruntea civilizației. Desigur că Hoffman n-a avut nefericirea de-a vedea căpățânele de mac de pe umerii d-nilor C.A. Rosetti și Giani sau buturuga bulgărească de pe umerii cuviosului Simion. În sfârșit Virchow, naturalist celebru, dă craniului albanez rangul întâi între toate craniile de rasă din vechiul Imperiu al Răsăritului, și cel albanez e identic cu al rasei române, cu al mocanilor noștri de azi.

E poate indiferent pentru politicienii noștri ce anume rasă determină soarta acestui popor; ba sunt mulți oameni cărora le e indiferent ce oameni vor locui pe acest pământ: greci, nemți, bulgari, numai expresia geografico-politică a țării să fie aceeași. Pentru aceștia de ex. e indiferentă încetățenirea evreilor sau colonizarea țării cu nemți. Dar pentru istoric nu e indiferent. Istoricul va trebui să constate că există o luptă, fără conștiință poate, fără claritate de vederi, dar o luptă de rasă între elementele autohtone ale țării și între cele scurse după vremuri în mlaștina gospodăriei turcești. În orașele de șes ale Țării Românești au imigrat de peste Dunăre rase intelectual sterpe, fizic degenerate. Ele au viciat spiritul public, au viciat instituții și limbă, pentru că vârsta lor etnică e prea înaintată ca să se poată asimila sau pentru ca să fie capabile a concepe cu toată tinerețea organică a simțirii și a caracterului o idee generoasă sau un adevăr. Nu e deloc de mirare că, pe când regenerarea națională pornea în veacul al XVII-lea din Țirgovia spre Ardeal, în secolul al XIX-lea ea pornea din Ardeal spre București. Jupân Bucur — fie-i țărâna ușoară! — era fără îndoială mocan, dar prin strunga prin care treceau odată oile lui au trecut mai târziu alte soiuri de dobitoace.

Dar să lăsăm pe vechii fanarioți deoparte. Nu al lor e meritul c-au domnit în Țara Românească, ci a lui Baiazid Fulgerul și-a lui Mahomed II. Nu există tip de mizerie

de caracter și de inteligență ca împărăția bizantină, din momentul în care restul de suflare romană l-a părăsit, încât Babilonia și Asiria, chiar mica Palestină au avut o mai mare influență asupra civilizației decât împărăția răsăritului,

devenită grecească. Prin ei înșii n-ar fi ajuns niciodată la vrun rol în România, dar au ajuns în calitate de ciraci și de slugi ai turcului.

Să venim la noii fanarioți. Nimiciți politicește de mișcarea atât de neînsemnată a lui Tudor și a o mână de boieri moldoveni și munteni , ei s-au romanizat repede repede .

Se știe că copiii rahitici cari au nevoie de var pentru formațiunea oaselor mănâncă varul de pe pereți prin instinct, neștiind pentru ce. Tot astfel rasa etnic rahitică a noilor fanarioți a nceput să mănânce la românism. C.A. Rosetti și Carada scot o gazetă căreia îi pun numele „Românul”, oarecum exclusivul român, românul cu monopol. Acest „Român” e scris într-o limbă săracă, c-un dicționarăș de cel mult una mie vorbe cu totul cosmopolite precum „ingerință , existență , giurisprudință , iniorință etc”.

Iată de ce întâmpinăm cu neîncredere orice înnoitură pornită de la acești oameni de ieri de alaltăieri, cari n-au simț istoric, nu cunosc trecutul țării, nu sunt capabili a înțelege spiritul și înclinațiunile adevăratului popor românesc și al căror patriotism se măsură cu lefuri, cumul, diurne, pensii reversibile, sinecure etc. Acesta e îndealtmintrelea un secret public în România și nu suntem noi singuri căroră să le fie rușine în adâncul sufletului când se află că până și Constituția, legea fundamentală și de drept public a țării, s-au croit de către doi neoromâni (Carada și C. A. Rosetti) cari s-au întrolucat într-o noapte pentru a determina soarta României.

[1 aprilie 1881]

MOARTEA LUI ALEXANDRU I

Alexandru I s-a urcat pe tron în urma unei crime, a cărei pregătire o cunoscuse desigur, dar ale cărei consecințe este probabil că nu le prevăzuse. In aparență, conjurații nu plecaseră decât numai să impună lui Paul I o abdicare forțată și pentru acest caz ei se asiguraseră de complicitatea morală efectivă a lui Alexandru. Acest suvenir lugubru apăsă asupra vieții și a finitului noului împărat, căci cetim în ziarul medicului său Wylie două anecdote destul de semnificative: In timpul ultimei sale maladii monarhul zise într-o zi către d. Wylie : « Lăsați-mă, știu eu ce-mi trebuie, liniște, singurătate, repaos ...» într-o altă zi [î] zise:

« Amicul meu, nervii mei au trebuință de îngrijire; sunt într-o dezordine îngrozitoare ». « Aceasta este un rău, replică Wylie , de care regii sunt mai adeseori atinși decât particulari ». « Mai ales în timpul de față, răspunse cu voiciume Alexandru ... Ah ! Am destule cuvinte ca să fiu bolnav ». — În fine, într-o altă zi, fiind în aparență fără nici un atac de friguri, împăratul se întoarce fără veste către doctorul, care era singur prezent:

« Amice, strigă el, ce faptă, ce îngrozitoare faptă!» Și el fixă asupra medicului o privire teribilă și neînțeleasă. D. Wylie adauge că prin aceste cuvinte s-a început delirul; apoi el mai declară că « Nu-și poate permite să intre într-alte amănunte asupra originii afecțiunilor morale ce le simțea împăratul ».

Alexandru I n-avea fii — cată să credem pe maiorul Masson, pe care l-am citat deja povestind moartea Caterinei. Această mare prințesă veghease cu îngrijire asupra inocenței nepoților săi, pentru ca, însurați devreme , să aibă copii pe când erau încă foarte tineri. Cum se pare, Alexandru I fu însurat prea tânăr . Deci al treilea frate al său, marele duce Nicolae, era chemat să-i urmeze pe tron, în urma renunțării marelui duce Constantin. Imperiul rusesc era foarte agitat la 1825; în statul major al armatei intraseră idei liberale, aduse din Franța; emigrațiunea lăsase teorii filozofice în Rusia la boierii cei mari și mai ales la femei. Împăratul Alexandru I nu urma această mișcare; din contra, sub dominațiunea morală a d-lui Krudner , el devenise un visător, un mistic. Poate că destinul său a fost să cedeze iute tronul severității brutale , și religioase în același timp, a marelui duce Nicolae. Iată cum se narează moartea sa: „El se duse la Crimeea pe la finele anului 1825, spre a cumpăra teren la Urjanda și a face să se construiască acolo un palat. După câteva vizite făcute contelui Woronzow , prințesei Galițin , împăratul se duse succesiv la Sevastopol , la Bacci - serai și la Klostow . În ultimele zile ale călătoriei sale, deși temperatura se răcise , împăratul voi să facă o călătorie pe țărmii acestei mări putride și adeseori fatală rușilor și fu cuprins de un frig, încât la 18 noiembrie se întoarce la Taganrog cu un acces de friguri; el scrise în aceeași zi la împărăteasa mamă că nu se simte bine, dar că se păzește și că nu va fi nimic. Din nenorocire el își făcea însuși iluziuni asupra stării, sale. Crezând că n-are trebuință decât de repaos, de liniște și îngrijire, a refuzat la început remediile prescrise de medicul său; însă de la 25 frigurile, cari nu fuseseră decât intermitente , degenerară în friguri bilioase inflamatorii și continue. Erizipelul pe care-l avea augustul bolnav la picior dispăru, ceea ce îl sperie, încât strigă: « Voi muri ca și sora mea». Numai atunci se decise a lua remediile prescrise. Lipitorile aplicate [î] calmară inflamațiunea

pentru câteva ore;

Însă frigurile luă în curând un nou caracter de intensitate . Starea bolnavului devenea tot mai rea și împăratul, simțindu-și pozițiunea, dori să primească sânta cuminecătură . Ziua de 28 o petrecu mai fără cunoștință, fără a putea vorbi și într-o stare de letargie sau de convulsii nervoase. La 29 starea i se amelioră , ceea ce fu o rază de speranță. Se cântă un Te-Deum în biserica din Taganrog; împăratul adormi în acea zi puțin înainte de a se face ziuă și nu se deșteptă decât pe la nouă ore dimineața. Câteva momente înainte de a se deștepta, soarele răsărise luminos și promitea o zi frumoasă de toamnă; împăratul observă aceasta și strigă cu o voce înțeleasă și cu un aer de satisfacțiune: « Ce frumoasă zi astăzi ! >> El chemă pe împărăteasa și, sărutându-i mâna , [î]i zise: « Trebuie să fii foarte obosită ? >> Și apoi recăzu într-o slăbiciune spăimântătoare . In acea seară încă oarecari simptome favorabile în starea sa hrăniră speranța ce aveau în însănătoșarea sa. O vizicătoare se aplicase , stomacul era degajat , se aștepta cu siguranță o criză și fericitele efecte ce se sperau de la ea asupra mersului maladiei . Dar la 30 orice speranță dispăru; starea augustului bolnav devenea din ce în ce mai rea. Seara simți o astfel de slăbiciune încât nu mai putu înghiți remediile prezentate. La 1 decembrie, o jumătate oră înainte de moarte, ieșind din letargia ce n-avusese în 24 ore decât intervale marcate prin delir. Împăratul adeseori își deschise ochii, văzu toate persoanele cari erau împrejurul său, pe augusta sa soție, pe baroneasa de Diebilș , pe prințul Wolkowsky , pe doctorul Wylie ... El nu mai putea vorbi, dar își conserva toată memoria. El recunoscă pe toți și, făcând un semn împărătesii , [î]i luă și-i sărută mâna , strângând-o la inima sa; părea că-i zice ultimul adio; și, în timpul tăcerii profunde și dureroase ce provoca această, scenă sfârșitoare , el își dete ultima suflare la zece ore cincizeci minute de dimineață. El avea patruzeci și opt de ani; domnise douăzeci și patru de ani și asistase la asasinatul părintelui și al moșului său, precum și la moartea extraordinară a bunicii sale. De aci se pot înțelege preocupățiunile teribile ce i-au făcut amare ultimele zile ale vieții sale.

[2 aprilie 1881]

ALEGERILE ÎN BUCOVINA

În Bucovina sunt vacante trei mandate de deputați pentru Reichstagul din Viena, și anume în colegiul electoral urban Suceava—Siret—Rădăuți. În colegiul rural Suceava — Câmpulung și așa numita prima curie a marilor proprietari. Ziarul vienez „Der Osten " ne spune

că mai mulți aventurieri din Viena ar avea de gând să vină a-și pune candidatura sau a cumpăra voturi în Bucovina. Aceștia sunt niște faliți cari de abia au scăpat de mâna procurorului ; pseudoprofesorii și falși erudiți cari, sub masca mincinoasă a științei, vor să apuce un mandat și să se laude cu el prin capitala, imperiului. Acest spectacol, exclamă numita foaie, este nemaipomenit și ne prinde mirarea de ce acești oameni [î]și caută gloria tocmai în Bucovina și nu rămân la Viena, unde sunt acasă și cunoscuți! Datoria tuturor elementelor cumsecade din Bucovina și mai ales a guvernului este a pune stavilă acestor manopere electorale. Autoritățile țării să nu-și pună mâinile în sân și să privească cum o ceată de șarlatani vând la licitație drepturile cele mai scumpe ale unei țări pe banii cămătarilor din Viena... Un bărbat ca Taaffe nu va permite ca sub ochii săi, într-o țară devotată guvernului, să se negustorească mandatele în modul cel mai nerușinat . După cum aflăm, candidații celor două dintre colegie sunt consilierii Pitey și Călinescu , cari amândoi sunt bine priviți de elementele cele mai bune ale țării și ca atari trebuiesc sprijiniți și de influința autorităților.

[2 aprilie 1881]

D-NA PEZZANA

Aseară a fost a șaptea reprezentație a d-nei Pezzana , a acestei ilustre artiste care a fanatizat publicul orașelor

mari de pe cele două continente și care la noi joacă înaintea unei săli totdeauna goale. Aseară d-na Pezzana a jucat înspăimântătoarea tragedie bourgeoise a lui Zola , *Tereza Raquin* . Emoțiunea ce a simțit-o puținul public care asista la reprezentare este indicibilă . Ceea ce face d-na Pezzana în actele 3 și 4 în *Tereza Raquin* este o producție fenomenală, prodigioasă , despre care nu-și poate face cineva o idee cât de slabă fără s-o vadă.

În *Sora Tereza*, ca și în *Dama cu camelii*, ca și în *Tereza Raquin*, producția genialei artiste atinge aceleași proporțiuni. Mâine seară joacă pe *Sora Tereza*.

Destul de rău dacă nici mâine seară publicul nostru nu va face amendă onorabilă și nu va repara într-un chip strălucit indiferența lui de până acuma față cu ilustra artistă, indiferență ce, până în fine, nu s-ar putea explica decât prin lipsa-i complectă de gust, de inteligență și de cultură. Destulă rușine dacă și mâine seară d-na Pezzana va juca fără, sală plină!

Din parte-ne, noi, cari totdeauna ne-am cunoscut bine lumea, am dori să nu fie și mâine seară teatrul gol. Am dori, dar nu prea sperăm, și o zicem aceasta — noi, ce din nenorocire facem în țara noastră (de acuma, în regatul nostru) literatură, chip și seama artă — o zicem cu tot dezgustul de care trebuie să fie plină viața celui osândit a predica în pustie.

Ne-ar părea însă foarte rău dacă amicii noștri, mulți puțini câți i-avem și cu cari suntem chemați a împărtăși aceeași soartă în dezgustătoarea viață publică de la noi, n-ar putea veni mâine seară să uite împreună cu noi, pentru câteva momente, această viață prin farmecul Sorii Terezii .

[3 aprilie 1881]

MOARTEA LUI NICOLAE I

Vorbind de moartea țarului ne servim de o broșură oficială, scrisă în limba rusească și intitulată: Ultimele ore ale vieții împăratului Nicolae I. Acest prinț a fost un suveran foarte religios, un auster părinte de familie, un om politic mult atașat tradițiilor națiunii sale. Fiind puțin accesibil ideilor de progres, el s-a arătat foarte ostil teoriilor și faptelor pe cari revoluțiunea franceză de la 1830 și 1848 le răspundise sau provocase în Europa. El făcuse mari dificultăți spre a recunoaște monarhia franceză din iulie. El a combătut din răzputeri guvernul din februarie . Cât despre guvernul din 2 decembrie, consacrat printr-un plebiscit , el îl considera ca o personificațiune a antilegitimității . După douăzeci și nouă de ani (1825 — 1854) de o domnie destul de fericită, își văzu prestigiul compromis într-un război în care alianța turcilor, englezilor și francezilor [î] i pregăti serioase încurcături. Opiniunea Rusiei, a nobilimei sale, a armatei sale, chiar a familiei sale, n-a putut să-l oprească; primele neizbânde ale armelor sale îl iritară . În acest moment broșura oficială rusească începe să nareze moartea acestui august personaj. În cursul anului 1854, munca neconținută , grijile politice și altele [î] i zdruncinară sănătatea înfloritoare până aci, și constituțiunea cea robustă . Deși mai de multe ori a fost silit să zacă, niciodată însă n-a voit să se publice buletine despre sănătatea sa. La 9 februarie 1855, deși d-abia însănătoșat , trecu în revistă trupele cari erau să intre în campanie.

Medicii, voind să i se opună, el [î] i întrebă: „V-ați îngrijit de boala mea dacă aș fi simplu soldat ?” — „Desigur, Sire, răspunseră medicii, n-am permite nici unui soldat să iasă din spital dacă, ar fi în starea în care se află Majestatea Voastră”. — „Ei bine, faceți-vă datoria și lăsați-mă să-mi fac pe a mea!” A doua zi împăratul iar făcu imprudența de a ieși, răul se mări și plămânul drept fu atins. Vineri la 11 fu nevoi să întrerupă datoriele religioase ale primei săptămâni din postul mare, pe care-l ținea cu toată familia, și căzu iar în pat. La 17 februarie pericolul deveni așa de evident, așa de amenințător , încât medicii crezură că trebuie să-l facă cunoscut marelui duce moștenitor. Acesta se decise să prevină pe augusta sa mamă, care, susținută printr-o tărie ce numai credința o inspiră, se duse lângă patul murindului. Împăratul nu se aștepta la vizita împărătesei; ea se aplecă și-i zise cu o voce prea dulce: „Amicul meu, n-ai putut să-ți termini devoțiunile începute, nu te-ai cuminaț cu noi ca altădată; de ce n-ai face-o acum? Știi că pentru un creștin nu e alt remediu mai salutar și că, mulți bolnavi s-au simțit în urmă, mai ușurați ”. „Cum! răspunse iute împăratul, aici în pat? Aceasta e imposibil! Sunt totdeauna fericit, totdeauna doritor să-mi îndeplinesc datoria; voi face-o când voi fi în picioare, când Dumnezeu îmi va da forțe . Altfel m-aș putea eu

prezenta înaintea lui culcat, dezbrăcat?" Acest respect și fervoare avea el pentru lucrurile sfinte. Împărăteasa păstră tăcere; ochii ei se umplură de lacrimi și forțele o părăsiră . — „Sunt eu oare în pericol? întrebă împăratul ..." apoi se opri îndată și el se pregăti să primească sacramentele . La două ore după miezul nopții medicul, pe care împăratul îl onora cu încrederea sa, pierduse orice speranță de a prelungi viața bolnavului. Animat și în același timp îngrozit de sentimentul

marei și austerei datorii ce avea de împlinit și pe care venea să i-o amintească un bilet scris în grabă de unul dimprejurul împăratului, el se hotărâ să declare adevărul augustului muribund . El începu să vorbească de întâlnirea sa cu duhovnicul Maj . Sale, „o cunoștință bună și veche". „Da, zise împăratul, este un om demn și brav; când l-ai cunoscut?" „în niște împrejurări foarte triste, răspunse doctorul, când cu ultima boală a Doamnei Mare Ducesa Alexandra Nicolaevna ; ne-am adus aminte ieri cu Maj . Sa împărăteasa; cât ar dori ea ca să-i permiteți a veni să se roage lângă patul vostru, pentru ca Dumnezeu să vă deie sănătate cât mai curând ". Împăratul înțelese; el întoarse spre medic o privire fermă și întrebătoare și, cu vocea sa ordinară, zise: „Spune-mi deci, ce e? Am să mor?" Apoi ordonă să cheme pe fiul său cel mai mare, apoi pe fiul său Constantin cu ceilalți copii și pe împărăteasa. Înșuși împăratul anunță apropiata sa moarte marelui duce Alexandru; membrii familiei cătară să se retragă, făcând loc duhovnicului Maj . Sale. După ce a fost împărtășit, familia intră iarăși; el ordonă să anunțe prin telegraf la Moscova , Varșovia și Kiev că împăratul moare și, vorbind de sine însuși ca și cum n-ar mai trăi, el adause: „Împăratul zice adio Moscvei ". Împăratul mai trăi câteva ore, păstrându-și mintea întreagă, prescriind oarecari demersuri și încurajând pe ai săi.

Pe când , după invitația sa, preotul cetea rugăciunile de agonie, împăratul îl ascultă cu o mare atențiune. El făcu adeseori semnul crucii și în fine își apăsă buzele pe crucea din mâna preotului . Nemaivând forțe de a se exprima prin cuvinte, el arată preotului , printr-o ultimă privire, pe împărăteasa și pe moștenitorul, ca și cum i-ar fi zis să-i consoleze și să se roage pentru ei. De aci nu mai părăsi mânilor, cari le strângea în ale sale. În fine, douăzeci minute după amiazi strânsoarea mânilor sale dispăru cu ultima bătaie de inimă.

[4 aprilie 1881]

[„ASUPRA MANIEI .. "]

Asupra maniei ce-o are onor. d. Brătianu de-a crea din liberali, din fii și nepoți de liberali, reputațiuni uzurpate, primim un interesant articol, care ne dovedește cum un tânăr avocat ce e totodată profesor de religie, de caligrafie și de aritmetică, ocrotit de aripele cancelarului nostru, devine într-o bună dimineată ilustru zoolog . Un caz pentru multe altele pe cari le avem în petto va ilustra sistemul de nepotism , favoritism și cumuli practicat fără cuviință de d. Brătianu.

[5 aprilie 1881]

UN SUCCES AL TEATRULUI NAȚIONAL

Povestea Sânzianei și Pepei, feerie operetă în 5 acte de Alecsandri, muzica de Ștefănescu

Rândurile de mai sus, scrise sub impresiunea imediată a reprezentării din joia trecută, le primim de la d. Ioan Slavici, unul din adevărații cunoscători ai vieții poporului roman. Le publicăm cu atât mai bucuros cu cât ele reproduc foarte bine simțirile numeroșilor spectatori care au rămas încântați de noua piesă a d-lui Alecsandri.

Din parte-ne adăogăm numai un cuvânt de recunoștință pentru actuala direcțiune a teatrelor. După părerea noastră unele din organele de publicitate sunt nedrepte pentru d. Ioan Ghica. Orice am avea de zis în contra d-sale ca

teriale , ca președinte al consiliului teatral credem că merită numai laude și că o critică imparțială va recunoaște în d-
sa meritul de-a fi făcut din scena Teatrului Național tot ce se putea face cu autorii și cu actorii ce-i avem!

[5 aprilie 1881]

[„IERI FIIND PROCESIUNEA ...”]

Ieri fiind procesiunea de înmormântare a răposatului general Ion Ghica, fost ministru plenipotențiar la St Petersburg, n-am fi crezut că până și acest eveniment trist va constitui repede un factor în calculul de permutațiune ministerială cu care ilustrul nostru cancelar ne-a obicinuit atât de mult de la venirea sa la putere. Se vorbește în adevăr că, în locul generalului, va trece la St. Petersburg d. Nicolae Crețulescu, actual ministru plenipotențiar la Roma, iar în postul celui din urmă se va numi d. Teriachiu , care va schimba ostenitorul fotoliu de ministru al celor dinlăuntru cu plăcuta sinecură a reprezentațiunii țării în Italia.

Această permutare se va face fără îndoială în urma planului d-lui Brătianu de a-și reconstitui cabinetul și de-a se prezenta M. Sale Regelui cu ocazia încoronării alături cu niște oameni cari să dea garanții mai serioase pentru organizarea monarhică a țării.

Nu știm în adevăr și e poate indiferent de-a ști numele persoanelor cabinetului nr . 39 sau 40, pentru că din parte-ne nu-l credem nici pe d. Brătianu în stare de a avea vederi largi, hotărâte și statornice, nici majoritățile în stare de-a suporta un cabinet compus din elemente eterogene , nici credem în fine că asemenea elemente , întru cât sunt serioase și ar putea împlini misiunea ce li se destină, ar primi, ar fi figuri de șah și sticlute de caleidoscop în mâinile cancelarului nostru.

Un lucru însă câtă să recunoaștem. Schimbarea la față a partidului roșu, renunțarea la principiile lui din trecut, apostazia și lepădarea de republicanismul și de antidinasticismul de până mai anțărț , amenda onorabilă făcută principiilor monarhice și conservatoare prin votarea regatului și a succesiunii, prin renegarea vieții lor întregi i-au slăbit pe roșii, i-au făcut pentru câțva timp imposibili . În politică adevărul consistă în tăria convingerii cu care cineva reprezintă o serie de idei, deci în caracter. Când publicul vede că acea serie de idei nu era decât un pretext, un mijloc de-a ajunge la putere, o logomahie menită a ascunde lipsa de principii și apetiturile, el pierde încrederea în caracterul comedienților politici și, chiar dacă țara judecătoare aprobă schimbarea la față ca ceva ce se potrivește cu vederile ei, oamenii cari s-au schimbat sunt judecați din punctul de vedere al intereselor personale, al pensiilor reversibile, funcțiilor și diurnelor pentru cari au operat o asemenea schimbare, iar nu din acela al intereselor țării. Țara este contra republicei, ea e monarhică. Cu toate astea republicanul sincer, care până la capătul vieții sale ar ține la programul său, ar fi respectat ca om de caracter, ca om statornic care merită încredere, deși nimenea nu-l însărcinează a reprezenta idei ce nu sunt împărtășite de țară. Când însă cineva a fost republican la Ploiești numai pentru că n-avea slujbă, iar din momentul în care a căpătat-o se leapădă de tot trecutul lui și escamotează principiile adversarilor săi politici, pentru a se drapa cu ele, făcându-se a nu ști ce au fost până ieri, atunci țara cunoaște cu cine are a face și nu-i mai dăruiește încrederea pentru nici o împrejurare.

Astfel stă azi lucrul cu roșii.

Nimeni nu poate crede că oamenii cari-n decurs de zeci de ani au semănat anarhia, lipsa de respect față cu Coroana și cu orice autoritate constituită, egalitarismul american pot astăzi să puie temeliile unei solide organizări monarhice și creștine. D. Brătianu o simte asta atât de bine încât în timpul din urmă s-a vorbit mult despre lepădarea sa de elementele acelea dintre roșii care reprezintă esența partidului său, de Caradale, de Pătărlăgeni etc. Noi nu știm modul în care voiește s-o facă, nici credem că e cu puțință, nici admitem ca corectă o asemenea procedare. Din contra credem că e bine ca un partid

să cază spre folosul său și al țării prin sleirea puterilor proprii, pentru a se renaște din sine însuși și a se întoarce iar prin puteri proprii, nu prin infuziune de sânge străin.

Daca e vorba ca țara să crează în sinceritatea monarhismului și dinasticismului roșu, ea trebuie să-i vază din nou în opoziție. Aci își vor arăta arama. Aci se va putea constata daca în adevăr încoronarea regelui e și încoronarea vieții d-lui C.A. Rosetti și daca republica ploieșteană și revoluția în permanență e redusă azi la un singur campion , la

tânărul Caligari , cel trimis peste granițele Franței. Demonstrandum est și a o demonstra nu o pot adversarii noștri decât în opoziție fiind.

Oricine simțind aceasta, e natural ca d. Brătianu să afle pretutindenea ușile închise și să întâmpine un refuz net din partea acelor pe cari - i oblicise pentru a-și opera nouăle permutațiuni ministeriale.

[6—7 aprilie 1881]

[„ CRIZA MINISTERIALĂ ... ”]

Criza ministerială continuă și până acum nu se știe chiar în sferile guvernamentale cine va fi însărcinat cu compunerea noului cabinet. În întrunirea din urmă a majorităților celor două Camere, întrunire care s-a ținut după depunerea demisiilor cabinetului în mâinile M. Sale Regelui, d. I. C. Brătianu a declarat că, pentru motive de sănătate pe de o parte, iar pe de alta pentru motive de conveniență parlamentare , d-sa se retrage de la putere și nu mai poate primi sarcina reconstituirii cabinetului. Dintre asistenți au luat cuvântul mai mulți, între cari și d. senator Ion Ghica. Toți au îndemnat pe d. I. C. Brătianu să se însărcineze cu formarea noului cabinet. D. Brătianu, promițând că oricare ar fi guvernul liberal care se va forma, d-sa [î] va da tot concursul și că acest concurs nu va fi slab pentru aceea că d-sa nu va lua parte la guvern, a spus că lasă d-lui C.A. Rosetti sarcina de care e vorba. D. prezident al Camerii declinand onoarea acestei sarcine, d. Brătianu a stăruit ca majoritățile Camerelor să dea mandat prezidenților acestora, dd . C.A. Rosetti și Dim. Ghica, spre a alege dânsii pe unul dintre membrii partidului guvernamental și a-l desemna Coroanii pentru ca dânsa să-l însărcineze cu formarea cabinetului. Majoritatea rămase cu toate astea nestrămutată în declarația făcută odată că dorește ca d. Brătianu să formeze ministerul. D. Brătianu de asemenea repetă declarația că nu poate primi această sarcină. Se zice că d. Brătianu ar fi spus că această hotărâre nestrămutată și-a luat-o din cauză că este sătul de politica de interese personale de care este condusă majoritatea partidului și care politică nu spera că va fi părăsită, deoarece toate sfaturile d-sale n-au servit până acuma la nimica. În urma acestora se zice că d. Dim, Brătianu, ministrul român la Constantinopol, va fi chemat de acolo de către M. Sa spre a primi sarcina pe care o refuză d. I. C. Brătianu. Se vorbește de asemenea de d. senator I. Ghica.

Oricum ar fi, noi nu vedem ce bun poate ieși pentru țară din această a 37-a încarnațiune a lui *Vișnu* demagogic ce se numește I. C. Brătianu. Fie d-sa în persoană la putere sau rămână după perdea, cum a făcut până astăzi colegul d-sale d. C. A. Rosetti , nimic nu va fi schimbat; aceiași oameni, același sistem, aceleași rezultate. Și cu toate astea dindărătul acestor majorități oficiale stă țara întregă nemulțumită și dezgustată . Lacomii din Adunările roșie au speriat pe însuși îndopătorul lor. D. I. C. Brătianu nu le-a ascuns în adunarea intimă de la Senat sentimentele sale. Dar dacă însuși d. Brătianu, care a fost cumpărătorul acestor conștiințe , nu mai vrea să continue această tristă meserie, dacă dezgustul îl îneacă și se gândește cu dor la viața privată, cari pot să fie sentimentele țării, ce de cinci ani și mai bine plătește această negustorie?

Cine nu știe afacerile scabroase (sau scârboase pe românește) săvârșite de corifeii partidului, rechizițiile Mihălescu - warsawsky rămase nepedepsite , jocurile la bursă cu ocazia răscumpărării căilor ferate și a acțiunilor Băncii Naționale, bacșișurile luate cu ocazia

împământenirilor evreilor denunțate prin presă de însăși victimele ? Pe lângă acestea oricare deputat sau senator roșu, fie omul cel mai mărginit sau cel mai necinstit , ceea ce se întâmplă mai adeseaori , este un mic satrap în județul său. De este proprietar, numai tocmelele lui se aplică, fie ele cât de abuzive și cât de nedrepte. Numai pe la moșia lui trec puținele șosele ce se fac; orice abuz [î] i este permis. De este avocat, numai procesul pe care dânsul îl apără este sigur de a fi câștigat și, fiindcă tocmai cauzele rele caută în influență țaria ce nu o au din punctul de vedere al dreptului sau al echității, ne putem da lesne seama de starea justiției în județe . Să mai adăogăm pe lângă acestea nenumăratele rude ale acestor tirani parlamentari cari ocupă toate funcțiunile și cărora, se poate zice, totul este permis.

Iată starea de lucruri de care însuși autorul ei începe a fi dezgustat , cu atât mai mult că nimic nu satură pe acești îndopați și cu cât li se dau mai multe satisfacțiuni cu atâta pofta de mâncare le crește, căci, cum zice francezul , *l'appétit vient en mangeant* .

Până și stabilimentele de binefacere înființate pentru bolnavi a devenit un mijloc de ingerență politică, fiind date la discreția câtorva personalități influente . Asemenea tutunurile , Casa de Depuneri și Consemnații , administrația căilor ferate au devenit atâtea pretexte pentru a se căpătui senatori și deputați ai majorității. În contra

spiritului și chiar a literii Constituțiunii Camera și Senatul sunt compuse în mare parte de funcționari retribuți de stat sau de instituțiuni cari atârnă de stat.

Astfel aceste Adunări născute din corupție, trăind prin corupție, nu pot pieri decât prin însuși excesul corupției lor. Momentul în care chiar născătorul lor, d. Brătianu, caută să zică: *Destul!* pare că a sosit dacă d-sale [î] mai rămâne o schinteie de patriotism și de probitate, dacă și aceasta nu este una din acele înscenări cu cari ne-a deprins.

Singurul remediu, după părerea noastră, nu poate fi o nouă combinațiune de nulități roșie lipsite de astă dată și de țifra care le da oarecare valoare, adecă de prezența d-lui I.C. Brătianu în minister; scăparea țării nu poate fi decât într-o totală schimbare de sistem și de oameni.

Dacă mai rămâne ceva virilitate în instituțiile noastre politice, oarecare spirit politic în sferile înalte cari hotărăsc de soarta noastră, această schimbare nu mai poate fi întârziată nici cu un moment. Dacă nu, vom merge așa până la ruina materială și la descompunerea morală desăvârșite .

[8 aprilie 1881]

[„ÎN URMA HOTĂRÂRII LUATE ... ”]

În urma hotărârii luate de d. Brătianu de a părăsi puterea, confrății noștri de la „Românul” au cam ajuns în doaga copiilor. Chiar în numărul în care foaia încă guvernamentală anunță nestrămutata hotărâre a primului ministru ea aplică partidului conservator cinci coloane pline de insinuațiuni cari de cari mai copilăroase.

Când cu sporirea lefii miniștrilor d. Brătianu declarase că poate renunța la acest spor, că se poate sacrifica cum s-au sacrificat coreligionarii săi politici de la 1848, din cari unii au și murit. Noi am zis: D-zeu să-i ierte ! Știm pozitiv că din numărul mare de pensionari ai sultanului cari, departe de-a suferi amărăciunea exilului, huzureau de bine în străinătate, n-a murit absolut nici unul de mizerie sau de privațiuni . Unul singur, un militar, s-a stins de nostalgie și de dorul copiilor. Alții, dacă i-a odihnit D-zeu, aceasta s-a întâmplat pentru că nu mai aveau zile și pentru că o moarte avem cu toții. Contemporani de-ai d-lor C.A. Rosetti și I. Brătianu, confrăți în exiliu , se vor însărcina credem a descrie mizeria onor. tagme patriotice, care, la dreptul vorbind, în străinătate s-au obicinuit a trăi bine, pe mare și de-a gata, încât întorși în țară, nu le mai ajung zece lefuri și zece diurne. Și această părere a noastră, realistă cu totul, că vro pagubă pentru țară nu e dacă D-zeu [vrea] ca și Caradalele ori Cariagdi să dea ortul popei , „Românul” o numește „apel la asasinat”.

Ei onorabili, cei mai mulți dintre oameni nu se nasc decât spre a se stinge fără a lăsa nici o urmă pe pământ . E păcat în adevăr că morgeni și talente cari costă puțin și produc mult; e păcat că decrește populația productivă și muncitoare a acestei țări; e păcat de oricine care cu mintea ori cu brațul au contribuit în adevăr la înflorirea țării. Dar de cei mai mulți din d-voastră o să știe ceva posteritatea? Nu dorim scurtarea zilelor nimăru: zicem numai că țara nu s-ar resimți de pierderea reputațiilor uzurpate, cari o costă atât de mult fără a-i fi adus vreun folos.

Dar punându-ne chiar în ipoteza „Românului” și botezând cu numele de fapte mari o sumă din evenimentele de-o valoare curat formală cîte s-au petrecut de la 1848 până acum, dând partidului roșu recunoașterea pe care el o pretinde, dar pe care faptele n-o justifică decât în minimă parte, vedem totuși că socoteala patrioților e făcută demult. Ei singuri și-au fixat după plac prețul faptelor lor, căci și-au creat pensii, diurne, lefuri ad-hoc, păsuieți , prin urmare, chiar dacă au făcut ceva, *gratis* n-au făcut nimic și nu știm de unde ar mai veni pretenția unei recunoștințe cu totul speciale din partea țării și a posterității .

Meritul consistă în disproporția dintre ceea ce un om costă și ceea ce produce. Când el costă puțin pe societate și produce mult, ea are cuvânt de-a-i deplânge pierderea. Dar când el ia de la societate de zece sau de o sută de ori pe-atâta pe cât fac în realitate închipuitele sale merite nu înțelegem ca, pe deasupra tuturor, să mai facă cererea de-a i se ridica statuie de marmură și de-a se săpa pe table de metal stihuri de neuitare din partea națiunii recunoscătoare!

[8 aprilie 1881]

[„ÎNTR-UN ARTICOL CU MULT PEA LUNG ..."]

Într-un articol cu mult prea lung pentru obiectul ce tratează, „Românul” face cele mai copilăroase insinuațiuni la adresa partidului conservator și a câtorva din membrii lui, cercând a dovedi că noi semănăm ură și aruncăm calomnii contra partidului roșu. Am relevat ieri încheierea aceluia articol în care „Românul” zice că facem apel la asasinat.

Să ne-nțelegem odată.

Dacă descrierea partidului roșu astfel cum este el în cea mai mare parte a lui e în stare a produce ura spiritului public, vina nu este a noastră, ci a adevărului.

Să amintim numai câteva fapte. D. Mihălescu, cucernicul canonizat, declară în Senat că „scabroase afaceri” au existat în adevăr și că d-sa ridică cu eleganta sa mână un colțuleț al vălului ce le acopere. Oare majoritatea Senatului se formalizează de-o asemenea gravă denunțare, care arunca suspiciunea asupra unui ministru, asupra multor înalți funcționari ai statului? Oare majoritatea simte că autoritatea statului și încrederea ce cetățenii câtă s-o aibă în ea e lovită în față, e zdruncinată prin o asemenea suspiciune, aruncată de-un om care era în stare a cunoaște afacerea de-aproape, de vreme ce dirija însuși cărăturile armatei rusești?

Nu, majoritatea se face ne-aude ne-a vede și trece la ordinea zilei.

Oare un asemenea fapt e de natură a inspira iubire pentru partidul liberal? Nu mai vorbim de răscumpărare. Cea mai populară cestiune din România o numea onor. Costinescu. „Impusă din afară”, șoptea d. Brătianu în Senat. A trata de cea mai populară o cestiune impusă este oare un fapt menit a inspira încredere în guvern și în partid?

Dar nu e deputat roșu să nu aibă câte două - trei funcții deghizate sau fățișe, nu e unul care să nu fie legat de guvern prin interese materiale și personale, încât fiecare ridicare de mână în adunări e cântărită cu aur. Nepotism, cumul, favoritism, păsuieți, întreprinderi, joc de bursă în Cameră — toate acestea sunt făcute a inspira iubire pentru partidul roșu?

Calomnie, calomnie! strigă foile lor. Probați toate acestea punct cu punct! Multe sunt lesne de probat pentru că sunt pe față. Multe însă se impun prin natura lucrurilor. Nu e ciudat a vedea o mulțime de oameni, săraci până ieri, că au dovedit milionari peste noapte numai și numai prin faptul că sunt deputați și oameni de-ai partidului? Cu diurna de doi galbeni pe zi nu se pot face minuni, oricum i-ai învățai. Trebuie dar să admitem cauze ascunse și ilicite de îmbogățire.

Și cu ce se drapează toate mizeriile acestea? Cu costumul unor evenimente politice cari, în a noastră părere, s-ar fi îndeplinit oricine ar fi fost la guvern. E evident că, după războiul din Crimeea, protectoratul Rusiei trebuind să cază, iar suzeranitatea Porții fiind istoricește și în sine foarte slabă, românii au putut face în dragă voie tot ce le-a venit în minte. E asemenea evident că după ultimul război, prin chiar natura lucrurilor, România trebuia să devie independentă, oricine ar fi fost la guvern.

Programul național n-a fost nicidecum exclusiv al roșilor. El e punct cu punct coprinț în programul junilor conservatori din Adunarea ad-hoc a Moldovei, el e cuprinț în actele lui Grigorie Vodă Ghica; el a fost deci adoptat de roșii ca de toate celelalte partide.

Și când faptele dumnealor sunt de natură a inspira ură spiritului public și indignațiune omului onest, oricât de sobru ar fi povestite, după opinia „Românului” conservatorii sunt cei cari seamănă amărăciune, ură, calomnie, apeluri la asasinat în contra d-lor Carada, Cariagdi, Mihălescu?

În orice caz ura noastră, dacă este, e foarte teoretică. Roșii au dat *toate* ministerele conservatoare în judecată, bine înțelegându-se fără nici o cauză. Conservatorii n-au dat pân - acumă nici un cabinet roșu în judecată, nici pentru vină vegheată.

Senatul a dat un vot formal contra convenției Stroussberg. D. Brătianu dizolvă Senatul, pune în executare convenția fără ca ea să fi avut putere de lege, calcă deci în mod fățiș Constituția și nimeni nu l-a dat în judecată.

Iată ura conservatorilor!

Pentru a justifica faptul de la 11 februarie și înălțarea ulterioară a generalului Lecca, „Românul” aduce exemple și analogii istorice.

De unde sunt luate acele exemple?

Din Spania.

Frumoasă țară Spania, dar ca model de onestitate civică și de conduită militară nu poate fi citată astăzi. Mai târziu, după ce se va regenera, după ce va avea iar vreo 40 milioane locuitori ca sub Carol V, am putea sta de vorbă despre ceea ce se întâmplă la ei. „Românul” nu trebuie să uite că Spania acum două sute de ani avea armata cea mai

puternică, flota cea mai puternică, bogății imense, patruzeci milioane locuitori, c-un cuvânt era cea dândăi putere europeană. Ca să cază la nivelul de astăzi trebuia în adevăr să se fi întâmplat fapte ca acele ale d-lui Serrano . Decăderea averii publice și decreșterea e totdeauna rezultatul unei decăderi morale.

[9 aprilie 1881]

[„D. DIMITRIE BRĂTIANU SOSEȘTE ... ”]

„D. Dimitrie Brătianu, sosește, d. Dimitrie Brătianu a sosit!” Iată Buna Vestire pe care patrioții o colportează cu bucuria în față. Cât un purice li se făcuse inima și pe - aci , pe - aci să se scuture din copacul bugetului ca frunzele toamnei. Închipuiască-și cineva dezastrul patriotic, acum imediat înainte de Sf. Gheorghe, când sunt de plătit chirii . Nu trebuie să se uite că, dacă o parte a tribului s-au îmbogățit, patrioți de profesie există atât de mulți pe suprafața pământului încât toți nu s-au putut îmbogăți și mulți încă sunt avizați la postul Sfântului Buget dacă n-au de gând să postească tot anul.

Ei, d. Ioan Brătianu seamănă aceluia copac lăudat de zicătoarea sanscrită , pe care frunză cu frunză 'l culeg păsările, pe-a cărui ramuri petrec maimuțele , în a cărui umbră

căprioarele odihnesc, în a cărui scorbură petrec furnicile și din florile căruia albinele culeg miere. Om vrednic de toată lauda, toate membrele sale sunt în lume pentru fericirea tagmei ; gura pentru a rosti fraze pe cari frunză cu frunză le ciupecș ciorile organelor patriotice, mâna subscriitoare de decrete , ochii cari aleg oameni mari pentru a-i face miniștri, pulsul inimei care e ceasornicul vieții patrioților. Ce s-ar alege în adevăr din roșii dacă cele două ceasoarnice într-un gând și într-o bătaie, Rosetti brătianu , ar înceta de-a merge ? Ar fi avizați a asculta locuțiuni latine, grecești și nemțești de la onor. d. Chițu , și locuțiunile nu sunt diurne; ar fi reduși a citi poeziile neogrecești ale lui Serurie sau câteva *Din orele de repaos ale lui Radu Pătărlăgeanu* și acestea nu sunt slujbe acătării, sunt ca loboda în zi de Paști.

Hotărârea , în aparență neclintită, a d-lui Ioan Brătianu de-a se retrage la Măgura și de-a încredința frățini-său compunerea unui cabinet, deși e un căpițel de nădejde pentru inimele patriotice, totuși nu e de natură a le liniști. O deputațiune a majorității Camerei și alta a majorității Senatului, această din urmă cu chiar î [nalt] P[rea] S[finția] Sa părintele mitropolit al Ungro - vlachiei în frunte, au insistat pe toate căile, prin viu grai și în scris, sub proprie iscălitură și cu punere de deget, ca d. Brătianu să rămână prezident de Consiliu, „fiind prezența lui la cârma statului absolut legată cu interesele și viitorul României”. î [nalt] P[rea] S[finția] S[a] e desigur un prea bun teolog și un prea învățat călugăr ca să nu vază că în fraza *Ni Dieu, ni Maître* a lui Blanqui, apoteozat de „Românul”, e cuprins viitorul religiei creștine în România; e prea bun arhipăstor al neamului ca să nu cunoască că în emanciparea evreilor pe *categorii* e o garanție mai mult pentru bunul trai al creștinilor; e politic prea prevăzător pentru a nu se fi convins că în principiile republicane, ateiste și socialiste ale d-lor Sihleanu, Caligari, Vintilă și Horia Rosetti, dr. Russel și alții e cuprins tocmai viitorul acela al României cu care prezența la putere a d-lui Brătianu este *absolut* legată. Dar să nu mai vorbim de astea.

Am observat de mult că fostul promotor al separării Moldovei [de] Țara Românească a devenit patriot pentru cuvinte analoge ca acelea ale onor. d. Lătescu, deși, în treacă vorbind, biserica ar trebui să fie deasupra partidelor și ar avea datoria de-a apăra interesele ei proprii, iar nu a se face sprijinitoarea cutărui sau cutărui partid politic. Mulțimea despărțeniilor , crescânda ireligiozitate a claselor de jos, nerespectarea sărbătorilor, pe care capitalul egoist și străin le răpește săracului, lipsa de învățatură a bietului cler de jos și a celui de sus, apatia cu care biserica stă în fața cestiunilor sociale, păgânizarea instituțiilor, legilor și a organizației muncii, camăta și desfrâul moravurilor, lipsa unui învățământ ecleziastic într-o țară unde atâtea episcopii și atâtea preoțime există de sute de ani, iată cestiuni cari ar trebui să preocupe pe prelați ; nu însă dacă cedarea Basarabiei și răscumpărarea drumurilor de fier e sau nu e legată cu viitorul României.

Dar în sfârșit , cu toată insistența î [nalt] P[rea] S[finției] S[ale], d. I. Brătianu persistă în hotărârea sa și d. D. Brătianu e însărcinat cu formarea unui nou cabinet. E prea adevărat că d. Dumitru Brătianu n-a inventat iarba de pușcă și, afară de *O datorie de conștiință către țara sa*, absolut nimic alt nu-l autoriză a se crede chemat la moșirea cabinetului no. 39 sau 40. Ca ministru plenipotențiar la Țarigrad d-sa era dobrei ciolovek , întreba la Poartă din când în când cum stă cu sănătatea M. S. Sultanului, mai dezbătea vro mare chestie europeană cu vro aga sau vrun efendi,

împărțea universul după geografia Slăniceanu și încolo nu făcea numărul nici bine nici rău, nici cald nici rece. Ce-o fi însemnând ca prim ministru știe unul Dumnezeu. Fost ministru de resort, se distingea prin împrejurarea că se 'nchidea în cabinet ore întregi. Când pleca acasă, oamenii ce veneau să vadă ce făcuse ilustrul om de stat în dulcea sa singurătate găseau risipiți pe biourou și pe covoare mulți cocoși de hârtie , admirabil lucrați și cadavre numeroase ... de muști. Garantăm autenticitatea acestor fapte mari din trecutul d-lui Dimitrie Brătianu. Prin urmare nu mai poate fi îndoială că secundogenitul e un mare om de stat și (în predmetul cocoșilor) o inteligență abilă. E scris omului pe frunte că, oriunde va ajunge, să nu fie nimic mai mult decât ceea ce e în adevăr. Dar de vei scoate apă din marea vieții publice sau din izvorul unei ocupațiuni mai modeste, și ici și colo ulciorul nu încape decât tot atât cât intră în el și cine a prins muște la București, le-a prins și la Țarigrad și le va mai prinde încă oriunde ar ajunge Dumitru și Ion! Departe griva de iepure. Roșii au cuvânt de-a fi îngrijiiți de viitor și de-a nu vedea în ultima schimbare decât începutul sfârșitului ,

[10 aprilie 1881]

[„RETRAGEREA D-LUI ION BRĂTIANU ”]

Retragerea d-lui Ion Brătianu va rămânea pentru câțva timp obiectul comentariilor zilei.

Cauzele retragerii sale sunt multe și varii.

După o politică de acțiune mai mult ori mai puțin favorabilă, care avea de obiect nu organizarea țării, ci numai poziția ei internațională, venise timpul muncii adevărate, a ridicării țării, nu în ochii și părerea altora prin rang și titlu, ci în ochii ei proprii, a ridicării din ea însăși, a dezvoltării interioare.

Signalul unei serii de necesități interne a fost dat prin proclamarea regatului. Pentru ca regatul să nu fie un cuvânt gol d. Brătianu trebuia neapărat să vizeze la o organizare monarhică, la garanțiile neapărate pentru funcționarea normală și regulată a organismului statului. Partidul său, departe de-a pricepe asemenea necesități, n-a văzut în proclamarea regatului decât o formalitate; el n-a priceput că cine-a intrat în danț trebuie să joace și că, odată admisă teza, toate consecuențele ei sunt date de mai înainte.

Legea în contra străinilor, cari ar compromite interesele statului, e monarhică. Ei bine, daca mai mulți membri din opoziție ar fi lipsit din Cameră, proiectul de lege ar fi trecut c-o majoritate de un vot numai.

E a se însemna totodată că d. C.A. Rosetti n-a prezidat acea ședință. Față deci cu consecuențele întemeierii monarhiei, majoritatea compusă din demagogi au început să șovăiască . Acest incident au dat loc la un schimb de cuvinte semnificative între d-nul Ion Brătianu și d. C.A. Rosetti: „Daca 'i așa, fă-te d-ta prim ministru ”, ar fi zis cel dendâi către cei de-al doilea. — „Ba, daca eu sunt cauza tuturor relelor, nu primesc nici eu această sarcină”, ar fi răspuns d. Rosetti. C-un cuvânt majoritatea actuală s-arată incapabilă de - a - și aplica în mod organic regalitatea pe care a votat-o , atât de incapabilă încât nici nu simte esența lucrului, nici nu pricepe ce i se cere. E drept că în fața căderii, în fața pericolului pierderilor materiale, esențiale pentru masa roșiilor când cade de la guvern, ei s-au mai prosternat cu toții înaintea șefului lor, dându-i *carte blanche* să facă ce-o voi și să compue ministerul cum va voi. D. I. Brătianu a refuzat.

Ca să se vadă că există în adevăr un ușor antagonism între d. I. Brătianu pe de o parte și d. C.A. Rosetti cu majoritatea de alta, reproducem următoarele din primul *București* al „Românului” de azi:

Înțelegem retragerea d-lui I.C. Brătianu *fără a o aproba pe deplin*.

De ce „Românul” nu aprobă această retragere?

Despre d. Dumitru Brătianu „Românul” zice că

este unul din acei vechi și neobosiți luptători ai ideilor liberale și democratice , unul din rarii și eminenții bărbați *cari un singur moment n-au slăbit în lupta pentru aceste principie, un singur moment nu s-au îndoit că-n ele și numai în ele stă mântuirea și asigurarea viitorului poporului românesc*.

Aceste șiruri trebuiesc bine citite.

Va să zică Dumitru n-au slăbit un singur moment; Ion au slăbit; Dumitru nu s-au îndoit un singur moment că-n ideile liberale și democratice stă mântuirea , Ion s-au îndoit.

Trebuie să însemnăm aci că d. Dum . Brătianu, departe de-a fi un rar și eminent bărbat, e foarte de mijloc ca

inteligentă și dacă Ion nu e un geniu, Dumitru nu e nici măcar foarte deștept. Ar fi o eroare a se crede că principiile și aspirațiunile lor sunt identice. De mult și la orice ocazie a fost un oarecare antagonism politic între cei doi frați, care se manifesta prin opiniile deosebite pe cari și le formula cel mai mic la ocazii date. Astfel broșura *O datorie de conștiință către țara mea*, oricât de netedă și linsă în privirea termenelor, e îndreptată în contra politicii esteriore a fratelui Ion.

Așadar alegerea d-lui Dumitru Brătianu ca prezident de Consiliu e o demonstrație, slabă, în adevăr, dar caracteristică a partidului contra șefului de pân' acum.

Asupra activității noului prim ministru circulă două versiuni. După unii, secundogenitul (în toate privirile) ar fi având de gând a veni în sfârșit cu visul de aur al Pătărlăgenilor, c-un ministeriu omogen. După alții ar forma un ministeriu de tranziție.

Oricum ar fi, noul ministeriu nu va avea nici activitate însemnată, nici durată lungă. Caracterul lui cel provizoriu e indicat de mai înainte. Se poate să fie un ministeriu de alegeri și, pentru acest scop special, am dori în adevăr ca el să se constituie astfel încât să garanteze cât se poate de bine libertatea alegerilor. Astăzi, când roșii au abjurat formal republica, agitațiile de uliță, conspirațiunile, revoluția în permanență și turburarea de meserie, țara are nevoie de armonizarea intereselor ei, de armonizarea claselor ei, de-o politică în adevăr de stat și nu de partid. Noi credem că majoritatea partidului roșu, esceptând pe câțiva, e incapabilă de-a pricepe o politică de stat și va înclina totdeauna la politica de partid. Dar asupra tuturor acestora judecata ar fi prematură.

[11 aprilie 1881]

[„ȘI IARĂȘI BAT LA POARTĂ ...”]

Și iarăși bat la poartă cu degetele moi florile primăverii și, unde acum cinci sute de ani turmele lui Bucur ciobanul se pierdeau în orizontul șesului, astăzi mii de grădini contrastează în tânăra verdeață cu zidurile albe și acoperemintele strălucite ale caselor și cu turnurile bisericilor; iar duiosul ritm al clopotelor ne vestește vechea și trista legendă că astăzi încă Hristos e în mormânt, că mâine se va înalța din giulgiul alb ca floarea de crin, ridicându-și fruntea sa radioasă la ceruri.

Tristă și mângâietoare legendă! Iată două mii de ani aproape de când ea au ridicat popoare din întunec, le-au constituit pe principiul iubirii aproapelui, două mii de ani de când biografia fiului lui Dumnezeu e cartea după care se crește omenirea. Învățăturile lui Buddha, viața lui Socrate și principiile stoicilor, cărarea spre virtute a chinezului La-o-tse, deși asemănătoare cu învățămintele creștinismului, n-au avut atâta influență, n-au ridicat atâta pe om ca Evangelia, această simplă și populară biografie a blândului nazarinean a cărui inimă au fost străpunsă de cele mai mari dureri morale și fizice, și nu pentru el, pentru binele și mântuirea altora. Și un stoic ar fi suferit chinurile lui Hristos, dar le-ar fi suferit cu mândrie și dispreț de semenii lui; și Socrate a băut paharul de venin, dar l-a băut cu nepăsarea caracteristică virtuții civice a anticității. Nu nepăsare, nu dispreț: suferința și amărăciunea întregă a morții au pătruns inima mielului simțitor și, în momentele supreme, au încolțit iubirea în inima lui și și-au încheiat viața pământească cerând de la tată-său din ceruri iertarea prigonitorilor. Astfel a se sacrifica pe sine pentru semenii săi, nu din mândrie, nu din sentiment de datorie civică, ci din iubire, a rămas de atunci cea mai înaltă formă a existenței umane, acel sâmbure de adevăr care dizolvă adâncă dizarmonie și asprimea luptei pentru existență ce bântuie natura întregă.

E ușoară credința că prin precepte teoretice de morală, prin știință, oarecum, omul se poate face mai bun. Omul trebuie să aibă înaintea lui un om ca tip de perfecțiune după care să-și modeleze caracterul și faptele. Precum arta modernă își datorește renașterea modelelor antice, astfel creșterea lumii nouă se datorește prototipului omului moral, Isus Hristos. După el încearcă creștinul a-și modela viața sa proprie, încearcă combătând instinctele și pornirile pământești din sine. Chiar dacă dezvoltarea cunoștințelor naturale se îndreaptă adeseori sub forma filozofemelor materialiste în contra părții dogmatice a Scripturii, chiar dacă în clasele mai culte soluțiuni filozofice a problemei existenței iau locul soluțiunii pe care o dă Biblia, caracterele crescute sub influența biografiei lui Hristos, și cari s-au încercat a se modela după al lui, rămân creștine.

Dacă vorbim de această împrejurare e pentru a arăta că nu în cultura escesivă a minții consistă misiunea școalelor — escepție făcând de cele înalte — ci în creșterea caracterului. De acolo rezultă importanța biografiei lui

Hristos pentru inimile unei omeniri vecinic renăscânde . Pentru a se îmbogăți, pentru a-și îmbunătăți starea materială, pentru a ușura lupta pentru existență, dând mii de ajutoare muncii brațului , oamenii au

nevoie de mii de cunoștințe exacte. Pentru a fi buni, pentru a se respecta unii pe alții și a-și veni unuia în ajutor au nevoie de religie.

De aci răsare însă, și marea deosebire între vechiul stat păgân și statul creștin. Statul ca product al naturii e supus acelorași legi mecanice , prezintă același complex de lupte pentru existență individuală și colectivă ca și natura. Menirea monarhiei creștine e a modera asprimea legilor inerente statului prin apărarea celui slab de exploatarea celui puternic, și în fine prin compensație. Dacă există puternici, ei cată să compenseze prin o activitate binefăcătoare puterea ce-o au asupra altora. De aceea pentru înaintarea în viața politică cată să se ceară sau o mare inteligență sau un mare caracter, care să compenseze munca societății ce-i susține. Acesta ar fi idealul monarhiei creștine și ar fi misiunea bisericii de-a răspândi acest sentiment și-n clasele de sus și-n cele de jos. Dacă sâmburul vecinicului adevăr semănat în lume de nazarineanul răstignit a cătat să se 'mbrace în formele frumoase ale bisericii, dacă aceasta a dat o mare nobleță artelor, luându - le în serviciul ei, asupra formelor religioase, asupra datinei frumoase nu trebuie uitat fondul, nu trebuie uitat că orice bun de care ne bucurăm în lume e în mare fapta altora și că posesiunea lui trebuie răscumpărată printr-un echivalent de muncă. De aceea e de datoria claselor superioare de-a strânge cât de multă cultură pentru a ușura munca celor de jos, pentru a le lumina și a le conduce spre binele lor moral și material.

Suferințele de moarte ale dascălului și modelului nostru nu ni se cer decât în momente excepționale, nu se cer decât de la eroi și de la martiri. Dar, întru cât ne permite imperfecțiunea naturii omenești, fiecare trebuie să caute a compensa prin muncă și prin sacrificiu bunurile de cari se bucură. Atunci numai Domnul va petrece în mijlocul nostru, precum adeseori cu bucurie au petrecut în mijlocul puternicilor și religioșilor noștri străbuni.

[12 aprilie 1881]

[„A AȘTEPTA SĂ CULEGI ... ”]

A aștepta să culegi altceva dintr-un pământ decât ceea ce a fost semănat în el ar fi o copilărie. Ni se vorbește de o eră nouă, ni se vorbește mai cu seamă de o epocă a neatârării depline ca rezultat al politicei exterioare, de disparițiunea vechilor deosebiri de clasă, de dezrobirea țăranului ș.a. ca rezultat al politicei dinlăuntru, și aceste mari schimbări se susține că s-ar fi făcut în adevăr, că s-ar fi împlântat oarecum aceste rădăcini în pământul dreptului public român, că trăim într-o lume hotărâtor nouă, într-o eră liberală. Noi aflăm din contra că, orice săpătură am face, dăm de aceleași rădăcini vechi cari formau corupțiunea în trecut și că, asemenea cuvintelor din dicționarul nostru modern, multe nume s-au schimbat, esența însă a rămas aceeași.

Se știe de ex. că în trecut, deci în veacul al optsprezecelea și într-o parte a veacului al șaptesprezecelea, arareori înainte, domnia, adică stăpânirea Țării Românești, se cumpăra prin peșcheșuri plătite turcilor sau prin augmentarea tributului. Astăzi stăpânirea constituțională nu mai e în chestie, dar cea reală este reprezentată prin ministeriu. Azi nu se mai dau peșcheșuri se va zice; nu mai plătim tribut. Ce puțin cunoscător de esența lucrurilor ar fi cel ce ar susține-o asta! Dar ce era peșcheșul pe lângă răscumpărare, dar ce era tributul pe lângă enorma anuitate plătită pentru concesiunea Stroussberg? Tributul se plătește și azi; el e cu mult mai oneros decât în trecut, numai se plătește unei puteri mult mai mari decum era turcul.

Cât despre starea dinlăuntru, toată lumea știe că organizarea actuală a muncii agricole e o formă mult mai oneroasă și mai vexatoare a clăcii vechi, mai ales în Moldova, dar și în mare parte a Țării Românești. Cu toată egalitatea, biciul subprefectului joacă și azi pe spetele țăranului ca-n vremea Regulamentului.

Astfel, oricari ar fi formele în cari se îmbrăca viața publică și orice numiri s-ar da acelor forme, substratul lor organic este același ca și în trecut. A-l boteza din nou pe un

om nu va să zică a-l schimba; a pune numele de regim democratic unei oligarhii vechi nu va să zică a schimba starea de lucruri. Singura schimbare, nu de esență, o aflăm numai în înmulțirea oligarhilor și în înrăutățirea lor. Deja Regulamentul Organic a făcut din ciocoi vechilor boieri o pătură nouă de oligarhi , Constituția a făcut din progenitura foarte numeroasă a acestora o pătură oligarhică și mai mare. Pentru acești oameni există statul român. Ei îl stăpânesc și-l exploatează; despre o ridicare a stării de cultură a poporului, despre îmbunătățirea existenței lui

morale ori materiale nu e nici vorba. Casa țaranului e durată astăzi ca acum 500 de ani, plugul lui e același ca sub Mircea Vodă, pe când plugăria era o ocupație secundară și păstoria cea dendâi . Iar deosebiri, câte sunt , sunt toate în rău. Pe lângă sărăcire se adaugă o degenerare din ce în ce mai simțită a rasei și mână 'n mână cu aceasta merge creșterea mortalității și scăderea nașterilor .

Revoluția socială inaugurată la 1848 s-a petrecut înlăuntrul și în folosul claselor dirigente ale societății noastre americane. Nu emanciparea poporului se cerea de către patrioți, ci egalitatea lui Carada și Cariagdi cu boierii mari ai țării; nu condiții de înaintare a poporului a voit cineva, ci dreptul cenușerului de visterie de-a ajunge ministru. La o organizare sănătoasă a nației n-a gândit nimenea și, când vedem cu ce elemente avem a face, putem zice că nici nu se va gândi nimenea.

[16 aprilie 1881]

[„LA ÎNTREBAREA ...”]

La întrebarea „ce-o fi căutând d. Stătescu la Interne, d. Urechia la Instrucție” se dă următorul răspuns. Titlul de recomandație a onor. d. Stătescu a fost proiectul de lege în contra străinilor propus de d-sa în Senat; titlul d-lui Urechia e un raport pân' acum secret asupra nihilismului din Iași. Avem deci un ministeriu organizat în contra nihilismului ca teorie, de urmărit în școli, și a nihilismului practic, de urmărit prin subprefecții d-lui Stătescu.

Curios ar fi a se ști în ochii cui opera juridică a d-lui Stătescu și cea politico - literară a d-lui Urechia au servit drept titluri pentru conferirea de portofolii ? În ochii d-lui Dimitrie Brătianu ? Nu credem, căci — *de nihilo nil fit* .

Astfel știm rațiunea fundamentală a intrării acestor doi domni în ministeriu, deși nu avem întreg lanțul causal în mâni . Cauza retragerii d-lui Ion Brătianu rămâne încă necunoscută.

Ar fi păcat cu toate astea să nu relevăm un articol hazliu al "Românului" în care se interpretează vestita teză a lui Descartes : *Cogito , ergo sum* .

Iată ce zice „Românul”:

Adesea ziserăm și cu durere ne vedem siliți a repeți ,

În genere vorbind cel mai mare sacrificiu ce poți cere unui român este a-l sili să cugete serios în el însuși câteva ore asupra unui subiect.

E timp în fine să 'nțelegem că numai printr-o cugetare serioasă și necurmată , omul poate să cunoască bine adevărul și calea cea bună pe care trebuie să meargă.

.....

Aceasta este metoda prin care omul poate cunoaște adevărul; acesta este mijlocul prin care el este gratificat d' a putea mânca din pomul cunoștinței . „Cuget deci sunt ”, a zis Descartes . Să ne deprindem dar a cugeta mai mult decât a vorbi și vom fi.

Apoi urmează cinci coloane de meditațiuni politice asupra moralității și capacității partidului liberal.

Ce are - a face lipsa de cugetare serioasă și necurmată cu teza lui Descartes , care e tocmai îndreptată contra scepticismului , contra escesului cugetării? În adevăr în *Meditationes de prima philosophia* (Paris, 1641) Descartes zice:

Ne putem îndoii de orice în lume numai nu de faptul că ne îndoim. Simțurile mă înșală, deci nu mă pot încrede necondiționat în ele; nu știu dacă o ființă atotputernică n-a făcut ca să nu existe în realitate nici pământ , nici cer, nici obiecte cu întindere în spațiu; poate că nu există nici figuri, nici mărime, nici loc

și cu toate astea am imaginea lor sensibilă , care face să-mi nălucească existența tuturor obiectelor acestora; poate chiar la adunarea de doi cu trei, la numărarea laturilor unui patrat , la cele mai ușoare concluzii mă înșel . Imperfecțiunea mea poate fi atât de mare încât să mă 'nșel întodeuna. Precum Archimede , zice el în Meditațiunea a doua, nu cerea decât un singur punct fix pentru a putea mișca pământul , tot astfel eu voi avea mari speranțe dacă voi fi îndestul de fericit de a afla o singură teză pe deplin sigură și nesupusă nici unei îndoieli. și 'ntr-adevăr un lucru e cert, pe când toate celelalte sunt incerte , și acel lucru cert e îndoiala mea însăși, e cugetarea mea însăși, deci existența mea. Dacă ar exista chiar o ființă atotputernică care a aranjat totul ca să mă amăgească , totuși trebuie să exist pentru a putea fi amăgit; cugetând că sunt tocmai cugetarea aceasta

demonstră că și sunt în adevăr. Teza: sunt , exist e pururea și în mod necesar adevărată de câte ori o pronunț ori o cuget. Cogito, ergo sum.

Ce are a face această vestită teză, care a răsturnat filozofemele sceptice , foarte seducătoare tocmai prin profunditatea lor, cu lipsa de cugetare a Caradalelor și Pătărlăgenilor ? Aceștia există ca orice carne cu ochi chiar daca n-ar gândi nimic, ba existența lor e cu atât mai vie și mai aparentă cu cât nu gândesc nimic și nu sunt nimic. Pe cât timp au diurne, lefuri, întreprinderi nici nu-i simți că sunt : vegetează liniștiți și blânzi . Din momentul în care nu le mai au își manifestă existența într-un mod zgomotos și foarte neplăcut.

Dar de, bietul Descartes, om a fost și el și-o fi avut păcate pe cari cată să le spăsească după moarte. Ce pedeapsă mai mare putea să-l aștepte însă pe ceea lume decât de a se vedea citat și talmăcit de învățații redactori ai „Românului”?

[16 aprilie 1881]

[„PENTRU CE S-A RETRAS ... ”]

Pentru ce s-a retras d. Brătianu de la putere?

Iacă întrebarea pe care și-o face toată lumea și la care ar trebui să se dea un răspuns lămurit.

Partidul liberal, de când e la putere, ne-a dat în adevăr cu spectacolul unor miniștri cari ies la lumină și intră iarăși în umbră fără ca nimeni să știe pentru ce au venit nici pentru ce s-au dus.

Acest sistem, natural sub guvernele despotice , în care ministerul nu are să dea seama de purtarea lui decât suveranului, este absurd într-o țară liberă, în care guvernul este adus la putere și răsturnat de opiniunea publică și în care prin urmare cetățenii trebuie să știe limpede pentru ce se face ceea ce se face ca să poată judeca pe fiecare om politic.

Oricât de absurd este acest sistem, el s-a urmat fără curmare de la căderea guvernului conservator, în ciuda bunului simț și a cerințelor constituționale și fiindcă, cum zice poetul, răul se face lege, lumea se deprinsese de-a vedea pe niște oameni porecliți miniștri intrând în cabinet și ieșind, palide arătări fără acțiune și fără voință.

Dar în sfârșit toți aceștia nu aveau nici o însemnătate, erau pioane cu care juca d-l Brătianu singur; jucătorul însuși, acela ce le da mișcarea și voința rămânea același ca să răspundă de toate.

Iaca însă că se duce acum însuși d. Brătianu !

Nici acum nu vom afla pentru ce ?

Se schimbă însuși capul cabinetului, persoana care reprezintă guvernul și partidul întreg, și lumea și opinia publică, la care se tot face apel, nu va ști lămurit care este cauza acestei schimbări?

„Românul” a simțit că este aici o cestiune de demnitate pentru partidul liberal în general și pentru d. Brătianu în parte, a simțit că el mai ales, organul partidului liberal, e dator să răspundă la această întrebare.

Și de aceea numărul din ajunul Paștelor începe cu întrebarea cu care începem și noi: Pentru ce s-a retras d. Brătianu?

În loc însă de-a răspunde în trei cuvinte la această întrebare în loc de-a spune lămurit țării într-un mod onest și leal adevărata cauză care l-a silit pe d. Brătianu a se

retrage, d. C.A. Rosetti — bănuim că d-sa a scris — așterne un articol lung de patru coloane, plin de contradicțiuni , în care grămădește vorbe peste vorbe, fraze peste fraze, laudă pe d. Brătianu, laudă partidul liberal, atacă opoziția și arată ca cauză a retragerii d-lui I. Brătianu toate cauzele pentru cari un ministru se poate retrage de la putere și altele la cari nimeni nu s-a putut gândi vreodată.

Rugăm pe cititorii noștri să citească acel articol: vor vedea un om care caută să ascundă adevărul și înșiră verzi și uscate numai ca să întunece cestiunea ce pretinde a lumina.

Și mai întâi declară că nu știe nici el nimica!

Se poate aceasta?

D-nii Rosetti și Brătianu de aproape 40 ani lucrează împreună; au format, precum se zice, un singur suflet în două trupuri până într-atâta încât cel mai mare publicist al nostru răp . Cesar Boliac , i-a numit pe amândoi cu un singur nume, d. Rosetti brătianu .

Cum să nu știe d. Rosetti pentru ce s-a retras d. Brătianu ?

Din două lucruri unul:

Ori dd . Rosetti și Brătianu stau în aceeași armonie în care au stat toată viața, și atunci „Românul” nu spune adevărul când spune că nu știe;

Sau în adevăr nu știe și atunci se vede că s-a rupt vechea legătură dintre d-lor, s-au despărțit!

S-a auzit în adevăr în public de mai multe ori că d. Brătianu ar fi impacient de a scăpa de jugul greu pe care d. Rosetti i-l impune prin numeroșii partizani ce are în Cameră și care constituiesc partea stricată a partidului liberal.

Și nu o dată d. Brătianu însuși s-a plâns cu amărăciune, în adunările particulare ale partidului, de cât este silit să facă și să sufere contra conștiinței sale.

Și-a și manifestat voința sa de a scăpa de mulți cari-l sugrumă și-l dezonorează .

Să fie aceasta cauza pentru care s-a retras d. Brătianu și cauza pentru care ziarul „Românul” nu știe de ce s-a retras ?

Noi nu putem crede una ca aceasta până nu ni s-ar declara lucrul de cei interesați .

„Românul” însă, departe de a declara așa ceva, ne spune cu totul altceva.

După ce declară că nu știe nimic apoi ne îndeamnă să cugetăm singuri și vom ghici.

Și, vrînd să dea exemplul cum se cugetă, înnoadă o mulțime de fapte fără logică a căror consecințe sunt :

Ba că d. I. Brătianu este ostenit ...

Ba că este dezgustat.

Ba că e amărât de imoralități , și afară din guvern va avea mai multă putere pentru a le învinge;

Ba că va fi fost o presiune din afară.

În ceea ce privește această din urmă cauză „Românul”, după ce o amintește, o respinge ca neadevărată.

Și adevărul este că străinii ar fi prea exigenți dacă n-ar fi mulțumiți de d. Brătianu!

Nu le-a dat oare tot ce-au cerut ?

Nu a dat Rusiei Basarabia; Germaniei, răscumpărarea drumurilor de fier; Austriei Arab - tabia ; tuturor, împământenirea evreilor ?

Nu, nu! Străinii nu pot să nu iubească pe d. Brătianu, căci niciodată nu vor găsi în această țară un guvern așa de slugarnic , așa de gata a le îndeplini toate dorințele!

Dar d. Brătianu este obosit, ne zice „Românul”, și are nevoie de repaos!

E lesne de înțeles că asemeni raționamente nu pot decât să rătăcească inteligența și să ascundă adevărul.

Această afirmare ne aduce aminte vorba unui episcop care întreba supărat pe egumenul unei mănăstiri de ce nu s-a tras clopotele când a intrat în mănăstire.

„Pentru douăsprezece cuvinte, Prea Sfinte, răspunde egumenul dregându-și glasul ca să le înșire : „mai întâi n-avem clopote ...”

„Destul, întrerupe episcopul, nu mai spune pe celelalte”. Așa vom zice și noi „Românului”!

Dacă în adevăr d. Brătianu este obosit și are nevoie de repaus, la ce nevoie de atâtea raționamente trase de păr ? Aceasta este destul pentru a explica retragerea sa!

Dar se vede că nu e aceasta cauza retragerii, deoarece „Românul” caută alte cauze.

Să fie oare d. Brătianu dezgustat ?

Dezgustat de ce ?

Ca d. Catargiu, chemat la guvern în momentul în care M. Sa se hotărăște să abdice, în care finanțele noastre erau înecate de o datorie flotantă, colosală, creată de partidul liberal, și de o anuitate de 20 milioane pentru care nu ezista nici o resursă , în care viitorul era amenințat prin falimentul lui Strousberg, ca d. Catargiu, care a venit a așeza dinastia și Constituțiunea, a regula afacerea Strousberg, a plăti datoriile și a regula finanțele, să fi fost dezgustat văzând ingratitudinea în toate părțile și să lase să-i cază din mână frânelor guvernului, aceasta se înțelege.

Ca d. general Florescu, organizatorul și părintele armatei române, chemat la guvern ca să împace urele pe nedrept ațâțate , să se fi dezgustat văzându-se lipsit de concursul acelora de la cari avea mai mult drept de a-l cere, se înțelege iarăși.

Dar d. Brătianu, care, grație atitudinii patriotice a partidului conservator, a putut să străbată atâtea împrejurări grele fără pericol pentru țară, d. Brătianu să fie dezgustat!

Încă o dată, de ce?

Ni se spune încă că d-l Brătianu e amărât de imoralitate și crede că afară din guvern va avea mai multă putere pentru a o zdrobi .

Dar de a cui imoralitate s-a scârbit d. Brătianu ?

De a opozițiunii ?

Nu, fără îndoială; căci opozițiunea este așa de mică, grație influenței morale din alegeri, încât nu poate să-i facă nici un rău.

Dacă în adevăr d-l Brătianu este amărât de imoralitate, fără îndoială de imoralitatea alor săi este amărât , și dacă imoralitatea l-a silit să iasă din guvern, imoralitatea partidului liberal l-a scos din guvern!

Iaca singura din toate cauzele de retragere pre cari le înșiră „Românul” care poate fi în adevăr o cauză a retragerii d-lui I.C. Brătianu. Este adevărat că imoralitatea e mare în acel partid și singura noastră mirare este că nu s-a scârbit mai de mult de imoralitatea partidului său.

De mult am spus că așa - numitul partid liberal nu este în cea mai mare parte decât o adunătură de toți oamenii cari 'și fac din politică o meserie și un mijloc de câștig ; de mult am probat că mai toți oamenii imorali pun masca liberalismului, numai ca să-și ascundă micșorimea lor și să exploateze țara din nenorocire prea credulă .

Unul a fost vâtaf de țigani în vremea lui, acum nu-l mai bagă nimeni în seamă; se face deci liberal și ajunge om important în țară.

Altul și-a mâncat în desfrânări averea lăsată de părinți, a doua zi este liberal și cheltuiește mai mult decât cheltuia pre când avea stare!

Iacă un tânăr care a trecut prin școale fără a învăța nimic; dorința lui de a ajunge este tot atât de mare pre cât mijloacele lui intelectuale sunt mici. Poți să fii sigur că îndată se va face liberal și va ajunge la cele mai înalte poziții.

Altul vine de peste graniță sărac și setos de a se îmbogăți, este venetic: se face iute liberal și în câțiva ani este om cu stare.

Așa se recrutează partidul liberal. Este vreunul în acel partid care, pre lângă integritatea caracterului, să aibe iubire de țară?

Iacă un spectacol în adevăr dezgustător și care poate umplea de amărăciune o inimă onestă!

Înțelegem ca d-l I.C. Brătianu să se fi retras din această cauză.

Înțelegem ca acest om să-și fi zis într-o zi: „Gloria militară, independența, regatul sunt vorbe și fum; realitatea, trista realitate este că am dat țara pradă la o haită de lupi!”

Și, dacă aceasta este cauza retragerii d-lui Brătianu, [î] felicităm că s-a hotărât în fine să nu mai acopere cu autoritatea sa atâtea turpitudini ce se fac în numele liberalismului.

Iacă găsim , după revelațiunile „Românului”, una din cauzele retragerii d-lui Brătianu. Să cugetăm încă, și conduși de aceleași revelațiuni să vedem dacă mai este și alta.

[17 aprilie 1881]

REVOLUȚIONARI

Cu privire la manifestările rusești relative la Conferința marilor puteri în contra revoluționarei Internaționale ziarul „Kreuzzeitung” află că

nota rusească nu conține încă, o propunere formală de conferință, ci atrage numai atențiunea asupra acestei eventualități. Mai întâi puterile au să se înțeleagă între ele asupra naturii acestei conferințe. Forma circulării rusești nu e cunoscută încă. Poate este vorba numai de o depeșă pe care ambasadorii rusești au să o comunice guvernelor pe lângă cari sunt acreditați. De altfel cestiunea principală este cum va fi primită această notă la Londra și Paris. Se bănuiește de pe acum că Franța va adera în fine, spre a nu se strica cu totul cu Rusia. O depeșă din Berlin zice că misiunea conferinții , corespunzând intențiilor rusești, va fi mai întâi interpretarea sau reviziunea convențiilor de estradare . În fine se mai susține că cele trei puteri nordice s-ar fi înțeles între ele asupra cestiunilor de pertractat și mai ales asupra dreptului de azil, înainte chiar de pasul făcut de Rusia. Într - acestea se și iau măsuri aspre în contra democrațiilor sociali de prin Germania. La Württemberg s-a dizolvat o întrunire tocmai când era să vorbească celebrul Bebel. Mai sever încă s-a aplicat legea în contra socialiștilor în Bavaria, unde guvernul a luat orașului Furth exercițiul atribuțiunilor politice în privința dreptului de întrunire și aceasta tot, din cauza d-lui deputat Bebel, căruia i s-a permis să țină o conferință politică în acel oraș.

[17 aprilie 1881]

[«CUGETAȚI, NE ZICE...»]

"Cugetați, ne zice ziarul «Românul», și veți afla adevărata cauză a retragerii d-lui I. Brătianu".

Și, în numărul de vineri, urmând acest consiliu și conducându-ne de destăinuirile acestui ziar, am găsit că una din cauzele pentru cari d. Brătianu s-a retras este imoralitatea partidului liberal; căuta în zadar în acest partid oameni politici și nu găsea decât oameni de afaceri.

Și această concluziune la care am ajuns noi este confirmată de d. Brătianu însuși!

Chiar ieri „Binele public” reproducea cel din urmă discurs ce ar fi pronunțat d. Brătianu în sala Herdan. După rezumatul dat de acest ziar, d. Brătianu ar fi zis:

„Am transijiat cu conștiința mea pentru că aveam în vedere un scop mare, independența țării!”

Rău a făcut d. Brătianu de a transijiat cu conștiința sa; rău a crezut că numai cu oamenii corupți se poate face Independența. Dacă ar fi avut mai multă încredere în țara sa, dacă n-ar fi fost orbit de spiritul de partid ar fi văzut lesne că Independența se poate face mai temeinică cu oameni onești și cu adevărați oameni politici. Și, dacă d-sa nu putea să o facă decât cu ajutorul imoralității, trebuia să aibă patriotismul de-a lăsa altora această glorie!

Dar, oricum ar fi, rămâne dovedit că, astăzi cel puțin, nu mai există nici un pretext pentru ca țara să mai sufere dominațiunea acestui partid care, prin imoralitatea sa, a gonit din minister chiar pe capul său, pe îndelung răbdătorul d. Brătianu! Iacă ce mărturisește d. Brătianu în cuvântarea sa cea din urmă și oarecum în testamentul ministerului din 1876!

Dar din această cuvântare mai răsare încă o idee:

Lupta contra privilegiilor s-a terminat, zice d. I. Brătianu; trebuie acum să organizăm țara și, pentru aceasta, trebuie să facem apel la oamenii cei mai onești și mai capabili din toate partidele.

Și aci vom răspunde d-lui Brătianu că a recunoscut prea târziu un adevăr care este demult știut de toți.

Lupta contra privilegiilor în adevăr s-a terminat de mult în această țară: ea s-a terminat din ziua în care Divanurile ad-hoc al Moldovii și al Țării Românești, compuse în mare majoritate de privilegiați, au proclamat egalitatea politică; din ziua în care privi-

legiații din Moldova mai întâi, Catargiu, Cuza, Mavrogheni, Manolachi costachi s-au lepădat de privilegiu pentru binele țării!

Și, dacă de atunci se mai vorbește de privilegiu, aceasta n-a fost și nu este decât o armă de partid, puțin leală; un mijloc de a înșela buna credință a mulțimii, mijloc care cu cât e mai absurd cu atât are mai multă trecere.

De atunci însă singurul privilegiu care a rămas în picioare este acela al capacității și integrității.

Și contra acestui privilegiu, să fie bine știut îndreptează partidul liberal toate atacurile sale.

Este o adevărată mângâiere pentru noi, cari, cu multe sacrificii, susținem această luptă contra calomniei și invidiei unora, contra orbirii altora, contra indiferenței celor mai mulți, să vedem că, în sfârșit, d. Brătianu însuși deschide ochii și vede că lupta în capul celor mișei și incapabili, în contra celor onești, cari singuri sunt capabili să dea o organizare serioasă țării.

Iacă fără îndoială cea de-a doua cauză și, desigur, cea mai însemnată a retragerii d-lui Brătianu.

Onorat cu încrederea țării, onorat de încrederea M.S. Regelui, atotputernic, este cu neputință ca acest om să nu se fi întrebat într-o zi la ce capăt va ajunge pe drumul pe care a apucat, este cu neputință să nu fi aruncat cu dezgust inimurile ce-i cântau oamenii de afaceri din Strada Doamnei, și să nu se fi întrebat ce face el pentru consolidarea societății românești, o biată insulă roasă de valurile străinismului.

Și atunci, dacă în adevăr este în sufletul lui o scânteie de iubire pentru această țară, a trebuit de o parte să vadă cum elementul românesc sărăcește și dispare!

Și de altă parte a trebuit să zărească abisul de imoralitate în care partidul liberal precipita societatea noastră; cum caracterele se corup pe zi ce merge, cum vorba sfârșitoare și fraza goală ia locul ideilor salvatoare de care este însetată țara, cum oamenii politici se recrutează din ce în ce mai mult din cafenele, iar nu din cabinete de studiu, și să se convingă în sfârșit că aceste nenorociri sunt consecințe fatale ale ideilor cosmopolite și ale partidului liberal.

Și atunci, cătând o îndreptare la atâtea rele și uitându-se împrejurul său, a văzut alături pe oamenii corupți contra cărora ar fi trebuit să lupte, și în față pe bărbații onești cu cari ar putea lupta!

De bună seamă, fiind investit atâta timp cu o putere fără control, a trebuit să simță o răspundere fără margini și, cunoscând din ce în ce mai bine și oamenii și lucrurile, să se convingă că în adevăr liberalismul partidului său nu este decât demagogia cosmopolită a Franței, care omoară societatea pe care o infectează.

Pentru că din punctul de vedere politic aceste idei au de efect de-a face să triumfe în general cel incapabil contra celui capabil, cel corupt contra celui onest, cel ce caută a-și face trebile contra celui ce vrea binele țării, precum deunăzi d. Epurescu contra d-lui Lahovari.

Ei, din punctul de vedere economic, aceste idei, de cele mai multe ori, ridică pe cel înșelător deasupra celui onest, pe cel fără suflet și fără rușine deasupra celui blând și cu frica lui Dumnezeu; și întotdeauna pe străin contra românului.

D. Ion Brătianu a pronunțat mai deunăzi în Cameră un lung și frumos discurs în care arăta ce-a făcut el pentru țară și, în punctul culminant al acestui discurs, zicea cu mândrie : „Am găsit un popor de sclavi ai boierilor privilegiați și am făcut dintr-însul un popor de oameni liberi și de eroi!”

Adevărul este că a scos pe țărani de supt ocrotirea, de supt autoritatea părintească a proprietarilor de moșii și i-a predat fără apărare în prada celor mai abili dintre dâșii , în Țara Românească, și în prada evreilor, în Moldova.

Și a scos pe meseriași și pe comercianți de supt protecțiunea celor avuți și i-a predat fără apărare concurenții fără frâu și fără cruțare ce li se face de străini!

Pentru că nu a lăsat unora și altora timpul de-a deveni oameni liberi prin învățătură și prin muncă!

Iacă răspunsul ce a trebuit să-și dea d. Brătianu când s-a întrebat ce-a făcut pentru această țară, nu în mediul corupt și zgometos al majorității sale, ci în tăcerea senină a conștiinței sale și față în față cu Dumnezeu!

Și atunci a simțit că organizarea care s-a dat țării este greșită.

Și, în lungile convorbiri pe care a trebuit să le aibă cu d. Carp, pe care de trei ori l-a chemat la minister, după cum a declarat-o de curând în Cameră, s-a convins că, dacă mai este o scăpare pentru această țară și pentru viitorul neamului românesc, această scăpare este în organizarea țării după ideile partidului conservator.

Și numai așa a putut să strige: lupta contra privilegiilor s-a terminat! Țara are nevoie de organizare! Trebuie să chemăm oameni din toate partidele pentru că în partidul liberal sunt oameni corupți!

Este cu neputință să spuie cineva mai lămurit că ideile partidului său sunt pierzătoare și că numai partidul conservator are idei sănătoase și oameni capabili de-a da țării organizarea de care are trebuință!

Acestea fiind cauzele retragerii d-lui I. Brătianu, înțelegem bine încurcătura ziarului „Românul”, care simte trebuința să învâluie cu laude neazute majoritatea izbită de moarte de d. Brătianu, cum să acopere cu flori un cadavru.

Înțelegem bine amețeala în care se găsesc susținătorii corupțiunii și ai imoralității cari declarau în ajunul Paștelor că pricep retragerea d-lui Brătianu, dar n-o aprobă și a doua, zi de Paște celebrează această retragere ca un act mare și patriotic.

Dar, în fața declarațiunilor d-lui I. Brătianu, nimeni nu mai înțelege, nici [î]și poate esplica ce caută în capul guvernului d. D. Brătianu.

Cum? D.I. Brătianu declară că partidul său este corupt, că cu ideile lui nu mai poate merge înainte, că țara are nevoie de o organizare conservatoare și întărește aceste declarațiuni cu retragerea din minister, și acestei majorități, astfel înfierate de două ori ca incapabilă și imorală , acestei majorități i se dă dreptul de a impune guvernul și de a merge mai departe!

Și se găsește un om destul de lipsit de demnitate ca să primească puterea din mâni așa de întinate ! Ce?

Va fi permis ca o majoritate de exploatare să numească guvernul și ca guvernul să aducă o majoritate de exploatare?

Va fi permis unei majorități să domine țara prin corupțiune și prin corupțiune să se perpetueze la putere?

Și nu este nimeni în drept să puie capăt unui cerc vișios care sugrumă o țară întreagă?

Este timpul, cel puțin acuma în urma retragerii astfel motivate a d-lui I. Brătianu, ca M.S. Regele să-și aducă aminte de prerogativele sale constituționale și să uzeze de dânsle în interesul moralității publice, în interesul conservării statului și al tronului M. Sale!

[19 aprilie 1881]

BISMARCK CA SOCIALIST

Sub acest titlu „Allgemeine Zeitung” aduce un articol lung asupra unei cestiuni din cele mai arzătoare pentru

toate statele: cestiunea socială. Reproducem aci numai următoarele pasaje:

Ar fi o mare nedreptate dacă cineva ar trece ușor peste expectațiunile parlamentare — căci discursuri nu sunt — ale cancelarului. Ceea ce vine dintr-un loc așa de înalt este, orice formă ar avea, ba chiar fără formă, de foarte mare importanță. Nimeni nu-și va închipui că păreri ca ale cancelarului sunt supuse schimbării sistemelor parlamentare sau guvernamentale; astăzi liberale, mâne conservatoare, astăzi oportuniste, mâne radicale. Sunt lucruri în lume ce stau mai presus de orice sistem de guvernare, de orice partide politice și cari, odată împinse cu temei în fața lumii nu mai pot fi înlăturate, lucruri la cari nu mai poate fi vorba de materie însăși, ci numai despre mod. Dacă citim cu atenție mai ales discursul ținut de prințul Bismarck la 2 aprilie în Dieta germană cată să exprimăm dorința că ar fi bine dacă cancelarul ar fi cu 20 ani mai tânăr

sau dacă deja la 1861 s-ar fi apropiat mai mult de cestiune. Căci acest ingeniu minunat de mobil se înșală când zice că „noi vorbim de cestiunea socială de 50 ani”. Cauza e mult mai veche; ea a dat de lucru tuturor popoarelor de cultură și aceste popoare au pierit înainte de-a dezlega problema. Despre ea „s-a vorbit” în tot evul mediu și din secolul trecut încoaci „se strigă” chiar. Dacă cancelarul se înșală asupra trecutului cestiunii, el însă aruncă o privire justă în viitor când zice: „Fiii sau nepoții noștri nu vor scoate la cale acest lucru”. Aceasta va să zică a concepe lucrul în mod grandios, drept un proces de evoluțiune, treptat, progresiv și metodic al raporturilor sociale. Ceea ce s-a născut într-un secol întreg nu se poate întoarce într-un minut, ca o mânășă. Trebuie însă să se facă odată un început, să se oprească odată mașina furioasă, înainte de a-i da o altă direcțiune ...

[19 aprilie 1881]

["ABSTRAȚIE FĂCÂND ... "]

Abstracție făcând de la alte cauze ce vor fi fost de natură a provoca retragerea d-lui Ion Brătianu, vom persista asupra acelei uneia pe care am stabilit-o în numerele din urmă după chiar mărturisirea d-lui Brătianu și după aceea a „Românului”: „imoralitatea majorității”, pe care d-sa crede a o putea combate mai bine pe banca de deputat fiind.

Atâta timp ni s-a zis că opoziția calomniază; că impută mucenicilor de diferite categorii din amândouă Adunările fapte pe cari ei nu le-au îndeplinit niciodată; că foile opoziției scornesc neadevăruri în seama onor. patrioții. În sfârșit vine ziua în care d. Brătianu însuși declară în fața lumii:

Foile opoziției au dreptate, majoritatea partidului roșu e atât de coruptă încât nu mai pot governa cu ea; ea e înecatată în afaceri scabroase pe cari sunt silit să le îngăduiesc ca ministru pentru a fi sigur de voturile ei, pe cari mi le-ar refuza în momentele cele mai grave chiar. Sunt dezgustat de această situație falsă, nu mai pot governa cu un partid ale cărui voturi trebuie să le cumpăr prin concesii ce dezonoarează guvernul; mă retrag pe banca de deputat, de unde voi putea combate mai cu energie și mai cu succes relele aplecări ale oamenilor al căror concurs am fost silit a-l cumpăra în vederea unor interese generale de o gravitate mai mare.

D. Brătianu a avut nevoie de nulițăți cari să se poarte după comandă. Aceste nulițăți fără trecut, fără tradiții, unele chiar fără patrie ori naționalitate hotărâtă, au părut la început a primi rolul ingrât de-a ridica mâna la orice va zice guvernul.

Cată să știe cineva cum au fost recrutate aceste nulițăți de prin ungherele indecenței publice. Ici vedem pe unul care, după ce și-a bătut averea la tâlpi, a ajuns a scrie cuplete pentru păsările călătoare ale cafenelelor și a vinde bilete pentru ele în orașe de provincie; un altul, cântăreț de biserică, își udase glasul său frumos cu atâta socratică statornicie încât începuse să sune a clopot dogit, spre marea scandalizare a enoriei, a trebuit deci să-și schimbe cariera; un al treilea își făcuse din jocul de cărți o profesie, în fine alții îmbrățișaseră profesiuni cari se feresc și mai mult de lumina publicității. Americani desăvârșiți, oameni trecuți și prin ciur și prin sită, personalități imposibile în orice partid politic, cari pierduseră orice speranță și orice credință, se grupară împrejurul stindardului roșu și d. Brătianu îi reabilită, le dete țara pe mână. Trebuie să asiste cineva la o ședință a Camerei, să simțā tonul de ironie și de dispreț cu care d. C. A. Rosetti strunește menajeria pentru a înțelege de ce soi sunt legăturile între partid și șefi. Dar dacă nulițățile primiră la început a juca rolul de votatori pentru o modestă diurnă care reprezintă o îmbunătățire a sorții lor, curând exigențele lor deveniră mult mai mari. Oamenii începură a se muta de prin mahalale la centru, a se însura, a se întemeia pe umerii țării. Adunătura de ieri se aristocratitiză, contractă repede deprinderi de *jeunesse dorée* a Parisului, și viața maimuțată după Occident e scumpă în București. Se născu deci foarte curând un raport juridic nou între d. Brătianu și partizanii săi. *Do ut des* zicea fiecare; dau votul dacă îmi dai cutare lucru. Acest cutare

lucru e foarte deosebit. Unii cereau câte trei - patru funcții , pe lângă postul de deputat, alții întreprinderi, alții moșii de ale statului, cu supoziția păsuiei , până ce în fine guvernul central scăpă cu totul frânele din mână , încât toate numirile în funcțiuni se fac nu după titlu ori merit, ci după cum ordonă deputații, cari la rândul lor atârnă de comi -

tete de politicieni de profesie, formate în fiecare centru de județ. Aceste comitete își împart toate în familie. Ele creează din banii județelor burse pentru copiii patrioților trimiși în străinătate să numere pietrele de pe bulevarde , ele decid a se face drumuri județene pe unde patrioții au câte un petec de moșie, încât toată munca publică, fie sub formă de contribuție, fie sub cea de prestațiune , se scurge direct ori indirect în buzunarul unui patriot. Partidul roșu a devenit o companie de exploatare, care se 'nțelege că nu suferă ca altcineva să se mai bage în ea. Chiar dacă cineva ar da concursul său politic guvernului el nu devine prin asta părtaș la foloasele materiale ale companiei. Și ministrul — vorbim aci de cel mai onest ministru, care el însuși nu primește o parte aliquotă a câștigurilor — ministrul stă cu condeiul în mână , condamnat a iscăli cu de-a sila toate turpitudinile acestea și a le acoperi cu responsabilitatea lui.

Va să zică aceste elemente i-au făcut d-lui Brătianu guvernarea imposibilă, ele l-au amărât , l-au dezgustat, l-au făcut să se retragă, pentru a le supraveghea ?

Dar oare acesta e mijlocul cel mai energic spre a le neutraliza acțiunea? Supraveghearea d-lui Brătianu e oare o garanție îndeajuns că ele vor deveni altfel decum sunt ? Permite-ni-se a ne îndoii, mai cu seamă pentru că vedem că în această luptă cel învins a ieșit d. Brătianu. Dacă retragerea d-lui Brătianu ar fi însemnat o victorie am fi văzut venind în locu-i elemente favorabile acelor vederi politice pe cari d-sa le-a contractat în timpul în urmă, când , după espresia „Românului”, s-a îndoit un moment asupra talismanului de mântuire a ideilor liberale. Noi vedem însă tocmai contrariul; vedem accentuându-se politica de partid a majorității față cu modestele d-sale încercări de politică de stat, că compania de care d-sa s-a lepădat cu amărăciune e departe de-a voi să-i îngăduie rolul de cancelar. „Sau cu noi sau cu nimeni altul”, iată deviza companiei. Geaba „Românul” vine cu fraze bisericose a la Cromwell să 'ntunece adevărul situației. S-a stricat tovărășia ; partidul roșu a primit o gravă lovitură din partea șefului ei, care a discreditat-o , arătând cât de scump a trebuit să-i plătească companiei voturile trebuitoare politice sale. Țara, pusă în posibilitatea de-a juca, le va da a doua lovitură, după care sperăm că tovărășia Mihălescu carada nu va mai fi cu putință în România.

[20 — 21 aprilie 1881]

[„APROAPE TOATE ZIARELE ...”]

Aproape toate ziarele de orice nunață și însuși „Românul” au cugetat, fiecare cu sentimentele lui respective, asupra retragerii d-lui prim ministru de la cârma afacerilor statului.

Toți s-au întreat mai vârtos cari să fie motivele acestei retrageri precipitate . Noi nu ne vom ocupa astăzi de acele motive, dar ne vom mărgini, având în vedere situația actuală față cu spusa retragere, a lămuri un punct de care puțin se ocupă ziarul oficios. Ne întrebăm: oare d. I. Brătianu, prin deciziunea sa de-a se retrage de la guvern, reprezintă pur și simplu o modificare de persoană sau absența sa ne autoriză a crede la o modificare de sistem? Fără a cugeta mult, vom găsi lesne că retragerea d-lui I. Brătianu are o semnificare mai profundă decât aceea a unei simple schimbări de persoană.

În toate țările constituționale unde partidele sunt bine organizate și delimitate , chiar în vechea Engliteră , care încă multă vreme va servi de tip, șeful partidului rezumă nu numai sentimentele, nu numai credințele celor supuși la direcțiunea sa, dar chiar de multe ori acest cap personifică existența partidului la putere. Aceasta se poate zice mai vârtos vorbind de țara noastră, unde luptele politice se rezumă în lupte de individualități, și unde opinia publică se găsește încă în acea fază de formațiune și de tranzițiune spre a deveni o putere reală. Așadar cu drept cuvânt putem afirma că luptele politice se rezumă în numele unor individualități. Aceste din urmă, când vin a se retrage din câmpul luptei, nu fac decât a lăsa locul celor cari, prin alt sistem sau prin alte mijloace de guvern, pot aduce liniștea și progresul.

Mulți au spus asupra retragerii d-lui I. Brătianu că aceasta s-ar fi produs când , după mai multe întruniri, d. Brătianu s-ar fi asigurat că sentimentele d-sale nu mai erau înțelese, nici împărțășite, nici chiar susținute de majoritate.

Cauza oare să fie aceasta? Ar fi trebuit, spre a se întâmpina un asemenea caz, ca șeful să fi ieșit din sânul majorității, pe când aci putem spune că mai mult d. Brătianu a făcut majoritatea decât aceasta din urmă pe d. Brătianu.

Adevărul este însă că nu d. Brătianu singur a făcut majoritatea sa. Căci dacă d. Brătianu prin firma sa reprezintă un sistem de guvern, nu mai puțin d. Rosetti reprezintă într-un grad serios sentimentele acelei majorități. Se poate admite fără discuție că aceste două individualități, din copilăria lor până astăzi, fiind două organizațiuni cu totul deosebite, s-au completat pretutindenea și totdeauna amândoi, frățeste întruniți, au știut să țintească la același punct, fiecare cu mijloacele sale diferite, dar întrunite.

Amândoi, cu puterile lor combinate, au izbutit a cuceri, unul, forma esteroară a unui om de stat, atribuțiunile unui om de sistem și prerogativele unui președinte de Consiliu; al doilea, o influență asupra maselor din centrurile mai populate, o direcțiune asupra celor mai în necesitate de a ajunge. Unul fără altul nu mai pot forma decât o parte dintr-un tot, nu mai pot reprezenta decât un sistem incomplet.

Prin urmare absența unei discipline oarbe din partea majorității, care singură poate constitui baza sistemului, apare ca o consecință naturală și inevitabilă a unei neînțelegeri între cei doi oameni. Dacă această neînțelegere a fost în adevăr, așa cum o credem, cauza retragerii d-lui Brătianu, apoi cu greu vom admite că mai poate rezista acel edificiu, susținut numai de cele două coloane, amândouă indispensabile, spre a-l menține în echilibru. Mai adăogăm că atât de adânc s-a simțit retragerea d-lui Brătianu și prin urmare dizlocarea sistemului prin ivirea unui dualism între acele două căpetenii încât, ca să se oprească încă un moment deschiderea acestei grele succesiuni, un paliativ iluzoriu s-a întrebuițat. D. Rosetti, rămas singur, nu putea dori decât un alter ego și d. D. Brătianu, fratele fostului prim ministru, veni din Constantinopol și se puse la dispoziția, nu a M. Sale, nu a țării, ci numai a partidului cu desăvârșire în pericol.

Așa de învederat este faptul încât nimeni n-a cugetat să spuie d-lui D. Brătianu că succesiunea primită este la înălțimea ambițiunii d-sale; căci toți vedem că d-sa a venit jertfind toate interesele d-sale pe altarul partidului.

Cu aceeași majoritate aceleași dificultăți le va întâmpina și d-sa, ba încă mai grele, neputând să se bucure d. D. Brătianu de aceeași influență și de aceeași puteri de rezistență ca predecesorul său. Pe altul decât pe d-sa am fi venit și l-am fi întrebat cu asprime care sunt mijloacele nouă de guvern față cu d. Rosetti. L-am fi întrebat cari sunt concesiunile sau condițiunile de viață pentru țară dacă d-sa cu același mijloc speră a face ceea ce n-a putut face predecesorul său? Nu, nimeni nu se ferește a vedea în d. D. Brătianu decât un simplu paliativ, slab neapărat, dar tot atât de credincios pentru binele partidului.

Satisfacțiuni multe s-au dat unora și altora și d-sa și-a rezervat direcțiunea afacerilor străine, spre a nu pune încă în lumină acele cestiuni arzătoare cari sunt conținute în arhivele acelu ministru și păstrate deocamdată în întunecimea edificiului și conștiinței acelu ministru ieșit, care, prin mai puțină ambițiune precipitată, ar fi putut evita, consacrarea lor.

D. D. Brătianu și Rosetti chiar în neînțelegerile lor n-au uitat a propune la mai multe personalități fuziunea, spre a întineri și poate chiar a moraliza majoritatea, dar acele propuneri n-au izbutit, condițiunile cerute de acele personalități lovind chiar existența acelor majorități.

Nu adeseori se vor mai găsi condițiuni așa de favorabile ca aceea care a întrunit majoritatea existentă mai vârtos chemată a rezolva o cestiune atât de arzătoare ca aceea a naturalizării izraeliților, impusă de Congresul de la Berlin.

Nu întotdeauna, chiar cu fericita invențiune a influenței electorale, se obține o adunare de oameni a căror ambițiune și ușurință să nu fie întrecută decât prin devotamentul lor fără margini către d. Rosetti și nepăsarea lor în ceea ce privește viitorul acestei sărmâne țări.

Să ne fie permis să conchidem zicând că cu întristare vedem cele ce se petrec, căci nu numai că sunt precedente nenorocite pentru un popor tânăr prin experiența lui față cu regimul constituțional, care ar trebui să devie principala sa instituțiune, tânăr încă

pentru a pricepe limitele în cari ar trebui să se mărginească cei cari sunt însărcinați de a conduce cu reflecțiune, cu moderație și cu prudență interesele națiunii, dar încă nu poate acest popor decât să-și piarză cu încetul chiar respectul autorității, față cu exemplele zilnice cari pun la lumină baza acelu sistem, adică realizarea ambițiunilor nerușinate și trebuințelor nemărginite ale acelor zecimi de persoane, conduse și susținute de d-l Rosetti, și cari sunt ieșite din acele majorități care nu pot aduce țării în viitor decât urmări funeste pentru respectul Adunărilor deliberative și chiar pentru libertățile publice.

Se naște acum întrebarea dacă aceste jocuri de culise sunt constituționale și dacă țara e condamnată a suferi indefinit compania de exploatație care s-a constituit în Adunări și guvern, deasupra ei; întrebarea este dacă pactul

nostru fundamental, chiar de d-nii Carada și C.A. Rosetti croit fiind, nu ne dă absolut nici un remediu în contra acestei uzurpări a tuturor funcțiilor vieții publice din partea unor nulități și a unor oameni de afaceri?

E o cestiune pe care am dezbătut-o uneori în coloanele acestei foi. După a noastră părere nici unul din factorii constituționali nu poate renunța la prerogativele ce i le dă Constituția dacă e vorba ca să existe echilibru între puterile statului, dacă e vorba ca indivizi adunați de întâmplare, de noroc și de organizarea pe acții să nu se perpetueze fără nici un merit și fără nici o chemare la cârma statului.

În orice caz nu credem ca monarhia constituțională să fie sinonimă cu perpetuarea la putere a speculei și a scabroaselor afaceri și nu aceasta a fost ideea acelora cari i-au dat naștere pentru a pune frâu arbitrariului, vină el de sus, vină de jos.

[22 aprilie 1881]

[„SE PARE CUMCĂ TUTUROR PARVENIȚILOR .. ”]

Se pare cumcă tuturor parveniților le e rușine de mijloacele prin cari au ajuns atât de departe. Fără 'ndoială nici partidul liberal în genere, nici d. C.A. Rosetti îndeosebi, n-ar fi ajuns așa de departe fără zilnica negustorie de vorbe pe care au făcut-o de treizeci de ani încoace. Astăzi, când acești oameni, ridicăți prin condei, și încă prin prost condei, au ajuns a lua inițiativa unor acte precum este încoronarea regelui româniei, e desigur o neagră ingraturitate către trecutul lor dacă, în distribuțiunea locurilor care s-a prevăzut pentru spectatori la actul încoronării, presa a fost cu desăvârșire uitată!

[23 aprilie 1881]

[„CEEA CE LI SE PARE CURIOS ... ”]

Ceea ce li se pare curios patrioților e ca Adunarea să fie dizolvată după atâtea fapte meritorii pe cari le-a comis. Iată ceea ce foaia oficială nu înțelege deloc. Auzi, dizolvată? O Cameră ai cărei membri s-au îmbogățit cu ocazia răscumpărării, o Cameră în care există tainice biurouri de împământenire, unde cu bani peșin fiecă izraelit

de treabă poate câștiga onoarea și avantajele cetățeniei române fără a fi îndeplinit condițiile înscrise în Constituție? Auzi, dizolvată o Cameră care, fără rezistența opoziției întrunite, era să împământenească propunerea Costinescu cu toate urmările și categoriile ei? Se poate ca țara să uite atâta merit, să uite că, patrioții o iubesc atât încât fiecare din ei ia câte trei, patru, ba zece funcții chiar pe umerele lor de Ercul, și aceasta ... purtând și greutatea lefurilor, pe lângă acea a funcțiilor? Se poate să uite țara cum patrioții și-au creat retribuțiuni de câte 24, 30, 40 de mii de franci, ba la tutunuri, ba la drumuri de fier, ba la bancă și să voiască, dizolvarea unui Parlament, nu! unei grădini de Parlament, grădină model, zoologică, unde toate apetiturile organice sunt reprezentate, începând cu nestinsa sete de profit a republicanilor de la Ploiești și încheind cu virtutea jocului de bursă, pentru titluri 6 la sută?

Ce bine bunăoară s-a purtat Camera actuală în cestiunea evreilor?

Trebuie s-o credem; „Românul” o zice:

Absurditatea că majoritatea ar fi voit împământenirea în masă sau chiar pe categorii este vădită; dacă ea ar fi voit în adevăr aceasta, ar fi făcut-o, deoarece era majoritate.

Auzi d-ta? Va să zică era majoritate și putea face orice poftea. Da, în adevăr era majoritate, dar nu majoritate de revizuire, nu 2/3. Aci e aci, onorabililor. Dacă roșii ar fi avut două treimi în Adunări, nu categoriile, înțeleg paragraful Tractatului de la Berlin trecea în Constituție. D-nii redactori ai „Românului” cată să-și aducă aminte că d. Lascar Catargiu a spus în Senat verde: „Țara nu vrea să dea nimic, formulați propunerea dv.”. Era o tocmeală lungă între țara, care nu voia să dea nimic și între majoritatea roșie (simplă, nu de două treimi), care voia să dea totul. Nu

propunerea majorității , cunoscută sub numele de categoriile Costinescu, au fost admisă de Adunări, ci, pentru a se avea unanimitatea , s-au stors de la opoziție minimul posibil, împământenirea personală pe baza unor condiții înscrise în Constituție. Numai minimul posibil, formulat de deputați opoziționali din Iași, au putut întruni majoritatea necesară. Cu simpla majoritate roșie Camera era constituțional incapabilă de-a da vro hotărâre ; ar fi trebuit deci dizolvată din nou. O asemenea disoluțiune a Adunării de revizuire ar fi însemnat căderea roșiilor de la guvern. Iată ceea ce trebuie să cugete onor. redactorii ai „Românului”, dumnealor cari au propus categoriile . Astfel opoziția singură au fost la înălțimea ei; ea a renunțat de-a face din cestiune o cestiune ministerială; ea a susținut guvernul spre a dovedi că, față chiar cu guvernul cel mai dispus de-a face serviciile străinătății, țara tot are mijlocul de-a nu acorda nimic, că n-a ajuns ca acela care de frică se sinucide. Cremieux să fi fost prim ministru , pe Cremieux l-am fi mântănit, pentru a-i dovedi lui și stăpânilor lui că nu poate face nimic.

În orice caz opoziția n-a câștigat nimic din toată afacerea. Dar oare tot astfel stă cu roșii? La moment s-au înțelese cu străinii pentru a pune preț pe recunoașterea votului țării, la moment a venit la ordinea zilei răscumpărarea, din care au câștigat acționarii străini și patrioții improvizați acționari peste noapte. Să cităm oare averile făcute peste noapte de foști miniștri, de deputați, de gazetari roșii? Și cum numea „Românul” cestiunea răscumpărării? Cea mai populară cestiune din România, și îndrăzne a o spune aceasta în același moment în care d. Brătianu declara în Senat că răscumpărarea era impusă de din afară, tot astfel precum Strousberg fusese odinioară impus de la Berlin și Viena.

Ce patriotism și ce înțelepciune, ce sacrificiu a fost la mijloc? Ați știut că, dacă veți rezolva cestiunea izraelită în modul cel mai favorabil cu putință pentru străinătate, veți rămânea la putere și veți avea foloasele răscumpărării.

Așa s-a și întâmplat . Ați stors de la țară cât ați putut stoarce pentru evrei și ați deschis apoi triumfători era răscumpărării, încurcată până azi. Pe de o parte deci ați fost siliți a nu da decât minimul posibil pentru a nu fi trimiși acasă pentru incapacitate constituțională de a rezolva cestiunea izraelită; pe de alta, odată rezolvată , v-ați cumpărat rămânerea la putere pentru câțiva ani prin cestiunea căilor ferate! De ce vă zicem oare noii fanarioți? Pentru că cumpărați puterea prin tribut mascat, plătit când uneia când alteia dintre puterile străine.

[23 aprilie 1881]

[„ ZILELE DIN URMĂ...”]

Zilele din urmă s-au răspândit , cum știm, mai multe știri de mare senzație asupra stării de lucruri din Rusia. Din acele stări rezultă că împărăteasa este rău bolnavă în urma impresiei oribile ce i-a cauzat știrea despre executarea celor cinci nihilști; că împăratul este căzut într-o criză morală care l-a făcut să părăsească afacerile și să stea închis în castelul de la Gaștina ; că s-ar fi prins o cutie cu dinamită ascunsă într-un car cu fân ce intra în castelul imperial; că marele duce Nicolae, nepotul împăratului, care s-a constatat ca având relații directe cu societățile asasinilor, a fost condamnat, fără judecată, la închisoare pe viață; în fine că, atât la Curte cât și în public, domnește o consternare generală. Aceste știri, pe cari le-au dat foile germane, austriace și franceze radicale, cari în genere sunt informate bine și d' a dreptul de la societățile secrete, și pe cari le-am reproduș și noi, sub toată rezerva, par a fi fost oarecum exagerate, dar nu cu totul inexacte . Foaia semioficială rusească din Bruxelles caută să le dezminț , dar nu poate ea însăși, cum vom vedea, decât să le micșoreze întrucâtva importanța. Doliul, zice acea foaie, foarte legitim, ce domnește la Curtea rusească și precauțiunile , nu mai puțin legitime, luate pentru a proteja persoana împăratului contra conspiratorilor , cari au arătat acum în urmă ce pot face, constituie o temă seducătoare și ușoară de exploatat pentru imaginația și reaua voință a unui număr de ziare obicuinute cu așa treabă. Foaia rusească crede util să țină publicul deștept asupra invențiilor și basmelor ce se fac pe socoteala situației interioare a Rusiei. Îndărătul acestei lugubre fantasmagorii sunt , pentru cine știe și vrea să judece bine, două figuri reale: suveranul și națiunea rusească. El, cu toată întristarea de care este cuprins, lucrează fără preget pentru bunăstarea și progresul națiunii. Ea este plină de devotament cătră suveran. Cu astfel de elemente, adaogă „Le Nord”, se pot trece cu victorie dificultăți și strâmtori mult mai mari și mai critice decât acelea în cari se află astăzi Rusia. Foaia din Bruxelles nu dezmințe, cum vedem, faptele consemnate în acele știri, ci voiește a atenua , prin simple fraze, efectul ce acelea au produs asupra publicului; ea nu dă un comunicat de dezmințire acelor știri de senzație, ci o mângâiere publicului care le-a citit.

[24 — 25 aprilie 1881]

[„ASUPRA SCANDALULUI PETRECUT ..."]

Asupra scandalului petrecut între studenții preținși români din Paris cu ocazia proclamării regatului primim o relațiune mai detaliată din care estragem șirurile de mai la vale.

Din parte-ne putem presupune după cele ce se petrec cu republicanii din Ploiești că toate aceste nu sunt decât reclame pentru a se recomanda la funcții ale statului și la pensii reversibile, căci așa încep patrioții de meserie și de origine incertă când e vorba ca s-ajungă la saline ori adiutanți ; deci publicăm șirurile de mai la vale întemeiați pe bunul simț al cititorului, care va reduce importanța acestor caraghioși la greutatea ce li se cuvine și nu va confunda micul Bizanț cu Robespierre sau Marat .

Curiozitatea publică din București este pusă în mișcare de un fapt care s-a petrecut la Paris acum câteva zile. D. Calligari a fost izgonit de pe teritoriul francez.

Cei care cunosc poliția Parisului ca și cei ce nu o cunosc trebuie să se fi mirat când au citit în jurnalele din București o notiță reproducă [după] Memorial diplomatique în cari se zice că, mandatul de izgonire dat contra d-lui Calligari încă din noiembrie trecut nu a putut fi executat din cauza necunoașterii adresei acestuia!

Poliția Parisului, care găsește tâlhari ce-și schimbă numele și figura de zece ori în 24 de ore, nu poate să dea cu mâna de Calligari care nu și-a schimbat nici măcar ochelarii ce-i poartă din cauza miopiei ?

Adevărul este că Memorial diplomatique nu este tocmai vinovat. Se zice că notița în chestiune ar fi ieșită din birourile legațiunii noastre și că d. Cogălniceanu, reprezentantul României la Paris, nu ar fi străin la izgonirea d-lui Calligari. Această nuvelă v-o dau sub toată rezerva.

Iată care ar fi adevărata cauză ce a motivat expulziunea :

În noiembrie trecut Calligari a făcut o conferință într-un cvartier al Parisului populat de uvrieri, dând ca obiect al conferinței sale Nihilismul în Rusia. Adevărul vorbind, d. Calligari a vorbit de toate în conferința sa numai de nihilism nu, fiind prea superficial și prea ignorant pentru a ști el singur ceva asupra nihilismului. Conferința sa s-au mărginit în vorbe goale asupra unui refugiat polonez mort la Geneva, Cernicevsky . Poliția informată de conferința Calligari a dat un mandat de izgonire contra acestuia, dar care nu avea a fi executat decât în cazul când prințul Orloff , ambasadorul Rusiei la Paris, va adresa guvernului francez vreo plângere în această privință; și aceasta pentru ca guvernul să-și evite un șir de dificultăți diplomatice ce întâlnise deja cu ocazia arestării lui Hartmann .

Prințul Orloff însă a dat conferinței Calligari importanța ce a meritat și nu s-a plâns guvernului francez; prin urmare mandatul a fost pus la dosar .

Proclamarea regalității în țară nu a plăcut lui Calligari și câtorva prieteni ai săi.

D-nii Calligari, Radovici , Vintilă Rosetti și încă doi-trei a găsit de cuviință să protesteze contra proclamării regalității și, pentru a da o mai mare întindere protestărei lor, a invitat și câțiva prietini franceji și americani, spre a le ține de urât .

Protestarea a avut loc la o cafenea numită Procope . Un ponci aprins pentru circumstanță lumina mutrele protestanților ; câteva discursuri terminate prin „Să trăiască România, să trăiască viitoarea Republică Română" au format bagajul acestei serbări.

A doua zi câteva jurnale avansate au relatat protestarea făcută de câțiva români. Aceasta a fost destul ca d. Cogălniceanu să se supere. Se pune în birje și se oprește drept la ministrul de interne, spune ministrului surprins ceea ce se întâmplase cu o zi înainte la cafeneaua Procope ... și cere expulsiunea inițiatorului care a semnat biletele de invitațiune la ponci .

Ministrul cheamă pe prefectul poliției să-i dea relație despre conspirațiunea petrecută la cafenea. Prefectul nu știe nimic deocamdată despre astă afacere, dar va lua îndată informațiuni și va da satisfacție d-lui Cogălniceanu. Norocul face ca d. Calligari să fie notat la poliție de când cu cestiunea nihilismului, ba încă dă și peste decretul de izgonire în dosare . Ministrul, pentru a îndatora pe reprezentantul României, dă ordin prefectului a executa mandatul de expulziune . Prefectul poruncește unui comisar de poliție să dea cunoștință lui Calligari de măsura luată contra sa. Comisarul găsește de astă dată pe negăsitul de șase luni; și se prezintă într-o dimineață la 6 ore în camera d-lui Calligari, purtător de ordinul de izgonire, de doi franci și de un bilet de clasa 3-a la drumul de fier până la frontiera țării unde izgonitul voiește să se dirijeze . Cei doi franci i-a, fost dați pentru hrana în timp de 12 ore ce i se acordase pentru a părăsi teritoriul francez. Inutil de a vă spune că comisarul nu a voit să dea d-lui Calligari nici unul din rezoanele care a motivat expulziunea sa.

Pentru a nu fi izgonit prin forță d. Calligari s-a angajat că va părăsi Franția în timpul ce i se cere și că nu este nevoie de jandarmi pentru a-l duce la gară. Într-adevăr, în aceeași zi la 7 jum . ore seara d. Calligari a luat trenul cu destinația pentru Italia, s-a suit într-un vagon de clasa 1 și s-a oprit la Turin , de unde adresează d-lui Cogălniceanu expresiunea profunde sale recunoștințe pentru neprețuitul serviciu ce i-a adus procurându-i ocaziunea de-a fi cunoscut ca om mare politic de către trei state europene: Franția, Italia și România.

[24 — 25 aprilie 1881]

[„A DISCUTA CU IGNORANȚA ...”]

A discuta cu ignoranța și cu reaua credință e o foarte spinoasă misiune.

În unul din numerele trecute am emis o teorie, naturalistă oarecum, asupra esenței unora din așa-numitele acte mari ale patrioților. Am arătat de ex. că revoluția socială la noi a pornit de sus și n-a însemnat decât o înmulțire a oligarhilor vechi, de rasă, prin elemente de o extremă incertitudine de origine, proveniență și merit.

„Românul” polemizează cu noi a propos de aceasta.

Aristocrația adevărată, după a noastră părere, are un mare și esențial rol în viața unui popor. Dar pentru a fi adevărată [î] trebuie anume condiții de existență, și mai cu seamă trei, fără de cari ea cată a fi privită ca uzurpațiune. Se cere să fie istorică, puțin numeroasă, în posesiune de mari bunuri imobiliare.

Sub „istorică” înțelegem că trebuie să fi răsărit din dreptul public propriu al unui popor și câștigată prin merite pentru el. E preferabil ca aceste merite să se datorească caracterului mai mult decât inteligenței. Căci un caracter drept, viteaz și generos se moștenește și e o mare calitate politică, pe când inteligența se poate recruta din tot ce produce mai bun o generație, ea e aliata naturală a acestor caractere, dar din nefericire

nu se moștenește cu atâta siguranță. Apoi aristocrația trebuie să fie puțin numeroasă, pentru ca alături cu ea să aibă loc meritele personale din orice generație; în fine trebuie să fie în posesiune de mari bunuri imobiliare, pentru că asemenea bunuri nu sunt supuse pericolului pierderii, îl fac pe om neatârnat de jocul banului și-l pun în legătură cu brazda și cu populația istorică a țării.

Daca croitoria și ceasornicăria sunt meșteșuguri ce corespund cu anume bresle de oameni, și politica generală a unui stat, modul de a asigura tuturor cetățenilor măsura cea mai mare de bunăstare și de liniște, e un meșteșug, care corespunde c-o breaslă . De aci vom vedea că statele c-o oligarhie avută și puțin numeroasă au avut un trai lung și strălucit pe pământ . O mână de patriciani au făcut din Roma o împărăție universală și tot o mână de patriciani au condus soarta rasei engleze, care-n două sute de ani au ajuns a fi cea mai răspândită , mai puternică și mai avută din rasele europene.

Cumcă tot ce e organic e menit morții e sigur; deci și statele și formațiunile etnice. Cestiunea e în ce condiții un stat trăiește mult și în ce condiții boleşte și cade repede. De câte ori vom deschide istoria vom vedea însă că statele scad și mor sau prin demagogie, sau prin despotism , și că existența normală și regulată, asigurarea celei mai mari libertăți de dezvoltare e oligarhia celor drepți prin caracter, sprijiniți de cei înzestrați cu minte.

Nicicând , dar absolut nicicând n-a existat rivalitate între aristocrația de naștere și aristocrația intelectuală; dar amândouă . acestea au aflat adesea un dușman în aristocrația averii mobiliare, a banului. Posesiunea acestuia se datorește unei mișcări universale, cosmopolite a bunurilor; întâmplarea și adeseori calități rele favorizează câștigarea lui; oamenii pe cari el [î] li ridică n-au nevoie de nici una din laturile cari dau mărime ființei omenești, nici de caracter, nici de inteligență.

La români îndeosebi observăm cea mai mare putere politică și relativ cea mai mare avere în timpii oligarhiei , în timpul dinaștilor munteni și moldoveni. Îndată ce ridicarea pe scara socială nu se mai datorește caracterului, ci altor aptitudini, statele încep să dea îndărăt, până ce în fine cad cu totul sub domnia turcească, reprezentată prin fanarioți. În timpul de cădere vedem domnia cumpărându-se cu bani, cu tribut și pescheș , și tot în timp de cădere, conchidem, partidul roșu cumpără puterea de la străini prin concesiunea Strousberg, tot în timp de cădere se cumpără stăpânirea politică în țară, dându-se 60 la sută pe hârtii ce nu făceau decât 20 la sută.

„Românul” zice:

Așadar pentru acești prețiși boiari a mă răscumpăra din *robie* (Strousberg), este mai rău decât a plăti mereu ca *rob*?

E robie Stroussberg? Asta voiam s-o știm și noi din gura „Românului”. Actul de robie a fost convenit de d. Brătianu cu călcarea Constituției, fără votul Corpurilor legiuitoare și pus în lucrare în contra unui vot formal al Senatului.

„Românul”, înclădat de adevărurile aspre ce le spunem partidului său, are naivitatea de a da dreptei conservatoare pe ilustrul Crawley ca revers al ilustrului Stroussberg. Foaia oficioasă binevoiește a uita că atât guvernul cât și dreapta Camerei au fost contra lui Crawley și că concesiile se datorește unor elemente cari au stat mai târziu alături în guvern cu d. Brătianu sub nume de centraliști sau de liberali. Nu învinovățim aci pe cei amăgiți, între cari sunt mulți oameni onorabili, dar „Românul” știe foarte bine că amăgitorii adevărați au fost excluși din Camera conservatoare, sub alt pretext poate, dar știind toată lumea pentru ce.

Dar fiindcă e vorba de efectele declasării generale și a ridicării cafenelelor în Adunări, rezumate toate sub numirea de sistem liberal, vom arăta pe scurt efectele acestui sistem.

D-nii de la „Românul” ne spun că poporul sub sistemul vechi era rob, sărac, la discreția oricui. Noi o negăm aceasta; dar în sfârșit să admitem că așa ar fi fost. Să vedem ce lumini revarsă statistica asupra acelei robii.

Locuitori erau în țară:

La 1844 3 și jum [ătate] milioane;

La 1854 4 milioane;

La 1859 4 și jum [ătate] milioane.

La 1859 mureau 57 la sută de născuți ; la 1878 mor 101,7/10 la sută de născuți .

Iată dar un popor rob care sporea repede sub reacțiunea împilătoare , și care scade repede, sub domnia unei înfiorătoare mortalități , dar sub regimul *îngăduitor* al libertății.

Ciudată pare a fi fost robia neamului românesc.

Care să fie însă cauza acestei scăderi ?

Noi credem că următoarea. Boierii erau puțini, erau avuți, nu costau aproape nimic din munca publică, dovadă ridicolele bugete ale domniilor naționale. Liberali și patrioți de meserie, cari trăiesc de la țară, sunt câtă frunză și iarbă, plus milionul de străini imigrat pe căile ferate Stroussberg, cari, împreună cu declasații societății române, formează clasele consumatoare față cu singurul producător, țăranul. Sânteți scumpi împreună cu prietenii d-voastră cu tot, onorabili patrioți!

O mai crudă ironizare a întregului sistem al declasării decât aceste câteva cifre nu se mai poate.

„Noua Românie liberă și independentă , noul rigat făptuit prin eroismul românilor” are un mic cusur . Mânâncă români și naște străini și patrioți de meserie.

„Românul” zice că roșii au guvernat puțin în țară. E foarte adevărat, dar oare ceea ce fac roșii într-o zi poate cineva desface într-o sută de ani? Un nebun aruncă o piatră, zice proverbul, și o sută de 'nțelepți nu pot s-o scoată. Regele Stroussberg le votează într-o zi dar ține nouăzeci de ani; cărăturile Warszawsky au ținut câteva luni, dar urmările epizootiei se resimt și acum; o babă nebună au adus ciuma în Vetlianca , dar a pus Europa întregă în mișcare. Și dacă ați lucra numai după instinctele d-voastră, dacă n-ar mai pune natura și împrejurările piedeci, nu cinci ani, cinci luni v-ar fi de-ajuns pentru ca praful să s-aleagă de țara aceasta.

[26 aprilie 1881]

[„ÎNTÂMPLAREA A VOIT ... ”]

Întâmplarea a voit să întrunească în cabinet pe trei miniștri cari stau în oarecari legături cu fondurile școlare macedoromâne. Unul s-a interesat de ele, deputat fiind, un altul fiind ministru plenipotențiar la Constantinopol, al treilea, d. Ferichidi , fiind student în străinătate, s-a bucurat de un ajutor însemnat dintr-un asemenea fond, a fost susținut la învățătură în calitate de macedoromân .

„Binele public” are meritul de a fi reîmprospătat cel dendăi cesti [unea] testamentului fostului mitropolit al Ungro - vlachiei , Dositheii .

Pe la începutul secolului nostru și pe la finele celui trecut, pe când se inaugura redeșteptarea națională prin scrierile istorice și filologice ale unui Șincai și Petru Maior, a început a se trezi conștiința națională și în

macedoromânii presărați în colonii comerciale din Pesta, Viena, Triest și în țările noastre. Mari neguțatori de lână și produse, mulți dintre ei milionari, unii ridicăți la ranguri nobilitare de către monarhii Austriei, ei fură atinși de mișcarea plină de înălțare sufletească a o mână de învățați și, văzând decadența în care poporul lor numeros se afla în toate provinciile, sprijiniră întreprinderile literare și de cultură de la începutul secolului.

Listele de subscripție alăturate la toate tipăriturile din vremea aceea dovedesc această tendență cu de prisos. Macedoromânii așezați în țările noastre se distinseră prin donațiuni făcute pentru scopuri de cultură. Astfel temeliile Academiei Române s-au pus prin fondul lăsat de un macedoromân . Alte testațiuni a căror întrebuințare rămâne necunoscută sunt al lui Musicu , Castrișoae , Dima Serachitopol , care a construit o școală în Vlacho - castania din Tesalia, înzestrând-o cu moșia Păltenii ; a lui N. Mihail din Craiova, care testă un venit anual de 500 galbeni pentru o școală de fete în Megarova și în fine donațiunea mitropolitului Dositheï , din care s-au crescut o sumă de tineri în străinătate.

La 1876, fiind ministru de justiție, d. Ferechide , care, precum am zis, a studiat în străinătate, ajutat din acest fond Dositheï, a fost interpelat în Camera și întrebat dacă epitropia dă sau nu cuiva socoteli despre gestiunea ei.

D. Ferechidi a cerut dosarul de la tribunal ca să-l studieze, însă, demisionând în zilele acelea chiar, n-a mai răspuns la interpelație.

La 1878 i s-a făcut o interpelație d-lui Chițu, pe atunci ministru al învățăturilor publice.

Dosarul , care e format în anul 1850 și poartă n-rul 123, e la tribunalul Ilfov , secția a II-a civilă.

Stând d. N. Crețulescu ministru al învățăturilor, a dat mandat la doi din avocați ca să ceară de la epitropi pe cale judecătorească socotelile pe curs de cincizeci de ani, de la 1829 până la 1879. Advocații cer în adevăr seamă, înfățișarea se fixează pentru ziua de 16 martie 1880, când , c-o săptămână înaintea înfățișării , d. Vasile Boerescu, numit *ad interim* ministru al instrucției, revoacă mandatul dat avocaților, amânându-se soluțiunea.

Prin oricâte peripecii a trecut afacerea, fie ele întâmplătoare , ca epizodele din Odisee , fie corect conduse, ca firul novelor spaniole, e evident că, odată ce presa întreagă, fără deosebire de partid, s-a ocupat cu ea, ni se datorește o rază de lumină în sacramentală umbră a unei gestiuni necunoscute în curs de cincizeci de ani.

Comunicatul d-lui Boerescu, prin care explică retragerea mandatului dat avocaților pe cuvântul că nu studiasse bine afacerea, putea fi suficient ca soluțiune momentană. Dar din timpul acelui comunicat orice ministru a putut să studieze dosarul și să reînceapă firul unde-l lăsase d. N. Crețulescu.

Pe cât știm administrația acestui din urmă fond a fost pe deplin corectă. Dar natura lucrului, testațiunea pentru un scop public și național, cere oarecare publicitate, fie în margini cât de restrânse , fie chiar redusă la citirea numelor acelor bărbați cari s-au crescut din acele fonduri. Într-un timp în care insulele etnice ale marelui popor care cuprindea în evul mediu cea mai mare parte a Peninsulei Balcanice încep a simți din nou deosebirea lor de ceilalți și sunt dominate de instinctele unei proprii vieți naționale, s-ar putea da întrebuințării acestor fonduri o direcție mai spornică, mai potrivită cu interesele de cultură a poporului românesc. Nu macedoromâni trăitori în țara noastră, la a căror cultură nu se opun nici piedeci economice, nici politice, ci macedoromâni din chiar locurile clasice ale așezării lor ar putea fi încurajați la studii, pentru binele regiunii în care au fost născuți și a conaționalilor lor din acele regiuni.

Iată cestiuni pe cari le punem fără nici o idee preconcepută , lăsând cu totul afară din discuție întrebuințarea ce s-au făcut în trecut de aceste fonduri și voind a indica, într-un cât privește viitorul, puncte de vedere mai largi și mai generoase.

[27 — 28 aprilie 1881]

[„DE DOUĂ ORI...”]

De două ori d. Iorgu Radu a fost ales senator de către colegiul I de Bârlad , de două ori majoritatea patrioților de meserie au invalidat alegerea lui. În sfârșit a treia oară d. Iorgu Radu iese din urnă cu o majoritate și mai mare, încât credem că de astă dată nimeni nu ar mai îndrăzni de a se atinge de această alegere de trei ori confirmată de același colegiu în ciuda guvernului și a servilei lui majorități parlamentare.

Nu ne vom ocupa nici de cauza nici de pretextele invalidării întâielor două alegeri ale bârlădenilor . Am ajuns atât de departe în țara noastră încât e destul ca cineva să nu caute a parveni, e destul ca cineva să nu vioască a se face deputat și ministru spre a-și plăti datoriile sau a căpăta funcții inamovibile , pentru ca piano piano să fie descris ca

inamic al dinastiei sau în genere a ordinii existente de lucruri. Din contra, daca e mem -

bru al „Internaționalei” și n-are alt rege decât pe Marx , șeful socialiștilor din Londra, daca a proclamat republica de la Ploiești, dac-a fraternizat cu Rocherfort , dac-a protestat în contra erigerii regatului și a băut în sănătatea viitoarei „Republice Române” poate fi sigur că, întors în țară, va fi deputat, ministru, membru la Curtea de Casație, director de drum de fier sau de Bancă Națională, c-un cuvânt că-i vor merge lucrurile strună.

D. Iorgu Radu n-are din nenorocire, nevoie de-a deveni membru al Parlamentului pentru a-și plăti datoriile speculând cu acții Strousberg, n-are nevoie de a se face ministru pentru a fi numit la Casație, e un om neatârnat și prin poziție și prin caracterul său, deci om periculos și sectei roșie și apetiturilor ei. De aci urma firește ca să se invalideze alegerea unui asemenea inamic natural al sistemului gheșefturilor , cumulului și a altor virtuți patriotice practicate pe o cale atât de largă.

Bârlădenii în special au mai avut și alt motiv pentru a persista în alegerea lor. Județul Tutovei e dat în antrepriza unei singure familii, a unei singure dar numeroase dinastii locale, care, cu cășel cu purcel, cum zice proverbul, a monopolizat și funcții și interese publice și totul. Înțelege oricine că domnia unei asemenea dinastii locale, care administrează județul conform intereselor private ale membrilor ei, cată să devie nesuferită pentru județeni , cată să trezească în ei toate rămășițele de spirit de reacție în contra unui sistem de procopseală și de nepotism exercitat ca meserie.

Publicăm mai la vale corespondența ce ne vine din Bârlad asupra acestui subiect și rugăm pe majoritatea Senatului să binevoiască a-și mai încerca încă o dată puterea ei discreționară, dac-o țin curelele.

Deși cazul din Bârlad e îmbucurător , totuși nu avem speranță că el s-ar repeta cu aceeași vigoare pretutindenea. Țara legală, țara neatârnată devine din ce în ce mai slabă în fața țării cumularzilor , speculatorilor de acții, a patrioților de meserie. Mii de posturi create din nou în paralelă c-un buget de cheltuieli urcat în patru ani cu 34 la sută au pus aproape pe toți aceia cari știu a înșira slove negre pe hârtie albă la discreția guvernului și, viceversa, guvernul la discreția lor. Sistemul roșu consistă în complicitatea reciprocă a miilor de pierde-vară fără învățătură și fără avere cu căpitanii lor, improvizați în oameni de stat și de guvern. Ce putem spera de la asemenea stare de lucruri decât perpetuarea malonestității demagogice la guvern, urcarea din ce în ce a bugetului cheltuielilor, scăderea și sărăcirea elementelor producătoare și suplantarea acestora prin străini? Acesta e sistemul, acestea urmările inevitabile

Să nu vie timpul în care o reîntoarcere la stări de lucruri mai sănătoase să fie cu neputință și-n care să fim siliți a repeta cuvintele bătrînului Șaguna: Flere possem *sed juvare non*.

[29 aprilie 1881]

[„O ȘTIRE DE CEA MAI MARE IMPORTANTĂ...”]

O știre de cea mai mare importanță ne vine din Sofia. Cu toate că principele e constituțional, cu toate că guvernul demisionar al Bulgariei se bucură de majoritate în Adunare, plângerile continue în contra administrației, poate prea patriotice, l-au făcut pe principe să adreseze poporului bulgar o proclamațiune prin care amenință cu abdicarea în caz de-a nu găsi din partea țării un concurs suficient pentru îndreptarea stării de lucruri.

Acum doi ani — zice proclamațiunea — o alegere unanimă mi-a încredințat soarta Bulgariei. Nu fără preget am primit guvernul, pentru a duce Bulgaria pe calea progresului.

Am lucrat cu o deplină dreptate de caracter; am permis toate încercările pentru organizarea și dezvoltarea regulată a principatului. Din nenorocire toate încercările au amăgit speranțele mele. Astăzi patria noastră este discreditată în străinătate. Această stare de lucruri au zdruncinat credința poporului bulgar în justiție. Pentru a asigura liniștea țării, libertatea și nepărtinirea alegerilor, am însărcinat pe ministrul de război, generalul Ehrenrot , de-a compune un cabinet provizoriu până la hotărârea unei Mari Adunări Naționale care se va convoca.

Dacă această, Mare Adunare va ratifica condițiile indispensabile guvernului, condiții cari vor fi indicate de către mine și a căror lipsă e defectul fundamental al stării actuale, atunci și numai în acest caz mai pot păstra coroana și purta responsabilitatea ce mi-o inspiră temerea de viitor. Am jurat pe Constituție; voi păzi jurământul meu. Acest jurământ mă, obligă a avea în vedere

prosperitatea țării. Consider deci ca o datorie sfântă pentru mine de-a declara solemn că starea actuală de lucruri îmi face imposibilă executarea misiunii mele.

Întemeindu-mă pe Constituție, am hotărât a convoca o Mare Adunare Națională, organ suprem al voinței naționale, și de-a-i remite coroana mea împreună cu destinele Bulgariei.

În caz contrariu sunt hotărât a părăsi tronul princiar, cu părere de rău, dar cu conștiința de-a-mi fi împlinit misiunea pân-în capăt.

Marea Adunare Națională de care vorbește principele în manifestul său și care ar avea a primi sau a refuza bazele unei organizări posibile a țării e precum se vede o Constituantă ; cabinetul format sub prezidenția generalului rus, Ehrenroth , e un cabinet de tranziție, menit a garanta libertatea alegerilor și mai cu seamă neinfluențarea lor din partea patrioților de meserie, cari se vor fi înmulțit repede și în Bulgaria. Trebuie să se fi înmulțit, căci, una, au avut exemplul luminos al Bosnagiilor și Caradalelor de dincoace de Dunăre, al doilea, formațiunea demagogiei merge repede într-o țară a cărei continuitate de dezvoltare istorică a fost nimicită prin dominațiunea străină și care este ea însuși o creațiune politică proaspătă. Când într-o țară trecutul n-a distins pe omul de merit de cel de rând , când conștiința publică și împrejurările sunt turburi și departe încă de cristalizațiune , ajung, ca și la apa cea turburată, gunoierile deasupra. A striga pe toate ulițele și pe toate tonurile *patrie, libertate, egalitate, fraternitate!* nu e un merit nici la noi, nici în Bulgaria, nici undeva în lume. Dar cine nu are altul își creează din asemenea strigăte un titlu de recomandăție, precum Caligari își creează unul din proclamarea „Republicei Române” în depărtatul Paris.

Surpată din toate părțile de valurile demagogiei și de apetiturile nesățioase ale secrei patrioților de meserie, Bulgaria, după mărturisirea propriului ei Domn, are trebuință te-a recunoaște că un stat, pentru a exista, are nevoie de anume condiții organice, cari du pot fi nici produsul fantaziei, nici jucăria întâmplării , ci cată să răsară dintr-o limpede necunoaștere a funcțiunilor esențiale ale lui.

Dar ceea ce izbește vederea sunt analogiile cari există între stările de lucruri de la noi și cele de dincolo de Dunăre. În orice caz între Costinescu, Carada, Pătărlăgeanu, între ignoranța și nesățioasa demagogie română pe de o parte și între cea bulgară, recrutată din elemente cu totul asemănătoare, nu poate exista o deosebire esențială. Ai noștri sunt mai practisiți , iată totul. Demagogia aceasta are majoritatea în Adunare. Cu toate acestea principele s-a convins de absoluta ei incapacitate de-a da o organizare sănătoasă statului, o convincție pe care și-o formase Vodă Cuza despre demagogia de la noi, și voiește să sustragă statul de sub dominațiunea exclusivă a elementelor acestora.

Și la noi lumea politică în genere, d. I. Brătianu îndeosebi, s-au convins că, cu organizarea actuală, țara poate fi un teren favorabil pentru colonii străine, dar e departe de-a întruni condițiile unei moșteniri istorice a poporului român. Cine suferă sub organizarea iscodită, de d-nii C.A. Rosetti și Carada e mai cu seamă poporul autohton .

Cu toate acestea conștiința publică viciată și lănuțită de miile de mijloace de corupție pe cari le întrebuințează partidul demagogic a pierdut coarda unei puternice reacții contra acestui sistem. de înjosire a caracterelor și de egalizare a ignoranței și apetiturilor cu adevăratele aptitudini de oameni politici.

Dar analogia cea mai mare există între ceea ce face principele Bulgariei acum și-ntr-o parte ce un om politic, săvârșit din viață, propunea M. Sale Regelui la venirea sa în țară.

Acest bărbat politic îi spunea M. Sale că nu trebuie să primească cu ochii închiși o organizare pusă la cale într-o singură noapte de către doi demagogi, ci să ceară timp de reflecție, să studieze țara, să ceară consilii de la oameni obicinuiți cu conducerea statului și să propună acele modificări ale proiectului de Constituție cari ar fi absolut necesare pentru o dezvoltare regulată și organică a țării. M. Sa părea la început dispus să asculte aceste consilii; dar, împins pe de-o parte de presiunea demagogiei, pe-atunci atotputernică, necunoscător de țară pe de altă parte, a primit proiectul astfel cum s-a votat de Adunare. Cu toate acestea e de natura oricărui pact ca amândouă părțile să puie reciproc condiții și ca stipulațiunea lui definitivă să fie rezultatul unor concesii reciproce.

Cu câțiva ani în urmă M. Sa a recunoscut că acel om de stat a fost singurul care a voit serios și binele țării și al tronului. Dar era prea târziu . Declasarea , ridicarea în sus a existențelor catilinare se consumase repede; statul roman era condamnat de-a se vedea stăpânit de Caradale și de Costinești, de ignoranța împreună cu specula intereselor publice.

[30 aprilie 1881]

[„ CITITORII ÎȘI VOR FI ADUCÂND AMINTE...”]

Cititorii își vor fi aducând aminte că n-am făcut un prognostic tocmai strălucit calităților intelectuale ale actualului prezident de Consiliu. Deși cam demult d. Dim.. Brătianu nu se mai arătase în avanscena vieții publice, preferând a-și ascunde în semiumbra misiunilor diplomatice și extraordinare pretensele sale calități de om de stat, țineam minte din trecutul d-sale de ministru de resort că tocmai *lux ecclesiae* nu este, că nici iarba de pușcă n-o inventase ; nici suferise durerile de naștere ale vreunui mare adevăr, dureri ce nu sunt a se confunda nici cu migrena , nici cu guturaiul .

și 'ntr-adevăr discursul program al d-lui prezident de Consiliu a venit să confirme numaidedecât părerea noastră. Câteva pasaje din acesta vor arăta cititorului inteligent aluatul din care e frământat omul nostru de stat.

D-lor deputați, permiteți-mi mai întâi a vă oferi toate mulțumirile mele pentru măgulitoare *amiciție cu care m-ați onorat și ați bucurat inima mea.*

Maiestatea Sa Regele, ținând *seamă de dorința exprimată de mulți din dv.*, a binevoit a mă însărcina cu formarea noului minister, care are onoarea a se prezenta astăzi înaintea d-voastră.

După această introducere, d-sa urmează cu citirea mesajului regal de numire a ministerului, cu n-rul de registru cu tot.

Întrebarea e când , unde, cum d. Brătianu a fost onorat c-o măgulitoare *amiciție* din partea deputaților și când mulți dintre aceștia și-au exprimat dorința de care M. Sa Regele a ținut seamă. D. prezident de Consiliu știe desigur că ceea ce se petrece îndărătul culiselor ca tripotaj , ceea ce pune la cale d. C.A. Rosetti în complicitate cu onor. Carada nu suferă deloc lumina unei serioase și demne publicități . Numai o *amiciție* public mărturisită prin susținerea ministeriului, numai o dorință oficial exprimată a majorității de a-l avea prezident de Consiliu, numai o cerere oficială a Adunării în favorul d-sale pe lângă M. S. Regele puteau fi obiectul unei mulțumiri publice, obiectul celor dendâi vorbe ale celui dendâi ministru în întâiul cabinet al noului regat. A aduce într-un discurs program mulțumiri pentru ceea ce s-a petrecut la Herdan ori în alt birt , unde nu se adună liberalii în calitate de oameni publici, ci într-aceea de consumatori de băuturi, e, după a noastră părere, o necuviință.

Dar iată cum urmează d. prim ministru :

Acum, d-lor deputați, negreșit că voiți să vă dau citire programului nostru ministerial. Mai mult decât oricine, eu doream să facem un program, eu mai cu seamă, care nu știu vorbi, *doream să vă arăt că mă pricep puțin la scris.*

În adevăr, nu sunt vorbitor , dar răul nu este așa de mare, fiindcă sunt destui vorbitori , oratori, *sirene*, pe băncile Adunării și poate chiar pe banca ministerială. Dar, cu toată mâncărimea *ce aveam de a așterne un program*, m-am stăpânit și nu l-am făcut, și iată pentru ce: în viața mea am avut fericirea ca niciodată nimeni să nu-mi zică că nu crede ceea ce i-am spus; și-mi era teamă ca de astă dată să nu pat acest neajuns, cu atât mai grav că el ar fi venit din partea întregii națiuni prin reprezentanții săi.

În adevăr, programele s-au cam deocheat . Pentru aceste motive am crezut că e mai bine să schimbăm sistemul și, în loc să vă promit acum *câte în lună și câte în stele* într-o frumoasă programă, mai bine, să am să vă dau seamă peste câteva luni de ceea ce voi fi făcut. . . Dar ca să facem această îndreptare trebuie ca fiecare să fie la locul său: *hoțul în pușcărie, acei cari speculă binele public în interesul lor în carantină* , iar omul onest la lucru. Mai mulți cu cari am avut ocaziunea să vorbesc la venirea mea la minister mi-au zis că nu vom avea cu cine face aceste îndreptări, *căci în țara aceasta nu sunt oameni onești.*

Eu, d-lor, nu împing scepticismul meu pân - acolo și cred că mulți sunt oameni onești în țară. Dar chiar dacă aș admite că, în adevăr, *n-avem oameni onești, [î]i vom face.* Românul are facultatea de-a se schimba cu o mare înlesnire și în bine și în rău.

Sunt dar încredințat că cu o justiție imparțială și cu o voință energică mulți din aceia cari până acum treceau că sunt rău năvăliți se vor îndrepta; și cu chipul acesta vor deveni utili țării, și *ei înșiși se vor simți* fericiți de-a avea conștiința împăcată, liniștită.

D. prim ministru , voind să arate că se *pricepe nițel la scris*, simțea mâncărimea de-a așterne un program și de-a promite în el *câte-n lună și-n stele*; dar programele s-au cam deocheat.

Iată stil de prezident de Consiliu și de discurs program , care desigur va avea onoarea a fi reprodus de presa europeană!

Dar caracteristic e pasajul în care d-sa declară că oamenii cari l-au onorat c-o măgulitoare *amiciție* și i-au bucurat inima i-au zis totodată că nu poate conta pe ei pentru a îndrepta lucrurile, căci în țara aceasta nu sunt oameni onești. D-sa nu-i atât de sceptic. Dacă nu există oameni, d-sa îi va face cu frica de procuror . De frica procurorului, bețele d-lui Fleva date școalelor se vor preface în lemne groase de cer și d. Fleva însuși se va simți fericit de-a avea

conștiința împăcată, liniștită. De dragul împăcării și a liniștei conștiinței (plus frica de procuror) cucernicul Simeon va administra țara corect și părintește .

După adâncimea cu care tratează cestiunile interne câtă să ne așteptăm la o tot atât [de] luminoasă espunere a atitudinii cabinetului în afară.

De altmintearea, atât în afară cât și în întru, vom căuta a fi pe cât se va putea mai concilianți și a da vecinilor binevoitorul *nostru concurs* în tot ce n-ar atinge propriile noastre interese. Dar dacă cineva s-ar încerca a întrebuița silnicia , a atinge un *singur păr al României, oh!* atunci, puteți fi siguri, voi apăra-o cu pasiune, cu *furia tigresei cari 'și apără puii*, căci și eu, în curs de o jumătate secol, am purtat pe sânul meu, am încălzit cu a mea suflare pe mândra și draga noastră Românie.

D. Dim. Brătianu promite vecinilor (împărăției Habsburgilor și celei a Romanovilor) binevoitorul său concurs. Fără îndoială marile puteri vor fi încântate că d. Brătianu catadicsește a avea atâta bunăvoință cu ele.

Altceva este daca s-ar atinge un *păr* al României!

Pân' acum știam că România e o noțiune geografico - politică ; c-ar fi păroasă nu știam încă. Ba mai mult încă, ea este puiul d-lui Brătianu, căci el i-a fost doică cinzeci de ani și o va apăra, nu ca un tigru, ci ca o tigresă .

Stil de prim ministru și de discurs program !

Când cineva și cunoaște cusurul de-a nu putea vorbi într-un mod demn și potrivit cu împrejurările și când are nenorocirea de-a fi numit ministru prezident se mărginește la acel stil sobru și sans *accent* pe care-l obicinuesc oamenii de stat ce nu au darul vorbirii și care se numește stil oficial. Acest stil e sărac în adevăr și abstract , dar are avantajul de-a nu fi ridicol. Nu știm daca d. Brătianu [î] și închipuiește ce efect va face mâncărimea d-sale, perii României și furia de tigresă , spuse de la înălțimea la care se află [ș]i reproduse în ziarele europene!

Tot bătrânii înainte, bătrânii din veacul al șaptesprezecelea! Ce lipsite de demnitate internă și formală, ce comune sunt aceste espectorajuni când gândim că e primul discurs program al primului cabinet al regatului!

Pentru a ști ce însemnează a vorbi demn și totuși întrebuițând figuri, i-am recomanda d-lui Dim. Brătianu citirea prefetei ce-o face Miron Costin *Cronicei* sale. Și din el vorbește durerea de țară și iubirea neamului, dar amândouă sunt adevărate și de aceea el află forma adevărată, demnă, lipsită de afectajie ! Cine afectează în espresia sentimentelor sale dovedește că mai nu le are, mai nu e în stare a le avea!

[1 mai 1881]

ASASINII LUI ABDUL-AZIZ

De mai mult timp sultanul a pus să se descopere și prindă toți câți vor fi participat la destituirea și asasinarea lui Abdul-Aziz. Este întrebare daca tocmai astăzi e timpul oportun pentru a scormoni Imperiul și a mai agita spiritele și prin această afacere. Însă sultanul se vede că și-a propus a pedepsi după merit pe acei criminali și voia padișahului câtă să se facă. Ziarului „National-Zeitung” din Berlin i se scriu din Stambul următoarele amănunte interesante:

Atențiunea opiniunii publice este îndreptată asupra celor ce se petrec în palat. După cum se știe, este vorba de procesul asasinilor sultanului Abdul-Aziz. Vor fi trase la răspundere și toate persoanele cari au luat parte la destituirea aceluia sultan. Redif Pașa și Mahmud - damat Pașa sunt ținuți prinși în Jildiz-kiosk . Ca la optzeci de ofițeri din garnizona capitalei au fost transferați prin depărtate corpuri de armată numai pentru că, în timpul comiterii acelei crime, se aflau în Constantinopol. Numai pe Midhat Pașa, care, cu Hussein-Avni. a fost în fruntea revoluțiunii, nu s-a cutezat a pune mâna până acum. Se zice însă că în curând va veni și rândul lui. Ambasadorul turcesc din Berlin, Sadullot - bei , este de asemenea amenințat în pozițiunea sa în urma cercetărilor făcute în privința uciderii lui Abdul-Aziz. Ambasadorul este deja chemat la Stambul . Acuzarea ce i se aduce este că, în numele sultanului, Abdul-Aziz ar fi scris o epistolă falsă către Murad (succesorul lui Abdul). Oarecari amenințări ce conținea această scrisoare au înfuriat pe Murad și l-au făcut să aprobe omorul proiectat . În urma acestora nenorocitul sultan Abdul-Aziz a fost strămutat în acel palat părăsit, unde apoi s-a comis omorul.

[1 mai 1881]

[„CRIZA POLITICĂ ...”]

Criza politică intervenită prin retragerea parlamentar inesplicită a d-lui Ion Brătianu a intrat după cât ni se asigură într-o nouă fază.

D. Ion Brătianu s-a retras pentru că, având în vedere opera unei reorganizări interioare a țării, a crezut ca nu poate afla între roșii nici inteligența, nici onorabilitatea necesară unei asemenea opere. Eșecând masa votatorilor, aproape toți roșii, cari, de bine de rău, se pricep puțin la scris ori la vorbit au perindat banca ministerială. Sunt prea puțini acia cari n-au fost deja miniștri, căci în cele 38 de cabinete formate și reformate de cancelarul de la Măgura au avut loc toți, pentru a-și dovedi pe rând insuficiența intelectuală și politică. În adevăr, afară de d-nii Fleva, Costinescu și Dimancea, toate somitățile partidului roșu au fost consilieri ai tronului, fără ca acesta să se fi resimțit în mod esențial de mărimea sau fertilitatea consiliilor date de membrii marelui partid. Uzați repede, neinspirând nici o încredere deosebită în aptitudinile lor politice, fiind cumplit de egali din punctul de vedere al apetiturilor și al talentului, pietrele caleidoscopului ministerial al d-lui Brătianu au dat pân' acum toate combinațiile posibile, fără ca vrouna să fi fost mai fericită decât celelalte. Unelte netrebnice ale unei politici personale, ele sunt nule și neputincioase fără maistrul care le dădea o însemnătate ce n-o merită și-i îmbrăca în roluri ce nu se potrivesc cu ei.

Dar dacă, printr-o politică personală, aceste individualități erau cât se poate de flexibile, de dependente și neînsemnate, printr-o politică de stat ele nu sunt bune la nimic, și d. Brătianu a crezut un moment a putea recruta elemente din alte partide pentru a pune în lucrare reorganizarea sa. Toate încercările acestea au rămas, precum se știe, fără rezultat; nimeni n-a voit să-i dea ajutorul solicitat și d. I. Brătianu se vedea redus a urma același joc, a înlocui pe Giani cu Fleva ori pe Stolojan cu Dimancea, joc nefolositor, de care țara e dezgustată, fiind păpușile prea cunoscute și piesa reprezentată cu ele prea monotona.

În urma infructuoșității încercărilor sale d. Ioan Brătianu se retrage, păstrându-și prestigiul intact, lovind însă cu atât mai greu în acela al amicilor săi politici.

Întors însă zilele din urmă de la Măgura, d-sa reintră în conventiculele partidului ținute la Herdan și are aerul de a lua din nou parte la politica activă a coreligionarilor săi politici. Aceștia au iscălit chiar o hîrtie prin care se obligă a i se supune și a-i da ascultare. Dacă ar fi așa, dacă d. Brătianu simte necesitatea de a lua din nou conducerea partidului roșu, cată să mărturisim că aceasta i-ar slăbi prestigiul, că ar pierde tot ce a cîștigat prin o retragere la timp. Dacă s-ar dovedi că și această retragere n-a fost decît comedie opinia publică s-ar întreba ce înseamnă această comedie și n-ar găsi nici un răspuns.

Existau în adevăr o sumă de indicii că retragerea are un fond serios.

Era în adevăr de mirare ca ministrul care luase inițiativa proclamării regatului să abdice de la cîrmă tocmai pentru timpul festivităților încoronării, deși medalia comemorativă a acestor serbări, bătută de mai înainte, cuprinde numele său ca ministru-prezident. Dacă motivul retragerii ar fi fost osteneala sau sațiul de afaceri desigur că regele i-ar fi acordat un concediu nelimitat, fără ca să fie nevoie de demisia sa și a cabinetului întreg. Alte cauze secundare, mici neînțelegeri cu diferitele categorii de patrioți de meserie, n-au avut pîn-acum, după cît știm, puterea de-al face să se retragă. Toată lumea era în drept de-a presupune, în favorul d-lui Brătianu, cauze mult mai adînci de nemulțumire, era în drept a crede că, alături cu apetiturile și nimicnicia oamenilor de cari se-ncunjurase, paralel cu vînătorii de posturi la drumul de fier, la Bancă, la Curtea de Casație, d-sa va fi urmărind un scop mai mare și mai generos, pe care nu-l poate realiza c-un partid care n-are sentimentul binelui public și pentru care politica e o industrie, iar țara o vacă bună de muls. Din momentul însă ce l-am vedea reintrînd în cercul vicios pe care l-a părăsit, din momentul ce-ar reîntra în complicitate cu oamenii pensiilor reversibile, ale cumulului, nepotismului și altor virtuți, oricine ar pierde și această din urmă iluzie pe care a lunecat a o avea pentru d. Ion Brătianu. Atunci am crede că nu s-a retras decît pentru a se dezbăra de o serie de procopsiți și pentru a se întoarce c-o altă serie, pe care s-o procopsească de acum înainte. Faza de reapropiere a d-lui I. Brătianu de partidul său e o dovadă de slăbiciune totală. Pentru opoziție această reapropiere e favorabilă, căci partidul roșu, fiind în ajunul discompunerii lui, ar atrage în cădere-i și pe șeful lui, care se retrăsese tocmai la timp pentru a nu-i împărtăși soarta. Dacă voiește s-o împărtășească desigur paguba nu va fi a opoziției.

[2 — 3 mai 1881]

[„NOUL MINISTERIU REGAL...]

Noul ministeriu regal, atît de bogat în asigurări monarhice, precum și declarațiunile reiterate ale partidului liberal că și-a schimbat cu totul vederile în privirea idealului politic de constituire a statului român, renunțarea acestui

partid la ideile republicane și la veleitățile antidinastice ne-a făcut să răsfoim puțin amintirile unui trecut recent încă și să reproducem articolul de mai la vale, îndreptat în contra unei scrieri a d-lui baron Erdmann de Hahn, publicată în ziarul „Politik” din Praga. Azi d. baron, ocupînd fotoliul de înfiu ministru de finanțe al regatului, la care s-a recomandat prin vestitul memoriu privitor la întemeierea succesiunii la tron, va fi interesant poate a compara fazele prin care a trecut un om de stat pentru a ajunge de la un aprig antidinasticism la stadiul unui călduros susținator al ilustrei Case de Hohenzollern pe tronul lui Mircea cel Mare și al lui Ștefan cel Sfînt.

[4 — 5 mai 1881]

[„SĂ DISCUTĂM CU «ROMÂNUL»... ?”]

Să discutăm cu „Românul” lucruri elementare pentru orice cunoscător al istoriei, să-i facem abecedarul istoriografiei sau fiziologiei statului? Ar fi o misiune de două ori ingrată, întâi pentru că oamenii cu cari discutăm, fie oricât de deștepți, nu vor găsi în reminiscențele celor patru clase primare și a unui curs de violoncel elemente îndestule pentru a ne înțelege, apoi pentru că, coborîndu-ne noi chiar la nivelul lor intelectual și copilărindu-ne mintea ca s-o punem pe o treaptă egală cu a lor, totuși n-ar voi să înțeleagă, pentru că nu e în interesul lor să înțeleagă.

Într-o discuție cu totul teoretică spuseseam, de exemplu, că aristocrația adevărată are un rol esențial în viața unui stat. Aceasta am spus-o bazați pe cele mai strălucite exemple din istorie. Avem Roma, Anglia actuală, republica Veneției, Olanda ș.a.

Din această teorie susținută în genere „Românul” ne atribuie *in specie* că pentru România vom domnia unei oligarhii aristocratice, deși tot organul ilustrului Costinescu are imprudența de-a cita condițiile ce le credem noi neapărate pentru existența unei aristocrații adevărate. Se cere a fi *istorică* am zis noi. Poate însă exista o aristocrație istorică într-o țară în care, cu indignare și rușine trebuie s-o spunem, un străin ca tatăl d-lui C. A. Rosetti a fost asemenea boier? După epoca vechilor fanarioți, a Caradalelor, Ganiilor, Cariagdiilor din generația întâia, nu mai poate exista aristocrație istorică în generația a doua. Odată ce virusul personificat prin lepădăturile Orientului, lipsite de iubire de adevăr și de curaj, a intrat în organismul viu al unui popor, nu mai poate fi vorba de aristocrație istorică. Ea rămâne un ideal de invidiat, pe care puține popoare l-au ajuns în toată curăția lui și de la care alte popoare, a căror viață a fost coruptă prin demagogie sau prin despotism, cată să renunțe pentru secole înainte, dacă nu pentru totdeauna.

Există în adevăr familii istorice în țară; numele lor e format în genere după numele vreunui munte din Carpați.

Dar, sub domnia unui regim de ereditate care avea în vedere împărțirea averilor, în cursul timpului ele n-au putut păstra nici o avere destul de mare, nici o influență politică covârșitoare pentru a fi ceea ce baronii au fost pentru Anglia, patricianii pentru Roma sau pentru Veneția. De aceea am repetat-o de atâtea ori că reacție în sensul adevărat al cuvântului, reacție ca încercare a unei reconstrucțiuni istorice anterioare fanarotismului, nu mai e cu putință în România și nu suntem utopiști pentru a cere ceea ce n-ar fi cu putință nici pentru Dumnezeu din ceruri.

Dar, adevărate naturi de spioni și de agenți provocatori precum sunt oșii de regulă, a căror experiențe și apucături polițienești sunt espicabile prin trecutul lor misterios, ei estrag bucățele din articole ce n-au a face unul cu altul și formează apoi un act formal de acuzație în contra noastră. Astfel pasajul privitor la aristocrație ca element de dezvoltare istorică se pune alături cu considerațiunile ce le facem asupra manifestului principelui Bulgariei. E evident că n-are a face. Bulgaria nu are, nu poate avea aristocrație, precum n-o poate avea Serbia. După bătălia din Câmpul Mierlei, într-o robie de cinci sute de ani aproape sub domnia egalizatoare a unei rase străine, care ea însăși n-are aristocrație și care totdeauna a fost domnită de despotismul obicinuit în statele Orientului asiatic, bulgarii și sârbii n-au putut păstra o instituție proprie popoarelor celor mai libere și epocelor celor mai libere. Prin urmare cu totul altul este rolul manarhului în Bulgaria, cu totul alte condiții de organizare socială cere un stat fără trecut și unul care are trecutul lui istoric. Ar fi absurd din parte-ne a pretinde ca Statele Unite ale Americii să fie conduse de-o aristocrație istorică când ea nu s-a putut nici naște pe pământ american; ar fi absurd a o pretinde chiar pentru împărăția Braziliei și pentru orice stat născut în urma acelei primăveri etnice care se numește evul mediu.

Nici pentru țara noastră n-am gândit vreodată de-a propune un sistem care să învieze veacul al Xvii-lea, epoca lui Matei Basarab.

Cu toate acestea oricine va voi să definească marele mister al existenței va vedea că el consistă în împrosptărea continuă a fondului și păstrarea formelor. Forme vechi, dar spirit pururea nou. Astfel vedem cum Anglia, care stă în toate celea în fruntea civilizației, păstrează și astăzi vechile sale forme istorice, pururea

modern, de munca modernă. De aceea o și vedem rămâind ca granitul , măreață și sigură în valurile adâncelor mișcări sociale de cari statele continentale se cutremură. Un stat mare și puternic ca Rusia, dar absolutist , se cutremură din temelii de o mișcare socială, tot astfel Germania, tot astfel republicana și egalitara Franță. Ba chiar membrii internaționalei de la noi, ajunși aci miniștri și membri la Curtea de Casație, sunt siliți a vota o lege în contra străinilor socialiști de vreme ce indigenii socialiști ocupă funcții înalte. Ei bine, în Anglia sunt organele centrale ale Internaționalei roșie, trăiește Marx, generalisimul partidului și nici pe guvernul, nici pe poporul englez nu-i doare capul de aceasta.

Cu același sistem oligarhic vedem Roma devenind imperiu, vedem Veneția, un oraș, devenind putere, adesea de rangul întâi , în curs de o mie și mai bine de ani.

Dar se înțelege că nici prin gând nu ne trece a admite că aristocrația istorică, substratul oligarhiei, se poate improviza și că putem scoate din pământ oasele Basarabilor spre a le da o nouă viață.

Cu totul altul e rolul monarhiei în țara noastră.

E îndeajuns dacă sub ea se asigură înaintarea meritului și a muncii și dacă acestea se pun la adăpost de escamotarea din partea Caradalelor și Costineștilor; e destul atâta , și pentru atâta numai se cere o reorganizarea socială. Acestea două nu sunt asigurate în dezvoltarea lor. Vedem pe cucernicul Simeon, ce merită o chilie la mănăstirea Ocnei, decorat cu Steaua României, senator și om mare; vedem cavaleri de industrie îmbogățindu-se peste noapte din răscumpărarea drumurilor de fier; vedem oameni prinși în rebeliune fățișă devenind adiutanți domnești, vedem pe alții vânând prin cotituri sub masca patriotismului posturi la Casație ori la drum de fier; c-un cuvânt , nici merit nici muncă nu sunt considerate, iar ignoranța, felonia politică, vicleșugul comun devin titluri de recomandație pentru înaintare în statul român. Și toți acești paraziți sociali, toată secta asta de spioni și cavaleri de industrie, acest odium *generis humani* cum i-ar zice Tacit, costă mult, foarte mult. Sarcinele de întreținere ale politicianilor de la noi diminuează pâinea de toate zilele a poporului de jos, care ca rasă, ca inteligență, ca inimă este superior păturii de parveniți și de scursături din câteșipatru unghiurile lumii cari s-au așezat deasupra lui din secolul trecut începând .

Acest problem social ar fi trebuit să-i fie cunoscut regelui la venirea sa în țară; s-ar fi căzut să cunoască că nu oamenii legați de sute de ani de soarta acestui pământ și a acestui popor pot fi inamicii lui, ci cei scurși de ieri, de alaltăieri, cari uzurpaseră pentru ei privilegiul de a fi ei singurii români, nefiind români și singurii patrioți, neavând o patrie hotărâtă . Și când Epureanu a dat consiliului său M. Sale l-a dat după îndemnul a o sumă de deputați cari amenințau a nu voi să treacă Milcovul dacă e vorba ca samsarii din porturi și declasații cafenelelor din București să determine și pe viitor soarta acestei țări.

[6 mai 1881]

[,«JOURNAL D'ORIENT » DIN VIENA ..."]

„Journal d'orient " din Viena primește o corespondență din București ce cuprinde poate o destăinuire asupra retragerii d-lui Ion Brătianu.

Reproducem unele pasaje din ea, lăsând îndealmintrelea corespondentului responsabilitatea cuprinsului lor:

Retragerea ministeriului pe când avea majoritatea și pe când , departe de-a fi fost bătut, se putea întemeia pe un șir de succese parlamentare, e neînțeleasă la prima vedere, află însă o explicare în cestiuni personale, cari în România au o mare influență asupra afacerilor, și în împrejurarea că compunerea noului cabinet însemnează un fel de protest în contra unei apropiieri sau înțelegeri cu Austro-Ungaria în cestiunea Dunării. Afacerea aceasta se tratase cu atâta abilitate de cătră d-nii I. Brătianu și Boerescu încât se putea aștepta în cel mai apropiat viitor o soluțiune conciliantă în înțelesul intereselor române, fără a păgubi pe șovinști , fără a rupe bunele relațiuni cu Rusia și fără a bleșa monarhia austriacă! D-nii Ion Brătianu și Boerescu a da

nelavreme frânele din mână , dar nu le-o pot lua a nume de rău pentru că au avut a lupta în contra unor ambiții personale cari nu se dau îndărăt dinaintea nici unei manopere pentru a ajunge la scop, ceea ce fără îndoială obosește pe adversari. Cu toate acestea nici Dumitru Brătianu, cu politica sa rusofilă , nici Cogălniceni cu țelurile lor moscovite și mai accentuate și cu ura lor violentă contra Austro-Ungariei, nici Bălăcenii cu alianțele lor cu toate partidele și cu abilitățile lor tocite , nici alți

adversari cari se bat azi pe portofoliile pe cari ieri le avea șeful lor nu vor face nimic mai bun decât Ion Brătianu și V. Boerescu. La cele dendâi greutăți ce se vor ivi — și acestea nu vor întârzia a veni — cei cari ieri și-au depus funcțiunile vor fi chemați din nou pentru a repara greșelele pe cari ceilalți le vor fi grămădit în câteva săptămâni .

Nu dăm cabinetului Dimitrie Brătianu nici o durată de două luni... Ați văzut din ultima mea scrisoare că nu sunt adversar al d-lui D. Brătianu, ba l-am însemnat chiar ca pe omul ce dominează situațiunea actuală, pentru că credeam că stă deasupra partidelor. Mea culpa ! De câteva zile mi-am schimbat părerea, și aceasta cu ocazia sărbătorilor Învierii, când l-am văzut pe d. Brătianu atât de cufundat în privirea vulturului rusesc care e în biserică încât a trebuit să-mi zic că inima sa urmează desigur privirii sale. După aceasta am fost întărit în convingerea mea; d. Dim. Brătianu gravitează spre Moscova...

[7 mai — 1881]

[„CONFERENCELE ELECTORALE...”]

Conferențele electorale ale românilor din Ardeal și Ungaria au început joia trecută la 30 aprilie (12 mai) și au fost deschise în Sibiu de către arhimandritul și vicariul arhiepiscopiei , d. Nicolae Popea. Cea dendâi ședință a fost la 10 și jumătate a.m., a doua la 5 ore p.m., în aceeași zi, celelalte în zilele următoare. De față au fost la aceste conferințe 101 delegați ai alegătorilor români din Transilvania și 57 de delegați din Ungaria.

Pentru a ne da seama de importanța ce-o au aceste consultări electorale și a ști cu câtă nedreptate legile electorale ungurești tratează populațiunile române prin sistemul formării unor colegii factice, nebazate nici pe cens , nici pe vrun alt principiu echitabil , dăm aci câteva șiruri din espunerea pe care d. Bariț a făcut-o în ședința întâia , în care erau de față numai delegații ardeleni.

*

Sâmbătă , la 2 mai, lucrările acestei mari conferințe electorale au fost terminate. Rezultatul ei a fost hotărârea ca, în urma legii electorale excepționale introduse în Ardeal, românii ardeleni să nu participe la alegeri, iar în Ungaria, unde legea electorală e cu mult mai echitabilă , ei să participe în mod energic. Atât unii cât și alții însă vor avea o programă comună și solidară a tuturor românilor din țările de sub Coroana Sf. Ștefan.

Reproducem după „Gazeta Transilvaniei” concluziile finale ale acestei memorabile conferințe.

Această foaie le primește rezumate în următoarea telegramă din Sibiu.

[7 mai 1881]

[„NU VOM DISCUTA CU «ROMÂNUL» PRINCIPII...”]

Nu vom discuta cu „Românul” principii fundamentale de politică de vreme ce deosebirea punctelor de vedere e foarte mare și întreaga manieră de a privi stat și societate ne sunt deosebite. „Românul” și liberalii în genere își închipuiesc că statul e rezultatul unui con -

tract sinalagmatic , a unei convențiuni stabilite între cetățenii lui. Noi credem, din contra, că el e un product al naturii, că, asemenea unui copac din pădure, [î]și are fazele sale de dezvoltare, asemenea oricărui organism își are evoluțiunea sa. Făcând paralele între istoria deosebitelor state antice și moderne ne-am convins că popoarele acelea au avut privilegiul de-a imprima universului întreg caracterul lor, armele și inteligența lor, signatura lor, cari s-au dezvoltat în mod firesc ferite și de demagogie și de despotism și că forma cea mai normală și mai sănătoasă a dezvoltării unei societăți omenești este oligarhia.

Mahiavelli însuși, acest adânc cunoscător al naturii omenești în părțile ei rele ca și în cele bune, daca aprobă, *in usum Delphini* sau mai bine în interesul unității Italiei, despotismul Casei de Borgia , pe de altă parte recunoaște oligarhiei o putere de rezistență contra agenților discompunerii pe care n-o are nici o altă formă. Un monarh poate fi

foarte puternic, dar, izbit cu toată puterea și bătut într-un punct, împărăția se clatină. Statul demagogic e prea dominat de mici interese zilnice și personale, el e condamnat de-a fi slab înlăuntru și-n afară și, dacă prin puterea inerției , a obiceiului contractat de sute de ani, el continuă a merge câțva timp oarecum de la sine, vine o zi în care el nu rezistă discompunerii . Mărimile lui improvizate și fără tradiții, meschine, interesate, ambițioase n-au întru nimic a specula interesele publice, a trăda chiar patria lor în mâni străine. Între oligarhi se va găsi un trădător sau doi, dar ei vor fi totdeauna neutralizați și zdrobiți de clasa lor proprie, care nu va îngădui ca, prin ajutor străin, unul dintre ei să se ridice asupra tuturor.

Noi nu zicem aci că poporul trebuie exclus de la dirigerea afacerilor lui. Din contra, nicidecum libertățile publice nu sunt mai vii, mai puternic simțite, practicate cu mai mult interes de binele comun de către toți cetățenii decât tocmai sub oligarhie. Dovadă viața din comițiile Romei, viața politică, sobră în orice punct, în comună și în comitat în Anglia. Dar sunt cestiuni de politică generală, de război sau pace, de întinse și mari reforme sociale a căror realizare determină epoce întregi ale istoriei cari nu sunt , nu pot fi puse la cale în comiții de omul ocupat cu munca zilnică și cu interesele zilnice.

În state demagogice se formează, pentru rezolvarea acestor cestiuni, o clasă de politicieni, de patrioți de meserie, fără trecut, fără tradiții, cari fac din politică o speculă, un mijloc de trai; în statul oligarhic există o clasă de oameni cari *ab antiquo* are sarcina de-a împăca formele trecutului cu exigențele viitorului, asigurând statului continuitatea de dezvoltare, ferindu-l de sărituri și de întreprinderi aventuroase și înlăuntru și în afară. În Senatul Romei putem urmări modul în care se creau legile romane. Străbunul propunea reforma, bunul o susținea în același Senat, tatăl întrunea deja o mare minoritate, abia fiul o vedea realizată . Trei generații treceau până să se voteze o reformă, care apoi intra în adevăr *in succum et sanguinem* . La noi lucrurile se traduc din franțuzește într-o noapte și sunt votate a doua zi cu drumul de fier. De aceea tâmpirea cu care ele se votează, de aceea lipsa de încredere în eficacitatea lor, de aceea multe legi sunt născute moarte, Despre o viață și evoluțiune proprie a ideilor ce se legiuiesc nu poate fi nici vorbă.

Noi nu zicem că statul român e menit a ajunge vreodată acest ideal. Statele moderne nu se mai dezvoltă, din nefericire, în linie dreaptă, ci prin cotituri, adesea prin concesii, renunțând la maniera lor de-a fi, la signatura existenței lor. Sunt cristalizațiuni imperfecte pe lângă câteva cristale perfecte pe cari le prezintă istoria. Asta e chiar deosebirea între nații mici, fără simț istoric, și națiile mari, c-un profund simț istoric și c-un mare viitor.

Despre refacerea unei oligarhii istorice pe care ne-o atribuie „Românul” nu poate fi nici vorbă.

Inamici ai frazei și ai oricărei formațiuni factice și improvizate , noi vedem foarte bine, mai bine decât „Românul” poate, imposibilitatea unei asemenea refaceri și e un act de rea credință de-a ne atribui că voim ceea ce noi înșine *știm* că este cu neputință.

Cu toate acestea urmările domniei declasaților sunt evidente. Populația, și tocmai populația producătoare, scade de la 1864 încoace în proporții înspăimântătoare , dar ceea

ce e mai trist sunt cauzele acestei scăderi, cauze adânci economice și sociale cari fac ca însuși sâmburul naționalității, *rasa* să degenereze . S-a observat de către medicii de regimente că statura oamenilor scade, că aptitudinile lor fizice și morale degenerază, și această din urmă împrejurare e mai tristă decât toate celelalte. Nu mai e nevoie a adăuga că aceste rezultate sunt a se atribui și sărăciei și urmărilor ei morale, decăderii vieții de familie, viciilor. Un prefect roșu, d. Vidrașcu, a descris aceste stări de lucruri în colori crude, dar adevărate din nenorocire. Nu noi singuri o zicem aceasta, sunt roșii cari o zic. D. Aurelian constată că facem drumuri de fier, școli etc., dar că în același moment suntem suplantați de străinii ce imigrează , că suntem ca omul care muncește pentru străini de vreme ce el sau nu va avea copii, sau copiii lui se vor stinge. Dacă „Românul” crede că moartea, pieirea fizică a neamului românesc nu este o ironizare amară a sistemului de pân' acum , să-i fie de bine. Noi credem însă că un sistem care, oricât s-ar îmbogăți patrioții, are de rezultat moartea reală a unei nații e tot ce se poate mai rău și mai ucigaș ca sistem.

Dar care e originea comună a acestor rele? Declasarea, zicem noi, înmulțirea peste măsură a oamenilor ce trăiesc din munca aceleiași sume de producători . În alte țări clasele superioare compensează prin munca lor intelectuală munca materială a celor de jos. Întrebăm dacă cele patru clase primare și cursul de violoncel a d-lui Costinescu compensează zecile de mii de franci ce acest consumator le ia pe an, evident din munca altora. Înaintarea pe scara societății române nu este dar datorită meritului, științei, activității; ci un leneș ignorant care învârtește șurupuri patriotice ajunge prin intrigă și neadevăr oriunde pofteste.

Acești oameni declasați sunt totodată instrumentele cele mai bune, pentru că cele mai coruptibile , cu cari se servesc străinii pentru a exploata țara, populațiile ei autohtone.

Iată nervul răului în contra căruia nu ajută nici proclamarea Independenței, nici coroana de oțel a regelui, nici ridicarea creditului visteriei , bazat pe cunoștința că statul român are bunuri imobiliare de câteva miliarde de

înstrăinat, nici frazele patriotice.

Voiți bani cu 3 la sută? Vindeți moșiile statului la companii străine și-i veți avea. Aceasta nu va dovedi însă că din sine însuși poporul românesc se dezvoltă, că el însuși se bucură în plenitudine de mărețta moștenire pe care i-au lăsat-o harnicii și vitejii lui străbuni.

[8 mai 1881]

[„F. KANITZ, SCRITOR ...”]

F. Kanitz, scriitor care-a publicat pân' acum mai multe opere asupra popoarelor din Peninsula Balcanică, surprins de știrea că macedoromânii au hotărât să se opuiă cedării teritoriului lor, face în „Gazeta generală” din Augsburg următoarea descriere a acelei interesante părți a poporului nostru.

Iarăși răsare pe neașteptate o piatră din mosaicul pestriț de popoare din Orientul Europei. Românii așezați la marginea Greciei au protestat energic la sultanul în contra cesiunii teritoriului lor și iau o atitudine contrarie regatului elin .

Cine sunt acești macedoromâni cari apar deodată în scena politică? Cari sunt posesiunile lor? Cât de mare li-i numărul? Iată întrebări ce s-au pus adesea în zilele din urmă; descrierea de mai la vale va interesa poate pe cititor dacă voi zice, anticipând , că românul macedonean sau țințarul formează un important element de cultură în Turcia

Postul cel mai înaintat spre nord al acestei interesante ramure de români de sud se află în Viena; fondatorii firmelor europene Sina, Dumba, Tirka , învățatul Karaian ș.a. sunt macedoromâni. Lumea-i lua drept greci, căci puțin se știa despre macedoromâni, și poate că profesorul din Halle , Thumann , dac' ar trăi, ar putea să spună și azi că acum o sută de ani: „Știu profesori de istorie cărora nu le-a fost cunoscută nici existența lor”.

Discursul
regelui Carol I al României

cu omenie reprezentativă în fața
națiunii și în fața lumii. Acest
discurs este primul discurs
public al unui rege român. El
este un document istoric de
primă mână. Regatul nostru
este tânăr și încă se luptă
pentru existența sa. El are
nevoia de unitate și de
solidaritate. El are nevoie
de o națiune puternică și
de un rege care să-l
conducă spre viitorul său
glorios. Acest discurs este
o declarație de intenții și
o invitație la unitate și
la sacrificiu. El este un
document care va rămâne
în memoria noastră și în
memoria generațiilor
viitoare.

Comuniști din Macedonia

Comuniști din Macedonia
sunt un grup de oameni
care se luptă pentru
libertate și dreptate. Ei
sunt în opoziție cu
puterile înalte și cu
interesele străine. Ei
vorbesc despre drepturile
omului și despre
egalitatea în fața
legii. Ei sunt un grup
de oameni care se
luptă pentru un viitor
mai bun și mai
egalitar. Ei sunt un
grup de oameni care
vorbesc despre
solidaritatea dintre
oameni și despre
necesitatea de a
lupta împreună
pentru binele
comun. Ei sunt un
grup de oameni
care se luptă
pentru un viitor
mai luminos și
mai speraător.

Discursul
regelui Carol I al României

Discursul este un document
istoric de primă mână. El
este o declarație de intenții
și o invitație la unitate și
la sacrificiu. El este un
document care va rămâne
în memoria noastră și în
memoria generațiilor
viitoare. El este un
document care
declină responsabilitatea
nașterii și creșterii
națiunii noastre și
nevoia de unitate și
de solidaritate. El este
un document care
vorbesc despre
necesitatea de a
lupta împreună
pentru binele
comun. El este un
document care se
luptă pentru un
viitor mai luminos
și mai speraător.

Comuniști din Macedonia

Comuniștii din Macedonia
sunt un grup de oameni
care se luptă pentru
libertate și dreptate. Ei
sunt în opoziție cu
puterile înalte și cu
interesele străine. Ei
vorbesc despre drepturile
omului și despre
egalitatea în fața
legii. Ei sunt un grup
de oameni care se
luptă pentru un viitor
mai bun și mai
egalitar. Ei sunt un
grup de oameni care
vorbesc despre
solidaritatea dintre
oameni și despre
necesitatea de a
lupta împreună
pentru binele
comun. Ei sunt un
grup de oameni
care se luptă
pentru un viitor
mai luminos și
mai speraător.

Discursul
regelui Carol I al României

Discursul este un document
istoric de primă mână. El
este o declarație de intenții
și o invitație la unitate și
la sacrificiu. El este un
document care va rămâne
în memoria noastră și în
memoria generațiilor
viitoare. El este un
document care
declină responsabilitatea
nașterii și creșterii
națiunii noastre și
nevoia de unitate și
de solidaritate. El este
un document care
vorbesc despre
necesitatea de a
lupta împreună
pentru binele
comun. El este un
document care se
luptă pentru un
viitor mai luminos
și mai speraător.

Comuniști din Macedonia

Comuniștii din Macedonia
sunt un grup de oameni
care se luptă pentru
libertate și dreptate. Ei
sunt în opoziție cu
puterile înalte și cu
interesele străine. Ei
vorbesc despre drepturile
omului și despre
egalitatea în fața
legii. Ei sunt un grup
de oameni care se
luptă pentru un viitor
mai bun și mai
egalitar. Ei sunt un
grup de oameni care
vorbesc despre
solidaritatea dintre
oameni și despre
necesitatea de a
lupta împreună
pentru binele
comun. Ei sunt un
grup de oameni
care se luptă
pentru un viitor
mai luminos și
mai speraător.

Discursul
regelui Carol I al României

Discursul este un document
istoric de primă mână. El
este o declarație de intenții
și o invitație la unitate și
la sacrificiu. El este un
document care va rămâne
în memoria noastră și în
memoria generațiilor
viitoare. El este un
document care
declină responsabilitatea
nașterii și creșterii
națiunii noastre și
nevoia de unitate și
de solidaritate. El este
un document care
vorbesc despre
necesitatea de a
lupta împreună
pentru binele
comun. El este un
document care se
luptă pentru un
viitor mai luminos
și mai speraător.

Comuniști din Macedonia

Comuniștii din Macedonia
sunt un grup de oameni
care se luptă pentru
libertate și dreptate. Ei
sunt în opoziție cu
puterile înalte și cu
interesele străine. Ei
vorbesc despre drepturile
omului și despre
egalitatea în fața
legii. Ei sunt un grup
de oameni care se
luptă pentru un viitor
mai bun și mai
egalitar. Ei sunt un
grup de oameni care
vorbesc despre
solidaritatea dintre
oameni și despre
necesitatea de a
lupta împreună
pentru binele
comun. Ei sunt un
grup de oameni
care se luptă
pentru un viitor
mai luminos și
mai speraător.

8. Editorialul [„F. KANITZ, SCRITOR...”], reproduc în „Telegraful român”,
19 mai 1881, cu titlul ROMÂNII DIN MACEDONIA.

Românii în cestiune se numesc pe ei înșiși „rumâni”, căci, ca și locuitorii celui mai tânăr regat european, ei deduc originea lor în linie directă de la romani, deși e cam dovedit că strămoșii lor au fost în cea mai mare parte autohtoni romanizați cari au primit limba cuceritorilor. Grecii îi numesc în bătaie de joc cuțovlahi (români șchiopi), slavii le zic țintari, pentru că pronunță pe cinci (5) al românilor dunăreni ca ținți.

Cu tot amestecul cu diferitele rase străine ce-i încunjură, tipul țințarului e foarte caracteristic. În genere înrudirea apropiată cu dacoromânii nu se poate contesta. Craniul bine format, pielea brună, tăietura feței determinată, ochii negri, cu espresia lor de inteligență și energie, culoarea închisă a părului și frumusețea femeilor sunt comune amânduror ramurilor. Și în străinătate țințarul păstrează portul său, asemănător cu al albanezului, cămașa cu cute până'n genunchi, tunica galbenă deschisă, cu mânici înguste lucrate cu găitane negre, peste aceasta un pieptar cu jumătăți de mâneci și cu guler mare, brău roșu, fes asemenea, iar în picioare opinci în forma sandalelor. Negustorii au un port amestecat turco-europianesc.

Românii macedoneni se țin de biserica ortodoxă însă liturgia se citește românește. Pentru a-și păstra acest drept, colonia macedoromână din Pesta au sacrificat mari sume într-un proces în contra comunității grecești de

acolo, cu care aveau o biserică în comun, până ce împăratul Francisc le-a recunoscut acest drept printr-o încheiere olografă .

Afară de idiomul lor propriu, aproape identic cu cel românesc, ei își însușesc limbile popoarelor în mijlocul cărora trăiesc. În Macedonia românul vorbește și grecește, care limbă, adoptată fiind în scriere și în negoț, au suplantat în multe părți pe cea autohtonă. Astfel lângă Arta superioară, mai cu seamă în partea de nord - vest a regatului elin.

Albanezul îl numește pe român cioban, căci majoritatea românilor locuitori în Albania de nord și de sud e păstorească și pururea în migrațiune. În timpul verei mai nu rămâne suflet de om pentru păzirea caselor neîncuiate , a căror prădare ar și fi cam ingrată. Satele bine construite se populează abia în noiembrie, când nomazii se-ntorc de la munte cu turmele, pentru a se coborî în șesurile mai călduroase și când se-ntorc din depărtata , străinătate părinții de familie cu săcușorul de bani pe cari i-au câștigat ca cârciumari pe drumurile mari ale Bulgariei, ca argintari și fabricanți de arme, ca zidari , croitori , blănari ș.a.m.d.: căci românul e căutat, fiind cu minte, harnic și sobru, și câștigă în genere mai mulți bani decât [î]i trebuie familiei lui.

Înainte se admitea despre macedoromâni că sunt numai păstori și băcani ; marea lor înclinațiune pentru industria de arte și talentul lor pentru arhitectură nu se releva, deși, abstracție făcând de Constantinopol, Atena și Belgrad, ei și bulgarii sunt singurii arhitecți în triunghiul iliric . E în adevăr de mirare cum acești munteni primitivi , cari abia știu mânuî creionul , rezolvă numai cu ajutorul isteției și a talentului lor înăscut cele mai grele probleme arhitectonice , precum clădirea de poduri cu mai multe arcuri, cupole de biserici ș.a. E drept că nu putem aplica acestor opere arhitectonice cea mai strictă măsură critică în privirea purității stilului, cu toate acestea unele din ele, precum biserica cu cinci cupole din Semendria în Sârbia , se pot compara prea bine cu clădirile multor ingineri sârbo - germani cari au studiat în institute tehnice; ba sunt cu mult superioare acestora când ținem seamă că unica școală a românului sunt cunoștințele transmise din tată în fiu și când considerăm uneltele primitive cu cari lucrează.

În genere românul e arhitect, zidar , tâmplar ș.a. într-o persoană. Afară de părțile de metal aduse din străinătate, el clădește singur întreaga zidire.

Asemenea se bucură de un renume meritat ca argintar și cizelor : frumoasele lucruri de filigran cari-n expoziția de la Viena escitau cu drept cuvânt admirare în despărțământul turcesc erau lucrate de macedoromâni.

Cuminția înăscută, putem zice viclenia sa, [î] fac propriu pentru a fi mediator între negoțul din Orient și cel din Occident; macedoromânul ține în mânele lui comerțul continental al Turciei într-un mod tot atât de monopolist precum grecii și armenii țin comerțul țămurilor mării. Multe firme macedoromâne stau în legătură directă cu cele dendâi piețe de fabricațiune europeană.

Fără cuvânt i s-ar imputa macedoromânului că n-are sentiment național; e din contra de mirare cum, risipiți în oaze între neamuri cu-n mare trecut istoric și cu-n viitor promițător , ei n-au fost demult absorbiți de aceste neamuri.

Macedoromânul se arată în această privire aproape atât de tenace ca evreul; o tenacitate care câștigă și mai mult relief când ținem seamă că nu-i despart piedeci religioase de vecinii lor.

Deși în prima linie macedoromânul gândește la folosul lui, totuși el împărtășește ura contra regimului turcesc comună tuturor popoarelor creștine din Turcia. Astfel istoria luptei de eliberare a Serbiei îl mărește pe voievodul macedoromân Iancu, care a condus adeseori pe sârbii din Craina la victorie în contra musulmanilor; un curaj plin de sacrificii au dovedit macedoromânii și cu ocazia răscoalei sârbești de la 1862 în Belgrad.

Cu puțini ani înainte orășenii macedoromâni aveau simpatii pentru Grecia, de la care-și așteptau eliberarea și cu care voiau să fie uniți. Fiece macedoromân cult vorbește fluent grecește, deci, trimițându-și copiii la școlile superioare din Atena, ei erau crescuți în idei panelenice și, întorși acasă, făceau cu zel propagandă pentru aceste idei. Deci a trebuit să ne surprinză știrea că românii s-ar fi lepădat pe neașteptate de greci și au declarat Porții supunerea lor leală în mod demonstrativ . Dacă mișcarea nu se mărginește numai la câțiva politicieni, ci e în adevăr mai adâncă , atunci i-au succes poate agitațiunii din București de-a trezi în depărtații macedoromâni conștiința că sunt de un neam cu românii dunăreni și hotărârea de a-și păstra mai energic naționalitatea.

În ce măsură se va fi ivit sciziunea nu știm; destul că în moștenirea tesalo - epirotică care i se va ceda Greciei aceasta va afla în macedoromâni folositoare elemente de cultură și, dacă-i va trata cu bunăvoință, poate și buni cetățeni.

În orice caz nu trebuie să se uite în Pireu cât de mult elenismul a avut a mulțumi patriotismului macedoromânilor în timpul războiului de eliberare , cât de mari merite și-au câștigat în acel timp chiar numai o singură familie macedoromână . Românul Sina înființă comunitatea greacă din Viena și făcu colecte pentru insurecțiunea grecească, lucru la care se cerea mult curaj pe când trăia Metternich, care-o numea „cea mai nedemnă rebeliune ce-a luminat-o vreodată soarele". Ce-a făcut fiul său, răposatul ambasador grecesc Sina, pentru

Grecia actuală numără puțini români în partea superioară a râului Aspropotamos ; masa lor principală, ocupată cu cultura vitelor, e așezată mai la nord de acest râu pe o fâșie de pământ ce cuprinde poalele de sud ale Pindului și ajunge pân'la Castoria , îngrămădită între greci, bulgari și albaneji. Oaze românești mai mari se află în șesul Musakia , în ținuturile Berat , Pekin , Elbassan și Cavaia , colonii însă se află aproape în toate orașele tesalo - albanezo - macedonice ; elita negustorilor acestor orașe e de naționalitate română.

În Tracia românii sunt în mici oaze lângă Rodope , la Perchtera , Talar-bazargic ș.a.m.d., în Istria austriacă sunt între Monte-maggiore și lacul Cespiti ; în Bosnia la Sovig lângă Tusla ; împrăștiați însă se află în toate emporiile , în Panciova, Belgrad, Semlin, Neoplanta , Pesta, Viena ș.a.m.d.

E greu de-a determina numărul macedoromânilor, căci stă rău statistica în Turcia. Poucqueville crede că în Grecia sunt 11 000, în partea Pindului 70000, Leake numără 500 de sate românești numai în Epir , Tesalia și Macedonia.

Numărul total al macedoromânilor, după datele mele, care se vor, fi apropiind de adevăr, e cred de 500000 do suflete, adică 1/15 a totalității poporului românesc, numărând , pe toți din triunghiul iliric și pe cei împrăștiați prin Austria.

E interesant a constata că dacoromânii, pe unde trăiesc între rase străine, câștigă mereu teren în socoteala vecinilor lor, pe când frații lor macedoneni pierd, mai cu seamă în secolul nostru, prin grecizare , un proces care va înceta poate în urma deșteptării conștiinței lor naționale.

Daca macedoromânii ar fi atât de numeroși ca bulgarii sau ca grecii măcar, ieșirea lor din pasivitatea de pân - acuma n-ar rămânea , fără influență asupra cartei viitoare a Europei orientale. Dar, numeric slabi, ei vor fi, cu toate calitățile escelente, o figură de eșec secundară în mâna diplomaților speculativi , pentru ca din când în când să fie opuși planurilor de întindere ale grecilor și ale bulgarilor.

[9 mai 1881]

[„ERA UN OBICEI ÎNAINTE ...”]

Era un obicei înainte ca Domnul, în ajunul de a se urca pe tron, să se închiză în zidurile unei vechi mănăstiri și să treacă, într-o reflecție de zile întregi, în revistă trecutul țării și al strămoșilor, ca, față cu zgomotul asurzitor al actualității, să-și deschiză urechea sufletească în liniște și în tăcere legendei trecutului. Există încă în manuscris o carte românească numită *Ceasornicul Domnilor* care cuprinde în mai multe volume atât înfățișări din viața trecutului cât și norme de virtute și înțelepciune. Era grea în adevăr sarcina unui Domn în zilele vechi, care împreună în el adeseori toată răspunderea și toată suveranitatea națională, și ei erau prea buni creștini și prea buni patrioți pentru ca mărimea misiunii lor pe pământ să nu le atingă sufletul într-un chip dureros.

Astăzi națiunile și-au reluat suveranitatea, *demosul* cu clasele lui diferite, cu grupurile lui de interese determină viața publică; suveranul e mai mult un regulator al mecanismului statului, nu un suprem element de control.

Demosul este însă adeseori un suveran nestatornic, inesperient , lesne crezător ; preocupățiunile zilnice și absorbirea vieții lui într-un vecinic prezent, negândirea lui nici la trecut, nici la viitor, lesniciunea de a-i distra atenția prin serbări publice, prin întreprinderi hazardate , prin expediente factive, îl fac adesea impropriu de a gândi mai adânc asupra unei chestiuni de interes public, îl fac accesibil pentru fraza mare și surd pentru adevăr. De aceea e bine daca ochi sobri , cari disting măreția înscenării de însuși fondul piesei ce se joacă, [î]i atrag atenția asupra acestui din urmă, pe când simțurile lui sunt uimite de partea decorativă a vieții publice.

Daca dar, în ajunul frumoasei serbări de încoronare , lăsăm tonul polemic de o parte, totuși lucrurile ce ne vin în minte nu este partea decorativă cu care se încheie era de la 1859 și până astăzi, ci fondul acestei ere.

Nu trebuie să ne scape din vedere, zice d. Aurelian în scrierea *Țara noastră*, că de la 1859, adică de când am intrat într-o eră, nouă politică și socială, cheltuielile și veniturile s-au urcat într-un mod foarte simțitor; în adevăr veniturile statului erau de 29 388 512 lei în anul 1859, iar în anul 1876 se urcaseră la 90 354 614 lei, prin urmare se întreisera . Cheltuielile în 1859 se suiua la 29 911 844, iar în 1876 ajunseseră la suma de 110 423 904 lei, adică se împătriseră . În același interval datoria statului s-a sporit cu una sută șasezeci și șase de ori; și-n adevăr în 1859 statul datorea 2820 117 lei, iar în 1876 suma datorită se suie la 468 677 730.

Astăzi datoria publică e și mai mare, cheltuielile și mai mari. Acestea au crescut în cei din urmă cinci ani cu 34 la sută.

Cifrele au avantajul de a prezenta scheletul unei situațiuni . Oricât de seducătoare ar fi hainele ce se aruncă asupra lui, cu oricâte vorbe mari am îmbrobodi adevărul, în fața unui schelet de cifre ni se ia albeața de pe ochi și vedem că partea decorativă ascunde foarte rău ruina societății române.

Dacă am considera lanțul de cauze cari preced sau lucrează paralel cu acest trist rezultat final, tabloul nostru ar primi colorile triste ale decreșterii populației din cauza mizeriei și demoralizării, ale stingerii meseriilor indigene și suplantării lor prin produse străine, a decăderii calităților fizice și intelectuale ale rasei române chiar. Pe de altă parte am trebui să arătăm cum țara noastră străveche nu mai e patrie, ci un otel mare, în care un milion de străini din câteșipatru unghiurile lumii își dă *rendez-vous*.

Iată ceea ce, în fața marelui aparat al proclamării Independenței și a tuturor succeselor formale cu care se împăunează atât de mult oamenii dirigenți , ne strânge inima cu adevărată durere.

Am voi în adevăr ca serbarea ce se pregătește să trezească în inima oamenilor noștri de stat sentimentul adevărului, ca o pornire mai generoasă să pătrună inima lor, ca să se convingă că numai partea decorativă a vieții publice nu e suficientă pentru a pune capăt suferințelor reale ale unui popor. O dorim aceasta, fără a o spera. Tonul ce-l țin foile guvernamentale, credința oarbă căreia vor să-i dea naștere, că țara merge foarte bine în toate, ne face din contra a crede că nicicând nepăsarea pentru binele comun și pentru soarta populațiunilor producătoare a acestei țări nu a fost mai mare.

Nu invidiem pe nimenea pentru succesele lui diplomatice și politice, buni bucuroși le acordăm oamenilor de la putere închipuirea mare ce și-or fi făcând despre ei înșii în asemenea zile. Crează-se mari, crează-se genii politice menite a determina sorțile Europei; dar prin tămâia ce și-o aprind ei singuri, împreună cu mulțimea lesne crezătoare, aibă și adevărul partea lui, o parte mică, neînsemnată, nebăgată în seamă de zgomotul muzicei și de lumina făcliilor, de strigătele de bucurie, dar o parte esențială și salutară . Adesea manifestările intensive de bucurie lasă în suflete un gol neînțeles, momente în care omul își simte izolarea și nimicnicia. În acele momente, adevărul bată cu degetul la poarta conștiințelor ce au răspunderea stării de lucruri și arăte-le calea adevăratei mântuirii .

[10 mai 1881]

[„DUPĂ CUM SE VEDE ...”]

După cum se vede guvernul cel nou vrea să aducă din nou propunerea d-lui C.A. Rosetti pentru alegerea magistraților .

Această propunere a făcut chiar de la început mult zgomot: oamenii înțelepți au simțit îndată și instinctiv, deși propunerea are aerul de a fi cu totul inofensivă, că este aci un adevărat pericol pentru viitor, că este cea dântâi lovire ce se dă instituțiunilor noastre monarhice și cel dântâi pas spre a ieși din instrucțiunile liberale și a intra în demagogia propriu zisă .

Este datoria noastră dar să atragem atențiunea tuturor oamenilor liberali și să-i chemăm la luptă contra demagogiei ce începe să-și lepede masca și să se arate cum este: inamică a stabilității, a libertății și a dreptății.

Este datoria noastră de-a proba tuturor celor ce se interesează de viitorul acestei țări, că spre demagogie ne împinge d-l C. A. Rosetti prin propunerea ce face.

Dar mai nainte chemăm cea mai serioasă atențiune a lectorilor noștri asupra unui studiu foarte însemnat al unuia din rarii bărbați ai noștri cari știu să cugete și cari manifestă cugetările lor.

Acest bărbat, și competent în materie, și depărtat de luptele politice, scrie numai în interesul conservării societății și în interesul libertăților publice și deci vocea lui face autoritate, chiar de-ar fi singură.

Câtă autoritate nu are opiniunea lui când , după cum se va vedea, aceasta se reazemă pe acea a celor mai mari publiciști ai Europei.

[11 mai 1881]

[„RÎURILE MOLDOVEI..."]

Răurile Moldovei par a-și fi dat mâna pentru a-l opri pe d. Vasile Alexandri, cel mai popular și mai mare poet al românilor, de-a veni la București pentru ziua de 10 mai. Inima sa fiind însă pururea în mijlocul poporului, ilustrul poet ne face onoarea a ne trimite poezia ce-o publicăm mai la vale.

Din cauza întreruperii comunicației, manuscrisul ne-au sosit abia ieri, deci prea târziu pentru a fi publicat în numărul de 10 mai chiar.

[11 mai 1881]

[„L'INDEPENDANCE ROUMAINE» NE CAUTĂ ..."]

„L'Independance roumaine" ne caută de câțva timp ceartă. Reprodusesem dintr-un ziar din Viena o corespondență bucureșteană, observând că declinăm orice responsabilitate pentru cuprinsul celor scrise. Relevam că poate acele știri să fi cuprinzând un element de explicație pentru retragerea d-lui Ion Brătianu. Poate da, poate nu. Poate că atitudinea d-lor Brătianu — Boerescu în cestiunea Dunării ar fi fost și ea una din cauzele cari au determinat retragerea cabinetului trecut.

Apropos de această reproducție inofensivă, foaia franceză ne zice „că atunci când un ziar străin își permite a insulta pe reprezentantul politicii țării, pe cel pe care încrederea suveranului l-a chemat a dirige afacerile statului, cea dândă datorie a unui jurnalist român este de-a protesta".

Ce reprezentant al politicii țării ? Ce încredere a suveranului ? Ce însemnează toate vorbele acestea mari față cu d. Dimitrie Brătianu?

Să fie bine înțeles că nu avem nimic contra politicii d-lui Dimitrie Brătianu, de vreme ce nici n-o cunoaștem. „Tigresa care-și apăra puiul", „binevoitorul concurs" ce d-sa promite vecinilor, sunt pur și simplu lucruri ridicole, iar nu politică. Nu avem nimic în contra primului ministru, pentru că din capul locului cabinetul întreg ni se pare prea neînsemnat prin compunerea lui pentru a avea vreo influență determinantă asupra politicii țării.

Cât despre încrederea formală a suveranului, cui i-a refuzat-o vrodată Maiestatea Sa? De vreme ce o majoritate parlamentară susține cabinetul, de vreme [ce] d. C.A. Rosetti și-a ales miniștrii după plac, Maiestatea Sa ar putea în adevăr să uzeze de prerogativa de a nu se-ncrede nici în regim, nici în Parlament, dar cu drept cuvânt, dez [i]luzionat de ușurința cu care la noi se pretextează principiile politice în vederea unor interese foarte individuale, [i] și va fi zis: „Va merge cum a mai mers; nu un om ridică lumea cu umărul". Maiestatea Sa știe cum știm și noi că a voi în adevăr binele unui popor și a-l urmări în ruptul

capului e adesea periculos și pentru suveran și pentru un partid... Într-o epocă de adâncă corupțiune a moravurilor și private și publice precum este cea actuală, în timpul în care, clasele culte ale unei societăți sunt intelectual și moral sterpe, dovadă seceta în toate ramurile activității spirituale, într-un timp în care banul câștigat fără muncă formează unica vânătoare a unei tinerimi precoce și a unor bătrâni desfrânați, în care plăcerile ușoare sunt singura țintă, și nu se află nici un fel de sobrietate a cugetării, nici un țel serios, e natural ca șeful statului, oricât viața sa proprie ar putea servi drept model celorlalți, să ție seamă că partidul de la putere nu are alte elemente de guvernământ decât pe cele pe cari i le oferă și că între acești oameni mai nu există altă alegere decât cea dintre intelectual mărginiți și moral corupți, ba încă adesea aflăm flori patriotice cari întrunesc amândouă calitățile deodată.

Sau crede în adevăr ziarul francez că d. D. Brătianu, devenit *tigresă* și apărând *perii* din capul unei Românie pe care d-sa în calitate de doică a *încălzit-o la sân*, e un om sobru, un politic cu privirea clară și rece, cu caracter bărbătesc? E o reputație uzurpată, ca cea mai mare parte dintre reputațiile din țara noastră. Cât despre citatele făcute din *Datoria de conștiință*, ele cuprind lucruri zise și rezise de atâtea ori înainte și după nașterea lui Hristos încât nu vedem în ele nici descoperirile lui Galilei, nici punctul fix al lui Archimede, cu deosebire numai că mulți au zis aceste lucruri mult mai bine decât d. Dim. Brătianu.

Dar, în genere, cât de grea devine discuția în țara noastră! De zicem că d. C.A. Rosetti e republican socialist ni se va spune că-l calomniem. Cu toate acestea avem pe masă dinainte-ne revista sa „Republica rumână" și colecția „Românului", cu penegirice la adresa tuturor revoluționarilor și republicanilor din lume, sfârșind cu comunistul Blanqui. Ei bine, ce dovedesc astea pentru public? Nimic. Proclamarea regalității rămâne încoronarea vieții d-lui C.A. Rosetti, deși în același moment fiu său Vintilă protesta contra regalității și bea în sănătatea viitoarei Republice române.

Ce nenaturală devine chiar discuția de față când ținem seamă de o împrejurare. Discutăm în acest moment cu o foaie al cărei prim redactor e membru al Clubului dreptei și-a subscris o adeziune formală la programul dreptei conservatoare. Cu toate acestea, foaia sa, devenită guvernamentală, se leagă din chiar senin de noi, pentru o reproducție în privirea coprinsului căreia am declinat din capul locului orice responsabilitate. Aceasta pentru a se face vorbă degeaba.

Din toate acestea rezultă că Maiestatea Sa e un om foarte prudent și că încrederea sa formală în oamenii pe cari - i oferă o așa generație și așa Parlamente n-ar însemna tocmai mult în ochii bătrînului Tacit. Ea înseamnă tot atât cât *Bene-merenti* pe pieptul lui Orășanu și postul de încredere, de adiutant, dat prezidentului republicii de la Ploiești.

Deci faptul reproducerii unui articol, față cu asemenea reprezentanți ai politicii țării cari se bucură de încrederea suveranului, e departe de-a avea gravitatea ce i-o atribuie confracții de la „Independance roumaine”.

[14 mai 1881]

[„MIȘCAREA ANTISEMITICĂ ÎN RUSIA ...”]

Mișcarea antisemitică în Rusia crește din ce în ce mai mult. Evreii sunt obiectul unor violențe excesive , cari se repetă în fiecare zi și se propagă din localitate în localitate fără ca forța publică a Imperiului să poată înfrâna curentul. În așa împrejurări este dar natural ca populația evreiască d-acolo să caute un tărâm de refugiu cât mai apropiat și cât mai sigur. Ca atare li se prezintă foarte la îndemână teritoriul regatului nostru. E dar neapărat că guvernul nostru să se gândească serios la această împrejurare. Moldova este cu prisos colonizată de evrei și cea mai mică neîngrijire a granițelor noastre despre Rusia ar avea de rezultat o nouă incurgere în Moldova cu grămada a evreilor fugiți din Imperiul

vecin. Această cestiune a făcut obiectul unei interpelări în Cameră din partea d-lui N. Ionescu. Cu această ocazie, onor. interpelator a rugat pe guvern să grăbească a aduce în Cameră proiectul de lege asupra stabilirii domiciliului străinilor. D). ministru de interne recunoaște că preocupăniile ce s-au manifestat în sânul Parlamentului în cestiunea emigranților evrei din Rusia sunt legitime și declară că guvernul le împărtășește. D. ministru de interne spune că, înainte de a i se anunța interpelarea d-lui Ionescu, primise știri oficiale că la mai multe puncte de trecătoare peste Prut, în județul Iași, se prezentase un mare număr de evrei, în cea mai mare parte oameni fără căpătâi , cari căutau refugiu, siliți la aceasta de molestările și amenințările a căror obiect sunt pe teritoriul rusesc. Guvernul a dat ordin imediat administrației să ia măsuri ca oamenii fără căpătâi sau cari n-ar avea mijloace ostensibile de viețuire să nu fie admiși a năpădi în țară. Ar fi de dorit ca guvernul să nu se mărginească numai a da ordine ordinare administrației, care se știe cât e de slabă, incapabilă și coruptă. Ar trebui ca unei cestiuni atât de importante să i se dea o deosebită atențiune și guvernul să îngrijească a ști daca ordinele sale sunt executate.

[15 mai 1881]

[„TRĂIM ÎNTR-O ȚARĂ CIUDATĂ...”]

Trăim într-o țară ciudată și nu e zi în care să nu putem repeta, când cu mâhnire , când cu indignare: Ca la noi la nimeni.

Multe am văzut, multe am îndurat de când avem fericirea de-a vedea la cârma țării pe oamenii marelui partid cari promiteau să aducă în această țară mult încercată *Domnia Virtuții*.

Ei bine, ceea ce nu văzusem încă era ca, în intervalul abia de două săptămâni , „Monitorul oficial” să conție cele mai grave insulte aruncate într-o zi națiunii întregi de d. prezident al Consiliului, într-alta armatei permanente de prezidentul Camerii legiuitoare” a României.

Dacă cuvintele d-lui D. Brătianu n-ar fi trecut peste marginile acestei țări puțin ne-ar păsa: noi românii ne cunoaștem unii pe alții și ne esplicăm foarte lesne cuvintele d-lui prezident al Consiliului, care, vorbind majorității

sale și reprezentațiunii țării, compuse de dd . Serurie, Pătărlăgeanu, Sim . Mihălescu, Carada etc., zice cu durere: „În țara aceasta nu se găsesc oameni cinstiți!”. Lucru firesc într-adevăr. Acei oameni așa mult s-au obicinuit a striga că ei sunt țara și numai ei încât în cele din urmă au început s-o crează și, căutând imaginea națiunii în cea oglindă mincinoasă în care nu se văd decât diurne, gheșefturi , recompense reversibile și capitalizate , Warșawschy , rechizițiuni , misiuni, cumul etc. strigă cu mirare: „În țara aceasta nu sunt oameni cinstiți!”

Dar iată că acele cuvinte, rostite de un ministru prezident în discursul său program, de la înălțimea tribunei , nu răsună numai în cercul restrâns al cititorilor „Monitorului Oficial”; ele cad în urechea reprezentanților puterilor străine, ele intră în dosarele cancelariilor lor spre vecinică pomenire; ele trec peste granițele României și iată că glasul puternic al publicității moderne, ca un eco formidabil , repetă în toată Europa, duce peste ocean, răspândește în lumea cea nouă ca și în cea veche această condamnațiune a unui neam întreg, pronunțată de cel mai înalt reprezentant al acelei țări: „În Țara Românească nu se găsesc oameni cinstiți!”.

Iată ce zice „Figaro”, cel mai răspândit organ de publicitate din Franța; iată ce au putut vedea astăzi în toată Europa 200 000 de cititori ai acelui jurnal:

Nu e de crezut, dar cu toate astea e lucru autentic.

Iată un pasaj al discursului-program al d-lui Dim. Brătianu, prezidentul Cabinetului, la redeschiderea Parlamentului român.

Urmează reproducția textuală a acelei părți a discursului d-lui Brătianu, cu vestita frază că în țara aceasta nu se găsesc oameni cinstiți.

„Figaro” nu adaugă decât această simplă reflexiune :

Închipuiți-vă asemenea cuvinte rostite înaintea unei Camere franceze !

(„Figaro”, sâmb . 21 mai 1881)

Ei bine, aceasta nu era de ajuns. Gloria d-lui prezident al cabinetului se vede că turbura somnul d-lui prezident al Camerii, care într-o bună zi și-a zis: D. Brătianu a insultat națiunea; pe cine aş putea să insult azi și eu la rândul meu? Altă dată aveam un subiect interesant, un izvor nesecat ; Domnul, Doamna, tatăl Domnului cu tot neamul lor, până și domnișoarele Curții M. S. Doamnei; azi nu mai merge. Pe cine aş putea insulta?

Și într-o zi vine d. prezident al Camerei și spune în Cameră că, pe când oștirea liberă (!!!), dorobanții, luau Plevna, armata permanentă sta ascunsă în șanțuri! Vedeți că este obiceiul de-a calomnia și de-a falsifica istoria. D). Rosetti (colecțiunea jurnalului d-sale este de față) s-a pătruns de acea maximă, căria-i datorează toate succesele politice d-sale, că un neadevăr repetat cu cutezanță și neîncetat în cele din urmă trece de adevăr și nu se mai poate scoate din capul mulțimei ignorante. Mandus decipi vult... Calomniez , calomniez , il en restera toujours quelque chose .

Aceasta ne explică cutezanța cu care a aruncat această insultă întregii oștiri permanente când știa foarte bine că, faptele fiind recente, suvenirile sunt încă proaspete și în orice caz documentele oficiale, raporturile șefilor diviziunilor care au luat parte la luptă există la Ministeriul de Război și dau cea mai formală dezmințire acelei calominoase acuzări aruncate oștirii de șeful reprezentațiunii naționale, fără pretext, fără scuză, fără provocațiune !

Într-adevăr: Cine-a atacat reduta Griviții în ziua de 30 august, când s-a luat nr . 1 ? La atacul din stânga au fost: al 2-lea de vânători , al 5-lea de linie; și numai un batalion de dorobanți; la atacul din dreapta, al 8-lea de linie și încă un regiment de linie al cărui nr . ne scapă. Pierderile acestor nenorocite batalioane au fost enorme; în acea zi sângeroasă de 30 august au căzut mai mulți soldați și ofițeri decât în tot restul campaniei.

La atacul infructuos din 1 septembrie au luat parte: al 15-lea de dorobanți, 1-iul și al 7-lea de linie.

Sub zidurile Vidinului, cine a luat redutele de la Smârdan , cu tunurile încărcate, și a făcut 400 de prizonieri ? Al 4-lea și al 6-lea de linie;

Din patru steaguri decorate cu Steaua României, câte sunt ale oștirii permanente? Trei. Ale oștirii teritoriale? Unul: al regimentului al 13-lea de dorobanți.

Dar batalionul de geniu care a condus paralelele până la 50 metri de reduta nr . 2, lucrând trei luni sub un foc continuu și pierzând jumătate din efectivul său, adică la doi oameni un mort sau rănit ?

Dar artileria care toată, era a armatei permanente și care au meritat ca împăratul Alexandru să trimită pe un adiutant al său ca să feliciteze pe d. căpitan Lupașcu și bateria ce comanda?

De ce reamintim aceste fapte? Oare vrem să micșorăm meritul și curajul armatei teritoriale? Cătuși de puțin. Armata teritorială și-a făcut datoria; dară sarcina cea mai grea a căzut asupra oștirii permanente. Lucrul este lesne de înțeles; șefii, care erau înaintea inamicului, știau foarte bine că instrucțiunea și solidaritatea soldatului sunt cu atât mai

mari cu cât el a stat mai mult sub steaguri și de aceea ei puneau în linia întâia batalioanele și regimentele a căror educațiune militară era mai înaintată.

Daca am luat condeiul ca să respingem tristele insulte rostite de un prezident al Camerei, fără ca ministru[1] de război, apărătorul firesc al onoarei armatei să fi deschis gura ca să protesteze, cauza n-a fost numai indignarea ce ne-a cuprins în fața unui atac nedemn și nejustificat , unei insulte aruncate acelor soldați și ofițeri a căror oase putrezesc astăzi într-o țară străină, pe când acel ce insultă memoria lor se bucură de recompense capitalizate și reversibile. Nu în aceea falsificare a istoriei care se pregătește de mai mult timp, în acea propagare a unor neadevăruri manifeste vedem un adevărat pericol pentru viitorul puterii noastre armate. Cum am zis-o, un neadevăr adeseori repetat devine un adevăr pentru mulțime; vedem că a și început a se lăși acea idee greșită, acea legendă mincinoasă că în campania din 77 — 78 dorobanții au făcut totul și armata permanentă.

nimic. De aci la ideea desființării armatei și la înlocuirea ei prin *armata liberă*, acel vis al demagogiei, nu este decât un pas; și vai de țara noastră când oștirea națională va fi organizată după ideile și idealul d-lui prezident al Camerei. De aceea este o datorie pentru oricine care cunoaște adevărul de-a zdrobi acea periculoasă și mincinoasă utopie ori de câte ori o va vedea că iese din nou la lumină; de-a opune adevărul minciunii, realitatea ficțiunii , istoria legendei.

Terminând , fie-ne permis a adresa o umilită rugăciune d-lui prezident al Consiliului și d-lui prezident al Camerei. Ca români, oricare o fi partidul din care facem parte, suferim și ne simțim umiliți când vedem că cei mai înalți reprezentanți ai puterii executive și legiuitoare în această țară rostesc asemenea vorbe în Camera României, în auzul străinilor, care ne văd și ne ascultă și care nu ne pot judeca decât după reprezentațiunea noastră oficială. Ar fi bine ca să nu uite niciodată d-lor unde sunt , unde vorbesc și cine sunt , oricât de mare ar fi mirarea d-lor de-a se vedea ajunși unde sunt , ca acel doge din Genua care, întrebat fiind ce i se păruse mai remarcabil la Versalia , răspunse: Că m-am văzut aci. Poate atunci se vor pătrunde d-lor de acest mare adevăr:

La parole est d'argent ; mais le silence est d'or .

[16 mai 1881]

[„PARE-NI-SE C-AM FOST PROROCI ...”]

Pare-ni-se c-am fost proroci când , la auzirea listei de nume proprii ce compun cabinetul actual, am luat îndrăzneala de-a ne îndoi asupra vitalității lui.

Abia câteva săptămâni trecură, abia se sfârși feeria serbărilor de încoronare și iată că deja se vorbește despre remanieri ministeriale, încât se vede că încrederea specială a d-lui C.A. Rosetti nu e în stare să prefacă ea singură pe d. D. Brătianu și pe-o seamă din colegii săi în oameni de stat.

Tigresa e în ajutorul de-a nu-și mai apăra puii, puterile mari ale Europei sunt în pericolul de-a trebui să renunțe la măgulitorul concurs ce li se promitea cu atâta bunăvoință de către d. prim ministru .

D-sa își luase marea sarcină de-a face pe români oameni cinstiți. „Nu se mai află oameni cinstiți în țara aceasta” și era vorba de a-i deprinde, prin Academia de la Văcărești, la apucături mai onorabile decum au. Aceste lucruri, spuse c-o uimitoare francheță de pe tribuna Parlamentului și în auzul lumii, au făcut un efect admirabil atât asupra țării cât și asupra străinătății și desigur unul foarte înveselitor tocmai asupra categoriei de patrioți a căror activitate lucrativă ar avea nevoie de răcoritoarele influențe ale zidurilor Academiei mai sus amintite .

Față cu marile probleme ale vieții publice din România, față cu seria constantă de neajunsuri adânci , precum scăderea populației române, încetarea meseriilor și suplantarea lor prin industria străină, superficialitatea învățământului , lipsa de cultură a clerului, venalitatea unei administrații compuse din tot ce [e] mai ignorant și mai lacom în țară, față cu toate acestea capul unui guvern nu găsește decât o frază în care nici nu e cuprinsă cauza, ci rezultatul sumar al unei stări de lucruri în ceea ce privește pe oamenii ce-l înconjură chiar pe d-sa și cari și-au făcut o meserie zilnică, politică din propagarea și cultivarea relelor pe care primul ministru pretinde a voi să le combată.

Aceasta e atât de adevărat încât tot atunci pe când primul ministru ne vorbește de moralizare d. C. A. Rosetti voiește să-și mai creeze două mijloace și mai puternice de corupție politică: electivitatea magistraților și sufragiul universal. Nu e destul că prin sistemul numirii pe baza titlurilor mai nu putem înjgheba o magistratură integrită și inteligentă, nu e destul că advocații partidului roșu au făcut deja din numirile în funcțiuni judecătorești un mijloc de a-și câștiga procesele, acuma e vorba ca întreaga justiție fără excepție să fie la discreția comitetelor electorale din

provincie, ca acestea să împartă indii -

rect și justiția, precum împart deputății, burse la Paris și funcții administrative, totul în vederea alegerilor în Cameră, în vederea stăpânirii asupra bugetului general al țării și a bugetelor județene și comunale.

Nu e îndeajuns că, cu garanțiile actualei legi electorale, țara abia poate scoate o mână de deputați independenți; trebuie ca masele cari nu știu citi și scrie, cari n-au nici mijlocul cel mai elementar de-a cunoaște viața publică, să aibă voturi egale cu acei ce s-au ridicat prin muncă și cunoștinți; trebuie ca toate colegiile să se confunde în inerția colegiului IV și să asculte curat de ordinul subprefecților și al comisarilor de poliție respectivi.

Iată mijloacele pe cari d. C.A. Rosetti le propune ca corolar al moralizării țării preconizată de ministrul - prezident. Mai rămâne numai ca d-sa, precum a făcut în noaptea de la 11 februarie din Cernătescu profesor de universitate, să facă din Chirișopol membru al Academiei, din Simeon Mihălescu prezident la Casație și din Simulescu mitropolit, tot prin sufragiu universal, precum propune ca subprefecții să fie revizori școlari. Din lemnul acelorași patru clase primare să se cioplească toți demnitarii statului român și atunci vor... exista oameni onești în România.

Cestiunea e dacă, față cu pericolul unei demagogii cu totul americane ca cea care amenință dezvoltarea normală a țării, alegătorii și Coroana pot sta în nepăsare; cestiune mai e dacă, cu eticheta numai a monarhiei, vom îngădui ca secta politică ce ne guvernă să ne ducă la o organizare sau dezorganizare republicană și să ne lipsească de toate garanțiile de stabilitate și de propășire gradată pe cari le dă monarhia constituțională. Cu toată plasa cea fină de funcții și păsuiei aruncată asupra întregii țări și a alegătorilor ca tot atâtea mijloace de precupețire de voturi, noi tot credem că, opunându-se sistemului actual toți aceia cari nu-l voiesc, ar izbuti să-l înlocuiască printr-un Parlament onest și un guvern onest. Dar pentru aceasta câtă să se lase divergențele prea amănunțite de opinii și opoziția ar trebui să stabilească în comun atât ceea ce trebuie să apere din cele existente în contra încercărilor de inovațiune republicană cât și punctele unei reorganizări în adevăr naționale, care să aibă în vedere mai cu seamă interesele populațiilor autohtone ale țării.

[17 mai 1881]

[„CÂND REPRODUSESEM ...”]

Când reprodușesem din „Journal d'Orient” știrile privitoare la d. D. Brătianu, ziceam că *poate* să fi cuprinzând o lămurire mai mult asupra adevăratelor cauze de retragere a cabinetului Ioan Brătianu. Acest *poate* se schimbă în probabilitate, ba în certitudine chiar, în urma întâmplărilor dintre culise a celor din urmă zile.

Acele știri acuzau pe d. D. Brătianu de-a înclina spre Rusia, în deosebire de d. Ioan Brătianu, care ar fi înclinând spre Austria. Nu credeam a da acestor aserțiuni o altă valoare decât aceea a unei opinii izolate și declinam orice răspundere pentru cele susținute, când iată că, din senin, „L'Independance roumaine” ne caută ceartă, simțindu-se turburată de reproducțiunea noastră. Această turburare pe de o parte, evenimentele din conventiculele roșii pe de alta, confirmă cele zise de corespondentul foii „Journal d'Orient”, confirmă știrea că „cestiunea Dunării e cauza retragerii cabinetului Ioan Brătianu”, că există un antagonism între cei doi frați în privirea acestei cestiuni și, fiindcă soluțiunea ei, din punct de vedere general, nu poate fi decât favorabilă sau vederilor Austriei sau vederilor Rusiei, se confirmă indirect că în această privință cel puțin d. D. Brătianu înclină, timporar și pentru motive de oportunitate poate, spre Rusia, d. I. Brătianu spre Austria.

Instinctul nostru ne condusesse bine, simțisem că în acea corespondență, cu toate că termenii erau greoi și acuzările prea directe, pulsa un adevăr. Afară de asta ne deprinsesem a nu prea avea încredere în serbări publice, în manifestațiuni patriotice, în zgomot de muzici, în fanfare și în făclii . . . Știam de ex. că o serbare analogă, intrarea triumfală

a trupelor, s-a făcut în București exact în ziua în care d. Nicu Catargiu iscălea în numele guvernului român cedarea Basarabiei. Serbările de încoronare, zgomotoase și splendide, ascundeau poate cu focul lor bengal sâmburul unui eveniment tănuț cu discrețiune, însă mult mai însemnat, concesiile ce d-nii Brătianu — Boerescu făcuseră vederilor Austriei în cestiunea Dunării. Independența costase Basarabia, modificarea art. 7, răscumpărarea căilor ferate; regalitatea costase poate Dunărea. Orice succes poreclit politic se plătește peșin, titlurile de nobleță ale țării se

cumpără ca boierile sub Vogoridi.

Nu știm în adevăr și nici nu voim să știm în ce consistă acele concesii pe cari cabinetul Brătianu — Boerescu le-ar fi făcut. Asemenea legăminte nu se pot încheia decât cu consultarea și aprobarea Parlamentului și acesta nici a fost consultat, nici a aprobat ceva. Asupra ziselor în trecut a unora sau a altora, asupra destăinuirilor făcute pe jumătate și cu rezervațiuni mentale nu ne simțim datori de-a ne rosti și nici nu e bine ca un partid în opoziție care nu e [în] posesiunea tuturor elementelor pentru cunoașterea unei cestiuni de politică esterieoară să se rostească *a priori* oarecum pentru cutare sau cutare soluțiune. Dacă în cestiuni de organizare internă a se rosti e o datorie, de vreme ce toate elementele de cunoștință și de critică sunt vădite și clare, la cestiuni esterieoare țesătura de cauze și de efecte e, prin natura lucrului, sustrasă publicității. Numai încheieri definitive nu se pot face fără aprobarea Parlamentului și e de datorie noastră de-a aștepta ca acele încheieri să se prezinte Adunărilor spre a ne rosti pentru sau contra lor.

[18 — 19 mai 1881]

[„CÂND AM DAT SEAMA ...”]

Când am dat seama de conferența electorală a românilor din Ardeal și din Țara Ungurească am relevat că atitudinea lor politică în alegerile viitoare și concluziile acelei conferențe au fost determinate printr-un discurs al d-lui Vincențiu Babeș, membru al Academiei noastre.

Reproducem mai la vale acel discurs, deși într-un pasaj d-sa se face apărătorul prea călduros al politicii d-lor Rosetti — Brătianu. Suntem departe de-a ne supăra pentru simpatiile ce le arată d. Babeș compatrioților noștri, deși nu le împărtășim. Aceste simpatii s-ar fi putut exprima însă fără a se atinge adversarii politici ai d-lui Brătianu, mai ales când cei mai mulți dintre conaționali noștri din Ardeal nu sunt în poziția de-a distinge bine cauzele antagonismului dintre partidele din România. Pentru ei, ca pentru străinătatea întregă, acela e mai mare patriot care face a se vorbi mai mult de el, deși poate tocmai contrariul e adevărat.

[18 — 19 mai 1881]

[„AȘA ESTE.”]

1) Așa este. Imediat în urma concesiei Strousberg nu se afla un colegiu în țară care să aleagă pe d-nii Rosetti — Brătianu, cu toate că sunt cei mai iluștri patrioți.

2) D. Babeș se 'nșeală *cu* sau fără voie. Nu partidul roșiu, poreclit național, ci coalițiunea de la Mazar Pașa: conservatori, liberali independenți și roșii au venit atunci la putere. Nu libertatea alegerilor a fost cauza izbucirii coalițiunii, ci scrupulele ministeriului

Catargiu de-a intra în vederile politicii orientale preconizate pe atunci de Rusia și Germania. „Românul” de pe atunci e probă că pe de o parte conservatorii erau calomniati ca aderenți ai Rusiei, pentru a le înstrăina opinia publică, pe de alta călătorul de la Livadia era înțeles de-a face el singur ceea ce știa bine că pe nedrept le imputa conservatorilor că voiesc să facă.

Rezultatele sunt cunoscute, deși sunt aprețiate din puncte de vedere foarte diferite. Unii înscriu la pierdere Basarabia, alții la câștig Dobrogea; unii glorifică ridicarea numelui român; alții regretă, nu fără cuvânt, că un instrument de drept public ca Tractatul de la Berlin deschide înăuntrul nației glorificate calea unei imense și adesea imunde colonizări străine. Sunt deja un milion de străini în România și se înmulțesc pe zi ce merge. Dacă în urmărirea scopurilor politice ale românilor ardeleni repetarea unor aserțiuni neîntemeiate contra conservatorilor din România e de un folos practic, trece-o și aceasta lesne cu vederea. Dar nu credem.

[18 — 19 mai 1881]

[„«THE TIMES» ȘI «TIMPUL», IATĂ TEMA ..."]

„The Times” și „Timpul”, iată tema cea mai nouă asupra căreia d. C.A. Rosetti își scrie armoniile sale politice. „Românul” reproduce pasaje din ziarul nostru, apoi din cel englez și la urmă ne dăscălește ca așa să scriem și noi dacă avem iubire de țară. Fără îndoială stima ce ziarul englez zice c-am fi câștigat - o pentru noi înșine, prețul cel mare ce el îl pune pe ceea ce România a câștigat din război sunt cestiuni de apreciație asupra cărora e liber oricine de-a se rosti cum dorește, și desigur recunoaștem că ziarul englez e departe de-a vedea cu ochii *noștri*. Tot astfel omonimul nostru își poate face, alături sau în afară de istoria dreptului public din țările dunărene, idei foarte deosebite asupra semnificării titlaturii de „Domn”, asupra superiorității titlului de rege. Poate că corespondentul ziarului citat e bun prieten cu d. C.A. Rosetti, poate că, petrecând serile împreună la câte - o țigară de Havana și la o vorbă bună, pasărea străină, atinsă de farmecul străinătății, de seninul cerului nostru, de laturea pitorească a vegetațiunii pe de-o parte și a caracterului etnic pe de altă parte, confundă apatia noastră cu mulțumirea de sine, vegetarea de pe o zi pe alta cu puternica liniște a unui popor fericit. Nu vom discuta deci cu cele scrise în foi engleze; noi știm ce știm și partea decorativă a vieții noastre nu ne face a uita un moment relele adânci de cari suferim. Alaiul istoric și de bresle care și-au făcut trecerea solemnă pe dinaintea regelui nu ne-a uimit nici atât ca să uităm că, nu mai departe decât sub Vodă Știrbei, tot acest alai era compus din patruzeci și cinci de bresle cu steagurile și corporațiile lor și că din aceste 45 de ramuri de activitate onestă n-au rămas azi decât 5 — 6. Dar s-au înmulțit introducătorii similitudinilor străine, evreei cu cele douăzeci de societăți ale lor de ajutor reciproc, de solidaritate economică, cu organizarea lor de stat în stat pe pământul țării.

De vom întreba ce s-au făcut acele mii de brațe cari se mișcau acum 25 de ani într-un mod folositor și onorabil pentru ele și pentru țară, școala de Manchester ne va răspunde c-a avut loc o deplasare a muncii, că ele se ocupă azi cu altceva. Cu altceva? Cu nimic nu se ocupă, căci orice - ar produce veștejește sub suflarea concurenței străine. Trebuințele noastre au devenit altele, tot ce popor și clase superioare poartă pe ele e introdus din străinătate, suntem reduși la munca agricolă, la salahoria de câmp .

Sau muncești [și] duci numai laturea 'ntunecoasă a vieții de țăran sau cultivator mare; sau ești patriot de meserie, postulant , om mare cu patru clase elementare și c-un curs de violoncel, și consumi numai, te bucuri de partea de soare a vieții, adăpostit de

eterna lesniciune de a îmbăta o nație, parte incultă, parte pe jumătate cultă, cu vorbe late și cu apă rece.

Pentru patru din cinci părți ale locuitorilor acestei țări ea este patrie în sensul adevărat al cuvântului ; pentru o a cincea parte, pentru milionul de străini și pentru patrioții de meserie, ea este un otel și un otel confortabil . Nu e deci de mirare dacă unul din chelnerii acestui otel, d. C.A. Rosetti, [î]și laudă tot aranjamentul făcut în favorul mosafirilor lui și dacă acești mosafiri găsesc că totul merge de minune.

Pe noi însă, cari nu considerăm nici viața ca un tren de plăceri, nici țara ca lucrul nimănuia , nici poporul făcut numai pentru a munci spre a putea cumpăra cu grâul produs de el luxul declasaților și trebuințele oamenilor cu patru clase primare și cu exigențe aristocratice, pentru noi e dureros a vedea cum ni se ia cel din urmă ban fără nici o compensare, fără a ni se da în schimb nici administrație națională, nici justiție acătării, nici instrucție solidă, nici arte, nici științe. Pentru noi e dureros să plătim diletantismul politic, diplomatic, literar al reputațiilor uzurpate ale demagogiei noastre cu banii cari, bine întrebuințați , ar fi în stare a înzeci și a însuti cunoștințele noastre și puterea noastră de producțiune.

Nu suntem noi aceia cari să ne jucăm de-a reacțiunea, să ne bazăm în argumentarea noastră pe dogmele dreptului divin, pe ficțiuni istorice, pe umbra cugetată a unor stări de lucruri anterioare. Fii ai secolului al nouăsprezecelea, nu ne simțim îndreptățiți în cercetările noastre decât la două lucruri: a cita fapte exacte și a le da o formulă generală.

E deci exact că populația autohtonă a țării creștea uimitor de repede de la 1844 până la 1859, că încă la 1859 numărul nașterilor era aproape îndoit cu al deceselor . E exact asemenea că de atunci datează epoca Unirii și a revoluției sociale din România, a declasării generale cum zicem noi; e tot atât de exact că de la 1866 încoace populația scade, scade mereu, că azi am ajuns la decreștere absolută, că în 1878 era 101,7/10 decese la suta de nașteri . Și trebuie a se lua bine seama că străinii se 'nmulțesc și scăderea e reprezentată numai prin elementul românesc.

Câtă mizerie guvernamentală, câtă corupție, cât cinism trebuie să fie în clasele dirigente ale unei nații cari cred

a putea minți bunăstare , înflorirea, civilizația în fața umbrei din ce în ce mai mari a morții fizice a poporului român ? Ce suflet de chelner al Americii dunărene trebuie să aibă cineva ca să-și închiză ochii față cu retele patente , cu mizerii strigătoare la cer ? Și să nu zică că nu erau oameni cari prevăzuseră aceasta. Le prevedea Barbu Catargiu, le prevedea Marțian. Unul a murit asasinat pentru că reprezenta tradiția în partea ei cea sănătoasă față cu înnoiturile descreeurate ; altul a murit pentru a nu vedea înstrăinându-se parte cu parte bunul și toate puterile vitale ale moștenirii istorice a poporului nostru.

Meritul consistă în escedentul valorii producțiunii peste consumațiune.

Se va zice că am făcut mari progrese. Să presupunem aceasta fără a o admite. Aceste progrese sunt lipsite de orice merit, căci au costat mult mai mult decât a produs, ba costă însăși viața fizică a populațiunilor.

Simulacre , forme goale ale culturii străine fără nici un fel de fond, beșici de săpun cari, plesnind, nimeni n-ar simți lipsa lor decât bugetofagii , iată progresul făcut! Nici instrumentele de muncă agricolă nu s-au îmbunătățit, nici meseriile vechi nu s-au perfecționat , nici meseriașii nu s-au înmulțit, nici din școli nu iese oameni practici și capabili a se hrăni fără ajutorul bugetului, nici clerul n-a înaintat pentru a substitui *convingerea* morală și religioasă vechei și naivei *credințe* dogmatice, nici literatura nu e superioară celei de la 1850, ci, din contra, inferioară, nici vrut progres se vede în activitatea științifică. Plagiatori de texte străine fără sentiment de demnitate, iată cine ocupă catedrele universitare, destinate iubirii dezinteresate de adevăr, setei de știință.

Dar acesta-i otelul patrioților de meserie și a străinilor privit cu ochii noștri. Patria adevărată, patria lui Matei Basarab e săracă și ignorantă . Dacă măcar sănătatea ei fizică și morală n-ar fi adânc atinsă de corupția păturilor de populație străină și semistrăină așezate deasupra-i !

[20 mai 1881]

[„CÂND EPOCA PATRIOTISMULUI DE PORUNCEALĂ ...”]

Când epoca patriotismului de porunceală va dispărea în întunericul veacului, precum se cuvine să ne așteptăm, când ramura bătută de unde a ilustrului poet va prinde adânci rădăcini și la umbra ei s-o adăposti numai suflarea senină a țării legale, atunci generația timpului, deschizând cronică neamului la pagina veștejită consacrată individualităților politice de neagră memorie, va ceti c-un sentiment amestecat de indignare și amărăciune cam cele ce urmează:

În primăvara anului de la Hristos 1881 se păru că și elementele naturii pactizară cu silințele ce-și dădeau pușinii bărbați cu simțimente naționale care reușiseră ca reprezentanți ai națiunii a exercita un control asupra guvernanților și a le dovedi degradarea morală a administrațiunii. — Ploi torențiale și continue dăsfundară pământul ; semănăturile suferiră mult; comunicațiile se întreruseră ; terasamentele drumurilor de ferate dederă pe față o dată mai mult slăbiciunea cu care se construiseră ; tunele se surpară ; multe poduri fură luate de apă, comerțul, și cu dânsul toate ramurile de activitate ale țării, căzură într-o piroteală generală. — Și chiar așa trebuia să se întâmple , căci nimic din toate acestea nu erea ceva anormal, ci consecuența inevitabilă a administrațiunii de pe atunci.

Toți aveau conștiință de necesitatea de a se repara și consolida linia ferată. — Pentru aceasta *douăzeci milioane lei* fură acordate guvernului. Cu toată destinațiunea categorică trecută în legea prin care se încuviință creditul, nimic pentru ameliorarea liniei nu se lucră. Ceva se făcu: banii se cheltuiră . Trecură luni, trecu un an, zierele protestară , se ceru de deputații independenți prezintarea socotelilor; la toate se răspunse cu amânări cărora le da concurs mutismul obicinuit al gazetei oficioase de pe atunci.

La întrebarea continuu repetată : „Ce se făcuse cu acele 20 milioane" publicistica independentă era unanimă în a răspunde: „S-au cheltuit de miniștri în risipe inutile și în daruri deghizate", însă vocea acesteia era acoperită de zgomotul asurzitor al declasațiilor plătiți din iubitul buget proporțional cu insultele și vociferările lor.

Alături cu sleirea resurselor , prestigiul țării față cu pretențiunile bancherilor străini devenise mai umilitor decât al unui bătrân prodig sau fanfaron desculț. Se văzu atunci, fapt unic în istoria statelor independente, milioanele Regatului român sequestrate la Berlin de către un sindicat de bancheri lacomi și perfizi . Guvernul, care profita de toate ocaziunile spre a se tămâia cu gloria fictivă a întemeierii creditului, căzu la învoială cu samsarii nemulțămiiți și se oferă a le asigura pe 40 ani un procent cu mult superior taxei medii cu care atunci se cotau efectele statului.

Noi plătim și azi cu greutatea aurului slăbiciunea controlului părinților noștri: da, părinții noștri au fost vinovați, ei au permis ca niște financieri improvizai să dispună după plac de viitorul generațiilor de azi; da, ei au îngăduit ca niște datorii ce espirau peste 10 — 20 ani să le preschimbe în altele, superioare și în procent, și în capital,

și în durată. Voi, iubii lectori de astăzi, munciți ca să plătiți indolența autorilor voștri de acum 30 ani; ca să răsplățiți osanalele cântate pe altarul bugetului acoperit cu fițiuci emise pe termen fix și perpetuate în urmă *ad infinitum* de cei ce siliți erau în situațiuni să arate că evaluările înflăte înțrec c-o pătrime încasările, iar în ziare înălțau până la ceruri prosperitatea financiară. Dacă de mizeriele acestea ar fi suferit numai predecesorii noștri ne-am mulțami să controlăm că a fost un timp când tributul turcesc [î]și schimbase numele, dar sub o altă formă era plătit de țară de 30 ori mai sporit unor bancheri străini; — dar din nenorocire consecuențele funeste se gustă de noi; posteritatea noastră chiar ne va blestema.

Iată limbajul cu care urmașii noștri vor zugrăvi starea în care ne găsim astăzi.

[21 mai 1881]

[„ÎN FINE BANCHERII...”]

În fine bancherii Landau — Kaufmann și-au ajuns scopul: sindicatul improvizat de dâșii , secuestrul asupra banilor țării găsiți la Berlin, ajutate de autoritatea financiarului *non plus ultra Kalenderoglu* , cel cu leafa de 60 000 lei pe an, au fost încununat de succes. Ministerul Finanțelor a cerut alaltăieri urgența asupra proiectului de a fi autorizat să plătească bancherilor refractari , în obligații de stat 6 la sută, în termen de 44 ani de acum înainte, datorita *Schuldverschreibungen* care espira peste vro 18 ani, datorie pe care guvernul nu se încercase s-o convertească când cu *afacerea strălucită*, afirmând însuși *atunci, nu și azi*, că era foarte dezastroasă intereselor financiare ale țării. Înainte, onorabililor, cu noi edițiuni de acte surpătoare prestigiului țării, ruinatoare *finanțelor ei, al vostru e. prezentul!* Ieri conversia domeniialelor , azi Schul [d]verschreibung , mâine alte douăzeci milioane pentru repararea linii ferate, celelalte s-au înghițit de flămânzii patrioți. Înainte !

[21 mai 1881]

[„A GENERALIZA O ASERȚIUNE ...”]

A generaliza o aserțiune susținută numai în parte e o sofismă din cele mai comune. E adevărat că sofismele sunt atât de dese în gazete încât mai nu merită ca cineva să releveze erorile, parte intenționate, parte neintenționate , cîte obvin în ele. Un cod al șiretlicului gazetăresc , al apucăturilor sofistice a acestei bresle de negustori de vorbe, scris popular pentru înțelegerea fiecărui ar merita în adevăr acel nume pe care călugării 'l dădeau în evul mediu logiceii lui Aristotel: *medicamentum mentis* .

În unul din numerele trecute vorbisem de schimbările din Bulgaria și găsisem că manifestul tânărului principe de Battenberg avea, abstracție făcând de orice alte motive, un sâmbure sănătos.

În adevăr, orice stat are nevoie de o seamă de condiții indispensabile pentru ca să poată exista de pe o zi pe alta. La statele cu trecut istoric sau cari și-au avut în curs de sute de ani obiceiile lor juridice și administrative lucrul merge de la sine. Moravurile fără legi pot totul, legea fără moravuri aproape nimic. E un adevăr acesta, atât de general, aplicabil tuturor formațiunilor de stat, încât se va vedea că statele în care există și mai multă justiție și mai multă libertate cetățenească sunt acelea unde obiceiul vechi, datina , tine loc legilor scrise, unde acea datină nici a fost codificată vreodinioară . Cu totul altfel în Bulgaria. Lipsită din veacul al Xiv-lea de o autonomie oricât de restrânsă , trecută prin focul și sabia cuceritorilor osmani , dreptul public și cel privat, tradiție și datina au fost îngropate sub ruinele Cetății de Spini, împreună cu dinastia șismanizilor din Bdyn , încât mișcarea de emancipare a popoarelor orientale i-au găsit egalizați de sabia păgână , care tăiaze orice cap răsărea deasupra puțin înțelegătoareii mulțimi.

Problema a fost și este cu totul alta decât în România, ale cărei părți constitutive aveau trecutul și tradițiile lor stabilite de la începutul secolului al XIII [-lea] și până la 1700. Alte condiții de existență ca stat are deci a propune Alexandru Bulgariei sale ca să existe în mod normal; altele cu totul [î]și imagina Epureanu pentru România. Epureanu era liberal și liberal sincer. Admirator și cunoscător al instituțiilor liberale engleze el recunoscuse adevărul că garanția duratei și trainiceii dezvoltării a unui stat cu instituțiile lui cu tot e împăcarea formelor tradiționale de existență cu cuprinsul lor nou, cu dezvoltarea nouă. Astfel stejarul, oricât de mic ar fi la început, un vlăstar răsărit din

pământ , are același caracter, aceeași formă ca uriașul secular care a dat naștere unui codru de stejari, care a asimilat cu esența [sa] și a absorbit în formele sale pături din ce în ce mai adânci ale suprafeței pământului .

A imputa lui Epureanu c-ar fi propus loviri de stat sau feudalism este neadevărat pe de o parte, absurd pe de alta față c-un om care a fost prezident de Consiliu într-un cabinet din care făcea parte și d. Ioan Brătianu. Dar fiindcă Constituția se numește pact între țară și dinastie, dacă ilustrul Carada, improvizat în tribun al poporului, pretindea că opera unei singure nopți de insomnie, copiată de pe texte străine, cuprinde condițiile ce țara le pune dinastiei, dinastia, având înainte-i un viitor de sute de ani, avea din parte 'și dreptul să pună asemenea condiții bine cumpănite , pentru ca din acordarea reciprocă a condițiilor să rezulte legea fundamentală a statului. Aceasta nu s-a făcut și nici nu se mai poate face. Deci numai în marginele Constituției actuale se pot crea acele legi organice cari să asigure autoritatea Coroanei pe de-o parte, pe de alta dezvoltarea morală și economică a ceea ce noi numim elementul istoric, autohton, al țării față cu păturile neistorice ale unei recente și din ce în ce mai mari imigrațiuni . Dacă în adevăr țara n-ar fi compusă decât din acei eleganți picpocheți înmănușați , scoși ca din cutie, cari formează elita partidului roșu, din acei oameni cu patru clase primare și exigențe aristocratice, din gheșeftari , nagaica eventuală a unui Ehrenrot român ar avea efecte moralizatoare . Dar, contrariu aserțiunii d-lui Dimitrie Brătianu, țara consistă în cea mai mare parte din oameni cinstiți, cari n-au nevoie decât ca munca adevărată și rezultatele ei să fie asigurate prin o administrație onestă și prin o justiție nepărtinitoare , oameni ce ar trebui sustrași de sub sistemul de corupție electorală și administrativă a partidului roșu.

Generalizarea celor zise de noi despre Bulgaria asupra României e deci o sofismă a foii oficioase, pe care o respingem.

Al doilea cap de acuzație pe care ni-l face „Românul” e aserțiunea noastră că soluțiunea cestiunii Dunării nu poate fi *favorabilă* decât sau *vederilor* Austriei, sau celor ale Rusiei.

După sincerii reacționari întrupați cu sincerii liberali, cestiunea Dunării cu nici un preț nu se poate rezolva decât dându-se *totul* sau Austriei sau Rusiei („Rom[înul]” de la 20 mai).

Favorabilă vederilor, zicem noi.

Dându-se totul, zice „Românul”.

Deosebirea e mare. Admițând că *înlăturarea oricărei rivalități între aceste două puteri pe malurile Dunării de Jos ar fi soluțiunea cea mai favorabilă țării, deci nedându-se nimic* nici unuia nici altuia, totuși soluțiunea aceasta ar fi favorabilă, vederilor aceleia dintre puternicii vecini care nu are interese comerciale pe Dunăre.

Dar domniile de la „Românul” sunt deprinși *a da totul* și nu-și pot explica că ceea ce e defavorabil adversarului meu e favorabil vederilor mele, chiar dacă n-aș avea un folos direct de acolo.

[22 — 23 mai 1881]

[„ESTE ÎNTR-ADEVĂR ÎNTRISTĂTOARE ...]

Este într-adevăr întristătoare priveliștea pe care o prezintă ziarele guvernamentale, mai ales de la un timp încoace.

Este știut că ziarul „Românul” nu s-a respectat niciodată, dar a ajuns, de câtăva vreme, la un grad de neomenie care pune pe gânduri pe oricine cugeta la rolul presei într-o societate liberă.

Teza lui favorită este de-a demonstra că opozițiunea se compune de reacționari cari, în înțelegere cu străinii răuvoitori ai țării, uneltesc pieirea neamului românesc.

Aceasta a spus-o ziarul „Românul” nu o dată, nu de zece ori, ci de-o mie de ori; nu de un an, nu de zece, dar de când apare acest ziar.

Acesta este calul lui cel mare de bătaie, acesta răspunsul la toate atacurile ce se aduc guvernului, aceasta este ideea pe care o scoate cu abilitate de scamator din toate vorbele opoziției răstălmăcite de dânsii , aceasta este concluziunea pe care o trage din toate actele internaționale în care figurează țara. Se plânge opoziția de administrația

interioară a țării, că este rea și asupritoare ? A doua zi ziarul „Românul” spune că opoziția s-a unit cu străinii pentru a lua administrația din mâna românilor și a o da străinilor și, ca dovadă, citează câteva vorbe alese cu meșteșug din jurnalele opoziției din ajun. Se ridică opoziția contra vreunui fapt care ne-a atras o umilire exterioară sau ne-a cauzat pagube de milioane? A doua zi ziarul „românul” spune că opoziția, în înțelegere cu cutare putere străină, vrea să dărâme instituțiile liberale ale țării.

Aceasta o spun nu contra unei persoane, nu contra unui partid, ci contra tuturor adversarilor lor politici, oricari ar fi.

O spun fără preget; câteodată, când merg lucrurile bine, cu culori mai șterse; dar când partidul merge rău atunci reiau fabula lor cu o nerușinare care te îngheață: nu sunt . calomni pe cari să nu le răspândească, nu este cuvânt trivial pe care să nu-l întrebuițeze.

Astfel în numărul de joi 21 mai ziarul „românul”, care pretinde cu toate astea a fi un jurnal serios, pierde orice demnitate și orice măsură.

Chiar la începutul revistei sale el strigă:

Văzând întreaga opozițiune pe deplin unită *întru a distruge*, cată să zicem și noi:

Când românia se ridică, reacțiunea *turbează!*

Văzurăm cu toții că sincerii liberali fură pe deplin uniți cu sincerii reacționari întru a calomnia, a lovi cu ochii închiși în orice parte, în orice fapt, *pentru a opri cu orice preț, fie chiar și prin provocarea străinilor, ridicarea și consolidarea statului român.*

Și termină această parte prin aceste cuvinte semnificative:

Avem dreptul, dar și datoriam să repețim că starea în care a ajuns opozițiunea, pe deplin unită pentru a distruge, nu mai trebuie să fie tolerată de către națiune.

Așadar opozițiunea este pe deplin unită nu pentru a susține drepturile țării la Dunăre, nu pentru a răsturna acest guvern pe care-l crede rău pentru țară, opozițiunea este unită pentru a distruge unitatea și existența statului român, cu ajutorul inamicilor țării.

Și națiunea nu trebuie să mai tolereze această stare de lucruri !

Și notați că de astă dată fabula nu se adresează numai la conservatori, ci la întreaga opozițiune.

Pe lângă această acuzație înfiorătoare sunt floricele ceea ce mai adaogă în urmă numai la adresa partidului conservator, când, răstălmăcind un articol în care se exprimă preocupări patriotice pentru descreșterea populațiunii românești, scoate dintr-însul că noi am fi zicând :

„Jos dar Constituția de la 1866, jos Unirea chiar, trăiască Regulamentul dinainte de 1859, trăiască dezunirea Principatelor!”

Această ineptă acuzație adresată partidului conservator, încă o dată, nu e nimic pe lângă acuzația infamă adresată opozițiunii unite: că ea, cu ajutorul străinilor, voiește să distrugă unitatea și existența statului român !

Ce însemnează această acuzațiune ? Ce sunt acești oameni ? Sub ce formă de guvern trăim ? De unde și pentru ce atâta nerușinare ?

Căci aceste idei ne sunt cunoscute de mult; oricine a pus mâna pe un tractat de istorie știe când și de către cine s-au zis.

Acestea sunt ideile, acestea sunt chiar expresiunile cu cari cei mai nerușinați, cei mai nebuni conducători ai Revoluțiunii celei mari a Franței, ațâțând mulțimea, o precipitau ca să omoare pe adversarii lor.

Așa vorbea Marat ca să împingă la asasinarea lui Ludovic al XVI [-lea]; așa a vorbit Danton ca să asasineze pe prizonierii politici, așa vorbea Robespierre ca să provoace omorul Girondinilor, a lui Danton și al partizanilor lui.

Cu aceste idei s-a săvârșit toate măcelurile cari au acoperit de rușine Revoluțiunea cea mare a Franței și cari au condus la moarte tot ce a avut Franța mai inteligent și mai patriot !

Dar toate acestea se petreceau în timp de anarhie, într-un timp în care discuțiunile dintre partide se terminau prin omoruri, în care pasiunile erau surescitate și, dacă nu-l omorai tu pe adversarul politic, te omora el pe tine, timp în care domnea despotismul mulțimei.

Dar noi trăim, mulțumită lui D-zeu, în bună pace și dezbaterile de la noi se termină, nu pe guilotină, ci în salele de alegeri.

Ce caută acest limbaj desfrânat în mijlocul unei societăți liniștite? La ce extreme voiesc oamenii aceștia să

conducă pe credulii lor partizani? Care este educația ce voiesc a face acestui popor? Ce idee vrea să dea lumii de această țară?

Și notați că oamenii cari vorbesc astfel sunt la guvern și conduc ei destinele țării !

Sau trebuie să credem că acești oameni, lipsiți de idei și de cunoștințe și neștiind din politică decât practicile demagogiei franceze și vorbele ei, sunt siliți să le întrebuițeze pe acelea, neavând altceva în creierii lor seci și în inimile lor corupte ?

Lăsăm opinia publică să răspundă la aceste întrebări și să veștejească cum merită această răutate nerușinată.

Dar în sfârșit ce-a făcut opoziția pentru a-și atrage atâta urgie? Făcut-a ea cel puțin vreun fapt de natură a compromite țara în afară? Făcut-a ea vreo mișcare de natură a zgudui guvernul înlăuntru?

Nimic din toate acestea !

Încă demult ziarele independente au atras atențiunea publică asupra tratărilor ce se urmează în cestiunea dunăreană.

S-a zis că Austria, în contra prescripțiunilor Tractatului de la Berlin, voiește să-și ia pe seama sa poliția Dunării de la Galați până la Porțile de Fier. S-a arătat că această dominație a Austriei pe Dunăre este contrarie intereselor noastre și demnității noastre naționale și s-a afirmat că guvernul român nu înțelege importanța cestiunii sau voiește să fie prea condescendent către Austria, adăogându-se că lasă pe comisarul nostru fără, instrucțiuni în fața pretențiunilor Austriei.

Și, cu toate aceste idei cari au îngrijat opiniunea publică, opozițiunea nu a căutat să profite de această situațiune, a păstrat tăcerea, ca să nu se amestece fără vreme într-o cestiune delicată, ca să nu creeze greutate guvernului.

Patriotismul ei a făcut-o condescendentă !

Dar iată că un membru autorizat al majorității, un vicepreședinte al Camerii, ori d-l Chițu, dă alarma!

El convoacă Camera întregă, majoritatea și opozițiunea, și le spune că un pericol mare național ne amenință. Altă Adunare, compusă de majoritate singură, s-a făcut și acei ce au asistat la dânsle afirmă că guvernul n-a protejat îndestul interesele naționale în această cestiune: el ar fi primit să se violeze , contra intereselor și drepturilor noastre, Tractatul de la Berlin. Însuși d-l ministru primar ar fi zis că cestiunea este în adevăr compromisă de guvernul trecut și că va scăpa ce va putea.

Majoritatea dar a dat alarma și cele mai grave acuzațiuni contra guvernului s-a adus de către membri influenți ai majorității și de chiar președintele Consiliului.

Ce a făcut opozițiunea?

Opozițiunea s-a întrunit într-un local particular, pentru a se lămuri asupra cestiunii Dunării și a hotărât atitudinea ce trebuie să ție în această cestiune eminentamente națională.

Mai mulți reprezentanți ai presei au luat cuvântul și toți au fost de părere că în această privință, ca în toate celelalte cestiuni internaționale, guvernul a arătat prea puțină dibăcie și prea multă slugărnice către străini și s-a luat hotărârea de-a se cere de la guvern mai multă îngrijire pentru interesele cele mari ale țării.

Și pentru aceasta ziarul „Românul” [1]și iese din minți și acuză opozițiunea că voiește să distrugă existența statului român !

Aceasta nu este de crezut!

Ce voiește dar „Românul” cu reproducerea acestei acuzațiuni tot atât de stupide pe cât de mișeloase ?

Știe el oare că în adevăr guvernul a fost slugarnic și nedibaci în această cestiune așa încât se teme că, de se va face lumină, opiniunea publică se va deștepta în fine și-i va

goni de la putere ca pe niște oameni tot atât de proști administratori pe cât de meșteri calomniatori ?

Sau pregătește el vreo altă lovire țării, vreo cerere de milioane or dezorganizarea justiției prin alegere?

Oricare din aceste ipoteze va fi cea adevărată este învederat că „Românul” simte trebuința să arunce pulbere în ochii lumii și pentru aceasta n-are bătaie de cap să aleagă arma, căci el nu are decât una: calomnia !

Ori frica de-a pierde puterea și câștigurile ce-și asigură printr-înșa le-a turburat mințile și i-a făcut să turbeze , după espresia lor favorită, sau dorința de a turbura apa și a pescui pe nevăzute, în ambele ipoteze se vede că scopul ce urmăresc este tot atât de vinovat pe cât e mijlocul ce întrebuițează pentru a-l atinge!

[24 mai 1881]

[„VINERI, SENATUL S-A OCUPAT..."]

Vineri, Senatul s-a ocupat cu cestiunea Dunării, adusă în discuție prin interpelarea d-lui Petre Grădișteanu. „Românul”, într-o notiță inserată chiar în seara aceea ca ultime știri de la Senat, făcând o scurtă dare de seamă a acelei ședințe, susținea că d. Teodor Roset[t]i declarase, în numele opoziției, că dânsa are încredere în guvern. Știam că această aserțiune a foii guvernamentale este falsă, am așteptat însă darea de seamă amănunțită a ședinței pentru a face rectificarea cuvenită. Iată în rezumat ce s-a petrecut în Senat vineri:

După interpelarea d-lui Grădișteanu, d. V. Boerescu a făcut expunerea pe larg a cestiunii dunărene. La 26 februarie și 1 martie d-sa, ca ministru de externe, a adresat reprezentanților români din străinătate o circulară confidențială prin care le cerea să presimță cugetările guvernului pe lângă care erau acreditați și totodată [i] informa în ce mod și în ce condiții guvernul român ar primi înființarea Comisiei Mixte speciale, care ar fi o delegație a Comisiei din Galați, și cu președința Austriei.

D. Dum . Brătianu, președintele Consiliului, constată că predecesorul d-sale la externe a declarat cumcă nu s-a luat nici un angajament în privința Comisiei Mixte cu prezența Austriei.

În adevăr, zice actualul ministru de externe, nu s-a găsit în minister nici urmă de asemenea angajament . *Însă circulările către agenții noștri din străinătate și convorbirile cari au putut avea loc au lăsat celorlalte puteri impresiunea că, dacă Austria ar admite condițiunile noastre coprinse în circulările de cari e vorba, am primi și noi Comisiunea Mixtă sau specială ca o delegațiune a Comisiunii Europene, sub președința simplă, onorifică, a Austriei, primită deja de toate celelalte puteri.* Cestiunea dar r[m]âne întreagă; nu este nici un angajament propriu zis luat.

Cu toate acestea d. Dum . Brătianu nu crede că cestiunea nu s-ar compromite prin aceasta și că chiar nu ar fi politic din parte-ne să declarăm acum că nu primim Comisiunea Mixtă nici sub rezervele și condițiunile cari ar pune-o în imposibilitate de a jicni vreodată interesele noastre.

D. preșident al Consiliului nu poate spune mai mult, căci, pe lângă necuviința de a trata o cestiune pendentă într-o ședință publică, ar trebui să întrețină maturul Corp „despre lucruri pe cari nici onor. Senat, nici d-sa inteligentul ministru de externe nu le cunosc.”

După aceea d-sa face apel nu numai la majoritate, ci la tot Corpul, să fie unit cu guvernul, să aibă încredere într-însul căci numai astfel guvernul va avea tăria șcl. șcl.

După d. ministru de externe, d. T. Roset[t]i a rostit următoarele cuvinte, pe cari le dăm în întregul lor.

D-lor senatori, onor. nostru ministru președinte, în scurta cuvântare ce a ținut — după lunga expunere făcută de d. fost ministru de externe Boerescu — printr-un apel făcut la băncile opozițiunii din acest Senat — ne-a cerut ca cu toții, adică și acei din majoritate și cei din minoritate, să exprimăm încrederea în guvernul actual. În ceea ce privește cestiunea care este acum direct în joc, după expunerea făcută cu atâta claritate magistrală de onor. d. Boerescu, putem declara că nu avem nimic de zis și suntem cu toții pentru a se salvarda interesele noastre, fără, a jicni, după, cum a spus d-sa, acțiunea legitimă ce au unele din puteri în cestiune. Aceasta a fost, d-lor, impresiunea ce am simțit în privința părții întâia a discursului onor. d. Boerescu. Nu am fost însă complect mulțumiți și în privința părții a doua a discursului d-sale, unde ne-a vorbit de măsurile ce a fost luat, ca fost ministru al afacerilor străine, în apărarea drepturilor ce ne-a arătat că avem în cestiune.

Este cert, d-lor, că discuțiuni de felul acesta nu se pot face, mai ales în o cauză ca aceasta, unde nimic nu este scris și se pune temei pe cele expuse. Iarăși nu mă autoriză pe mine nimic pentru a pune la cea mai mică îndoială cele ce s-au expus aici de onor. d. Boerescu și cari au fost dezvoltate cu atâta luciditate . Noi am văzut însă un lapsus , o lipsă de consecință în fapt. Și, în adevăr, d-lor, după ce d-sa cu atâta claritate a pus în vedere faptele, după ce ne-a spus că a susținut cu toate mijloacele posibile această teză, discutând pe acel tărâm , vedem și ne mirăm cum la primirea ultimei note de care ne-a vorbit, aceea de la 9 februarie anul curent, chiar din partea unei puteri, și a celei mai interesante pentru noi, o notă cu unele din vederi contrare vederilor exprimate de cabinetul nostru, d-sa n-a răspuns absolut nimic ! A tăcut și nu știm dacă, această tăcere din partea ministrului de externe al țării noastre nu a dat loc la ceea ce ne spune actualul președinte al cabinetului nostru, adică la interpretațiunea care a făcut-o celelalte puteri de un fel de consimțământ dat de noi ca stat, ca guvern, la punctul de vedere susținut prin acel act.

În adevăr, băgați de seamă, d-lor senatori, că d. președinte al Consiliului ne-a spus că, după impresiunea d-sale, puterile și chiar d-sa consideră țara nu prin înscris, dar *moralmente legată* de această cestiune; și atunci ne întrebăm, cu drept cuvânt : de unde poate s-a născut, fie în spiritul primului ministru , fie în spiritul puterilor, această convicțiune ? Combinând fiecare act și cuvânt chiar al Comisiunii Dunărene, nu-și poate da cineva seama despre

impresiunea care a semnalat-o d. prim ministru decât din acea reticență asupra notei despre care v-am vorbit.

Oricum ar fi, d-lor, odată aceasta constatat, rămâne să revenim la cele spuse de capul cabinetului actual. D-sa ne-a făcut o declarațiune a căreia lealitate nu avem nici un cuvânt d' a o bănuî, *declarațiunea că este decis a apăra în extremis drepturile țării încredințate d-sale*. Punându-ne pe acest tărâm nu avem nici un motiv a pune în îndoială sinceritatea acestei declarațiuni și nu ne rămâne decât să avem încredințarea că d-sa, prin actele pe cari le va face, prin modul cum va conduce *de astăzi înainte* cestiunea, va ști să răspundă declarațiunii formale făcute înaintea Senatului și a țării.

Iată cuvintele d-lui Teodor Roset[t]i. Cum rămâne dar cu aserțiunea „Românului” că onor. senator, ca organ al opoziției, a declarat că dânsa *are deplină încredere* în guvern ? Știam că foaia guvernamentală are obiceiul să născoască pentru trebuință, citațiuni false sau răstălmăcite din cuvinte, vorbite numai, de răposai ; dar nu credeam să împingă lucrul până la falsificarea cuvintelor celor vii și cari se trec a doua zi în foaia oficială: marafetul e prea grosolan .

În urma altor explicări date de dd . Ion Brătianu și V. Boerescu, din cari rezultă că guvernul trecut nu a luat angajamente formale în cestiunea Dunării, dar a legitimat speranțele de aranjare a cestiunii așa cum le formulau unele puteri interesate la înființarea Comisiei Mixte, și după o apologie fierbinte făcută de d. Petre Grădișteanu d-lui I. Brătianu, Senatul a trecut curat și simplu la ordinea zilei, deși dorința categorică a d-lui prezident al Consiliului și ministru de externe era de a căpăta un vot de încredere.

[25 — 26 mai 1881]

SITUAȚIA ÎN RUSIA [„STAREA DE LUCRURI...”]

Starea de lucruri în Rusia devine tot mai îngrijitoare. Singura reformă ce au crezut de cuviință sau au cutezat să introducă triumvirii Ignatiev , Katkow și Pobedonocev privește poliția din cele două orașe principale. Dar și aci nu s-a făcut altceva decât s-a

înmulțit personalul și s-au mărit lefurile ! Despre situația ce domnește astăzi în Rusia cea mare ne dă următoarea icoană drastică corespondentul unei foi germane:

Comitele Ignatiev domnește d-abia de un timp scurt, numai un singur decret a apărut de la dânsul și barca statului se leagănă grozav. În acest pilot nu se încrede nimeni afară de țarul, nici chiar panslaviștii , din cari el pare că voiește să facă parte, ceea ce în Occident se numește o majoritate guvernamentală. Partida lui Ivan Aksakow visează o mare alianță liberă a tuturor slavilor, în care să nu fie nici o deosebire de clase, ceea ce-i dă domnului Ignatiev un mijloc la mână ca să lucreze în contra privilegiilor nobilimii , zicând țăranilor că marii proprietari sunt un obstacol pentru libertatea lor, pe care țarul ar voi bucuros să le-o dea. În urma acestora aristocrația a început să fugă din Petersburg și de la Curtea pe care o amenință bombele comitetului esecutiv din nou format. Țarul nu e sigur nici în fundul castelului din Gacina , căci s-au arestat chiar ofițeri de ordonanță cari au jurat credință țarului. Unul din aceștia a fost întrebat la interogatoriu dacă a avut de gând să atenteze în contra țarului. El a răspuns liniștit că nu se pronunțase încă sentința de moarte în contra împăratului. Bigotul Pobedonocev cooperează la toate și de aceea se pune mare greutate pe elementul religios. Astfel unul din ofițerii de marină arestați, care ca student fusese foarte evlavios, fu întrebat dacă se mai gândește la Dumnezeu, la viața de veci, la ceri. Ofițerul, în etate de 23 de ani d-abia, începu a râde cu hohot și apoi, încruntând ochii, zise: „Ceri! Ceriul e pentru cei puternici, cărora îl procură Sinodul cel sfânt ; omul sărac din popor are numai lipsa, mizeria și răzbunarea sa, cari nu-l pot duce în ceri”. De aci se vede ce ură domnește și în contra Sfântului Sinod, care iarăși voiește să aducă cu forța la ortodoxism pe toate celelalte secte. Nihilismul se recrutează tocmai din aceste secte și deci ministrul panslavist și-a pus în gând să grupeze în jurul monarhului pe credincioșii religiunii de stat, cari formează majoritatea țării. El le promite marea cu sarea, dar nu le poate da nimic până ce nu vor pieri vrăjmași[i] țarului, adică necredincioșii . Astfel dar s-a început cu ovreii, apoi vor urma și ate secte. Chiar și din cele patruzeci de comune jefuite cu totul

multe sunt locuite nu numai de ovrei , ci și de ruși eretici . Mai pe urmă vom vedea mulțimea năpustindu-se asupra bogaților , iar Ignatiew va privi cu mâinile în sân la foc, jaf și omor, comise prin palaturi și casteluri. Astfel are de gând să ocupe țara până va fi gata statul panslavist și când , într-o zi, nu va mai putea ieși din încurcăturile interioare, atunci se va arunca cu căzăcimea în contra vreunei victime din afară.

[25 — 26 mai 1881]

[„SCRIERILE DRAMATICE BUNE ...”]

Scrierile dramatice bune se disting de cele mediocre prin consecuența caracterelor. De la început până la sfârșit toate personajele se poartă și vorbesc astfel cum trebuie să se poarte conform naturii lor înnăscute. Dar se va petrece conflictul în clasele de jos și expresiile vor fi mai energice, dar scena va fi în salon și patimile se vor ascunde în nuanțele cele mai elegante de conversație, fondul rămâne același. Se va observa că, dacă dicționarul de expresii și locuțiuni e altul, e potrivit cu gradul de cultură al stratului social în care conflictul se petrece, logica patimii și a caracterului, maniera fiecăruia de-a raționa conform temperamentului său rămâne aceeași.

Autorii dramatici sunt adesea mediocri, natura nicicând . Oricât de parfumat de civilizație ar fi exemplarul ce ni-l prezintă natura, în purtarea lui va fi consecuent până și în inconsecuențele sale. Astfel, la oricine vom găsi firul roșu al caracterului petrecut prin șiragul faptelor sale, deși acestea nu trebuie să fie neapărat un șirag de mărgăritare,

Ne aducem aminte de judecata de odinioară a foilor roșii despre d. Vasile Boerescu. C-o furie adevărată aceste foi se aruncau asupra ministrului din cabinetul conservator care încheiase convenția comercială cu Austria; era acuzat că primise o decorație care nu se dă decât celor ce înmulțesc c-o provincie întreagă zestrea habsburgilor; d. baron era ținta persiflajului celui mai crud. Tempora mutantur *et nos mutamur in illis* . Cel care n-avea întru nimic a compromite interesele țării pentru o decorație e azi patriot, a scris o hârtie de sumisiune necondiționată către onor. d. Ioan Brătianu, deci azi e un giuvaier al partidului dominant, plumbul s-a prefăcut în aur, cristalul de stâncă în diamant.

Nu vom discuta mult asupra marelui om de stat, precum se numea însuși în articolele scrise manu *propria* în „Presa”. E ușor a defini natura acestui bărbat politic. O inteligență foarte elastică , dar căreia asupra formelor i-a scăpat totdeauna fondul. Toată cariera sa politică consistă în sacrificarea fondului intrinsec al lucrurilor pentru câștigarea unor forme mai mult ori mai puțin lustruite ale existenței statului român. Reaua tra -

ducere a Codului Napoleon și introducerea lui peste noapte, deși codificațiunile noastre vechi ar fi avut nevoie de modifițiuni puține și neesențiale pentru a egala Codul francez; actuala lege a instrucției, un adevărat monstru, care face din elevi de liceu profesori de gimnazii, ba de universitate chiar, și care a fost cauza creării unei sume de școli primare și secundare rele, sunt în mare parte opera d-lui Boerescu din zilele lui Cuza Vodă.

În zilele lui Carol Vodă d. Boerescu a urmărit idealul unei independențe *formale* a statului român, fără nici o considerare a condițiilor materiale ale acestei independențe . Pentru a restabili dreptul țării de-a încheia tractate de negoț a fost părintele intelectual al convenției austro - române , liber schimbiste cu totul, și în care puținele puncte de protecție a meseriei naționale au fost introduse de unii din colegii săi. Tot în urmărirea acestei independențe formale d-sa s-a făcut ministrul de externe al Tractatului de la Berlin și, pentru dobândirea recunoașterii rezezi a regalității, s-a făcut ministrul cestiunii dunărene.

Nu-i facem o acuzație dintr' aceasta . Fiecine face ceea ce se pricepe. A pune moșia părintească amanet pentru a câștiga un rang a căruia mărime să n-aibă pereche decât în goliciunea lui e asemenea politică, dar, după părerea unui bun gospodar, e o rea politică.

D. Dumitru Brătianu a definit politica d-lui Boerescu în cestiunea dunăreană.

Circularele către agenții noștri din străinătate și convorbirile cari au putut avea loc au lăsat celorlalte puteri impresiunea că am primi și noi Comisiunea Mixtă sub președinția Austriei.

Iată scheletul declarației d-sale din Senat, dezbrăcat de toate rezervele. Nici poveștile d-lui Ion Brătianu, nici lungul discurs al d-lui Boerescu n-a adăos și n-a scăzut nimic din gravitatea acestei declarații. Deși un angajament propriu zis nu e luat, dar angajamente impropriu zise par a fi destule ca sorții de apărare ai cestiunii dunărene să fie

mai puțini și mai grei.

Ceea ce constatăm este că Senatul a refuzat votul de încredere cerut de d. Dumitru Brătianu.

Dacă, nu aveți destulă încredere în caracterul și în priceperea reprezentanților dv. actuali de la guvern și vorbind astfel mă adresez nu numai la majoritate, ci la întregul Senat, căci și de astă dată trebuie să, fim toți uniți precum totdeauna am fost în cestiunile mari naționale — dacă, zic, *nu aveți destulă încredere în miniștrii actuali, să fim înlocuiți cu alte persoane, cari să aibă fără rezervă toată încrederea dv.*; căci numai astfel vom avea sorți de-a înlătura sau cel puțin de a ne strecura printre marile greutăți ce ne creează în cestiunea dunăreană starea politică actuală a Europei.

Iată cererea unei moțiuni de încredere .

Iată și sfârșitul ședinței:

D. D. Ghica, președinte. Aveți vreo moțiune?

D. P. Grădișteanu. Nu.

Senatul primește trecerea pur și simplu la ordinea zilei.

Iată dar că și aci firul roșu al actelor d-lui Boerescu e acelaș. Pentru a câștiga o poziție formală statului român a tot subțiat firul cestiei dunărene, prin circulare și conversații, prin angajamente impropriu zise , încât acest fir amenință a se rupe. Aceste forme costă din ce în ce mai mult și n-ar fi de mirare ca într-o zi să ajungem *împărăție* chiar ... dar de soiul celei turcești.

[27 mai 1881]

[„PÂNĂ ACUM AM PRIMIT...]

Până acum am primit mai multe plângeri cari de cari mai caracteristice asupra purtării d-lui Crăciunescu cu ocazia examenului de bacalaureat. Cele mai multe coprinde indicii atât de grave în privința d-sale încât ne-am sfiit a le crede de-a dreptul și așteptăm să ni se confirme din mai multe părți. Deocamdată facem loc următoarelor șiruri, ce ne vin din sorginte vrednică de crezare.

[27 mai 1881]

[„IERI CAMERA S-A OCUPAT..."]

Ieri Camera s-a ocupat în două ședințe, una ziua, alta seara, de cestiunea dunăreană. Se știe că d. Chițu, printr-un marafet parlamentar nou, obținuse cel dântâi cuvântul în această cestiune. Vineri, d. Lahovari, ca reprezentant din opoziție, cere cuvântul pentru a anunța interpelarea d-sale. Ce se întâmplă însă? D. Chițu pretinde că s-a înscris cu o zi mai nainte (adică joi, când nu se ținuse ședința) în „albumul prezidențial” pentru a anunța aceeași interpelare.

D. Lahovari, fără a insista asupra acestui anacronism de comedie, își anunță interpelarea. D-sa constată că faptul unei învoiri a guvernului cu un amic al său din majoritate pentru a-i anunța acesta o interpelare de comandă nu poate împedica să se producă interpelarea adevărată din partea unui reprezentant independent. După d. Lahovari, d. Ionescu anunțase aceeași interpelare. Astfel s-au înscris la ordinea zilei [i], pentru ieri, dezvoltarea interpelărilor d-lor Chițu, Lahovari și N. Ionescu.

Ședința, ca toate ședințele de importanță, era prezidată de d. C.A. Rosetti; încercarea era prea serioasă pentru ca onor. prezident să lase sforile teatrului mecanic în mâinile unui viceprezident și inteligentul d-sale locotenent, d. Chițu, era însuși interpelator. Dezvoltarea interpelării d-lui Chițu, destul de lungă deaminteri , a fost aceea ce trebuia să prevadă oricine: o complezantă farsă pusă la cale mai dinainte.

D. Chițu nu spune, într-un ceas și mai bine de cuvântare , nici o idee pozitivă; d-sa înnoată într-o mare de generalități banale, sărate pe ici pe colo cu câte un nu mă uita la adresa guvernului, și a căror concluzie este că guvernul bine a lucrat până acuma în cestiunea dunăreană. Terminând , d. Chițu urează guvernului ca, întemeiat pe majoritatea de care dispune, să lucreze tot așa și mai departe.

Aceasta se numește interpelare; și să nu uităm că d. Chițu are pretenția, deaminteri întemeiată, a fi unul din cei

mai inteligenți membri ai partidului de la putere. Se înțelege că guvernul n-a răspuns nimic d-lui Chițu, pentru că nici n-avea ce să răspundă, afară numai dacă d. Dum . Brătianu ar fi fost om mai politicos decât e politic și ar fi cerut cuvântul pentru a zice d-lui Chițu un *merci* bine simțit. În cazul acela d. Chițu ar fi putut lua și replica, spre a zice guvernului: „Pentru puțin”.

D. Lahovari și-a dezvoltat apoi interpelarea d-sale. Se înțelege că nu nouă ne este dat a ne confunda în laude la adresa onor. reprezentant conservator; n-am avut niciodată obiceiul să gratulăm pe membrii și capii partidului nostru cu titluri colosale; aceasta a fost invenția mult regretatei „Presa”, o invenție foarte comodă și ingenioasă altfel, dar de care demnitatea oprește pe oricine de a se bucura, când are, se înțelege, demnitate. Ne vom mărgini dar a reproduce în întregul lui discursul foarte remarcabil, și acest calificativ i-l acordă chiar membrii majorității, pe care l-a rostit ieri d. Lahovari.

D.N. Ionescu a luat al treilea cuvântul , după cum era înscris. D. Ionescu, continuând în ședința de seară, dezvoltă mai întâi argumentările d-sale că în cestiunea dunăreană este un interes european și că astfel orice creațiune se va face la Dunăre trebuie să aibă un caracter internațional desăvârșit . Oratorul apoi constată că interesele noastre constituționale sunt de acord cu interesele comerciale și cu cele politice. D. Ionescu crede că Adunarea trebuie să ceară, prin o adresă la M. Sa, ca M. Sa să dea o direcțiune guvernului său pentru a susține în Comisiunea Europeană drepturile României de a stabili regimul liberei navigațiuni pe Dunăre prin o convențiune internațională. Căci în aceasta s-ar vedea mai mult garantată România decât în orice altă stipulațiune ce ar emana de la Comisiunea Europeană, care n-are în atribuțiunea ei de a face creațiuni de jurisdicțiune . De aceea d. Ionescu crede că ceea ce Adunarea are de făcut este să se adreseze la M. Sa în sensul de a asigura României interesele sale la Dunăre și a face ca opiniunile manifestate în Adunare în privința drepturilor țării în cestiunea Dunării să fie traduse în fapte de către consilierii M. Sale.

D. Stolojan ia cuvântul după d. Ionescu pentru a parafraza , adică a face și mai anodine , banalitățile rostite de d. Chițu la începutul dezbaterilor. Camera se goleşte cu încetul; d. Stolojan este redus a perora către câțiva colegi, foarte puțini, cari, dacă nu ieșiseră din sală, e că găseau fotoliurile d-lor destul de comode pentru a se transporta

cu aripile lui Morfeu pe niște țărmi mai fericiți decât ai Dunării. Astfel, d. Stolojan, fără să pună măcar un punct la o frază isprăvită , coboară de la tribună.

D. prezident al Consiliului luând cuvântul , onorabilii se întorc în sală să-și reia locurile. D. Dimitrie Brătianu repetă cele spuse în Senat.

D-sa pierzându-se în figuri retorice, cere încrederea unanimă a Adunării, pentru ca guvernul să aibă acea forță morală care singură etc. etc. D. Dim. Brătianu, profitând de experiența făcută alaltăieri în Senat, unde, în loc de un vot de încredere cerut de d-sa categorie, n-a obținut decât trecerea curat și simplu la ordinea zilei, declară de astă dată că orice moțiune, fie oricum, o respinge, considerând-o ca un vot de neîncredere; d-sa dar cere trecerea curat și simplu la ordinea zilei. D. C. A. Rosetti trage sforile d-sale, ele însă fiind, cum se știe, cam prea tocite, votul cerut este obținut numai cu două voturi peste majoritatea reglementară , adică minimă.

[28 mai 1881]

[„IERI ÎN CAMERĂ...”]

Ieri în Cameră d. Chițu a readus în discuție cestiunea dunăreană suscitată de interpelările de alaltăieri și asupra căreia s-a trecut la ordinea zilei după cererea guvernului. D. Chițu a cerut ca Adunarea să treacă în secțiuni spre a se ocupa cu moțiunile motivate depuse cu ocazia dezbaterii asupra interpelărilor. D. prezident al Consiliului și ministru de externe, Dum . Brătianu, nefiind de față, d. Sturza , ministrul de finanțe, susține că nu se poate anula votul din ajun asupra trecerii la ordinea zilei. Părerea d-lui Chițu prevalează ; secțiunile iau în dezbateri moțiunea, dar o resping.

Camera respinge asemenea moțiunea și păstrează ordinea de zi. Vom reveni asupra acestui incident.

[29 mai 1881]

[„DISCUȚIUNEA CESTIUNII DUNĂRENE...”]

Discuțiunea cestiunii dunărene în Adunări, pe temeiul protocoalelor Comisiei Europene și a actelor diplomatice, au descoperit în fine până la ce punct fostul ministru de externe, onor. d. Boerescu, a știut să compromită terenul de drept pe care țara era așezată în virtutea Tratatului de la Berlin. Claritatea revărsată asupra actelor marelui om de stat e binefăcătoare și, dacă nu ne-am teme ca totul să nu fie decât o comedie și ca noul cabinet, ieșit din sânul aceleiași majorități parlamentare, să nu fi făcând decât opoziție aparentă actelor și promisiunilor cabinetului demisionat, am putea spera că nu prea târziu s-a făcut lumină, că guvernele regelui vor putea încă reveni cu succes asupra celor compromise de guvernul principelui.

Discursul călduros și de o admirabilă claritate a d-lui Alexandru Lahovari a demonstrat din nou că ministeriul Brătianu boerescu alunecase pe clina unor propuneri și concesiuni verbale și în scris cari sunt cu totul în afară de libertatea absolută de navigațiune a Dunării stipulată prin Tratatul de la Berlin și că prin această alunecare și-a înstrăinat simpatiile puterilor apusene și le-a dezinteresat în cestiune.

În adevăr numai interesarea tuturor puterilor apusene pentru libertatea absolută de navigațiune este mijlocul de-a înlătura până la un punct oarecare rivalitatea politică și economică ce există de atâta timp între două mari puteri, Rusia și Austro-Ungaria, atât pe țărmii Dunării cât și în privirea dezvoltării ulterioare a raporturilor dintre popoarele balcanice. A admite preponderența uneia din ele înseamnă din capul locului a atinge susceptibilitatea celeilalte și a da raporturilor pacifice și normale de până acum un caracter de tenziune care, într-un moment dat, ar fi mult mai periculos pentru micile state de la Dunăre decât pentru acei vecini cari, aproape egali în putere și importanță politică, ar afla poate la urmă mijlocul de - a - și acorda interesele în detrimentul existenței proaspetelor formațiuni de state de pe malurile Dunării. Ținându-se însă pururea viu interesul puterilor apusene atât pentru libertatea navigațiunii Dunării cât și pentru existența statelor riverane, amândouă puterile mari, care prin apropierea lor tind a avea un cerc de influență legitimă în Orientul Europei, ar găsi în cooperarea pairilor lor o garanție îndestulă pentru menținerea influenței lor actuale, iar statele țarmurene un sprijin în contra lărgirii din cale afară a acelor influențe.

Interesul statelor apusene este așadar un element modelator pentru tendențele de predominare cari se dezvoltă din două laturi în Răsăritul Europei.

Iată ce[e] a ce a voit Tratatul de la Berlin, iată în trăsurile cele mai generale politica națională ce ar trebui s-o urmeze un guvern Românesc.

Noi credem că, cu oarecare bunăvoință reciprocă, interesele mari ale puterilor și cele locale ale statelor țarmurene sunt armonizabile și că tocmai preponderanța exclusivă a unora e stricăcioasă unei asemenea armonii. Pân' acum a rămas cel puțin dovedit că această armonie e favorul și a unora și a altora, încât părăsirea terenului de drept creat de Tratatul de la Berlin ar da poate naștere unor complicațiuni pe cari statele mici de la Dunăre ar trebui, în interesul lor propriu și bine înțeles, să le eviteze cât se poate de mult. Și le vor evita din momentul în care vor renunța de-a face politică pe picior mare și se vor mulțumi cu dezvoltarea ce le-o acordă dreptul public pozitiv, stipulat prin tractatele europene.

[30 mai 1881]

[„ÎNCHIDEREA CHIAR...”]

Închiderea chiar în mijlocul anului școlar a școlii de la Panteleimon a produs senzațiune în public și mai multe foi din capitală au stăruit să se deschiză iar școala, apelând mai ales la simțimântul de dreptate și de iubire creștinească a celor ce aruncaseră pe sârmanii elevi pe drumuri. Însă aceasta se întâmplă în cele dântâi momente după închiderea școlii; în urmă sârmanii băieți aruncați pe drumuri au fost dați uitării și astăzi nimeni nu mai vorbește de dânșii. Credem însă că de astădată e vorba mai cu seamă de un principiu și de un interes public care trebuie apărat, deși fără îndoială copiii ca atari merită asemenea compătimirea noastră.

S-a închis o școală care funcționase mai mulți ani de zile și așa ni se pune înainte de toate întrebarea dacă

tocmai țara noastră poate să privească cu indiferență închiderea uneia dintre puținele sale școli. Îndeosebi cea de la Panteleimon era afară de aceasta o școală specială. Erau acolo, afară de clasele primare, o școală de meserii, mai ales pentru lemnărie, și o școală pentru surdo-muți. În sfârșit, întregul institut era anume întemeiat pentru creșterea copiilor găsiți și în genere a copiilor orfani. Într-un cuvânt e vorba de un așezământ de binefacere și de cultură care a fost desființat și trebuie să știm dacă el putea să se desființeze ori cel puțin dacă erau destule motive spre a-l desființa.

Trecând cu vederea întrebarea dacă țara noastră are ori nu trebuință de un asemenea așezământ, ne vom mărgini deocamdată a constata că el a fost întemeiat — în mare parte

cel puțin — din donațiunile acelor care credeau că țara are trebuință de dânsul și că desființându-l se lovesc drepturile pioșilor donatori. Și ar fi foarte trist dacă nici chiar până astăzi nu ar fi străbătut la noi convingerea că o societate așezată pe temelii sănătoase nu poate să acorde nici unei puteri constituite dreptul de-a întrebuița fonduri pioase pentru alte scopuri afară de cele hotărâte de donatori. Fără îndoială statul a contribuit și el pentru întemeierea și întreținerea institutului de la Panteleimon; însă aceasta nu-i dă de loc dreptul nici de a desființa institutul, nici chiar de a cere să i se restituască suma contribuită, căci și el a contribuit spre același scop ca donatorii și n-a pus atunci când a contribuit nici o condițiune din care ar putea să-și deducă dreptul de a desființa institutul. Astfel contribuirea din partea statului e numai o dovadă mai mult că trebuința întemeierii unui institut ca cel de la Panteleimon era — cel puțin — de toți simțită. Statul are dar dreptul de control, poate chiar să nu mai contribuie pentru întreținerea acelui institut, însă dreptul de a desființa institutul nu-l poate avea decât în cazul când fondurile din care s-a înființat și se întreține nu ar fi destinate de pioșii donatori pentru scopul urmărit de acel institut. Iară dacă fondurile ar fi prea mici, încât din ele nu s-ar putea întreține institutul, nu rămâne decât să așteptăm ca ele să crească ori să facem un nou apel la inimile binefăcătoare, dar institutul rămâne în principiu întemeiat, căci altfel am lăsa să se crează că e nebun acela care jertfește o parte din roadele muncii sale pentru buna creștere a generațiilor viitoare.

Credem însă că institutul de la Pantelimon e atât de folositor încât merită să fie susținut chiar și în cazul când fondurile destinate anume pentru întreținerea lui ar fi prea mici.

Nu știm dacă până acum acest institut a răspuns la scopul ce-i este pus. Admițând însă că el s-a abătut de la scopul său tot nu putem admite că urmează să fie desființat, ci numai că trebuie reorganizat.

Lipsa de bani nu poate să fie un motiv serios pentru desființarea institutului. Ni se spune mereu că sunt mulți bani în țară și e peste puțină că, atunci când se votează mii și iar mii de lei cheltuieli de reprezentare pentru înalți demnitari ai statului român, să nu aibă bani pentru întreținerea unui prea slab dotat institut de binefacere. În același timp vedem că Eforia Spitalelor, din ale cărei venituri s-a întreținut până acum institutul de la Pantelimon zidește case nouă, plantează grădini, pune grilajuri frumoase, ba dăruie chiar o biserică spre a putea zidi alta în locul ei; nu înțelegem dar cum Camera și cum guvernul, care au aprobat aceste cheltuieli, mai pot fi de părere că nu sunt bani pentru întreținerea unui institut în care copiii găsiți, orfani și surdo-muți găsesc un adăpost și o creștere potrivită cu interesele țării.

Care pot să fie dar cuvintele pentru care s-a desființat — precum sperăm, deocamdată — institutul de la Pantelimon? Aceasta e întrebarea pe care trebuie să și-o pună tot omul serios și credem că ar fi timpul ca opinia publică să nu mai rămâie în nedumerire asupra acestei întrebări.

[31 mai 1881]

[„ASUPRA EXAMENELOR ...”]

Asupra examenelor de bacalaureat de estimp am primit denunțări atât de grave încât ne-am sfiit de-a le da publicității și am căutat mai întâi a ne informa de la oameni vrednici de crezare întru cât ele erau exacte.

Mai cu seamă în contra d-lor Crăciunescu și Cernătescu erau îndreptate acele denunțări. „L'Independance roumaine” de alaltăieri cuprinde asemenea indicii de cea mai mare gravitate asupra acestor doi profesori. Ea publică câte o scrisoare a fiecăruia dintre ei, pe cari iată - le :

Rog pe colegul meu, d. X., de-a binevoi să se arate indulgent cu tânărul Z... Îi voi fi recunoscător.

Aceasta e a d-lui Cernătescu.

D. Crăciunescu scrie franțuzește următoarele:

Rog pe onor. meu coleg, d. X., de-a se arăta indulgent cu tânărul M...; nu e tocmai sigur în cestiunile de istorie; dar cunoaște foarte bine no. 13 al programului.

E bine înțeles că d-lor fac parte din comisia de examinare .

În urma acestor revelațiuni și a unor informațiuni din chiar cercurile profesionale , publicăm următoarele știri, primite la 16 ale lunii curente și pe cari la început ezitaserăm de-a le da la lumină fără o confirmare ulterioară. Aceste știri au forma unor întrebări la cari elevii examinați vor răspunde afirmativ.

Este adevărat că d. Crăciunescu este meditantul a cinci elevi, candidați de bacalaureat pentru sesiunea de estimp ?

Este adevărat că d-sa a făcut (adică nu, le-a dat în original) încă de acasă elevilor d-sale tema latină?

Este adevărat că elevilor d-sale li s-a introdus prin gaura ușei tema greacă?

Este adevărat că d-sa face cestiuni de literatură latină unele aparținând facultății de litere. iar altele absurde ? Ca curiozitate iată câteva : Cari erau caracterele limbei latine vorbite în Alexandria în timpul lui Horațiu? Care a fost critica făcută de Scaliger lui Horațiu? Ce diferență era între adevăratul creștinism și religiunea lui Virgil? Ce asemănare e între Omer, Racine, Virgil și Dante? . . . !!!

Este adevărat că chiar d. Crăciunescu nu știe răspunsurile acestor întrebări și că le are scrise pe niște foiețe pe care nu uită d' a le pune în tot momentul înaintea ochilor d-sale?

Este adevărat că d-sa are pasaje de care-i întreabă pe candidați traduse de acasă cu juxtaliniere ?.. .

Este adevărat că d. Cernătescu ¹ n-a știut cine a încheiat pacea de la Nicea ?

Este adevărat că d. Cernătescu a susținut că nici os din oasele lui Huniade n-a existat când Soliman a mers să ia Belgradul ?

Este adevărat, în fine, că d. Cernătescu a susținut cu tărie înaintea tuturor candidaților că Ludovic XI a fost fiul lui Ludovic VII ?

Da! Așa este: Ce vă așteptați de la un autor de isterie care a copiat cuvânt cu cuvânt pe francezul Duruy ?

¹ Numit la universitate prin decret al Locotenentei domnești de la 11 februarie, fiind ministru al instrucției d. C.A. Rosetti. Nu are titluri academice și n-a făcut concurs.

[31 mai 1881]

[„A INTRAT VULPEA 'N SAC..."]

A intrat vulpea 'n sac. „România” se zbate ca-n gura șarpelui spre a scăpa din încurcătura în care l-a pus evenimentele parlamentare a celor din urmă zile.

Regalitatea putea fi proclamată de țară, e foarte adevărat, căci liberă e orice țară neatârnată de a-și pune titlul pe care-l găsește mai potrivit cu poziția ei; dar libere rămân pe de altă parte toate țările neatârinate de-a recunoaște sau nu acest titlu. Cele mai multe din puterile Apusului, având interese de-o importanță secundară pe malurile Dunării și văzând în erigerea României în regat o garanție de pace mai mult prin înlăturarea secularei rivalități dintre două mari puteri, s-ar fi grăbit cu bucurie a recunoaște micului popor de rasa latină poziția ce o cereau oamenii lui de stat ca ceva necesar pentru dezvoltarea lui. Alte puteri însă cari aveau interese economice și politice la Dunăre de-o ordine superioară, văzând prețul mare ce d-nii Brătianu — Boerescu puneau pe regalitate , au crezut a putea cere o compensație pentru recunoașterea ei: preponderanța pe Dunăre.

Am reprodus după ziarele din Viena formula ce se dădea acestei exigențe „Recunoașterea regalității plătește cât un anteproiect austriac”.

S-a constatat cu de prisos în Parlament că înaintea încoronării d. Vasile Boerescu recunoscuse ca îndreptățită instituirea unei Comisii Mixte, neprevăzută în Tractatul de la Berlin, sub președinția Austriei. Lucrul mergea atât de departe încât în Comisia

Europeană din Galați delegatul Austriei a dat o dezmințire formală delegatului României și celui al Bulgariei, spunându-le verde să nu se prefacă că se opun creării unei asemenea comisii, căci delegatul Austriei știe că guvernele

acestor doi d-ni au luat deja angajamente în privirea aceasta. Iată în ce poziție falsă era pus colonelul Pencovici în Comisia Europeană.

Apropiindu-se încoronarea, d. Ion Brătianu simte că s-apropie timpul de a-și ține cuvântul dat Austriei.

Atunci declară în Parlament și în conventiculele de la Herdan că nu mai poate merge c-un partid care fură, spre a nu mai întrebuița eufemisme . Fratele său, venit din Constantinopole spre a-l înlocui, face declarații analoge în Cameră: „Hoții la pușcărie, speculanții intereselor publice la carantină; nu mai sunt oameni cinstiți în țara aceasta, dar [î]i vom corige noi prin articolele respective ale Codului Penal !” Asta în plin Parlament, în cel dendâi discurs al primului cabinet regal, menit a fi reprodus până și în telegramele ziarelor europene.

Vine în sfârșit cestiunea Dunării la ordinea zilei. Din documente diplomatice se constată că guvernul trecut a compromis cestiunea prin concesiile pripite; că, pledând numai cu jumătate gură în privirea aceasta, ca unul ce făcuse deja promisiuni, a inspirat dezgust puterilor apusene, cari la început erau plecate a face din libertatea absolută de navigațiune o cauză a lor; că puterile apusene, văzând duplicitatea guvernului român, au înclinat a da dreptate exigențelor Austriei, părăsind pe statul mic ce se încerca a le amăgi și a le compromite vaza.

Și aceste lucruri nu au fost descoperite numai de membrii opoziției. Nu. D. Chițu, unul din șefii majorității, o face, d. Fleva, un alt șef al majorității, se asociază cu el; c-un cuvânt d. Ion Brătianu i-a numit hoți, d-lor [î]i numesc, c-un cusur subțire, trădător; indirect, cu oarecare rezervă ca pe-un șef al întregii ortale , dar trădător.

„Neue freie Presse”, un organ foarte amic al d-lui Ion Brătianu, scrie în privirea aceasta următoarele:

D. Dim. Brătianu ar aranja bucurosi cestiunea dunăreană într-un mod amical cu Austro-Ungaria și cu celelalte puteri europene; dar, cu ocazia acestui periculos experiment , n-ar voi să piarză nimic din popularitatea sa și de-aceea a crezut de cuviință și prudent de-a declara că pertratările sub cabinetul trecut ajunseseră atât de departe încât el s-a găsit în fața unui fait accompli .

Prin aceasta credea a putea urni într-un chip comod odiul eventual al concesiunilor făcute puterilor pe umerii fratelui său Ion Brătianu și ai d-lui Boerescu; dar nu socoti ca Ion Brătianu și Boerescu n-au murit încă, că, din contra, nu numai că sunt între cei vii, dar sunt și senatori și pot deveni iar miniștri. Era dar natural ca ei să nu voiască a lua pe umerele lor acel fait accompli pe care-l iscodise Dumitru Brătianu și să protesteze în contra încărcării lor c-o asemenea sarcină. D. Dumitru Brătianu va trebui așadar, daca nu preferă să-și reia comodul post de ministru la Constantinopol, să rezolve singur cestiunea Dunării... Cabinetul trecut au conces deja instituirea unei Comisii a statelor riverane și prezidența Austriei în ea (deși nu ca privilegiu, însă în mod convențional). Daca asemenea promisiile ale unor miniștri români pot fi privite ca obligatorii , d. Dumitru Brătianu poate în adevăr să se refere la ele ca la un fait accompli .

Iată privilegiștea în fața căreia se află Coroana. D. Ion Brătianu, ca și d. Dumitru Brătianu, au aruncat Parlamentului acuzări de cea mai mare gravitate. Acest din urmă, a amenințat pe membrii majorității cu pușcăria și cu punerea la carantină. Desigur că Parlamentul din parte 'și , oricât ar avea pe umerii lui afacerile Mihălescu, contractele de lemne ale d-lui Fleva, jocul de bursă cu ocazia răscumpărării și milionarizarea Costineștilor, răspunde prin neîncredere în politica guvernului trecut, prin rezervă în fața cabinetului actual.

Fără îndoială neînțelegerile între d. Ion Brătianu și amicii săi politici nu vor dura mult. Acuzările ce și le-au aruncat reciproc sunt de natură a-i încărca cu atâta discredit pe toți împreună încât , coûte *que coûte* , componenții de căpetenie ai partidului roșu se vor reapropia . D-lui Brătianu [î]i trebuie roșii, roșilor le trebuieștea el.

Nouă însă ni s-a dat pentru întâia oară ocazia de-a măsura într-un moment de tenziune reciprocă abisul de corupție al partidului dominant, pe care fostul ministru prezident îl acoperea cu perdeua numelui său; am auzit pronunțându - se de chiar ai lor sentența de maturitate pentru marea Academie de la Văcărești. Pe de altă parte șefii majorității au confirmat ceea ce Iancu Negură zicea despre guvernele roșii în genere: „La putere fiind, conspiră cu străinii contra țării!”.

Stroussberg, Livadia, Basarabia, art. 7, răscumpărarea și în fine Dunărea, iată un lanț întreg de interese din cele mai vitale ale țării cari se sacrificau numai pentru ca

roșii să vie sau să rămână la putere. Ei nu se pot despărți unii de alții, căci nu sunt numai amici politici, ci complici , și complicitatea lor la crime ordinare ca și la crime de stat [î]i cimentează împreună pentru de-a pururea.

Care parlament din lume ar fi îngăduit în adevăr ca prezidentul Consiliului să-i spuie: „Hoții la pușcărie, prucepeții intereselor publice la carantină! Nu mai sunt oameni onești în țara aceasta”? Ei bine, Parlamentul acesta au îngăduit-o pentru că fapte de notorietate publică le închidea gura, pentru că mulți, foarte mulți din membrii majorității ziceau în fundul inimei în acel moment: „Pater , peccavi !”

„Românul” întrebă de ce nu se dă în judecată cabinetul trecut.

Noi am zice că ar trebui să se afle cineva în cer ori pe pământ care să poată da în judecată Senatul ce-au trecut

la ordinea zilei peste scabroasele afaceri, descoperite de însuși mucenicul, și Camera în care s-au instituit celebrele biurouri de împământire pe sub mână .

Cine ar putea să judece și partidul și guvernele roșii e țara. Dar la ea nu face nimeni apel, mai ales când sunt interese străine la mijloc.

[3 iunie 1881]

[„RUPTURA ÎNTRE D. BRĂȚIANU ȘI PARTIDUL SĂU...”]

Ruptura între d. Brătianu și partidul său nu putea să dureze mult. „Găsit-au Filip pre Naftanail” zice Scriptura ; regăsit-u-s-au în sfârșit cancelarul de la Măgura cu iubiții săi Pătărlăgeni. Cine se va bolnăvi din pricina împăcaciunii e cestiunea dunăreană.

Pentru a reîmprospăta în memoria cititorilor deosebirea între vederile cabinetului Brătianu — Boerescu și acelea ale șefilor majorității reproducem mai la vale pasajele acelea din discursul d-lui Chițu prin care d. Boerescu e acuzat, în mod eufemistic în adevăr, dar nu mai puțin grav, de-a fi compromis cestiunea Dunării. Compare-se aceste pasaje cu aserțiunile „Românului” că nimic nu s-a compromis, că cestiunea este intactă și facă-și fiecare concluzia asupra prețului cu care se plătesc tovarășiiile politice ce țara are nenorocirea de a le suporta.

[4 iunie 1881]

[„UN AMIC AL FOII NOASTRE...”]

Un amic al foii noastre ne observă că două din întrebările ce se fac d-lui Cernătescu printr-o comunicare ce ni s-a trimis din public cu ocazia examenelor de bacalaureat sunt șicane .

Iată - le :

Este adevărat că d. Cernătescu n-a știut cine a încheiat pacea de la Nicea?

Este adevărat că d. Cernătescu a susținut că nici os din oasele lui Huniade n-a existat când Soliman a mers să ia Belgradul?

șicana ar consta, după amicul nostru, în imposibilitatea întrebărilor, de vreme ce nici Soliman n-a fost contemporan cu Huniady , nici s-a încheiat vro pace la Nicea.

Înainte de toate, *care* Soliman și *care* Nicee ?

Observația aceasta ar avea cuvânt dacă întrebările i s-ar fi pus unui elev de liceu.

Un atare sau un om privat nu e obligat a ști nici păcile câte s-a încheiat în deosebitele Nicee , nici care Soliman împărat a fost contemporan cu Huniady. Dar întrebările de mai sus, în forma lor vagă, fără a se determina nici de ce Soliman e vorba, nici de ce Nicee , se pot pune unui profesor de facultate, care ar fi ținut nu numai a da un răspuns la ele, ci și a descoperi lapsurile strecurate în ele, pentru a le da un înțeles îndoit. Pentru noi întrebările, deși greșite, au un răspuns istoricește exact, ceea ce nu ne împiedecă de-a descoperi erorile. Din parte-ne însă nu ne-am crezut deloc în drept de-a corige erori puse poate cu intenția de a-l face pe examinatorul la bacalaureat să-și formuleze altădată întrebările și răspunsurile cu mai multă precizie.

În locul întâi se zice în adevăr „pacea *de la* Nicea” în loc de „pacea *lui* Nicia ” (cea de 50 de ani în războiul peloponeziac); în locul al doilea se zice „Soliman” în loc de „Mohamed II”.

Dar amândouă întrebările luate cu intenția cu care ne par puse ne-au convenit nouă, pentru că au o dezlegare, poate cam greu de aflat pentru profesorul în cestiune, dar desigur din cele mai neașteptate.

Pacea de la Nicea s-au încheiat în adevăr între Poriu împărat și Alexandru Macedon ; iar Soliman

contemporanul lui Huniady e fiul lui Baiazid I, împărat în părțile europene ale Turciei, care a murit ucis la 1410.

Spre liniștirea amicului nostru câtă s-o repetăm că aceste întrebări ne par a fi puse nu pentru a pune în perplexitate pe un elev de liceu, care știe și când a trăit Huniady, și timpul lui Soliman Legiuitorul, ci pentru a demonstra unui profesor de facultate că întrebările ce le pune câtă să fie precise ca denominațiune și ca epocă. Ce e Soliman fără nici un atribut ? Ce e Nicea? Există patru Nicee deosebite, patru Nicia cunoscuți, cinci Belgrade și în fine trei Solimani — acești din urmă încai toți în raporturi directe cu istoria noastră națională. Dacă profesorul nu întreabă de Soliman cel Mare sau Legiuitorul elevul [i]l poate confunda cu Soliman Bețivul , contemporanul lui Huniady.

[4 iunie 1881]

FRNAZ SCHIPEK

Eminentul violonist și compozitor , după o îndelungă suferință, a încetat din viață ieri noapte; astăzi rămășițele lui vor fi depuse în locuința eternă.

Moartea prematură a acestui om de adevărat talent, de o inteligență artistică înaltă, este o mare pierdere pentru artă la noi, unde un artist de valoare ca dânsul nu poate rămâne decât silit de împrejurări sau doborât de slăbiciuni nebiruite .

F . Schipek a murit în vârstă de 38 de ani. El lasă un număr însemnat de compozițiuni, remarcabile atât ca inspirație cât și ca lucrare, și dintre cari, dacă dezvoltarea artei la noi are vreun viitor, multe vor rămâne .

[4 iunie 1881]

[„ÎNCLINĂM UNEORI...”]

Înclinam uneori a ne face iluzii asupra cancelarului de la Măgura, închipuindu-ne că în adevăr urmărește vreo idee politică sau națională. E prea adevărat că scopul nu justifică mijloacele și, oricare ar fi fost ideea pe care ar fi urmărit-o d. Ion Brătianu servindu - se cu speculanți ai intereselor publice pe cari frate - său [i] amenință cu carantina

sau ca maturi candidați pentru examene înaintea curții cu jurați, țintele sale politice trebuiau să sufere de aceasta. Scopul nu justifică asemenea mijloace, dar le-ar putea explica măcar.

Dacă n-am fi renunțat de mult la această iluzie evenimentele celor din urmă zile ar fi izbutit a ne convinge că d. Ioan Brătianu nu urmărește nici un scop și că tot miezul politicei sale e de-a mănținea la putere corupția pentru ea însăși, ignoranța, specula intereselor publice pentru ele însele, în afară de orice ordine superioară de idei sau de interese.

Explicația optimistă pe care o dădeau unii pentru retragerea d-lui Brătianu era: Acest om urmărea în adevăr regalitatea și neatârnarea deplină coute *que coute* : se servea deci în urmărirea scopurilor sale de tot ce e mai corupt, mai lesne de avut ca votator , mai mlădios. Spiritele independente, prea multă critică ar fi fost piedeci la ceea ce recunoscuse el că e bun ori salutar. Dar, odată poziția în afară a țării asigurată, el nu mai are nevoie de aceste elemente netrebnice de postulanți, cumularzi, speculanți ai intereselor țării. Va căuta a da o organizare internă țării, atrăgând în sfera ideilor sale elemente oneste și sănătoase sau sprijinindu-le pe acestea în tendențele lor, fără a se mai amesteca direct în afaceri.

O explicare tot optimistă a retragerii era că voia să scape de d. Boerescu, care se prea angajase în cestiunea Dunării, și să dezlege mâinile eventualilor săi urmași.

Toate explicările acestea au fost greșite.

D. Ion Brătianu s-a supărat amar pe critica făcută de d. Chițu politicei sale în cestiunea Dunării; d-sa e solidar cu d. V. Boerescu și cu teoria emisă de acesta, pe care de mult am cunoscut-o, că „Dunărea nu e a nimăru și a

tuturor".

Cu toată blândeța cu care d. Chițu critica această teză a d-lui Boerescu, noi credem că ea e prea circumscrisă și se poate generaliza asupra țării întregi. Nu numai Dunărea, țara asta întregă e a nimăru și a tuturor. Țara întregă nu mai e decât un otel ce aparține musafirilor eventuali cari se scurg din câteșipatru unghiurile lumii pe acest pământ ; Parlamentul e un otel pentru oameni fără tradiții și fără patrie hotărâtă , pentru Gianii și Cariagdi de toate categoriile; demnitățile statului sunt un otel pentru absolvenții a patru clase primare și a unui curs de violoncel; ministeriile sunt otele pentru cele patruzeci de terenuri de voiajori deosebiți care le-au populat în curs de șase ani și populațiile provizorii a acestei țări dau întregei activități publice un caracter provizoriu.

Noua Americă dunăreană seamănă mult cu prăvăliile improvizate ale târgurilor anuale, cu firmele, cu inscripțiile, cu mișcarea de-o zi; pe când vechea Românie istorică, cu tradițiile ei, semăna unei cetăți cu firme seculare, în care activitatea se urma de sute de ani pe aceleași cărări.

Am fi crezut un moment că și d. Brătianu urmărește reconstruirea acelei cetăți; dar am pierdut această credință. D-sa este și voiește să rămână căpetenia acelor cari cred că țara aceasta nu este a nimăru, este a primului ocupant . Ceea ce s-ar fi putut crede că e un mijloc pentru realizarea unei ținte politice este scopul însuși a d-lui Brătianu, este înstrăinarea . Și fiindcă nimic nu-i mai favorabil înstrăinării decât corupția, mijlocul pentru a înstrăina deplin țara, a o face nepăsătoare chiar de soarta ei, e coruperea sistematică a spiritelor prin erigerea în principiu de guvernământ a teoriei: că banul câștigat fără muncă și parvenirea cu orice preț e unica țintă a existenței omenești. Pe această cale d. Brătianu va ajunge în adevăr ca poporul istoric al țării, acest obiect al sistematiei exploatarei, să prefere chiar dominațiunea străină dominațiunii patrioților de meserie.

[5 iunie 1881]

[„CÂND ONOR. D. IOAN BRĂTIANU S-A RETRAS ..."]

Când onor. d. Ioan Brătianu s-a retras la Măgura pentru motive de sănătate, după ce la Herdan espusese o altă serie de motive, era de crezut că atmosfera încărcată de afacerile Mihălescu — Carada — Costinescu, de sinecurele ce și le-au creat patrioții de industrie, de pensiile reversibile, de cumul, de întreprinderi etc. [1] înădușea pe cancelarul nostru și voia să deschiză un ventil în Cameră pentru a o răcori.

Și în adevăr această credință deveni mai plauzibilă când onor. d. Dimitrie Brătianu, într-un moment de sinceritate, trimise pe hoți la pușcărie, pe precupeții intereselor publice la carantină. Niciodată ministru n-a pronunțat vorbe mai grave la adresa partizanilor săi ca acesta. Bătrânul Cromwell s-ar fi putut mândri cu rostirea lor; de aceea au și fost reproduse, spre veselia Europei, de ziarele cele mai răspândite. Un prim ministru care zice că nu mai sunt oameni onești în țara aceasta și care amenință că-i va face onești prin paragrafii respectivi ai Codului penal și prin răcoritoarea umbră a zidurilor de la Văcărești e un ministru fenomen la Sybaris, care - ar merita un monument.

Credem că acest motiv ar fi fost de ajuns pentru ca Maiestatea Sa să ceară espicări ministrului său prezident asupra înțelesului și întinderii vorbelor ce le întrebuițase .

Avea și are de gând d. Dim. Brătianu să guverneze înainte sprijinit de o majoritate căreia i-a adresat și care a fost capabilă a suporta asemenea epitețe ? Nu știe prezidentul Consiliului că, pe cât timp acești oameni formează majoritatea Camerei, ei sunt neresponsabili , că nici un judecător de instrucție nu i-ar putea scoate din menajeria sacrosanctă ? Nu știe ministrul prezident că cel dendâi mijloc de a-i trage la răspundere este disoluțiunea și alegerile nouă?

După cât se vede însă hoții buni de pușcărie și precupeții intereselor publice buni de carantină vor continua a face legi și a guverna.

E ciudat aceasta, dar așa e scris în cartea sorții ca în țara noastră să nu se facă mai bine. Ca la noi la nimenea. Și într-adevăr, cum și la ce s-ar face mai bine ? Unul face revoluție pe față și e numit adiutant domnesc; altul înjură Domn și Doamnă prin pasquiliuri pretinse satirice și e decorat cu medalia *Bene-merenti*; altul ia pensie reversibilă de la monarhia ereditară, iar fiu său ce trăiește din această pensie bea la Paris în sănătatea Republicei Române; contra altuia se face cercetare criminală pentru cărăturile Warszawsky și el continuă a fi director de ministeriu în timpul întregei cercetări, împreună cu tovărășia de Chirișopolu cu cari populase prefecturile în predmetul lucrativelor afaceri ! Țara vede, se zbate; însă colegiile electorale sunt falsificate deja prin introducerea în liste de alegători

frauduloși : țara legală e în minoritate față cu țara cavalerilor de industrie.

Cum să se facă mai bine și la ce s-ar face? Milionul de oaspeți în hanul Americii dunărene își caută de afaceri și-i au în buzunar pe patrioții de industrie. A lor e țara cu d. Brătianu cu tot și lor le convine guvernul. La ce s-ar schimba ? Pentru Terinte din Vaslui or Bucur din Breaza nu se schimbă un lucru atât de subțire precum e guvernul din Sybaris.

Din acest punct de vedere „Românul ” nu are decât dreptate dacă prin șirurile următoare se opune disoluțiunii Adunărilor și venirii unui alt guvern.

Care rege însă putut-a chema la guvern niște simpli indivizi? Și toți știu că fosta partidă , ce se zicea conservatoare, nu mai există.

Mulți dintre bărbații cei eminenți din acea partidă au părăsit-o . Fapt clar, pozitiv și de cea mai mare gravitate.

Pușinii cari au mai rămas sunt divizați în ideile lor politice. Țara toată știe diviziunea ce s-a produs prin „Timpul” chiar între dd . Lascar Catargi și Maiorescu.

D. Carp a spus în Cameră c-acea partidă n-are o programă serioasă , conservatoare și națională, ș-a expus națiunii programa dumisale .

Domnul Carp a rămas singur și partita în care era este fără programă și foarte streșuită .

Astfel dar preinșii conservatori nu pot veni la guvern, pentru că nu mai sunt o partidă .

Nu mai sunt o partidă căci nu au o *programă clară și cunoscută* națiunii și Europei și sunt părăsiți de către mulți din bărbații cei eminenți pe cari națiunea îi cunoaște.

Nu mai sunt conservatori, *căci faptele au dovedit c-adevărații conservatori au fost și sunt membrii partitei liberale naționale* .

Toate bune și frumoase. Să admitem că programul nostru e necunoscut, deși l-am spus și l-am rezumat de atâtea ori în două cuvinte.

Care e însă programul d-voastră, clar și cunoscut națiunii și Europei? Dacă al nostru e neclar și necunoscut, nu s-ar putea să vedem odată ceea ce numiți programul d-voastră ? De atâția amar de ani tot vorbiți de existența unui program roșu, pe care nimeni în lume nu-l cunoaște, încât ar fi o adevărată binefacere pentru partidul d-voastră, pentru cititorii „Românului”, pentru națiune și — haiti , fie — pentru Europa dacă l-ați reproduce odată acel misterios program îngropat în negurile unui trecut de patruzeci de ani, îngropat în poeziile neogrecești ale lui Serurie și în traducerile din neogreacă ale d-lui C.A. Rosetti. Dați 'l pe față odată să vedem cari - i simbolul de credință a nouăi Bizanțe , dogmele patriotismului de industrie?

Nouă ne e necunoscut și credem că și țării întregi.

Dacă ar întreba însă cineva care e adevăratul program al partidului roșu am arăta că, afară de tendința generală de cumul, nepotism, păsuiești, diurne ș.a., momentan el cuprinde două puncte, a căror realizare, după cât se spune, se va încerca de către patrioți.

Întâiul punct al programei recente este răscumpărarea drumului de fier Cernavoda — Chiustenge . Se zice deocamdată că, afară de cumnatul d-lui C.A. Rosetti, celebrul d. Grant , atât președintele Camerei cât și cel al Senatului ar fi având o dragoste deosebită pentru acest proiect de răscumpărare. Compania Cernavoda — Chiustenge cerea 9 milioane pentru acest drum. În urma dragostei trinității bucureștene prețul s-a urcat la 17 milioane.

Al doilea punct al programei e milionul lui Aristid ... Aristid al d-lui Grădișteanu. Cestiunea aceasta devine foarte spinoasă când cugetăm că d. Brătianu este la putere împreună cu ai săi, că o mulțime de oameni sunt în daraveri cu statul și că, la putere fiind dumnealor, oamenii, vrînd - nevrînd , cată să bage mâna 'n buzunar spre a împlini milionul subscripției naționale. Dacă roșii n-ar fi la putere, altceva. Dar așa subscripția seamănă mult a spoliație cu mâna armată.

Iată programul real până ce „Românul” va binevoi a ne da pe cel ideal, după care pretinde că se mișcă coreligionarii lui politici.

[6 iunie 1881]

SITUAȚIA ÎN RUSIA

[„GUVERNUL RUSESC...”]

Guvernul rusesc face cunoscut că la 2 iunie încep dezbaterile asupra reducțiunii sumei de despăgubire ce au să mai plătească țărani pentru pământurile lor. Cei doisprezece experți numiți spre acest scop sunt luați dintre țărani, din consiliile urbane, din nobilime și proprietari. Mulți susțin că aceasta nu e decât un mijloc paliativ față cu mizeria țărănilor ruși, dar în fine e un fel de început. În privința mișcărilor mai recente ale nihilistilor, „Koelnische Zeitung” primește din Petersburg interesante știri, care spun că

nihilismul este astăzi mai în floare decât oricând . Persecuțiunile în contra ovreilor s-au întâmplat într-un sezon foarte favorabil pentru anarhiști , deoarece primăvara agitatorul merge la țară, unde, ca țăran, fierar sau muncitor, face propagandă. Sărăcia amarnică a poporului este un ciment pentru propagandă și de aceea a reușit să împingă pe popor pentru prima dată, într-o luptă fătășă. Numita foaie mai spune că nihilistii au publicat nu una, ci două proclamațiuni . Lucrătorii , între cari propaganda află mai mulți aderenți, s-au împărțit în două uniuni , dintre cari cea de nord recunoaște autoritatea comitetului executiv , iar uniunea lucrătorilor de sud lucrează de capul ei. Se zice că Uniunea de sud a luat parte foarte activă la persecuțiile contra jidanilor. În Petersburg s-au fabricat cu intențiune proclamații false în numele țarului, cari au fost împrăștiate în sudul țării spre a ațâța mulțimea. În aceste hârtii se zicea ca țărani să ocupe îndată locurile promise lor, căci țarul deocamdată nu poate face nimic, fiind ținut prins de nobili la Gacina.

[6 iunie 1881]

[„IERI S-A CITIT ÎN ADUNĂRI...”]

Ieri s-a citit în Adunări mesajul regal prin care sesiunea Corpurilor legiuitoare se prelungește până la 15 iunie inclusiv. În ședința de ieri a Camerii, care a ținut numai o oră — delegații diferitelor comitete trebuind să lucreze în secțiuni — d. N. Gane a adresat o interpelare guvernului relativă la cele 10 milioane acordate de Constituantă capitalei Iași. D. Gane știe că mai multe tratări s-au urmat între reprezentanții consiliului comunal ieșean

și guvern pentru a pune capăt diferendului ; asemenea știe că un proiect de lege s-a scris de cătră întreg Consiliul de Miniștri, prin care proiect se curma diferendul într-un mod definitiv; onor. interpelator știe apoi că M. Sa Regele a scris mesajul de înaintare a; acelu proiect, dându 'l în deliberarea Camerii. Astfel, d. Gane interpelează pe guvern și în special pe dd . miniștri de finanțe și interne cu scop să afle cari sunt cauzele cari întârziază înaintarea acelu proiect. Dezvoltarea acestei interpelări trebuie să se facă astăzi.

Informația noastră despre demisia d-lui ministru de război Slăniceanu se confirmă. Am arătat ieri deja atât punctele interpelării d-lui Grădișteanu cât și moțiunea de blam care trebuia neapărat să determine retragerea d-lui Slăniceanu. Incidentul a fost însă prea interesant pentru a nu reveni asupra-i și credem a nu putea face aceasta mai bine decât reproducând pasajele de fond din dezvoltarea interpelării d-lui Grădișteanu.

În privința școlii de aplicațiune interpelatorul constată că d. ministru a numit de pe acuma un director al acelei școlii, înainte de termenul prevăzut de lege pentru deschiderea școlii și fără măcar să fi prevăzut în buget numirea directorului înainte de vreme. Al doilea punct al interpelării este privitor la un anunț publicat prin ziare în care se spune că fiind *depus* în Cameră un proiect de lege pentru cutare întreprindere, apoi (voteze-se sau nu proiectul) se și publică licitația pentru darea întreprinderii .

Punctul al treilea și cel scandalos este privitor la neregularitățile și abuzurile ce s-au făcut la Ministerul de Război cu contractele de furnituri ale oștirii. După cercetarea tuturor dosarelor interpelatorul s-a convins că procedura generală urmată în Ministerul de Război mai cu toate contractele de întreprindere este aceasta:

Se face licitațiune, se adjudecă cutare întreprindere asupra cutării persoane în cutari condițiuni; licitațiunea se supune Consiliului de Miniștri, care o aprobă. Dar, imediat când este vorba de recepțiunea furniturii contractate, se ivește cazul următor: conform contractului și conform regulamentului Ministerului de Război, furniturile , oricari ar fi, trebuie să fie supuse unei comisii de examinare și, după art. 18 din regulament, dacă comisiunea zice că acele obiecte nu întrunesc condițiunile, regulamentul ordonă că trebuiesc timbrate ca *respinse*, pentru ca nu pe urmă să se poată prezenta la o altă concurență, la o altă furnitură . Ce se urmează însă? Se urmează într-un mod general faptul

următor : Comisiunea constată că marfa, furniturile , nu este în condițiile contractului, că ele trebuie respinse. În loc să se aplice timbrul conform regulamentului, petițiuni peste, petițiuni din partea diferiților antreprenori vin la minister și atunci începe o serie de apretieri venind unele după altele din partea ministrului, care zice la unele: *Având în vedere și considerând , să facem un scăzământ de ...* La altele: *Având în vedere și considerând , să facem un scăzământ de...*

Interpelatorul ilustrează apoi cu exemple, întemeiate pe acte din dosare, această procedură a ministrului. Este un contract de furnituri cari sunt respinse mai întâi ; contracțiul propune un aranjament cu scăzământ de 7 și jum . la sută; comisia opinează că furniturile trebuie respinse, totuși, adaogă comisia, ministrul, dacă voiește, le poate primi, însă numai cu un scăzământ de 40 la sută. D. ministru Slăniceanu, considerând *urgența* (acesta era calul de bătaie al ex - ministrului , în toate afacerile de acest fel, *urgența*), admite a se primi furniturile cu 20 la sută scăzământ . Contracțiul , d. Rosenthal, se plânge , protestează , dar sfârșește prin a se mulțumi și așa. La predarea furniturilor însă contracțiul începe iar să protesteze, să se plângă și să stăruie; *în urma stăruințelor contracțiului* , d. ministru consimte, după trecere de timp, a mai scădea scăzământul de la 20 la sută, la care se învoise și contracțiul , la 12 la sută. „Și cum s-au făcut, întreabă interpelatorul, aceste contractări , pertractări și subtractări ? Cu consimțământul Consiliului de Miniștri? Supusu-s-a cazul în Consiliul de Miniștri?" Nu. Toate acestea s-au făcut din propria și singura autoritate a d-lui ministru de război.

Iată acum cum stă și afacerea furajului cailor din Dobrogea. D. ministru Slăniceanu, spre a vedea în ce condițiuni s-ar putea face acest furaj , se adresează mai întâi la administrația Domenielor Statului și totodată întreabă și pe șefii de corpuri din Dobrogea cam în ce condițiuni se poate face furajul acolo? Șefii de corpuri telegrafiază către ministru, încunoștiințându-l că se însărcinează ei să facă acest furaj cu preț de 90 bani de cal. Deși în aceste telegrame și raporturi ale șefilor de corpuri se arată prețul de 90 bani de cal, care preț da mai multe avantaje chiar corpurilor, fiindcă puteau face economii, căci

acesta era prețul maxim, totuși d. ministru Slăniceanu decide ca să se pună în licitație furnitura furajului și, lucru curios, că, în referatul care-l face la Consiliul de Miniștri asupra aprobării licitațiunii , d. ministru Slăniceanu, *nu zice nici un cuvânt de existența acestor raporturi!* Se aprobă dar licitațiunea pe 1 lei și 12 bani de cal; dar se aprobă nu pe 5 trimestre , *ci numai pe 3 trimestre* și contractul se încheie în urma acestei licitațiuni pe 3 trimestre , *conform hotărârii Consiliului de Miniștri*. Expiră termenul. Raporturi din nou ale șefilor de corpuri, cari spun că se însărcinează dânsii cu furajul, fiindcă este o deosebire mare. Iată ce se găsește chiar în dosarele Ministerului de Război. La 1879 furajul n-a costat decât 89 de bani de cal și, de la 89 de bani cât a costat în 1879, acum se urcă la 1 leu și 12 bani de cal. Cer corpurile să facă ele aprovizionarea furajului și cu toate acestea, d. ministru Slăniceanu, *fără avizul prealabil al Consiliului de Miniștri, din propria d-sale autoritate, fără o nouă licitațiune*, prelungește contractul pe care-l avea încheiat cu d. Saniel Marcus , ginerele *d-lui Rosenthal*, același d. Rosenthal de care se vorbește mai sus.

Toate acestea sunt fapte pozitive, pe cari d. ministru Slăniceanu nu le putea contesta și nici n-a încercat să le contesteze , dosarele fiind de față. Senatul, credem, a fost prea indulgent cu d-sa votând moțiunea Grădișteanu: incorectitudinea vădită a d-lui ministru Slăniceanu, ca să întrebuițăm un eufemism , ar fi trebuit să-i atragă ceva mai mult decât un vot de blam.

[7 iunie 1881]

["„VOTUL DUREROS AL SENATULUI» ..."]

Votul dureros al Senatului a lovit pe un ministru onest care desigur este vinovat numai fiindcă-a comis marea greșală d' a urma corintele relei tradițiuni. . . Furniturile ce se primesc sunt totdeauna rele ; ministrul *onest* este bănuît ; moralitatea publică este greu lovită. („Românul" de la 6 iunie 1881).

Nu vom face desigur considerații de filozofie morală cu redactorii „Românului". Pentru d. C.A. Rosetti, ca și pentru breasla patrioților de industrie în genere, a capitaliza în zeci de mii de galbeni un vot al unei Adunări care n-a fost nici când lege, în pensie reversibilă, e ceva onest; a trăi de pomană din pensia monarhiei ereditare și a bea în sănătatea Republicei Române, e onest; a escrie , fiind la putere și având perceptorul la dispoziție, o subvenție

națională de 1 000 000 franci, la care de voie, de nevoie oricine are deraveri cu fiscalul, se vede silit să subscrie lucrul onest; a trece la ordinea zilei peste scabroase afaceri e onest; în fine — în special pentru onor. d. Slăniceanu — a face un scăzământ și mai mare decât cel propus de comisie e onest.

Judecând lucrurile atât de elastic cum obicnuiește ziarul guvernamental și numind oneste procedurile cele mai incorecte și cari dau loc la bănuieli întemeiate, am ajunge a acoperi orice fapte cu fraza că oameni onești le-au comis împinși de un corinte nenorocit și că orice dezaprobare a lor e un vot dureros.

Serdaru, întemnițat la Odessa, ne scrie că el era un om onest. Tot ce făcuse era că împrumutase bani fără dobândă, pe care avea de gând să-i dea îndărăt mergându-i afacerile bine. Sunt sigur, zice acest om onest, că s-ar fi găsit și advocați și gazete liberale în România cari să-mi ia apărarea și să arate că ideile mi-a fost cele mai bune. La această îndreptare m-a împiedicat un locotenent de dorobanți, care m-a descoperit în Odessa.

Drumul de fier Cernavoda — Constanța costa 9 milioane. De când d-nii Grant, C.A. Rosetti și tovarășia au îndrăgît răscumpărarea acestui drum el costă 17 milioane, adică cu 8 milioane mai mult. E cam scumpă onestitatea d-lui C.A. Rosetti, dar când e vorba de opt milioane [î]și arată arama.

D. C.A. Rosetti e desigur un om onest.

Dar onestitatea onor. d. Slăniceanu în special se mai dovedește și dintr-altceva.

Furajul în București costă pentru un cal 94 bani, în București unde, precum se știe, nu sunt fânețe în mijlocul orașului. În Dobrogea, țară foarte bogată în pășune, unde pasc

sutele de mii de oi ale mocanilor, furajul costă 1 franc 12 bani de cal, conform contractului pe care onestul ministru l-a încheiat cu onor. Saniel Marcus, ginerele onor. Rosental, cel cu furniturile cari au atras votul de blam.

Dar mai iată un act, necunoscut Senatului, la care au participat toate onorabilitățile fostului cabinet.

Fabrica din Witten fusese amendată cu suma de 201555 lei pentru nepredarea în timp a armelor contractate.

Consiliul de Miniștri, prezidat de d. Ioan Brătianu, face următoarea încheiere:

În ședința sa de astăzi, luni 12 ianuarie 1881, luând în deliberare referatul d-lui ministru de război no. 57 decide:

Art. 1. Se autoriză d. ministru de război a restitui fabricii de arme din Witten suma de lei 201 555 cu care se amendase pentru nepredarea în timp a armelor contractate cu Ministerul de Război.

Art. 2. În cursul exercițiului anului 1880 — 1881 se va restitui acelei fabricii suma de lei 90000 de cari dispune administrația războiului; iar restul de 111555 lei se va restitui după punerea în aplicare a bugetului pe anul 1881 — 1882.

Semnați : I. Brătianu, Dabija, D. Giani, Slăniceanu, B. Conta, B. Boerescu.

Cum și de ce s-a restituit această amendă, luată în mod regulat pentru întârziere, nu știm. După a noastră părere însă votul dureros al Senatului ar fi putut lovi și pe alți miniștri onești, fiindcă au comis marea greșeală de-a urmări *corintele* relei tradițiuni. În afacerile Rosental și Saniel Marcus d. general Slăniceanu a uitat, se vede, că cineva nu face în România asemenea lucruri *singur*. Dacă d-sa s-ar fi informat de mai înainte cu ce anume elemente are a calcula în majoritatea Parlamentului și pe cine are a atrage și interese în afaceri de soiul acesta, [î]l asigurăm că onor. Senat ar fi trecut peste interpelarea din urmă ca peste-o cestiune de regulament, la ordinea zilei pur și simplu, precum a mai trecut în alt timp peste scabroasele afaceri de pe cari mucenicul ridicase cu neprihănită sa mână un colțuleț al vălului. După trista experiență pe care a făcut-o i-am recomanda ca, în retragerea sa involuntară, să cultiveze mai intime legături de prieteșug cu d-nii C. A. Rosetti, Carada, Costinescu, oțeliți în luptele pentru patrie și pentru țâțele bugetare. De la acești trei crai de la răsărit, de la acești magi filozofi atât de abili în arta pietrei filozofale, în arta de-a preface patru clase primare, poezii neogrecești și un curs de violoncel în sute de mii de franci, naivul ex-ministru va deprinde cunoștința lumii și cum trebuie să se poarte cineva pentru ca, cu afaceri și mai gogonate în spinare, să scape de neplăcerea voturilor de blam.

[9 — 10 iunie 1881]

[„ÎN NUMĂRUL TRECUT AM PUBLICAT ...”]

În numărul trecut am publicat un articol intitulat *Răscumpărarea liniei Cernavoda — Chiustinge*. Observăm că acest articol e traducerea unei mici broșure ce a apărut în limba franceză și care se datorește penei unui bărbat

special și cu totul competent în materie, din care cauză atragem atenția senatorilor și deputaților asupra-i. Ar fi bine de ex. dacă, abstracție făcând de orice alte considerații, s-ar repeta *votul dureros* și în fața răscumpărării unei linii ce mai alaltăieri costa 9 milioane și acum costă ca din senin 17 milioane.

[9 — 10 iunie 1881]

[„FĂRĂ A AVEA DARUL...”]

Fără a avea darul unei mari prevederi, am spus că ministrul Dumitru Brătianu va fi de scurtă și neînsemnată dăinuire. Neînsemnat prin compunere, nedistingându-se prin vederi politice nouă sau fertile, înjghebat din aceleași elemente aproape pe cari viziriatul

lui Aristid al d-lui Grădișteanu le uzase în treizeci și opt de compuneri și recompuneri, cabinetul nu avea nici amici, nici adversari. El plutea ca frunza pe apă pe valurile apetiturilor ascunse a oamenilor de afaceri ale partidului, fără ocrotire la furtunile ambițiilor acelei aristocrații novissime de vânători de minister a căror necunoștință de afacerile țării și nepăsare de binele public nu află pereche decât în setea neînfrânată de a-și lustrui o zi neînsemnata lor personalitate în razele marilor demnități ale statului.

D. Dumitru Brătianu au avut nepilduita sinceritate de-a spune că în țara aceasta nu mai există oameni onești, de-a amenința pe cei răi cu temnița, pe cei rău nărași cu carantina. D-sa, care părea a-și fi făcut o misiune din estermnarea relelor, cade acum. Cine rămâne în locu-i? Neapărat cei ce după a sa opinie merită temnița și carantina. Nu noi o zicem aceasta; d. Dumitru Brătianu, acel care după expresia „Românului” nu s-a îndoit niciodată că în ideile liberale e mântuirea României, acel om care a rămas pururea fidel drapelului său, acela, nu altul, a confirmat despre partidul demagogic ceea ce noi zicem și repetăm de un șir de ani încoace.

Și oare nu e natural aceasta? Poate un partid demagogic să fie altceva decât exploatatorul intereselor publice?

Mulțimea asta de oameni fără învățătură de carte și fără avere, care nu se poate ocupa cu nici o meserie productivă și care și-a făcut din politică o speulă, poate ea să trateze negoțul ei de fraze altfel decât oricare precupeț? Precupețul cată să ia din bunurile reale ce le debitează câștigul cel mai mare posibil; negustorii de principii și de vorbe privesc interesele publice ca obiecte ale câștigului lor zilnic și vor căuta să scoată din debitarea lor oricât de mult. Ce minune dar că demagogia română vede, ca oricare altă demagogie, un mijloc de îmbogățire și de bun trai în politică, ce minune iar dacă, neînfrânată de nici un control de sus, de nici unul de jos, [î]și râde de neputințioasele amenințări cu umbra ori cu carantina ale unui Dumitru Brătianu și, la ocazie, [î]i arată ușa?

Și cu ce amară ironie i-o arată? Aceluiași ministru care a intrat în prosceniul politic cu protestațiuni de moralitate [î]i aruncă în față furniturile Goldental și furajul Saniel Marcus cine? Același orator care-a propus trecerea pur și simplu la ordinea zilei peste un scandal și mai mare decât acesta, peste scabroasele afaceri de pe cari mâinile neprihănite ale mucenicului ridicaseră un colțuleț al vâlului.

Și-n ce chip s-a dat prezidentului Consiliului concediul involuntar? D. Grădișteanu i-a dat ieri în Senat a înțelege că serviciile aduse țării pe malurile Bosforului, în molaticul și ademenitorul Bizanț, sunt mult mai apreciable decât cele problematice, aduse de pe ingratal fotoliu de ministru.

Și să nu se crează că suficiența membrilor majorității se mărginește la atâta. Nu.

Deodată cu dezaprobarea cabinetului acestuia, d. Petre Grădișteanu și-a permis a pretinde de la Coroană ca pe d. Ioan Brătianu să-l cheme la prezidenția Consiliului. Noi știm, și cu noi oricine, că singurul chip în care Coroana, această putere a statului, se poate consulta cu Corpurile legiuitoare, o altă putere, este adresându-se la prezidenții acestor Corpuri și cerându-le opinia. Ca un singur deputat sau un singur senator să se improvizeze de la sine în reprezentant al majorității, ceea ce prezidentul Camerei se consideră a fi, și să se improvizeze în așa calitate în fața Coroanei, în public, este o procedere a cărei cuviință socială, nevorbind de ilegitimitatea ei, trece dincolo de marginile unei aprecieri serioase și reci. Naturile fericite ar râde, cele mai puțin vesele se indignează.

Dar atunci de ce nu se propune acest unic reprezentant al majorității totodată ca ministru prezident la externe în locul d-lui Dumitru Brătianu? Fără îndoială lumea diplomatică, domni și doamne, s-ar grăbi a-i vizita prânzurile și seratele. Aceasta se cuvenea s-o facă, iar nu să propuie pe altcineva Coroanei.

Ce 'nsemnează această manieră de-a ignora orice margini puse de cuviință și de legi? Dacă sub Carol îngăduitorul se pot multe, nu trebuie să uităm că îngăduința este o calitate pasivă și că ea nu ne poate da măsura

suficienței cu care cineva poate abuza de ea.

O altă necuviință parlamentară e purtarea d-lui Dumitru Ghica ca prezident al Senatului.

D-sa poate foarte bine să se intereseze în cestiunea răscumpărării liniei Cernavoda — Chiustenge; aceasta e obiceiul pământului . Dar asta nu-l oprește ca, de ochii lumii, să păzească cel puțin formele esteriore ale unei discuții parlamentare posibile.

E regula generală că un Corp legiuitor nu poate discuta nimic pe cât timp pe banca ministerială nu este măcar un singur reprezentant al cabinetului. Cu drept cuvânt . Puterea legiuitoare nu poate dispune fără ca cea executivă să se 'nvoiască cu dispozițiile ei, de vreme ce aceasta a răsărit din cea dendăi . Cu cât mai puțin se poate întâmpla aceasta când ministrul declară că s-a retras cabinetul și că nu ia răspundere nici pentru proiectele pe cari le-ar vota Senatul, nici pentru moțiunile lui. Și care ministru o declară aceasta? Cel mai interesant, al lucrărilor publice, care are și el o vorbă de zis în proiectul Cernavoda — Chiustenge ce interesează apetiturile d-lor Dim. Ghica, C. A. Rosetti, Grădișteanu ș.a.

Așadar cameleonul politic care, de astă dată ca partizan al d-lui C.A. Rosetti, prezidează Senatul ar face bine să nu mai acorde cuvântul pentru ca amicul său, d. Grădișteanu, să primejduiască cu propunerile d-sale, făcute în afară de toate uzurile parlamentare, puțină vază pe care *pro forma* măcar mai trebuie s-o păstreze un Corp legiuitor. Se poate ca prezidentul universal al tuturor societăților din lumea sub- și suprasolară să ne răspundă și nouă că un om atât de versat întru ale prezidențiilor nu are nevoie de lecții în materia aceasta. În adevăr, în nici o materie din lume nu se cade ca cineva să-și pună mintea cu oamenii în cari nimic nu mai e de dres .

Dar o facem pentru a aproba opoziția, care a părăsit Senatul îndată ce prezidentul a mai dat cuvântul d-lui Grădișteanu în contra tuturor uzurilor parlamentare, prefăcând acest Corp într-un convent care discută, în afară de guvern, până și prerogativele Coroanei.

Nu doar că am spera cumcă prin păzirea formelor parlamentare linia mai sus numită nu se va răscumpăra. Din contra. Ministerul viitor merită de pe acum numele de *cabinetul Cernavoda — Chiustenge și-l va justifica*.

Dar graba cu care oamenii de afaceri din Parlament urmăresc diferența de opt milioane cu apetituri străine de răscumpărarea propriu zisă , graba aceasta e un semn de lipsă de pudoare care ne dovedește că, corupția din țară au ajuns la gradul cinismului , la gradul de-a se considera pe ea însăși ca un merit.

[10 iunie 1881]

[„CABINETUL CERNAVODA CHIUSTENGE S-A FORMAT ..."]

Cabinetul Cernavoda chiustenge s-a format deja. Prezenția Consiliului, conferită d-lui Ion Brătianu, asigură succesul acestei afaceri. Lucrul fiind de astă dată foarte gingaș și bătându-se prea mulți patrioți pe împărțeala diferenței de opt milioane, d. C. A. Rosetti, reversibilul , onestul, sincerul , patriotul, se vede dator a intra asemenea în cabinet pentru a stâmpăra turma nemulțumiților.

Daca ministeriul Dumitru Brătianu nu întâmpina nici simpatii nici antipatii , noul cabinet Ion Brătianu e de natură a trezi cea mai adâncă neplăcere a țării. Venit la putere numai în vederea unui gheșeft , neavând nici o țintă serioasă în afară ori înlăuntru, compus, c-o neînsemnată excepție, din persoane cari au avut ocazie de a-și dovedi universală lor incapacitate pe terenul vieții publice, acest cabinet e un ragout , putrifecat de mult în părțile lui și încălzit pentru a se putea fierbe în el și stârvul unor alte scabroase afaceri.

Aristid al d-lui Grădișteanu, după turc și pistolul, după un Cato de așa mutră și Aristidul corespunzător , primește din nou să acopere cu mantaua sa degetele lungi ale partizanilor și apucăturile lor.

Despre fostul președinte al Camerei, actualul ministru de interne, țara are o opinie formată de mult. Stigmatizat cu epitetul de „hidoasă pocitură ” de către cel mai mare scriitor al României, numit „geniul rău” de către chiar ai săi, acest vlăstar vițios și . . . onest al rădăcinilor fanariotice din țară e o garanție îndestul că signatura noului cabinet și a activității lui politice va fi vițil și cinica malonestitate.

Introducătorii lui Stroussberg, patronii afacerilor Warszawski — Mihălescu, rectificatorii în minus ai hotarelor

noastre, precupeții oștirii, împământătorii străinilor, galopinii răscumpărărilor ce ne pot promite pe viitor decât ceea ce au făcut în trecut? Noi Stroussbergi vor răsări din pământ , cine știe ce precupeție de hotare ne mai așteaptă, cine știe ce răscumpărări , ce întreprinderi patriotice, ce risipă și ce mizerie?

Obicinuiți a vedea curgând din acest izvor toate relele câte s-au grămădit pe poporul acesta de douăzeci de ani încoace, așteptăm scoaterea la mezat a tuturor intereselor publice a României și adjudecarea lor asupra a tot ce țara are mai corupt și mai ignorant. Am spus că România a devenit, în urma domniei roșilor, o mlaștină în care se scurge tot ce e material și moral putred în câteșipatru unghiurile lumii. Cabinetul C.A. Rosetti este eflorescența acestei mlaștini, „hidoasa pocitură” e bobocul ce stă să înflorească din mijlocul foilor unei plante ce nu poate răsări decât din putrefacțiune . Țara legală era deja pe cale de-a fi asfixiată prin guvernarea roșie; asfixia se va consuma de-acuma înainte și mai repede și țara va deveni o moștenire definitivă și inalienabilă a cavalerilor de industrie și a naturilor catilinare.

Cât despre cestiunea Dunării, compromisă deja sub cabinetul Brătianu — Boerescu, ea se va îmbolnăvi și mai rău sub Brătianu — Rosetti. Spre a-i da o soluțiune conformă cu promisiunile făcute vin la minister în ajunul vacanțelor Parlamentului pentru ca, în timpul sezonului mort, s-o decidă pe cale diplomatică fără a consulta Parlamentul. Acesta, adunat la toamnă, se va trezi în fața unui *fait accompli* și se va mulcomi prin izvoare bugetare. Aceasta e calea pe care s-a introdus Stroussberg; tot pe aceasta va veni precupețirea Dunării.

[11 iunie 1881]

[„NOUL MINISTER A CITIT IERI...”]

Noul minister a citit ieri în Corpurile legiuitoare programa sa, de I.C. Brătianu în Senat și d. C. A. Rosetti în Cameră. Iată acea programă:

Guvernul care se prezintă astăzi dv. vă este dinainte cunoscut. Vederile noastre ale tuturor sunt acelea cari, în anii din urmă, au inspirat lucrările majorității reprezentațiunii naționale. Nu credem dar necesar să vă aducem un program.

Vom continua opera începută împreună cu dv., a întăririi statului român și a dezvoltării economice a țării. Mai cu osebire ne vom sili să introducem în toate ramurile serviciilor publice îmbunătățirile reclamate, ca astfel autoritatea publică, printr-o strictă aplicare a legilor, să ocrotească deopotrivă și cu nepărtinire interesele legitime ale tuturor .

Deplina armonie de idei a membrilor guvernului vă, este o garanție că vom mănține în lucrările noastre o absolută unitate de acțiune. Dându-vă această asigurare, vă cerem, d-lor, concursul dv. spre a putea utiliza cele din urmă zile ale prezentei sesiuni.

Mai multe incidente s-au petrecut ieri în Cameră după citirea programei ministeriale. Cel mai însemnat dintre acestea este alegerea noului prezident al Adunării. D.P. Buescu, considerând că fotoliul prezidenției Adunării nu poate rămâne vacant , mai cu seamă în ajunul închiderii sesiunii, propune să se procedă imediat la alegerea prezidentului. După o consultare de câteva minute se procede la alegere și rezultatul votului este acesta: 70 votanți , 8 bile albe, 61 voturi pentru d. D. Brătianu, 1 vot pentru d. Chițu (d. Chițu votase). D. Dum . Brătianu, ocupând fotoliul prezidențial, ține următoarea cuvântare , pe cât de duioasă atât de naivă, care arată, adâncă și legitima d-sale mahnire pentru maltrătarile ce a trebuit să sufere zilele acestea:

D-lor deputați, balotat , împins, respins de valurile unei mări agitate , iată-mă *aruncat* pe fotoliul prezidenției . Facă cerul ca nouă furtuni să nu se mai ridice *ca să mă azvârle* , fără a fi putut face nici bine, nici rău, și de pe *această, stâncă* cu strigătul : *Nu mai merge!* Mai mult nu pot să vă zic; mi-e teamă să nu-mi scape vreun cuvânt care, *slabi cum suntem* , să mai adaoge la slăbiciunea noastră.

Pentru aceleași motive n-am anunțat eu însumi Corpurilor legiuitoare demisiunea ministeriului ce am prezidat; căci *mi se spusese că eram amenințat să mi se dea un vot de blam și mi-a fost teamă că, în aprinderea de care aș fi putut fi cuprins, fără voie-mi , să apuc înainte și să deviu eu acuzatorul* .

D-lor deputați, vă mulțumesc din inimă și vă *felicit* de alegerea ce ați făcut *în persoana mea*. Vă, mulțumesc pentru că mi-ați făcut onoarea să mă credeți capabil de a garanta imparțialitatea în dezbaterile și lucrările noastre. (*Aplauze*).

Vă felicit pentru că ați manifestat această voință și cutez a zice că nu v-ați înșelat dându-mi sufragiile dv. Puteți

fi siguri că nu voi căuta nici în dreapta, nici în stânga, nici în sus, nici în jos. Voi căuta totdeauna drept înainte, căci astfel sunt făcut; și nimeni, nimic nu mă va putea face să mă schimb, pentru că eu însumi n-aș putea reuși a-mi schimba natura. (*Aplauze*).

D-lor deputați, *să nu ne facem iluziuni; situațiunea este foarte gravă, pericolul este mare și este cu atât mai mare* că el vine de la noi înșine, *de la reprezentațiunea națională*. Un om însemnat, și care nu este amestecat în luptele noastre, îmi zicea, sunt două zile: „Ce faceți? Nu vă gândiți că prin neînțelegerile voastre nejustificabile pierdeți frumosul capital, tot creditul de care ne bucurăm astăzi: faceți pe Europa să creadă că marile fapte ce am săvârșit nu sunt decât un joc al norocului și că, *îndată ce am devenit stăpâni pe destinele noastre am arătat că nu suntem decât un putrigai care se macină și se preface el singur în țărână ?*” Nu o ascund; cele petrecute în zilele acestea *m-au făcut să sufăr mult; sufăr și voi suferi toată viața mea*. Nu credeți că pentru aceasta voi lua lumea în cap și-mi voi părăsi țara; din contra, singura mângâiere la durerea mea este că zvârcoliturile din zilele trecute m-au făcut să simț mai mult trebuința și datoria ce am de a rămâne în mijlocul dv. Voi căuta să uit sau cel puțin să năbușesc în mine resimțimintele mele și voi da tot concursul meu celor ce vor lucra pentru binele și întărirea țării noastre. Voi ști să-mi fac datoria chiar cu prețul vieții mele, căci ea aparține țării care mi-a dat-o. (*Aplauze*).

Încă o dată, să nu pierdem un minut; să ne aplicăm cu tot dinadinsul a ne da bine seamă de gravitatea situațiunii și de ceea ce avem să facem și să ne punem cu toții, cu seriozitate, cu bărbăție, pe lucru, românește; căci de vom continua a ne învârti în loc, a ne mina și a ne sfâșia unii pe alții, desigur vom cădea, vom cădea mai curând decât ne-am rădicat și căderea noastră va fi ireparabilă, va fi o cădere rușinoasă. (*Aplauze*).

Acestea sunt cuvintele, în adevăr dureroase, pe cari bătrânul liberal, d. Dum . Brătianu, a crezut de cuviință, spre a-și scoate puțin focul, să le pronunțe ocupând fotoliul ce i-l confereau aceia ce în zilele din urmă îl maltrataseră într-un chip atât de neomenos. D. Dum . Brătianu nu a putut avea tăria de caracter să refuze acest fotoliu, această fisă *de consolație*; este o consecință a caracterului d-sale, prea sincer, prea slab și prea naiv, care trebuia să-l facă aceea ce se numește (să ni se permită cuvântul puțin cam trivial) o „giurgiună” în mijlocul atâtor tacâmuri de „patrioți” înfierbântați de perspectiva unei strălucite afaceri cum este răscumpărarea Cernavoda — Chiustengea, la a cărei realizare d. Dum . Brătianu ar fi voit să se opună ca prezident de consiliu. Pe „stânca prezidențială unde este azvârlit”, d. Dum . Brătianu nu va avea cel puțin să sufere decât luări peste picior, așa, din când în când, cărora le-a făcut ruptura chiar ieri d. C.A. Rosetti. Răspunzând, ca ministru de interne, la o interpelare a d-lui Maniu în privința unui scandal administrativ de la Dorohoi, d. C.A. Rosetti „aduce laude guvernului *ilustrului* domn Dumitru Brătianu”. Măine poimăine un secretar spiritual și iubitor de farse, de ex, d. Poroineanu, îl va gădila pe ilustrul domn cu un pai pe la ureche, ca să-l facă a se apăra de muște, pentru petrecerea confrăților liberali.

•

Senatul s-a ocupat ieri cu proiecte de lege de o importanță secundară. Camera a dat un vot nul, din cauza nesuficienței numărului deputaților, asupra proiectului de lege privitor la înființarea de docuri și magazii de întrepozit, readus de la Senat cu mici modificări.

[12 iunie 1881]

[„E COMEDIE ?...”]

E comedie? E adevăr? Iată întrebarea ce și-o pune toată lumea în fața evenimentelor parlamentare. D. Dumitru Brătianu este el sincer în alocuțiunile lui, crede în adevăr că e cu putință de-a corige pe roșii prin discursuri energice aruncate din când în când în public sau e o păpușă cu un resort foarte simplu pe care roșii și-l pun în cap pentru a-l lua peste picior și a-și bate joc de un om bătrân ?

Discursul scurt și caracteristic cu care d. Dumitru Brătianu și-a inaugurat suirea pe scaunul prezidențial al Adunării deputaților merită a fi relevat din acest îndoit punct de vedere.

Facă cerul ca nouă furtuni să nu se mai ridice, ca să mă asvârle fără a fi putut face nici bine, nici rău și de pe această stâncă, cu strigătul: *Nu mai merge*.

Mai mult nu pot să vă zic : *mi-e teamă să nu-mi scape vreun cuvânt care, slabi cum suntem , să mai adaoge la slăbiciunea noastră.*

Evident că aci e vorba de slăbiciunea partidului roșu, a cărui rămânere la putere sau cădere atârnă de un cuvânt pe care cei cunoscători de taine ar putea să-l scape, căci d. Dumitru Brătianu urmează astfel:

Pentru aceleași motive (pentru a nu adăoga slăbiciunea) n-am anunțat eu însumi Corpurilor legiuitoare demisiunea ministeriului ce am prezidat; căci mi se spusese că *eram amenințat de un vot de blam* și mi-a fost teamă că, în aprinderea de care aș fi putut fi cuprins, *să apuc înainte și să deviu eu acuzatorul.*

Va să zică d. Dumitru Brătianu, departe de a fi meritat vreun vot de blam (părere ce-o împărtășim și noi de vreme ce nu știm nici pentru ce a venit, nici pentru ce s-a dus), dacă apuca înainte, ar fi devenit acuzatorul majorității. Se știe că acuzarea sa în esență este că nu mai există oameni onești în țară și în Parlament, că hoții merită pușcăria, precupeții intereselor publice carantina.

Să nu ne facem iluziuni, continuă bătrânul politician , situațiunea este foarte gravă, pericolul este mare și este cu atât mai mare că el vine de la noi înșine, de la reprezentațiunea națională.

Așadar această Adunare a pus țara într-o situație foarte gravă, într-un mare pericol. Fără a cunoaște acest pericol, lăsăm tot pe vorbitor să-l caracterizeze :

. . . faceți pe Europa să crează că marile fapte ce am săvârșit nu sunt decât un joc al norocului și că, îndată ce-am devenit stăpâni pe destinele noastre, am arătat că nu suntem decât un *putrigai* care se macină și se preface el însuși în țărână .

. . . Căderea noastră va fi ireparabilă, va fi o cădere rușinoasă.

Am vorbit atât de mult de partidul roșu și de individualitățile cari-l compun încât mărturisim că uneori simțim că ne-a sleit dicționarul și nu mai aflăm expresii cari să 'nsemneze într-un chip nou corupțiunea adâncă care s-a 'nrădăcinat în acest partid. Ostenește în adevăr cineva descriind tot aceleași naturi californiane cari consideră avutul public și interesele țării ca pe o mină bună de exploatat.

Cu totul alta e considerația ce ni se impune acum. Neamaimirându-ne de-a vedea reâmpătrându-se regimul Mihălescu — Warszawsky cu toate atrocitățile lui, cum nu ne-am mira dacă am vedea pușcăria devenind Parlament și Parlamentul pușcărie, așteptăm o îndreptare nu de la admonițiunile și plângerile d-lui D. Brătianu, ci de la natura lucrurilor. Nu e în natura lucrurilor ca un sistem în care specula intereselor publice e principiu de guvernământ să se poată perpetua. Putregaiul de care vorbește prezidentul Camerei se macină în adevăr și se preface singur în țărână . E o iluzie a crede că ceea ce e putred, pe deplin putred, se mai poate sanifica . De-aceea, auzind că mucenicul afacerilor Warszawsky a redevenit director la Interne sub reversibilul domn C.A. Rosetti, am avut cuvânt a zice că acest guvern, pretins nou, e putrificat de mult în toate părțile lui și nu ne-am mirat văzând pe fratele ministrului - prezident confirmând zisele noastre de la înălțimea fotoliului de prezident al Adunării.

Altăceva ne preocupă. D. Dumitru Brătianu vorbește de o situație grea creată țării, de un mare pericol în care ea plutește, cu atât mai mare cu cât el vine de la ... *reprezentațiunea națională.*

Care este acest pericol? Poate crede cineva că putregaiile , că hoții maturi pentru pușcărie și speculanții buni de carantină pot schimba situația gravă și pot abate pericolul cel mare ce ne amenință? Desigur nu.

Dacă d. Dumitru Brătianu este în adevăr ceea ce se pretinde, dacă „caută drept înainte și este astfel făcut că nimeni, nimic nu-l poate schimba" atunci e de datoria sa să vorbească, să spună în ce consistă acea situație grea, acel pericol.

Altmintrelea nu suntem deloc dispuși de a-l lua la serios. E adevărat că partidul său propriu și-a bătut joc de el, chemându-l din Constantinopol spre a-l pune în frunte și amenințându-l apoi, fără nici o cauză parlamentară, cu un vot de blam pe care d-sa l-a evitat; e prea adevărat că d-sa i-a amenințat cu pușcăria și carantina, dar toate acestea n-ar ridica evenimentelor caracterul lor comic. Permite-ne a rămânea în terminologia sa proprie și a-i spune că protestațiunile sale de moralitate, cari nu sunt destul de puternice pentru a-l face să vorbească, seamănă mult cu purtarea bisericooasă și actele de caritate ale unei „gazde de hoți" carele, cu tot disprețul ce-l afectează pentru protejații săi, nu se rușinează de-a se pune în fruntea lor și de-a-i acoperi cu vaza sa politică.

De astă dată să nu ni se zică că exagerăm. Epitetele cu cari se gratifică roșii în familie, titlurile de hoți, speculanți ai intereselor publice, putrigai cu cari se onorează între ei dau desigur drept unei foi opoziționale de a le

întrebuința asemenea și justifică întrebuițarea lor în trecut.

Vorba e că, dacă aceste adevăruri se zic odată, ele să nu fie zise fără nici un folos și fără un rezultat binefăcător.

[13 iunie 1881]

[„AM DAT SEAMĂ LA TIMPUL CUVENIT...”]

Am dat seamă la timpul cuvenit despre mișcarea alegătorilor români din Transilvania și Țara Ungurească în fața alegerilor încurânde pentru Dieta (Camera) din Pesta. Se știe că, în privirea atitudinii românilor, conferența din Sibiu a hotărât ca cei din Transilvania să se abțină de la alegeri, de vreme ce țara stă sub regimul unei legi electorale excepționale, iar românii din Țara Ungurească și din Banat să ia parte la ele, de vreme ce dincolo de Munții Apuseni ai Ardealului legea electorală în vigoare e cea comună ungurească. În urmarea acestei hotărâri, mișcarea electorală în banatul Temișorii și în foasta graniță militară e vie. Alegătorii din Lugoj a propus candidatura d-lui Alexandru Mocioni de Foen.

Acest bărbat politic, cunoscut pentru înalta sa onorabilitate, a declinat însă deocamdată această onoare, întemeiat pe convingerea că o tranzacțiune cu ungurii e pentru moment imposibilă. Punctul său de vedere, dovedind o cugetare vastă și adâncă asupra întregii dezvoltări a Ungariei, merită a fi comunicat cititorilor noștri. Mocioni e convins că exigențele unui stat modern, economicește neatârnat, onest administrat, c-o justiție incoruptibilă este cu totul incompatibil cu idealul unui stat național, exclusiv unguresc, precum [î] urmăresc politicianii maghiari. Sau urmăriți, zice el, realizarea unui stat național, dar n-o puteți face decât în socoteala bunei admnistrații și a justiției, ba în socoteala neatârării patrii chiar, sau voiți un stat economicește neatârnat, bine administrat, moral, și atunci cată să-l voiți *poliglot*, precum e prin natura lui. Fiind însă că e peste putință de a face pe unguri accesibili la convingerea prin argumente logice, Mocioni [î]și rezervă onoarea de a fi ales și de-a lua parte la tranzacțiuni serioase, cari atunci vor fi cu putință.

Lăsând să urmeze textul alocațiunii d-lui Mocioni, putem felicita pe românii bănățeni că au între ei un bărbat c-o atât de înaltă cultură și așa de largi vederi, chiar dacă facem abstracție de la atitudinea sa politică.

[13 iunie 1881]

[„DACA ÎNTRE FURNIZORII ...”]

Daca între furnizorii Ministerului de Război precumpănesc elementele semitice Mendel, Gottlieb, Goldental, Saniel Marcus, Litman, Low, la administrația căilor ferate întâmpinăm, pe lângă Mărgăritești, alte elemente etnice interesante. Publicăm mai la vale denunțarea unei nouă afaceri, puse la cale de d. Fălcoianu, dacă nu pentru altceva măcar pentru a dovedi că guvernul roșu, cu toate disidențele lui, e omogen în privirea manipulării banului public și că există o mare trăsătură de unitate în tot partidul, începând de la pensia reversibilă conferită d-lui C.A. Rosetti pentru panglicărie politică și terminând cu furnituri de unelte de drum de fier conferite doftorilor de dinți. Vivant sequentia!

[14 iunie 1881]

[„CABINETUL NO. 40 ...”]

Cabinetul no. 40, venind la putere, a declarat prin gura șefilor lui că nu are nevoie de nici un program, căci acesta e cunoscut demult, de la Anadan babadan cum ar zice povestea vorbeii. Pricepem foarte bine ca șefii partidului

roșu să se sfiască a veni c-un program, căci unul asemenea, dacă nu consistă din fraze banale și din generalități deșerte, obligă pe cei ce-l pun înainte la un sistem politic și un sistem e totdeauna contrariu politiceii de expediente și de gheșefturi proprie partidului apetiturilor. Punctul comun care-i unește pe roșii, nervul comun de viață nu sunt principiile, pe cari nici le au, nici le-a expus vreodată, ci apetiturile. Din momentul în care se găsește un obiect comun acestor apetituri, un folos bănesc oarecare ce se poate împărți, roșii sunt indisolubili ; îndată ce obiectele ce aprind apetituri se împuținează sau dispar începe iar dihonnia între patrioți.

După atâtea zvârcoliri , cari datează de la deschiderea Parlamentului, vedem deodată că la finele sesiunii se votează mari și importante proiecte cu iuțea drumului de fier. Ambițioșii de ieri au redevenit simpli votatori; „sus băieți, jos băieți"! iată parola zilei. De ce asta? Pentru că e grasă coada sesiunii, pentru că Cernavoda — Chiustenge cu diferența de opt milioane e la mijloc, iar cointeresele la aceste afaceri, onor. C.A. Rosetti, e ministru de interne, ceea ce ne-ar fi făcut așteptat ca cumnatu - său să fie la Lucrări Publice. Dar nu se poate, pentru că nu e român. Nici d. C.A. Rosetti nu e român, dar e din nefericire cetățean român, calitate ce în mâinile unui străin fin și panglicar din natură devine un izvor de câștiguri reversibile și nereversibile . Calitatea de cetățean e suficientă în țara noastră pentru ca mucenicul să aibă dreptul a mână pe țărani dincolo de Balcani sub sulita căzăcească , e suficientă pentru a face din Pișca, Giani și Carada oameni de stat.

În momentul în care un interes material îi înregistrează pe patrioți sub drapelul „hidoasei pocituri " și când toată politica și tot parlamentarismul consistă în mașinală ridicare de mâni , „Românul" ne spune că d-lor au puterea de la națiune și de la încrederea suveranului și că nu trebuie s-o părăsească decât atunci când națiunea și suveranul le vor refuza încrederea.

Fără îndoială. Încrederea formală a suveranului a avut - o d-l Brătianu și atunci când a introdus pe Strussberg și, din acest punct de vedere, câtă să admirăm chiar acea superfluență de încredere care se revarsă până și asupra prezidentului republicii de la Ploiești, asupra onor. Nichipercea și desigur că, tot în virtutea acestei încrederi , onor, mucenic Simeon Mihălescu e director al Ministerului de Interne.

Cât despre națiune, dacă sub ea înțelegem milionul de Caradale și de alți străini de ieri de alaltaieri cari s-au superpus poporului românesc, fără îndoială că d. C.A. Rosetti

se bucură de încrederea lor, de vreme ce le face treburile. Adevăratul popor românesc a devenit însă o turmă exploataată și dată în prada morții fizice de multele și variile fericiri cari au năpustit asupra-i.

Tocmai avem înainte-ne raportul general pe anul 1880, prezentat de dr. Flaișlen în numele cons. de igienă a orașului Iași, din care constatăm următoarele:

În cursul anului 1880

s-au născut creș[tini] 1165; izra[eliți] 1488

au murit creștini 1676; izra[eliți] 1059

-511 +429

avem dar la creștini un *minus* de 511, la izraeliți un *plus* de 429 indivizi.

Progresul repede al mortalității între români e un semn de bunătatea sistemului liberal, o dovadă de eselența regimului economic și politic sub care trăiește poporul românesc în zilele lui Carol îngăduitorul.

Aci în adevăr nu sânt nici frazele retorice ale d-lui Grădișteanu, nici finele interpretațiuni constituționale despre încrederea suveranului și a națiunii ce ni se dau zilnic de către cele patru clase primare care inspiră articolele de fond ale „Românului" : e un popor care moare de fericirea de-a fi guvernat de demagogie

Fără îndoială că regatul bizantino-iudaic C.A. Rosetti—Herșcu Goldner poate să aibă un mare viitor la gurile Dunării, dar acel viitor nu este al poporului românesc. Politica de concesi, înstrăinare, răscumpărări și datorii [1]și arată roadele ei în țifre statistice ce nu au pereche în nici o țară din lume, a cărei „prosperitate economică este vădită" cum zice oficiosul nostru.

E o vorbă că „sistemele trec, popoarele rămân". Iată contrariul, căci, ca la noi la nimenea. La noi poporul trece și sistemul patriotismului de industrie rămâne.

[15-16 iunie 1881]

[„CA DE REGULĂ SE GRĂMĂDESC..."]

Ca de regulă se grămădesc și acuma la coada cea grasă a sesiunii o sumă de proiecte de legi importante pe cari votatorii patrioți le regulează prin ridicare de mâni, fără a le pricepe, fără a fi în stare de-a le pricepe chiar. Cu graba drumului de fier se votează plata datoriilor Societății Acționarilor căilor ferate române, contractate după ce Stronssberg-Ambroson et Comp. sustrăsese garanția din lada cu două chei și lăsase societatea cu drumurile neisprăvite; tot cu această grabă se procede la votarea instituțiunii Creditului Agricol și, în fine, la răscumpărarea liniei Cernavodă-Chiustenge.

Lumea curioasă se întreabă: Este necesară răscumpărarea acestei linii ? Are ea vreo importanță pentru rețeaua de căi ferate române? E portul Constanța destul de însemnat, destul de accesibil de dezvoltare pentru ca să merite o joncțiune cu căile ferate, un pod peste Dunăre, o răscumpărare ? La toate întrebările acestea nimeni n-a răspuns;

ba nici s-a ocupat nimeni cu ele. Cu toate acestea ne trezim într-o bună dimineață c-un proiect ce ne propune o cumpărătură de 17 milioane pentru un lucru pe care compania engleză nu cerea mai alaltăieri decât 9 milioane.

Noi am relevat această enormă deosebire, această îndoire a prețului original intervenită sub guvernul roșu mai cu seamă de când s-a accentuat din nou înrudirea între d. C.A. Rosetti și cumnatu-său. Nu ni s-a răspuns nimic. Foaia guvernamentală s-a făcut „ne-aude, ne-a vede” și vorbește de alte alea: de Constituție, de încrederea națiunii în Aristid al d-lui Grădișteanu și de alte lucruri de industrie subțire, din magazia de fraze

a partidului roșu. Dar la întrebarea de ce un drum ce costa 9 milioane costă azi 17 nu ni s-a dat nici un răspuns.

E adevărat că comisia delegaților Camerei a redus prețul de la 17 la 12 milioane, adică cu 30 la sută. Ce serios trebuie să fi fost proiectul cu devizul anexat dacă așa, cu nepusă 'n masă, a putut fi scăzut cu 30 la sută ?

Dar onor. comisie se înșală. E adevărat că drumul în cestiune nu face între prieteni nici 9 milioane, de vreme ce garele sunt acoperite cu stuf și cu rogojină veche. Dar între prieteni face și 20 de milioane. Rugăm pe comisie ca, de hatârul d-lui C.A. Rosetti și a copilașilor , pe cari e păcat ca să-i lase săraci, să binevoiască a primi prețul de 17 milioane. Mai ieften nu se poate.

Sunt o mulțime de patrioți cari au să se împărtășească din această trebșoară și ar fi păcat ca acum, la spartul târgului , să nu se facă atâta bunătațe măcar pentru onor. C.A. Rosetti. A fost, nu e vorba, nițică ceartă ieri în Cameră apropos de această răscumpărare, dar dragostea-i certăreță de felul ei și e destul un vot pentru ca lucrurile să se împace. O ridicare din mâni și nimic mai mult. Așadar mânilor-n sus și noroc să dea Dumnezeu, ca să poată bea actualul ministru de interne aldămașul acestei răscumpărări. Se știe că nu-i displace acest soi de ocupație, mai ales când e în folosul „națiunii”.

[17 iunie 1881]

[„D. C.A. ROSETTI, MINISTRU DE INTERNE...”]

D. C.A. Rosetti, ministru de interne, a adresat partidului Herșcu Goldner — Gheorghian din Iași următoarea depeșă:

Am fericire de a putea saluta în d-voastră pe *cei de la 1848* care mai trăiesc și a binecuvânta cu respect și iubire memoria celor cari nu mai sunt cu corpul între noi. Voi lupta pentru a merita încrederea cu care mă onorați . Luminați pe cetățeni prin dese întruniri, faceți-mi cunoscut relele ce vedeți și puteți constata fără pasiune și fără ură, și cu iubire, să ne silim a îndrepta tot ce vom putea.

Al vostru cu iubire.

C.A. Rosetti

N.B.: Cei de la 1848 în Moldova sunt Alecsandri, Cogălniceanu, Epureanu, Al. I. Cuza ș.a. Nici unul nu e solidar cu roșii. Se vede că precum d. C.A. Rosetti se suplantează lui Eliad, tot așa ar vrea să suplanteze în Moldova pe Herșcu Goldner lui Alecsandri sau Cogălniceanu.

Afacere de prestidigitație!

[17 iunie 1881]

[„FRAȚII NĂDEJDE ...”]

Frații Nădejde au fost condamnați de-un juriu compus din profesori de universitate, unul la destituire, celalt la suspendare din funcție pentru propagarea de idei socialiste în tinerimea de la Iași. Ei publică o broșură de apărare prin care se-ncearcă a justifica ideile socialiste în genere și a dovedi că vina ce li se impută nu cade sub dispozițiile penale ale nici unei legi în vigoare.

Socialismul, având de temă mizeria claselor de jos și exploatarea lor din partea capitalului, se 'nțelege că trebuie să cerce a dărâma baza societății actuale, proprietatea moștenită .

Broșura pleacă din punctul de vedere că, producțiunea însutindu-se prin invențiile pe terenul mecanice al secolului nostru, starea materială a lucrătorului ar trebui să fie însutit mai bună, pe când din contra e cu mult mai rea decât în secolii trecuți, că e mai rea în secolul libertății și egalității decât în timp de reacțiune. De aci se deduce că neapărat lucrătorul este exploatat de cineva și că exploatarea cată, a se atribui organizării actuale, bazate pe capital și pe proprietate.

Se 'nțelege că această justificare se întemeiază pe o sofismă ușor de descoperit. Existența capitalului și a proprietății n-a micșorat nicicând numărul firelor de grâu produse, a obiectelor a căror menire este consumațiunea , încât disproporția ce exista între exigențe și obiectele de consumațiune e mult mai de grabă disproporția descoperită de Malthus decât o altă, iscodită de socialiști. Capitalul din parte 'și e din natura lui menit de-a fi împărțit în lefi pentru muncă și, dacă munca e ieftină și capitalul scump, ar fi o dovadă numai că brațele ce se oferă sunt prea multe în raport cu capitalul existent , cu posibilitatea de-a le retribui .

Nouă ni se pare că adevărata cauză a mizeriei e cu totul altundeva; că ea e în caracterul întregii dezvoltări liberale începute în secolul trecut, că-și are temeiul în organizarea raționalistă în locul vechei organizări mai naturale. La noi îndeosebi răul e prea patent pentru a nu se vedea de oricine. Sunt aci mii și mii de oameni cari nu compensează prin nimic munca societății ce-i susține, cari în schimbul a patru clase primare sau a Codului Boerescu învâțat pe dinafară iau de la nație, în puterea organizării lor în societate de exploatare, zeci de mii de franci ca retribuțiuni anuale. Trebuințele aristocratice ale plebei ignorante, ale plebei liberale, intelectual sterpe și moralicește decăzute, iată ceea ce apasă asupra poporului. Această presiune nu ar exercita-o nici capitalul moștenit, nici cel câștigat prin muncă proprie. Acesta e, din contra, totdeauna la dispoziția muncitorului, căci, dacă n-ar fi, ar rămânea improductiv.

Dacă socialiștii români ar face bine să cerceteze sub câte sute de forme bugetare, fie ale comunei, ale județului, ale statului, se escamotează și cel din urmă ban câștigat de omul din popor prin muncă, pentru a hrăni cu el clasa de postulanți și de ambițioși de rând cari trăiesc din fondul mizeriei comune, fără nici o compensație pentru aproapele lor, atunci s-ar convinge că răul la noi este cu totul de altă natură.

În mod natural nici n-ar putea exista socialism la noi. Populația e chiar mică pentru teritoriul nostru fertil și cestiunea socială începe prin a fi o cestiune agrară , o cestiune de disproporție între numărul kilometrilor patrați ai țării și numărul locuitorilor. Prisosul acestor din urmă fiind avizat la munca industrială , aceasta avizată la schimb pe produsele agricole ale altor țări, se 'nțelege că munca industrială va fi supusă legilor unei concurențe universale, că, nefiind destul de ieftină sau neaflând vânzare, acel prisos de populație va căuta să sufere sau să emigreze .

La noi mizeria e produsă în mod artificial, prin introducerea unei organizații și a unor legi străine, nepotrivite cu stadiul de dezvoltare economică a țării, organizație care costă prea scump și nu produce nimic. Socialismul nu se justifică dar la noi prin nimic și ca evoluțiune de idei nu-i decât aceeași jucărie cu abstracții străine pe cari și-au permis-o predecesorii d-nilor Nădejde: C.A. Rosetti, Serurie, Pătărlăgeanu ș.a.

Frații Nădejde nu l-au înțeles pe confratele lor, d. Conta. Au luat-o la serios cu socialismul și au pățit-o . Trebuiau să-l propage modest și mai mult de catedră, pentru a fi aleși deputați; apoi ar fi ajuns miniștri, apoi membri la Curtea de Casație și ... cestiunea socială înceta de-a exista și pentru d-lor și pentru țară. Ieie-și de model pe părintele liberalismului român, pe d. C.A. Rosetti. Pe la 1850 scotea gazeta, intitulată „Republica Rumenă ”, o publicațiune nu ... rumenă , ci roșcovană rău. Azi e reversibil omul, e monarhist și regalist , un adevărat tip de convertire . Un altul proclamă republica la Ploiești și azi e adiutant al regelui. Altul amerința în aceeași republică că va tăia capete de zahăr nemțesc cu sabia și azi e mai mare peste cei ce taie nu zahăr , ci sare, e cămăraș la saline.

Nu așa se face treabă. Iată, le recomandăm părintește ce să facă: La Iași e în formațiune partidul Herșcu Goldner gheorghian . Înscrie-se între corifeii liberalismului, publice

articole în „Liberalul" (izraelit), adreseze în fiecare săptămână depeși către d. C.A. Rosetti, pună-și candidatura de deputat și ... parte vor avea din cumpărătura liniei Cernavoda chiustenge . Acesta e lucru de căpetenie.

E drept că în apărarea lor frații Nădejde dovedesc că fostul ministru Conta a ținut prelecțiuni socialiste și ateiste la facultate, că din profesorii cari i-au condamnat chiar sunt unii cari au propovăduit ei înșii principiile pentru cari condamnă pe alții. Ei și?

Cred d-lor că în plebea de postulanți și ambițioși cari furnică în România e unul măcar pentru care ideile să fie mai mult decât un pretext, pentru care ținta adevărată să nu fie banul câștigat fără muncă? Dacă cred sunt în eroare, și e mai mult eroarea aceasta pe care-o spășesc prin condamnarea lor decât erorile în contra fundamentelor existenței societății ce formează religia lor politică.

[18 iunie 1881]

[„E CUMPLITĂ, STAREA DE LUCRURI...”]

E cumplită starea de lucruri în Moldova, atât de rea încât colorile cele mai negre nu sunt în stare să redea întinericul tabloului economic pe care-l prezintă jumătatea cea mai generoasă a României. În Țara Românească roșii sunt străini deznaționalizați, deci de bine de rău această jumătate a țării, chiar votând sub influențele unui guvern roșu susținut de străini, totuși află, de nu o reprezentațiune adevărată, dar un surogat de reprezentațiune, răzătura de coaje de stejar în loc de făină. În Moldova, care are un caracter național mult mai puțin asimilant și mai rezistent decât partea de dincoace de Milcov, populația e lăsată la discreția unei administrațiuni fără nume care e în buzunarele jidanilor, asemenea Ministeriului de Război. Acea jumătate a țării se zbate sub egemonia uliței Bucureștilor aliată cu jidanii, prezentând aproape ultimele convulsii ale unui corp care moare. Puținele colțuri de selfgovernment care a putut a se alege în mod liber strigă prin țifre și din gură că starea lucrurilor e nesuferită.

Astfel în studiul statistic asupra mișcării populațiunii din orașul și județul Iași pe deceniul 1870 — 1879, de N.A. Alexandrini, secretarul consiliului județean, citim următoarele:

În acești zece ani orașul Iași prezintă datele de mai la vale :

s-au născut români	10 329; izra [aeliți]	17 446
au murit români	<u>15 952</u> ; izr [aeliți]	12 294
	— 5 623	5 152.

În Târgul Frumos:

s-au născut români	798; izr [aeliți]	698
au murit români	<u>1 219</u> ; izr [aeliți]	662
	— 421	+ 36

În județ:

s-au născut români	31 669; izr [aeliți]	2 359
au murit români	<u>30 868</u> ; izr [aeliți]	1 220
	+ 801	+ 1 139

Aceste puține date sunt strigătoare la ceruri.

Vedem că în orașul Iași au murit în zece ani 5700 de români mai mult de câți s-au născut și s-au născut 5200 de străini mai mulți decum au murit. În locul oricărui român care se stinge se naște un străin. În județ, căci prin sate sunt mai puțini străini, românii au crescut la o mortalitate de 31000 abia cu 800 înși; străinii la o mortalitate de douăzeci și șase de ori mai mică, la 1 200 abia, s-au sporit cu 1 139.

Ce abis de lipsă și de mizerie trebuie să fi ascunzând aceste cifre [î]și poate imagina numai acela care cunoaște valoarea cifrelor statistice, care știe că o asemenea decreștere

a unui popor pe un teritoriu fertil și mare câtă a se atribui degenerării fizice a rasei și unei mizerii artificiale, produse prin supraîncărcarea poporului cu greutatea pe care nu e în stare a le duce.

Se știe că cea mai esențială deosebire între liberalii din Moldova și roșii de aici e mai cu seamă aceasta, că cei dendâi caută să scape Moldova de sub grozava asuprire a străinilor, pe când roșii de aici fraternizează cu străinii și le cedează punct cu punct, începând cu drepturile cetățenești și sfârșind cu toate întreprinderile. De aci liberalii din Moldova ar renunța bucuros la orice vederi politice formale, numai existența națională a țării să fie asigurată, și și-ar da mâna cu oricine ar avea în vedere un guvern național, exclusiv poate, dar în sfârșit odată măcar național. Tot din cauza aceasta liberalismul cosmopolit al roșiilor nu poate prinde rădăcină dincolo de Milcov.

Daca relele economice de azi vor merge crescând Moldova e în pericolul de a deveni prada celei dendâi puteri străine care i-ar garanta populației măcar viața fizică în contra lipitorilor care o sug și o degradează.

Ce face guvernul, ce d. C.A. Rosetti? În loc de-a da tot concursul posibil elementelor cari se opun înstrăinării țării, d-sa instigă formarea unui partid roșu în Moldova, compus din jidanii cari, prin modificarea art. 7, devin alegători în colegiul I și al II[-lea].

Uneltele pentru această definitivă vânzare de țară și naționalitate sunt acei cari, pentru funcții, sapă consiliul general al județului Iași și consiliul comunal de acolo, căci din Iași e vorba ca să pornească și iudaizarea cea politică

a țării, după iudaizarea ei economică. Pentru aceasta se întreține o vie corespondență între d-nul C.A. Rosetti și ciracii lui Herșcu Goldner, d. Gheorghian și alți *ejusdem farinae*, având de scop a discredita cele două consilii, care-și permit a atrage atenția țării asupra mizeriei guvernului central, asupra lipsei de sprijin ce-o întâmpină Moldova la toate trebuințele ei legitime.

Pe când aci, în Dealul Mitropoliei, se votează proiecte și răsproiecte de răscumpărări și de construire de drum de fier cari vor urca în curând capitalul datoriei publice la un miliard, populația românească piere văzând cu ochii și e suplantată prin *odium generis humani*, prin tot ce e mai imund din scursăturile străinătății la noi. Se deșertează Rusia și se curăță, se deșertează Austria și se curăță de elementele ei bolnave, pentru a da pe viitorii cetățeni roșii ai Moldovei, pe patrioții de meserie ai d-lui C.A. Rosetti.

Cele douăzeci de steaguri jidovești din cortajul istoric al încoronării seamănă mult cu steagurile unei armate de invazie intrate în lăuntru unei cetăți ale cărei chei istorice a fost vândute de un trădător. E consecuent și în natura lucrurilor ca, spre răsplată, acesta să fie și reversibil și ministru de interne.

[19 iunie 1881]

[„IERI S-AU ÎNCHIS ...”]

Ieri s-au închis în sfârșit Corpurile legiuitoare. Mesajul de închidere pe care-l dăm mai la vale, și asupra căruia vom reveni, a fost citit în Senat de d. Stătescu, ministru de externe, și în Cameră de d. C.A. Rosetti, ministru de interne. Intenția pe care o avea guvernul de a mai prelungi sesiunea încă cu două zile pentru a obține mai întâi în Senat modificarea proiectului Cernavoda — Chiustengea votat de Cameră — modificare în sensul proiectului primitiv — a fost părăsită. Pe de o parte în Senat stăruințele guvernului pentru a obține această modificare au întâmpinat rezistențe neașteptate, pe de altă parte guvernul se teme de un scandal ce s-ar fi produs în Cameră prin aducerea proiectului modificat de Senat. Astfel d. I.C. Brătianu a preferit să ceară în Senat amânarea dezbaterii. Pe lângă aceasta d-sa a cerut maturului Corp să numească o comisie de senatori care, împreună cu guvernul și cu toți agenții guvernului ce se vor pune la dispoziția comisiei, să studieze cesiunea până la toamnă, pentru ca atunci toată lumea să se afle în cunoștință de cauză.

După această cerere a primului ministru se face un schimb de protestații de sentimente reciproce între dd . prezident al Consiliului și prezident al Senatului, prințul Dim. Ghica. Acesta declară că nu stă în intenția Senatului să numească o comisie, pentru că această numire ar fi echivalentă cu a pune la îndoială bună credința guvernului. Guvernul prin urmare, zice beizadea Mitică, să facă tot, să aranjeze tot, Senatul are deplină încredere în guvern. Din parte-i d. I.C. Brătianu mulțumește lui beizadea Mitică de dragostea maturului Corp. Senatul a dat apoi un vot prin care a înlăturat propunerea de a se numi comisia cerută de d. prim ministru .

[20 iunie 1881]

[„ÎN PRIMA SĂPTĂMÂNĂ ...”]

În prima săptămână a lunii viitoare sunt convocați alegătorii din București pentru a numi noul consiliu comunal. Nu credem de prisos a atrage atenția lor de pe acuma asupra acestor alegeri, de la cari atârnă interese atât de mari ale contribuabililor, încărcăți acum în urmă de un spor considerabil de sarcine pentru a acoperi plata împrumutului de 15 milioane. Precum am mai spus și cu altă ocazie, la comună și județ nu este sau n-ar trebui să fie vorba de alegeri de caracter politic. Din amestecul spiritului politic în aceste alegeri, unde nu-i cesiunea decât de o bună administrație și gospodărie, rezultă că atâtea conștiințe problematice, atâtea persoane ușurele și incapabile sunt chemate a administra interese de milioane, a face și a întrebuița împrumuturi pe socoteala contribuabililor, sporindu-le neconținut sarcinele deja destul de grele, și a nu da acestor contribuabili, în schimbul sarcinelor, decât neglijență, insalubritate publică, lucrări de cârpeală sporadică în stradele din centru și, din când în când, și oarecare

vexațiuni .

Este oare vorba când se fac alegeri comunale să se afirme principii politice, mai ales la noi în țară, unde avem atâtă lipsă de spirit pozitiv, de însușiri utile, de inteligență și onestitate administrativă? Intre un primar inteligent, harnic și onest și un găgăuță ori un *claqueur* politic cuvintele de coterie trebuie să determine preferința alegătorilor contribuabili ? Noi știm că școala ai cărei adepți sunt astăzi la putere răspunde afirmativ la aceste întrebări. Pentru acești onorabili nu este nimica mai important decât căpățuirea înregimentațiilor partidului. La județ și la comună sunt bani, gheșefturi și putere; unde sunt toate acestea trebuie să fie date pe mâna patrioților, cu al căror concurs se votează bugetele generale ale statului și două - trei proiecte de legi organice într-o singură noapte sau un mare geșeft , ca răscumpărarea Cernavoda chiustenge , într-un ceas. Interesele comunei însă, bine înțelese, trebuie să importe pe aceia cari nu din prisosul, ci din strictul lor necesar contribuiesc la casa comunală. Recomandăm prin urmare cu tot dinadinsul tuturor alegătorilor să meargă la alegerile comunale și, cumpănindu-și bine votul, să aleagă dintre candidați nu pe aceia ce nu li se prezintă cu alte titluri decât acela că stau la umbra bairacului liberal național din Strada Doamnei , ci pe aceia cari le prezintă garanții de capacitate și onestitate administrativă.

Mașina electorală a guvernului va fi pusă desigur în mișcare și cu această ocazie; departamentele ministeriale, administrația domeniilor , poliția, sub costumul de comedie al așa renumitului comitet electoral, vor contribui cu toatele să facă a triumfa lista cârdășiei . Credem însă că, în urma înființării nouălor taxe comunale cu care i-a supraîncărcat zilele acestea onor. primărie liberal națională , alegătorii vor părăsi nepăsarea de până acuma și vor ști să reziste influenței morale și să-și dea votul așa cum cer adevăratele interese ale comunei.

[21 iunie 1881]

[„STATUA LUI ELIAD..."]

Statua lui Eliad zace, dată uitării, în umbra zidurilor universității. Cu toate acestea e statua unui bărbat care, de la 1825 începând , a inaugurat atât reforma limbii literare de azi, pe care i-o datorim în mare parte lui, precum și reforma socială. Ca literat și politic, dacă n-a creat opere nemuritoare, desigur au fost promotorul cel mai arzător al tuturor mișcărilor generoase și au avut, ca nealtul , o influență determinantă asupra caracterului culturii române. Ei bine, zace uitată statua lui, căci alte griji au patrioții. Onor. republică a Ploieștilor invită la inaugurarea (cu profir) a statuei Libertății, ridicată pentru a atesta virtutea ploieștenilor în susținerea drepturilor cetățenești, cu ocazia proclamării republicei de la 1869 — 70.

Actul curios al invitării , care aduce aminte de căpăținele de zahăr nemțesc pe care patrioții promiteau să le taie pe atunci, [î] lăsam să urmeze întocmai.

Monarhia ereditară cată să se fi bucurând de serbarea acelei zile nemuritoare în care soarele libertății, apărând în zona Ploieștilor, după mici divergențe de opinii cu casa telegrafului și poștelor și cu banii cutiilor bisericilor, au apus la Fetelei pe dată ce reacțiunea s-a ivit sub forma unei companii de dorobanți.

Le urăm virtușilor cetățeni chef mult, voie bună și-o nouă ediție a republicei. Fie sigură tinerimea ploieșteană ca, cu o nouă proclamare a acestei forme de guvernământ , vor ajunge directori de bănci, cămărași de saline, adiutanți regali , deputați etc.

[21 iunie 1881]

[„O CONVORBIRE...."]

O convorbire pe care prințul Bulgariei a avut - o cu corespondentul ziarului englez „Standard ” dovedește că domnitorul țării vecine are un viu sentiment de căderile unui suveran, mai ales când generația asupra căreia guvernă e, din deosebite cauze, ignorantă și coruptă.

În adevăr ceea ce se 'ntâmplă dincolo de Dunăre ne aduce aminte de ceea ce se întâmpla la noi sub Vodă Cuza și azi sub Carol îngăduitorul. Prințul Bulgariei se plânge că în trei ani de zile a schimbat șapte ministere, trei Camere și a trebuit să refuze sancțiunea la o sumă de legi cu totul necuviincioase: desigur pensii reversibile și alte lucruri asemenea. C-un adevărat dezgust vorbește prințul de oamenii politici cari-l încunjură și, sincer mărturisind, [î]

înțelegem. Avem în partidul roșu o sumă de bulgari deasupra cărora răsare bunăoară mucenicul Simeon Mihălescu, deci oricine își poate închipui ce turpitudini câtă să se petreacă într-o țară în care toată generația dominantă consistă din Mihălești. „De sus începând până la jandarmerie toți sunt corupți; nu pot să destitui patru mii de oameni; câtă să-i intimidez ” zice principele.

Cu toate deosebirile cari pot să existe între România, țară c-un trecut istoric aproape neîntrerupt, și Bulgaria, care răsare acum după cinci sute de ani din adâncă servitute , există totuși o sumă de asemănări cari 'și au cauzele lor firești și lesne de înțeles. Populațiunea din orașele Țării Românești are trei origini deosebite: e sau de peste Olt, sau de dincolo de Carpați sau, în mare parte, de dincolo de Dunăre. Elementele de dincolo de Dunăre, atrase de prin timpul în care, în România, creștinii întregului Orient european găseau un adăpost pentru exercițiul liber al credinței și pentru munca lor, au curs și curg încă încoace, ba în secolul de față constituie, alături cu elementele autohtone, clasa de mijloc a țării.

Aceasta n-ar fi fost încă nimic. Ideea statului și a unei solide organizări fiind vițiată de domnia vechilor și noilor fanarioți, s-a putut în adevăr ca, într-o bună dimineată, o Carada ori două să compună până și textul unei Constituții , a unei legi organice fundamentale pentru uzul unei țări ca[vre] nici era a lui Carada sau a lui C.A. Rosetti decât din pură întâmplare . Ar fi fi fost în orice caz mai bine dacă amândoi aceștia se nășteau tot acolo unde se născuseră și părinții dumnealor. Imigrațiunea de peste Dunăre a avut ca rău moștenit defectele contractate sub o lungă robie: lingușirea sclavului și obrăznicia parvenitului , cinismul și malonestitatea . Toate astea se pot constata oarecum caz cu caz în țara noastră. Ce obraznic era „Românul” în opoziție față cu pionul Prusiei și cu agentul d-lui de Bismarck, ce bazețe și câinească lingușire când redactorul „Republicei Române”, ce apărea în Bruxela , apologistul lui Blanqui, declară că proclamarea regalității e încoronarea vieții sale de parvenit și de șarlatan!

E greu de-a guverna cu asemenea oameni cari seamănă mult mamelucilor din Tunis în adevăr ce autoritate poate să aibă un stat ai cărui demnitari înalți sunt niște parveniți, niște oameni fără patrie hotărâtă , cari, întrebându-i , nu știu la ce popor să se numere?

Închipuiesc-și cineva acum pe prințul Bulgariei, care n-are absolut alte elemente cu cari să guverne de ceea ce avem noi în Mihălești, în Caradale, în C.A. Rosetti, și spună daca un adânc despreț nu trebuie să fi pătruns inima tânărului Domn de câte ori vedea ideile sale cele mai generoase întâmpinând numai meschine interese personale, numai minciună, numai trădare?

Îndealtmintrelea ne îndoim dacă principele Bulgariei va avea un succes acătării cu politica sa de indignare morală. Altfel consiliază Machiavelli pe *Principele* său să lucreze. Când oamenii din generația ta, zice autorul italian, sunt corupți, trebuie să te servești ca dâșii , să urlu cu lupii. De aceea, în loc de-a-i depărta de la sine, prințul ar trebui să nființeze o decorație, de ex. „Leul Bulgariei”, a cărui posesiune să fie împreună c-o pensie reversibilă bunăoară. Această decorație s-o împartă la toți patrioții de meserie de dincolo de Dunăre și să le dea pe mână țara.

Nu e vorba aci ca Bulgaria ori poporul să stea bine.

E vorba ca, chiar în contra intereselor poporului bulgar, *principele* să se mănție. Când mortalitatea poporului bulgar, stors de dări, va fi atât de mare ca a poporului românesc de ex., el va putea ușor să fie substituit prin alte elemente, prin evrei, prin germani ș.a.m.d. Astfel casa de Battenberg va rămânea domnitoare peste același teritoriu, indiferent fiind de cine e populat acesta. Această manieră de-a vedea o împărtășește un vestit politic oriental, d. C.A. Rosetti: „Românul” său nu trebuie să fie neapărat român. La dovezile noastre că populația română scade în favorul înmulțirii repezi a străinilor în România ni se răspunde că, ca să fim dreți, am trebui să constatăm că populația *în genere*, fără deosebire de religie și naționalitate, se urcă. Ca să fim dreți, câtă să admitem că e indiferent cine se înmulțește și cine moare. Tot maniera aceasta de-a vedea câtă s-o admită și principele Bulgariei, să se împace cu partidul radical de acolo și să gospodărească cum se gospodărește la noi; rețeta e infailibilă . E adevărat că, sub un regim economic și politic ca al nostru, bulgarii se vor duce pe apa Sâmbetei ; dar cine va sta, va fi dinastia domnitoare asupra aceluiași număr de kilometri pătrați, un fertil teren de colonizare pentru prisosul populațiilor din Apus.

[22 — 23 iunie 1881]

[„CU SAU FĂRĂ CUVÂNT ...”]

Cu sau fără cuvânt s-a vorbit atât de mult în ziarele noastre contra foastei administrații a căilor ferate române, deși, în decurs de atâția ani de zile și în timpuri în cari acea administrație avea de transportat câteva sute de mii de oștiri rusească și atâta material

de război, nu s-a întâmplat decât un singur incident de o gravitate oarecare. De când însă funcțiile de la drumul de fier a devenit sinecure bine plătite pentru patrioți ca d-alde Fălcoianu, Stătescu și alții, ziarele române ca și cele americane promit a avea o rubrică constantă de dezastre . Lucrul merge atât de departe încât , chiar atunci când directorul însuși, d. Flăcoianu , călătorește spre a face cercetări asupra dezastrelor , trenul ucide oameni și derailează .

Astfel trebuie să meargă lucrurile în toate țările în cari activitatea publică a statului, toate serviciile ce acesta are a le aduce populațiunii se subordonează intereselor unei societăți anonime și lacome de exploatație, în loc de a se încredința la oameni competenți, cunoscători de exigențele tehnice ale lucrării cu care se însărcinează.

Roșii îndeplinesc prin aceasta două scopuri egal de meschine. Pe de o parte se 'n [țolesc] ei; fiecare din acești patrioți cari ieri sau n-aveau ce mânca sau duceau o existență lihnit [ă] e azi milionar , pe de altă parte scopul lor principal este de a dovedi că, fiind ei incapabili de a administra căile ferate, românii în genere ar fi incapabili de lucrul acesta.

Deși avem ingineri cu studii tehnice escelente, de[și] oameni tineri, cu pretenții foarte modeste și departe de a visa să joace rolul de oligarhi și aristocrați politici, s-ar afla cu de prisos pentru a administra, corecți și treji înaintea de toate, căile ferate române, se pun în aceste posturi — cine? Săbiuțe politice, cârciocari de paragrafi de lege, universalști și gheșeftari, agenți electorali, cioclovine de casa lui C.A. Rosetti și Carada, slugi de ale partidului roșu, fără capacitate, fără cunoștințe speciale, fără conștiință de datorie.

Aceasta e cauza pentru care zicem că poporul românesc va ajunge într-o zi la starea de-a prefera pe străini acestei pături de plebe ignorantă și lacomă , lingușitoare cu cei de sus, obraznică cu cei de jos, care, pretinzându-se a fi a țării, se servă de acest unic pretext pentru a o spolia și a-i insufla sceptica îndoială daca mai este capabilă de-a se administra singură.

[24 iunie 1881]

[„D. C.A. ROSETTI, ESCELENȚĂ ...”]

D. C.A. Rosetti, esceleță și actual ministru de interne, comunică prefectilor un proiect de lege pentru admisibilitatea și înaintarea în funcțiunile administrative prezentat Senatului și nevatat , pe care-l dă de normă pentru numirea de subprefecți în zilele dualității bulgaro - bizantine C.A. Rosetti - warszawsky .

După acest proiect de lege nu vor fi admiși în funcții administrative cei vinovați de falsificare, de sustragere de bani publici, de sustragere, ascundere și desființare de acte publice, de spargere de sigiliu , furțișag , înșelăciune, abuz de încredere, mărturisire mincinoasă, atentat la bunele moravuri, mituire .

Circulara trebuie înțeleasă în mod invers și e un învățământ clasic, de care tocmai cată să țină seamă Chirișopolii și Simuleștii în înțelesul lui ironic. Numai de asemenea oameni să se servească, de vreme ce mucenicul e director al ministerului și rabinul ministru.

Ceea ce e ciudat în acest proiect e că se admite ca cei recomandați să aibă titluri academice, bacalaureat sau ... și patru clase primare chiar. Dar în caz de-a avea, ca celebrul Costinescu, numai patru clase primare, le trebuie stagiul pentru a înainta. Știm noi unde ar trebui să-și facă stagiul și d. C.A. Rosetti și onor. Simeon. Acolo unde l-a făcut tot o esceleță roșie, fost coleg al d-lui Brătianu în timpul ministeriului lor întâi . Dar n-a sosit se vede încă timpul regulării situației pe calea aceasta.

[24 iunie 1881]

[„«LIBERALUL» DIN IAȘI...”]

„Liberalul” din Iași, cu care îndealtime întrelea nu mai polemizăm , revine cu calomnia absurdă că vreo câțiva boieri s-ar fi învoit odinioară cu bancherii de acolo ca, pentru suma de 30000 franci, „Timpul” să susție cu foc și cu

pară pe izraeliți și că din această sumă foaia noastră ar fi primit 10 000 franci.

Această calomnie ziarul evreiesc „ștafeta ” ne-o adusesse câteva zile înaintea alegerii răposatului Epureanu ca președinte al cubului conservator. Ameninșasem cu darea în judecată, e prea adevărat; dar răposatul ne-a făcut a dezista de la aceasta, arătându-ne cu toată evidența bătaia de joc la care ne-am expune . Patronul „ștafetei ” era pe-atunci d. Herșcu Goldner, om ce fusese închis la Golia pentru sminteală, lucru de care ni s-a dat negru pe alb mai multe dovezi pe cari nu le cunoscuserăm . Am văzut pe d. Herșcu fotografiat cu pușca în mână ochind în văzduh asupra d-rului Tausig, medicul primar de la Golia ; epistole scrise cu cerneală roșie tot de patronul „Liberalului ” actual, prin cari declară că voiește să bea sângele lui Tausig și altele asemenea.

Închipuiesc-și cineva dacă noi, luând la serios calomniile „ștafetei ” și dând firma Goldner în judecată, nu am fi espus la ridicol! Fotografii , scrisori, necontestabila deținere la casa de nebuni a autorului acelei calomnii ne-a dispensat de la orice urmare a cărei necuviință ar fi purtat-o nu nebulul, ci cel ce s-ar fi pus cu nebulul. A intentă însă procese balamucului nu avem nici gust, nici vreme.

„Liberalul” reîmprospătează calomnia. Nu putem spune altceva decât că „Liberalul” *minte* pur și simplu. Nici când redacția ziarului nostru n-au autorizat pe cineva de-a promite în numele ei vreo concesie în cestiunea izraelită și nici izraeliții înșiși n-au crezut vreodată că, din parte-ne, ar fi cu puțință, o asemenea atitudine. Se susține, lucru pe care nici [î] știm, nici avem a ținea seamă de el, că acum patru cinci ani, când cestiunea izraelită nici nu era la ordinea zilei, se aflau, alături cu membrii partidului conservator din Iași, ce se cotizau pentru susținerea „Timpului”, și vro două - trei nume de bancheri, subscrise nu din considerații politice, ci din cauza legămintelor personale ori de afaceri cu unii proprietari mari din Moldova. Dar chiar această împrejurare, necunoscută nouă și anterioară cestiunii izraelite, nu ni s-au impus nicicând și din nici o parte ca o împrejurare de care am avea a ținea seamă în atitudinea politică a foii noastre în genere sau în deosebi în cea observată față cu modificarea art. 7. Niciunul din bancherii anonimi ai „ștafetei ” nu va cuteza să afirme un asemenea neadevăr.

Din parte-ne suntem tot atât de puțin în drept de-a scruta cauzele pentru cari cineva contribuie la susținerea unei întreprinderi ziaristice pe cât de puțin am putea ști, în orice caz individual, pentru ce cineva se abonează la „Timpul” sau la ori[ce] alt ziar.

[26 iunie 1881]

[„ÎN VEDEREA ALEGERILOR ...”]

În vederea alegerilor a doi deputați pentru Iași în locul celor intrați în funcții se mișcă vro câțiva indivizi puțin cunoscuți pentru a forma un partid roșu în capitala Moldovei.

Se știe că acest partid roșu e creațiunea subvenției administrată d-lui Guță Panu prin fostul ministru socialist al instrucției, d. V. Conta. De atunci d. V. Conta a devenit membru la Casație, d. Guță Panu a fost pomăzuit , prin virtuosoasele mâni ale d-lor C.A. Rosetti - warszawsky , secretar general al Ministeriului de Interne.

E adevărat că publicul mare nu e 'n poziție a cunoaște personajele politice improvizate în partid roșu în Iași. D. V. Ghiorghian , unul din ele, fiul unui preot din Botoșani,

și-a început cariera politică prin a fi fracționist . Numit, pentru nefericirea sa, agent diplomatic al României la Roma, i-a intrat de-atunci gărgăunii mărimii și a repedei îmbogățiri în cap și a devenit direct ciracul lui Herșcu Goldner și apărător privilegiat al izraeliților, iar indirect cirac al d-lui C.A. Rosetti, afiliatul Alianței izraelite și al tuturor Internaționalelor din lume.

D. Guță Panu are în trecutul său lucruri și mai caracteristice. A primit, sub ministrul Maiorescu, un stipendiu de stat pentru a se ocupa în străinătate cu studii *istorice* și *filologice*, D-sa însă, în loc de-a învăța lucrurile pentru cari fusese trimis, crede de cuviință a învăța dreptul în Belgia, ca și când statul ar fi având nevoie de un avocat mai mult sau de înaintarea personală a d-lui Guță Panu. Prin această frustrare a statului c-un stipendiu destul de însemnat d. Guță Panu e în poziția de-a face politică lucrativă și ... devine roșu. De-atunci înainte viața sa, ca și a d-lui Conta, e un șir de acte vrednice de bănuială față cu prietenii săi politici de mai nainte. Ca prim procuror la tribunal d. Panu executa rolul de poliție secretă a guvernului asupra conștiinței și convingerilor magistraților, cari se 'nțelege priveau cu ochi foarte răi această speție de magistrat între ei. E evident deci că alături cu Warszawsky, mare cordon al ordinului Sfintei Cânepe , d. Guță Panu nu poate avea decât un viitor strălucit.

Modul de-a face politică a acestor d-ni e în adevăr ciudat și merită atenție.

Se face de ex. o petiție către guvern ținută în termeni echivoci și capabili de-a li se da o dublă explicație. Această suplică se colportează printre cetățeni, spunându-li-se că e în *contra* guvernului. Cetățenii liniștiți iscălesc, încrezându-se în vorbele colportorilor, și a doua zi se pomenesc că suplica se publică în organul roșu cu semnăturile cetățenilor, dar c-o introducere cu totul în alt sens decât acela pe care i-l dădeau ei. Și astfel oameni buni nevinovați sunt pecetluiți ca aderenți ai guvernului. Oamenii protestează, aleargă la toate ziarele spre a-și retrage iscălitura, declarând c-au fost amăgiți, dar nu le ajută nimic. Suplica s-a espedit deja marelui rabin C.A. Rosetti, care le și mulțumește ca unor „oameni rămași de la 1848” și veterani în lupta pentru buget. Degeaba lumea se zvârcolește, arătând că la 1848 nici nu era născută, că, de când e, n-a avut a face nici în clin nici în mănecă cu roșii și se știe nevinovată de conivență or complicitate cu birourile de împământenire, că-i e silă de onoarea problematică de a fi priviți de concetățenii lor ca spioni ai guvernului central sau ca agenți electorali ai lui Warszawsky!

Toate sunt în zadar. Suplica măsluită se publică în „Românul” și vorbe onctioase de gratitudine curg asupra nefericiților subscriitori, cari se zbat ca creștinii cărora ai vrea să le aplici circumciziunea cu de-a sila.

Și cu astfel de panglicării cred d-lor a forma partid roșu în Moldova.

Ne mai rămâne a descrie pe un colportor al acelei jalbe din Iași, pe d. Verusi. Acel domn se pretindea odinioară pictor și primăria din Iași, naivă și de bună credință, [î]l însărcinează a zugrăvi biserica de la cimitirul Eternitatea. „Văruți biserica ca s-o zugrăvesc”, zise lucrătorilor. „Zugrăvește d-ta ș-om văru-i-o noi mai pe urmă”, răspunseră lucrătorii râzând.

Zugrăvelile acelei biserici erau un adevărat scandal. Greșite ca desemn, imposibile ca colorit, reprezentând în chipurile sfinte o breaslă ușoară de femei din Iași, mitropolitul a refuzat mult timp s-o sfințească. Dar ceea ce are haz e cronografia tablourilor sale.

A zugrăvit într-un rând „o fată lângă izvor” și n-a putut-o vinde. Vine serbarea lui Grigorie Ghica, cel decapitat pentru opunerea la cesiunea Bucovinei. Repede donița de apă se preface în stâncă c-o pajură austriacă, se pun lanțuri la mâinile chipului și tabloul reprezintă „Bucovina răpită de austriaci”. Dar tot nu se vinde. Vine cesiunea Basarabiei. Repede codrul din fund se preface în Marea Neagră, pajura austriacă în rusească, izvorul în stâncă în mijlocul mării și tabloul reprezintă „cedarea Basarabei”.

În această din urmă metamorfoză s-a propus Camerei c-a s-o cumpere, dar n-a cumpărat-o. Așteptăm învierea morților și vânzarea de veci sub altă formă; c-un fes în cap și cu fustanelă ar putea reprezenta Epirul.

Și-o găsi ea un stăpân vrodată.

Convins în sfârșit că n-are talent, onor. d. Verussi s-a lăsat de pictură și s-a pus pe o meserie mult mai lucrativă, politică. Azi e agent electoral al guvernului în Iași și ocupă câteva funcții bine salariate. E de prisos a adăoga că nici d. Verussi, nici d. Ghior -

ghian nu sunt ieșeni și că e foarte ciudat a vedea improvizându-se acolo un partid compus din oameni pripășiți în capitala Moldovei pentru a-și face treburile.

Astfel în județe în cari firma Brătianu warszawsky nu are deloc aderenți aceștia se inventează, se improvizează din oameni pripășiți, se scot din pământ, din iarbă verde. Nu știm dacă cetățenii ieșeni, fie liberali, fie conservatori, ar fi în stare a-și hărăzi încrederea lor unor parveniți cari se servă de amăgire pentru ca, pe sub mână, să dea comuna și județul pe mâinile adevăratului partid roșu ce se va forma în Moldova din noii cetățeni circumciși.

Dar ceea ce știm e că aceste colonii de câte 2 — 3 roșii, comandați de guvernul central prin Moldova ca să se puiască ca viermii în carne putredă, ne aduc aminte de o stare de lucruri analogă din antichitate.

Un învățat german, dr. Reinisch, în cercetările sale asupra Egiptului spune că

acum 3700 ani, cultura acestei țări a avut o tranziție spre corupție, demoralizare și desfrânare. Cea dintâi cauză a corupției erau numeroșii negustori semiți: fenicieni, arabi, evrei, cari se așezaseră în Egipt și au zguduit conștiința de drept și stricta ordine a poporului prin uzanțele lor de afaceri și prin vînătoarea de câștig. Întâi s-au demoralizat servii și sclavii, apoi veni un regim al metreselor, căci cei mari cumpărau sclave siriene și etiopiene, le încărcau cu bogății și-și neglijau soțiile proprii. Pofta desfrânată de câștigare de averi, o nemărginită goană de plăceri a adus o deplină răsturnare a raporturilor sociale. Familii celebre se ruinară și sărăciră, iar în locul lor se iviră parveniți fără rușine. Oameni ce nu avuse[se]ră nimic ajunseră să posedeze bogății, palate, grădini, sclavi și comori, se îmbulziră în toate sferile și câștigară până și intrarea la Curte. Cine simțea în sine instinctul irezistibil de-a fura, dar vrea să practice acest instinct în mod cuviincios, n-avea decât să meargă la percepție, să-și ia patent de hoț și să se înscrie în breasla pungașilor. Aceștia aveau un staroste, la care se depuneau toate lucrurile furate în Egiptul întreg și cine voia să reintre în posesiunea lucrurilor sale mergea la staroste, care-i restituia lucrurile după ce plătea o provizie pentru hoț. Ba regele Ramses în însuși dete mâna fiicei lui iubite celui mai mare

hoț din țară care ducea de nas și poliția publică și cea secretă și, deși în Egipt nu erau jurați, scăpase de condamnare și era recunoscut ca omul cel mai cu minte din țară. Atât de jos căzu Egiptul, acest străvechi leagăn al culturii, care prin hărnicie și muncă ajunsese la cea mai mare înflorire.

Câștigul fără muncă intelectuală sau fizică, fără administrarea unui capital moștenit, e un furt făcut în condiții cuviincioase. Breasla a cărei meserie e a îmbla după asemenea câștiguri e breasla roșie. Semiții contracții asemenea nu lipsesc, iar starostele breslei e ministru de interne și reversibil. D-rul Reinisch ar putea să facă cercetări egiptologice și în România sub Rampsinit Îngăduitorul.

[27 iunie 1881]

[„DE UN TIMP ÎNCOACE...”]

De un timp încoace accident după accident se repetă pe liniile căilor noastre ferate.

Ciocnirile de trenuri între Hanu conachi și Ivești, între șerbești și Preval, între Turmu - severin și Palota, scăparea vagoanelor de la Prunișor și izbirea lor cu un alt tren sunt tot accidente însemnate, cari au avut consecințe regretabile, cu oameni morți și răniți. Lăsând dar la o parte celelalte accidente multe, de cari lumea de din afară de direcție nici nu mai poate afla ceva, chiar numai accidentele enumerate ar trebui să deștepte opinia publică și să se întrebe care este cauza lor.

N-am voi, mai cu deosebire, ca aceste accidente să fie exploatate de străini și să arate cu degetul asupra-le zicând: „Iată cum administrează românii căile ferate; [î]ți pun viața în pericol”, și vorbind astfel să poată avea și cuvinte în parte-le pentru a discredita liniile ferate române.

Aceste motive și sincera dorință de a se îndrepta lucrurile și de a se pune pe-o cale bună ne îndeamnă a arăta cari sunt după noi cauzele și relele ce bântuiesc administrația căilor ferate și a indica întrucâtva și mijloacele de îndreptarea lor.

Vom espune dar aceste cauze fără de nici o considerație, fără intenția de-a atinge pe cineva și cu singurul scop de a se dezveli răul și a face posibilă remediarea lui.

Prima cauză a accidentelor și cea mai principală, din care izvorăsc toate relele, este că s-a introdus și în administrația căilor ferate acel nenorocit sistem ce bântuie întreaga administrație a țării, *sistemul favorurilor*, fie aceste pentru *considerație de partid politic*, fie de *rudenie* sau *nepotism*, fie de amicitie sau hatâr sau alte considerații de orișice natură ar fi.

Acest sistem cu vederi strâmte și neprevăzătoare a făcut ca, chiar la numirea direcțiunii princiare, sau regale, după cum se numește ea azi, să domineze numai spiritul de partid, ca la numirile de amployați ce face această direcțiune să se aibă în vedere mai mult alte considerații decât folosul și meritul pentru serviciu ce un impiegat poate să aibă.

Consecințele acestui sistem se văd și, dacă nu se vor lua serioase măsuri de îndreptare, ele se vor arăta și mai mult, se vor încurca lucrurile încât nu se va mai ști ce trebuie a se face și, după ce se vor întâmpla chiar catastrofe, cari dacă nu s-au întâmplat pân' acum se poate mulțumi numai norocului, se va ajunge la disperare și cine știe la ce intervenții și măsuri cu totul contrarii interesului țării, contrarii interesului neamului românesc.

Credem dar a ne face o datorie de conștiință constatând că e necesar de a preveni o catastrofă la căile noastre ferate și de-a scuti țara de a asista la vreo pompă funebră a voiajorilor vreunui întreg tren.

Iată dar mijloacele de remediu ce le credem necesarii :

Cel dendâi remediu e negativ, dar de-o extremă importantă. Trebuie revocată direcția actuală, compusă din politiciani, din săbiuțe vânătoare de diurne și din avocați.

Motivul revocării e incapacitatea dovedită în toate.

Direcțiunea căilor ferate, dacă e posibil a tuturor căilor ferate ale statului, ar trebui constituită după următoarele principii:

E practic, pentru ca să existe unitate de voință și acțiune, ca în capul administrației căilor ferate să fie o singură persoană, care se poate alege dintre bărbații ce au dovedit o capacitate deosebită de administrare. Mersul unui serviciu atârână mult de autoritatea ce-o inspiră un bărbat cu judecată rece și incisivă, cu vederi clare, cu caracter just

și onest, care nu se lasă nici ademenit de zâmbetele protectoare ale oamenilor zilei, nici înfricoșat de un cuvânt al lor de intimidare . Ales fără nici o privire la convingerile sale politice, el cată să întrunească în sine încrederea țării întregi. El poate fi și un om tehnic, dar exigențele de pură administrație fiind pentru acest post mult mai numeroase decât cele ale amănunțimilor tehnice, un bun și rigid administrator e de preferat.

Capul administrației căilor ferate cată să fie cu totul independent de ministeriu și de curenturile politice militante. Fie acum ales pe viață de Corpurile legiuitoare, după propunerea Consiliului de Miniștri și cu aprobarea regelui, fie alte garanții de autoritate, destul că trebuie să fie inamovibil și să nu se poată revoca decât în condițiunile în cari se revoacă personalul inamovibil . Neatârnat cu totul și de ministeriu și de Corpurile legiuitoare în privința administrației, i se poate atenua răspunderea prin delegarea unui consiliu de supravegheare, compus din membri ai corpurilor legiuitoare, din președintele Curții de Compturi, din președintele Curții de Casație; consiliu care, putând cere seamă de gestiunea direcțiunii și putând fi consultat la fixarea bugetului, ar fi o garanție mai mult în fața țării despre buna întrebuințare a banului public. Față cu ministeriul însă poziția directorului trebuie să fie analogă cu aceea a oricărui director particular de drum de fier.

Dator a ținea seamă de interesele generale ale statului sau ale publicului în ceea ce privește tarifele , mersurile trenurilor de persoane și alte interese generale, dacă un om înțelept va fi numit cap al administrației nici nu e cu putință ca să se nască vreodată un conflict între stat și direcție.

Rămâne o singură chestiune de rezolvat: supraveghearea siguranței publice pe drumurile de fier.

Iată cum ar fi mai bine să se rezolve această chestiune:

Îngrijirea de siguranța publică și supraveghearea ei pe drumurile de fier să se lase în seama directorului sau administrațiunii căilor ferate, fiind ținute toate celelalte organe ale statului să-i dea ajutor în caz de necesitate.

Administrațiunea să fie și responsabilă înaintea legii, iar pentru a se putea constata cu siguranță pe cine încumbă responsabilitatea la vreun caz de accident, să se institu -

iască un consiliu de trei bărbați experți în ale administrației drumului de fier, cari cunosc mersul serviciului și detaliurile lui, cari să asiste pe organele justiției în cercetările lor, în cazuri de accidente, și să le dea explicațiuni . Acești experți să fie organe ale statului, independente de direcție, să fie bărbați cari cunosc și au servit în exploatarea căilor ferate. Să funcționeze numai ca consultatori ai membrilor justiției spre a le explica cum se petrec lucrurile, spre a le face posibilă descoperirea adevărului.

Măsura cea dândă ce ar trebui să ia directorul ce s-ar pune în capul administrației ar fi să organizeze serviciul, căci ni se pare că, prin organizația ce s-a făcut de direcția princiară, serviciile au fost dezorganizate cu desăvârșire . Probă sunt accidentele.

Pentru a putea organiza și pentru a înlesni organizarea, să se consulte vreun bărbat din Europa ce e distins în administrația de căi ferate, cum e baronul M.M. Weber, cum e Nordling sau altul, care au avut asemenea misiuni în state mai înaintate, cum a fost în Prusia și în Austria.

Să-l consulte , să-l aibă alături ca un sfătuitor , iar nu ca un funcționar.

Directorul să-și întocmească în administrație un consiliu din tot ce este mai bun din funcționarii și bărbații tehnici de drum de fier din țară; să caute mai cu seamă să cunoască pe fiecare în parte după meritul lucrului și al valorii ce produce în serviciu, iar nu după alte considerații; să pună pe fiecare la locul său și singura considerație care să-l conducă să fie interesul serviciului.

A se face astfel este supremul timp, deoarece la căile ferate nu se pune în joc numai averea ci și viața publicului.

[28 iunie 1881]

[„«ROMANUL» MUSRĂ OPOZIȚIUNEA ..."]

„Românul” muștră opozițiunea și pe noi în parte fiindcă am luat în răs circulara d-lui ministru de interne relativă la legea de înaintare și admisibilitate în funcțiunile administrative. Aci ne-am adus aminte de povața lui Beaumarchais . Ne-am grăbit să rădem ca să nu plângem . Pretenția „Românului” de-a fi discutat serios o administrațiune în capul căreia se găsește Simeon Mihălescu și a cărei flori sunt cunoscute sub numele de Simulești , Chirițești , Obedeni , Poteci etc. este din toate cutezanțele organului guvernamental cea mai cinică și cea mai

îndrăzneală. Sunt șase ani de când cu regimul brătienesc . Nici inexperiența , nici buna credință nu mai pot fi invocate ca scuze pentru a menține o astfel de stare de lucruri.

Denunțările au fost atât de numeroase, atât de precise, încât chiar d. I. Brătianu a crezut un moment că trebuie să se despărtească de un Simeon Mihălescu și l-a dat în păstrare d-lui D. Ghica până la venirea unor timpi mai buni.

Aceste timpuri au sosit. Trebuia în adevăr grosimea de obraz a d-lui C.A. Rosetti spre a pune iarăși în capul administrațiunii țării pe un om care în alte țări ar face cea mai distinsă podoabă a unui stabiliment penitenciar . Scrisorile lui Warszawsky autentice, legalizate și chiar fotografiate , pentru orice om cu bun simț și cu bună credință , n-au lăsat o umbră de îndoială asupra culpabilității acestui stâlp al ortalei .

Un partid nu poate fi totdeauna făcut responsabil de o crimă a unuia din partizanii săi.

Însă când , în fața evidenței , în loc de a tăia un membru cangrenat , acel partid se scoală întreg pentru apărarea vinovatului , când îndrăzneala apoloștilor crește cu mărirea crimelor , atunci țara nu poate privi decât cu scârbă o asemenea adunătură.

Numai partid nu se mai poate numi, ci bandă de scelerați care desfide morala, se folosește de piroteala națiunii și de nemaipomenita indiferență morală aceluia care ar avea drept sfântă datorie a ocroti pe cei slabi și a înfricoșa pe cei răi.

Simeon Mihălescu, în pisma opiniunii care l-a acuzat cu atâta temei, a fost încărcat cu onoruri, mai cu seamă de când era să fie înecat în infamii . I s-a făcut un simulacru de instrucțiune fără a fi suspendat un moment din capul celui mai important directorat (sau mai bine zis minister, căci sub acest regim dânsul a fost adevăratul ministru de interne). Nenorociții tineri însărcinați cu această instrucțiune erau pe fiecare zi amenințați în termeni puțin deghizați în „Românul”. Ei păreau înaintea lui Mihălescu acuzați, dânsul ; judecătorul. Și într-adevăr de dânsul atârna cariera și poate pâinea lor. După această spălătură juridică Mihălescu voi să aibă și un certificat de la onorabili săi colegi. Un Pișca,, hoțul cunoscut de păduri din Teleorman , se însărcină cu murdara treabă de a-l curăți în Senat. Un raport de cumătru citit înaintea unor slugi guvernamentale fu de ajuns. De atunci criminalului, spălat de complicității săi, nu i s-a mai cruțat nici o onoare. Pe rând senator, comandor al Stelei României, director la Eforia spitalelor, director la Ministerul de Interne, înfruntă opinia publică speriată, se bucură de bani adunați din sudoarea și sângele nenorociților pe care i-a trecut în Bulgaria în toiu iernei ca pe niște vite de jug, și acest exemplu strălucit de imoralitate nepedepsită și triumfătoare corupe mai mult jumimea unei națiuni decât tot ce cineva și-ar putea închipui. Dar cei care tolerează asemenea lucruri? Ce nume merită? Ce cauză-i îndeamnă? Slăbiciune? Incapacitate? Indiferență? Egoism? Complicitate? Să tragem vâlul asupra acestor turpitudini! Ceea ce însă pune vârful acestor fapte este că criminalii prinși cu mâna în sac nu se mulțumesc de a se bucura în pace de fructul faptelor lor, de a-și lua regulat cupoanele de la cauzele publice, de a-și atârna de gât stelele și coroanele, de a parada la mesele și la balurile de la palat, de-a fi puternici și bogați, de-a fi stăpânii țării și favoriții regimului. Nu, toate acestea nu le ajung. În loc de a se face uitați și de a uita, mai ies în vileag și în gura mare înjură pe oamenii cinstiți.

A! asta este prea mult, domnilor de la „Românul”!

[1 iulie 1881]

[„L'EUROPE DIPLOMATIQUE» PRIMEȘTE...”]

„L'Europe diplomatique” primește din Petersburg amănunte atât de interesante asupra crizei din Bulgaria încât cititorul căruia i le comunicăm va vedea numaidecât cum cauze analoge produc efecte analoge și cum Mihăleștii și Caradalele bulgare nu sunt întru nimic superioare sau inferioare Caradalelor noastre bunăoară. Aceeași vânătoare de funcții și câștig , aceeași pretextare a patriei și libertății pentru interese personale, aceeași mizerie care vine fatal la un popor ce-și începe viața prin instituții improvizate de dinafară, sau de străini, sau de uliță, și care n-a cunoscut că orice progres adevărat nu poate fi decât istoric, decât în legătură cu trecutul. Și acolo existențe catilinare izbutiseră a pune mâna pe stat și a face mușama și Parlament, și țară, și Domn, pentru a domni ei singuri, încunjurați de Serurii și Pătărlăgenii respectivi.

Dar să lăsăm să urmeze darea de seamă a foii franceze, căci termenii de comparație între noi și cei de peste Dunăre se prezintă prea cu lesniciune pentru ca s-avem nevoie de lungi comentarii.

Iată ce zice corespondența.

Nu vă e necunoscut desigur că, dacă există vro țară în Europa în care practica și funcționarea sistemului parlamentar să fie grele, aceasta e Principatul în cestiune, care, fără clasă aristocratică, ca toate țările slave, și fără clasă burgeză, n-are nici unul din elementele necesare unui asemenea regim, în urma lungi aserviri, sub opresiunea otomană. Cu toate acestea Bulgaria a fost înzestrată cu una din cele mai liberale constituții, c-un parlament, c-un principe ereditar. Lipsind oamenii necesari pentru a împlini funcțiunile de deputați, de bărbați politici și de miniștri, s-au primit toți bulgarii c-o instrucție oarecare, risipiți pe ici-colo, mai în Turcia, mai în Austria, mai în Rusia (mai în România), unii ca profesori de școală, alții ca medici, alții studiind încă, sau abia părăsind Universitatea din Moscova; toți au alergat în momentul eliberării țării lor, știind de mai nainte că vor

fi primiți fără dificultate și, alegere fiind imposibilă, le va fi lesne de-a ajunge în curând personaje mari. În numărul acestora sunt câțiva destul de inteligenți.

Astfel e Zancov, fost uniat devenit ministru al afacerilor străine; astfel Karavelov, vechi student derailiat și deklasat al Universității din Moscova, compromis în mai multe afaceri și care are a datori generalului Ignatief c-a putut intra și rămânea în Bulgaria. Șefi inteligenți, lacomi de putere, ambițioși, mișcându-se într-un mediu social moale, facil, nu prea luminat, acești câțva oameni — douăzeci de toți poate — au parvenit repede a fi aleși membri ai Adunării Naționale, apoi deputați și, odată aleși, au ajuns să domineze Camera și, dominând-o, să fie numiți miniștri. Cât despre oarecari cunoștințe câștigate, de experiență politică, de vederi largi, favorabile intereselor țării, nu trebuie să le cauți la ei, mari palavragii, crezându-se deja oratori și oameni de stat, alături c-un prinț tânăr, puțin experimentat, care caută a i se ierta originea străină, nu le-a fost greu, mai cu seamă după ce guvernul rusesc, adoptând o politică, de abținere, nu s-a mai amestecat în afacerile dinlăuntru ale Bulgariei, de-a pune și țară, și Cameră, și prinț deoparte și de a guverna și domni în numele lor propriu.

Constituția bulgară, elaborată de cătră Comitetul radical ruso - slav al aceluia timp, era deja destul de înaintată; remaniată de cătră ei, ea nu mai e constituția unui stat constituțional monarhic, ci aceea a unei republice democratice. Într-o țară în care fiecă cetățean are conștiința drepturilor și aptitudinea exercițiului lor o asemenea constituție mai poate funcționa; dar acolo unde masa națiunii, adevărații alegători, sunt într-o stare destul de primitivă, ea nu e mai mult decât un mijloc dat ambițioșilor inteligenți de-a guverna despotic țara sub masca libertății.

Ceea ce s-a făcut și ceea ce au și devenit Zancov, Karavelov și consorții. Demult raporturile agentului diplomatic și ale consulilor ruși au arătat că situația devenea din zi în zi mai imposibilă pentru prinț, mai primejdioasă pentru țară. Dar guvernul imperial, temându-se mai cu seamă de interpretarea defavorabilă ce s-ar da în străinătate unei ingerențe, era hotărât a nu interveni.

Când însă, sfătuit din Viena ori din Berlin, prințul se hotărâ de-a face apel la țară, precum și avea dreptul, ați văzut cum acești d-ni au început să strige în contra violării Constituției. Pentru a striga și a face atâta gălăgie aveau cele mai temeinice cuvinte din lume: pentru că din momentul ce-și pierdeau funcțiunile deveneau niște caraghioși precum fuseseră din capul locului. Oamenii de stat consumați ai Angliei, Franței, Germaniei părăsesc puterea cu dignitate, fără supărare și uneori cu plăcere chiar, dar pentru niște bieți golani, fără para frântă, cărora le dăduse D-zeu ceea ce nici visase, a părăsi de azi până mâine puterea înseamnă a cădea din bielșug și din plăceri la nevoi și jenă. E aspru și nu se primește fără luptă și fără strigăt.

Acești Zancov, Karavelov și compania au strigat deci atât de tare încât strigătele lor au trebuit s-ajungă până la Paris. Ei au luptat și, trebuie s-o mărturisim, au luptat cu dibăcie. Știind câtă influență are Rusia și împăratul ei asupra maselor bulgare, au combinat o întregă acțiune pentru a face să se crează că Rusia, guvern și nație, era cu ei și în contra prințului, care nu făcea în toate acestea decât să fie agentul docil al Austriei și al Germaniei. Cine nu cunoaște țările slave nu-și poate închipui ce urmări are acuzarea de a fi german. În combinația această au atras pe corepondentul bulgar al ziarului „Golos”, care s-a pus să publice telegramele cele mai violente contra prințului Alexandru. Telegramele acestea, fiind publicate și nedezmințindu-se de guvern, ei au declarat în toate adresele lor către alegători că guvernul rusesc e cu ei și contra prințului Alexandru. Era urgent de a face să înceteze o asemenea stare de lucruri, care, prelungindu-se, putea să devină primejdioasă.

Poporul bulgar, amăgit asupra adevăratelor sentimente ale guvernului rusesc, putea în adevăr să cază de bună credință în cursa întinsă de Zancov, Karavelov și compania și atunci criza ar fi devenit și mai acută prin plecarea prințului, primejdie gravă pe care tocmai cabinetul rusesc voia s-o previe, sfātuindu-se în privirea aceasta cu celelalte cabinete.

Acesta e deci adevăratul scop al aparițiunii în foaia oficială a răspunsului telegrafic făcut de contele Ignatief d-lui Zancov. Telegraful ne-a comunicat deja acest răspuns. Iată comunicatul care-l precedează și care, în felul lui, e și mai important încă:

„În lupta încinsă acum între partizi în Bulgaria acestea se silesc de-a obține de la guvernul rusesc un cuvânt de aprobățiune care să le servească de mijloc de-a atinge simpatiile alegătorilor. Cu scopul acesta partidul liberal a

trimis o telegramă contelui Ignatief, ministru de interne, căruia bulgarii s-au obicinuit a i se adresa demult încă și în alte împrejurări. Prin acea telegramă i se cere de-a stăru pe lângă împăratul pentru a obține grațioasa protecție a M. Sale. Adiutantul general, conte Ignatief, a răspuns prin telegrama următoare care se publică aci, pentru a risipi interpretările discordante sau premeditate ce s-au dat de către presă relațiilor guvernului rus în afacerile dinlăuntru ale Bulgariei."

[2 iulie 1881]

[„CE GENII MATEMATICE ...”]

Ce genii matematice mai sunt și la „Românul”! Față cu fenomenul constant al decreșterii populațiunii române, în toată țara și în Moldova îndeosebi, foaia guvernamentală ne arată triumfând că, sub guvernul liberal, media mortalității în Iași e mai mică și că populația a pierdut cu 236 de români mai puțin în acești din urmă cinci ani.

Se înțelege că această medie cată să scază de vreme ce totalul populației merge scăzând . Când nu vor mai fi decât o sută de români în Iași va fi meritul d-lui C.A. Rosetti

ca n-au murit o mie? N-ar fi avut de unde muri o mie, de vreme ce toți, bob numărat, ar fi fost o sută. Cu statistică a la Nastratin Hogea „Românul” poate ajunge departe. Când nu va mai fi nici un român în Iași va fi un merit al guvernului liberal că nu va muri nici unul și se va constata că sub guvernul conservator a murit atâtea mii, iar sub cel liberal nu mai moare nimenea, căci nu mai e nimenea.

[2 iulie 1881]

[„ARE HAZ «ROMÂNUL» CU LECȚIILE ...”]

Are haz „Românul” cu lecțiile de cuviință și seriozitate pe cari le dă presei opoziției și nouă îndeosebi. Îndeamnă „ca presa opozițiunii să se silească a se ridica la înălțimea ce trebuie să aibă niște organe serioase de publicitate” și aceasta nu se poate face decât într-un mod: „a se respecta pe sine începând prin a respecta pe alții etc., a întrebuița un limbaj demn, fără insulte, fără trivialități ”.

Să crează cineva ochilor săi, citind aceste șiruri, că sunt scrise în foaia actualmente guvernamentală?! E oare aceeași foaie care numea pe Domn un agent al Prusiei, un pion în mâinile d-lui de Bismarck? Aceeași foaie care zicea că s-a vârat cuțitul în pântecele României de către supremul trădător (în parentez vorbind, d. Boerescu, colegul de ieri al d-lui Brătianu)? E aceeași foaie care la rândul ei istovise tot dicționarul injuriilor la adresa partidului și a guvernului conservator ?

Ei bine, e aceeași! Și de ce să nu fie aceeași? Din pamfletistul Nichipercea a ieșit binemeritul și medaliatul N. T. Orășanu; din „Românul ”, a cărui hrană zilnică a fost calomnia și injuria , a ieșit un organ high life , îmbrănușat , care ne ține de rău că discutăm în mod viu, guvernul roșu și nu ne mulțumim cu terenul filozofiei de stat și a teoriilor politice generale.

Dar să admitem că necuviințele „Românului” nu îndreptățesc pe nimenea la repetarea lor, că, cu toate erorile d-lui C.A. Rosetti, pe când nu era încă reversibil, acestea nu ne îndreptățesc pe noi a le comite asemenea, că, pentru a ne respecta, cată să respectăm pe alții.

Foarte bine ; admitem teza, transeat major cum ziceau logicienii .

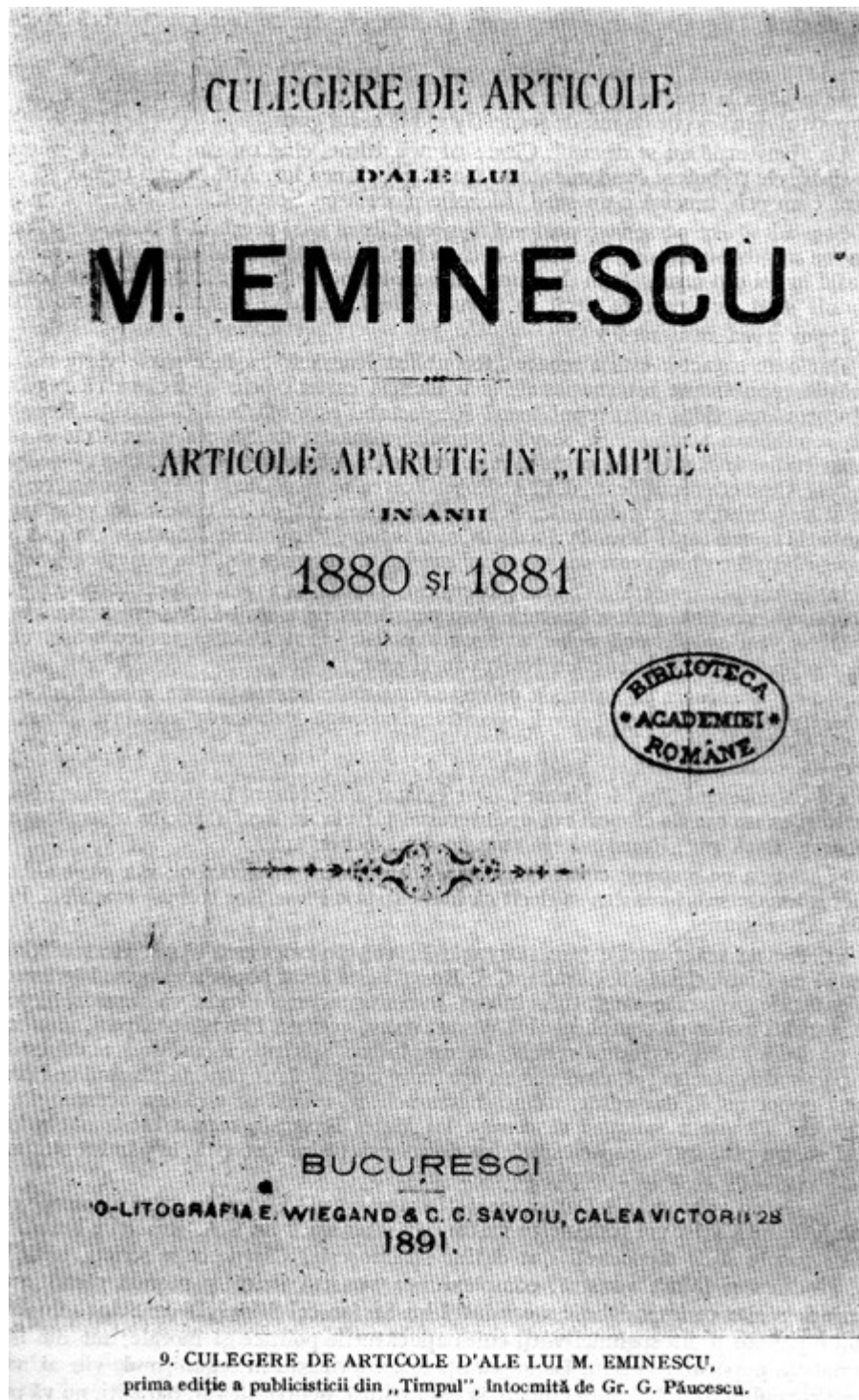
Dar din această teză generală urmează oare că trebuie să respectăm ceea ce este absolut irespectabil ? Că elucubrațiunile celor patru clase primare și ale cursului de violoncel cari redijează „Românul” trebuie luate ca lucruri sacrosancte sau serioase ? Constatăm mai nainte de toate că nimeni n-a tăgăduit că redactorul „Românului” are numai patru clase ca învățătură și că nici d. C.A. Rosetti, vechiul redactor , n-a avut mai mult.

Nițică franțuzească învățată de la vrun coiffeur sau de la vro guvernantă rătăcită prin București, cetirea de romanuri rele și de scrieri beletristice asupra statului, iată cultura oamenilor ce pretind a voi să discute cu noi

probleme serioase de stat și de la cari am putea jura că n-am auzit nicicând un contraargument serios la vrouna [din] întâmpinările noastre. Sofisme câte vreți. Panglicării retorice, generalizări de ceea ce s-a susținut în parte, strâmtări a tezelor ce s-a stabilit în genere, întortocheri de cuvinte, jucării cu înțelesul îndoit pe care-l poate avea o expresie lexicală, d-astea câte vreți. Niciodată, dar niciodată un argument *ad rem*, dedus din natura lucrurilor, dictat de iubirea de adevăr.

Și de ce? Pentru că nu sunt capabili de a pricepe adevărul. Din articolele ziarului guvernamental ar putea estrage cineva un sistem întreg de falsificare a judecății, de sofistică.

Și de ce sunt incapabili de a pricepe adevărul? Pentru că scopul lor nu a fost niciodată de a-l căuta. Jurnalistica în mâinile roșilor a fost un mijloc de trai, un mijloc de a parveni, de a câștiga, nu de-a spune adevărul. Dar unde interesul dictează acolo nu mai există

adevăr: *stat pro ratione voluntas* , voința i se substituie argumentului și cu apetiturile nu se discută. Degeaba i-am spune onor. Costinescu: Nu te face gazetar ori director de bancă, pentru că nu știi carte! Cu toate că-și cunoaște cusurul, se va face, căci câștigul material [î]l cheamă. Geaba i-am spune onor. Stătescu: Nu te face director de drum de fier, nu te băga la treaba din care nu te pricepi nici cât e negru sub unghie! Se va face, căci apetitul după zecile de mii de franci [î]i gădilă cerul gurii.

Cu apetiturile nu se discută. Când sunt neligitime , când nu sunt bazate pe muncă, pe cunoștințe, ele trebuiesc condamnate în toată goliciunea lor. Atât ar mai trebui, să discuți pictură c-un orb, muzică c-un surd, filozofie morală cu Scarvuli .

Și-n adevăr ce personaje profund respectabile ni se și prezintă ? Dacă acești oameni n-ar avea minte sau cultură, precum n-o au, treacă - meargă . Nu cultura-l face pe om cinstit și se află în cel din urmă țaran de munte mai multă nobleță de inimă, mai mult caracter, mai mult simț de dreptate decât în Flevii și în Caradalele lustruite și aristocratizate .

De-ar avea caracter!

Dar oare caracter este a scoate „Republica Rumână”, a face parte viața toată din societățile republicane internaționale și a încheia cariera prin a declara că regalitatea este încoronarea vieții unui republican? Respectabil este bătrânul Garibaldi . Republican a fost, republican a rămas. Și, slavă Domnului, dinastia de Savoia și meritele ei pentru unitatea Italiei ar fi motive morale mai puternice de convertire politică, decât ••• o *pensie reversibilă*. Când era republican, d. C.A. Rosetti cerea pomană de la piață; acuma, ca pomanagiu al bugetului, e mare dinastic. Și în același timp fiii săi, ce trăiesc din pomana dată de monarhia ereditară, beau la Paris în sănătatea „Republicei Române” în cafeneaua Procope, plătind cu banii cari poartă capul regelui pe avers și sunt din visteria regelui.

Iată oamenii respectabili cu cari discutăm, oameni cari n-au respectat nici credințele lor proprii și cari sunt gata a le vinde pe o pensie ori pe o slujbă. A se respecta pe sine, onorabililor, nu va să zică deloc a discuta politică serioasă de stat cu absolvenți ai claselor primare și matematici cu Nastratin Hoge.

„În loc de a lucra ca, întru cât privește relațiunile internaționale, *românii să se înfățișeze străinilor totdeauna uniți*, ziarele opozițiunei propagă dezbinarea ” continuă „Românul”

. . . hidoasa pocitură

Ce-am semănat în țară invidie și ură

ne spune că noi semănăm dezbinarea . Dar existat-a dezbinare înaintea roșiilor ? Nu s-au ridicat toți ca un om de câte ori era un interes al țării la mijloc ? Dar cine a semănat ura și dezbinarea dacă nu „Românul” în curs de douăzeci de ani ?

Și aceasta ne-o spune cine ? Omul care, în mijlocul unui război, n-a găsit alt de zis maselor adunate sub fereastra sa decât că mai există o Plevnă ce trebuie luată ... Plevna internă a reacțiunei .

Ei, Plevna reacțiunei e țara întregă. Plevna pe care vrea s-o ia Herșcu Goldner împreună cu Giani, Cariagdi, Carada, C.A. Rosetti este acest popor românesc îngenuncheat și exploatat de gunoaietele pământului întreg. În contra acestei Plevne vă organizați , punând șef al statului major pe complicele lui Warszawsky, această Plevnă o săpați, nimicindu-i toate tradițiile, batjocorindu-i religia, corumpându-i spiritul, încurajând malonestitatea și canaileria de caracter ; și, când vedem apatia în care a căzut țara, fatalismul ce-l domină pe acest popor nobil, dar adânc , adânc îngenuncheat , teamă ne e că ora acestei glorioase și străvechi Plevne a sunat și că cenușa lui Matei Basarab, care a blestemat neam de neamul vostru până într-a șaptea spiță , va dormi sub țărâna cucerită , în pământ străin.

„Ca românii să se înfățișeze străinilor uniți” ?

Dar sânteți voi români? Dar cunoașteți voi poporul? Sânteți în stare a pricepe geniul și înclinările lui? Știți voi românește măcar? Păsăreasca d-lui C.A. Rosetti e limbă? Obiceiele de cocote și de picpocheți sunt datine strămoșești? Cărțile ce le scrieți , legile ce le croiți , gândirea și inima voastră, complexiunea voastră fizică și morală răsărit-au din sâmburii de stejar ce împodobesc mormântul lui Ștefan cel Sfânt ? De la Seina , din Bizanțiu , din lupanare și din spelunci v-ați cules apucăturile politice și morale; nu din istoria și din natura poporului nostru. De aceea ați fost ca virusul în organismul viu al nației; de aceea corpul material al nației moare și se putrefică , pentru că voi, paraziți, nu vă puteți

aclimatiza , pentru că voi, etnic și moralicește, sânteți străini cu totul de substanța din care e compus neamul românesc.

Ne e rușine că ați uzurpat numele de român, rușine că strămoșii sunt condamnați a purta același nume cu care vă drapați corupția și mizeria de caracter,

[3 iulie 1881]

STAREA DE LUCRURI ÎN BULGARIA

Un corespondent din Rusciuc al ziarului „Allgemeine zeitung ” din Augsburg depinge cu colori destul de triste situația generală din Bulgaria, deși unele date ne sunt deja cunoscute. El scrie:

După cât ne-am putut informa, în alegerile din urmă din Târnova liberalii sunt victorioși ; aci s-au ales patru candidați ai opozițiunii. Însă între miliție și popor s-au întâmplat încăierări sângeroase și se vorbește nu numai de răniți, ci și de morți. Incidente serioase s-au întâmplat și la Rahova , Nicopole și Gabrova . În genere cercurile liberale au multă speranță că vor ieși învingători și în Marea Adunare Națională. Proclamarea stării de asediu mai în toate districtele Bulgariei de nord n-a împiedecat lățirea nemulțămirii și severitatea în contra ex - miniștrilor face din ei niște martiri ai cauzei naționale, mărindu-le autoritatea în popor. Așa Zancov a fost condamnat la o amendă de 600 franci pentru epistola adresată consulului general rus, Redactorul ziarului „Nezavisimost ” și tipograful Coraceff au fost mai aspru pedepsiți pentru publicarea unor articoli antiguvernamentali . Situația postelor e de nesuferit. Guvernul a ordonat să se deschidă toate epistolele și corespondențele ziarelor. Acest ordin trebuia ținut în secret, însă nedibăcia prefectului nostru a făcut să se publice, și astfel epistolele acum se predau în Giurgiu, iar cele aduse din Sofia de curieri se dau în Calafat la posta română. Telegramele ziarelor fac această cale demult deja. În Rumelia orientală toată lumea (bulgărească) este indignată în contra prințului Alexandru. „Marița” din Filipopol publică mai ÎN fiecare număr lungi proteste și rezoluțiuni luate prin meetinguri în contra loviturii de stat. Se adună și bani pentru partidul liberal sau mai bine spre a goni pe prințul Alexandru. Guvernul Rumeliei orientale pare a privi cu ochi buni această mișcare și evenimentele din Bulgaria sunt binevenite și guvernului turcesc. Atâta e sigur, că planurile pentru unirea celor două principate nu se vor ivi cât timp domnește Alexandru la nordul Balcanilor. Șeful comitetului de agitațiune din Filipopol, Iankoloff , a declarat pe față că mai bucuros rămân rumeliștii sub jugul otoman decât sub cel al unui despot rusesc. Este un profit ce a rezultat din lovitura de stat că dispăre de pe cerul orientală cestiunea mult ventilată a împreunării celor două Bulgarii.

[3 iulie 1881]

[„LA 27 IUNIE A APĂRUT...”]

La 27 iunie a apărut în „Monitor ” un anunț pentru redeschiderea loteriei în favorul terminării catedralei catolice cu hramul Sf. Iosif. Departe de a voi să punem vro piedică înaintării acestei clădiri, nu avem decât a felicita episcopia din București pentru zelul religios ce-l dezvoltă în privirea aceasta și toleranța românilor pentru toate riturile , cu atât mai mult pentru cele creștine, fiind bine cunoscută, n-am găsi nimic de zis în contra modului de a aduna fondul de construcție al bisericii, dacă prescripțiuni hotărâte ale unei legi fundamentale nu s-ar opune în mod precis și cert acestui mod. Ar fi nedrept pe de altă parte dacă am face o cât de mică acuzare administrației bisericii. Redeschiderea acestei loterii se face cu autorizarea guvernului, adecă guvernul însuși n-a ezitat a călca legile a căror pază [1] este încredințată.

Aceasta din punct de vedere legal.

Din punct de vedere practic rămâne a se cerceta cestiunea dacă bisericile noastre proprii stau îndestul de bine pentru ca ceea ce credincioșii ortodocși pot contribui de bună voie să fie întrebuințat pentru construirea unor biserici de alt rit decât acela al statului și al națiunii. Nici aci răspunsul nu va fi favorabil. Noi înșine, în marea capitală a României, a

cărei populație ar ajunge curând la un sfert de milion, nu avem o singură catedrală, o singură zidire religioasă acătării. Lucrul se explică prin împrejurarea că Bucureștii sunt un oraș relativ nou și că n-au fost totdeauna capitală. Credem însă că, dacă, cu autorizarea Corpurilor legiuitoare, s-ar putea face excepție de la absoluta prohibițiune a

loteriilor în țara noastră, această excepție ar putea să se facă cel mult în favorul bisericii statului.

[4 iulie 1881]

[„D. C.A. ROSETTI, MINISTRU...”]

D. C.A. Rosetti, ministru de interne, care-și face un titlu deosebit din a fi fost staroste de breslași și reprezentant al clasei de mijloc, trădează înclinarea ca, în contradicție cu afecțiunile sale burgeze de până acum, să încredințeze administrația civilă din județe la militari. Astfel vedem numindu-se prefecti dd . Lipoianu , căp . Stătescu, col . Budișteanu , maior Handoca și alții.

Toate lucrurile au în lumea aceasta foloasele și inconvenientele lor.

Daca privim la administrația destrăbălată de partid și daca nu ne pot conveni prefecti cari să atârne de cutare deputat, am trebui să zicem că numirea de militari în posturile de prefecti prezintă oarecare foloase. Militarii , prin vigoarea disciplină și prin subordinația la cari sunt obligați, au contractat prin lungă deprindere un spirit de ordine și de regularitate, un spirit de control care le lipsește adeseori prefectilor numiți prin influență parlamentară sau prin aceea a comitetelor de salut public.

Dar pe de altă parte e desigur în detrimentul armatei daca ofițerii superiori se iau de la ocupațiunile lor, de la deprinderile lor, și se pun într-un mediu nou care, prin natura lui, îi face mai concesivi , prin natura lor îi silește a renunța la ordinea de lucruri căreia fusese supuși până acuma.

Afară de inconvenientul acesta este unul și mai mare. Nu se pot numi prefecti decât militari superiori; rangul de căpitan de exemplu e deja prea mic pentru a reflecta la el. Căci se întâmplă , ca în cazul de față cu căp . Stătescu, ca să fie numit la Tulcea, unde rezidă un general, comandant de divizie, și se întâmplă apoi anomalia ca generalul, în anume ocazii, la solemnități etc. să dea pasul întâi reprezentantului puterii civile — care e numai căpitan. Împrejurarea că e frate cu ministrul Stătescu e mai mult în defavorul decât în favorul său.

Nu doar c-am aștepta ca observațiunile noastre să aibă vrun efect asupra d-lui C.A. Rosetti. Le facem pentru a fi arătat inconvenientele unor asemenea numiri, inconveniente cari ni se par mai mari decât foloasele.

[4 iulie 1881]

[„ESTE MAI MULT DECÂT UN AN...”]

Este mai mult decât un an de când consiliul comunal al capitalei lucrează afară din lege . Din șaptesprezece membri care trebuie să compună acest consiliu mai mult de jumătate sunt demisionați. Astfel toate încheierile ce se iau în consiliu sunt luate cu câte cinci șase membri, dacă este unanimitate, și numai cu câte patru, când se decide prin majoritate de voturi. Valoarea legală asemenea încheieri nu pot avea; cât pentru valoarea

morală și mai puțin, când vedem figurând într-însul mai multe persoane înregimentate în partidul roșu decât adevărați reprezentanți ai intereselor comunale.

Acest consiliu nu s-a sfiit însă a decide asupra celor mai importante cestiuni care pot interesa pe locuitorii unui oraș; a votat bugetul, risipind banii contribuabililor în cheltuieli zadarnice și căpătând pe adepții partidului, iar pentru aceasta, nemaiajungându-le veniturile comunei, a impus taxe noi din cele mai vexătoare și asupritoare.

Ministrul de interne, interesat în cestiune, vede și tace. Cu toată textul categoric al art. 31 din legea comunală, care zice: „colegiurile nu se convoacă extraordinarmente decât la vacanță cel puțin de o a treia parte din numărul întreg”, ministrul de interne a permis primarului să nesocotească chiar invitațiunea discretă ce d. ministru Teriakiu îi făcuse de a proceda la completarea sa prin noi alegeri și n-a voit să cheme pe alegători la timpul cuviincios. Pentru orice om de bună credință înțelesul textului citat mai sus este cel următor: când vacanțe sunt în consiliu, alegătorii pot fi chemați să împlinească vacanțele prin noi alegeri; iar, când vacanțele ajung la numărul de o treime din numărul total al membrilor cari au a compune consiliul, atunci alegătorii trebuie să fie convocați. Treimea din 17 este cel

mult 6; și cu această lipsă consiliul lucrează demult. Îndată ce s-a ivit această lipsă ar fi trebuit să se procedă la completarea consiliului, dar se vede că primarul s-a temut să convoace pe alegători atunci când ei se puteau aduna și când alegătorii puteau lua parte la vot. Lipsa totală a reprezentanților colegiului I și II [î]i convenea mai bine; controlul asupra voturilor consiliului era înlăturat cu mai multă înlesnire. Colegiile I și II, convocate în luna iulie, când cei mai mulți alegători influenți și autorizați este probabil că lipsesc din București, ar fi mai mlădioase; candidaturile ce ar pune partidul roșu ar avea mai multă șansă de reușită.

Iacă tactica urmată de primar; iacă explicațiunea pentru ce consiliul s-a lăsat a funcționa în contra legii; iacă cauza târăgării în convocarea alegătorilor.

Dar, odată apucat pe clina ilegalității, ministrul este silit să se înfunde și mai mult.

Astăzi, când lipsesc 9 membri din 17, articolul 31 din lege nu mai este aplicabil dacă este să aplicăm legea cu discernământ. Astăzi nu mai poate fi vorba de *complectarea* consiliului comunal; în situațiunea de azi întregul consiliu comunal ar fi trebuit *dizolvat*, căci s-a dizolvat singur, și o alegere totală ar fi trebuit să se facă.

Chemați pentru o reînnoire totală a consiliului comunal, am putea să ne așteptăm la participarea tuturor alegătorilor și rezultatul alegerii ar fi mai cu drept cuvânt adevărata expresiune a alegătorilor.

Iar astfel cum sunt a se face alegerile, majoritatea poate să fie descurajată; căci își va zice: ce pot face noii membri aleși chiar dacă am izbuti să alegem opt membri noi, reprezentând adevăratele noastre idei, pe cât timp destul este ca al nouălea ales să aparțină clicei guvernamentale pentru ca, alăturându-se pe lângă ceilalți opt în funcțiune, să formeze o majoritate oarbă în contra adevăratei expresiuni a noastre.

Astfel stânt lucrurile, alegerile comunale actuale vor avea mai puțin un interes comunal; ele ar trebui să serve mai mult de demonstrațiune în contra actualului consiliu și a guvernului. Suntem siguri însă că vestita influență morală a partidului de la putere nu va ezita să înăbușească în germine această demonstrațiune.

Totuși, unul singur din candidații propuși de opozițiune de ar izbuti, dânsul va fi dator să ceară dizolvarea întregului consiliu actual, pentru că ființa-i este afară de lege.

Primul anunț al primarului de la 25 mai convoacă pe alegători pentru a alege opt consilieri. În „Monitorul” de la 25 iunie vedem un anunț al primarului pitit printre anunțurile administrative și pe care îl datează de la 20 iunie, deși nu se publică decât la 25 iunie, prin care se invită colegiul al 4-lea să mai aleagă încă un al nouălea consilier în locul vacant.

Ca să se facă alegeri la 8 iulie, după articolul 32 din legea comunală, convocarea trebuia să fie făcută cu 15 zile înainte, adică cel mai târziu la 22 iunie.

Când însă convocarea se publică la 25 iunie și se pretinde a fi în lege numai pentru că s-a antedat la 20 iunie, aceasta ni se pare o sfruntare nepomenită sau, cum ar zice francezul, *du toupet*.

Această procedură după limbajul roșu este însă: paza cu sfințenie a legii și libertatea absolută în alegeri.

Aducem și această călcare de lege la cunoștință membrului care ar izbuti să se aleagă din opozițiune în unul din colegiile regulat convocate, pentru ca să se ceară o anchetă și să se dea satisfacțiune moralei publice.

[5 iulie 1881]

[„DÂND MAI LA VALE ...”]

Dând mai la vale un rezumat al discuțiunilor urmate în ultimele două ședințe ale sesiunii de estimp a Comisiei Europene a Dunării, constatăm că multe puncte fundamentale, precum prelungirea mandatului Comisiei, dreptul de apel al membrilor Comisiei Mixte către cea Europeană, modul de numire al inspectorului șef de navigațiune și a subinspectorilor, precum și alte cestiuni au rămas *in suspensio* din cauza deosebirilor de vederi între delegatul austro-ungar, cel german, italian, sîrb și bulgar pe de o parte, a celui englez și a altora pe de altă parte.

Astfel în ședința de la 18 iunie s-a discutat dreptul de apel ce-l vor avea membrii Comisiei Mixte către Comisia Europeană și propunerea delegatului Germaniei ca, în cazul de-a nu se lua în unanimitate hotărârile în vro cestiune de principiu, aceasta să se hotărască de către Comisia Europeană prin simplă majoritate.

Delegatul rus, d. Romanenko, e în privirea aceasta de părere că e foarte natural ca Comisia Europeană a Dunării să-și mănție dreptul de control asupra unui reglement elaborat de ea. Dar [î]și exprim [numai] opinia sa personală; propunerea coloanelui Siborne, delegatul Angliei, el n-o poate lua decât *ad referendum*, până ce

guvernul din Petersburg va fi examinat-o .

Delegatul francez, *d. C. Barrere* , își dezvoltă maniera sa de-a vedea atât asupra modului de-a vota al viitoarei Comisii Mixte cât și asupra dreptului de recurs.

În privirea întâia delegatul Franței crede că cestiunile în discuție trebuie deosebite în *cestiuni de fond* și *cestiuni de formă*. Cele de fond trebuie hotărâte cu unanimitate; cele de-al doilea, stipulate prin art. 12 al Reglementului intern al Comisiunii Dunărene să se hotărască cu simplă majoritate. În privirea dreptului de recurs, delegatul francez regretă că până' acum nu s-a stabilit o unitate de vederi între delegatul Austriei și cel al Angliei.

Delegatul Turciei, *Constantin Efendi*, declară că nu poate adera din parte 'și la opinia delegatului austriac că *Comisia Europeană n-ar fi competentă a supraveghea și navigațiunea internă pe Rin* . După opinia sa art. 15 al Tractatului de la Paris stipulează că jurisdicțiunea Comisiei Dunărene nu se întinde numai asupra gurilor , ci și asupra Dunării. Libera navigațiune pe Dunăre nu e creată prin tractate, ca cea de pe Rin , ci a existat *de facto* și a fost numai proclamată prin tractate. Deci trebuie a se avea în vedere regularea navigațiunii pe Dunăre fără împiedecarea ei prin măsuri restrictive.

Delegatul României, colonelul *Pencovici*, insistă asupra părerii sale, repetate de mai multe ori, că *supravegherea executării Regulamentului e de competența Europei*. Acest principiu, baza propunerii engleze, nefiind recunoscut, toate cestiunile practice cari ating realizarea lui cată să rămână nerezolvate . În asemenea împrejurări nu poate să-și exprime o opinie definitivă asupra cestiunii apelului .

Delegatul Porții exprimă într-un discurs mai lung speranța că, după ce s-a determinat în liniamente generale regulamentele privitoare la libertatea și siguranța navigațiunii, se vor aplana și diferențele secundare, pentru ca să se creeze un act complet de navigație pe Dunăre între Galați și Porțile de Fier. Dar în privirea cestiunilor de detaliu a dreptului de supravegheare se vor ivi încă însemnate dificultăți. Poarta a admis dorința Austro-Ungariei de-a fi reprezentată în Comisia Mixtă și de-a avea prezidiul permanent în ea; căci marile interese de comerț ale acestei monarhii pe Dunăre impun tuturor acelora ce voiesc

o autoritate comună datorită de-a sprijini cât se poate de mult dorințele cabinetului din Viena. De aceea Poarta a și crezut că Austria și puterile celelalte vor recunoaște pretenția bine întemeiată a Turciei de-a fi reprezentată și ea în Comisia Mixtă. Astfel numărul membrilor Comisiei ar fi nepereche și modul votării ar fi rezolvat în chipul cel mai simplu. În privirea cestiunii apelului, *Constantin Efendi* e de părere că propunerea engleză ține seamă de toate interesele, din care cauză o și admite în principiu. Totodată crede că ar fi sosit timpul *ca să se prelungească mandatul Comisiei Europene* ca corolar al cestiunii apelului. Astfel s-ar da toate elementele soluțiunii problemului .

Delegatul Italiei, cavalerul *Revest* , își rezervă opinia sa în fața diferențelor de opinii dintre delegați, și cu speranța că se va stabili o înțelegere ulterioară.

Baron Haan , delegatul Austro-Ungariei, declară că cererea delegatului Porții de a se *prelungi mandatul Comisiei Europene ar adăoga o nouă difiicultate la situația de azi*.

Delegatul englez se declară, din contra, gata de a intra în discuția acestui punct, și delegatul României și al Porții consimt asemenea la aceasta.

Delegatul francez crede a se lăsa aceasta *in suspenso* și a se decide mai întâi modul de votare și activitatea Comisiunii Mixte; cestiunea prelungirii mandatului ar rezulta din aceasta. Delegatul Rusiei nu exprimă nici o opinie.

Prezidentul constată că propunerea engleză în privirea cestiunii apelului nu întrunește unanimitatea. Delegatul român mai exprimă unele rezerve și discuția se 'ntoarse înc-o dată asupra alineei a doua a propunerii germane.

Colonelul *Siborne* cere un vot asupra amendamentului său ca: *în cestiuni de principiu să fie necesară unanimitatea*. Contra vorbește delegatul Austriei și al Germaniei; al Serbiei, al Bulgariei iau propunerea *ad referendum*; al Rusiei și al Italiei se referă la cele zise de ei mai 'nainte ; cel francez vorbește *pentru unanimitate*.

Prezidentul constată că amendamentul Angliei nu întrunește unanimitatea.

Delegatul englez declară, că nu poate primi instituirea unei Comisii Mixte astfel precum se propune în art. 7.

Delegatul Serbiei, colonel *Nicolici* , face o propunere mediatoare , semnată și de colonel *Siborne*, pentru deosebirea cestiunilor administrative de cele de principiu, după, care delegatul german dă propunerii sale următoarea formulare:

Fiecare membru al Comisiei Mixte are dreptul de a pune cestiunea prealabilă ca cestiunea caracterizată de el ca fiind de principiu, în contra opiniei colegilor săi, să fie supusă horticării Comisiei Europene, care va decide asupra-i în ședință plenară cu majoritate de voturi.

Spre a stabili caracterul cestiunilor, dacă sunt administrative sau de principiu, delegatul englez propune următorul pasaj:

Se consideră ca cestiuni administrative cestiunile de formă, îndeosebi acele cestiuni cari privesc serviciul intern al Comisiei și raporturile ei cu impiegații și detaliile de execuțiune ale măsurilor hotărâte cu unanimitate de voturi.

Această propunere se admite de cătră toți delegații cu oarecari rezerve.

În ultima ședință, ținută la 21 iunie, Comisia Europeană se ocupă cu discuția celorlalți articoli ai părții C a proiectului depus.

Discuția se începu cu art. 6, care stabilește ca Comisia Mixtă să aibă două sesiuni ordinare pe an, primăvara și toamna; ca să-și reguleze singură ordinea lucrărilor și să dea agenților ei acele instrucții cari sunt necesare pentru aplicarea Reglementului.

Colonel *Siborne*, delegatul englez, dorește a se fixa mai exact timpul sesiunilor, pentru ca Comisia Mixtă să nu-și țină ședințele după cea Europeană, ce e chemată a o controla.

Delegatul francez dorește ca instrucțiunile date agenților să fie omuncate și Comisiei Europene.

Articolul 7 tratează despre crearea fondurilor necesare administrației.

Colonel *Nicolici* face a se observa că dările cari după propunerea sa au a se percepe cu acest scop n-ar trebui să se ia decât de la vasele cari încarcă sau descarcă mărfuri, c-un cuvânt de la acele cari fac operații comerciale. Libera navigație nu va suferi sub ele.

Delegatul austriac repetă articolul respectiv din anteproiect, conform căruia cheltuielile se repărtesc în mod egal între statele țarmurene.

Dar nici asupra acestui punct delegații nu se pot uni și art. 7 rămâne, ca multe altele *in suspenso*.

Se admite fără dezbateri art. 8, care stipulează că, pentru administrarea părții Dunării dintre Porțile de Fier și Galați, se vor subordona Comisiei Mixte un inspector șef, doi subinspectori, un secretar, căpitani de porturi și agenți inferiori.

Modul numirii inspectorului șef și cestiunea daca numirea sa are nevoie de confirmarea Comisiei Europene dă loc la nouă diferențe de opinii. Hotărârea cestiunii se amână.

După propunerea d-lui *Camille Barrere*, delegatul Franței, se eliminează din art. 10 stipulațiunea ca Comisia Mixtă să aibă a ținea seamă de opinia inspectorului șef în toate cestiunile cîte privesc organizarea și administrarea personalului.

S-a votat fără discuție art. 11, conform căruia întinderea Dunării dintre Galați și Porțile de Fier se împarte în patru secții: Secția I, de 110 kilometri, merge de la Porțile de Fier până la gura râului Timok și e administrată de un subinspector numit după propunerea Serbiei. A doua secție merge pîn' la Nicopole, e de 245 kilometri, și are un subinspector român. A treia și a patra secție sunt administrate de subinspectori bulgari și ajung până la Silistra, respective până la Galați, având 213 și 224 kilometri.

Conform art. 12 statele țarmurane sunt obligate a da sprijin atât Comisiei Mixte cât și agenților ei pentru îndeplinirea misiunii lor.

Stipulațiunea art. 13 ca, în contra justiției polițienești a subinspectorilor, să se poată apela la Comisia Mixtă se lasă *in suspenso*, după declarația delegatului englez, că nu-și poate exprima opinia în privirea aceasta până ce nu se va hotărâ cestiunea apelului.

În fine se primește concluziunea ca Reglementul să nu se poată modifica fără concursul Comisiei Europene.

După repărțirea deosebitelor voturi ale Comisiei și după mulțimea de rezerve ridicate de membri, cestiunea regulării navigațiunii Dunării pare departe de soluțiunea ei. Ceea ce ne miră e: cum în administrarea navigațiunii România va avea un singur sub-inspector și Bulgaria doi. Poate că foile guvernamentale vor ști a ne explica importanța pe care Comisia Europeană, o dă administrației vecine pe Dunăre.

[6 — 7 iulie 1881]

[„CORESPONDENTUL DIN ȘIȘTOV ...”]

Correspondentul din Șiștov al „Gazetei generale de Augsburg” adresează foi, cu data de 10 iulie, știrile ce urmează mai la vale și pe cari le reproducem fără comentarii:

Azi dimineață au sosit aci șefii liberalilor, ex-miniștrii Caravelov și Slaveicov . Deși aleși în Târnova ca deputați în Marea Adunare, ei nu vor lua parte la vot, căci privesc tot lucrul ca pe o comedie ilegală.

Am vorbit azi la amiază cu Slaveicov , pe care-l cunoșteam foarte bine de mai demult și el [î]mi spune că nici vorbă nu poate fi de împăcare între principe și partidul liberal. Cu ușurință și instigat de Rusia, Alexandru a provocat criza, a îngăduit toate ilegalitățile pentru a face alegerile în sensul său și de aceea nu poate fi vorba de compromis.

„Nu voim să dăm mână de ajutor pentru a da libertățile poporului pe seama sistemului muscălesc ; vom pleca în România ca-n vremea turcilor și vom lucra de acolo spre binele patriei noastre. N-am fi crezut, în adevăr, când am plecat la 1877 din București, că vom trebui să ne întoarcem atât de curând îndărăt, însă România e totuși unica țară, care posedă o libertate reală și de unde putem lucra mult mai mult decât dacă ne-am așeza cartierul general în Rumelia orientală. Prințul Vogoridi e altfel înțeles cu intențiile noastre, dar nu e nimic alt decât un pașă turcesc și, deși nu avem a ne teme de nimic din partea Porții, totuși unele din marile puteri europene ar putea cere să ni se refuze ospitalitatea. Noi nu voim însă să facem neplăceri amicilor noștri.”

La întrebarea mea dacă liberalii ar voi să organizeze o răscoală în Bulgaria, Slaveicof răspunde: „Nu gândim la asta; guvernul principelui va ajunge prin sine însuși ad absurdum și, dacă nu se vor împlini făgăduințele date poporului de la țară, se va scăpa el însuși de apăsătorii lui.”

— „Și-n ce consistau acele făgăduinți ?”

— „În mari reduceri a dărilor, ușurări ale serviciului militar și regularea cestiunilor agrare , îndeosebi desființarea arendașilor de dări, a ciorbagiilor . Aceste dorințe principele nu le poate împlini oricât de multă

bunăvoință ar avea. Noi înșine am lucrat la aceasta și ne-am împiedecat totdeauna de influența ciorbagiilor. Aceștia însă sunt din partidul guvernamental, deci toate făgăduințele au fost iluzorii.”

— „Dar cum gândiți să lucrați în România pentru Bulgaria ?”

— „Ca-n vremea turcilor. Fondăm un club bulgar, facem să apară ziarele noastre în București și le răspândim între partizanii noștri din Principat. Prin asta putem produce mai mare efect decât dacă foile vor apărea sub legea turcească de presă pe care a introdus-o prevăzătorul nostru guvern. Ș-așa foile erau împiedicate , în timpul din urmă, de-a ieși afară de Sofia și, de când oficiile postale austriace au încetat de-a exista în țară, n-a mai existat poștă pentru noi. Totul se confiscă fără ca legile să fi îngăduit una ca asta.”

— „Vă veți pune dar pe d-voastre și cauza d-voastră sub scutul lui Hohenzollern?”

— „Da. Regele Carol și-a câștigat mari merite pentru cauza noastră; România are legi liberale și, deși aparținem unei alte rase, ne-am simți fericiți dac - am fi fost vrodată atât de liberi ca țara vecină . Conaționalilor noștri, dintre cari 50 000 trăiesc în România, le merge bine; ei stau sub legi drepte și chiar plângerile din Dobrogea, ce porneau de la nemulțumiri din Tulcea și Măcin , au amuțit față cu evenimentele din Bulgaria.”

— „Opoziția d-voastră nu se - ndreaptă dar contra lui Alecsandru pentru că e principe german?”

— „Ferească Dumnezeu. Am voit totdeauna un principe german, un domnitor din acel neam drept de oameni care a făcut mai mult pentru civilizație și cultură. Sub Carol ne-am numi fericiți, pe un Battenberg rusesc nu-l poate suporta Bulgaria.”

— „De unde vine însă că toate plângerile din timpii din urmă au fost adresate țarului și oamenilor de stat ai Rusiei ?”

— „Cunoașteți opinia poporului nostru că tot binele vine de la țarul liberator (Țarosloboditeli) și nimeni nu voia să ne creadă că apăsarea vine de la Petersburg. Am dovedit-o aceasta prin țipetele noastre de durere și prin răspunsurile aspre ce le-am primit. Acuma știu oamenii noștri ce au a spera de la marele țar și credem că predilecțiunea pentru Rusia a suferit o grea lovitură.”

— „De ce nu voiți să ncercați , d-ta cu prietenii d-tale, să produceți o reacție în Marea Adunare prin puterea discursurilor ?”

— „Toate sunt în zadar. De vorbit nu se va mai vorbi, ci se va vota numai. Cine nu va zice da va fi arestat desigur, căci, în momentul în care principele va ajunge să înlătore Constituțiunea, toate libertățile se sting și atunci am trebui să gândim mult asupra imprudenței de-a ne fi încrezut cu ușurință.”

— „Victoria lui Alexandru e așadar sigură ?”

— „Cu totul sigură. Puterea au învins, unele din marile puteri i-au ajutat, poporul e amăgit. Plecăm la București; poate ne vom revedea în patria noastră în momente mai fericite.”

Astfel se duse unul din cei mai buni patrioți ai Bulgariei și nu e îndoială că mulți [î]i vor urma. Pământul României e pentru persecuții noștri ceea ce e pământul Svițerei și al Engliterei pentru persecuții restului Europei. Acolo, sub scutul unui Hohenzollern, oricine se simte sigur și îndemână . Nu m-aș mira dacă ar ieși în publicitate știri că România urmărește domnia asupra Bulgariei, căci reacționarii de aici nu vor întârzia de-a

răspândi asemenea știri pentru a suspecta Regatul liber în ochii marilor puteri vecine. Un lucru e sigur: că, dacă regele Carol ar avea ambiția de a domni și peste Bulgaria, la poporul bulgar n-ar afla rezistență. Pentru eliberarea acestei țări balcanice au curs tot atât sânge românesc ca și rusesc.

[8 iulie 1881

[„DE CÂND CU APLANAREA ...”]

De când cu aplanarea arzătoarelor cestiuni orientale, a Dulciniului și a Greciei, nu se mai pomenește de așa - numitul „concert european”. Astăzi marile puteri nu mai au o problemă gravă care să le atragă atențiunea tuturor, să le intereseze deopotrivă, spre a căuta în comun acord dezlegarea ei; nu mai au în față un pericol iminent, de natură a le sili să-l prevină sau să-l înlătore toate împreună. Fiecare din statele europene își formează planuri de cuceriri teritoriale și economice pe viitor; ba unele lucrează deja pe față la realizarea aspirațiilor lor. De aci temeri, bănuieli și neînțelegeri, vagi , ce e drept, dar nu mai puțin neplăcute. Și iarăși Orientul în genere este unde se ciocnesc interesele tuturor. Turcia și Anglita privesc cu ochi răi cuceririle franceze din Africa. Interesele Rusiei și ale Anglita în Asia stau de aproape față-n față. Mișcările austriace din Bosnia sunt urmărite cu ochi bănuitori de Poartă, secondată de Anglia. În fine asupra Dunării, care interesează mai pe toate în măsură egală, nu s-a ajuns la nici o înțelegere.

Aceasta este, în puține cuvinte, situația generală europeană. Constelațiunea nu e definită și clară. Totul se află în fermentare . Echilibrul se leagănă. În ce parte va cădea balanța vor arăta „alianțele”, a căror formare a început să se anunțe deja.

[9 iulie 1881]

[„FAȚĂ CU ASERȚIUNEA ... ”]

Făță cu aserțiunea „Românului” că mortalitatea creștinilor nu merge progresând în Iași dăm următoarele cifre, estrase din broșura d-lui Alexandrini și a d-rului Flaișlen . Mediile inventate de „Românul”, în care sporul dintr-un an se repărțește asupra tuturor, sau scăderea cauzată prin epidemii dintr-un singur an se repărțește asemenea asupra altor ani următori, sunt mijloace comode, însă nu tocmai oneste, de discuție. Iată dar plusul morților peste născuți an cu an:

În anul 1876 au murit mai mult decât s-au născut	160
„ 1877 „ „ „ „ „	340
„ 1878 „ „ „ „ „	504
„ 1879 „ „ „ „ „	509
„ 1880 „ „ „ „ „	511

Quod erat demonstrandum.

Nașterile creștinilor din contra scad.

În anul 1876 s-au născut	1238
„ 1877 „ „	1088
„ 1878 „ „	1002
„ 1879 „ „	973

Nu medii repartizătoare care aruncă un an asupra celorlalți, ci realitatea, cu mersul ei continuativ , asta trebuie cercetată. Cu medii, proporții, procente, împărțiri arbitrare ale anilor după puncte personale de vedere se poate face multă panglicărie.

[9 iulie 1881]

[„DEMAGOGII SUNT ACEIAȘI..."]

Demagogii sunt aceiași, totdeauna și pretutindeni.

Republicanii din Franța au sărbătorit săptămâna trecută ziua de 14 iulie, st.n., cu multă pompă, cu mare zgomot.

Nimeni n-ar avea de zis ceva, nici chiar „Figaro”, în contra unei serbări naționale ca atare.

Este bine însă a vedea ce fac în Franța republicanii roșii când sunt în opozițiune și cum se poartă când destinele țării ajung pe mâna lor.

Ceea ce se poate susține despre revoluționarii petroliști de ieri, republicani oportuniști astăzi în Franța, se potrivește întocmai și pentru revoluționari republicanii noștri de ieri, monarhiști *a outrance* astăzi.

Menționata foaie [1]și aduce aminte cum odinioară republicanii franceji nu lăsau să le scape nici o ocaziune spre a înnegri sărbătorile naționale. Ei le ironizau, râdeau de steaguri și decorațiuni, evaluau prețul lampioanelor și focurilor de artificii, calculând cât costă toate acestea pe contribuabil. Ei strigau în contra așa ziselor „orgii cezariene”, a plăcerilor coruptoare, a spectacolelor imorale cari abrutizează poporul. Astăzi însă tot acești puritani vin și imitează același „orgii”, poate ceva mai cu vârf.

Aceleași programe, aceleași salve de artilerie, aceleași ploaie de decorațiuni și reprezentațiuni gratuite.

Foile rebele ieri, oficioase astăzi, n-ar suferi deloc să vorbească cineva de imoralitatea serbărilor naționale. Din contra, ele sunt cari le celebrează cu un elan liric.

„République Française”, organul d-lui Gambetta, declară cu gravitate ca serbările naționale sunt unul din cele mai puternice mijloace de educațiune!

Toate acestea nu ne dau oare portretul fidel al roșilor noștri?

Acești saltimbanci oportuniști una strigă și alta fac! Și apoi în orice creațiuni pe dos ale lor întrec pe toți demagogii din lume, atât în forma bizantină pretinsă liberală cât și în fondul [ei].

În genere, să nu uite niciodată, nu roșii, cari n-au ce uita, dar românii, că: ceea ce poate fi bun pe țărmii Senei nu urmează deloc **că** trebuie să fie bun și pe malurile Dâmboviței sau în Târnova.

Proverbul e cam vechi și poate trivial, dar pururea adevărat: *Quod licet Jovi, non licet bovi!*

[10 iunie 1881]

[„ECONOMIȘTII OBSERVĂ ..."]

Economiștii observă cu drept cuvânt că însuși sistemele religioase, oricât de vechi și de bine întemeiate pe natura morală a oamenilor, suferă modificări, ba se sting chiar și sunt înlocuite prin altele în urma unei mari decadente economice, care e totdeauna însoțită sau urmată de o mare decadentă morală.

Am arătat în numărul trecut că populația română din Iași scade în urma neoprimei imigrațiuni de elemente străine. Tot acelaș lucru e adevărat pentru populația română din București, pentru cea din Galați, ba chiar pentru o comună pe jumătate rurală cum e Târgul frumos.

Mortalitatea înspăimântătoare a rasei române și înmulțirea celor străini într-o țară îmbielșugată și c-o populație relativ rară coprinde în sine condamnarea unui sistem de guvern, condamnarea întregului aparat administrativ, de la capi începând până la infimii funcționari, în fine condamnarea organizării sociale.

Am dovedit asemenea în mai multe rânduri, cu materialul mărginit statistic de care dispunem, că sub sistemul vechi — până la 1864 — populația istorică a acestor țări creștea repede; că de la gonirea domniei fanariote din țară și pîn' la reformele sociale din 1864 populația a ajuns numărul pe care-l avea în timpul de fericită memorie a lui Matei Basarab. Ace [a]sta foarte repede.

Suntem departe de a lăuda inferioritatea condiției sociale a țăranului în timpul Regulamentului, departe de a dori ca starea veche de lucruri să se mai reîntoarcă în ceea ce privește inconvenientele ei. Dar întru cât privește dezvoltarea normală, naturală a poporului, întru cât privește proporția suportabilă între greutatea ce el purta și bunăstarea ce rezulta ca beneficiu din acele greutăți, orbi am trebui să fim și nedrepti cătră părinții noștri daca n-am constata că acea stare era mult, cu mult mai bună pentru poporul de jos decât cea actuală.

Departate suntem de-a ne face laudatores temporis acti . Defectul principal al organizării vechi era că nu ținea seamă îndestul de clasa de mijloc; dar țăranul și proprietarul mare se aflau amândoi bine și, fiind într-un contact perpetuu între ei, ajunsese a avea o mare tragere de inimă pentru olaltă. Putem zice că și boierul vechi era țăranos , și țăranul vechi avea un fel de mândrie boierească în el.

De când însă cu emigrațiunea în străinătate, cu contractarea de obiceiuri străine și costisitoare, de când cu absenteismul la care sunt supuși în mod egal toate clasele dirigente la noi, începând cu părinții bisericii și sfârșind cu Caradalele, raportul vechi a trebuit să se strice.

Constituția noastră, punând greutatea ei pe o clasă de mijloc parte străină, parte neexistentă , au dat loc la o declasare generală din cele mai dezastruase.

Nu mai există o altă deosebire între oameni decât cea pe care o stabilește *banul*, oricum ar fi câștigat .

Astfel un biet gazetar care știe, în calitate de confident al miniștrilor, că drumurile de fier or să se răscumpere joacă la bursă și... devine milionar. Ei bine, a devenit aristocrat în România. Nimeni nu-ntreabă cum și-a făcut banii. Prin muncă? Prin o inteligentă exploatare a unei ramure de industrie? Nimic din toate astea. A făcut politică și, prin

politică, a devenit bogat. Un altul își exploatează calitatea de ministru pentru a juca la bursă, ba unii au câștigat jucând cu banii vistieriei chiar. A-și da orbește votul guvernului pentru a se folosi bănește de secretele oficiale, de punga statului chiar, e în cel mai mare grad malonest , dar toți o fac fără jenă. Și masa? Masa populațiunilor din oraș invidiază încă pe fericiții care prin mijloace maloneste ajung, fără cheltuiala de spirit sau muncă, la avere și vază.

Dar de la cine câștigă ei? Căci acest trai a unei generații de feneanți trebuie neapărat să se traducă într-un punct oarecare în... muncă! Hârțile cumpărate de stat de la compania Stroussberg se cotau cu 20 la sută. Dumnealor le-au plătit cu 60 la sută. Cine plătește diferența de 40 la sută? Producătorul care plătește anuitatea, țăranul.

În ultima linie producătorul plătește totul.

Dar numărul producătorilor , instrumentele lor, suma puterilor lor fizice este aceeași ca în anul 1850. Se știe metoda prin care s-a aservit țăranii mult mai rău decum era în timpul clăcii. Statul le-a cerut într-o bună dimineață o dare înzecită de ceea ce-o plăteau înainte. Pentru a o plăti trebuiau să se împrumute. Dar nimeni nu le dădea bani decât pe muncă, calculându-o pe prețuri de batjocură, pe prețuri zilnice din cari un lucrător nu se poate hrăni. Astfel țăranul a fost dat pe mâna unei înspăimântătoare uzure . Pururea dator, pururea scos la muncă *manu militari*, el vedea traduse toate trebuințele lui în muncă foarte rău plătită. Am cunoscut patrioți (în treacă fie zis, cei mai cruzi și mai lacomi proprietari sau arendași sunt pururea din partidul roșu, tocmai pentru că sunt parveniți și n-au nici o legătură cu pământul și populațiunile), am cunoscut zicem patrioți cari luau ierbărit pentru găini de la țărani, ierbărit calculat în bani și tradus în muncă. Am cunoscut liberali cari pentru pășunea *unei* oi cereau fruptul de la *patru* oi. Economicește absurd, dar aceste pretenții absurde se traduceau în cerere de bani, cerere de bani în prestațiuni calculate pe prețuri de batjocură. Și cu toate acestea e o țară asta care are un rege, are legi civile și penale, are ••• administrație, se zice. Astfel poporul incult , dar încolo sănătos și foarte inteligent e dat în prada tuturor acelor care știau a înșira două slove pe hârtie și-l încurcau în paragrafiu unui *drept formal*, copiat de la popoare civilizate, și la redigerea căruia alte trebuințe, alt neam de oameni, alte condiții economice prezidaseră .

Capitalul, cel puțin cel mobilier, avea înainte un caracter istoric tradițional și personal. Legăturile între boieri și țărani erau istorice, tradiționale, personale. E nenatural a admite ca oameni de aceeași rasă, cari neam de neamul lor trăiseră și lucraseră împreună, să nu aibă un sentiment de cruțare și de omenie între ei. Boierul cel mai avar, cel mai lacom de avere n-ar fi îngăduit să i se exploateze țăranii din partea slugilor lui.

Astăzi capitalul e impersonal . O moșie străveche încape pe mâna unui patriot, în genere străin de origine, care caută să scoată lapte din piatră. Puțin [î]i pasă de soarta lucrătorului, puțin de biserică ori de școală. Omul e pentru el nu un compatriot, nu un conațional , nu ostaș sau cetățean; e un instrument de muncă, o vită trebuitoare pentru un timp mărginit, până ce o vinde sau o arendă altuia moșia. Rău hrănit, rău îmbrăcat, având locuință rea, maiestatea poporului român, norodul, cum zicea Matei Basarab, nația a ajuns în stare mai rea decât sub fanarioți, a ajuns la sapă de lemn.

Care e cauza tuturor relelor acestora? Declasarea, nepotrivirea organizației sociale cu starea economică și cu stadiul de cultură a poporului. I se ia, i se tot ia, și *lui* nu i se dă nimic în schimb. Pripa cu care s-au introdus reformele, netemeinicia lor, libertatea dată miilor de Caradale de-a trăi fără muncă din exploatarea claselor producătoare, lefuri și sinecure, întreprinderi fără capăt de lucrări costisitoare fără nici un folos direct pentru mase, sutele de vagoane făcute pentru a introduce în țară mii de consumatori străini împreună cu mărfurile lor, c-un cuvânt lipsa de sentiment de rasă, lipsa de solidaritate între popor și clasele dirigente, recrutate din Cariagdi și Basmangii , lipsa de simț istoric și național ne-au adus unde suntem și au prefăcut o țară veche, cu trecutul ei cinstit, cu datinele ei oneste, într-un han de oaspeți străini în care toată organizația s-a făcut în favorul străinilor și pentru a le face traiul cât

de neted și de moale în țara nimăru, căci numai ca firmă mai e a noastră.

Noi nu suntem contra îmbogățirii celor ce vin și se așază în țară. Cu timpul vor deveni poate cetățeni buni ai acestui stat. Dar ca de dragul lor să ucidem oamenii noștri

proprii, ca de dragul luxului, desfătărilor, înlesnirilor de trai să compromitem existența fizică și morală a rasei române, iată ceea ce e neuzit și neînțeleș.

Poporul nostru e pe calea de a ajunge ca fellah din Egipt. Totul e străin acolo afară de mizerie. Numai ea e națională, e egipteană.

De aceea o repetăm: „Moldova (și Țara Românească peste 25 ani) e 'n pericol de a deveni prada celei întâi puteri străine care ar garanta populațiunii măcar viața fizică în contra lipitorilor cari o sug și o degradează”.

„Românul”, ca toți aceia cari luptă cu fraza și firma patriotică contra convingerii noastre patriotice, ne zice să n-avem teamă. Asta nu se va întâmpla. Nu e vorba de teama noastră; e vorba de realitate și de adevăr. Nici un popor pe lume nu e obligat a fi pururea jertfa oamenilor ei proprii, jertfa Caradalelor pe cari au avut nenorocirea de a-i asimila. De acolo se esplică de ce populațiunile Asiei, cu tot trecutul lor și cu toată mândria națională, au salutat un liberator în Alexandru al Macedoniei; de acolo se esplică de ce Napoleon I a fost la început salutat ca un liberator în multe state ale Germaniei. Popoare condamnate la nefericire precum pare a fi al nostru ajung a renunța la individualitatea lor, ajung la dorința de-a scăpa ele de ele înșile. Nu noi le zicem acestea. Scrieri cosmopolite și nihiliste ieșite din pene române încearcă a dovedi deja că sentimentele de patrie și naționalitate sunt mofturi și că apăsații de pe fața întregului pământ sunt frați și aliații naturali în contra formațiunilor istorice actuale.

[10 iulie 1881]

POPOARELE AUSTRO-UNGARII

Sub acest titlu „Augsburger Allgemeine Zeitung” face nu atât o recenziune cât un mic rezumat a broșurei d-lui I. Slavici intitulată *Românii din Ungaria, Transilvania și Bucovina*, publicată în limba germană. Mai întâi foaia din Augsburg menționează de volumul prim al unei opere scrisă de Hunfalvy, intitulată *Die Ungern oder Magyaren*, apoi continuă astfel:

Aceste două tomuri stau într-o intimă legătură și se completează în oarecare privință. Hunfalvy arată cum ungerii au înțeles a face propagandă, ajungând să maghiarizeze pe germani și slavi. El constată numai un fapt cunoscut de toți. Se știe că în ultimii ani sau decenie numeroși nemaghiari și-au maghiarizat numele, spre a face să li se uite adevărata lor origine. Din contră, în cartea de față (Slavici) se constată că nici un singur român nu și-a maghiarizat numele, deși în timpul mai recent s-au format reuniuni ce lucrează sistematic la maghiarizarea numelor de familie. În genere, Slavici nu prea vede bine pe unguri, El zice „Secoli întregi maghiarii au fost elementul domnitor la Dunărea inferioară, poporul creștin cel mai însemnat în tot Orientul și veriga mijlocitoare dintre Orient și Occident; în timpul acestei îndelungate domnii ei n-au izbutit a deveni un ciment social pentru popoarele dominate de dânșii. Ei au fost politicește un popor energic, fără însă a fi un element de cultură: ei au ținut, ce e drept, legate împreună popoarele stăpânite de dânșii, nu însă prin superioritatea lor intelectuală ci grație preponderanței lor fizice.” Așa poate să fi fost în timpuri mai depărtate. Dar când vedem că ungerii au înțeles acum câțiva ani să formeze dualismul în Imperiu și, cu toate că plătesc numai 30 procente și se află față cu germanii, totuși ei joacă primul rol, atunci nu prea poate fi vorba de o superioritate fizică, ci ar fi să recunoaștem că ungerii tocmai politicește sunt capabili. Dar să nu mai descoasem această temă, ci să ne întoarcem la cartea ce conține o multime de lucruri interesante.

Primele grupe de români, asupra descendenței cărora, de este slavă sau romană, părerile sunt controversate, s-au ivit în Carpați acum vreo șase sute de ani. În decursul acestui timp ei s-au dezvoltat și lășit astfel încât astăzi numără ca la trei milioane suflete. După cum se știe, românii din Transilvania s-au răscolat sub conducerea lui Horea și Cloșca, în timpul lui Iosif II, devastând țara în lung și în lat. Cauza acestei răscoale a fost că cea mai mare parte a românilor transilvani erau *glebae adscripti*. După ce și iobagilor din Transilvania li s-a dat libertatea de a se muta a încetat și răscoala. De altfel rebeliunea a fost îndreptată în contra funcționarilor, nu în contra împăratului. Când Horea a fost trimis cu o suplică la împăratul a trebuit să jure comitenților săi nu numai că va da

suplica în propria mână a împăratului, dar că va stărua ca împăratul să și citească hârtia în fața lui; căci, ziceau ei, ni se face multă nedreptate pentru că împăratul n-a citit plângerile noastre; el are mult de lucru și ceilalți nu-i spun adevărat.

Foarte interesant este capitolul asupra religiei. Românul n-are, cuvânt pentru noțiunea „religiune” și „confesiune”. Românul întrebuințează pentru aceste două noțiuni cuvântul „lege”. Credința creștină este pentru

român legea creștină. Românii sunt creștini; dar ei au unele moravuri și obiceiuri cari sunt străine creștinismului. Astfel soarele este sfânt la români și românul adevărat stă aplecat, cu capul descoperit, în fața soarelui ce răsare. Vinerea e o sărbătoare și mai ales țărani nu lucrează în această zi, deoarece nimic nu merge bine ce s-ar întreprinde vinerea. Și pâinea este sfântă, Înainte de a o începe se face o cruce cu cuțitul pe dânsa. Dacă cade jos o bucată, se ridică iute, se șterge și se sărută; dacă s-a prăfuit, se aruncă în foc, parte pentru că, aparține morților, parte pentru că a arunca pâinea sau a o călca în picioare este mare păcat. Cine nu ține legea românilor e necurat și necurat este oricine și orice stă în legătură cu un asemenea om. Nimeni nu poate bea dintr-un vas fără a fi vărsat puțin pe pământ și este o insultă a oferi unui român apă, fără a face această libațiune. Totuși „necurațenia” nu atrage după sine nici ură, nici despreț; însă românul nu va purta haina unui necurat, nu va lua pâine de la el, nu va gusta din vasul lui, considerând de un mare păcat orice comunitate domiciliară cu dânsul. Numai copiii rămân curați totdeauna, chiar de ar fi fructul unei căsătorii impure; însă românul uită curând originea necurată a acelora.

Românul se ferește de a face prozelizi și niciodată n-a exista vreun apostol sau sfânt român. Dacă însă un preot român ar refuza vreunui străin de a-i face slujba ar da ocazie la mari supărări și s-ar ține în nume de rău unui popă care ar refuza să țină rugăciune pentru un ovreu bolnav sau eventual să-l îngroape după ritul român.

Capitolul ce vorbește despre particularitățile naționale nu e mai puțin interesant decât cel asupra religiei. Locuitorii unui sat român se împart în trei clase: fruntașii, mijlociile și codașii și fiecareia i se cuvine numai ce are clasa sa. Poziția fruntașilor e foarte dificilă. El are un cerc de partizani ce se încred în el orbește și-i recunosc autoritatea. Dar el are și adversari, și ochii tuturor sunt îndreptați spre dânsul. El are dreptul și datoria a opri în uliță pe oameni și mai ales pe tinerime și a le face muștrări pentru vreo necuviință; dar vai de dânsul când comite și el vreo greșală, căci numai popii e permis a nu face ceea ce povățuiește să facă alții. Un proverb zice: Fă ce zice popa, dar nu ce face el.

Cât privește căsătoria, se descrie târgul de fete de pe Găina (un munte înalt de 5 — 6 000 urme). În ziua Sf. Petru și Paul se ține un târg în vârful aceluia munte. Fetele lucrează: țes, torc și coase ani de zile spre, a-și face zestrea. Rudele și prietenii mai dau câte ceva. Apoi se pune totul în lăzi, frumos lucrate și vopsite. Orice familie care are o fată mare [1]și întinde pe munte cort, în care se așază zestrea, și fruntașii familiei așteaptă pe pețitori. Apoi vin junii, însoțiți de familiile lor, și aduc ce au mai bun, mai ales o cingătoare sau brâu plin de aur și argint, și, după ce și-au ales o mireasă, se face logodna publică. Fata e bine să se mărite în satul părinților ei și soartea unei neveste căsătorită într-alt sat se plânge în nenumărate cântece populare.

Femei cu forme voluptuoase rar se găsesc la români. O figură gingașă, mâini mici, picior mic, buze subțiri, umeri plini, un bust puțin dezvoltat sunt particulare mai tuturor femeilor române. Femeile românești mai au datoria de a-și cultiva frumusețea, ba în Banat trebuie să se și sulemenească.

În genere românul e cam încâpățânat nu vrea să înțeleagă și se ține în rezervă față cu orice idee nouă. În lucruri cari - i sunt indiferente este foarte mlădios; dar în lucruri cari îl privesc de aproape el e omul cel mai cerbicos și, dacă a luat odată o hotărâre, apoi nu o schimbă cu una cu două. De aceea și este un om de încredere.

Limba română se numără în grupul celor romanice. Construcția internă este într-adevăr romanică, însă regulile sunetelor se abat mult de la ale limbilor romanice și tezaurul de cuvinte are multe elemente străine, mai ales slave.

Între cântecile românilor sunt și cântece de iele sau zâne. A treia zi după nașterea unui copil se așteaptă cele trei zâne cari hotărăsc soarta celui nou născut. În acea zi se pun pe o masă curată tot felul de bucate și o sumă oarecare de bani, spre a le dispune bine, și se recitează cântarea ce laudă puterea zânelor. Darurile sunt ale moașei

Le mai menționăm și cântecul de jale (plângerile), ce se cântă de femei anume tocmită și sunt îndreptate către cel răposat, ba i se cântă în ureche. După credința românilor mortul aude și pricepe tot.

Mortul trebuie ținut în casă o zi și o noapte. În acest timp să nu fie lăsat singur și nici plângerile să nu înceteze; de aceea se tocimesc femei plângătoare, cari „se cântă” pe rând, niciodată împreună.

Am relevat aci câteva puncte cari probează că această carte oferă mult acelora cari se interesează de etnologie.

[10 iulie 1881]

[„D. C.A. ROSETTI ARE CIRCULAROMANIE ...”]

D. C.A. Rosetti are circularomanie . De cîte ori a fost ministru a ştiut să fericească țara cu fel de fel de încercări stilistice, menite unele a produce veselie, altele a inspira oamenilor tristețã pentru lesniciunea cu care unul singur poate arunca pietre în baltã," pe cari nici un înțelept nu le mai poate scoate. La 1866, când era ministru al instrucției publice, adresa circulare către directoarele de școale de fete, invitându-le ca nici ele să nu se dea cu dres pe față și să nu poarte malacoave , nici să 'ngăduie ca fetițele să se dea cu dres. Tot astfel platonizează și acum în circulare lungi și scurte cu Chirișopolii și Simuleștii respectivi.

A propovădui morala e ușor, a întemeia morală e greu. De aceea toate circularele onor. ministru de interne vor rămânea istorii scrise pe apă pe cât timp corupția va fi sistemul de guvernământ al partidului roșu. A crede că un om care toată viața sa s-a servit de corupție pentru venirea și menținerea la putere a partidului său ar fi devenit acum, după ce s-a învechit în zile rele, un prototip de moralitate ar fi naiv și nejustificabil .

Maestru în arta de a se preface, de-a pretexta una și a realiza altceva, d. C. A. Rosetti, având pe mucenicul Mihălescu alături, voiește să moralizeze administrația numind în posturile de subprefecți licențiați în drept!

Dar oare, pentru a face un bun început, onor. ministru n-ar fi putut întreba pe directorul său ce a învățat ?

E natural a pretinde ca un suprefect să fie licențiat în acelaș timp în care ministrul de interne nu știe carte și directorul său abia se știe iscăli ?

Pentru ca o nouă suflare de viață să poată trece asupra țării d. C.A. Rosetti ar trebui înainte de toate să se înlătore pe sine și pe oamenii săi de la cârma statului, să recunoască că nici știe nimic, nici e capabil a înțelege natura organică a statului; ar trebui să-și recunoască mizeria sa intelectuală. Acesta ar fi cel mai mare serviciu pe care acești bătrâni stricați, frivoli , fără statornicie de caracter, fără convingeri adevărate, l-ar putea aduce țării. Și, dacă ar fi în adevăr patrioți precum se pretind, asta ar trebui să facă; să-și recunoască incapacitatea și să se retragă de-o parte, trăind din pensie.

A discuta platitudinile , fie chiar bine intenționate, cari plouă din Ministeriul de Interne ar fi ridicol.

O țară nu se guvernează cu aforisme, ci cu sisteme; iar sistemele nu se improvizează de pe-o zi pe alta, ci ar trebui să rezulte din starea reală a țării, din natura poporului, din stadiul lui de dezvoltare. A crede că cu maxime, sentențe, anecdotă și alte asemenea lucruri se poate reforma un lucru atât de putred cum e administrația în România ar fi o nespūsă naivitate, dacă n-ar fi ceva și mai rău. Și este ceva mai rău. Este praful ce se aruncă în ochii lumii pentru a face a se uita atrocitățile d-lui S. Mihălescu și a vestișilor săi prefecți de transbalcanică memorie.

[11 iulie 1881]

[„SUB TITLUL...”]

Sub titlul *Une indigestion du „Timpul”* ziarul "L'Independance roumaine" de azi face o critică tragico-comică a revistei noastre d-alaltăieri .

Deși n-avem obiceiul d' a răspunde la asemenea lucruri, totuși nu ne putem opri de a nu releva ceva foarte caracteristic din rândurile ce ne adresează. Este că: ceea ce a supărat mai cu osebite pe onor. noștri confrăți de la foaia franceză în reflecțiunile ce ne inspira sărbătoarea națională de la 14 iulie a fost tocmai apreciațiunile noastre asupra schimbărilor la față ale demagogilor noștri, cari, din republicani feroci și conspiratori de meserie de ieri, au devenit cunoscuții dinastici de azi.

Foaia d-lor Galli și Ventura nu ne poate ierta că am atins această coardă a schimbărilor la față, care se vede că este și „la corde sensible " a „Independenței române".

[12 iulie 1881],

[„DE LA UN TIMP ÎNCOACE...”]

De la un timp încoace Casa de Depuneri și Consemnațiuni e mânată de guvern și de partidul roșu pe clina afacerilor de bursă. Nu e destul că se încarcă cu împrumuturi, precum e cel al comunei București de 15 150 000; dar, după cum aflăm, d. Brătianu stăruie ca,

pentru a ridica cursul acțiunilor *Băncii Naționale*, Casa de Depuneri să primească aceste acțiuni și să facă împrumuturi pe ele, socotindu-le drept una mie lei piesa.

După art. 7 al legii, Casa de Depuneri împrumută din escedentul stocului ei metalic statului; județelor, comunelor și institutelor de binefacere; particularilor *pe depozite de efecte ale statului*. Consiliul de administrație publică în ultimele zile ale fiecărui trimestru *cursul* pe care se vor primi efectele ca garanție.

Consiliul tratează acțiunile Băncii în mod egal cu efectele statului.

Norma după care el fixează cursul efectelor statului este însă următoarea: cele cari stau sub *pari*, se primesc socotindu-se cu 20 la sută sub cursul zilei, efectele peste *pari* se socotesc cu 20 la sută sub *valoarea nominală*. Conform acestei norme acțiunile Băncii Naționale s-ar cădea să fie primite pe 400, iar nu pe o mie.

E evident îndealtmintrelea pentru oricine că o Casă de încredere precum este cea de depuneri nu are misiunea de-a împrumuta bani jucătorilor de bursă, nici de a favoriza urcarea cursului efectelor. Casa de Depuneri nu este bancă; ei nu-i este dată posibilitatea de-a cerceta dacă suirea sau scăderea unor efecte publice se datorește urcării sau scăderii corespunzătoare a produsului *întreprinderilor* pe cari se 'ntemeiază hârtiile, de vreme ce nu ia parte la aceste întreprinderi. Ni se pare că împrejurarea cumcă d-nii Stolojan sau Eliad (Cârciumărescu) posedă acțiuni de ale Băncii nu sunt un motiv îndestul de puternic pentru ca Casa de Depuneri să se abată de la norma ei de pân - acumă, mai ales că legea zice că numai din trimestru în trimestru se poate face o asemenea fixare a cursului și că nici le poate primi fără publicarea prealabilă a hotărârii consiliului de administrație.

Aflăm îndealtmintrelea că unul din pușinii noștri economiști, d. Ion Ghica, s-ar fi opus la această urcare și că actualul postulant care ocupă directoratul Casei pentru a face buclucuri în interesul roșiilor se servă de împrejurarea că d. Ion Ghica e numit ministru; la Londra și a demisionat din consiliu pentru a pune la cale primirea acțiunilor Băncii pe o mie.

[12 iulie 1881]

[„COLONELUL SIBORNE ...”]

Colonelul Siborne făcuse în Comisia Europeană a Dunării declarația că nu poate primi o comisie mixtă în chipul în care o stipulează anteproiectul austriac. Astfel cestiunile de principiu fiind pendente, comisia a discutat mai multe amănunte cari fără razimul principiilor generale nu au o valoare tocmai însemnată. Cabinetul din Viena s-a pus pe tratări și diplomații austriaci oscilează împrejurul cestiunii cu multă rezerva și sfiindu-se a lua o hotărâre definitivă.

Constantin Efendi, delegatul Turciei, a pus în vederea Comisiei Europene dacă n-ar fi sosit momentul ca să se solicite de la cabinetele prelungirea mandatului comisiei, o propunere în a cărei discuție delegatul Angliei a declarat că e gata de-a intra. Delegatul Austriei a declarat atunci că aceasta ar augmenta încă dificultățile existente.

În aceeași ordine de idei se vestise zilele trecute că cabinetul din Viena ar fi având intenția de a lucra în *contra* prelungirii mandatului comisiei. Astăzi însă oficioșii austriaci scriu că atribuirea acestei intenții e în orice caz prematură, că pân' acum nici n-a fost cestiune de ea, că nimeni în fine nu poate admite serios că respingerea anteproiectului austriac și a Comisiei Mixte ar fi îndeajuns pentru ca Comisia Europeană să se dizolve și să înceteze de-a exista. Aceste asigurări oficioase ar fi primite cu satisfacțiune dacă nu s-ar încheia cu amenințarea următoare:

După art. LIV al Tractatului de la Berlin puterile vor avea să se înțeleagă în curând asupra prelungirii mandatului

Comisiei Europene. O asemenea înțelegere *cată firește* să fie *unanimă* și opunerea unei singure puteri poate fi, în situația actuală, de un efect hotărâtor . Posibilitatea de a pune piedici existenței ulterioare a Comisiei

Europene este dată; sperăm însă că cestiunea se va limpezi astfel încât nici o putere să nu fie silită a uza de această posibilitate.

[12 iulie 1881]

[„ZILELE DIN URMĂ SE COMENTASE ...”]

Zilele din urmă se comentase în ziarele din străinătate venirea generalului Ernroth la București. Unele din foile străine atribuiă vizitei generalului intențiunea de a stăruie pe lângă șefii partidului roșu din București ca, prin învățăminte bine simțite, să facă pe confracții liberali din Bulgaria, pe d-nii Slaveicov, Zancov și Caravelov, să se împace cu principele Alexandru și să lucreze alături cu el la marea operă a regenerării naționale, admițând însă dictatura principelui ca un moderator al apetiturilor prea vii a partidului liberal bulgar. Alte foi mergeau și mai departe. Ele susțineau că generalul venise cu scopuri de-o importanță mult mai mare, că o alianță bulgaro - română ar fi devenit necesară în urma constelațiunii celei mai nouă a puterilor europene și că această alianță ar fi fost obiectul întrevorbirilor între generalul rus și bărbații de stat ai României. Aceasta din urmă știre s-a dezmințit întru câțva . Generalul fiind demisionar, nu putea trata asupra unor sujete cari sunt de atribuțiunea guvernului bulgar.

Iar în privirea știrii celei dendăi , versiunea adusă de foaia rusească „Moskowskii telegraf” merită a fi cunoscută ca un fel de ilustrație a vestitei noastre independențe. În adevăr, în era independenței s-a creat în țară o lege în contra străinilor, însă nu în contra acelor care vin să ne specule , ci a acelor cari se refugiază la noi din cauza persecuțiilor politice. Acum foaia rusească află că, prin mijlocirea agentului diplomatic rus din Sofia, consiliarul de stat Chitrovo , principele Bulgariei au solicitat sprijinul energic al cabinetului din San - petersburg pentru a putea exercita o presiune asupra guvernului din București ca acesta să nu abuzeze de dreptul de azil în privirea ex - miniștrilor bulgari refugiați în România. O reprezentațiune identică i s-ar fi făcut și cabinetului din Viena. Va să zică pare a exista o tensiune oarecare între guvernul din București și cel din Sofia, a cărei gravitate ne-a descoperit-o corespondentul „Gazetei generale” din Augsburg când a arătat că la serbările din șistov , făcute cu ocazia proclamării dictaturei , reprezentantul României s-ar fi ținut de-o parte în mod ostentativ.

Daca cu Bulgaria relațiunile sunt încordate , cele cu Austria asemenea nu sunt de natură de-a satisface cerințele unei bune vecinătăți . Foile din Viena s-au ocupat în zilele din urmă de obiectul nemulțumirilor , de cestiunea Dunării, într-un mod care părea a indica că s-ar fi întâmplat ceva hotărâtor în privirea aceasta. „Gazeta de Augsburg” ne spune însă că se continuă tractările între puterile acelea din considerație pentru cari Comisia Dunăreană au amânat o discutare definitivă a cestiunilor pendinte; despre o rupere sau un insucces al acestor tractări nu este însă vorbă și hotărârile se vor lua probabil abia în sesiunea viitoare. Una din puterile acelea care față cu cestiunea Dunării stă pe terenul cel mai neutru (Germania ?) va face atunci o propunere ce va indica drumul pe care apropierea între opiniile opuse să fie cu puțință, mai ales în ceea ce privește dreptul de apel al Comisiei Mixte către cea Europeană. Pretinsa amerințare a Austriei atingătoare de desființarea Comisiei Europene a Dunării se reduce la observația, făcută nu fără intenție în corespondențele diplomatice, că, dacă opoziția în contra antreproiectului austriac ar continua și de acum înainte, existența Comisiei Europene ar pierde pentru Austria mult din valoarea ei. Această observație au luat sub pana publicității dimensiunile unei amenințări formale adresate Angliei. E însă foarte adevărat că Austria pornește din principiul că o reînnoire a mandatului Comisiei Dunărene are necesitate de unanimitatea puterilor și că ar sta în puterea Austriei, dacă i s-ar admite punctul ei de vedere, ca să zădărnicească prelungirea mandatului.

Beilage zur Allgemeinen Zeitung.

Nr. 130.

Donnerstag 19. März.

1861.

Verlagsort: Berlin, am 19. März 1861. Druck: Verlagsanstalt des Allgemeinen Zeitung, Berlin, am 19. März 1861.

Beilage

Die Beilage zur Allgemeinen Zeitung, am 19. März 1861. Die Beilage zur Allgemeinen Zeitung, am 19. März 1861. Die Beilage zur Allgemeinen Zeitung, am 19. März 1861.

Die Beilage zur Allgemeinen Zeitung, am 19. März 1861. Die Beilage zur Allgemeinen Zeitung, am 19. März 1861. Die Beilage zur Allgemeinen Zeitung, am 19. März 1861.

Die Beilage zur Allgemeinen Zeitung, am 19. März 1861. Die Beilage zur Allgemeinen Zeitung, am 19. März 1861. Die Beilage zur Allgemeinen Zeitung, am 19. März 1861.

Die Beilage zur Allgemeinen Zeitung, am 19. März 1861. Die Beilage zur Allgemeinen Zeitung, am 19. März 1861. Die Beilage zur Allgemeinen Zeitung, am 19. März 1861.

Die Beilage zur Allgemeinen Zeitung, am 19. März 1861. Die Beilage zur Allgemeinen Zeitung, am 19. März 1861. Die Beilage zur Allgemeinen Zeitung, am 19. März 1861.

11. Pagina din „Neue freie Presse” din 27 mai/8 iunie 1881
in care se relatează despre interpelarea lui Gh. Chițu.

Nu fără legături cu cestiunile pendente ale Dunării o fi știrea colportată de ziarele din Viena c-am fi având a ne aștepta la o întoarcere a onor. d. Boerescu pe fotoliul de ministru de externe și cea adusă de ziarul maghiar „Egyetertes ” că, în locul comitetului Hoyos , se va numi plenipotențiar al Austriei în București sau marchizul Pallavicini sau comisarul regal Ludovic Tisza.

Cumcă o încordare oarecare există între Austro-Ungaria și România ne-o confirmă și ziarele germane din București cari, cel puțin în privirea aceasta, cât să fi având informațiuni de-o probabilitate oarecare.

[13 — 14 iulie 1881]

[„D. MINISTRU PREZIDENT...”]

D. ministru prezident al Ungariei, Coloman Tisza, după ce-a căzut în acele colege electorale pe umerii cărora s-a ridicat la putere, a aflat în urmă un refugiu în ținuturile săcuiești din Transilvania, unde o populațiune puțin cultă și foarte săracă, deci lesne de influențat, îl alege cu oarecare entuziasm. Deci într-un orașel secuiesc, Sân-giorgiu, marele om de stat și-a espus vederile sale politice privitoare atât la cele dinlăuntru ale Ungariei cât și la relațiile patriei sale cu cealaltă jumătate a monarhiei. Ministrul - prezident al Ungariei seamănă în multe puncte cu d. Ion Brătianu. Cât privește persoana sa proprie e în genere formal corect, însă asta nu-l oprește de-asprijini corupția electorală și administrativă a Ungariei și de-a fi sprijinit de ea. Afară de asta însă mai are acel toupe, de-a spune atât de verde și dezghețat neadevărul încât nu mai știi de ce să te miri mai mult, de cutezarea vorbitorului sau de îngăduința auditorului. În asta seamănă cu d. Brătianu ca o picătură de apă cu cealaltă.

Cu ocazia spiciului ținut la Sân-giorgiu onor. șef al partidului numit liberal, chip și asemănare cu partidul postulanților și gheșeftarilor de la noi, spune în privirea naționalităților următoarele:

O altă cestiune de care se servă mult opoziția e relativă la starea naționalităților.

Nu știm până la ce grad binevoiați a urmări cu atenție cestiunea aceasta. Eu însumi sunt atât de fericit de-a citi uneori că — mare tiran ce sunt — calc peste naționalitățile nemaghiare. Altă dată citesc iar că sacrific naționalităților nemaghiare interesele Ungariei. Aceste două acuzări se paralizază reciproc, se 'nțelege.

Mă folosesc însă cu plăcere de ocazia aceasta ca, într-un colegiu curat maghiar, în acea parte a țărilor Coroanei Sf. Ștefan unde se poate vorbi de cestiuni naționale, să arăt simplu și pe scurt punctul meu de vedere în această privință.

Eu cred că nici se cade unui stat liber, nici este cu puțință în secolul nostru ca să voim a maghiariza cu de-a sila, luându-le limba acelor care nu sunt maghiari, cu atât mai mult că violența produce pururea ură și reacție.

Însă altceva este ceea ce pretindem și vom pretinde de la oricine. Oricine trăiește pe teritoriul acestei patrii sfinte să-și cultive, să-și înavuțească limba sa proprie maternă oricum [i]i place, dar să se simtă totodată să se mărturisească și să se țină întru toate ca cetățean al statului Ungariei și să nu calce datorile sale către patrie. Nici o aspirație în contra intereselor statului nu e permisă și asemenea aspirații nu vom suferi niciodată.

Scopul nostru nu e nici violența, nici opresiunea altor naționalități, ci libera lor dezvoltare. Dar în dezvoltarea lor liberă interesul statului unguresc cată să fie marginea peste care nimeni să nu cuteze a trece și care să stea mai presus de orice alte considerații.

Fără supărare, dar acel interes al statului unguresc nu-l va defini nici onor. d. Tisza, nici altcineva. De câte ori se comit nedreptăți, ele se acopere cu ceea ce se numește *raison d'etat*, interesul statului, a căruia apreciere rămâne însă adeseori pe seama unui ambițios

sau a unui postulant care inclină pururea sau a confunda interesul statului cu cel personal al său sau a pretexta o frază ca interes al statului, pentru ca, îndărătul ei, să-și facă treburile. Singura rațiune de stat posibilă este de-a pune în armonie interesele populațiilor, de-a nu lăsa ca o parte a lor să exploateze sau să apese în mod nerațional pe celelalte părți, într-un stat poliglot rațiunea de stat ar însemna a pune în armonie interesele deosibitelor naționalități. Cum știu a le pune maghiarii în armonie, cunoaștem. Poporul lor propriu scade și sărăcește sub greutatea dărilor și exploatarea străinilor, iar ei [i]și răzbună ruina cauzată de alții urmărind ideea fixă de-a asimila unsprezece milioane de oameni ce nu vorbesc ungurește cu cele cinci milioane cari vorbesc această interesantă limbă.

[15 iulie 1881]

BULGARIA ȘI ROMÂNIA

Trebuie să ne intereseze mai mult tot ce se petrece împrejurul nostru, cu deosibire în vecina Bulgarie. Un articol din „Augsburger Allgemeine Zeitung” pune evenimentele din acel principat în legătură cu România, sau mai bine cu oamenii azi la guvern, și de aceea reproducem următoarele șiruri:

Fiindcă puterile europene au pus un preț deosibit pe aceea că să păstreze pe tron pe prințul Alexandru a Bulgariei, de aceea ele trebuie să primească cu o deosebită plăcere votul Adunării Naționale bulgare. Constituția bulgară — de asemenea o operă a puterilor europene, cel puțin sancționată de ele — s-a înlăturat pe sub mână rămânând prințul, care acum are timp în șapte ani de zile să facă ce vrea, să domnească liberal, cum a promis,

numai de-i va conveni. Pe puteri le interesează numai ca lucrurile să se desfășure în liniște și să nu se întâmple , tulburări. Însă, cu tot votul din Șiștov, cerul bulgar nu e de tot fără nouri. Mai întâi e întrebare dacă bulgarii cari au votat prințului o plenipotență întinsă, vor fi mulțumiți cu uzul ce va face de puterea sa. Dacă prințul va căuta într-adevăr să restabilească ordinea în țară, așa cum a promis în proclamațiunea sa, atunci va viola multe interese particulare și multe spirite bulgare pentru cari ordinea nu e încă bunul suprem se vor întoarce contra lui. Europa și atunci va putea să aplaude pre prințul, însă silințele lui pentru restabilirea unor condițiuni regulate vor deștepta în țară numai ură și dușmănie. Cei nemulțumiți vor mări șirurile liberalilor, cari, după cum bine se vede, au un sprijin în România. Cei din București par a se fi familiarizat deja cu ideea unei uniuni a Bulgariei cu România și vrăjmășia față cu Austria a bărbaților de stat astăzi la guvern în România derivă desigur de acolo că Austria nu vrea să știe nimic de acea uniune româno - bulgară ; firește că ea ar fi începutul Confederațiunii Balcanice și a statului panslavist de la sud, despre care d. Tisza a zis în Parlament că nu trebuie să se realizeze. Dar, precum din rău tot rău se naște, așa și prințul Alexandru, spre a obține un contrapond uniunii cu România, va trebui să promită a satisface aspirațiunilor poporului său și aceste aspirațiuni se știe că tind spre Rumelia orientală și restabilirea granițelor de la San-stefano . Astfel deci prințul zice în proclamațiunea sa că se va pune în fruntea aspirațiunilor poporului său, căutând să le realizeze, și apoi îndată se dă ca motiv dorința „de a se arăta demn de marea iubire pe care împăratul și poporul Rusiei o manifestă pentru frații lor cei liberați ”. Un motiv foarte suspect acesta! În genere noua ordine de lucruri din Bulgaria nu va putea fi salutată de Austria fără o doză oarecare de amărăciune.

Este adevărat că prințul a rămas, dar și influența rusească nu mai puțin. În aceea că s-a răsturnat o Constituțiune ce a fost creațiunea Rusiei se putea vedea un eșec suferit de politica rusească, dacă evenimentele următoare n-ar fi probat că Rusia n-a suferit nici o înfrângere . Aceste evenimente sunt : reprezentantul diplomatic al țarului s-a declarat pe față în contra Constituției și în noul cabinet șed trei ruși. Politica orientală rusească are două fețe: una oficială, alta panslavistă ; aci lucrează comitetele panslaviste, aci intră în acțiune cancelaria de stat. Cât timp domnii Zankov și Karavelov erau mari și tari la Sofia influența o exercita în Bulgaria Rusia panslavistă ; acum urmează influința Rusiei oficiale. Forma, s-a schimbat, nu însă fondul lucrului. Politica rusească și-a schimbat numai pârghia . Asigurarea că prințul Alexandru e cel mai mare obstacol în contra pătrunderii influinței

rusești în Bulgaria rămâne vorbă goală. Austria mai are multe afaceri de descurcat cu Bulgaria — moșteniri de ale Tratatului din Berlin — și în curând se va arăta dacă rușii „directi ” cari șed astăzi în cabinetul bulgar vor corespunde așteptărilor ce se așteaptă de la ei la Viena; cu rușii „indirecti ” nu era nimic de făcut.

[15 iulie 1881]

CREDITUL MOBILIAR

I

Proiectându-se înființarea unei bănci în compania numită Credit Mobiliar, avem în România spectacolul comic de-a vedea foile invocând când naționalitatea, când patria, când libertatea, pentru a recomanda publicului întreprinderea aceasta.

Între fondatorii acestei bănci întâmpinăm în adevăr o sumă de nume cunoscute, începând cu inevitabilul prinț Dimitrie Ghica și sfârșind cu onor. redactor al „Românului”, pe care ne-am obicinuit a-l vedea participând la toate afacerile de-o lucrativitate oarecare.

Publicul, văzând pe de-o parte o companie de nume atât de cunoscute, pe de alta zgomotul produs prin ziare, înclină a crede că e vorba d-un institut de aceeași utilitate ca Banca Națională sau Creditul Fonciar bunăoară, pe când în realitate bancheri străini, cu alaiul de nume românești menite a-i populariza , vor să neguțeze pe picior mare la bursa viitoare din București, înființând ceea ce se numește o haute banque *par compagnie* .

Așadar, ca să punem odată capăt acestei inclarități și vârtejului de speranțe, vom spune că există două soiuri de operații de bancă: operații de comerț și operații de *speculă*

Operațiile de comerț, pe care le face orice bancher din piață și Banca Națională asemenea, sunt : primirea în depozit de capitale de la particulari și plasarea lor în titluri clasate c-un venit sigur; virimente , adică trecerea unei sume de la creditul unui client la creditul altui client ; scontare de bilete la ordin și de polițe ; încasarea sau plata

polițelor din locuri depărtate; arbitragiul , adică cumpărarea polițelor de pe piețele unde au cursul mic, pentru a plăti cu ele datoriile pieței proprii; conturi curente, adică înregistrarea tuturor fondurilor primite de la un negustor, precum și a cheltuielilor făcute în numele lui ș.a.

Pentru oricine e evident că bancherul comercial e un om de încredere ce trebuie să-și fi cunoscând clienții și clienții pe el și că afacerile sunt în cea mai mare parte pe deplin sigure.

Banca Națională în fine, cu tot numele specios , nu e decât o bancă comercială care unește cu operațiile ordinare pe acea de emisiune a unor bilete plătibile *a vista* și la purtător. Ea nu dă credit decât la puține case, pe polițe cu mai multe semnături de o incontestabilă solvabilitate și trase asupra unor afaceri *deja consumate* .

La Creditul Fonciar baza creditului acordat e un imobil ipotecat , garantat prin solidaritatea tuturor proprietarilor; la Bancă baza creditului acordat e averea existentă a negustorului , plus afacerea consumată deja, de ex.: o vânzare de grâu plus îndosarea mai multor semnături solvabile . Valoarea intrinsecă, reală a titlurilor e cunoscută, venitul lor e sigur, titlurile se numesc clasate ; prețul lor, afară de neînsemnate oscilațiuni, se regulează prin *venitul ce ele produc*. Atât institutele de credit ipotecar cât și cele de credit comercial au deci o bază materială cu desăvârșire solidă.

La un credit mobilier lucrul nu este astfel: cel puțin n-a fost nicăiri, după cât vedem din istoria creditului mobilier din Franța, din Scoția și din alte părți.

Vom încerca să dăm o schiță istorică a celui dintâi institut de soiul acesta, stabilit în Franța prin decretul de la 18 noiembrie 1852 cu numele de Societe Generale du Credit Mobilier , fondată c-un capital de 60 milioane și având la nevoie facultatea de a emite obligațiuni de 600 milioane. Fondată de frații Pereire , nume ce-l aflăm și între fondatorii actualei societăți, ea a fost prototipul celorlalte, căror impulsul agiotajului le-a dat

TIMPUL

REDACȚIA, CALEA VICTORIEI Nr. 102

Marșul 15 Iulie 1911

Marșul din 15 Iulie 1911
Marșul din 15 Iulie 1911
Marșul din 15 Iulie 1911

Creditul mobilier

Creditul mobilier
Credințele sunt în mare măsură
Credințele sunt în mare măsură

Pe piața bursieră

Pe piața bursieră
Pe piața bursieră
Pe piața bursieră

Pe piața de schimb

Pe piața de schimb
Pe piața de schimb
Pe piața de schimb

Pe piața de bănești

Pe piața de bănești
Pe piața de bănești
Pe piața de bănești

Pe piața de bănești

Pe piața de bănești
Pe piața de bănești
Pe piața de bănești

Pe piața de bănești

Pe piața de bănești
Pe piața de bănești
Pe piața de bănești

Pe piața de bănești

Pe piața de bănești
Pe piața de bănești
Pe piața de bănești

Pe piața de bănești

Pe piața de bănești
Pe piața de bănești
Pe piața de bănești

Pe piața de bănești

Pe piața de bănești
Pe piața de bănești
Pe piața de bănești

Pe piața de bănești

Pe piața de bănești
Pe piața de bănești
Pe piața de bănești

Pe piața de bănești

Pe piața de bănești
Pe piața de bănești
Pe piața de bănești

Pe piața de bănești

Pe piața de bănești
Pe piața de bănești
Pe piața de bănești

Pe piața de bănești

Pe piața de bănești
Pe piața de bănești
Pe piața de bănești

Pe piața de bănești

Pe piața de bănești
Pe piața de bănești
Pe piața de bănești

12. CREDITUL MOBILIAR, „Timpul”, 16 Iulie 1911.

naștere în Spania, Germania, Austria și Elveția. Iată operațiile ce le făcea conform statutelor:

1) Subscripțiune și cumpărare de titluri ale statului — va să zică emisiune de titluri — precum și de acții și obligațiuni ale diferitelor întreprinderi industriale sau de credit ale societăților anonime, de căi ferate, canale, mine și alte lucrări publice cari (sau există, sau) se vor *fonda în viitor*.

Să analizăm această operație.

Statul scrie un împrumut. Creditul Mobilier se însarcinează să-l plaseze. Institutul are destule mijloace ca să producă o mișcare artificială la bursă; pune douăzeci de agenți cari să caute a cumpăra titlul și numai patru cari să-l vândă. Capitalistul e răpit de acest vârtej artificial; el nu înțelege că aceeaș bancă cumpără și vinde totodată, și după ce titlurile sunt plasate c-un câștig mare, e cu totul indiferent pentru bancă dacă ele sunt bune sau rele, productive sau improductive.

Se aude că în munții Buzăului s-ar afla aur. Se formează o societate anonimă pe acțiuni pentru exploatarea minei și Creditul Mobilier se însarcinează să le plaseze. Creditul produce hausse la bursă, le vinde bine, și acum rămâne ca acționarul cel din urmă să vadă dacă există sau nu aur la Buzău. Poate să nu fi existând deloc.

Să se țină bine minte. Creditul Mobilier se ocupă nu cu întreprinderi cari există, ci cu cele ce se vor fonda de acum înainte, a căror productivitate e cu totul necunoscută. Speculează pe speranța acestei productivități . Dacă se întâmplă însă să cumpere titluri a unor întreprinderi existente, preocupățiunea Creditului nu va fi deloc valoarea intrinsecă a lor. Din contra, acțiuni industriale vechi, clasate, a căror valoare e cunoscută, nu dau loc la operații de bursă. Cu cât titlul e mai sigur cu atât speculația se depărtează de el; [î]l părăsește pentru acțiunile unei întreprinderi nouă, pe nesiguranța valorii cărora se câștigă mai mult. Creditul Mobilier urmează deci regula pe care o urmează orice om ce are bani disponibili și vrea să opereze cu ei *par comptant* . Alege o hârtie *discreditată*, pentru ca mai târziu , când se suie cursul, s-o vândă . Deci Creditul Mobilier poate cumpăra titluri rele, improductive , cu prețuri scăzute, poate să producă în mod artificial o hausse la bursă, să le desfacă pe prețuri urcate și să-și spele mâinile în apa nevinovăției ca Pilat din Pont.

Afară de asta creditul era îndreptățit de-a mai face următoarele operațiuni :

- 2) Emisiunea de obligațiuni proprii pentru o sumă egală cu cea plasată în subscripțiuni și cumpărări .
- 3) Vânzarea sau amanetarea tuturor efectelor, acțiunilor și obligațiunilor câștigate și schimbarea lor pe alte hârtii de valoare.
- 4) Propunerea, cesiunea și executarea de *împrumuturi și întreprinderi de lucrări publice de tot soiul*.
- 5) Împrumuturi Lombard pe amanet de acții sau obligațiuni, credit conto-curent .
- 6) Primirea de depozite în conto-curent .
- 7) Incasso în contul societăților mai sus numite, plata cupoanelor lor de dobânzi și dividende și alte mandate.
- 8) Instituirea unei case de depuneri pentru toate titlurile acestor întreprinderi.

Alte afaceri erau oprite, și anume: Banca nu putea face specule pe timp la bursă nici specule pe premii .

Dar faceri de report [î]i erau permise , deși acestea constituie o speculă de bursă, care forma o însemnată parte a tranzacțiunilor Creditului Mobilier.

Așadar afacerile Creditului Mobilier sunt operații de haute-finance și de speculă de bursă ¹.

În anul întâi Creditul Mobilier Francez n-a făcut decât afaceri pe cari le fac toate casele mari de bancă. În acel an a dat din asemenea afaceri un venit net de 7 582 722.

În al doilea an a creat trei întreprinderi: Société des Immeubles de la rue de Rivoli , Société Maritime , Société de[s] Chemins de fer Autrichiens . Beneficiile treceau peste zece milioane.

În anul al treilea societatea era în apogeul ei; întreprinderi varii i-au adus un beneficiu de 31 870 776 fr.

Dar chiar în acest an dările de seamă ale societății începură a deveni obscure și mai puțin amănunțite. La 1860 se declara o pagubă de 7 933 136 fr.,; iar la 1867 fondatorii societății, cari o administraseră în mod dictatorial , se retraseră . În adunarea acționarilor

¹ Max Wirth , Bankwesen , pag. 546 et sq .

de la 30 noiembrie 1867 succesorii lor mărturisiră că pagubele se ridicau la •• 47 542 000 franci. Societatea a trebuit să lichideze .

Ce s-a găsit în bilanț ?

Că societatea Creditului Mobilier era creditoarea Companiei Imobiliare pentru 80 de milioane și că aceasta din urmă, încărcată de maidane și case ce nu le putea nici vinde, nici închiria, nu era în stare a plăti nimic.

Totodată cată să recunoaștem — zice Courcelle-seneuil în Traité des operations de banque — că răul ar fi fost și mai mare dacă s-ar fi emis, pentru 600 milioane sau pentru un miliard două sute de milioane, obligațiuni de ale societății, precum ne puteam teme câțiva ani (lucru pe care la refuzat guvernul); sau dacă societatea ar fi parvenit a pune în serviciul său o bancă de circulație. S-ar fi ajuns la o catastrofă cel puțin egală cu a lui Law .

Iată dar ce este Creditul Mobilier. O încercare de-a monopoliza toate întreprinderile din țară: împrumuturi, construcții , lucrări publice, fie ele oricât de hazardate. Odată titlurile desfăcute prin manipulații de bursă, treaba acționarilor dacă ele produc ceva sau nu.

Din parte-ne se 'nțelege că nu putem opri pe nimenea de a-și întrebuința capitalul cum pofteste. Dar orice capital nu se poate întrebuința decât în anume moduri: sau în exploatare, servind a plăti pentru muncă, sau plasat în împrumuturi ipotecare, sau în negoț, ajutând schimbul de mărfuri, sau în fine . . . în speculă.

Pentru milionari, pentru Rothschild și Pereire, specula e cea mai rentabilă, pentru că ei o domină; pentru capitalistul mic e de recomandat plasarea în titlurile unor întreprinderi nu viitoare, ci deja existente, al căror produs e

știut, al căror venit e sigur.

Așadar liber e oricine de-a specula capitalul său; legile o permit. Dar sigur este că prin speculă averea tuturor nu câștigă nimic. Ea câștigă prin producție, prin negoț, nu prin joc de bursă.

Precum zece oameni muncesc împrejurul unei mese de joc de cărți ziua și noaptea fără ca suta de galbeni ce o au toți împreună să se 'nmulțească sau să scază, ci trece din mâna celui naiv în mâna celui abil — o deplasare a aceleiași averi — așa e aci. Milionarul abil care dominează bursa și mișcările ei, care, când vinde acții de Panama, produce *hausse*, iar când cumpără acții ale Băncii Naționale, produce *baisse*, va încasa diferențele de la publicul întreg, ba va atrage din ce în ce mai multe capitaluri din provincie, detrăgându-le agriculturii, comerțului solid și întreprinderilor solide și aruncându-le în vârtejul unor întreprinderi nouă, cu viitor necunoscut și c-o producțiune nulă poate.

Ceea ce am dori e ca presa să nu facă dintr-un institut a cărui esență e specula, producerea de *hausse* și *baisse* la bursă fără privire la valoarea intrinsecă a titlurilor speculate, un institut național, menit să ridice comerțul, industria și agricultura.

Nu voim deloc să discredităm societatea. Nu-i cunoaștem încă statutele, nu știm ce anume operații va face. Poate chiar că ceea ce este a se fonda la noi să fi având cu totul caracterul unei bănci comerciale. Ceea ce constatăm însă este că: societățile cîte sau format sub acest titlu pîn' acum au fost societăți de acționari, al căror capital a fost în esență întrebuințat la specule de bursă asupra unor titluri neclasate încă, bazate pe întreprinderi viitoare, cu un produs incert, titluri al căror preț de bursă se regula *nu prin venitul ce produc*, ci pe speranța unui venit sau, și mai rău, pe speranța că ele se vor urca pîn'la ultimo, indiferent dacă valoarea lor intrinsecă reprezintă ceva sau nu.

Facultatea pe care o bancă ca aceasta, „*haute banque*”, o are întru a urca un titlu oricât lipsit de valoare intrinsecă pînă ce-l vinde și a scădea un titlu oricât de solid pînă ce-l cumpără; facultatea de a urca cursul tuturor efectelor ei de portofoliu când face bilanțul, pentru a împărți și dividende fictive, luate din capitalul primitiv; în fine puterea de a detrage capitalul celor lesne crezători din întreprinderi productive și a-l abate la întreprinderi hazardate, toate acestea nu ne permit să ne felicităm tocmai mult de înființarea ei. Dar, pentru a nu prejudeca, mărturisim că din cele scrise pîn' acum nu putem decât presupune statutele. Dacă operațiile indicate în ele vor fi identice sau analoge cu cele din statutele Societății Generale de Credit Mobiliar din Franța, nu va mai fi îndoială cu noua bancă e prematură pentru țara noastră și de un folos foarte discutabil chiar pentru țările acelea în cari practica și uzanțele creditului sunt mai cunoscute decât la noi.

II

Continuăm prin a cita luminoasa dare de seamă pe care un economist german o face despre activitatea *creditelor mobiliare**

Semnul caracteristic al tuturor acestor institute este speculațiunea.

Pentru speculațiune însă societățile anonime pe acții nu sunt potrivite. Societățile anonime speculante aduc pagube atât proprietarilor lor, adecă acționarilor, cât și publicului. Ne mărginim la următoarele argumente esențiale:

1. Afacerile de speculațiune cer, după natura lor, o mare experiență de afaceri, o extraordinară repejune de concepție și de deciziune. Corespunzând în genere pe cale telegrafică pentru a încheia asupra a milioane, neavând adesea decât un minut de reflecție, societatea nu poate merge bine. Directori cari ar posedea asemenea calități nu se găsesc, pentru că asemenea oameni preferă a-și face afacerile lor proprii. Dar, dacă se găsesc și li se dă puterea discreționară cerută, atunci societățile sunt în pericol ca directorul lor sau să proceadă cu prea mare cutezanță, sau să exploateze situația în folosul său propriu, lăsând numai șansele rele pe seama societății. Aceasta au dovedit-o procesul acționarilor Creditului Mobiliar intentat consilierilor de administrație, cari au fost condamnați în prima instanță la plata a 60 milioane franci.

Consiliarii de administrație ai Creditului Mobiliar au câștigat averi imense, pe când societatea mergea spre faliment.

Ani întregi se făceau către finitul anului tot soiul de manopere de bursă și jurnalistice. (În sferile bursei se susținea că faimoasa știre tătarască despre luarea Sevastopolului fusese comandată de Creditul Mobiliar). Aceste manopere aveau de scop de a ridica cât se poate de mult cursul efectelor din cari consista portofoliul Creditului Mobiliar. Bilanțul se încheia dar cu cursurile cele mai urcate și se împărțea o dividendă mare, care în realitate absorbea o parte a capitalului acționarilor; căci, dacă s-ar fi făcut bilanțul câteva săptămâni mai târziu, după ce cursurile scăzuseră la nivelul lor natural, ar fi rezultat un deficit al capitalului primitiv.

Fiindcă aceste institute se fondaseră pentru motive de agiotagiu, adică fiindcă subscripțiunile nu se făcuseră din capul locului decât cu intenția de-a urca cât se poate de sus acțiunile nouă și de a le vinde cu agio, proprietarii

aceia ai acțiilor cari rămâneau cu ele la urmă erau totdeauna în pagubă. Acțiunile celor mai multe institute de credit stau sub pari; acele ale Creditului Mobiliar, nominal de 500 franci, urcate odată până la 1300 franci și mai sus, au scăzut de la 1869 la 162 franci.

2. Institutele acestea nu sunt stricăcoase numai proprietarilor lor, ci și publicului. Faptul că unii speculanți precum Rotschild, Pereire și alții au câștigat multe milioane cu operații financiare a orbit publicul într-atâta că se lăsa ademenit de făgăduința de a ajunge, pe calea puterii financiare colective, la aceeași țintă. Făgăduința unor dividende mari se primi cu credință după exemplul evident al oamenilor din haute finance. Așadar nu numai că s-a scris capitalul primitiv al unei mulțimi de institute de credit, ci s-au primit de bunăvoie și obligațiile lor. Institutele de credit, la început în perplexitate ce să 'nceapă cu capitalul — căci o bancă are nevoie de timp pentru dezvoltarea ei, ca orice altă afacere — nu s-au mulțumit numai cu a cumpăra efecte la bursă, ci participă la o mulțime de întreprinderi nouă pentru exploatarea de mine, fabrici și alte stabilimente industriale, și nu arareori se cumpărau afaceri vechi cari nu rentau ca bază a societății acționarilor. Căci un timp oarecare era de sine înțeles între speculanți că întreprinderi bune le exploatează cineva singur pe seama sa, iar cele rele se lasă unor societăți de acționari, întrebuintându-se fraza comună, „că numai exploatarea în mare are perspectivă sigură de succes”. Astfel detragând capitalul ramurilor de industrie deja existente și îndreptându-le spre o plasare mai puțin rentabilă, pentru că nouă, au cășunat o mișcare neeconomică a capitalului, care trebuia să perturbe atât strângerea de capitaluri cât și câștigul lucrătorului.

Ca dovadă uimitoare de exactitatea deplină a descrierii economistului german, că esența unei asemenea întreprinderi este specula, servă procedimintele de la noi.

Creditul Mobiliar nu există încă. Statutele lui sunt necunoscute, n-au fost tipărite încă; nici un decret al regelui n-au autorizat existența societății.

Ministeriul Comerțului și Lucrărilor Publice de la noi e abia în stadiul de-a se informa dacă persoanele fondatorilor sunt onorabile și dacă instituția poate fi în folosul comerțului.

Ei bine — deja se speculează acțiunile neexistente ale unei societăți neexistente .

Va să zică oameni cari au banii lor plasați în înscrisuri ipotecare, în efecte ale statului român, tot efecte sigure, vând aceste efecte sigure spre a cumpăra acțiunile neexistente ale unei societăți neexistente . Nimeni nu știe nici ce va face societatea viitoare, nici ce soi de întreprindere va încuraja — totul e cuprins în kaosul viitorului. Dar tocmai pentru că nimic nu e sigur, tocmai pentru că nesiguranța absolută dă loc la speranțe exagerate, specula a și pus mâna pe ficțiune și o vinde drept bani buni. E cu totul indiferentă pentru speculatori valoarea intrinsecă a viitoarelor titluri. Ei știu că la orice nouă emisie patronată de nume cunoscute se naște hausse în piață și cestiunea principală e de a vinde până e hausse. Deci, precum vede oricine, ei nici nu au titlurile în mână . Mai mult! N-au nici banii necesari pentru a le cumpăra, adică n-au nimic, nici bani, nici efecte, și cu toate acestea câștigă bani.

* Max Wirth, Bankwesen.

Rugăm pe oricine să aprecieze aceste împrejurări și să-și facă o judecată despre natura lor.

[16 — 17 iulie 1881]

CREDITUL MOBILIAR ȘI JOCUL DE BURSĂ

Tratând materii financiare într-un ziar cotidian, avem două greutăți de întâmpinat .

Una rezultă din subtilitatea materiei. Jocul de bursă, cu toate halucinațiunile lui, ar cere un spațiu mai întins decât coloanele unei foi. Mai ales că în lumea speculei intră tot ce o societate omenească are nesănătos, ruinat, pospăit, începând cu culisele teatrului și sfârșind cu culisele bursei.

Toată lumea 'și aduce aminte de afacerea Stroussberg; de acei duci și conți sileziani cari treceau drept fondatori ai societății ale cărei acții le emiteau o haute banque ... papa Stroussberg.

Plasat-au acei oameni fondurile lor disponibile în acții Stroussberg ? Ce să plaseze când n-aveau nimic? Dar au plătit poate primul vărsământ și au jucat asupra diferenței, pe prime, până la eliberarea integrală a acției sau, și mai rău, au căpătat un număr de acții gratis pentru iscălitura pusă sub documentul primitiv al fondațiunii .

Dând Dumnezeu s-avem și noi bursă în țară, vom avea ocazia de a descoperi manoperile încâlcite ale agiotajului și a le descrie așa încât oricine să le priceapă.

Așadar, cum am zis, subtilitatea materiei e o greutate. Pe puține coloane trebuie să spunem mult într-o formă nu prea concisă, căci s-ar îngreua înțelegerea.

A doua greutate e recapitularea continuă. Fiecare număr de gazetă e o scriere de sine stătătoare, încât cetitorul trebuie să înțeleagă tot ce-i spui, fără a pretinde de la el ca să-ți fi citit și numărul trecut.

Așadar recapitulăm, zicând: operațiile de bancă se deosebesc esențial în operații *comerciale* și *de speculă*.

Cele comerciale sunt: negoț de aur și argint, schimb de bani, depozite, virimente, arbitraje cambiale, scont, conturi curente, emisiunea de bilete la purtător, împrumuturi ipotecare, comisiuni (Definiția pe scurt a acestor operații în numărul d-alaltăieri).

Cari sunt operațiile de *speculă*? în esență foarte unilaterale: cumpărare de acții sau de titluri *en gros* și specularea lor la bursă *en detail*. Acesta este cercul de activitate al marilor bănci (Rotschild, Bleichroder, Perreire), acesta în fine al *Creditului Mobiliar*.

Dar o bancă comercială nu cumpără acții și titluri?

Nu.

Ea le ia în comision, de crede că sunt bune, și trebuie să se încredințeze dacă sunt bune, pentru că cei dândăi căroră le va vinde titluri sunt clienții ei proprii, negustori și capitaliști cu cari are a face de 30 — 40 ani și mai bine, sunt aceia cari formează sfera creditului unui bancher comercial. Dar în comision le ia.

Pentru un mic comision plătit de Societatea acționarilor, pentru altul și mai mic plătit de clienți, bancherul comercial desface acții bune ale unei întreprinderi industriale cu prețul lor normal, fără speculă, fără agiotaj. în cât le-a primit, le dă.

Câștigul poate fi mare numai dacă afacerea e mare; încolo e foarte normal, precum și plasarea e normală. Numai capitaluri disponibile i se pun la îndemână întreprinderii. Nu-și vinde nimeni moșia ca să cumpere acții.

Altfel e banca de speculație, altfel *Creditul Mobiliar*.

Aceste cumpără toate acțiile unei întreprinderi [*engros*]. Indiferent dacă întreprinderea e bună ori rea. Apoi le revinde în detail prin speculație, beneficiind *totdauna* de diferențe.

Ne va întreba cineva cum se face speculația.

Ne vom încerca s-o descriem.

Să presupunem că e a se construi un drum de fier de la București la Cernavoda care costă 50 de milioane, împărțiți în 100000 de acții [a] câte 500 franci, de plătit în patru termene.

Va să zică titlul provizoriu pentru întâiul vărsământ costă 125 franci, total: 12 mil. 500 000 pe care *haute banque* [i]i varsă, cumpărând astfel totalitatea titlurilor provizorii.

De 'ndată ce titlurile promet a se emite, oricare ar fi valoarea intrinsecă, ele sunt sigure de o *hausse*. De ce? Numai și numai pentru că toți speculanții de profesie știu că, pe când banca de speculație emite, titlurile se vor urca.

Această *hausse* este atât de bine de prevăzut încât în vederea ei se naște un fel de cerșetorie de o speție cu totul modernă, necunoscută în timpii reacțiunii.

După textul actului de fundațiune acționarii au să verse echivalentul hârtiei lor în patru termene. Toate acțiunile le-a luat *Creditul Mobiliar*.

Numaidecât creditul sau sindicatul ei de capitaliști e asaltat de cereri; oameni din societatea bună, dame din lumea mare, diplomați, balerine, judecători, săbiuțe politice vin a solicita cu multă umilință la ușa bancherului, care 20, care 60, care 100 de titluri provizorii.

Bancherul de comerț are și el amicii lui: negustori engroșiști, proprietari mari, meseriași însemnați, arendași bogați, tot oameni care-și învârtesc capitalul în sudoarea frunții, cu munca.

Dar iată amicii unei *haute banque*. *Le monde* cum s-are zice franțuzește și *le demi monde*.

Și credeți că refuză „înalta bancă” de-a le da acestor oameni acții?

Ferit-a sfântul.

Nu-i vorbă, să plaseze serios nu vrea nici unul. Nici n-au fondurile cuviincioase pentru a câștiga proprietatea *integrală* a acțiunilor pe cari le solicită.

Dar toți știu că aceste acții ce vor cota în *hausse* la bursă, din ziua întâia chiar, că speculatorii se vor arunca ca lupii asupra lor, rupându-se care de care să plătească o primă de 50, 100, 500 de franci chiar; că vor cumpăra, până ce ține vârtejul, cu 150, cu 200, cu 600 franci chiar un titlu provizoriu, care a costat. . . cât ?

125 franci *al pari*.

Dar cum va produce Creditul Mobiliar acest vârtej ?

Va împărți titluri provizorii: 250000 (nominal la plata integrală 1 milion) unor persoane a căror aprobare și vorbă sunt folositoare succesului afacerii, dar cari n-au nici atâta capital încât să-și poată păstra chiar timp scurt acțiunile. Asta e prima categorie, alaiul fără parale.

250 000 la persoane, asemenea în condiții sociale înalte, dar destul de bogate pentru a conserva titlurile: alaiul cu parale.

250 000 la speculanți de rând și culisieri . Caracuda.

Preste tot 750 000 franci împărțiți în 6 000 titluri provizorie din care fiecare dă dreptul la achiziția ulterioară a unui titlu definitiv de 500.

Câteșitrele soiurile de oameni, lume mare, jumătate lume și culise, de orice categorie s-ar ținea, diplomat sau galopin , balerină sau adiutant domnesc, gazetar sau cinstit episcop, așteaptă, prevede, dar mai cu seamă prezice *hausse* asupra acțiunilor. Toată puterea intereselor lor [i]i face să vrea *hausse*.

Sub asemenea auspicii se deschide bursa. Capitalistul serios șade la un colț. Îl cam tentează zgomotul. Ar vrea și n-ar prea vrea.

Dar ceea ce am numit noi alaiul fără parale nu-și poate păstra titlurile. Cei 150, 300, 450 franci ce i-a pus fiecare din sărăcimea înaltă în titluri devin simțitori prin lipsa lor! Ei vor să-și realizeze hârțile .

Titlurile se oferă la bursă.

Ce face banca de speculație sau Creditul Mobiliar? Le lasă să se vândă pe orice preț? Nu.

Le cumpără ea singură cu primă.

Plătește 10, 20, 30 la sută primă. Nimica toată la 250 000.

Vanzătorii sunt încântați de-a fi realizat un beneficiu ș-o spun în gura mare, cu păreri de rău că n-au putut aștepta încă câteva zile pentru a vinde c-un curs și mai ridicat.

Dar au vândut sau au conservat acțiunile lor? Puțin importă . Vorbele lor sunt folositoare creditului afacerii și atrag capitalurile.

Daca capitaliștii tot se mai sfiesc de-a cumpăra noua valoare, există un mijloc în genere infailibil de a-i atrage: acela de-a face să-i joace pe dinaintea ochilor o mare mișcare de afaceri.

Daca capitalistul vede vânzându-se succesiv la bursă douăzeci de mii de acții ale Creditului Mobiliar, sau patronate de el, c-un preț care oscilează uneori, dar în linie generală se tot urcă mereu, de fier să fie și tot se ispitește să cumpere. și 'ntr-adevăr , își zice el, un titlu de 125 care se vinde azi cu 150 nu va face mâini 160 poimâini 170? Mai știi? 165 tot o fi făcând daca se vinde cu prețul acesta, daca căutarea lui e egală cu oferta, ba chiar superioară, daca beneficii considerabile au fost realizate de-o mulțime de persoane onorabile și de considerație cari au cumpărat, revândut și șters diferențele.

Sărmanul de el!

El nu știe că *Creditul Mobiliar* însuși a vândut și a cumpărat înaintea ochilor lui; că acest vârtej de afaceri a fost jucat anume pentru el, ca să-i ia ochii și să-l atragă cu bănișorii lui, strânși unul câte unul și cu greutate.

Dar cine o știe asta? Nimeni.

Cei abili se cam îndoiesc ei, dar la umbră ce le pasă. Daca știu taina, câștigă și ei asupra diferențelor și pace bună. Dar chiar cei abili nu sunt siguri. Pentru că, când agenții de schimb merg în fiece dimineață să ia ordine de la Creditul Mobiliar sau de la *haute banque* , li se dă la unul sau doi din ei *ordin de a vinde* (ofertă puțină) și la 40 sau 50 *ordin de a cumpăra* (căutare multă). Dar nici un agent de schimb nu știe ordinele date confrăților lui, nici știe de cătră cine i-a fost date.

Legea, reglementele , obiceiul și, mai mult decât orice, interesul lor propriu, [i]i face pe toți foarte discreți .

Astfel se petrec lucrurile.

În măsura în care capitaliștii serioși cumpără titlurile urcate prin această comedie, Creditul Mobiliar augmentează ordinele de vânzare sau diminuează ordinele de cumpărare, după curs, nu zi cu zi, ci sfert de ceas cu sfert de ceas, până ce toate titlurile sau cea mai mare parte a lor, sunt plasate.

Să admitem acum că în decursul acestei operații prima s-a ridicat numai cu 30 la sută. La fiecare titlu provizoriu ar fi un câștig de 37,50 adecă titlul provizoriu de 125 s-ar vinde cu 162,60, lucru nu tocmai de mirare când am văzut titlurile primului vărsământ al Băncii Naționale vânzându-se cu 500.

Știm de la început însă că 6 000 titluri au fost împărțite *al pari* la alaiuri . Va să zică Creditul Mobiliar a speculat numai 94 000.

De la 94 000 câte 37,50 premiu e în total 3 525 000.

Dar a cheltuit spre acest scop:

1. Prima de 10% plătită subscriitorilor din înalta sărăcime .	25 000
2. Curtaj (samsarlâc)	305 500
3. Gazetarii , administrația, pierderile	<u>144 500</u> <u>475 000</u>
	3 050 000

Adecă un câștig de 3 milioane, învârtind un capital [de] 12 milioane și jumătate în curs de două - trei săptămâni .

Dacă însă banca ar fi plătit integral emisiunea toată și ar fi emis titlul cu 500, *al pari*, câștigul era de patru ori pe atât de mare, era de 12 200000, învârtind un capital de 50 000 000 câteva săptămâni .

Precum se vede din cele de mai sus, asemenea operații de bursă nu se pot face de bancherii de comerț. Numai o *haute banque* cu zeci de milioane capital disponibil sau numai o societate de acționari al cărei capital se 'ntrebuițează la agiotaj poate întreprinde a urca și a scădea titlurile după voință. Pentru a înlătura contramina , adecă a împiedica operațiunile în senz invers al altor case puternice, cari ar zădărnici și *hausse* și *baisse* a bancherului sau a Creditului Mobiliar, casele acestea se atrag asemenea cu o parte aliquotă la câștig , ceea ce se cheamă a le primi în *sindicat*. Toate operațiile acestea sunt independente de caracterul oamenilor. Bărbații cei mai onorabili cari ar lua parte la cumpărarea e 'n *gros*

și speculațiunea *en detail* de titluri nouă nu se pot purta altfel decât cum le dictează natura întreprinderii lor. Ceea ce e rău e natura însăși a operațiunilor de *haute banque* și de credit mobiliar, nu oamenii ce le fac.

Ne rezervăm pentru altă dată a arăta dezastrele morale ce le cauzează asemenea întreprinderi, precum și crizele comerciale cărora le dau naștere, mai cu seamă pe o piață de efecte relativ nouă, inexperiență , ademenită cu atât mai lesne de lăcomia câștigului .

[18 iulie 1881]

SOCIETATEA DE CONSTRUCȚIUNI

Ce rol joacă Creditul Mobiliar pe lângă Societatea de Construcțiuni care e a se înființa paralel cu el?

Mărturisim că nu știm. Nu vedem deloc necesitatea unui Credit Mobiliar alături cu Societatea. Are nevoie aceasta ca Creditul să-i plaseze titlurile? Dar plasarea o poate face orice bancă, fără să scumpească acțiunile, fără să le speculeze ; vânzându-le pe prețul de emisiune și încasând un mic comision din partea Societății și din partea clienților ei.

Ce afacere mai clară, mai puțin complicată decât de-a depune acțiunile la o Casă de bancă care vrea să se 'nsărcineze cu aceasta și de-a le lăsa să fie vândute , fără speculă, fără agiotaj, către orice om ce voiește a-și plasa economiile în ele? Dar acțiunile Societății se pot încredința chiar la mai mulți deodată. Toți ar putea fi comisionari ai Societății și desigur că toți ar fi bucuroși de-a face o atât de bună afacere la care nu se cere rizicul nici unui ban din capitalul propriu, la care nu se cere decât ca ei să aibă încredere că întreprinderea va fi în folosul clienților lor.

Dar vezi că într-o procedare atât de limpede n-ar mai fi loc pentru agiotaj și pentru jocul de bursă și de-aceea o vedem înlăturată.

De-aceea în decursul discuției am lăsat cu totul la o parte Societatea de Construcțiuni și Lucrări Publice, care n-are a face cu Creditul Mobiliar și care poate exista de sine. Dacă această societate află destui acționari cari să crează că, prin clădiri ce le-ar face în București și aiurea, capitalul lor e bine plasat, nu avem nimic de zis. De zidit va trebui să zidească ceva această Societate și dacă acționarii nu vor fi răpiți de curentul agiotajului spre a plăti pe acții mai mult decât fac, dacă se vor zidi case c-o valoare locativă bună, adică cari se pot închiria cu preț sau vinde lesne, acționarii pot vedea capitalul lor producând însemnate venituri. Dar dividendele vor fi determinate prin venitul real al clădirilor , venitul acestora pe valoarea lor reală. Valoarea reală se socotește lesne. Costul materialului brut și al locului, plus munca întrebuițată la construire , plus dobânda capitalului care-a servit la clădirea casei. Bine condusă, o asemenea afacere poate fi rentabilă și începe a fi hazardată numai atunci când , prin supraproducțiune , se clădesc mai multe case decât trebuiesc, cari apoi nu se pot nici închiria, nici vinde la nimenea. Din momentul în care acția se liberează și în măsura în care banii sunt băgați în clădire, ea corespunde cu valoarea acelor clădiri.

Orice acționar are dreptul de-a exige ca să se facă clădiri, ca banii lui vărsați să se reproducă în valori reale, să le creeze pe acestea.

Dar nu vedem, precum am zis, necesitatea creării unui Credit Mobiliar pentru acest scop. O casă de bancă comercială sau Banca Națională se poate însărcina cu vânzarea *al pari* sau pe un preț de emisiune oarecare a acțiilor Societății de Construcțiuni, luând un comision la sută. Dacă afacerea e solidă, dacă fondatorii inspiră încredere, dacă în sfârșit bancherul comisionar e cunoscut ca om ce distinge o afacere bună de una rea, capitaliștii vor merge la casa sa și va plasa fiecare în acții atât cât va voi sau [î]i va da mână .

Apoi nu-i asta intenția Creditului Mobiliar.

Creditul Mobiliar [î]i stă la spate pentru a specula acțiunile Societății de construcțiuni, pentru a le vinde peste *pari*, peste cât vor face vreodată, puțin pășându-i dacă Societatea de construcțiuni va fi în stare, cu toată munca și cu toate șansele, să reproducă în valori reale, în clădiri, echivalentul sumelor plătite de acționari pe hârtiile lor. Societatea de construcțiuni nu-i decât un *pretext* pentru ca Creditul Mobiliar să speculeze.

Văzut-au cineva acții de-ale Societății de Construcțiuni puse la dispoziția subscripțiunii publice? Nu. Sindicatul a acoperit singur prima emisiune. Pentru a păstra cele 20000 acții? Pentru a le plăti integral și a avea proprietatea lor integrală? Aida de! Cine ar crede-o una [ca] asta. Atunci n-ar fi o asociațiune de hautes banques . Pentru a urca cât se poate de mult prețul acțiilor și pentru a le desface scump, indiferentă fiind valoarea lor intrinsecă.

[19 iulie 1881]

[„«OBSERVATORUL » DIN SIBIIU ..."]

„Observatorul " din Sibiiu a contractat maniera de-a vorbi atât de amar în privința unor lucruri cu totul secundare și de-a face insinuațiuni atât de gratuite la adresa unor oameni pe cari nici [î]i cunoaște încât merită să relevăm măcar o dată acest defect al confratelui nostru din Ardeal.

În unul din numerele trecute am publicat o corespondență trimisă de lângă Mureș, primită cu stampilia oficiului postal din Târgul-mureșului . Fără a împărtăși întru toate vederile corespondentului și fără a le patrona , am crezut că e o încercare de-a descrie în mod obiectiv evenimentele din urmă; deci am publicat - o fără comentarii, lăsând încolo răspunderea cuprinsului asupra autorului. Deodată ne pomenim cu „Observatorul " că ne insinuă cumcă noi am fi *fabricat* corespondența pe malurile Dâmboviței și că ne inspirăm dintr-un organ ardelean oarecare. Presupunerile acestea sunt gratuite. Ne-am abținut aproape totdeauna de-a rosti vro opinie asupra politicii consăngenilor noștri din Ardeal și ne-am mărginit, pe cât știm, la dări de seamă despre fapte cari s-au petrecut fără a le comenta . Departe dar de noi de-a voi să sporim sciziunile ce vor fi existând deja între românii din Ardeal. Pentru a da consilii pozitive ar trebui s-avem dreptul de-a le da și siguranța că, urmându-se , vor avea succes.

Pentru a face critică am trebui să putem îndrepta.

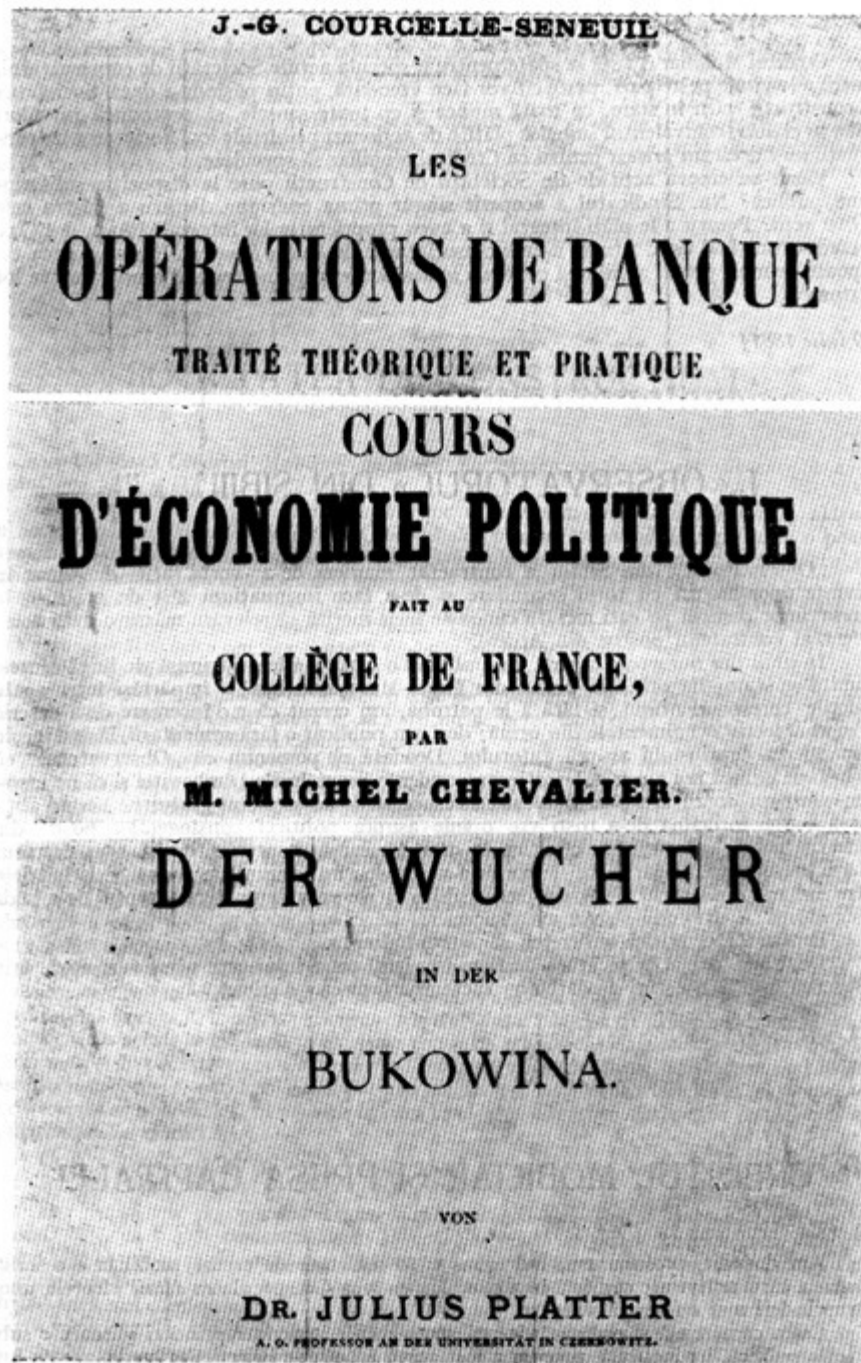
De unde dar acea picătură de fiere în vârful condeiului care ni se adresează prin „Observatorul "? Nu știm și poate nu e nici important ca s-o știm.

[22 iulie 1881]

CREDITUL MOBILIAR ȘI PRESA CAPITALEI

Am dovedit, presupunem, îndeajuns că o societate de credit mobiliar e o *haute banque* a cărei activitate consistă în a cumpăra *en gros* și a specula *en detail* efectele unor întreprinderi mai cu seamă viitoare.

Calea comercială și ordinară de-a desface acțiunile unor întreprinderi viitoare e subscripția publică, ireductibilă , precum a fost aceea a acțiilor Băncii Naționale, acea a împrumuturilor făcute în, țară. Caserile publice sau Case de bancă, Banca Națională în fine,

13. Tratatе puse la contribuție de Eminescu în publicitatea sa.

se pot însărcina oricând cu asemenea lucruri, precum am văzut mai zilele trecute deschizându-se subscripția pentru înființarea unei fabrici de hârtie, al cărei debit e garantat întrucâtva prin furnitura cancelariilor statului.

Tot asemenea cale am recomanda și Societății de Construcțiuni și Lucrări Publice, dorind însă ca ea, prin lege să fie exclusă de la restaurarea monumentelor istorice precum: mănăstiri, biserici etc. cari, după natura lor, esclud întreprinderea în genere, necum întreprinderea anonimă pe acții. S-ar putea întâmpla bunăoară ca mănăstirea Radu - vodă, un monument rar de arhitectură, să fie restaurată *a la Goldenberg* (Montaureanu), căci fidelitatea reconstrucțiunii de monumente n-a fost nicicând partea tare a unei societăți de acționari.

Cu această restricțiune, Societatea de Construcțiuni [î]și poate face evoluțiunea ei de afaceri bune ori mediocre, cu rizic mai mare ori mai mic al capitalului acționarilor. Fără îndoială vom releva că soarta celor mai multe din „societățile de construcție” (*Baugesellschaften* și *Baubanken*) din străinătate n-a fost tocmai strălucită; dar un folos real tot au adus. Au dat de lucru meșterilor zidari și arhitecților și aceștia au produs bunuri reale ... Au supraprodus adeseori; au făcut case ce nu-i trebuiau nimăru, dar un substrat material totuși au avut aceste întreprinderi.

Nici un substrat real la Creditul Mobiliar.

Funcțiunea lui organică nu este a produce, ci a cumpăra *en gros* și a vinde *en detail* acțiunile unor întreprinderi de-o natură necunoscută. Nu numai că e indiferent dacă întreprinderile sunt bune sau rele; din contra Creditul Mobiliar va prefera să cumpere *en gros* acții discreditate, rele, a unor întreprinderi ce nu se rentează, pentru a le urca prin manopere de bursă și jurnalistică și a le revinde c-un mare folos, puțin pășându-i dac-a vândut publicului valori sau maculatură.

Sumele ce le câștigă o întreprindere comercială sau industrială nu le-a pierdut *nimenea*. Ele sunt produsul muncii. Sumele pe cari specula le câștigă, le-a pierdut *totdauna cineva*. Acționarul ce-a cumpărat cu 150 o acție urcată prin agiotaj și care nu face în realitate decât 80 a pierdut 70 franci cari [i] sunt detrași și lui și producției și cari au intrat ca o picătură în marea milionarilor.

Am zis că titluri cu valoare necunoscută se urcă de către Creditul Mobiliar prin manipulații de bursă și jurnalistică.

Amândouă au început deja. Fără ca existența Creditului Mobiliar să fi fost autorizată prin vrun decret al regelui, acțiunile lui sunt deja obiectul celei mai vii specule. Culisieri ce n-au nici acții, nici bani, nici speranța de a avea vrodată vrouna din două, urcă deja titlurile în piață.

De ce?

Pentru că Creditul Mobiliar începe cu sine însuși cu maniera sa de-a opera. Își speculează acțiunile sale proprii, indiferent de va avea afaceri sau nu, indiferent dacă acele afaceri vor produce ceva sau nu.

Aceasta e independent de caracterul oamenilor, necesitățile profesiei speculației sunt imperioase, nu scapă nimeni de ele (Courcelle-Seneuil).

Venim la manipulațiunile jurnalistică.

„L'Independance roumaine” a relevat întâi faptul că d. Vermont a oferit tuturor redacțiilor câte un frumos memoriu litografiat, împreună cu câte un bilet de 500 franci, în schimbul câtorva cuvinte bune. „Timpul”, adaugă foaia franceză, în loc de a lua de păr ocazia ce i se dădea de-a se domiri, a dat afară pe d. Vermont cu micul său pachet.

Lucrul are nevoie de-o mică rectificare. Noi n-am dat pe nimeni afară, de vreme ce știam că d. în cestiune nu era decât trimisul cuiva, și acel cineva e d. Boerescu. Când d. Boerescu propune unui ziar de-a trece o *reclamă* sub rubrica articolelor de fond pentru 500 de franci câtă să admitem că d-sa, ca fost jurnalist, a prefăcut asemenea inserțiuni și reclame în articole de fond pentru o plată oarecare și că crede cumcă asemenea lucruri sunt corecte. Se n'țelege că d-sa nu poate măsura oamenii și lucrurile decât cu măsura sa proprie și de aceea nu ne mirăm deloc că a avut până și îndrăzneala de-a propune Maiestății Regelui subscripțiunea la întreprinderile sale și de-a utiliza această subscripțiune ca mijloc de *reclamă* punând toate ziarele din străinătate și din țară s-o trâmbițe cât se poate

de tare. Dacă afacerea va ieși rău d. Boerescu nu va pierde nimic; demult își va fi retras fondurile angajate în Creditul Mobiliar; dar ceea ce ar rămânea compromis ar fi semnătura regelui.

Dar să lăsăm astea.

Destul că ceea ce „Independance roumaine” povestește e în esență adevărat. Aproape toate ziarele din capitală au introdus în coloanele lor drept *articol de fond*, drept *prim București*, reclama Creditului Mobiliar. Escepție au făcut „L'Independance roumaine”, „La Bourse”, „Binele public” și „Poporul”.

Celelalte toate, inclusiv „Românul”, a prefăcut inserțiunea litografiată în câte un lung articol de fond.

Dar „Românul” merge și mai departe. Vrea să ne domirească pe noi asupra Creditului Mobiliar. Totodată ne citează o mulțime de persoane onorabile, cari pot fi mai plăcute «Timpului» ce iau parte la fondare.

Negreșit foarte onorabile!

Atât de onorabile încât, deși au o influență politică determinantă asupra „Timpului”, nici una nu s-au folosit de această influență pentru a ne cere să apărăm în coloanele acestei foi interesele capitalului lor angajat în Creditul Mobiliar. Atât de onorabile încât a însărcinat c-un asemenea rol pe redactorul „Românului” și nu pe noi, a însărcinat pe acel samsar și cointerestat în afacere care împle pagina întâia a foii guvernamentale cu articole ce privesc buzunarul său propriu înainte de toate. Atât de onorabile încât știu a deosebi pe publicist de samsar și i-au lăsat „Românului” sarcina de-a apăra un institut de bancă a cărui esență e speculațiunea.

Și de-aceea le suntem recunoscători! De aceea am fost liberi de-a discuta cestiunea Creditului Mobiliar din punctul de vedere al intereselor economice ale țării, iar nu din acela al pungii redactorului „Românului”. De aceea am și reprodus opinia lui Courcelle-Seneuil că natura operațiilor unui credit mobiliar e independentă de natura capitaliștilor.

Aceștia pot fi foarte onorabili; operațiile nu rămân mai puțin hazardate, mai puțin avizate la câștigul prin speculațiunea capitalului, iar nu prin plasarea lui în întreprinderi productive.

Repetăm deci că liber e oricine de - a - și întrebuința capitalul fie în producțiune, fie în speculațiune. Ceea ce contestăm însă e că speculațiunea ar fi un element folositor în economia generală a unui popor. Ea e legal corectă, ea poate fi corectă în toate privirile. Niciodată nu va ajunge însă a da unei acții, unei întreprinderi, unui titlu o *valoare intrinsecă* mai mare de cum o are în sine. Speculațiunea e în stare a urca prețurile, nu a înmulți sau adăoga bunurile și valorile .

Cât despre noi, lăsăm „Românului” lucrativa sarcina de-a face reclamă pentru Creditul Mobiliar, precum a făcut-o pentru Stroussberg, pentru răscumpărare (*cea mai populară* cestiune... impusă de la Berlin), pentru împământenire (categoriile costinescu), și ne permitem a ruga pe samsarul cointeresat al afacerii ca să nu ne mai domirească .

Ne domirim noi singuri cu mult mai bine.

[23 iulie 1881]

[,«PESTHER LLOYD», OFICIOSUL..."]

„Pesther Lloyd”, oficiosul ministeriului unghuresc, ne spune că în cestiunea Dunării au intervenit o pauză . Concertul european, comparat cu un sextet de muzică instrumentală , începuse a se pierde în niște disonanțe atât de ascuțite încât s-a găsit cu cale de-a suspenda deocamdată execuțiunea piesei muzicale. Dacă toate simptomele de pân' acum nu vor fi înșelând , zice oficiosul, atunci nici va fi cu puțință de-a se ajunge vreodată la o înțelegerere.

Cestiunea de căpetenie pentru organul unghuresc este însă dacă Austro-Ungaria ar avea vreo cauză să regretre lipsa unei asemenea înțelegeri. După el neizbutirea Comisiunii Mixte și neprimirea ei în condițiile propuse de Austro-Ungaria ar aduce ca consecuență naturală desființarea Comisiei Europene de la Galați, o împrejurare care nu e deloc de natură de-a inspira teroare sferelor politice din monarhia austro-ungară.

„Pesther Lloyd” revine așadar la amenințarea făcută și de ziarele din Viena că dacă Comisia Europeană nu s-ar arăta destul de mlădioasă în cestiunea anteproiectului, monarhia vecină își va retrage reprezentantul din sânțul ei și ea va înceta de-a exista *de jure*.

Fără a ști dacă celelalte puteri sunt dispuse de-a împărtași numaidecât punctul de vedere al Austriei și dacă ar renunța atât de lesne de-a fi reprezentate la Dunărea de Jos numai pentru o trecătoare nemulțumire a Austriei și fără a prevedea de pe acum ce mijloace vor întrebuința ele pentru a mănține interesele lor și ale libertății de navigațiune chiar atunci când Austria s-ar retrage din concertul lor, constatăm cu părere de rău că posibilitatea ca Austria să-și retragă delegatul din Comisia Europeană va exista și atunci când aceasta va admite existența Comisiei Mixte. Aceasta rămâne chiar teama generală că scopul monarhiei vecine e să substituie Comisiei Europene, reprezentantă a tuturor puterilor, Comisia sa mixtă, în care ar ști a-și asigura preponderanța. După ce regulamentele vor fi votate, după ce se va constitui Comisia Mixtă ca organ autonom de supravegheare și ca autoritate unică pe Dunăre, ce va fi mai ușor decât ca puterile ce n-ar mai avea nici un interes la existența Comisiei Dunărene din Galați să-și retragă reprezentanții de acolo? Comisia din Galați ar înceta de-a exista și cea mixtă ar intra ca moștenitoare *ab intestato* în toate drepturile celei dândăi . Așadar în orice caz posibilitatea unei retrageri a delegatului austriac din Comisia de la Galați nu numai că rămâne în picioare și după primirea anteproiectului, ci devine mai mare, mai probabilă chiar. Acum cel puțin Austria are un interes la existența Comisiei din Galați. De va primi sau nu va primi anteproiectul, această comisie e totuși un organ înlăuntrul căruia interesele Austriei sunt reprezentate. Dar interesul și mai mare consistă în speranța că la urma urmelor această Comisie tot va primi anteproiectul cu oarecari modificări. Pe când dacă Comisia Europeană ar înceta de a exista înainte de-a institui pe cea mixtă, n-ar mai exista nici o autoritate internațională pe Dunăre și articolele respective ale Tratatului de la Berlin ar rămânea pur și simplu fără obiect. Ar rămânea ca Austria să se aranjeze prin tractate unilaterale cu puterile țărămurene și nu știm dacă acestea ar fi dispuse a face chiar acele concesii pe cari e în stare a le face Comisia Europeană,

[24 iulie 1881]

[„PRIN DECRET REGAL...”]

Prin decret regal cu data de 20 iulie Consiliul comunal din Iași e dizolvat. Dăm aci motivele principale din raportul d-lui C. A. Rosetti, pe cari le vom discuta numaidecât .

Am primit un raport de la d. prefect al județului Iași prin care-mi arată că actualul Consiliu comunal de Iași, de la instalarea sa și până astăzi, nu s-a ocupat câtuși de puțin de interesele comunei, spre a putea face o bună administrațiune, după cum alegătorii erau în drept a se aștepta de la d-lor.

Mai în toate ședințele Consiliului comunal s-au petrecut acte de natură a turbura ordinea publică, și prin puținul timp întrebuițat la lucru, prin discuțiuni de natură ilegală, au probat lipsa de îngrijire și pentru interesele comunei și pentru lucrul public.

Corpurile legiuitoare au regulat modul plății către comună a sumei de 10 milioane acordate Iașului de Camera Constituantă. Consiliul, prin fraze cari atrăgeau asupra Corpurilor legiuitoare și asupra guvernului ura și disprețul cetățenilor ieșani , a nesocotit acea lege, desprețuind bunavoința cu care țara a oferit să facă mai mult pentru Iași, decât se hotărâse la început, și a refuzat totul, căutând d-nii consilierii să probeze că numai d-lor singuri voiesc binele localității .

Acest act al consiliului contra unei legi binefăcătoare a adus mare pagubă comunei și și-a atras dezaprobarea marei majorități a locuitorilor acestui oraș, după cum se probează și prin suplica primită la minister, subscrisă de 331 cetățeni, contra procedării Consiliului comunal.

A refuzat cu stăruință d' a recunoaște dreptul de cetățenie acordat la mai mulți străini de către puterea legiuitoare, pe baza Constituțiunii, criticând pururea legile respective și atrăgând prin discursuri învâpăiate ura și disprețul cetățenilor, și asupra împământeniților și asupra puterii legiuitoare, care-a acordat împământenirea .

Acest caz s-ar putea lua drept un act de rebeliune, deoarece se refuză recunoașterea legilor votate de Corpurile legiuitoare și sancționate de puterea executivă, după formule constituționale.

Vom observa la punctul întâi că bunurile cedate de stat comunei Iași sunt și azi departe de-a prețui zece milioane și că era de datoria Consiliului comunal de-a cerceta cu de amănuntul dacă valoarea reală a acelor bunuri era în adevăr aceea ce, după legea votată de Constituantă, i se cuvine Iașilor. Pe de altă parte guvernul, dând c-o mână acele milioane sub forma de mai sus, a supus orașul la darea fonciară de care acesta era scutit. Ceea ce se dădea comunei li se lua contribuabililor; prin urmare nu există nici o cauză pentru care comuna Iași ar putea fi mulțumitoare guvernului d-lui Rosetti.

Cât despre suplica de 311 iscălituri pe care cetățenii ieșeni i-ar fi adresat-o d-sale, trebuie să constatăm că d. ministru de interne nu se sfiește a cita în raporturile sale cătră rege acte apocrife , cu iscălituri căpătate prin subreptiune și escrocherie . O mână de oameni fără căpătâi și fără meserie hotărâtă au colportat o suplică cu două înțelesuri, căreia d. Rosetti [î]i dă înțelesul ce voiește d-sa. O sumă de persoane onorabile și-au retras prin declarații publice iscălitura de pe acea suplică colportată de niște înșelători, încât trebuie în adevăr cineva să aibă lipsa de pudoare a șefului uliței și pungașilor Bucureștilor ca să citeze un asemenea act într-un document oficial.

Un act de rebeliune numește d. Rosetti opunerea consiliului comunal de-a înscrie în liste pe noii săi cetățeni.

Dar oare consiliul comunal e de vină dacă deputații guvernamentali iau *mită* și pretind *mită* ca să încetățenească oameni ce nu împlinesc condițiile stipulate de Constituție? Vina consiliului comunal e că în Cameră există oculte biurouri de împământenire cari pentru bani ar încetățeni și pe dracul!

O lege votată de Adunare trebuie să fie în acord cu Constituția, Nefiind în acord, ea e nulă și neavenită și nimeni nu poate obliga nici pe cetățeni, nici pe consiliile comunale de-a aplica voturi câștigate prin *mită* și anticonstituționale .

Iată la ce se reduce rebeliunea d-lui C.A. Rosetti. Și mai vorbesc de rebeliune patronii republicei de la Ploiești și eroii nopții de la 11 februarie?

Dar, se 'nțelege . D. C.A. Rosetti vrea să aibă cu orice preț partid roșu în Moldova, de aceea-i trebuie sc nișii cetățeni de orice proveniență ar fi. Jidani i-au făcut primire în 1857, pe când orice suflare românească întorcea spatele acestui grecotei născut să trădeze toate interesele naționale ale acestei țări; jidani i vor forma și partidul roșu din Moldova care la urma urmelor nu se poate compune numai din fizionomii confiscate ale poliției secrete.

[„LA ARTICOLUL NOSTRU ..."]

La articolul nostru *Creditul Mobiliar și presa capitalei „Războiul”-Weiss* răspunde:

Deși noi n-am combătut până acum aceste întreprinderi noi, fiind din numărul acelor care au anunțat înființarea numitelor instituțiuni, totuși aceasta n-am făcut-o nici ca *articol de fond*. nici ca *prim București* n-am scris o singură frază care s-ar putea califica de *reclamă plătită*; din contră *ne-am ținut în ce rezervă* așteptând să vedem statutele și numele acelor care compun consiliurile de administrație; Atunci ne vom pronunța cu aceeași independență pe care am păstrat-o totdeauna în asemenea ocaziuni și fără a ne lăsa să fim influențați nici de cei interesați, nici de ziarele care s-au pronunțat deja în această privință.

„Războiul” nu s-a vândut și nu se va vinde nimărui, și ne îndoim că „Timpul” a citit cele scrise de noi asupra Creditului Mobiliar și Societății de Construcțiuni, căci altfel nu ne-ar fi făcut onoarea d' a ne pune și pe noi în categoria organelor care au trâmbițat , în formă de revistă reclamă , avantajele economice ale societăților în cestiune, în schimbul unui meschin interes bănesc.

Aceasta am găsit de cuviință a răspunde celor zise de „Timpul”, pentru ca niminea să, nu fie indus în eroare asupra atitudinii noastre față cu Creditul Mobiliar și cu Banca de Construcție.

Reproducem acest răspuns spre satisfacțiunea colegilor noștri de la „Războiul”-Weiss. în privirile celorlalte ziare aserțiunea noastră rămâne exactă.

[25 iulie 1881]

[„SPRE RĂSĂRIT, NU SPRE APUS!..."]

Spre răsărit nu spre apus! e titlul unui articol al ziarului „Berliner Boersen-courier ” în care propune ca valorile superfluentei populațiunii germane, cari acum se îndreaptă spre America, să emigreze pe viitor în România.

Îl reproducem întreg:

După ce în articolul nostru din urmă am enumerat motivele cari fac ca concentrarea emigrațiunii germane spre America să fie o pagubă atât pentru Europa, cât și pentru Germania îndeosebi, vom cita acum câteva împrejurări cari, după a noastră părere, constituie o dovadă suficientă că emigrațiunea germană poate să fie păstrată continentului nostru, ba poate să devină chiar folositoare intereselor naționale ale Germaniei. Credem că țările dunărene, îndeosebi România, sunt apte într-o măsură extraordinară de-a primi în număr mare coloniști germani.

Avem înainte de toate două motive esențiale: întâi înlesnirea mai mare, deci și hotărârea mai ușoară de reîntoarcere pentru emigranții aceia cari ar fi căutat de lucru în numita țară străină și ar fi aflat câștig , al doilea, mănținere unor relații naționale mai vii cu țara noastră .

Elementul german, după toate predispozițiile lui, nu e tocmai înclinat de-a se amalgamiza cu populațiunile din orientul Europei, ci a arătat pân' acum din contra tendența de a-și păstra caracterul național. O dovadă pentru aceasta sunt sașii din Transilvania cari pân-în ziua de azi au păstrat în decurs de secole ființa lor germană și datinele germane.

E prea adevărat că munca fizică numai nu e atât de bine plătită în România, ca în America. Dar inteligența și spiritul de întreprindere au un teren mult mai favorabil în noul regat. În România sunt în multe locuri semne clare că se află însemnate gisimente de petrol; pături de cărbuni de pământ asemenea nu lipsesc, și, dacă bogățiile acestea au rămas pân' acum paragină și neutilizate , cauza e numai lipsa de drumuri și comunicațiuni . Aci se deschide un teren vast pentru inteligență și pentru spiritul de întreprindere și exploatarea întreprinderilor mai sus arătate ar da de muncă multor puteri.

Dar nu numai pentru ramura industrială, ci și pentru agricultor există în România cele mai favorabile condiții de existență. Întinderi vaste de pământ aproape vergin așteaptă numai o agricultură rațională și intensivă , la care muncitorul român indigen nu e înclinat.

Muncitorul român e de o lene extraordinară după ideile noastre; umblă trândăvind îndată ce-a câștigat prin o muncă scurtă subzistența lui pe mai multe zile. Săptămâna n-are pentru el șase zile, ci în genere numai două. O nenorocită lipsă de necesități îl face să se mulțumească chiar cu hrana cea mai rea, numai dac-o poate consuma în inacțiune . Obicinuința deosebită a muncitorului german [1]i dă aci o superioritate extraordinară, un avantaj atât de mare, încât cu aceeași hărnicie pe care-o întrebuițează în patria lui, trebuie să ajungă în România într-un timp relativ scurt la o prosperitate economică destul de bună.

Mai n-am trebui să adăogăm că o colonie germană industrială și agricolă în orientul Europei ar fi un câștig tot atât de mare pentru Germania, cât și pentru cultură în genere, ai cărei pionieri ar fi coloniștii germani. Germania ar face astfel în Orientul Europei o cucerire pacinică, comercială care are marele avantaj de-a aduce folos și mulțumire chiar celui cucerit. Căci România ar trage mari și incontestabile foloase de la colonizațiunea germană, și prin puterile de muncă, primite din Germania, ar ajunge la o înflorire economică, de care ar trebui să rămână altfel departe timp incalculabil încă.

Se 'nțelege că o concentrare a emigrațiunei germane nu se va putea organiza și recomanda din partea statului decât atunci când guvernul român s-ar hotărâ mai întâi de-a da coloniștilor germani avantajele corespunzătoare, avantaje cari ar trebui să aibă de scop mai întâi de-a abate emigrațiunea germană spre România și apoi scopul de-a favoriza prosperarea coloniilor germane.

Între aceste avantaje numărăm în linia întâia ușurarea emigrațiunii spre România prin reducerea cheltuielilor de transport.

Guvernul român nu numai c-ar trebui să reducă , pe căile ei ferate proprii taxele de călătorie la jumătate sau 2/3 ci, prin convențiuni anume cu căile ferate din Austria, ar trebui să capete asemenea o reducere a taxelor de transport, așa bunăoară precum calea ferată de la New-york la Texas transportă pe coloniști cu 40 ba chiar cu 33 1/3 % a costului de transport din tarife.

Sacrificiile financiare cari ar rezulta din aceasta pentru România nu pot forma o piedică în vederea stării înfloritoare a finanțelor statului român și în vederea escedentelor cu cari lucrează în momentul actual statul.

Dar afară de aceste sacrificii financiare, sunt de-o trebuință și mai mare măsuri pentru protecțiunea coloniștilor germani în România. E, din nenorocire, afară de orice îndoială că, mai cu seamă în zilele dendâi , antipatia instinctivă contra unei inteligențe mai mari și-a unui mare gust de muncă ar da loc la escese varii. Față cu aceste escese cată a se da din capul locului garanții pentru protejerea eficace a coloniilor. Am trece peste marginile temei noastre, dac - am voi să specializăm măsurile cu cari ar fi a se garanta această protecțiune neapărată.

Sunt cestiuni de detaliu, a căror soluțiune se poate lăsa în seama autorităților respective. Se înțelege de sine că realizându-se aceste planuri de colonizațiune , numărul consulilor germani în România cată să se înmulțească în mod considerabil.

În sfârșit revenim asupra celor zise, că interesul național s-ar garanta mai mult realizându-se ideea de mai sus, decât sub oricari altă formă de emigrațiune .

Nimic nu e mai admirabil decât naiva imperturbare a foii de bursă de a pretinde ca muncitorul cel trândav român să plătească până și cheltuielile de transport a acelor nemți cari n-au cu ce trăi în țara lor, și cari să vie să-l cucerească pe acelaș trândav pe cale economică. Trebuie în adevăr să avem un guvern și niște Camere, compuse în majoritate de străini, pentru ca o foaie străină să aibă curajul de-a scrie asemenea platitudini.

Există demult în Germania marota de-a abate coloniile ce merg în America, spre țările Dunării, spre România îndeosebi. Caracterul național al românilor, viciat de domnia fanarioților și șters în mare parte prin amestecul clasei de mijloc cu elemente transdanubiane , regimul economic și politic detestabil și odios la care sunt supuse elementele autohtone ale țării de către cele imigrate și dominante, complicitatea între pic-pocheții indigeni și cavalerii de industrie de peste graniță, toate elementele acestea de convingere înclină pe germani a-i face să crează că [în] o țară în care un grecotei ca C.A. Rosetti stăpânește , nemții pot intra cu droaia , plătindu-li-se până și cheltuielile de drum.

Silă ne e uneori de a mai lua pana în mână spre a apăra interesele românimii . Clasele dirigente, în cea mai mare parte străine prin originea lor și ținând minte că părinții vorbeau încă grecește și bulgărește , sunt prinse în mreaja înmiiții a funcțiilor create din nou la căile ferate, la tutunuri, la bănci, și, chiar dac - am presupune c-au avut o coardă de rezistență, au pierdut-o . Clasa cea mai numeroasă și autohtonă a acestui pământ , țărănul, geme sub exploatarea unei admnistrații neomonoase , sub birurile și uzura cu care susține o generație intelectuală stearpă și

moralicește decăzută. Și nu se află în această neagră mulțime un suflet generos, un braț de fier, care să pună capăt acestei mizerii fără de margini.

[26 iulie 1881]

[„NUMIREA D-LUI PETRE MAVROGHENI...”]

Numirea d-lui Petre Mavrogheni în postul de ministru plenipotențiar al României pe lângă guvernul regelui Italiei a fost obiectul unor comentarii deosebite din partea presei, deși cam fără cuvânt.

E cunoscut că nici unul din reprezentanții României în străinătate nu este roșu sau din partidul guvernamental. D-nii Calimach Catargiu (Paris), N. Crețulescu (Petersburg), Vârnab Liteanu (Berlin), Bălăceanu (Viena), ba chiar d. Ion Ghica (Londra) nu sunt nici au fost membri ai partidului guvernamental propriu zis, adică ai partidului roșu. Aceste persoane n-au fost nicicând confundate cu breasla de politicieni din care fac parte d-nii C.A. Rosetti, I. Brătianu, Fleva, Carada, Costinescu, Serurie ori Pătărlăgeanu.

Stabilind această deosebire esențială, ne vom convinge că corpul nostru diplomatic e departe de a fi cum e guvernul dinlăuntru țării, un fel de delegațiune a partidului roșu și că superioritatea intereselor esteriore și piciorul de bună-cuviință pe care trebuie să stăm cu vechile state ale Europei i-au impus oricărui guvern datoria de-a face, la numirea

personalului diplomatic, abstracție de la principiile politice pe cari le profesază persoanele în cestiune și de-a avea considerații de altă natură.

Afară de aceea am spus că politica noastră esteriore se face nu atât în cabinetul ministrului pre cât în acela al regelui. E dar evident că persoanele numite câtă să se fi bucurând în grad deosebit de încrederea regelui și că aceea a ministrului vine oarecum în linia a doua.

Auzisem în adevăr demult că varii stăruințe s-ar fi exercitat asupra d-lui Mavrogheni spre a primi o însărcinare diplomatică și că aceste stăruințe durează de aproape un an. A primi un asemenea post era se 'nțelege echivalent cu a renunța la politica militantă de partid și-n adevăr d. Mavrogheni, din momentul în care a hotărât a primi o asemenea sarcină publică, a demisionat din comitetul dirigent al clubului conservatorilor, deși suntem autorizați a crede că va face și de acum înainte parte din dreapta conservatoare, cu toată rezerva ce i-o impune noua sa pozițiune.

Ceea ce e așadar a se stabili este că d. Mavrogheni e departe de-a se fi desfăcut de partidul conservator sau de-a fi transfug. Onorat de încrederea regelui în momente foarte însemnate pentru politica esteriore a țării, în momente în care se agită o grupare semnificativă a puterilor europene și în care Italia e 'n ajun de-a se apropia de Austro-Ungaria și de a-i aduce drept semn întâi de amicitie concesiile în cestiunea Dunării, d. Mavrogheni a consultat desigur mai mult patriotismul său încercat decât considerațiunile de partid când a primit sarcina grea de-a reprezenta politica regelui la Roma.

Din punctul de vedere personal d. Mavrogheni ar fi trebuit poate să cedeze demult stăruințelor exercitate asupra-i, căci partidul roșu-i datorea atât lui cât și tuturor membrilor mai în vârstă ai dreptei o satisfacție.

Dacă 'și aduce cineva aminte de articolele infamante ale „Românului” aruncate asupra fostului ministru de finanțe din cabinetul Catargiu, de odioasele calomnii scornite de lealii redactori ai foii guvernamentale când cu procesul lui Ofenheim, dacă 'și aduce aminte apoi de darea în judecată a întregului cabinet, de veninoasele insinuațiuni ale coteriei roșie în actul de acuzare, îndreptate contra unui om care a ieșit din Ministeriul de Finanțe mai sărac decum a fost vrodată, atunci oricine va vedea că nu-și poate da cineva o mai strigătoare dezmințire decât roșii, numind într-un post de înaltă încredere pe omul cel mai calomniat de ei din România. Poate chiar sentimentul Maiestății Sale să fi fost că acestor bărbați atât de calomniați fără cuvânt li se cuvine o satisfacere eclatantă, care să se impuie vederilor tuturor ca dezmințire a unor acuzări calomnioase, lipite pe păreții primăriilor din toată țara, acuzări pe cari nimeni, dar absolut nimeni, n-au avut curajul de-a le susține înaintea unui for judecătoresc.

Fiind autorizați a crede că d. Mavrogheni continuă a face parte din dreapta conservatoare, admitem ca înțelegându-se de sine rezerva pe care va crede convenabil a și-o impune față cu luptele zilnice de partid și împărțăm părerea că interesele esteriore ale țării sunt de-o ordine superioară politicei militante și merită o asemenea rezervă.

[27-28 iulie 1881]

POETUL ALECSANDRI ȘI STUDENȚII ROMÂNI DIN VIENA

Se știe că *Societatea „România Jună”* din Viena, constituită numai din studenți români, a dat o serbare cu ocazia aniversării a 60 [-a] a d-lui V. Alecsandri, bardul român de la Mircești . În acea zi s-a trimis poetului, din Viena un preafrumos album , legat în catifea grenată , având pe fața de deasupra scoarții o ghirlandă de frunze de stejar și de laur

lucrate foarte fin în argint; în partea de jos a acestei ghirlande vin în săpătură anii 1821 și 1881, iar în mijlocul ei inițialele poetului.

[27 — 28 iulie 1881]

[„«ROMANUL» A CONTRACTAT NĂRAVUL ...”]

„Românul” a contractat năravul de-a ne atribui articole pe cari nu noi le-am scris, ci le-am reprodus din alte ziare, și de-a polemiza apoi cu „Timpul” combătând , ca ale noastre, idei pe cari le împărtășim poate numai în parte sau cu oarecari rezerve. Astfel se ’ntîmplă și în numărul de sâmbătă , în care vedem că polemizează cu noi pe temeiul unui articol reprodus din „Poșta” privitor la antagonismul dintre moldoveni și munteni.

Nu doar că ne-ar părea rău de-a fi scris acel articol pe care l-am reprodus. Ceea ce însă nu e al nostru, nu e, și e o apucătură de rea credință de-a ne atribui în total și direct idei pe cari nu le împărtășim decât în parte sau indirect și cari au nevoie sau de-o rectificare, sau de tranziția printr-un nou punct de vedere.

Noi, de ex., avem în privința așa numitului antagonism dintre moldoveni și munteni o părere proprie, bazată pe observațiuni etnologice, care modifică esențial maniera de-a privi cestiunea.

Nu există, după a noastră părere, nici o deosebire între *rasa română* din Muntenia, Moldova, din cea mai considerabilă parte a Ardealului și a Țării Ungurești. E absolut aceeași rasă, cu absolut aceleași înclinări și aptitudini.

Dar în București și în orașele de pe marginea Dunării s-au ivit un element etnic cu totul nou și hibrid care ne-au furnizat generația actuală de guvernanți. Acestea sunt rămășițele haimanalelor de sub steagurile lui Pasvanoglu și Ypsilant și resturile numeroase ale cavalerilor de industrie din Fanar. Din această seminție nouă fac parte oameni ca Giani, Carada, C.A. Rosetti, Pherekydis , Serurie ș.al. Toată spuma asta de fanarioți novisimi , cari s-au pripășit în țară de 50 — 60 de ani încoace, formează naturalmente elementul de disoluțiune, demagogia României.

Fizic și intelectual stârpituri , neavând nici tradiții, nici patrie, nici naționalitate hotărâtă , le vedem punându-se la discreția străinilor și votându-le când pe Stroussberg, când răscumpărarea, ba le vedem aliindu-se în Moldova cu evreii ca să paralizeze lupta de emancipare națională de acolo. Aprinși de-o instinctivă ură contra tuturor elementelor istorice și autohtone ale acestei țări, le-am văzut introducând în toate ramurile legi străine neadaptate nici intereselor, nici naturii ei.

Aceste elemente sunt cu mult mai numeroase în Țara Românească decât în Moldova, dar și aci ele se află mai cu seamă în centrele șesului, nu prin orașele de la munte, nici prin ținuturile de acolo. Pe aceste produse de baltă moldovenii ’i confundă apoi cu populația istorică a Țării Românești, precum se află în sate în genere și îndeosebi la Câmpulung , la Tîrgoviște, la Târgu-jiului ș.a.m.d. Acestor produse de baltă moldovenii le zic din eroare munteni, căci nu sunt munteni.

Așadar: *distinguendum est.*

Ceea ce sunt pentru Moldova evreii sunt pentru Țara Românească aceste venituri cari, prin identitatea religiei, au știut să se strecore printre români, să-i amăgească și să ajungă a-i stăpâni ; și, pentru ca lucrul să le succedă și mai bine, au precupețit tocmai instinctele noastre naționale.

Vedem bunăoară pe-un C.A. Rosetti, un grec, și pe Carada, un alt grec, înființând o gazetă.
Ce nume-i dau?
„Românul”.

Ei cari n-au fost români neam de neamul lor.

De-aceea e destul ca acești oameni să lipsească de la guvern, fie oricine altul, și numai deocârm nu se mai simte nici o deosebire între român și român. Dar cum o fi Carada, Giani, Cariagdi, C.A. Rosetti, Pherekydis ș.a., românul de oriunde începe a se simți străin în țara lui proprie și, precum zice „Poșta”, guvernul i se pare tot atât de străin ca cel unguresc ardelenilor, ca cel muscălesc basarabiienilor.

E un axiom în mecanică că efectul trebuie să fie egal cu cauza.

Domnia fanariotă și scurgerea sistematică de stârpituri și faliți în șesul Țării Românești a ținut 121 ani. Abia la 1921 avem perspectiva că, prin o lungă reacțiune a spiritului național și a puterii de asimilațiune a solului și a rasei, vom fi exterminat până și urmele acelei domnii odioase. Abia atunci caracterul meschin, lipsit de onoare și de curaj al acestor venetici se va fi adaptat caracterului inimos al nației românești și abia strănepoții Caradalelor vor putea fi români. Caradalele actuale, *chiar să vrea, nu pot să fie români*, precum din salcie, oricât ne-am sili, nu putem corci stejar.

Lupta Moldovei contra numișilor munteni nu este deci îndreptată în contra elementelor istorice ale Țării Românești, ci în contra celor neistorice. E o luptă comună, la care tot neamul românesc ia parte în mod instinctiv, cucerind bucată cu bucată bunurile lui naționale. Azi e limba, pe care aceste stârpituri o prefăcuseră într-o păsăreasă neînțeleasă, mâni va fi poate organizația socială, poimâni biserica și școala, una câte una. Totul trebuie smuls din mâna acestor oameni c-o înăscută incapacitate de-a pricepe adevărul și lipsiți de posibilitatea patriotismului: totul trebuie dacizat oarecum de acuma-nainte.

Deși poporul român e numeros, lupta lui e disproporționat de grea, de vreme ce acești oameni au sprijin pe străini. Aduși la putere de Rusia, susținuți azi de alianța austro-germană, vedem pârghiile cari - i ridică așezate în afară, pe când înlăuntru n-avem decât poporul nostru propriu, exploatat cu neomenie, sărăcit, scăzând numeric și fără o conștiință limpede de ceea ce trebuie să facă.

Nația românească n-are de gând încă să instituie, pentru regularea acestui soi de stăpânitori, ordinul Sfintei Cânepe spre a ridica la aceleași demnități pendente și pe grecul Serurie și pe grecul C.A. Rosetti și pe bulgarul Mihălescu și toată seminiția dominantă.

Dar să nu desperăm.

Planta crește la noi. Ar trebui numai niște mâni vârtoase mocănești cari să știe s-o întrebuințeze. Apară ele în Moldova, apară peste Olt ca-n vremea lui Tudor, nația le-ar primi așternându-le flori și covoare pe drumuri, precum i le așternea lui Matei Basarab la intrarea în Tîrgoviște. Și Matei Basarab, adormitul întru fericire, făcea un uz îmbelșugat de această plantă, distribuind cordoane la Caradalele din zilele lui.

Așadar, încă o dată, *distinguendum est*.

Avem de-o parte rasa română, cu trecutul ei, identică în toate țările pe cari le locuiește, popor cinstit, inimos, capabil de adevăr și de patriotism.

Avem apoi deasupra acestui popor o pătură superpusă, un fel de sediment de pungași și de cocote, răsărită din amestecul scursăturilor orientale și occidentale, incapabilă de adevăr și de patriotism, rasa Caradalelor, pe care moldovenii din eroare o numesc munteni.

Această teorie am espus-o în mai multe rânduri, dar „Românul s-a ferit de-a ne răspunde.

E o cestiie foarte neplăcută pentru un guvern compus în cea mai mare parte din asemenea adunători și pentru un partid în care, la zece nume, află abia unul românesc;

Cine va face lista funcționarilor mai cu seamă înalți, a pensionarilor, a deputaților, a arendașilor bunurilor publice și private, c-un cuvânt a tot ce reprezintă circulațiunea și reglementarea vieții generale a țării, va observa cu înlesnire că frânele stăpânirii reale a scăpat din mâna elementului autohton și istoric și a încăput pe mâni străine. Dar acest din urmă element, această formațiune hibridă se pretinde română? Neapărat se pretinde, căci altminterlea n-are avea pretext să stăpânească. Dar nu este încă și nu are încă nici posibilitatea organică de-a fi română.

Nu tăgăduim că foarte numeroase elemente s-au asimilat pe deplin cu rasa română, dar acelea sunt intrate demult, de-o sută, două, ba chiar de două sute cinzeci de ani.

Însă nu acestea domină, ci imigranți proaspeți, cari sunt abia în generația a doua, a căror limbă maternă era încă străină și cari s-au românizat, în privirea limbei, în școalele noastre.

Limba singură nu constituie însă naționalitatea.

Calitățile morale și intelectuale ale rasei au o însemnătate cu mult mai mare.

Dac - am încerca se determinăm exact timpul în care elementul autohton au învins pe cel imigrat, sau a fost învins de el, am zice:

La 1700 învinge elementul imigrat prin domnia fanariotă.

La 1821 începe reacțiunea elementului autohton și merge biruitoare și asimilând până la 1866.

La 11 februarie 1866 învinge din nou elementul imigrat.

Există și de-atunci o oscilațiune , o mutare a punctului de gravitație când asupra elementelor instinctiv naționale, când asupra celor instinctiv străine, dar victoria, precum vedem, e momentan a acestor din urmă.

Dar care-i semnul prin care se disting acești oameni neasimilați , de proveniență transdanubiană , de populațiunea de rasă?

Cerem a se constata aceasta în toate punctele. Noi zicem prin sterilitate fizică și intelectuală. Sunt intelectuali și fizic sterpi, sunt catări în toată privința. Sau nu produc copii defel sau produc stârpituri menite la o degenerare gradată și la stingere în generația a treia ori a patra. Constatăm apoi la ele simptome permanente de slăbiciune intelectuală. La ei mintea e substituită prin viclenie. Viclenia e un semn de slăbiciune, căci mintea omenească veritabilă stă în raport direct cu capacitatea de-a pricepe în mod dezinteresat un adevăr. Ca slăbiciune de caracter e de citat falsitatea . Prietenoși , lipindu-se și măgulind pe oricine de care au trebuință, ei urăsc în realitate orice putere superioară, fie intelectuală, fie de caracter. Istoria lui Tudor și a lui Cuza ar ilustra această teorie.

Oameni ce lingușeau a împărtăși ideile acestor spirite cu totul lipsite de viclenie, nu aceia cari ar fi avut curajul de-a li se opune pe față, îi trădează.

Dacă am cerceta originea ofițerilor de gardă de la 11 februarie am afla că e străină, începând cu fiul unui făclier *grec* de la Botoșani și urmărind toate numele.

Fără îndoială lupta aceasta e purtată în mod instinctiv, fără claritate de vederi, cu tendențe elementare de atracțiune și repulsiune . Precum celții Irlandei , deși anglicizați , simt dominațiunea anglo-saxonă ca pe-o dominațiune străină de rasa și înclinațiunile lor, tot astfel poporul românesc simte instinctiv că e dominat de oameni cari se *pretind* numai români, fără a fi, și cari n-au nici milă de el, nici pricepere pentru geniul lui.

Geniul neamului românesc e o carte cu șapte pecetei pentru generația dominantă.

[29 iulie 1881]

[„URMÂND DISCUȚIUNEA ..."]

Urmând discuțiunea asupra punctului stabilit în numărul de ieri , adică a deosebirei între români de rasă și prețiși români de proveniență incertă, ni se înlesnește mult răspunsul la cestiunile ce ni le impune viața publică.

Vedem de exemplu în vremea lui Matei Basarab o creștere a populației atât de repede încât ajunsese la numărul ce-l are astăzi, adică la 3 milioane aproape numai în Muntenia.

Ca corelat al acestei dezvoltări vedem stabilindu-se definitiv o limbă literară comună întregei naționalități române, operă la care a concurs atât Teofan , mitropolitul Ardealului, cât și Varlaam al Moldovei. O unitate ideală cel puțin a răspânditului popor românesc plutea înaintea vederilor acelor venerabili bătrâni al căror curaj războinic nu avea egal decât în curajul moral de-a dezlipi o dată pentru totdeauna elementul etnic

al latinității din Orient de masele slave, turanice și grecești cari [le] încunjurau. Și-n adevăr, daca citim documentul lui Matei Basarab de la 1639, ne încredințăm că el își pricepea misiunea lui istorică:

Doamne ! — zice el — veniți străinii în moșia noastră și-și spurcară mâinile lor cu mite și îndrăznică a vinde și a cârciumări Sfintele Tale și a goni pe moșneni și în avutul lor a băga pe *străini*, fum de rușine vecinilor noștri, . . . oameni străini nouă, *nu cu legea* (religia), ci cu *neamul*, cu *limba* și cu *năravurile cele rele*.

Iată o deosebire clară între *lege* și *rasă*; între confesiune și naționalitate ! Apoi urmează zicând :

Întorcându - se Dumnezeu cu milă la această *săracă de țară*, adusu-și-au aminte de noi, Matei Basarab, și ne-au adus din

țări străine, de unde eram goniiți *de străini și pribegi de răul lor* și ne alease la domnia țării și ne ridică în Scaunul strămoșilor noștri.

Această reacțiune a elementului contra cotoririi de elemente introduse în mod clandestin în țară, precum și redeșteptarea în genere, e în luptă însă cu elementele imigrate, cari ajung a stinge dinastia Basarabilor și a introduce domnia străină a fanarioților.

În scurt timp populația de trei milioane a Țării Românești scade la 700 000, și aceasta într-o mizerie nemaiauzită .

La 1821 revine domnia națională. Fără ca sistemul de guvernământ să fi devenit esențial altul, populația crește repede, limba se dezbracă în mai puțin de douăzeci de ani de cuvintele grecești, turcești etc., cari se introduseseră în epoca fanarioților; progresul real și repede al rasei române o face matură pentru unire, pentru cei dendâi pași în civilizațiunea apuseană.

Se va observa că în timpul de la 1821 — 1866 se tipăreau și se citeau cărți, că rasa română este cea setoasă de cunoștințe și capabilă de-a pricepe adevărul.

Ei bine, după 1866 se ivesc tot fenomenele ce se constată pentru epoca de la 1700 — 1821.

Populația autohtonă scade și sărăcește; cărți nici se tipăresc , nici se citesc; pătura dominantă, superpusă rasei române, n-are nici sete de cunoștinți, nici capacitate de a pricepe adevărul. Dacă acest sediment învață, o face de silă, gonind o funcție. Încolo leagă cartea de gard. Și, pentru a avea o funcție, trebuie să fii înrudit cu ei, să ți se termine numele în -oglu -opulos sau în -idis și să fi terminat patru clase, sau, în caz de mari exigențe administrative și financiare, și un curs de . . . *violoncel*. Un adevărat sediment de pungăși și de cocote, precum am mai zis-o.

S-ar părea, la prima vedere, că e indiferent ce elemente determină soarta unui popor, fie autohtone, fie venite din afară. Dar pentru un observator mai adânc nu e indiferent.

Toată soarta Franței e alta de când instinctele rasei celtice , în Revoluția cea mare, au învins și înlăturat instinctele romano - germanice cari stăpâniseră pân-atunci . În multe provincii germane se recunoaște foarte mult influența elementelor slave, germanizate, și va rămânea totdeauna o mare deosebire între germanii de sud, o rasă aproape pură între scandinavi , asemenea puri , și între prusieni bunăoară. Nu e asemenea indiferent pentru Anglia dacă predominățiunea ar fi a elementului celtic sau a celui anglo - saxon . Predispoziții și aptitudini moștenite, virtuți și slăbiciuni moștenite, calități sau defecte intelectuale și morale dau domniei unui element etnic alt caracter decât domniei celuiilalt element. Suntem de ex. convingși că demagogia la noi e de origină fanariotică ; că ea însemnează ura înrădăcinată a veneticului fără tradiții, fără patrie, fără trecut în contra celor ce au o tradiție hotărâtă , trecut hotărât. De aceea roșii se și recrutează mai mult dintre grecii și bulgarii românizați . Setea de - a - și crea un trecut pe care nu-l au se vede din tendența de-a schimba totul și de a le da lucrurilor alt cachet . Astfel se schimbă numele istorice ale stradelor din București, dându-li-se altele, cari ar putea fi puse în raport cu ceea ce ei pretind a fi făcut în țară. Aceste elemente hibride se vor destinge așadar prin ura trecutului și a tot ce se poate numi istoric într-o țară, fie instituție, fie rasă, fie religie, fie datine.

Dar nu numai la noi se va observa lupta de predominare de rasă și oscilațiunea , ci și în alte țări, în raporturi mai mari.

În Rusia mutarea capitalei la Petersburg înseamnă predominarea rasei *germane, rusificate* îndealtmintrelea. Tendența d' a muta punctul de gravitație la Moscva e *slavă*;

instinctele de devastare și de răsturnare a tuturor lucrurilor existente cu susu 'n jos sunt tatare .

Astfel vedem că la urma urmelor orice formă cât de subtilă a vieții se reduce la un substrat solid, experimental și ca politica unei țări, pornirile în bine și în rău, atârnă de la complexiunea fizică a indivizilor, de la originea lor, de la defectele sau calitățile înnăscute rasei lor.

Precum aceeași limbă se va pronunța altfel de un german, altfel de un slav, altfel de un italian, tot astfel aceleași legi se vor aplica după natura celui ce le aplică, aceeași țară va avea altă soartă după cum va fi natura celor ce-o conduc.

Dacă considerăm vigoarea extraordinară a începuturilor noastre istorice, figura unui Mircea sau Ștefan cel Mare, și le comparăm cu mizeria și puținătatea de caracter din ziua de azi nu mai încapе îndoială că alt element predomina atunci, altul azi, și poate toată cestiunea se reduce la aceea că pe-atunci precumpănea populația autohtonă de *munte*, iar azi precumpănește cea imigrată de *baltă*.

Iată dar care e antagonismul veritabil între moldoveni și așa numiții munteni. E antagonismul între elementele istorice ale acestei țări și cele neistorice.

[30 iulie 1881]

[„«PESTHER LLOYD» SCRIE..."]

„Pesther Lloyd" scrie următoarele:

Știrea unei foi din Transilvania că emisari români ar fi făcând călătorii agitatorii prin Banat și Transilvania are nevoie de confirmare; cunoscându-se vigilența extraordinară a organelor noastre municipale, asemenea scormoniri , dac' ar exista în adevăr, n-ar rămânea necunoscute.

Cu toate acestea vestea se acordă pe deplin cu dulcile obicinuințe ale vecinilor noștri valahi . Nu mai e un mister că în școalele române s-a introdus harte cari întind noul regat dincolo de Transilvania, până la Oradea Mare și la Dobrițin. Și, chiar dacă nu s-ar ști aceasta, totuși cunoaștem foarte exact ce fel e atitudinea României în toate cestiunile cari ating interesele Austro-Ungariei. Rolul pe care 'nainte 'l juca Serbia a trecut asupra României și se exercită c-o impertinență care nu poate avea altă sorginte decât convingerea că marea, putere austro-ungară se va arăta nesimțitoare față cu friponeriile acestea, stând pe gânduri de-a intra în certuri serioase cu micul vecin. Dar poate că oamenii din București totuși și-au făcut rău socoteala. Interesele esteriore și interioare de cari e vorba sunt cu mult mai însemnate decât ca să serve de jucărie celui mai tânăr dintre regate și neînsemnătatea nouăi monarhii nu poate fi o circumstanță atenuantă când e vorba de foarte însemnate interese ale Austro-Ungariei. Poate că va fi neapărat de-aface pe d-nii din București să simtă că e în puterea Austro-Ungariei de-a se aduce România la rezon .

Făr' a încerca câtuși de puțin de-a combate tocmai stilul impertinent de fripon al gazetei *oficioase* ungurești, care știe prea bine că presa română abia se ocupă vreodată de așa numita Ungarie îndeosebi și de marele d-lor regat, pe când d-lor de la Pesta își manifestă totdeauna existența într-un mod neplăcut pentru orice om prin tonul ales cu care discută cestiunile privitoare la România, vom aminti numai că d-nii din Pesta, purtând la încoronarea regelui d-lor insigniile Țărilor române, au comis o friponerie mai mare și mai neiertată față cu un stat mic care n-a avut nicicând onoarea de-a face parte nici din posesiunile Sf. Ștefan, nici din acelea a vreunui alt sfânt unguresc. Minciuna primblată atunci pe ulițe în salve de tunuri și în strigările jidanilor cari formează majoritatea capitalei maghiare nu ne-au jenat deloc. De-aceea ar fi natural să nu-i jeneze nici pe d-lor hartele etnografice cari, conform adevărului, ar arăta că rasa română, nu regatul român, se întinde chiar și dincolo de Tisa în urma sterilității rasei maghiare și a corciturilor de nemți și de jidani cu cari găsește de cuviință a se reîmprospăta. Dacă, cu toate că Parlamentul unguresc consistă în majoritate din mameluci venali și vânduți în datorii, cu toate că administrația ungurescă e compusă din tot ce e mai corupt și mai vițios, cu tot sistemul de exploatare evreiască, vitalitatea rasei române e superioară încercărilor impotente ale mamelucilor din Buda de-a o ruina, aceasta nu e desigur o vină a rasei române.

Cât despre emisari cari să turbure poporul cu nemulțumiri asupra guvernului, chiar dac' ar exista, nu credem că sunt necesari. Cel mai bun emisar pentru a turbura populația unui comitat e arătarea unui funcționar unguresc, bețiv, jucător de cărți, venal, fără nici o conștiință de datoria lui, și cel mai nimerit mijloc pentru a inspira odiul în contra ungarilor e guvernul unguresc însuși. Ar fi o greșeală ca emisari speciali să mai denigreze pe acia în cari nimic n-a mai rămas de denigrat , cari pierd în joc de cărți și petreceri depozitele orfanilor și fondurile caselor de economii. Cavaleri de industrie, gineri ai miniștrilor ungurești pe cari poliția de-acolo se face că-i scapă, pentru ca abia în București să se puie mâna pe ei, sunt destui. Descoperirile presei maghiare chiar sunt față pentru a dovedi corupțiunea acelei pături de jidani, slovaci și nemți maghiarizați , cu predominarea căroră onor. Tisza ferecește popoarele Coroanei ungare . Aci stă răul.

Criteriul statului unguresc întru a-și alege funcționarii și reprezentanții nu e, ca-n alte state, onorabilitatea sau capacitatea. Toți friponii , toate veniturile, tot ce-n celelalte naționalități e stricat, incapabil, lipsit de caracter e destul de bun pentru a se maghiariza și a împărtăși domnia exercitată în numele rasei maghiare, egal de nefericită și egal de exploatăată cu toate celelalte popoare. A fi om de nimic, a nu ține la limba și naționalitatea sa e în Ungaria un merit și un titlu de-a deveni om de stat. E evident că un stat care, în principiu, se razimă pe oameni lipsiți de caracter, cari pentr-un interes oarecare renunță la sine însuși, cată să fie o sarcină pentru cetățean, un blestăm pentru prosperitatea publică.

Acesta e nervul probațiunii în discursul adresat de d. Mocioni alegătorilor săi din Banat. Acest bărbat onorabil

a simțit în adevăr că un Parlament ca cel unguresc nici nu merită să-l aibă în sânul lui și de-aceea a renunțat de bună voie la problematica onoare de a-și mai reprezenta poporul său onest și laborios într-un Parlament ales prin corupție și prin împărțire de băuturi spirtoase. Dacă există o ironie de regim parlamentar, o caricatură a libertăților publice, un persiflaj al bunului simț și al moralei publice e desigur Adunarea care la Pesta decide soarta atâtor milioane de oameni.

La acestea să gândească oficioșii unguri, nu la harte etnografice, ba nici măcar la interesele austriace pe Dunăre. Ungurii nici negoț au, nici corăbii pe Dunăre, nici nimic; cestiunile ating populațiunile industriale și comerciale ale Austriei, cari nu sunt maghiare.

[31 iulie 1881]

[„GOANA ÎN CONTRA OVREILOR...”]

Goana în contra ovreilor este iarăși la ordinea zilei în Rusia. Ba mișcarea antisemitică devine epidemică , întinzându-se și înspre Prusia. Este adevărat că mai ales poporul de jos suferă mult din partea speculanților fii ai lui Izrail dar aceasta nu poate justifica deloc excesele barbare de jaf și bătai. Un corespondent descrie o tulburare antisemitică din Njeshin care a ținut 24 ore. Armata a trebuit să facă uz de armă spre a restabili ordinea. Au fost ucise și rănite o mulțime de persoane. Se vorbește de treizeci morți. La Borispol de asemenea a fost o încăierare între locuitori și trupe. Ca de obicei mulțimea a jăfuit casele ovreilor, a dărâmat sinagoga, a băut sau vărsat butoaiile cu băuturi, apoi, înarmându-se cu ciomege , coase, drugi și alte instrumente, au atacat și cartierul unde se aflau cazacii. Comisarul poliției și ofițerul, care dispunea numai de treizeci de cazaci, nu puteau domoli furia tulburătorilor amețiți. Ofițerul a fost dat jos de pe cal; mai mulți cazaci au primit lovituri de pietri și comisarul era să fie ucis cu un drug de fier. În fine s-a comandat foc. Doi țărani fură uciși și mai mulți răniți. Apoi cazacii, năvălind cu sabia, împrăștiară lumea în toate părțile. Tot în chipul acesta sau analog s-au purtat și prusienii în mai multe comune din Pomerania.

O parte a presei germane s-ar fi adresat la prințul Bismarck, întrebându-l dacă nu-i stă în putință a pune capăt acestor fapte ale antisemiților , cari nu fac onoare națiunii germane.

[1 august 1881]

[„NU NE ÎNDOIAM CĂ DISTINGEREA ...”]

Nu ne îndoiam că distingerea noastră între români de rasă și români de proveniență incertă are să provoace nemulțumiri. Am mai tratat cestiunea aceasta când în treacăt, când atrăgând în cercul discuției elemente istorice și etnologice mai numeroase, dar era atât de jenantă pentru d. C.A. Rosetti și pentru partidul de la guvern încât , cu o vădită teamă, s-au ocolit orice răspuns. Abia acum „L'Independance roumaine”, din cauze pe cari le înțelegem poate, ne răspunde, tăgăduind se înțelege adevărul aserțiunii noastre, și , ca argument *ad hominem* , ne spune că, dacă în partidul liberal se află oameni de origine străină, în partidul conservator se află asemenea.

Argumentele *ad hominem* nu probează niciodată nimic.

Se poate ca scriitorul articolelor din „Timpul” să fie însuși fanariot sau străin de origine și teza tot rămâne adevărată, de vreme ce adevărul teoretic nu are a face nimic cu persoana care-l enunță , precum legea că repeziciunea cu care un corp cade crește în pătrat e o lege egal de adevărată, fie enunțată de un chinez ori de-un american. Tot astfel adevărul că în România predominarea a scăpat din mâinile elementelor istorice și a încăput pe mâna celor neistorice rămâne același dacă l-ar spune un român de rasă sau unul de origină străină, același dacă l-ar atinge pe enunțător sau nu.

Așadar argumente *ad hominem* , oricât de plauzibile ar fi pentru masa cititorilor, nu au absolut nici o valoare în privirea adevărului în sine a unei teze.

Teza noastră este cu toate acestea atât de adevărată încât se poate proba oarecum caz cu caz.

Între domnii fanarioți o singură familie s-au distins prin iubire pentru Țările române, prin sacrificiul vieții chiar pentru integritatea patriei: Ghiculeștii . Ei bine, Ghiculeștii n-au fost fanarioți veritabili , ci albaneji. Chiar numele „Ghica” nu însemnează decât „Gheorghe” în limba albaneză .

În privința dar a imigrațiunii de peste Dunăre câtă să stabilim că, în încrucișarea de rasă care a avut loc, trebuie să se țină seamă de-o considerație de căpetenie: dacă rasa imigrată a fost tânără sau învechită . Tinerețea unei rase nu atârână de secolii pe cari i-a trăit pe pământ . Orice popor care n-a ajuns încă la o deplină dezvoltare, care n-a trecut încă prin corupția și mizeriile ce le aduce cu sine o civilizație înaltă, dar în decadență, e un popor tânăr . La popoarele tinere se va constata un fel de identitate organică: craniile sunt cu totul asemănătoare în privința formațiunii și mărimii, statura este cam aceeași, precum un stejar nu este decât reproducțiunea altui stejar. Din această asemănare de formațiune rezultă o mare asemănare de aptitudini și înclinări, cari se manifestă în caracterul unitar al naționalității. Din asemănarea de aptitudini rezultă o extremă putere și energie vitală a colectivității . În acest stadiu de dezvoltare al nediversificării omul face atât de mult parte din totalitate încât nu el, ci abia totalitatea formează un singur individ. O rasă tânără încrucișată c-o altă rasă, asemenea tânără , dă un rezultat nou, în care aptitudinile amândorora se împreună într-o formă nouă, vitală.

Amestecul însă dintre o rasă îmbătrânită și una tânără dă aceleași rezultate pe cari le dă căsătoria între moșnegi și femei tinere: copii închirciți , mărginiți, predispuși spre morbiditate .

Dacă vom alătura regula aceasta la fenomenele câte ni se prezintă, dacă vom considera emigrațiunea anuală pentru cauze de sănătate a populațiunilor orașenești din România și morbiditatea cunoscută a acestor elemente, vom vedea că, în cea mai mare parte cel puțin, încrucișarea de rasă a fost nefericită. Mortalitatea din orașe ne-ar dovedi în fine că această rasă hibridă este menită a se stinge.

Dar ceea ce este fizic adevărat e intelectual și moralicește adevărat. Spiritele sunt morbide : de acolo substituția a orice activitate intelectuală adevărată prin viclenie, tertip și minciună. Caracterele sunt slabe: de acolo substituția energiei și curajului prin un fel de meschină adaptabilitate în toate împrejurările. În loc ca ele să imprime caracterul lor evenimentelor, din contra, evenimentele se imprimă în ele ca într-o ceară moale, însă și aceasta fără nici un fel de durabilitate .

De aceea nu e nimic serios în România. Azi unul proclamă republica, mâine e ultramonarhist ; azi reprezintă o idee, mâine alta; toate în același mod superficial. Am zice că o idee nu mai e în stare a-și crea în creier un reziduu material nou în care să se statornicească , precum un copac îmbătrânit nu mai produce ramuri nouă. Numai pe cele existente deja mai răsar frunze, ca cea mai superficială manifestare de viață.

Nimeni nu va tăgădui extrema sterilitate intelectuală și morală a elementelor dominante din România. Cu toată mulțimea de oameni ce știu carte, arareori se va găsi un șir scris acătării, care să dovedească o concepție puternică. Oameni de caracter hotărât și statornic sunt asemenea rari.

Stabilim încă o dată că trebuie a se distinge între deosebitele rase imigrate în România.

Nu toți care au trecut la noi sub nume de fanarioți sunt în adevăr fanarioți, nu toți au fost neasimilabili . Din contra, n-am tăgăduit din capul locului că foarte numeroase elemente s-au asimilat cu totul și că numai imigrațiunea cea mai proaspătă, de 50 — 60 de ani încoace, prezintă inconvenientele neasimilării sau a neputinței de a se asimila.

Dar „L'Independance roumaine” merge mai departe. Citează ca argument *ad personam* pe d. Catargiu.

Aci se înșală onor. confrate .

Catargieștii se găsesc deja ca boieri în timpul lui Mihai Viteazul și înainte, deci acum trei sute de ani. Tot astfel Cantacuzineștii, Roseteștii din Moldova ș.a.

„L'Independance roumaine” mai vrea să introducă cu ocazia aceasta un basm despre C.A. Rosetti. E de notorietate publică că d. C.A. Rosetti n-are a face de departe măcar cu familiile istorice de același nume cari se află în țară, de notorietate publică că tatăl d-sale ora grec, că d-sa însuși pronunță încă azi limba românească peltic ca orice grec. Ziarul francez susține acum că actualul ministru de interne e de origină italiană, ba chiar că e străvechi în țară. Până la probă negăm toate poveștile astea, scormite în favorul unui om pentru care a *pretinde că e român* s-a dovedit a fi un lucru mai mult profitabil decât adevărat.

Nu oprim pe nimeni de-a fi ori de-a se pretinde român.

Răul e însă că asemenea elemente prea proaspete, în loc de-a fi *determinate* de caracterul statornic al poporului, sunt , din contra, *determinante* pentru viața publică.

Urmările le vedem.

Neavând tradiții, nici patrie hotărâtă , ele urăsc trecutul, au rupt-o cu tradițiile; au prefăcut țara în mlaștină de scurgere pentru toate elementele nesănătoase ale străinătății. Azi deja fraternizează cu jidani, mâine vor coloniza țara

cu nemți, deși aceasta nu se poate întâmpla decât în socoteala poporului autohton. De acolo în fine demagogia descreierată și teoria de „om și om”.

Dacă — ceea ce nu se mai poate spera — Dumnezeu ar avea milă de această *săracă de țară*, cum zice Matei Basarab, și ar voi s-o înzestreze din nou cu oameni purtători ai tradiției și harnici a-i păstra caracterul, el ar trebui să-i aleagă din familii cari ar dovedi o vechime și o continuitate de influență politică de cel puțin 250 de ani.

Atunci am ști cu cine avem a face și nu s-ar întâmpla ca cristalul istoric al României să fie amenințat de-a fi reprezentat ici de Pherekydis, colo de Herșcu Goldner.

[1 august 1881]

[„BUCURIA PE CARE O SIMTE...”]

Bucuria pe care o simte presa guvernamentală pentru învingerea în colegiul al III-lea de la Iași este atât de mare încât asupra ei se uită a se releva mijloacele întrebuițate pentru o victorie obținută în felul lui Pyrrhus . Prin dizolvarea consiliului comunal și a celui județean, prin schimbarea gradelor gardei civice, prin amenințări și corupție guvernul a izbutit a-și scoate candidații și a adăoga la majoritatea lui din Cameră încă doi muți.

Ca să se vadă ce preț au aceste alegeri n-are cineva decât să deschiză „Românul” , care, conform adevărului, enumăra meritele candidaților opoziției, pe când despre aleșii guvernului nu are de zis nimic.

Oare nu e asta conștientizare, nu lipsă de bun simț ? Dar ce valoare mai au atunci sufragiile alegătorilor dacă ele se abat de la oameni cari ar putea reprezenta ceva în Parlament asupra unor personaje ce nu reprezintă nimic? Fără îndoială nu există om politic în țară care să poată defini însemnătatea parlamentară a unui d. Gustea sau Zamfirescu . Figuri de paie fără nici un trecut politic, fără nici o însemnătate pentru Iași, nereprezentând nimic decât favoarea puterii centrale, ei și nimenea sunt espresii identice.

Acest soi de alegeri în care toată puterea guvernului central se exercită asupra a o mână de oameni, parte atârnați de buget, parte intimidați , când amenințați, când lingușiți, ne aduce aminte procedările analoge din alte țări, în cari parlamentarismul formează asemenea pretextul pentru exploatarea populațiunii.

În Ungaria bunăoară mamelucii guvernului se aleg în comitatele cele mai nemulțumite, locuite de naționalități, deși guvernul e cel mai aprig adversar al naționalităților; în capitala Moldovei se aleg candidați guvernamentali, deși Iașii , amenințați în caracterul lor național prin invazia de străini patronată de amicul fratelui Rosenthal, sunt pe calea de-a deveni un al doilea Ierusalim.

D. Rosetti n-a cruțat nimic pentru a-și asigura victoria.

Scrisori autografe adresate către oameni ocuți , lipsiți de orice merit și orice trecut politic, lingușiri aplicate deșertăciunii copilăroase a unor băieți de prăvălie , caracterizarea de rebeliune a actelor primăriei, neadevăruri și citări de acte apocrife în raporturile către rege, c-un cuvânt tot ce spiritul fanariotic de lingușire și minciună poate inventa , s-au întrebuițat pentru a răpi lașilor gloria de-a fi rămas singurul oraș independent în țară, singurul de la care se putea spera inițiativa pentru o reînțoarcere de la politica cosmopolită a străinilor din partidul roșu la o politică sănătoasă de conservare națională.

De ani întregi durează molestarea Corpului electoral.

Pentru acest scop, s-a înființat un jurnal evreiesc susținut din fonduri secrete, s-a numit prefect de poliție un om care, pentru mită, susținea în Cameră împământenirile , s-a creat un anume secretariat la Ministerul de Interne, ba s-a nimicuit chiar moralicește fostul ministru al instrucției prin friponeria cu care trădă grupul politic ce-l ridicase la guvern.

Iată în adevăr creșterea ce o dă partidul roșu tinerimii .

Vreți s-ajungeți unde a ajuns un C.A. Rosetti, un Brătianu? Nu vă trebuie nici merit, nici valoare. Dar deprindeți-vă a precupeți pentru-un portofoliu mandatul ce vi l-au dat alegătorii, a trăda pe sub mână pe cei ce v-au pus candidatura și v-au ridicat — și viitorul vă este asigurat. Astfel prozeliții partidului roșu, înainte de a intra în tagmă, cată să-și înfrângă cuvântul de onoare, să-și trădeze amicii și să-și vânză convingerile. Cine nu mai are nimic de vândut e matur pentru amicitia d-lui C.A. Rosetti și pentru respectul d-lui Brătianu.

[2 august 1881]

STATUTELE CREDITULUI MOBILIAR

Nu era greu de prevăzut, chiar fără a cunoaște statutele, că Creditul Mobiliar Român va avea aceeași activitate pe care-o au societățile străine de soiul acesta; că nici negoțul, nici producția, ci specula o să fie rațiunea lui de-a exista. Azi, când „Românul” ne comu -

nică un extras de statute, o vedem și mai limpede aceasta. Din totalitatea de 57 de articole statutare nu ne interesează în adevăr decât art. 4 cu alineatele lui: *operațiunile societății*. În numărul acestor operațiuni întâmpinăm și câteva de credit comercial, ba chiar fonciar, în aliniile 3, 4, 7, 9, 11. Celelalte operații sunt aproape exclusiv afaceri de speculație și de *haute banque*.

Iată dar acele operații:

Al. 1. A subscrie și emite, cu sau fără garanție, în totalitate sau în parte, toate împrumuturile de stat, orașe, stabilimente publice, precum și orice *acțiuni sau obligațiuni de societăți civile și comerciale*, în special a acelor cari au de obiect *întreprinderi de căi ferate, canaluri, mine și alte lucrări mari publice și private*.

Precum am mai zis-o, e cu totul indiferentă pentru Creditul Mobiliar productivitatea acelor întreprinderi de căi ferate, canaluri, mine, lucrări publice ori private. E indiferent dacă drumul de fier viitor ar avea ceva de transportat, dacă mina va cuprinde metale, dacă canalul se va renta. Activitatea Creditului consistă în a cumpăra sub *pari* sau *al pari* titlurile emise și de-a le desface c-un câștig cât se poate de mare. Operația desfacerii în detalii săvârșită Creditul Mobiliar e cu desăvârșire degajat de orice răspundere față cu publicul și cu acționarii.

Alinea 5. A dobândi, scompta, negocia, vinde, schimba, da în depozit orice efecte publice, *acțiuni și obligațiuni etc.*

Acest alineat arată limpede că speculațiunea la bursă de acțiuni și obligațiuni e un esențial atribut al Creditului.

Alinea 10. A face pentru comptul celor de-al treilea cumpărări și vânzări de orice fel de fonduri publice, *acțiuni, obligațiuni etc.*

Aci Creditul se 'nsărcinează, față cu aceia cari n-au timp de a specula singuri, de-a utiliza fondurile lor în agiotaj.

Alinia 12. A emite obligațiuni cu condițiune ca să fie reprezentate pentru suma lor totală prin efecte publice, acțiuni sau obligațiuni cel puțin echivalente, aflate în *portofoliu*.

Pentru a atrage în cercul ei o speculațiune din ce în ce mai largă de titluri Creditul va emite obligațiuni fondate pe *efecte de portofoliu echivalente!* Dar cine face ca ele să fie echivalente? Tot Creditul.

Să admitem că suntem în Paris și Creditul are în portofoliu acțiuni de ale Companiei Imobiliare cari se cotează cu 900 (și fac în realitate 18).

Creditul va emite deci obligațiuni echivalente cu cota de 900 (pe când în realitate n-are decât o fundațiune de 18).

În genere ceea ce subscrie, emite, negociază, vinde, schimbă Creditul e supus unor vicisitudini atât de neașteptate, atât de păgubitoare *pentru cel din urmă detentor* al titlurilor în cestiune care e publicul capitalist, încât e clar că Creditul, când vinde, ridică titlurile la bursă la cota cea mai 'naltă posibilă; când cumpără, le scade la un preț de nimic.

Astfel Creditul Mobiliar din Paris a făcut operații ca cele ce urmează.

A vândut Companii Mobiliare cu 900. Azi nu le ia nimeni nici cu 18.

A vândut obligațiuni ale aceleiași companii cu 280 bucata. Azi stau la 140.

A vândut acțiuni ale minelor din Bingham cu 600. Azi stau 100.

A vândut acțiuni ale tramvaiului Paris sud cu 700. Azi fac 160.

Creditul General Francez a vândut asemenea publicului cu 600 — 700 franci titluri cari au căzut apoi la 100, la 20, la zero.

Din punct de vedere economic titlurile unei întreprinderi se clasează mai exact prin *subscripție publică*.

Depuse la o bancă, publicul le cumpără cu capitalurile lui disponibile. Dacă întreprinderea merge bine, titlurile se vor urca în măsura productivității lor, dacă e mediocră, ele vor scădea în aceeași măsură. Prețurile ce se formează sunt însă *naturale*, stau în legătură cu producțiunea întreprinderii.

Cumpărate însă *en gros* și desfăcute *en detail* de un puternic institut de bancă, acesta are puterea de-a crea *prețuri artificiale* urcate când vinde, prețuri artificiale scăzute când

cumpără. Creând însă prețuri artificiale urcate pe cari Creditul, nu întreprinderile le câștigă, e evident că se retrag bani din negoțul cu mărfuri reale, din întreprinderi ce produc bunuri reale, pentru a-i arunca în întreprinderi viitoare, c-o producțiune nulă poate.

Creditul Mobiliar nu e bancă de comerț. El nu primește acții pentru a le vinde una câte una pentru un comision; el cumpără acțiunile *en gros*, pentru a le urca cât se poate de sus și a le vinde. După ce, desfăcute odată, prețul lor au scăzut, el le cumpără din nou, le reurcă și iar le vinde, indiferentă fiind valoarea lor intrinsecă; căci, având la dispoziție un capital de 40 și mai bine de milioane, el poate urca în sus hârtia cea mai rea, scădea la un preț de nimic hârtia cea mai bună. Puțin [î]i pasă dacă întreprinderile pe cari le-a patronat merg bine sau nu.

O bancă de comerț e interesată a propaga împrejurul ei gustul muncii, sobrietatea, ordinea, prevederea în afaceri, exactitatea în angajamente; o bancă de speculație e tot pe atât interesată de-a răspândi gustul jocului, câștigurile rezezi fără muncă în socoteala altuia, cutezanța în speculațiuni, *disprețul pentru valoarea intrinsecă a afacerilor*. Banca de comerț exercită în societate rolul unei magistraturi, cea de speculă escitează neconținut cele mai rele patimi.

Și aceasta e independent de caracterul personal al oamenilor; necesitățile profesiei sunt superioare; nu scapă nimeni de ele. Și-n banca comercială și-n cea de speculațiune scopul individuali imediat e, în adevăr, de-a câștiga bani. Dar pentru a câștiga mult, bancherul speculator nu are nevoie ca clienții săi [să] lucreze mult și bine, ca să fie inteligenți, activi, cinștiți. Banca de speculație n-are nevoie de asta; [î]i e de ajuns să 'ntâlnească capitaliști dispuși a juca. Sunt ignoranți? Cu atât mai bine. N-au curajul de-a munci? Cu atât mai bine. Sunt răi, intriganți? Cu atât mai bine. Cu atât mai mari vor fi beneficiile băncii, cu atât mai asigurat jocul. Dacă există undeva capitaluri onest angajate într-o producțiune care aduce încet o dobândă mediocră? Speculatorul le cheamă cu mare zgomot, le ia de la muncă și le-aruncă în specula unor întreprinderi necunoscute, unde pier.

Dacă speculația e un joc, desigur că șansele nu sunt egale. Cel ce ține bancul riscă puțin; dar cei [ce] iau parte la joc întâmpină foarte mari riscuri, mai ales când nu sunt obicinuiți.

În operații solide de comerț Creditul nu poate concura cu Banca Națională deoarece capitalul lui nu poate fi nădărușit atât de ieftin precum e cel de hârtie privilegiată pe care aceasta din urmă are dreptul de a o emite. Prin urmare ținta Creditului e evidentă: speculațiunea.

[3 — 4 august 1881]

[„CE POFTEȘTE «L'INDÉPENDANCE ROUMAINE»?"]

Ce pofteste „L'indépendance roumaine”?

Crede că prin declarații în contra tezei deosebirei de rasă din România se înlătorează un adevăr? Că se supără mulți asupra unui adevăr atât de izbitor, înțelegem; ne pare rău pe de altă parte că așa este, dar *amicus Plato, magis amica veritas*.

Pentru a ilustra teoria noastră am citat vorbele autentice ale lui Matei Basarab. Nu din întâmplare, nu cum citează ziarul francez pe Mihai Vodă sau pe Ștefan, cari n-au a împărți nimic în cestiunea aceasta, ci pe acel Matei Basarab care spune clar, limpede:

stătură stăpânitorii țării oameni *străini* nouă, nu cu legea, ci cu neamul și năravurile cele rele, adică *greci*, cari nu se îndurară a pune jos obiceiurile cele bune, bătrâne al țării, pentru care curând le fu a aduce țara, la risipire desăvârșită și la pustiire.

* *Courcelle-Seneuil, Traité des opérations de banque, pag. 147.*

Acestea le spune la 1639 Matei Vodă.

La 1669 Radu Vodă (Leon) zice:

și atuncea grecii iară ne-au fost împresurat cu vânzările și cu camețele ca și *acum*, până ce i-au fost scos țara și părintele Domnie mele cu mare ocară de aici ca pre niște oameni răi.

Când scriu acești Domni memorabilele lor cuvinte pentru lupta între elementul autohton și cel imigrat?

Unul 60, altul 30 de ani *înaintea*, domniei fanarioților.

Când scriem noi?

Șaizeci de ani *după* domnia fanarioților.

Și dacă Matei Basarab, pentru care lupta în contra elementului etnic străin, puțin numeros pe atuncea, era ușoară, vorbește în asemenea mod, ce să zicem noi când peste brazda acestei nefericite țări au trecut una sută douăzeci și unul de ani de domnie fanariotă, când în atâți ani orașele șesului s-a umplut cu asemenea oameni cari „nu se îndurară a pune jos obiceiurile bune, bătrâne ale țării pentru care curând le fu a o aduce la risipă și la pustiire?”

Și oare nu se văd efectele acestei dominațiuni? Niciodată țăranul n-a fost mai mizer decât azi, niciodată sarcinile ce i s-a impus mai grele, niciodată regimul alimentar mai rău, niciodată munca mai multă, niciodată clasele curat consumatoare cari nu produc absolut nimic mai numeroase și mai lacome de bani. Acest regim e atât de rău încât, într-o țară cu populație rară, aceasta scade; iar medicii militari constată până și degenerarea continuă a rasei.

Dar oare nu vedem cum acești oameni pun țara să le plătească mizerabilele lor patru clase primare plus violoncelul cu zeci de mii, cu sute de mii de franci?

Da! Cu milioanele bugetului, stoarse din firele de grâu ce le produce numai țăranul, întreținem sterilitatea fizică și morală, lipsa de caracter și de inteligență adevărată a acestor oameni.

Dovezi avem în toate ramurile vieții publice.

Avem de exemplu de bine de rău o literatură. Citeze-se numele tuturor cari au scris un șir de literatură sau știință adevărată, fie Șincai ori Hasdău, Alecsandri ori Gr. Alexandrescu, Odobescu, Marțian, Strat, Cost. Negruzzi și oricâți alții. Pe niciunul nu-l cheamă nici Giani, nici Pherekydis, nici Carada.

Între miile de cranii ce formează plebea guvernantă de politicieni de meserie, unul nu e în stare a scrie un șir pe care să-l poți citi fără scârbă morală. Dacă cităm în teatru pe Millo, în pictură pe Grigorescu, în muzică câțiva germani, am încheiat-o. Nicăiri nu vedem Caradale. Incapabile de a pricepe un adevăr, fie științific, fie artistic, dacă le întâlnim le vedem lipsite de umbră de talent adevărat, cercând a specula arta ce n-o posedă, precum speculează naționalitatea ce n-o au, patria ce nu-i a lor, gloria națională pe care n-au creat-o.

Și nici e minune. Mihai Cioran, adiutantul lui Tudor, ne povestește că la 1821 se superpusese peste toată populația istorică o pătură foarte numeroasă de străini, în toate funcțiile, în toate mănăstirile, în toate bisericile, în toată viața publică.

Aceasta e rădăcina adevărată a funcționarismului.

De aceea nu e de mirare ca într-o țară, românească înainte de Tugomir Basarab, un ardelean, Lazăr, să fie de nevoie pentru a redeștepta sentimentul naționalității.

Dar ce mai la deal la vale? Orice etnolog străin, german ori francez, a recunoscut și va recunoaște că în cea mai mare parte pătura superpusă acestui popor e neromână. Neromână nu cu *legea civilă*, nu cu *dreptul public*, nu cu *constituția*, ci cu neamul și cu obiceiurile rele. Atât de străini încât nu le e cu putință nici de a înțelege pe român, precum acesta îi ocolește și nu vrea să-i înțeleagă pe ei.

Dar sunt mari patrioți acești oameni?

O! ostentativi patrioți, foarte guralivi, foarte înfocați când afacerile scabroase și pensiile sunt în perspectivă.

Dar ce să fie alta dacă n-ar fi apucat această breaslă, acest negoț, această meserie a speculei patriotismului reversibil? Ce ar fi Carada în alte țări decât a noastră, la Brașov bunăoară, cu titlurile și meritele ce le are? Măturător de uliță. Ce-ar fi Giani e tutti quanti?

Advocați de mâna a treia fără nici o însemnătate. Ce ar fi C.A. Rosetti? Un bufon mai mult în stânga extremă și desigur că ultramaghiar, ca toți mamelucii, pe când la noi se gherează în ultraromân.

Da! această plebe româniată de la Tudor încoace joacă în Țara Românească același rol pe care evreii îl joacă în Moldova. Deosebirea e numai ca evreii sunt de zece ori mai onești, mai morali, mai umani decât oamenii acestia.

Și în privința patriotismului adevărat sunt de același calibru. Evreii în timpul unei invazii au avut patriotismul de-a denunța pretinsa lor țară și a cere îngenunchearea ei; d. C. A. Rosetti găsea, în timpul aceleiași invazii, că singura grijă a țării trebuia să fie a lua cu asalt Plevna internă, Plevna reacțiunii.

Dar au mâncat pâinea exilului. Risum teneatis . După cum știm de la martori oculari , această pâine era atât de bună cum nu se află în Țara Românească. Ii vedeai tologiți la cele dendâi restauranturi , ba luând pensii de la visteria turcească, ba bătând la tâlpi averea câtorva naivi de boieri de neam ca Goleștii , cari au avut lipsa de bun simț de a se amesteca politicește cu aceste gunoaie ale României.

La 1921, cine va ajunge, poate că acești oameni vor fi putut deveni români, dacă nu vor fi precupețit demult țara bucată cu bucată către evrei și nemți, dacă România va mai exista ca expresie etnologică, nu ca expresie geografică.

Și cine știe dacă mănținerea espresiei geografice cu sacrificiul celei etnologice nu e de un folos problematic ?

Oare nu vedem că în procesul de sacrificare a naționalității române care se consumă sub Carol îngăduitorul ajungem să ne fie scârbă de noi înșine?

Dacă în adevăr, prin vicisitudini neterminabile , ne-am chinuit ca neam în războaie, în mizerii, neavând nici timp de a ne cultiva, nici liniștea de a ajunge la bun trai, pentru a ajunge în urmă la asemenea rezultate, de a vedea Caradalele și Pherekyzii , străinii aceștia, rățoindu-se , fără merit și fără compensație, în demnitățile publice și formând pătura menită a escamota încet - încet din mânilor rasei române moștenirea ei istorică atunci în adevăr la ce ne mai și permitem luxul unui stat propriu?

Din acest punct de vedere, dureros și crud ca orice cunoaștere de sine însuși, poate fi cineva un foarte bun român și totodată un foarte rău patriot. Unui român adevărat i-ar putea fi atât de scârbă de aceste adunări încât să prefere un guvern străin *onest*, care să asigure dezvoltare morală și materială a rasei române, unui guvern *pretins* național, compus din tot ce Orientul a avut mai infect și mai netrebnic. Tot astfel popoarele din Austria preferă absolutismul, cu toate rigorile lui inevitabile, liberalismului dominant al pseudogermanilor galițieni , cari dictează la Viena și a pseudomaghiarilor din Buda.

Dar ziarul francez ne citează războiul. Iată vorba mare care se aduce ca mijloc de convingere, precum advocații cei răi ai *Copiilor de pe natură* citează pe Ștefan la început, pe Mihai la coadă în procese comerciale. Ce are - a face una cu alta?

Țăranul din Vrancea, de la Vaslui, s-a bătut cu calitățile înnăscute rasei lui din timpuri strămoșești. Guvernanții din București l-au tratat însă cu calitățile înnăscute rasei lor, l-au lăsat să moară de foame și să degere de frig în câmpiile Bulgariei.

Pe când adevărații viteji, pe care îi acopere țărâna , zăceau în căderea ninsorilor și sub stoluri de corbi rotitori , într-o nespasă părăsire, vitejii reversibili și guvernanți din București destupau sticle de șampanie în onoarea mironosițelor de strade și berării cari împluseră pe-atunci capitala. Erau ctitori d-nia lor de așezăminte de bună cuviință .

Nu ni se mai citeze războiul. Nici când deosebirea dintre rasa autohtonă și cea venetică nu s-a dovedit mai pe față decât atunci. Nici când puterea de sacrificiu a populațiunii istorice n-a fost mai mare, mârșavele spoliațiuni ale Mihăleștilor și Chirișopolilor mai numeroase, mai inumane , mai vrednice de marele cordon al Sfintei Cânepe .

Nu e timpul, nu e locul de-a vorbi de toate câte s-au petrecut în vremea războiului.

Dar va suna și ceasul în care se va face lumină și asupra conferințelor de la Livadia și asupra regimului de foame și de mizerie la care-a fost supusă oștirea noastră.

[5 august 1881]

ROMÂNIA IRREDENTA

Sub acest titlu „Deutsche Zeitung” din Viena primește următoarea corespondență din București:

A trecut un an de când prințul de atunci, regele Carol I de astăzi, a vizitat Curțile din Viena și Ischl , întorcându - se la București ca șef al unui regiment austriac, Tot atunci miniștrii Brătianu și Boerescu nu mai încetau de a asigura cabinetul vienez că Austro-Ungaria are în vecina Românie un aliat credincios și loial și că această alianță își derivă baza cea mai sigură din comunitatea intereselor la Dunăre și din respingerea tendințelor ruso - slave în Orient. Dispozițiunea politică de astăzi din România oferă ochiului unui observator atentiv cu totul o altă icoană. În cestiunea Dunării România declară că interesele sale sunt diametral opuse celor austro-ungare; ea nu vrea să știe de o comunitate de interese cu vecinul stat dualistic ; ea n-ar sta un moment la îndoială de a face concesii englezilor și rușilor, numai spre a combate interesele austriace. Ea mai caută apoi a face breșe în dispozițiunile convențiunii comerciale efectuată cu mari, sacrificie din partea Austro-Ungariei și nu scapă o

ocaziune spre a releva opozițiunea intereselor economice și industriale ale celor două țări vecine.

În timpul mai recent, dispozițiunea ostilă în contra Austro-Ungariei începe a se pronunța și în privința politică. O hartă în care Banatul până la Tisa, Transilvania, Bucovina, ba chiar ținuturile de la Arad și Grosvardein figurează ca teritorie române, formează prin școale fundamentul instrucției geografice al tineretului român și deputații români, cari vizitează mai bucurosi vara aceasta băile din sud - ostul Ungariei și din Transilvania, nu se sfiesc a juca rolul unor agitatori politici. Astfel, de ex. se asigură că deputatul Ionescu, plecând din băile de la Mehadia , a vizitat comunele române de primprejur , dând o atenție particulară birturilor și ascultând plângerile asupra terorismului maghiar, a promis oamenilor mântuire și unire cu România.

Regele Carol I, astăzi ca și acum un an, este fidel Austro-Ungariei și sentimentul său cavaleresc este o garanție oarecare că lucrurile nu se vor precipita așa curând . Tot așa credem că și Brătianu, nu din înclinațiune platonice , dar dintr-un prudent calcul de om politic și ca un patriot român onest, pune și astăzi același preț pe relațiunile amicale cu Austro-Ungaria ca și până ieri. Dar vede oricine că-i vine prea greu să pună stavilă torentului partidei liberale (sau mai corect partidei roșii), care mai că e dispusă, a arunca din car pe conducătorul de până aci și fondatorul regatului român. Boerescu a jucat un rol fals în cestiunea Dunării și eliminarea sa din cabinetul Brătianu n-a fost o pierdere pentru Austria. Numărul partizanilor lui Cogălniceanu, unul din cei mai declarați adversari ai Austro-Ungariei, crește tot mai mult, după cum se vede lămurit din alegerea sa de deputat într-un colegiu până aci fidel guvernului (Turnu - severin) și e sigur că, la întrunirea Camerii, toate elementele opozițiunii se vor coaliza sub conducerea sa spre a răsturna ministeriul Brătianu. Este adevărat că și acesta nu stă cu mâinile în sân , căutând a-și întări pozițiunea prin câștigarea în parte a unor personaje conservatoare moderate ; aci însă întâlnește rezistența lui Rosetti, de care nu-i este permis să se despartă dacă nu voiește să piardă cu dânsul pe alți mulți stâlpi ai săi din Parlament.

[5 august 1881]

[„CĂUTÂND A ESPLICA ..."]

Căutând a espluca etnologic antagonismul atribuit moldovenilor contra muntenilor am găsit că bărbații de peste Milcov nu înțeleg sub cuvântul „muntean” populația istorică a Țării Românești, una și aceeași în toate provinciile, ci o pătură superpusă, neistorică , imigrată de curând prin orașe, din care se recrutează partidul roșu, rămânând ca populațiile vechi sau pe deplin asimilate să se grupeze, ceea ce și fac, sub cu totul alte formule politice decât cele cosmopolite ale membrilor societăților internaționale.

Această teorie a produs, ca orice adevăr, o impresie penibilă asupra celor ce cred a avea cuvinte să se simtă atinși de ea; le-a produs un fel de spaimă de ei înșiși, precum se cutremură eroii lui Eschil când simt neînduplecarea fatalității ; le-a produs poate salutara îndoială dacă în adevăr ar fi ei aceia cărora li se cuvine misiunea naturală și înăscută de-a reprezenta un popor din care, în definitiv, nu fac parte decât din întâmplare și prin strecurare pe furiș.

Argumente în contrariu cari ar invalida teoria noastră nu se prea pot aduce. Evidența nu se poate tăgădui, deși un asemenea mister public nu se mărturisea , fie din cauză de oportunitate, fie pentru alte considerații.

Împlerea Parlamentului și a funcțiilor cu noi fanarioți de proveniență proaspătă, falsificarea vieții intelectuale și politice a poporului prin capete de formațiune hibridă, incapabile de o activitate intelectuală, toate acestea se impun vederii; autohtonul simte că nici limba, nici înclinările, nici maniera lui de-a vedea nu pot fi reprezentate de craniile c-un dram de creier, supus la ramolism . Studii cranscopice comparative ar fi de folos, și tineretul Facultății de Medicină și-ar câștiga un merit comparând încăperea cubică a unui craniu în adevăr dacoromanic cu strămoșii acelor scorburii găunoase în cari rezidă sterilitatea intelectuală și perfidia partidului roșu.

Declamațiile și asigurările solemne de patriotism nu ajută nimic în cestiune, într-un cânt e etnologică. În privirea politică, punerea tezei poate fi oportună sau inoportună , practică sau nepractică , dar numai din punctul de vedere al celui care-o judecă, nu din acela al adevărului în sine. Pentru meritele reversibile financiare ale grupului Carada — C.A. Rosetti, pentru poeziile neogrecești ale lui Serurie, cestiunea e și inoportună și nepractică .

Să sperăm că va avea alt înțeles pentru distingerea între ceea ce e tipic românesc și în adevăr național pe de o parte și între importațiunile de tot soiul ce se pretind naționale.

Fără atitudinea declamatorie a ziarului francez din Capitală, mai obiectiv, dar totuși numai din punctul de

vedere al oportunității , ne răspunde „Cumpăna”, ziar redijant de tineri evrei.

Foaia aceasta ne zice că „teoria noastră nu are nici un folos practic pentru partidul conservator”.

Poate că folos practic și partid conservator sunt o contradicție *in adjecto* întru cât [1]i privește pe conservatori. Practice sunt Caradalele, cari știu a utiliza tot în afaceri ale țării cele patru clase primare sau Codul Boerescu în așa chip încât ajung directori de drum de fier și de bancă și milionari. Practic e d. C.A. Rosetti, care pune pe Giani să-i stipuleze o plată de zeci de mii de galbeni pentru negoțul de palavre exercitat de la 1857 încoace. Auzit-au cineva de vrun roșu care, în politică, să fie atât de nepractic încât să piarză un ban? Miniștrii dați în judecată de acești virtuoși se disting prin absoluta lipsă de simț practic întru cât [1]i privește, căci au ieșit săraci, căci au fost oameni de stat în socoteala averilor lor private, și sacrificiile ce le-au impus celor mai mulți pozițiunea lor oficială le-a jignit multora interesele și avutul lor. Cine-a sărăcit dintre roșii, afară de bieții Golești cari au luat-o la serios? Dar Goleștii erau boieri de neam și autohtoni, deci, ca atari, nu s-au uitat la folosul practic, lăsând în seama d-lui C.A. Rosetti admirabila calitate de-a concilia interesele sale private cu rolul de martir, de exilat, de prigonit, pe care l-a știut juca în perfecțiune. Martiriu și patriotism ce se traduce în practică în pensii reversibile, în lefuri exorbitante create ad-hoc, în sporirea cu 40 la sută a bugetului cheltuielilor, în urcarea birurilor , în înmulțirea datoriei publice ș.a.m.d.

Cât despre folosul practic pentru *ideile* conservatoare, el e evident. Formula unei organizații conservatoare, abstracție făcând de țară și de poporul istoric, se dovedește a fi sterilă și lesne de escamotat . Vedem că roșii, maiestri în precupețirea unor asemenea formule, au devenit peste noapte din republicani monarhiști și că primesc orice program politic, numai la putere să rămâie . Treaba lor să răsucescă și să falsifice principiile conservatoare și să pretinză că sunt ale lor.

Pentru noi principiile sunt un mijloc pentru păstrarea predominării rasei române în țară; pentru ei un mijloc de-a rămânea la putere și a escamota încrederea celor lesne de amăgit. Lupta trebuie să devie mai substanțială și s-apropie timpul în care, în genere, deosebirea între idei conservatoare și liberale, între idealuri abstracte de organizație va căta să înceteze.

Lupta se va naționaliza . De o parte vom întâlni fanarioții și străinii, de orice credințe politice ar fi, de alta românii proprii și în realitate asimilați , abstracție făcând de principii politice.

Evreii au zis Congresului de la Berlin: „Sau țara să fie cum o vrem noi sau să nu fie”. Un apropiat viitor va zice: „Sau țara aceasta să fie în adevăr românească, sau nici nu merită să fie”.

De unde să rezulte în adevăr obligațiunea pentru țaran ori pentru fostul boier să se lupte în război sau să plătească dări pentru ca Caradalele și Goldnerii de toate categoriile să aibă liniștea și mijloacele de-a-i exploata în bună voie?

Oare poporul nostru nu are altă misiune pe pământ decât de-a plăti pensii reversibile d-lui C.A. Rosetti și a muri în război pentru a pune fundament siguranței falimentelor frauduloase ?

Esprezia etnologică și geografică a statului român să nu fie decât un pretest pentru Chirițopolii de a-și face mendrele, pentru ca străinii să se îmbogățească și să se încarce cu onorile create în numele acestui popor?... Țara Românească nu mai e decât ocazia dată unui grec ca d. C.A. Rosetti de a se gera în om de stat și de a-și face nume? E condamnat acest popor ca paginile istoriei lui să fie mânjite de indivizi străini, fără ca aceștia să justifice prin muncă sau inteligență o asemenea suplantare?

„Cumpăna” ne citează însă state în cari împrejurările ar fi ca și la noi: Statele Unite și Belgia.

Sunt tocmai statele contra comparării cu cari am protestat totdeauna. Amândouă formațiuni nouă, fără caracter național propriu, în cari originea locuitorilor e indiferentă, amândouă fără trecut. Tocmai cerința de-a lăsa România să se prefacă într-o Americă sau o Belgie a Orientului este aceea căreia ne opunem din toate puterile. Nouă nu ne e deloc indiferent elementul ce are a determina caracterul și soarta acestei țări. Pretindem în mod absolut ca el să fie acelaș care-a determinat caracterul țării de la 1200 — 1700 și de la 1821 — 1866. O țară care ar apuca căile americanismului deplin devine indiferentă pentru român și e cel mult o esprezie geografică, o firmă, un otel, nu o patrie, nu un stat național.

Dar, zice „Cumpăna”, atât în lumea fizică cât și [în] cea morală există și domnește numai ceea ce are *puterea intrinsecă* de-a exista și domni. Este o ciudată filozofie aceea care se silește a demonstra că elementele putrede, că decrepitudinea poate doborî și stăpâni elementul sănătos și viguros.

Poate fi ciudată filozofia aceasta, dar nu e mai puțin adevărată. Puterea intrinsecă de-a exista și domni nu este absolută, ci atârână de la mediul în care se exercită. Când un popor încapă de ex. sub dominațiunea străină, învins prin superioritatea numerică , elementele sale viguroase și statornice vor rămânea jos, iar cele cari se vor adapta mediului

nou al robiei , lingușitorii , mincinoșii , viclenii , se vor ridica. Astfel grija cea dândă a fanarioșilor a fost de-a desființa armata noastră, corp cu corp, pentru a nimici mediul în care calitățile rasei române și puterea ei de viață se putea exercita. La 1874 „Românul” cerea desființarea armatei pentru cauze de economie.

Istoria noastră e o ilustrare a acestei teorii. În epocile în cari se cerea vigoare și o intensivă vitalitate s-au ridicat românii; în epocile de dominațiune străină, exercitată din Țarigrad ori din alte puncte, s-au ridicat străinii.

Adaptabilitatea c-un mediu nesănătos, nedemn, nu înseamnă superioritate organică.

Stejarul nu crește pretutindenea, buruienile în tot locul. Aceasta nu va să zică că ele au „o putere intrinsecă mai mare de-a exista și de-a domni”. Dacă într-un mediu stricat viclenii și poltronii înfloresc nu e dovadă că au o putere intrinsecă superioară celor inteligenți și de caracter, ci numai că mediul e favorabil pentru decrepitudine morală, nefavorabil pentru sănătate.

În stâncă s-a găsit o broască țestoasă care trăise sute de ani fără hrană, adecă tot timpul necesar formațiunii stâncii . Este ea organic superioară unui englez, care, nemâncând patru zile, ar turba ?

Victoria finală a superiorității e coada *teologică* a bătrînului Darwin. Cu toată adâncimea filozofiei naturii, el e bun anglican , deci optimist; în contra scepticismului ce-ar putea rezulta din teoria luptei pentru existență se -ndreaptă aserțiunea că la urmă victoria e a superiorității. Nu superioritatea organică învinge, ci adaptabilitatea c-un mediu dat de timp, istoricește, dat de spațiu, geograficește . Dar naturile viguroase vor căta să întipărească mediului caracterul lor, cele slabe se vor adapta ca ceara unui mediu nedemn chiar, încât slăbiciunea e din acest punct de vedere un titlu la existență. Demult gândeam la o asemenea modificare a teoriei luptei pentru existență, văzând cazurile în cari decrepitudinea și paraziții ajung a exploata și stăpâni elemente sănătoase și puternice;

[6 august 1881]

[„DESPRE O PRETINSĂ INCURSIUNE ...”]

Despre o pretinsă incursiune a soldaților români de graniță în comitatul Trei scaune din Săcuime „Pesther-Lloyd” scrie, în maniera sa ordinară, următoarea:

De sute de ori am dat reprezentanților noștri din străinătate exemplul diplomației engleze; nu e vina noastră dacă trebuie să revenim mereu asupra aceluiași exemplu. Rugăm pe oricine care cunoaște întrucâtva uzanțele diplomației engleze de - a - și închipui următorul caz. Există undeva — nu în vecinătatea Mării Britanicii , ci în apropierea celei mai neînsemnate colonii a ei — un popor mic, dar obraznic, căruia Anglia i-au adus cele mai mari servicii și care, drept mulțumită, urmărește cu cea mai îndrăzneată batjocură tot ce e englez. Presa acestei mici țărișoare (Kleines Landchen) batjocorește într-una Anglia; guvernul ei nu lasă să treacă nici o ocazie pentru a face guvernului, englez orice năzbutie imaginabilă și afară de aceasta micul poporaș (Kleines Volkchen) întreține un cârd de agenți cari se silesc a aduce poporul ce stă sub Anglia la nemulțumire, ba la revoltă chiar. Cu intenție agenții micii țări răspândesc știrea că ea în curând va goni pe engleji și le va lua teritoriul; iar, pentru ca lucrul să devie verisimil în ochii ignorantului popor de rând , guvernul micii țări, din greșeală se 'nțelege , pune pe soldați să facă o incursiune pe teritoriu englez, să ocupe sate și să comită fel de fel de necuviințe.

Cum credeți oare c-ar vorbi diplomația engleză cu asemenea canalii ? Cazul e inimaginabil , căci englezul ar împune tăcere la cea dândă ocazie obraznicului vecin; dar să admitem că prin o miraculoasă , constelație de împrejurări lucrurile ar fi ajun atât de departe, care credeți c-ar fi soarta principelui, a ministrului, a poporului, care ar fi atins astfel vaza Angliei? Englejii sunt oameni practici; ei proced în orice loc altfel, conform cu împrejurările locale. Într-un loc restabilesc liniștea, într-alt loc iau țara întregă sub stăpânirea lor, într-alt loc bombardează capitala pân-în fundament, ba pe - alocurea s - a 'ntîmplat c-a curarisit pe-un ministru pe jumătate sălbatec c-un băț de bambus , dar pururea și pretutindenea, în Europa ca și-n cele mai depărtate zone , au inspirat respectul numelui englez și, chiar acolo unde nimic nu se respectă, au inspirat un fel de sfioasă teamă de orice petec de pământ pe care fâlfâie o treanță cu colorile engleze.

Acesta e obiceiul englez, e bunul obicei. Și dacă în locurile acelea unde sentimentul pentru onoarea și demnitatea acestei monarhii ar trebui să fie mai viu ar exista o urmă numai din acea mândrie și hârnicie, din curajul și cuminița politice engleze, ar fi în adevăr cu neputință ca o țărișoară ca România să cuteze de - a - și aranja toată politica ei astfel încât aceasta să semene c-o continuă și impertinentă provocare a Austro-Ungariei. Nu vorbim aci

numai de incursiunea românilor în comitatul Trei scaune . Un pericol nu subzistă aci și-n acest moment vagabonții valahi vor fi și plecat, de vreme ce d. ministru de război din București au avut deosebita bunăvoință de-a dispune numaidecât ca să se deșerteze teritoriul ocupat. Așadar nu cazul în sine ne preocupă, ci gândim la totalitatea relațiilor monarhiei noastre cu cel mai tânăr regat. Cazul din Trei scaune e numai un fenomen ceva mai frapant în sistemul politicei române, care are de scop a continua agitația în contra monarhiei noastre. Presa, Parlamentul, guvernul, poporul, pe cât are simț pentru lucruri politice, sunt nesleșiți în degradarea monarhiei noastre. Guvernul caută să împiedice prin orice mijloace influența legitimă a Austro-Ungariei în Comisia dunăreană, presa predică zi cu zi anexiunea Transilvaniei — e adevărat că presa bucureșteană, e atât de smintită de-a discuta zilnic anexiunea Bulgariei, Macedoniei, Basarabiei; în școale se 'ntrebuințează harte, în care toată țara — până la Segedin — se declară posesiune română, iar armata întreprinde tocmai incursiuni pe teritoriul Transilvaniei.

Paralel cu aceasta urmează agitația emisarilor români în Transilvania.

Amintim că abia acum opt zile am dat seamă, după sorginți ardelene , că acești emisari pregătesc populațiunea română că în curând „va fi eliberată de cătră țara mumă”. Legătura între această agitație și incursiunea de acum e evidentă. Cei din București au voit s-arate țăranilor din Transilvania c-au luat la serios „eliberarea”, că de pe acum încă soldații români au curajul de-a incurge pe teritoriu maghiar — țăranului nu citește gazete, chiar între popii românești abia se află pe ici, pe colo câte unul care știe să scrie și să citească ca oamenii; lor le vin aceste știri exagerate, ei aud vorbindu-se de o bătălie bunăoară, în care, se 'nțelege , eroii români au fost biruitori; că i-au alungat numaidecât , aceasta n-o află se 'nțelege nimeni și astfel țăranul află că d-nii misterioși cari i-au promis atâtea lucruri frumoase totuși n-au vorbit așa de fără temei. Incursiunea în ținutul celor Trei scaune se ține de această minare a agitatorilor români ca ilustrația de text.

Pe lângă asta ne mai vine în minte că în București, pre cât știm, poartă coroana nouă un prinț din casa Hohenzollern. Întrebăm acum dacă e cu putință să se facă o asemenea politică sub un prinț care-și cunoaște foarte bine originea și care s-a obicinuit a-și utiliza cum se cade foloasele ce i le oferă originea? Presupunem că la prompta recunoaștere a noului regat român bunăoară considerația pentru un principe german n-a fost cea din urmă și va fi permis de-a întreba dacă originea nu-i impune aceluui Hohenzollern din București oarecari îndatoriri cari să facă cu neputință ca sub ochii săi să se urmeze o politică cu totul asămănătoare cu aceea pentru care Battenberg, cel instalat în Sofia de Rusia, a avut onorabilitatea de-a da pasport ministrului său. Atât de neputincios nu va fi desigur nici regele României încât să nu poată pune stavilă acelor scandaloase agitații cari, mai curând sau mai târziu , cată să devie fatale atât țării sale cât și tronului cioplit din nou, precum și posesorului său. Dar pentru leziunea teritoriului unguresc, nu se poate aștepta satisfacție de la regele României. Satisfacțiunea trebuie să și-o ia guvernul nostru însuși și ea trebuie să fie atât de publică, atât de eclatantă, atât de completă precum a fost cea stoarsă cu de-a sila de contele Andrassy de la prințul Milan sub guvernul Ristici — și aceasta pentru o greșală mai neînsemnată decât cea ce s-a comis acum. Nu e suficient de a ne mulțumi cu mai puțin decât ceea ce-a obținut contele Andrassy într-un timp în care Austro-Ungaria nu ocupa încă cea vestită poziție dominantă de azi și când , pentru întâia dată, ni s-a dovedit atât nouă cât și mai cu seamă populațiunilor din Orient că vaza monarhiei nu se poate atinge în nici o împrejurare.

Să nu ne facem iluzia că, dacă România se va alege c-o impotentă admonițiune diplomatică, cari se manipulează cu atâta seriozitate de cabinetul din Viena, jocul nu se va repeta mâni , poimâni , în timpii cei nefavorabili și c-ar ajunge la capăt atât de curând . Dacă România nu va primi o punițiune precum ar primi-o în asemenea caz de la orice altă mare putere europeană, atât interesele cât și supușii acestei monarhii în Orient s-ar declara proscriși . Ceea ce i s-ar îngădui fără pedeapsă României ar îndrăzni Serbia și Bulgaria. Iar, când s-ar ivi în adevăr un conflict, s-ar manifesta poate pe deplin urmările fatale ale acestei slăbiciuni.

[7 — 8 august 1881]

[„ROMÂNUL» DE JOI..”]

„Românul” de joi înregistrează cu zgomotoasă bucurie rezultatul balotajului de marți și însoțește darea sa de seamă cu oarecari explicări pe cari le crede absolut necesare pentru onor. săi cititori.

Trebuie să aibă cineva lipsa de cuviință a „Românului” pentru a mai îndrăzni să vorbească de o biată alegere

la care, pentru cuvinte expuse la acest loc, opozițiunea s-a abținut de-a lua parte.

Și „Românul vrea să ne facă să credem minunea că a fost în momentul de față în Colegiul I al Capitalei 86 de alegători cari să voteze orbește pentru un om cu desăvârșire obscur și de nici o însemnătate publică ca acel d. Culoglu , pe care nimenea nu-l știe? Se vede că libertatea de care s-au bucurat guvernării de - a - și exercita prestidigităția împrejurul urnei au umplut-o cu voturi. În zilele noastre oamenii cred mult mai lesne în rejejune de manipulație decât în minuni.

[7 — 8 august 1881]

[„ADEVĂRUL CĂ ÎN DECURSUL...”]

Adevărul că în decursul acestor din urmă paisprezece ani elementul istoric pământean au fost înlăturat în favorul a d-alde Giani, Cariagdi, Carada, Fleva etc., deci în favorul unui element etnic și moralicește străin neamului românesc, acest adevăr [î]i doare rău pe toți aceia câți și-au făcut din specula patriei și naționalității o meserie , un negoț, o breaslă.

Când aude cineva că un Fleva ori un Pherekydis pretinde a se interesa de România [î]l poate întreba: „Ce-ți pasă d-tale cum merge ori nu merge Țara Românească? Pese-ți de ceea ce se petrece în patria d-tale originară, în Morea sau cel mult în regiunile hartelor etnocratizate de d. Paparigupolos . Țara aceasta, în care vă câștigați un codru de pâine , a stat de la 1200 și pân-la 1866 și fără d-voastră. Dacă va trăi înainte nu va fi meritul d-voastră; dacă va pieri nu pe d-voastră vă poate atinge vina, de vreme ce poporul românesc n-au fost în drept a vă privi decât ca pe niște venetici de ieri alaltăieri , veniți aci ca să vă hrăniți, iar nicidecum ca să apărați un pământ ce nu-i al vostru sau o nație din care în definitiv nu faceți parte decât cel mult prin toleranță, iar nu pe bună dreptate. De vă place stați; de nu, Dunărea 'i colo și pe unde ați venit puteți și pleca”.

Tot acest răspuns li se cuvine și evreilor și oricăror străini. Nu vă place țara și poporul? Nu vă convine șovinismul neamului românesc? Nu vă mai lasă să vindeți rachiul amestecat cu vitriol? Granițele-s aproape. Mergeți în țara cui vă avusese înainte. Ați

făcut avere? Luați-o cu voi și pe ici vi-i drumul! Atâta pagubă să fie pe capul acestei țări cât o suferi ea prin emigrarea Caradalelor, Gianiilor, Cariagdiilor și Pherekyzilor .

Iată singurul limbaj pe care se cuvine să-l ținem față cu această plebe de bragagii și covrigari aristocratizată pe pământul nostru.

Față cu această realitate simplă, ce ne răspunde organul acestor oameni, poreclit „Românul”? Că și între conservatori sunt oameni de origine străină. Am mai observat că acest argument *ad hominem* nu dovedește absolut nimic în contra teoriei noastre.

Pot d-nia lor să-și chinuiască memoria în toate chipurile pentru a afla și între conservatori numiri cari să semene cu ale d-nealor; teoria pe care o susținem e obiectivă, de-o valoare generală secundum veritatem . Argumentul în contrariu nu invalidează deloc teza.

Chiar dacă toți conservatorii ar fi olandezi sau persani bunăoară, nu rămâne mai puțin adevărat că secta Carada, Giani, Pherekydis, C.A. Rosetti, Fleva este alcătuită din străini superpuși fără nici un cuvânt nației românești; că o exploatează cu neomenie, ca orice străin fără păs de țară și popor, și că acest spectacol al exclusiviei stăpâniri a unei rase și decăzute și abia imigrate asupra unui popor istoric și autohton e o adevărată anomalie, căreia poporul istoric ar trebui să-i pună capăt dacă ține la demnitatea și la onoarea lui.

Dar, zice, „Românul”,

„românii ca toate popoarele cari pășesc spre progres nu se mai ocupă astăzi de-a descoperi cine e autohton sau nu.

Însă tocmai asta e tema noastră. Rău fac românii că se cred destul de înaintați pentru a nu se mai ocupa de aceasta; rău că scad la număr pentru a face loc Caradalelor și Goldnerilor ; rău fac că se lasă exploatați de străini de tot soiul; rău fac că țin pe spatel lor cu produsul muncii [lor] aceste mii de lipitori, nedepinse la muncă, corupte, viclene și mincinoase cari răpesc pământeanului cel din urmă ban și-i iau pâinea din gura copilului, pentru a se înțoli cu toate trențele scumpe ale Apusului; rău fac în fine românii că sufăr ca asemenea lăpădături să-i guverneze.

Fac atât de rău încât acești paraziți cutează a înjura trecutul nostru, a mânji cu vorbele lor veninoase mormintele vechilor și vitejilor noștri Domni, a ne numi pe noi străini în țara noastră proprie.

A ajuns atât de departe încât „Românul” îndrăznește a zice că aristocrația română, acea aristocrație care azi, grație demagogiei, nu mai există, a fost străină.

În adevăr Roman și Manea Herescu, ambasadorii lui Mircea Vodă, al căror ultim descendent s-a stins acum câțiva ani, Basarabii, Floreștii, Bălenii, Filipeștii, Balșeștii, Cănteștii, oameni care au botezat piscurile cele mai înalte ale Carpaților cu numele lor nu sunt familii istorice; Matei Vodă și Vasile Lupu, a căror oștiri împreună se ridicau la 270 000 de oameni, erau o aristocrație străină, fără drept istoric, fără merit.

Meritele și dreptul istoric sunt ale lui Zevzecopol și Pehlivanoglu, noii veniți. D-nul Zevzecopol s-a bătut la Valea Albă, d-nul Pehlivanoglu la Rovine și d-nul Pherekydis la Obertin.

Daca se va cerceta bine, se va afla că, la adică, d. Giani a fost duce de Făgăraș, d. Carada pârçălab de Hotin și d. C.A. Rosetti vornic de Suceavă. Sunt pline cronicile noastre cu numele ilustre ale Zevzecopolilor de tot soiul și bătrânul Costin de la Costâna nu știe cum să le ridice meritele mai sus!

Dar, întreabă „Românul”, „contra cui s-a luptat Tudor?”.

Contra voastră, d-nilor roșii! Contra părinților voștri!

Iată ce povestește în adevăr Mihai Cioran, adiutantul lui Tudor și martor ocular al evenimentelor:

De la deschiderea războiului, din anul 1806 până la 1812, între Rusia și Poartă, și de la 1812 până la 1818, cât a ținut domnia lui Caragea, și de atunci până la 1821, amândouă *Principatele s-au umplut de greci ca niciodată*. Marele spătar, șeful oștirilor nu se făcea *niciodată din boieri români* precum nici agă, nici căpitan de dorobanți, precum nici o altă dregătorie care după vechile așezăminte ale țării avea sub dânsle trupe înarmate; *ci pe toți aceștia îi orânduia Domnia din grecii lor* ... Caimacamul Craiovei cu toată suita lui și cu toată oștirea de lângă dânsul trebuia să fie greci; zapcii plășilor, vătășei plaiurilor, toți dregătorii cari erau sub dânsii trebuiau să fie greci și foarte rar s-ar fi putut vedea câte un român printre dânsii ... Mitropolitul

țării, căteșitrei episcopii, toți arhieriei, toți egumenii monăstirilor erau greci; în școalele domnești toți profesorii, mari și mici, erau greci. Negoțul din toată țara era în mâinile grecilor . . . După tot cuvântul drept și fără voie te făcea să crezi că Grecia întregă se strămutase în România . . . Vocea și puterea boierilor români se pierdeau în acel torent de străini ce inundaseră țara.

În reclamația pe care Tudor o adresează Porții, el zice:

Neconținutele și neauzitele patimi și chinuri ce suferim neîncetat de la Domnia greci cum și de la *suita ce aduc* cu dânsii, și de la toți grecii, neamul lor, ce s-au încuibat în pământul nostru. . .

Divanului țării Tudor îi prezintă un *memorand* al cărui punct 1 zice:

Ca Divanul ce înfățișează Țara Românească să ceară prin arzmarzar de la Poartă *desființarea cu totul și pentru totdeauna a orânduiri Domnilor greci și în locul lor să se rânduiască Domni pământeni* .

Dar să vedem!

Tudor a avut căpitani, a numit prefecți. Este vrun Carada printre ei?

A numit la Dolj pe Ion Solomon, la Mehedinți, pe visternicul Crăiniceanu, la Gorj pe frate - său, la Vâlcea pe Strehăianu, loçtiitor de ban de Craiova pe Vasile Moangă. Între căpitani găsim pe Vasile Crăpatu, Barbu Urleanu, Ion Oarcă, Ghiță Cuțuiu, Ion Urdăreanu, Ghemigeanu ș.a. Corespondența lui cu pașii de din dreapta Dunării o purta un bătrân anume Borănescu.

Nu găsim între toți oamenii acești o singură Carada.

Unde erau Caradalele patriotice pe atunci?

Aci vom pune pe Ypsilanti să ne răspundă prin proclamația sa:

Voi, prietenii mei patrioți pe câți întâmplările și nevoia i-au târât într-aceste pământuri ale Moldovei și Valachiei, siliți fiind de întâmplările împotrivoare, ați ajuns să stați până și dindărătul trăsurilor boierilor pământeni ai acestor țări, batjocură și rușine încă neauzită de locuitorii Eladei.

Câți însă veți rămânea surzi la această sfântă chemare a patriei și veți voi a rămânea slugi boierilor acestor două țări, stând dinapoia trăsurilor lor, să cunoașteți că de azi nu mai puteți purta arme și că neapărat *trebuie să vă îmbrăcați în haina*

acestor pământenii și să vă așezați în nația lor. Iscălit: Alexandru Ypsilanti .

Ceea ce au și făcut Caradalele acum 60 de ani. Au îmbrăcat haina pământenilor și s-au așezat între noi.
Ordinul de zi dat de Ypsilanti la Cozia descrie în modul următor pe vitejii pe cari - i adunase sub streaguri :

Ostașilor!

Dar ce zic? Blestem și batjocură! Nu voi mânji niciodată acest frumos și glorios nume adresându-mă către voi, cari sânteți niște cirezi de nebărbate și nevrednice gloate, de adunături, fricoși , dobitoace, leneși și tot ceea ce se poate numi mai prost etc., etc.

Sunt șaiszeci de ani de atunci !

Oamenii bătrâni țin minte vremea. Se poate crede oare că fiii acestor oameni, cari sunt în cea mai mare parte roșii, pot fi buni români? Se poate pretinde că acestea ar fi merite suficiente pentru a stăpâni România? Aceste nu sunt erezii istorice, precum binevoiește a glumi „Românul”, făcându-se că uită cumcă cităm acte autentice. Sunt adevăruri, crude și dureroase adevăruri, cari ne inspiră scârbă de aceste adunături ce-au uzurpat rolul de politicieni în țară. Pot oamenii aceștia, a căror părinți nu știau românește, să aibă vrun sentiment de patrie? Pot ei să iubească literatura, artele, meseria națională? Știu ei altceva decât a goni funcții? Sunt ei altceva decât ceea ce ovreii sunt în Moldova?

Iată de ce moldovenii au dreptate să urască pe acești oameni. Ei, poporul istoric, au dat mâna și s-au unit cu poporul *istoric* al Țării Românești. Când au unit coroana neamului Mușatin și pe-acea a străvechilor Basarabi pe-o singură frunte, când poporul lui Bogdan Voievod Dragoș s-au unit cu poporul lui Tugomir Basarab, amândouă ramuri odinioară puternice a unei mari nații a evului mediu, nici unii nici alții n-au gândit că vor ajunge a fi stăpâniți de . . . vorba lui Ypsilanti . . . de „prieteni patrioți ce stau îndărătul trăsurilor boierilor pământenii ”.

Înainte, când vă jucați de-a republica, calea-vale ! Serurie publica pe-atunci *Parisul în America*, iar teoria „om și om” era foarte favorabilă republicii compuse din orice ființe cu care-a umplut Dumnezeu lumea.

Azi sânteți monarhiști, regaliști , legitimiști ? Apoi se schimbă treaba. Monarhianu se întemeiază decât pe elemente istorice, nu pe venetici și parveniți.

Nu căutați cu lumânarea printre conservatori numiri cari pot fi de origine străină, dar se află în cronicile noastre în veacul al Xvi-lea și al Xvii-lea . Nu citați pe Rosnovanu , Solescu , Pășcanu , Canta ș.a. alături cu onor. C.A. Rosetti ca și când ar fi tot de-o seamă numai pentru că numele seamănă. Nu strecurați pe patronul Caradalelor și Cariagdiilor între familiile ce sunt de trei - patru sute de ani în țară.

Nu vă oprim, se 'nțelege , de-a fi și de-a vă simți români. Ceea ce însă nu se cuvine, ceea ce e stricacios pentru țară și pentru rasa română, e ca d-voastră, cari faceți politică pentru a face avere, d-voastră, pentru cari manoperele demagogice sunt un mijloc de trai, să determinați soarta acestei țări, să fiți elementele ei hotărâtoare . Au căzut boierii? Vie alți români în locul lor. Dar români get - beget , de coada vacii cum se zice. Vie Ion Frunte Lată, ori Terinte Țără - lungă să puie trebile la cale, iar nu Giani, Cariagdi, Carada, Flevs , Chirițopol, C.A. Rosetti și alții de soiul acesta.

[9 august 1881]

O CONFIRMARE NEAȘTEPTATĂ

Fără s-o așteptăm, d. I. Ghica dă dreptate teoriei noastre etnologice în scrisoarea a IX-a adresată d-lui V. Alecsandri și publicată în „Convorbiri”.

Iată în adevăr pasaje din această scrisoare cari ilustrează teoria noastră despre sterilitatea intelectuală a imigrațiunii românizate din proaspăt.

Deși tonul scrisorii e beletristic , potrivit cu foaia în care a fost tipărită, cititorul va vedea că în mod intuitiv se descrie incapacitatea înăscută a păturei superpuse din România de-a pricepe geniul poporului nostru.

[9 august 1881]

DIN EPOCA LUI MATEI BASARAB

Sub titlu *Moldova acum două sute de ani* ziarul „Bukarester Tagblatt” a publicat următoarele:

Din izvor sigur ni se anunță că nu demult s-a găsit în arhiva orașului Stettin (Prusia) două documente istorice foarte remarcabile, cari sunt de o valoare neprețuită pentru istorie și pentru România. Unul din aceste documente este un tractat de alianță încheiat la 1650 între principele moldovean Tudor Ștefăniță și regele Carol X, din Suedia, contra polonezilor. Al doilea document este o cronică a mijlocitorului suedian care a fost însărcinat cu încheierea aceluiași tractat și în care se află o descriere interesantă a stărei de cultură de atunci a Moldovei.

Principatul avea atunci o armată bine instruită de 120 000 oameni. Administrația era regulată, deja existau școli, și legislațiunea era astfel organizată încât se putea număra între țările cele mai civilizate de atunci. Această stare folositoare a datorat-o Moldova predecesorului lui Ștefan Tudor, principelui Vasile Lupu, care a înființat prima tipografie în România, clădirea bisericii Trei Ierarhi din Iași, una din clădirile cele mai monumentale ale României.

De un interes deosebit este următorul pasaj în numita cronică a mijlocitorului suedian. El zice între altele:

„Am sosit în Iași în timpul nopții și am fost primit la barieră de către un ofițier al principelui, care m-a condus în palatul princiar. Sosind în Curtea acestuia, garda prezenta arma, cu care ocazie mi se păru curios că căpitanul comanda în limba nemțească. Întrebând despre motivul acestui lucru, mi s-a răspuns că principele Tudor, care a trădat pe predecesorul lui în calitate de secretar domnesc, punând mâna pe tron, de frică să nu paț și dânsul tot așa a angajat un regiment nemțesc, făcând dintr-însul garda lui personală”.

Cronicarul, care după cum se vede ochea totul bine, descrie până la cele mai mici amănunte moravurile și obiceiurile moldovenilor, traiul lor, ba până și aranjamentul lor. Deja atunci era în Iași în uz Scrânciobul, pe care cronicarul îl descrie cu deamănuntul.

„În urmă, principele Tudor a fost silit să părăsească țara, refugiindu-se la credincioșii lui amici, la suedezi. Senatul din Stockholm l-a primit cu mare distincțiune, acordându-i în considerația înaltelor sale facultăți spirituale o pensie anuală și dându-i pentru locuință castelul de lângă Stettin, de unde întreținea o corespondență statornică cu tatăl său, care trăia în Varșovia, și care corespondență trebuie să se afle în vreo arhivă rusească”.

Din mici trăsături de caracter, pe care cronicarul știe să le grupeze cu dibăcie, ni se prezintă înaintea ochilor figura lui Tudor în mod plastic. El ni se arată ca un om energic, care nu se spărie de nimic, care cuprinde cu ochiul sigur situația politică de atunci a Europei și care apoi nizuiește a asigura Principatul în contra tuturor atacurilor prin întărirea puterilor militare. În privirea vederilor sale filozofice de stoic, el și în nenorocire a suportat cu statornicie soarta sa și a știut să-și păstreze până la momentul din urmă sprintenia spirituală și un interes viu pentru viața spirituală a timpului său.

Nu e nevoie, pentru cunoscător, a adăoga că aceste documente vorbesc de epoca de strălucită memorie a lui Matei Basarab, când Țara Românească avea 150000 de ostași, Moldova 120 000; o epocă pe care am invocat-o de atâtea ori zilele trecute în discuția noastră asupra deosebirilor de rasă din România.

În darea de seamă a foii germane s-a strecurat o eroare de nume. Nu Tudor Ștefan ci Ștefan Gheorghe [i] cheamă pe acel viteaz boier care-n înțelegere cu Matei Vodă răsturnase pe câțva timp pe Vasile Vodă Lupul, ca pedeapsă pentru vrăjmășia nejustificată a acestuia în contra bătrînului și valorosului domn al Munteniei. Mai amintim că există un portret xilografat excelent al lui Ștefan Gheorghe, din vremea lui, și că, afară de Suedia, Parlamentul Engliei i-a votat asemenea o însemnată pensie.

[9 august 1881]

[„CE VOR MAGHIARII CU ALIAȚII LOR...”]

Ce vor maghiarii cu aliații lor evrei de la „Pesther-Lloyd” și de la alte ziare oficioase cu tonul plin de

necuviință și de venin pe care-l țin față cu românii în genere, cu statul român îndeosebi? Ploaia de invective căzute ca din senin din nenumăratele foi ungurești au ele vro rațiune suficientă, subiectivă măcar, sau sunt produsul căldurilor caniculare ale acestei veri? In asemenea caz se 'nțelege că gheața la cap și dusă de apă rece sunt mijloace de înduplecare și liniștire de mai sigur efect decât raționamentele; și manifestațiunile nepoliticoase și nepolitice ale presei maghiare au nevoie mai mult de un tratament solid hidro - terapeutic decât de argumente în contrariu logice sau . . . materiale.

Ciudată priveștiște ne prezintă țările de dincoace de Laita . O rasă puțin numeroasă, de 4 și jumătate milioane, ca cea maghiară, incultă, fără o dezvoltare intensivă a muncii naționale, servă de pretext la o mulțime de cavaleri de industrie, maghiarizați de curând , evrei, slovaci, nemți ș.a. pentru a supune unui tratament barbar și nelegiuit popoarele Coroanei Ungariei, popoare în genere mai vechi pe acele teritorii decât rasa maghiară însăși. Și, când aceste popoare, fie români, fie sârbi , fie alții, nu vor să se lase a li jupi pielea și a li se stâlci organele graiului cu nodurile dulcii limbi ungurești, atunci țipete și vaiete că se prăpădește patria lui Arpad, că e înaintea unui abiz.

Dar fie înaintea unui abiz. Ce mai pagubă! O formațiune politică de poltroni și de gură - cască mai puțin, iată totul. Cu înlăturarea d-lor Ugron și Bartha nu se desființează nici popoarele Ungariei, nici brazda ei.

Zi cu zi li se substituie maghiarilor alte elemente, mai trainice și mai muncitoare. Nu le-a rămas în realitate decât privilegiul ce și l-a creat de-a ocupa funcțiile publice;

Încolo negoțul e 'n mâna evreilor și a germanilor; institutele de credit, întreprinderile industriale, navigația sunt pe mâinele străinilor; orașele sunt populate de străini. Un vânt în schimbătoarea lume politică și maghiarii părăsesc scena mai săraci, mai ignoranți, mai neputincioși decum au intrat pe ea la 1866.

Această conștiință a neputinței și nimicniciei proprii [î]i arde și [î]i mănâncă . Un temperament iute și ordinar [Î]i face și mai incapabili de-a suporta cu înțelepciune căderea și ruina vădită, deci caută a-și răzbuna pe oameni nevinovați neputința lor proprie și și inventează când emisari români în Ardeal, când Daco - românia , când alte năzbutii toate.

Un popor care nu e nici destul de cult, nici destul de numeros pentru a fi atât de suficient și care formează abia a treia parte din populația țării ce-o stăpânește , fără umbră de drept și prin subreptiune, ar trebui să fie mai modest. Aducându-și aminte de cîte a suferit el însuși, ar trebui din contra să sprijine și să încurajeze tendențele de emancipare politică, intelectuală, economică a conlocuitorilor de altă limbă, ca astfel toate naționalitățile, unite într-un mănunchi, să reziste cu mai mult succes inamicului comun, care e totdeauna o civilizație superioară. Se urmează însă din contra. Dintr-o țară cu populație rară cum e Ungaria emigrează mii de oameni pe an în ... America; populațiile pământene scad la număr și sărăcesc; încât evreii de la „Pesther-Lloyd" propun colonizarea șesurilor cu nemți. Și, cu toată starea aceasta de lucruri, maghiarii vor să silească pe oameni de-a deveni maghiari? Este aceasta cu puțință?

S-a văzut vrodată ca o minoritate incultă și săracă să-și impună naționalitatea sa altor popoare dacă nu superioare, cel puțin egale cu ea? Nu s-a văzut nicăiri, nu se va vedea nici aci.

Norocul maghiarilor consistă, la dreptul vorbind, în împrejurarea că bătrânul Deak a cunoscut prea bine că maghiarii singuri ar fi incapabili de a forma un stat independent. De aceea i-a lipit de partea de dincolo de Laita, ca pe frații siameji . Românii, precum și celelalte popoară, au legături vechi cu Casa de Austria, mai vechi decât autonomia ungurească. și decât statul unguresc de proaspătă memorie. Dacă ungurii s-ar dezlipi de Austria, dacă ar înceta principiul ce-i face posibili , nu multe săptămâni ar trece și s-ar alege praful de regatul d-lui Tisza și consorți .

Tot respectul pentru monarhia habsburgică pre cât prezintă principiul unei pacinice conviețuiri de popoare deosebite și străine unele de altele. Dar de la această fericită idee de stat, care e tot ce se poate mai ingenios ca echilibru de puteri, până la monomania și exclusivismul maghiarilor e o deosebire cât cerul de pământ . Desigur că nu vom include în stima noastră pe betyarii foilor ungurești și pe ovreiașii de la „Pesther-Lloyd".

Ș-apoi ce aere își dau?

Ce-ar face Anglia în ocazia cutare? Anglia? Dar înainte de toate în Anglia funcționarii nu fură; exemplare de oameni de stat ca d. Lonyay nu există; membrii Camerei Comunelor nu au diurnele vândute la cămătari pe ani înainte, ca membrii ilustrului Parlament din Pesta; veniturile a zece lorzi sunt egale cu veniturile Ungariei întregi. Anglia n-are nevoie de coloniști străini, ea care colonizează lumea; în fine oameni de rasă engleză se numără cu sutele de milioane, nu sunt patru milioane și jumătate. Cine are puterea Angliei, averea și producțiunea ei și mai cu seamă mintea ei poate să-și dea și aerul ei. A compara însă o biată stirpe tătară, fie cât de energică, cu rasa anglo-saxonă și a aștepta de la ea minunile celei din urmă e curată copilărie.

[„«ROMÂNUL» S-A PUS PE STUDII..."]

„Românul" s-a pus pe studii comparative. Pentru a dovedi că între conservatori și sincerii liberali nu poate exista stimă reciprocă, reproduce pasaje din discursurile d-lui Vernescu pe de o parte, pasaje din „Timpul" pe de alta. Fiindcă istoria asta-i face plăcere,

suntem departe de-a i-o lua, deși știm prea bine ca nu va putea s-o prelungească, de vreme ce, afară de cazurile tocmai citate de „Românul", ceartă între noi și bărbații politici de la „Binele public" n-au fost. Din acele pasaje „Românul" deduce că între grupurile opoziției nu poate exista „stima reciprocă și necesară oricării uniri și încrederea etc."

Fiindcă „Românul" e în fatala poziție de-a nu-și mai putea repeta priveliștea dihoniei între grupurile opoziției, de vreme ce cu citarea unui singur caz s-a sleit izvorul și fiindcă se vede a avea un interes dramatic pentru asemenea lucruri, noi, cari totdeauna suntem dispuși a face servicii confracților noștri, vom aminti izvoare mult mai fecunde de inspirațiune pentru onor. redactori ai „Românului".

Astfel bunăoară s-a întâmplat ca nu un orator, dar însuși ministrul - președinte al unui cabinet roșu, d. D. Brătianu, să-i numească pe deputații din majoritate „hoți și precupeți ai intereselor publice", trimițându-i la „pușcărie" și la „carantină".

Întrebăm: încetat-au „stima reciprocă necesară oricării uniri, încrederea fără de care nu poate fi înțelegerea într-un scop comun" dintre d. Dimitrie Brătianu și marele partid roșu?

Deloc.

După apostrofarea majorității cu numirile de „hoți și precupeți ai intereselor publice", după ce i-a amenințat cu pușcăriia și carantina, roșii [î] aleg președinte al Camerei.

Suit pe scaunul preșidenției, d. Dumitru Brătianu [î]i compara cu niște „putregaie " cărora li se va datori nimicirea României.

Epitetul de „putregaie " adresat majorității contribuie la „stima reciprocă necesară oricării uniri" etc. ?

Ne mai aducem aminte de răposata întru fericire „Presa". Cari erau epitele zilnice pe cari „Presa" și d. Boerescu le dădea partidului roșu ? „Descreierați ", „deșuchești ", „bandă de aventurieri", „Hodel și Nobiling" etc., etc.

D. Boerescu a devenit însă ministru și „Presa" guvernamentală.

Desigur „stima reciprocă necesară oricării uniri și încrederea etc." au fost la culme în acea epocă.

Nu mai vorbim de alte cazuri. Azi d. Cogălniceanu era numit în „Românul" maistru în sustracțiune, mâni, devenit ministru, era necomparabilul patriot. Baronul în fine, cel care aruncase cadavrul României la picioarele contelui Andrassy cu „cuțitul înfipt în pânțele ", a fost și este *persona grata* a partidului dominant; în fine „pionul" din mâinile d-lui de Bismarck, agentul prusian, e astăzi marele și eroicul rege.

Toate acestea adaogă-au „stima reciprocă și necesară oricării uniri" ? Scriptura zice: „Vedereți bârna din ochiul vostru, nu așchia din ochiul aproapelui".

[12 august 1881]

[„ÎN «GRENZBOTEN », REVISTĂ..."]

În „Grenzbotten ", revistă în care ne-am deprins a întâlni de multe ori articole inspirate de sferele guvernamentale ale Germaniei ori ale Austriei, aflăm articolul de mai la vale pe care-l reproducem fără a-l comenta, de vreme ce intenția noastră este mai mult de-a face cunoscut ceea ce se cugetă în regiuni determinante în privirea ridicării Serbiei la rangul de regat.

COROANE REGALE NOUĂ PE DUNĂRE

În ultimele săptămâni oblăduitorul serbilor a făcut iarăși o călătorie europeană, la care din nou a fost oaspe al împăratului nostru. După cum se zice, această călătorie a prințului s-ar lega cu dorința sa de a fi înălțat la rangul de rege și această veste se pare a fi întemeiată pe adevăr, în adevăr se pare că prințul Milan al Iv-lea, cu călătoria sa la Curțile din Austria, Germania și Rusia, ar fi voit să sondeze în persoană dispozițiile pentru această înălțare și dacă va fi recunoscut. Se vorbește deja că această înălțare se va face la 15 iulie, ziua aniversării a III-a a declarației Independenței Serbiei ca stat suveran. După toate știrile prințul ar avea acum toate șansele reușitei.

Vom produce câteva notițe biografice asupra candidatului :

Prințul Milan este al doilea în tinerețe dintre suveranii Europei. Numai regele Spaniei este mai tânăr decât el, pentru că acesta n-are decât 23 de ani, pe când prințul Serbiei are 27. Ba chiar cel din urmă a domnit mai mult decât 14 alți suverani, pentru că s-a suit pe tron încă de la 2 iulie 1868, deși încă sub tutelă atunci.

El este fiul prințului Mihail și prințesei Maria. Tatăl său a fost ucis la 10 iunie 1868, în parcul de la Top-kapî, uciderea de către asasini puși de către partidul rival al descendenților lui George cel Negru, și cari l-au împușcat. Muma sa a trăit mai târziu în legături nelegitime cu prințul Cuza. Tânărul prinț și-a primit educația sa la Paris. La 22 august 1872 a fost declarat major și s-a căsătorit la octombrie 1875 cu Natalia Checicu, fiica unui colonel rusesc care apoi a născut la august anul următor pe prințul Alexandru.

Tânărul prinț a fost totdeauna un reprezentant al ambițiilor sârbești, și cu acest chip este un caracter îndoielnic atât pentru Turcia cât și pentru Austro-Ungaria, aceasta din urmă având și ea supuși din viț sârbească¹ lucrate de Omladina. În vara anului 1876, planurile aceste trebuiau să fie puse în lucrare pe hotarele turcești.

După instigațiile și sprijinele Rusiei, Milan a început, împreună cu prințul Nichita din Muntenegru, un război contra Turciei, fără motiv.

Dar acest război s-a mântuit nenorocit; biruințele sârbești prevestite nu s-au efectuat și în loc de cucerirea Bosniei, care se plănuise la Belgrad, era cât pe - aci Serbia să fie cucerită de turci. Înainte de a se sfârși această învingere se făcuse o încercare de a se transforma coroana princiară într-o coroană regală.

General Cernaieff, aventurosul șef panslavist căruia i se încredințase conducerea armatei sârbești, a făcut să se proclame de către armată în tabăra de la Alexinaț ospodarul rebel rege al serbilor. Acesta era un experiment foarte audacios, cu atât mai mult cu cât până atunci armata sârbească nu-l justificase prin izbânzile sale și nici prințul nu dăduse probe de vitejie în bătăile cele mici din văile de la Morava.

Țăranii sfioși și nedisciplinați ai Landverului sîrbesc fură totdeauna bătuți de către veteranii lui Ahmed Eiub, și prințul Milan s-a ținut cu prudență de-o parte de la câmpul războiului.

În urma acestor împrejurări nenorocite, pompoasa proclamațiune a lui Cernaieff nu făcu, chiar la sârbi, decât puțin efect. Ajunsă la cunoștința puterilor europene, majoritatea lor o considera poate în tăcere ca un eveniment comic, iar pe față o dezproba. Diplomaților din Belgrad li se dete de către guvernele lor poruncă de-a face cunoscut prințului Milan, în expresiuni neîndoielnice, că încercarea din parte-i de - a - și aroga o demnitate care nu este nici în proporție cu împrejurările sale, nici cu evenimentele de față, ar fi considerată de majoritatea puterilor garante cu cea mai mare desplăcere și chiar ar putea primejdui dinastia în persoana sa. La asemenea sfat, îmbrăcat cu niște cuvinte așa de prevestitoare de nenorocire, nu s-a putut altfel răspunde decât supuinđu-se. Așa, experimentul îndrăzneț al lui Cernaieff a căzut și prințul nu a cules nimic din aceasta decât o satisfacțiune foarte mărginită: de a fi interpelat cu titlul de maiestate de către curtezanii săi și de către niște ofițeri rusești adulatori, în timpul de vreo 14 zile.

Puțin după aceasta marea și pestrița beșică de săpun a rebeliunii sârbești se sparse cu desăvârșire prin biruința care o repurtase la Djunis îndemânatecia comandantului și vitejia ostașilor otomani, și regele, cu regalitatea pățită la naștere, fu silit să ceară smerit mijlocirea Europei pentru a scăpa de soarta cu care-l amenința dreapta mână a suzeranului său. Când victorioasele trupe turcești se îndreptară spre capitală, gonind înainte-le ca lupul o turmă de oi cetele pline de spaimă ale țăranilor sârbi înarmați, Milan Obrenovici dovedi calitatea lăudabilă de a fi recunoscător pentru grațiere și se obligă îndată a fi liniștit pe viitor dacă i s-ar obține de la sultan să-i acorde păstrarea rangului său princiar și permisiunea de a-și urma guvernarea în condițiunile de mai înainte. El fu tratat mai generos decât meritase. Puterile opriră brațul Turciei, ridicat pentru cea din urmă lovitură, și Serbia scăpă cu bătaia. Nu câștigase, dar nu pierduse nimica. Devenise însă mai bogată în experiență și prin urmare mai băgătoare de seamă.

Se feriră așadar de participarea la războiul ruso-turc, care izbucnise puțin după încheierea păcii între Serbia și Poartă, și abia la 12 decembrie 1877 se făcu proclamațiune către sârbi, chemându-i la liberarea patriei, și se declară război Turciei. Răspunsul sultanului la această declarațiune a fost destituirea principelui, acumă însă

împrejurările erau mult mai favorabile. Principele Milan, care se făcu acum el însuși comandant suprem al armatei, întâlni pe calea sa numai rămășițe neînsemnate ale trupelor turcești, și până la armistițiul, sfârșitul lui ianuarie 1878, luă cu biruință Piro, Niș și o mare parte din Serbia veche. Prin pacea de la San Stefano și prin Tratatul de la Berlin el dobândi de la Poartă deplină independență și o sporire însemnată a teritoriului său, după care luă titlul de „Alteț”.

Dorințele lui erau mai mari chiar atunci, dar n-au fost satisfăcute în toată cuprinderea lor. Cu toate că Congresul de la Berlin luă în seamă faptele împlinite în privința României, a Muntenegrului și a Serbiei și le acordă părți mari de pământ cari aparținuseră până atunci Turciei, el se arată totuși surd pentru dorințele acestor țări în privința unei înălțări de rang a principilor lor. Manifestarea acestei trebuințe adânc simțite părea a fi atunci prea timpurie. România, ca și Serbia, primiră sfatul politicoșilor de a fi moderați în privința numărului și a

¹ Lacună în text.

însemnătății cererilor lor, a avea răbdare, mulțumindu-se deocamdată cu lucrurile foarte prețioase obținute. Mai cu seamă Serbia avea tot cuvântul pentru o asemenea moderațiune. Partea ei de câștig a fost mare peste măsură în comparație cu acțiunile sale în timpul războiului. România a adus jertfe mari de sânge și bani; vitejia armatei sale a contribuit în mod foarte esențial la dărâmarea părții celei mai mari a domniei turcești în Europa. Serbia însă, precum am mai spus-o, s-a ferit a-și frige degetele la focul de război până la căderea Plevnei, cu toate că interesele sale nu erau mai puțin în joc decât acele ale vecinului său mai întreprinzător și mai fără teamă. Abia atunci când, prin puteri covârșitoare, se luase fortetea de căpetenie a turcilor, principele Milan, având conștiința că nu se mai hazardează nimica, se alie și el cu rușii și românii, iar în „lupta de liberare” ce a urmat de atunci nu și-au pierdut viața nici măcar o sută de fii ai principatului crescător de rămători. Când sârbii au fost dotați de areopagul de la Berlin cu un mare adaos de pământ mănos se putea zice: Ei seceră unde n-au semănat.

Aceasta au uitat-o însă sârbii în pornirea lor spre vază și însemnătate. Ei sunt hotărâți a imita exemplul care li l-a dat de curând România și este probabil că li se va face pe voie. Se pare că este privit ca indiferent dacă, în comparația cu motivele cari le-a adus România pentru aceeași cerere, pretenția Serbiei de-a intra în numărul regatelor este rău fundată. Principatul dacic, coprinzând și noua provincie de pe malul drept al Dunării, este cu mult mai mare decât regatul Bavariei, ba chiar mai mare decât Marea Britanie cu Irlanda; este fertil în mod extraordinar și bogat în comori minerale și are mai mulți locuitori decât Belgia, decât Portugalia și decât amândouă țările scandinave. Deja înaintea războiului, sub domnia unui principe inteligent și onest din casa Hohenzollern, făcuse progrese însemnate pe calea culturii, își dezvoltase în mod abil resursele sale, lucrase pentru creșterea națiunii, înlesnise comerțul și agricultura prin construcția de șosele și căi ferate și-și crease o armată respectabilă. Prin toate aceste măsuri el dobândise întru atâta bunăvoința puterilor și a popoarelor încât, departe de-a face opoziție în contra dorințelor ambiției sale justificate, ele-i urau din suflet fericire la încoronarea clădirii statului și multe zile bune într-însele. Cu Sârbia lucrul nu stă deloc atât de bine. Inclusiv cu achizițiunile din 1878 are o întindere care nu e egală nici cu a treia parte din întinderea României, are părți întinse de pământ cari nu sunt bune pentru agricultură și nu are nici atâți locuitori cât marele ducat de Baden. Mulți ani d' a rândul a îngrijit rău de afacerile sale și, prin suficiența proprie tuturor semibarbarilor, a fost un izvor nesecat de supărări și încurcături pentru vecinii săi, mai cu seamă pentru Austria. Poporul sârb se arată în cea mai mare majoritate indiferent față de binecuvântările civilizațiunii, este în cea mai mare parte în proporție sărac și n-a făcut nimica pentru a ridica comerțul. După cât știm, principele Milan n-a dovedit niciodată o deosebită capacitate sau pornire de a arata supușilor săi leneși și neculți drumul spre obiceiuri și deprinderi mai bune decât acele cari le-au moștenit de la părinții lor. El este întotdeauna unealta supusă în mâna unuia sau altuia din intriganții politici. Nici ca om de stat, nici ca ostaș el n-a dovedit o aptitudine deosebită și cu atât mai puțin una care merită a fi încoronată. Pare că-i lipsește chiar darul firesc al curajului fizic, care se vede atât de des la popoarele semicivilizate. Dacă-l are acest dar, purtarea lui n-a fost astfel încât să fie vădit. Pe când în luptele și bătăliile din munții de lângă Morava compatrioții lui cădeau cu miile, cădeau pentru ambiția lui, el ședea liniștit în conacul lui din Belgrad, bea șampanie, fuma țigarete și juca cărți cu curtenii și adiutanții săi. Ceea ce a făcut în urmă la Piro și Niș se poate scrie pe-o unghie.

Când un asemenea principe este a se face rege al unui regat în miniatură firește că nu poate să se aștepte a fi salutat și felicitat de opinia publică a Europei ca vecinul său mai viteaz și mai isteț din josul Dunării. Putem însă să pronunțăm speranța ca coroana regală să nu-i prea mărească ambiția, să nu-l lase a se privi ca „regele sârbilor” în sensul cum [1] înțelege Omladina, pe care însă Austro-Ungaria nu-l poate recunoaște. Nu este în realitate nici un motiv pentru care ospodarul Milan să fie titulat de acu înainte rege. Dar fiindcă se pare că nici o putere mare nu are

nimic în contra promoțiunii sale, dorința inimii i se va împlini probabil peste câteva săptămâni . Aibă succes sau nu, ca o însemnată întâmplare istorică nu o va privi nimeni aceasta, afară de el însuși.

[13 august 1881]

[„ÎN PRIVIREA PRETINSULUI CONFLICT ...”]

În privirea pretinsului conflict de graniță din Ardeal ziarul ungiuresc „Nemere ” comunică următoarele:

La 10 august primarul orașului Berecic vesti pe prefectul comitatului Trei scaune că pe o parte a unui munte revindicat care formează proprietatea orașului Berecic , pe plaiul numit Baltin sau Ianorog , România ridică un pichet și-l ocupă cu soldați. Acest pichet s-ar afla 3500 de pași dincoace de linia graniței. Prefectul comitatului Trei scaune raportează telegrafic în aceeași zi încă ministrului de interne despre starea lucrurilor. El primește ordin de la ministru de-a merge în persoană în fața locului și de-a cerceta întrucât era întemeiată știrea.

Prefectul se și duse la fața locului cu viconotarul comitatului , Nicolae Szentivany , organ special al serviciului construcțiilor , cu delegații orașului Berecic și cu martori cari cunosc bine localitatea . La 13 și 14 august el revizui granița între România și orașul Berecic și constată, pe baza spuselor martorilor , că pichetul s-ar fi construit în adevăr pe teritoriu ungiuresc, 3500 de pași dincoace de graniță. Dispozițiile ulterioare ale ministerului sunt cunoscute.

„Nemere ” zice că încălcarea de teritoriu nu s-a putut întâmpla decât din neștiința organelor române respective. Locul pe care s-a construit pichetul e îndealtmintrelea o pustietate în care arareori se rătăcește vreun om.

„Pesther Lloyd” primește din București informațiunea că în privirea aceasta guvernul nostru s-a arătat foarte prevenitor cătră cel ungiuresc. Corespondentul foii din Pesta află că însărcinatul cu afaceri al Austriei a fost informat din partea ministrului nostru de interne că ministrul de război, îndată ce i s-a făcut arătare din partea Ungariei, a dat ordine ca să se evite o împresurare de teritoriu. Guvernul s-a declarat gata de-a da afacerea în seama unei comisii mixte, iar ziua întrunirii acestei comisii, compuse din delegați români și unguri, s-a propus pentru 21 august. Delegații români s-au numit deja în persoanele d-lor Handoca, prefectul județului Putna, colonel Barozzi , șef al depozitului Ministerului de Război și colonel Cantilli , comandant al unui regiment de dorobanți.

Din partea Ungariei s-ar fi delegat Grigorie Beldi , prefect al comitatului Mureș - turda , Iosif Posan , Iosif Potsa , prefect, și Francisc Farro , subprefect în comitatul Trei scaune .

Pe când însă lucrurile iau această față pacinică, încât însuși baronul de Salzburg , însărcinat cu gerarea afacerilor legațiunii imperiale, și-a exprimat convingerea că comisia mixtă de graniță va rezolva cestiunea spre mulțumirea amânduror părților, ziarele ungiurești din provincie urmează a scorni știri alarmante. Astfel foaia „Magyarország ” din Chesdi-oșorhei spune că un regiment de soldați sub comanda unui colonel a irupt din România în Transilvania. Regimentul a ocupat 3000 de pogoane de codru și au tăiat arbori în valoare de un milion de franci. Soldații au nimicit patru pietre de hotar și au așezat altele nouă; încă și acum ei păzesc teritoriul ocupat. Lucrul e cu atât mai serios, adaogă foaia, cu cât redutele noastre, ridicate acum patru ani la Soosmizio și cari costă o jumătate de milion de fiorini, au devenit de prisos prin incursiunea aceasta, căci pot fi ocolite . Dar și despre o altă demonstrație pregnantă vorbește foaia. Secuții au obiceiul de a vizita bălciul de la Bacău. Din comitatul Trei scaune se esportă mai multe mii de cizme într' acolo . Acum se cere meseriașilor în cestiune, sub amenințarea de a le confisca marfa, o vamă îndoit atât de mare decum e stabilită în tarif , încât prin aceasta se paralizează negoțul lor cu România.

Foile au dreptul să întrebe ce e adevărat din toate acestea. Din asemenea nimicuri s-au plăsmuit se vede știrea despre măcelul de la Predeal. O cauză neînsemnată căreia însă guvernul n-a găsit de cuviință să-i dea atenție, trecând din gură 'n gură, au luat dimensiuni fantastice. Schimbând numele localității și obiectul în litigiu, amestecând o întâmplare din Banat cu alta din Vrancea, fantazia populară au constituit un basm din o mie și una de nopți, care-a trecut apoi în ziarele oficioase ungiurești sub formă de amenințări pe cât de zgomotoase pe atât de impotente, în cele românești sub forma de istorii romantice.

„ Neue freie Presse” aduce din București știrea telegrafică că corespondentul ei a avut la 10 (22) august o

convorbire cu d. C.A. Rosetti, care e , *ad interim*, și ministru de externe și președinte de Consiliu. D-sa a dat corespondentului asigurarea pozitivă că toate știrile gazetelor din străinătate despre agitațiuni române în Transilvania, Banat ori Bulgaria sunt invențiuni pe cari nu le cred nici cei ce le răspândesc . România nu poate urmări altă politică decât de-a se consolida înlăuntru și de a-și întrema finanțele, căutând a mântui cele mai bune relații cu vecinii.

[14 august 1881]

[„CA SĂ NU AIBĂ APARENȚA...”]

Ca să nu aibă aparența că împărtășim cumva ideile cuprinse în articolul asupra Serbiei reprodus din „Grenzboten” repetăm că această revistă e cunoscută prin împrejurarea că cuprinde articole inspirate uneori de Ministeriul de Externe din Berlin, alteori

de cel din Viena, Fără a intra deloc în vederile revistei germane, cititorul se va convinge din tonul puțin respectuos al acelui articol că regalitatea Serbiei, deși nu va suferi piedici în recunoașterea ei, e privită cu ochi răi în regiunile dominante din Viena.

Deprinși a vedea nasiile mici ale Peninsulei Balcanice tratate cu dispreț de câte ori aspirațiile lor nu convin puterilor apusene și a le vedea ridicate în cer și laudate de câte ori se dau după păr și renunță chiar la condițiile lor de existență în favorul străinătății , credem că injuriile aduse Serbiei, departe de-a constitui o pagubă, constituie un merit pentru ea și dovedesc că rezistă cu mai multă conștiință de sine politice de colonizare și exploatare decât alte țări vecine pretinse mai civilizate.

Singura noastră intensie era deci de-a face cunoscute cititorilor aceste rele dispozițiuni . Se înselează că nu aprobăm deloc maniera injurioasă cu care se tratează poporul și dinastia Serbiei, cauză pentru care nici nu am comentat articolul în cestiune.

[14 august 1881]

[„O Neînselegere ...”]

O neînselegere .

În unul din articolele privitoare la xenocrazia din Țara Românească am întrebat ce-ar fi devenit Carada, Giani ori C.A. Rosetti în alte țări decât a noastră, la Brașov bunăoară ?

„Bukarester Tagblatt”, care nu știe românește, ne ține un lung discurs, reamintindu-ne câte datorim imigranșilor ardeleni, crezând astfel că d-nii Carada, Giani etc. ar fi venit de la Brașov.

Ferească D-zeu sfântul !

De peste Dunăre sunt veniți acești d-ni, nu de la Brașov.

Dar întrebarea noastră a fost: Ce ar fi devenit acești oameni dacă, trecând Dunărea, s-ar fi oprit *nu la București*, ci la Brașov, dacă s-ar fi colonizat nu în Țara Românească, ci în Ardeal. Nimic nu s-ar fi ales de ei fără îndoială. Numai în țara asta, a nimărui, covrigarii ajung *prin politică* milionari și pensionari reversibili.

Luându-se după vorbele gazetei din București, „Kronstadter Zeitung” ne sacrifică asemenea pe altarul critice sale jurnalistice.

E ne înselegere .

Nicicând n-am confundat și nu vom confunda imigrasiunea ardeleană , căreia - i datorim pe Lazăr, pe Marsian , pe Laurian ș.a., căreia - i datorim, în secolul al XIII și al XIV, chiar fondarea statelor române, cu Giani, Cariagdi, Carada etc. cărora nu le datorim absolut nimic și cari formează aci pătura de exploatare neomenoși ai poporului nostru, fără a prezenta nici o compensație morală sau intelectuală în schimbul acestei exploatare.

Iată singurul înseles pe care cititorul român [î] va fi dat fără îndoială cuvintelor noastre, de vreme ce el știe

după numele proprii citate cu cine are a face.

[14 august 1881]

[„TEORIA NOASTRĂ...”]

Teoria noastră despre antagonismul de rase din România află multe întâmpinări , însă, ciudat lucru, nu din partea ziarelor românești. Gazete germane, izraelite, „Indépendance roumaine”, care cel puțin e scrisă pentru străini, c-un cuvânt cine se simte cu

musca pe căciulă răspunde. Dintre organele străine scrise în limba română ne răspunde mai cu seamă acela al noilor fanarioți care, pentru ironia lucrului, se numește „Românul”.

Chiar în aceste răspunsuri vedem deosebirea de rasă. Izraeliții caută a fi obiectivi . Se 'nțelege . Capetele sunt anatomic mai bine conformate , mai încăpătoare decât capetele stârpiturilor fanariote; de-aceea și pot avea un interes pentru cestiunea pură, în sine, pentru cea etnologică. Organele izraelite ne răspund prin analogii istorice. Ne răspund cu normanii cari au *cucerit* Anglia.

În adevăr, romanii au *cucerit* Galia , pe urmă au cucerit-o rase germanice, tot astfel normanii au cucerit Anglia. În genere lupta fericită de rasă, lupta binecuvântată care înalță inimile, care dă preponderență superiorității de caracter, lupta din care răsare împăcarea și contopirea este războiul.

Dar oare cu război ne-au cucerit Pehlivanoglu, Zevzechidis și C.A. Rosettis ? Cucerirea cu arme o compară Bluntschli în viața popoarelor cu pețirea , cu nunta, cu selecțiunea adevărată. Dar stârpituri strecurate pe la granițe, fugite de spânzurații turcilor, ne-au cucerit pe noi ? Exemplul Prusiei e iar de natura celui citat de Bluntschli . O mână de cavaleri viteji au cucerit provinciile slave; ei au determinat istoricește aceste provincii, cari au format mai târziu sâmburul viguros al unității Germaniei. Șapte milioane de slavi au cucerit Rusia de la zeci de milioane de tătari, le-au dat la toți signatura spiritului lor, limba și dreptul, legea și datinile , le-au slavizat . Dar le-au cucerit.

Predominarea, poziția determinantă a elementului bărbătesc, cuceritor, iată ceea ce distinge încrucișările fericite de rasă de încrucișările nefericite. Normanii au cucerit Englitera; să nu ne îndoim un moment că tot normanii o și stăpânesc ; cavalerii germani au cucerit Prusia, ei o și stăpânesc . Ei bine, românii au cucerit Moldova și Țara Românească , ei ar și trebui să-i determine soarta, iar nu Gianii. Pherekydis, C.A. Rosetti etc., cari au venit să se hrănească aci nu ca să ne stăpânească .

La noi aceste elemente au cu totul altă origine. Ele sunt intrate prin subreptiune, prin lingușire, prin gudurare , prin viclenie, slăbiciune. Puterea fizică și intelectuală covârșitoare e generoasă prin chiar natura ei. Precum cel tare nu pune în luptă piedici, asemenea cel cuminte nu se servește de tertipuri și de subterfugii . Caracterul distinctiv al adevărului e sinceritatea, ca și acel al tăriei fizice; deci se vede că amândouă au același izvor antropologic : tinereța rasei, vigoarea ei neatinsă de corupție, fecioria ei.

D. A.V. Millo, într-o carte publicată de curând , descrie pe țaran, despre care nu ne putem îndoii că e în adevăr român, în chipul următor: „El e în genere blând , deștept, vesel, generos, ospitalier , îndrăzneț și onest”

Cum sunt elementele dominante? Tocmai contrariul de ce e țaranul: viclene, incapabile de a pricepe un adevăr, maloneste. E dar de înțeles ca rasa îndrăzneată, onestă și deșteaptă să cucerească această țară, e de înțeles chiar cum a putut să-i mănție autonomia politică de la 1300 și până azi, nu e însă de înțeles, nici admisibil, ca ea să se lase guvernată de gunoaiile imigrate ale orașelor, de C.A. Rosetti, Pherekydis, Flevas etc.

Adevărul susținut de noi era atât de patent încât , asemenea oricărei evidențe , nu suferă contradicere; de-aceea nici „Românul” nu-l tăgăduiește , dar caută a-l falsifica.

Iată ce zice ziarul fanarioților:

Este un fapt necontestat că în decursul veacului al 17-lea și mai cu seamă în al 18-lea un număr relativ însemnat de greci au venit în țară. Îmbrățișând în orașe tot felul de meserii și negoțitorii, la țară făcându-se exploatare de agricultură, ei s-au amestecat cu populațiunea indigenă și, fie prin căsătorii, cei mai mulți și-au pierdut originea străină. Același lucru s-a întâmplat c-un număr de bulgari, ruși etc. pe cari raporturile de vecinătate i-au făcut să, se stabilească la noi în țară, unde s-au deznaționalizat încă mult mai repede decât grecii.

Aceasta este faptul pe care îl ia de bază „Timpul” în expunerea *teoriei sale*, fapt ce-l vedem, în alte împregiurări și

condițiuni, reproduș la toate popoarele.

În alte împrejurări și condițiuni, da; nu însă în ale noastre. Prin cucerire, nu prin furișare și subreptiune, nu prin slugărnici și lingușire [î] vedem la alte popoare.

Apoi, în enumerarea lui, „Românul” citează secolul al 17-lea și al 18-lea .

Dar celui al 19-lea ce-i lipsește ?

Dar revoluția lui Tudor de ce-o uită ?

Dar domnia lui Carol îngăduitorul, cea mai bogată în imigrațiune , sub care populația străină, care nu vorbește nici românește măcar, s-a urcat la un milion, de ce se uită ?

Pentru veacul al 17-lea și al 18-lea nu răspundem noi, căci Radu (Leon) Vodă descrie activitatea străinilor din acele timpuri în vorbe mai energice decât ale noastre:

Miluind Domnia Mea pe oamenii străini cu boierii și slujbe, *începură a face și a adăoga lucruri și obiceiuri rele în țara Domniei Mele, cari lucruri toată țara nu le-au putut obicinui , văzând că sunt de mare pagubă. Am căutat să se afle de unde cad acele nevoi pe țară și am adevărit de 'mpreună cu toată țara cum toate nevoile și sărăcia este de la greci străini, cari amestecă domniile și vând țara fără de milă și, dacă apucă la dregătorii, ei nu socotesc să umble după obiceiul țării, ci strică toate lucrurile cele bune și adaoga legi rele și asuprite vânzări și încă și alte slujbe le-au mărit și le-au ridicat foarte ca să-și îmbogățească casele lor, și încă multe alte obiceiuri rele au arătat, nesocotind oamenii din țară, străinând oamenii țării de către Domnia Mea cu pizme și năpăști și arătând mare vrășmășie către toți oamenii țării.*

Dar oare descrierea nu se potrivește din cuvânt în cuvânt pentru zilele noastre?

Făceau și adăogau obiceiuri rele ? Asta fac și azi.

De unde vin sărăcia și nevoile pe țaran astăzi ?

De la ei.

Cine amestecă domniile, răstoarnă și așază Domni ?

Cine l-au amenințat chiar pe regele actual cu asasinatul ?

Ei.

Cine vinde țara fără milă lui Stroussberg și tuturor străinilor ?

Ei.

Cine au mărit slujbele , și-au făcut lefuri de 30, 40 de mii de franci într-o țară săracă, ca să-și îmbogățească casele lor? Cine-și votează pensii reversibile ?

Ei.

Cine nesocotește pe oamenii vechi ai țării, punându-i pe o treaptă cu Carada ?

Tot ei.

Cine au înstrăinat oamenii țării de către Domnia Sa cu pizme și năpaști , ca darea în judecată ?

Ei.

Cine arată mare vrăjmășie către toți oamenii țării ?

Ei și iar ei.

Dar nu spune Alexandri despre

..... *hidoasa pocitură*

Ce-au semănat în țară invidie și ură ?

Ciudat lucru. Dar azi, de-ar trăi Radu Vodă, 60 de ani după nu 30 de ani înainte de fanarioți, el n-ar face alt portret guvernanților decât cel pe care l-a făcut în veacul al XVII-lea .

După mărturisirea „Românului” însuși vom recunoaște numaidecât de ce istoria noastră se 'ntunecă atât de rău în jumătatea a doua a veacului al XVII-lea , în cel trecut și-n cel actual.

Dar „Românul” ne spune că trei din patru părți ale întregului popor sunt roșie.

Deie-ni-se voie s-o contestăm în mod absolut aceasta.

Trei din patru părți ale locuitorilor țării, fără deosebire de proveniență, sunt țărani și aceștia nu sunt nici roșii, nici albi, nici pestriți . „Românul” o știe foarte bine, știe foarte bine că voturile acestor români adevărați sunt determinate, cu mici excepții, de guvern, oricare ar fi el, și că, în genere, țaranul n-a ajuns a citi nici scrierile d-lui C.A. Rosetti, nici ale noastre.

E vorba aci nu de poporul românesc în genere, ci de elementele determinante. E necontestat și necontestabil că între roși se află mult mai mulți străini decât în orice alt partid din țară, că partidul roșu este o Internațională pe acții

pentru exploatarea țării și a poporului nostru. Fanarioții, zburătăciți prin mișcarea de la 1821, s-au constituit într-o societate secretă mai întâi ca ramură a Internaționalei revoluționare europene, mai târziu și mai cu seamă sub Carol Îngăduitorul ca societate anonimă de exploatare a Țării Românești, deci înainte de toate a bugetului. Acesta e apoi izvorul milosteniilor și pensiilor reversibile împărțite la greci veniți chiar la 1830 ori 1840, destul să fi fost agenți electorali roșii. Lucrul a ajuns atât de departe încât , dacă un fanariot n-are post, i se

crează un post anume pentru el, ca să poată ciupi din buget. S-a creat în acești din urmă ani sute de funcții nouă, numai pentru a căpătuți în ele o sumedenie de nevolnici intelectuali și fizici .

Partidul roșu cu organizația lui stricată, cu ascultarea absolută ce dă unui fanariot bătrân , nu e un partid politic, ci o societate secretă, dușmană statului, analogă cu Maffia și Camorra , semănând mult cu ramificațiunile Alianței izraelite. Alianța izraelită luptă pretutindena pentru a ridica pe evrei, nimicind chiar pe conlocuitorii lor creștini; partidul roșu lucrează pentru a nimici orice e român, pentru a substitui pretutindena românului pe fanariot sau cel puțin oameni tot așa de corupți ca fanarioții, spre a dezmembra și a otrăvi poporul românesc.

De aceea nu sunt a se confunda oamenii cari votează pentru roșii pentru interese, posturi sau lefuri, cu adevăratul partid roșu care consistă din 100 — 200 de fanarioți constituiți în societatea secretă al cărei șef este d. C.A. Rosetti. Dacă 'i vom număra pe acei ce formează partidul roșu adevărat, determinant , cum e reprezentat în Camere, în jurnalistică, în oficiile publice, vom găsi puțini, foarte puțini români între ei, și încă și aceștia din numărul amăgiților . Nu ni se citeze Goleștii, cari erau dintre cei pururea amăgiți, sau un Brătianu, ca uscătură din codrul verde.

Pentru a reveni de unde am plecat, zicem: Nu oprim pe nimenea nici de a fi, nici de a se simți român. Ceea ce contestăm însă e posibilitatea multor din aceștia de a deveni români deocamdată. Aceasta e opera secolelor. Până ce însă vor fi cum sunt : până ce vor avea instincte de pungășie și de cocoterie nu merită a determina viața publică a unui popor istoric. Să se moralizeze mai întâi , să 'nvețe carte, să 'nvețe a iubi adevărul pentru el însuși și munca pentru ea însăși, să devie sinceri, onești cum e neamul românesc, să piarză tertipurile , viclenia și istericalele fanariote. și atunci vor putea fi români adevărați. Pân-atunci ne e scârbă de ei, ne e rușine c-au uzurpat numele etnic al rasei noastre, a unei rase oneste și iubitoare de adevăr care-a putut fi amăgită un moment de asemenea panglicari, căci și omul cel mai cuminte poate fi amăgit o dată. Dar domnia noilor fanarioți cată să se mântuie dacă acest popor ține la onoarea lui, la demnitatea lui, la numele lui și în fine la existența lui fizică, otrăvită de rachiul jidovesc, la existența lui intelectuală și morală, otrăvită de stârpiturile demagogiei fanariote.

Dar „Românul” întrebă cum am putut avea îndrăzneală de a nega originea și ideile românești a roșiilor.

Vezi d-ta. Ba trebuia să ne luăm căciula și să cerem iertare d-lor C.A. Rosetti, Pherekydis, Giani, Carada că sunt cațaoni . Dacă există vro vină aci, e a lor, nu a noastră fără îndoială.

Dar, la dreptul vorbind, sunt acești oameni măcar împământeniți ?

Iată o cestiune serioasă.

Sunt în țară români ardeleni cari au servit statului cîte 30 — 40 de ani, sunt sași așezați din timpii Basarabilor cu anume privilegii, sunt familii evreiești, puține în adevăr, dar vechi, cel puțin de după Petre cel Șchiop, apoi maghiari, germani, mai știm noi ce. Ei bine, la toți aceștia, pentru ca să exercite drepturi politice, se cer încă formalități de împământenire .

Întrebat-au oare cineva dacă d. Fleva, Caligaris , Giani, Carada, Cariagdi, Pherekydis, Culoglu etc. sunt împământeniți în regulă? Ne rămășim că cei mai mulți dintre ei sunt neîmpământeniți , au fost până ieri supuși turcești și grecești, azi supuși nimăru. Chiar d. Rosetti declară în scrisoarea către izraeliții din Capitală că luase pasport turcesc, se 'nțelege că în calitate de supus turcesc. Se știe că turcii dădeau bucurosi asemenea paspoarte pentru că ele însemnau o contestare a suveranității României. Astfel d. C.A. Rosetti, pentr-un interes momentan, nu pregetă a opta pentru cetățenia turcescă, lovind în față suveranitatea pretinsei sale patrii.

Iată în adevăr unde am ajuns. De la români ardeleni ori macedoneni cerem împământenire . De la Flevas, Giani, Carada n-o cere nimenea.

[17 — 18 august 1881]

[„PESTHER LLOYD» POLEMIZEAZĂ..."]

„Pesther Lloyd” polemizează cu „Neue freie Presse” asupra unui articol în care această din urmă foaie luase

apărarea României în contra articolelor ungurești. Foaia din Pesta scrie următoarele:

E una din cele mai nobile trăsături din viața și activitatea „Nouăi prese libere” că se interesează cu stăruință și plăcere de cei slabi și nevărnici , până când mai e ceva de ruinat în ei, începând cu Turcia și cu Midhat Pașa, până la Ristici, proclamat Bismarck al Serbiei, până la cel mai tânăr dintre regate. Da, România e azi aceea pe care ziarul o acopere cu corpul lui pentru a o apăra de furia persecutorie a maghiarilor, cărora le mai declară în trecut, însă c-o manieră cu totul suverană, că politica esteroară a monarhiei nu poate ajunge să atârne de predilecțiile și marotele ungurești! Predilecții și marote ungurești ? Ni se pare că „Noua presă liberă” n-ar avea de zis nimic dacă politica internă a Austriei ar putea atârna în acest moment de aceste predilecțiuni și marole , ca-n timpul articolelor fundamentale; dar politica esteroară, adică relațiile monarhiei cu România, aceste trebuie să rămâie păstrate pasiunii private a „Nouăi prese libere” și maghiarii n-au să se mestece în ele. Dar să fim drepți. E foarte omenește, mai mult, e foarte creștinește ca o gazetă austriacă să pună prisosul ei de putere la dispoziția regelui Carol, atât de strâmtorat de monarhie și de Ungaria îndeosebi. Cugete numai cineva cât de rău i-am tratat pe români și cât de mărinoși și plini de abnegațiune au fost ei față cu noi.

Cu mult înainte de-a fi vorba de emanciparea României, Austro-Ungaria, și anume sub conducerea unui bărbat de stat maghiar, a recunoscut dreptul Principatului de-a încheia tratate, l-a dezlipit astfel de suveranitatea Porții și l-au așezat pe bazele dreptului public al independenței. În Congresul de la Berlin, Austro-Ungaria a fost aceea care-a apărat interesele României în contra aliatului ei de la Grivița . În cestiunea evreilor și a Arabilor - tabiei diplomația austro-ungară a fost aceea care-a intrat în foc pentru România. Avansarea principelui Carol la rangul de rege s-au favorizat cu viociune în Viena, și diplomația austro-ungară a fost aceea care-a netezit cutele nouăi mantii regale, pentru ca Carol I să se prezinte cu ea ca o figură atât de impozantă înaintea Europei. Acesta a fost fără îndoială un tratament foarte desprețuitor și cu toate astea cât de amabilă a fost România ! In Bulgaria și în Macedonia a intrigat și a strigat în gura mare că Austria îmblă cu planuri ambițioase prin regiunile acele. În cestiunea Dunării a făcut un zgomot nemaipomenit, ale cărui efecte n-au conținut nici azi.

Supușii austro - ungari sunt espuși la orice ocazie vexațiunilor celor mai rele ale autorităților românești, iar în cestiunea dărilor comunale, România au înfrânt pur și simplu drepturile stipulate prin tractatul de comerț. În școli s-au introdus carte cari semnaleză pretențiile României asupra unor întinderi mari din teritoriul unguresc. Sub ochii guvernului român se întrețin legături trădătoare cu valahii din Transilvania, iar urmările acestor agitațiuni sunt întrecute numai prin nerușinarea cu care se tăgăduiesc. Pentru a încorona toate acestea se întreprinde o primblare militară peste graniță, desigur numai cu intenția de-a demonstra pipăit conașionalilor valahi din Transilvania cât de nelimitată e puterea regelui Carol.

Se poate deci ca o gazetă austriacă să nu se 'nfunde în declamații în contra impietărilor ... maghiarilor? Dar să lăsăm astea. Marotele și predilecțiunile „Nouăi prese libere” nu ne preocupă în fond decât foarte puțin și lucrul e prea serios pentru a fi tratat din punctul de vedere al unei polemice de ziar. Cine înțelege și simte demnitatea și interesele monarhiei știe că aci e vorba de unul din punctele cele mai dureroase ale politicei noastre orientale, care trebuie vindecat în orice caz, căci altmintrelea ar deveni o boală organică, care va roade întreaga noastră poziție din Peninsula Balcanică. Nu atitudinea României în cutare ori cutare cestiune e importantă și, dacă în o cestiune ori alta se arată antagonism între noi și regatul vecin, nu trebuie se 'nțelege să ne pierdem sărita , căci abia există vro relație cât de amicală, care să fie în acord în toate cele. Dar ca toată, atitudinea politicei române să stea zborșită în contra noastră; ca acțiunile României să constituie o sumă de ostilități și rea voință contra Austro-Ungariei și numai contra Austro-Ungariei; ca să n-avem de înregistrat nici un act care să ne dea dovadă de dispozițiile amicale ale guvernului român; aceasta e un fapt de care ne 'mpiedicăm căci — abstracție făcând de relațiunile speciale cu România — el descopere o eroare cardinală a întregii noastre politici orientale, eroarea de-a ne fi înduplecat a crede că independența statelor balcanice coprinde cea mai bună garanție pentru conservarea intereselor noastre în contra poftelor de putere ale Rusiei.

O putem spune astăzi franc și pe față: nu gingășia exagerată pentru România a inspirat diplomația noastră când s-a interesat cu atâta căldură de interesele statului vecin și desigur nu trădăm UN secret constatând ideea hotărâtoare care-a fost că statul neslav care formează o insulă în valurile naționalităților slave trebuie întărit, trebuie a i se da capacitate de rezistență, pentru ca în alipire , în alipire morală de Austro-Ungaria să serve scopurile unei politici conservatoare. Pentru nici unul din statele, nici una din naționalitățile din Balcani nu erau date supozițiunile naturale ale unui asemenea calcul ca-n privirea României și națiunii române. Ceea ce România poate aștepta de la Rusia a aflat-o ; și a aflat-o de facto în timpul războiului și după război, în Congresul de la Berlin și după el, în toate fazele complicațiilor și soluțiunilor dramaticului proces. Dar e și în natura lucrului ca Rusia să nu se silească de-a sprijini aspirațiile României în socoteala consângenilor și a aliaților ei slavi. Dacă, cu

toate acestea, noul regat stă străin, ba chiar ostil în fața-ne, ca oricare altă satrapie rusească din Balcani, nu este asta sentința cea mai reprobatorie în contra esenței politice de emancipare? Să nu ni se zică însă că o Românie care-și păstrează pizmătareț independența ei față cu noi, ba o manifestă cu asupra de măsură, se va purta tot astfel față cu orice altă putere.

Eroare deplină.

Căci aci e adevărată zicerea: Cine nu e cu noi e contra noastră. E o nenorocire poate, dar n-o putem schimba: problema orientală se subție în cestiune de antagonism între Austro-Ungaria și Rusia.

O conciliare a acestui antagonism e neimaginabilă și Rusia face tot ce-i stă prin putință pentru a înăspri conflictul, pentru a grăbi poate evoluțiunile finale ale procesului. În acest antagonism nu există, pentru statele

mici poziție neutrală sau independentă; trebuie să se hotărăscă: ori cu noi, ori cu Rusia. Ba, chiar abstracție făcând de cestiunea de putere dintre Austro-Ungaria și Imperiul rusec, chiar între împrejurări pacifice, nu poate fi vorba de-o independență absolută a statelor singulare din Peninsula Balcanică, de un drept absolut al lor de a-și determina voința. Pe cât de puțin putea Wurtembergul bunăoară să urmeze o politică independentă, pe cât timp nu se limpezește cearta între Austria și Prusia pentru predominanța în Germania, tot atât de puțin poate România să facă o politică independentă până când nu se, va fi decis cearta între monarhia noastră și Rusia pentru preponderanța în Orient. De aci rezultă necesitatea pentru orice stat singular din Balcani și mai cu seamă pentru România, o necesitate nu viitoare ci actuală, nu numai mediată ci cu totul directă, de-a alege între, noi și Rusia. Dacă vom găsi că politica română se manifestă în toate cele în mod ostil pentru Austro-Ungaria e dovedit clar că ea a căzut în partea Rusiei și... avem a ne purta în consecință.

Nu e 'n puterea noastră de-a da impuls unei, formațiuni retroactive în relațiile create din nou în Balcani. Fie creațiunile acestea pătrunse de spirit rațional, fie produsele unei întâmplări lipsite de înțeles, ele există și nu pot fi șterse de pe fața pământului. Dar azi e încă în puterea noastră de-a pune în acord creațiunile nouă cu necesitățile noastre. Fiindcă independența absolută a micilor state e în practică cu neputință și fiindcă fiecare din ele care nu caută a se alipi de monarhia noastră devine necesarmente un instrument al politicei rusești, avem datoria de-a câștiga garanții pipăite pentru ca statele din vecinătatea noastră imediată să aparție sferei de putere a Austro-Ungariei, fără prejudiciu pentru autonomia lor. Și mai cu seamă România. Peșirile noastre s-au dovedit nefolositoare până acum și toate serviciile amicale au rămas fără succes. Ei bine, s-aruncăm odată toată greutatea morală, a monarhiei noastre, până ce oamenii de stat ai României vor fi pătrunși de convingerea că nu le e permis de-a se dezlipi de solidaritatea naturală a intereselor lor cu Austro-Ungaria și că această comunitate cată să se manifeste prin fapte.

Pân-aci cităm pe „Pesther Lloyd”.

N-avem nevoie a spune că în relațiile României cu Imperiul austriac, cu monarhia habsburgică, formațiunea unui regat ungueresc aparte, îmbibat de toată deșertăciunea și lipsa de omenie a unei rase inculte și suficiente, nu are nici o influență și nu joacă nici un rol. Ele pot fi bune ori rele, abstracție făcând de Ungaria și mai cu seamă de maghiari.

Din contra, dacă există în adevăr un fapt dincolo de graniță care să lipsească relațiile amicale ale statului nostru cu monarhia austriacă de cordialitatea naturală, acesta e exclusiv numai poziția privilegiată a maghiarilor în monarhie, suficiența și imperturbabilitatea cu care această mână de oameni neliniștiți și ignoranți caută a-și da aere de putere mare înlăuntrul unității monarhiei. Dacă există vro piedecă care să 'ntunece conștiința solidarității de interese, aceasta e procederea maghiarilor față cu popoarele cari prin pactul dualist de la 1866 au avut nefericirea de-a schimba un guvern onest și părintesc pe unul malonest și vexatoriu.

Dar ideea noastră nici nu este că avem a alege între sfera austriacă și cea rusească. Din contra, prin o accentuare din ce în ce mai hotărâtă a independenței României, prin înlăturarea absolută a oricărei preponderanțe fie apusene, fie răsăritene, conflictul se evită sau cel puțin se amână, și nici grăbirea evoluțiunilor lui, nici favorizarea nu e în interesul țării noastre. De aceea credem că e de datoria noastră de a evita oricare fapt ce-ar face pe Rusia să bănuiască că înclinăm pentru preponderanța austriacă, oricare [fapt] ce-ar îndreptăți pe Austria de-a crede în preponderanța Rusiei.

Dacă maghiarii n-ar fi la mijloc, dacă românii din Ungaria ar avea drepturi politice analoage cel puțin cu al[e] croaților, cehilor, polonilor, n-am avea cuvânt a vedea în Austria o putere străină, și atunci s-ar putea vorbi de relații anologe cu acele ale Wurtembergului. A alege între un stat în care românii se bucură de deplină libertate de dezvoltare și-ntr-altul, unde condițiile de existență ale rasei române sunt mult mai rele, n-ar fi greu. Maghiarii însă, și numai ei, sunt de vină că monarhia vecină face la noi efectul unei puteri tot atât de străine ca și Rusia. De-aceea am spus-o de mult că cestiunea preponderanței Austriei în Orient se rezolvă de facto nu în București, nici în Belgrad, ci în Ardeal.

A presupune că în România ar fi existând ideea unei cuceriri a Ardealului e absurd. Roșii, cari exploatează totul în folosul instinctelor bugetofage , se serviseră în adevăr pe la 1866 de această gogoriță, pentru a-și da un înțeles politic care le lipsește — și roșii sunt tot atât de străini de România ca redactorii lui „Pesther Lloyd” de Ungaria; sunt aceeași breaslă de exploatare ai intereselor publice. Precum evreii și foile lor din Pesta n-au altă treabă decât de-a băga vrajă între naționalități și a le întărâta una asupra celeilalte, tot astfel fanarioții noștri aflaseră de cuviință a porni un vânt de cucerire în care românul, om cu minte și așezat de felul lui, n-a crezut niciodată, având conștiință clară, că un asemenea lucru e cu neputință. Dar dacă pe de o parte recunoaștem neputința noastră ca stat de a veni vreodată în ajutorul consângenilor de peste Carpați, dacă evităm chiar de-a înrăutăți relațiile lor, deja destul de rele, cu ungurii prin agitații pe care

le inventează „Pester Lloyd” și foile ungurești, sugându-le din pana cu care scriu, pe de altă nu e de tăgăduit că simpatii prea manifeste pentru împărăția austriacă ar fi — din cauza ungarilor — cel puțin tot atât de impopulare la noi ca și simpatiile pentru Rusia, pe cât timp ele nu vor fi justificate în ochii opiniei noastre publice prin egalitatea naționalității române cu celelalte naționalități ale monarhiei învecinate.

[19 august 1881]

[„MAI ZILELE TRECUTE ...”]

Mai zilele trecute „Monitorul” a publicat un regulament pentru înființarea de ... spitale în sate.

Spitale în sate !

Iată în adevăr signatura guvernului și partidului roșu. Poporul acesta e atât de exploatat, tratat cu atâta neomenie, otrăvit zilnic de frații d-lui Rosetti, cu care a împărțit „mielul paștelor”, încât are nevoie de sticle de medicament .

Curioasa necesitate de a înființa spitale în sate — ceea ce nu mai e nicăieri în lume — dovedește cum în mod artificial s-au dezvoltat o morbiditate în satele noastre care nu s-a mai pomenit nicicând , nici în timp de epidemii.

Iată în adevăr unde am ajuns. Până și sănătatea fizică a poporului nostru, rob de uzură , stors de corupția administrativă, otrăvit de jidani, e compromisă atât de adânc încât trebuie să se înființeze spitale în sate.

Noi, bunăoară, am crede că o pușcărie în care să încapă xenocrația de toate categoriile ar fi cu mult mai practică; căci ceea ce trebuie schimbat e regimul de trai al țaranului, care nu se poate îmbunătăți decât cu starea lui materială, care îmbunătățire iar nu poate avea loc decât înlăturându-se pătura de pungăși și de cocote care îl guvernează. Dacă Mihăleștii și Chirișopolii și-ar găsi locurile cuvenite în „spitalul iubirii de oameni” de la Văcărești, atunci spitalele pentru boale fizice în sate n-ar fi necesare. Dacă bugetul statului n-ar fi el însuși un imens spital pentru nevolnicii intelectuali cu patru clase primare, pentru aristocrația covrigului și simigului , n-ar fi <de> nevoie de sticle de medicament pentru săteni.

Un medic cu minte care nu seamănă cu doftorii lui Moliere, un medic modern știe că neputincioase sunt leacurile când regimul alimentar e rău; că nu există buruieni contra sărăciei, contra lipsei de alimente suficiente, precum nu există buruieni în contra uzurei, în contra semidoctilor, în contra postulanților, în contra Caradalelor, în contra cumulului. Sau, dacă există în adevăr ramura de alun ori lujerul cânepei , ele sunt pentru uzul extern , nu pentru cel intern și curătesc boale patriotice și reversibile, nu fizice.

Deci, precum am zis, boalele fizice bântuie populațiile noastre din cauza regimului rău alimentar. Acest regim nu se poate schimba decât prin îmbunătățirea sorții materiale a țaranului și această îmbunătățire nu-i cu puțință decât prin o reorganizare socială care să-l asigure în contra exploatareii sub orice formă ar veni, fie sub forma datoriilor contractate pentru a plăti birul, fie sub aceea a prestațiilor exagerate, fie în fine sub aceea a datoriilor pentru băuturi. A veni cu sticla de medicament acolo unde mizeria s-a produs în mod artificial prin biruri, uzură , rău nutriment , muncă executată *manu militari*, a crede că cu buruieni se înlăturează o stare de lucruri ale cărei cauze sunt sociale și politice este o șarlatanerie demnă de un fanariot bătrân , dar nedemnă de o, nație care-și are mințile la un loc.

Ce s-ajute terapia , arta de a vindeca, care, din anticitate și până azi, mai n-a făcut progrese, contra rezultatelor administrației Chirișopolilor, Mihăleștilor, Simuleștilor ?

Cu clistirul se reduc dările, se fac oamenii stăpâni pe echivalentul muncii lor, se face pășunea mai ieftină ?

Bleaurul va desființa ierbăritul pe găște și găini, decocturile vor face din Zevzeydis român și din Pehlivanoglu patriot, hidratele , acidurile și

oxidele vor reda poporului românesc buna lui stare materială, trezvia morală, priceperea și vioiciunea , bucuria de viață și de muncă pe care o avea acum douăzeci treizeci de ani sub regimul defăimaților boieri ?

Ca mai ba!

Da! Buruienile lui Vlad Vodă Țepeș și decocturile lui Lăpușneanu ar avea poate efect, dar aplicate nu țărănilor, ci cumularzilor grecotei din sferile dominante.

Venim la principiul pe care l-am stabilit demult în coloanele acestei foi. Regimul vechi, oricâte defecte ar fi avut, capabile însă de îmbunătățire, era ieftin. Pentru a susține un regim pe care, surzând , d. C.A. Rosetti [î] numea „la Circ ”, compus din zece boieri mari și treizeci de boierănași mici, țăranul plătea acel tradițional galben pe an din prisosul lui. În fine trebuințele acelor patruzeci de oameni erau mici și lesne de satisfăcut : astăzi o Carada cheltuiește mai mult decât Iordache Filipescu , care era putred de bogat, cum se zice. Sarcina socială era ușoară, era în raport cu puterile de producție ale poporului! Dacă țăranul trăia rău ori bine, în belșug sau în sărăcie, forța musculară pe care avea a o pune la dispoziția societății, a țării, era minimă; echilibrul între puterea musculară cheltuită și între restituția acestei puteri prin alimente era deplin. Acest echilibru e acum stricat. Sute de mii de greco - bulgari și de jidani trăiesc azi de pe spatule aceluiași număr de muncitori ; aceștia caută să-și înzecească munca pentru ca să susțină noua sarcină socială și cu toate astea regimul alimentar, departe de a deveni mai bun, e mult mai rău decât înainte. Există sate mari în cari nu găsești o oca de lapte, o găină, un ou. Cultura vitelor, așadar și alimentele de proveniență animalică , au scăzut în mod înspăimântător ; țăranul nostru e silit de organizația socială, de greutatea ce i le impun exploatarea străini, să devie vegetarian .

Și cu toate aceste cheltuieli de putere musculară ce i se cere, *manu militari* chiar, este nemăsurat de mare pe lângă cea din vremea în care el păștea oile pe moșiile boierilor și ara mai numai pentru trebuințele lui.

Vechiului proprietar istoric, care avea o sinceră iubire pentru oamenii lui, cu cari trăise din neam în neam împreună, i s-a substituit noul proprietar parvenit sau arendașul grec ori ovrei, care nu vede în țăran nici pe compatriotul lui, nici pe creștin, nici pe om, ci o simplă unealtă de muncă, o vită de jug, un paria .

De aceea se vor vedea pe moșiile a d-alde Zevzecopol și Pehlivanidis oamenii duși în lanțuri și nemâncați ca să lucreze pentru datorii adesea false, fictive, bazate pe contracte false, legalizate de primari venali, executate de subprefecți mituiți . Dacă ne întrebăm cum un Simulescu a plătit datorii de sute de mii de franci, fiind prefect câțiva ani, cum subprefecții umblă în cupele cu patru cai din leafa de 200 de franci pe lună, cum fiecare din acești oameni iese bogat din slujba în care intrase gol ca degetul, ne vom convinge numaidacât că din specula de carne omenească, de viață omenească, de sudoare omenească au trebuit să se îmbogățească.

Înainte statul avea măsuri extraordinare contra canalizei extraordinare, contra bestialității extraordinare. Un vestit tâlhar și jupuitor de țărani, supus austriecesc, a fost oprit de Divanul lui Grigorie Vodă Ghica pe „vecii vecilor” de-a ținea moșie în arendă de-a cumpăra un petec de pământ , de a fi îngrijitor de moșie chiar. Ei bine, sub regimul constituțional, cu drepturile imprescriptibile ale cetățeanului, același om a devenit proprietar mare și ducea țărani la muncă în cuști de câni ca ale hengerilor , iar noaptea, ca să nu fugă îi înconjură cu cercuri de fier cu țepi . Dosarele tribunalului sunt față. Azi arendașii jidani [î]i biciuiesc pe țărani, înjugă fetele la plug, deschid gura moșnegilor și le scuipă în gură, [î]i țin cu fața deasupra focului. Toate astea sub Constituție, sub regimul greco - bulgarilor , unit cu al jidanilor.

De batjocura urdilor și spurcăciunilor universului a ajuns poporul românesc. Și aceste rele strigătoare la cer d. C.A. Rosetti le lecuiește cu decoct de mușătel ?

Ridicol !

[20 august 1881]

[„«ROMÂNUL» ESTE DE-O UȘURINȚĂ ...”]

„Românul” este de-o ușurință de inimă nemaipomenită. Ce este obiceiul rău! Deprins a lua toate peste picior, organul oficial al roșilor merge până acolo cu nerușinarea încât , chiar pentru întâmplările care sunt generalmente cunoscute și afirmate de toți acei cari au luat parte la ele, găsește încă mijloc, iarăși pentru trebuințe de partid, de-a vorbi de ele cu o nepăsare revoltătoare și ca de niște lucruri foarte naturale.

Dovadă despre aceasta este modul în care vorbește în n-rul său de alaltăieri despre accidentul de la Comarnic , care, grație numai unei minuni cerești, n-a devenit o adevărată catastrofă.

Ar fi într-adevăr de dorit a se pune odată capăt acestor neexplicabile neglijențe din partea personalului căilor noastre ferate. Nu este țară în lume unde accidentele de drum de fier să fie mai frecvente decât la noi și unde impiegații superiori mai cu seamă, afară bineînțeles de vro câteva excepțiuni , să fie mai neglijenți și mai netrebnici. Și aceasta pentru că vremea care - ar trebui să o consacre serviciului lor o întrebuițează politizând prin cafenele sau în excursiuni și prin pretinse misiuni peste graniță.

Trebuie, încă o dată, să aibă cineva doza de cinism a celor de la „Românul” pentru ca nici un accident ca acel de la Comarnic , în care sute de oameni ar fi putut să-și piarză viața, să nu producă asupra lor mai mult efect.

[20 august 1881]

[„ÎN «PESTHER LLOYD» GĂSIM...”]

În „Pesther Lloyd” găsim următorul entrefilet :

În privința cestiuinii dunărene Franța a făcut propuneri noi și se zice că Anglia ar fi aderat la ele. După aceste propuneri, Comisiunea Mixtă va avea să decidă în toate cazurile ce nu sunt de principiu. Un membru al Comisiunii Europene, care va asista la toate dezbaterile Comisiunii Mixte și va fi delegat pe rând de către diferitele state, va avea să decidă dacă cazul dat e de principiu sau nu. În înțelegerile eventuale din sânul Comisiunii Mixte acest membru va mai căuta a face să iasă numărul necesar de voturi.

[21 august 1881]

[„ZIARUL «UNGARISCHE POST» ADUCE AMĂNUNTE ...”]

Ziarul „Ungarische Post” aduce amănunte interesante în privința afacerii cu violarea graniței din Haromszek .

Comisiunea mixtă ar fi constatată mai întâi că s-a tăiat multe pogoane de pădure. Românii susțin că acea pădure este proprietatea lor. Comisarilor unguri zic că aparțin unei comune ungare. Românii au produs un document de caracter privat din anul 1792, în limba română; ungurii se bazează pe un alt document original în limba turcă, tot din acel an, ce conține o înțelegere a guvernului austriac de atunci cu cel otoman în privința fixării graniței. Ambele documente se contrazic și prin urmare comisiunea s-a decis a lua unul din ele drept bază a dezbaterilor

sale. S-a primit documentul ungar , Dar reprezentanții români neavând decât împuterniciri limitate nu s-a putut ajunge la un rezultat definitiv. Deocamdată soldații români s-au retras din pichetul construit pe teritoriul în litigiu; pichetul însă va sta acolo până ce ambele guverne nu se vor fi înțelese la un fel.

[21 august 1881]

[„O TELEGRAMĂ DIN STAMBUL...”]

O telegramă din Stambul aduce știrea că Poarta ar fi rugat puterile semnătoare Tratatului din Berlin să primească rolul de arbitru în cauza diferendului pendinte între Poartă și România relativ la monăstirile din muntele

Atos . Puterile vor decide după ce mai întâi România își va fi precizat atitudinea în această afacere.

[21 august 1881]

[„ASUPRA CONFLICTULUI DE GRANIȚĂ ...”]

Asupra conflictului de graniță „Nemere”, foaie ce apare în Sepsi Szent Gyorgy scrie cu data de 28 c. următoarele:

Comisia mixtă trimisă în comitatul Trei Scaune în afacerea împresurării de graniță a ajuns la capătul lucrării ei. Din partea Ungariei au luat parte în comisie prefectii Grigorie Beldi și Iosif Pocia , precum și proprietarul din comitatul Trei scaune baronul Gavril Apor . Comisia a constatat o împresurare de graniță, de vreme ce românii au ridicat pichetul dincoace de linia stabilită la 1792 între turci și austriaci. Delegații români aduseseră cu ei un document de graniță confecționat în Iași la anul 1792, și care-a fost comunicat tuturor subprefecților; dar acest document nu e 'n acord cu cel adus din partea ungară , conceput turcește și nemțește și datat din același an, scris de către membrii unei comisiuni de hotărnicie de atunci. Soldații români n-au împresurat așadar granița cu intenție, ci au ridicat pichetul lor pe baza unui document vechi de graniță.

Tot în privirea aceasta „Pesther-Lloyd” constată că comunicatele oficiale ale guvernului nostru trec cu deplină tăcere peste faptul că ridicarea unei stațiuni de graniță, și anume lucrarea uvrajelor de pământ a soldaților de geniu români, a fost întreruptă cu arma de către trupele austro-ungare.

Iată ceea ce se tăgăduiește de către oficioșii noștri, ceea ce-a tăgăduit un articol foarte nespălat al „Observatorului ”, pe cuvântul că onoarea armatei române n-ar fi tolerat un asemenea atac fără răspuns. Despre armată nu e vorba: ea se 'nțelege că răspunde. Însă ea nu poate face decât ce i se comandază și i se comandază de către guvern. A crede însă că guvernul din București, compus din străini fără de patrie, e capabil de-o scânteie de sentiment de onoare și că s-ar ridica la înălțimea demnității ce i-o impune poziția ce-au uzurpat-o ar fi egal cu a crede că orbii pot fi pictori.

Pretinsele agitații ale unei „Români irredente ” dau lui „Le Nord” ocazia de-a observa următoarele:

Ziarele austro-ungare n-au pierdut obiceiul de-a exagera cele mai mici incidente pentru a face din ele pretextul speculațiilor cu pierdere de vedere pe terenul politicei internaționale. Astfel mai multe organe maghiare au întreprins o campanie în contra României apropos de propaganda care s-ar fi făcând în Transilvania de pretinși irredentiști români, pentru a isca o mișcare în favoarea anexiunii acestei provincii la noul regat de pe Dunărea de Jos. Jurnalele în cestiune ar fi foarte încurcate, fără îndoială, dacă li s-ar cere să sprijine cu probe acuzațiunile ce le ridică în contra României. Dar de asta nici grijă n-au. În lipsă de argumente plauzibile, ele invocă un fapt de puțină importanță care s-a produs de curând la granița dintre cele două țări.

Nu e ridicol — urmează foaia — de-a considera asemenea fapte minime ca un indiciu de amenințări anexioniste române în Transilvania ? Unele foi austro-ungare citează, spre a sprijini acuzațiile lor, limbajul ostil monarhiei Habsburgilor a o seamă de organe ale presei române.

Dar acestea n-ar putea răspunde reamintind amenințările de cari gemeau foile austriace și ungurești cu ocazia cestiunii Dunării ? Dacă presa română respinge cu viociune pretențiile ce le crede de natură a compromite interesele legitime ale țării în această cestiune, e un cuvânt de-a acuza România că voiește să-și anexeze Transilvania ?

O acuzație și mai fantastică încă a fost închipuită de unele gazete din Pesta, cari au pretins că generalul Ignatief ar cheltui sume considerabile pentru a întreține agitație între populațiunile nemaghiare din Ungaria și că guvernul unguresc au adresat prefectilor o circulară chemând atenția lor asupra acestui fapt și obligându-i de-a încunoștiința administrația superioară îndată ce vor descoperi urmele unei asemenea agitații.

„Daily Telegraph ” în fine consacră asemenea câteva observațiuni activității unei pretinse „Români irredente”. Foaia engleză zice că agitația „Irredentei” e în adevăr de natură a produce neliniște și a cauza supărări autorităților imperiale și regale, dar că ea nu află simpatie deosebită nici între românii de dincoace nici între cei de

dincolo de Carpați și că nici au fost învrednicită de aprobare sau sprijin din partea regelui Carol sau a consilierilor pe care-i onorează cu încrederea sa. Frica cronică și fantastică de țărani români că într-o zi s-ar ridica și s-ar răzbuna sângeros de toate suferințele și de apăsarea ce-a avut a o suporta sub domnia maghiară, o frică care, de la memorabilul an 1848, împlinse mica minoritate de maghiari în Transilvania cu spaimă și îngijire și a introdus o dușmănie și oțărâre nenaturală între cele două rase, ar fi încetat demult dacă în Pesta nu s-ar da ascultare știrilor neroade iscate din când în când despre introducerea pe ascuns de arme din Țara Românească în Transilvania și despre pretinse încercări a unor agenți români de-a isca o insurecțiune pentru scuturarea jugului maghiar. Guvernul maghiar însă dă o serioasă atenție zgomotului van al unor intriganți obscuri, cari în țara lor proprie nu au nici o însemnătate, precum și intrigilor unei partide din România compuse din patrioți sanguinici și din democrați vicleni în serviciul Rusiei, al cărora scop constant e de-a împiedica o apropiere francă și sinceră între cel mai tânăr dintre regatele europene și puternicul său vecin austro-ungar. Guvernul din Pesta manifestă în privirea aceasta o nervozitate care, în împrejurările de azi, nu e la locul ei.

Ungaria s-ar fi pus pe un punct de vedere mult mai demn dacă ar fi primit sincer și fără preocupare amenda onorabilă oferită de România pentru o neînsemnată împresurare de graniță de care s-a făcut atâta zgomot în Pesta decât de-a insista ca această afacere meschină să fie dată în seama unei comisii formale româno - ungare .

În unul din articolele sale polemice „Pesther-Lloyd” întreba ce-ar zice Anglia în cazul unei împresurări de graniță ?

Iată ce zice Anglia: Că ungerii și presa neroadă redijată de jidani fac zgomot pentru niște gogorițe inventate de ei înșii.

[21 august 1881]

[„RĂUL DE CĂPETENIE ...”]

Răul de căpetenie al organizării noastre sociale este posibilitatea ce se dă străinilor și păturei de feneanți, grecotei, franțuși, bonjuriști, demagogi de-a exploata poporul sub o formă ori sub alta.

Asta e cheia tuturor relelor și tuturor suferințelor, acesta cuvântul cu care se dezleagă cimilitura putrejunii sociale și politice din România.

Posibilitatea dată unor nulițăți și unor parveniți de-a trăi din buget, din întreprinderi, din arenzi, din păsueli; posibilitatea constituțională dată unor oameni de proveniență incertă de-a exploata munca poporului fără nici o compensație, iată răul, incurabil poate, al organizației noastre.

E evident că averea nu se poate câștiga decât sau prin muncă directă, deci prin întrebuințare de forță musculară sau nervoasă, sau prin fructificarea muncii capitalizate, prin capital. Când vedem milionari roșii, Stolojan, Carada etc., făcând avere fără muncă și fără capital nu mai e îndoială că ceea ce ei au pierdut cineva și au pierdut-o fără compensație. Tertium *non datur*. Nu există alt izvor de avuție decât sau munca, fie actuală, fie capitalizată, sau sustragerea, furtul, fie legal, fie ilegal.

Rolul muncii intelectuale e foarte mare în ordinea economică.

În adevăr un drum făcut de inginer a înlăturat sute de piedici din calea carului cu grâu, i-au ieftenit transportul, l-au făcut mai capabil de concurență, i-au dat o mai mare siguranță că munca cuprinsă în el va fi răsplătită.

Un agronom care ar deprinde pe un țăran cum, cu aceeași cheltuială de forță musculară, să producă de două, de trei, de zece ori mai mult, cum cu aceeași cheltuială de forță musculară să-și satisfacă de zece ori pe atâtea trebuințe i-a făcut țăranului un serviciu care trebuie răsplătit. Un om de stat care cheltuiește o sumă bugetară în mod productiv, încât suta cheltuită corespunde într-un loc oarecare cu o mie în producțiunea publică, a făcut un serviciu care trebuie plătit. Clasele dominante cată deci să *compenseze* prin muncă intelectuală onestă și intensivă cheltuiala de muncă musculară ce le susține.

Cu totul altfel sunt raporturile la noi.

Trecerea din clasele de jos în cele de sus nu e reglementată prin nici un fel de organizație. Chirișopol din slugă

se face prefect; oameni incultți , incapabili de-a munci, incapabili de-a pricepe un adevăr, fac demagogie, fură prin subreptiune și amăgire voturile alegătorilor, devin oameni politici și dau iama bugetului. Fără știință, fără merit, fără muncă, mii și iarăși mii de indivizi de proveniență străină se superpun poporului românesc, toți având dreptul constituțional de a trăi din buget, toți având numai exercițiul acestui drept. Un singur ziar ne-a înțeles unde batem, ziar redijată de tineri izraeliți. „Cestiunea e socială” a zis acea foaie, și-n adevăr așa este.

Oare acest popor românesc n-are altă misiune pe pământ , altă rațiune de-a fi, alt înțeles decât de-a vota pensii reversibile, de-a plăti din sudoarea sa milioanele câștigate prin cumpărarea cu 60 la sută a unor hârtii ce nu făceau decât 20 la sută, a îmbogăți pe evrei prin băutura de rachiu otrăvit, a plăti lefurile și diurnele Caradalelor — și a munci totuși numai cu plugul lui Radu Negru, incult rămânând ca-n vremea lui Radu Negru, dar mai sărac, mai rău hrănit și înainte de toate bolnav, ceea ce nu era în vremea lui Radu Negru ? Acest popor nu este decât o masă de exploatat, o vacă de muls pentru străinii de toate soiurile, o vită de plug pentru a susține luxul, incuria și corupția Caradalelor, feneantismul și cocoteria , absentismul și morbiditatea unor pături neistorice, superpuse lui fără a-i face nici un serviciu în schimb ?

Iată cestiunea cea gravă, cea mare.

Regimul vechi, rău ori bun, nu discutăm, avea o calitate necontestabilă, o calitate care-l justifica în ochii tuturor: el nu costa nimic sau aproape nimic. Tradiționalul galben găurit al vistieriei pe care-l plătea orice cap de familie n-a sărăcit pe nici un țăran, n-avea nici o influență asupra regimului său alimentară, era la dreptul vorbind prețul unui berbec și aci se încheia totul. Din acest tradițional galben găurit se plătea școala, care era mai bună decât cea de azi, administrația, rea fără îndoială, dar mai puțin venală și cupidă ca cea de azi, judecătorii, mai puțin străini decât cei de azi, și mâna de cenușeri și coate goale, mai puțin exigenți și mai modești decât cei de azi. Țăranul nu era de batjocura subprefectului, a primarului, a notarului , a perceptorului , tot oameni din oraș, tot lepădături ale ulițelor, tot exploatatori direcți ori indirecti ai lui. Vornicul, care nu știa nici scrie nici citi, vătămanii , bătrânii satului adunau darea repărțită în proporție cu venitul fiecăruia, vornicul ducea banii la casierie ; niciodată sau aproape niciodată un ban al statului nu era atins de acești oameni atât de simpli, atât de drepti, atât de iubitori de orânduială și de cinștiți.

Ce e azi ?

Lăsăm pe d. A.V. Millo să descrie, după experiența sa zilnică, starea de lucruri:

S-au grămădit pe capul lui atâtea soiuri de dări încât el nu mai înțelege nimica.

Dare pentru căile de comunicație, prestație județeană , prestație comunală, patente, zecimi județene, zecimi comunale, produse din urmăriți etc.

Țăranul se uită la recipisa care i-o dă perceptorul și, oricât [i]i vei explica, el nu este în stare să-și dea seamă pentru ce sunt impuse toate aceste dări și să cunoască lămurit cât are să plătească. Perceptorul poate

să-i pretindă oricât de mare sumă, el nu va fi în stare niciodată a-i face cea mai mică observație. Tot ce-i rămâne este să deschidă punga și să-i lasă să ia cât va binevoi, cât se va îndura. Acea ce este și mai trist [este] că, pe când se crede că s-au plătit de toate dările, că au scăpat de toate angăriile , cum le numește el, iar vine perceptorul și-i mai cere să-i mai plătească. . .rămășițe din exercițiile expirate , prețul păpușoilor împrumutați de stat la 1866, prețul păpușoilor de rezervă. Ce o mai fi și aceste, domnule? întrebă el, se scarpină în cap și în cele din urmă iar deschide punga.

Și în adevăr, când cercetezi bine ce sunt toate aceste rămășițe, te convingi că cea mai mare parte nu sunt alta decât bani *furați de perceptori*, pe cari țăranul i-au plătit o dată, dar din cauză că nu i s-au dat recipisă sau că el au pierdut-o și nefiind trecute plățile în roluri, nefiind sușile niciodată față pentru a se putea controla, *după 10 — 15 ani el este apucat să plătească din nou*. Asemenea păpușoii de rezervă, păpușoii cari se zice că le-a împrumutat lor statul la 1866, toți aceștia sunt *primiți de primari, de consilieri, fără ca să fi împărțit la țărani o baniță măcar*.

Toată lumea cunoaște aceste abuzuri, aceste hoții, se găesc chiar reclamații de ale țăranilor. Perceptorii, primarii însă din acele timpuri fiind morți, fugiți, insolubili și alții achitați de tribunale, țăranul trebuie să plătească numaidecât pentru singurul cuvânt „că statul nu poate să rămâie păgubaș ”.

Nimeni nu-și poate închipui la câte abuzuri, la câte necazuri, la câtă sărăcie dau ocazii asupra țăranului mulțimea acestor soiuri de dări, de rămășițe, și neputința în cari se găsește de a putea controla el singur dacă în adevăr trebuie să plătească sau nu sumele cari i se cer neconținut de perceptor .

Toate aceste abuzuri constituie însă pentru el o dare *îndoit de mare* decât aceea care e obligat a o plăti după legi către stat.

Mai putem adăogi abuzurile cari s-au făcut și se fac neconținut cu scăderea monezilor . Până mai dăunăzi cu moneda rusească, astăzi chiar galbenii austriaci, mai ales în Moldova, unde nu sunt decât găuriți și șterși , francii

franceji, italieni; asemenea paguba ce suferă țăranul în toate afacerile lui din cauza lipsei. monezii de aramă, de un ban și doi. Toate aceste formează pentru el o dare cel puțin de 10 — 15 lei pe an.

Țăranul nu cunoaște niciodată lămurit cifra impozitelor ce trebuie să plătească, fiindcă aceasta variază mai la fiecare trimestru; el se crede dar totdeauna înșelat, cel mai bogat chiar stă în cumpănă dacă trebuie să-și plătească dărilor. De aici vine că încasările se fac atât de neregulat, statul se găsește neconținut în deficit și totdeauna silit să calce cele mai sacre principii ale Constituției noastre.

Și în adevăr, nimic mai barbar, nimic mai rușinos decât a se vedea că într-o țară, constituțională, unde libertatea individuală, a domiciliului se zic a fi respectate, unde există o lege după care, pentru împlinirea dărilor, nu se poate ataca decât averea, după cari gradele de urmărire nu se pot face oricărui contribuabil decât prin somații în scris, și cu toate acestea țăranilor, cari compun două treimi din nația noastră, li se cer dărilor cu execuțiile și schingiurile cele mai cumplite.

Perceptorii se preumblă, [î]și caută de interesele lor mai tot anul și nu-și dau niciodată osteneală să urmărească încasarea dărilor regulat, în fiecare trimestru.

Guvernul și toți agenții lui, învâluți și ei de politică, lasă să treacă luni de zile fără ca să se gândească la încasarea regulată a dărilor. Casa statului găsinde-se de-o dată goală și în neputință de a putea face față cheltuielilor, miniștrii dau ordinele cele mai aspre, prefectii concentrează sute de dorobanți și călărași și pornesc o adevărată expediție *militară* asupra comunelor rurale.

Aceste expediții se fac de obicei mai ales în luna lui septembrie, crezându-se că, precum în câteva județe, tot astfel și în toată țara țăranul și-a strâns toată recolta și are bani. Nimeni nu se îngrijește să cerceteze, să afle că două treimi de țărani nu au semănat decât porumb, că temeiul culesului porumbului nu este decât în octombrie, că chiar atunci păpușoi sunt încă verzi și nu pot fi măcinați, că ei trebuie să stea în coșare sau pe poduri luni de zile ca să se usuce și să-i cumpere cineva, că țăranul, pentru hrana lui sau pentru ca să aibă câțiva lei de cheltuială, trebuie să usuce la soare câteva baniți. Nimeni nu vrea să aibă în vedere ca în luna lui septembrie, mai ales în județele de la poalele munților, tot fânul, toate ovezele, hrișca este încă pe câmp.

Pe când bietul țăran dar nu știe cum s-ar scula mai de dimineață, nu știe cum ar lucra mai repede cu toată familia lui ca să nu-și piardă puțină recoltă, ce i-au dăruit-o Dumnezeu, deodată năpădește în comună subprefectul cu execuție de călărași, de dorobanți, adună țărani zile întregi pe la primărie, le citește feliuri de ordine, de circulări, feliuri de registre, de roluri din care țărani nu înțeleg alta decât că i-au scos datori cu mii de lei. Călărașii, dorobanții se și împart îndată pe la toate casele acelor care nu pot să plătească toți banii.

Îndată ce aceștia ajung la casa țăranului le scot ușile de la casă, de la tindă și le duc la primărie. Copiii, femeia, tremură toată noaptea de frig.

Călărașii, dorobanții le iau mămăliga din ceaun, le taie găinile și le duc la cârciumă. Copiii, femeile încep a plânge; ei le îmbrâncesc, le bat. Întorcându-se de la cârciumă, i-alungă din paturile lor și se culcă ei.

Cum se face ziua [î]i ia dinapoi ca pe vite și-i duce iar la percepție și, dacă peste noapte n-au găsit să plătească banii, ei [î]i bagă cu picioarele goale prin pâraie, prin spini, încalică pe gâtul lor, [î]i ung pe obraz cu baligă, cu noroi, în fine iscodesc tot feliul de batjocuri, tot feliul de schingiuri.

Copiii, femeile umblă și ele sărmanele împrejurul bărbaților, se smulg de păr, se bocesc, cad în genunchi; sărută picioarele dorobanților, călărașilor, primarilor, perceptorilor, se roagă să-i mai păsuiască până vor putea vinde ceva. Ei le înjură și le trimit să caute banii, iar călărașilor le ordonă să nu-i slăbească cu execuția până nu vor plăti toți banii, că așa au ordin de la prefectură. De unde vrei acum să plătească acești nenorociți câte 200 și 300 lei de fiecare, când ei, de și-ar vinde și copiii, tot n-ar plăti banii câți li se cer?

În timpul acesta puțină recoltă câtă a rămas țăranului stă pe câmp nestrânsă, putrezește de ploi sau o mănâncă vitele frunțașilor. El sărmanul se zbuciumă, aleargă în toate părțile, urmărit de execuție, ca să poată

găsi bani și în cele din urmă se duce acasă, disperat, și, în bocetul femeii și-a copiilor, își ia vaca, boii, așternutul, tot ce găsește, și le duce de le vinde cu cât se îndură să-i dea cineva. Cârciumile, primăria, satul gem atunci pline de precupeți, de măcelari cari au alergat de prin orașe, de prin toate unghiurile, anume ca să cumpere averea, munca țăranului *pe nimica*.

Ți se sfâșie inima când vezi cum acești nenorociți, cari neconținut [î]i numim *națiunea română*, frații noștri, sunt tratați mai rău decât dobitoacele, și toate acestea se fac încă în *numele statului român*. Te indignezi când vezi că, cu toate că articolul 9 din legea de urmărire [î]i scutește doi boi, o vacă, paturile, așternutul, îmbrăcămintea, nutrețul pentru două luni, semințele, cu toate acestea pentru țăran nu există lege, el este silit prin feliuri de schingiuri a-și vinde pe nimica cea de pe urmă vițică, cea de pe urmă baniță de porumb.

Cum vrei acum să nu sărăcească țăranul, să nu se descurajeze de a mai lucra când aceste invazii, aceste cruzimi se petrec pe capul lui regulat, în fiecare an?

Față cu această realitate strigătoare la cer, nemaipomenită în nici una din țările europene, ce zice „Românul” ?

La 1848 *națiunea* răspunde cu iubire și avânt la apelul revoluției.

La 1857 ideile și dorințele *națiunii* izbucnesc.

La 1859 puternica suflare a *națiunii*.

La 1866 *națiunea* etc.

La 1877 *națiunea* etc.

Care națiune ? Pherekydis, Giani, Culoglu, Carada, C.A. Rosetti, Harama , Cariagdi, Caligari ?

Această din urmă *națiune*, de proveniență foarte necunoscută, a urcat în adevăr bugetul cheltuielilor de la 20 la 120 milioane, l-au încercat sub domnia lui Carol Îngăduitorul; cum îl realizează de pe spatele națiunii adevărate se descrie mai sus.

Ei bine, când față cu această stare de lucruri țara întreagă strigă, când sarcina materială a satelor de mii de Caradale improductive și corupte apasă producțiunea și bunul trai al țaranului, când oamenii caută cauzele organice ale acestor rele, ce găsește „Românul” să răspundă ?

Ia pasaje dintr-un articol al corespondentului nostru din Galați, falsifică înțelesul lor și spune că noi numim *poporul care muncește și plătește* noroi și vulg ordinar.

Nu *poporul care muncește și plătește* îl numim astfel. Pe demagogi, pe cei ce-l amăgesc și-l exploatează, pe lepădăturile orașenești cari au împânzit satele ca tot atâtea lipitori, cari bagă ura și invidia între țărani, cari - i întărită între ei și în contra proprietarului mare, acesta este vulgul ordinar, aceasta plebea superpusă poporului.

La ce gândesc roșii acum?

Știind că au răspândit în cele patru mii de comune ale țării cel puțin patruzeci cincizeci de mii de politicieni și de demagogi, știind că aceștia ar domina sufragiul universal dacă s-ar admite acesta, roșii voiesc sufragiul universal. Până și slabul control pe care-l mai au clasele culte și în adevăr naționale în afacerile publice, până și acela trebuie înlăturat . Domnia demagogiei fanariote trebuie eternizată , ideea statului creștin, ideea apărării celui slab trebuie înlăturată cu totul, furia câștigului , a exploatării, a amăgirii trebuie să se întindă asupra țării întregi.

Și, pentru că constatăm toate lucrurile acestea incontestabile, furia grecoteilor ajunge la paroxism , la delir. Citească cineva insinuațiunea din numărul de joi al „Românului”, că sincerii reacționari amenință pe rege cu asasinatul.

Asta-i culmea minciunii, culmea istericalelor grecești care i-a apucat acești apelpisiți după frecătura ce le-o tragem de câteva săptămâni .

Regele ?

Dar oare d. Bălăceanu, ministru plenipotențiar al României la Viena, de „reacționari” ori de d. Brătianu a fost însărcinat la 1875 să previe pe M. Sa *ca să scutească țara de o crimă* ? Republicanii de la Ploiești, eroii militari ai nopții de la 11 februarie cutează a ridica o asemenea acuzare contra ... reacționarilor ?

[22 august 1881]

[„«CORESPONDENȚA POLITICĂ» DIN VIENA ...”]

„Corespondența politică” din Viena a primit analiza unei note pe care d. Mancini , ministru de externe al Italiei, a adresat-o în sesiunea Dunării ambasadorului italian din Londra, generalul Manabrea , și al cărei cuprins a fost comunicat contelui Granville . Documentul italian poartă data de 14 iunie și dezvoltă următorul șir de idei:

Se constată înainte de toate că guvernul italian nu și-a apropiat nicicând și n-a sprijinit propunerea pornită de la România ca să nu se procedă la o hotărâre asupra instituirii unei comisii mixte până ce nu se va fi ajuns mai întâi la, înțelegere asupra prelungirii Comisiei dunărene. Guvernul italian a văzut că această propunere a răsărit evident din dorința de a câștiga timp în sesiunea dificilă a comisiei mixte. Orice îndoială asupra atitudinii guvernului italian a dispărut, căci, în urma unei întrebări a celui britanic , el a răspuns expres că stabilirea unui drept de apel de la Comisia mixtă la cea europeană i se pare suficientă pentru a păstra legăturile ce sunt de dorit ca să existe între cele două comisii și că nu există prin urmare nici un cuvânt pentru a intra în discuția prelungirii Comisiei dunărene europene înainte de 21 aprilie 1882, adecă c-un an înaintea expirării mandatului ei, precum o prescrie articolul LIV al Tratatului de la Berlin.

Ar fi un act de „nejustificată neîncredere” de a face să atârne consentimentul pentru instituirea Comisiei

mixte de acea prelungire , de vreme ce stipulațiunea primită de toți că: „Comisia mixtă nu poate exista nicicând și în nici o împrejurare mai mult decât Comisia Europeană a Dunării" e o garanție îndeajuns pentru activitatea legitimă a celei dendăi .

În privirea atitudinii Italiei față cu cestiunea întocmirii pozitive a Comisiei mixte se relevă participarea comisarului italian la elaborarea anteproiectului și împrejurarea că în instrucțiunea de iest-an dată reprezentantului Italiei s-au recunoscut și aprobat unele puncte ca fiind afară de orice discuție, precum instituirea unei Comisii mixte, participarea Austro - ungarei la ea, deși nu e stat riveran , prezidiul acestei puteri.

Dar cestiunea votului preponderant al Austro-Ungariei în caz de paritate s-au accentuat mai cu seamă.

În principiu părerea Italiei nu putea fi nefavorabilă nici în privirea aceasta; dar preponderanța votului prezidențial trebuia pusă în legătură cu cestiunea garanțiilor necesare a se stabili pentru ca să se evite orice atingere a liberei navigațiuni din partea Comisiei mixte.

În privința oportunității unor asemenea garanții nu există nici o divergență de opinii, dar există în privirea formulării lor practice.

S-au făcut mai cu seamă două propuneri: una din inițiativa Germaniei, cealaltă din a Britaniei.

Germania a propus a se face deosebire între cestiunile de principiu și cele administrative și a se restrânge votul prezidențial la cele din urmă, pe când la cele dendăi să fie deschis dreptul de apel către Comisia Europeană cu putere suspensivă în caz de a se lua o hotărâre cu simplă majoritate de voturi.

Cestiuni administrative ar fi, după propunerea germană, toate cele cari privesc serviciul intern al Comisiei, relațiile ei cu funcționarii și executarea reglementelor; pe când interpretațiunea acestor reglemente și hotărârea de cheltuieli nouă sunt a se privi ca cestiuni de principiu.

Propunerea engleză dorea la început un drept de apel necondiționat, cuvenit tuturor puterilor; însă guvernul italian nu tăinuî ambasadorului englez din Roma că cererea aceasta pare a trece dincolo de mărginile unei îngrijiri legitime pentru libertatea navigațiunii.

Mai târziu , guvernul englez își modifică propunerea lui, eliminând din ea cestiunile administrative.

Deosebirea între cele două propuneri, care nu e deloc radicală, se poate rezuma în trei puncte:

- 1) Anglia recunoaște dreptul de apel tuturor puterilor; Germania însă numai membrilor Comisiei mixte.
- 2) Germania nu acordă drept de apel decât pentru hotărâri luate cu simplă majoritate: Anglia [i] recunoaște și pentru hotărâri luate în unanimitate.
- 3) Germania dorește o definiție a priori a cestiunilor de principiu și a celor administrative, pe când Anglia lasă caz cu caz la apreciația Comisiei Europene a Dunării să judece în oaricari margini dacă cutare cestiune e de principiu sau administrativă numai.

Fiindcă din toate părțile există dorința unei înțelegeri echitabile și fiindcă, după opinia guvernului italian, punctele de vedere divergente nu esclud deloc posibilitatea unei înțelegeri respective, Italia speră că se va ajunge la o soluțiune. Pentru aflarea acestei soluțiuni ea oferă activitatea ei nepărtinitoare, care nu răsare din altă dorință decât din aceea de-a înzestra interesele comerciale pe Dunărea de Jos cu garanții potrivite.

„Pesther Lloyd" constată din aceasta că Italia ia o atitudine mijlocitoare între cabinetele cu opinii divergente, nu vede însă rezultatul practic al activității cabinetului italian, căci, deși nota e datată de la 14 iunie, nu are aparența că situația în cestiunea Dunării s-ar fi schimbat.

În luna trecută încă lucrurile nu erau deloc mai favorabile.

Rezistența României se manifesta neînfrântă și găsea sprijin din partea Rusiei, Angliei și Franței.

Căderea Comisiei mixte părea pe atunci aproape inevitabilă și era vorba să urmeze disoluțiunea Comisiei Europene a Dunării.

E adevărat că disoluțiunea nu era o consecvență necondiționată și necesară a eșecului , dar Austriei [i] se prezinta considerațiunea dacă existența Comisiei Europene a Dunării mai are vreo valoare pentru ea, din momentul ce nu-i recunoaște interesele ei legitime pentru cursul de jos al fluviului.

Fiindcă însă după art. 54 al Tractatului de la Berlin puterile vor avea în curând să stabilească o înțelegere asupra prelungirii mandatului Comisiei Europene, iar asemenea înțelegere s-ar putea sfârâma de opoziția unei singure puteri chiar, nu este cu neputință ca în caz de-a nu se admite instituirea Comisiei mixte să i se puie piedici continuării Comisiei Europene a Dunării.

Pe aceste cuvinte se esplică — zice foaia din Pesta — ceea ce reiese și din nota cabinetului italian: propunerea României ca, înainte de toate și înainte de a se continua discuția asupra instituirii Comisiei mixte, să se stabilească o înțelegere asupra prelungirii mandatului Comisiei Europene a Dunării.

Românii voiau să-și asigure pentru orice caz existența Comisiei dunărene și apoi să aducă fără nici o altă considerație

căderea Comisiei mixte.

Deodată cu analiza notei de mai sus ziarele comunică propunerile pe cari Franța le-ar fi făcând în cestiunea aceasta.

Ele ar fi în esență următoarele:

În toate cestiunile de principiu va decide Comisia mixtă, dar înainte de-a lua o hotărâre trebuie să se decidă prealabil dacă cestiunea pusă în discuție este sau nu de principiu.

Pentru conformarea cu această dispoziție Comisia Europeană delegă pe unul din membrii ei, care ia parte la toate dezbaterile celei mixte. Funcționarea fiecăruia dintre membrii Comisiei Europene în calitate de delegat nu poate ține mult timp, ci membrii statelor reprezentate în Comisia Europeană designați de ea cată să se perândeze în ordine alfabetică .

Dacă delegatului eventual cestiunea pusă în discuție i se pare o cestiune de principiu el o supune Comisiei Europene. În caz de neînțelegere în Comisia mixtă, delegatul celei europene are misiunea de-a face ca să se formeze o majoritate de voturi și numai dacă nu se poate ajunge la unire cazul în litigiu se va supune Comisiei Europene.

Aceste propuneri s-au pus deja în vederea Angliei și a Austriei.

Anglia a aderat la ele, Austria însă pregetă cu răspunsul. Foile din Viena dau guvernului consiliul de-a le respinge.

[23 august 1881]

[„ȘI-AU PIERDUT SĂRITA ...”]

Și-au pierdut sărita confracții de la „Românul”.

Nu e vorba, adevăr mai crud decât cel pe care l-am spus în privire-le , că, la adevă vorbind, partidul pe care îl reprezintă e compus din străini veniți de ieri alaltăieri , cari au tot așa de puțin drept de a determina soarta României precum [1] au evreii bunăoară, un asemenea adevăr nu le-a mai spus nimeni; el i-a durut și i-a amețit. Loviturile repezi și dupăolaltă cîte au căzut din parte-ne asupra acestor titve incapabile decât de mistificări și neadevăruri le-au amețit, încât , neputând răspunde, neavând ce să răspundă *ad rem*, obiectiv, au început să aiureze , să vorbească în dodii și-n bobote , ca netoții ori ca surzii .

În urma acestei amețeli vedem curioase lucruri. Într-unul din numerile Pseudo-„Românului” vedem acuzarea că reacționarii amenință pe rege cu asasinatul dacă nu-i va chema la putere.

Cari reacționari?

Când ?

Unde?

Dar mai știu ei ce vorbesc când îi apucă istericalele fanariotice ?

Mai ieri ne numeau pseudoînvățați și falsificatori ai teoriei Lamarck darwin .

În adevăr, cine sunt învățați s-au întrolucat la redacția „Românului”. Descoperirea unității ființelor organice, făcută în același timp de Gothe și de Lamarck , și legile diversificării acestei unități și ale evoluțiunii , teorie atât de splendid dezvoltată de Darwin, ne este nouă mai puțin cunoscută decât celor patru clase primare și coardei de violoncel care redijează „Românul”. De când cu răscumpărarea căilor ferate s-au deșteptat cumplit redacția din Strada Doamnei și Carada e în primejdia de a fi numit doctor al Universității din Cambridge.

Dar, în sfârșit , ce suntem noi de vină dacă constatăm un fapt pe care nimeni nu îl poate contesta, că partidul roșu consistă în cea mai mare parte din străini (greco - bulgari) vicleni și malonești, incapabili de a se asimila rasei române, incapabili de a o pricepe chiar ? Ne pare rău că așa este. Ne pare rău că pișicherlăcul și lipsa de caracter sunt titluri de

înaintare în România; ne pare rău că tocmai clasa actual dominantă e incapabilă de știință, de arte, de adevăr, cu un cuvânt de orice activitate la care se cere o inimă dreaptă și o inteligență clară, ne pare rău că acești oameni, incapabili de o concepție puternică, duc statul din rău în mai rău, din espedient în espedient; dar nici suntem în stare a le lărgi craniile și a le face mai încăpătoare, nici a le lărgi piepturile încovoiate și a face bătaia inimei mai energică, mai liberă, mai generoasă.

În vechiul nostru obicei al pământului existau mijloace de înlăturare. „Om vrednic de răs și de ocară” nu se putea face după *olachale* nici popă, nici ostaș, nici dregător ; nici om însemnat de Dumnezeu cu darul șchiopătăciunii

, a încrucișării , cu cocoșă ori cu un alt ponos.

Desigur că nu mai departe decât acum o sută de ani nu s-ar fi găsit vlădică română să pozească vro mutră de patriot, nici Domn care să-i învrednicească cu vro dregătorie. Așa era lumea pe atunci, cuminte.

Azi, în vremea drepturilor *imprescriptibile* ale cetățeanului, nu putem opri ca ăl mai cocoșat să fie mai mare în gardă și să ajungem de răsul chioarei .

Pe zi ce merge însă istericalele bizantine se urcă crescendo .

Astfel în cel din urmă număr Pseudo „Românul” ajunge a ne zice că nu ne-a crezut atât de răi și atât de cruzi încât să fim în contra înființării de spitale în sate.

N-aibă grijă „Românul”. Nu suntem în contra, ci pentru înființarea acestor spitale .

Dar asta nu ne oprește de a deplânge nenorocita necesitate de a se înființa asemenea spitale , cum nu sunt în nici o țară din lume. Deplângem că noii fanarioți au fost în stare a reduce poporul nostru la atâta mizerie materială încât asemenea așezăminte să fie necesare și ne îndoim totodată că ele ar putea fi mai mult decât un paliativ la rele a căror rădăcină e socială și politică.

Cauza morbidității țaranului român este exploatarea neomenoasă la care este supus în linia întâia din partea statului, în linia a doua de către mulțimea nenumărată de străini pe cari îi susține cu munca lui. Cauza e demagogia, care se hrănește din spinarea lui, uzura roșie, administrația roșie, sporirea bugetelor de cheltuieli ale statului, județene și comunale, prestațiunile făcute pe moșiile roșiilor, sărăcia ce urmează de acolo că i se fură timpul fără compensație, regimul alimentar rău; iar nu clima și epidemiile .

Sub aceeași climă poporul nostru era sănătos și sporea până mai alaltăieri, sub Mihai Sturza, sub Barbu Știrbei, sub Grigorie Ghica.

Dar el e bolnav și scade sub domnia a d-alde C.A. Rosettis, Flevas etc., scade de greutatea imense ce i le impune întreținerea unei xenocrații fără minte și fără inimă.

Iată ceea ce am zis și ceea ce repetăm. Amețeala în care au căzut redactorii foii fanariote nu-i justifică deloc și nu le dă dreptul de a ne atribui vorbe ce nu le-am spus. Nici am numit poporul ce muncește și plătește canalie . Pentru plebea superioară, pentru acele mii de demagogi cari trăiesc direct sau indirect din buget am păstrat acest epitheton ornans , pentru cumularzi, lefegii , agenți electorali plătiți, cârciocari și coțcari cari s-au vârat până și în comunele rurale; iată pentru cine păstrăm epitetul, nu pentru bietul nostru popor, pe care numai prefectul roșu d. Vidrașcu îl numește sălbatic într-o țară civilizată.

Ignoranța lui, sârmanul, e mai bună decât ignoranța pospăită a acelor redactori ai „Românului” cari, prin frustrarea statului, grămădesc milioane și segerează în oameni mari. Pentru acești ignoranți nesățioși se bagă țaranii în spini și pâraie înghețate *manu militari*, pentru a plăti rămășițe mincinoase sau plătite o dată unor tâlhari ; pentru acești ignoranți se vinde patul, vaca, oaia , cenușa din vatra țaranului; pentru a plăti diurnele, recompensele naționale, pensiile reversibile, misiunile în străinătate a acestor ignoranți se iau de pe țaran șapte piei și se vinde dator pe toată viața, de nu-i mai poate nimeni; ajuta, nici D-zeu din cer, necum un reversibil cu sticla de decoct de mușățel.

Iată răul și un rău la care desigur nu sunt de vină oropsiții și defăimații boieri. Pentru a ajunge cineva alături cu boierii trebuia să muncească, să se distingă. Pentru a fi mare om la roși se cere să fi comis vreo trădare, să te fi compromis, să fii imposibil altfel.

Atunci brațele marelui partid îți sunt deschise; deschisă calea la avere și influență

Dar de unde să-și facă această avere fără pierderea altuia?

Prin producțiune proprie?

Dar ce-a produs, ce-a învățat a produce Carada, Costinescu, Eliad - cârciumărescu , Fleva, Stolojan, Pherekydis e tutti quanti? Nimic, absolut nimic. În ce bunuri de utilitate pot ei să prefacă materiile prime? Ce industrii , ce meserii au introdus în țară? Nimic.

Industria palavrelor și prăvăliile de minciuni.

Dar acestea într-o țară cinstită nu fac parale, numai la noi se plătesc cu 120 milioane pe an.

[24 — 25 august 1881]

[„ASUPRA VIZITEI FĂCUTE...”]

Asupra vizitei făcute de contele Andrassy la Sinaia „Pesther Lloyd” cuprinde un articol plin de ironie.

Întrevederea de la Sinaia s-a sfârșit , zice foaia din Pesta. Penny-a-liners , pribegii scriitori cu șirul din suita marelui om de stat, și-au făcut datoria, fixând pe hârtie în mod fidel toate amănuntele importante ale întâlnirii (și cari din ele nu ar fi importante?). Acum evenimentul aparține istoriei universale și generațiile viitoare vor data din ziua în care contele Andrassy a primit prietenos asigurările de grație ale perechei regale române schimbarea însemnată operată în relațiile României cu monarhia noastră. Dar și contemporanii se vor putea edifica de multe zicători cari, pornind din Sinaia , cutreieră țara. „E ridicol de-a crede că România voiește să atace monarhia noastră” — această sentință nemuritoare a genialului nostru om de stat(și cari din sentințele sale nu ar fi nemuritoare?) — cată să aibă un efect calmant ! Cine nu simte cum piere deodată spaima paralizantă pe care ne-o inspira ideea că dorobanții n' așteaptă decât un semn pentru a se arunca asupra monarhiei fără apărare și neîngrijitoare spre a o anexa pur și simplu în numele regelui Carol! Și apoi, ce adevăr limpede e în asigurarea că România, formând o insulă în valurile slavismului , are interesul, comun cu noi, de a lupta în contra curentului slav? E atât de adevărat încât noi înșine am scris-o aceasta, opt zile înaintea revelațiunii din Sinaia . Nouă, se înțelege, nu ne plutea pe dinaintea ochilor decât ca o presimțire vagă, căci vederea noastră era turburată de închipuirea că românii, cu toată solidaritatea naturală de interese, se manifestă cu îndărătnicie ca cei mai hotărâți adversari ai Austro-Ungariei; dar privirea ageră a contelui Andrassy pătrunde, precum se știe, în cea mai internă esență a problemelor și înaintea minții sale care coordonează toate contrazicerile se dizolvă în armonie, deci va fi aflat desigur și cheia pentru enigma pe care guvernul român o dă Ministeriului nostru de Esterne de-un an și mai bine.

Toate acestea însă le-a vorbit și le-a făcut marele nostru om de stat, deși întrevederea sa cu regele României au avut un caracter privat numai, precum se întâmplă în genere între dinaști amici. Închipuiscă-și cineva ce evenimente memorabile s-ar fi întâmplat la Sinaia dacă fostul ministru de externe ar fi venit c-o misiune politică! E de plâns pentru de-a pururea că contele Andrassy n-a fost purtătorul unei însărcinări politice date de Escelența Sa ministrul afacerilor străine, baronul Haymerle , și că Maiestatea Sa Regele României și d. Rosetti au trebuit să se mărginească la un schimb de idei de caracter privat! Sau crede în adevăr cineva că faimosul nostru om de stat n-a urmat numai propriei sale inspirațiuni geniale , ci a avut o misiune politică? Ce insinuațiune ! Pentru o lămurire cu guvernul român, pentru o misiune la Curtea regelui Carol, nu se incomodează un conte Andrassy ! Un asemenea lucru îl poate face un om mult, cu mult mai mic! În patria primitivă a regelui Carol s-ar fi ales bunăoară pentru o asemenea misiune un vânător pădurar ; la noi unde manierele sunt mai urbane, s-ar fi trimis un ambasador extraordinar sau un ministru plenipotențiar! Dar contele Andrassy! Fostul bărbat de stat conducător, omul trecutului istoric și al viitorului plin de speranțe? Ce idee oribilă ! Nu ! Contele Andrassy n-a avut nici o misiune, n-a putut să aibă nici una și, dacă a combinat, precum nu putea evita, plăcerea întrevederii cu discuția politică, desigur că a făcut-o din propriu impuls, întâi pentru ca să-i dea o mână de ajutor baronului Haymerle , atât de ocupat se vede cu regularea inventarului ce l-a primit în seamă; apoi, ceea ce e și mai mult, pentru a face și ca om privat un serviciu patriei sale, predispuind spre mai multă bunăvoință pentru Ungaria și Austro-Ungaria Curtea română și pe miniștrii români. Ca i-a succes aceasta nobilului conte, că și-a câștigat un nou titlu la recunoștința și admirarea națiunii și a întregii monarhii, nici nu mai trebuie s-o dovedim. Și fiindcă așa este, vom încerca, în marginea modestelor noastre puteri, să combatem o mică neînțelegere care stă neesprimată pe buzele multora și care, din cauza generalei susceptibilități pentru asemenea erori, poate cauza oarecare turburare. Rolul strălucit și orbitor pe care-l joacă genialul nostru om de stat când , cu totul desprins, cu totul neatârnat și cu totul neinfluențat de sferele și ideile oficiale, pășește ca om privat pe terenul politicii esteriore ar putea să le pară multora nenatural, ca și când un soare suplementar ar întrece cu lumina lui pe adevăratul soare. Activitatea ministrului de externe e foarte puțin zgomotoasă și nu se manifestă în mari efecte; baronul Haymerle merge liniștit căile sale; succesele și insuccesele sale nu au gură mare. Când apare în scenă figura istorică a genialului conte, înconjurată de

lustrul ei specific, cu gesturile vii și cu atributele ei îndeparte strălucitoare , pentru ca, după proprie inspirație, fără considerație pentru actori și suflori , să intre de bunăvoie în cursul acțiunii dramatice nu trebuie, să i se impună publicului naiv întrebarea: Cine joacă și cine dirige, care piesă e cea adevărată și care text cel autentic? Sau, pentru a continua în figuri în sufletele naive, a căror pricepere nu ajunge nicicând până la înălțimea geniului, nu se naște ideea unui soi de purtare gambettistă , ideea unui ministru neresponsabil , ce are parte de toate bucuriile zgomotoase, alături cu ministrul responsabil, care suportă tăcutele suferinți? Și nu se naște îndoiala dacă poate fi

favorabil pentru activitatea ministrului de externe când , alături cu autoritatea sa, se mai arată o a doua autoritate, incomensurabilă și inaprehensibilă ?

Considerațiile acestea pot să se nască pe ici pe colo; dar cât de deșerte ar fi ! Înainte de toate trebuie să ne aducem aminte că, pentru întâia dată, contele Andrassy face să se vorbească în modul acesta de el. De când a părăsit Ministeriul de Externe s-a ținut cu totul departe de politica esteroară și nu vîna sa este dacă perechea regală a României a voit în ruptul capului să le fie oaspe și că prin aceasta se nasc fel de fel de zgomote politice.

Dar în asemenea caz trebuie s-avem în vedere totdeauna intenția unei acțiuni, și cui i-e permis de-a se îndoi despre fertilitatea intențiilor contelui Andrassy ? Un lucru e exclus din capul locului, acela că faimosul nostru om de stat ar fi fost împins la o asemenea ostentațiune , peste voia lui desigur, de motivul vanității și că vanitatea și-a dezvoltat în juru-i coada de pînă, de-a pierdut perspectiva. Nimic din toate astea ! Mulțumită Domnului, contele Andrassy nu mai are nevoie de-a fi deșert și, dacă — ceea ce e neimaginabil — el ar fi totuși accesibil unei asemenea înclinări, și-ar fi adus desigur aminte de cuvîntul amicului său Bismarck că „vanitatea e o ipotecă, care îngreuește foarte mult mintea”. Tot atât de exclusă e ideea că ar voi să se impuie vederii „sferelor determinante”. Oricine și oriunde e cineva „determinant” acolo e determinant și contele Andrassy, căci nepieritoare sunt în amintirea tuturor faptelor sale, cari zilnic [î]i proclamă gloria din nou.

Fără scrupul și plin de bucurie cată, după toate acestea, să ne dedăm cu convingerea că contele Andrassy a reprezentat la Sinaia interesele Ungariei și ale monarhiei în mod de sine stătător și neatârnat , dar cu efect și hotărâtor , și că ostilitatea română va înceta de acum înainte.

Și aceasta se acordă cu cea mai sinceră dorință a noastră. După întrevederea de la Sinaia nu putem decât repeta ceea ce-am zis înaintea ci: Prin comunitatea naturală a intereselor lor, românii sunt avizați la o alipire morală de Austria și, urmărind o politică de ostilitate față cu monarhia noastră, ei își taie ramura de sub picioare. Iar dacă se convertesc , fie prin intervențiunea contelui Andrassy, fie de bunăvoie, desigur că e timp ca o asemenea convertire să aibă loc. Escesele guvernului român au provocat o indisponere prea adîncă pentru ca o corectură repede să nu fie necesară. Cu atât mai penibilă a fost pentru noi atitudinea României când acest stat are de împlinit datorii de recunoștință către Austro-Ungaria cu mult mai mari decît oricare altul. Nu vom enumera din nou cîte servicii le-a făcut românilor diplomația noastră, nici vom espune din nou cum ne-a răsplătit România aceste servicii. Bucuros le uităm pe amîndouă dacă avem siguranța că s-a 'ncheiat era rătăcirilor de bunăvoie ale României. Dar această turnură cată să se manifeste în fapte, nu în vorbe goale. Timpul nu e depărtat în care lucruri concrete vor da ocazie României de a-și arăta arama — atunci vom afla dacă ea se afla în adevăr pe-o cale rătăcită sau dacă acțiunile ei răsăreau dintr-o sistematică rea intenție.

[26 august 1881]

[„DUMINICĂ SEARA LA TEATRUL ORFEU...”]

Duminică seara la teatrul Orfeu s-a dat prima reprezentație a d-lui I.C. Lugoșianu , un artist român transilvănean , cu concursul mai multor artiști și al elevilor Conservatorului. Tânărul actor și-a pus multă silință spre a mulțami pe public și a și izbutit, dovadă deseale aplauze ce a primit. În piesa Moțul din Ardeal a fost cât se poate de bine.

În cântecul :

Vântul țipă, ploaia plînge ,
Inimioara 'n min' se frînge
Că-n robia ungurească
Piere-o viță românească!

torente de aplauze au salutat pe d. Lugoșianu . Pe joi, precum am anunțat de ieri, sperăm a-l mai auzi și nu ne îndoim că publicul va căuta să încurageze pe tânărul actor care nutrește sentimente frumoase pentru românism.

[26 august 1881]

[„PSEUDO - ROMÂNUL », CA SĂ ESPLICE ..."]

„Pseudo - românul ", ca să esplice acuzarea că „reacționarii ar fi amenințând pe rege cu asasinatul" reproduce din „Timpul" un pasaj al unui articol ce ni s-au trimis din Galați.

Iată acel pasaj:

La 1735, când Voltaire susținea cumcă iubirea de binele public în Franța nu este decât o himeră și că francezii nu sunt cetățeni, ci o simplă plebe ordinară, Franța era cu mult superioară stărei actuale din România și, cu toate acestea, bunul dar imbecilul rege Ludovic XVI trebui să plătească cu capul, în ziua de 21 ianuarie 1793, nesocotita sa toleranță.

Regele Carol I al României n-ar trebui să piardă din vedere că legile naturii nu se pot altera, că prin urmare *aceleași cauze aduc totdeauna aceleași efecte*.

Acest pasaj arată în adevăr cum un rege, bun de altminterlea, dar fără prevedere a fost jertfa demagogilor pe care i-a ridicat din noroi.

Ca exemplu istoric ne învață că un rege cată să se păzească de-a face adiutanți și miniștri din eroii militari de la 11 februarie, din conspiratori de meserie. „Pseudo - românul " însă face cu totul alte deduceri , căci iată ce zice:

Ce însemnează, oare această de nu cea mai clară amenințare?

„Timpul" spune că regele Ludovic XVI trebui să plătească cu capul *toleranța sa*.

Regelui Carol I același ziar îi dă numirea de „Carol Îngăduitorul", adică cel *tolerant*.

Ludovic XVI plăti cu capul toleranța sa.

Carol I e tolerant.

Și fiindcă aceleași cauze produc aceleași efecte, cum zice „Timpul", concluziunea vine de sine și forțat în mintea oricărui om cu judecată limpede și dreaptă. Carol I va plăti cu capul toleranța sa.

Trebuință de mai lungi explicațiuni nu este.

În adevăr nu e trebuință de explicațiuni mai lungi.

Prezidentul republicei de la Ploiești și eroul din noaptea de la 11 februarie, actual adiutant; fiul făclierului grec de Botoșani, asemenea erou al acelei nopți, actual delegat militar la manevrele din Franța; generalul de la Bacău, fost mai ieri ministru de război, sunt o dovadă că, dacă regele nu are din partea acestor oameni soarta celui francez, nu este a i se atribui lui. O stea fericită îl proteje . Îngăduința celui ce răsplătește cu medalia Bene-merenti pasquilorile îndreptate contra persoanei sale și cu ranguri militare înalte pe prezidentul republicei ploieștene care i-a proclamat detronarea, îngăduința aceasta e desigur egală, dacă nu superioară celei a lui Ludovic XVI .

Da, regele e tolerant cu conspiratorii și rebelii , tolerant cu Chirișopolii și Mihăleștii, tolerant cu xenocrația fără de minte și inimă.

Pericolul, amenințarea perpetuă e din partea acestor oameni pe cari îi tolerează, pe cari îi ridică din nimic. A constata acest pericol, a constata că regele se încunjură cu oameni a căror existență deja este o amenințare pentru stat și dinastie, a constata că redactorul „Republicei Rumâne " și afiliatul revoluțiunilor de pe tot continentul e azi întâiul consilier al M. Sale, va să zică a arăta de unde vine amenințarea, nu a amenința.

Mai mult. La 1875 roșii i-au trimis Domnului un anume delegat cu însărcinarea de-a-i spune să „scutească țara de o crimă".

O amenințare clară, făcută M. Sale pentru a veni la putere.

Oare ... reacționarii au făcut-o?

Am constatat, în studiile repetate asupra păturei de străini ce s-au superpus poporului român, că ea e incapabilă de-a discuta chiar.

Care inteligență onestă, ce cunoaște istoria Franței și a regelui Ludovic XVI , ar fi putut deduce din citarea acestui caz ... că reacționarii ar amenința pe rege?

Reacționarii au fost acia cu care Ludovic XVI s-a încunjurat? *Reacționarii* l-au amenințat? *Reacționarii* au fost cauza sorții lui tragice? Dar la ce discuție? Când un adevăr [î]i izbește, ei încep a răspândi în juru-le prin neadevăruri și sofisme, *acel foetor caprinus* , acel miros specific al unor inteligențe potricălite de vicii și bătrânețe de rasă, cu care nu se mai discută. I-a apucat istericalele; nu mai sunt stăpâni nici pe mintea, nici pe organele

lor. Nimiciți moralicește prin adevărul că sunt străini; neputând inspira nici-o autoritate prin faptul că o capră, chiar

decorată cu cordoane, e pur și simplu ridicolă, au ajuns de râsul și de batjocura neamului românesc care, după cum zice și Miron Costin, e un neam rătător de felul lui. Nu le mai rămâne decât arma cea mai de jos a spiritului: minciuna și mistificația .

Neputincioase arme contra adevărului pururea deși târziu învingător, dar singurele ce le-au rămas.

De aci vorbe ca „monomanie , absurditate, poznaș , ziar de insulte, amenințări de asasinat, falsificarea lui Lamarck sau Darwin" toate neputincioase în contra unui adevăr limpede ca lumina zilei, dovedit prin cărți gospod , răsdovedit prin realitate.

Când vom avea un cap a d-alde C.A. Rosetti împăiat , și l-am putea avea odată, căci, dacă perversitatea e nemuritoare, perversii sunt muritori [1] vom putea trimite lui Wirchow sau lui Quatrefages să-l compare cu un simplu craniu de mocan de la Vrancea ori de la Breaza. Dacă învățații străini nu vor crede că-i mistificăm , că le-am trimis o căpățână de capră s-o compare cu un cap de om, să nu ne spuneți pe nume.

Când le-am spune însă că scorbura mică și găunoasă e a unui om de stat din România, iar craniul al doilea, larg și încăpător , a unui cioban de oi și-ar face cruce oamenii, ar înțelege de ce neamul românesc, numeros și inteligent, muncitor și îndrăzneț, nu poate ajunge în lume la poziția ce i se cuvine.

Cum să și ajungă când oceanul cel turbure de 'mprejurul insulei romanice au aruncat deasupra lui o spumă de stărpituri ?

Ce-i pasă acestei spume cosmopolite de ființa istorică a României? Vorba lui Hamlet: „Ce e Hecuba pentru ei?"

Ce-i pasă, ce-i poate păsa unui C.A. Rosettis, unui Giani, unui Pherekydis, coborâtori din străini, în cari idei și sentimente nici pot prinde rădăcină, de vreme ce cad pe pământ sterp, de Țara Românească, de poporul nostru, de obiceiurile ori de trecutul nostru?

Ca obiect de exploatat, ca vacă de muls, ca izvor de lefuri și pensii? Calea-vale. *Vive la Roumanie!*

Dar când e vorba de acea iubire adâncă și nestrămutată de neam, precum o aveau bătrânii , precum o avea Miron Costin, care-și pune creștetul sub sabie pentru a înlătura un bir nou, când e vorba de a apăra adevăratul popor românesc de exploatarea la care e supus, atunci adio Românie! Atunci [1]i vezi alături cu jidanii cari scuipă moșnegilor de la țară în gură și le frig ochii deasupra tăciunilor ; atunci sunt frați cu străinii și împart „mielul Paștelor" cu ei.

Ei, acest adevăr vă doare, confrăților, de ați ajuns a răstălmăci pasaje din articolele noastre și a vă face din nou meseria „înstrăinând pe oamenii țării prin pâre și năpăști de cătră Domnia sa" precum zicea Radu - vodă .

[27 august 1881]

MOMENTE DE DISTRAȚIE LITERATURA ROȘIE

Dăm ca specimen următoarea poezie publicată de gazeta polițienească din Brăila „Vocea română", datorită desigur penei unuia din *numeroșii* (?) redactori ai săi și desigur stâlp al partidului roșu din localitate. D. Prodanescu va deveni gelos de această producție literară.

INDEPENDENȚA

I

*Am o țară, mult iubită,
România, independentă,
Ea era sub jug turcesc,
O! pământ ce eu îl slăvesc*

II

*Dar, armata românească
Cu virtutea strămoșească
Au luptat ca niște lei*

III

*Să trăiască Căpitanul
Carol, Rege și oșteanul
Căci cu a lui debacie ,
Și a noastră vitejie,*

IV

*Am scăpat din jug turcesc
Pământul cel strămoșesc,
Și mai repet încă o dată,*

Ș-au scăpat țara de ei

C-am o țară neatîrnată.

A !!! A ???

[27 august 1881]

[„ASUPRA SCOPULUI..”]

Asupra scopului, până azi nelimpezit, a vizitei făcute de contele Andrassy la Curtea regelui mai citim în oficiosul „Pesther Lloyd” următoarele:

Călătoria făcută de contele Andrassy la Sinaia au reaprins interesul pentru România, care cam adormise de la cestiunea Dunării încoace. Nu doar că România ar fi chemată de-a interveni în mod mai activ în împrejurări Din contra, supozițiunea unei semnificări politice mai mari a României în Orient nu este liniștea, ci conflictul oriental. Pe cât timp nu există un contrast acut între Rusia și Austro-Ungaria, regatul încleștat între ele nu va ocupa în cosmosul lucrurilor orientale o poziție mai însemnată decât oricare alta din micile existențe de stat din cari se compune triunghiul Balcanilor. Din contra, orice diferență între cele două imperii mărește în mod natural însemnătatea României. Căci e foarte îndoielnic dacă ea va juca pur și simplu rolul unei mingi între puterile ce se vor lovi, precum admit unii cu bonomie . A existat din contra totdeauna un partid în România și va exista pururea unul care e de părere că tocmai atunci va fi sosit momentul pentru noul regat de a-și da sprijinul unei puteri sau celeilalte când va fi vorba de-a pune un preț cât se poate de mare pe neutralitate față cu amândouă puterile rivale . Până la conflict, politica mânei libere; în timpul conflictului, încheierea de convențiuni, pentru prețul cel mai mare ce se poate căpăta, iată formula politică a acestui partid. Acesta este partidul oportuniștilor politici și credem că această politică abia va fi având mai puțini aderenți între partizanii roșiilor decât între naturile mai predispușe pentru viața de stat ale albilor .

Nu mai e îndoială că contele Andrassy va fi avut în vedere împrejurarea aceasta când a întreprins călătoria la Sinaia. Am fi nedrepti cu politica practică dacă am crede că interesele materiale precumpănesc pe cele ideale ; am fi nedrepti cu ea în România mai mult decât oriunde. Cu toate acestea înclinarea cu care e întâmpinată în România persoana contelui Andrassy are ceva deosebit și interesant. Contele Andrassy a fost, între oamenii de stat austriaci și maghiari, cel dendâi care-a arătat oarecare bunăvoință și preveniență față cu națiunea română. N-a încurajat-o de-a dreptul la rezistență în contra puterii suzerane , dar nici n-a contribuit câtuși de puțin de-a lăsa să se continue târâș grăpiș niște raporturi cari scăzuseră din ce în ce la rangul unei goale formalități. În cestiunea drepturilor României de-a încheia tractate de comerț autonome, în cestiunea unui jus paciscendi autonom, contele Andrassy luă pentru prima oară o atitudine cu totul clară în cestiunea Orientului și lăsa să se cunoască că el nu vedea țintele dezvoltării într-o reconstruire a dominațiunii turcești peste țările doritoare de neatârnamare , ci în realizarea independenței lor. Asta nu era nimic pozitiv încă și nu coprindea decât o lature a concepțiunilor andrassyane în politica orientală. Dar era nemărginit de departe de acel conservatism care o împingea pe Austro-Ungaria odinioară de-a face servicii de jandarmerie pentru, Turcia în acele locuri și de-a jertfi milioane pentru o politică care-i aducea ura celui tare fără a-i asigura măcar grațitudinea celui slab. Tăria politice orientale se putea contesta deja; asupra tăriei politice școalei sale nu mai putea fi nici o îndoială. Contele Andrassy nu era elev al lui Metternich. Bătrînului cancelar chiar cele moarte-i păreau conservatoare, pentru că liniștea-i părea conservatoare. Contele Andrassy simți, cu instinctul unei politice realiste , că a ține în picioare ficțiunile de care era plină cestiunea orientală nu însemna decât a mănține încurcăturile ei și a cultiva în mod artificial germenii unor nouă complicații.

Dacă cele ce contele Andrassy au făcut pentru România nu erau tocmai conforme cu litera Tractatului de la Paris erau cu atât mai mult în spiritul și condițiile de dezvoltare ale Orientului și îndeosebi în condițiile dezvoltării suzeranității Porții. El a fost cel dendâi care a arătat că o stare de lucruri hibridă precum se dezvoltase

în România și-n Serbia nu mai era compatibilă cu interesele și cu problemele naționale ale acestor țări; ba incompatibilă chiar cu interesele bine înțelese și înainte de toate cu demnitatea Porții chiar. În aceste margini contele Andrassy poate fi privit în adevăr ca persoana conducătoare în acea luptă de idei care și-a găsit încheierea formală în Congresul de la Berlin, prin declararea independenței statelor vasale de lângă Dunăre. Ne-ar părea bine dacă nu s-ar fi pierdut în România orice amintire a acestui fapt. Căci dacă, pe de o parte, contele Andrassy a fost omul de încredere al regelui Carol, pe de altă parte [î] și credem capabil de-a corespunde unei asemenea încrederi cu o deplină și necondiționată sinceritate și nu ne îndoim că va fi supus unei discuții anume relațiile României cu Austro-Ungaria și va fi arătat cu toată sinceritatea erorile ce le-a comis politica română tocmai în direcțiunea

aceasta.

Înțelegem pe deplin de ce politica perfecte neutralității a României față cu Austro-Ungaria și cu Rusia numără, cei mai mulți aderenți în regat și că e lăudată pururea în Camere ca adevăratul panaceu al viitorului României. E politica cea mai comodă, cea care cere o mai mică sumă de idei politice de sine stătătoare, cea mai plauzibilă, cea mai lesne de înțeles de toți.

Afară de asta ea mai lasă loc și pentru rezervațiunea mentală că, în momentul pericolului, tot te mai poți arunca în brațele celui mai puternic sau celui care oferă mai mult. Dar acest calcul se-ntemeiază numai pe ipoteza unei încordări între Austro-Ungaria și Rusia, care poate exista, dar nu trebuie să existe în mod necesar. Dacă Rusia și Austro-Ungaria ar fi dispuse de-a se înțelege asupra unei împărțeli a României neutrale, garanția în contra împărțelii de fapt ar sta poate în Tractatul de la Berlin, în dreptul public european, pretutindenea, numai în neutralitatea României nu. Dacă e vorba de-a se afla o garanție a integrității teritoriului României în politica proprie a regatului, atunci ea ar consista nu în neutralitate, ci cu atât mai mult în alipirea fățișă către o monarhie sau către cealaltă, către Rusia sau către Austro-Ungaria, căci numai o asemenea alipire scade pericolele unei înțelegeri pe deasupra corpului și existenței României, care nu oferă nimic niciunui din vecinii ei, ci caută a ținea în eșec pe unul prin celalt.

Dacă s-ar fi recunoscut aceste în România, conform cu situația reală a lucrurilor, relațiile cu Austro-Ungaria s-ar fi pus demult pe o bază mai solidă și mai sănătoasă. Căci, din punctul de vedere al intereselor române, alegerea între Rusia și Austro-Ungaria nu poate fi dubioasă. Austro-Ungaria nu amenință nici dezvoltarea națională, nici cea politică, nici cea liberală a României. S-a făcut modă în presa română de-a vorbi despre siluirea elementului roman din Transilvania, despre terorismul națiunii maghiare. Provoacă însă presa română de-a face paralele cu Basarabia. Se va vedea atunci dacă poate fi vorba de deznaționalizare în Transilvania, unde românii se-ntăresc pe zi ce merge, sau în provincia mărginașă rusească, unde școalele lor se rusifică, unde preoți și mireni sînt trași cu toții pe acelasi calapod rusc. Maghiarismul nu e propagandist, slavismul da. Și dacă în Ungaria am și voi să facem propagandă, am începe-o oriunde mai nainte de-a o începe la români, în care nu putem ignora pe aliatul în contra inamicului comun, panslavist.

Se pare chiar că în Ungaria s-a avut prea mult în vedere aceste considerațiuni politice. Cu greu s-ar fi îngăduit îndealtmintrelea actele numeroase de prezumpțiune politică și de supraprețuire națională, precum le au manifestat România în raporturile ei cu Austro-Ungaria. Multe i s-au trecut cu vederea României, bineștindu-se că, într-o situație în adevăr serioasă și primejduită, înrudirea și conexitatea intereselor ei cu acele ale Austro-Ungariei vor aduce-o totuși în sfîrșit în partea acestei din urmă. Dar să nu prea păcătuiască în București în direcția aceasta. Dacă vor insista asupra neutralității, atunci putem insista și noi în Austro-Ungaria asupra înțelegerii escelente cu Rusia, care ne lasă loc liber pentru orice represalii și, dacă e necesar, chiar pentru mijloace mai energetice în contra României. Se poate că România, într-o mare cestiune internațională ca a Dunării, să fi putut dispune de alianțe pe cari monarhia să nu le fi putut paraliza, dar în amănuntele relațiilor de toate zilele nu poate aștepta asemenea ajutor și, dacă e vorba de șicane și vexațiuni, Austro-Ungaria le poate exercita mult mai bine și mai cu greutate decît micul vecin. Că am pierdut din respectul ce ni se cuvine, de la campania Dunării încoace, nu se poate tăgădui și trebuie să se facă ceva pentru restabilirea acestui respect.

Poate că reprezentațiunile contelui Andrassy sînt suficiente. Dacă nu — și contele Andrassy nu mai e azi ministru de externe, autoritatea sa, oricît de mare, nu e decît aceea a unui om privat — dacă nu, atunci credem că e foarte cu cale de-a se repeta procedarea pe care baronul Haymerle au aplicat-o Serbiei. Tocmai pentru că Austro-Ungaria nu vrea nimic pentru sine în Orient și nu urmărește nici politica cuceririi de fapt, nici cea a subjugării morale a cuiva, trebuie să caute cu atât mai mult ca numele ei să fie respectat, ca dezinteresarea ei să nu fie confundată cu lipsa de voință, lealitatea și corectitudinea politice ei c-o neglorioasă slăbiciune.

[28 august 1881]

[„MAI ZILELE TRECUTE ERA VORBA..."]

Mai zilele trecute era vorba de-un memoriu pe care-l pregătește guvernul în cestiunea Dunării și se zicea că acest act nu mai are nevoie decât de revizie și corectură din partea d-lui I. Brătianu pentru a începe ocolul lumii. Înainte însă de a-și începe călătoria guvernul pare a fi răspîndit în străinătate oarecari indicii asupra cuprinsului lui, „Gazetei generale” din Augsburg i se scrie, bunăoară, din Viena că guvernul nostru face

a se acredita unele știri asupra atitudinii lui viitoare cari netezesc calea unei înțelegeri între Viena și București.

Din sfere oficioase în aparență se asigură că România nu va mai combate instituirea unei comisii mixte, că e gata a primi să se compună în modul propus de Austria, pe care-l combătea pe cuvîntul că Austria nu e stat riveran; ba că aprobă până și pretențiunile cabinetului din Viena privitoare la prezidiu, numai dacă i se va face regatul concesiunea ca, de-a lungul țărmlui lui întreg, poliția fluvială să fie a lui și ca numai el să, aibă a executa aci ordinațiunile Comisiei mixte.

Cabinetul din București n-a făcut încă în mod oficial propunerile acestea; dar dacă le va face, precum se poate deduce din informațiunea oficioasă de mai sus, atunci s-a creat baza unei înțelegeri pe care Austro-Ungaria nu va ezita s-o folosească.

Se speră în Viena că, îndată ce se va fi durat o punte peste prăpastia ce separă în cestiunea Dunării pe România de monarhia austriacă, va fi posibilă și înțelegerea cu Anglia și Rusia așa încât, până în septembrie, se va ajunge poate la soluțiunea în principiu măcar a cestiunii în litigiu.

Cabinetul din Viena îndeosebi stă și azi neclintit pe același punct de plecare pe care-a stat din capul locului. El nu insistă asupra anteproiectului pur și simplu; e gata de-a intra în tranzațiuni, lucru de care-a dat dovadă admițînd propunerea mediatore a Germaniei; dar e hotărît, azi ca totdeauna, de-a accepta numai o soluțiune de acelea cari n-ar atinge interesele, fără contestare mari, ale Austriei pe Dunărea de Jos.

Ceea ce cabinetul din Viena are neclintit în vedere se poate rezuma în două cuvinte: *sau o soluțiune admisibilă sau nici o soluțiune*. În cazul din urmă ar rămînea se 'nțelege *status quo*; la mîntinerea lui n-ar fi de vină Austro-Ungaria, ci și puterile acelea cari, prin opoziția lor în contra cererilor justificate ale Austro-Ungariei, au făcut cu neputință acordarea. Continuînd *status quo* interesele Austro-Ungariei ar mai fi adăpostite decât dacă i s-ar da cestiunii Dunării o soluțiune precum o voise puterile în opoziție.

Tot în legătură cu cestiunea Dunării se pune publicarea notei d-lui Mancini, ministrul de externe al Italiei, în coloanele „Correspondenței politice” din Viena. Ea a avut, se vede, scopul de-a dovedi opiniei publice că Italia e gata a împlini una din condițiile ce i le-a pus Austria pentru intrarea ei eventuală în alianța austro - germană. Nota e veche de două luni și jumătate, n-are decât valoare istorică, dar dovedește limpede că Italia e în cestiunea Dunării în partea Austro-Ungariei. Mancini, luînd în cestiunea Dunării partea Austriei, lucrează pentru apropierea în perspectivă: și face un mare serviciu cabinetului din Viena, pe care cestiunea nedezlegată o apasă ca un vis aievea.

Nici vizita contelui Andrassy la Curtea română nu e străină de Dunăre, oricât de multe și mari asigurări ar da contele că nu s-a dus la Sinaia decât ca simplu particular, urmînd unei invitări grațioase a regelui. Toată punerea în scenă a vizitei din partea Curții române se opune ipotezei că ar fi fost cu totul privată, depărtată de orice scop politic. Ba se poate ca vizita să fi avut un scop politic cu urmări mai depărtate decât numai înduplecarea României în cestiunea Dunării și dispunerea ei în favoarea propunerilor austriace.

E foarte semnificativ modul în care scrie „Ellenör”, organ ministerial, al cărui redactor, Czernatony, stă în relații și cu contele Andrassy și cu d. de Tisza.

El scrie cu entuziasm despre națiunea română, în care vede pe aliatul natural al poporului unguresc, în fața Rusiei mai cu seamă, care nu vrea nici binele Ungariei, nici al României. Oamenii politici serioși din România, zice foaia ungurească, prețuiesc și doresc amicitia Austro-Ungariei și văd în existența unui stat unguresc puternic o garanție de căpetenie pentru națiunea română. „Pesther Lloyd” vorbește însă aspru de România, dar înțelesul predicelor lui de spăsenie este că, în conflictul fățiș între interesele rusești și cele austriace din Orient, micile state din Orient nu pot ocupa o poziție neutrală, ci trebuie să se hotărască sau în dreapta sau în stînga: cine nu e pentru noi, e contra noastră.

„Ellenör” are cuvinte blînde, „Pesther Lloyd” vorbește serios, amenințător chiar — dar amîndouă foile

voiesc aceleași lucruri și pentru aceasta pare a fi venit contele Andrassy la Sinaia.

Rezumând știrile aceste privitoare la cestiunea Dunării și la scopul vizitei contelui Andrassy la Sinaia, nu putem decât regreta că penele oficioase din București ne lasă în întuneric asupra situațiunii. Nu e în adevăr cu neputință ca drama de la Livadia să afle

un epilog în vizita de la Sinaia, ca, fără zapis și chezășie, țara să fie aruncată din nou în alianțe păgubitoare atât pentru ea cât și pentru neamul românesc în genere.

Politica brevi manu, fără consultarea instințelor de conservare ale țării, e de modă în sferile noastre determinante. Vom avea ocazia să mai vorbim de avantajele problematice și de inconvenientele serioase și reale a simpatiilor cu cari guvernanții noștri vor a ne ferici din partea d-nilor maghiari.

[29 august 1881]

[„FOILE NOASTRE OFICIOASE ...”]

Foile noastre oficioase au încercat a reduce importanța vizitei contelui Andrassy la aceea a unui simplu act de curtenie. E lesne a zice că misiuni importante și delicate se feresc de ostentațiune; dar fără însemnătate politică iar nu poate fi vizita în cestiune. M.S. împăratul l-a chemat pe contele la Mișcolț, ca să refere asupra rezultatului vizitei. Explicarea ei cea mai plauzibilă ni se pare a fi cea dată de „Pesther Lloyd” într-un articol, reprodus de noi mai alaltăieri și în care, între altele, se zice:

Înțelegem pe deplin de ce politica perfecției neutralității a României față cu Austro-Ungaria și cu Rusia numără cei mai mulți aderenți în regat și e, lăudată pururea în Camere ca adevăratul panaceu al viitorului României. E politica cea mai comodă care cere o mai mică sumă de idei politice de sine stătătoare, cea mai plauzibilă, cea mai lesne de înțeles de toți.

Afară de asta ea mai lasă loc și pentru rezervațiunea mentală că, în momentul pericolului, tot te mai poți arunca în brațele celui mai puternic sau celui care oferă mai mult. Dar acest calcul se ntemeiază numai pe ipoteza unei încordări între Austro-Ungaria și Rusia, care poate exista, dar nu trebuie să existe în mod necesar. Dacă Rusia și Austro-Ungaria ar fi dispuse de-a se înțelege asupra unei împărțeli a României neutrale, garanția în contra împărțelii reale ar sta poate în Tractatul de la Berlin, în dreptul public european, pretutindenea, numai în neutralitatea României nu. Dacă e vorba de a se afla o garanție a integrității teritoriului României în politica proprie a regatului atunci ea ar consista nu în neutralitate, ci mai cu seamă în alipirea fățișă de-o monarhie sau de cealaltă, de Rusia sau de Austro-Ungaria, căci numai alipirea scade pericolele unei înțelegeri pe deasupra corpului și existenței României, când ea nu oferă nimic nici unuia din vecinii ei, ci caută a ține în eșec pe unul prin celălalt.

Dacă s-ar fi recunoscut acestea în România, conform cu situația reală a lucrurilor, relațiile cu Austro-Ungaria s-ar fi pus demult pe-o bază mai solidă și mai sănătoasă. Căci, din punctul de vedere al intereselor române, alegerea între Rusia și Austro-Ungaria nu poate fi dubioasă. Austro-Ungaria nu amenință nici dezvoltarea națională, nici cea politică, nici cea liberală a României. S-a făcut modă în presa română de-a vorbi despre siluirea elementului român din Transilvania, despre terorismul națiunii maghiare. Provocăm însă presa română de-a face paralele cu Basarabia. Se va vedea atunci dacă poate fi vorba de deznaționalizare în Transilvania, unde românii se ntăresc pe zi ce merge, sau în provincia mărginașă rusească, unde școalele lor se rusifică, unde preoți și mireni sunt trași cu toții pe același calapod rusc. Maghiarismul nu e propagandist, slavismul da. Și dacă în Ungaria am și voi să facem propagandă, am începe-o oriunde mai înainte de-a începe la români, în cari nu putem ignora pe aliatul în contra inamicului comun panslavist.

Politica neutralității este în adevăr nu numai plauzibilă, ci tradițională pentru români.

Solidaritatea de interese pe care se întemeiază atât de mult foaia din Pesta nu va ajunge a se fixa ca convingere nestrămutată în spiritul public pe cât timp conaționali noștri de peste Carpați vor fi tratați în mod excepțional și după legi excepționale.

Ziarul din Pesta ne provoacă să facem o paralelă între românii din Ungaria și cei din Rusia.

Această paralelă e lesne de făcut.

Românii din Rusia stau numeric în raport cu populațiunea monarhiei rusești ca o jumătate de milion la optzeci de milioane, ca 1: 160; românii din Ungaria stau însă ca 1:6, ba față cu maghiarii (trei milioane către patru și jumătate milioane) ca 2: 3.

Daca, aproape egali la număr cu maghiarii, ei rezistă cu mai mult succes curentului guvernamental de deznaționalizare nu e un semn că unghurii nu vor, ci că nu *pot* să-i maghiarizeze.

Voința există.

Această voință se sfârșimă de o alta tot atât de puternică, dar nu e mai puțin adevărat că ea există și e un izvor neseacă de vexețiuni zilnice.

Ba se introduce cu sila în școli ca obiect obligatoriu limba maghiară, vorbită abia de a treia parte a populației regatului, grea, radical străină de limbele celorlalte naționalități, răpind tinerimii timpul pentru studii mai necesare și mai spornice decât dresarea c-un idiom pentru a cărui învățare se cer zece ani; ba, mai în urmă, vin alții să impuie această limbă până și ca limbă de propunere în școale.

Ori chinezește, ori unghurește este mai acelaș lucru. Pentru populațiile ario - europene ale Ungariei limba unghurească e fără îndoială egal de străină, prin organismul ei, cu cea chineză. Aceasta n-o spunem din dușmănie contra maghiarilor, ci pentru că ne-am convins după o sumă de fenomene că studiul acestei limbi formează o piedică însemnată pentru dezvoltarea intelectuală a populațiunilor de dincolo de munți. Pe români [î]i mărginește, [î]i coboară cu câteva grade mai jos pe scara ființelor organice.

În fața acestor împrejurări e greu a se admite că înclinări politice pentru Ungaria îndeosebi ar putea deveni vreodată populare la noi.

Când contele Andrassy a vorbit de insula romanică împresurată de valurile oceanului slav n-a gândit, nici a putut gândi numai la statul politic al regelui Carol, unde deasupra insulei s-a cocoțat o mână de grecotei și de bulgăroi malonești cari formează un ciudat epizod în istoria noastră.

A gândit desigur la espresia etnologică, la poporul românesc astfel precum se află. aci și pretutindena același, și care la un loc formează insula etnică de care e vorba. Greco - bulgarii, fie asigurați unghurii, ar fi cu rușii ruși, cu maghiarii maghiari, cu nemții nemți; s-ar da după păr numai să le meargă bine.

Când e vorba de-o luptă cu efect în contra panslavismului, interes comun maghiarilor și românilor, maghiarii cată să se convingă că întreaga insulă etnologică formează un element de rezistență, că întregă trebuie să aibă conștiința că existența ci națională [î] este asigurată din partea Apusului, că nicăiri ea nu-și consumă puterile în lupte zilnice pentru mănținerea individualității ei.

Daca însă prin zilnice vexețiuni simțul național de dincoace e jignit prin procedurile maghiare de dincolo, daca românilor li se pune perspectiva de a alege între a fi maghiari sau slavi, nemți sau slavi, toată lupta devine indiferentă pentru poporul nostru.

Nici nemții, nici slavii, nici maghiarii nu exercită ca caracter național, ca limbă, ca stări de lucruri vro atracție asupra noastră, și simpatiile noastre naționale sunt foarte departe în apusul Europei între națiile romanice sau romano - germanice de acolo.

Cauzele acestor simpatii depărtate nu sunt numai politice, ci de natură foarte diversă, sunt etnice, intelectuale.

Natura analitică a limbei, deci și a spiritului nostru, deosebită de cea germană, unghurească, slavă; o inteligență mai puțin abstractă dar mai limpede; un bun simț, falsificat poate în parte, dar înnăscut rasei române, o elasticitate mai mare a puterii musculare și a celei intelectuale; iată note cari disting în mod esențial rasa română de cele ce-o încunjură. Daca mai ținem seamă de unitatea aproape absolută a limbei vorbite de români precum și de unitatea datinelor, amândouă preexistente formațiunii statelor române chiar, am arătat aproape în totalitate cauzele ce se opun în mod constant deznaționalizării românilor.

E o încercare absurdă, daca nu mai mult, de a impune unui popor pe deplin format, incapabil de schimbare, ca să contracteze apucăturile unui geniu național mai greoi decât e al lui, de a-i impune limbi ce nu e în stare nici a le vorbi, nici a le pătrunde pe deplin, de-a-i întuneca deșteptăciunea și claritatea spiritului lui cu calapoadele ab[s]trase ale unor limbi străine și de-a nu-l lăsa să ajungă în bună pace la dezvoltarea pentru care l-a menit Dumnezeu.

Așadar și ntr-o parte și-n alta, în Rusia ca și-n Ungaria, întâmpinăm adversari naturali ai rasei noastre.

Aci e esplicarea de ce politica neutralității e cea împărtășită de cei mai mulți români, de ce cabinetul conservator a fost răsturnat pentru c-o susținea, spre a se aduce în locu-i politica de aventuri și de alianțe a unor adunături fără de patrie, cari să-și facă din specula sângelui, a hotarelor, a cetățeniei române un mijloc de existență zilnică, un mijloc de câștig.

[1 septembrie 1881]

[„CATĂ SĂ SPUNEM...”]

Cată să spunem câteva cuvinte asupra metodei de cercetare a cestiunii etnologice și sociale pe care l-am urmat, precum și asupra formei date acestor studii.

Adversarii noștri sunt naivi când cred că, prin diversiuni ce n-au a face nimic cu obiectul în sine, sunt în stare a ne abate din calea noastră.

„Românul”, după procedarea tot atât de naivă pe cât de comună a ziarului „Independance roumaine”, vorbește de teorii bolnăvicioase, de institute filantropice, de medici speciali în privire-ne.

Să presupunem că așa ar fi. Că autorul acestor șiruri e nebun, e bun de legat și de dus la Mărcuța.

Rămâne mai puțin adevărat ceea ce-a zis? Asta-i cestiunea. Dacă ceea ce-a zis autorul e adevărat, ceea ce a zis importă, nu *cine* a zis. Dacă un nebun multiplică două cifre corect este quoțientul neadevărat pentru că cel ce-a calculat are idei fixe sau halucinațiuni?

Dacă un nebun constată conform adevărului că un perete e alb devine peretele negru pentru că nebunul i-a atribuit o calitate ce i se *cuvine*?

Noi susținem, precum rezumă „Românul”, că „o pătură de străini, numită partida națională liberală”, s-a superpus poporului, [î] exploatează și-l duce la mizerie”.

Este aceasta sau nu adevărat, oricum ar fi, cuminte ori nebun, cel ce susține aceasta?

E adevărat. Nici „Românul” n-o negă, căci iată ce zice:

Cu toată osteneala, n-am putut vedea lămurit decât un singur fapt și acesta este: Starea cea rea a sătenilor.

Sătenii, o știm mai bine decât teoriiștii de la „Timpul”, nu stau încă bine în raport cu progresul făcut în toate ramurile sociale de poporul român.

Iată dar că lucrul ce-l susținem noi e atât de adevărat în privirea a trei pătrimi din poporul nostru încât „Românul” [î] știe mai bine decât noi, teoriiștii.

Ceea ce zicem noi este însă mai mult.

Sătenii stau mult mai rău decum au stat vreodinioară.

Progresul în ramurile speciale e *aparent*.

A face dintr-o Carada om de stat nu va să zică a-i da *cuprinsul necesar unui om de stat*, a face din bulgarii facultății de medicină profesori de universitate nu va să zică a le infiltra *știința necesară catedrelor lor*. Numai când fondul ar corespunde etichetei, când în Carada ar fi în adevăr un om de stat și-n bulgari profesori de universitate, progresul ar fi *real*. Pân-atunci e o etichetă scump plătită, care nu corespunde cu ceea ce se zice c-ar fi sub ea; e câlți în loc de mătase, plumb în loc de aur, e o prăvălie de marfă falsă.

Nu ne mirăm că pe „Românul” îl dor aceste adevăruri. Dar tocmai faptul că-l dor, tocmai faptul că într-o mulțime de numere de-a rândul nu face decât să încerce a ne combate este o dovadă că aceasta este buba veritabilă a țării.

Dar ne este cineva amic ori adversar, dar român sau străin, adevărul spus de noi rămâne același pentru toți. Ne mărginim la constatarea de fapte exacte și la rezumarea lor în adevăruri generale; metoda noastră e cel urmat în științe în genere, în cele naturale îndeosebi. Oare supărarea bolnavului pentru că-i constatăm boala o modifică?

Acum venim la forma în care scriem.

Se zice că ea ar fi exagerată, c-ar cuprinde înjurături surugiești etc.

În realitate stilul nostru nu este eufemistic. Ne-am deprins a căta pentru orice idee expresia cea mai exactă posibilă. Dacă - am voi să glumim, dacă nu ne-ar păsa de adevărul ce-l zicem am putea să spunem lucrurile mai cu încunjur.

Dar lucrurile la noi *nu se petrec* cu încunjur; de-aceia în adevăr nu știm de ce-am vorbi de ele cu încunjur?

Când un om în rebeliune fățișă proclamă azi răsturnarea regelui și e numit mâni adiutant al aceluiași rege există aci vrun menajament pentru opinia publică, pentru conștiința de drept a poporului? Nici unul. Când un om e medaliat c-un *Bene-merenti* de regele în contra căruia erau adresate pasquiliurile sale există-a vrun menajament pentru ... pudoarea publică? Nici unul.

Dar oamenii acia din partidul roșu cari au sentimentul adevărului, ei își menajează expresiile?

Deloc.

D.D. Brătianu zice că „nu mai sunt oameni cinstiți în țara aceasta”, confundând țara cu partidul său.

Îi amenință cu „pușcăria și carantina”, îi aseamănă cu „putregaie”.

Oare marele cordon al Sfintei Cânepe de care vorbim noi e cu mult mai rău decât mijloacele de moralizare ale d-lui D. Brătianu, „pușcăria și carantina”?

E natural ca aceasta să supere pe milionarii răscumpărării, pe Mihăleștii și Chirișopolii, pe demnitarii publici înalți cu câte patru clase primare, dar ni se va permite de cătră roșii să întrebuițăm cel puțin espreșiile ministrului lor prezident de ieri, a actualului prezident al Adunării.

Când acesta alege, pentru a însemna esența partidului său, vorbele cele mai exacte, când le zice necinstiți , *vrednici de carantină și pușcărie, putregaie* ne trebuie oare să deschidem dicționarul să căutăm altele?

Când s-ar păstra cel puțin aparențele , când am vedea că oamenilor de cari vorbim le e rușine de ceea ce fac desigur că am fi mai blânzi , pentru că rușinea e un semn de posibilitate de îndreptare. Dar aceasta lipsește cu totul. Vedem dar că aci nu ajută alifia îndulcitoare a eufemismului , ci numai scalpelul chirurgului ; de aceea tăiem în putrejunea bubei noastre naționale și voim ca protoplasma națională să re]ntrească golurile create prin tăieturi . Din sâmburul și esența poporului autohton trebuie să iasă puterea medicatrice a naturii, care să însănătoșeze corpul statului.

În fine mai relevăm o acuzare, „Românul” știe cât de nedreaptă, pe care ne-o face.

Am zis că unui adevărat român i-ar putea fi atât de scârbă de aceste adunături ce domnesc peste poporul său încât să prefere un guvern străin, *onest*, care să asigure dezvoltarea materială și morală a rasei române, unui guvern de prețiși români. Astfel ar putea fi cineva foarte bun român și foarte rău patriot. „Românul” traduce lucrul astfel: „preferă pentru patrie un autohton trădător, decât un neautohton , fie cât de bun cetățean”.

Cu toate acestea ideea noastră, născută dintr-o adâncă indignare, e cuprinsă deja în scrierile unui om ale cărui sentimente profund naționale nu le va nega „Românul”. Pasajul din cartea sa e profetic; prevede Congresul de la Berlin și încheierile lui.

Atunci când o populațiune eterogenă , străină românilor prin limbă, religii, obiceiuri și *aspirații politice* se va așeza în țară, atunci marginile statului nostru nu vor fi totdeauna *marginile ale naționalității noastre*. Străinii vor zice îndată (ceea ce zic împământenii): nu identificați statul român cu naționalitatea română, căci în acest stat sunt mai multe naționalități, pe cari nu le leagă decât comunitatea guvernului; și D-zeu e martor, iar oamenii încă știu, cât de strămutabilă e forma guvernelor și cât de ușor se poate naște vreun eveniment care să le deschiză porțile la putere și acestor străini, mai cu seamă prin sprijinul ce-l au din vecinătate. (V. Marțian, *Coloniștii germani și România*).

Fără îndoială marginile statului nostru nu mai sunt marginile naționalității noastre. „Bunul cetățean neautohton ” al „Pseudo-românului ” e foarte numeros și foarte puțin scrupulos. Dacă „bunul cetățean neautohton ” s-ar mărgini a-și vedea de sărăcie și a se hrăni în mod onest n-am prea avea ceva de zis. Dar fără muncă, fără merit, fără a produce bunuri de utilitate, fără știință, fără de caracter, să-l vezi că dirige și determină soarta unui popor vechi, cu trecutul și caracterul lui, iată ceea ce nu se poate admite.

[2 septembrie 1881]

[„DIN NEFERICIRE ...”]

Din nefericire organele roșii nu sunt capabile de o discuție serioasă. A discuta va să zică a compara argumentele proprii cu cele ale adversarului și a destinge cu dezinteresare care e mai tare, care e adevărat. Dar când altceva zici, altceva [î]ți răspunde; când dai

ici și crapă cine știe unde, când discuția, în loc de-a fi o comparare de argumente, degenerează în ceartă pentru vorbe, în logomahie și subtilități , discuția e stearpă.

Am dovedit de zece ori ceea ce nu avea nevoie de dovadă: evidența; am dovedit că deasupra poporului românesc istoric pe care-l cunoaștem toți de acum douăzeci treizeci de ani, deasupra țăranului a moșneanului , a breslașului , a boierului mare și mic s-a superpus o pătură de populație străină, romanizată în parte în privința limbei, dar neavând deloc nici natura, nici instinctele poporului nostru.

E clar că această populație joacă în viața noastră publică rolul unui altoi care produce alte fructe decât trunchiul în care s-a altoit și, drept vorbind, fructe veninoase.

Altoit în stejar, trăiește din suc al stejarului, iar acesta se usucă, căci populația moșneană a acestei țări, săteanul, e morbid (dovadă spitalele d-lui C.A. Rosetti) și supus unei mari mortalități.

Am dovedit că acest altoi veninos n-are nici minte, nici inimă. Oamenii aceștia, cari sunt aproape toți roșii, sunt mărginiți în privirea inteligentă, răi, meschini, falși în privirea caracterului. Am probat că între ei nu se poate naște un autor de exemplu, un om de știință sau de litere, un om care să compenseze, prin știință sau talent, munca națională ce-l susține; că n-au nici un alt talent decât acela al vicleșugului, al pungășiei, al cumulului, al tripotajului; că mintea la ei e substituită printr-un surrogat din cele mai rele, pișicherlăcul; inima și caracterul prin surrogate și mai rele, prin falsitate și înclinări de trădare.

Iată ceea ce am dovedit clar.

De aceea principiile nu sunt pentru ei decât niște pretexte sunătoare pentru a amăgi mulțimea, gata de-a renunța la ele îndată ce un interes material, bănesc, îi îndeamnă la aceasta.

Astfel cel mai aprig republican și redactor al „Republicei Rumâne” aruncă tot bagajul său de principii în baltă pentru o pensie reversibilă; altul aruncă republica de la Ploiești pentru o funcție.

Dacă ar fi consecuenți, fie republicani, fie liberali, fie ce-or fi, cu un cuvânt dac - ai ști de ce să te ții, lupta ar fi posibilă. Dar azi republican, mâine monarhist, azi una, mâine alta, după cum dictează interesele materiale momentane ale coteriei; iată ceea ce face o luptă de idei imposibilă.

Pătura aceasta superpusă de Caradale, Pherekyzi etc. e foarte numeroasă. Ea meșteșug cu care să se hrănească cinstit nu știe, ea carte nu știe, ea caracter n-are, cu un cuvânt, nimic ce ar îndreptăți-o de-a juca un rol în viața publică. Cu toate acestea ea este totul azi în stat.

De aci vezi directori de drum de fier ce nu știu abecedarul mecanicii, de aci directori de bancă națională cu patru clase primare; de aci directori de servicii ce abia se știu iscăli. În toate ramurile vieții intelectuale și a statului, în toate încheieturile organice ale națiunii s-a încuibat paraziți; tocmai centrele organice sunt cuiburile în cari se prădesc și se înmulțesc.

Dar asta n-ar fi nimic.

Existența tuturor acestor oameni costă bani; banii sunt munca cuiva.

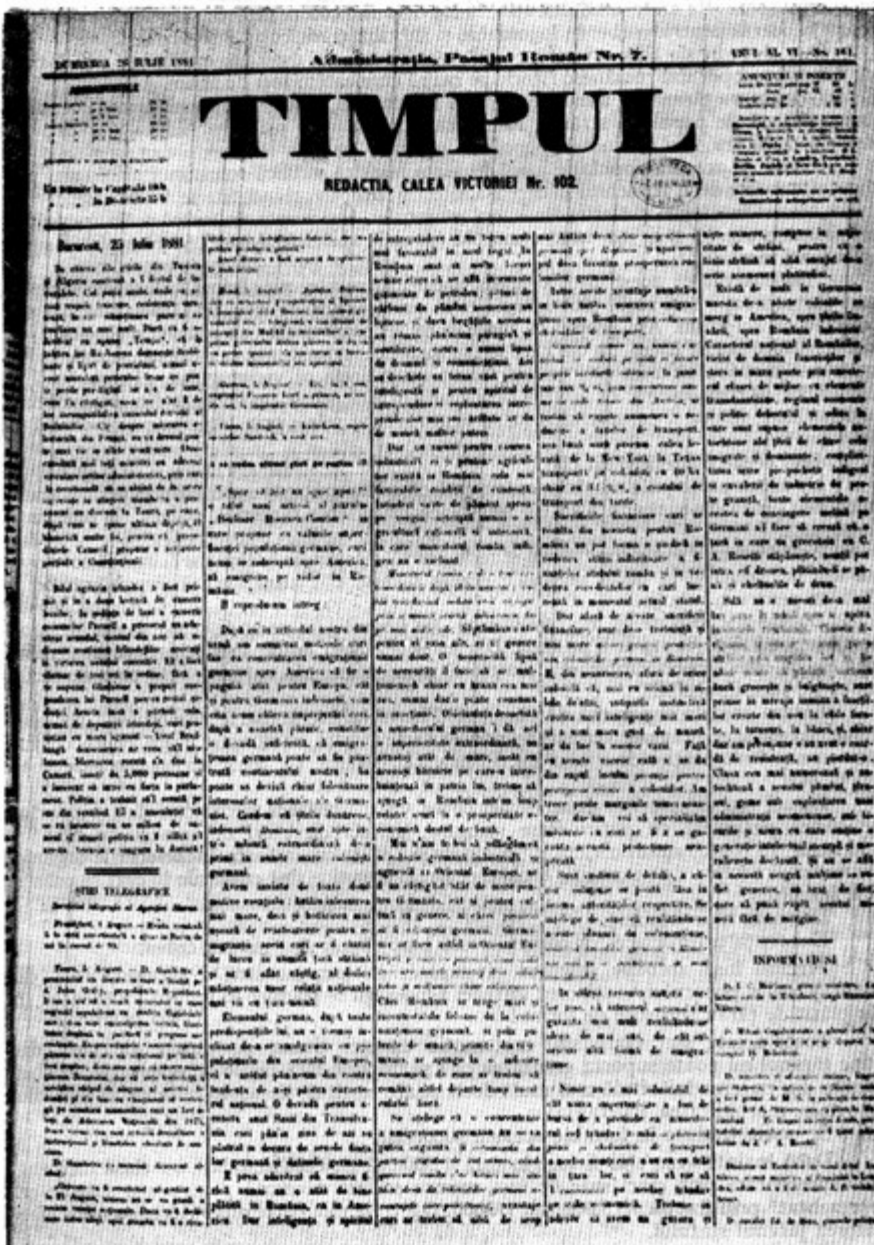
Precum însă aproape singurul producător în țara noastră e țăranul, trei din patru părți a poporului, susținerea întregii xenocrații se traduce în muncă țărănească, în bir plătit de țăran sub sute de forme!

Toate aceste sunt clare, sunt matematic exacte. Suma de putere de care dispune țăranul nu poate suporta greutatea ce i se impune fără nici o compensație; el cheltuiește din puterea lui vitală mai mult decât poate restitui; de acolo falimentul puterilor lui vitale: morbiditatea, mortalitatea.

Se poate traduce în formule această socoteală.

Dacă înainte vreme ar fi fost în țară 1500000 de contribuabili, iar clasa dirigență era reprezentată prin cinci sute de inși, munca socială necesară pentru a o susține era reprezentată prin fracția 5/15000 sau 1/3000. O a treia mie parte din puterea sa musculară datoră țăranul statului.

Azi sunt zeci și iarăși zeci de mii de oameni cari, sub o formă sau sub alta, trăiesc din aceeași pungă a țăranului. Sunt în fiecare sat cel puțin zece lefegii, ceea ce face un condei de 40 mii de lefegii; apoi comunele urbane, apoi statul. Dacă om pune 100 000 nu

14. [„SPRE RĂSĂRIT NU SPRE APUS!...”], „Timpul”, 26 Iulie 1881.

greșim. Dar unde punem întregi popoare parazite ca cel ovreiesc , care nu produce nimic și trăiește numai din scumpirea obiectelor de consumațiune? Aceștia sunt 500000. La un loc toți străinii, lefegii, clasele consumatoare care nu produc nimic se urcă la un milion, de nu mai mult. Frația nu mai [e] cea de sus 1/3000, ci 2/3, adică două din trei părți din viața sa trebuie să cheltuiască un om pentru a susține statul și societatea, care nu-i da nici o compensație.

Dar Dumnezeu i-a dat omului abia atâta putere încât să se susțină pe el însuși și familia și un prea mic prisos la dispoziția vieții publice. E evident că toată economia lui e zdruncinată, precum o și vedem dovedit în monografia d-lui A.V. Millo, care, făcând bugetul unui țăran condei cu condei, arată că abia frunțașii se pot ține în echilibru; țăranul cu doi boi, pâlmașul , își încheie anul c-un mare deficit ce se traduce în datorii.

A, dacă clasele dirigente compensau munca țăranului prin munca lor, dacă o administrație cinstită [î]l ocrotea de spoliare , dacă un cler luminat [î]l ferea de vicii și de demoralizare, dacă o legislațiune onestă ținea seamă de starea lui și-l ocrotea în loc de a-l pune sub dispoziții cosmopolite; dacă, c-un cuvânt , exista înțelegere, pentru ceea ce e în adevăr esența statului, apărarea claselor producătoare în contra celor consumatoare, apărarea de exploatarea altora și de propriile sale înclinațiuni, arunci are altceva! Dacă, cu aceeași sumă de putere musculară, țăranul, prin instrucție, ar fi ajuns a produce de zece, de douăzeci de ori pe atât pe cât poate produce azi cu instrumente primitive și cu metod primitiv, atunci lucrurile ar avea o altă față. Atunci clasele de jos ar fi ținut pas în producțiune cu trebuințele celor dirigente, atunci ar fi fost echilibru și ar fi fost bine.

Dar clasele dirigente, dar Caradalele, Costineștii sunt tot atât de inculte ca și țăranul; nu sunt în stare de-a compensa munca lui.

Credem cel puțin că marile mistere ale abecedarului, în modul în care le-a învins Serurie și Carada, nu constituie un merit pentru a-i vedea cu lefuri și diurne de zeci de mii de franci pe an.

Și pe lângă aceasta, pe lângă că sunt necapabili de muncă, leneși și tâmpiți, malonești și răi, mai sunt și străini, veniți de ieri alaltăieri, ridicăți de la covrig și bragă la ranguri sociale înalte.

Fără îndoială că și în alte țări clasele lucrătoare nu sunt bogate; pentru ele e adevărat axioma stabilită de Turgot că nu vor câștiga decât minimumul necesităților lor. Dar acolo populația e prea mare în raport cu întinderea statului, în raport cu puterea de producție a pământului.

Cestiunea socială e acolo înainte de toate agrară și o rezolvă întrucâtva capitalul industrial, care caută a plasa munca țării suprapopulate în țări nepopulate.

Dar la noi cestiunea socială e o cestiune de parazitism. Plebe grecească, bulgărească, jidovească, căreia [îi] e rușine de muncă sau care nu știe și nu poate munci, s-au încuibat deasupra poporului nostru și-l stoarce până la sânge.

Și ce plebe?

Comună, mult mai puțin inteligentă decât poporul nostru, fizic decrepită, moralicește putrezită.

Nu xenocrație prin cucerire, ci xenocrație prin furișare, prin introducere în mod clandestin, prin înveninare.

De aceea nu e de mirare că toate instituțiile noastre s-au discompus de acest venin cadavăric. Biserica nu mai e biserică, căsătoria nu mai e căsătorie, școala nu mai e școală; nimic nu e acătării.

Dar unde punem trebuințele acestei plebe? Trebuințe aristocratice, pariziene, de cari clasele dirigente vechi nici nu visau.

La toate adevărurile acestea, limpezi ca cristalul, la părerea de rău că mersul dezvoltării noastre n-a fost organic, continuativ, că ne costă sănătatea și bunăstarea poporului nostru, ce ne răspund acești arhistrăini?

Că suntem socialiști. Ei, cari în adevăr sunt socialiști când n-au slujbe, dar foarte regaliști când sunt în pensii reversibile și în cumul, nici nu înțeleg însemnătatea teoretică a cuvântului.

Cestiunea e fără contestare socială: am fi socialiști însă numai atunci când am propune o soluțiune socialistă. Departe de noi asta. Din contra, soluțiunea ce-o propunem nu poate fi decât conservatoare, reacționară chiar. Clasele muncitoare trebuiesc scăpate de

paraziți; paraziții însăși trebuiesc, prin o riguroasă organizație, siliți la munca la care se pricep. La tăiat lemne Serurie, la cărciumărie Carada. Nu oameni mari cu abecedarul în mână, nu escroci și tâmpiți în demnitățile statului, nu cocoterie și pungășie în afacerile publice.

O reorganizare socială având de principiu apărarea și încurajarea muncii, înlăturarea feneanților și paraziților din viața publică, iată ceea ce e de neapărată necesitate.

Așadar să ne înțelegem.

Nu cerem și nu voim, precum insinuă „Românul”, estermnarea cu sabia a elementelor hibride. Dar ceea ce pretindem pozitiv e ca asemenea elemente să nu fie *determinante, domnitoare* în statul român. Nu ne opunem dacă ele se vor hrăni prin muncă proprie, dar nu exploatând munca altora. Nu avem nimic de zis dacă Serurie se va ocupa cu cinstita cismărie, Bosnagi cu zidăria. Dar în capul unui stat român nu se cade să vedem aproape exclusiv numai oameni străini, incapabili de-a pricepe geniul poporului nostru și, până la un grad oarecare, incapabili de a-l iubi și de a-l cruța.

Și, când vorbim de poporul român, știm foarte bine de cine vorbim. Nu de amestecături, nu de oameni veniți de ieri alaltăieri în una din provinciile Daciei lui Traian, ci de acel element etnic ieșit din încrucișarea romanilor cu dacii, de rasa română. Aceasta a fost în trecutul țărilor noastre rasa plastică, rasa formatoare de stat, cea orânduitoare, cea istorică; aceasta trebuie să și rămâie de acum înainte. Cumcă deosebirea între adâncimea rasei istorice și superficialitatea celor superpuse e mare o știe oricine. În inima unui popă din Ardeal e mai mult sentiment național românesc decât într-o sută de mii de Caradale și [în] craniul unui singur român încape de cinci ori pe atâția creieri pe cât s-ar constata cu cumpăna în titvele mutrelor de paiată ale patrioților.

[3 septembrie 1881]

[„DOUĂ MONOGRAFII..."]

Două monografii s-au scris în timpul din urmă cari se ocupă în cea mai mare parte cu soarta populațiilor noastre de la țară.

Una, intitulată *O pagină din istoria contemporană a României din punct de vedere medical, economic și național*", e datorită d-lui dr. Istrati ; cealaltă, *Țăranul*, o datorim experienței lungi a d-lui A. V. Millo.

Cartea tânărului medic cuprinde un material foarte bogat pentru explicarea stării actuale a țării. Într-un volum de 500 de pagini se ține seama de studiile demografice făcute până acum, s-arată, cu date statistice adunate din diferite izvoare, că populațiunea țării, îndeosebi elementul român, e supus unei continue decreșteri ; că românii emigrază din țară, iar străinii *imigrează*; că rasa română degenerază în urma exploatării la care e supusă. Mizeria, produsă prin greutăți publice, parte dă naștere la deosebite boale, parte favorizează răspândirea lor.

Cartea d-lui A.V. Millo e mai puțin voluminoasă , cestiuni demografice nu sunt atinse aci, dar s-arată clar și după o zilnică experiență efectul dezastros pe care l-au avut legile nouă și organizația liberală asupra populațiilor noastre rurale. Din această din urmă lucrare estragem și azi o parte interesantă, aceea care, arătând condei cu condei, atât veniturile cât și cheltuielile unui țăran, dovedește că acesta rămâne în mod inevitabil în deficit la sfârșitul anului.

Amândoi autorii sunt inspirați de-o adâncă iubire pentru popor și amândoi sunt de una și aceeași părere că rasa română e jertfa spoliatăunii și a mizeriei produse în mod artificial; că statul, legile, trebuințele apusene a claselor dirigente, indiferentismul și neactivitatea acestor din urmă conspiră a aduce la degenerare tocmai partea cea mai importantă a poporului nostru.

Fără îndoială, sărăcia e un izvor de rele fizice și morale, dar e tot atât de adevărat că relele morale sunt la rândul lor cauze ale decadenței economice. Într-o țară în care religia și curăția moravurilor au fost înlăturate prin epicureism și sibaritism , în care conștiința de drept și nedrept, de bine și rău sunt zilnic jignite prin ridicarea socială a unei păture de oameni neonești , în care nepăsarea a ajuns a admira pe oamenii de nimic, însă abili, spiritul public caută în zadar un razim în contra corupțiunii. Departe de-a găsi undeva acest razim, el e din contră atras în vârtejul general și ajunge a crede că legile morale, uniforme pentru toate popoarele, sunt vorbe goale cari se pretextează din gură, dar pe cari nu le crede nimenea.

În aceleași condiții de climă, sub același regim sub care trăiesc românii, a căror viață intelectuală și morală o determină o Carada sau un C.A. Rosetti, trăiesc evreii c-un sentiment de familie foarte dezvoltat, c-un viu instinct de solidaritate, trăiesc germanii și alți apuseni cu totul în alt chip.

Prin ignorarea laturei educative a școlii, a bisericii, a vieții de stat, am ajuns a face dintr-o țară înzestrată cu atât de multe condiții de dezvoltare sănătoasă, această Americă dunăreană, în care totul e atins de morbiditate. Dacă starea materială a populațiilor noastre e rea, cea morală e aproape și mai rea. Cu toate acestea amândouă sunt într-o strînsă legătură și merită o egală atenție și egală sollicitudine ,

[5 septembrie 1881]

[„DE LA VENIREA ..."]

De la venirea d-lui Conta la ministeriu cestiunea instrucției au început a se dezbate din nou. Constatăm, că, începând cu ministrul și sfârșind cu foile, cestiunea a oscilat mai mult pe terenul administrației școlilor; despre instrucție a fost prea puțin vorba; cestiunile de principiu n-au fost tratate decât în unele numere ale „Timpului”.

Asprimea măsurilor prevăzute în proiectul Conta, cari aveau de scop a sili corpul profesoral la o strictă împlinire a datoriilor, măsuri în esență administrative, au fost mai cu seamă obiectul discuției publice; tendența politică și socială a proiectului a fost ignorată de cea mai mare parte a presei și relevată aproape numai de noi.

Fostul ministru al insurecției era în privirea convingerilor sale metafizice sau religioase materialist, în privirea celor politice socialist. Pre cât timp aceste convingeri se mărgineau la espunerea de pe catedră sau prin cărți , pe cât timp erau obiectul unor conversații cu amici literari , lucrul nu avea greutate practică. Trăim într-un timp în care convingerile religioase și cele politice, primite pân' acum ca ceva natural și moștenit, sunt supuse aceluiași metod de

cercetare care se aplică în științele naturale și e firesc lucru ca, căutându-se a explica ca prin raționamente împrumutate mecanicii fenomenele vieții sociale, multe și mari erori să intervină . Dar ele rămân erori individuale până ce cineva nu încearcă a le da consistență prin aplicarea în învățământ și în stat.

Ceea ce distinge proiectul Conta de legea actuală este tendența lui. Legea actuală e rea, e copiată de pe texte străine, dar e lipsită de orice tendență fie bună, fie rea; proiectul Conta era o lucrare mai originală, care cuprindea în articolele ei realizarea a o seamă din convingerile metafizice și politice ale autorului.

Proiectul ignora cu totul atribuțiunile educative ale școlii, cari sunt cele de căpetenie, și vedea în grămădirea de cunoștințe ținta învățământului . De acolo ascuțișul îndreptat în contra studiilor clasice, a căror cunoștință nu stă în proporție directă cu folosul material, cu câștigul .

Acțiunea însă era defectul principal al proiectului Conta, căci lipsurile cele mari ale învățământului nostru nu sunt atât pe terenul intelectual pre cât pe acel al educației. Studiile clasice *cresc* spiritul și caracterul tinerimii. Ceea ce câștigă cineva prin ele, dacă sunt bine

predat, este aptitudinea de a înțelege lesne, de-a coordona repede orice *altă* materie a cunoștinței omenești.

Fără îndoială nu noi vom fi aceia cari să ne opunem învățământului real, a cărui lipsă este atât de simțită. Activitatea națională e în parte paralizată prin această lipsă. Oricâte școli speciale, tehnice sau de aplicațiune se vor înființa vor fi bine venite, dacă vom ști a ne crea corpul didactic necesar pentru ele. Nu noi avem ceva de obiectat în contra învățământului real și a marilor lui foloase.

Ceea ce susținem însă este că învățământul real câtă să fie de sine stătător, câtă să-și aibă institutele sale speciale. Chiar o reducere a numărului școlilor de învățământ clasic se poate admite; ceea ce însă trebuie respins este confundarea acestor două ramuri deosebite de învățământ , amestecul lor în una și aceeași școală, fără preponderanța uneia sau alteia din materii.

Sunt în adevăr materii în științele naturale pe care un om din zilele noastre nu le poate ignora, precum sunt pe de altă parte materii ale învățământului clasic pe care nu le poate ignora fără a trece de om incult un mecanician sau un chimist.

Dar, precum am mai zis-o nu de aceasta e vorba, ci de preponderanța unei sau a celeilalte serii de studii. Precum în economia politică împărțirea muncii dă cele mai fericite rezultate tot astfel și în școală câtă a se deosibi acele a căror menire este educativă , cari determină oarecum atitudinea unei societăți, caracterul ei intelectual și moral, de acele cari largesc activitatea ei economică și sporesc mijloacele și puterea ei de producțiune.

Urmarea acestui amestec a două serii de studii, cari corespund chiar în individe cu două soiuri de aptitudine, a fost încărcarea peste măsură a programelor cu fel de fel de materii când clasice, când exacte, încărcare al cărei rezultat este sterilitatea atât a învățământului clasic cât și a celui real. Suntem convinși că, urmărindu-se realizarea proiectului Conta, acea sterilitate va fi și mai mare.

[6 septembrie 1881]

[„CURTEA DE CASAȚIE ...”]

Curtea de Casație, pronunțându - se deja în contra electivității magistraților, crease un precedent salutar pentru ferirea justiției de influențele totdeauna rele și coruptoare ale patimilor politice. Ieri a fost cea din urmă adunare a corpului avocaților din București, care s-a rostit asemenea prin vot formal și cu mare majoritate în contra electivității.

Tentativele d-lui CA. Rosetti de-a pune justiția la ordinele agenților săi electorali nu vor izbuti de astă dată, precum nici pe un teren n-ar fi trebuit să izbutească încercările acestor oameni de-a pune toate ramurile organice ale vieții statului în mâinile unei demagogii abile și viclene, a unor alegători lesne de intimidat sau de amăgit.

„Românul” face în privirea electivității următoarea observațiune :

Dacă partida liberală cere electivitatea pentru a înrâuri în alegeri, de ce oare acea înrâurire n-ar face-o ea cu mai multă, putere *asupra miniștrilor* cari sunt din sânul ei?

Dar acea înrâurire o și face partidul. Au existat miniștrii roșii de justiție, ca d-nii Stolojan și Giani, cari n-au

numit de la sine nici un judecător, ci au iscălit numai numiri comandate de deputații advocați sau împetricinați . Deosebirea este că un ministru, de bine de rău, e *responsabil de* ceea ce face, pe când alegătorii roșii cari ar ridica pe jețurile de magistrat pe semenii lor nu sunt responsabili către nimenea. A doua observare este:

Daca partida liberală, ar combate inamovibilitatea ca să aibă înrâurire asupra justiției, apoi noi i-am da următorul sfat:

Să se unească toți membrii ei și să voteze îndată inamovibilitatea.

Legea votată, partida liberală fiind acum la guvern, să numească pe membrii ei la Curți și la tribunale.

Aceștia fiind inamovibili , partida ieșind de la guvern va domni în justiție și va domni cu puterea inamovibilității .

Acest sfat nu mai trebuia să-l dea „Românul” partidei sale, căci ea urmează așa și fără îndemnul foii. Și azi cele mai multe numiri în justiție sunt dictate de interese de partid, abstracție făcând de meritele ori de știința candidaților. Numindu-se o persoană nu se pune cestiunea daca ar fi un bun și drept judecător, ci daca e roșu.

Cine voiește însă inamovibilitatea are în vedere totodată și condițiile ei organice acela vrea o lege care, abstracție făcând de opiniile politice ale candidaților, să confere posturile de judecător numai la bărbați cu titluri și pe baza unui concurs.

Oricât s-ar influența atunci ministrul, totuși nu va putea înlătura meritul în măsura în care o face astăzi.

Nu inamovibilitatea *roșie* o vrea cineva, nu privilegiul exclusiv al roșilor de-a fi numiți judecători buni răi , cum s-ar găsi, ci inamovibilitatea ca principiu, reglementat prin anume condiții de admisibilitate și de înaintare, fără privire la opiniile politice eventuale ale celui ce voiește a fi judecător fără considerații politice c-un cuvânt .

Magistratura cată să fie neatârnată atât de fluctuațiunile politice cât și de guvern.

Legea care ar prescrie inamovibilitatea va trebui deci să reducă facultatea ministrului de-a numi judecători la rolul administrativ de a constata titlurile candidaților și de-a supune numirii din partea regelui pe aceia cari prezintă titluri superioare, așa precum bunăoară ministrul învățăturilor propune numirea în posturile de profesor a candidaților acelora cari au ieșit mai bine la concurs. Nici în acest caz nu izbutește *totdeauna* capacitatea, însă în orice caz ea izbutește mai *adesea* decât sub regimul patimelor de partid, sub cari incapacitatea și malonestitatea, departe de-a fi piedeci, sunt adeseori titluri de recomandație pentru candidați.

[7 — 8 septembrie 1881]

[„ELECTIVITATEA MAGISTRATURII...”]

Electivitatea magistraturii, propusă de d. C.A. Rosetti și respinsă atât de înalta Curte de Casație cât și de adunarea corpului advocaților, va forma poate și de acum înainte un obiect de discuție pentru presă și Parlament, ba, precum ne-am deprins cu surprinderile în rău ale demagogiei, ne putem pomeni că se votează de cătră mamelucii d-lui C.A. Rosetti, fără nici un fel de considerație pentru opinia publică, care pân' acum se rostește în mod constant în contra ei.

Noi am espus demult în coloanele acestei foi o serie de argumente pentru inamovibilitatea organică, bazată pe o lege strictă de admisibilitate și înaintare. Am arătat că, în Statele Unite chiar, jurisconsulții cei mai eminenți sunt în contra electivității.

Electivitatea judecătorului nu s-ar putea admite decât atunci când relațiile dintre membrii unui popor sunt extrem de simple, când sunt regulate prin religie și obiceiul pământului , când în conștiința fiecărui membru al poporului dreptul e viu, e necontestat de nimenea, e tot așa de cunoscut ca și *Crezul și Tatăl nostru*. De aceea în limba noastră veche „lege” și „religie” sunt noțiuni identice, deși fără îndoială multe din dispozițiile *acelui jus olachale* care n-a fost nicicând codificat nu aveau a face nimic nici cu Testamentul Vechi *nici* cu cel Nou. Într-o asemenea stare a societății în care relațiile sunt bazate pe tradiție și pe o absolută bună credință s-ar putea admite în adevăr ca, dintre ei, oamenii să aleagă în genere pe cei bătrâni , pe cei lipsiți de pasiuni, pe purtătorii tradiției juridice, ca să-i împace și să-i judece.

Mai este oare astăzi tot astfel?

Codicile noastre sunt aproape în totalitate traduse din limbi străine; ele n-au a face nimic cu conștiința juridică a poporului. Obiceiul pământului nu credem să se fi păstrat decât între țărani și răzășii aceia cari fug de tribunale ca de ceva străin lor și se-mpacă , mai bine decât să riște a-și vedea conflictul lor judecat de legi ce nu le pricep și poate

Dreptul nu mai e obicei, ci știință, și o știință foarte complicată. Înainte el era strâns legat cu morala și cu echitatea ; astăzi dreptul pozitiv e indiferent față cu morala, el trebuie să fie corect în litera și spiritul legii, fără a ține seamă de echitate decât acolo unde-i este dictată. El nu mai este scientia *rerum divinarum* , căci nu stă în nici o legătură cu religia, cu credințele poporului, ci se mărginește la relații pur juridice, indiferente fiindu-i credințele religioase ale împričinaților .

Fiind însă o știință, e evident că nu alegătorii conduși de Serurie pot să aleagă între omul de știință și cel ignorant, între judecătorul cu experiență și cel neexperimentat și că trebuie să existe norme obiective pentru numirea, înaintarea, întemeierea corpului judecătoresc.

Obiecțiunea principală a adversarilor inamovibilității a fost exprimată numai prin circumscrieri ; ei nu găseau cuvântul cu care să însemneze ceea ce lipsește justiției moderne.

Ei împlau împrejurul expresiei fără a o găsi, fără a ști că ceea ce dreptul ca știință admite numai *cum grano salis* este echitatea , prin care se distinge dreptul ca obicei. Dar echitatea presupune o altă organizare a societății. E evident că cel mai echitabil judecător pentru cizmar e cizmarul , pentru argintar argintarul , pentru breslaș bresla. Dar această justiție a echității a existat pururea alături, paralel cu justiția strictă, formală, a statului.

Fără o organizare analogă, în state întemeiate pe principiul egalității sociale nu mai e cu putință a se reveni la judecători aleși din breslaș pentru bresle și nici la o altă specie de electivitate a judecătorului. Nu mai pomenim că toată organizația veche presupune unitatea și nestrămutarea credințelor religioase, că comunitatea unei bresle forma, la noi cel puțin, o enorie ; că legături cu totul de altă natură, religioase, de familie, de interese de breslă uneau pe fiecare om de-o comunitate de semeni de ai lui, că nimeni nu plutea ca frunza pe apă, avizat la propriile sale puteri, la propria sa persoană.

Toate acestea au dispărut azi. Societatea omenească nu mai este un organism precum era înainte, ea este o masă de indivizi, social egali, fără legături între ei, liberi a lucra și a se mișca oricum vor voi.

Dar [î]ntr-o lume în care breslașul nu judecă pe breslaș , țăranul nu pe țăran, într-o lume în care dreptul tuturor au luat locul obiceielor juridice a fiecărei clase e neapărat să-i judece omul de știință, omul care și-a făcut din legile codificate și din aplicarea lor un studiu special, o misiune specială a vieții.

[9 — 10 septembrie 1881]

[„UN CAZ CIUDAT...”]

Un caz ciudat, care ne aduce aminte de fatala teorie a contractului sinalagmatic stabilită de „Românul” la 1866, s-a întâmplat în Austro-Ungaria. Un sublocotenent ungar, anume Göczel , întrebat fiind de superiorul său daca, în caz de a se suspenda Constituția maghiară, el s-ar lupta în contra celor ce s-ar opune suspensiunii , au răspuns „Nu”. De-aci un conflict aprig între unguri și nemți, o discuție învrăjbită și lipsită de urbanitate în contra superiorului care-a pus acea întrebare și în contra justiției militare, care în adevăr a degradat pe sublocotenent și l-a scos din armată.

Cu toate acestea cazul nu ni se pare deloc susceptibil de controversă. Armata nici jură pe Constituție, nici are a ține seamă de ea. Daca tocmai mănținerea unei constituții rele ar fi cauza unor adânci turburări cari să puie în pericol existența statului chiar, e evident că suspensiunea ei pentru rațiuni de stat se impune de sine, mai cu seamă însă în Austria, unde Constituția n-a pornit din inițiativa popoarelor, ci este o renunțare făcută de bunăvoie de Coroană în favorul ideilor liberale și — desigur fără intenție — în defavorul naționalităților mai mici, cari prin constituționalism sunt date în exploatarea exclusivă a politicianilor germano-evrei și maghiari.

Un articol din foaia militară „Wehrzeitung ” se și rostește în înțelesul subordinațiunii necondiționate la ordinele șefului suprem al armatei, care e împăratul. Iată ce zice organul militar:

Răspunsul sublocotenentului Göczel, că în anume împrejurări (deși foarte neverisimile) ar călca subordinațiunea , [i]l face neapt pentru rangul de ofițer. Subordinațiunea este baza activității armatei. Acela care crede că ar fi posibil s-o calce un e

bu de ofițer, Art. 66 din regulamentul de serviciu la care se provoacă Göczel nu se poate aplica la cazul prezent, pentru că acest punct numai atunci dezleagă pe soldat de datoria subordinațiunii când un ordin ar fi îndreptat clar și pe față în contra îndatoririlor impuse de jurământ , în contra binelui statului sau a serviciului sau daca ar cere o faptă oprită de legea penală.

Soldatul însă nu jură pe Constituția ungurească și nici pe altă Constituție, ci numai Maiestății Sale supremului beliduce . Astfel suspendarea Constituției ungurești sau a unei părți dintr-însa, caz foarte nerverisimil despre care s-a tratat, nu poate fi privită nicidecum ca îndreptată „clar și pe față în contra binelui statului”. Dacă un asemenea caz ar veni în discuțiune, el s-ar putea întâmpla numai cu presupunere, că această suspensiune este în interesul statului întreg (*Gesamtstaat*) și e fără îndoială binele statului comun acela de care vorbește art. 66 al reglementului. Suspensiunea Constituției ungare nu poate fi privită nici ca îndreptată contra serviciului, nici ca o faptă oprită prin legea penală — § 11, p. 66 al regulamentulului de serviciu nu poate avea însă nici o valoare practică față cu ordinele Maiestății Sale supremului beliduce , pentru că jurământul se face necondiționat și promite ascultare și supunere „oriunde ar cere voința Maiestății Sale Imperiale și Regale” . . .

Stările politice din Ungaria, agitațiunea care se înscenează pentru anume tendințe politice, sumuțarea reciprocă a naționalităților, care se cultivă aici, face necesar ca pozițiunea armatei față cu această manoperă de partid să se precizeze strict. Ar putea să fie numai de folos dacă oamenii înțelepți din Ungaria ar contribui să se lămurească opiniunea publică asupra punctului că armata n-are a face nici cu Constituția ungară, nici cu vro altă constituție, că nici armata honvezilor nu este chemată să apere Constituția ungurească, ci are să dea ascultare numai Maiestății Sale și singur Maiestății Sale și aceasta o va și face. Dacă va deveni generală convicțiunea aceasta în Ungaria, atunci poate că vor înceta de a mai amesteca armata în luptele de partide politice și stânga se va lecu de confuziunea de idei ce-o predomină încă azi cu privire la destinațiunea armatei honvezilor .

[11 septembrie 1881]

[„DIN TELEORMAN AFLĂM ...”]

Din Teleorman aflăm lucruri foarte curioase despre modul cum știu liberalii să practice regimul liberal și de disprețul cu care tractează opiniunea publică și voturile prin cari se exprimă.

Vestitul Chirițescu , mână dreaptă a d-lui Simeon Mihălescu și a tovarășului său Varșavski , de la a doua venire a d-lui Mihălescu nu mai cunoaște nici o măsură; ca un adevărat cazac lovește în dreapta și în stânga pe toți câți nu sunt supuși devotați la ordinele sale, fără rușine de oameni și fără frică de D-zeu.

Se știe incidentul d-lui Rapanovici , care, de la înființarea regimului parlamentar, exercitase mereu drepturile politice și care într-o bună dimineată a fost dat afară din consiliul comunal al orașului Alexandria sub cuvânt că nu e român, deși chiar în acel an votase pentru Cameră, votase pentru Senat, votase pentru consiliul comunal și aceasta fără contestație ! L-a dat afară pentru că nu i-a plăcut lui Chirițescu .

În momentul acesta se petrec lucruri și mai grave.

Orașul Alexandria nu poate să aibe consiliu comunal din pricina lui Chirițescu . Și lucrul este simplu: orașul vrea pe unii și Chirițescu pe alții!

Mai deunăzi încă oamenii aleseră 5 inși pe care Chirițescu [î]i scosese din consiliu, căci nu-i plăceau . Dar Chirițescu le-a invalidat alegerea și pe ce motiv ridicul! Iaca copia de pe recursul ce s-au făcut cătră minister.

Domnule ministru,

Suntem realeși ca membri ai consiliului comunei Alexandria, din care am fost excluși în arbitrarul mod care este cunoscut și d-voastră prin plângerile ce am făcut.

Rezultatul este acesta.

Din 464 votanți am întrunit: Pandele Zaharescu 281, Anghel I. Căpitanovici 272, Marin P. Sprânceană 272 și Dimitrie Constandinescu 265 voturi, așa că avem majoritate fiecare, iar nu numai câte o treime de voturi. Totuși aflăm că e vorba a se da art. 45 din legea comunală o interpretare cu totul alta, argumentând că treimea să fie din numărul alegătorilor înscriși pe listă, iar nu din acela al alegătorilor cari au votat, precum este spiritul legei și precum

s-a înțeleș totdeauna până acum, după cum rezultă din precedente din alți ani.

Temându-ne dar că onor. Comitet permanent va nesocoti legea și acum, precum a făcut când a aprobat încheierea de escluderea noastră, mai cu seamă că așa a opiniat și d-l primar în procesul verbal de întrunirea voturilor din celelalte culori, venim prin aceasta mai dinainte a vă comunica de cele ce suntem informați că, se urzește .

Primiți vă rugăm asigurarea osebitei noastre considerații și stima ce vă purtăm.

(Semnați) Pandeș N. Zaharescu , Anghel I. Capitanovici , Marin P. Sprânceană

Cât pentru rezultatul acestui recurs noi nu avem nici o îndoială. Cum să respingă Mihălescu varșavski cererea lui Chirișescu varșavski ?

[11 septembrie 1881]

[„PRIN MARTIE...”]

Prin martie a.c. „Journal des debats” ținea seamă de vorbele d-lui C.A. Rosetti că „visul de aur i s-a împlinit” fără ca foaia franceză să știe că ele erau pentru republicanul învechit în zile rele o apostazie . Foaia mai scria următoarele:

Rolul noului regat în valea Dunării de Jos va deveni mai mult decât oricând un rol eminent civilizatoriu . Cei șapte până la opt milioane români cari formează o insulă pierdută în mijlocul slavilor sunt fără contestare mai înaintați decât vecinii lor ca cultură intelectuală. Ei și-au apropiat c-o minunată lesniciune legile și datinele Occidentului și pot fi educatori foarte folositori ai Principatelor slave ce-i înconjură. Pe de altă parte prevențiunile, ba urele chiar cari [i] i separa de slavi și îndeosebi de bulgari au căzut în mare parte de când au combătut împreună pe inamicul comun. Se pare îndealtmîntrele că nimic n-ar fi mai ușor, pentru că nu există între Principatele Dunării de Jos interese contradictorii și ambițiile lor nu se pot ciocni. Regatul României, dacă nu e cel mai în vrastă , a văzut cel puțin dezvoltându-se la el progresul științei și industriei Occidentului mai de curând și mai repede decât vecinele Bulgaria și Serbia. Mulțumită minunatei fertilități a brazdei și inteligenței locuitorilor lui, regatul de ani încoace e la un nivel pe care celelalte Principate nu-l vor atinge decât mai târziu . El trebuie să continue a da exemplul înțelepciunii politice și să intre cu mai multă rezoluțiune decum a făcut-o până acum pe calea unei admnistrații integre și severe. Iată mijlocul adevărat de-a exercita împrejurii o influență care ar fi din cele mai folositoare, mai cu seamă când e vorba de state nouă, espuse prin urmare de-a comite greșeli grave sau imprudente cel puțin.

Fără a împărtăși cu totul părerea ziarului asupra importanței civilizatorii a României, de vreme ce pe noi nu ne amăgesc formele goale și etichetele false cu cari se 'mpăunează civilizația Caradalelor Dunării, trebuie să mărturisim că „administrația integră și severă” cuprinde într-un cuvânt defectul de căpetenie al țării noastre, răul ei abia capabil de lecuire. Astăzi defectele administrației nu mai sunt un secret public ca înainte, pe care toți îl știa și nimeni nu-l mărturisea: azi foile guvernamentale chiar mărturisesc torturile, vexațiunile, hoșiile la care sunt supuse populațiunile noastre.

Pe de altă parte e asemenea dovedit că reaua administrație este un sistem de guvernământ la noi fără de care un numeros partid ca cel roșu n-ar putea exista. Demagogia noastră e flămândă , rolul capilor ei e de-a o hrăni cu orice preț. Străini de țară și neavând nici voința nici aptitudinea muncii industriale, demagogii noștri sunt aproape exclusiv

avizați la buget. O administrație onestă și severă nu e cu puțință măcar, pe cât timp malonestitatea e un titlu de recomandăție pentru roșii, pe cât timp biletul de maturitate pentru pușcărie e totodată bilet de intrare în partidul roșu. Corupțerea sistematică a alegătorului , exploatarea și despoierea claselor muncitoare fiind un mijloc de câștigare a pâinii zilnice pentru zeci de mii de indivizi inculți, fără alt meșteșug, fără altă meserie decât politica, e evident că inițiativa unei îndreptări ar trebui sau să pornească de mai sus decât aceste elemente înșile, sau să vie sub forma unei fatale izbucniri din partea unei populațiuni ajunse a nu mai putea suporta sistemul de corupțiune.

Numai în cazul întâi însă perspectiva ar fi favorabilă; în al doilea izbucnirea ar fi în stare a complica relațiile

din afară ale țării și a o duce spre sigură pieire.

Despre o renunțare de bunăvoie a patrioților de industrie la sistemul de corupție electorală și administrativă nu poate fi nici vorba.

[12 septembrie 1881]

[„ÎN SCRISOAREA A ZECEA ...”]

În Scrisoarea a zecea adresată d-lui V. Alecsandri și publicată în „Convorbiri” d. Ion Ghica intercalează o întreagă teorie a egalității. Opiniile moderate ale autorului, stilul său românesc și îngrijit, împrejurarea că multe din observațiile sale sunt în acord cu observațiile noastre din studiile de ordine etnografică și socială ne îndeamnă a ne lua libertatea să reproducem articolul după revista literară din Iași.

[13 septembrie 1881]

MÂNĂSTIRE ÎNCHINATE

Citim în „Politische Correspondenz”:

Iată analiza notei circulare prin care Poarta apelează la intervenirea puterilor în afacerea bunurilor mănăstirești secularizate la 1864, supt domnia prințului Cuza:

Nota turcească începe prin a reaminti protocolul no. XIII de la 30 iunie 1858 al Conferinței din Paris, în care s-a recomandat părților interesate ca într-un an de zile să se înțeleagă între ele și, după expirarea acestui termen, afacerea să se reguleze definitiv prin arbitraj. România — zice nota — a făcut iluzorie înțelegerea dorită și curând în urmă și-a apropiat cu forța veniturile bunurilor bisericești, iar după aceasta s-a întrunit la Constantinopol o conferință a reprezentanților marilor puteri care a declarat actul arbitrar al prințului Cuza de nul și neavenit, luând și deciziunea ca România să păstreze separate veniturile respective. Spre acest scop ea a numit și o anchetă. Guvernul român a propus să înlocuiască Casa separată printr-un împrumut, numind un delegat, spre a prezenta comisiunei baza juridică a reclamațiunilor ei.

Curând după aceasta prințul Cuza a fost deposedat și conferința s-a dizolvat fără a fi ajuns la rezultat. Guvernul român a continuat a întrebuița în folosul său exclusiv veniturile mănăstirilor și unele moșii au fost chiar vândute, cu tot protestul patriarhului ecumenic. Patriarhatul a prezentat Congresului din Berlin un memoriu și președintele a observat, cu consimțământul înaltei Adunări, ca să se noteze în protocol că reprezentanții puterilor au să refereze guvernelor lor asupra obiectului.

La 1879 prințul României, printr-o epistolă, a încurajat pe patriarhii Orientului să trimită împuterniciți speciali la București, spre a se înțelege cu guvernul asupra bazei unei învoieli directe. S-au trimis delegați, însă d. Boerescu, ministrul de externe de atunci, a declarat că, dacă mai există vreo neînțelegere, el poate negocia numai pe cale diplomatică asupra acestei afaceri. În urma acestora, cererile patriarhilor ca Poarta să înceapă o acțiune diplomatică au devenit tot mai stăruitoare și guvernul imperial nu poate rămânea indiferent față cu lipsa și pierderile mari la cari sunt expuse necontenit institutelor religioase de către guvernul român. Rezolva-

rea cestiunei nu se mai poate amâna. Au trecut mulți ani de când Conferința din Paris a regulat marele proces al justiției internaționale. Și Congresul din Berlin a sancționat acest principiu. Deci guvernul imperial crede că nu rămâne altă cale de hotărât decât calea arbitragiului, după ce nu se mai poate ajunge la un compromis.

Nici guvernul român nu va putea avea nimic contra, deoarece nici el nu contestă caracterul obligatoriu al unei asemenea proceduri. În fine, Poarta ordonă reprezentanților săi să ceară de la guvernele respective de a însărcina pe reprezentanții lor din București ca, în înțelegere cu reprezentanții puterilor semnatare Tractatului din Berlin, să invite pe guvernul român de a-și numi

arbitrării săi, precum și de a determina locul și timpul tribunalului arbitral .

[13 septembrie 1881]

[„MEȘTER ÎN FALSIFICARE ...”]

Meșter în falsificare de calcule financiare, pișicher când e vorba de a apăra pe Stroussberg, sublim când redactorii apără „cea mai populară cestiune”, câștigând cu ea milioane, „Pseudo - românul ” grecului C.A. Rosetti se crede special și în ale instrucției.

Astfel în numărul de azi propune ca

în cărțile de citire, pe lângă . . . istorioarele *morale* ce sunt menite a forma prin exemple inima elevului , să fie și expuneri scurte și substanțiale asupra agriculturii.

C-un cuvânt să se înlocuiască cartea de citire printr-un manual de agronomie.

Daca ar fi vorba de a se introduce în școala rurală limba maternă neogrecescă a d-lui C.A. Rosetti, sau cea maternă bulgărească a lui Mihălescu în locul celei române, lucrul ar fi indiferent.

Ca istorioare morale s-ar putea povesti bunăoară copiilor, drept „exemple menite a le forma inima”:

istoria cum un grecotei cinic ajunge prin minciuni, trădări și crime cel întâi om în România;

istoria cum un alt străin ajunge din pisăr cu 2 galbeni leafă pe lună la regimentul de mușchetari , din scriitor la Agia din Iași și din corector la „Pseudo - românul ”, cu patru clase primare și o coarda de violoncel, răscumpărătorul unui drum de fier de 250 milioane, milionar, director de bancă, fondator de institute de credit;

istoria cum un bulgar mărginit și hoț ajunge, tot în România, director de ministeriu și efor la așezăminte de binefacere;

istoria cum un alt străin, erou de la 11 februarie și prezident de republică ploieștenească , ajunge adiutant regal;

istoria cum un Chirișopol ajunge din chelner sau camardiner prefect;

istoria cum un bosnagiu ce a făcut felceria în Țarigrad la turci devine profesor de cea mai grea și mai gingașă din științele naturale, de fiziologie , la Facultatea din București,

istoria cum un om fără studii liceale ajunge profesor de istorie universală la aceeași Universitate;

istoria cum un măscărici înjură pe Domnul țării și se decorează cu *Bene-merenti* tocmai pentru aceste înjurături.

Iată ... istorioare , *foarte morale* desigur, menite de a forma prin exemple inima elevului .

Ca studii substanțiale s-ar putea introduce în *Cartea de citire* greco - bulgărească cultura caprelor . Item, indicație de parfumuri pariziene pentru a neutraliza *foetor caprinus*. Item cultura maslinelor . Item uscarea țârilor . Item indicațiuni pentru jocul cu cărți măsluite . Item metode nouă pentru a se chivernisi pe lângă ruși prin tainică binefacere.

Iată o mulțime de ramuri de producțiune patriotică cărora roșii își datoresc carierele . Ar fi păcat să nu fie obiectele instrucției publice undeva, însă nu la noi. Asta am propune noi dac' ar fi vorba de-a introduce în școala rurală bulgărească și neogreaca în

locul limbei române. Dar pe cât timp studiul principal al unei școale rurale sau primare e limba românească ea este totodată organul prin care neamul [î]și cunoaște ființa sa proprie, organul prin care acest neam moștenește avutul intelectual și istoric al strămoșilor lui. Copilul nu învață numai a vorbi corect, el învață a gândi și a simți românește.

Agronomie câtă poftiți . De șase ori pe săptămână zilnic, dar limba română rămâne limbă și s-a încheiat.

Nu numai istorioare morale, onorabililor, cuprinde o carte de citire menită pentru întreg tineretul românesc. Ea cuprinde biografia lui Matei Basarab, dușmanul vostru, odihnească-l Dumnezeu din a dreapta sa; biografia lui Ștefan Vodă care n-a avut onoarea, în veacul lui de aur, de a vă înșira mutrele pe parii de garduri; cuprinde descrieri etnografice ale poporului nostru, bucăți de literatură populară și de arte, balade culese de Alecsandri sau poezii de ale lui, fabule de ale lui Donici, pasaje din Bălcescu, în sfârșit o sumă de elemente caracteristice și proprii numai poporului nostru, elemente cari-l disting de rasa voastră greco - bulgărească și-l fac să fie ceea ce este: deștept,

inimos, curat, nu viclean și puțin la suflet precum sânteți voi.

O bună carte de citire ar fi de recomandat la toată pătura din care faceți parte; poate ați ajunge în adevăr a cunoaște și prețui poporul nostru. Limba românească ați fost șters-o din licee, voiți s-o ștergeți și din școala rurală, cu toată comoara ei de locuțiuni, de proverbe, cu bogăția ei de forme și gingășia de simțiri? Voiți ca și țaranul să capete o inimă de morocâine cum e a lui C.A. Rosetti, capete vicleane și tâmpite, gusturi de animal ca ale bulgăroilor din partidul vostru? Vreți să înlocuiți pe Alecsandri cu *Ceasurile de mulțumire* ale lui C.A. Rosetti, pe Donici cu *Kolekțiunea de poezii* ale lui Serurie, pe Gr . Alexandrescu cu *Orele de repaos* ale lui Radu pătrălăgeanu ?

Mai bine nu vă amestecați unde nu vă fierbe oala.

La pehlivănie de burse și politice, la escamotări de bilete din urne electorale, la pungășie și tripotaj vă pricepeți. Adevărat meșteri, n-avem ce zice.

Dar până și de biete de cărți de citire vă legați, cari ar trebui să fie un obiect de îngrijire națională ca și textul Bibliei ? Și-acți vreți să vă arătați filozofia de țap în toată goliciunea ei? Dar nu vedeți că nu știți a scrie românește, pentru că în viața-vă n-ați avut o carte de citire în mână ? Nu vedeți că nu gândiți românește, pentru că titva voastră strâmtă nu s-au îndeletnicit cu o asemenea carte de folos?

De-ar fi propus încai bătrânul Ioan Ionescu a se adaoge articole agronomice în *Cartea de citire*, om care scrie materii agronomice în limbă bună, pe placul țaranului și al tuturor, om cu condei simpatic. Dar redactorii lui „iniorinte”, „permanente”, „iustiție” și ai altor cabazuri lingvistice, oameni ce scriu neogrețește bulgărește cu termeni franțuziți în loc de românește sunt autorități în materie de *Carte de citire*? Ciudată pretenție!

[17 septembrie 1881]

[„REZULTATUL ALEGERILOR ...”]

Rezultatul alegerilor din Iași nu va dovedi nimic mai mult decât că Moldova ajunge încet unde trebuia să ajungă, unde Țara Românească a ajuns demult ... la xenocrație.

Un ieșan, „un român pribeag în țara lui”, ne trimisese o scrisoare prin care arăta că între patruzeci și nouă de profesori ai Universității din București sunt : 25 de bulgari, 7 greci, 4 armeni, 3 jidani, 2 țigani, un italian, un tatar și .. 6 români. Acel român pribeag ne-a promis statistica deputaților, senatorilor, membrilor de la Casație, de la Apel, tribunale, a prefectilor, administrația Domeniilor, băncilor, drumurilor de fier, poștelor și telegrafelor, serviciu sanitar și tehnic etc. etc., din cari vom cunoaște curioasa promiscuitate care apasă asupra țării întregi, încât nu mai are răsufare nici în punctele ei cele mai libere.

La dreptul vorbind misiunea istorică, predestinarea d[umne] zieiască a Domniei străine s-a consumat și poporul românesc e *de facto* înlăturat din istorie, ca o curiozitate etnografică, lipită de pământ, sclava pe de-a pururea a plebei bulgărești, grecești, jidovești, imigrată din câteși patru colțurile lumii. O stârpitură de grecotei cinic, fără sentiment de patrie, fără umbră de iubire pentru acest vechi și nenorocit neam, s-a cocoțat în fruntea țării; neagra străinătate, umbra spinului la ușa noastră a tuturor!

Ce iluzii să ne și facem în adevăr? Românul e deja străin în țara lui proprie, nimic n-a mai rămas decât numirea geografică. La ce să mai ție românul? La Constituția cosmopolită iscodită de 2 — 3 greci? La știința pe care-o predau bulgarii ignoranți? La limba batjocurită de gura acestor venetici în momentul în care-o rostesc, la biserica surpată de suflarea veninoasă a ireligiozității lupanarelor Apusului, la țara care e 'n mare parte proprietatea străinilor, la negoțul care e 'n mâinile lor, la ce?

Să fim mulțumiți dacă acești arhistrăini cu suflet de câine și creieri de vulpe ne îngăduie să trăim alături cu ei, pe noi, neamul ticălos românesc; mulțumiți să fim că această pătură de hoți și de parveniți nu ne alungă limba din biserică și din școală să fim mulțumiți că aceste lături sociale aristocratizate nu ne vând robi.

Dar la ce se mai mănține ridicula titulatură de Regat al României? E C.A. Rosetti român? Caligari, Carada, Harama, Chirișopol, Pherekydis, Cariagdi, Anastasiadis etc. etc. români? Regatul greco - bulgarilor și al jidanilor, iată ceea ce trebuie scris în fruntea decretelor; români nu mai au în realitate nici rege, nici țară. Stârpitura de grec ține de stârpitura de bulgar până la capătul lanțului infinit de patrioți de meserie . . . „România” nu-i decât o firmă de hotel, mai rău . . . o firmă de speluncă pentru mutrele confiscate a lepădăturilor tuturor țarilor.

Și încai dacă țara aceasta ar fi stăpânită de un neam istoric, cinstit, având spirit de adevăr și natură cât de cât

omenească — treacă - meargă .

Dar stăpânită de guoaiile omenirii?

De tot ce-a fost sordid și pehlivan , de tot ce-a fost prea rău pentru colțurile Țarigradului unde împărțeau culcușul cu câinii turcilor, prea rău pentru mocirlele Rusciucului și pentru cartierele jidovimii galițiene și rusești, de spuma pestiferă și de bubele tuturor popoarelor, de tot ce-a fost mai înjosit în Orient și-n Occident, în sfârșit de un C.A. Rosetti și alții ca el, frați fizici și morali ai lui Scarvuli.

Scârbos spectacol! Adânc scârbos , nedemn de un popor ce pretinde a avea onoare și viață în el.

Ei, dar așa se și cade!

Într-o țară în care trădarea e un merit, în care de gâturile a căror atingere ar dezonora însăși mâna călăului se atârnă cordoane ale Stelei României, ce nu este, ce nu poate fi cu puțință?

[18 septembrie 1881]

[„LA MONTPELLIER ...”]

La Montpellier s-a dat la 5 iunie o reprezentație teatrală în dialectul provenșal în folosul școalelor macedoromâne. „Messenger du midi ”, foaie cotidiană de acolo, a publicat încă de mai mult timp un articol asupra situației politice a românilor macedoneni, pe care-l lăsăm să urmeze.

Articolul e intitulat:

O PARTE A POLITICEI OPORTUNISTE

Românii din Macedonia, Tesalia și Epir

Se știu înclinările ce d. Gambetta le profesează în privirea grecilor și aprobarea ce dădea ziarul său, nu demult, proiectelor de sporire ale regatului elin.

Se cunoștea pe de altă parte întinderea teritoriilor pe cari puterile propuseseră de-a le lua Turciei, de când d. Waddington , „această medalie ștearsă care se credea bătută pentru a regula destinele Europei” — împru -

mutăm definiția de la un diplomat oriental — a consimțit a fi înaintea Congresului din Berlin avocatul preferențelor prezidentului, Camerei deputaților.

Toată lumea presupunea că, încercând a împinge acțiunea esteroară a Franței în afară de căile pe cari se ținuse pân - acuma , responsabilul inspirator al miniștrilor noștri va avea cel puțin grija de-a face buna politică, adică de-a recomanda d-lui.. Waddington o delimitare teritorială de natură a spori în realitate puterea Greciei, cu alte cuvinte de-a nu crea un dualism de limbă și de aspirațiuni inamice.

Acesta este însă rezultatul pe care-l va ajunge d. Gambetta dacă ar ajunge a compromite Franța în dificultățile al căror preludiv a fost cestiunea Dulciniului. Se crede în genere, între politicienii superficiali cari se 'nvârtesc împrejurul guvernanților noștri, că dincolo de frontierele Greciei actuale există elini gata a primi cu brațele deschise batalioanele regelui George. Aceasta este o eroare deplină și această eroare falsifică din temelie esența proiectelor prezidentului Camerei.

În Epir ca și-n Tesalia, grecii veritabili strălucesc aproape pretutindenea prin absența lor și macedo-românii constituie marea majoritate a populațiunii. Se pricepe dar scârba ce-o au de-a deveni concentrații d-rului Kokinos .

Am, voi să cunoaștem cuvintele fineței 'n adevăr italiene, pentru a nu zice genoveze , în virtutea căroră s-a descoperit că macedoromânii ar fi elini ! Pentru că au cler grecesc, călugări greci și că-n lipsa de școale naționale, de cărți naționale, ba chiar de caractere tipografice cari să fi putut pân' acum să reprezinte sunetele limbii lor, au fost botezați în grecește, au frecventat școalele clerului grecesc și au primit în idiomul din Atena educația și instrucția pe care le era cu neputință de-a o afla aiurea și de-a o primi altminterlea?

Nimic mai bizar decât de-a proscribe din Franța congregațiunile monastice și de-a întemeia în Orient politica națională pe situația școlară și religioasă a clerului grec din Tesalia.

Orice ar fi însemnând inconsecvența aceasta, se cade să împrumutăm din numărul de la 5 iunie al ziarului

„République Française” confirmarea faptului ce semnalăm, fiind cea mai bună dezmințire ce se poate da straniei politice ce-a apucat-o vechiul dictator din Bordeaux. Iată 'n adevăr ce se citea cu data de mai sus în „République Française”.

„Macedoromânii — căci pentru români numele de țințari n-are nici un înțeles, iar kutzovlahi , români șchiopi, e un termen de despreț ce-l resping — ocupă tot teritoriul ce se întinde de la Ochrida și până la Moreea și de la Caiani până în Adriatică, în vecinătate de Durazzo . După Thunmann ei formează un popor mare și numeros. Ei reprezintă o jumătate a populației Traciei și trei din patru părți a Macedoniei și Tesaliei.

În Macedonia toată partea de la apus, despărțită printr-o diagonală ce s-ar trage de la Kopvili la Salonic, cuprinzând Vodena Ostrovo , Florin, Monastir , Prelep , Ochrida , Rema , Tornovo , Castoria, Cayani și Niaghuzta ; la sud Samarina , Syraco , Ianina, cu districtele înconjurătoare , la răsărit Serres , cu satele din împrejurime, ar putea fi privite ca un teritoriu exclusiv român.

Câți sunt acești macedoromâni de peste Dunăre, adică trăind în Tracia, în Macedonia, în Tesalia, în Epir, în Albania? Iată unde statistica [oficială] e părăsită în seama fantaziei. Pentru ca statistica oficială, regulată și precisă, e un obiect de lux în aceste locuri, câtă dar să ne referim la apreciațiunile naționale mai mult ori mai puțin dezinteresate, la acelea ale călătorilor, și ele variază cu săriturile cele mai simțitoare, ale căror cauze pot fi cu toate acestea recunoscute și pricepute .

Boué numără aproape 600000 de macedoromâni; dar el nu cunoștea toată întinderea elementului român răspândit la Serres , Vodena , Monastir , în Tesalia orientală și în Albania.

Colonelul Leake găsește 500 de sate macedoromâne în Macedonia, Tesalia și în Epir, deci aproape 500000 de locuitori.

Iată deci un minimum .

Însă cifrele datează de acum o jumătate de secol; populația s-a sporit desigur de atunci încoace și cei mai mulți din acești călători, cu mijloace de investigațiune foarte incomplete , nu și-au putut întemeia clasificarea lor decât pe limbă și pe cult, însă comercianții și lucrătorii macedoromâni vorbesc de preferență , grecește, pentru comoditatea relațiilor lor; cât pentru cult, vom înțelege că în această epocă mai cu seamă le-a fost cu neputință de-a urma un altul decât cel practicat de clerul grecesc.

Daca venim la datele contimporane găsim cu totul alte cifre. Bolintineanu evaluează macedoromânii la 1 200 000; un vechi diplomat din Orient la 1 000 000; Bălășescu , care a petrecut orice oraș și orice sat al Peninsulei, la 2 500 000. Cât despre cel din urmă Blue book , el numără 50 000 numai la frontierele Greciei. Să ne mulțumim cu cifra lui Bolintineanu, de 1200000, Nu se cuvenea oare ca ei să trezească atenția? Și Congresul de la Berlin, care n-a voit nici măcar să examineze memoriul remis cu acest scop, n-a dovedit oare o prea mare nepăsare pentru interese cari au, ca și altele, rațiunea lor de a fi?

După cestiunea numărului, să trecem la aceea a originii; și aci suntem puțin în domeniul problemelor, pentru că patru sisteme ni se prezintă.

După unul, macedoromânii se coboară din vechii traci , cari au primit de la colonii romani uzul limbei latine; după altul, ar fi de aceeași origine cu populațiunile române ale Daciei. A treia opinie pretinde că evacuarea Daciei ar fi fost completă, sub Aurelian, care voia a scuti aceste populații în contra barbarilor dindărătul Dunării, după care ele s-au întors în patria lor, prin secolul al doisprezecelea, însă lăsând pe brazda ocupată din nou o fracțiune a emigrațiunii, originea grupurilor romanice actuale de lângă Pind și Olimp. A patra opinie pretinde în fine că, în epoca retragerii lui Aurelian, românii s-au despărțit în două grupuri, din care unul au ocupat Moesia, Bulgaria actuală, pe când celalt a căutat refugiu în Carpații septentrionali .

Oricum ar fi, fie că ne-am sui la daci sau c-am vorbi de coloniile militare romane, sunt în originea românilor și a macedoromânilor puncte de contact evidente; datinele, superstițiile sunt aceleași; Rusaliile , sărbătoare care are aceleași nume în amândouă limbile și care consistă în a pune roze pe morminte; Filipii , cari se practică în cele dendâi săptămâni ale postului și în care timp se împart bucate între amici și trecători; în ziua de anul nou copiii macedoromâni se primblă cu o ramură de oliv , pe când în România, ramurile naturale lipsind, se

fabrică artificiale; Moșii, sărbătoarea străbunilor, e aceeași la nordul ca și la sudul Dunării și, spre aducerea aminte a luării Romei de către barbari (gali), populația, atât în România cât și regiunile balcanice, are obiceiul de a bate câinii într-o anume zi din februarie. Douăzeci de alte exemple de aceeași natură se pot cita. Oare toate acestea n-au o semnificațiune reală?

În privirea limbii, grecii zic: kuțovlah și român formează două dialecte cu fotul deosebite; puneți pe-un macedoromân față c-un român și nu se vor înțelege; iar unul din cei dendâi , voind să publice o broșură asupra cestiunii naționale, au scris-o grecește, nu românește.

A scris grecește în adevăr, dar el au voit a fi înțeles și de greci și de conaționali săi.

Macedoromânii au avut un jurnal, „Frăția întru dreptate”, care se publica în limba cuțovlahă și în cea greacă. Românii o pricepeu pe deplin. Originea latină în adevăr e lesne de recunoscut în textul macedoromân și cuvintele culese din întâmplare, ca adunare, noștri, politici, sunt o dovadă; cât despre verb, această țâțână împrejurul căreia se 'nvârtesc toate limbile, el e identic, în moduri, în timp, în conjugări

Rămâne acum cestiunea cultului și a școalelor. Fără îndoială că macedoromânii merg la biserici grece, unde și leturghia se face grecește, dar cuvântul e simplu nu au biserici românești.

Sprîjinite de greci, funcționari ai Porții, și de turci, cari, fără cuvânt, se tem de estensiunea elementului român, se interzice întrebuițarea limbei românești în biserici și până' acum s-au aruncat în foc cărțile tipărite în această limbă. S-a găsit aci un instrument de grecificare care se privește, nu fără cuvânt, ca eficace.

Tot așa stă cu școlile; însă un ordin vizirial de la 1877 au autorizat creațiunea de școli române în Turcia. Și de atunci s-au deschis cinsprezece pentru băieți și trei pentru fete, cu două mii de elevi și douăzeci și unul de profesori. Aceste școli se susțin de câtră comune și prin daruri voluntare, la cari s-adaugă 60 000 de franci provenind de la Ministeriul de Instrucție Publică din România. Acum un an școalele române existente s-au îndoit.

Aceasta este în rezumat foarte scurt cestiunea macedoromânilor. Românii, despărțiți de ei prin Bulgaria, nu gândesc, se 'nțelege, la vro anexiune.

Dar nu este natural ca să se gândească, ca și alții, de a stabili o legătură mai intimă între ei și populațiile pe cari le privesc ca pe-o fracție a propriei lor familii?"

Din estrasele citate e lesne a se vedea defectul vital al operei căreia, cu sau fără cuvânt, dictatorul din Bordeaux a voit a asocia politica franceză. Români legați de greci, cei dendâi și cei de-ai doilea legați de turci și albaneji. Și unii și alții condamnați a trăi în perpetue disensiuni interioare, nu este asta capodopera inconsecuenței și lipsei de minte? S-a glumit de-o mie de ori asupra ordinii morale și s-au ridicat diviziunea intereselor de limbă și naționalitate, diferența de amintiri istorice, la înălțimea unui principiu permanent! Se declară că Turcia e 'n agonie, sub antagonismul raselor cari-o compun, și se imaginează cu toate acestea un mic stat pe harta Europei care va cuprinde în sine exact aceleași principii de diviziune și de moarte.

Ar fi fost mult mai simplu de a urma în acele regiuni politica seculară a Franței, aceea a lui Napoleon III, și de-a căuta să se constituie, alături cu România dunăreană, care datorește împăratului existența și unitatea politică, o Românie macedoneană, a cărei rol n-ar fi fost nici fără importanță, nici fără strălucire.

Stabilirea unui stat de două - trei milioane de suflete, care ar fi putut pretinde porturi în golful Salonicului și al Adriaticei, care ar fi avut cu Franța legătura unei limbi de aceeași origine, n-ar fi fost fără valoare din punctul de vedere al intereselor naționale în Orient.

N-ar fi trebuit decât să se încurajeze în mod pacific aspirațiunile acestor populațiuni puțin cunoscute, a le sprijini în tentativele lor de reconstrucțiune morală și, în ziua în care împărăția turcească s-ar fi descompus definitiv, ele n-ar fi avut greutate de-a trăi și a-și susține drepturile lor.

Dar ar fi trebuit ca d. Waddington, primul ministru al primei naționalități latine, să consimtă a citi și a sprijini dinaintea Congresului de la Berlin memoriul produs de această mică naționalitate latină cu atâta usuringă desprețuită. Ar fi trebuit ca d. Gambetta să nu facă atâta gură despre Grecia și greci precum a făcut-o, ci să recunoască că politica lui Napoleon al III, maltratată în mod atât de constant, înnegrită și batjocorită de el, fusese în Europa orientală pe cât de dreaptă pe atât de fecundă și că nu rămânea decât să urmeze a-i culege fructele. Aci era punctul dificil și se 'nțelege de ce prezidentul Camerei nu s-a ocupat. Grecii, cu incomparabila magie a trecutului lor istoric, erau tot; românii nimic. Deci au fost tratați în consecuență. De minimis non curat praetor.

Nu suntem în drept a zice că, dacă dictatura din Tours și din Bordeaux a fost o politică a neprevederii și a incapacității celei mai culpabile, politica exterioară a oportunistului va rămânea aceea a ignoranței și a prezumpțiunii celor mai caracterizate?

[20 septembrie 1881]

[„ÎNTRE ACUZĂRILE.. .”]

Între acușările aduse odinioară de „Pseudo - românul ” partidului conservator era și aceea a relelor finanțe.

Toate ca toate dar rele finanțe făcuseră conservatorii și țara era aproape de prăpastie.

La dreptul vorbind nu știm de mai poate face ceva bune finanțele în țara noastră dacă roșii vor fi stat numai două luni la guvern. Cu „sus băieți, jos băieți” s-a votat papa Stroussberg cu arhimilioanele lui; „Pseudo - românul ” a căpătat un bun bacșiș pentru laudarea strălucitei afaceri și s-a 'ntărit în încheieturi; Senatul se dizolvă pentru că se opune celebrei întreprinderi și se pune în lucrare convenția înainte de-a fi lege. Țara se 'ncarcă cu o datorie de un sfert de miliard, ale cărui anuități erau în curând exigibile.

Acuma, vorba ceea, după ce ați făcut trebușoara asta, vino moșule și fă bune finanțe!

Dar drumul de fier ca drumul de fier! Unde-a mers mia meargă și suta.

Răul mai era altul. Pe aceste linii începu a curge o mulțime de străinătate, jidovi, nemți, fel de fel de neamuri cari au început să scoată gazetă la București ca „Bukarester Tagblatt” unde s-au întrolucat bunăoară mai multe șoațățe ce au mai mult darul suptului decât al propovăduirii și strigă zilnic, plătite anume de guverne străine ca să ne 'njure pe noi și orice organ românesc.

Acuma, vino și fă politică națională dacă poți. Vorba ceea: mergi cu finanțele bine când ești dator moștenitorilor lui Stroussberg două sute ș-atâtea zeci de milioane; dezvoltă industrie sau meșteșug când le-ai făcut și drum ca să înlesnești concurența străină; fă treabă când vezi că pe zi ce merge țara ici se șoațățește, colo se jidovește, dincolo se grecifică, ba când vezi că însuși elementele politice determinante sunt pe zi ce merge mai cosmopolite, mai străine.

Acuma bune rele or fi fost finanțele sub guvernul conservator, nu discutăm. Părerile noastre sunt demult cunoscute. Guvernul conservator a cătat să plătească datorii făcute de alții, să acopere goluri bugetare imense lăsate de predecesorii lui și cu toate astea tot n-a sporit în patru ani bugetul cheltuielilor cu 40% ca onorabilii patrioți.

Să zicem însă că rău ar fi stat finanțele sub conservatori.

Cum se 'ntîmplă atunci ca tocmai foștii miniștri de finanțe ai conservatorilor, d-nii Mavrogheni și G. Cantacuzino, să fie obiectul unei deosebite curteniri din partea patrioților? Unul e numit ministru plenipotențiar la Roma, celuilalt, să vrea numai, i s-ar da orice portofoliu, chiar prezidenția Consiliului, necum resortul finanțelor?

Atât de răi miniștri oameni cari au compromis finanțele și cu toate acestea curteniți zilnic de presa oficioasă? Miniștri afixați prin comunele rurale ca vinovați de fel de fel de abuzuri și fărădelegi și astăzi asediați de crainicii și solii partidului guvernamental, purtați în palmă ca ouăle, trecuți de Ionel Ciocârdel de la „Telegraful” între oasele sfinte, între boierii de neam, deosebiți de boierii ciocoi de la „Timpul”?

Se poate oare să fi fost atât de răi?

[22 septembrie 1881]

[„ORICE ALEGERE...”]

Orice alegere care poate rezista mijloacelor de corupțiune ale partidului roșu va ieși în contra acestui partid. Astfel ieri au fost alegerea consiliului de disciplină al ordinului avocaților. Erau în față două partizi, din cari una guvernamentală, reprezentată prin d-nii Petre Grădișteanu, C. Boerescu și câțiva tineri, parte vânători de funcțiuni, parte bucurându - se deja sub vrul titlu oarecare de resursa generală a mizeriei noastre bugetare. La vot partida guvernamentală, prevăzând trista cădere ce-o așteaptă, s-au abținut pe față de la alegere.

Rezultatul scrutinului a fost cel următor:

Votați 81.

Voturi exprimate 59.

Majoritatea 31.

Abținuți (guvernamentali) 23.

Au întrunit:

D. G. Vernescu ca decan 56 vot[uri]

„ G. Meitani — 56 „

„ Gr . G. Peucescu — 57 „

„ Al. Trișcu — 57 „
„ Ion Lahovari — 51 „
„ G. Stratilat — 56 „

Eșecul partizanilor d-lor Grădișteanu — C. Boerescu a fost eclatant și deplin. D. Ion Lahovari a fost ales în consiliu fără să-și fi pus candidatura, ca un semn că alegătorii împărtășesc opiniile sale în privirea reformei magistraturii.

Candidatul de decan al partidului guvernamental era d. E. Bosianu . Bătrânul profesor se bucură de stima tuturor; dar se știe asemenea cum roșii au abuzat pân - acuma de buna lui credință și de câte ori s-au servit de reputația lui ca de-o manta, pentru a acoperi cu numele lui nepătat petele multiple ale partidului.

[22 septembrie 1881]

[„CE ADEVĂRATĂ E TEORIA ...”]

Ce adevărată e teoria etnologică relevată de noi se cunoaște de acolo că, în puțin timp, a devenit populară. Mai mult, în banchetul dat d-lui de Rosny , doi oratori au făcut aluzie la teoria noastră, deși poate ilustrul sinolog n-a cunoscut ascunsul înțeles al logosului lor.

Fățîș neputînd-o combate nimeni, de vreme ce înainte de toate e adevărată, s-a pus ba să zică că sunt idei învechite, ca și când realitatea ar fi o idee, ba Ionel Ciocârdel de la „ Telegraful” s-a pus să facă discuțiuni filologice, precum că și terminația numelui redactorului „Timpului” e slavonă . În adevăr Bistrița, Dâmbovița , Râmnic , Tîrgoviște, Craiova, Suceava, Romanul, Bogdan și Vladislav, Radu sunt numiri slavone pentru că limba hieratică și de stat era în România cea slavonă , precum era în Occident latina . Francofortul , Berolinul , Monachiul , Vindobona , Londini sunt orașe latine? Cromerius , Goethius , Curtius — romani? Craiova — oraș slavonesc ?-

Altfel însă stă cu redactorul hel dendâi de la „Telegraful”.

Trecînd de la bucătărie la gazetărie , a ieșit și se ține vorba că e . . . cam oacheș. Se pusese acum dumnealui să se laude că-i neam de voievod de la Bosnia și că prietenul său Hăsdeu are s-i traducă documentele din limba paleoslavă . O mulțime de Vozi ! Tot Vodă după Vodă, care mai de care, și tot Ciocârdel [i]i chema.

Ce s-a ales însă din aceste laude?

Hasdeu n-a tradus asemenea acte din limba slavonească și Fundescu tot țigan a rămas.

Se vede însă că a luat-o una și bună că-i neam de crai bulgăresc și de atunci a prins limbă și vrea să zboare la neamuri.

Un sfat i-am da lui Ionel Ciocârdel . Când se știe c-un cusur atât de rău încât să prefere a se declara mai bine bulgar ori bosniac decât țigan, să nu mai releveze pretinsele cusururi ale altora.

[23 septembrie 1881]

[„E DESTUL CA UN CORP...”]

E destul ca un corp să nu intre cu slugărnicie în vederile, nu ale guvernului, ci ale d-lui C.A. Rosetti în special, pentru ca „Românul” să ceară dizolvarea, desființarea corpului ori a instituțiunii .

Odinioară M. Sa Regele nu plăcea foii roșie. Pe atunci organul lor [i]l numea pion în mâna d-lui Bismarck și agent prusian; d. D. Brătianu cânta : „a zburat puiul cu teiul, tocmai când era temeiul” și se cerea desființarea monarhiei. Ba nu se cerea numai; ilustrul d. Candiano , actual adiutant regal, o și înlăturase pe câteva ceasuri în fericirii Ploiești, cari au eternizat memoria aceluia măreț eveniment prin erigerea statuei madam Grigorescu.

În timpul concesiiei Stroussberg nu le plăcea roșiilor Senatul, căci nu se putea convinge cu câteva sute de mii de franci, ca redacțiile foilor patriotice. Ele cereau desființarea Senatului.

Se vede că nici magistratura nu prea e pe placul advocaților din clică. Ei nu câștigă procesele după comandă; în materie civilă și penală s-o mai fi judecînd pe ici pe colo încă conform legii, fără considerație că d. Fleva [sau] Giani pledează . Ei cer deci desființarea magistraturii și înlocuirea ei cu protegiții șefului de gardă civic - electorală

, Serurie.

Acum nu le place ordinul avocaților, pentru c-au ales decan pe d. Vernescu și nu pe candidatul guvernului.

D. Daniilopulo , om cu oarecare învățătură, dar nu tocmai în toată firea, a declarat sus și tare că „datoria unui om de conștiință ca d-sa este să se abțină”.

Din aceste vorbe ale unui domn care n-a fost niciodată hiriș cu toate sâmbetele , căruia-i lipsește cel puțin una, „Pseudo - românul ” deduce că alegerea e „un argument puternic pentru cei cari cer desființarea corpului de avocați”.

Iată miss Wanda ajunsă un argument pentru străpungerea istmului de la Panama. Se potrivește ca nuca-n perete. Pentru că „Nea 'ntr-o parte”, care are câteva chibrituri și musculițe în cap, declară că oamenii nu sunt vrednici să stea de vorbă cu el trebuie desființat corpul avocaților.

Și cine mai vrea desființarea acestui corp?

D. Grădișteanu; ilustrul, neprihănitul erou de la Șapte Nuci, părintele spiritual al lui Popa Tache și al vestitului Temelie Trancă , agentul electoral al cabinetului Mitică Ghica, odinioară aprig campion al conservatorilor, azi aprig cavalier al roșilor, pururea în pita lui Vodă la câte șapte colțuri.

Ce vor roșii?

Să nu mai existe opoziție, să fie ei tari și mari pretudindenea , să nu mai sufle nimenea în contra stăpânirii noilor fanarioți.

Cu toate acestea ar fi și în interesul țării și în al lor ca opoziția să fie și să rămâie ca pân - acuma de nuanță legală.

Izbită în orice punct de puterea firește precumpănitoare a unui guvern centralist încăput pe mâinile demagogiei roșie, țara ar afla poate într-o zi mijloace mai energice de îndreptare, cari să nu fie tocmai pe placul roșilor, nici pe acela al oamenilor de ordine.

[24 septembrie 1881]

[„LA CONGRESUL LITERAȚILOR ...”]

La congresul literaților din Viena am văzut reprezentată România de un domnișor , anume Djuvara , care nici literat e, nici vrun om acătării, un biet omușor de pe la Brăila, iată tot. Dar se vede că, de vreme ce în acel congres avea să se facă nițică politică socialistă, trebuia un mic fanariot care să asiste la adunări.

Nu avem, se 'nțelege , o opinie exagerată despre importanța acestor congrese internaționale, dar în orice caz s-ar fi ales în România toată un om mai vrednic de a o reprezenta ca *literat* decât un băiețoi care-a scris franțuzește o broșurică despre *Chestia izraelită*, lipsită de orice originalitate, și care apoi s-a furișat pe lângă o legațiune română sub un titlu extraordinar și supernumerar oarecare, până 'i va suna ora sfântului buget.

Odinioară cancelariile țărilor noastre erau pline de băieți primiți pe procopseală, cari învățau a scrie și a citi în vro atenanță murdară, precum le descrie cu pana sa de maistru răposatul Filimon . Din acești logofeți Coate goale , din aceste ciocoflendure au ieșit genitorii roșiilor actuali, de o promiscuitate înspăimântătoare de proveniență. Astăzi legațiunile noastre amenință a deveni asemenea instituții de primire pe procopseală a fel de fel de plevușcă greco - bulgărească , pe care o vezi apoi răsărind prin congrese internaționale și reprezentând România.

Acolo însă unde România ar trebui să fie reprezentată, ea lipsește.

Astfel în Veneția s-a ținut în luna aceasta congresul geografic internațional.

Acı vedem reprezentate Austria, Belgia, Brazilia , Canada , Chili , Columbia , Egiptul , Franța, Germania, Japonia , Grecia, Englitera cu coloniile, Mexicul, Olanda, Portugalia, Republica Argentiniană , San Salvador , Rusia, Spania, Statele Unite, Suedia, Svițera, Ungaria, Venezuela .

Din partea României d. Obedenaru promisese a veni, dar în momentul din urmă n-a venit. Pân-în timpul din urmă congresul rezervase un compartiment pentru obiecte din România, dar n-a sosit nimic.

Asemenea n-a fost nimeni din partea României la manevrele militare italiene de la Padova , cari au avut loc de la 11 — 22 septembrie. Cu toate acestea erau reprezentate aci Germania prin patru ofițeri superiori, Englitera prin trei, Franța prin patru, Svițera prin trei, Suedia și Norvegia prin doi, Portugalia prin unul.

Unde s-ar întroluca socialiști, atești , comunarzi or oameni tot de mâna aceasta, acolo veți vedea răsărind câte

un Caligari, Horia și Mircea Rosetti, ori altă seamă de tinerime fanariotică sub numirea specioasă de reprezentanți ai rasei ciobanilor de la Rucăr ori a moșnenilor din Câmpulung .

Dar la ocazii în adevăr serioase, cum e bunăoară un congres geografic , cum sunt manevrele militare ale unei nații consângene cu noi, la ocazii în care Apusul înrudit ar putea să fie interesat în lupta pentru existență a poporului romanic de lângă Dunăre, acolo sferile noastre determinante strălucesc prin absența lor.

[24 septembrie 1881]

[„ROMÂNUL», ȚINÂND SEAMĂ ..."]

„Românul", ținând seamă de-un articol de fantazie al ziarului francez *Independance roumaine* în care se vorbește de formațiunea unei „june drepte", revine din nou la acuzarea că partidul conservator n-are programă, n-are principii sau că cele pe cari le are sunt învechite, că e putred și alte multe de aceste cu cari ne-am obicinuit și cari nici nu merită relevate.

În realitate însă, dacă vom privi guvernarea roșie de cinci ani încoace, ne vom convinge că, dacă un guvern al d-lui C.A. Rosetti este cu puțință în țară, nu e decât în virtutea principiilor noastre conservatoare, cari se impun de sine de vreme ce sunt răsărite din însăși natura statului.

Independența statului român era un punct constant urmărit de cabinetul conservator, într-un timp în care „Românul" striga că suntem turci, parte integrantă a împărăției otomane.

Veniți la putere, li se impune roșiilor prin natura lucrurilor politica independenței ; ei încetează de a mai fi turci, declară chiar război turcilor și rezultatul este ... ? Tot cel urmărit și obținut în mare parte pe cale pacifică de ministerul Catargiu.

Întemeierea monarhiei ereditare era o țintă a politicei conservatoare. D. C.A. Rosetti avînd aceeași firmă ca fiii d-sale, redactor al „Republicei Rumâne" era se-nțelege pentru o altă formă de guvernămînt, înjghebată chiar pe vro câteva ceasuri la Ploiești.

Venind la putere ce face d. Rosetti?

Încoronează viața sa de republican cu proclamarea regatului, cu regularea eredității și exclamă ca arhiereul din biblie: Acum liberează, Doamne, pe robul tău, căci văzură ochii mei ziua mîntuirii.

Din contra, ceea ce a făcut sau încearcă roșii să facă în senzul programului lor e în contra spiritului țării și se respinge.

Astfel au micșorat comunele rurale bunăoară. Astăzi se simte rezultatul dezastros al acelei micșorări. S-a înmulțit clasa de funcționari și postulanți de nu-i mai încap nici comunele rurale, administrația e mai rea decît oricînd. Așteptăm să-i vedem revenind iar la mărirea comunelor în spiritul reformei cabinetului Catargiu.

Tot în spiritul programei roșie vor să introducă electivitatea magistraturii. Ei bine, iată o cestiune mare de principiu unde conservatorii se deosibesc de radicali.

Cum stau însă de pe acum lucrurile?

Partea cea mai inteligentă, cea mai integră din partidul roșu chiar e contra electivității; poate chiar ministrul actual al justiției. Care va fi rezultatul? Ideea conservatoare a numirii magistraților pe baza meritelor și a titlurilor academice va triumfa fără îndoială și roșii vor ceda opiniei publice conservatoare.

Prin ce stau așadar roșii la guvern? Prin o necontenită și gradată apostazie de la programul lor original, prin o renunțare la principiile lor, prin renegarea trecutului, prin adoptarea, în aparență măcar, de principii conservatoare.

N-avem nevoie de anume prozelitism. Dacă vor să stea la guvern, cate ei înșii să se conformeze de silă cu spiritul conservator al țării, să se convertească, în contra instinctelor lor, la natura și exigențele politice ale statului român.

Fără îndoială avem a face cu elemente politicește greu de asimilat. Dar se asimilează încet solului și rasei, încet și gradat tot principiile reprezentate de conservatori iese la suprafață și se impun.

Alegațiunile „Românului" ar fi meritat un ton mai aspru din parte-ne, dar, pe cît timp sîntem pe tărîmul principiilor și nu pe acela al apetiturilor roșie, sfera rămîne senină.

În materii de principii de organizare vor fi totdeauna bătută fără să aibă ce răspunde. Apetituri însă ca acele dezvoltate cu ocazia răscumpărării nu pot fi combătute numai cu teorii și, cînd vorbim de ele, altfel întorcem

condeiul.

Au e destul de clar pentru oricine că numai prin renegarea programei lor și prin convertire la principii conservatoare roșii sînt posibili în țară? Evident „Românul” n-o poate tăgădui fără a dezminți scena lăcrămoasă a d-lui C.A. Rosetti cu ocazia proclamării Regatului și a încoronării.

[25 septembrie 1881]

[„ACUZAȚIUNEA RIDICATĂ...”]

Acuzațiunea ridicată în contra cabinetului Catargiu avea de scop a înlătura sau a neutraliza influența partidului tocmai în momentele critice ale războiului ruso-turc. Ea a avut însă și un rezultat: dezgustul multora pentru viața publică, abținerea lor de la politica militantă.

E prea adevărat că în partidul conservator n-a fost niciodată acea disciplină slugarnică care se observă la roșii. Oameni în cea mai mare parte independenți prin avere sau prin poziție socială, conservatorii au fost uniți mult mai mult prin principii comune decît prin interese ca acelea care fac pe roșii a goli bugetul și a exploata resursele statului.

O dovadă despre aceasta este faptul cunoscut de toți că nici unul dintre miniștrii partidului conservator n-a făcut avere, că toți au ieșit din cabinet desigur mai săraci de cum intraseră. Scandalul înavuțirii din ban public, din întreprinderi publice, din pensii reversibile, din păsuieli pe moșiile statului, din creațiuni bugetare ad-hoc nu s-au întîmplat , nu s-au putut întîmpla sub conservatori. Chiar dacă s-ar fi ivit unele înclinări de înavuțire pe calea aceasta, șeful cabinetului le simțea cu instinctele sale de onestitate și de demnitate: cel care ar fi avut asemenea înclinări căta să aleagă între portofoliu sau între jețul de deputat și afacerea privată pe care-o urmărea.

Din cele ce preced e evident că legăturile dintre conservatori nu puteau fi acelea ale unei companii de exploatație, ale unei societăți pe acții, precum e la roșii. Comunitatea de idei abstracte, când ele nu au o origine religioasă, nu va fi însă nicicând atât de coerentă ca cea de interese.

Roșii, capi și caracudă, au interes de-a veni la putere sau cel puțin [î]l aveau până mai alaltăieri.

La conservatori elementul silei , al constrîngerii prin nevoi și sărăcie, a lipsit.

Ei erau, dacă nu oameni avuți, cel puțin cu stări modeste sau cu deplină capacitate de-a munci.

Ce era Serurie, ce d. C.A. Rosetti, ce toți creștinii aceștia fără buget? Nimic. Pleavă și umbră, oameni fără avere, fără însemnătate, adesea fără căpătâi . Când și - aduce cineva aminte de mutrele pe cari le vedea odinioară populând iarna cafenelele de răul intemperiilor , rău îmbrăcați, rău hrăniți, și astăzi vede acele fiziognomii binișor rotunzate prin ferestrele zidurilor marilor ramuri de administrație ale statului, pe la drumuri de fier, pe la regie, pretutindenea, acela va înțelege de ce pentru roșii politica nu este o afacere publică, ci privatisimă , urgentă , o cestiune de viață și de moarte. Degetul și l-ar fi lăsat un roșu să i se muște, mîna să i se taie, numai în pita lui Vodă să încapă. Politica era deci pentru ei ceea ce n-a putut fi pentru conservatori, o cestiune de stomac .

Pe de altă parte e lesne de lămurit de ce lupta conservatorilor în contra partidului roșu este ingrătă.

A lupta cu idei contrare e ușor dacă ești cu adevărul; a lupta însă cu corupția, cu apucăturile, e mult mai greu.

Precum nu poți răspunde cu acte diplomatice la bătăi de tun și de pușcă, astfel nu există argumente în contra apetiturilor. Ce argumente din filozofia morală îl poate opri pe Carada, Costinescu, Stolojan de-a face averi cu răscumpărarea, ce teorii se pot opune lefurilor ad-hoc ce și le-au creat roșii în serviciile publice ? Dicționarul nu cuprinde cuvinte magice a căror rostire să poată determina acțiunea oamenilor spre bine.

Acele cuvinte erau magice numai întemeiate pe frica lui Dumnezeu, pe iubirea de țară și popor, pe sentimente mai adânci , mai mari, mai nobile, decît apetiturile de avere și de bun trai fără de muncă.

La aceste apetituri însă apelează roșii. Politicieni înainte de toate practici, neurmărind nici un ideal politic sau național, ei se servesc numai de expediente momentane pentru mîntinerea la putere, chiar renunțînd la demnitate, chiar compromițînd interesele statului. Ei trezesc și în alții instinctele lor proprii, exploatează slăbiciunile, nevoile momentane, mîna de pămînt din care omul este zidit. Mecanismul statului, favorile de care el dispune, persecuțiunile și presiunile ce le poate exercita sunt prea puternice față cu o societate discompusă ca a noastră, unde voința politicianilor nu se sfarmă nici de stîncă unei aristocrații istorice, nici de organizări puternice ale ramurilor de muncă industrială; unde statul este un institut de întreținere pentru oameni cari n-au nici o ocupație, ba adesea nici capacitatea unei ocupații serioase.

Față cu aceste varii nevoi sociale, lupta ideilor conservatoare este desigur mai ingrată decât la națiile istoric încheiate, cu tradiții, cu datine, cu un puternic și pururea întineritor geniu național. De veninul inoculat al unor culturi străine, a căror forme goale le-am adoptat fără a le fi pătruns spiritul, s-a discompus organizația veche, bisericească, familie, corporații ș.a. și în locul lor n-a venit nimic acătării.

În asemenea stare de lucruri, unde pentru reconstruirea edificiului dărâmat încap o mulțime de păreri diverse, e cu puțință ca diversitatea să fie mai mare într-un partid ținut la un loc prin comunitate de principii decât în unul bazat pe interesul comunal venirii la putere.

Această diversitate de păreri, îndreptățite desigur, dar numai unele potrivite cu situația și cu interesele naționale ale țării, au fost nu numai sorgintea fantaziilor despre constituirea unui nou partid, ci totodată, obiectul oarecărui manopere diplomatice din partea bizantinilor de la putere.

De câte ori un conservator s-ar fi părut a avea opinii deosebite în cutare sau cutare cestiune el era încurajat, i se atașau ambasadori anume cari să-l întărească în dizidența lui, i se propunea un portofoliu pentru realizarea ideilor lui. Astfel demagogul d. C.A. Rosetti se arăta gata a oferi, în aparență, sprijinul său proiectelor de reformă ale d-lui Carp, deși ele, naționale îndealtmintrelea, nu sînt liberale în sensul roșu al cuvîntului. Totdeuna au încurajat în conservatori ideea că cu roșii se poate face treabă, cu ei se poate așeza statul român pe temelii mai solide, se poate reîntineri prin o sănătoasă organizare a muncii și a culturii.

Succesul acestor încurajări nu e deloc mare; a avut însă drept rezultat de-a izola o seamă de oameni eminenți, a steriliza activitatea lor în viața publică, deși mulți din ei aveau tocmai calitățile necesare pentru a o determina în folosul țării.

Dar să admitem că în adevăr dezgustul de ceea ce se petrece în țară la noi, scîrba de politica apetiturilor, expedientelor, vicleniilor pe care o practică partidul roșu ar face pe conservatori să renunțe la opoziție ori la vro activitate în viața publică.

Înceta-va opoziția în genere prin aceasta?

Nu, ea n-ar înceta, dar departe de-a fi legală ca pînă acum, departe de-a se mișca pe terenul reformelor posibile sau practice, va începe a se recruta din alte elemente și va aluneca pe căi greșite, poate chiar mai mult decât greșite. Cine știe dacă spiritele vor putea suporta darea în întreprindere a unei țări întregi pe mîna unei companii de exploatație? Cine garantează că meritul nedreptățit, că știința înlăturată, că caracterul energic înlăturat nu vor devia pe căi periculoase, cu atît mai periculoase cu cît vor fi sfințite prin spirit de sacrificiu, sfințite de fanatismul național? Dacă pentru omul ce voiește îndreptarea stărilor de lucruri din patria sa pe cale legală, liniștită, nu va mai rămînea mijloc de-a o face nu va pune oare binele, fie chiar rău înțeles, al țării mai presus de legi, de instituții, de tot?

Oare spiritul timpului nu e destul de turbure, destul de încărcat cu idei socialiste și nihiliste, cu demagogie internațională pentru a găsi și la noi adepți și a constitui o opoziție și mai roșie a unui guvern roșu?

Și, de vreme ce nimic nu e etern în lume și orice partid trebuie să cază odată, în fața cui ar rămînea coroana în momentul în care împrejurările ar sili pe roșii să se retragă?

Iată împrejurări cari ar trebui să facă pe guvernamentali să nu se bucure de știrile, îndealtmintrelea false, despre constituirea unui nou partid al „Junei drepte”, împrejurări cari ar trebui să preocupe și Coroana, al cărei interes bineînțeles e de-a avea în opoziție un partid cu instincte legale și capabil de-a guverna.

[26 septembrie 1881]

[„BROȘURA D-LUI G. MĂRZESCU...”]

Broșura d-lui G. Mârzescu intitulată *Cîteva observațiuni asupra legislațiunii și organizării judiciare* ne îndeamnă să ne mai întoarcem cîteva momente la cestiunea aceasta.

Deputatul colegiului III de Iași recapitulează multe din considerațiile aduse în aceste coloane, le întemeiază însă pe citate din mari jurisconșulți.

Astfel maimușăriile comise bunăoară de la 1864 încoace de cătră oameni prețiși serioși și de stat află în broșura d-sale următoarea caracterizare:

Am împins atât de departe spiritul de asimilare cu Franția încât am căutat ca pînă și prin *uniforma* magistraților și avocaților, adică prin o imitare puerilă,, să dovedim Europei că merităm a ne înălța la rangul statelor civilizate.

Cu o iuțea demnă de toată lauda Tribonianii noștri s-au pus *de au tradus* legile civile ale Franciei.

Găsim în legile noastre dispozițiuni cari n-au la noi *nici o tradițiune și nici un trecut istoric* ...

Din acest punct de vedere li se impută cu drept cuvânt codicilor noștri că sunt o *operă incoerentă* , *adusă din străinătate*. Mai mult decât atîta ; *multe din tradițiunile noastre naționale au fost îmbrâncite* , *ca să zic așa, cu dispreț și în locul lor introduse idei și principii nouă* ...

Adevărul filozofic că legile trebuiesc să fie espresiunea deprinderilor și moravurilor naționale ale unui popor la noi a fost întors pe dos, căci prin legi am introdus idei nouă, creînd moravuri și deprinderi la cari nu zic majoritatea, dar *unanimitatea poporului român nici visase măcar*.

Ca probă despre aceste înnoiri nepricepute de popor, nepricepute de magistrați chiar, d. Mârzescu citează câteva cazuri:

Maximele din dreptul francez că mortul chiar [î]și trece proprietatea sa la cel viu (*le mort saisit le vif*) *prescripțiunea instantanee* a lucrurilor mobile (*en fait de meubles possession vaut titre*) ; — translațiunea proprietății prin simplul consimțămînt ; — materia absenței ; — divorțul prin consimțămîntul mutual ; — împărțeala succesiunii că este declarativă și nu atributivă de proprietate; — succesiunea copiilor naturali; — formele și teoria condițiunilor relative la testamente , legate și donațiuni între vii; — societatea de achizițiuni între soți ; — ipotecile și privilegiile; — și alte multe teorii cu totul nouă au fost introduse în țară într-un mod atît de brusc încât mi s-a întîmplat să aud chiar foști membri de Divan, ex - directori ai Ministerului de Justiție, dacă nu chiar foști miniștri — toți după legea organică a Curței de Casațiune constatați încă ca destoinici de-a mai funcționa în cel mai înalt tribunal judițiar din țară — dîndu-le esplicări ce te făceau să pufnești de rîs ! ! ...

Iată ceea ce constată d. Mârzescu , ceea ce știm cu toții, de vreme ce e un secret public.

Iată lucruri pe cari le repetăm de ani încoace cu stăruință. Cum se putea să fie altfel când oameni fără tradiții, fără simț istoric, fără iubire pentru trecutul acestei țări, moștenit în datine, în limbă, în legi, au stătut stăpînitori țării? Cum se putea altfel când elementul determinant, tipic, al acestei țări n-au mai fost românul, cum l-au făcut Dumnezeu și împrejurările, ci omul *in abstracto*, din câteșipatru marginile lumii, homo Platonis .

Și într-o asemenea stare de lucruri, când legile noastre sunt obiectul unei științe *străine*, ce trebuie deprinsă prin ani de studiu pentru a se aclimatiza și a trece de acum înainte în datinele noastre, garda alegătoare, comandată de onor. Serurie va decide cine știe în adevăr dreptul, cine nu?

Exemplele citate de d. Mârzescu sunt față.

Întrebăm pe inginer, pe medic, negustor, episcop dacă știi ei de ce e vorba în exemplele de mai sus.

P-ici pe colo vor pricepe cîte un cuvânt , în genere însă nici vor înțelege de ce e vorba.

Totuși ei să fie chemați a distinge pe cel ce știe aceste lucruri de cel ce nu le știe, totuși episcopul să decidă dacă cineva cunoaște deosebirea între „împărțeală declarativă și atributivă ”, pălărierul asupra „prestațiunii instantanee a lucrurilor mobile” și altele asemenea.

Electivitatea nu se invocă ca un mijloc de avea buni judecători, de vreme ce colegiele electorale sunt tot atît de profunde în materie juridică ca și în cea medicală , fizico - mecanică , farmaceutică . Ea se cere ca un drept ce ar rezulta din Constituțiune, care declară că toate puterile statului emană de la națiune. Puterea judecătorească fiind una din puterile statului, trebuie să emane de la națiune.

Cestiunea emanării de la națiune nu este însă o cestiune de electivitate. Puterea judecătorească emană de la națiune în înțelesul că în hotărârile ei nu se ia după voința arbitrară a șefului statului, nu după voința judecătorilor, ci aplică voința națională, codificată în legi. Dacă cei ce execută legile ar trebui să fie aleși, atunci ar trebui numiți prin alegere și ofițerii din artilerie, și profesorii de chimie și fiziologie; atunci sufragul ar trebui generalizat asupra tuturor ramurilor de activitate publică, de vreme ce toate emană de la națiune, întru cât privește *voința* ce le-a înființat și le-a organizat activitatea.

Supuse electivității sunt în toate țările organele acelea cari exprimă și formulează voința cetățenilor.

Voința colectivă se formulează de către cei aleși în lege generală; *voința* unei părți a țării, în corpurile de administrație județeană și comunală, se traduce în măsuri și dispoziții ce au putere de lege în circumscripțiunile respective. Dar această voință exprimată și formulată în articole, în paragrafe , în alineate , omul tehnic, omul cu cunoștințe speciale o aplică. A fost fără 'ndoială voința națională de a avea universitate, dar pro-

fesorii nu sunt aleși de colegii; voința formulată de Parlament de-a avea drum de fier, dar ingineri l-au construit; voința codificată ca relațiile juridice dintre părți să fie astfel regulate cum sunt omul știutor de legi și de drept o aplică; tot astfel precum voința națională de-a se apăra în contra invaziei străine o aplică nu delegații aleși ai colegiurilor , ci artileristul , cu tunul, infanteristul , cu baioneta.

E curios și caracteristic pentru starea în care se află spiritele din țară că ne vedem nevoiți a espune asemenea lucruri elementare, a arăta că toată lupta între constituționalism și absolutism este o luptă pentru determinarea voinței statului. Cine o determină sub absolutism? Regele cu Consiliul său de Stat. Cine sub constituționalism? Toți cetățenii. Cine sub feudalism? Clasele istorice. Unde nu e vorba de voință, nu poate fi nici vorba de alegere.

Mai e oare îndoială că în privirea judecătorilor nu poate fi vorba de voința națională, care stă codificată și emanată demult pe masă, și că judecătorul n-are alt de făcut decât să subsumeze cazurile ce i se prezintă sub paragrafii acestei voințe? Să zică: cazul tău e cutare, după voința națională ce stă dinaintea mea el se cuvine să fie pus sub paragraful cutare?

Cumcă puterea legiuitoare emană direct din alegerea națiunii e natural, de vreme ce aceste corpuri sunt tocmai organul menit a-i formula voința în paragrafe de lege. Dar cea executivă și cea judecătorească nu mai au de stabilit și de formulat această voință, ele au numai s-o aplice. Un deputat nu e servitor al statului; un administrator, un judecător da. El are să aplice ceea ce i s-a dictat și condițiile prin cari se constată aptitudinea lui de-a le aplica sunt altele la jurist , altele la militar, altele la administrator, altele la medic, profesor, mecanician ș.a.m.d.

Pentru numirea judecătorilor d. Mârzescu propune concursul, ceva analog cu examenul de stat din Austria și Germania. Aceasta ni se pare în adevăr singura cale pentru a asigura în cele mai multe cazuri înaintarea științei și meritului în ierarhia judecătorească.

[27 septembrie 1881]

[„N-A TRECUT MULT ..."]

N-a trecut mult de când în unul din porturile Engliterei a apărut o corabie încărcată cu 600 000 de kilograme de marfă. De proveniență din șesul Dunării de Jos, încărcătura corabiei a fost trimisă la moară, măcinată și vândută . Dar nu era grâu ceea ce adusesse corabia, nu cereale măcinase moara engleză, ci o marfă ciudată, neuzită pân - acuma ... oase omenești. Făină de oase omenești a fost vândută spre a îngrășa ogoarele Engliterei.

Ale cui erau acele oase?

Ale soldaților căzuți înaintea Plevnei, ni se spune.

Bulgarii recunoscători au dezgropat pe rușii, pe românii cari au căzut pentru eliberarea patriei lor, pe turcii lui Osman și i-au vândut . Amestecați astfel, bieții cazaci de la Don, dorobanții din Vaslui și Vrancea, ostașii din trei continente ale împărăției osmane , toți la un loc au pornit la moară, sub a cărei pietre grele scrâșneau oasele vitejilor pentru a forma gunoiul trebuincios utilitarismului englez.

„Milowie " se chema acea corabie cu morți; un nume ce merită a fi ținut minte.

Nu știm de ce astăzi, a doua zi după aniversarea a douăzeci și cincea a „Românului", ne aducem aminte de-o vorbă a d-lui Dumitru Brătianu, care, suindu-se pe scaunul de prezident al Adunării, a comparat pe coreligionarii săi cu niște putregai care se macină de sine.

Măcinatu-s-ar -fi oare țara aceasta întregă cu oamenii ei fără veninul descompuitor adus din Fanar, fără ca asemenea venetici să fi avut influență asupra destinelor ei? Stinsu-s-ar fi orice patriotism adevărat, orice iubire de adevăr , fără ca să existe o asemenea moară a sufletelor moarte, o anume organizare care să încurajeze corupția și trădarea, un anume partid în ochii căruia fărădelegile , viciile, ignoranța și lipsa de omenie să fie titluri de recomandatie?

Credem că nu. Răul pe care l-a făcut „Pseudo - românul " în douăzeci și cinci de ani, apucând între pietrele clevetirii și invidiei, a batjocurii și vicleniei, tot ce țara aceasta avea respectabil, onest și de caracter, tot ce ea avea vechi și tradițional, întemeiat pe dreptate și bună credință , e un rău ireparabil , și strein a trebuit să fie omul,

arhistrăin , care se bucură astăzi că țara sa seamănă Franței tot așa precum o cocotă de stradă ar semăna c-o împărăteasă. Din țaranca sprintenă , vioaie, deșteaptă, cum era România acum douăzeci și cinci ani, acești străini au ajuns în sfârșit a face această lume spoită , bolnavă, plină de paraziții Orientului și Occidentului, o lume matură pentru spital.

Și ieri în sala teatrului s-au serbat aniversarea acestei gradate înstrăinări , aniversarea morii sufletelor moarte, ridicându-se toasturi în onoarea morarului grec, C.A. Rosetti.

Fără deosebire s-au aruncat sub pietrele morii toată ființa țării acesteia; toate instituțiile, tot trecutul, toate datinele; vertebrele noastre istorice și morale, familiile noastre vechi, amestecate în origine cu însuși începuturile neamului românesc, Domnii noștri drepti și viteji, gloria noastră, sângele și sudoarea, ochii înțelegători și inimile înalte, zdrențele lui Șincai și capul lui Tudor, pentru a se măcina din ele acea imundă făină ce hrănește o pătură superpusă de străini, străini de aceeași origine cu Simeon Mihălescu, de aceeași origine cu acia cari au vândut vertebrele materiale ale soldaților noștri corăbierului englez.

„Milowie" ar trebui să se cheme gazeta „Românul" după douăzeci și cinci de ani de activitate.

În adevăr măreață operă!

Sărac și pribeag, având drept unică zestre viclenia și cinismul, aruncat prin cine știe ce întâmplare pe pământul nostru, străin pentru el, d. C.A. Rosetti au aflat curând în Carada și în alții semeni ai cugetului și ai originii lui. Acum, când e în culmea operei sale, nu trebuie să fie oare mândru de ceea ce vede în urmă?

Odinioară o biserică plină de oameni, toți având frica lui Dumnezeu, toți sperând de la el mântuire și îndreptându-și viețile după învățăturile lui; azi acea biserică stă pustiiată prin necredință și nevoi. Spiritul speculei, a vânătorii după avere fără muncă și după plăceri materiale a omorât sufletele.

Odinioară o clasă dominantă puțin numeroasă, incoruptibilă și păstrătoare a tradițiilor țării; azi dasupra oameni îmbogățiți prin camete , prin specule, prin ruina altora. Odinioară o organizație a muncii putând a rezista străinilor; astăzi acea muncă discompusă breaslă cu breaslă, sterilizată prin năvălirile negoțului străin. Odinioară legi răsărite din însuși datinile și deprinderile poporului, azi codici întregi traduși din franțuzește. Odinioară o dreaptă cumpănire între mijloace și trebuințe, azi deprinderea de mii de trebuințe străine, în desproporție cu puterea de producere a țării. Odinioară populația creștea și se învațea ; azi se învațesc străinii, iar populația străveche se stinge pe zi ce merge. Din oasele ei măcinate de greutatea impuse de acești feneanți răsar și se hrănesc Caradalele, Costineștii, Pherikyzii și cum i-o fi mai chemând .

„Milowie" ar trebui să-i cheme pe toți.

[29 septembrie 1881]

[„ACUM, CÂND STATUTELE ..."]

Acum, când statutele Creditului Mobiliar sunt promulgate și acțiunile [î]și caută loc la bursă, așteptăm ca timpul să arate dacă prevederile noastre, sau mai bine zicând ale specialiștilor financiari pe cari i-am citat, se vor confirma sau nu, dacă activitatea socie -

tății va apuca pe clina jocului și a agiotajului sau se va mănține strict în cercul afacerilor solide de comerț și de întreprindere.

Față însă cu știrea colportată că titlurile noi Societăți stau deja la bursa franceză cu o sută și mai bine peste pari, ne permitem a reproduce din „France financiere " următoarea descriere a situației pieței de efecte a Franței, precum și a stării în care se află nenumăratele institute de credit.

Treceți fără îndoială c-un ochi distras — zice „La France financiere " — asupra tabloului pe care-l facem tot la trei luni asupra numărului societăților cari s-au format.

Dacă însă v-ați da osteneala de-a citi numai totalul sumelor ce i se cer publicului, ați trebui să rămâneți în uimire.

Dar uimirea ar fi și mai mare dac-ați ști cum sunt constituite cea mai mare parte din aceste societăți.

Vă pot cita multe din cele mai mari, al căror capital sec urcă la multe milioane și a căror acționari nu există decât în imaginația fondatorilor, ceea ce nu-i împiedecă pe aceștia de a merge cu gravitate la notar și de-a declara

că tot capitalul a fost scris și cu în același timp a patra parte a fost vărsată în numerar.

La trebuință, această a patra parte în numerar se depune pe masa notarului, care nu poate decât constata ceea ce vede, pentru că n-are altă misiune, deși în cele mai multe cazuri el știe foarte bine că acești bani au fost luați cu împrumut pentru câteva ceasuri numai.

Da, în Paris se găsesc oameni cari au profesia de-a împrumuta bani pentru constituirea societăților și puteți fi siguri că li se plătește foarte scump acest serviciu. Cu toate astea ar trebui să fie mai puțin aspri, pentru că au obiceiul de-a duce banii ei singuri la notar și de-a-i readuce cu grijă îndărăt, astfel că în realitate nu se espun nici unui rizic.

În alte cazuri e destul dacă s-aduce polița unei case de bancă, sau chiar casa de bancă care subscrie ea însăși se mărginește la o simplă pasare în scripte, care se contrapasează a doua zi.

Și nici e cu puțință ca să fie altfel, pentru că niciodată Franța n-ar putea. cu toate enormele ei economii, să subscrie sumele și mai enorme ce i se cer.

Precum vedeți cea mai mare parte din societăți se fondează aproape fără bani, însă promotorii lor [Î] și fac totdeauna socoteala cu rentierii, de la cari speră că-i vor descărca de-o parte a sarcinei lor.

Dacă scopul s-ar putea ajunge în totalitatea lui, dacă în realitate, la capătul câtorva luni, acționarii fictivi de azi ar fi reprezentați prin acționari serioși, răul n-ar fi considerabil, căci Societatea ar putea de bine de rău să-și [i]mplinească programa.

Dar, din nenorocire, nu este astfel și nu poate fi astfel pentru cuvintele ce le vom da.

Rezultă deci că aceste societăți n-au decât resurse slabe la dispoziția lor, pentru că n-au putut plasa decât o parte minimă a capitalului lor și astfel ele sunt menite la o moarte sigură.

Toate silințele lor tind dar de-a căuta să trăiască timp de trei ani pentru a scăpa de legea penală, care-a fixat acest termen ca limită extremă a intervenției ei.

Societățile de cari vorbesc au fost organizate de oameni fără resurse serioase sau suficiente și, dacă rentierul binevoiește a lua informații înainte de a-și da banii, arareori se va înșela sau va cădea în cursa ce se întinde credulității lui.

Dar aci suntem în cazul în care cea mai vulgară prudență se poate feri.

Sunt alte cazuri din nenorocire unde lucrurile au fost aranjate în așa chip și combinate cu atâta arte încât trebuie să fie cineva din breasla aceasta pentru a scăpa cu siguranță, de primejdie.

Primejdia serioasă nu vine în adevăr decât de la societățile cu capital mare cari oferă o afacere publicului. Nu le înglobez pe toate, căci sunt excepții onorabile, dar adevărul se aplică la generalitatea lor, care e foarte numeroasă.

Era un timp, nu tocmai depărtat, în care emisiunile publice reușeau încă.

Astăzi lucrurile s-au schimbat și nu voi fi dezmințit de nimeni dacă afirm că, la zece emisiuni, nu sunt două cari ar avea un succes real; mai totdeauna sau foarte des cel puțin acest succes trâmbițat prin foi ascunde un eșec.

Subscripția publică nemaimergând, oamenii bogați, societățile puternice au avut recurs la o nouă combinație: sindicatele.

O asociațiune de capitaliști se formează care subscrie în adevăr și face vărsământul cerut de lege; apoi, cu sprijinul unei largi publicități, bine orânduite, vinde publicului acțiunile societății în folosul comun al asociațiunii.

Aci publicul e și mai amăgit decât altă dată, pentru că nu i se vând acțiunile al pari; nu i se dau decât c-o majorațiune de 15 la sută, ba de mai mult chiar.

Dar mai extraordinar e că se găsesc totdeauna cumpărători în asemenea caz și e greu să fie altfel pentru că publicitatea e aranjată astfel că răsună în același timp în 100 — 200 de ziare financiare, fără a mai vorbi de cele politice cari zilnic vin a se adăoga la acest concert puternic.

Auditorii sunt dar obligați a admira frumusețea piesei muzicale, pentru că nu există nici o notă discordantă. Aplauzele pornesc de la ei înșii; apoi vine colecta sub formă de cerere de acțiuni și aceasta a fost totdeauna spornică.

Însă iată și sfârșitul concertului, sfârșitul comediei.

Cursul acțiunilor nu e susținut, pentru că toate sunt vândute și când publicul adevărat, cumpărătorul, vrea să vândă, nu mai găsește pe nimeni care să cumpere.

De acolo baisse considerabile cari adeseori nu se opresc la pari, așa încât adeseori nu poți .scoate o sută de franci pe o acție ce-a fost plătită cu 350 fr.

Daca imprudentul cumpărător vrea să se plângă află răspunsul pe care l-am căpătat noi, cari am cerut pentru un client ruinat o mică favoare, aceea de a-i lua titlurile c-o pierdere de 50%.

„Societatea e regulat constituită; clientul d-tale nu e copil; a trebuit să știe ce face. Noi nu-i putem ajuta nimic”.

Clientul nostru e în adevăr în fața unei societăți foarte regulat constituite și prin aceasta e ruinat cu toată buna regulă.

Ceea ce spunem e-o istorie ce se întâmplă în toate zilele și, în proporție mai mare ori mai mică, toți au fost victimele acestei spoliațiuni legale.

Am arătat astfel cele două moduri după cari se constituie societățile astăzi; în amândouă cazurile publicul [1]și pierde banii.

Suma societăților fiind considerabilă în acest din urmă timp, importanța abizului săpat pentru biata economie, atât de penibil adunată, e evidentă.

Se întâmplă azi ca portofoliile să fie tixite cu titluri cari n-au absolut nici o valoare, decât de nume.

De acolo o neîncredere extremă pe care ne voi s-o blamez, dar care există în fine. Nu regret decât un singur lucru, că n-a existat acum zece ani. Am fi avut mai puține ruine de deplâns, mai puține de prevăzut.

Trebuie să vă depărtați de asemenea societăți ca de un inamic care se apropie sub masca amicitiei, ceea ce se va întâmpla cu toate societățile acestea este că vor lichida și, activul lipsind, nu va rămânea acționarilor altă mângâiere decât de-a păstra în portofoliul lor titlurile ca pe niște martori neputincioși ai credulității lor.

Această lichidare va fi teribilă.

Asupra activității acestor societăți „La France financiere” adaogă următoarele:

Cheltuielile generale, adecă retribuțiunile personalului administrativ, sunt atât de mari încât ar mânca dobânda legiuită a capitalului social dacă el ar fi plasat în rentă sigură de stat sau în valori de prima ordine.

De-acolo imperioasa necesitate de-a recurge, pentru sporirea veniturilor, la alte mijloace, între cari în prima linie figurează operațiunile de bursă. Dacă operațiunile de bursă s-ar traduce în simple împrumuturi pe titluri pericolul n-ar fi considerabil. Din nefericire nu e așa, ci în jocul propriu zis administratorii caută beneficiile ce le sunt indispensabile pentru a distribui o dividendă acțiunilor lor.

Dar când vorbim de beneficii vorbim de pierderi.

Când un jucător câștigă trebuie să fie cineva care pierde.

Nimic nu e dar mai puțin sigur decât izvorul acestor beneficii și un om cu minte nu poate admite ca norocul să favorizeze totdeauna aceeași societate.,

Astfel, pentru a ascunde pierderile, se umplu portofoliile c-o sumă de valori de o negociație mai mult decât grea la bursă, dar a căror prezență e de ajuns pentru a împlini deficitul și a permite distribuirea dividendei ordinare.

Cursuri practicate cu abilitate în momentul confecțiunii inventariului permit comisarului a face un raport favorabil asupra compunerii portofoliului și festa e jucată.

Astfel liniștea reîncepe pentr-un an, în timpul căruia se vor reîncepe aceleași operațiuni, pentru a sfârși în același chip.

Portofoliul a o sumă de societăți ne-ar prezenta curioase destăinuri și ar dezvăli ceea ce indicăm .

Iată un rău, un viciu serios, pe care-l supunem luării aminte a cititorilor noștri.

Iată dar descrise atât natura cât și activitatea societăților al căror obiect nu este creditul real, întemeiat pe proprietate sau pe afaceri sigure de negoț, ci pe comerțul de titluri a unor întreprinderi viitoare. Se poate ca reclama, tipărită pe pagina întâia a mai multor ziare din București, că titlurile Creditului Mobiliar se cotează peste pari să fie adevărată și totuși asta nu va fi cu mult mai mult decât o manoperă de bursă, de vreme ce valoarea unui titlu nu se poate determina decât prin produsul întreprinderii ce el reprezintă. Cari sunt întreprinderile pe care Creditul Mobiliar le are în vedere, care produsul lor probabil?

[30 septembrie 1881]

Estragem din discursul d-lui Emil Costinescu următoarele floricele:

Acest *model de bust* chemat a fi transformat în bronz, va sta în sala redacției jurnalului ca **un model** de activitate, și peste *cincizeci de ani când poate !! nu vei mai fi*.

Un *model de bust* care va fi un *model de activitate* iată un model de stil! D. Rosetti, care are 68 de ani, peste 50 de ani nu va mai fi poate! 68 și cu 50 făcând 118 ani, acel **poate** dovedește mai mult la d. E. Costinescu o inimă bună decât un cap sănătos.

Concluzie: A face din Costinești, acum sase ani fără cizme, milionari este o mare minune, dară a face din ei deputați, scriitori însemnați și oameni de stat este o minune de zece ori mai mare. D. C. A. Rosetti a făcut aceste două minuni. Cum dar să i se tăgăduiască numele de om mare? Cum să nu ne asociem și noi la omagiurile care i se aduc, împreună cu Beizadea Mitică și M. Sa Regele.

[30 septembrie 1881]

[„ÎN AUSTRO-UNGARIA, UNDE EXISTĂ ...”]

În Austro-Ungaria, unde există atâtea naționalități, aspirațiunile politice ale acestora nu rămân fără influență asupra relațiilor esteriore ale monarhiei. Pe de altă parte relațiile interioare, gradul de autonomie și de determinare de sine care se acordă deosebitelor rase ce locuiesc în monarhia vecină e adeseori determinat de apropierea pe cari ei eșecută cabinetul față cu vrouna din puterile străine.

În principiu s-a hotărât bunăoară o întâlnire între împăratul Francisc Iosif și Alexandru III al Rusiei. De această întâlnire se leagă mii de speranțe, dar și mii de nemulțămiri înlăuntru ca și-n afară. În momentul în care s-a șoptit despre o asemenea întâlnire se face un mare tărăboi de absolută autonomie în Camera provincială croată din Agram; sârbii catolizați ai celor trei regate de la sud ar vrea să anexeze jumătate Peninsula Balcanică și să înființeze sub auspiciile Habsburgilor o împărăție de miazăzi; cehii se propun a însoți pe împăratul în călătorie și a se prezenta și ei țarului ca reprezentanți ai slavilor din monarhie; bucuria în tabăra slavilor e mare.

Dar în același timp se văd nemulțumiri din partea germanilor din monarhie, ba chiar din partea celor de din afară de marginile ei.

Astfel ziarul „Tribune” din Berlin pretinde a i se fi scris din Petersburg că cestiunea întâlnirii împăratului Austriei cu al Rusiei atârnă de guvernul din Berlin.

În principiu ea e hotărâtă, dar baza acestei întâlniri cată să se creeze în Berlin, și în toate împrejurările Austro-Ungaria trebuie să facă, în interesul păcii, concensiuni obligatorii. Sferele dominante din Berlin nu mai sunt atât de neutrale față cu mișcarea slavă din Austria precum s-ar părea; câtva timp așa a fost, căci se aveau în vedere turburările din Orient și era vorba de a se înlesni, sub firma slavismului, presiunea Austriei asupra țărilor balcanice, presiune necesară în contra înaintării Rusiei. Dar în timpul din urmă s-au întors foaia.

De când elementele germane de lângă Dunăre s-au ridicat cu atâta putere încât se pot naște turburări constituționale direcțiunea afacerilor străine ale Germaniei cată să se aștepte la manifestări demonstrative ale sentimentului național german, o considerație care înlătorează pe cea care o avea pentru influența austriacă în Orient. Țarul a dat în privirea Orientului asigurări atât de leale încât, despre partea aceasta, nu există deocamdată nici o temere.

Dar în Austria slavismul nu poate face și mai mari progrese. În privirea aceasta s-au născut un schimb direct de idei între cei trei monarhi, precum și între miniștri, principele Bismark și baronul Haymerle. De-o săptămână încoace mișcarea aceasta vie s-a comunicat și cabinetului Taaffe. Conducătorii cehilor au avut ocazia de-a afla că guvernul nu se va mai pleca exclusiv numai dorințelor lor, de vreme ce considerația pentru mântuirea bunelor relațiuni cu vecinii exige neutralitate și înlăuntru. Curând se va observa retragerea cehilor. Agitațiunea panslavistă, care a rămas fără influență în Petersburg, va fi privegheată de acum înainte în Viena cu toată asprimea, ca și socialismul, de vreme ce s-a stabilit înțelegerea că Rusia nu va vedea în urmărirea panslavismului un act de ostilitate. Nu mai sub asemenea auspicii împăratul Germaniei va putea să asiste cu spiritul la întâlnirea țarului cu împăratul

se poate imagina o înțelegere între cei trei monarhi și numai așa se va și stabili. Nici nu se poate imagina pentru Imperiul german o întrevedere care ar servi ca introducere sau continuare a unei neînfrânate predominări slave, care ar compromite pe țar. Asupra bazelor întrevederii s-au stabilit deja înțelegere și, din acest punct de vedere, întâlnirea va avea o însemnătate aproape tot atât de nemăsurată ca și cea de la Danzig .

[1 octombrie 1881]

[„DIN FRANȚA SE POT CETI...”]

Din Franța se pot ceti pururea lucruri interesante.

Mai mulți deputați au plecat în Africa să vadă de aproape starea lucrurilor de acolo și să-și adune material spre a combate guvernul.

O foaie medicală, „Gazette hebdomadaire ”, publică un articol care arată mizeriile sanitare ale trupelor franceze africane . Le lipsesc medici, medicamente, provizii, paturi și rufe . Cei îmbolnăviți de drum au fost puși în paturile celor bolnavi de tifos și astfel au sucombat acestei epidemii. Alții, greu bolnavi, au fost puși pe drum și au murit din această cauză.

Numita foaie mai are o mulțime de alte amănunte îngrozitoare.

Franța e avută, poate prea avută, dar republicanii fac economii — riscând sănătatea și viața altora — ei sunt liberali... în socoteala nenumeratelor suferințe ale trupelor din nisipurile africane .

Acum francezii au ocupat Tunisia și forturile lui. Dacă o făceau aceasta acum câteva luni, Republica nu plătea înzecit în bani și sânge .

Foile radiacle din Paris publică următoarea notă :

Aducând la îndeplinire rezoluțiunea luată de întrunirea din sala Rivoli, biroul însărcinat cu aranjarea meetingului invită poporul din Paris ca duminică viitoare, la 2 ore, să se întrunească în public în sala Tivoli - vauxhall . Ordinea zilei: Darea în judecată a ministeriului. Ușile se vor deschide la o oră. Carte de intrare nu sunt necesare!

Lumea așteaptă cu nerăbdare să vadă dacă guvernul francez va interzice acest meeting îndreptat în contra sa.

Știm atâtea , că la noi guvernării de astăzi strigă necontenit: libertatea absolută a presei, libertatea întrunirilor, tot absolute libertăți! Prin urmare ei nu interzic absolut nimic. De ce? Pentru că șiretlicul lor bizantin, instinctiv la sălbateci și la imbecili , le spune că oamenii de treabă nu se ocupă cu afaceri revoluționare, iar anarhiștii se află numai în tabăra demagogilor. Deci: anarhic curată, apă tulbure , sub firma libertății, în care acești vânători neobosiți își pescuiesc treburile în tihnă și fără nici o frică.

Cât despre d. Gambetta, el pare că astăzi nu se prea grăbește a moșteni cabinetul Ferry . Organele sale caută să demonstre necesitatea unei „lichidări publice" a vechiului ministeriu, adică să-și supună gestiunea unei dezbateri serioase parlamentare. Poate că d. Gambetta află acum acri strugurii ministeriali ? Cestiune de gust. De altfel și d. Grevy păstrează încă o tăcere diplomatică, care, pare-ni-se, este semnificativă pentru prințul ereditar al Republicei. Dar, chiar dacă d. Gambetta va forma noul cabinet, situația parlamentară tot nu va fi tocmai limpede. În Cameră nici un grup nu e destul spre a impune celorlalte. În Cameră sunt 39 deputați din centrul stâng , 168 din stânga republicană, 206 gambetiști , 52 din stânga extremă și 88 din dreapta monarhistă .

De unde să-și aleagă d. Gambetta colegii?

[2 octombrie 1881]

[„CURTEA DE APEL DIN IAȘI...”]

Curtea de apel din Iași, după deliberări urmate, precum și consiliul Facultății juridice al Universității de-acolo,

s-au pronunțat amândouă pentru *inamovibilitatea* magistraturii. Corpul avocaților din Iași n-a fost convocat pân' acum , nu se știe pentru ce, dar presupunem că guvernul central voiește să-l lucreze mai întâi prin agenții săi, plătiți din fonduri polițienești, spre a-l determina în favorul electivității. După cât aflăm, dacă ar fi fost consultat pân' acum , ar fi respins electivitatea.

Toate autoritățile consultante pân - acuma s-au pronunțat în contra electivității : Curtea de Casație, Curțile de Apel din București, Iași și Focșani ; ordinul avocaților din București; Facultatea juridică a Universității ieșene .

Pentru electivitate nu s-au rostit decât o seamă de băieți cu coatele încă pline de praful școalei și al conventiculelor socialiste din Paris, oameni cari vor să-și facă carieră, se vede, sub auspiciile protectoare ale cadrelor electorale ale vestitului Serurie.

Ar fi interesant ca tot ce e competent în materie juridică să se pronunțe unanim pentru inamovibilitate , iar comisiunea parlamentară care-a consultat aceste autorități să se hotărască cu toate acestea pentru *electivitate*. Ce nu se poate la noi ? La Dumnezeu și-n Țara Românească toate sunt cu puțință, zice un proverb vechi.

[2 octombrie 1881]

[„ZIARELE DIN VIENA ...”]

Ziarele din Viena recunosc că, prin moartea neașteptată a baronului Haymerle, i s-a creat politicei austro-ungare o situație foarte nesigură.

Neașteptându-se nimenea la un asemenea eveniment, necunoscându-se caile pe care omul de stat le urmărea, urmașul său va trebui să se inițieze mai întâi în misterile conducerii afacerilor, va trebui să afle în labirint firul Ariadnei , tăiat de mâna morții.

Cazul acesta a umplut lumea austriacă de consternațiune . Un om de 53 de ani abia, de un temperament pururea egal și liniștit, nu dovedea c-ar fi având în sine germenii unei morți premature . Chiar în ziua catastrofei , ministrul, foarte bine dispus, dictase înainte de amiază mai multe hârtii diplomatice; masa sa era plină de elaborate destinate pentru sesiunea delegațiilor ; de la 1 la 2 după amiază lucrase încă împreună cu un șef de secție. La 2 și jumătate simți străngeri de inimă. O agonie scurtă, plină de dureri, începu: el espiră în jețul său, dând strigăte nearticulate de durere.

Baronul Carol de Haymerle a fost născut în Viena la 7 decembrie 1828, era însă de origine dintr-o veche familie nobilitară din Stiria, care emigrase în Boemia pe la 1560. În timpul războiului de treizeci de ani familia fusese dezbrăcată de drepturile ei nobilitare, în cari o reintegră împăratul Carol VI și Maria Teresia. Baronul și-a făcut studiile în Academia orientală din Viena, în acel institut escelent în care, pe lângă o sumă de alte obiecte, se predau toate limbile orientale vii și din care au ieșit pân' acum mulți literați austriaci cari s-au ocupat cu literatura persană , cu istoriografia împărăției turcești, cu multe alte ramuri ale vechilor culturi ale Orientului. Numit în anul 1850 adiunct de interpret la internunțiatul din Constantinopol, a înaintat în curând , și în timpul războiului din Crimeea a fost însărcinat c-o misiune specială pe lângă Omer Pașa, comandantul oștirilor turcești, cu privire la protejerea supușilor austriaci. El a făcut călătoria fără a fi însoțit de nimenea, printre detașamentele roitoare ale armatei turcești, singur și călare, și a împlinit misiunea spre satisfacțiunea tuturor. În 1857, numit secretar de legațiune la Atena, în 1861 în aceeași calitate la Dresda , la 1862 a funcționat în timpul adunării tuturor suveranilor germani care s-au ținut la Frankfurt. După războiul între

Germania și Danemarca a fost trimis ca însărcinat cu afaceri la Copenhaga , unde a izbutit a restabili în curând , în urma războiului ce se întâmplase de curând , relațiile amicale între Curtea sa și cea daneză. După războiul austro-prusian din 1866 el a fost delegat la tratările de pace din Praga și însărcinat cu misiunea de-a restabili bunele relații cu Berlinul , ceea ce i-a și succedat. De la 1868 încolo a mai fost însărcinat cu afaceri la Constantinopol, ambasador la Atena, la Haga , la Roma.

În fine la 1878 a luat parte ca al treilea plenipotențiar la Congresul din Berlin, iar după retragerea contelui Andrassy a fost numit cancelar al Imperiului.

De însemnat este, și caracteristic pentru modul cum se păstrează tradițiile politice în alte state, că baronul era dintr-o familie ai cărei membri, neam de neamul lor, fuseseră agenți ai Curții imperiale; că nu a fost un diplomat improvizat, ci a făcut studii pregătitoare la o academie anume destinată pentru creșterea personalului diplomatic al

Austriei, dându-i-se cunoștințele necesare pentru a pătrunde esența politicii austriace îndreptate spre Orient.

Baronul Haymerle era un om de o arătare elegantă, de-o constituție gingașă și abia de statură de mijloc. Puțin încărunit , atitudinea sa era demnă, umbletul ușor și elastic. Fața, cu trăsături fine și lucrute oarecum în amănunțime, trăda semne ușoare de oboseală, pricinuită prin studii ostentivoare , prin muncă neconținută. Glasul său suna încet, dar plăcut. În toată ființa sa era un amestec de diplomat, de om de lume și de învățat.

De cea mai aleasă politeță cu oricine ar fi intrat în relații cu el, nu părăsea niciodată o rezervă rece față cu cei ce stăteau mai departe de el.

Baronul a încetat din viață în ajunul unui eveniment important și anume înaintea întâlnirii împăratului Austriei cu țarul. Ziarele polone mai cu seamă vorbeau că această întâlnire o să aibă loc foarte în curând . Se vede însă că moartea cancelarului o să aibă un efect suspensiv și asupra acestei întâlniri .

[2 octombrie 1881]

[„PREAOSFINȚIA SA MUSIU CHIȚU ...”]

Preaosfinția sa musiu Chițu a ieșit prooroc și făcător de minuni. Hagi Ivat , care s-a încumetat a scoate luna din puț , n-a scos-o așa de bine la capăt ca Preaosfinția Sa, vlădica celei mai proaspete divinități , descoperite în seara banchetului, pe când Duhul Sfânt se pogorâse asupra apostolilor în chip de udătură , insuflându-le tuturor darul dumnezeiesc al suptului.

Demult am bănuț în adevăr că roșii ar fi având parte la crearea universului; dar că unul dintre ei e chiar Dumnezelea , închinat de neamul lui Fundescu în biserică de urdă , asta n-am știut-o încă.

A ieșit la maidan și Dumnezelea ciurarilor .

D-lor, zice Preaosfinția Sa nea Chițu, ridicându-mă acolo unde prevăzusem că am să mă ridic, am văzut aceasta ca prin un *apocalips* , prin o revelațiune ca a lui Sf. Ion ...

La început ...

O voce. La început era cuvântul .

Chițu. Ei bine, la început era „Românul” și „Românul” era Rosetti și Rosetti era „Românul”, și nimic nu s-au făcut din cele ce s-au făcut fără „Românul” și fără Rosetti.

Voi zice, să trăiască „Românul” românilor și să trăiască românii „Românului”.

Iată cuvintele Preaosfințitului Chițu, citate exact din Evanghelia sfântului Ioan Fedeleş.

E prea adevărat că Unirea Principatelor a făcut-o moldovenii; adevărat că cel întâi cabinet al României unite era un cabinet Barbu Catargiu, adevărat că secularizarea ave-

rilor închinat se datorește lui Cuza Vodă, împrăștierea, cu toate defectele ei, lui Cogălniceanu, reforma legislațiunii lui Boerescu și altora, organizarea serviciului financiar și întemeierea creditului unui Mavrogheni și G. Cantacuzino; organizarea armatei — lui Știrbei Vodă, urmărită cu stăruință zece ani de zile de generalul Florescu, precum e asemenea adevărat că România e în orice caz făptura dinaștilor Basarabi și Mușatini.

Dar ce sunt toate acestea? Iluzii.

Apocalipsul sfântului Ioan Fedeleş, capitolul Udăturii , gârliciul 32, altfel spune:

„Nimic nu s-a făcut din cele ce s-a făcut fără Rosetti și fără «Românul»”.

Ba nu zău, gluma la o parte, pututu-ne-am -fi aștepta ca d. Chițu, care trecea de-a puterea fi de om mai serios, va ajunge la așa hal încât să-l declare pe d. C. A. Rosetti până și identic cu Dumnezeu?

Nu ne vom încerca să punem în relief meritele d-lui C. A. Rosetti. Dacă a nega și a discompune , a stârpi iubirea de trecut și instinct de adevăr e un merit, desigur că și viața acestui cetățean e plină de merite.

În opoziție fiind, se joacă cu bomba lui Orsini , destul de prudent pentru a n-o arunca, nu de alta, dar aruncând-o , ar fi făcut poate cunoștință c-un alt cordon, mai țepăn decât acela al Stelei României. Dar se joacă cu acea bombă , amenințând în dreapta și-n stânga , neavând însă nicicând curajul de-a o face să explodeze .

La putere fiind, devine tipul slugărniceii și al lingușirii . Nicicând regele sau regina n-au văzut în țara noastră, unde desigur e destulă plebe cosmopolită ridicată din gunoaie, slugărnice prin natura ei, niciodată, zicem, n-au văzut un om mai prosternat dinaintea mărimii lor pământești , mai gata de a-și renega tot trecutul, de a-și abjura principiile,

de-a fi apostol al propriilor sale învățături decât pe acest republican

Să trăiască românii « Românelui » zice d. Chițu.

O dorință foarte justificată din punct de vedere bugetar.

Românii „Românelui” sunt bunăoară d. Cămpineanu , cu 40000 franci leafă; d-nii Fălcoianu, Stătescu, Costinescu, asemenea cu zeci de mii de franci lefuri anuale; cumularul prinț Dim. Ghica, care e în același timp prezident la Societatea Dacia — România, la Creditul Financiar Rural, la Regia tutunurilor, la drumul de fier Suceava — Iași, la Eforia Spitalelor, la Societatea de Construcție, la Fabrica de Chibrituri, pretutindeni cu lefuri și diurne și neavând pereche decât un alt cumular și acaparator de funcții, vestitul general de clistirerie Davila .

Acești acaparatori de funcții sunt românii „Românelui”.

Cât despre românitatea românilor „Românelui” vom cita numele convivilor d-lui C. A. Rosetti și cititorul va alege:

Urechia (din cauze cronice: recte Popovici, „Tata rus, mama rus, dar Ivan maldavan ”); E. Caligari, general Angelescu (grec), Filitis , Giani, Davila , Cariagdi, Costinescu (armeano - neamț), Frederic Dame, Carada, Xantho , Derussi , Cerlenti , Chrisoveloni , Ioannidi , Muller, Elias, Papazoglu , Levy , Ascher , Nedekovici , Nacu , Rietz , Oppler , Graboski , Panaioti , Stelorian , Marghiloman , Pr . Demetrescu (armean), Th . Ștefănescu (bulgar), Eliad, Lapati , Dimitriadi , Villacros , Pascaly, Verussi, Eustațiu , Gobl , Pandrav , Fundescu (se pretinde bosniac, ezităm între ciurar și lingurar), Sergiu , Arghiropol , Halfon , Culoglu, Schina , Peticari , dr. Severin (recte Bosnagi; nu știe românește), Arion, Caramanlău , Cavadia , Vermont (recte Grunberg), Sim . Mihălescu (recte Hagı İvat, bulgar), Hilel Manoach , Djuvara, Pilidis , Lazaridis , Calerghi , Mavrus , Enciulescu (bulgar), Stăncescu , Zaharidi , Dancovici , Pencu , Staicovici , Radovici etc. etc.

Iată românii „Românelui”.

Iar „Românelui” acestor români e d. C. A. Rosetti, om al cărui părinte, al cărui frate chiar nu știa să vorbească românește.

Ș-apoi foaia guvernamentală mai zice că cităm numai pe Pherekydes ! Iată lista lungă a convivilor d-lui C. A. Rosetti, iată elementele determinante ale limbii, istoriei, *caracterului național* al României.

Celor mai mulți le-o fi de țară cum ni-i nouă de mere pădurețe. Mai e îndoială? Iubirea de țară e pururea și pretutindenea iubirea trecutului; patria vine de la cuvântul *pater* și numai oameni cari țin la instituțiile părinților lor, la petecul de pământ sfințit de munca și sângele părinților, pot fi patrioți.

Patriotism cu părinți îngropați în Țara Bulgărească și cari nici știau românește, un asemenea patriotism nu există.

[3 octombrie 1881]

[„TOATE FOILE GERMANE ...”]

Toate foile germane vorbesc de călătoria lui Gambetta prin Germania și de întrevederea lui cu prințul Bismarck la Varzin. Sunt persoane cari susțin că l-ar fi văzut și în Berlin. „Dresdener Nachrichten ” crede chiar că

Această întrevedere va avea o importanță mai mare decât cea de la Danzig. Dar până acum nu se știe nimic pozitiv în privința întâlnirii celor doi bărbați de stat, decât numai că d. Gambetta s-a întors la Paris. Astfel negocierile pentru formarea noului cabinet se pot reîncepe și din rezultatul lor se va întrevede poate cu ce deciziuni se va fi despărțit d. Gambetta de cancelarul german.

În opiniunea publică a Franței Gambetta trece de omul situațiunii. Alegerile a ieșit mai mult după dorința sa, el dispune în Cameră de fracțiunea relativ cea mai tare. Țara îl cheamă; chiar vrăjmașii săi strigă că mai bucuroși l-ar vedea în fruntea guvernului decât pe fotoliul de președinte al Camerii. Cu toate acestea el pare a se îndoii. De aceea unii au început să-l numească: „Ministru - președinte fără voie”.

Este adevărat că un minister Gambetta deschide perspective ale căror ultime consecințe nu se pot prevedea. Iată ce scrie în „Voltaire” Arthur Ranc, un intim amic al lui Gambetta:

Înainte de a începe să guverneze ar fi legat deja la mâni . Și așa s-a ajuns deja scopul propus, și anume de a face pe Gambetta prizonierul politice de până acuma. Dacă Gambetta va primi guvernul va avea să rezolve o grea problemă. La dreapta și la stânga va întâmpina o vrăjmășie neîmpăcată. Chiar mulți dintre cei indiferenți vor avea față, cu dânsul sentimentul aceluia englez care a însoțit prin toată Europa pe un îmblânzitor de animale feroce în speranța de a-l vedea odată sfâșiat . Va fi oare Gambetta sfâșiat de Sfinx?

Ni se pare că viitorul va răspunde prin: Da!

[4 Octombrie 1881]

[„JOI S-A ADUNAT ÎN SIBIIU ...”]

Joi s-a adunat în Sibiiu congresul bisericesc al românilor răsăriteni din Transilvania, Banat și Țara Ungurească. „Pesther Lloyd” relevă că acest congres merită o deosebită atenție, pentru că în el se va decide înmulțirea diecezelor române. Se va propune anume crearea a două dieceze încă. O parte ar voi ca nouăle episcopii să fie una la Făgăraș (deci în Ardeal), alta la Oradea Mare; alții propun ca amândouă diecezele să fie dincolo de munții Ardealului, și anume una în Timișoara , alta în Orade ; iar mitropolia Ardealului să rămâie tot atât de mare precum este, dându-i-se doar în ajutor mitropolitului un episcop coadiutor .

Amândouă mitropoliile din Ardeal, cea răsăriteană și cea greco - catolică , au una și aceeași origine. Din evul mediu încă exista arhidieceză răsăriteană în Alba-Iulia, ai cărei mitropoliți se sfințeau de către mitropolitul din București, ca exarh al patriarhiei constantinopolitane . Pe la începutul secolului trecut au început convertirea unui număr de români la ritul greco - catolic , de unde a urmat prefacerea mitropoliei din Alba-Iulia în mitropolie greco - catolică . Români cari n-au primit uniunea au urmat paralel viața lor

bisericească cu acei ce o primiseră, până ce în sfârșit Șaguna la 1864 izbuti a reînființa mitropolia răsăriteană, care curând [î]și înființă două episcopii, la Arad și la Caransebeș .

După datele statistice publicate în anul 1873 credincioșii bisericii române greco - răsăritene de sub Coroana Ungariei sunt 1 609 169. Afară de 40 000 de români cari se țin de episcopia Vârșețului , ei sunt împărțiți astfel: arhidieceza din Sibiu 715 928; dieceza Aradului 558 880; dieceza Caransebeș 335 360.

Față cu cererea de-a se mai înființa două dieceze, „Pesther Lloyd” dorește ca, la executarea acestui proiect, să se creeze astfel de organe bisericești nouă, cari

pe lângă cultura și creșterea coreligionarilor, să observe și acele îndatoriri pe care orice cetățean, de orice naționalitate sau confesiune, trebuie să le respecte, precum respectă învățăturile bisericii sale.

Desigur că aceste îndatoriri tot atât de sfinte ca ale bisericii sunt , după ideea ziarului oficios, acelea cari privesc statul unguresc. La acestea nu ar fi de observat decât că învățăturile bisericii sunt foarte statornice, soarta statului unguresc însă cam nestatornică . Într-un conflict care s-ar putea isca vro odinioară între Casa habsburgică și statul unguresc, precum a fost cel de la 1848, legea răsăriteană prescrie să ții *per fas et nefas* cu împăratul. Cu această ocazie o mulțime de îndatoriri pe cari „orice cetățean cată să le respecte” încetează de sine și se nasc din contra o sumă de alte îndatoriri mai grele, al căror exercițiu însă ar fi poate îndreptat contra statului specific unguresc, neâncetând de-a fi îndatoriri patriotice și morale. În genere „îndatoririle ce fiecă cetățean cată să le respecte ” sunt sub coroana Sf. Ștefan o cestiune de apreciație. Dacă românii ar face în socoteala lor ceea ce ungurii făceau și fac, asemenea în socoteala lor, ar fi taxați de către aceștia de trădători de patrie s. a. m. d.

Noi credem din contra că la înființarea nouălor dieceze considerații politice ungurești nu trebuie să joace nici un rol.

[4 octombrie 1881]

ANECDOTE, TACLALE Ș.A.

Nu e popor care să fi intrat în contact cu românul fără ca acesta să-și bată joc de el. Sunt nenumărate anecdotele populare în cari se iau peste picior grecii, evreii, nemții, ungurii, polonii, muscalii; asupra țiganilor există o întreagă epopee populară în versuri lapidare , cum și-au făcut biserică, ce predică le-au ținut părintele Porgație și popa Mătrăgună, cel de viță bună. Crezul și cele zece porunci s-au răstălmăcit de către român și s-au potrivit neamului; despre bulgari există asemenea o lungă povestire a lui Hagi Ivat craiul, care a vrut să ia Țarigradul înarmat c-un praz ; despre sârbi asemenea, c-un cuvânt despre toți.

Un obiect predilect al ironiei populare e popa și călugărul. Mulțimea cea mare de călugări și lipsa de cultură a clerului laic și monastic vor fi fost în mare parte cauza acestei ironii.

Din această ramură puțin cultivată a literaturii populare d. Baican ne trimite câteva probe, cari desigur vor interesa.

Între mulțimea aceasta de tipuri, românul însuși apare isteț și batjocoritor , personificat ici în Pepelea, colo în Păcală .

Cronicele noastre, descrierea din vremea lui Matei Basarab făcută de diaconul Paul din Aleppo, scriitorii poloni mărturisesc că la mesele domnilor Basarabi și Mușatini se cânta și se glumea mult. Astfel bunăoară cântecul dezgropat:

Ștefan, Ștefan, Domn cel mare,

Seamăn în lume nu are

se cânta unisono de către toți mesenii. Măscăricii își făceau mendrele, zicându-i lui Vodă „măi vere", curțile domnești erau pline de cimpoiași , ospețele țineau câte douăsprezece ceasuri în șir, și-n această viață, pentru care Miron Vodă Barnoschi zice că „ dulce Domnia la Moldova", răsuna numai din când în când buciumul războinic chemând Vrancea și Câmpulungul , Soroca și Tigheciul, Țara de Sus și Țara de Jos sub cei doi vornici ce comandau ariplele împotriva dușmanului . Pe cai, cărora le ziceau:

Așterne-te drumului

Ca și iarba câmpului

La suflarea vântului ...

țara s-arunca , o adevărată vijelie, spre margine, și vai de neamul ce-i încăpea pe mâni .

Ceea ce presupunem este însă că în vremea unora dintre dinastia români cată să fi existat o epocă literară ale cărei rămășițe fragmentare se mai găsesc astăzi și cari pe zi ce merge se împuținează.

Anecdotele au îndealtimețrele proprietatea de a se schimba cu timpul și de a se adapta actualității; multe pot fi de tot moderne.

Bogăția consonantică și vocalică a limbii îi dă înlesnire românului de-a imita cu ușurința pronunția altor popoare, pe când celelalte cu greu deprind fonologia limbii noastre.

Reproducând aceste anecdote nădăjduim că autorul lor [î]și va continua lucrarea, în care arată talent, și se va sili să dezgroape mai târziu poveștile lui Pepelea, cari sunt fără contestare mai vechi decât aceste ce scăpară din contactul cu străinii.

[4 octombrie 1881]

[„CELE DOUĂ PREOCUPĂRI..."]

Cele două preocupări ale zilei sunt întâlnirea între împăratul Austriei și al Rusiei și pretinsa întrevedere între d. Gambetta și principele de Bismarck.

Întâlnirea între cei doi împărați se vestește de câteva săptămâni , fără a se putea indica localitatea măcar în care ar avea să fie. Unii indică Varșava , alții localitatea Granița, dar cu mai multă stăruință se citează târgușorul Krszezovice (Crșejovițe), unde împărații ar fi având să se întâlnească într-un castel al familiei Potocki .

Despre însemnătatea acestei întâlniri baronul Haymerle ar fi zis că atât alianța celor doi împărați cât și tendința de-a se reapropia de Rusia se întemeiază mai cu seamă pe dorința pe care Curțile o au de-a impune liniște mișcării republicane și socialiste din Europa. Preocuparea că exemplul Republicii Franceze ar putea să afle imitatori în Italia și în alte state, turburarea ascunsă însă permanentă în Rusia, cestiunea socială în Germania, tendințele centrifugale ale unor grupuri din Austro-Ungaria, toate acestea la un loc sunt de natură a inspira îngrijire marilor monarhii ale continentului nostru.

Dacă însă întâlnirea n-ar avea în vedere decât pericolele ce reies pentru formațiunile monarhice din tendințele ultraegalitare ale secolului nostru ea n-ar fi decât reînnoirea [noirea] [acelei] alianțe, reînnoirea acelei politici conservatoare care a urmat după căderea lui Napoleon I.

Se poate însă ca în cercul considerațiilor politice ale întrevederii să intre și alte cestiuni, între altele acelea pe cari le-au creat Tratatul de la Berlin.

Vro câteva zile i s-au pierdut urmele d-lui Gambetta. Unele organe susțin c-ar fi fost văzut la Bruxelles, altele l' fac să călătorească prin Elveția, dar cea mai răspândită din toate versiunile era că ar fi fost văzut în Germania și c-a avut o întvedere cu principele de Bismarck la Varzin.

D. de Blowitz , corespondentul cunoscut al ziarului „Times”, luând de obiect această călătorie misterioasă a dictatorului francez în Germania, crede că scopul ei n-a putut fi decât o întvedere cu cancelarul și citează pentru aceasta motive cari par plauzibile.

La 1878 d. de Blowitz se afla, în timpul Congresului, la Berlin și a avut de mai multe ori ocazia de-a vedea pe principele de Bismarck. În una din aceste conversații se vorbea de d. Gambetta. La auzirea acestui nume cancelarul exclamă:

— Gambetta? Iată un om pe care aș voi să-l văz înainte de-a muri. Orice s-a zice, e un om foarte remarcabil. Între c-un cap pe toți compatrioții lui. E un fermecător, se zice; cu toate acestea fermecătorii n-ar fi mari oameni de stat după cum se crede.

— D. Thiers mi-a spus într-o zi, replică d. de Blowitz , că și d-ta ești un fermecător, dar aceasta nu te-a împiedecat de-a fi un mare om de stat.

— Da, dar de renume aceasta nu mă bucur în Germania.

Corespondentul ziarului englez văzu în insistența cancelarului de a-i vorbi de d. Gambetta o invitație indirectă de a-i pregăti o întvedere. El se grăbi a-i vorbi principelui de Hohenlohe și baronului Holstein, unul din consilierii intimi ai principelui, cari amândoi au fost asemenea de această părere, ba s-au discutat chiar condițiile în care s-ar putea pune la cale o asemenea întvedere.

A doua zi d. de Blowitz , crezând că baronul Holstein va fi avut timpul de a comunica principelui conversația ce o avuseră , a voit să afle ceva despre dispozițiile cancelarului.

Baronul [î]i răspunse:

Trebuie să înțelegi că o asemenea întâlnire e o afacere gravă, de care nu poate fi chestie decât după ce se vor fi cumpănit bine urmările ei. Cancelarul e convins că d. Gambetta e destinat peste puțin să exercite nu numai puterea în Franța, ci o putere de un caracter decisiv chiar.

Cancelarul vrea pacea. El ar vrea să vadă mai deaproape pe-un om de la care va putea atârna pacea ori războiul. Vrea să-și formeze o idee despre ceea ce gândește d. Gambetta în această privință. Dar această întâlnire trebuie să fie o apropiere. Trecutul să rămâie trecut. Cei doi oamenii de stat au luptat unul în contra altuia, fiecare pentru țara lui. Ceea ce-i făcut e făcut, silințele momentului nu pot privi decât viitorul.

Deci trebuie să se înlăture tot ce-ar putea altera caracterul și obiectul acestei întvederi . Nu se poate face nici o propunere care să întâmpine un refuz sau un eșec. Nu poate fi vorba nici de-un compromis, nici de retrocesiune , nici de modificarea tratatelor în vigoare.

Nici principele, nici împăratul n-ar putea să îngăduie o discuție asupra acestui punct. Dar o întâlnire între cei doi oameni de stat, în care și unul și altul s' aducă intenții pacifice, fiind pătrunși de datoriile ce le incumbă, n-ar putea fi decât fecundă în rezultate fericite, chiar dac' ar renunța fiecare din ei la satisfacerea personală de-a triumfa unul asupra celuilalt.

Întors la Paris, d. de Blowitz a avut ocazia de-a raporta d-lui Gambetta ceea ce d. de Bismarck [î]i zisese. Era hotărât a-i vorbi de întvedere, dar s-a sfiit înaintea responsabilității care putea să cază asupra-i în această afacere.

Corespondentul foii engleze adaogă că amănuntele pentru punerea la cale a întâlnirii au putut să aibă loc și fără el și că petrecerea d-lui Gambetta în Germania a putut să aibă de scop întâlnirea cu cancelarul.

[6 octombrie 1881]

[„SÂMBĂTĂ SEARA S-A REPREZINTAT ...”]

Sâmbătă seara s-a reprezentat la Dacia comedia Trotman Vântură *Țară*. Piesa a reieșit foarte bine. Jocul artiștilor, ca totdeauna, n-a lăsat nimic de dorit. Au escelat dd . Vlădicescu sen ., Anestin , Sachelarie . Comedia este frumoasă. Ar fi trebuit însă să se mai revadă puțin, spre a se îndepărta franțuzismele , cum uneori cauchemar și altele.

La urmă s-a jucat *O parte de concină* , de d. V. Alexandri, care a exprimat dorința a o vedea reprezentată. D-na Fanni Tardiny și d. Vlădicescu jun . au smuls aplauzele publicului. Barcarola cântată de d. Vlădicescu a transportat publicul. Terminându-se

spectacolul, publicul a chemat pe autor. D. Vlădicescu a ieșit la rampă ținând o alocuțiune foarte la locul ei. Mulțumind pe de o parte publicului pentru încurajare, și-a exprimat fericirea că autorul piesei a asistat la reprezentație și, în cor cu spectatorii , a strigat: Trăiască Vasile Alexandri, marele poet al României.

Aseară s-a jucat *Devotamentul unui soldat*, dramă, cu mare succes. D-na Tardiny a fost superbă în scena nebuniei . În curând vom face o dare de seamă amănunțită asupra pieselor reprezentate și asupra jocului diferiților actori ce compun trupa d-nei Fanni.

[6 octombrie 1881]

[„CRIZA MINISTERIALĂ DIN PARIS.. ”]

Criza ministerială din Paris pare a primi o turnură de comedie. Președintele Republicei, opinia publică și majoritatea deputaților și senatorilor poftesc pe Gambetta în fruntea cabinetului și, cu toate acestea, el cată să mai aștepte mult până să-și realizeze mandatul. Ministerul Ferry e ca și demisionat, dar fără a se putea retrage. El trebuie să se prezinte în fața Camerii, să salute pe reprezentanții suveranului popor cu clasicul Morituri *te salutant* , să se justifice, să asculte cu evlavie critica și dojanale lor. Așa vrea Gambetta și așa o fi trebuind să fie. Oricum, situația pare a se fi mai clarificat .

Președintele Grévy a scris, acum câteva zile, lui Gambetta că dorește să vorbească cu dânsul asupra actualei situații politice. Gambetta a urmat acestei invitații ducându-se la președintele, unde conversația s-a învărtit în jurul evenimentelor politice de la închiderea Camerei încoaci și a situației politice creată prin ultimele alegeri. Grevy a recunoscut, cum vedem dintr-o telegramă a foilor străine, caracterul progresist al alegerilor din urmă; Franța, fără a dezaproba politica înțeleaptă și moderată din ultimii ani, și-a exprimat dorința în mod incontestabil ca să se înainteze pe calea reformelor. „Eu sunt sigur, a zis Grévy , că totodată Franța dorește executarea acestei programe supt conducerea bărbatului care a fost primul ei autor și cel mai neobosit al ei propagator ”. Spre a corespunde acestei clare indicații a alegătorilor franceji Grevy zice să s-a simțit obligat să confereze și să audă consiliile conducătorului majorității Camerii înainte de începerea crizei oficiale ministeriale și înainte de a se întruni Camera.

Gambetta a mulțumit mai întâi președintelui pentru încredere și s-a declarat gata, dacă s-ar pronunța Camera în acest sens, a prezenta președintelui un program și, dacă s-ar ajunge la o deplină înțelegere, a forma un ministeriu; dar e imposibil, cel puțin oficial, de a face ceva înainte de a-și fi dat Camera părerea sa. Ministerul actual, înainte de a se închide Camera, a obținut un vot de încredere; în sesiunea din urmă ministerul niciodată n-a fost în minoritate și din nimic nu se vede că alegerile s-ar fi făcut contra ministerului; țara deci n-ar înțelege de ce ministerul, la începutul ședințelor , să nu se prezinte Camerii spre a justifica politica interregului și să ceară un nou vot de încredere. Numai după o dezbateră publică mare, cât se poate de amănunțită, se va recunoaște care majoritate va guverna într-adevăr. Din re alegerea foștilor deputați nu se poate conchide *a priori* că ne aflăm tot în fața aceleiași Camere; aceiași deputați pot reveni cu păreri și mandate modificate; de aceea, pentru moment, parlamentar și politic vorbind, nu e

posibilă formarea unui nou minister. Actualul minister să se prezinte în fața Camerii și numai dezbaterile va lumina viitorul.

Grévy declară că pune prea mult preț pe opinia lui Gambetta, pe care pare a o împărtăși. Gambetta asigură pe Grévy despre devotamentul său și că e gata a urma orice invitație a lui Grévy când acesta ar dori vreo conferință.

Această convenire a durat aproape o jumătate oră. Președintele a chemat apoi pe ministrul președinte Jules Ferry și i-a comunicat conținutul întrevorbirii. Ferry a pledat mai înainte pentru formarea cabinetului înainte de a se întruni Camera și, crezând că

Gambetta va lua afacerile guvernului, era să-și dea demisiunea oficial. Dar fiindcă Grévy, în urma acestei conversații, n-a putut oferi lui Gambetta prezidiul ministerial, se crede că ministerul va mai întârzia cu demisiunea. Dar, chiar dacă ar demisiona acum, miniștrii tot ar trebui să rămână până la formarea noului cabinet și astfel ar avea ocazia de a se justifica în fața Camerii. Cestiunea dacă Gambetta va fi ministru - președinte cu sau fără portofoliu nu s-a atins; dar se crede ca sigur că, dacă împrejurările vor chema pe Gambetta la guvern, Grévy are de gând să-i dea toată libertatea de acțiune îndată ce ar domni o înțelegere asupra programei. Toate listele ministeriale publicate până acum sunt false; Gambetta n-a făcut încă propuneri nimănui.

[7 octombrie 1881]

[„PRIN FAIMOASA SCRISOARE...”]

Prin faimoasa scrisoare din Rusciuc d. C. A. Rosetti a declarat, la 1857, că e frate cu Rosenthal.

Se vede că în calitatea de frate cu evreii, venind la minister, a înființat secretariatul extraordinar pentru Moldova, post neprevăzut în buget, neautorizat prin nici o lege, menit însă a organiza pe evrei în partid roșu.

De când d-sa are la îndemână pe d. Guță Panu, circulările curg de la Ministerul de Interne; diletantismul literar pus în serviciul celui politic dă naștere la o mulțime de probe de stil, iscălite de C. A. Rose. . Rosenthal .

Dar acest diletantism nu se mărginește a fi pur literar, ci e totodată, din nefericire, politic.

Ministrul nostru de interne n-are nici o idee clară despre ceea ce trebuie a se face în privirea cestiunii izraelite, ba nici poate avea o idee. Cosmopolit precum este și adept al teoriei „om și om”, necunoscător istoriei noastre naționale și legislațiilor altor țări pe cât privesc această materie, d. C. A. Rosetti crede a putea înlătura cestiunea izraelită printr-o circulară concepută de ilustrul Guță, prin care se încredințează că legea poliției rurale are să facă minunea de-a scăpa țara de boala socială.

În același timp în care această circulară se publică, pe sub mână d. C. A. Rosetti încartiruieste pe jidovimea imigrată peste toată România, împlinind orășelele Țării Românești cu aceleași elemente cari au adus decadența morală și fizică a populațiilor noastre din Moldova. Pe la punctele de graniță pe de altă parte curg evreii cu pașpoarte în regulă, căci guvernele lor respective, ca să scape de ei, le dau bucurosi pașpoarte, ba poate chiar și bani de drum.

Țara în care d. C. A. Rosetti e stăpânitor e neapărat Eldorado al tuturor scursăturilor. La noi lucrul merge atât de departe încât chiar *dreptul de grațiere*, pe care constituția lă dă regelui, a devenit un monopol jidovesc.

Evreii cari au bătut pe preuteasa română pentru că privea la îngroparea rabinului șorr au fost grațiați.

Îndată ce un evreu ar fi condamnat pentru escrocherie, pentru faliment fraudulos, pentru crime ori delict specific evreiesc, se țin lanț stăruințele până împrejurul regelui, de unde vine neapărat... grațierea. Românu, de va fi furat o găină, șade luni și ani în temniță; evreul ce prin faliment fraudulos va fi ruinat zeci de familii poate fi sigur că va fi grațiat, prin protecția și conexiunile ce le are solidaritatea neamului lor.

Dacă un judecător va fi drept și va pronunța sentințe pedepsitoare asupra evreilor poate fi de mai înainte sigur că, sau va fi pus în disponibilitate, sau permutat ... sau înaintat la vro Curte din alt loc, numai să scape cuibul evreiesc de el.

O conspirație întreagă contra negoțului român, contra muncii române, contra statului român, conspirație la care iau parte fără s-o știe poate sferile noastre determi -

nante, însă unii cu bună știință și între aceștia desigur putem cita pe d-alde Gheorghian, Guță Panu și pe părintele lor spiritual, d. C. A. Rosetti.

Relevăm toate acestea pentru a putea explica circulara, necalificabilă din punct de vedere național, a d-lui C. A. Rosetti. Necalificabilă, pentru că ministrul de interne trebuie să știe cât de mult populațiile noastre sunt exploatare de acești străini, trebuie să știe că țara nu se află decât în cazul de legitimă apărare. Dar se 'nțelege ... pentru fratele lui Rosenthal legitima apărare a elementului istoric în contra imigrației și exploatarei străine e o uneltire criminală. Când poporul nu mai găsește nici un sprijin în administrația sa venală, în justiția lipsită de experiență, nicăiri, când el s-ar decide a-și apăra moșia precum și-o apărau străbunii lui, cu parul, atunci d. C. A. Rosetti e virtuosul, poporul e criminal. Dar ce să facă poporul românesc dacă legiuitorii și căpeteniile lui nu fac nimic? Să se lase despoiat, să se simtă străin în țara lui proprie, să moară? Libertatea de-a muri e desigur aceea pe cari i-o [con]cedeți mai lesne, după cum ne 'nvață datele statistice.

Existat-au și în alte țări cestiune izraelită, ba există încă. Dar a intervenit regele, statul, pentru a o regula, pentru a da o scurgere elementelor parazite.

Iată de ex. câteva paragrafe din edictul lui Frideric Wilhelm III privitor la poziția evreilor în Prusia.

§ 1. Evreii cu privilegii, patente de naturalizațiune, răvașe de protecție și concesiuni se vor privi ca pământeni.

§ 2. Durata acestei calități ce li se atribuie ca pământeni li se acordă însă numai sub următoarele condiții:

Să poarte porecle hotărâte de familie.

Nu numai în purtarea condicelor lor de negoț, ci și în compunerea contractelor lor și a declarațiilor juridice a voinței lor să se servească de limba germană sau de altă limbă vie, iar la iscălirea numelui lor să nu se servească de alte litere decât de cele germane sau de cele latine.

§ 3. Până în șase luni de la data publicării acestui edict oricare evreu privilegiat trebuie să declare la autoritatea domiciliului său ce nume voiește să poarte. Cu acest nume va fi numit atât în pertractările și în eliberările de acte publice, precum și în viața comună.

§ 4. După ce va urma declararea și stabilirea numelui de familie, fiecare va primi de la guvernul provinciei sale, în care-și are domiciliul, un certificat că, e pământean, care certificat [î]i va servi lui și urmașilor lui în loc de răvaș de protecție.

§ 5. Evreii acia cari vor lucra în contra prescripțiunilor 2 și 3 se vor considera și trata ca evrei străini.

§ 6. *Ne rezervăm de-a hotărâ prin legi, cu vremea, întru cât evreii pot fi admiși la servicii publice și funcțiuni ale statului.*

§ 17. Evreii pământeni pot să încheie căsătorii între dânșii fără ca pentru aceasta să aibă nevoie de-o autorizare specială, întrucât nu e necesară, după prescripțiuni generale, învoirea sau permisiunea altora la încheierea căsătoriei.

§ 18. Dar e nevoie de-o autorizare specială când un evreu pământean se însoară c-o evreică străină.

§ 19. *Prin căsătoria c-o evreică pământeană evreul străin nu câștigă dreptul de-a se așeza în statele noastre.*

§ 30. *În nici un caz rabinii și mai marii evreilor nu-și pot aroga vro jurisdicțiune sau dirigerea de moșteniri pupilare.*

§ 31. *Evreilor străini nu le e permis a se așeza în statele noastre până ce nu vor fi câștigat dreptul de împământenire prusian.*

§ 32. *La câștigarea dreptului de împământenie nu pot ajunge decât după propunerea guvernământului provinciei în care vor să se așeze și cu, aprobarea ministerului nostru din lăuntru.*

§ 34. *Evrei străini nu pot fi primiți nici ca rabini, nici ca servitori bisericești, nici ca calfe și ucenici, nici ca servitori în casă.*

§ 35. *Acei evrei pământeni cari vor lucra contra dispozițiunii §- lui 34 de mai sus se vor pedepsi cu 300 taleri amendă sau, în caz de neavere, cu închisoarea măsurată după regulile în general stabilite a preschimbării pedepselor, iar evreul străin se va transporta numaidecât peste graniță.*

§ 36. Evreii străini au permisiunea de-a intra în țară pentru a trece prin ea sau pentru afaceri de comerț permise. Despre procedarea ce au a urma ei și care se va urma contra lor autoritățile polițienești vor primi o deosebită instrucție.

§ 38. În Königsberg în Prusia, în Breslau și în Frankfurt lângă Oder pot să petreacă și evrei străini în vremea bâlciului și cu permisiunea autorității.

Iată cum se apără un stat sănătos de invazie. Nu ni se spună că această lege, dată în secolul al nouăsprezecelea în unul din cele mai civilizate state din Europa, a fost abrogată. Rău s-a făcut că s-a abrogat și o dovadă că rău s-a făcut este mișcarea antisemitică care a cuprins și frământă Germania atât în cercurile de sus cât și în cele de jos ale ei.

D. de Bismarck, care desigur simte cu repugnanță cum evreii vor să devie elemente determinante în statul german, nu este cu totul străin de această mișcare. Cerem iertare

de la pana noastră proprie că îndrăznim a cita numele principelui în aceleași șiruri în cari cităm pe un C. A. Rosetti și pe alți pitici.

Am fi nedrepti se 'nțelege de-a amesteca pe toți evreii în aceeași categorie; căci prin intuiție ne-am încredințat

că există marea deosebire între cei veniți de mult în țară, adică de o sută și mai bine de ani, și cei veniți de la 1840 încoace. Acești din urmă sunt cei răi. În Moldova se găsesc adesea alături orășele cu evrei cu totul deosebiți. În județul Iași bunăoară nu e absolut nici o comparație între evreii din târgușorul Bivolarii , cari sunt vechi, vorbesc și se poartă țărănește , sunt prietenoși și de bună credință , și între rasa dușmănoasă și sălbatică din târgușorul Sculenii . Dar o lege de incolat ar putea face deosebire între cei în adevăr pământeni , cari prin contact secular cu poporul nostru i s-au asimilat în mare parte, afară de religie, și între cei veniți de 30 — 40 de ani încoace, cari sunt neasimilabili pe un secol înainte.

Circulara d-lui Rosetti va avea însă tocmai efectul contrariu de acel ce urmărește. Ministrul nostru de interne prea e urât de toată țara adevărată pentru ca aceea ce el zice să nu dea naștere unei vii rezistențe.

Astfel la 4 octombrie s-a răspândit o foaie volantă hectografiată îndreptată tocmai contra circulării ministeriale. Primul punct al acestei foi spune:

Să facem apel la întreaga națiune română ca să ne dea nouă, concursul, iar nu ideilor ipocrite ale d-lui C.A. Rosetti. (Vedeți circulara no. 17219 din 1 oct. către d-nii prefecti din țară.)

Celelalte puncte nu le comunicăm, de vreme ce cuprind un apel la acte ilegale, iar denunțatori ai poporului nostru nu suntem nici atunci când el n-ar avea dreptate.

[7 octombrie 1881]

[„OBSERVASERĂM UNA DIN ZILE ...”]

Observaserăm una din zile că roșii, pentru a fi posibili, sunt siliți a se preface, de ochii lumii cel puțin, că admit principii conservatoare.

În chipul acesta am văzut pe d. C. A. Rosetti devenind regalist înfocat din republican ce era și aruncând în apă tot bagajul său de idei politice. Numai din buzunarul paltonului mai spânzură petecul roșu al republicei desculților .

Unii ne-au făcut întâmpinarea că dacă roșii, prin natura statului și a împrejurărilor, sunt siliți să admită principii conservatoare, de ce nu i-am susține, de vreme ce realizează ideile noastre.

Dacă n-ar fi vorba decât de *ceea ce* se realizează, atunci întâmpinarea ar avea cuvânt ; dar o considerație de competenție în viața publică este modul *cum* se realizează o idee.

Modul *cum* o idee se pune în practică este totodată o probă de sinceritate cu care ea se aplică; de aci se vede dacă aplicarea se face de bună credință și în cunoștință de cauză sau numai ca pretext și *pro forma*. Roșii sunt în adevăr meșteri în escamotarea ideilor noastre și în renegarea propriului lor trecut. Și una și alta-i privește. Dar cum le escamotează și cum se renegă ?

Ni se pare că, totdeauna, îndărătul apostaziei lor se ascund vechile deprinderi cosmopolite și demagogice. S-a proclamat în adevăr regalitatea, dar M. Sa Regele a fost înconjurat cu oameni care n-au întru nimic de-a repeta actul eroic de la 11 februarie; și, la dreptul vorbind, oricât de multă tărie de suflet am recunoaște M[ăriei] Sale, vedem libera sa dispunere în afacerile statului atârând de prezența unui Candiano și a altor februaristi , pentru cari jurământul militar e o păpușerie , iar adevărata datorie ordinul de noapte dat de C. A. Rosetti — Carada.

Dacă roșii se prefac a primi principii conservatoare, ba au îndrăzneala de a se numi pe ei adevărați conservatori, aceasta nu se întâmplă decât în aparență, de ochii lumii,

pentru ca să fie posibili la guvern. Realitatea e că constituie o societate de exploatare fără nici un fel de credințe pozitive, cari bucuroși ar admite orice serie de principii numai dacă această mărturisire ar putea prelungi rămânerea la buget. De aceea sunt capabili a face orice și nu există nici un act înaintea cărui să se dea îndărăt, nu este principiu să nu-l declare de al lor, rămânând ca adevăratele lor motive de acțiune să fie interesele colective ori particulare ale membrilor partidului.

Să vedem ce s-a întâmplat bunăoară în cestiunea Dunării.

D. I. Brătianu, împreună cu ilustrul d. Boerescu, fac verbal concesiile hotărâte Austriei. Ei admit Comisia Mixtă, admit prezidenția, admit votul preponderant. Puterile apusene sunt indignate de jocul dublu al guvernului, care-n Comisia Europeană una zicea, în corespondența diplomatică alta făcea.

În acest timp intervine interpelarea și discursul d-lui Alexandru Lahovari, prin care se arată că Comisia Mixtă nu e prevăzută în Tractatul de la Berlin, că Austria nu este putere riverană, că nu trebuie să ne abatem de la spiritul și litera Tractatului dacă voim a nu se atinge libertatea de navigațiune pe Dunăre.

Numaidecât d-nii Brătianu — Rosetti întorc foaia.

Se tăgăduiesc făgăduințele făcute baronului Haymerle și 'ntr-un consiliu de miniștri se decide a nu se admite existența unei Comisii Mixte, fiind contrarie Tractatului de la Berlin.

Când au fost sinceri roșii? Când au promis concesii sau azi, când se opun.

Credem că nici acum, nici atunci. Sinceră e numai dorința de a rămânea *cu orice preț* la putere, mâni cu prețul Dunării, precum ieri cu prețul răscumpărării, alaltăieri cu acela al împământenirii și al Basarabiei. Nu ne îndoim deloc că, pentru a putea exploata în liniște țara și bugetul, roșii ar fi în stare de-a ceda poimâne Moldova până 'n Siret. poipoimâni Țara Românească pân-în Olt. Căci nu țara e 'n cestiune, ci pânea de toate zilele ori îmbogățirea acestor prețiși români, incapabili de patriotism.

[8 octombrie 1881]

[„L'INDEPENDANCE ROUMAINE» [Î]ȘI FACE PLĂCEREA ..."]

„L'Independance roumaine" [î]și face plăcerea de a se întoarce asupra cestiunii noastre etnologice, dându-i importanța unei bagatele. Desigur nu ne vom supăra de apreciația aceasta, de vreme ce atamnă de oamenii care o fac. Cel ce știe istoria țării noastre, cel ce cunoaște câte s-au întâmplat din începuturile țărilor și până la anul 1700, cine a pătruns de marea deosebire între epoca în care toată viața publică era înrădăcinată în obiceiurile, în modul de-a vedea al nației românești, cel care cunoaște starea materială și inimoșia țaranului nostru la începutul acestui secol chiar și compară acea stare de lucruri cu proletariatul agrar și morbiditatea generației actuale va înțelege că teoria noastră este în esență adevărată.

A spune că „poporul împărtășește ideile roșiilor" este o erezie. Ce să împărtășească în adevăr? Ideile coprinse în legi traduse din franțuzește, pe cari numai juriștii cu titluri le pricep? Principiile cosmopolite ale d-lui C.A. Rosetti? Romanurile franțuzești, cântărețele de cafenele, toată pătura de viață străină, toată lumea aceasta de craidoni scoși din cutie, apetiturile oamenilor fără ocupații serioase, vînătoarea după avere fără muncă? Toate acestea constituie o lume aparte, superpusă, pe care poporul o suportă, dar n-o pricepe.

Ziarul francez ar trebui să ne arate o singură țară pe tot continentul, mai mult, în toată lumea, a cărei instituții și legi să fie o maimuțare a străinătății, pentru a ne face să credem că poporul împărtășește undeva importul de fraze costisitoare, pentru a ne

face nu să credem, dar să admitem posibilitatea cât de depărtată a unui asemenea lucru. O slabă analogie a unei asemenea stări se află în Germania, în secolul al șaptesprezecelea și în începutul secolului al optsprezecelea, timp în care toți prințșorii de duzină încercau să imiteze pe Ludovic al XIV [-lea], timp de mizerie și vexare pentru țaran, de demoralizare pentru burgezie, de înstrăinarea deplină pentru clasele dirigente; timp în care limba era aproape desființată prin barbarismii, statele înecate în datorii, cultura un neorganic amestec din rămășițele evului mediu și din fraze franțuzești.

Nimeni pe de altă parte nu va putea atribui conservatorilor viciile actualei organizări sociale, de vreme ce ei n-au fost decât în defensivă.

Afară de aceea viața publică era preocupată în linia întâia cu crearea unei poziții internaționale a țării. Unirea, alegerea regelui, politica esteroară a Independenței, toate acestea preocupau mai mult pe oamenii noștri politici decât o sănătoasă organizare dinlăuntru. Dar toate acestea stabilite odată, privirea tuturor cată să fie ațintită asupra organizării dinlăuntru. O organizare care să aibă în vedere mai cu seamă păstrarea și întărirea naționalității, a claselor naționale, a muncii noastre, va trebui să ia locul formalismului gol de pân - acum, importului de legi și regulamente copiate din franțuzește și nemistuite.

Când va fi sosit momentul luptei pe acest teren și ziarele străine se vor convinge de teoria noastră, se vor convinge că există o nemăsurată deosebire între trebuințele reale ale poporului nostru și între apetiturile nesățioase,

lipsa de gândire și de principii, apucăturile demagogice ale adversarilor.

În orice caz, le-am tăiat acestor oameni pe de-a pururea gustul de-a se mai pretinde unici români, români *per excellentiam* , cu moț și cu privilegiu.

Mai știa haiducul nostru ș-altă potecă !

[9 octombrie 1881]

[„CU TIMPUL AU ÎNCEPUT A SE RECUNOAȘTE ...”]

Cu timpul au început a se recunoaște însemnătatea limbii cărților bisericești.

În adevăr, dacă, din deosebitele și variile dialecte ale limbei germane de pildă, unul a ajuns să domineze și să devie limbă literară și de stat, aceasta este a se mulțumi mai cu seamă *Bibliei* lui Luther. La începutul secolului trecut, în al XVII-lea chiar, limba germană se poate zice că încetase de-a mai exista. Cine deschide cărțile scriitorilor din acei timpi află un jargon în care întregă averea lexicală, sintaxa chiar a limbei erau alterate și falsificate de mii de fraze franțuzești sau latinești ; reprezentantul de căpetenie al unei limbi germane literare, curate, era *Biblia* lui Luther.

La noi lucrul s-a petrecut într-un mod analog.

Epoca reformațiunii , răspândindu-se prin periferii, au ajuns în Ardeal; calvinii începuseră a traduce cărți bisericești în românește, pentru a atrage la Reformă și poporul românesc. Ei bine, biserica și Domnii noștri au combătut Reforma cu armele ei proprii. Au pus a se traduce cărțile bisericești în limba românească, au introdus limba poporului în biserică și stat, în locul celor străine hieratice . Dacă chiar ar fi existat înclinări de dialectizare a limbei noastre, ele au încetat din momentul în care biserica au creat limba literară, au sfințit-o , au ridicat-o la rangul unei limbi hieratice și de stat. Din acel moment trăsătura de unitate a devenit și a rămas limba și naționalitatea, pe când înainte românul înclina a confunda naționalitatea cu religia.

Retipărirea cărților bisericești cu caractere latine și cirilice nu mai suferă întârziere . Tipărițile vechi au început a se afla cu greutate.

Lucrarea ce și-a propus-o Sf. Sinod e de o însemnătate cu greu de măsurat în toată mărimea ei. Fără îndoială că limba cărților bisericești va fi supusă unei revizuirii în ceea ce

privește slavismi tehnici , nejustificați și nepricepuți nici pân-în ziua de azi de popor. Cuvinte populare romanice se vor introduce în locul termenilor slavonești , cuvinte înțelese de toți; frazelor li se va da pe ici colo orânduirea ce li se cuvine după geniul limbei noastre, înlăturându-se traducțiuni servile și prea *ad literam* ; c-un cuvânt , ferindu-se în mod egal de neologismi dar și de barbarismi slavonești sau de altă origine, revizuiorii cărților vor avea în vedere atât avutul propriu al limbii populare cât și arhaismii acia cari se pot reintroduce fără alterare a înțelesului.

E o operă în adevăr națională aceasta, o operă care va face gloria celor ce vor fi întreprins-o dacă va ieși bine, dar și stigmatizarea lor dacă vor păși cu ușurință la o lucrare pe cât de măreață și sfântă pe atât de gingașă. Gingașă ca tot ce e organic, subtilă adesea cu deosebirile ce le face gândirea națională, dar ridicată odată, mai trainică decât legi civile și politice, decât formațiuni de state și dinastii, temelie zilelor de glorie, scăpare în zile de cădere.

În congresul bisericesc din Sibiiu d. Parteniu Cosma a făcut asemenea, în ședința de la 4 octomvrie, o propunere în înțelesul retipării cărților. Va trebui în adevăr ca în privirea aceasta să existe o înțelegere între mitropolia românilor din Ardeal și Țara Ungurească, între mitropolitul Bucovinei pe de o parte și episcopatul nostru. Dând mai la vale propunerea făcută de d. Parteniu Cosma dorim ca spiritul veacului al șaisprezecelea , spiritul lui Matei Basarab, să domnească asupra acestei mărețe lucrări.

Iată acea propunere:

Este știut că Sfântul Sinod din România a decis revederea și editarea cărților bisericești, cari se vor tipări atât cu litere latine cât și cu litere cirilice.

După regulamentul sancționat deja relativ la această editare , se va constitui un comitet compus din persoane competente, posedând cunoștințele teologice și limbistice necesare la traducerea cărților bisericești din limbile în cari au fost scrise și din cari s-au tradus în limba română; spre a putea verifica acele traduceri și a le perfecționa unde va

cere trebuința.

Nu este vorba deci de o simplă retipărire a cărților bisericești cu litere latine, ci de o emendare a edițiilor existente în text și în limbă.

Considerând că, cestiunea tipăririi cărților bisericești cu litere latine s-a rezolvat la noi încă mai înainte decât în România, căci, în urma esibilitului sinodului eparhial din Arad nr . 101 ex. 1871, congresul nostru din 1878 prin concluziunea sa no. 180 „constatând necesitatea de a se tipări cărțile bisericești cu litere latine, decerne cestiunea aceasta la sinodul episcopesc spre apreciere”.

Considerând că biserica ortodoxă română în toate provinciile locuite de români are una și aceeași limbă, că până astăzi se folosesc de aceleași edițiuni a cărților sale procurate în trecut, cele mai multe, chiar și prin România, din patria noastră.

Considerând că emendarea ce o va afla necesară comitetul care va edita în România cărțile bisericești vrînd - nevrînd se va accepta și la noi și presupunând că edițiunea emendată , făcută cu precauțiune și cu pricepere de lucru, astăzi trebuie să fie mai perfectă decât edițiunile vechi, este și de dorit ca să se accepteze .

Prin urmare este o necesitate inevitabilă ca acel organ care în provincia noastră metropolitană este chemat a se îngriji de editarea cărților bisericești, nu numai să fie informat pe deplin despre schimbările ce au să intre în textul cărților, dar să conlucre chiar la stabilirea acelora, ca să nu se strecoare în biserică înnoiri de cari el n-ar avea știre și cari, nefiind corecte, ar putea deveni stricăcioase.

Pe aceste considerente îmi iau voie a face următoarea propunere.

Sinodul episcopesc e rugat ca, luând informațiuni autentice despre modul în care se intenționează în România revederea și editarea cărților bisericești cu litere latine, să-și valorize influența sa canonică la revederea textului, iar retipărirea cărților bisericești cu litere latine pentru bisericile din provincia noastră metropolitană să o efectueze cu textul stabilit și cu ortografia adoptată acolo.

Parteniu Cosma m.p.
Propunător

[10 octombrie 1881]

[„ASEARĂ S-A REPREZINTAT PENTRU ÎNTÂIA OARĂ .. .”]

Aseară s-a reprezentat pentru întâia oară *Cazacii și polonii*, dramă în 5 acte în versuri de d. Derouledé , tradusă în proză de d. M. Pascaly, care a interpretat rolul principal al hatmanului Flor Gheraz . Piesa a ieșit bine. Punerea în scenă n-a lăsat de asemenea

mult de dorit. Decorurile și costumele — noi și frumoase. Jocul artiștilor ne-a probat că și-au învățat și au înțeles îndestul rolurile. Muzica d-lui Ștefănescu — plăcută. Dd . Pascaly, Manolescu, Velescu , Notara , precum și doamnele Eufra . Popescu și M. Constantinescu avut-au fiecare, după merit, partea sa de aplauze. Ținem a vedea piesa a doua oară pentru a putea face o dare de seamă amănunțită și conștiințioasă.

[10 octombrie 1881]

[„CIT DESPRE ȚARA ...”]

„Cât despre țară, d. Brătianu ar sta mult și bine la putere”. Iată o vorbă a noastră căreia „Românul” [î]i dă o tălmăcire cu totul proprie a lui.

Protivnicii noștri au recunoscut și proclamat că-n orice împrejurare țara va fi lângă și cu partida liberală, că-i va da încredere ...

Când înșii protivnicii noștri sunt siliți să recunoască că cu noi e majoritatea țării ...
Protivnicii noștri au zis: cât despre țară, partida liberală ar sta mult și bine la putere ...
Etc. etc.

Pardon .

Protivnicii d-voastră niciodată n-au declarat sau proclamat că țara e cu partida liberală, că majoritatea e cu această partidă.

„Timpul ” a constatat pur și simplu un fapt.

Acela că puterea de rezistență a țării a fost și mai e poate încă înfrântă de cătră o sumă de manopere roșie. Suiți la putere, nu prin ei înșii, ci pe spetele unui Epureanu, Vernescu ș.a., c-un cuvânt pe spatele uniunii de la Mazar Pașa, roșii au știut să elimineze unul câte unul toate elementele câte nu erau cu apetiturile lor.

Au urmat apoi falsificarea listelor electorale pe scară mare. Patrioți ce n-aveau nimic au fost introduși cu deridicată în colegiile I și II, căroră, alegerile odată făcute, bietele comune rurale au fost silite, prin solidaritatea ce le impune legea percepției, a le plăti dările și privilegiul de a figura în colegii superioare averii și condiției lor sociale.

Favori și funcții nu se mai dădură celor cari le-ar fi meritat sau cari ar fi fost calificați, ci nepoților, verilor , rubedeniilor pân- 'ntr-a șaptea spiță a alegătorilor influenți.

Pe de altă parte, pentru a interesa prin daraveri curat materiale corpul electoral, s-a creat sute de funcțiuni nouă, împărțite asemenea sau la alegători, sau la rude de alegători.

O mreață întreagă de interese meschine, de împărțiri de slujbe la feneanți și netrebncici, de arendări pe nimic a moșiilor statului, de păsuieți, de împrăștiări a Campiniilor , ce nici sunt nici au fost plugari, de stipendii împărțite 'n familie, o mreață întreagă de corupție bizantină, de nepotism fanariotic s-au aruncat asupra Corpului electoral, făcându 'l flexibil pentru pentru voințele companiei de exploatare.

Iată dar înțelesul cuvintelor noastre „cât despre țară, d. Brătianu ar putea sta mult și bine la putere”.

Înțelesul este cel dat de A.V. Millo în monografia sa asupra *Țăranului*. Tot organismul statului, administrația, comunele, drumurile, căile ferate, băncile, toate s-au pus la dispoziția intereselor electorale ale companiei de exploatare numită partid roșu. La pungă, la interesele pungii s-au adresat roșii, la apetituri; nu la conștiința liberă, limpede, a alegătorului, nu la convingerile lui politice, cari pentru d. C.A. Rosetti nu au nici o însemnătate, de vreme ce nici d-lui, nici coreligionarii săi politici nu au convingeri cari să poată fi *cumpărate* c-o pensie reversibilă, c-o sumă de bani oarecare.

Bani — și „Românul” devine mâne chiar reacționar, bani destui să-i îndopăm — și toată tagma roșie va fi de orice părere vom pofti.

Am spus-o demult, e greu, e ingrat a se lupta în contra unor asemenea arme. Nici o idee cât de clară, cât de generoasă nu poate opri tagma oamenilor fără de patrie de-a goni buna lor stare în detrimentul nației, a dezvoltării muncii și a culturii.

Trebuia poate această amară experiență.

Trebuia nația să vază cum toată plebea aceasta greco - bulgărească au pretextat numai idei liberale ori naționale pentru a face averi din nimic, pentru a fi galopinii lui Bleichroeder și a cumpăra în numele statului cu 60% valori ce făceau 20%, pentru a ridica bugetul cheltuielilor în câțiva ani cu 40 %, pentru a escamota în toate chipurile averea și bunăstarea publică. Trebuia poporul să vază această goană oarbă după avere fără muncă, să vază că rezultatul final este sărăcia tuturor, pentru a se convinge că roșii sunt străini ca rasă și ca apucături, că n-au nimic sfânt , că pun la mezat, la sultan - mezat , cetățenie și frontiere, interese economice și sociale, pretinsele lor convingeri politice, totul c-un cuvânt .

Văzut-au țara ce însemnează în adevăr evanghelia roșie, ce înțeles au articolele „Românului”?

Nu libertate, nu egalitate, nu naționalitate. Cestiunea principală e ca niște Caradale și Costinești să fie milionari, ca C.A. Rosetti să capete pensii reversibile, ca toată pletora de plevușcă fanariotă - bulgărească să încape în pita lui Vodă.

Vorbe de exclamațiuni patriotice! Fum și pleavă!

Bugetul, bugetul! iată formula magică, iată stindardul împrejurul căruia s-adună urmașii adunăturilor lui Ypsilant; banul statului, sudoarea țăranului, averea bisericii, a școlii, a spitalelor, iară țința adevărată a toată suflarea fanariotică.

Și aceasta fără pudoare, fără demnitate, fără respect pentru destinația organică a acestor averi!

Nu vorbim de popor! El e mânat la alegeri de subprefecți, de civico - electorala baionetă a lui Serurie, el suportă numai plebea aceasta, fără a pricepe. Încurcat în paragrafi și articoli traduși din franțuzește, nemaștiind a

destinge alb de negru și adevăr de minciună, cu mintea uimită de fraze fără coprins, de un întreg lexicon de termeni cari n-au nici o realitate îndărătul lor, el e în punctul de a-și pierde până și limba și bunul simț , vestit odinioară.

Acestea toate sunt știute, sunt secrete publice. Care-i dar țara care e cu roșii? Am văzut-o acea țară arhistrăină adunându-se împrejurul d-lui C.A. Rosetti la banchet. Aceasta nu este însă adevărata țară istorică, strivită de roțile regelui Strussberg, cu oasele măcinate de „Millovie ”, acesta nu este neamul românesc, ale cărui trebuințe naționale, sociale, economice d-alde C.A. Rosetti nu are nici onoarea, nici mintea necesară pentru a le înțelege. Acesta este statul străin încuibat în ruinele statului nostru național, sunt viermii intrați în roiurile de albine; țara d-lui Rosetti este o ecrescență parazită pe trupul adevăratei țări, parazit care-i consumă puterile, [î]i împiedică și-i nimicește funcțiunile vitale.

[11 octombrie 1881]

[„MULȚĂMITĂ ÎMPREJURĂRILOR ...”]

Mulțămărită împrejurărilor, maniera de-a vedea în cestiunea izraelită s-a modificat cu totul. Nici foile izraelite, precum „Fraternitatea” și altele, nu mai îndrăznesc a vorbi de persecuțiuni religioase. Religia izraelită e atât de indiferentă, atât de puțin esențială pentru popoarele înlăuntrul cărora evreeii trăiesc încât răspândirea zgomotului despre persecuțiuni religioase se datorește pur și simplu spiritului de neadevăr al presei redijate de evrei. Ne vine a crede că, chiar în evul mediu, exceptând Spania poate, cestiunea religioasă era numai pretextul plauzibil al situației evreilor; că adevăratele cauze ale urei cu care erau întâmpinați erau, ca și azi, sociale și economice.

Privită din punct de vedere mecanic, cestiunea izraelită ni se prezintă ca o calamitate elementară, căreia trebuie să i se opui toate piedicile pentru a nu face stricăciuni , în

lupta de conservare și de existență la care are drept orice popor, deci și cel românesc, vederile pur umanitare [î]și au marginile lor. Nici un popor din lume nu poate fi dator de-a se sacrifica pe sine colportajului , cărciumelor , uzurei, pentru cuvinte umanitare. Evreeii nu pot pretinde ca principiile ce le propagă să nu fie atât de scumpe încât să le sacrificăm bunăstarea, sănătatea, viața morală și fizică a țaranului nostru, câștigul meseriașului și a negustorului nostru, numai pentru că Evangelia pe de o parte, Revoluția franceză pe de alta, ne cer frăție.

Goniți din marea împărăție rusească în mod sistematic, persecutați în Germania, rău văzuți în Austro-Ungaria, evreeii trec în cărduri marginile țării noastre și află aci, sub un guvern și o legislațiune demagogică , un teren de exploatare cum nu-l mai aflaseră undeva; mai mult, ei află în Grădiștenii noștri, în vânătorii de aur ai noului Byzanț , niște aprigi apărători înaintea unei justiții amovibile, intimidată , compuse adesea din tineri cu puțină experiență; află într-o administrație incultă, venală, plină de vicii și necesități, un sprijin activ întru exploatarea claselor noastre producătoare, a țaranului, a meseriașului, a muncitorului. Deprinși a se organiza repede și lesne, ca orice popor vechi, ținut la un loc prin solidaritate de rasă, de interese și de religie, ei dau în sinagogă ordine de zi pentru concurența și ruinarea negoțului creștin; ordine de zi cari n-au a face nimic cu mozaismul metafizic și cari se îndreaptă pur și simplu contra ramurii cutăreia sau cutăreia de negoț exercitate de membrii poporului înlăuntru căruia evreeii se află.

Tendența de-a monopoliza negoțul e evidentă la rasa aceasta; o tendență care se întinde apoi și asupra altor ramuri de activitate.

Esclusivismul ei e cunoscut de toți, încât nici amicii ei nu o vor tăgădui. De când calomnia persecuțiunilor religioase au căzut evreeii caută a da o altă față lucrului. Ei vor să facă a crede că animozitatea îndreptată în contra lor e totodată îndreptată contra ordinii sociale, contra averii în genere, că în sfârșit e o mișcare socialistă.

Întru cât ei sunt în multe locuri cauza de căpetenie a mizeriei, or fi având oarecare cuvânt . E prea adevărat, din nenorocire, că enormele capitaluri grămădite în mâinile lor au absorbit ca marea pe cele mici, că le-au sustras de la producțiunea folositoare și rentabilă prin muncă și le-au aruncat în întreprinderi americane, hazardate, din cari nouăzeci la sută s-au dovedit de-a fi de o producțiune nulă.

La haute finance, reprezentată mai cu seamă prin bancheri evrei, a fost cauza marilor crize economice din Germania și Austria, au ruinat ramuri întregi de producțiune, au lăsat fără muncă sute de mii de brațe.

Dar în realitate mișcarea în contra lor e îndreptățită nu pentru că neagă averea individuală, ci întru cât contestă mijloacele cu cari acele averi se fac. Orice reformă economică și socială va respecta averea datorită muncii reale sau capitalizate, dar va trebui să combată mijloacele de a face avere fără muncă, fără producțiune, numai prin speculă și

prin amăgire.

Față cu aceste rele evidente și generale foile izraelite ne vin cu protestațiuni de umanitate și civilizațiune. Asemenea protestațiuni sunt poate la locul lor înaintea unor cititori inculți, cari se simt măguliți când li se spune că sunt civilizați. Civilizația proprie consistă în suma de adevăruri înțelese și practicate de un popor. Cu cât suma de adevăruri e mai mare cu atât civilizația e mai înaltă. E însă un adevăr că evreii au o influență dezastroasă asupra stării morale și materiale a poporului nostru, un adevăr că sunt o rasă străină și imigrată de 40 de ani încoace, un adevăr că corupția și imoralitatea formează alaiul imigrațiunii lor, un adevăr că — excepție făcând de cei asimilabili dintre ei — cată să fie înlăturați din sate, că trebuie să li se interzică colportajul în orașe, că trebuie aduși la necesitatea de-a *munci*.

A munci însă va să zică a *produce* obiecte de indiscutabilă utilitate, nu a vinde rachiu sau a colporta produsele altora.

Iată cestiunea cum se prezintă astăzi. Nu mozaismul ca antiteză a creștinismului, ci poporul modern, cu clasele lui muncitoare, în antiteză cu rasa veche, discompuitoare, egoistă, fără sentiment pentru binele public, iată adevăratul antagonism.

Cât despre umanitate ... e fără îndoială mai uman, mai creștinesc lucru de-a apăra munca claselor de jos contra speculei și uzurei decât de a apăra specula și pe exploatator în contra celui exploatat.

[13 octombrie 1881]

ȘCOALA NORMALĂ DIN GALAȚI AFACEREA PETROVAN

Am spus într-unul din numerii trecuți că ancheta trimisă la Galați ca să cerceteze cele denunțate de d. Ciochină prin ziarul nostru contra d-lui Petrovanu, directorul Școlii Normale, a constatat de adevărate toate punctele. Acum ni se trimite din Galați o copie după raportul d-lui inspector general Dumitrescu, căruia îi facem în parte loc mai la vale. D. Petrovan a fost destituit și dat judecării juriului profesoral. Se șoptește însă că lucrurile ar fi a se face mușama. Noi, fără a crede, ne facem cu toate acestea ecoul acestui zvon și rugăm pe d. ministru al instrucțiunii să dea un comunicat în această privință. Dar iată raportul.

[13 octombrie 1881]

[„D-NII BRĂȚIANU BOERESCU AU COMPROMIS ...”]

D-nii Brătianu — Boerescu au compromis cestiunea Dunării prin făgăduințele ce-au apucat a le face pe nimic monarhiei austro-ungare. Dacă n-au angajat țara, au angajat însă desigur ministeriul și partidul, încât orice pas pe care ar voi să-l facă îndărăt e sterilizat prin cele ce-au apucat a făgădui. Acestea le-au făcut d-lor fie din ineptie ori scurtă vedere, fie din rea credință, deși cestiunea se prezintă curată și explicită, fără nici o bătaie de cap, din însuși textul actului internațional care regulează soarta Dunării. În Tractatul de la Berlin nu e prevăzută Comisia Mixtă; Austro-Ungaria nu e stat țarmurean; nu are ce căuta la Dunărea de Jos, nici în prezidiul permanent, nici chiar delegând un membru într-o comisie de țarmureni ce n-o privește, nemaivorbind de votul preponderant.

Împărăția invoacă marile ei interese pe Dunărea de Jos ?

Altă chestie.

Marele interes de-a avea chiar monopolul navigațiunii pe Dunăre nu constituie *dreptul* unui asemenea monopol.

Împărăția zice că într-o Comisie Mixtă la care iau parte numai state mici ea nu poate juca rolul de egal cu celelalte, ci trebuie să aibă un rol preponderant.

Altă chestie.

Noi credem că, întru cât e o chestie de bună cuviință de-a da locul întâi celui mai mare, totul se reduce la considerațiuni de formă, fără nici un efect determinant asupra fondului lucrului. Demnitatea și mărimea de rang a

unui stat nu poate influența nicidecum dreptul statelor mai mici în cestiunea Dunării. Preferințe , onori, titlatură, toate acestea nu constituie ... un *drept*.

Relațiile între două state pot fi foarte bune, ca și relațiile între doi oameni, fie unul oricât de mare, altul oricât de mic, fără ca dreptul unuia să sufere sub pretențiunile celuilalt. Toată buna cuviință , tot dicționarul expresiilor reverențioase și politicoase le poate revărsa cel mic asupra celui mare, [î]i poate da toată cinstea cuvenită, fără ca — cu toate acestea — cel mic să cedeze din dreptul lui nici atât cât e negru sub unghie.

Ce au făcut însă guvernul, d. Boerescu în special?

A promis, ba direct, ba indirect, ba pe sub mână , ba pe față. Prin aceste promisiuni a modificat cu totul punctul de plecare al Comisiei Europene din Galați, a mutat cestiunea de pe terenul dreptului pe acela al concesiilor . Se știe însă ce va să zică a da degetul mic celui mare; el [î]ți va lua mâna întregă.

Silit de opozițiune de a-și arăta arama și de-a nu sta în două luntri deodată, guvernul eliminează din cabinet obrazul subțire de Brașov al d-lui Boerescu și revine la punctul

nostru de vedere, la acela al dreptului cert, pozitiv, precum rezultă din articolele Tractatului de la Berlin.

Dar punctul de vedere pe care-l ocupă astăzi e compromis deja prin făgăduințele și concesiunile puse în perspectivă. Unele din puteri credeau că rezistența României e numai o rezistență de comedie, *pro forma*; altele — atrase pe acest teren al concesiilor — au început a face propuneri mediatore; toate discutau cestiuni pe cari nu erau chemate a le discuta, de vreme ce nu sunt prevăzute în Tractatul de la Berlin, nici sunt de competența Comisiei Europene.

Guvernul ar trebui să înțeleagă un lucru — că e angajat în cestiune și incapabil de a-i da o soluțiune. D. Ion Brătianu a intrat până 'n brâu în mlaștina promisiunilor, d. Boerescu intrase până 'n gât . Ei nu mai pot ieși de acolo; terenul pe care le-a călcat piciorul a fost mlăștinos , nesolid .

Articolele patetice ale „Pseudo-Românului” nu ajută nimic și nu dovedesc decât voința acestor patrioți de-a rămânea *la putere* de astă - dată cu *prețul Dunării*.

Nu ne citeze foaia guvernamentală articole de gazete străine plătite din fondurile secrete sau scrise de oameni cărora li se dă câte un prezent de mii și zeci de mii de franci din visterie. Toate acestea nu dovedesc nimic. Atât vedem, atât putem vedea din acestea că d. C.A. Rosetti râvnește a-și ține pletora fanariotică la putere cu prețul Dunării, precum a ținut-o ieri cu prețul răscumpărării, alaltăieri cu acela al împământenirii ș.a.m.d.

Rămânerea la putere a acestor oameni devine, zi cu zi, o afacere de precupețire de hotară. Precupeții Basarabiei se pregătesc a precupeți azi Dunărea, mâine cine știe ce parte a Moldovii ori a Țării Românești.

Iată unde ajungem când plebea aceasta din câteșipatru unghiurile lumii își arogă dreptul de-a face politică în numele României.

[14 octombrie 1881]

[„ASTĂZI SE ÎNCEP ALEGERILE ...”]

Astăzi se încep alegerile pentru Reichsrath în Germania.

Deși lupta nu are pentru cititorii noștri un interes direct, totuși înverșunarea cu care se poartă, precum și vederile deosebite ce se ciocnesc în ea merită atenție și îndeamnă la asemănări.

În Germania luptele electorale sunt departe de-a avea acea lature hidoasă de intrigi personale, de mici interese de păsuială , de vânătoare de funcții și de diurne pe care le au la noi. Organele statului, cele judecătorești și cele administrative, sunt inamovibile, miniștrii se bucură de încrederea regelui chiar atunci când reprezentăția națională le-ar fi nefavorabilă. În opoziție cu Parlamentul, în contra voinței majorității liberale, s-au declarat războiul de la 1866, care a întemeiat unitatea și mărimea actuală a Germaniei.

Și azi guvernul, principiile de Bismarck îndeosebi, luptă în alegeri împotriva liberalismului.

Puterea și precumpănirea europeană câștigată prin războiul de la 1870 ar fi lesne pierdute dacă oameni fără tradiții ar prefera o descărcare momentană a poporului german cu prețul slăbirii statului. Germania e silită a ține la politica păcii armate dacă nu voiește ca vecinii ei puternici să pună piedici dezvoltării ei viitoare.

Dar paralel cu absorbirea tuturor puterilor prin înarmare s-a dezvoltat cestiunea socială, sărăcia claselor de jos, care cere o grabnică remediare .

Și aci guvernul și liberalismul sunt diametral opuși. Pe când liberalii nu admit facultatea statului de-a interveni în organizarea muncii, guvernul voiește din contră, prin nouăle mijloace ce i le va crea monopolul tutunurilor, să asigure pe lucrători în contra sărăcirii și mizeriei. Statul german cere prea mult supușilor săi, prin obligativitatea gene-

rală a serviciului în armată, pentru ca să nu le datorească o compensație, o asigurare în contra urmărilor serviciului militar, în contra urmărilor sociale ale războiului.

Precum vedem lupta e între vederi foarte deosebite și cu toate acestea e o luptă pentru a determina *voinea* statului, nu însă o sfadă pentru împărțirea bugetului și funcțiunilor.

Înrădăcinată în înclinări, în instincte, ea se poartă fără cruțare și dintr-o parte și dintr-alta, păstrând cu toate acestea înaltul caracter moral al unei lupte pentru idealuri politice și sociale.

Când comparăm aceste lucruri cu sporul de funcții, de nepotism, de păsuieli, de diurne, de făgăduinți care se petrece la noi în vremea alegerilor, când vedem seriozitatea și adâncimea de vederi ce predomină lupta de acolo și-o comparăm cu goana de interese personale care se practică la noi sub pretextul principiilor liberale naționale, ne vine să ne îndoim despre folosul și eficacitatea sistemului parlamentar în țări fără cultură suficientă. Aci la noi nu e chestie nici de liber-schimb, nici de protecționism, aci statul nu are în vedere apărarea claselor sale muncitoare, aci chestia de căpetenie este ca corectori de gazete să devie milionari și vânători de abecedar directori de bancă și de drum de fier. Golul intelectual și moral care se simte-n viața statului [îl] întâmpinăm în aceeași măsură în alte ramuri de viață publică: în știință, în arte, pretutindeni.

A compara stările de la noi cu cele străine înseamnă a alătura un teatru de păpuși cu o luptă ce se petrece pe câmp limpede de bătălie.

[16 octombrie 1881]

[„VIZITA PE CARE REGELE ITALIEI...”]

Vizita pe care regele Italiei o face împăratului Austriei este fără îndoială obiectul celor mai întinse combinațiuni politice.

În adevăr, pân' acum Italia avea un partid politic ale cărui aspirațiuni esteriore erau îndreptate asupra orașului Triesta și a ținutului triestin, ca părți neeliberate încă a teritoriului locuit de italieni. Drepturi istorice nu prea aveau italianii asupra acestor locuri, dar ei nici nu și-au bătut capul c-o asemenea considerație. Fundamentul politicii italiene au fost principiul naționalității, un principiu care, din timpul lui Napoleon III încoace, a devenit cel conducător pentru politica italiană, cea germană și cea rusească, nemaipomenind de micile state din Orient.

Acum deodată Italia își schimbă calea: întrevederea dintre rege și împărat înseamnă în linia întâia renunțarea, pe mult timp, poate pentru totdeauna, la orașul Triesta, atât de important pentru navigațiunea pe Marea Adriatică și pentru negoțul levantin; *Irredenta* își dizolvă comitetele de agitațiune; o țintă necunoscută dar nouă plutește în ochii tânărului stat latin.

Ca să pricepem însemnătatea acestei apropieri de alianța austro-germană câtă să ne reprezentăm marea valoare pe care în timpul din urmă a luat-o Mediterana și coastele Africei. Africa, deși un continent cunoscut demult și locuit din vechime încă de popoare de o înaltă însemnătate istorică, era necunoscută înlăuntrul ei. Călătorii veacului nostru au descoperit interiorul, au descoperit întinse țări roditoare, petrecute de roiuri de popoare, unele cu deprinderi sălbatice, altele pacinice și capabile de civilizație. E un continent descoperit din nou, cu un mare viitor.

De aci tendența popoarelor apusene de-a ocupa coastele Africei, de aci încercările Angliei de-a ocupa Egiptul, a Franței de-a anexa Tunisul. Înconjurată astfel de petece de pământ aparținând statelor europene, Mediterana ar deveni un simplu lac înlăuntrul statelor europene, brăzdat de corăbiile lor, iar coastele ocupate ale Africei ar fi începutul cuprinderii teritoriilor dinlăuntrul acestui vast continent.

O luptă pentru supremație pe Mediterana s-a început între puteri și se urmează. Italia e în cel mai mare grad interesată de-a avea o poziție determinantă în această mare,

de vreme ce întreaga peninsulă e înconjurată de ea, de vreme ce toate porturile ei sunt udate de apele Adriei și ale

Mediteranei . Franța și Anglia sunt însă atât de puternice în aceste ape încât , pentru a le opune o contragreutate , Italia se vede silită a căuta un sprijin la puterile din mijlocul Europei. Interesul ei de putere maritimă și comercială o abate din calea politice naționaliste de pân' acum .

Pe de altă parte e moștenirea împărăției otomane la mijloc. Tendența Austriei de-a ajunge la golful de la Salonic e îndestul de cunoscută și desigur favorizată prin dezbinările dintre naționalitățile Turciei. Urmându-și calea prin Bosnia, Erțegovina și Macedonia, Albania rămâne de o parte ocolită de înaintarea Austriei și se poate ca Italia să fie dispusă, în cazul unei împărțiri ulterioare de teritoriu, a-și lua partea ei, punând această țară sub o dependență oarecare de ea.

[17 octombrie 1881]

[„IERI S-A REPREZENTAT ..."]

Ieri s-a reprezentat *Moștenitorii* și opereta *Contrabandierul* .

Se știe că în *Moștenitorii* Millo joacă cu nesecata lui vervă rolul lui Izidor Giridot . Și aseară bătrânul nostru artist era în cele mai bune dispoziții, reprezentând pe egoistul moștenitor pe toată scara dorinței de câștig . Dacă această piesă, îndealtmintrelea foarte puțin însemnată din punct de vedere dramatic și rău tradusă în românește, a putut să se susție atâta timp în repertoriu, aceasta este a se atribui exclusiv lui Millo și modului în care-și joacă rolul.

Reprezentăția *Contrabandierului* a fost asemenea bineșor răușită dacă considerăm circumstanța atenuantă a pușinelor mijloace artistice de care dispune teatrul pentru reprezentarea unor lucrări muzicale. D-nul Popovici are un glas sonor și plăcut, iar d. Mateescu are și glas și talent comic.

Cu ocazia reprezentației s-a înscenat o mică cabală în parter , care-a avut un curios epilog în fumătorul teatrului. În *Moștenitorii* e un rol de amoză naivă (Paulina), pe care în stagiunile trecute 'l juca d-ra A. Popescu și care în această seară era jucat de d-ra Constantinescu.

O seamă de tineri începură — la intrarea în scenă a d-rei Constantinescu — să strige „Popeasca !”, alții aplaudară pe noua purtătoare a rolului. Publicul cel neinteresat în această afacere [î] chema pe Millo, pentru a acoperi scandalul ce se înscenase .

Între acte d-ra Popescu apăru în foaietul teatrului și declară d-lor adunați acolo că pe nedrept i s-ar fi luat rolul ce-l jucase de atâta timp, dându-se unei alte.

E evident că rivalitățile dintre culise nu privesc întru nimic publicul și că manifestații *pro* și *contra* ar fi trebuit depărtați din sală de către poliție, care are și ea un rol de vreme ce i se dau locuri *gratis* pentru a asista la reprezentații. Dar se vede că pentru poliția d-lui Radu Mihai asemenea lucruri nu au însemnătate.

[17 octombrie 1881]

[„«LE RENSEIGNEMENT PARISIEN » SCRIE ..."]

„Le Renseignement parisien " scrie în cestiunea Dunării următoarele:

La 7 noiembrie Comisia Europeană se va întruni la Galați.

Românii sunt firește foarte preocupați de hotărârea ce se va putea lua în cestiunea Dunării.

Cestiunea aceasta e tema zilnică a discuțiilor ziarelor din București.

„Românul" mai cu seamă espune cu o mare putere logică drepturile României.

După ce arată că, nici în protocoalele *Tractatului de la Berlin*, nici în *Tractatul încheiat între puteri* nu se face cea mai mică mențiune de-o *Comisie Mixtă* sau de *preponderanța vreunui stat asupra Dunării*, „Românul” declară că, din *contra*, rezultă din *dezbaterele Congresului*, precum și din *Tractatul de la Berlin* însuși în chipul cel mai absolut și mai categoric, că *executarea reglementelor de liberă navigațiune și de poliție fluvială pe Dunăre*, în partea râului dintre *Porțile de fier și Galați*, e lăsată cu totul în sarcina statelor țarmurene: *România, Serbia,*

Bulgaria. Mai mult încă: solitudinea Europei de-a împiedeca preponderanța unei singure puteri asupra râului a mers atât de departe încât , atunci când baronul Haymerle a propus în sânul Congresului de-a încredința supravegherea executării reglementelor de liberă navigațiune și de poliție fluvială unui singur comisar, delegat de către Comisia Europeană, Congresul a trecut peste propunere, de teamă de-a nu încuraja prin asta acțiunea izolată a unei singure puteri pe Dunăre în paguba celorlalte.

După ce ziarul francez citează pasaje din „Românul” ajunge la următoarea concluzie :

Situația României e dificilă pentru că Austro-Ungaria dă o importanță capitală propriei sale dominațiuni pe Dunărea de Jos. Ea e susținută de Germania în pretențiunile ei.

Rusia e firește opusă estensiunii Austriei asupra Dunării de Jos. În privirea aceasta Englitera este, deși pentru alte cuvinte, deosebite, tot de părerea Rusiei.

Totul atârnă la urma urmelor de rezoluția ce vor lua în definitiv Franța și Italia.

Franța, într-un sentiment excesiv de conciliare, a propus un proiect care, fără a acorda împărăției austro-ungare tot ce ea cerea, e considerat totuși de către români ca o propunere ce sacrifică interesele lor esențiale.

Italia, care în atâtea împrejurări a arătat cea mai simpatică bunăvoință pentru România, a înclinat în partea Austriei în timpul din urmă. Nu e probabil ca, după întâlnirea regelui Italiei cu împăratul Francisc Iosif la Viena, această înclinare a Italiei să scază; ea va crește din contra.

Va fi dureros ca România, într-o cestiune de care atârnă dezvoltarea ei economică, să fie părăsită de către Occident, ea care-i o parte a Occidentului la porțile Orientului.

Am voi să credem că Occidentul întreg va înțelege în sfârșit că, pe Dunăre, interesele României sunt ale Occidentului însuși.

Din cele de mai sus se vede că cestiunea Dunării stă rău în urma celei mai nouă constelațiuni a puterilor europene.

Cu toate acestea nu credem că ea ar fi stat atât de rău dacă nu se făcea acea politică de duplicitate care, pe de o parte, [1]i permitea d-lui Boerescu de-a face făgăduințe , pe de alta prefăcea rolul membrului român din Comisia Europeană pân 'ntr-atâta într-un rol de morgă spaniolă încât să dea ocazie comisarului austriac de-a declara că al nostru e rău informat și că, după a sa știință, există făgăduințe pozitive făcute Austro-Ungariei.

Într-adevăr, după cât aflăm, colecția de documente diplomatice ce o pregătește Ministerul austriac de Esterne pentru a o prezenta delegațiunilor ar fi coprinzând făgăduințele scrise negru pe alb a ilustrațiilor noștri oameni de stat. Ba se susține că d. Brătianu ar fi delegat anume pe un onor. patriot cu gingașa misiune de-a merge la Viena și a îndupleca pe guvernul imperial să suprima publicarea acelor documente, cari ar face cu neputință rămânerea patrioților la putere.

[18 octombrie 1881]

[„NUMAI NOI OBSERVASEM ...”]

Numai noi observasem, la aparițiunea ziarului „Cumpăna”, că foaia aceasta e redijată de tineri izraeliți. Scrisă într-o limbă românească deosebit de bună și c-o inteligență caldă, foaia s-a ferit până acum de-a atinge punctul care-o fi durut-o mai mult, până ce-n sfârșit , în urma mișcării antisemitice și a circulării d-lui C.A. Rosetti, ea părăsește rezerva ce și-o impusese , și arată arama și-și dă în petec, cum am zice.

După „Cumpăna”, venirea evreilor în țara noastră a fost cauzată prin necesitățile economice ale generației trecute; ei, prin serviciile ce le-au adus acestei generații, pe cari le ignorăm , și-au câștigat importanța actuală. Au oferit deci o compensație pentru munca națională ce i-a susținut.

Teoria socială a compensației fiind a noastră și neaflîndu-se în nici un manual de politică, ne credem în drept a o esplica.

Compensația nu se dă de cătră o clasă sau de cătră un om decât prin muncă intelectuală sau musculară. Munca musculară consistă în producere de obiecte de utilitate necontestată, cea intelectuală în facilitarea producțiunii acestor

obiecte. Din acest punct de vedere vânzarea de rachiu de cucută prin sate și colportajul nu ni se par nici a fi produs obiecte de utilitate, nici a fi înlesnit producțiunea prin o mânuire mai inteligentă a instrumentului de muncă.

La noi, ca în toate țările, evreii se prezintă ca un element parazit de mijlocitori, a căror activitate, în loc de-a iefteni schimbul de produse, îl scumpește în mod artificial și-l scumpește în aceeași măsură în care-l monopolizează în mâinile lor. Ei sunt, ca element comercial, absolut stricțicioși în toate țările; de aceea și vedem că, oriunde se află în număr mare, domnește cea mai mare sărăcie.

Ei nu împlinesc necesități, ci dau naștere patimelor rele și viciilor, le încurajează și le satisfac. Mai mult: evreii par în genere incapabili de muncă industrială. Oricât de mulți ar fi într-un oraș, nu-i vom găsi nici ca muncitori în fabrici, nici în ateliere, esecție făcând de meserii foarte ușoare, de caracter femeiesc oarecum.

Fără îndoială că suportăm urmările generației trecute; dar păcatele, inepțiile ei, nu calitățile. A fost inept a crede ceea ce unii credeau, că, primind colonii de puri consumatori improductivi, se sporește avuția și puterea de muncă a țării. Și în Statele Unite imigrează oameni; dar toate foile europene sfătuiesc pe speculanți de-a se feri de Stările Unite. Ele nu dau subsistență decât emigrantului *producător*, țăranului, meseriașului. Omul fără meserie piere acolo. Am cunoscut evrei cari au emigrat din Austria în America, iar de acolo au venit în ... România.

Nu deznaționalizați trebuie evreii, căci foarte puțin ne pasă dacă o întregă rasă consumatoare și improductivă va vorbi sau nu românește; ci siliți, prin o strictă organizare economică, la muncă, la muncă musculară, la producțiune. Atunci se vor deznaționaliza de sine sau vor emigra, iar până atunci cată să fie înlăturați absolut de la exploatarea claselor muncitoare, de la traficul viciilor și slăbiciunilor. La muncă Caradalele, Costineștii și Mihăleștii, dar la muncă și evreii.

Iată punctul important al discuției. Trebuie să li se îngreue paraziților de tot felul meseria lor. Negoțul cu băuturi spirtoase, colportajul trebuie să mărginite la strictul necesar. Nu specula, munca trebuie să determine mersul societății și înaintarea pe scara socială.

„Cumpăna” zice că toate țările au pe evreii pe cari - i merită, deci și România. Noi tăgăduim aceasta. N-am meritat prin nimic nici pe evreii noștri, nici Caradalele noastre. Unii imigrați din Rusia și Austria, alții veniți din Turcia au avut o influență dezastroasă asupra dezvoltării materiale și intelectuale ale țării noastre. Aceste două elemente, egal de străine, intelectual și material egal de sterpe, ne-au adus poporul la sapă de lemn, l-au corupt, l-au făcut vicios, precum au adus la sapă de lemn pe țăranul din Galiția, din Bucovina, din Maramureș, din Rusia de sud.

Invaziile de armate străine și invaziile de paraziți străini sunt nenorociri pe cari o țară nu le merită, dar trebuie să le suporte dacă e mică. Nu se poate zice despre viile de Cotnar că merită filoxera.

Noi nu urâm pe evrei, dar nici de vină nu suntem că au fost persecutați în alte țări, că au contractat deprinderile de speculă și de parazitism pe cari le au acum, și nici putem iubi acest rău elementar ce cade asupra noastră. România, nefiind vinovată întru nimic de poziția trecută a evreilor în țările apusene și răsăritene, nu poate fi obligată a suporta economic și social urmările aceluia rău tratament.

La noi n-au fost persecuțiuni religioase. Sub domniile vechi naționale puținii evrei formau o breaslă al cărei staroste era rabinul. Breasla aceasta avea dreptul public al oricărei alte bresle și, prin caracterul chiar al instituției, membrii comunității economice nu se că puteau înmulți peste trebuințele reale.

Așa ar fi trebuit să rămâie totdeauna.

În organizarea veche nu încăpeau paraziți.

În lipsa absolută de organizare socială de care ne bucurăm în urma influenței altor elemente parazite asupra statului a putut însă încăpea o mulțime de lume fără căpătâi.

În momentul în care ne vom hotărâ a organiza și apăra munca națională credem că evreii fără silă vor dispărea încet - încet și, după vechiul lor obicei, vor căuta o altă societate omenească, tot atât de nesănătoasă precum e a noastră astăzi și vor năpădi asupra ei.

Dar pentru sanificarea noastră e necesar ca să dispară din viața publică elementele parazite transdanubiene, a căror vină publică e dezorganizarea actuală.

Ceea ce se poate face este încetățenirea elementelor în adevăr folositoare, precum tineri învățați, meseriași buni ș.a.m.d.

Încolo însă naționalitatea română ca oricare alta are dreptul înnăscut de a-și apăra moștenirea ei istorică și munca ei de orice alt element străin. Alegerea armelor și mijloacelor atârnă de timp și împrejurări, și, dacă e vorba de păstrarea rasei române pe acest colț de pământ și de întărirea caracterului ei și a felului ei de-a fi, nici o armă nu este rea întrebuințată la timpul cuvenit.

[„AFLĂM ÎN «ROMÂNUL» DE AZI..."]

Aflăm în „Românul” de azi un lung articol privitor la cestiunea izraelită.

Îl reproducem ca probă de completa lipsă de idei în privirea măsurilor ce cată a se lua în contra invaziei.

Foaia guvernamentală constată invazia, arată relele ei, se plânge de ea și totuși nicăiri nu indică un singur mijloc pentru a întâmpina răul. Culmea ridicolului e desigur apelul ce-l face evreilor împământeniți de-a oprimi imigrația din Rusia.

Dar iată-l aproape întreg. *Ex ungue leonem* .

...*indicarăm* zilele trecute datorită ce credem că au, după noi, acei dintre evrei cari se zic români, cari iubesc cu adevărat țara și pe poporul român.

Aceștia, pe când pretutindeni erau goniți, pe când mai nicăieri nu găseau azil și protecțiune pentru viața și averea lor, au aflat în România nu numai azilul ci mijlocul d' a propăși , d' a se 'navuți .

Ei știu deci, prin experiența ce au, că, niciodată fanatismul religios n-a pătat inima poporului român; că niciodată persecuțiunii religioase nu s-au văzut pe ospitaliarul pământ al României;

mai știu că, cu toate acestea, nici o țara pe lume n-a fost mai insultată , mai batjocorită decât România sub pretestul mincinos și infam al persecuțiunii religioase ;

știu încă — căci trăiesc aci și văd lucrurile cu ochii lor — că, pe când pe d'o parte se striga că erorile veacului de mijloc se exercită aci 'n contra evreilor, pe de altă parte coreligionarii lor soseau în valuri dese și groase în țara noastră, dovedind astfel prin fapte că nu e nimic adevărat din acușările făcute, căci dacă ar fi fost adevărate, fie numai în parte, acele acușări, invaziunea s-ar fi curmat , de vreme ce nimeni nu SE duce cu dragă voie la rău, la persecuțiune.

Ei bine, când situațiunea este astfel; când mai cu osebire țara — înecând simțimântu-i de demnitate pe drept revoltat — a uitat și iertat toate calomniile ce i s-au adresat și-a pus pe evrei p-aceeași linie cu oricare român născut și crescut sub un regim străin, am crezut și credem ca va fi venit și pentru evrei timpul d' a dovedi că iubesc adevărat țara, că se interesă de viitorul ei, că sunt și prin fapte români, cum au fost recunoscuți de drept de către poporul român.

D-aceia am amintit evreilor zilele trecute datorită, ce au; le-am indicat cum, după părerea noastră, ar putea și dânșii dovedi iubirea ce trebuie să aibă pentru națiunea română și pentru pământul ei.

Invaziunea ebraică urmează.

Autoritățile — cu toate măsurile luate și care i-au pus mari stavile — nu pot totuși a o oprimi cu desăvârșire .

Într-adevăr, când granițele sunt atât de întinse și deschise, când vecinii vor să se scape de vagabonzi, e ușor a-nșela vigilența și-a ajunge la scop.

Daca evreii din țară n-ar închide ochii, dacă ei n-ar primi pe fugarii și pe goniții din alte părți, măsurile luate d-autorități ar fi d-ajuns pentru a oprimi invaziunea.

Împlinirea acestei datorii, ce-n oricare țară este impusă prin inimă și prin interes fiecărui cetățean, avem dreptul să cerem și noi de la izraeliți.

Mai este un rău.

Nepăsarea, cetățenilor, a guvernelor din trecut și p-allocurea — mai cu osebire peste Milcov — o ne 'nfrânătă poftă de câștig , au ajutat la năpădirea satelor de către o mulțime de străini cari n-au nici o meserie și se fac numai cârcimari și exploataitori ai sâtenilor.

Avem legi care lovesc această exploatare chiar în cauza ei: opresc stabilirea în sate a acestor oameni.

Găsesc oare evreii deveniți români că ei nu sunt datori a lucra pentru a pune capăt acestei stări de lucruri, și ilegale, și păgubitoare poporului român?

Ne mulțumim și d-astă dată numai a pune întrebarea.

Așteptăm răspunsul de la fapte și numai de la fapte, căci omul se judecă după, fapte, ca pomul după roade.

În istoria noastră națională, în lupta pentru bine și-adevăr , găsim numele unui evreu, Rosenthal, care a luat parte la revoluțiunea de la 1848, a luptat și-a suferit pentru țară, pentru drepturile și fericirea ei.

Cine sunt actualii ?

Nu-și va găsi oare soți ai lui Rosenthal?
Așteptăm răspunsul faptelor și numai al lor.

Noi repetăm părerea rostită de mai multe ori, că în contra invaziei neconținute de elemente străine improductive nu există decât un mijloc temeinic: organizarea economică și socială a poporului românesc însuși. Ramurile noastre de muncă trebuie să se organizeze în corpuri autonome ca să reziste una câte una și toate la un loc introducerii clandestine, năvălirii elementelor exploatare și improductive. Cu „jalnica tragedie” a fratelui Rosenthal nu se face treabă. S-ar mai putea afla încă o sută de Rosenthali bine intenționați, și nici nu ne îndoiim că se vor fi aflând, fără ca activitatea lor să poată abate un rău social carele nici nu răsare măcar din propriile noastre păcate, ci din criza socială a unui popor cu mult mai numeros decât al nostru, al celui rusesc.

Cu micul bagaj de idei egalitare și liberale de la 1848, lipsite cu totul de razimul științei, nu se rezolvă cestiuni de talia acesteia; de aceea nici credem pe roșii în stare de a găsi în magazinul lor de masalale, de stindarde tricolore, cocarde și . . . bombe orsini, o armă capabilă a da soluțiune unei cestiuni sociale.

[21 octombrie 1881]

[„ROMÂNUL» A 'NCEPUT ..."]

„Românul” a 'nceput să devie interesant.

„L'Independance roumaine” publicase vro dare de seamă despre torturile suferite de țărani în vrun punct al țării, torturi cari sunt de-a dreptul o unealtă de guvernământ al partidului roșu, iar un ziar italian a reprodus cea dare de seamă, formulând o opinie foarte aspră asupra stărilor de lucruri din România.

— Vai de mine — strică „Pseudo - românul ” — cum să se scrie asemenea lucruri ca să le afle străinii ? Ce opinie ș-or face de noi ?

Iată singurul punct vulnerabil al pseudoromânilor noștri: rușinea de străini, teama de ei, un foarte slab surogat pentru frica lui Dumnezeu și adevărata iubire de țară.

Precum am tradus fără a pricepe legile și regulamentele noastre din limbi străine, precum toată îmbrăcămintea noastră, începând de la pălărie și sfârșind cu țintele bătute în talpa gheții, totul e introdus din străinătate, precum introducem chiar făină și unt de peste graniță, tot astfel opinia ce-o au despre noi străinii e singura considerație serioasă pentru politicienii noștri.

La dreptul vorbind opinia rea a lumii despre „cutare” e foarte indiferentă pentru el dacă stă bine. Din contră, oricât de bună opinie ar avea cineva despre „cutare”, dacă el stă în adevăr rău părerea altora nu-i ajută nimic. Singurul lucru ce se poate cere e ca lumea să aibă o opinie *exactă* despre o națiune, ca și despre un om.

Ei bine, cine ne-ar numi barbari ar greși oare ?

N-ar greși deloc. Cine dintre români are o cultură adevărată acela va fi tot de opinia aceasta și singura sa părere de rău, precum și a noastră, ar fi că nu suntem destul de barbari, având tăria și fecioria de simțiri ale barbariei, ci că avem numai viciile civilizației pe de o parte, numai viciile barbariei pe de altă. „Semibarbari”, iată termenul tehnic pentru starea noastră, pe care un istoriograf modern [1] va și întrebuița, cunoscând că această stare e de o sută de ori mai rea decât barbaria, nevorbind de răutatea ei în alăturare cu adevărata civilizație.

Dar, pentru numele lui Dumnezeu, văzutu-s-au undeva în lume, neesceptând China, Japonia, statele nigritane ale Africii, o stare economică mai rea, mai mizerabilă decât aceea a țăranelor noastre de la șes și munte ? Văzutu-s-au țară agricolă, înzestrată de natură c-o bogăție de-a dreptul miraculoasă, în care locuitorii să moară de foame precum au murit în realitate în anii trecuți în unele județe de munte ?

Există țară în Europa în care decreșterea populației să fie atât de mare ca la noi ? Văzutu-s-au o descompunere a obiceielor casnice și publice în gradul în care există la noi ?

Și când ne întoarcem la pseudocultura noastră și vedem pe bulgarul Mihălescu, cu patru clase primare, administrând o țară de oameni și punând prefect pe un Chirișopol, care a fost slugă, fecior în casă; când vedem alte patru clase primare, pe vestita vivandieră a regimentului de muschetari din Moldova, pe onor. Costinescu, redijând una din cele mai răspândite foi, „Pseudo - românul”, când vedem nulitatea și ignoranța servind ca titlu de recomandare pentru înaintare pe scara socială nu ne convingem că suntem arhibarbari ?

Când am întreba ce și cât se citește în România am rămânea încremeniți de mizeria intelectuală.

Există bunăoară un singur lexicon aproape complet al limbei române, operă de fond de mare valoare, cu toate mancurile ei de amănunte, lexiconul d-lui Cihac . Meritul acestei opere e cu atât mai mare cu cât volumul I e cea dendâi încercare reușită a unui dicționar comparativ al limbilor romanice luând de temei limba română. Îndoit merit.

Cîte exemplare au vândut autorul *român* în România ? Două sau trei ni se pare, un număr cu totul ridicol. Toată ediția a fost cumpărată de franceji, engleji, germani.

Dar întrebe-se Alecsandri ce-a câștigat cu operele lui, din cari multe sunt nemuritoare, și câți l-au citit? Întrebe-se Odobescu ori Hasdău câți cititori află în România ? Oamenii vor da din umere și vor râde . Dacă nu i-ar încuraja dragostea de muncă, și de obiectele ce le tratează, dacă nu i-ar încuraja străinătatea prin prețuirea dreaptă a celor ce scriu, desigur ș-ar arunca scrierile în foc. Pentru pătura superpusă de civilizație greco bulgară de la noi nu există nici limbă, nici știință, nici literatură românească.

Dar poate să aibă străinătatea o opinie atât de rea de noi precum o merităm ? Intră în imaginația străinătății publiciști ca d-alde Carada, Fundescu, Basarabescu ș.a., învățați ca Cernătescu, Crăciunescu ș.a., generali ca Cernat , directori de bancă națională ca Costinescu, directori de minister ca S. Mihălescu, miniștri ca Giani, viceprezidenți de adunare ca Sihleanu?

Este imaginabilă starea aceasta de lucruri și se poate ea însemna altfel decât cu numele celei mai complete barbarii ?

O! uniforme frumoase, crăidoni scoși din cutie și cocote îmbrăcate după cea din urmă modă, bărbați muieri cari se sulemenesc fiind miniștri, astea le avem cu de prisos. Dar realitatea este completă ignoranță și corupție sus, neagră ignoranță și adâncă mizerie jos.

Ș-acesta e poporul nostru românesc? Poporul nostru de acum 50 — 60 de ani, de-o sănătoasă barbarie , de-o rară deșteptăciune de minte, dăruită de Dumnezeu, de-o mare vigoare a inimei, grăitor de adevăr, vesel, muncitor, ironic, *des braves gens* cum zicea principele de Ligne acum o sută de ani?

Nu mai e de recunoscut. Nici Matei Basarab, nici Dimitrie Cantemir al său nu l-ar mai recunoaște dacă s-ar ridica din morminte.

Și de unde vin toate acestea?

Opinia noastră rămâne statornică. Pe deasupra poporului nostru s-a superpus o pătură străină fără tradiții, fără patrie hotărâtă , fără naționalitate hotărâtă , care ne-a escamotat lucrul cel mai scump pe care un popor îl are: *simțul său istoric*, simțul de dezvoltare continuativă și organică, acel simț pentru care în fiecă an avem o zi mare: Moșii.

Moșii — *patres* , moșia — *patria*, cu orânduielele lor bune și drepte, cu limba lor spornică și bogată, cu moștenirea lor intelectuală și socială întemeiată pe o mare epocă eroică și pe-o dezvoltare normală și sănătoasă, iată ceea ce nu mai avem și de-aceea civilizația Caradalelor seamănă cu cea adevărată precum ar semăna o servitoare a Venerii vulgivate c-o împărăteasă.

[22 octombrie 1881]

[„BATE ȘEAUA ...”]

Bate șeaua să priceapă iapa, cum am zice. Există o frumoasă povestire românească despre un țăran de munte care vorbea cu Vasile Vodă Lupul numai așa, pe de lături, fără ca unul din curteni să-i înțeleagă. Munteanul se prefăcea că-i cam nea 'ntr-o parte, vorbea în pilde și în parimii ; numai Vodă înțelegea tot.

Așa „Pseudo - românul ” de azi se prefăcea că-i naiv, spune într-adins la platitudini despre valoarea bunelor relațiuni între popoare, despre pacinica lor dezvoltare și alte lucruri de acestea, foarte adevărate, dar cinsprezece la o para și zece pe d-asupra de dăruială , nu pentru a umplea coloanele și spre trecere de vreme, ci spre a îndrepta ascuțișul altîncotro , precum vom arăta mai jos.

Tema de azi a ziarului oficios o constituie cuvintele rostite de d. de Kallay în delegațiunea austriacă. Fără îndoială șeful de secție maghiar, însărcinat cu conducerea interioară a Ministerului de Esterne, cu afacerile curente oarecum, nu crede de cuviință a spune ceva pozitiv în cestiuina a căror rezolvare nu atârână de d-sa. Vorbe ca „relațiunile întreținute de monarhie cu puterile străine sunt escelente” sau „datoria guvernului e de a grăbi rezolvarea cestiuinii Dunării în sensul Tractatului de la Berlin” sunt cu totul formale și nu pot ascunde nici un cuprins pozitiv. O putere mare, semnatară a Tractatului de Berlin, n-o să declare prin gura d-lui de Kallay că vrea să *calce* Tractatul de la Berlin sau să-l ocolească . Dacă în adevăr e vorba de Tractat astfel cum [î] pricep toți, cestiuinea e rezolvată gata și nu mai e de datoria nici unui guvern de-a grăbi rezolvarea.

Ni se pare deci că altceva e la mijloc.

Reproducem câteva pasaje din „Românul”. În fagurul de miere al poveștelor de pace date universului se ascunde un ghimpe rău.

Acest răspuns (al d-lui de Kallay) dovedește pe de-o parte câtă atențiune dau chiar puterile mari relațiilor cu străinătatea, iar pe de altă parte ce înrâurire au aceste relațiuni — când sunt amicale — pentru mersul pacinic al popoarelor. . .

În familia statelor, deși interesele unora sunt opozite cu cele ale altora, se lucrează pentru apărarea acestor interese mai cu osebire pe calea înțelegerilor amicale.

Aceasta este norma în genere urmată și rezultatele practice ce ea a dat adese amintesc zicătoarea :

Mai bine o învoială strâmbă decât o judecată dreaptă.

Când popoarele au părăsit-o tunul singur a mai avut cuvântul .

. . .orice stat, fie mare, fie mic, și mai cu osebire când e mic, trebuie a căuta — mai cu seamă în unele situațiuni — să înnoade , să menție și să cultive bune relațiuni cu puterile străine.

Astfel, făcând statele mici cum fac cele mari, și-ar putea mai lesne și mai cu succes apăra interesele pentru că dorința lor cunoscută d' a mănține bunele relațiuni le-ar atrage bunăvoință sau măcar o atențiune conciliantă din partea celor cu care ar avea interese de discutat. Relațiunile acestea amicale se nasc, se mănțin și se strâng nu numai prin tratările diplomaților, ci și prin întrevederile monarhilor.

. . .când regele întreprinse o călătorie în Europa ziarele opozițiunii nu găsită decât cuvinte de dezaprobare, ba încă: de acuzare.

Orbite nu știm de ce interese, *ele tăgăduiau întrevederii suveranului nostru cu suveranii străini orice înrâurire asupra bunului mers al afacerilor țării, asupra apărării și garantării intereselor ei.*

Sperăm însă că faptele la care asistăm cu toții de câtva timp o vor fi *convins c-adânc înșelată era în procedurile ei și mult câștigă reciproc statele păstrând bune ș-amicale relațiuni unele cu altele și suveranii între dânșii .*

Această 'ndegetare făcută, ca 'ndeplinirea unei datorii patriotice și de conștiință, să trecem la a doua parte a discursului d-lui de Kallay .

Ba zău, să nu mai trecem la a doua parte a discursului d-lui de Kallay . Cu acea perfidie proprie scriitorilor de la „Românul”, în șirurile de mai sus se zice:

Opoziția tăgăduia călătoriei suveranului orice înrâurire asupra mersului afacerilor țării, a apărării și garantării intereselor ei.

E adânc înșelată opozițiunea.

Ne 'ndeplinim o *datorie patriotică și de conștiință* arătând că opozițiunea s-a amăgit. Iată dar cum c-un cusur subțire „învoiala strâmbă ” pe care „Românul” o preferă „judecății drepte” s-aruncă în spinarea suveranului, ca și chestia Stroussberg, deși tot roșii erau și atunci la putere.

„Învoiala strâmbă ” preferabilă „judecății drepte” e regularea cestiunii Dunării. Îndealtmintrelea n-am înțelege ce „datorie patriotică și de conștiință” ar fi avut „Româ-

nul” de-a face asemenea degetare ? Asta nu înseamnă nimic alta decât că, din nou, vor să descarce vina Boerescu — Brătianu pe umerele iresponsabile ale regelui, joc vechi, cunoscut, însă foarte păgubitor țării de vreme ce M. Sa nu poate servi de adăpost unor consilieri a căror alegere, după înșeși des repetatele perorări ale „Românului”, atarnă de „națiune”.

C-un cuvânt , în toate aceste tirade onctioase dar saturate de viclenie nu vedem decât intenția de-a se descărca, de-a se ascunde după o personalitate iresponsabilă și ... de-a rămânea la putere chiar cu prețul Dunării, prin învoială strâmbă .

Învoială?

Dar dreaptă, strâmbă , cum o fi, în ce consistă învoiala? Ce se oferă — strâmb ori drept — în schimb pentru dreptul incontestabil al țării? Malul stâng al Dunării de la Porțile de Fier până la Galați este fără învoială al nostru. Navigațiunea Austriei e în adevăr însemnată; dar societatea de navigațiune pe Dunăre are un privilegiu limitat : obligațiunea ei primitivă era de-a da în proprietatea statului clădirile ce le va fi făcut pentru uzul ei timporar pe pământul nostru: o companie engleză sau franceză poate intra în drepturile ei, mai târziu una română poate.

Ce se oferă în schimb, asta-i întrebarea?

Cu această întrebare însă începe și lipsa de idei a foii guvernamentale.

Căci strâmbă de-ar fi învoiala, de s-ar da adecă mai puțin ca compensație pentru ceea ce ni se cere, totuși compensație trebuie să existe, căci altfel nu este învoială nici strâmbă , nici dreaptă, ci uzurpațiune pură.

Compensația aceasta trebuie — dacă nu alta — să cântărească cel puțin atât cât pericolul la care ne-am espune în cazul când , intrați pe clima concesiilor, am trezi o veche rivalitate în Orient care, prin contrapunerea de azi, e neutralizată până la un punct oarecare.

[23 octombrie 1881]

[„«PSEUDO - ROMÂNUL »
ÎN «SEMIBARBARIA » LUI.."]

„Pseudo - românul " în „semibarbaria " lui are, se 'nțelege , defectul acestei stări intelectuale; nu e în stare a pricepe termenii tehnici cu cari operează și-i întrebuițează pe dos. Am arătat în unul din numerile trecute cauzele cari ne fac a stabili, pentru epoca din urmă a istoriei țărilor noastre, că e o stare de semibarbarie de o sută de ori mai rea decât barbaria adevărată, și, se 'nțelege , fără proporție de rea față de civilizația adevărată.

„Pseudo - românul ", care nu cunoaște termenul „semibarbar " și nu-i știe însemnătatea, dă următorul înțeles cuvintelor noastre:

Poporul (spun conservatorii) au făcut un *pas spre progres*: din barbar acum 50 — 60 de ani, a devenit semibarbar , adică pe jumătate barbar, *pe jumătate civilizat*.

Acest *pas făcut spre civilizațiune* — și aci vorbim în teza pretențiilor conservatori — în loc de a, fi un bine, *căci lumea - ntreagă spre civilizare merge, la civilizare țintește și-și încoardă toate puterile* spre a ajunge, e un rău mare, e nefericirea poporului român.

Asemenea afirmări nu se discută.

Hotărît că nu se discută ceea ce zice „Românul", de vreme ce nici am zis, nici am putut afirma vreodată platitudinea că *semibarbaria e un pas spre progres, spre civilizație, că e o jumătate de civilizație*.

Niciodată. Semibarbaria e o stare de degradare, un regres , este corumperea unui popor primitiv prin viciile unei civilizații străine.

Un popor barbar e bunăoară religios. Civilizarea lui religioasă adevărată vine atunci când , prin progresul lent al propriei sale maniere de-a vedea în materii religioase, credințele formale, adesea superstițioase , se schimbă în convingeri morale. Dar când el admite de la alt popor numai ștergerea credinței formale, fără a o înlocui prin *convingerea* morală și religioasă, el rămâne și fără una și fără alta; are numai răul civilizației și răul barbariei, e semibarbar.

Un popor barbar își are industria lui de casă, meseriile lui, activitatea lui economică sănătoasă, deși primitivă poate. Când el, în loc de a da dezvoltare propriei sale munci, cumpără obiectele gata de la străini, fără a învăța cum să devie el însuși în stare de-a le produce, e semibarbar.

Civilizația adevărată a unui popor consistă nu în adoptarea cu deridicată de legi, forme, instituții, etichete , haine străine. Ea consistă în dezvoltarea naturală, organică a propriilor puteri, a propriilor facultăți ale sale. Nu există o civilizație umană generală, accesibilă tuturor oamenilor în acelaș grad și în acelaș chip, ci fiecare popor]î]și are civilizația sa proprie, deși în ea intră o mulțime de elemente comune și altor popoare.

Există deci o civilizație franceză, una engleză, una germană, una italiană. Nu există însă o civilizație română și, dacă sunt începuturi, ele sunt cu totul individuale și n-au a face nimic cu dezvoltarea generală a lucrurilor.

Trecerea adevărată nu e de la barbarie la semibarbarie, căci asta e o trecere spre rău, ci de la barbarie la civilizația adevărată. Semibarbaria nu este o stare, organică sau necesară, ci e o boală, un regres , o stare de slăbiciune și de mizerie. Dacă pe acest pământ va exista vrodată o civilizație adevărată va fi aceea ce va răsări din elementele civilizatorii vechi. Nu de greco - bulgara subțire și nazalizată a secolului fanarioților se va lega progresul limbei noastre, ci de începuturile sănătoase ale unui Urechi sau Miron Costin; nu de traducerea de legi străine atârnă civilizația juridică, ci de perfecționarea și completarea vechilor și propriilor începuturi de legislațiune și viață juridică. Din rădăcini proprii, în adâncime proprii, răsare civilizația adevărată a unui popor barbar; nu din maimuțarea obiceielor străine, limbelor străine, instituțiilor străine.

Poate că popoarele slave ale nordului și mijlocului Germaniei sunt mai civilizate „ca oameni" decum erau în

starea primitivă; dar ele nu mai sunt slave; au pierit în poporul a cărui civilizație au primit-o. Populațiile tatară ale Rusiei sunt mai civilizate ca „oameni” azi decât sub hanii lor. Dar nu mai sunt tatară; ele au pierit ca existență proprie din momentul în care au primit modul de-a fi al unui alt popor.

Semibarbaria nu este dar un progres, ci un regres din punctul de vedere național și politic.

„Românul” mai pretinde că barbaria actuală ne-a dus în așa scurt timp la independență și la regat, la libertate și la conștiința de sine, la progres și la avere.

Iată lucruri ce le tăgăduim.

Pro forma independenți, plătim un tribut de sute de ori mai mare decât cel vechi; libertatea populațiilor noastre este, după date statistice autentice, sinonimă cu libertatea de-a muri de mizerie; progresul și averea se află în realitate nu la elementul care etnic și istoric e singurul element în adevăr românesc, ci la ... *românii* „Românului”, la acea pătură superpusă de populație străină incapabilă de-a pricepe poporul nostru, incapabilă de a-l iubi.

Barbarie și civilizație stau laolaltă în raportul în care stă ghinda stejarului cu rădăcinele, trunchiul, creșterea ulterioară.

Semibarbaria e altceva, e o boală produsă prin mediu străin, decrepitudinea ce s-ar produce plantând un stejar la loc băltoș și mlăștinos și supunându-l la regimul salciei comune. Ei, nici salcia pom, nici Caradalele români.

Deci orice civilizație adevărată nu poate consta decât într-o parțială întoarcere la trecut, la elementele lui bune, sănătoase, proprii de dezvoltare.

[25 octombrie 1881]

[„CU PRIVIRE LA CESTIUNEA ...”]

Cu privire la cestiunea izraelită, reîmprospătată în timpul din urmă prin imigrațiunea din Rusia, pricinuită de măsurile guvernului și de răscoalele populare de acolo, "Fraternitatea" scrie cu cunoștință de cauză următoarele:

Era un timp pe când România a fost Eldorado al tuturor refugiaților și asupriților din toată lumea. A domnit aci o toleranță religioasă cât se poate de largă și nemărginită, traiul a fost patriarhal, toate trebuințele vieții ieftine ca nicăieri, poporul blând și fără egoism. De aceea au venit în țară lipovenii, bulgarii, grecii, ungurii și izraeliții, mai cu seamă după revoluțiunea din 1848. Astăzi lucrurile s-au schimbat. România, vrînd să intre cu pași repezi în sânul statelor apusene, s-a dezbrăcat de multe moravuri și deprinderi din trecut; *egoismul sub numele de apărare națională* (?) a inspirat multe restricțiuni, încât străinii nu mai privesc România ca pe o țară unde pot să găsească fericire și un trai bun, mai ușor decât acolo de unde au să vie. Noi unii suntem convinși cum că numărul străinilor care vin acuma în țară pentru a se stabili e cu mult mai mic decât era odinioară și, dacă guvernul ar poseda date statistice, s-ar putea dovedi aceasta într-un mod autentic și neîndoios.

Mai mult, nu numai starea străinilor s-a îngreunat, dar chiar cei indigeni sunt astăzi mai împovărați decât erau în trecut, avînd să contribuie cu toți la crearea unor instituțiuni costisitoare și necunoscute altădată. Această schimbare a lucrurilor noi izraeliții o simțim mai adînc decât ceilalți locuitori ai țării; starea noastră, e mai nefavorabilă decât a creștinilor, fiindcă noi suntem priviți fără cuvînt de inimi și tratați cu bănuieli și neîncredere. Dacă nu din alt interes, cel puțin de milă și îndurare vom opri pe coreligionarii noștri să nu vină în România, deoarece ei poate nu vor găsi aci ceea ce poate așteaptă. Făcînd României, după cum se cere, un serviciu, întru cât o ferim de elemente străine cari nu sunt binevăzute, rămînem și buni izraeliți când povățuim și arătăm coreligionarilor noștri cari vor să intre în țară ca să se întoarcă mai bine de unde au venit, deoarece în România nu vor avea să sufere și să muncească mai puțin decât oriunde. Traiul s-a scumpit, toți fără, osebire sunt recrutați pentru armată, statul și comuna cere lumii dări care de care mai grele, apoi izraelitul e și împiedicat cât privește domiciliul și negoțul. Ce caută dar între noi izraeliții din țările vecine, unde nu e o stare mai rea? Se mai zice că, din cauza numărului mare al izraeliților aflați în țară, nu se poate îmbunătăți starea lor. Și aci ne lipsesc date autentice. Unii susțin că România are 600 000, pe când alții, cu mai mult temei, zic că sunt numai aproape 250 — 300 000 de evrei. Dacă numărul cel mare e cauza nenorocitei noastre situațiuni păcătoși am fi de n-am da concursul nostru ca acest număr să nu se mărească.

Așadar, făcîndu-se chiar abstracțiune de simțimînte patriotice, interesul nostru propriu ne silește să punem stavili întru cât depinde de noi spre nevenirea cu grămadă a evreilor din alte țări. Bazîndu-ne pe asemenea motive nu poate fi nimenea care se va îndoii că, promisiunea și voința noastră de-a feri țara de elemente vătămătoare e sinceră și leală.

Întrebarea e: în ce mod pot satisface evreii cererea „Românului” repetată în numărul de 19, 20 ale corentei ?

Noi credem că, guvernul — presupunem că, ceea ce cere „Românul” e și dorința guvernului — nu va ajunge la acest scop și nu poate conta pe toți izraeliții — și toți trebuie să conlucreze ca să se atingă această țintă — fără reorganizarea congregațiilor izraelite, după cum sunt organizați armenii și toate afacerile lor religioase, sub un control sever și conștiincios din partea primăriilor locale. Astăzi guvernul n-are la cine să se adreseze vrînd să execute o măsură relativ la evrei, n-are pe cine să facă responsabil dacă o măsură luată nu aduce roadele așteptate . Organizându-se asociațiuni religioase la izraeliți cu scopul hotărît de a satisface trebuințele cultului, de a răspândi cultura și de-a deștepta și dezvolta simțiminte patriotice, toate aceste dificultăți vor dispărea. Lipsa acestor corporațiuni face ca toate măsurile guvernului relative la vagabonzi să degenereze în persecuțiuni contra evreilor, nu numai în contra celor intrați pe furis, ci și în contra unor evrei cari sunt stabiliți demult sau chiar născuți în țară.

Evreii, luându-și asupra-le sarcina grea de a da guvernului concursul lor întru a opri intrarea celor goniți din alte părți în țară, desigur că se vor expune la multe vorbe și reproșe neplăcute; totuși nu vor înceta a fi la îndemîna guvernului, văzînd că prin aceasta s-a dezbrăcat de neîncrederea ce nutrește în contra-ne , nu tolerează ca organele lui inferioare și uneori chiar și cele superioare să lovească pe nedrept în interesele izraeliților indigeni; cu un cuvînt , când se vor convinge că guvernul vrea numai depărtarea adevăraților vagabonzi, dar nu caută a asupra și a înjosi pe toți evreii din țară fără osebire. Evreii nu voiesc a deveni un fel de șpioni și polițai ; ci, lucrînd spre binele țării, cer să li se dea ocaziunea și posibilitatea de a se hrăni ca toți locuitorii țării într-un mod omenesc și onest.

Vom merge și mai departe, vom îndupleca pe evrei ca să nu fie cărciumari la sate, ce după legile în vigoare nu pot fi, când li se va îngădui a îmbrățișa o altă ocupațiune , de pildă de a deveni agricultori, fie chiar în Dobrogea. Însă să nu ni se ceară aceasta când nu suntem în stare de a le recomanda o altă îndeletnicire. Astăzi lucrurile au ajuns până acolo încât abia este o ocupațiune în care evreii să nu fie împiedicați prin fel de fel de restricțiuni. Junimea studioasă n-are nici o speranță de a putea aspira la un post, fie într-un institut de învățămînt ori de altă natură; când soldații voluntari sunt depărtați de armată, debitul de tutun și băuturile spirtoase e oprit, șederea prin sate chiar ca prăvăliași nu se acordă de către unele organe ale guvernului. Ce să fie, ce să facă dar evreii? Acuma suntem lipsiți de posibilitatea de a ne folosi de cunoștințele noastre intelectuale, suntem oprite o ne bucura de experiențele noastre practice, încât nu ne rămîne decît desperarea.

Ceea ce spune „Fraternitatea” e în mare parte adevărat; e exact și o știm din experiență personală că la 1844, la 1848 chiar, ocaua de carne costa patru parale, ocaua de pîne și mai puțin. Și cu toate acestea prețurile se vor părea mari când vom adăoga că ele nu se obțineau decît prin *monopol comunal*. Tăierea de vite era un monopol comunal precum și coacerea pânii . Chiar din aceste patru parale două erau ale comunei, erau o dare indirectă percepută de la consumatori.

Cine au scumpit traiul în România? Neapărat înmulțirea consumatorilor impredictivi , reprezentată mai cu seamă prin elementul izraelit.

Tocmai înainte de 1848 — nu în urma lui — deci pe vremea boierilor, starea izraeliților era egală cu a celorlalți cetățeni, nemaipomenind că familiile vechi izraelite — familia Daniel bunăoară din Iași — era considerată ca familie boierească în rînd cu oricare alta. Oameni nu tocmai bătrâni țin bine minte ce onorabili din toate punctele de vedere erau „pușinii” membri ai comunităților izraelite. Prin invazia pe scară mare a elementului rusesc și galițian toate relațiile vechi, frumoase, întemeiate pe o absolută bună credință reciprocă s-au discompus. Invazia unui element improductiv a scumpit traiul. Elementul improductiv trebuind să trăiască de undeva, neapărat că s-a folosit de puțina cultură a claselor de jos pentru a trezi în ele vicii și a trăi din satisfacerea acestor vicii. Iată cum s-au născut cestiunea izraelită, o cestiune comună nouă, Rusiei de sud, Galiției , Bucovinei, Maramureșului și unor anume regiuni din Ardeal și Țara Ungurească.

Propunerea de agricolizare , de colonizare a Dobrogei cu izraeliți cari să devie plugari, ar fi în adevăr bună și admisibilă. Pămîntul aluvial al gurilor Dunării e de o fertilitate nemăsurat de mare și aproape vergin. Politica experimentală fiind permisă în asemenea împrejurări, propunerea „Fraternității ” are sorți de-a fi admisă de politici bine cugetători. Îndoiala noastră este alta. Nu credem că evreii se vor agricoliza , în afară de unele escepții. Deprinderi contractate în curs de secole se șterg cu anevoie. Dar o încercare, cât de costisitoare chiar, ar fi de recomandat, ca să vedem limpede ce rezultate ar aduce.

[„DE CÎTE ORI POZIȚIA ..."]

De cîte ori poziția cancelarului Germaniei era îngreuiată prin mecanismul parlamentar el amenința cu demisia și Parlamentul, vrînd - nevrînd , se mulcomea . În adevăr partidele germane voiau să aibă influență asupra politicii principelui cancelar, însă în genere erau prea patriotice pentru a nu desista de la cererile lor de cîte ori creatorul unității Germaniei ar fi amenințat cu aruncarea sarcinei sale. Prea nouă sunt întocmirile împărăției și prea șubrede poate pentru ca să nu aibă nevoie de consolidare prin acel care le-a dat naștere. Acum însă telegraful ne comunică un extras din ziarul „Post”, organ adeseori inspirat din sferile cancelarului, prin care se arată că acesta ar fi declarat că e obosit de-a fi ținta tuturor răutăților , înjosirii , calomniei, suspiciunii invidioase a unei populații de 45 de milioane. Majoritatea parlamentară, compusă din centrul catolic și progresiști , ar putea în adevăr să-l răstoarne și principele va fi căutând să previe acest eveniment dându-și singur demisiunea. Nu e lesne de crezut că cel mai mare om de stat al secolului nostru ar fi dispus a-și părăsi locul său fără a încerca toate mijloacele pentru a paraliza urele îndreptate în contra sa. De aceea se poate ca articolul ziarului „Post” să nu fie decât o încercare de a pune în vederea opoziției germane nemăsurata responsabilitate ce și-ar asuma-o când cancelarul s-ar decide a-și muta sarcina pe umerii ei.

[29 octombrie 1881]

[„DEȘI ÎN CESTIUNEA DUNĂRII..."]

Deși în cestiunea Dunării buna dreptate e în partea României într-un mod atât de neîndoios încât ziarele vieneze chiar sunt silite de evidență s-o recunoască, știrile din urmă, ce fac a se prevedea soluțiunea finală, ne sunt cu toate acestea nefavorabile.

„Le Renseignement parisien”, ziar ce pare a sta în oarecari relațiuni cu guvernul nostru, e, precum se va vedea mai la vale, informat că guvernele s-au învoit a institui Comisia Mixtă, care nu numai că nu e prevăzută în Tratatul de la Berlin, ci a fost înlăturată chiar din discuție de către Congresul de la Berlin. Ziarul francez spune următoarele:

Preocupațiunile noastre dinlăuntru nu trebuie să ne oprească de-a avea ochiul deschis asupra celor ce se întîmplă afară; pentru că din afară, mai mult decât dinlăuntru, pot veni pericolele pentru Franța și pentru Republică.

Nu-i de ajuns c-am ajutat României de a <se> renaște și de-a se constitui: cată să continuăm sprijinul nostru. Nu se creează copii pentru a-i părăsi. România este o fiică a Franței. E născută în adevăr din Roma și din Paris.

Astăzi ea are nevoie de noi, de Franța și de Italia. Ar fi dureros să gîndim că Franța n-o va asculta; și n-am voi să credem că Italia a sacrificat-o Austriei în timpul întrevederii de la Viena.

De mai multe ori am tratat deja cestiunea Dunării, lămurind că buna, dreptate e în partea României și că, în acest punct, interesele române se identifică cu interesele franceze și italiene. . .

Se anunțase că la 7 ale curentei comisarii europeni se vor afla întruniți la Galați. Însă toate datele pe cîte ziarele le-a publicat în privirea întrunirii Comisiei Europene sunt eronate.

Aflăm din sorginte sigură că Comisia Europeană nu se va întruni înainte de 22 noiembrie curent.

După cât se asigură puterile sunt în acord pentru a stabili, cu toată opoziția României, o Comisie Mixtă.

Și cu toate acestea voim să sperăm încă. Dacă în anticitate se putea apela, nu fără succes, de la Filip cel beat la Filip cel treaz, e și mai natural acuma de-a apela de la un ministeriu ce se duce la un ministeriu ce vine.

Noul nostru, ministeriu nu va voi fără îndoială să înceapă prin a părăsi un interes atât de serios francez în Orient.

Ziarul „République française” a publicat în cestiunea Dunării articole prea bune pentru ca oamenii politici ce-l inspiră și dirijează să poată uita că România este sentinela Dunării, în interesul îndoit al independenței sale și al siguranței Orientului.

[29 octombrie 1881]

[„D. N. BASARABESCU, PÂNĂ MAI IERI..."]

D.N. Basarabescu, până mai ieri slujbaş al statului, fiind dat afară din slujbă, a găsit de cuviință să scoată o gazetă de opoziție. Nedeprinși a lua în serios politica paraponisiților , n-am dat nici o atenție încercărilor stilistice ale lui Nae Postuleanu , proprii poate pentru a fi citite de Millo, cu arta de-a apăsa asupra neologismilor neînțeleși și a escentricităților retorice, decât de-a lumina publicul în vro cestiune oarecare.

În unul din cele din urmă numere d. N. Basarabescu se încumetă a consacra chiar un articol teoriei noastre etnologice. Ne pare rău că trebuie să-i luăm pentru totdeauna speranța că vom discuta vreodată cu d-sa vro cestiune generală, de orice natură ar fi, etnologică, istorică sau politică, pentru cuvântul practic că cu cenușeri de arhive și cancelarii nu discutăm asemenea materii. Tot atât de puțin ne pasă de tonul în cari scriitorii de teapa aceasta sunt obicinuiți a îmbrăca puținătatea lor, căci n-ar fi ei dacă n-ar fi așa cum sunt . Ceartă cu Dumnezeu pentru c-a umplut lumea cu ce-a putut nu începem.

Dar în acel articol d. N. Basarabescu mai susține că redactorul „Timpului” ar fi bulgar de la Brăila.

Lucrul acesta privindu-ne personal pe noi, iar nu teoria etnologică, [î]i putem spune verde d-lui Basarabescu că *minte* pur și simplu.

[29 octombrie 1881]

[„ATÂT «CUMPĂNA» CÂT ȘI «APĂRĂTORUL» GĂSESC...”]

Atât „Cumpăna” cât și „Apărătorul” găsesc multe de întâmpinat în contra unuia din articolele noastre privitoare la relele economice ale imigrațiunii izraelite, articol în care am zis despre evrei că sunt un popor întreg de mijlocitori improductivi.

„Cumpăna” susține contrariul:

1. Evreii au fost *chemați* în țară din cauza necesităților economice ale generației trecute.

2. Ei sunt *utili* și chiar *necesari* deoarece sunt mijlocitorii unici între producători și consumatori, iar pe de alta sunt fabricanți și meseriași.

Să ni se dea voie a face din capul locului o distincție necesară. Nu vorbim de meseriași buni și nu în contra lor e îndreptată vreodată o vorbă a noastră. Pe cât izraeliții sunt meseriași buni și conștiincioși , pe cât nu lucrează numai pentru ochi, ci-și onorează meseria prin aceea că produc obiecte de valoare și utilitate reală, ei sunt netăgăduit folositori. Fără îndoială că într-o populație de sute de mii se vor afla și meseriași buni și ar rămânea numai ca o organizare solidă a meseriilor în corporații să deosibească pe cel bun și solid de cârpaciul care nu-și știe meșteșugul și care, oferind consumatorului obiecte rău confecționate, îl frustrează pe acesta, făcând totodată o malonestă și păgubitoare concurență meseriașului solid. Chemată sau nechemată în țară, această categorie de meseriași e utilă și necesară și asupra ei nu pierdem nici o vorbă.

Cât despre serviciul pe care evreii [î] fac ca mijlocitori între consumatori și producători, aci, verde vorbind, le contestăm orice utilitate și din contra cată să-i declarăm de-a dreptul stricăcioși, nu numai pentru elementul românesc din țară, ci, cu toată solidaritatea ce există între ei, pentru ei înșiși.

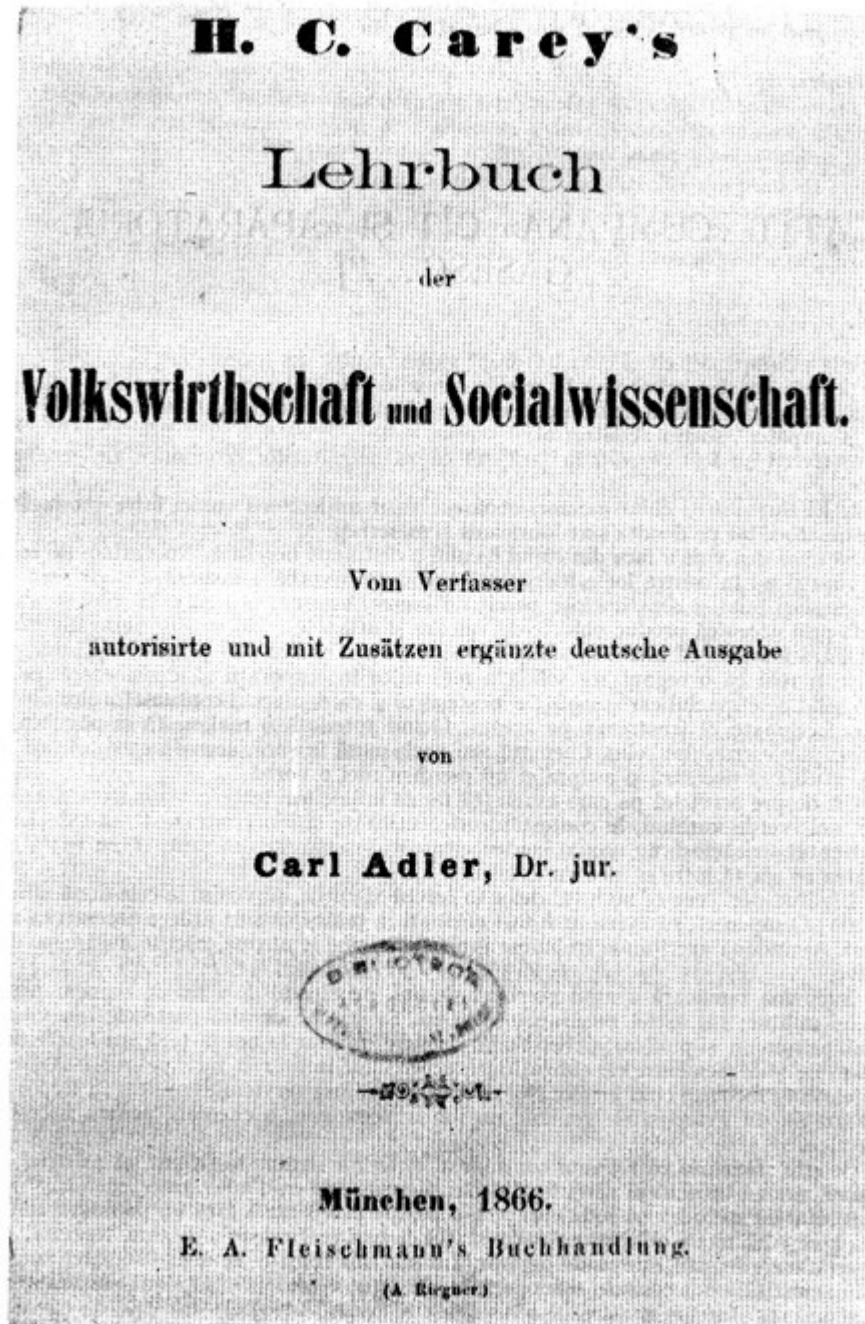
Eludând deci ceea ce nu intră deloc în cercul discuției, să venim la cele două afirmațiuni ale „Cumpenei ”, că evreii ar fi fost chemați în țară și că sunt utili și necesari ca mijlocitori. Amândouă aserțiunile trebuiesc probate de cine le afirmă, căci le negăm pe date pozitive.

Bucovina bunăoară a avut cincizeci de ani privilegiul de-a nu da oameni pentru serviciul militar; tot astfel Basarabia rusească. Se știe pe de altă parte că, din vremea Domniilor române și până la Știrbei Vodă, serviciul militar la noi în țară era foarte neînsemnat. Se știe asemenea că obligațiunea serviciului militar îi face pe evrei să treacă granițele când încoace, când încolo. Noi nu vedem în lipsa serviciului militar în Bucovina, în Basarabia, în Principatele române un motiv economic, o chemare pentru necesități economice.

Se știe asemenea că regimul consular al puterilor străine în Orient, al Austriei mai cu seamă, era cu totul altul decât în alte țări. Consulatele erau adevărate „slobozii ” pentru tot soiul de străini, cari se bucurau de-o poziție

privilegiată față cu populația autohtonă a țării, fără nici o obligațiune către statul de cari pretindeau a se ține. Regimul consular cu abuzurile sale, starea de neputință a statelor române în urma domniei fanarioșilor nu constituie o necesitate economică a generației trecute. Astfel două cauze externe, plus neputința statelor noastre de-a se apăra în contra invaziei, sunt cele de căpetenie pentru imigrarea elementului izraelit.

Cât despre folosul activității lor ca mijlocitori câtă să-l tăgăduim cu desăvârșire . Evreii n-au venit ca indivizi în țară, ei n-au fost supuși legii generale de concurență.

15. Tratatul pus la contribuție de Eminescu în publicistica sa.

TRAITÉ D'ÉCONOMIE POLITIQUE,

OU

SIMPLE EXPOSITION

DE LA MANIÈRE DONT SE FORMENT, SE DISTRIBUENT
ET SE CONSOMMENT LES RICHESSES;

Cinquième Edition,

AUGMENTÉE D'UN VOLUME,

ET À LAQUELLE SE TROUVENT JOINTS

UN ÉPITOME

DES PRINCIPES FONDAMENTAUX DE L'ÉCONOMIE POLITIQUE,

ET

UN INDEX RAISONNÉ DES MATIÈRES;

PAR

JEAN-BAPTISTE SAY,

Chevalier de Saint-Wolodimir, membre de l'Académie impériale des Sciences de Saint-Petersbourg, de l'Académie royale des Sciences de Naples, de celle de Stockholm, de la Société royale de Madrid, de celles de Carlsruhe et d'Avila, de celle de Zurich, etc.; Professeur d'Économie industrielle au Conservatoire royal des Arts et Métiers de Paris.

TOME PREMIER.

A PARIS,

CHEZ RAPILLY, LIBRAIRE,

PASSAGE DES PANORAMA, N° 3.

M DCCC XXVI.

În mod sistematic ei au căutat mai întâi negoțuri și meserii slab reprezentate, prin câțiva indivizi numai, pe care-i puteai număra pe degete. Ca din senin negustorul sau meseriașul creștin se vedea la dreapta și la stânga sa cu câte - o prăvălie evreiască cari lăseau obiectele similare mai ieftin până în momentul când creștinul era ruinat. Apoi, urcând prețul la îndoit, [î]și scoteau, nu paguba, ci fondul ce le înaintase comunitatea religioasă pentru a putea ține concurență creștinului până 'l vor ruina. Apoi pășeau la alte negustorii, mai tare reprezentate, până ce-au ajuns a ruina în Moldova tot negoțul și toate meseriile creștine, monopolizându-le în mâinile lor. Iată rele în contra cărora poporul nostru nu era deloc pregătit, pe cari nici nu le înțelegea, nici le putea înțelege. Solidari între ei, înțelegându-se și contractând într-o limbă neînțeleasă pentru poporul nostru, judecându-și conflictele înaintea rabinilor, au format o nație în nație, un stat în stat și un stat dușman existenței noastre, având în vedere ruina și pierderea populațiilor noastre. Aceste lucruri nu se pot tăgădui. Tarifa de prețuri a tuturor obiectelor de consumațiune se stabilea și se stabilește încă în sinagoge; obiectele de primă necesitate se vând astăzi încă în Moldova cu prețuri mai urcate creștinilor, cu mai scăzute evreilor.

Iată manopere dușmănoase ale rasei evreiești îndreptate contra rasei române, care în adevăr nu-i făcuse nimic celei dântâi. Se poate ca aceste instincte de solidaritate între ei, de exclusivism față cu alții să fie contractate prin persecuțiunile Apusului. Poate da, poate nu. Unii sunt din contra de părere că acest exclusivism și această dușmănie sunt înnăscute din vechime rasei izraelite, din timpul formațiunii poporului, mulți ajung a acuza „monoteismul” ca

cauză principală a acestui rău psihologic, alții iar conchid că, tocmai din cauza predispozițiilor caracterului evreiesc, Baal (Saturn) a trebuit să devie unicul Dumnezeu al evreilor. Dar e cestic complicată, care nu ne-ar înainta în materie socială și economică.

Despre mijlocire și negoț în genere avem o altă opinie decât aceea a „Cumpenei”. E prea adevărat, cum zice J.B. Say că „le commerce est l'industrie qui met un produit à la portée du celui qui doit le consommer ” și asupra productivității lui se exprimă tot el în acest chip: „L'industrie commerciale concourt à la production *en élevant la valeur d'un produit* par son transport d'un lieu dans un autre ”. Definiția lui Roscher nu cuprinde mai mult în numirea specioasă de valori de loc și de timp. Noi credem însă, și ne declarăm în apostazie împreună cu Carey , că negoțul e întru atât folositor întru cât sporește puterea de muncă și aptitudinile unui popor. Întru cât el o împușinează și simplifică ori reduce aptitudinile unui popor e stricăcios.

E ciudat că tocmai meritul negoțului de-a căuta piața cea mai ieftină pentru a cumpăra și cea mai scumpă pentru a vinde constituie și demeritul lui și se ascute într-o antinomie .

Da, zice umantul Carey , el opune piedeci oricărei comunicații ce se întâmplă fără mijlocirea lui, căutând a câștiga un monopol; pentru ca producătorul de alimente să capete cât se poate de puțin postav pentru productele lui, iar postavarul cât se poate de puțină pâine pentru postavul lui.

(V. *Principles of political economy , Philadelphia , 1837. 4° . vol . I. cap. 8, § 4).*

Tot așa ni se pare de prisos citarea fiziocraților . În realitate fiziocrații au cuvânt , deplin cuvânt , când pun producțiunea asupra negoțului, și citarea genialului pamfletist Voltaire în contra școalei lui Quesnay nu are tocmai multă putere de convingere.

Chiar balanța comercială, atât de mult combătută ca erezie științifică, are o însemnătate reală și dureroasă pentru țările agricole.

Dar, în genere vorbind, este economia politică o știință atât de pozitivă și absolută precum par a ne-o reprezenta c-un aer mare confrății de la „Cumpăna”? Cuprinde ea adevăruri absolute ca matematica, de-o probabilitate aproape de certitudine ca științele naturale, încât să se opereze cu atâta ușurință cu noțiunile ei abia stabilite? Dar asupra „valorii”, desigur una din cele mai elementare noțiuni, fiecă economist însemnat își are definiția sa proprie, necum asupra altor noțiuni. Pentru noi e exactă definiția lui Carey : „Valoarea e măsura economizării de muncă”. Am întreba acum, în ce vânzarea de rachiu, privită ca producțiune de valori de timp și loc, au economizat munca, timpul și puterea musculară a țăranelor? În ce introducerea de obiecte din străinătate au economizat munca meseriașului nostru? Da, i-or fi dat foarte mult timp, dar timp pentru a nu face

nimic, pentru a nu ști de ce să se apuce, timp pentru a muri în mizerie, căci i-au luat piața în care-și oferea brațele, l-au lăsat fără lucru. De aceea școala modernă de economiști are o formă atât de răspingătoare și privește pe om nu ca pe obiectul perfecțiunii , ci ca pe-o mașină, ca pe-un animal condamnat a munci pentru cel mai tare sau pentru cel mai viclean.

În „Apărătorul” un tânăr student în științele sociale ne răspunde. Cam confuz nu-i vorbă, dar nu de asta ne preocupăm . Nu ne vom ocupa mult cu citatele din cărți germane, ci ne mărginim la o rectificare. De aceeași părere (în privirea mijlocitorilor) este și americanul Carey, care nu stă departe de socialiști, zice „Apărătorul”.

Departe sau nedeparte , Carey *nu este* socialist. Dacă Eugen Dühring , care este socialist, utilizează idei de-ale lui Carey în contra teoriei populaționistice a lui Malthus și a teoriei rentei fonciare a lui Ricardo , asta nu dovedește că scriitorul american are a face cu socialiștii. E în genere foarte ieften de-a numi pe orice om care se ocupă cu cestiuni sociale socialist. Socialismul consistă în anume *soluțiuni* ale cestiunii sociale, de-un caracter propriu și revoluționar, nu în recunoașterea, studiul și regularea legală a acestei cestiuni. Cestiunea evreilor la noi în țară este socială; dar ocupându-ne cu ea, pentru a-i căuta o soluțiune conformă cu interesele statului și rasei române, nu devenim socialiști. Tânărul student, în loc de-a cita pe Dühring , ar face bine să consulte pe Carey însuși în bună traducere germană de Adler (Münich , 1863, 3 vol .).

[30 octombrie 1881]

SUNT CONVOCATE ...]

Adunările legiuitoare sunt convocate, prin decret regal, pentru ziua de 15 noiembrie.

Nu ne facem iluzii asupra activității „breslei vesele și ușoare” din care consistă majoritatea.

Chiar dacă ar fi altfel decum sunt și dacă am putea presupune la cei mai mulți dorința de-a face bine, ea ar deveni iluzorie față cu completa lipsă de idei și de cunoștințe, proprie partidului roșu îndeosebi, dar proprie asemenea și unei însemnate părți a țării. Am compara starea noastră cu cea a lunaticilor cari trec cu ochii închiși pe lângă prăpăstii, dar se înfioară și se retrag cu spaimă în mersul lor când se ating de-un obstacol mic.

Răul fundamental al țării, lipsa de organizare socială, prin aceasta lipsa de diversificare a muncii, reducerea ei la exploatarea unilaterală a pământului, aruncarea păturilor superioare ale societății în ramuri de activitate improductivă, toate acestea nu preocupă pe nimenea.

Am spus în mai multe rânduri că semibarbaria noastră este mult mai rea decât barbaria deplină. Oriunde manufactura dispare, precum dispar la noi pe zi ce merge industriile de casă și meseriile, și unde crește necesitatea de-a exporta produsele într-o formă crudă, nepregătită, omul recade în barbarie. În asemenea țări averea scade an cu an, scăzând neconștient și valoarea omului, care devine din ce în ce mai mult sclavul aproapelui său.

Și când o rasă a căzut prin ineptii economice atunci i se scoate ponosul că e leneșă, fatalistă, ignorantă.

Înzii sunt leneși. Turcii sunt moametani și fataliști, incapabili de-a face concurență englezilor și împrejurările acestea ni se citează ca cauze a slăbiciunii lor crescânde.

Cu toate acestea acum o sută de ani turcii aveau aceeași religie și comerțul cu ei era unul din cele mai căutate. Maurii din Spania erau moametani și religia lor nu era o

pedecă de-a ajunge la o civilizație relativ foarte înaltă. De religii deosebite și de origini deosebite, sub alte clime și sub alte latitudini geografice, statele omenești se aseamănă numai deocâț îndată ce li se retrage puțința de-a diversifica și a înmulți ocupațiile cetățenilor, de-a le da puțința de-a se dezvolta orice individualitate. Mărginiți apoi numai la agricultură, au trebuit să-și esporte produsele în forma cea mai crudă, lucru prin care pământul ostenește, productivitatea scade, venitul muncii devine din ce în ce mai mic.

Activitatea industrială ne lipsește, lipsește piața în care brațele să se ofere și să găsească întrebuințare. Mijloacele de comunicație, drumuri de fier, navigația pe Dunăre în loc de-a fi un bine sunt, în lipsa actuală de organizare, un rău. Mijloacele de comunicație s-au îmbunătățit în Irlanda bunăoară; dar la orice pas spre îmbunătățirea comunicațiilor se înmulțeau lipsurile și boalele epidemice până ce, la completarea rețelei de drum de fier, se născu o foamete atât de cumplită cum nu mai fusese niciodată.

Tot astfel se întâmplă în India. Drumurile de fier au scopul de-a întinde tot mai mult esportul materiilor brute precum și puterea centralizatoare a negoțului, lucru căruia-i urmează sărăcia pământului, scăderea puterii de asociație, decadența comerțului dinlăuntru țării. Precum noi esportăm grâne, India esportă bumbac. Puțina manufactură locală a trebuit să dispară repede; bumbacul pleacă de la producătorul din centrul Indiei, ocolește prin Calcuta, Bombay, Manchester, spre a se întoarce manufacturată, la nevasta, la copiii producătorului chiar. Tot astfel lâna noastră ocolește lumea pentru a se întoarce manufacturată la noi și a fi plătită înzecit. Cu cât mai multe drumuri de fier și căi de comunicație se vor deschide, cu atât mai puțin se va întreb[ui]n[ă] munca, cu atât mai mic va fi prețul produselor noastre. Toate țările cari n-au comerț înlăuntru și cari sunt avizate la esport la piețe depărtate decad intelectual, economic, moralicește chiar.

Negoț, comunicații, drumuri de fier sunt ca veninurile tari: vindecă bine întrebuințate, nimicesc rău întrebuințate. Pentru state bine organizate, în care producția internă e foarte diversificată, orice drum nou aduce un spor de putere și de dominațiune asupra naturii; în state rău și inept organizate orice drum nou, orice comunicație nouă e un nou canal prin care se storc sururile sale vitale, precum se n[ă]mplă cu Irlanda, cu Africa de nord și de vest, cu Turcia, cu noi, cu multe alte țări.

În adevăr nu ne putem îndestul mira când vedem cea școală veche de cenușeri ignoranți aplaudând crearea oricărui nou drum de fier, orice pas care adaugă în mod firesc înstrăinarea brazdei lor, reducerea muncii locuitorilor la cea mai simplă, mai greoaie, mai puțin rentabilă formă.

De aceea și acum, când breasla ușoară a advocaților de duzină și a postulanților deputățiți se va aduna în Dealul Mitropoliei, vor ploua proiecte nouă de drum de fier, de răscumpărări ș.a. Tot tendența aceasta o are cestiunea Dunării, tendența de-a preface esportul nostru într-un monopol austriac, mai târziu și importul. Pe lângă aceasta se vor înființa iarăși sute de posturi improductive pentru brațele ce rămân neocupate și se va stabili încet - încet pe de-o parte atotputernicia claselor de mijlocitori, pe de altă parte robia și mizeria claselor producătoare.

Vârtejul negrei specule care domină România în toate, departe de-a fi descurajat, se încurajează prin toate actele pretinse politice și, orice se face, în interesul ei se face.

Nu putem dori decât ceea ce e cu putință. Nu e în putință ca spiritul acestor Adunări să se schimbe, pentru că nu e cu putință a le face să înțeleagă că, sub pretextul progresului și îmbunătățirilor, ele comit cele mai mari erori, cari în materie socială și politică sunt, după Taleyrand, „crime”.

Când se auzea că d. Brătianu ar fi ajuns în fine a fi în dizacord cu d. C.A. Rosetti ni s-a părut că în cel dendâi s-au ivit o slabă fulgerare de om în adevăr de stat, că au văzut în urmă-i rezultatele concesiei Stroussberg și a altor erori, că în locul empirismului său de pân' acum, consistând în jucăria cu ambițiile și reputațiunile indivizilor, i s-a deschis pe-un moment înaintea ochilor perspectiva unei reorganizări sănătoase sociale și economice. O asemenea reorganizare ar fi putut să prezerve rasa română de exploatarea din partea imigrațiunii de mijlocitori de tot felul, cari văd în țara lui „om și om” un Eldorado al activității lor nimicitoare.

Dar d-nul Brătianu a fost învins; a trebuit să recunoască că e mai ușor a governa cu slăbiciuni, ambiții și apetituri; că e mai puternic sprijinul străinătății când urmează această cale, și s-a alăturat din nou pe lângă iubitele sale Caradale.

Efectele acestei nouă alăturări le vom vedea în sesiunea viitoare și nu ne îndoim că ele vor fi tot atât de rele ca și în trecut.

[31 octombrie 1881]

[„DE CÎTE ORI SE DISCUTĂ...”]

De câte ori se discută cestiunea izraelită scriitorul român are teamă de-a vedea vorbele sale interpretându-se ca ură de rasă, ca prejudiciu național ori religios.

Unii ne răspund că evreii sunt folositori, ba necesari chiar, și că, dacă o organizare economică trebuie, ea nu se va întemeia pentru a sili pe evrei la muncă, ci pe români. Există mulți români chiar cari atribuie starea rea a populațiunilor noastre lenei, ineptiei și viciilor.

Noi ne-am obicinuit demult a privi lucrurile într-un mod mai natural. Stări publice de lucruri sunt mai puțin a se atribui indivizilor sau colectivității pe cât înrâurilor de tot felul și erorilor de organizare.

Priviți din punctul de vedere al unei invazii străine, cu deprinderi economice dușmănoase și cuceritoare, evreii sunt absolut stricăcioși ca speculanți și mijlocitori, de un folos foarte problematic ca meseriași.

Meseriași buni sunt puțini între ei; cei mai mulți lucrează pentru ochi și s-au vârât în organismul nostru economic concurând colectiv, cu fonduri comune, pe meseriașul ori pe micul negustor creștin. Ei au introdus și exploatat viciul beției în sate, au amestecat băuturile cu materii otrăvitoare, au înveninat astfel fizicește, au corupt moralicește populațiunile noastre.

Ei au intrat în țară nu ca amici, nu ca oameni cari căutau pâinea de toate zilele ci ca dușmani; ca *rasă străină* ne-au declarat război pe moarte, întrebuițând în locul cuțitului și pistolului băuturi falsificate cu otrăvuri. Sunt triste toate lucrurile acestea, triste pentru evreii ce le-au practicat; mai triste pentru noi cari le-am suferit, dar, din nefericire, sunt adevărate. Cu toate acestea zările lor se azvârl la iperbola că evreii au fost *chemați, utili, necesari* chiar.

Chemați calea vlea! Nu știm cine i-a chemat, dar bun român și om iubitor de țara lui desigur n-au fost.

Utili și necesari, cum?

Este utilă, este necesară o rasă care, direct sau indirect, [î]ți nimicește poporul?

Se vor ridica protestațiuni desigur, dar nu ne pasă de ele. Înainte-ne stă deschisă statistica populațiunii României pe anul 1877.

Din ea constatăm întâi un fenomen comun pseudocivilizației noastre: scăderea constantă a populațiunilor orășene.

Se înțelege. Trăiască liberul schimb și piară orășeanul român spre a fi înlocuit cu comisionarul și importorul străin. Două catedre de economie politică avem în țară, amândouă ocupate de liber schimbiști și dacă un student ar îndrăzni de capul lui să zică ceva de bresle, de apărarea pieței și muncii naționale, i se dă zero. Cu înțelepciunea suprafină importată de la Paris am ajuns a importa făina și untul de la Brașov, verdețurile murate din Franța.

Românul e de felul lui om prost. Morar nu i-a dat Dumnezeu să fie, a măcina nu știe, a mura verdețuri iar nu se pricepe, nici a bate lapte 'n doniță.

De aceea însă populația ortodoxă orășenească a scăzut prin superioritatea mortalității peste natalitate la Argeș, Bacău, Botoșani, Galați, Craiova, Dorohoi, Târgul Jiului, Iași, București, Turnu - Severin, Piatra, Slatina, Focșani. Roman, Caracal, Fălticeni, Tecuci, Turnu-Măgurele, Râmnicul Vâlci, Vaslui și Giurgiu, unde mai pretutindenea evreii s-au înmulțit.

Dacă s-au înmulțit și creștinii în orase e mai numai acolo unde nu exista evrei deloc sau puțin, ca la Braila, la Buzau, la Tîrgoviste, la Husi, unde negotul e-n parte în mîna creștinilor, la Calarasi, la Cîmpulung, unde nu sînt deloc evrei, la Ploiesti, la Bîrlad, unde asemenea o parte a negotului e-n mîni creștine. Încolo, în orase unde or fi evrei multi, populația urbana se stingea ca prin minune.

Astfel la Botosani nasterile creștine sînt de 320, mortile de 797, un minus de 277 de suflete; aci însă înghesuirea elementului evreiesc e atît de mare încît cu toate ca au mai multe nasteri, 655, dar [au] și morti 711, deci o paguba de 56 inși. Dar să lasăm orasele și să ne-ntoarcem la populația rurala.

Unii din nobilii noștri adversari ne spun ca dacă românul scade în lupta cu evreul este din cauza ca românul e lenes, e vicios. Să admitem un moment ca așa ar fi.

De ce românul, cînd n-are evrei lînga el, sporește? Astfel vedem ca în județe în care se afla puțin evrei sau nu se afla deloc populația sateana sporește. În anul 1877 taranii au sporit:

în Rîmnicul Sarat	cu 1238
în Dîmbovita	cu 1390
în Buzau	cu 2407
în Braila	cu 1415
în Dolj	cu 1405
în Ialomita	cu 2459
în Ilfov	cu 2826
în Prahova	cu 1162
în Teleorman	cu 1204
în Vlasca	cu 1712

Acum să vedem cum se înmulteste populația rurala în județele în cari sînt evrei.

La Bacău au crescut cu	480
la Botosani a scăzut cu	268
la Covurlui a crescut cu	921
la Dorohoi a scăzut	1126

(în ce stare trebuie să se afle acel județ stăpînit de roșii și de jidani!)

la Falciu a crescut	cu 922
la Iasi a crescut	cu 265
la Neamt a crescut	cu 463
la Putna a crescut	cu 99
la Roman a crescut	cu 47
la Suceava a scăzut	cu 411
la Tecuci a crescut	cu 405
la Tutova a crescut	cu 20
la Vaslui a crescut	cu 424.

Populația rurala a județelor în cari nu sînt evrei are tendința de-a crește cu 1500 — 2000 de locuitori pe an; populația din județele în cari sînt multi evrei scade sub natalitate; unde sînt mai puțin, sporul e ridicol și atinge abia cifra de 100, 50, 20 chiar.

Exista în adevăr și județe curate românești în care sporul populației e mic, dar acolo natalitatea e mare. Se vede ca județele sînt suprapopulate în raport cu întinderea lor și cu mijloacele de subsistență.

E Argeșul, c-o natalitate de 4143; Gorjul, c-o natalitate de 4823; Mehedinții, c-o natalitate de 5087; Romanatii, c-o natalitate de 4573; Vîlcea, cu 4180. Acesta e se vede maximum natalității pentru ele. Peste o cifră oarecare nu se poate înmulți o populație pe deasupra mijloacelor ei de subsistență.

Unde sînt evrei însă *natalitatea e mica*, și numai *mortalitatea mare*. Astfel Romanul are numai 2220 nasteri și mai tot pe-ațîtea morti.

Întrebăm acum de ce folos, de ce necesitate pot fi evreii economic și politic pentru o țară a carei populație se

stinge din momentul în care ei intra în contact cu ea.

Românul e lenes, e imoral, e vicios. De ce însa nu e imoral si vicios acolo unde nu sînt evrei?

Caveant consules populusque!

Cu principiile cosmopolite ale d-lui C.A. Rosetti, cu libertate, egalitate, fraternitate și cu teoria de „om și om” nu facem decât să deschidem porți tot mai largi invaziei elementelor străine. Din datele statistice de mai sus se vede, după cum zice d-rul Platter, autorul Cametei în Bucovina, cine e vînatul, cine vînatul. Vînatul e elementul pretins persecutat care invoacă principiile d-lui C.A. Rosetti; iar vînatul e poporul românesc.

[1 noiembrie 1881]

[„ARTICOLUL DIN «POST»...”]

Articolul din „Post” prin care se manifestă dorința cancelarului Germaniei de-a se retrage e următorul:

După cum auzim, cancelarul are de gând de-a se întoarce la Berlin în cursul săptămânii și de a da raport împăratului despre viitoarea formare a guvernului, în fața rezultatelor celor din urmă alegeri pentru Reichstag. După cum aflăm, principele cancelar s-ar fi rostit că e sătul de-a forma ținta pentru toată răutatea, înjosirea, calomnia și pizmașa suspiciune pe care-o produce un popor de patruzeci și cinci de milioane de oameni. Ingratitudinea evreilor, cari au a mulțumi tocmai politicii lui de stat egalitatea lor de drepturi, [î] supără mai puțin decât împrejurarea ca marea majoritate a presei germane [î] dușmănește în privire politică și personală, calomniază intențiile sale și că majoritatea alegătorilor germani e determinată — sau prin proprie dușmănie sau prin agitațiuni contrare adevărului — să aleagă pe niște adversari cu cari e imposibilă consolidarea Imperiului și a principiului monarhic.

Din asemenea adversari va consista, probabil, majoritatea noului Reichstag. E prea adevărat că majoritatea nu e omogenă și nu se unește decât în opoziție în contra guvernului; jumătatea mai mare a ei tinde la forme de guvernământ particulariste și federale; jumătatea mai mică tinde la forme republicane. Amândouă sunt unite pentru moment în tendința de-a combate forma actuală unitară și monarhică a guvernului patriei; însă a forma un guvern nou când se va retrage cel actual nu sunt în stare nici fiecare îndeosebi, nici amândouă la un loc; tendințele lor sunt o prăpastie din momentul în care guvernul actual le va face loc.

Mulțumită sacrificiului de intelect și slugărniceii partidului național liberal față cu progresiștii, partidul radical au crescut în detrimentul unui partid moderat, iar centrul (catolic) cu aderenții lui au devenit cel mai puternic partid în Reichstag, încât vorba pe care cancelarul a rostit-o în anul trecut de pe tribuna Parlamentului, că progresiștii și liber schimbiștii vor arunca pe succesorul său în brațele centrului, se realizează mai repede de cum ar fi putut-o prevedea pesimiștii chiar.

Cancelarul, rostindu-se precum am spus mai sus, a recunoscut cu întristare că problema de-a duce poporul cel german dacă nu la unire, cel puțin la concordie, întrece puterile sale, deși pentru acest scop a lucrat toată viața. Nu s-ar gândi de-a se retrage de la continuarea acestei opere dac' ar fi mai tânăr cu câțiva ani și mai cu putere, ca după sfârșitul războiului franco-german, sau dacă ar găsi în aprobarea majorității compatrioților lui tăria și sprijinul necesar. Fără de acestea și obosit prin o muncă de treizeci de ani, plină de răspundere, pe terenul politicii mari, el crede că și-a făcut datoriile către patrie și se crede în drept de-a lăsa altor mâni problema ingrată. Încă în timpul Congresului de la Berlin el credea că puterea sa de muncă s-au sleit și numai în încrederea plină de onoare ce-a pus-o Europa întreagă în el a aflat curajul de - a - și îndeplini misiunea. În străinătate a aflat mult mai multă recunoaștere decât în Germania, unde, afară de M. Sa Împăratul, nu s-au aflat în poporul întreg o urmă de recunoștință asemenea aceleia a poporului englez pentru lordul Beaconsfield. Peace with honour! — aceste au fost cuvintele cu cari poporul englez recunoscător a primit cu entuziasm pe primul său ministru când s-a întors de la Congres. Noi n-am avut numai pace cu onoare — și prin aceasta cel mai mare bine pentru un popor civilizată — ci o pace cu glorie și cu putere. Fără oboseală principele Bismarck a lucrat de la 1871 încoace pentru a ne prezerva de războaie nouă și de coalițiuni dușmane, și cine are cea mai slabă idee despre politica europeană a acestei epoci

acela știe că evitarea pericolelor ce ne-au amenințat în mai multe rânduri din partea străinătății e a se mulțumi numai consiliilor lui. I-a fost dat de-a înlătura în mod durabil îndelungata ceartă cu Austria, fără a pierde amiciția Rusiei, și de-a abate de la Germania pericolul coalițiilor prea puternice cari o amenințau de la 1866 încoace.

Acest serviciu, cel mai greu după a noastră părere, pe care l-a făcut principele Bismarck Germaniei, se va recunoaște poate în alți timpi; în Germania actuală însă n-a aflat altă recunoaștere decât că întreaga presă germană — cu excepții cari dispar — l-a batjocorit pe unicul bărbat politic și cel mai avut în succese pe care l-a avut Germania de generații încoace prin injurii și suspiciuni de soiul cel mai de rând .

Cine i-ar putea-o lua a nume de rău dacă, după rezultatul alegerilor actuale, cancelarul a ostenit de-a se mai bate cu prostia și răutatea, deși regretăm din fundul inimei o asemenea hotărâre , din cauza patriei noastre? După principiile parlamentarismului , majoritatea înaintea căreia se retrage are să ia asupra - și succesiunea; însă progresiștii și centrul pot să formeze opoziția împreună, dar nu pot governa împreună. E așadar necesar ca cancelarul să repete încercarea de a câștiga aprobarea împăratului pentru retragerea sa și ca succesorul său să opteze între cele două direcțiuni ale opoziției. În imposibilitatea de-a governa Prusia mo -

narhic și totuși în acord cu principiile progresiștilor , această opțiune nu se poate întâmpla decât în favorul centrului și a tendenței de-a forma, cu cooperarea partidului catolic, o majoritate capabilă de-a governa. Din cauza luptei îndelungate pe care principele de Bismarck a avut - o cu Centrul pe când reprezenta interesele statului cată a se recomanda pentru această misiune alte personaje, cari n-au participat la luptele din trecut și cari corespund mai mult cu idealurile ziarului „Germania” decât actualul cancelar, care, sprijinit de marele odinioară partid național liberal , a crezut a putea purta această luptă, până a trebuit să renunțe la ea, când liberalii l-au părăsit în urma neizbutirii tratărilor cu d. de Bennigsen .

După ce partidul național liberal a scăpat conducerea în mâinile unor elemente cu mult mai radicale, calea ce se zărea în fața guvernului de la 1877 a devenit impracticabilă ; la luarea altor căi e mai bine ca responsabilitatea să treacă asupra unui om de stat care nu are antecedentele cancelarului.

[3 noiembrie 1881]

[„ÎMBLĂ VORBA ...”]

Îmblă vorba că, în ajunul întrunirii Corpurilor legiuitoare, cabinetul va fi supus la schimbări.

Ne-am obicinuit atât de mult cu mutațiunile caleidoscopice ale guvernului roșu, am văzut atâtea nulități și atâți gheșeftari perîndându-se pe băncile ministeriale încât o asemenea eventualitate n-ar mai avea meritul de-a interesa pe cineva, indiferent fiind la ce nume răspunde carnea cu ochi care ocupă din vreme 'n vreme acele bănci. Aceeași trăsătură comună de ineptie, de șiretlic advocătesc , [î]i face să semene atât de mult unii cu alții acești patrioți de contrabandă încât trebuie să fie cineva un profund zoolog ca să claseze sub alte rubrici menajeria decât sub aceea a absolutei nulități.

Din acest punct de vedere știrea ar fi cu totul indiferentă. Ea câștigă însemnătate prin împrejurarea că stă în legătură cu cestiunea Dunării. Nu! Nu mai e vorba de-a înlocui pe Giani cu Fleva, pe Fleva cu Pherekydis, pe Pherekydis cu Stolojan; chestiunea e mult mai adâncă . E vorba de-a se afla oameni cu mintea subțire cari — ce-or face, ce-or drege — să afle modul de-a aplica formula contelui Andrassy despre „identitatea intereselor României cu acele ale Austro-Ungariei”.

Pre cât se știe teoria aceasta e veche. Mai cu seamă ungerii binevoiesc a ne dovedi zilnic ce identice sunt aceste interese și cât de mult ne iubesc neamul și limba. Ne pătrunde o adevărată duioșie când ne uităm peste munți și vedem cu câtă bună credință se aplică legea naționalităților bunăoară, cum pretutindenea limba românească e întrebuințată în administrație și în justiție, cum toți funcționarii vorbesc cu poporul în limba lui, cum românii sunt preferați chiar atât de mult, încât de dragoste ... le vine să ia lumea-n cap.

Când cineva are parte de-o priveliște atât de duioasă și vede de cât respect, de cât iubire se bucură conaționali noștri de peste Carpați, mai poate fi îndoială că interesele noastre și cele austro-ungare sunt identice? Nici câtu-i negru sub unghie.

Toată greutatea e de-a ne-o dovedi nouă aceasta. Iată o treabă de care onor. Giani nu-i capabil. De multe e capabil acest tânăr înzestrat cu fel de fel de daruri, dar de asemenea lucru nu.

Trebuie aci inteligențe mai fine. Lucrul nu se poate face deodată, din topor. Mai întâi d. Brătianu se va

retrage, se zice, pentru a lăsa câmpul liber d-lui Rosetti, ajutat de d. Cogălniceanu. Sub acest cabinet se va face desigur încercarea de-a accentua pe față opoziția guvernului în contra pretențiunilor monarhiei vecine. Această opoziție făcută o dată în toată forma, se va întoarce onor. d. Brătianu cu asigurări despre deplina ei zădărnice și poate că d. Boerescu va oferi atunci concursul marelui său talent de om de stat pentru a regula Dunărea în chipul în care ne-a regulat negoțul și meseriile, de s-au ales praful de ele.

O nouă eră de fericire și prosperitate se va deschide atunci pentru România. Cât ține malul Dunării vom avea autorități de porturi chezaro - crăiești și, ceea ce e fără îndo -

16. Editorialul [„ÎMBLĂ VORBA...“], „Timpul“, 4 noiembrie 1881, reproduc în „Gazeta Transilvaniei“, 8/20 noiembrie 1881.

ială un folos, puterea și influența consulatelor se va urca iar, ca în epoca de fericită memorie a nobililor fanarioți. C-un cuvânt, o nouă pârghie se va crea, cât ține Dunărea, pentru marea menire istorică a epocii lui Carol Îngăduitorul, pârghie pentru înstrăinarea treptată, dar cu atât mai sigură a țării. Tot ne place nouă ce e străin, încai să ne facem

înșine străini, lăsând în știrea Domnului acea curiozitate etnologică care se numește poporul românesc.

De-or veni astfel lucrurile sau altfel — cine știe?

Un lucru însă știm despre patrioții noștri: că se bucură de cea mai bună opinie în străinătate. Un diplomat străin convorbind c-un român, s-a esprimat asupra-le în modul următor: „în zadar vă zbateți ; ceea ce știu e că roșii d-voastră sunt foarte culanți în daraverile cu străinătatea și se țin de cuvânt , orice - ar promite. Țara? O 'nvârtesc s-o sucesc pân-ce rămâne tot pe-a lor".

Iată un adevăr care nu ne inspiră încredere nici în protestațiunile „Românului", nici în seriozitatea opunerii lui în cestiunea Dunării.

[4 noiembrie 1881]

[„«UNGARISCHE POST» ADUCE ȘI EA ȘTIREA..."]

„Ungarische Post" aduce și ea știrea despre retragerea d-lui Brătianu în forma următoare:

După ce agitația în cestiunea dunăreană a ajuns atât de departe încât înființarea Comisiei de riverani nu se poate susține înaintea nici unei Camere și de vreme ce Brătianu se teme să nu i se aducă aminte făgăduința pe care el și Boerescu au făcut-o la 1880 la Viena, Brătianu vrea să-și dea demisia pentru a face loc unui ministeriu Rosetti — Cogălniceanu; acest cabinet se va declara descărcat de toate concesiunile cabinetului trecut."

Cam versiunea aceasta am adus-o și noi ieri. Deși ne-ar plăcea a crede că această schimbare ministerială e inspirată în adevăr de intenția de-a se opune pretențiunilor monarhiei austro-ungare, totuși nu ne putem lua după ceea ce ne place a crede și cată să analizăm mai de aproape dacă o asemenea procedare e în stare a abate primejdia în perspectivă.

S-a constatat în Parlament că d-nii Brătianu — Boerescu au făcut făgăduințe în privirea Dunării, făgăduințe cari pe de-o parte [1]i legau pe ei, pe de alta corpurile a căror delegațiune erau ei în înțelesul Constituției, Corpurile; legiuitoare. Afară de asta Austria nu poate fi atât de rău informată în privirea mecanismului parlamentar din România ca să nu știe că 'ntr-o Cameră roșie totul atârnă de guvern și că ceea ce el dictează Camera primește. E așadar aproape de mîntea omului să zică: „Ați făgăduit și acum — nu că nu puteți ține făgăduința, de vreme ce cunoaștem docilitatea Pătrărlăgenilor voștri — dar nu voiți să vă țineți de cuvânt și de-aceea inventați față cu mine o opoziție a Adunării care nu există și care e insuflată chiar de voi. V-ați legat și puneți un corp care atârnă de voi să vă dezlege."

Așadar puterea vecină e în drept de-a se îndoi de pretextata neputință a d-lui Brătianu de a-și împlini făgăduința, precum și de puțința pretextată a Camerei de-a se opune d-lui Brătianu. Puterea vecină n-ar vedea în opunerea Adunării și în schimbarea ministeriului decât o comedie bine înscenată de oameni cari au făgăduit și cari, cu rea credință , nu voiesc azi a se ține de făgăduință.

O putere mare este însă în stare de-a nu se lăsa amăgită pur și simplu și într-un mod cu totul primitiv de către oamenii de stat ai unei puteri mici. Pe lângă oamenii con-

ducători ai partidului roșu ea poate insista ca sau să se țină de angajament sau să se retragă.

Cu totul altfel devine situația în fața unei Camere nouă și a unui guvern nou. Aci monarhia vecină nu poate invoca în favoare-i făgăduințele ce i s-a făcut de-un guvern trecut, de vreme ce chiar aceste făgăduințe pot fi cauza pentru care guvernul trecut va fi căzut. Numai o Cameră nouă și liber aleasă, numai un guvern cu desăvârșire altul, a cărui opoziție nici să pară a fi de comedie, ci să fie răsărită din chiar convingerea țării, ar sta cu totul neangajat în fața cestiunii dunărene.

N-avem nevoie a adăoga de câtă importanță este libertatea de acțiune a unei nouă Camere. Cestiunea Dunării nu este atât de simplă după cum s-ar părea la prima vedere, căci Dunărea fiind una din principalele căi de comunicație pe cari se introduce la noi industria străină, monopolul navigațiunii austriace înseamnă totodată pân-la un grad oarecare monopolul importului austriac. De soluțiunea ei atârnă sorții de izbândă a întregii noastre politici de emancipare economică; o politică al cărei adversar interesat este în linia întâia monarhia vecină. Interesele reciproce nu sunt identice, după cum are bunătatea a susține contele Andrassy, ci, în cazul cel mai bun, ele sunt armonizabile. Nu concesiile se pot cere, nu concesiile se pot da. Ceea ce se poate face este a se cunoaște în marginele adevărului cari

sunt industriile ce se pot înființa cu succes la noi, și cari prin urmare ar trebui apărate , și cari sunt acele ce nu se pot înființa și ale căror produse s-ar putea introduce din Austria. Astfel numai interesele economice s-ar armoniza reciproc.

Tot în cercul discuției intră, se 'nțelege , și tratarea ce se aplică conaționalilor noștri de peste munte, cari formează aproape jumătatea poporului românesc. Luându-se din calea acestui element piedecile artificiale ce se opun dezvoltării lui intelectuale și economice, dându-i-se liniștea necesară pentru a se ocupa, precum înclină, cu negoțul și industria, Austria ar înceta de-a fi pentru noi o putere atât de străină precum este astăzi.

Alte tratări se pot face c-un stat când am avea a schimba grâul nostru pe obiecte industriale produse de români învecinați; alta e situația când avem a trata cu un stat străin, în care elementul românesc e persecutat și pus în neputința de-a lucra împreună cu noi la opera comună de întregire economică. Nu la cuceriri gândim , și nici putem gândi la ele. Dar gândim la emanciparea materială și morală a poporului românesc de pretutindena și când conaționalii noștri de peste Carpați n-ar fi împiedecați, prin șicane politice ungurești proprii a irita o conștiință cât de blândă , de-a munci în liniște pentru ei, poate că cestiunea dunăreană nici ar exista.

[5 noiembrie 1881]

[„CESTIUNEA DUNĂRII..."]

Cestiunea Dunării preocupă aproape exclusiv jurnalistica noastră, și nu fără cuvânt . Nu numai interesul practic al navigațiunii pe Dunăre e în joc, deși acesta ar fi îndeajuns pentru ca să justifice preocupățiunile. Deja pe Dunărea de Jos bandiera română fâlfâie pe câteva sute de vase cari fac concurență „Societății privilegiate”.

Nu români sunt aceia cari pun bandiera română, de vreme ce poporul nostru, originar din munți, n-a avut contact cu marea și cu Dunărea decât în epoca sa eroică, în epoca de aur a unui Mircea, a unui Alexandru cel Bun și Ștefan cel Mare, Domni stăpânitori de la munte și pân-la marea cea mare, cum se întitulau ei.

Pierzând încă din secolul al Xv-lea și al Xvi-lea cetățile de pe Dunăre către atotputernicia otomană, coloniile genoveze și venețiene cari se formaseră , sub sceptrul protector al voievozilor români, la Moncastro (Cetatea Albă), la Proilabum (Brăila) și la San-giorgio (Giurgiu), au încetat de-a fi românești, negoțul nostru a trebuit să dea îndărăt și să dispară.

Cine deschide cronicile vede lesne că lupta îndrăzneală între Domnii români și turci au fost purtată pentru cetățile de pe Dunăre și de la gura Nistrului, că, din momentul în cari aceste cetăți au fost luate de covârșitoarea putere otomană, țările înșile și-au închinat steagul înaintea sultanilor și au încăput sub suzeranitatea otomană. Precum în evul mediu erau itailani aceia cari purtau bandiera română pe vasele lor, tot astfel astăzi negustori de naționalități foarte deosebite pun bandiera noastră ca semn distinctiv de concurență cu Societatea austriacă. Fiindcă interesele decid adeseori cetățenia de stat a oamenilor, mișcarea aceasta ar fi avut rezultatul că, din opoziție în contra puterii economice austriace, s-ar fi creat cu încetul o marină română.

Se vede că nu asta a fost intenția guvernului român. D. Boerescu, edificat bunăoră de starea escelentă a conaționalilor noștri din Ardeal, s-a convins că prieteni mai buni decât pe unguri românul nu mai are și din considerația aceasta a admis și Comisiunea Mixtă și prezența Austriei în Comisiune; ba, ce e mai mult, au convins până și pe d-nii Rosetti — Brătianu despre sinceritatea și amicitatea d-lui conte Andrassy.

Legăturile între monarhie și guvernul român a devenit atât de intime încât răposatul baron Haymerle nu găsea de recomandat, ca model de relațiuni prietenoase , decât pe cele întreținute cu România; iar Ministeriul Afacerilor Străine din Viena merge cu gingășia atât de departe încât declară că, în interesul mănținerii bune înțelegeri, guvernul imperial e constrâns să nu publice *toate* actele relative la cestiunea Dunării. „Românul”, înțelegând că nu se mai poate ascunde după deget, a insinuat c-un cusur subțire, că M. Sa Regele, în călătoria sa prin Europa, ar fi luat angajamentele privitoare la Dunăre într-un timp în care opozițiunea *amăgită* contesta acestei călătorii orice semnificare politică.

Daca în România n-am fi pierdut deprinderea mirării , daca la noi n-ar fi toate cu puțință, am găsi că e revoltător de-a vedea presa guvernamentală polemizând și protestând în contra pretențiilor austriace, pe când în fond cestiunea e regulată. Acest joc de cărți măsluite, pentru a amăgi opinia publică, e de-a dreptul nedemn.

Dar am pierdut demult deprinderea de a ne mai mira de ceva. Interesul pungii și stomacului câtorva sute de

paraziți bugetari de proveniență din câteșipatru colțurile lumii determină soarta economică și politică a poporului românesc. Precum pensiile reversibile și recompensele naționale ale patrioților cu moț se iau din fondul nefericiților pensionari cari au servit câte 30 de ani statul, din fondul văduvei și orfanului , pentru a garnisi pivniți patriotice cu vinuri străine, tot astfel rămânerea la putere și îngrășarea sistematică a partidului Gianilor și Pherekyzilor se face în socoteala viitorului politic și economic al naționalității române. Pentru a rămânea la putere sunt în stare să facă orice și să dea orice, și Dunăre, și Basarabie , și Moldova, și Oltenie ; c-un cuvânt — tot, numai bugetul să le rămâie la îndemână și moșiile statului să le arendeze pe nimic și păsuiți să fie. Idealul statului român nu este dezvoltarea poporului românesc, ci prefacerea visteriei într-un spital de nevolnici etnici și intelectuali; tot ce nu se poate hrăni peste Dunăre cu meșteșug cinstit să fie avizat la bugetul Țării românești.

De aceea comedie va fi retragerea d-lui I. Brătianu, precum de comedie sunt protestațiunile „Românului”, de vreme ce guvernul imperial „nu publică toate actele relative” în interesul bunei înțelegeri cu d. C. A. Rosetti.

Ciudată țară!

În Germania nația se pronunță în contra celui mai mare om al ei, în contra aceluia care-a întemeiat puterea și mărirea ei, unitatea ei și un viitor ale cărui margini nu sunt de prevăzut, numai din cauză că nației nu-i plac unele din vederile economice ale cancelarului. La noi un guvern cedează o bucată de țară, cumpără cu 60 la sută hârtii ce făceau 20 la sută, îngreue în cinci ani bugetul cheltuielilor cu 40 la sută, e pe cale de-a ceda drepturile suverane ale țării pe Dunăre, și nimeni nu se găsește care să-i zică ceva. Gazetele scriu și asta e tot. Nu e nici o putere în stat care să se opuiе acestei politici de precupețire de hotare. Frinee politice fără convingeri, fără tărie morală, se sulemenesc prin gazete și-și fac sprâncene , ca să le crează lumea tinere și virtuose , pe când în realitate și pe ascuns sunt înțelese demult cu adversarii naturali ai acestei țări ca să-i puie capăt în toate cele. Astfel se sulemenește „Pseudo — Românul” în toate zilele în cestiunea dunăreană, pe când lucrurile sunt puse la cale de-un an și mai bine, pe când toată greutatea este: de-a amăgi țara ce pretind că e a lor.

[6 noiembrie 1881]

[„JOURNAL DES DEBATS» SCRIE...”]

„Journal des débats” scrie următoarele în privirea cestiunii Dunării:

Declarațiunile făcute de d. de Kallay asupra cestiunii Dunării au mișcat adânc opiniunea publică din România. D. de Kallay a zis în adevăr că cestiunea va fi rezolvată în conformitate cu spiritul Tractatului de la Berlin și prin aceasta chiar a lăsat câmp deschis interpretațiunilor celor mai diverse și mai contrazicătoare. Românii pretind, nu fără oarecare aparență de cuvânt , că, politica austriacă n-are altă ființă decât de-a izola de Europa micile state vecine și de-a le atrage de bunăvoie ori cu sila în orbita austriacă, astfel încât ele să fie reduse aproape la starea de state vasale; toate aceste, firește, sub vălul Tractatului de la Berlin.

Dar de-o fi Serbia, dar Bulgaria, dar România, scopul este același, oricât de deosebite ar fi procedurile. Serbia a încercat a se împotrivi ; dar în curând s-a încredințat că puterile ei nu-i permit să se opuiе și s-a închinat. România e într-o situație deosebită, care - ar putea părea mai bună.

Nu s-a admis în adevăr că libertatea de navigațiune pe Dunăre constituie un interes european și nu e România în drept de-a aștepta un sprijin care i-a lipsit Serbiei?

Pân - acuma acest sprijin nu i s-a refuzat și Austria a găsit în Comisia dunăreană o piedecă la pretențiunile sale. Dar există teama în București că nu va fi totdeauna astfel și că 'ntr-un timp mai mult ori mai puțin depărtat România se va găsi izolată și nu va mai putea să aștepte nici un sprijin.

Sunt în adevăr câteva cuvinte ale contelui Andrassy, rostite în una din ședințele delegațiunii ungurești, cari sunt din cele mai caracteristice și n-au putut să fie tocmai plăcute românilor. „E cu puțință — a zis contele ca interesele șovinismului român să se îndrepte în contra, noastră, dar interesele României înseși sunt identice cu ale noastre. De când România a devenit stat independent și de când nu. se mai bucură de protecțiunea Europei, acest regat are mai mult decât oricât trebuința de-a se înțelege cu noi.”

Vorbind astfel, contele Andrassy a exprimat desigur un adevăr politic care are trecere astăzi la Viena și mai cu seamă la Pesta. Dar e cu neputință să nu atingă adânc sentimentul național al mai marei majorități a românilor și, precum observă aproape unanimitatea presei române, acuzarea de „șovinism ” este cu atât mai stranie cu cât vine de la un maghiar, de la reprezentantul națiunii celei mai șoviniste ce există în lume.

Dar mai important pentru români este că li se declară că recunoașterea independenței lor i-a lipsit de protecțiunea Europei. Astfel n-a fost îndeajuns pentru ei de a consimți la cele mai dureroase și mai primejdioase sacrificii, de-a fi primit toate

condițiile ce i-a plăcut Europei de-a le impune pentru a-i proclama în sfârșit demni de independență. Acum ea nu vrea să-i mai cunoască și i-ar lăsa espuși la întreprinderile vecinilor lor. Pe de altă parte poate politica austriacă să se rezigneze de-a fi fără înrâurire la București ? Învederat că nu. Destinele nouă ale Austriei o pun în necesitatea de a-și asigura marile căi strategice și comerciale ale Orientului. Aceste căi sunt în număr de două, calea Salonicului și a Dunării. Ea nu poate permite ca una sau alta să fie amerințate în coastă, nici prin urmare ca o altă înrâurire decât a sa să fie precumpănitoare ÎN România. Dar această înrâurire poate să se exercite altfel decât într-un mod despotic. Ea poate fi blândă și chiar binefăcătoare, Se pare însă că, la București, nu se așteaptă nimeni la o asemenea înrâurire afară de câțiva oameni politici cari sunt acum la putere; apoi e sigur că vorbe ca cele rostite de d. Andrassy nu sunt de natură a înlesni stabilirea unor relațiuni de încredere între cele două țări.

[7 noiembrie 1881]

[„«FRATERNITATEA» CUPRINDE..."]

„Fraternitatea” cuprinde un lung răspuns la adresa noastră. Tonul acestui articol ne dispensează, din nefericire, de datoria de-a ține seamă de el și cu părere de rău cată să renunțăm la plăcerea de-a cerceta daca „balanța comercială” mai are o altă însemnătate decât părerea greșită că bogăția consistă în bani sau altele asemenea.

Împrejurarea că există mai multe școli de economiști și că școala liberului schimb nu predominază absolut spiritele este o dovadă în favorul oricui că e îndreptățit a se alătura la seria de idei pe care-o crede adevărată. Această îndreptățire ne dă totodată și tonul în care asemenea discuții trebuie să se poarte. A ne întrece în înjurături cu evreii nu credem de cuviință, de vreme ce aceasta e partea lor cea tare, ajutată și de... cunoscuta vitejie evreiască.

Dar „Fraternitatea” susține între altele un lucru ce nu are a face cu teoriile noastre economice: că am falsificat un statut prusian.

„Fraternitatea” spune neadevărul .

Nu am falsificat nici un statut prusian. Toate articolele reproduse sunt autentice. Dacă n-am reprodus articole favorabile evreilor, cauza e simplă. Nu avem nici nevoie, nici înclinare de-a cita ceva în favorul evreilor. De restricțiunile introduse în legile străine ținem seama, nu de favorile acordate.

Nimeni nu e obligat, în discuție, a spune tot ce știe, ci numai ca tot ce spune să fie adevărat, și nu renunțăm la dreptul de-a aproba restricțiunile , de-a disproba favorile. Pe cât timp citatele sunt autentice nu poate fi vorba de rea credință . E treaba adversarilor de - a - și ușura poziția și de-a cita articole ce sunt în favorul lor.

[7 noiembrie 1881]

[„PRIMIM DE LA UN CORESPONDENT..."]

Primim de la un corespondent al nostru din Râmnicul Vâlcei următoarele amănunte asupra faptelor ce se petrec acolo.

Nu putem îndestul atrage atențiunea opiniei publice asupra unei asemenea stări de lucruri. Deși avem puternice temeieri pentru a avea o foarte slabă speranță în guvernul actual, totuși ne facem o datorie de a-i semnala un sistem de administrație care de șase ani apasă această populațiune și o dă în prada câtorva esplotatori nerușinați. Deunăzi „Monitorul” chiar publica destituirea a 14 perceptori din acest pašalâc , scoși pentru abuzuri și sfeterisire de bani publici. Cine a numit pe acești perceptori?. Cine i-a menținut în funcțiune de atâta timp? Evident influențele locale în capul cărora se afla prefectul. Și când hojiile au ajuns într-un grad încât se primejduiește chiar încasarea regulată a impozitelor, adică sfântul buget, atunci ministerul se deșteaptă și face cîte un târziu și inutil esemplu.

Iarăși în „Monitor” vedem că arenda moșiei Marcea a statului, arendată d-lui Klaus , nu s-a plătit. Cine este acel Klaus ? Toată Vâlcea 'l știe. Este omul de paie al prefectului, acel ce-i împrumută numele pentru a ține în arendă mai multe moșii ale statului (între cari și Marcea).

Nerușinarea merge atât de departe încât asemenea lucruri nu se ascund cel puțin cu mai multă dibăcie. Acel

Klaus este funcționar al județului, inginer plătit din bani publici. Iată dară pe de o parte prefectul arendaș al statului pentru mai multe moșii în județul ce însuși administrează și neplătind cel puțin arenda acelor moșii. Iată pe de altă parte omul lui de afaceri, epistatul, ocupând fără rușine și fără măcar a se ascunde postul de inginer al județului!

La ce se întrebuințează timpul aceluia inginer? A gera moșiile pe care le-a arendat de la stat pe față și fără, sfială. Căci din două una. Ori aceste moșii sunt în adevăr ale lui; atunci cum tolerează prefectul ca inginerul județului să fie arendaș? Ori, ceea ce se zice și este mai mult: decât sigur, acele moșii sunt arendate numai cu numele de zisul Klaus și sunt în adevăr ale prefectului? Atunci abuzul este încă mai strigător. Acum puteți înțelege ce se face cu zilele județene pentru șosele.

Mai nici o șosea nu s-a creat de la căderea administrațiunii trecute. Acele moștenite sunt în starea cea mai rea de întreținere.

Singurele lucrări ce se mai fac sunt canalizări de râuri precum Luncavățul la Marcea), care inunda moșiile arendate și exploatate de prefect, construcțiuni de mori la aceleași moșii, și altele de asemenea natură.

La 15 octombrie era să se deschiză consiliul județean. Nu s-a putut completa două săptămâni și mai bine, fiind prefectul dus la Pesta fără concediu pentru a specula porcii săi, întovărășit și de veterinar, care, ca toți amploiații județului, sunt servitori particulari și epistați de moșie ai arendașului prefect.

Este inutil a mai insista asupra abuzurilor de tot felul ale lui Simulescu, denunțate de o sută de ori în presa de toate nuanțele și rămase necercetate și nepedepsite până astăzi.

Astfel se esplică că acest om, intrat în administrație c-o datorie, constatată la Tribunalul de comerț, de peste 60 000 mii galbeni, astăzi se găsește liberat de tot și cel mai mare proprietar din Vâlcea. Pentru a izbuti într-o asemenea operă [î]i trebuia negreșit acestui om o bandă întregă de mizerabili hotărâți și cărora trebuie să le ierte nu numai abuzurile și jafurile, dară până și crimile cele mai îngrozitoare.

Dăm aci cuvântul corespondentului nostru. Dânsul ne semnaleză una din acele fapte care, dacă s-ar fi petrecut într-o țară civilizată, ar fi ridicat groaza și spaima întregii națiuni și care, în județul încredințat lui Simulescu, este pe cale de a se cocoloși, cum zice românul în limba lui expresivă :

Iată faptele: Ștefan Slăvescu, judele de pace al ocolului Horez, deflozează, pe cumnatele sale, una în vârstă de 14 ani și alta de 12; cea de 14 ani rămâne însărcinată și dă naștere unui copil. Câteva zile după naștere copilul este omorât și îngropat în curtea lui Ștefan Slăvescu. Tot târgul Horez, împreună, cu moașa care a asistat la naștere, spun că Ștefan Slăvescu, soția sa și cele două fete, însoțite de o servitoare, a omorât copilul.

Închipuiți-vă că această crimă, s-a întâmplat acum trei săptămâni. Procurorul, înștiințat la timp, nu s-a dus îndată să constate faptul, ci lasă să treacă 2 săptămâni. Ordin din partea Simulescului s-a dat parchetului ca să cocoloșească lucrurile pentru că 1) Ștefan Slăvescu criminalul este alegător în colegiul I; 2) socrul său, Stamate Budurescu, asemenea alegător în colegiul I și face parte din gașca roșie; 3) fiul mai mare a lui Stamate Budurescu, subprefect în plasa Oltețului de Jos; 4) fiul mai mic al lui Stamate Budurescu, supleant la acest tribunal.

Procedarea procurorului în fața locului, cu toată părtinirea ce a pus în cercetare, constată că pruncuciderea s-a comis de cele două fete ale lui Budurescu, cea de 14 ani, mama copilului, și cea de 12 ani, însoțite de o servitoare. Se înțelege că în două săptămâni criminalul Slăvescu cu soția sa a putut să ascundă urmele crimei. Tot procurorul constată că deflorarea s-a comis de Slăvescu. S-ar fi putut crede ca parchetul de aici să lucreze cu atâta ușurință încât în acest caz de crimă să nu se aresteze nici o persoană? Ei bine, parchetul n-a îndrăznit să aresteze nici o persoană; Ștefan Slăvescu și astăzi este judecător și judecă procese; soția sa este liberă la casa sa, cele 2 fete criminale împreună cu servitoarea se plimbă prin târgul Horezului spunând că nimeni nu îndrăznește să le facă ceva pentru că tatăl lor este prieten cu puternicii zilei.

Uitam să vă pun în vedere modul cum are să se cocoloșească această crimă după ceea ce auz că se petrece pe la Parchet.

Deflorarea n-are să se constate; prin urmare iată pe Slăvescu nevinovat. Soția sa asemenea n-a participat la crimă; [î]i dă de lături pe cei majori. Rămâne acum crima în sarcina minorilor mai mici de 15 ani. Tribunalul, care este la ordinele Simulescului, are să găsească sau că nu sunt destule probe sau că n-a lucrat cu picepere, iată prin urmare crima nepedepsită.

Pentru dreptatea omenească ar trebui să se numească un alt judecător de instrucție, ca să nu să cocoloșească această crimă.

Judece acum oamenii onești care mai sunt în această țară pe guvernul care tolerează șase ani de-n rândul astfel de funcționari.

[8 noiembrie 1881]

[„ÎN «ROMÂNUL» DE SÂMBĂTĂ ...”]

În „Românul” de sâmbătă vedem publicat un proiect de lege despre „vânzarea băuturilor spirtoase în comune”, cu prețioasa indicațiune că d. ministru de interne este acela care va prezenta Consiliului de Miniștri și-apoi Corpurilor legiuitoare acest proiect și că tot d. ministru de interne, onor. C. A. Rosetti, roagă pe redacția „Românului” de a-l supune dezbaterii publice, ceea ce redactorul tot onor. C. A. Rosetti — declară a face cu mare plăcere.

Iată proiectul:

Art. 1. Dreptul de a vinde băuturi spirtoase [în comunele rurale și-n circumscripțiunile lor SE declară absolut numai pentru casa comunală.

Art. 2. Primăriile comunelor rurale sunt obligate a da [în întreprindere dreptul de-a vinde băuturi spirtoase [în interiorul sau în circumscripțiunea lor pe termen cel mult de 3 ani.

Art. 3. Valoarea prețului ce se va obține la licitație pentru dreptul de-a vinde băuturi spirtoase se va trece pe fiecare au la bugetul comunei și se va afecta numai pentru 'nființare și-ntreținere de școală și biserică.

Prisusul peste cheltuielile necesarii anuale se va capitaliza la Casa de Consemnații spre a servi la timp la-mbunătățiri de clădiri și altele, tot pentru școală și biserică.

Art. 4. Contractele încheiate de comunele rurale cu antreprenorii băuturilor spirtoase sînt scutite de taxe.

Proprietarul care va avea [în comună o clădire care este cîrciumă va fi despăgubit de comună, în curs de 20 ani, prin rate cu anuități anuale garantate [în chiar venitul prins prin întreprinderea dată.

Prețul despăgubirii se va fixa de către tribunalele ordinare.

Art. 5. Condițiunile dării în întreprindere a dreptului de vînzare a băuturilor spirtoase în comunele rurale se alcătuiesc de consiliile comunale și se aprobă de consiliul județan.

Ele vor fi făcute conform legii de față și a regulamentului de aplicarea ei.

În aceste condițiuni se va arăta și numărul cîrciumelor ce se va permite a se înființa.

Art. 6. Nu se poate primi să concureze la licitație nimeni din cei cari nu însușesc condițiunile cerute de legile în vigoare și cari se vor mai face în viitor.

Art. 7. Datoriile contractate la cîrciumă pentru consumare de băuturi spirtoase nu se pot urmări în justiție.

Art. 8. Cel care va împrumuta numele său pentru a putea lua în întreprindere dreptul de a vinde băuturi spirtoase unei persoane care nu are drept după legile în vigoare și care se vor mai face vor fi supuși la o amendă de cîte una mie lei sau la o închisoare de la o lună la trei deodată cu întreprinzătorul, iar stabilimentul se va închide de îndată și întreprinderea se va da din nou prin licitație în garanția și comptul ambilor fraudulatori.

Art. 9. Nu pot fi tolerate hanuri și cîrciumi afară din sate decît la depărtare de 10 kilometre de la cea mai apropiată cîrciumă.

Stabilimentele de la gările drumurilor de fier nu intră în această categorie.

Această depărtare se poate scurta cu voia administrației, însă numai pentru locurile cari ar fi necesarii cărașurilor pe drumuri mari, pentru pășunatul vitelor și pentru orice alte exploatări, precum păduri, mine, uzine etc.

Art. 10. Este cu desăvîrșire poprită vinderea de băuturi spirtoase prin comunele rurale de către vînzători ambulanți.

În caz de contravențiune, primarul, după încheiere de proces verbal în prezența a doi consiliari, va confisca acele băuturi în folosul comunei.

Art. 11. Această lege se va aplica șase luni după promulgarea ei, în care timp se vor regula-ntreprinderile actuale.

C. A. Rosetti

Oricine recunoaște în această lucrare a d-lui C. A. Rosetti un plagiat schimonosit al proiectului prezentat în Adunare de P.P. Carp. Unii termeni din proiectul Carp sînt ocoliți sau esprimați cu cuvinte mai puțin proprii, unele

dispoziții lăsate afară, dar în esență este același.

Din fericire pentru d. C. A. Rosetti și pentru secretarul său intim, d. Guță Panu, nu există încă la noi o lege care să asigure proprietatea intelectuală; soiul acesta de proprietate e garantat numai prin regula de bună-cuviință de-a cita cel puțin numele autorului, ceea ce „Românul” uită a face.

Hazlii sînt omisiunile din proiectul Carp făcute de d. C. A. Rosetti.

Proiectul original prevede pedepse în contra... bețivilor. C. A. Rosetti le omite cu grijă. Asemenea pedepse ar putea lovi în mod grav pe mulți dintre iluștrii membri ai marelui partid liberal-național, începînd cu ilustrul Giani și sfîrșind cu însuși marele arhieru al partidului, căruia articolul omis ar fi putut să-i turbure *Ceasurile de mulțumire*.

[10 noiembrie 1881]

[„LE RENSEIGNEMENT PARISIEN» ..."]

„Le Renseignement parisien” (schimbat acum în „L’Echo de France”), reproducînd, parte în estras, parte în pasaje întregi, un articol din „Românul” privitor la cestiunea Dunării, adaogă următoarele:

A fost o zi cînd, puțin înaintea plecării principelui Carol în România, d. Drouyn de Luys, ministru al afacerilor străine, zicea d-lui I. C. Brătianu, pe atunci însărcinat oficios cu puterile națiunii sale, astăzi prezident al Consiliului de Miniștri: „Știi ceva, d-le Brătiane? Știi ce ați face d-voastră mai bine ? Să vă anexați la Austria.” „Mai bine invazia, zise, patriotul român. Austriecii nu vor intra la noi decît trecînd peste corpurile noastre.”

Frumos a grăit d. Brătianu, nu-i vorbă. Dar ne aducem aminte de un ciudat obicei al d-sale care consistă în a cita conversațiile ce le-a avut cu oamenii... morți. Fără să știm dacă fostul ministru de externe a murit sau nu, ne putem prinde că, din momentul în care se citează o conversație a lui cu d. Brătianu, d. Drouyn de Luys . . . trebuie să fi murit.

Că relația i se datorește desigur însuși cancelarului de la ... Florica se cunoaște de pe introducerea elegantă a conversației : „Știi ceva, d-le Brătiane ?”

Ex ungue leonem.

[10 noiembrie 1881]

[„ADUNĂRILE LEGIUITOARE SE VOR AFLA ..."]

Adunările legiuitoare se vor afla în fața cestiunii dunărene, pe cale de-a se rezolva în contra atitudinii de pân' acum a României. În timpul din urmă se urmează tratări între Austro-Ungaria și Franța privitoare la propunerea făcută de d. Barrere, reprezentantul republicei în Comisia Europeană de la Galați, de-a delega un membru al acestei comisii care să ia parte la ședințele celei mixte. Propunerea aceasta fiind pe cale a se primi de toate puterile, cată neapărat să se fi primit Comisia Mixtă însăși cu corolarul precumpănirii austriace. România singură nu a primit propunerea, dar, după cum merg lucrurile, preocuparea de căpetenie a celor interesați nu este de-a îndupleca România, ci aceea de-a preciza sfera de activitate și situația acestui delegat european în Comisia Mixtă.

Ce vor face Adunările, ce guvernul, cu aceste învoieli pe deasupra capetelor noastre, cu aceste hotărâri *de nobis sine nobis* nu putem ști. Destul că atmosfera e încărcată de complicațiuni interioare și esteroare cari ar cere o grabnică soluțiune și cari nu vor găsi în cei chemați a le rezolva decît o mare ineptie în acțiune și o mare lipsă de înțelegere.

Căci pe cînd țara e amenințată din afară cu monopolul navigațiunii austriace pe Dunăre, cu precumpănirea strivitoare a importului austriac, pericolul acesta devine și mai mare în fața lipsei de organizare economică înlăuntru.

Meseriile au dispărut și dispar pe toată ziua în concurență cu fabricatele gata ce se introduc din străinătate;

munca națională se simplifică și se îngreue din ce în ce, reducându-se la munca câmpului , mărginită la anume timpuri ai anului și care lasă în silită inerție brațele populațiilor aproape șase luni pe an.

Paralel cu relele simplificării și reducerii muncii la o singură și cea mai primitivă formă se dezvoltă în progresiune geometrică răul social de care suferim mai cu seamă; creșterea neîncetată a elementelor improductive și consumatoare. Deja satele s-au împlut de boala postulantismului orășenesc, de vânători de funcții asupra moralității și activității cărora „Monitorul” ne dă zilnice probe prin publicarea de destituiri și dări în judecată.

Față cu aceste greutăți ce cresc din zi în zi, față cu discompunerea societății române nu întâmpinăm decât fatalele fizionomii ale Caradalelor de toată mâna , cari, în loc de-a opri discompunerea , vor s-o grăbească și mai mult prin reforme escesiv de demagogice, precum e electivitatea magistraturii, sufragiul universal ș. a. Nici o idee sănătoasă și în adevăr organică de reformă nu se prezintă de nicăiri; luptele și diviziunile politice au osândit gândirea națională la sterilitate.

Guvernul pe de altă parte nu va avea a alege decât între urmarea politicii de pân' acum și schimbarea sistemului. Dacă va urma politica sa actuală de satisfacere de apetituri și ambițiuni el va continua a stăpâni , dar orice zi a stăpânirii sale va fi însemnată prin pierderi materiale și morale pentru țară. Dacă ar îndrăzni să-și schimbe sistemul și să apuce calea unei politici de stat, admitând chiar că ar avea îndestulă capacitate pentru aceasta, va pierde sprijinul partizanilor săi, cari nu-l servesc și nu-l pot servi decât în schimbul satisfacerii intereselor lor materiale.

Dacă victoriei verisimile a Austriei în cestiunea dunăreană i s-ar putea opune cel puțin o solidă organizare economică înlăuntrul, care să neutralizeze și să zădărnicească pân-la un grad oarecare acea biruință, s-ar mai putea spera o îndreptare pe viitor. Dar, dezorganizați pe de-o parte, bătuți în afară pe de alta, condamnați a purta în spinare o generație care trăiește tocmai prin această dezorganizare și discompunere , noi vedem sorții de izbândă ai luptei noastre naționale împușcându-se din ce în ce.

Nu putem aștepta de la guvernarea noastră să ne priceapă, ba e mare îndoială dacă există mulți oameni în toată țara cari să se fi convins că mergem din rău în mai rău. Oamenii eminenti practici, cari văd în politică numai ocazia de - a - și face o poziție ori de-a trăi bine, nici nu vor voi chiar să ne înțeleagă.

În alte țări vedem în adevăr că politica de stat, politica ce are în vedere organizarea economică, învinge chiar în contra opiniei publice și un exemplu mare ne va da în această privire Germania. „Împăratul, zice o foaie germană, e prea bătrân pentru a duce la capăt marea reformă. Dar precum unul din predecesorii săi a testat desființarea robiei, astfel discursul său de tron e un testament care dispune dezrobirea claselor muncitoare”. La robia crescândă a poporului românesc sub elemente parazite nu gândește nimenea.

[11 noiembrie 1881]

[„AM SPUS DIN CAPUL LOCULUI..”]

Am spus din capul locului că nu punem temei pe mâncărirea de limbă a ilustrului Guță Panu, care se traduce zilnic prin câte - o circulară supusă la iscălitura d-lui C. A. Rosetti, menită a face pe lume să creadă că se lucrează în adevăr ceva pentru stăpîirea relor administrative.

Nu se înlătură relele sociale prin circulări platonice. Abia legi organice, cari să reconstituie societatea discompusă de demagogie, ar putea să îndrepte cu încetul relele.

Circularele d-lui Rosetti nu au decât efectul de-a servi de pretexte pentru mituiri și stoarceri de bani, pentru coruperea pe o scară și mai largă a personalului administrativ, pentru exploatarea nerușinată a celor loviți de măsurile sale, ceea ce înrădăcinează și mai adânc răul de care suferim.

Publicăm mai la vale o scrisoare din Țara de Sus, adresată de-un proprietar mare foi „Gazette de Roumanie”, din care se va vedea la ce servă circularele menționate .

Se știe fără îndoială că nu suntem amici ai evreilor. Avem atâtea de suferit din partea imigrațiunii lor sterile și ruinătoare, sunt atât de multe lipsele populațiilor noastre rurale, atât de mare mizeria lor materială și decadența încât nu putem să fim prietenii cauzei principale a acestor rele, a imigrațiunii izraelite.

Dar pe de altă parte relele, în loc de-a înceta, sporesc dacă administrațiunea d-lui C. A. Rosetti se servește de circularele sale pentru a ocoli legea, [așa]dar a stoarce din această ocolire cu atât mai multă mită. Pentru a ilustra modul în care administrația înțelege a executa ordinele d-lui C. A. Rosetti publicăm mai la vale o altă scrisoare, ce ne

vine din târgușorul Negreștii (județul Vaslui) și pe care un izraelit ne-o adresează.

Venind din două puncte deosebite ale țării și scrise din puncte de vedere diametral opuse, cele două scrisori sunt cu toate acestea o crudă ironie a măsurilor luate de ministru pe hârtie .

Nu se convinge oare odată d. C. A. Rosetti că nu mai merge înainte cu Caradalele și Serurii săi, improvizați în oameni de stat, că lipsa de cultură a partidului său, lipsa lui de moralitate și de patriotism sunt în înspăimântătoare disproporție cu cerințele statului modern, cu necesitățile poporului nostru? Nu se convinge oare că cu diletanți politici, cu advocăței cite treisprezece la duzină, cu ambițioși mici la cap, dar și mai mici la caracter, afacerile statului trebuie să meargă rău?

Și d. Brătianu, care se pretinde român de viță și mare patriot, nu se convinge că e neapărat ca să lase moștenirea altor mâni , cari s-o scoată la un capăt mai bun?

Nu se mai urmeze politica bizantină de pân' acum .

Nu știm în adevăr cum am convinge pe roșii că la cele mai multe din elementele opoziționale — vorbim de elemente bune și sănătoase — interesul de-a veni la putere este nul, sub nul chiar și că cu desăvârșire de altă natură sunt preocupățiunile cari le stăpânesc .

Politica practică recomandată de Machiavelli pentru a parveni și a se susține, politica operării cu apetituri și ambițiuni și arată urmările netăgăduite , urmări de cari oricine care are cât de puțin sentiment de om de stat trebuie să se înspăimânte . Nu numai arta de-a mânuii oamenii înseamnă a fi om politic.

Arta de-a-i mânuii este cel mult un mijloc pentru a ajunge la scop, pentru a le asigura dezvoltarea, bunul trai, prosperitatea.

Unde lipsește ținta, mijlocul mânuirii ambițiilor și intereselor nu face decât rău.

[12 noiembrie 1881]

[„ÎMPĂRATUL ALEXANDRU III..."]

Împăratul Alexandru III, râvnind la epitetul de împărat al țăranilor și preocupându-se de starea rea la care forme de civilizație costisitoare au redus populațiunile agricole din Rusia, urmarea neapărată a acestei tendențe umane a suveranului s-a tradus în acte administrative îndreptate în contra evreilor.

În adevăr una din cauzele esențiale ale căderii economice a țăranului de acolo este, ca și la noi, evreul, care 'ntr-o țară unde există imense întinderi de pământ cultivabil precum e Rusia preferă a vinde rachiu și a precupeți, adevă, a trăi din speculă mai bine decât din muncă.

Fără 'ndoială că nu evreei singuri vor fi de vină la starea rea a populațiunilor rurale din Rusia, dar unul din factorii esențiali și vădiți ai acelei mizerii sunt ei. De acolo măsura, bună poate pentru Rusia, rea pentru noi, de-a espedia cârduri întregi în România cu paspoarte în regulă, de-a împinge pe alții să treacă noaptea fără pasport granițele țării noastre.

Nu trebuie să fie cineva un observator tocmai adânc pentru a vedea că România geme de evrei rusești. Noaptea, ulițele Bucureștilor sunt pline de figuri cu totul străine, la cari recunoști numaidecât că abia de ieri li s-a comandat de - a - și rade barba și de - a - și tăia perciunii; toate colțurile de uliță sunt pline de colportori și precupeți, pe cari nimeni nu i-a văzut pân-în anul acesta, c-un cuvânt suntem amenințați de-a vedea și Bucureștii prefăcându-se într-un murdar cuib jidovesc cum sunt lașii astăzi.

Ca să dea de căpătâi puzderiei acesteia de noi venetici Ministerul de Interne a publicat un regulament privitor la petrecerea și așezarea străinilor în țară.

Nu vom discuta acest regulament de vreme ce suntem convinși că, orice măsură ar imagina capete ca d-alde d. C. A. Rosetti, ele vor fi născute moarte.

În locul unei legi de *incolat*, lege organică care să supuie la anume condiții petrecerea străinilor în genere în țara noastră, d. C. A. Rosetti vine c-un reglement pe care orice alt ministru [î] poate revoca și pe care Caradalele sale de toată mâna nici nu sunt dispuse de a-l lua la serios.

Dar ceea ce este neauzit și caracterizează din nou protestațiunile de patriotism ale foilor evreiești din capitală este obrăznicia cu care Alianța izraelită stăruiește pe lângă d. Gambetta, ministrul prezident din Franța, de-a provoca

înlăturarea acestui reglement. Pe Rusia nu îndrăznesc s-o acuze, care alungă evreii în mod sistematic. Vai de evreii din Rusia în ziua în care Alianța ar îndrăzni să intervie în favorul lor; ar fi semnalul pentru un tratament și mai energic decât cel de până azi. Dar aci, unde nimeni nu se atinge nici de persoana, nici de avutul lor, aci, unde nu e vorba decât de-a abate imigrațiunea lor

stricăcioasă, prin mijloace cu totul umane, cari sunt de dreptul oricărui popor, aci Alianța îndrăznește a interveni și a calomnia din nou România.

Alianța are o mulțime de membri în România. Nu este o adevărată trădare de patrie din partea celor petrecători în țară de-a fi membrii unei asociații internaționale al cărei scop e de-a compromite statul român și interesele sale? Nu e vorba... în țara în care trădătorii din noaptea lui 11 februarie au ajuns a fi decorați și înălțați în demnități publice trădarea de patrie se consideră demult ca un merit. A fost o urmare naturală dar ca tocmai membrii cei mai influenți ai Alianței din România să fie încetățeniți . Numai Țepeș n-ar fi găsit destui pari pentru a le mulțumi pentru modul în care pricep a fi români; noi suntem cu mult mai îngăduitori .

Dar vorbim către aceia cari pot înțelege. Cred în adevăr că răbdarea poporului românesc e nesfârșită , nesleită ca a lui Dumnezeu, cred că ne e absolut cu neputință de-a ne apăra de ei cu orice arme ne-ar conveni? E prea adevărat că poziția de stat a României și permanentele primejdii din afară cari ne amenință împlânzesc luptele politice la noi, că patriotismul latent al rasei române [î]i dictează precauțiune. Dar [î]i sfătuim să nu se joace cu focul. Daca e cineva în stare de a face pe români să uite până și interesele statului lor, apoi desigur aceștia sunt evreii, ei, cari nu cutează a combate o putere mare cum e Rusia, dar s-aruncă cu toată insolența lor cunoscută asupra unui stat mic care-a avut naivitatea de a-i îngădui să fie cum sunt .

Noi știm bine că trei zile ar fi de ajuns pentru a regula atât de definitiv cestiunea izraelită încât Alianța să nu mai aibă pentru cine interveni. Noi cunoaștem poporul. În aparență atât de blând și de guvernabil , are o margine blândeța lui pe care e primejdios de-a o trece.

[13 noiembrie 1881]

[„DACĂ INIMA ADVERSARILOR NOȘTRI..."]

Dacă inima adversarilor noștri ar fi atât de copilăroasă pe cât le e mintea n-am sta tocmai rău.

În unul din numerele trecute am înregistrat că Adunările se vor afla în fața cestiunii dunărene rezolvate în contra atitudinii de pân' acum a *României*; apoi că *România* singură n-a primit încă propunerea Barrere, aceea adecă de-a se delega un membru al Comisiei Europene în Comisia Mixtă.

Din această înregistrare , făcută într-un chip cu totul general, „Românul” deduce:

oposițiunea a strigat că *guvernul* a luat în gâgiaminte în cestiunea Dunării;
că *guvernul* a trădat interesele naționale;
că *guvernul* a vândut Dunărea Austriei spre a se menține la putere.

Acuma însă „Timpul” mărturisește

c-atitudinea *României* a fost contrarie pretensiunilor austriace;
că *România* singură n-a primit propunerile austriace.

De-acolo strigăte de bucurie că adevărul a învins, că recunoaștem înșine dreptățile guvernului,
Ce copilăroși!

Noi vorbim de România, de atitudinea României, foaia guvernamentală substituie termenului nostru termenul de „guvern”.

Dar România și guvern sunt două lucruri identice? Din România facem parte toți și atitudinea țării a găsit desigur o expresie mai fidelă în foile opoziției decât în oscilațiunile d-lui Brătianu și a marelui său amic Boerescu.

România nu s-o fi rezumând în d-nul Pherekydis sau Giani; tot a mai rămas ceva afară de acești descendenți

directi ai lui Traian care merita a fi numit Românie. Pe când România avea o politică, o morală, guvernul a avut în cestiunea Dunării două politici și două morale: una în Ministerul de Esterne, alta în Comisia Europeană. Altceva făgăduiau d-nii Brătianu — Boerescu la Viena, altceva vorbea delegatul din Comisia de la Galați.

Confrații noștri cată să știe că vorbele au un înțeles oarecare al lor propriu și că nu se poate substitui, așa, după plac, una alteia. Știm foarte bine că generația roșie vorbește și scrie așa ca și când vorbele n-ar fi având nici un înțeles. Și nu-l au în capetele ei. Procesul substanțial al gândirii nu se petrece deloc înlăuntru-le ; nu se învârteste în ele decât moara de vânt a sunetelor articulate , nu compararea și coordonarea substanțială a ideilor ce corespund cu acele sunete articulate . De aceea noi zicem „Românie” și-n capul lor răspunde „Pherekydes”, ca și când termenii ar fi echivalenți .

Guvernul se traduce într-o sumă ciudată de termeni. Sunt cele patruzeci și atâtea de combinațiuni caleidoscopice în cari intră cabinetul Brătianu — Boerescu, precum și cabinetul Dumitru Brătianu. Poate „Românul” să ne facă să credem că actualul cabinet e cu totul și în toate solidar cu cabinetul Brătianu — Boerescu sau cu cabinetul Dumitru Brătianu? Desigur nu. Acest guvern, compus dintr-o lungă serie de cabinete pline de nulități ambițioase, e capabil de orice, deci capabil a fost de-a lua angajamente în cestiunea Dunării, ceea ce se dovedește din gingășia preventivoare a cabinetului vienez de-a nu publica actele relative la cestiune.

Pe guvern nu-l doare nici cestiunea Dunării nici altele. Durerea lui e de a-și mănținea partidul la putere. Dacă teama de-a cădea prin țară[î] face să încline într-o parte, teama de-a cădea prin străinătate îl face să încline într-altă parte, încât , formulându-se în două cuvinte sistemul acesta de echilibristică , se poate zice că epocele de întărire ale roșiilor sunt acelea în cari pot face pe pofta străinătății, *amăgind* România. A adormi România prin protestațiuni patriotice și a face în același timp, pe cât se poate, treburile străinilor, iată trăsătura comună a tuturor guvernelor roșii.

[14 noiembrie 1881]

TEATRUL NAȚIONAL [„ASEARĂ S-A JUCAT ...”]

Aseară s-a jucat, în fața unei săli mai mult goală, trei comedii. *Puiculița*, traducțiune, *Trei crai de la răsărit* de d. Hâjdău și *Florin și Florica* de V. Alecsandri. Lăsând la o parte cea dântâi și cea din urmă comedie, îndeajuns cunoscute publicului, să vorbim puțin de interpretarea celei d' a doua. Rolurile din *Trei crai de la răsărit* n-au fost jucate de aceiași actori ca până acum. D-na Mateescu și d. Ionescu sunt cu totul străini publicului în această piesă.

D-na Mateescu, în rolul Mariței , fata lui Hagi Pană, a fost binișor; căci nu o putem judeca altfel, acest rol fiind deja mult mai bine interpretat de d-na Romanescu . Să nu se creadă că-i facem vro vină din această; nu. D-sa, pe cât puterile și cunoștințele i-a permis, a făcut posibilul. Tânără încă și ținând în seamă consiliile celor mai cunoscători în ale artei, are un frumos viitor înainte-i. Să se silească numai a vorbi mai rar și mai deslușit .

D-nu Davidescu , în rolul lui Numa Consules , a fost departe — ierte-ni-se asprimea — de a fi înțeles pe autor și rolul ce i s-a încredințat să joace. Acest rol a fost totdeauna interpretat cu multă măiestrie de simpaticul Hagiescu , a cărui lipsă era viu simțită aseară. Rău a făcut comitetul teatrului de a primit demisiunea acestui actor, demisiune dată, pe cât știm, în urma numai a unor neînțelegeri între dânsul și unul din societari .

Ceilalți interpreți , d. d. Panu (în rolul Hagiului Pană), Julian (musiu George), Mateescu (tejghetarul Petrică) și d-na Frosa Sarandi (cocoana Trandafira) au fost ca totdeauna bine.

[14 noiembrie 1881]

TEATRUL DACIA [„TOT ASEARĂ ...”]

Tot aseară s-a jucat, după cererea generală., o dramă în 5 acte intitulată Șapte prinți ai Larei — și o parte din icrozi plângea , iar altă parte râdea de bucurie pe scenă, căci erau „îmbrăcați stravitii ” (travestiți) cu costume de regi.

Am privit la o comedie de băieți și fete care se joacă de-a împăratul. Adică se îmbracă în hârtie poleită și-și încing câte un vătrai , câte un clește (în loc de sabie) care sună ca sabia.

Interpretarea a fost mulțumitoare. Nici că s-ar putea cere mai mult de la o trupă din provincie. Destul numai că place publicului.

[14 noiembrie 1881]

[„L'ECHO DE FRANCE» URMEAZĂ..."]

„L'Echo de France" urmează a scrie în cestiunea Dunării. În numărul de miercuri foaia franceză spune cele ce urmează:

Cestiunea libertății Dunării devine din ce în ce mai gravă. Națiunea română, care se simte amenințată în interesele ei vitale, împinge pe guvern să reziste absolut pretențiunilor Austro-Ungariei. Românii au încredere în izbânda silințelor lor. Ei își zic că și acum stăruința lor de-a nu ceda va da timp unora dintre puterile ce ezită încă de-a se lămuri și de-a înțelege că pe Dunăre România apără interesele Europei înseși.

Confrații noștri din București au reprodus deosebitele noastre articole. Suntem atât de convinși de dreptatea cauzei pe care-o susținem încât am voi ca glasul nostru să, aibă de-o sută de ori mai multă autoritate. Nu suntem singuri însă. Între alte organe din Paris cităm pe „République Française" și „Revue nouvelle ", cari în mai multe rânduri au ținut limbajul pe care-l ținem noi; apoi în Italia „Gazetta d'italia " și „Popolo romano", făr' a aminti ziarele engleze, cari sunt unanime.

Foaia „Messenger de Vienne " a publicat acum trei zile un lung și escelent articol, în care citim cele ce urmează.

Acolo, între Turnu Severin și Galați, se află o nație vitează de șase milioane (?) de oameni, o nație care-a știut să se bată, și să învingă , pe câmpul de bătălie. Românii erei nouă, cari au deschis o atât de strălucită și luminoasă cale aspirațiilor unui popor, și-au adus aminte că e vorba de-a asigura României acum ori niciodată interesele economice. Calea ce aveau s-o urmeze oamenii de stat din București era însemnată de mai înainte și, țânându-se de litera Tractatului de la Berlin, ei cer ca Comisia Europeană a Dunării „să elaboreze reglementul cu care e însărcinat, rezervând , bine-înțelegându-se , cabotajul pentru țarmureni, iar executarea reglementului să fie în seama fiecărui stat țarmurean, pe toată întinderea teritoriului său". Austria a prezintat din parte 'și un anteproiect asupra căruia Comisia Europeană va trebui să se pronunțe și a cărui dispoziție principală remite esecutarea reglementului, de cum va fi redijat, în seama Comisiei numite Mixtă, compusă numai din statele țarmurene. Aceste state ar fi România, Serbia, Bulgaria, Austro-Ungaria. Austria stipulează între altele că ea va exercita prezidenția în sânul acestei Comisii și că „va avea vot preponderant în caz de paritate de voturi".

Astfel precumpănirea austriacă ar fi stabilită de facto pe tot cursul Dunării răsăritene și principiul libertății de navigațiune pe acest râu — un interes comun al Europei — ar fi primejduit .

Pentru Europa nu e 'n adevăr decât un interes economic; dar mai e și o altă considerație de politică generală, a cărei însemnătate nu scapă din vederea nimăru: dictatura pe Dunăre ar aduce cu sine fără îndoială dictatura asupra micilor state țarmurene.

N-ar servi la nimic de-a tăgădui această urmare a revendicațiunilor cabinetului din Viena, pentru că constituie învederat cuvântul lor de căpetenie. Toată lumea știe că pretențiunile Austriei asupra basinului răsăritean al Dunării nu sunt decât un epizod al rivalității dintre această putere și Rusia.

Nația care și-a câștigat independența cu prețul sângelui copiilor săi trebuie să-și dea mari silințe pentru a scăpa de primejdia ce-o amenință. Ea cată să respingă cu energie toate cererile exorbitante cari ar putea să pună în

joc interesele ei cele mai sfinte și să întâmpine cu neîncredere toate sugestiunile cari i-ar putea fi fatale.

S-a zis adeseori că independența statelor țărămurene ale Dunării nu poate fi, în orice caz, decât relativă, adecă că sunt menite de-a gravita împrejurul uneia sau alteia din cele două mari împărății cari le încunjură. Pentru România s-apropie momentul în car va putea dovedi că acest vechi axiom au încetat de-a fi adevărat.

Siguri de sprijinul Europei, oamenii de stat din București vor ști să apere interesele legitime ale țării lor și dezvoltarea cestiunii Dunării va proba dacă noul regat e în stare de-a împlini rolul pe care i l-a însemnat cursul istoriei popoarelor și poziția geografică a teritorului ei.

Ziarul „La France”, reproducând un pasaj din „Messenger de Vienne”, adaogă:

Rămâne a se ști pe ce sprijin se 'ntemeiază tânărul regat dacă, conflictul începându-se , Austro-Ungaria nu va fi găsit pretextul pe care-l caută.

Nu e tocmai sigur că Austro-Ungaria dorește un pretext de luptă pe Dunărea de Jos. În tot cazul avem cuvinte de-a crede că România nu este deloc izolată. Dacă există o putere ale cărei interese pe Dunăre să fi identificate cu ale Austriei, sunt altele mai multe ale căror interese sunt absolut contrarii și cari, prin urmare, înclină firește a apăra România . România o știe aceasta și tenacitatea ei obicinuită sporește încă.

După ce foaia franceză adaogă două citate, unul din „Românul”, altul din „Timpul”, urmează:

D. Cogălniceanu intră în cabinet ca ministru al afacerilor străine, iar d. C. A. Rosetti rămâne ministru de interne.

Semnificarea ce se dă acestei combinații în lumea politică din București este accentuarea foarte vie a rezistenței României la pretențiile austro-ungare.

[15 noiembrie 1881]

[„MESAJUL CU CARE ...”]

Mesajul cu care M. Sa Regele a deschis ieri sesiunea Adunărilor legiuitoare se distinge în bine de alte acte de asemenea natură. În loc de-a cuprinde fraze generale, mesajul încearcă a fi substanțial; stilul e îngrijit, termenii românești. Nu știm cui să atribuim aceste calități; constatăm numai că scrierea face o impresie binefăcătoare în comparare cu frazele deșerte și patetice goală a altor discursuri anterioare. Poate că mesajul bătrînului împărat al Germaniei a servit astă dată de nu ca model, totuși ca măsură a lucrării.

De însemnat este că guvernul [î]și determină definitiv atitudinea în cestiunea Dunării. Aci însă observăm că fraza nu mai este atât de norocită și nu menește tocmai a bine

Această credință (că libertatea Dunării este... condițiune esențială pentru propășirea țării) a fost, în alte împrejurări, unul din cuvintele puternice cari ne au făcut să declinăm cu nestrămutare propunerea de retrocedare a Basarabiei. Tot această credință ne impune datoria de-a nu consimți la combinațiuni cari ar avea de efect ca navigațiunea de la Porțile de Fier la Galați să rămână sub acțiunea preponderantă a unei singure puteri.

Iată în adevăr o reminiscență care scade mult din valoarea declarațiunilor guvernului. Da, s-a declinat cu nestrămutare retrocesiunea și totuși s-au efectuat. Se respinge preponderanța cu frumoase cuvinte, dar ele poate sunt decât preludiul înduplecării .

În fine mai observăm că cestiunea eligibilității magistraturii nu e deloc atinsă, ceea ce face a se crede că d. C. A. Rosetti a renunțat la această nenorocită și demagogică idee.

Nu mai rămâne acum decât lucrul de căpetenie: ca guvernul să se și țină de vorbă, nu una să zică, alta să cugete a face.

[17 noiembrie 1881]

[„D. DUMITRU BRĂȚIANU, ALES DIN NOU...”]

D. Dumitru Brătianu, ales din nou președinte al Adunării Deputaților, a inaugurat ocuparea fotoliului său cu un discurs tot de natura celor de cari a mai ținut d-sa față cu cinstitele obraze ale coreligionarilor săi politici.

Gâtul președintelui d-voastre este țepăn ca al lupului ; el nu se poate încovoia . . . Micile mele calități sunt , de mă pot exprima astfel, mai mult pasive , dar cari la președinție poate-și au și ele valoarea lor. Sunt pilos , știu să rezist ; când dau în greu atunci mă, simt mai tare; nu mă tem de nimeni, nici chiar de mine însumi; n-am nerve , n-am mâncărimi ; nu sunt ispitit de dorința de-a avea trecere pe lângă d-nii miniștri și asta are un îndoit avantaj, căci astfel nici d-nii miniștri nu vor fi ispițiți de-a căuta să aibă trecere pe lângă mine. Niciodată nu vă voi da ocaziunea să vă aduceți aminte proverbul: Mână pe mână spală și amândouă obrazul. Asemenea spălăcanii nu se fac tocmai cu aiazmă ; ele nu spală, mânjesc obrazul.

Fără îndoială d-nul D. Brătianu n-ar fi găsit cu cale de-a face asemenea declarații dacă predecesorul său în fotoliul președinției nu i-ar fi dat motiv de-a le face. Prin urmare d. C. A. Rosetti nu avea gâtul de lup, căuta să aibă trecere pe lângă miniștri și viceversa, spăla mână pe mână și amândouă mânjeau cinstitul obraz al ortalei, căci asemenea spălăcanii nu se făceau tocmai cu aiazmă , ci cu altceva.

Dar, în cursul cuvintelor sale, d. Dumitru Brătianu devine și mai explicit :

Ce sunt miniștrii? Ce suntem noi? Suntem împreună membrii consiliului de administrație ai unei societăți *anonime*, ai căreia *acționari sunt toți locuitorii acestei țări*; miniștrii sunt directorii, noi suntem cenzorii .

Noi, în simplitatea noastră, am fi crezut că România nu este nici numele unei societăți anonime, nici firmă de hotel.

Daca figurat se poate vorbi, deși cam impropriu, de acționari, adecă de proprietari parțiali ai țării, ale căror interese guvern și Parlament au a le căuta, aceasta s-ar putea zice cel mult de locuitorii români ai țării. Dar cum e pusă teza de d. Dumitru Brătianu, cu cenzorii și directorii care se spală reciproc, ni se pare că înlăuntrul poporului românesc s-au constituit o societate *străină* pe acții, al cărei consiliu de administrație are în vedere exploatarea acestui popor. România e o vacă bună de muls și consiliul ei de administrație o mulge în folosul Caradalelor și al Stroussbergilor .

Că așa este ne-o spune tot d. Dumitru Brătianu.

Multe lucruri nu sunt *ceea ce-ar trebui să fie; puțini oameni sunt la locul lor*. Multe rele bântuiesc această țară și, văzând ușurința cu care lucrăm, indiferența, înțelenirea noastră, mi-am zis una din două: sau răul este atât de mare că ne-am zăpăcit, ca unul care, cuprins fiind de flăcări în casă, își pierde mințile, voind să deschidă ușa să scape o închide, în loc să ia apă pune mâna pe untdelemn și-l aruncă-n foc; sau că

imensitatea răului ne-a descurajat, încât am ajuns să credem că nu mai putem face nimic, că nu mai este nimic de făcut și am lăsat totul în voia întâmplării . O boală urâtă , contagioasă , *ciuma inimei* a început să, atace stratele noastre sociale.

Această ciumă nu mai trebuie să înceapă a ataca stratele peștrițe de români ai „Românului”, căci tocmai în această împetriștare de străini din câteșipatru colțurile lumii, cari au monopolizat statul în toate ale lui, consistă *ciuma inimei*.

Situațiunea noastră internă *lasă de dorit*, (Lasă *totul* de dorit, zicem. noi.) Și cum ar putea altmintrelea daca acele greutăți se găsesc chiar aici în guvern și Cameră, greutăți cari nu provin decât din relele deprinderi ce am contractat? Aci miniștrii și deputații, prin *complezențe reciproce*, se slăbesc, pierd prestigiul, autoritatea de care au trebuință și lucrul public suferă, aci ne ținem în eșec, ne paralizăm , ne absorbim unii pe alții. Noi voim să guvernăm , *pretindem să impunem miniștrilor depărtarea* ori numirea cutărui agent al puterii executive; *miniștrii vor să legifereze ; noi trebuie să ridicăm mâinile* ... Răul poate ajunge până a ni se zice într-o zi: „Guvernul reprezentativ, guvernul parlamentar nu convine țării acesteia; țara piere printr-însul; mai bine

dar să se suprimă guvernul reprezentativ decât să piară, țara.

Iată o părere pe care o împărtășim cu d. Brătianu, deși cu totul în alt înțeles. Precum regimul parlamentar n-au servit la noi în țară decât a îmbogăți și aristocratiza plebea străină, a o pune d-asupra claselor vechi și românești ale țării, tot astfel, pentru a consacra stăpânirea acestor noi români și a o asigura în contra poporului nostru, se va pretinde într-o zi că țara piere, pentru că Caradalele vor fi amenințate în monopolul de-a o exploata și se va suprima sistemul reprezentativ în interesul claselor dominante, reprezentate dincoace prin d-alde Pherekydes și Giani, dincolo de Milcov prin jidani. Precum în interesul exclusiv al acestor elemente s-au introdus la noi în țară sistemul reprezentativ, tot în interesul lor exclusiv se va și înlătura la nevoie. Acesta este adevărul adevărat.

Dar, cu toate adevărurile dureroase pe care d. Dumitru Brătianu le spune coreligionarilor săi politici, cu toate că arată cum deputații își vând voturile miniștrilor și miniștrii vând posturile pe voturi și că întregul mecanism parlamentar se 'nvârte pe osia *do ut des* „dau votul ca să-mi dai ceva”, cu toate spălăceniile ce nu se fac tocmai cu aiasmă d. Dumitru Brătianu *crede*.

Cred nu numai în bine într-un mod abstract, ci în binele ce-l putem face, ce avem să-l facem, ce vom face *noi*. Avem o pozițiune geografică și topografică din cele mai avantajoase : suntem *din toate părțile înconjurați de români*; avem țara cea mai bogată; avem un popor inteligent, impresionabil , apt la toate, sobru, vârtos , omogen cum nu mai este altul în lume. Dumnezeu românilor este cel mai puternic pentru că este cel mai drept.

Nu e vorba de ce crede d. Brătianu. E prea adevărat că suntem înconjurați din toate părțile de români și încă de acei cari trăiesc sub guverne vitrege , unele dușmane chiar existenței lor, precum cel unguresc. Cu toate acestea starea românilor de sub stăpânire *străină e* fără comparare mai bună decât a românilor de sub stăpânirea pretinsă *română*. Nici țăranul român din Ardeal, nici cel din Basarabia, nici cel din Bulgaria ori din Serbia nu e atât de rău hrănit, atât de rău îmbrăcat, atât de exploatat de străini și de administrație precum e al nostru. Înainte de-a exista sămânța veninoasă a roșiilor în țară, înainte de-a se fi constituit puii fanarioților în partid politic, pe când Pherekyzii, Caradalele și Costineștii nu erau elemente politice și domnitoare în statul român, pe atunci era poporul inteligent: dar azi [1]și pierde până și bunul simț comun. Înainte era sobru, azi a contractat și el darul d-lui C. A. Rosetti; înainte era omogen, azi la trei români găsești un străin în țară, înainte în adevăr acest popor era cum nu mai este altul în lume de onest, de curat la inimă.

Întrebe-se orice om bătrân dacă acum treizeci de ani nu puteai încredința oricărui țăran toată averea, fără înscris, prin simplă dare de mână , și dacă erai în pericol a pierde un ban roșu măcar? Astăzi nu poți încredința unui ministru ceea ce puteai încredința odinioară unui țăran.

Iar Dumnezeu românilor? A fugit din bisericile pustii și din inimile ciumate și în locu-i a intrat dracul negrei specule, al luxului și al desfrâului , al precupețirii sudorii și sângelui național.

[19 noiembrie 1881]

[„TOATĂ PRESA AUSTRO-UNGARĂ...”]

Toată presa austro-ungară ocupându-se de mesajul cu care s-a deschis Corpurile noastre legiuitoare, începem prin a reproduce articolul ce-l consacră „Pesther-Lloyd” pasajului privitor la cestiunea Dunării.

Foaia oficioasă a guvernului unguresc scrie următoarele:

Cu o conștiință de sine însuși sporită și c-o dreaptă mândrie că a fost merit de-a se adresa pentru prima oară Corpului legiuitor al Regatului României, regele Carol a deschis c-un mesaj solemn sesiunea Parlamentului român. Dacă pentru regele României ora aceasta e deosebit de solemnă, și pentru noi ea are oarecare însemnătate, readucându-ne în memorie toate câte-a făcut și la câte-a dat mână de ajutor monarhia austro-ungară pentru a aduce România la înălțimea pe care-o ocupă astăzi între vecinii ei; ne amintește serviciile amicale făcute guvernului român de diplomația noastră — dacă a avut dreptate să le facă nu cercetăm astăzi — servicii menite a-i ajuta României să treacă peste greutățile cestiunii izraelite și a îndeplinirii Tractatului de la Berlin, pe care România nu-l prea lua așa de ad literam cum [1] ia azi; ne aducem aminte de promptitudinea cu care Austro-Ungaria — înaintea tuturor puterilor celorlalte — a recunoscut întâi și 'ntâi neatârarea principatului și mai târziu ridicarea lui la regat, asigurând prin aceasta statului român o poziție care constituie azi mândria regelui, bucuria poporului și

invidia vecinilor mai puțin favorizați . Găsim că e lesne de înțeles ca, după atâtea succese politice datorite nu numai meritului propriu, ci și favorii Europei și îndeosebi a Austro-Ungariei, guvernul român să ajungă a crede că a sosit momentul favorabil pentru a se ocupa cu completarea și îmbunătățirea legislațiunii, căutând să dea intereselor economice o dezvoltare corespunzătoare cu rodirea și bogăția naturală a țării. Am fi plini de satisfacțiune când am vedea România apucând cu seriozitate și stăruință pe calea aceasta, și aceasta pentru România însăși, a cărei înflorire economică o dorim din inimă din multe puncte de vedere.

Cu atât mai rău câtă să ne pară că nu avem de pe acum această satisfacțiune deplină. Mesajul tronului, rostit de regele Carol, e de natură de-a ne inspira pentru mai multe cuvinte o îngrijorare serioasă, o îngrijorare ce privește pe România însăși. Cât despre monarhia noastră, oricine înțelege că drumurile însemnate de mai înainte ale dezvoltării ei economice nu se pot altera din direcția lor prin piedici intenționate sau pregătite de România. Nu credem ca interesele noastre dunărene să fie câtuși de puțin primejduite prin nevoița sau împotrivirea României de-a conlucra cu noi; dar tânărlul regat e amenințat de grea pagubă dacă sferile lui determinante vor continua, după cum se vede din discursul tronului, de-a renunța la orice obiectivitate, înțelegere și moderațiune. Tot ce spune discursul tronului despre marea însemnătate și marele preț al libertății navigațiunii pe Dunăre s-ar putea spune și într-un discurs de tron adresat Parlamentului unguresc sau celui austriac, însă autorii unguri sau austriaci s-ar fi păzit desigur, dintr-un sentiment îndreptățit de bună cuviință, propriu adevăraților oameni de stat, de-a da tezelor generale și inatacabile în sine o poantă care face ca ele să pară aproape o acuzare în contra unui stat învecinat. Nu e nici un stimul pentru noi de-a sta la ceartă pentru asta cu guvernul român; deosebirea proporției de putere între Austro-Ungaria și România ne silește la oarecare îngăduință în punctul acesta, pe care cel slab poate conta totdeauna în asemenea caz. Noi considerăm lucrul în sine și observăm că guvernul român nu poate dori libertatea absolută a Dunării cu mai multă sinceritate și seriozitate decum o dorește Austro-Ungaria; credem însă că în cestiunea aceasta focul mesajului e cu totul fără folos de vreme ce libertatea Dunării e garantată și asigurată demult prin tractate internaționale, încât pentru moment nici nu intră în discuție. De prisos în același grad ni se pare focul mesajului acolo unde declară patetic că România nu se va asocia la nici o combinare ale cărei urmări ar fi de-a supune navigațiunea între Porțile de Fier și Galați acțiunii preponderante a unei singure puteri. Această declarațiune, pe care n-o putem considera decât ca îndreptată, în contra Austro-Ungariei, cuprinde o interpretare atât de greșită a intențiunilor Austro-Ungariei încât ne vine greu a crede în seriozitatea ei. Repetăm ceea ce-am zis adeseori. Pentru monarhia noastră nu e, în cestiunea Dunării, vorba de mai puțin decât de secuestrarea liberei navigațiuni, care ne e tot atât de scumpă nouă ca oricărui alt stat riveran și nicidecum de-o preponderanță în control. Ceea ce vrea monarhia și ceea ce trebuie să voiască în chiar interesul navigațiunii ei e asigurarea utilizării economice libere și neîmpiedecate a acestei căi de apă, cea mai însemnată nu numai pentru Austro-Ungaria și România, ci pentru toată Europa, o utilizare, însă, în care trebuie să i se asigure necondiționat Austro-Ungariei influența aceea care i se cuvine acestei puteri mari în toate împrejurările, conform situației geografice și poziției de mare putere europeană, precum și conform înaintatei sale dezvoltări industriale.

Această țintă dorită de noi e și în interesul Austro-Ungariei și într-acela al României. Fiind de firma convingere că recunoașterea limpede a situației reale va pătrunde și în sferile determinante ale României, iar pe de altă parte că greutatea firească a puterii naturale și a influenței monarhiei noastre [i]și va face cu timpul cale de sine, în contra tuturor elementelor ce se opun, credem că putem primi cu deplină liniște și neturburare cele zise de mesajul român. Austro-Ungaria e în adevăr interesată la facerea unui reglement de navigațiune obligatoriu pentru cursul Dunării de Jos, dar nu e interesată în linia întâia. O amânare a soluțiunii acestei cestiuni nu va atinge interesele economice și comerciale ale Austriei în așa grad încât să avem a sacrifica pentru aceasta cea mai mică parte a aspirațiunilor legitime ale monarhiei în privirea atitudinii ei în cestiunea Dunării de Jos. Putem dar să cutezăm foarte bine de-a ne retrage în linia a doua și a deveni spectatori câtva timp, a privi pe ceilalți cum vor voi să, înțeleagă și să rezolve cestiunea. Nu e pentru noi nici primejdie, nici pagubă. Dar pretutindenea, și mai cu seamă la vecinii noștri din România, lumea va ajunge la convingerea că această cestiune nu se poate rezolva deloc nici fără Austro-Ungaria, nici în contra Austro-Ungariei, că nu se poate rezolva fără a lua în deplină considerare pretențiunile îndreptățite ale monarhiei, întemeiate pe fapte netăgăduite.

[20 noiembrie 1881]

[„CONTINUĂM A REPRODUCE ...”]

austro-ungare pasajul din discursul tronului privitor la cestiunea Dunării:

Mesajul cu care regele Carol al României a deschis Adunările se adresează în partea Lui esențială mai tot pe atâta guvernului austriac pe cât reprezentanților din București. Nici răscumpărarea căilor ferate, nici organizarea armatei nu turbură cu atâta viociune opinia publică în România ca cestiunea dunăreană și găsim că e firesc ca cestiunea aceasta să ocupe cel mai mare loc în mesaj. Dar, fiindcă noi în Austria avem un interes tot atât de mare ca și românii la regularea cestiunii Dunării, putem zice că pasajul respectiv al mesajului s-a rostit și pentru Austria, că cuprinde răspunsul la silințele guvernului nostru de-a înfrânge împotrivirea României în contra pretențiilor austriace.

Spre marea noastră părere de rău câtă să mărturisim că suntem dezamăgiți amar prin acest răspuns. Nu ne-am legănat niciodată în speranțe sanguinice în privirea cestiunii dunărene și, după declarațiile făcute de d. de Kallay la 6 a curenteii, în comitetul delegațiunii ungare, nu ne-am mai putut tăinui că succesul Austriei în cestiunea dunăreană a devenit cam neprobabil. În genere nu prea suntem răsfățați în privirea succeselor diplomatice ale guvernului nostru. Dar în oarecari puncte contasem pe înduplecarea României. D. de Kallay mărturisise în adevăr că cestiunile asupra compunerii Comisiei Mixte și a modului ei de votare nu se rezolvaseră încă, dar el adaogase că asupra dispozițiilor tehnice ale reglementului se stabilise acordul. Dintr-asta se putea deduce că Austria, urmând cu stăruință, va izbuti în sfârșit să facă a se da ascultare în București pretențiilor ei îndreptățite și nu tocmai exagerate. Mesajul regelui Carol ne învață însă că România nu gândește nici pe departe măcar de-a îndeplini dorințele noastre și că rezistența ei e mai îndărătnică decât oricând.

Mesajul respinge datina obicinuită de-a îndulci c-o prevenitoare politeță pilula amară pe care o oferă statului învecinat. Din contra, se servă de-o manieră de-a vorbi francă și neînflorită și compensează prin sinceritate ceea ce-i lipsește ca politeță. Poate că, nu s-a mai întâmplat pân - acuma ca-n mesajul unui monarh să se impute monarhiei vecine că se servă de pretextul epizootiei pentru a-și închide granițele și ne îndoim dacă în București ar cuteza cineva să țină un asemenea limbaj față cu Rusia. În cestiunea dunăreană în fine, mesajul declară c-o claritate mai mare decât ar fi de dorit că deplina libertate a Dunării e o condiție esențială pentru dezvoltarea României și că guvernul român are datoria de-a se opune la orice punere la cale care - ar espune navigațiunea de la Porțile de Fier până la Galați influenței precumpănitoare a unei singure puteri. Va primi reglementele cele mai aspre daca vor garanta libertatea tuturor pavilioanelor, se va supune controlului celui mai aspru, cu supoziția însă ca în apele române el să fie exercitat de autorități române.

Aceasta e o deplină desfidere la adresa guvernului austriac. Comisia Mixtă nu se citează anume, dar abia ne putem îndoii că ea e înțeleasă sub cuvintele „combinațiuni cari ar asigura unei singure puteri influența preponderantă”. Chiar dacă guvernul român nu s-ar întoarce la punctul de vedere extrem ocupat la început de reprezentantul ei, colonelul Pencovici, în Comisia Europeană, chiar dacă ar privi în principiu instituirea Comisiei Mixte sub prezidenția Austriei, ea totuși declină de pe acum prin mesaj votul preponderant al Austriei. E însă clar ca lumina soarelui și am dovedit-o în mai multe rânduri, pentru a nu mai avea nevoie să pierdem azi multe vorbe, că prezidiul gol, fără puterea de-a aduce o hotărâre în caz de paritate de voturi, nu are nici cea mai mică valoare practică, că sunt bucate aparente cu care voiesc să mulțumească Austria, o formă goală, o aparență de prisos. România ne-ar putea-o recunoaște fără a se abate deloc de la pretențiunile ei. Cu toate astea nu știm nici măcar dacă amabilitatea României va ajunge atât de departe sau daca ea respinge în genere Comisia Mixtă.

După comunicările ce le-am publicat acum în urmă, ea respinge Comisia Mixtă. Daca se va confirma că guvernul român face la Londra și la Paris pașii conveniți pentru a obține de la Anglia și de la Franța întinderea drepturilor Comisiei Europene până la Porțile de Fier, atunci rezultă că puțin vor să știe în București despre anteproiect și despre Comisia Mixtă. Antipatia contra Austriei și teama că, cu propunerile ei, urmărește scopuri politice [?]i orbește pe români în contra propriilor lor interese. Daca Comisia Mixtă va exercita poliția fluvială și supravegherea navigației, România va avea mult mai mare influență asupra acestor lucruri decât daca s-ar pune în mâinile unei Comisii Europene, în care votul României se va pierde mult mai lesne în deșert. Românii sunt împiedecați, prin deșerte prejudeții, de-a o vedea aceasta și mai bine 'și fac rău lor înșile decât să recunoască Austriei partea ce i se cuvine la regularea raporturilor pe Dunărea de Jos.

Împrejurarea că România poate invoca Tractatul de la Berlin și poate zice pururea că în acel act nu stă nimic despre o Comisie Mixtă avem a o mulțumi ușurinței geniale, ca să nu zicem destrăbălării, cu care s-a stilizat art. 55. Oamenii de stat adunați la Berlin aveau atâta grabă și s-au îngrijit atât de puțin de amănunte încât au uitat lucrurile de căpetenie, ori le-au tratat ca pe lucruri secundare. Astfel s-au întâmplat ca cei trei reprezentanți ai Austriei să neglijeze a da articolului 55 o formulare clară, care să asigure interesele statului lor; astfel a fost cu puțință ca Tractatul de la Berlin să serve ca armă în contra Austriei, deși elaborarea reglementelor de navigație pentru cursul

dintre Porțile de Fier și Galați răspunde pe deplin stipulațiunilor lui.

Daca mesajul cere ca pe malul român poliția fluvială să fie exercitată de autorități române, cererea pentru moment nu pare inechitabilă . Dar numai în aparență e întemeiată și nu trebuie vorbă lungă pentru a arăta că, acordându-se cererea aceasta, Austria e exclusă de la orice influență asupra navigațiunii și espusă la grave neajunsuri. Daca se acordă României supravegherea și executarea reglementelor prin organele ei proprii, nu i se poate refuza nici Serbiei, nici Bulgariei una ca aceasta, căci ceea ce e drept și bine pe malul stâng , tot așa cată să fie și pe cel drept. Dar daca cele trei state riverane vor supraveghea navigațiunea în mod autonom și vor îngriji de stricta aplicare a reglementelor, ce-i mai rămâne Austriei? Ne fiind riverană, n-ar mai avea nimic de zis dincolo de Porțile de Fier. Prin asta n-ar suferi numai negoțul ei, ci libertatea navigațiunii pe Dunăre în genere. Tocmai

17. Editorialul WIEN, 28. NOVEMBER, publicat în „Neue freie Presse”, în 17/29 noiembrie 1881, tradus de Eminescu, [„CONTINUĂM A REPRODUCE...”], „Timpul”, 21 noiembrie/3 decembrie 1881.

România, care o enunță atât de tare și care se erige în anteluptătoare , ea însăși ar purcede la mângâierea libertății; o știm din experiență. România nu se ține nici de convenția actuală măcar și pregătește corăbiilor austriace în porturile sale surprinderi

neplăcute și piedeci; ba a făcut de curând încercarea de-a le supune la darea tonajului chiar când nu descarcă. A încredința unei asemenea țări poliția fluvială și aplicarea reglementelor ar însemna a ruina negoțul austriac pe Dunăre.

Daca, cu toată, opoziția lui bruscă, mesajul va fi primit cu liniște de sferele noastre oficiale — și așa o să se întâmple , după cum ni se asigură — nu vom invidia nepăsarea lumii noastre oficiale. Poate că se explică lucrul prin împrejurarea că am renunțat în genere de-a câștiga partida în contra României, deși contăm pe conlucrarea Rusiei. Ne înșelăm se vede, pentru că nu auzim decât ceea ce vorbește ambasadorul rusesc la Viena, nu însă și ceea ce șoptește însărcinatul cu afacerile Rusiei din București. Politica cabinetului nostru are de gând a aștepta un contraproiect , pe care-l va respinge daca se va depărta prea mult de anteproiect. Prin aceasta, se zice, va trece vremea și vremea ne va învăța ce să facem. Ca ultim expedient se mai ține în rezervă dizolvarea Comisiunii Europene a Dunării și se uită că Austria ar avea mai mult de regretat un sfârșit atât de deplorabil al conflictului. Tactica aceasta e cunoscută în București — de la 1866 ea a fost tradusă pe terenul politic — și de aceea se dă atât de puțin pe dorințele Austriei, ca și când noi am fi micul regat și România marea putere. Iar cabinetul nostru păstrează liniștea sa distinsă, ca acel bătrân baron care, când o calfă ce trecea [î]i dete o tîflă zise plin de demnitate: „Asta nu-mi atinge prestigiul”.

[21 noiembrie 1881]

[„MINE ARE A SE DESCOPERI.. .”]

Mîne are a se descoperi cu toată sărbătorirea convenită statua lui Ioan Eliad.

Cată să mărturisim că arareori s-a întîmplat cărturar să treacă prin atâtea peripeții intelectuale ca răposatul părinte al literaturii noastre.

Sunt mulți, între cari d. Ion Ghica bunăoară, cari n-au avut nicicînd o mare părere de Eliad, sunt alții cari l-au ridicat în ceruri și l-au urmat orbește; unora le-a plăcut ca literat, altora și ca om politic, iar o opinie dreaptă, o dreaptă măsură a lucrării lui însemnate n-am întîlnit adesea. Ca promotor al culturii, ca membru activ al întreprinderilor literare din vremile sale, meritul său nici nu poate fi pus în discuție, căci e fără îndoială neprețuit de mare.

Dar asupra literatului părerile se deosibesc și se ramifică și ni se pare că, tocmai în această privire, ar trebui să i se facă dreptate și să se deosibească înrîurirea hotărâtor bună asupra limbei literare de o seamă de rătăciri ulterioare.

Nu doar că Eliad ar fi creat o limbă nouă din nimic. Limba *literară*, nu cea grăită în societatea cultă, limba cronicarilor și a legendelor e pe alocurea de-o rară frumusețe. Multe texte, și bisericești și laice, au un ritmu atât de sonor în înșirarea cuvintelor încât e peste putință ca frumusețea stilului lor să se atribuie întîmplării și nu talentului scriitorului și dezvoltării limbii. Într-o povestire din secolul trecut citim de ex. următoarele:

Atuncea acel boieri merse de spuse stăpînului său toate pre rînd , însă, împăratul fiind cuprins de mînie , au zis către dînsul :

— Voi cîte vise visați toate le credeți, dar nu sunt eu copil a nu împlini porunca mai marelui meu.

Iară, acel boieri zise:

— Împărate, din copilăria noastră ți-am slujit și minciună din învățătura mea n-ai petrecut; iară de vreme ce nu mă crezi, blemu de vezi lucru minunat . . .

Și porunci să-i ducă în beserică scaunul împărătesc și, șezînd , porunci domnilor săi zicînd : „Să, ședem și noi aici ca să putem povesti de aceste minuni împăratului Amurat ”.

Într-aceleas se umplu beserica de luminări minunate și oltariul de focul Dumnezeirii și, văzînd acestea, împăratul fu cuprins cu spaimă și zise cătră domnii săi: „Minunată vedere este ceea ce văzum astăzi”.

Și când zise preotul: „Pentru cei ce umblă pe mare și călătoresc”, într-aceleas văzu împăratul marea învăluită cu valuri mari și groase și corăbiile pățind mult rău și cu cuvintele preotului se alină marea, mulțumind corăbierii lui Dumnezeu.

Iată o proză scrisă de mai bine de o sută de ani pe care desigur oricine o va înțelege. Cam acesta e tonul limbei prozaice și poetice înainte de Eliad. Oricît de lumeț ar fi fost cuprinsul prozei sau versului, stilul avea ceva onctios , ceva oriental, deși limba e

îndealmintrelea foarte frumoasă. Scrierile lui Petru Maior și ale lui Șincai au tonul academic sau certăreț , de predică;

cei mai mulți dintre cei vechi modulau fraza după cea latină sau greacă.

Cum deschidem *Gramatica românească* de d. I. Eliad (1828) dăm cu totul de alt ton, mai firesc:

Ei! Dar ce fel de carte e asta? Uite-te minune ! Aci lipsesc o mulțime de slove! Țștia vor să ne lase săraci! (Gramatica s-a tipărit fără eta , xi , psi , omega și altele.) Vedeți lucruri copilărești ! Vedeți eresuri! Vedeți nesocotință! Toată lumea se silește din ce mai are să mai adauge și să se mai îmbogățească, dar ei! Ia uitați-vă că și din ce mai avem vor să lepede! Ait ! S-a stricat!! S-aaa duuus acum și limba! Ei au lepădat oxiiile și psila și dasia ! O, drăguțele ! Ca de ele de nimic nu-mi pare așa de rău, că parcă era niște floricele. Oamenilor fără gust, fără leac de ortografie, dar cine s-a pus pe voi să vă arătați mai iscusii decât atâția înțelepți bătrâni ? Voi v-ați găsit să stricați ceea ce au găsit cu cale atâția inși și nu ca voi, ci altfel de învățați! Și apoi nu știți voi că obiceiul este bătrân și că trebuie să purtați cinstă și sfială către dânsul ? Păcat de Dumnezeu să se ducă atâtea slove!

— Așa, domnule, s-au dus și acuma dumneata să fii sănătos! Ele s-au dus și nu se vor mai întoarce căci le-a gonit o soțietate întreagă, le-a gonit însuși dreptul cuvenit.

Din această probă se va vedea care e meritul de căpetenie a lui Eliad. EI scria cum se vorbește; viul grai a fost dascălul lui de stil. Prin el limba s-au dezbrăcat de formele convenționale de scriere ale evului mediu și ale cărților ecleziastice , a devenit o unealtă sigură pentru mânuirea oricărei idei moderne. Din acest punct de vedere Eliad a fost cel întâi scriitor modern al românilor și părintele acelei limbi literare pe care o întrebuițăm astăzi. Chipul propus de el la 1828 pentru încetățenirea termenelor tehnici, termenilor noi pentru idei nouă, se urmează și se recomandă și astăzi ca cel mai potrivit. Dacă mai târziu el, omul practic al bunului simț și al experienței, a început a croi sisteme *a priori* de ortografie, meritul lui nu scade. Literatura s-a ținut de începuturile sale cele bune (1826 — 1846) și au lăsat de-o parte erorile.

[21 noiembrie 1881]

[„ROMÂNUL», ÎNREGISTRÂND ..."]

„Românul", înregistrând cu bucurie părerile favorabile ale presei asupra mesajului de deschidere, citează și din „Timpul" pasajul:

„Nu mai rămâne acum decât lucrul de căpetenie: ca guvernul să se țină de vorbă, nu una să zică, alta să cugete a face".

Apoi urmează:

Câtă depărtare este de la rostirea acestui deziderat , prin care se recunoaște că bune angajamente a luat guvernul prin actul cel mai solemn, la acuzarea pe care tot „Timpul" a aruncat-o de sute de ori în contra guvernului, c-a luat cătră Austro-Ungaria angajamente în urma cărora cestiunea este cu desăvârșire compromisă și Dunărea vândută ?

Din nefericire nu noi o susținem aceasta, căci lucrul n-ar avea mare importanță. Un articol de fond dintr-o foaie din București nu credem să fie în stare a compromite o situație politică. Cine afirma că promisiuni s-au făcut în cestiunea Dunării e d. Dumitru Brătianu bunăoară, a cărui venire la ministeriu în rândul trecut nici nu avea altă semnificare decât neutralizarea promisiunilor Boerescu. Cine-o afirmă încă sunt foile din Viena. Reproducem mai la vale un articol din „Presse" (numită „Presa veche"), apărut cu ocazia rostirii discursului de tron, articol substanțial în adevăr, cu totul deosibit de strigătele

polemice ale celorlalte ziare austriace și, după toată atitudinea, oficios. Se cunoaște că e inspirat de mai sus din încheierea lui, care e aceeași în oficiosul „Pesther Lloyd" și în „Fremdenblatt ". Dar spune mult mai mult decât celelalte două foi și ne spune lucruri pe cari noi le-am știut demult. Dacă „Românul" va binevoi să-și aducă aminte de articolele prin cari, la 1880, recomandam neutralitatea, după inspirațiunea bătrînului Epureanu, care trăia încă, și și prevestea neizbânda pelerinajului d-lui I. Brătianu pe la fețele împărătești, va găsi ușor legătura pe care o stabilește „Presse" între solicitarea primului nostru ministru de-a intra în alianța austro - germană și între făgăduințele făcute în cestiunea dunăreană. Dacă 'și va reaminti maniera viguroasă și iperbolele viteze ale d-lui Dumitru Brătianu când a devenit ministru prezident (leoaica care-și apăra puii), își va aduce aminte și de momentul în care acele

făgăduințe au fost înfrânate . Retragerea d-lui Ion Brătianu la Măgura în răstimpul încoronării o, credem, îndestulă dovadă de ceea ce se petrecea pe-atunci.

Întrebăm acum: crede foaia guvernamentală că monarhia vecină ia la serios antagonismul dintre frații Brătieni , crede că, având făgăduința în mână („Presse" se obligă a cita și ziua din care e datată), se va lăsa indusă în eroare prin ieșirile false ale comedianilor noștri politici ?

Ar putea s-o crează în adevăr dacă realitatea nu i-ar dovedi contrariul, căci „Românul" însuși confirmă știrea, răspândită de vineri seara, că „comitele Hoyos a primit de la guvernul său avizul de-a-i suspenda relațiunile sale cu guvernul român".

Nu ne vine a admite că simple cestiuni de stilizare ar fi cauza unei atât de grave măsuri.

[24 noiembrie 1881]

[„ÎNTRU TOATE ARTICOLELE ..."]

Între toate articolele de fond consacrate de ziarul vienez pasajului privitor la cestiunea Dunării din discursul de tron, acela care cuprinde mai multe destăinuiri e datorit ziarului „Presse" sau „Alte Presse", cum i se zice spre deosebire de „Noua presă liberă".

Îl comunicăm aci referindu-ne la cele zise mai sus.

Articolul de fond al regelui României care s-a citit la deschiderea Adunărilor din București face o ciudată impresie. Ici conștiința de sine a românilor înfrânge marginile obicinuite ale prudenței politice, ca și când de abia de câteva zile eroul național al românilor, Ștefan cel Mare, cu conștiința de biruință a unei bătălii câștigate , ar trimite mesajul său vrunei mic stat învecinat; dincolo mesajul e lipsit de obicinuita demnitate regală și se servă, în ton certăreț, de întorsături polemice pe cari le evită chiar o putere mare în notele ei, când ar face remon strări unui mic stat învecinat pentru înfrângerea unui tratat sau pentru cutezanță.

Deși ispita e foarte ademenitoare de-a da ministerului Brătianu o lecție concentrată asupra tonului tradițional al mesajelor de tron europene, asupra ordinei de rang reale pe care o ocupă România sau asupra deselor schimbări ale împrejurărilor politice sau asupra sorții statelor mici și a miniștrilor lor și mai mici, totuși ne abținem deocamdată de la o asemenea plăcere. Nu vom considera mesajul de tron ca atare, ci vom vorbi de el numai ca de-o manifestare autentică a opiniei guvernului român și anume în privirea cestiunii dunărene. Credem a face un serviciu cestiunii pendente în interesul amândoror statelor dacă ne abținem de la un răspuns precum i s-ar cuveni șovinismului consumat de atâtea luni în presa română întregă și dacă vom examina rezistența României fără patimă, numai în valoarea ei obiectivă și în motivarea ei admisibilă.

Starea de fapt a cestiunii dunărene e următoarea:

Articolul 55 al Tractatului de la Berlin zice din cuvânt în cuvânt că, „Reglementele asupra navigațiunii, supravegherii și poliției fluviale de la Porțile de Fier pân-la Galați cată să se elaboreze de cătră o Comisie Europeană, în care sunt a se atrage și delegați ai statelor țarmurene. Aceste reglemente sunt a se pune în acord cu acelea cari sunt în vigoare de la Galați în sus". Pe baza acestui articol s-au elaborat din partea Austriei așa - numitul Avant-projet, care cuprinde reglementele citate mai sus și anume stipulațiuni curat tehnice, lipsite de orice caracter politic. Dar fiindcă totuși trebuia să se creeze o autoritate, un for, pentru a supraveghea executarea acelor reglemente și anume pentru a apăra în cazuri de litigiu libertatea navigațiunii, îndeosebi în contra vexa-

țiunilor a o seamă de autorități de porturi, Austro-Ungaria a făcut, în anteproiectul său, propunerea de-a forma așa numita Commission mixte, compusă din delegații Austro-Ungariei, Serbiei, României și Bulgariei, care să aibă a supraveghea executarea acelor reglemente.

În considerația rangului politic al Austro-Ungariei și în vederea cu negoțul austriac, mijloacele austriace de comunicațiune sunt angajate pe Dunărea de Jos în linia întâia , anteproiectul cerea ca prezidiul Comisiei Mixte să se cuvină delegatului austriac. Dar, fiindcă în comisiile din toată lumea unde numărul membrilor e cu soț, în cazul parității, la vrut vot oarecare, votul hotărâtor i se cuvine prezidentului, de aceea și anteproiectul a pretins acest vot, eventual preponderant în Comisia Mixtă, pentru prezidentul austro-ungar.

Acest anteproiect a fost supus examinării Comisiei Europene din Galați și, după lungi dezbateri, în cari

delegații aveau atitudini corespunzătoare cu grupările puterilor în politica generală, delegatul Germaniei făcu în fine propunerea ca în toate cestiunile tehnice și administrative Comisia Mixtă să aibă a hotărâ conform anteproiectului, în toate cestiunile de principiu ce ar fi [în] litigiu, să se apeleze , în caz de paritate de voturi, la Comisia Internațională a Dunării, care supraveghează cursul de la Galați la Sulina. Austro-Ungaria a cerut atunci o distincție exactă și definită între cestiunile „administrative” și cele „de principiu” și, fiindcă definiția aceasta nu i-a succes nici unui cabinet, ieși în fine d. Barrere, delegatul Franței, cu propunerea mijlocitoare: ca în Comisia Mixtă să se atașeze un membru al Comisiei Dunărene Internaționale, care să s-aleagă în fiecare an, sau prin sorți sau după ordinea alfabetică, și care să aibă a hotărâ dacă o cestiune în litigiu e a se considera ca „administrativă” sau ca „de principiu”.

În tot cursul acestor tratări purtarea României a fost de la început până la sfârșit incorectă și îndărătnică. România nu s-a mulțumit cu opoziția din Comisia Dunăreană; ea a mutat cearta pe uliță. Oameni din opoziție cari, vorbind fără încunjur, au poftă de bani și funcții și diplomați austrofobi ai mai multor state se uniră în intrigi de aceeași opinie și în articole de gazetă în cari se vorbea înainte de toate de o siluire a României prin Austria, poftitoare de cuceriri. N-aveau nimic de zis în contra existenței Comisiei Mixte, ci numai în contra votului preponderant al Austriei. Această opoziție șovinistă , condusă de Cogălniceanu, era la începutul anului trecut încă atât de puțin decisivă încât , în februarie 1880, Brătianu a cutezat a întreprinde o călătorie la Viena și la Berlin pentru a izbuti să alipească România cu desăvârșire de alianța austro - germană . Nu cercetăm aci de ce misiunea lui Brătianu n-a izbutit, destul numai că n-a izbutit, și Brătianu se 'ntoarse atât de supărat la București încât , animat încă și de venirea la putere a lui Gladstone, întoarse cu desăvârșire spatele Austriei. Pentru a face să se uite neizbutirea misiunii și pentru a-și reîmprospăta popularitatea, amenințată cam rău, Brătianu puse mâna numaidecât pe cestiunea Dunării și se apropie tot mai mult de atitudinea opoziției. Colegul său Boerescu, ministrul de externe, compuse chiar o broșură, apărută la Paris, în care se identifica de-a dreptul cu Cogălniceanu și consoții . Dar, fiindcă existența Comisiei Mixte era tot încă asigurată prin Comisia Internațională, Brătianu și Boerescu declară că România acceptă Comisia Mixtă dacă Austria renunță la votul preponderant; putem servi cu însași data zilei din anul trecut în care s-a întâmplat aceasta.

Dar lucrurile veniră altfel decum socoteau Brătianu și Boerescu. Ei credeau a afla un subterfugiu în opinia publică, iritată de șovinism, dar opoziția creștea din ce în ce mai mult și le-a crescut atât de mult pe deasupra capetelor încât se speriară și demisionară . Predispoziția austrofobă , spori; ministrul Dumitru Brătianu, pentru a fi posibil, trebui să urmeze același curent; iar când Ion Brătianu veni iar la cârmă , din focul cu care se jucase se făcuse incendiu și astăzi nu mai poate cuteza de a-l stinge, ci trebuie să ajute a-l hrăni. Astăzi nu mai vorbește, cu toate spiritele rele ale României, despre votul preponderant al Austro-Ungariei, ci tăgăduiește orice Comisie Mixtă, reclamă sub stindardul libertății de navigațiune, dreptul pentru România de a putea dispune după plac pe Dunărea de Jos.

Aceasta este starea regretabilă a cestiunii dunărene; regretabilă pentru că nu convingerea și patriotismul, ci îndărătnicia și patimile ușoare au creat această situație și au făcut-o nebiruită . Orice - ar hotărâ Comisia Europeană din Galați, ce se va întruni în curând , asupra Comisiei Mixte, totuși [un] cabinet Brătianu se va așeza dindărătul Camerei, și nu în curând se va afla un ministeriu sau un Parlament în București care ar fi dispus a împlini cererile îndreptățite ale Austro-Ungariei. Pentru că cei din București știu prea bine că pentru cestiunea dunăreană nu se face război, vor striga pururea Non possumus și toată austrofobia europeană [i]și va freca cu bucurie mâinile asupra, pretinsului eșec diplomatic al Austro-Ungariei.

Dar după, a noastră părere lucrul stă cu totul altfel și, peste câtva timp, vedem apropiindu-se momentul în care România singură va avea să poarte cheltuielile șoviniștor ei și ale agitației străine. Austro-Ungaria se ține, ca oricare stat, de libertatea Dunării de Jos, asigurată prin Congresul de la Viena, prin Tractatul de la Paris și prin cel de la Berlin. Pe baza acestor tractate orice aranjament , orice reglementare a navigațiunii Dunării e pur și simplu cu neputință fără consentimentul Austriei. Dacă România nu vrea să știe nimic nici de Comisia Mixtă, nici de-o înțelegere cu monarhia noastră, Austro-Ungaria se va afla, de bine de rău, tot în starea de până azi, dar în nici un caz nu se vor putea face reglemente locale de navigație pentru apele române, nici nu se va întinde, precum se plănuiește , Comisia Internațională până la Porțile de Fier. Dacă România vrea cu orice preț să facă, pe Dunărea de Jos, treburile navigației rusești, engleze, franceze și grecești, atunci procederea aceasta nu ar duce numai la astuparea cestiunii dunărene, ci și la astuparea gurilor Dunării, căci Austro-Ungaria nu va găsi nici un motiv pentru a reînnoi mandatul Comisiei Internaționale a Dunării, care espiră la 1883. Atunci astupe-se din parte-ne brațul Sulinei și grânarii români vază cum își vor face esportul prin Porțile de Fier sau prin Sulina. Lipsa regretabilă a unei linii de esport ce s-ar naște pentru negoțul austriac în Orient va fi compensată între acestea îndeajuns prin deschiderea liniilor ferate ce duc la Varna , Constantinopol și Salonic.

Și cum rămâne oare, când Anglia și Franța, Gladstone și Gambetta, se vor convinge în curând că preferă libertatea Dunării de Jos austrofobiei României ? Oricum ar fi, Austria poate s-aștepte , abstracție făcând de orice presiune constantă asupra României, căci în cestiunea dunăreană se poate cita cuvântul lui Schiller: Lucrul la care n-ai renunțat nu l-ai pierdut nicicând .

[24 noiembrie 1881]

[„ZI-I SĂ NU-ȚI ZICĂ ...”]

Zi-i să nu-ți zică, povestea celeia. Un articol al pseudonimului Delfinul publicat în „Timpul” da „Românului” ocazia de-a ne insinua până și tendențe revoluționare.

Un articol semnat c-un nume propriu sau c-un pseudonim atât de transparent precum e „Delfinul [î]” privește înainte de toate pe autor. Nu numai noi, dar orice ziar are obiceiul de-a da ospitalitate articolelor bine scrise ori celor purtate de-o puternică convingere, căci din momentul în care scrierea poartă o semnătură individuală nu mai poate privi colectivitatea unui partid.

Locul de căpetenie nu i se dă unui articol din punct de vedere al responsabilității colective, ci din acela al formei și al omului ce l-a scris. Dacă un membru însemnat din partidul *roșu*, d. Brătianu sau Rosetti bunăoară, ne-ar trimite un articol asupra unei cestiuni sociale ori politice i-am da locul de onoare, fără ca prin aceasta să ne mărturisim de aceeași părere cu d-niile lor. Nu știm pentru a căta oară trebuie s-o repetăm „Românului” și altor colegi că *semnătura pusă sub un articol este prin ea însăși o rezervă*. Asupra unei și aceleiași materii am publicat adesea articole diametral opuse, dar cu semnături *deosebite*.

Dar împărțășim ori nu împărțășim cu totul opiniile corespunzătorului nostru din Galați — asta nu e treaba „Românului” și a nici unei alte foi.

Un partid și opinia lui se judecă după manifestările sale *autentice*, și autentice sunt cele date de organele chemate a vorbi în numele partidului. Aceste organe sunt șefii lui recunoscuți, sunt articolele acele de fond cari nu poartă semnătură și cari vorbesc în numele partidului. Ar fi absurd de-a limita atât de mult libertatea de gândire a membrilor unui partid până a nu-i lăsa să zică ce cred individual despre cutare ori cutare situație și până a le rețea până și stilul.

Câte sunt părțile pe cari le-ar putea semna orice conservator într-un articol ce poartă o semnătură individuală e cu totul altă chestie, care nu-l privește pe nimeni, pîn' când o adeziune colectivă nu are loc.

Am cita ca model în această privire ziarele engleze și unele din cele germane („Gazeta generală din Augsburg”), „Figaro” din Franța, cari dau ospitalitate unui articol semnat pentru că e bine și energic scris, nu pentru că foile în cestiune împărțășesc pe deplin și pîn-în amănunte părerea autorului.

Așadar încă o dată: semnătura unui articol constituie prin ea însăși o rezervă din partea redacției ; articole semnate nu implică responsabilitatea unui partid.

Dar, pentru Dumnezeu, cine ne acuză de spirit revoluționar?

„Românul”, organul confracților lui Orășanu, „Românul”, prietenul monarhizatului prezident al republicii Ploieștilor, „Românul”, condus tot încă de redactorul „Republicii Rumâne”. E o curată ironie a sorții de-a vedea organul turburătorilor de meserie, al oamenilor cari s-au îmbogățit din revoluție și pentru cari dizordinea socială e un mijloc de trai, un meșteșug pentru câștigarea hranei zilnice, acuzând de turburători pe partidul recunoscut al ordinii.

Dar „Românul” insinuă lucrul c-un cusur și mai subțire.

Tot „Timpul” mai spuse:

D-nii Catargiu și Florescu nu voiesc a mai veni la putere pe cât va fi pe tron Carol I. . . Dacă dar, pe cât va fi pe tron Carol I, nu voiesc să mai vie la putere, pentru care scop s-organizau și s-organizează ?

Am explicat în mai multe rânduri această manieră a noastră de-a vorbi. Am spus că oamenilor mai înaintați în vârstă din partidul conservator li se datorește o reparare a onorii lor individuale, atacate prin faimoasa dare în judecată. Cei tineri n-au nevoie de această reparare pentru că le-o dă țara și țara are timp să le-o dea. Dar această reparare va consista în exprimarea unei simple păreri de rău sau altfel ... ? Forma e indiferentă.

Când vedem pe unul proclamând azi căderea monarhiei și instituirea republicii, iar mâne solicitând o funcție de încredere de la acelaș monarh, cată să admitem că suveranul s-a deprins a desprețui oamenii din țara aceasta. Căci, în adevăr, ce opinie își poate forma cineva despre un individ care, pentru o pensie ori o funcție, își renegă tot trecutul,

abjură credințele? „Man muss es in diesem Lande nicht so genau nehmen ” e poate un axion aplicabil față cu d-alde Candiano, C.A. Rosetti ori alții, față cu oameni ce nu se pot măsura decât cu propria lor micime; dar, pe lângă rămășițele fanariotice din România, mai există și nume cari au un trecut în țările noastre și nu pot fi tot o apă cu cei de sus. Când republicanii de ieri se bucură de favori și distincțiuni la cari nu i-ar îndreptăți nici o ordine de lucruri în vro altă țară, nu li [se] poate refuza oamenilor onești o reparare a atingerii suferite prin frivolitatea elementelor roșii cari au votat darea în judecată, fără ca unul măcar din această plebe să aibă curajul a o și susține înaintea forului convenit. Iată dar înțelesul vorbelor noastre. Ele sunt spuse condiționat , nu absolut. Repetăm că vorbim aci de bărbații în vrâstă ai partidului nostru, cărora poate că țara nu mai are îndestul timp, în cursul schimbărilor parlamentare, de-a le da ea însăși repararea convenită. Vorbim de bărbații aceia pentru cari, din cauza vârstei , vremea are un zbor întred de repede.

[25 noiembrie 1881]

[„NU PUTEM ȘTI...”]

Nu putem ști care e forma pe care Adunarea va da-o răspunsului la mesajul tronului; observăm însă că între discurs și răspuns au intervenit suspendarea relațiilor Austriei cu guvernul nostru, încât cată a se recomanda Adunării o deosebită precauțiune în privirea parafrazei ce va crede de cuviință a alege. E drept că nici ziarele din Viena nu dau acestei suspendări a relațiilor o gravitate tocmai mare și se poate ca totul să nu fie decât o cestiune de cuviință, de exagerare de termeni. Însă Adunarea cată să țină seamă de-o împrejurare: că ea nu este în stare a ști prin ce anume pasaj, prin ce anume vorbe din discursul tronului Austria s-a putut simți atinsă. Aceasta ar putea-o ști numai atunci când ar cunoaște tratările diplomatice. Cestiunea fiind încă pendentă, nerezolvată nici într-un chip, nici într-altul, guvernul se înțelege că nu e în stare a comunica Adunărilor actele respective. De aceea Adunarea, neștiind ce să răspundă tronului într-o cestiune pe care n-o poate cunoaște deocamdată, va fi bine să aibă prudență în parafrizarea aceluși pasaj din răspunsul ei care va atinge cestiunea Dunării și să nu înăsprească prin formulări energice o situație care, dacă nu e periculoasă, nu e pe de altă parte nici tocmai plăcută.

Observăm pentru cine știe a înțelege că, cel puțin în aparență, nu ne putem răzima tocmai mult pe contrastul de interese europene în Orient. Atragem bunăoară atenția sferelor noastre parlamentare asupra atitudinii Bulgariei în cestiunea dunăreană. Ea e, în aparență cel puțin, cu totul în acord cu vederile Austro-Ungariei și desigur că nu de capul ei. Atitudinea statului învecinat ne îndreptățește la concluzia că și un alt stat, cu mult mai puternic și mai determinant în cestiunea aceasta, nu refuză concursul lui Austro-Ungariei. Dintre puterile apusene unele au o atitudine nehotărâtă , dar, chiar dacă n-ar fi așa, măsura în care ne pot sprijini cată să rămâie necunoscută. Dacă guvernul se bucură de sprijinul cuiva desigur nu e în stare a spune în ce grad și până unde poate uza de acel sprijin căci, dac' ar spune-o, ar crea tocmai celor mai buni amici ai lui o poziție foarte dificilă în cestiune.

Deducerile ce le putem face din atitudinea statelor slave ale Peninsulei în cestiunea dunăreană ne procură o sumă de cuvinte, ce nu se pot mărturisi, pentru a recomanda Adunării prudență politică în răspunsul la discursul tronului pe care-l va concepe. Același lucru se poate spune în multe forme și nu trebuie să se uite că forme oricât de precaute, numai bine susținute să fie, nu alterează cestiunea de drept.

[26 noiembrie 1881]

[„«LE NORD» SCRIE . . .”]

„Le Nord” scrie în privirea conflictului austro - român următoarele:

Spiritul conciliant al contelui Kalnoky e prea cunoscut pentru ca să avem a ne teme de noua campanie a ziarelor vieneze în contra României. Nu pentru întâia dată auzim presa austriacă aruncând strigăte de alarmă față

c-o afirmare a suveranității statelor balcanice. Discursul de tron al regelui României n-are desigur nimic amenințator pentru împărăția Habsburgilor. Dispozițiile pe cari le manifestă nu sunt o revelație și, la urma urmelor, cată să recunoaștem că, combătând preponderanța absolută a Austro-Ungariei pe țărmii Dunării, românii nu fac decât să exercite un drept indiscutabil, acela de - a - și apăra propriile lor interese, precum le pricep. Divergențele cari s-au iscat între România și Austria în cestiunea Dunării n-au desigur o importanță mai mare decât cele ce amenință a face să nu izbutească negociațiunile comerciale între Franța și Anglia. Posibilitatea unei rupturi pe terenul economic nu împiedecă pe organele cabinetului din Londra de-a declara că, oricum ar sta cauza, Anglia se va sili a mănține bunele ei raporturi cu Franța și avem cuvinte de-a crede că tot acest exemplu va fi urmat de guvernul austriac în privirea României, cu toate țipetele presei vieneze.

Nu este în discursul de tron al regelui României un singur pasaj care să aibă caracterul unei provocări la adresa cabinetului din Viena. Guvernul român se mărginește în a declara că libertatea Dunării este o condiție esențială pentru dezvoltarea economică și politică a României și că va refuza de-a subscrie vro combinațiune la cărei efect ar fi de-a rezerva navigațiunea pe Dunăre, de la Porțile de Fier până la Galați, acțiuni precumpănitoare a unei singure puteri. Românii fiind cu totul dispuși de-a primi reglementele ce se vor crede necesare pentru garantarea libertății Dunării în general, pretențiunea de-a însărcina autoritățile române cu supravegherea și aplicarea acestor reglemente, cel puțin în apele române, nu are nimic exorbitant. N-ar fi tocmai logic ca o putere care nici nu este țarmureană în partea inferioară a fluviului să aibă vot precumpănitor pentru a dezlega cestiuni ce s-ar isca în apele române și se știe îndealtmintrelea că Austria a renunțat la această pretenție. În realitate guvernul român se arată îndestul de conciliant; nu este el acela care respinge fără discuție un aranjament care consacra principiul egalității puterilor țarmurene, un principiu pe care unele din foile austriace [1] califică de absurd și monstruos. Judecând după un articol recent al „Românului”, guvernul român nu gândește a esclude Austro-Ungaria din comisia de executare; el nu cere decât garanții în contra acelor uzurpațiuni pe cari limbajul presei vieneze [1] autoriza de-a le crede posibile, daca nu probabile. Oricum ar fi, contele Kalnoky va lua o atitudine expectantă și nu va face nimic pentru a agrava dificultățile a căror importanță organele germane o exagerează cu intenție. Va asculta propunerile ce le vor putea face puterile ostile faimosului anteproiect și va primi orice reglement care n-ar fi de natură a compromite interesele politice și comerciale ale Austriei. Masurile energice și autoritare pe cari le reclamă presa vieneză vor rămânea în starea de pium desiderium.

Atâta zice „Le Nord”. Și noi credem în adevăr că Austro-Ungaria, în loc de-a suspenda în genere relațiile cu guvernul român, ar fi făcut mai bine să suspende numai tratările în cestiunea Dunării. Mandatul Comisiei Europene din Galați espiră la 1883 fără ca să se știe daca va fi ori nu prelungit. Iată o cestiune prealabilă care, precum s-a susținut în chiar sânul Comisiei, ar trebui să precedă discutarea reglementelor pentru navigațiunea pe Dunărea de Jos.

Poate că din capul locului ar fi fost mai practic de-a nu se împrumuta la tratări pe cât timp însăși existența corpului ce deliberează asupra-le era pusă în cestiune într-un foarte apropiat viitor.

Ceea ce zice „Le Nord” zic și foile oficioase vieneze în concluziile articolelor lor.

Am declarat, zice „Fremdenblatt”, și cată s-o repetăm azi espres că, daca prin respingerea anteproiectului ar fi să dureze status quo pe Dunărea de Jos, Austro-Ungaria poate să suporte cu mult mai multă înlesnire starea actuală de lucruri decât miclele state țarmurene cari se zbat atât de mult în contra anteproiectului. Cei ce--resping să propuie un alt proiect. Îl vom primi daca va ține seamă în toate privirile de interesele noastre anl gajate în cestiune, a căror păstrare și înaintare e de datoria noastră inevitabilă. Daca nu, necondiționat nu.

[27 noiembrie 1881]

[„PARE-NI-SE CĂ ...”]

Pare-ni-se că, mulțumită lui Dumnezeu, s-a început o nouă eră în chipul de-a legifera. Nu se mai copiază texte străine de legi, născute în alte împrejurări, la alte popoare, după constrângerea prin nevoi cu totul de altă natură; de astă dată proiectele d-lui P. Carp, depuse de mai mult timp pe biuroul Camerei, formează tezaurul din care guvernul esca -

motează câte - o idee, pentru a o prezenta, cu multe și rele modificări, ca a sa. Astfel d. C.A. Rosetti și-a apropiat, în altă formă și cu știrbiri în rău, proiectul privitor la cârciume și, tot din seria proiectelor menționate, s-a luat și desfigurat cel privitor la reforma tocmelilor agricole.

O lege născută din nevoile reale ale unei țări, nu localizată din franțuzește, e totdeauna de natură a împătimi lumea politică pentru și în contra ei. Dar pentru că nevoile sunt reale, pentru că neajunsurile noastre sociale cer îndreptare, de aceea proiectele ce au a le regula cată să fie studiate bine și în amănunte.

Fără îndoială raportul între marea proprietate și muncitori cete tot ce poate exista mai însemnat într-o țară agricolă. Puncte de vedere unilaterale, cari nu țin seamă de obiceiile locale, de deosebirile dintre provincie și provincie, nu vor putea decât strica.

Dorim din toată inima îndreptarea stării țăranului și o dorim cu toții, căci e învederat că, rău stând țăranul, rău stă proprietarul, rău toată țara. În această privire cată însă să se țină seamă că altele sunt raporturile în Moldova, altele în Țara Românească.

Se înțelege că nu se pot crea legi deosebite pentru-o parte a țării; însă trebuiesc studiate relațiile între capital și muncă atât dincolo cât și dincoace de Milcov și legea care le va regula pe viitor trebuie să le pună într-o concordanță oarecare.

Ceea ce s-a învederat pentru liberali ca și pentru opoziție este insuficiența legii vechi, care ruinează și pe țărani și pe proprietari.

Se știe că țăranul nostru e un om și inteligent și, în fundul caracterului său, onest. Un țăran poate fi adus prin dări exorbitante la starea de-a nu mai putea munci; cu toate acestea niciodată nu va tăgădui un ban ce l-ar fi luat, niciodată nu va refuza a plăti o datorie dacă are de unde. Numai unde-or fi evrei prea mulți, precum în Dorohoi și Botoșani, în Țara de Sus, acolo și inima cea dreaptă a țăranului e atinsă de corupție. Cu toate acestea țăranul acesta onest are cea mai malonestă și mai răpitoare administrație și toată legislațiunea, calculată pe creare de posturi și pe căpătuire de postulanți, contribuie a îngreua zilnic poziția lui. În mâna acestei administrații se știe la ce abuzuri a dat loc legea tocmelilor .

Cată dar ca legea viitoare ,să ție seama de nevoile, de caracterul onest al omului nostru de țară, de capacitatea sa de muncă, în acelaș grad în care e obligată a ține seamă de nevoile proprietății mari. Interesele agriculturii mici și ale celei mari, departe de-a se esclude, sunt identice. Cu cât țăranul va avea mai multe vite 'și după capete de vite î[și] socoate bogăția, căci proverbul zice că „Sărăcia n-o poți scoate din casă decât , cu boii" — cu atât mai multe instrumente de muncă are, cari sprijină și ușurează munca sa proprie; cu cât va câștiga mai regulat și în condiții mai echitabile cu atâta va munci mai cu tragere de inimă. Lenea care i se impută credem că e fabulă convenită . Dacă cineva ar cerceta starea de lucruri din Anglia în evul mediu, ar vedea că și țăranul englez era leneș pe cât timp condițiile muncii erau nefavorabile; cu cât ele deveneau mai bune cu atât populațiunea se făcea mai harnică.

Sperăm că, înainte de a se supune discuției proiectul de lege defectuos al guvernului, se va delega o anchetă parlamentară care să studieze la fața locului și în diferite puncte ale țării raporturile agricole. Numai cunoscând pe deplin materia soluțiunea va putea fi practică și aplicabilă pretutindenea.

[28 noiembrie 1881]

[„PESTHER-LLOYD» ȘI ALTE ZIARE ..."]

„Pesther-Lloyd" și alte ziare oficioase austro-ungare sunt în prada unor curioase fantazii în privirea poziției României ca stat independent, fantazii cărora le dau zbor cu ocazia discutării cestiunii Dunării. Dăm un specimen de asemenea natură, reprodus din ziarul oficios al guvernului unguresc:

Oare nu i s-a făcut guvernului român nițel frică de propria Lui vitejie ? Oare nu e chinuit de sentimentul că, în discursul tronului, s-a pripit pe-o înălțime piezișă , de pe care nu mai poate face un pas înainte, pe când întoarcerea [î] amenință cu căderea în adâncimi fără fund ? Cu toată îndrăzneța încredere cu care

ziarele oficioase române vorbesc despre suspendarea relațiilor personale ale ambasadorului nostru, n-am răspunde cu totul negativ la cestiunile aceste. E cu totul altceva de-a lua foarte pe tăcute în note diplomatice atitudini viteze și altceva e de-a, proclama de la mulțimea tronului o hotărâre care te obligă la un curaj durabil; în cel dendâi caz te poți supune dulcii violențe și poți ceda ca om cu minte; dincoace trebuie să dovedești în faptă curajul opiniei populare căreia i-ai dat sancțiunea. Și, cât toate acestea, cu greu va putea guvernul român să menție în cestiunea Dunării punctul de plecare pe care-l ocupă astăzi. Pre cât e de exact că de libertatea Dunării sunt legate interese europene importante, tot pe atât de puțin se va putea concede în practică ca tocmai interpretarea română a acestei noțiuni să fie cea corectă și ca tocmai noul regat să fie chemat în linia întâia de-a ține paza Dunării libere. După cât se pare, se nasc deja în cabinetul englez oarecari obiecțiuni în contra manierei de-a vedea a României și e semnificativ în orice caz că tocmai cabinetul din St. James, pe sprijinul căruia întemeiau cei din București cele mai nebuloase combinațiuni, oferă astăzi bunele sale servicii pentru a stabili un compromis între România și Austro-Ungaria.

Nu știm, se 'nțelege , dacă Ministerul nostru de Esterne va fi dispus de-a încărca pe ministerul Gladstone cu sarcina grea a unei atât de dezinteresate mijlociri: a făcut deja neplăcute experiențe cu mijlocirile chiar sub auspicii mai bune. Sigur ni se pare însă că, pe bazele date, nu mai e loc pentru un compromis, adecă pentru concesiuni, și mai mari din partea Austro-Ungariei. Ia să vedem în ce se pretinde că consistă preponderanța Austro-Ungariei, siluirea celorlalți interesați pe Dunăre și tăgăduirea libertății de negoț și de navigațiune ? Acea voix preponderante care i se dă Austro-Ungariei în Comisia Mixtă, conform anteproiectului ajuns la o comică celebritate, se pretinde că cuprinde în sine acest grav neajuns. S-ar crede după toate acestea că Comisia Mixtă decide asupra unor cestiuni de cari atârnă binele și răul statelor țărmurene sau cel puțin ființa negoțului pe Dunăre. Dar ce eroare ciudată ! Drepturile Comisiei Mixte sunt din capul locului cât se poate de inofensive. După proiectul original, care desigur că n-o să se mai înăsprească ulterior , Comisia Mixtă avea să se întrunească de două ori pe an, pentru a

stabili ordinea internă a afacerilor ei și a da instrucțiuni speciale în privirea aplicării statutului. Fără învoirea ei și fără deciziunea că libertatea Dunării nu se împiedecă, nu se poate clădi nici un pod, nici un alt stabiliment pe Dunăre. Ea numește pe inspectorul șef, pe subinspectorii și pe funcționarii subalterni, hotărăște sediul subinspectorilor și formează instanța de apel în contra hotărârilor acestora și ale căpitanilor de porturi. Iată tot ce avea de făcut Comisia Mixtă. Cele mai esențiale lucrări sunt însă în seama inspectorilor. Administrația, supravegherea și aplicarea tuturor dispozițiilor statutului; votul consultativ la organizarea și numirea personalului; dreptul de-a cere asistență militară, libera intrare în toată vasele, intervenirea în toate cestiunile dintre căpitan și mateloți — cu un cuvânt toate lucrările mai însemnate nu sunt de atribuția Comisiei Mixte, în care i se dă Austriei votul preponderant, ci de atribuția organelor statelor țarmurene. Ba sfera de activitate a Comisiei Mixte pe distanța Porțile de Fier — Galați e chiar mai îngustă decât aceea a Comisiei Europene pentru distanța de la Galați până la gurile Dunării. Atribuțiile ei sunt de natură curat administrativă; organele pe cari le instituie au deplină libertate a mișcării și Comisia nu are decât dreptul controlului. Astfel e anteproiectul și n-a suferit nici o schimbare de atunci încocoace care să fi făcut mai nefavorabilă poziția vreunui stat la Dunărea de Jos. Din asta se vede însă că Austro-Ungaria n-ar fi în stare, prin votul ei decisiv în Comisie, să câștige dictatura pe Dunăre, ba nici Comisia însăși n-ar fi în stare de-a tinde la dictatură. De unde dar a dedus discursul de tron îndreptățirea de-a se plânge că „o putere singură” ar putea să exercite preponderanță asupra Dunării de Jos? Monarhia noastră nu cere decât ceea ce rezultă din natura și tradițiile ei de mare putere în Orientul Europei, din greutatea firească a raportului ei cu cestiunile dunărene și din relațiile cu statele țarmurene. În aceste lucruri nu mai e cu puțință un compromis ulterior și am arătat deja că orice concesie în privirea aceasta din partea monarhiei noastre trebuie să rămâie exclusă. Dacă renunță la acțiunea directă pentru validificarea pretențiilor ei, rezistența pasivă ca atare e îndeajuns pentru a face să străbată interesul ei, Dacă fără Austro-Ungaria nu se poate face nimic, nu se poate face nimic nici în contra Austro-Ungariei și promptitudinea Angliei de-a lua rolul de mijlocitor arată îndestul de clar că prin mâlirea cestiunii — și acest cuvânt să, să nu se ia numai în senz figurat — n-ar suferi mai cu seamă numai interesele noastre comerciale. O cercetare mai pre larg a punctului acestuia o credem de prisos. Dar suntem împinși de a cerceta motivele din cari răsare atitudinea cabinetului român. Credem a fi dovedit îndeajuns că nu sunt motive obiective cari să rezulte din însuși obiectul în cestiune. În realitate tânărul regat simte stimulul de-a manifesta escisiv conștiința lui de neatârnare în fața monarhiei noastre și tocmai în fața monarhiei noastre. Se crede în București că se vor dezbate mai lesne de supărătorul sentiment al datoriei grațitudinii căutând o ceartă din senin. Aci am voi să împrăștiem unele din neînțelegerile de bunăvoie a acestor domni. Înainte de toate e o pură absurditate dacă d-nii din România voiesc să traducă în practică visul independenței depline. E poate nedelicată vorba ce-o zicem, dar va avea poate un efect trezitor asupra oamenilor transportați prin splendorile regalității într-o nespusă amețală: samurul regelui Carol nu poate acoperi lanțurile vasalității. Desprinsă de Turcia și avansată la regat, România nu și-a câștigat cu toate acestea atributele deplinei independențe, căci trebuie neapărat să se alătore la una din puterile cari domnesc în Balcani, la una din puterile cari determină soarta Orientului și soarta României. Dacă ar veni la adecă sau, mai bine zicând, dacă Austro-Ungaria va urma politica observanței laxe, li se poate îngădui românilor de a alege după a lor socotință liberă suzeranitatea morală căreia vor să se subordoneze, dar de ales trebuie să aleagă necondiționat. Al doilea lucru asupra căruia voim să atragem atenția dumnealor este următorul: se înșală — poate nu fără s-o știe — asupra naturii interesului pe cari puterile apusene [1] au de România. Anglia și Franța, dar îndeosebi Anglia, consideră noul regat ca pe un productiv obiect de exploatație pentru comerțul ei prădător. (Și Austria ne consideră altfel? E naiv Pesther-Lloyd). Pe cât timp va fi ceva de luat din acea țară o vor sprijini în dorințele ei neroade — cu

presupunerea că aceasta ar fi cu puțință dintr-o respectuoasă depărtare și prin vorbe bune; în complicațiuni serioase nu se vor arunca niciodată de dragul României și ele sunt desigur mai degrabă gata de-a privi România ca un teren de încercare pentru compensațiuni în politica orientală decât ca pe purtătoarea unei misiuni în Orient. Asta voim să recomandăm reflecțiunii dumnealor. Nu stă pe deplin în legătură cu cestiunea Dunării, dar totuși puțin [stă]. Pentru că dumnealor cred că interesul Austriei e angajat în cestiunea aceasta în linia întâia s-arată îndărătnici și opoziționali în București. Ei bine, dacă e adevărat că monarhia noastră e atinsă în mod eminent în cestiunea dunăreană, atunci fie convingși în București că nu Austro-Ungaria va fi învinsă. In-

fluentele și legăturile monarhiei noastre în Europa sunt prea intensive pentru ca vro putere să riște amicitia Austro-Ungariei de dragul românilor. Deocamdată însă nici nu e vorba de dispozițiile și cooperarea Europei. Ar trebui să fie o minune dacă, continuând acțiunea serioasă a Ministerului nostru de Interne, nu ne-ar succeda a băga mințile 'n cap așa numiților oameni de stat ai României.

[28 noiembrie 1881]

[„PÂNĂ LA PROCLAMAREA REGATULUI...”]

Până la proclamarea regatului se putea susține cu drept cuvânt că deosebirea între programul partidului roșu și acel al partidului conservator era diametral opus[ă], că vederile unora excludeau vederile celorlalți. Partidul roșu, având șef pe redactorul „Republicei Rumâne” și membri pe diferiții republicani de la Ploiești, mărturisea niște credințe politice cu totul contrarie monarhiei și dacă, în aparență, renunțau , pentru a veni la putere, la aplicarea în prezent a ideilor lor, se putea crede că-și rezervau pentru mai târziu realizarea idealului lor: proclamarea Republicei Române pe țărmii Dunării. Deosebirea între idei liberale și conservatoare era acum doi ani încă atât de fundamentală încât atingea însuși forma statului, însuși modul de-a exista al țării și naționalității noastre.

Cu ocazia proclamării regatului d. C.A. Rosetti împreună cu tot partidul său au abjurat formal ideile sale din trecut, s-au convertit la altă religie politică, au recunoscut monarhia ca formă definitivă și inalterabilă de existență pentru statul român. Vechii republicani, afiliații lui Mazzini , membrii comitetelor republicane au recunoscut monarhia, au devenit dinastici; „pionul din mâinile d-lui de Bismarck și agentul prusian” a devenit cavalerescul rege al României, a cărui autoritate nu mai e contestată de nimenea.

Dar regimul monarhic presupune un sistem de guvernământ ; nu se poate admite ca șeful statului să fie dinast , iar guvernul de sub el să aibă apucături republicane. Cu simpla mărturisire că liberalii au devenit un partid monarhic nu ni s-a dat dovada că primesc și premisele și condițiile regimului monarhic, și organizarea monarhică. Încercarea de-a introduce electivitatea magistraturii ne-a dovedit că există între roșii

elemente, al căror șef e d. C. A. Rosetti, cari nu văd în monarhie decât eticheta pentru instituții republicane. Atitudinea țării l-a silit pe bătrânul demagog să renunțe la proiectul electivității, dar nu știm dac-a renunțat la el în mod definitiv sau își rezervă de a-l pune mai târziu pe tapet.

Ni se pare că a sosit momentul în care să se arate din nou deosebirea între ideile conservatoare și acele ce au de gând a le profesa liberalii convertiți de acum înainte. Deodată cu proclamarea regatului s-a stabilit pentru totdeauna forma de existență a statului nostru întru cât privește poziția lui în Europa, raportul lui cu străinătatea, maniera lui de a fi în familia popoarelor europene. Care e maniera lui de-a fi înălăuntru? Urma-se-va calea de pâne acum? Localiza-se-vor legi și regulamente din franțuzește fără privire la stadiul de dezvoltare a poporului nostru, fără privire la nevoile reale ale claselor noastre producătoare? Urma-vom și de acum înainte a ne comanda legile și cugetarea din străinătate precum ne comandăm mânușile și pălăriile, sau vom începe a ne studia țara și poporul în toate punctele, pentru a pune organizarea noastră în armonie cu însăși natura și condițiile de existență ale lor? Asta-i întrebarea.

O mulțime din legile noastre organice copiate s-au dovedit parte neroditoare, parte de-a dreptul stricăcioase. Legea comunală n-a avut efectul de-a crea din sate centre de activitate autonomă, ci acela de-a crea câteva zeci de mii de funcții salariate din punga aceluiași țăran pe carele odinioară organizarea comunală moștenită din părinți nu-l costa nimic. Regimul parlamentar, în loc de-a fi regimul unor grupuri de interese generale, în loc de-a fi lupta și armonizarea între marile interese ale claselor economice, e în esență o luptă între liste de persoane cari, în privirea principiilor, nu prea știm în ce se vor fi deosebind. Duelul între reputații individuale a luat locul comparării de argumente și al luptei între convingeri. Lucrul a ajuns atât de departe încât d. C.A. Rosetti e pururea în stare a escamota un proiect de lege, în esență conservator, ba

reacționar chiar, numai popular să fie, fără a ține seamă că un asemenea proiect e diametral opus seriei de principii pe cari d-sa-le profesează.

Cată dar să se facă lumină în privirea aceasta, cată să se cristalizeze o dată pentru totdeauna sistemul ideilor liberale de-o parte, al celor conservatoare de alta, pentru ca țara să se poată pronunța în favorul unora sau a celorlalte. Fraza zilnic repetată că „Țara ne cunoaște și pe unii și pe alții” nu mai poate avea trecere în urma marei apostazii a partidului roșu, care-a aruncat bagajul lui de idei trecute în apă, pentru a primi, în parte cel puțin, o serie de idei contrarie. Câte din ideile vechi au mai rămas ale lor, câte nu? Mai vor electivitatea magistraturii, opusă inamovibilității, mai vor sufragiul universal, opus reprezentării intereselor pe baza censului? Cari sunt principiile generale pe cari vor să ntemeieze de acum înainte organizarea interioară a statului român?

Poate că nu mult timp va trece și vor fi puși în necesitatea de-a se rosti și unii și alții în privirea aceasta, încât țara să fie în stare a judeca care serie de principii se potrivește mai mult cu nevoile ei și cu starea ei reală.

[29 noiembrie 1881]

[„DEȘI CESTIUNEA DUNĂRII...”]

Deși cestiunea Dunării și faza delicată în care-a intrat ar fi de natură a absorbi atenția Adunării deputaților, cată să mărturisim că ceea ce-o preocupă și mai mult, împătîmind grupurile Adunării, este proiectul de reformă a legii tocmelilor agricole. Iată în adevăr

deosebirea radicală între cestiuni organice și între cestiuni de politică de zi. Dunărea e o cestiune de politică de zi, de natură în adevăr de-a da zbor celui mai intens patriotism platonice ; tocmelele agricole însă nu apelează la patriotismul platonice , ci la cel real. Ele cer nu a se face bine din tezaurul mizeriei comune, din buget, nu a se arăta generos cu banul țării și a avea aerul și gloria generozității fără a-i suporta sacrificiile; reforma tocmelelor agricole atinge interesele individuale a trei din patru părți dintre deputați și aci nu numai că nu vor fi generoși , dar teamă ne e că cei mai mulți nu ar fi capabili de a fi drepti măcar.

În privirea acestei reforme a apărut de curând o scriere importantă, raportul d-lui A.D. Holban, scris în calitate sa de membru al comisiei delegate de consiliul județean de Iași pentru a studia cestiunea. Dacă nu ne pronunțăm asupra soluțiilor de detaliu a acestei scrieri este că deosebirea între datina plugărească din Țara Românească și cea din Moldova e atât de mare încât nu putem să discutăm o soluțiune unilaterală, care are în vedere numai o parte a țării.

Tot motivul acesta ne face a declara că proiectul guvernului e cu totul nematur și incapabil de-a suporta o discuție serioasă, abstracție făcând de unele propuneri absurde chiar pe cari le cuprinde.

Ceea ce ne preocupă însă este punctul de vedere din care autorul raportului pleacă și care cuprinde numai jumătate de adevăr.

În principiu — zice raportul — putem considera procesul dintre brațe și capital ca o problemă tot atât de insolubilă ca și cuadratura cercului și perpetuum *mobile*. Acest proces va fi pururea materie de discuțiune ideologică cât vor exista *societăți organizate*, fiindcă progresul cel mai îndepărtat ce ne-am putea închipui nu va avea niciodată mijloace pentru a dezlega această enigmă, care va rămânea pentru viitor o întrebare eternă, precum a fost pentru trecut. Formele externe pot varia, *factorii ecuațiunii sociale* se pot interverti în unele priviri — fondul însă va rămânea inalterabil , întru cât se atinge de disparițiunea de fapt a sărăciei și de predominarea absolută a fericirii omenești.

Aceasta rezultă din logica lucrurilor, fiindcă civilizațiunea nu se produce prin salturi, ci prin o serie de oscilațiuni lente și progresive ; ea nu are de scop de a desființa totul deodată pentru a crea prin răsărituri magice stări de lucruri nouă — și apoi a se opri în loc ; mai mult încă, ea nu caută să subordoneze pe cei inteligenți, culți și avuți mediocrităților și gloatelor ignorante, ci tinde să facă conchiste succesive asupra ignoranței. Civilizațiunea nu caută a egaliza pe toți în mizerie și sărăcie, ci încearcă a înălța din treptele obscure pe cei mai

bine dotați și a-i duce neconținut „de jos în sus”. Progresul fiind ilimitat , infinit, niciodată nu va veni momentul când toți să poată parveni la aceeași treaptă socială — și prin urmare niciodată toți nu vor putea fi egali între sine. Interesele colectivității sociale în unele priviri sunt contrare libertății absolute și egalității perfecte, pentru că obiectivul colectivității nu se reduce numai la satisfacerea materială a vieții individului; societatea, în opoziție cu individul, are un ideal impersonal, caută realizarea unor rezultate generale, are interese morale ce trec peste sfera egoismului individual și căruia din contra i se cer sacrificii ce creează inegalități .

Toate acestea sunt bune și frumoase, dar autorul uită a vorbi de marea deosebire între capitalul mobil și cel imobil , între munca industrială și cea agricolă. Cu totul altele ni se pare că trebuie să fie raporturile între proprietatea agricolă și muncitorul agricol, căci muncitorul e aci clasa cea mai importantă din stat, cea care ne dă pe soldat, cea ale cărei prisoase alimentează și cu banul și cu brațele industriile orașelor; și alte raporturi sunt între capitalistul bancher care cumpără acții de Panama și încasează anuități, indiferentă fiindu-i soarta celor ce sapă canalul de la Panama și fac să-i fructifice capitalul.

La teza d-lui Holban, că, într-o cât există societate umană organizată, vor exista fatalmente posidenți și proletari, am răspunde că există stadii ale dezvoltării omenești în care proletariatul nici nu e cu puțință, că această din urmă formă de inegalitate este în mare parte a se atribui mașinei și absolutei libertăți a capitalului bănesc și că, pe atunci pe când d. Holban era copil, exista multă neegalitate în țară la noi, dar nu existau *proletari*.

Dacă există antagonism între capital și brațe, ceea ce tăgăduim pentru starea normală a unui stat agricol, pe de altă parte există o luptă și mai mare între cele două forme fundamentale ale capitalului, între ban și moșie.

Această luptă este atât de intensivă încât capitalul bănesc, această putere esențial cosmopolită, amenință a supune cu desăvârșire forma a doua.

Supuind-o, capitalul bănesc va dicta în stat, el va imprima caracterul său organizării sociale, organizării muncii, banul va deveni măsura caracterului, a naționalității, *a idealelor acelor pentru care se cer sacrificii ce produc inegalitatea*, patria va deveni un otel și naționalitatea o marfă.

Când raportorul consiliului județean de Iași vorbește de marea importanță a culturii mari paralel cu cea mică uită că acea importanță este apreciabilă pentru statul român numai pe cât cultura mai mare va fi exercitată de români, pe cât se va favoriza urcarea de jos în sus a elementului românesc. Din momentul în care capitalul imobil, moșia, nu va fi decât o formă a capitalului bănesc, din momentul în care societăți străine bunăoară și-ar pune capitalul la mijloc pentru a cumpăra și exploata moșiile din țară — fie chiar după regulile cele mai înaintate ale științei — cultura mare nu va fi decât o unealtă și mai perfectă pentru aservirea poporului românesc, o unealtă în favorul căreia acesta n-ar avea datoria de-a face nici un sacrificiu care să producă neegalități.

Dar aceasta o știe și d. Holban singur.

Știți că în Moldova, până la reforma rurală, clasa marilor noștri cultivatori se compunea mai exclusiv din oameni de considerațiune, cari, prin deprinderile lor, prin cultura lor intelectuală, prin averea lor, prin moravurile lor creștine și prin pozițiunea ce ocupau în societate, erau ținuti de mii de împrejurări să stăpânească patimile excesive ale egoismului și deseori sătenii găseau în acești oameni patroni și protectori binevoitori. Astăzi însă, cu cât agricultura noastră se *înstrăinează* cu atât demnitatea omenească scade, cu atât viciile se răspândesc mai repede și corump caracterul escelent și onest al laborioșilor noștri săteni.

Dar de unde vine *înstrăinarea* agriculturii noastre decât din lupta dintre capitalul bănesc (străin) și cel imobiliar, dintre ban și moșie?

Ne pare bine că liberalismul extrem al unui fracționist s-au convertit la o manieră de-a vedea atât de reacționară încât recunoaște că vechii proprietari istorici, principum *gratia*, boierii, erau protectori ai poporului, că poporul era onest și laborios; pe când astăzi, când banul guvernează, poporul se corumpe.

În soluțiunea cestiunii tocmelelor cată să venim cu toții la convingerea că capitalul imobiliar, sub forma istorică de moșie, are cu totul alt caracter decât banul; că soarta moșiei atârână de soarta muncitorului, bunăstarea proprietarului de bunăstarea țăranului, ceea ce nu este la capitalul bănesc, cari are libertatea de a se plasa în orice punct al universului [î]i convine.

Iată fața economică a cestiunii noastre etnologice. atât de adevărate și atât de rău înțelese de mulți. Noi suntem convinși că între capitalul fonciar istoric și între populația pământeană există o absolută identitate de interese, pe când capitalul bănesc e, prin natura lui, cu totul indiferent față cu soarta locuitorului țării. De când, prin era liberală, banul a devenit elementul determinant în chiar politica țării, de când el este măsura oamenilor și a lucrurilor, de atunci țăranul sărăcește și averea se urcă numai în orașe și

chiar aci nu în populațiunea română, ci în cea străină. Nu se intervertesc factorii ecuațiunii sociale, ci devin cu totul alții,

Avem a calcula astăzi cu factori cari înainte, în vechea noastră organizație, lipseau cu totul, avem pe străin cu puterea strivitoare a capitalului bănesc față cu românul care amenință a cădea în robia celui dendâi , a deveni o simplă unealtă pentru fructificarea capitalului lui.

Când se vorbește de posidenți și proletari nu este indiferent, din punct de vedere național și istoric, cine e posident , cine proletar. În evul nostru mediu se știa atât de bine aceasta încât străinii de altă lege erau opriți de-a avea moșii, iar domnii espropriau cu bani din visterie chiar pe străinii ortodocși. De aceea însă pe atunci țările noastre erau o patrie, nu un otel, naționalitatea o cestiune de valoare istorică, nu o cestiune de pungă. Din acest punct de vedere — al relațiilor firești dintre proprietatea fonciară istorică cu muncitorul agricol — trebuie se se rezolve cestiunea tocmelelor, nu dintr-acel , cosmopolit, al raportului între capitalul bănesc și salahorie .

[1 decembrie 1881]

[„IERI S-A DAT ÎN CAMERĂ...”]

Ieri s-a dat în Cameră citire proiectului de răspuns la mesajul tronului, propus de majoritatea Comisiei. Proiectul minorității a rămas a se citi și discuta joi.

Proiectul de răspuns al majorității se datorește se vede raportorului , d-lui E. Costinescu. După sfânt și tămâia . Mesajul încerca cel puțin să fie substanțial și era scris cu oarecare îngrijire. Răspunsul pe care-l face redactorul „Românului” e plin de fraze goale și umflute. Strâmb ți-e chipul văzut într-o oglindă rea, strâmbă , puțină și săracă e parafraza discursului datorită d-lui Costinescu.

Într-un singur punct proiectul de răspuns e remarcabil, pasajul privitor la cestiunea Dunării. Noi am fost acia cari am observat Adunării că, față c-o situație încordată care s-a creat nu prin cuprinsul sau atitudinea mesajului, ci prin maniera lui de-a se exprima, Adunarea cată să îmblânzească forma, se 'nțelege că nu în detrimentul fondului; ceea ce îndealtmintrelea e și opiniunea presei europene, ba chiar a părții ce se crede atinsă, a Austro-Ungariei. România, zic foile austro-ungare, poate apăra interesele ei pe Dunăre oricum voiește și oricum pricepe a le apăra. N-avem nimic de zis în privirea aceasta. Însă această apărare a fost îmbrăcată într-o formă jignitoare pentru monarhie și aci avem ceva de zis. De indicațiunile acestea ar fi trebuit să se țină Adunarea și să nu înăsprească și mai mult un conflict a cărui sorginte nu este dreptul însuși, ci conveniențele ce cată a se păzi în actele de stat și în tratările diplomatice.

În loc de-a ține seamă de aceste observări, Adunarea înăsprește în parafraza ei pasajul atingător de Dunăre, căci iată ce zice:

Românii, abia ieșiți însă din cele mai aspre încercări și geloși de a păstra neatins ceea ce cu greu au redobândit asupra nedreptății și încălcarilor timpilor trecuți, nu pot să înceteze de a fi cu grijă și luare aminte la tot ce se mișcă în afară atingător de țara lor. Cestiunea libertății Dunării nu putea dar să nu deștepte mari îngrijiri în toată țara. De când acest mare fluviu a fost redat liberului trafic al popoarelor România a renăscut la o nouă viață politică și economică și repede s-a rădicat acolo unde se află astăzi. Românii țin dar la păstrarea libertății Dunării ca la cea mai puternică garanție a existenței și a viitorului lor.

Mare a fost neliniștea țarei când a văzut că, în contra tratatelor și a principiilor de drept al ginților, drepturile noastre teritoriale în apele române erau puse în cestiune și libertatea Dunării era amenințată a deveni iluzorie.

Mandatarii țării au primit dar cu fericire asigurările date de guvernul Maiestății Tale în această cestiune. Luând act că nici o hotărâre n-a fost încă luată. Adunarea promite a da guvernului tot concursul său, spre a feri libertatea Dunării și drepturile suverane ale României de orice atingere, în conformitate cu dreptul public al Europei.

Fără îndoială n-am fi voit ca răspunsul să renege mesajul. Dar acesta fiind cauza, unui conflict, credem că răspunsul Adunării s-ar fi putut mărgini în a afirma că țara e pururea gata la orice sacrificii ar cere M. Sa, de câte ori onoarea ori interesele ei ar fi la mijloc, fără a insista asupra unei cestiuni în care nici o hotărâre nu s-a luat și a cărei tratare e pendentă.

Cam acesta este tonul în proiectul minorității, care nu renegă mesajul de vreme ce, într-un conflict c-o putere străină, atitudinea opoziției se desemnează de sine, prin împrejurarea că nici cunoaște, nici poate cunoaște țesătura de interese în joc, așadar nici nu o poate judeca. Ea dar sau își impune o deplină rezervă sau secundează guvernul, dar numai atât pe cât această secundare nu împutinează cu nimic plenitudinea responsabilității ce le incumbă miniștrilor.

Poate că atitudinea aceasta ar fi fost de recomandat și majorității, căci nici aceasta nu știe de ce e vorba, nici ea nu cunoaște tratările asupra unei cestiuni pendente și nu ni se pare circumspect de a face de pe acum responsabilă Adunarea pentru erori pe cari miniștrii ar fi fost în stare să le comită.

Reproducem mai la vale atât proiectul de răspuns al majorității cât și pe-acela al minorității.

[2 decembrie 1881]

ARDEREA TEATRULUI DIN VIENA

Reproducem următoarele din foile vieneze asupra catastrofei din Viena:

Focul a izbucnit pe scenă pe când un servitor aprindea lămpile . Artiștii au putut să scape. Flăcările se întinseră cu o iuțea îngrozitoare; teatrul se umplu de fum și un strigăt de spaimă din partea spectatorilor umplu casa, pe când toată lumea se grămădea spre ieșire . În acest moment de groază se stinseră becurile cu gaz și, după puține minute, strălucitul teatru este un câmp de întristare, o casă de morți, unde pe coridoare și pe scări zac femei și bărbați asfixiați , oameni zdrobiți și călcați. S-au scos peste 120 cadavre; majoritatea pare a fi dintre cei din galerie , căci publicul din loje și din parchet a putut ieși mai curând afară. Se cunoaște numărul victimelor ce s-au adus în curtea poliției, dar nici câteva ore după izbucnirea catastrofei n-a fost posibil a se obține o cifră mai exactă a nenorociților cari și-au aflat moartea în teatru și mai ales prin galerii. Numărul morților din teatru se evaluează la peste 200. În acest moment nu se poate încă apreția toată mărimea acestei grozave nenorociri, noi reproducem mai la vale buletinele, după cum le primim sub imediata impresiune a catastrofei.

Un membru al teatrului ne narează: „Eu mă aflam jumătate îmbrăcat în coridorul scenei, când , la al doilea semnal de începere, 5 minute înainte de 6 și trei sferturi , se auzi un țipăt de groază pe scenă. Alergai pe scenă, care era în foc și de unde toată lumea fugea. Un lucrător apropiase prăjina cu flacăra de spirt prea mult de o perdea, care îndată fu în flăcări. Focul se urcă îndată până la tavanul scenei. Eu scosei două coriste de pe scenă, cari încremeniseră de spaimă, și văzui pe câțiva lucrători sărind de sus prin flăcări pe scenă și unul [1]și frânse un picior. În acel moment focul pătrunse cortina și flacăra, dusă de curent, ieși în teatru, ajungând până la loje . Fugii în stradă și întâlnești pe directorul Jauner . Ajungând în fața teatrului, se părea că publicul a ieșit deja și, nemaivăzând pe nimeni ieșind, credeam că toți au scăpat. Știam că gazul ardea pretutindeni și că, 5 minute după țipătul de groază, casa era toată iluminată încă. Mă întorsei și intrai iar în partea din dos a casei, de unde se auzea strigăte de ajutor. Se vedeau flăcări colosale plecând din garderobe . Câteva dame cari, jumătate îmbrăcate, strigau după ajutor, fură iute înlăturate. Dar în etajul din urmă locuiește inspectorul iluminatului Nitsche cu familia sa. Nevasta cu copiii erau în galerie , de unde și Nitsche i-a condus jos prin flăcări și fum. În fine garderobele se goliră de tot.

Alergai prin foc înainte. În vestibul dau peste o îmbulzeală nedescriptibilă și aud țipete sfâșietoare . Toți se împing spre balconul deschis din front . Pompierii .veniseră deja. În mijlocul mulțimei grămădite în fața teatrului se întinde pânza de scăpare și din balcon sare un om în pânză . Acest exemplu fu imitat și de alții, chiar și de unele dame mai

curajoase . Apoi se puseră scări la balcon și pompierii deteră jos multe persoane leșinate . Am văzut

și pe directorul Jauner căzând în fața teatrului. Consulul suedian i-a dat ajutor, depărtându-l din acest loc. Ajungând afară întâlnesc pe arhiducii Albrecht și Wilhelm, cărora le spusei ce am văzut. Alergarăm la edificiul poliției, alături, unde în curte ni se prezintă o priveliște îngrozitoare. Pompierii depuseră aci cadavrele aflate pe scările teatrului. Am numărat 50 morți. Cadavrele nu erau vătămate , ci numai negrite de fum: se vede că pieriseră sufocate . Teribile erau scrântirile membrelor și fețele schimbate de durere la unele cadavre. Am văzut o grămadă de 10 — 12 morți cari erau așa de împlețiți unii cu alții încât cu greu s-au putut despărți. La mulți li s-a luat pielea în unele locuri, împingându-se în îmbulzeală. Arsuri nu se vedeau. Tremurând ca o vargă de groază și emoțiune, am părăsit acest loc de teroare".

Un alt martor ocular , care era să intre în teatru la 7 ore, spune că nenorociții cari au căutat să scape pe scara din dreapta, și al căror număr nu se putea evalua pentru un moment, zăceau grămadă unii peste alții. În frica lor de moarte, ei se apucaseră unii de alții și se cerea o mare forță spre a separa cadavrele încleștate . Se spera că unii vor mai fi în viață și s-au pus a-i duce de aci.

Speranța că e vorba numai de răniți și leșinați nu se împlini din nenorocire . Era icoana morții ce se prezenta privirei îngrozite , în forma ei cea mai oribilă. Condeiuul nu e în stare a descrie, și mulți bărbați cari au mai văzut focuri teribile au îngălbenit la vederea acestor nenorociți, cari câteva minute mai 'nainte erau încă veseli și au intrat în teatru plini de viață, iar acum zac mulți palizi, cu ochii deschiși tare sau pârliti , cu părul ars și cu obrazul mutilat oribil și grămădiți unii peste alții. Până la 9 ore s-au transportat ca la 70 cadavre în localul poliției. Lipseau lecțiile, și apoi în strâmtoare nici nu s-ar fi putut întrebuița. Oamenii luau cadavrul pe brațe și astfel [î]l duceau. Morții al căror obraz era desfigurat prin arsături se acopereau cu hainele lor, spre a cruța lumea de un aspect înspăimântător . Pe rând se scoteau cadavrele din teatru, un strigăt de durere trecea prin șirurile asistenților de câte ori trecea o nouă victimă. Aci era un june sănătos în haine elegante, cu un inel de brilliant pe degetul jumătate ars, nici o damă îmbrăcată simplu. O compătimire profundă se manifestă când fu pusă între morți o fată frumoasă nici de șaisprezece ani . Copila avea ciorapi albaștri de mătase și pantofi eleganți; hainele erau înnegrite și pe jumătate arse, dar fața [î] era încă frumoasă, deși groaza morții [î]și imprimase urmele sale într-însa. Convoiul funebru nu mai avea capăt. Iarăși și iarăși se iveau figurile funingioase ale purtătorilor și porțile curții poliției se deschidea neconținut spre a primi o nouă victimă.

Scenele desfășurate în curtea poliției erau sfâșietoare . Un tată care în îmbulzeala fugii [î]și pierduse fiica vine alergând în curte. Unde zărește o rochie , el se pleacă, ridică capul moartei spre lampa ce aruncă o lumină lugubră asupra fețelor desfigurate ale morților și , jumătate cu speranță, jumătate cu frică, [î]l depune iarăși pe pământul rece. Deodată dete un strigăt îngrozitor și cade în brațele însoțitorului său. El [î]și găsisse fiica. Era tânăra copilă cu fața cea frumoasă și după moarte. Un june cere să intre. Cumnatul și cumnata s au asistat la reprezentațiune în galeria a treia. Până acum ei n-au venit acasă. El nu-i poate găsi. Au scăpat ei oare sau vor fi morți și zac între cei rămași în galerie ? Pompierii spun că ar fi văzut grămezi de cadavre în galeria a treia și a patra. Nu cumva ochiul lor s-a amăgit de fumul ce străbătea toate localitățile ? Sau poate groaza i-a făcut să vază acea icoană teribilă? Bine ar fi dacă spusele lor s-ar dovedi că sunt numai produsul aprinsei lor fantezii !

12 ore. Teatrul ars cu totul și pompierii caută să stingă vatra de jeratic Rechizitele teatrului, biblioteca, garderoba și decorațiunile au ars mai cu totul. Până acuma s-au dus la spital 140 cadavre. Între aceste sunt și trei coriste cari au fost surprinse de foc și au

căzut sufocate . O actriță [î]și îmbrăcase tricul și astfel a fugit în stradă și de aci acasă cu birja .

La 1 oră. Mii de oameni stau pe bulevard (Schottenring) ;și privesc la foc. Teatrul arde încă.

La 2 ore. Flăcările consumă ultimele resturi de materii combustibile din interiorul casei. Până acum s-au găsit în teatru 16 cadavre arse cu totul, încât erau numai de câte una sau două urme lungime. Nu e posibil a ajunge în etajurile de sus, unde sunt mulți înmormântați . Ca la 160 cadavre s-a transportat până acum. Până acum s-a putut recunoaște numai cadavrul avocatului Jacques Groag , și soția sa e moartă. Ei au fost însoțiți de profesorul Löw cu soția sa. Aceștia de asemenea sunt morți. Apoi se anunță moartea arhitectului Melic din Viena . El însoțise la teatru pe oaspeții săi din Nikolsburg , cari și ei poate vor fi pierit în flăcări.

[2 decembrie 1881]

[„ROMÂNUL» ADMITE ..."]

„Românul admite , pentru a ne face plăcere, că de la proclamarea regatului încoace, nu mai e nici o deosebire între liberali și conservatori .

Stabilind această teză generală, pe care noi n-am admis-o , încearcă a dovedi că ne contrazicem , căci, dacă ideile sunt identice, am trebui să sprijinim guvernul și a.m.d. Înainte de toate nu am stabilit noi în mod general că identice sunt principiile partidului conservator și ale celui roșu . Ceea ce am constatat este că redactorul „Republicei rumâne" împreună cu prezidentul Republicei de la Ploiești, apoi amicul d-lui Jules Allix și al melcilor simpatici, și poate chiar cei ce au benchetuit la cafeneaua Procope în

sănătatea Republicei Române tocmai când se proclama regalitatea, toate elementele acestea pline de caracter și de-o sobră inteligență sunt pururea gata a arunca bagajul lor de idei republicano - democratice în apă... pentr-o pensioară reversibilă, pentr-un post binehrănit , pentru vrouna din diferitele forme ale doftoriei întăritoare : fie diurnă, fie păsuială, fie misiune de-a mâna muștele la apă prin străinătate, fie altceva. Înainte aveam cuvinte de-a crede că onor. roșii doresc cinstita republică pe malurile Dâmboviței , deci o altă formă de-a exista a statului și a societății române; că o doresc pe cinstita, slăvita și de minuni făcătoarea din fundul inimei și că așteaptă, cu arhiereul Simeon, ziua mântuirii .

Dar ce să vezi?

În ziua încoronării, cinstitul arhiereu Simeon, nu Mihălescu de astădată, declară: „Acum slobozește Doamne pre robul tău, că văzură ochii mei ceasul mântuirii " , și avum norocirea de-a vedea pe părintele republicanismului român dorind . . . în adevăr republica poate, dar „mit dem Grossherzog an der Spitze " , cu Marele Duce în cap, după propunerea unor naivi republicani dintr-un mic stat german, la 1848.

O mică pensie — și naiv devine Bizanțul .

Astfel dar s-a petrecut trecerea la pravoslovie a ereticilor . Dar, precum la convertirea în mase a eterodocșilor din Spania au rămas mulți cari în taină iudaizau , tot astfel apucăturile sectei roșie au rămas tot aceleași și, cu toată recunoașterea în aparență a simbolului dreptei credințe de stat, prin colțurile de la Procope și în fundul inimilor pătărlăgene se iudaizează încă. Dovadă eligibilitatea magistraturii, sufragiul universal și alte idealuri electorale ale tagmei.

Care este dar adevărul? Vor roșii monarhia numai ca etichetă a instituțiilor republicane sau o vor în adevăr ca semnătură statornică a unor instituții monarhice, naționale, istorice?

Daca în privința formei de tot generale a existenței statului s-au convertit, convertitu-s-au în privirea amănuntelor ei de aplicare? De aceea ziceam că a sosit din nou momentul pentru a se accentua în amănunte deosebirea între conservatori și liberali.

Dar „Timpul” face apel la țară spre a se împotrivi unor idei cari ar periclita statul român?

Face fără îndoială, pentru că eligibilitatea magistraturii, propusă de „Românul”, dovedește că nu s-a botezat decât pielea demagogilor în apa monarhiei, nu cugetul.

Dar „Timpul” face mai mult. Amenință pe rege cu soarta lui Ludovic XVI .

Iată ceea ce nu este adevărat. Am spus-o și o repetăm că articolele Delfinului implică responsabilitatea autorului, nu a partidului. Dar nici Delfinul nu amenință. El se teme numai că, prin demagogizarea progresivă a țării, un asemenea trist rezultat să nu aibă loc ca și în Franța. Iată dar de ce nu este, nici poate fi contradicție între cele ce spunem și cele ce facem. Monarhici am fost, monarhici am rămas; nici decorat-am pe Orășanu, nici înălțat-am în rang pe șeful republicei ploieștene. Rămâne ca roșii să dovedească cum înțeleg să puie în acord trecutul lor cu prezentul și în această dovadă [î] vom priveghea pas cu pas. Căci monarhie ereditară și sufrag universal, monarhie și electivitate a magistraturii, după a noastră părere, nu se potrivesc una cu alta.

[3 decembrie 1881]

CATASTROFA DIN VIENA

Foile vieneze mai aduc următoarele amănunte asupra îngrozitorului incendiu din Viena: Focul n-a izbucnit dintr-o lampă, ci la aprinderea flacărilor de gaz deasupra scenei prin lumină electrică. Pentru ca să se aprinză mai iute, gazul se conduce cu mare presiune în tub . Poate că presiunea a fost prea tare, încât flacăra a depășit distanța precalculată ; destul că aci s-a iscat focul și, fiind presiunea focului mare, flacăra s-a întins într-o clipă. Cortina nu s-a ridicat, dar nici cortina de sârmă nu se lăsase jos și nu se știe cauza de ce nu

s-a făcut această lucrare indispensabilă . Închiderea becurilor de gaz s-a făcut desigur cu scop de a împuțina presiunea a evita o explozie a gazului . Dar s-a mai adăos și o altă eroare, din nenorocire. Deși conducerea gazului pentru scenă e separată de a spațiului spectatorilor, totuși s-au închis becurile și în teatru, fără ca să se fi aprins cel puțin lămpile de petrol spre a nu lăsa casa în întuneric.

Cortina a fost apucată de flăcări și bucăți arzânde zburau prin teatru; astfel s-a comunicat focul parte din scenă, în sus, parte în băncile spectatorilor.

Dar chiar dacă s-ar fi lăsat cortina de sârmă n-ar fi ajutat mult, căci operația aceasta ține 12 minute. Este o mare eroare a considera acest aparat drept un mijloc de siguranță.

De la un medic primim următoarele rânduri : „Cei cari intrați aci lăsați afară orice speranță” se poate pune acum ca inscripție pe poarta curții cadavrelor , căci această poartă ne deschide calea spre mizerie și durere. Era 12 ore din noapte când mă dusei la spital. Cartea mea de legitimație ca medic [î]mi făcu drum, căci sentinela nu lăsa pe alții să intre. Tocmai duceau iarăși una din multele victime ale catastrofei. Drumul spre cadavre l-ar fi găsit oricine, căci din curte se simțea deja mirosul de grăsime , carne și oase arse. Prin camere zăceau 36 de rămășițe arse ale acelor persoane prinse de mâna morții la un loc unde căutaseră plăceri. În vestibul, de ambele părți ale peretelui , zăceau 74 morți. Deși deprins cu vederea cadavrelor , totuși d-abia puteam suporta această icoană grozavă. Aci zăcea un copil lângă un bărbat, dincolo un june lângă un unchiaș , lucrătorul lângă funcționar etc. Cei mai mulți au fost sufocați de fum sau turtiți de îmbulzeală. Negriți de nu se mai cunoșteau, cu expresia de groază și desperare în fața, mai toți acești nenorociți [î]și ridicaseră mâinile deasupra capului, rămânând astfel încleștate. La mulți le ieșiseră ochii din cap și albul ochiului contrasta teribil cu negrul obrazului . Spăimântător era aspectul acelorora limba umflată, le ieșise pe jumătate din gură. Dinții le erau adânc intrați în limbă. Mulți aveau osul nasului zdrobit, sau că au căzut pe scară, sau că au fost călcați de alții. În primul etaj al casei am aflat 14 femei tot în așa poziție și cu părul desfăcut. Un cadavru era ars de nu se mai cunoaștea nimic și m-am mirat văzându-l învelit într-un voal cu fire de argint, cu totul neatins, poate era

o damă din cor sau balet . Într-un colț zăcea cadavre arse al căror sex cu greu se putea recunoaște. Doi medici, Zillner și Zeemann , lucrau neîncetat la trista lor operă. Victimele cele mai multe aveau câte un braț sau picior frânt , picioarele erau sucite în mod nenatural.

Mirosul în aceste localuri era nesuferit. Soldații și servitorii sanitari , al căror organ e destul de tâmpit , trebuiau să-și ție batista la nas. Directorul Hofmann observă aceasta și aduse o cutie de țigări , pe care o împărți între cei prezenți.

Oare să plângi mai mult pe acești nenorociți care și-au pierdut viața sau pe nenorociții cari veneau să-și caute pe cineva dintre scumpii lor? Scenele ce se petreceau erau sfâșietoare . Aci un ofițer recunosc pe tatăl său și cazu leșinat. Dincolo unul [î]și căuta soția; mințile lui erau pierdute, căci, recunoscându-și soția, nu zise nimic, nu plânse , nu strigă: era apatic ; dar răsuflarea sa cea grea, mișcarea pieptului, privirea pierdută, mâna tremurând și piciorul șovăitor spuneau destul despre ce se petrecea în sufletul său. Altul își căuta fratele și-l găsi, dar el tot nu vrea să creadă, el mai avea o scânteie de speranță că poate se înșală. Dar când un soldat căută prin buzunarele mortului găsi o carte de vizită pe care era scris numele lămurit. Am văzut pe profesorul Ludwig cum conducea prin acest locaș al morței pe un om desperat, cu fiică-sa de mână . Tatăl nu recunosc pe soția sa, dar fiica cunosc pe buna sa mamă și după fața cea desfigurată . Ea plângea ; era o fericire pentru dânsa că mai avea lacrimi. Numărul morților tot creștea; când părăsii casa pe la 1 oră erau poate 140 victime.

Astăzi m-am dus în spitalul garnizoanei no.1; și aci am văzut o scenă tot așa de teribilă. În sala de disecție zăceau 50 cadavre carbonizate cu totul, imposibil de recunoscut. La mulți craniul era spart, creierii fripiți , în față nici o urmă de expresiune fizionomică , din mușchi mai erau numai fibrele cele tari. Ici coala se mai găseau bucăți de haine; pe câte un deget lucea un inel. Li se pusese pe piept banii găsiți, mai mult de aramă rare 'și schimbaseră forma în căldură. Unul avea o citație , altul o carte de membru al societății comercanților , altul iarăși avea un ceasornic , care arăta 7 și jumătate, ora morței sale. Cadavrele, sau mai bine grămezile de cărbuni din acest spital, se vor recunoaște cu greu. Părăsind și acest locaș de mizeria cea mai mare, mi-am adus aminte de cuvintele puse de Lessing în gura Rechei din Nathan : „De câte ori am tremurat pentru voi de când focul se apropiase așa mult de mine! Căci de când focul a fost așa aproape de mine mi se pare că a muri în apă este o plăcere, un deliciu , o mântuire ".

[3 decembrie 1881]

[„«LE NORD» ZICE ..."]

„Le Nord" zice că, deși nici o modificare aparentă nu s-a întâmplat încă în relațiile dintre Austro-Ungaria și România și cu toate că ziarele celor două țări continuă a schimba recriminațiuni într-un ton foarte viu, se poate spera că suspendarea raporturilor nu va întârzia de-a ajunge la capăt. Precum am făcut deja să se observe, complicația din urmă și - are originea mai mult într-o cestiune de formă decât în litigiul privitor la fondul chiar al regulării afacerii Dunării. Aceasta, interesând pe toate puterile și având a fi obiectul unor puneri la cale de-un caracter european, e clar că disentiamentele ce pot exista între

cabinetul din Viena și cel din București nu pot constitui elementele unui conflict grav și durabil. Cestiunea trebuie rezolvată nu de cătră Austria și România, ci de cătră Europa și aceasta este împrejurarea care ne permite de-a privi fără aprehensiune urmările încordării actuale a raporturilor austro - române . Îndealtmintrelea repetăm că e foarte probabil ca să se stabilească acordul asupra uneia sau celeilalte din combinațiunile ce s-au iscat pentru a împăca pretențiunile Austro-Ungariei cu acele ale României, și anume asupra aceleia care consistă în delegarea unui membru al Comisiei Europene a Dunării ca să ia parte în Comisia Mixtă.

Așadar nu de aceasta e vorba acum, căci abia în sesiunea viitoare Comisia Europeană va avea să dezbată asupra reglementului în cestiune. Lucrul de care se plânge astăzi cabinetul din Viena este forma cam prea accentuată sub care mesajul de deschiderea Parlamentului român a afirmat rezistența României la cererile primitive ale Austriei. Nu atât interesele politice concrete ce se află în joc sunt cauza diferendului suspens în prezent, ci considerații de susceptibilitate și de demnitate, și în asemenea condiții nu e de presupus că nu se vor putea găsi în curând mijloace de a-i pune capăt.

Conform cu cele de mai sus, indicate de organul cancelariei rusești, „Neue freie Presse” zice că, deși conflictul diplomatic nu e înlăturat încă, regularea cestiunii în sine formează obiectul înțelegerilor dintre puteri, ceea ce lasă a conchide că și incidentul de mai sus se va închide în curând. Soluțiunea ar consta în primirea propunerii Barrere, conform căreia câte un membru al Comisiei Europene, după ordine alfabetică, va asista la ședințele celei mixte.

[4 decembrie 1881]

[„ÎN ȘEDINȚA DE IERI A ADUNĂRII...”]

În ședința de ieri a Adunării a fost la ordinea zilei discutarea răspunsului la mesajul tronului. U. P. Carp a dat citire contraproiectului minorității, pe care l-am reprodus deja. D.G. Vernescu, luând cuvântul, se declară nemulțumit cu proiectul de răspuns al majorității, mai ales în ce privește cestiunea Dunării, face istoricul consfințirii libertății de navigațiune prin acte internaționale succesive și declară a nu putea vota proiectul dacă guvernul nu va spune formal că voiește a păstra supraveghearea poliției pe Dunăre. D. Maniu declară că nu e satisfăcut nici de forma, nici de cuprinsul răspunsului majorității, dar conchide că trebuie votat.

D. Maiorescu, tratând cu toată rezerva cuvenită cestiunea Dunării, insistă în discursul său, pe care-l reproducem întreg mai la vale, asupra punctelor de reorganizare socială și economică cuprinse în contraproiectul de răspuns al minorității. Adâncă și concentrată atenție pe care Adunarea a dat-o cuvintelor sale era întreruptă numai de zgomotoase aplauze.

D. Carp a vorbit în cestiunea Dunării, declarând însă că nu angajează responsabilitatea nimăru prin păreri ce și le-a format în privirea aceasta. Fiind de mai nainte siguri că cuvintele sale vor fi obiectul multor interpretări false și substituțiuni de rea credință, vom reproduce în numărul viitor discursul întreg, siguri fiind că astfel vorbele autentice ale oratorului nu vor fi pricepute altfel decum le-a zis. Putem spune numai că nu primește nici o soluțiune care ar avea aerul de-a angaja țara pentru sau în contra unei puteri vecine și că numai o punere la cale care ar garanta, analog Tractatului de la Paris, *neutralitatea* teritoriului român merită sacrificii în favorul unui organ care să reprezinte interesele colectivității puterilor europene pe Dunăre.

Ședința de ieri a fost una din cele mai însemnate ale Adunării prin nivelul ridicat al discuțiunii și prin importanța ideilor nouă de reorganizare cari și-au făcut intrarea pe arena luptei parlamentare.

[5 decembrie 1881]

[„AM PUBLICAT ÎN NO. DE LA 2 DECEMVRIE...”]

Am publicat în no. de la 2 decemvrie al „Timpului” răspunsul prezintat de d. Maiorescu la mesajul tronului în numele minorității conservatoare a Camerei.

Acest răspuns cuprinde un program aproape complet de organizare interioară și vine în momentul cel mai priincios spre a chema activitatea Corpurilor legiuitoare asupra cestiunilor celor mai importante ce ar trebui să le preocupe.

Adevărul este că în lupta ei seculară pentru a-și redobândi independența România a negles prea mult această parte a activității publice.

Nu e vorba, legi de organizare interioară avem destule, ba încă avem prea multe; dar bărbații noștri de stat, preocupați cum au fost până acum de ideea cea mare a

emancipării naționale, n-au avut nici timpul, nici liniștea de spirit necesare ca să creeze un sistem de organizare care să izvorască din studiul profund și conștiincios al trebuințelor noastre locale și care să fie potrivit cu puterile intelectuale și cu mijloacele de avuție ale populațiilor noastre.

Și de aceea până acum mai mult am copiat legi de organizare străină, căutând a le localiza pe alocurea.

Și două neajunsuri însemnate au izvorât din această organizațiune prea complicată: de o parte multe legi nu se pot aplica decât foarte rău; iar, de altă parte, această organizațiune este prea costisitoare.

Acum însă când preocuparea cea mare a românilor s-a terminat, din fericire, prin intrarea României în concertul european, este timpul să ne ocupăm mai serios de cestiunile cele grave ce ridică organizarea noastră din întru.

Și de aceea, încă din ziua proclamării regatului, partidul conservator a cugetat să puie în vedere țării un program complet de organizare interioară care să procedă din nevoile noastre, să răspundă la trebuințele noastre și să fie în raport atât cu datinele și cultura noastră cât și cu mijloacele noastre de aplicațiune. Și un articol publicat în coloanele acestui ziar (la 21 martie 1881, nr . 64), îndată după proclamarea regatului, a căutat să demonstreze necesitatea unui program complet de organizare în noul stadiu în care intra România.

Toate cestiunile rezumate în răspunsul prezentat de d. Maiorescu la mesajul tronului au fost dezbătute în sânul partidului.

Nu putem dar decât să ne felicităm că d. Carp a conceput ideea de a întruni într-un mod sistematic câteva din ideile fundamentale ce s-au agitat între membrii partidului ce reprezentăm , pe care d. Maiorescu le-a formulat și le-a prezentat la deschiderea primei sesiuni parlamentare a regatului român.

Și cu atât mai mult ne felicităm de aceasta cu cât cea mai mare parte din ideile exprimate în documentul de care vorbim nu sunt decât accentuarea în mod mai practic a ideilor ce a propagat totdeauna partidul conservator și oarecum dezvoltarea ideii conservatoare însăși.

Și în adevăr partidul conservator a susținut totdeauna că orice sistem de organizare interioară în țara noastră trebuie să ia ca punct de plecare Constituțiunea noastră însăși, Constituțiunea în întregul ei.

Va să zică, de o parte monarhia constituțională și egalitatea tuturor înaintea legii, democrația în sensul cel adevărat al cuvântului ; iar de alta, reprezentațiunea țării prin patru colegii electorale, care însemnează predominarea inteligenței în afacerile politice și dreapta cumpănire a tuturor intereselor în Corpurile legiuitoare.

Acesta [a] fost și este punctul nostru de plecare.

Și ținta noastră a fost totdeauna conservarea elementului național și ocrotirea acestui element contra concurenței escesive și a propriei lui neprevederi . Fiece zi care trece ne convinge mai mult că aceasta trebuie să fie ținta supremă nu numai a oricărui conservator, dar a oricărui român care vrea să aibă o țară românească. Conservarea mai cu seamă a proprietății mici în mâna proprietarului român, conservarea meseriilor în mâna meseriașilor români. Vom discuta dar împreună cu toți acei ce primesc aceste idei eminamente conservatoare mijloacele practice de a ajunge la scopul dorit, dintre care mai întâi pe cele propuse în proiectul de răspuns al d-lui Maiorescu.

Ca să poată elementul nostru românesc să iasă învingător din lupta cea mare pentru existența națională ce ni se impune, mijloacele protectoare nu sunt fără îndoială decât un ajutor vremelnic : ridicarea nivelului intelectual și dezvoltarea activității și a bogăției sunt mijloacele fundamentale.

De aceea am cerut totdeauna simplificarea mecanismului nostru administrativ și credem că e bine să se împutineze mai ales atribuțiunile comunei rurale, ca să poată să îndeplinească bine pre cele esențiale: biserica, școala și căile de comunicațiune.

Și de aceea încă demult partidul conservator s-a ridicat contra direcțiunii ce se dă tinerimii în școlăle noastre, care a creat și creează pe fiecare zi un fel de proletariat al condeului, o adevărată plagă socială, și a propus ca instrucțiunea publică să îndrepteze forțele vii ale națiunii către ocupațiunile, așa de bogate și așa de necesare în organizarea societăților moderne, ale industriei și comerțului.

Nu mai puțin partidul conservator a semnalat totdeauna răul ce-l aduc fluctuațiunile politice în buna administrare a țării și a cerut ca funcționarii administrativi să prezinte garanții serioase de aptitudine la intrarea lor în funcțiune, dar, odată intrați, a cerut stabilitatea pentru toți. În special în ce privește magistratura, formula în care d. Maiorescu a rezumat credințele partidului conservator este cea mai nemerită și o adoptăm fără nici o adăogire și fără nici o restricțiune.

Acestea fiind ideile fundamentale ce se exprimă în documentul de care vorbim, noi credem că este un bun început pentru activitatea parlamentară a acestei sesiuni.

El va avea îndoitul folos de a chema atențiunea publică asupra cestiunilor de îndreptare interioară, de la cari am fost distrași prin evenimentele esteriore și de a lămuri ideile partidelor și a împrăștia nedomiririle cari au fost și sunt sprijinul principal al partidului liberal, așa de abil în a turbura apa și în a calomnia pe adversarii săi.

Dar, pe lângă aceste idei de organizare interioară, credem că e bine să aducem aminte acestui Parlament care își începe lucrările sale ceea ce zicem în programul partidului conservator în 1880, că adică

trebuie să înfrânăm deocamdată orice dorințe de îmbunătățiri și întreprinderi costisitoare, deoarece sporirea impozitelor a ajuns să atingă chiar forțele productive ale țării și asemeni dorințe se traduc neapărat prin noi sarcine.

Nu mai puțin credem că este de datoria minorității din Cameră și Senat, acum când are ocaziunea de a vorbi în mod solemn cu regele, să aducă la picioarele tronului plângerile ce se ridică din toate părțile țării contra administrațiunii guvernului de astăzi.

Lumea este scandalizată de îmbogățirea așa de repede a câtorva din cei ce au mai multă acțiune asupra guvernului țării! Abuzurile și deșanțarea au fost denunțate în public chiar de către președintele Consiliului de Miniștri și de președintele Camerei legiuitoare. Și cu toate acestea demoralizarea [1]și urmează cursul, oameni înfierăți de opinia publică stau în capul departamentelor și în capul județelor și exemplul dat de sus s-a întins repede până în cele din urmă strate ale societății.

Cerând dar o bună organizare în întru nu trebuie să pierdem din vedere că legile cele mai bune nu pot da decât rezultate rele în mâni deprinse a le viola și că, mai mult decât cele mai bune legi, o economie înțeleaptă și o administrație onestă pot ajuta la nălțarea claselor muncitoare și la ocrotirea lor.

[6 decembrie 1881]

[„PUBLICĂM MAI LA VALE ...”]

Publicăm mai la vale discursul important rostit în ședința Adunării de la 4 decembrie de către d.A. Lahovary.

Observăm numai că d. Ioan Brătianu, în lungul răspuns pe care l-au făcut opoziției întregi, s-a servit de-un mijloc de apărare obicinuit, deși foarte uzat.

Citează cuvinte din gura unor oameni politici ce nu sunt în stare a-l dezminți ... pentru că au murit.

Citează de două ori pe Alexandru II al Rusiei.

Mort.

Pe baronul Haymerle.

Mort.

Pe ducele de Grammont .

Asemenea mort.

Ei bine, acest mijloc, propriu a interesa poate copii prin povești misterioase, primul nostru ministru [î]l întrebuițează totdeauna pentru a-și crea un piedestal de mare patriot și om politic în fața copiilor majorității sale.

În ochii celor morți d. I. Brătianu poate fi un celebru om de stat și un mare patriot. Cestiunea e ce zic și ce vor zice cei vii despre d-sa.

Pentru a controla vorbele atribuite de d. Brătianu celor răposați întru fericire trebuie ca cineva să fie nu spiritual, ci spiritist, și să trăiască în ceea ce școala numește dimensiunea a patra. În dimensiunea a patra, ca escluderea celorlalte trei, d. Brătianu poate fi un om incomensurabil de mare.

[8 decembrie 1881]

[„ASUPRA STRĂINĂȚĂȚII...”]

Asupra străinătății mai sobre citatele din dimensiunea a patra, din lumea spiritelor, pe cari le obicinuieste d. Brătianu pentru a-și combate adversarii săi vii, de carne și de oase, nu prea fac efect. Amenda onorabilă făcută Austriei de primul nostru ministru nu e 'n stare a face nici o impresie asupra sferelor determinante din Viena.

Încă de ieri, zice „Fremdenblatt”, am vorbit de declarațiile d-lui Brătianu asupra mesajului tronului și am găsit că sunt dictate de dorința de-a îndrepta lipsele de tact pe cari și le-a permis guvernul din București față cu Austro-Ungaria. Nu deprețiem însemnătatea espresiunilor d-lui Brătianu, dar credem că, oricât or fi accentuând valoarea amicitiei Austro-Ungariei pentru România, nu vor contribui decât puțin sau deloc la înlăturarea diferenței iscate prin provocațiunile mesajului. Nu i se dă o satisfacere monarhiei noastre prin vorbele frumoase ale ministrului - prezident din România; ba, cercetate cu atenție și în amănunțime, ele fac chiar efectul că d. Brătianu voiește mai mult a ocoli satisfacțiunea decât a ne-o da. Mesajul tronului n-au fost rău înțeles în Austro-Ungaria, ci l-am înțeles din contra așa precum l-au înțeles toată Europa, atât amicii cât și adversarii noștri. Nu poate fi vorba de interpretare falsă și, dacă are a le părea rău de ceva d-nilor din București, nu e susceptibilitatea noastră, ci tonul provocator al mesajului. Dar, în loc d' a exprima o asemenea părere de rău franc și leal, d. Brătianu se silește să împingă toată afacerea pe un teren fals; dintr-o afacere de onoare pendentă între cele două țări și guverne d-sa caută, a face un conflict între cei doi monarhi. Ținând un elogiu la adresa Casei habsburgice, care face onoare cunoștințelor sale istorice, ne asigură că n-a avut un moment ideea „de a insulta pe împăratul Austriei”. Ca și când e cineva în Austro-Ungaria care să fi susținut că mesajul de tron român a atins onoarea împăratului nostru. Din parte-ne nici n-am gândit la una ca aceasta, precum n-a gândit nimeni în Austro-Ungaria de-a face răspunzător pe regele Carol pentru lipsele de tact ale mesajului. D. Brătianu nu se sfiește d' a trage pe suveranul său în dezbatere; dar pentru această curioasă manieră de-a pricepe datinele parlamentare esplice-se cu compatrioții săi. Nici am întreat, nici vom întreba vroindioară în ce raport stă regele Carol cu mesajul tronului. Personal [î]l prețuim foarte mult pe regele Carol al României, dar, pentru a judeca provocările cari au ocazionat cunoscuta instrucție ce i s-a dat contelui Hoyos, e absolut indiferent ceea ce simte regele Carol și familia Hohenzollern sigmaringen pentru Austro-Ungaria și pentru împăratul ei. Pentru mesaj nu e răspunzător decât numai și numai guvernul român, și cu acesta, nu cu persoana regelui Carol, are a face cabinetul din Viena. Pricepem de ce azi [î]i pare rău d-lui Brătianu că l-a sfătuit pe suveranul său la un asemenea mesaj, dar mijlocul de-a pune capăt încurcăturilor ce i le-a creat României nu consistă deloc în încercarea de-a urni responsabilitatea de pe umerele sale pe-ale altuia, ci într-o declarație leală de părere de rău pentru provocările de cari s-a făcut vinovat cabinetul din București față cu monarhia noastră.

Cât de identice sunt instrucțiunile ce se dau organelor oficioase din Austro-Ungaria ne dovedește următorul pasaj din oficiosul „Pesther-Lloyd”, care spune același lucru în termeni mai energici:

Declarația făcută de ministrul - prezident Brătianu are poate intenția de-a împlânzi încordarea existentă, dar nu ni se pare deloc proprie de - a - și atinge scopul. Din punct de vedere constituțional e chiar o monstruoșitate. E un bun obicei constituțional ca pentru toate actele, faptele, hotărârile ori vorbele Coroanei să fie răspun -

zător guvernul. D. Brătianu au întors teoria aceasta cu capu-n jos, punând Coroana înainte, pentru lucruri pe cari

numai el însuși le-a făcut și pentru cari nu e în fond răspunzător decât iar numai el însuși; ba are aerul de a voi să acopere propriile sale greșale cu numele inviolabil al unui monarh străin. Aceasta e o practică care, afară de avantajul comodității pentru d. Brătianu, are totul în contra sa: istoria, datina, tradiția. A fost cu totul de prisos, am putea zice o necuviință, de-a pune Casa de Habsburg în legătură cu o afacere care e prea mică, prea meschină pentru a atinge această Casă suverană. Ceea ce avem de regulat cu Regatul României e o cestiune pendentă între România și Austro-Ungaria. Demnitatea de stat a monarhiei austro-ungare a fost atinsă prin discursul de tron. Nu facem răspunzător pentru aceasta pe regele Carol, care-a pronunțat discursul, ci pe guvernul român, care trebuie să și dea seama pentru el; și avem un drept cu atât mai mare pentru aceasta de-a sfătui pe d. Brătianu să lase cu totul la o parte pe împăratul și regele Francisc Iosif. Ni se pare apoi că e o 'ntorsătură rău întrebuițată a d-lui Brătianu de-a vorbi de susceptibilitatea guvernului austro-ungar. Ceea ce-a împins pe guvernul nostru de-a mărgini în modul cunoscut relațiile cu cabinetul român este stilul provocator al discursului care suspectează monarhia noastră și al cărui text a fost tipărit. Aci nu poate fi vorba nici de susceptibilitate, nici de falsă interpretare și orice părere de rău a d-lui Brătianu devine nesubstanțială și nulă, dacă nu se referă la faptul mai cu seamă, ba exclusiv regretabil, că cabinetul în a cărui frunte stă d. Brătianu a inspirat regelui, sub a d-sale responsabilitate, un mesaj care, după cuprins și termeni era o insultă pentru Austro-Ungaria.

[9 decembrie 1881]

CATASTROFA DIN VIENA [„ÎNTRE ALTE MULTE SCENE ...”]

Între alte multe scene sfâșietoare din noaptea fatală a incendiului se mai comunică următoarele:

Într-o familie unde părintele zace bolnav de doi ani rămâne soția sa spre a-l îngriji, iar celor două fete li s-a permis să meargă la teatru, însoțite de mirele uneia din ele.

Acolo li s-a aprins o îngrozitoare lumânare nupțială. Nici una din cele trei persoane nu s-a întors și mama a pierdut mințile.

Într-o altă casă erau iar două, domnișoare cari, cu alte două dame, s-au dus să audă Les contes d'hoffmann. Acasă a rămas bătrânul lor tată, așteptând întoarcerea lor. Deodată se lățește vestea că arde teatrul Ring, ajungând până în camera bătrânului. Un amic intră repede și întreabă de fete „Du-te și le adu”, răspunde bătrânul înmărmurit pe scaun și rămâne tot așteptând. A doua zi el se pune a căuta și deodată cade lovit de apoplexie. Fiind paralizat pe jumătate și fără grai el zace acum și face neconținut semn, chemând pe fiicele sale cari sunt înmormântate în flacări!

[9 decembrie 1881]

[„ÎN SFÂRȘIT RĂSPUNSUL LA MESAJ...”]

În sfârșit răspunsul la mesaj a fost prezentat M. Sale Regelui și, dacă ne pare rău că prin aceasta a scăzut importanța discuțiilor Adunării, câtă pe de alta să ne pară bine că i s-a luat presei pretextul de-a debita insinuațiuni bizantine și acuzări de cea mai rea credință. O adevărată silă ne cuprinde citind foile acelea — neesceptând pe „Românul” — cari, pe față sau pieziș, acuză de trădare pe unii sau alții din membrii Adunării.

Chiar azi, după atâta neadevăruri de-a rândul, „Românul” atribuie de ex. d-lui Carp cuvintele: „Să renunțăm la suveranitatea pe Dunăre”.

Ei bine, această afirmare e un monstruos neadevăr. O afirmare ipotetică precum a fost aceea a d-lui Carp are totdeauna două părți; a lăsa partea întâia afară, condiția ipotezei, și a enunța numai pe [a] doua va să zică a spune neadevărul ommitendo.

Iată ce-a zis d. Carp.

În mintea tuturor s-a născut sentimentul unei nesiguranțe mai mari (de la proclamarea Independenței încoace) și cu toți am cerut pe lângă recunoașterea neatârării și *declararea de neutralitate*. N-am putut obține nimic. N-am obținut nimic în mod direct, dar în mod indirect cred că lucrul nu este cu neputință. *Dacă punem Dunărea sub scutul unui areopag european realizăm dorința țării de neutralitate.*

Față cu această idee n-am fi oare în drept să zicem: Să jertfim unele din drepturile noastre suverane ca să obținem protecțiunea Europei întregi și să nu ne aflăm izolați față cu doi vecini puternici . . . ?

Dar să mă pun în ipoteza că nu putem obține pe Dunăre o neutralitate. Vă declar că n-aș putea primi nici o comisiune în care m-aș afla izolat față cu Austria sau cu Rusia, n-aș primi nici o comisiune în care aceste două puteri s-ar afla singure față cu noi . . . Față cu o astfel de comisiune (mixtă) *nu voi face concesiunea ce s-a face-o Comisiunii Europene și aș revendica sus și tare dreptul de a aplica regulamentul pe teritoriul meu.*

Iată dar modul cu totul condițional în care d. Carp înțelege a ceda *colectivității puterilor europene*, în schimbul declarării *de neutralitate*, garantată de aceeași colectivitate.

„Românul” schimbă această declarație ipotetică în una categorică, imperativă chiar: „Să renunțăm la suveranitate pe Dunăre!”.

Aceasta n-a spus-o nimeni și e o invenție și neadevărată și intenționată , deci îndoit de culpabilă din partea organului guvernamental.

Nu mai vorbim de alte foi, cari, înainte de-a fi ieșit discursul tipărit în „Monitor”, l-au și numit pe orator „șpion” al Austriei sau al Prusiei sau a mai știm cui?

Nu le spunem toate acestea pentru că ar fi ceva nou. Am ajuns în țara asta ca orice străin venit de două - trei zile, ca toată plebea transdanubiană și toate veniturile Apusului, întreprinderi de foi de negoț cărora *jure gentium* ar trebui să li se interzică de-a face politică într-o țară ce nu-i a lor, să arunce pe orice român ce nu stă sub inspirațiile sub cari ele stau epitetul de trădător. În mlaștina aceasta de scurgere pentru toate putrejunile orientale și occidentale, în acest otel malfamat care se numește „România” străinii vor să ne învețe cum să păstrăm întregi dreptățile și hotărările țării și, ceea ce-i mai rău, d. Ion Brătianu nu pregetă nicicând de-a se pune în capul acestei plebe și a țineă isonul, împreună cu „Pseudo - românul” său, unor asemenea nedemne și neomenoase insinuațiuni.

[10 decembrie 1881]

[„DAC - AM PREGETAT ...”]

Dac - am pregetat pân' acum a vorbi despre incidentul regretabil al publicațiunii unor documente diplomatice din partea fostului ministru plenipotențiar al României la Paris cauza e că voiam să vedem virtuți mai gingașe decât a noastră ieșindu-și din fire pentru acest act. Virtutea noastră prea e solidă și din topor pentru a dezaproba din orice punct de vedere pe omul carele, mușcat de cățelușul blond al d-lui Brătianu, în stare de turbăciune , se apără cu ce poate.

Niciodată insultă mai gravă nu s-a adus miniștrilor plenipotențiarilor ai României și ai persoanei regelui decât aceea adusă de blondul d. Stătescu, ministru al desfacerilor din afara, d-lui Callimach catargiu .

A acuza pe un om de însemnătatea d-lui Callimach catargiu că ar fi neglijat interesele țării înseamnă a-l provoca să se apere, deși nu aprobăm mijloacele de apărare.

Cititorul cată să știe că d. Stătescu a căutat scandalul cu lumânarea .

Pentru un ministru de externe care nu l-ar fi căutat existau mijloace destule spre a depărta pe d. Callimach catargiu din post și a-i face loc interesantului Pherekydes, și mijlocul cel mai simplu, cel mai puțin zgomotos, era de a primi demisia ministrului plenipotențiar, pe care acesta o dăduse demult.

Daca dar găsim *esplăcări* pentru publicarea în cestiune, considerând mai cu seamă provocarea venită din partea d-lui Stătescu, *justificări* nu găsim, o mărturisim cu părere de rău.

E prea adevărat că în țara în care eroii militari ai lui 11 februarie și prezenții de republică ploieșteană ajung oameni mari, în care ilustrarea trădării merge alături cu disprețuirea și înjosirea meritului, un om nu are, pentru împlinirea datoriei sale oricât de grele ar fi, decât razimul propriei sale conștiințe, unită cu amărăciunea de-a nu fi niciodată prețuit . Acesta e blăstemul tuturor demagogiilor din lume, al demagogiei noastre străine îndeosebi. E prea

adevărat că lucrurile au ajuns la noi mai departe decât în Franța, unde zeci de ani de serviciu credincios pentru stat se 'ncheie c-o condamnare pentru plata de cheltuieli de judecată, ca la d. Roustan , și că ingratitudea cea mai neagră așteaptă pe omul datoriei, pensiile reversibile însă pe fanarioții cari din conspirație și trădare și-au făcut o meserie. Toate acestea sunt adevărate, precum e adevărat că tot ce e sterp ca inteligență și viermănos ca morală ajunge repede sus sub domnia roșie.

Deci adevărat este că d. Callimach catargiu n-ar fi găsit răsplata patriotismului său decât în conștiința sa proprie și în stima smulsă cu de-a sila conștiinței d-lui Stătescu, o stimă pe care chiar acest om pervers trebuie s-o aibă în fundul sufletului său, spre pedeapsa perversității sale și pentru a simți ce mic este, dar pe care, se 'nțelege , nu va mărturisi-o niciodată.

Dar oare aceasta e România pentru care cineva lucrează? Oare numai România timpilor lor era aceea pentru care lucrau români? Oare prezentul și numai prezentul determină actele unui om? Desigur că gloria partidului roșu nu merită un sacrificiu, o picătură de sânge românesc, precum nu merită un ban românesc. Desigur că domnia strivitoare și ucigașă de populație a acestui partid de venetici nu merită nici o jertfă din partea cuiva și ar merita din contra învățămintele lui Vlad Vodă Țepeș ... Dar deasupra mizeriei actuale stăpânește liniștit steaua neamului românesc, aprinsă trecutului și viitorului nostru. Nu pentru otelul actual renunță cineva la o satisfacere îndreptățită, ci pentru patria viitoare.

Iată dar de ce nu aprobăm mijlocul de apărare în cestiune.

Pe de o parte se poate ca această publicare să atingă interesul țării în cestiunea Dunării, pe de alta cabinetele străine pot să susceapă o neîncredere puțin îndreptățită față cu corpul nostru diplomatic și să nu-l crează îndestul de discret spre a intra în tratări cu dânsul . Personal, d. Callimach catargiu are fără îndoială cuvânt , dar ca ministru plenipotențiar nu. Cât despre persoana sa, a dovedit asupra oricărei îndoieli că a apărut interesele țării în cestiunea Dunării, însă acest merit pierde din valoarea lui prin publicarea de documente, căci în linia întâia desigur nu poate fi vorba de persoana sa și mai puțin de aceea a d-lui Stătescu. Și chiar dacă n-ar exista inconvenientul întâi , chiar dacă cestiunea Dunării n-ar fi deloc atinsă prin publicație, posibilitatea numai de-a aduce discredit corpului diplomatic e un neajuns îndestul de însemnat pentru a fi putut opri publicarea în cestiune.

Era fără îndoială un sacrificiu mare din partea unui bărbat onest de-a renunța de la această satisfacere, un sacrificiu pe care numai d. Stătescu nu putea să-l merite. Dar, precum am zis, e vorba de o ordine de lucruri superioară persoanelor, superioară prezentului [î]ntreg, din al cărei punct de vedere suntem cu părere de rău siliți a nu admite o satisfacțiune care ar putea să implice în ea atingerea unui interes general.

[11 decembrie 1881]

[„PRECUM ILUSTRUL D. GIANI...”]

Precum ilustrul d. Giani, o personalitate pe cât de profundă pe atât de măreață a partidului roșu, se visează în Cameră exercitându-și meseria de avocat și se adresează deputaților cu exclamația „D-nilor judecători!”, tot astfel ilustrul d. Stătescu, ca minis-

tru al afacerilor străine, se simte asemenea pledând , și-n loc de-a căuta să dea lămuriri în cestiunea dunăreană d-sa caută pur și simplu să dovedească contrariul de ceea ce-a zis apărătorul părții adverse . Partea adversă e ... țara, al cărei ministru este d. Stătescu. Ce face însă asta? Lucrul de căpetenie este nu ca țara să aibă dreptate, ci ca *advocatul* Stătescu să înduplece pe judecători în contra opiniunilor părții adverse .

Astfel, pe când d. Vernescu sau alții din Cameră pun în discuție modul în care Europa își poate exercita dreptul de supravegheare pe Dunăre, fără a atinge suveranitatea statelor țarmurene, d. ministru de externe, într-o pledoarie ce ocupă nouă coloane ale „Monitorului”, dovedește că acest drept este direct și nici ne e permis a-l pune în discuție. Nu supraveghearea diplomatică o vrea d-sa, ci supraveghearea directă prin organe anume a străinătății.

Nu prejudecăm cestiunea. Dar în orice caz e ciudat a vedea pe un ministru al României punându-se din capul locului pe terenul celor mai largi concesiuni în materia supravegheerii și nedându-și seama că ar putea să existe moduri de supravegheare în care să se strecoare elemente de suprematizare cu totul de altă natură.

În pledoaria sa d. Stătescu nu se sfiește de-a spune chiar câte un neadevăr.

Astfel zice:

Nu se declara ieri aceea, de opozițiunea conservatoare, prin organele ei autorizate, că dacă Comisiunea riverană pe această parte a fluviului s-ar constitui în certe condițiuni și s-ar admite în sânul ei, pe lângă delegatul Austriei și acela al Rusiei, și al unei a treia mari puteri, nu ar vedea nici un inconvenient să dea acestei Comisiuni nu numai supraveghearea, *dar și dreptul de-a aplica reglementele și a face poliția efectivă a navigațiunii în apele și porturile noastre?*

Noi credem opiniunea aceasta neîntemeiată și abătută de la tractate.

Iată lucruri ce nu le-a susținut nimeni, nici ieri, nici alaltăieri, încât e nespuse de comod de-a declara neîntemeiate și abătute de la tractate opinii ce nimenea nu le-a enunțat.

Iată ce s-a zis în adevăr:

Pe lângă aceste două puteri (Austria și Rusia), cari ar avea deopotrivă drepturi (în Comisia Mixtă), ar trebui să căutăm o a treia, căreia sunt gata să-i dau și prezența. Față însă cu o astfel de comisiune nu vom face concesiunea ce așa face-o Comisiunii Europene și așa revendica sus și tare dreptul de-a aplica regulamentul pe teritoriul meu.

„A revendica sus și tare pentru țară dreptul de-a aplica regulamentul pe teritoriul român" înseamnă, după opinia d-lui Stătescu, a da acest drept Comisiei. Iată modul puțin conștiințios în care se citează la noi opiniile adversarilor politici.

[12 decembrie 1881]

[„CU AROGANȚA CUNOSCUTĂ . . ."]

Cu aroganța cunoscută a foilor unguerești, care stă cu totul în disproporție cu însemnătatea statului și rasei maghiare, și cu un amestec de expresii de rând caracteristice pentru elementul semitic care face politică în Ungaria, oficiosul „Pesther Lloyd" revine din nou asupra conflictului austro - român , vorbind în chipul următor:

Dac' ar fi vorba numai de mojiția regală română n-am mai pierde nici un cuvânt asupra afacerii și am putea aștepta cu liniște ca Ministerul de Esterne să-și procure satisfacțiunea ce i se cuvine în toate împrejurările. Însă insulta în fața căreia monarhia noastră stă într-o poziție comică, de nepuțință este expresia caracteristică a unui întreg sistem de inconveniente nepilduite , a unui sistem care, prin concursul nostru din nenorocire, sapă poziția noastră din Orient, ba face precarii până și relațiunile noastre cu cabinetele europene. Când , după ani de muncă, prin acte de abnegație și sacrificii, ajungem a stabili cu puterile mari ale Europei relațiuni clare și hotărât determinate, e destul ca unul din micile state din Balcani să ne stea 'mpotriva c-o arogantă îndrăzneală,

pentru ca să se desfășoare numaidecât nu numai întregul problem al politiceii noastre orientale, ci chiar acela al relațiunilor noastre europene. Cine stă dindărătul vasalilor eliberați, cine-i mână 'nainte ? Această întrebare ni se impune de sine și e de natură a arunca o umbră întunecoasă asupra celor mai clare din relațiunile noastre. De azi pe mâni se turbură orizontul nostru asupra situației europene și abia mai putem distinge cu siguranță cine e amic, cine adversar.

Voim să primim o asemenea poziție? Iată lucrul asupra căruia cată să ne deslușim cât de curând . Voim în adevăr să ne aranjăm astfel încât întreaga noastră politică europeană să atârne de bunul plac al României, Serbiei, Bulgariei sau al Muntenegrului ? Protectoratul de care se bucura unul sau altul din sateliții balcanici să atingă când atitudinea noastră față cu Germania, când relațiile noastre cu Rusia și cu Marea Britanie, ori de câte ori i-ar veni în gând României sau Serbiei de-a se purta arogant cu noi? Voim oare să dăm acestor naționalități interesante puterea de-a influența direct ori indirect soarta Austro-Ungariei? C-un cuvânt voim ca tocmai în punctul acesta să intrăm în moștenirea Turciei? Cu considerațiunile acestea avem să ne ocupăm, și rezultatul lor trebuie să fie determinant și în cearta cu România. Credem că, în cestiunea aceasta, răspunsul nu poate fi decât unul. Aceasta e ca, fără grijă pentru firele ce se țes încoace și încolo între statele balcanice și vreunul din cabinetele europene, să nu dăm ascultare nici unei alte considerații în fiecare caz singular decât cerințelor demnității noastre de mare putere. Precum nu trebuie să îngăduim în nici o împrejurare europeizarea vreunui litigiu dintre noi și micile state învecinate, tot astfel nu trebuie să judecăm asemenea incidente din punctul de vedere al conexității cu situația

europă. Afacerea noastră cată s-o reprezentăm noi singuri și e treaba noastră de-a pedepsi aroganța împotriva noastră a micilor state vecine. Dacă în respingerea unor asemenea escese vom lucra numai o singură dată sub influența dispozițiilor europene am pierdut jocul pentru totdeauna și cată să ne pregătim ca din an în an să fim supărați de acele organisme , cari n-au ce pierde, nici măcar șira spinării.

Iată ce avem de ascultat din partea organului oficios unguresc. Bange machen gilt *nicht* zice un proverb nemțesc. Numai dacă n-am ști în ce disproporție stă lăudăroșia maghiarilor cu puterea lor insanitățile statistice ale organelor lor ar avea poate oarecare efect asupra-ne.

Din nefericire pentru oficiosul de la Pesta nu vom fi niciodată în situația de-a avea de regulat singuri cestiunile dintre noi, deși chiar în cazul acesta nu prea suntem în stare a suscepe teamă de vitejia maghiară.

Vitejia la .. . distanța cuvenită e un lucru comod și admirabil. De aproape nu prea e de seamă. Cânela care latră mult nu mușcă, zice un proverb, și prea fac gură foile ungurești pentru ca dinții să nu le fie parte scoși demult, parte știrbi.

[13 decembrie 1881]

[„CONTELE HOYOS SOSIND LA VIENA ...”]

Contele Hoyos sosind la Viena, unde a fost chemat de ministrul de externe pentru a raporta, oficiosul „Fremdenblatt” crede că va afla în curând dacă sunt întemeiate speranțele pentru o încurândă restabilire a relațiilor amicale la cari o îndreptăteau cele mai nouă informațiuni din București.

Multe știri, urmează oficiosul vienez, indicau că în adevăr d-nii din București pun mare preț pe înlăturarea încurândă a incidentului provocat de discursul tronului. Nu numai că organul declarat al cabinetului din București se servă de un limbaj plin de afecțiune pentru monarhia noastră, dar și din vizita pe care d. Brătianu a făcut-o ambasadorului nostru înainte de a părăsi Bucureștii se poate conchide că sferile conducătoare din România s-au lămurit asupra seriozității situației și au hotărît a și lucra conform cu ea. Vor fi decis sau nu încă modul în care să dea satisfacțiune monarhiei noastre? Nu știm. Dar credem a putea admite că d. Brătianu s-au lămurit pe deplin ce puțin preț au pus sferile determinante de la noi pe declarațiunile făcute de d-sa acum opt zile în Camerele române. Contele Hoyos desigur nu l-a lăsat în îndoială că guvernul nostru nu a putut găsi o satisfacțiune suficientă pentru necuviințele din discursul de tron în evazivele considerațiuni istorice cari ocoleau esența lucrului pe cari le-au făcut d. Brătianu cu privire la însemnătatea monarhiei noastre pentru națiunea română. Singur faptul că ambasadorul a fost chemat la Viena pentru a face raport era o dovadă îndestul că în sferile hotărâtoare opinia despre insuficiența declarațiunilor d-lui Brătianu era aceeași ca și opinia publică din amândouă jumătățile monarhiei.

Mult au trecut de când organele celor mai diverse partide de dincoace și de dincolo de Leitha n-au judecat atât de în acord asupra vreunei cestiuni ca în cazul de față. Atitudinea pe care au observat-o foile dirigente ale tuturor partidelor față cu acea „causerie ” istorică, dar prea puțin politică a d-lui Brătianu a fost o dovadă cât de exact a judecat guvernul nostru când au văzut în întorsăturile ciudate a discursului de tron o atingere a respectului datorit monarhiei noastre.

Verleger: Friedrich Vieweg & Sohn, Buchhändler in Hannover.
Druck: Vieweg'sche Buchdruckerei in Hannover.
Preis: 10 Sgr. 6 Pf. pro Quartal.
Für die Anzeigen: 1 Sgr. 6 Pf. pro Zeile.
Für die Anzeigen: 1 Sgr. 6 Pf. pro Zeile.
Für die Anzeigen: 1 Sgr. 6 Pf. pro Zeile.

Die Presse.

Verleger: Friedrich Vieweg & Sohn, Buchhändler in Hannover.
Druck: Vieweg'sche Buchdruckerei in Hannover.
Preis: 10 Sgr. 6 Pf. pro Quartal.
Für die Anzeigen: 1 Sgr. 6 Pf. pro Zeile.
Für die Anzeigen: 1 Sgr. 6 Pf. pro Zeile.
Für die Anzeigen: 1 Sgr. 6 Pf. pro Zeile.

18. Art.

Mittwoch den 29. November 1881.

34. Jahrgang

Mittw. 29. November.

Es ist ein gewisses Maß an Unzufriedenheit über die Haltung der Presse zu bemerken, welche sich seit dem 1. October in Deutschland geltend gemacht hat. Diese Unzufriedenheit ist nicht nur in Deutschland, sondern auch in anderen Ländern zu beobachten. Sie ist die Folge der allgemeinen politischen Lage, welche durch die Ereignisse der letzten Monate bedingt ist. Die Presse hat sich in dieser Hinsicht nicht genügend hervorgethan, und es ist zu wünschen, dass sie in Zukunft eine bessere Haltung einnimmt.

Die Presse hat sich in dieser Hinsicht nicht genügend hervorgethan, und es ist zu wünschen, dass sie in Zukunft eine bessere Haltung einnimmt. Die Unzufriedenheit ist die Folge der allgemeinen politischen Lage, welche durch die Ereignisse der letzten Monate bedingt ist. Die Presse hat sich in dieser Hinsicht nicht genügend hervorgethan, und es ist zu wünschen, dass sie in Zukunft eine bessere Haltung einnimmt.

Die Unzufriedenheit ist die Folge der allgemeinen politischen Lage, welche durch die Ereignisse der letzten Monate bedingt ist. Die Presse hat sich in dieser Hinsicht nicht genügend hervorgethan, und es ist zu wünschen, dass sie in Zukunft eine bessere Haltung einnimmt. Die Unzufriedenheit ist die Folge der allgemeinen politischen Lage, welche durch die Ereignisse der letzten Monate bedingt ist. Die Presse hat sich in dieser Hinsicht nicht genügend hervorgethan, und es ist zu wünschen, dass sie in Zukunft eine bessere Haltung einnimmt.

Satire.

Der Herr Reichstag.
Der Herr Reichstag ist ein sehr interessantes Wesen. Er hat eine sehr große Bedeutung für das Reich. Er ist der Vertreter des Volkes, und er hat die Aufgabe, die Interessen des Volkes zu vertreten. Er ist ein sehr wichtiges Organ der Staatsverwaltung, und er hat eine sehr große Verantwortung zu tragen. Er ist ein sehr interessantes Wesen, und er hat eine sehr große Bedeutung für das Reich.

Der Herr Reichstag ist ein sehr interessantes Wesen. Er hat eine sehr große Bedeutung für das Reich. Er ist der Vertreter des Volkes, und er hat die Aufgabe, die Interessen des Volkes zu vertreten. Er ist ein sehr wichtiges Organ der Staatsverwaltung, und er hat eine sehr große Verantwortung zu tragen. Er ist ein sehr interessantes Wesen, und er hat eine sehr große Bedeutung für das Reich.

Der Herr Reichstag ist ein sehr interessantes Wesen. Er hat eine sehr große Bedeutung für das Reich. Er ist der Vertreter des Volkes, und er hat die Aufgabe, die Interessen des Volkes zu vertreten. Er ist ein sehr wichtiges Organ der Staatsverwaltung, und er hat eine sehr große Verantwortung zu tragen. Er ist ein sehr interessantes Wesen, und er hat eine sehr große Bedeutung für das Reich.

18. Articolul DIE RUMÄNISCHE THRONREDE, publicat în „Die Presse“, 17/29 noiembrie 1881, tradus de Eminescu, [„ÎN TRE TOATE ARTICOLELE DE FOND ...“], „Timpul“, 24 noiembrie/6 decembrie 1881.

Das Fremden-Blatt enthält täglich...
Preis für den Abnehmer...
Anzeigen...
Redaktion...
Verlag...

Fremden-Blatt.

(Morgen-Blatt.)

Abonnement für die Provinz...
Preis für den Abnehmer...
Anzeigen...
Redaktion...
Verlag...

Wien, 23. Dezember.

Der Herr Reichsminister für Aussenangelegenheiten...
In der Sitzung des Reichsraths...
Die Verhandlung über die...
Die Verhandlung über die...
Die Verhandlung über die...

Die Verhandlung über die...
Die Verhandlung über die...
Die Verhandlung über die...
Die Verhandlung über die...
Die Verhandlung über die...

Die Verhandlung über die...
Die Verhandlung über die...
Die Verhandlung über die...

Die Verhandlung über die...
Die Verhandlung über die...
Die Verhandlung über die...
Die Verhandlung über die...
Die Verhandlung über die...

Die Verhandlung über die...
Die Verhandlung über die...
Die Verhandlung über die...

Die Verhandlung über die...
Die Verhandlung über die...
Die Verhandlung über die...
Die Verhandlung über die...
Die Verhandlung über die...

20. Editorialul WIEN, 23. DEZEMBER, comentat de Eninescu în articolul „CONTELE HOYOS SOSIND...”, „Timpul”, 15/27 decembrie 1881.

Ție seama de aceasta și „Le Journal des debats” și „Le Nord” din Bruxelles, care, referindu-se la un articol din „Fremdenblatt”, se mirau cum de n-am putut găsi în discursul de vineri al d-lui Brătianu o satisfacție suficientă pentru lipsa de tact ale discursului tronului. Speranța pe care o exprima foaia rusească ce apare în Bruxelles, cumcă cabinetul din Viena, în contra manierei noastre de a vedea, se va declara mulțumit cu declarațiunile d-lui Brătianu, a fost înlăturată prin fapte. Avem cu atât mai puține motive de a intra într-o polemică cu „Le Nord” cu cât n-am tăgăduit orice însemnătate discursului d-lui Brătianu, precum susține acea foaie. N-am putut vedea în ea o satisfacțiune suficientă și împărțim părerea aceasta cu majoritatea mare a acelei populații din Austro-Ungaria care se interesează de politică. Convingerea aceasta a câștigat - o și „Le Journal des debats” din citirea gazetelor austriace și se arată rău dispus pentru aceasta. Adresându-se direct la „Fremdenblatt”, foaia franceză ne spune că, de vreme ce, după propria noastră părere asupra conflictului, ordinul dat contelui Hoyos de a suspenda relațiile sale personale cu guvernul din București nu are a face cu cestiunea dunăreană, am putea să ne mulțumim cu declarațiunile d-lui Brătianu, căci, dacă provocațiunea a fost numai platonică, nici satisfacțiunea nu trebuie [să] fie astfel. Logica acestui raționament e cu totul nepricepută pentru noi. Nu urmează deloc că provocațiunea a fost platonică din faptul că guvernul nostru nu pune în legătură esența meritorie a cesiunii dunărene cu afacerea de onoare ocazională prin discursul tronului. Platonismul nu e nicăiri mai puțin la locul lui decât în afaceri de onoare.

Nu cunoaștem insulte platonice și prin urmare nici satisfacțiuni platonice și ne mirăm că tocmai o foaie franceză ne dă o asemenea lecție despre afaceri de onoare.

Nu cerem de la România un lucru ce n-ar fi echitabil. Nu facem cabinetului din București pretențiuni cari ar putea să-i atingă onoarea. După cât știm — și credem a fi bine informați în punctul acesta — cabinetul vienez n-au făcut nici o cerere în București în privirea satisfacțiunii exigibile pentru mesajul tronului. Cu totul din vânt e aserțiunea pe care-o întâmpinăm într-o telegramă din Praga a „N[oii] prese libere”, care zice că, după asigurări oficioase, demisiunea d-lui Brătianu ar fi singurul mijloc al unei învoieli pacifice cu România. „Noua pr [esă] liberă” însăși pune-n îndoială aserțiunea corespondentului ei; și-n adevăr are cuvinte pentru aceasta, cu toate că o telegramă din Viena a ziarului „Politik” (din Praga) declară fără nici o rezervă că, în sferile Ministeriului de Esterne, demisiunea d-lui Brătianu e considerată ca singurul mod al unei înlăturări pacifice a diferențelor dintre Austro-Ungaria și România. După toată probabilitatea corespondentul „N[oii]. pr [ese] libere” și-au luat înțelepciunea din telegrama ziarului „Politik”, dar n-a avut cuvânt de a vedea în ea o comunicație din sfere guvernamentale. Știrea din „Politik” a influențat-o tot atât de puțin Ministerul de Esterne ca și articolele provocatorii pe cari organul boem le aduce din când în când în contra actualului ministeriu sîrbesc, pentru a face bucurie d-lui Ristici. Dar acestea în treacăt. Repetăm că din partea cabinetului nostru nu i s-au pus guvernului din București nici un fel de condiții de la îndeplinirea cărora ar atârna închiderea incidentului. Rezultă din toate că Ministerul nostru de Esterne lasă la libera apreciere a sferelor guvernamentale din România de-a găsi modul propriu pentru a restabili vechile relațiuni amicale între România și monarhia noastră; dar se 'nțelege de sine că satisfacțiunea trebuie să fie leală, și fără rezervă și să corespundă cu uzanțele diplomatice ce există între state suverane și cu poziția de mare putere a Austro-Ungariei.

[15 decembrie 1881]

[„AGENȚIA HAVAS S-A GRĂBIT...”]

Agenția Havas s-a grăbit se vede a împărtăși lumii uimite că d. Callimach catargiu s-ar fi făcut vinovat de sustragere și divulgare de importante documente diplomatice, o acuzare pe care a ridicat-o cele mai gingașe și mai fragile virtuți ale Adunărilor noastre, d. Fleva în Cameră și Cato în Senat. . .Cato al României: d. P. Grădișteanu.

În urmarea acestora fostul ministru plenipotențiar a adresat foilor din Paris o scrisoare, reproducă a doua zi de foile germane, prin care reduce mult valoarea aserțiunilor celor două virtuți, afișate cu nepilduită candoare în Corpurile noastre legiuitoare.

Scrisoarea, datată din Paris, 20 decemvrie, se rostește astfel:

Jurnalele reproduc o depeșă din București care anunță că m-am făcut vinovat de sustragerea și de divulgarea unor importante documente diplomatice.

Permiteți-mi să am recurs la publicitatea de care dispuneți pentru a explica această noutate și a o reduce la proporțiunile ei adevărate.

Pentru a justifica revocarea mea recentă din postul ce-l ocupam la Paris guvernul d-lui Ioan Brătianu m-a acuzat de a fi compromis, prin grave neglijențe în îndeplinirea misiunii mele în Anglia, interesele țării mele în cestiunea Dunării.

Onoarea mea era atacată. A trebuit să răspund, publicând o corespondență schimbată în acea epocă între d. Brătianu și mine, care espune vederile noastre reciproce asupra purtării ce se cuvenea a se ține. Ea nu trădează încrederea nici unui guvern, nu destăinuiește nici un secret de stat ea constată pur și simplu că mi-am făcut datoria.

Primiți etc.

Considerând lucrul mai de aproape, d. Ioan Brătianu îndeosebi n-ar avea tocmai cuvânt să se supere de publicarea în cestiune. Depeșă de fericită concepție prin care recomandă ambasadorului o atitudine defensivă în cestiunea dunăreană, atât de defensivă încât [să] se învârtăscă pe terenul recunoscut și mlăștinos al promisiunilor Boerescu, l-a curățit atât de deplin în fața Austro-Ungariei încât d-nii de la Viena, deși fac oarecari greutăți în privirea satisfacțiunii ce va fi silit [a] da, totuși dau acestor greutăți mai mult aerul unor cochetării din esces de

virtute decât al unor îngrădiri serioase.

Daca poate fi cineva supărat e numai d. Boerescu. Arareori s-a văzut o atât de completă lipsă de idei în materie internațională ca în depeșa prin care marele om de stat recomandă o atitudine atât de expectativă și de tăcută încât nici să nu se bage de seamă că există o cestiune dunăreană. Surprins asupra profundității planurilor sale, pline de meșteșug și adâncime, d. Boerescu a și exprimat via sa indignare asupra acestei publicațiuni.

Dar aceste supărări nu ne prea privesc. Singura cestiune care ne preocupă este dacă d. Callimach catargiu nu se înșală cumva când crede că publicațiunea sa e cu totul inofensivă în privința părții meritorie a cestiunii Dunării.

În hârtiile publicate se citează numele unui consilier al M. Sale Britanice și i se atribuie, deși nu tocmai cu toată preciziunea, oarecari vederi proprii în cestiunea dunăreană. Fără îndoială Austria putea cunoaște acele vederi și pe alte căi decât publicarea de documente române și, dacă nu i se spune nimic nou Austriei și nimic poate ce-ar fi avut a tăgădui însuși ministrul englez, totuși calea puțin uzitată a publicării premature de documente nu credem că ar conveni tocmai mult puterii care au avut bunăvoința de-a ne sprijini cu oarecare căldură în cestiunea aceasta.

Fără a împărtăși indignarea de comedie a virtuților gingașe, întoarse și pe dos și pe față, a ilustrațiilor parlamentare din partidul roșu, totuși credem că fostul ministru plenipotențiar ar fi făcut mai bine să amâne o satisfacțiune atât de lesne de căpătat, deși recunoaștem toată gravitatea provocării și toată falsitatea situației sale față cu lumea în care trăiește, dacă și-ar fi impus tăcere.

[16 decembrie 1881]

[„ROMÂNUL» NE FACE O IMPUTARE. . ."]

„Românul" ne face o imputare gravă din buna opinie pe care ziarul izraelit „Apărătorul" pare a fi având despre partidul conservator. Nu știm ce-o fi zis „Apărătorul", căci am scăpat din vedere articolul în cestiune și numai pe citatele „Românului" nu ne putem întemeia; dar dacă a luat act de repetata noastră declarație că nu urâm pe evrei desigur de adevăr a luat act.

Marile fenomene sociale se întâmplă, după a noastră părere, într-o ordine cauzală tot atât de necesară ca și evenimentele elementare și dacă nu putem zice că avem ură în contra ploiei, chiar când cade prea multă, sau contra ninsorii, tot astfel nu ură putem simți pentru-un eveniment atât de elementar ca imigrațiunea în mase a unui element etnic care-a contractat anume apucături economice ce nu ne convin, sub persecuțiile altor popoare. Dar totodată nici o minte serioasă nu poate pretinde ca poporul nostru, cel nevinovat în chestie, să poarte urmările nefaste ale persecuțiilor ce izraeliții au avut a le suferi de la alții. Alte popoare i-au oprit de la meșteșuguri, deci s-au dedat cu negoțul și, neajungând acesta, cu specula mai ales; de aci nu urmează că putem suporta un element prea numeros, a cărui ocupațiune de căpetenie să nu consiste în producțiune de valori intrinsece, ci în producerea de valori de loc și de timp numai, precum se numește, cam eufemistic, precupețirea și colportajul.

Izraeliții în numărul în care sunt astăzi constituie o putere de a cărei acțiune cată neapărat să se țină seamă. A face să nu existe această putere nu stă în facultatea omului

de stat, precum nu poate cineva desființa Dâmbovița ori Ialomița; cestiunea nu poate fi decât a o face în adevăr folositoare.

Precum un râu de munte îneacă nefiind supus voinței determinante a omului, pe când cu albia regulată el poartă vase și devine un izvor de înavuțire pentru câmpiile ce le petrece, astfel și un element etnic care ar lăsa curs liber numai instinctelor sale ar fi periculos, pe când abătut în albia unei munci liniștite și productive ar deveni folositor patriei lui adoptive și, cu vremea, ar ține poate la pământul ei sfânt tot cu atâta tragere de inimă ca și urmașii acelor războinici păstori cu puternice și încăpătoare cranii cu cari Radu și Dragoș au cuprins câmpiile Moldovei și ale Țării Românești.

O serioasă reorganizare socială și apărarea meseriilor de concurența articolelor gata importate din străinătate, așadară măsuri interne, combinate cu alte vederi de politică economică decât ale absolutului liber schimb cari au domnit pân - acuma ar fi poate în stare de-a ocupa brațele și inteligențele celei mai nouă imigrațiuni cu o lucrare mai folositoare și mai spornică decât precupețirea spiritului, care-n ultima linie nu se poate face decât în detrimentul sănătății și bunei stări a celei mai importante părți a poporului românesc, a țaranului.

Cestiunea de căpetenie pentru istoria și continuitatea de dezvoltare a acestei țări este ca elementul românesc să

rămâie cel determinant, ca el să dea tiparul acestei forme de stat, ca limba lui, înclinările lui oneste și generoase, bunul lui simț, c-un cuvânt geniul lui să rămâie și pe viitor norma de dezvoltare a țării și să pătrundă pururea această dezvoltare. Voim statul național, nu statul cosmopolit, nu America dunăreană. Voim ca stejarul stejari să producă, nu meri pădureți .

Arta de stat a d-lui C. A. Rosetti a consistat din contra a face pe român să semene cu orice parte a străinătății mai mult decât cu el însuși; să semene a francez, a englez, a neamț, numai a român nu.

Noi credem că, mănținându-se cu statornicie punctul de plecare al statului național, e mai mult ori mai puțin indiferent dacă oamenii cari supun dezvoltarea lor proprie dezvoltării naționale a României sunt în orice caz de origine pură traco - romană , sau dacă într-un număr de cazuri aceasta origine nu este atât de proprie.

Astfel d-nii Mandelbaum și Rosenbluth pot fi atât de români ca și Giani, Carada ori Pherekydes, căci ce mi-e Mandelbaum , ce mi-e Pherekydes? Că unul o fi originar din Tarnopol , altul din Epir, în ce mi-e preferabil unul celuilalt?

Ba cine știe? Poate chiar presupusul Mandelbaum ar fi mai exigent față cu sine însuși pentru a aspira la portofolii ministeriale decât Pherekydes; ar învăța poate mai mult și ar cântări cu mai mult scrupul valoarea sa proprie, intelectuală și morală, până a râvni atât de sus.

Așadar ce ne impută foaia guvernamentală? Că nu punem pe românii „Românului” mai presus decât pe cei cari aspiră a deveni poate mai buni români decât cei de sus? Că nu punem Caradalele mai presus de Mandelbaum ori Feigelstock ? Pentru că au nume străine? Egal de străini ca origine, egal de improductivi ca elemente economice și de-o valoare socială egală, noi nu găsim nici un cuvânt pentru a decerne superioritatea unuia sau celuilalt.

E însă pentru noi sigur și netăgăduit că actualul sistem de exploatare economică poate face loc, sub domnirea altor idei, unui sistem de armonie a intereselor, că în locul speculei poate veni industria și anume industria aceea care întregește activitatea agricolă și stă în legături cu ea. Un asemenea sistem precum îl descrie Laing că există în Danemarca bunăoară ar ocupa brațele, pân' acum improductive, într-un mod folositor și lor și semenilor și s-ar înlătura gravele neajunsuri ale disproporției de azi dintre clasele producătoare și cele consumatoare.

Dar pentru o asemenea reorganizare sănătoasă se cere un bagaj mai mare de idei decum [î] dau articolele foilor politice din Paris și conferințele d-lui Jules Allix asupra „Melcilor simpatici”, vestitele izvoare de învățatură pentru demagogia roșie care ne guvernează.

Dar . . . am lunecat deja pe un teren străin discuției. Dacă „Apărătorul” ar vrea să ne facă amici ai *cauzei* izraelite ca atare, ai *cauzei* naționale a unei rase străine celei

române, am trebui să protestăm. Dar dacă crede că procesul de asimilare se va face cu mai multă cruțare și siguranță sub domnia unor vederi conservatoare, atunci are poate cuvânt .

[17 decembrie 1881]

[„SCUZELE PE CARI...”]

Scuzele pe cari d. Stătescu le-a făcut în sfârșit cu toată umilința cabinetului din Viena au izbutit a înlătura conflictul austro - român .

Dar cum? Asta e cestiunea.

După limbajul viteaz al mesajului, i s-a spus guvernului în Adunare că nu-i rămân în fața Austriei decât două atitudini de ales: sabia sau umilirea. Neputând fi vorba de sabie, același d. Stătescu, al cărui spirite oarecum inspiratorul pasajelor în cestiune din discursul tronului, face astăzi — în numele țării se înțelege — cele mai umilite scuze Austro-Ungariei.

„Românul” vorbea odinioară de un minister ieșit din bătaia din picior a unui consul? Și cu toate acestea acel ministeriu nici ceruse scuze cuiva, nici se ridicase prin străini. E drept că un ministeriu roșu *căzuse* prin bătaia din picior a unui consul, dar nimenea nu se urcase prin ea.

Dar oare astăzi cu ce preț stă cabinetul Brătianu? Cu prețul umilirii complete.

Lucrul meritând un studiu mai amănunțit, vom reveni asupra-i.

[8 decembrie 1881]

[„PE CÂND ÎN AFARĂ ..."]

Pe când în afară d. Stătescu exprimă în mod franc și leal vellele sale regrete pentru tot ce a fost considerat ca blesant de către guvernul Austriei, încât în privirea desfacerilor esteroare stăm bine de tot, înlăuntru se petrec lucruri ca cele relevate în ședința Adunării de la 14 decemvrie, cari dovedesc că și desfacerile interne stau bine.

D. C. Mihăilescu , profesor, deci după art. 49 al legii comunale funcționar salariat al statului, poziție incompatibilă cu funcțiunea de membru al consiliului comunal, e ales membru în consiliul orașului Galați și de-aci primar al aceluia oraș. Ministerul confirmă această numire, pe cuvintele exprimate de d. C.A. Rosetti în Adunare, că profesorul nu este funcționar al statului, el este *preot* al învățământului . În calitatea de *preot și de călugăr*, cari nu sunt excluși de la eligibilitatea în consiliile comunale, d. C.A. Rosetti a confirmat alegerea aceasta de primar.

E drept că d. Mihăilescu și-a dat de-atunci încoace demisiunea, dar confirmarea din partea d-lui Rosetti nu încetează de-a fi incorectă.

A doua cestiune a fost cea relevată de d. C. Radu. După legea consiliului județean de la 1864, acest consiliu nu poate impune o contribuțiune decât cu *aprobarea Corpurilor legiuitoare*. Constituțiunea asemenea zice: impozitele votate de consiliile județene și comunale trebuie să primească confirmațiunea *puterii legiuitoare* și întărirea Domnului.

Consiliul județean de Bacău însă a crezut de cuviință, în anul 1880, să adauge, pe lângă două zecimi legale, o a treia zecime . A votat și a pus în buget acea a treia zecime și a înaintat ministerului bugetul spre confirmare. Ministerul confirmă bugetul, îl înapoiază consiliului declarând că-l aprobă, cu rezerva însă a aprobării Corpurilor legiuitoare pentru a treia zecime . Consiliul insistă să i se dea voie a percepe acea zecime și Ministerul răspunde că poate s-o perceapă (fără aprobarea prealabilă a Camerei).

Această zecime , care s-a perceput pentru cele mai nobile și mai bune... *pretexte*, la ce-a servit? A servit la ce servește la noi în țară orice ban perceput din sudoarea contribuabilului: la întreținerea unei societăți anonime pentru exploatarea bugetului.

Astfel, fără știrea lui Dumnezeu și a oamenilor, prin simplă conivență a ministrului cu vrun grup de postulanți de prin județe, se creează dări ce storc zeci de mii de franci din spatele contribuabililor, pentru ca din acești bani să se creeze. . . ce? Lefuri pentru membrii din consiliul județean, diurne și altele. Toate aceste, bineînțeles , prin călcarea stipulațiunilor formale ale Constituției.

[18 decembrie 1881]

[„E FOARTE PROBABIL ..."]

E foarte probabil axiomul stabilit de-o seamă de antropologi că activitatea omenească, de orice natură ar fi, crește și scade în patrat. După ce onorabilul d. Stătescu a urcat glasul său gingaș la patrat prin discursul tronului, astăzi [î]și scoate rădăcina patrată a înrăutățirii sale primitive și devine un foarte umilit om de stat față cu puternica vecină Austro-Ungaria. E drept că ilustrul nostru ministru n-a făcut această voltă deodată. A trimis la Viena, rânduri rânduri , o serie de formulare de scuză, una umilită, alta și mai umilită, a treia de tot umilită, a patra în sfârșit umilissimă , până ce cabinetul din Viena a găsit că onor. Stătescu a atins marginea extremă a servilismului posibil și s-a declarat mulțumit. Cățelușul blond al d-lui Brătianu a trebuit să-și facă toate datoriile de cățeluș: să aporțeze , să facă sluj și să se închine până la pământ ! Acum toate sunt bune și frumoase.

Istoria asta e atât de neplăcută și atât de greu de înghițit din partea onorabililor patrioți de profesie încât „Românul” caută să distragă publicului prin articole polemice contra „Timpului”. „S-a îngroșat treaba de tot. Hai și ne-om lega iar de « Timpul », doar nu s-o băga de seamă ce rușine am pățit”, [î]și zic onorabilii și atunci ne pomemim cu câte patru cinci coloane polemice, în care ni se zice ba că-l amenințăm pe rege cu soarta lui Ludovic XVI , ba că d. Carp a declarat că, în cestiunea Dunării, dă tot Austriei, nu numai ceea ce ea cere, și că „noi l-am susținut și că în fine,

din austro maghiari ce ne deprinsesem a fi, am făcut o voltă la sfârșit și am batjocorit pe „Pesther Lloyd”. De ce? „Pentru că din momentul în care guvernul austro unguresc refuză concursul patrioților de la «Timpul » ungurii latră ca câinii ”.

Să ne-nțelegem. Foile ungurești latră *totdeauna*, daca vor da concursul lor patrioților de la „Timpul” sau daca nu-l vor da.

Odată acest punct francamente stabilit, ce mai poștește „Românul”?

Daca nu am zis acelaș lucru despre ziarele oficioase din Viena e pentru că nu meritau să zicem una ca aceasta despre ele. „Fremdenblatt” îndeosebi s-a exprimat întotdeauna c-o moderațiune de termeni demnă de recunoștință și, departe de a voi să înăsprească conflictul, a căutat din capul locului să-l îmblânzească . Și „Fremdenblatt ” e oficios. De aceea am reprodus articolele acestui ziar fără umbră de polemică, căci important și meritoriu în acele articole era să știm ce voiește monarhia vecină și, încă o dată, *monarhia*, nu d-nii unguri de cari nu ne preocupăm decât în treacăt, pentru că nu merită să se preocupe cineva de ei în mod serios.

Așadar în ce consistă volta noastră? Că am respins necuviințele unui ziar unguresc care se distinge prin mojicia lui față cu țara, față cu naționalitatea, față cu regele nostru chiar?

„Românul” însă se poartă în adevăr așa ca și când un guvern conservator ar fi cerut scuze Austro-Ungariei. Dumnealor uită că nu li-i întâia : că a mai pățit-o și răposatul Golescu în alte împrejurări și că tocmai guvernul conservator, rău bun cum era, a prezervat țara și de umiliri, dar și de bravade zădarnice.

Când am citit discursul tronului ne-am zis că d. Brătianu trebuie să fi știind ce face. Am crezut, și ne-am amăgit în credința noastră, că în cestiunea Dunării d-sa se bucură de un sprijin atât de viguros din partea celor mai influente puteri europene încât poate îndrăzni să-și ridice glasul atât de sus. De-acolo atitudinea noastră, nimic mai puțin decât ostilă, până 'n momentul în care s-a declarat conflictul. Din acel moment am sfătuit pe Cameră că îmblânzească tonul, nu pentru c-am fi crezut să situația e periculoasă, căci ne convinsesem că nu e, dar fiindcă era în orice caz foarte neplăcut ca, pentr-o simplă cestiune de formă, să se 'nterupă relațiile cu o putere de prima ordine. Și tot aceasta atitudine am păstrat-o pân - acuma . La ce grad de umilință va ajunge d. ștătescu nu puteam prevedea și dacă azi scriem în contra sa nu o facem pentru că a reparat greșala făcută, ci pentru că a reparat-o într-un mod atât de rușinos.

Ce imputări găsește „Românul” să ne facă? Aceleași pe cari le făcea canalul său de scurgere acum două - trei zile și la cari nu răspundem niciodată. C-am fost amici ai Austro-Ungariei și am devenit adversari de când vedem că nu ne sprijină? Nu știe ce vorbește „Românul”, precum nu știe ce vorbește nici canalul său de scurgere. Daca ungurii îngrijesc a ni se face antipatici prin tonul lor obraznic, prin maltratarea zilnică a consângenilor noștri din Ardeal și prin alte calități cu cari i-a sluțit Dumnezeu, adversari sau amici ai monarhiei ca atare, ca espresie unitară, nici am fost vreodată, nici vom fi. Sau, vorbind mai exact, căci aci nu e vorba de sentimente, vom fi amici ai puterii vecine pe câtă vreme va căuta să puie în armonie interesele sale, cu acele ale țării noastre, și adversari, când va atinge aceste interese. Despre antipatii sau simpatii preconcepute nu poate [fi] nici vorba aci. Direcțiunea generală a afacerilor monarhiei nu este nici ungurească, ca să ne displacă , nici românească, ca să ne placă; nu este nici una nici alta; este o direcțiune care reprezintă interesele monarhiei în întregul ei, fără distingere de german, ungur sau ceh, și despre aceste interese e cestiunea daca sunt sau nu armonizabile cu ale noastre. Ce simpatii, ce antipatii se 'ncap aci, în cestiuni de daraveri materiale, de negoț, de import și esport? Nici una. Pozitiv simpatică ar deveni monarhia numai atunci când și românul de acolo ar fi în patria lui tot atât de ne]mpiedecat în dezvoltare precum e ungurul sau polonul; când monarhia l-ar considera și l-ar pune pe-un picior egal cu celelalte naționalități. Atunci în adevăr n-am avea cumpăna lui Shylock în mână nici în privirea intereselor, căci atunci românii monarhiei ar ocupa o zonă de producțiune și consumațiune înlăuntrul sferei noastre economice și desigur nu ne-am întrista daca, prin schimb reciproc între muncă românească de-o parte și de alta, ei ar înainta material și intelectual în linie paralelă cu noi.

Dar aceasta e o perspectivă depărtată și de-aceea ținem cumpăna lui Shylock . Trebuie ca mai întâi ungurii să se uzeze definitiv, precum se uzează , să devie și mai incapabili de-a guverna decum sunt , să devie c-un cuvânt *imposibili*, ca turcii. Atunci va fi sunat ora acelei identități a intereselor despre care vorbește nobilul conte Andrassy, dar a căror congruentă , în momentul de față, nu e tocmai deplină.

[19 decembrie 1881]

[„PROPTER VITAM VIVENDI. . .”]

Propter vitam vivendi perdere causas , a pierde, pentru a-și păstra o viață nemernică , tot ce dă valoare existenței omenești, iată formula după care se poartă partidul roșu. Precum, pentru popularitate, au riscat un șir de fraze viteze la adresa Austriei, tot astfel pentru a rămânea la putere se târâsc azi lingând mâna pe care voiau s-o muște și, loviți de această mână , siliți a buigui cea mai umiltoare din toate scuzele, maltratați ca niște

adevărați valeți , ce expresie găesc d-nia lor pentru a însemna acest act de înjosire? „O neînțelegere — zice « Românul » — , o gratuită presupunere”.

Dar pentru o neînțelegere, pentru o gratuită presupunere se cer explicații, nu scuze, și nu în această formă, nu prin stoarcere de impotente lingușiri și de îngenucheate asigurări. Târârea la pământ se numește o explicație francă?

Și dacă ar fi numai atât ! Dacă afacerea ar privi numai pe d. Brătianu sau pe ilustrul său Stătescu n-ar fi nimic. Dar țara e târâtă împreună ca ei la picioarele unei puteri străine, țara trebuie să îngenuche și să ceară scuze pentru ineptiile a o mână de reputațiuni uzurpate și terfelite ... și toate aceste pentru ce?

Pentru ca o gașcă de exploatare să continue a trăi din buget.

Dorința de-a rămânea în buget i-au făcut să riște; frica de-a cădea [î]i face astăzi să lingă unde-a scuipat și să retragă într-un mod atât de nedemn cuvintele. Suntem siguri că dacă 'și reparau greșala prin retragere nici unul din urmașii d-lor nu era obligat a coborî atât de jos scara umilirii precum au coborât-o d. Brătianu, precedat de blondul său cățeluș.

Fără îndoială opoziția nu se poate decât felicita — în acest unic caz — că are un guvern atât de feștelit . Dacă d. Urătianu ar fi avut demnitatea de-a se retrage, orice partid ar fi venit în urmă-i ar fi luat guvernul acuzat de mai înainte de către toată haita de la „Telegraful” și de la „Românul” c-au venit cu sprijinul străinătății. Toată haita aceasta de gazetari pripășiți de prin cancelariile comisarilor de poliție sau de prin bărbieriile Parizului , orice vită botezată de d. C.A. Rosetti cu numele de roșu ar fi intonat în cor acuzațiunea că opoziția vine la putere cu ajutorul străinilor. Astfel, înrăutățiți pe de-o parte prin pierderea bugetului, plătiți pe de alta de străini, tot ce e natură de spion și de denunțător în țara noastră s-ar fi acațat de guvernul nou, precum s-a acațat acum, câteva zile de-o sumă de oameni din opoziție, insinuându-le tot felul de monstruoziități .

Ei bine, a fost un adevărat noroc pentru toată opozițiunea că pahidermele bipede cari formează majoritatea și sprijină guvernul [î]și întind obrazul pentru a primi loviturile străinătăței. Dar oare pentru țară lucrul este indiferent? Oare aceste cocote politice, impertinente azi, făcute mâni , lovite peste sulimanul pretextatului lor patriotism, acești oameni care-și sapă singuri orice urmă de autoritate morală arătându-se slugarnici și lingușitori către străini mai pot păstra destulă putere, inspira destul respect pentru a reprezenta interesele țării? Dacă într-o chestie de pură formă, de stil, unde e lesne a fi și serios și demn, ei s-au coborât atât de jos, ce se va întâmpla în cestiunile meritorii, de fond, precum e cestiunea Dunării însași?

Se poate ca astăzi încă d. Ionescu să-și dezvolte interpelarea anunțată alaltăieri, prin care cere comunicarea actelor diplomatice. Ce se va vedea, ce se va putea vedea din acele acte decât pecetluirea formală a umilirii naționale?

Guvernul conservator a venit prin bătaia din picior a unui consul, onorabili patrioți? Dar cu ce preț stă ministrul fățuit al d-voastră la putere? Când și cui a făcut guvernul conservator scuze? Niciodată și nimăru. Nici chiar atunci când ați înscenat scandalul de la Slătineanu și insultarea d-lui de Radowitz . V-ați dat demisia când a bătut din picior pentru că erați prea lași pentru a-i da piept, dar guvernul care v-a urmat n-a făcut scuze în străinătate. Simple explicații verbale, pe cari principele de Bismarck nu le-a comunicat nicidecum publicității, au aplanat un conflict de o natură, știți prea bine, cu mult mai gravă.

[20 decembrie 1881]

[„ȘEDINȚA DE SÂMBĂȚĂ A ADUNĂRII...”]

Ședința de sâmbăta a Adunării a trecut fără să fi fost vorba de nota pe care guvernul umilirii naționale a adresat-o Vienei.

Pentru cel ce știe apreția lucrurile — nu vorbim aci de pahidermele bipede de la fel de fel de gazete, cari nu înțeleg nimic, nici de publicul mare, care nu cunoaște dicționarul

propriu cu termenii căruia un popor se maltratează — dar, pentru cine știe apreția lucrurile, o formă mai servilă și mai înjosită decât aceea a scuzelor d-lui Stătescu nu se putea. „O neînțelegere !” strigă gazetele oficioase. Dar o neînțelegere se înlătorează nu prin scuze, ci prin o *înțelegerere*. Forma unei înțelegeri, unei explicațiuni este cu totul alta decât cea impusă de cabinetul din Viena guvernului nostru.

Iată darul de Anul Nou pe cari d-nii Rosetti — Brătianu îl aduc țării. Se 'ntâmpla pretutindenea ca, în ajunul zilei în care un an trece și altul vine în rotitoarea vremilor cale, oamenii între ei să-și adreseze dorințe reciproce, încurajându-și aspirațiunile pe viitor; copiii să fericească pe părinți, părinții pe copii. Poate muma Românie, această glorioasă și blândă mumă, să fi așteptat și ea de la copiii ei felicitări. Dacă nu alta, dar cel puțin ca vecinic să rămâie numele ei sus ca și culmile munților, viața ei puternică ca a codrilor pururea verzi de brad.

Copiii ei? O mai fi având ea copii adevărați, sau tot ce furnică deasupra mulțimii e o adunătură de bastarzi suplantați adevăraților ei fii, fără umbră de simțire pentru onoarea și demnitatea țării? Bastarzi rahitici cari speculează numele și demnitatea patriei lor, mijlocitori ai rușinei între țară și străini!

Astfel cel întâi An Nou al noului regat primește în inventarul lui o umilire.

Ce-ar fi fost mai simplu în adevăr decât de-a evita cu totul o asemenea umilire, de-a nu pune în mesaj vorbe ce, fără nici un folos pentru cestiunea Dunării, să silească țara la îngenuncheare ?

Abia ne iertăm iluzia de-a fi crezut că d. Brătianu voiește ceva cu acel mesaj. Ne-am convins că nu voia nimic, că nu avea îndărățul lui pe nimenea, că totul era o bravadă menită a-i susținea popularitatea și al cărei rezultat a fost de-a potricăli și mai mult numele său demult sfâșiat prin călătoria de la Livadia și cesiunea unei părți de țară.

Întrebându-ne cu mâna pe inimă care ministru ar fi putut în România să comită acel șir de ineptii și de greșeli pe cari le-a comis d. Brătianu cu cameraderia sa politică și cu toate acestea să rămâie la putere? Dacă un guvern, fie conservator, fie cum ar fi fost, ar fi cedat Basarabia stat-ar fi două zile la putere? Dacă unul ar fi adresat acele umilite scuze pe cari d. Stătescu le-a adresat Austriei, avut-ar-fi trei zile de trăit? De la un capăt la altul al țării presa roșie ar fi înfierat pe un asemenea guvern, ar fi ridicat ulița în contra lui, cu jalbe 'n proțap, am fi văzut pe corifeii partidului împresurând palatul regal, amenințând cu pușcăriia, cu moartea chiar pe un asemenea guvern.

Dar roșii au făcut aceste greșeli și roșiilor li-e permis orice. Și nu ne mirăm că li e permis. Ei au știut să ia țării orice mișcare neatârmată, au știut să prefacă încetul cu încetul listele de alegători în liste de funcționari plătiți, au știut să întindă sistemul corupției și cumpărării de voturi ca o mreață de fier asupra țării întregi. Orice - ar gândi oamenii despre guvernul roșu, oricât l-ar desprețui în fundul inimei, ei sunt legați prin mii de interese create în mod factive de guvern și nu pot lucra altfel.

Dar dacă o țară se poate guverna astfel, dacă prin săturarea unor serii de interese private se poate amorți și paraliza bătaia liberă a inimei ei, dacă 'n locul deliberării poate veni stupiditatea unei turme conduse de bunul plac a doi-trei oameni, la ce mai trebuie atunci Parlament, la ce alegeri? Toate lucrurile câte se fac astăzi s-ar putea face fără aparatul costisitor al unor reprezentațiuni cari nu mai reprezintă nimic.

[22 decembrie 1881]

[„PRESA ESTE PE DEPLIN LIBERĂ . . .”]

Presa este pe deplin liberă în țară la noi și nici nu credem că o mărginire a acestei libertăți ar fi vrut folos. E adevărat că în nici o parte a lumii presa nu este întemeiată spre a spune adevărul. După experiențele făcute de zeci de ani încoace s-a putut vedea

că presa politică din toată lumea e mai mult un organ al patimilor politice decât al adevărului. Despre relele economice produse prin acest soi de întreprinderi nu mai vorbim. Nu există întreprindere cât de hazardată, cât de calculată pe ușurința publicului și pe voința de a-i exploata nerozia care să nu fi fost susținută adesea de presa de toate culorile și, când ne-aducem aminte de concesiia Stroussberg și de susținerea vie a acestei afaceri premeditat putrede din partea „Românului” și a altor gazete din vremea aceea, când ne aducem aminte cum foaia principală a partidului liberal, a d-lui Brătianu și Rosetti, a trecut drept prim București în coloanele sale o reclamă a Creditului Mobiliar,

putem constata lesne că numai în rare cazuri este chip de-a prezerva acest instrument de acțiune politică de venalitate .

Nu vorbim aci de personalități. Desigur există personalități oneste în această breaslă, dar ele sunt așa pentru că așa le-a făcut Dumnezeu. Industria gazetăriei în sine e expusă unor primejdii morale de cari publicistul cutare ori cutare scapă, de cari publicistica nu poate scăpa.

Cu toate acestea există o garanție în contra acestor neajunsuri și o garanție puternică. Aceasta consistă în faptul că îndărătul unei întreprinderi ziaristice stă un grup de personalități politice cari au până la un grad oarecare responsabilitatea întreprinderii. În acest grup se vor afla totdeauna oameni de un caracter cu desăvârșire corect, cari vor ști să împiedece ca în numele lor să se debiteze cutare reclamă ori cutare insinuațiune. De aceea e și practic de-a nu ținea seamă decât de opiniile acele ale publicisticii cari sunt acoperite de o responsabilitate certă și e cu totul infructuos de-a discuta cu oameni ori cu ziare cari nu au absolut nici o responsabilitate.

Cu toate acestea în București apar o sumă de foi, fie în limba română, fie mai cu seamă în limbi străine, cari discută cu toată vehemența limbajului opinii a căror responsabilitate nu e reprezentată prin nimeni sau prin nume atât de obscure încât sunt echivalente cu anonimul și cu nimenea. Prezintă un om politic ideile sale în mod cât de clar și de sincer, X sau Y , oameni ce nu reprezintă pe nimenea și nimic, uzează de libertatea presei pentru a întortochea și falsifica ideile omului public, [î]i substituie intenții pe cari nu le-a avut niciodată, [î] iau în răspăr , și iată omul devine, în mâna speciei *animal scribax*, ba vândut străinilor, ba spion al cutării puteri, ba una, ba alta.

Acest lucru are mari neajunsuri.

Noi suntem aproape siguri că tocmai organe de acele cari au epilepsia denunțurilor și cari cu ușurință aruncă epitetul de „trădător al intereselor țării” unor oameni pe cari adversarii lor politici și cu răspundere nu îndrăznesc a-i acuza în asemenea chip sunt organele de provocațiune și de turburare încurajate de străinătate în țara noastră. Dacă vrei să știi cine stă îndărătul lor, dacă vrei să ai responsabilitatea pipăită a cuiva, fie bărbat politic, fie grup de bărbați politici, pe cari să-i izolezi logic în cercul lor de idei și să discuți cu ei, să-i constrângi , prin apel la demnitatea și trecutul lor, ca să țină linia dreaptă a discuției și să nu spuie neadevăruri patente, nu dai de nimenea pe care să poți pune mâna . Vrun nume obscur și se prezintă, ale cărui opinii pot fi prețioase pentru el însuși, dar de cari țara nici nu a întreat, nici va întreba vroindioară.

Foia cutare, redijată de d-nul X , aruncă cutării om de stat epitetul de trădător.

— Bunătatea d-tale, d-le X , dar cine te 'ntreabă ce opinie ai despre cutare? Opinia aceasta poate fi prețioasă în sine, dar prin ea însăși nu are absolut nici o valoare. Acoperită de responsabilitatea politică a unor oameni publici ar deveni discutabilă, dar așa? Cine vrea, cine crede practic a discuta cu *oricine* insanități politice și stilistice, a polemiza cu oameni cari nu au nici o răspundere în privirea celor ce zic, a căror vorbe nu numără?

Cât de practică și de ce efect imediat e stabilirea unei asemenea responsabilități am văzut în două cazuri. Cu numele deschis prințul Grigorie M. Sturza a luat ideile partidului democratic național sub scutul său cavaleresc. Izolat pe terenul luptei și atacat cu cele mai drepte arme, combătut cu termeni cuviincioși , potriviți persoanei și trecutului său, prințul s-a convins că pentru moment lupta sa era sterilă și „Democrația națională” a încetat. „Presa”, în altă ordine de idei, se făcuse vinovată de cele mai grave inconsecvențe politice. Izolată ca într-un cerc de fier înlăuntrul propriilor ei contradicții , ea a fost constrânsă a se convinge că existența ei era o contradicție în sine însăși, a fost dusă *ad absurdum* și, nimeni nemaivoidnd a acoperi ceea ce era logicește absurd cu numele său, organul Centrului a încetat deodată cu Centrul.

Față cu foi însă ce nu sunt acoperite de responsabilitatea nimărui lupta e imposibilă. O asemenea foaie zice azi una, mâne contrariul, și nu există nimeni pe care sa 'l poți obliga de-a se ține de vorbă. Terenul e cu totul mlăștinos, piciorul se cufundă la orice pas, de aceea e mai bine de a nu ținea deloc seamă de ele. Dar existența și înmulțirea unei asemenea ramure publicistice cată a se considera ca un fenomen foarte întristător în viața publică.

[23 decembrie 1881]

[„ZIARELE AUSTRIACE CONSTATĂ ...”]

Ziarele austriace constată cu satisfacțiune că presa conservatoare din Anglia favorizează interesele și necesitățile monarhiei vecine în cestiunea dunăreană. Foile din Londra merg chiar mai departe decât cele austriace și

nu se sfiesc de-a afirma că Austro-Ungaria ar fi având un *drept* de preponderanță în șesul Dunării de Jos. Fiindcă în curând Comisia Europeană din Galați se va întruni în sesiune extraordinară, pentru a discuta din nou măsurile reglementare pentru distanța dintre Porțile de Fier și Galați, e poate de oarecare interes de a comunica și noi opiniile austrofile ale presei conservatoare engleze, mai cu seamă acelea cari constituie beatitudinea foilor vecine. „Standard” zice de pildă că atunci când un fluviu trece prin trei - patru state, din cari unele relativ neînsemnate, iar unul mare și având o poziție dominantă, e firesc lucru ca statul cel mare să nu îngăduie niciodată de-a fi înlăturat prin preponderanța numerică a celor mici. Dacă unele state balcanice ar îndrăzni să cerce a contesta preponderanța Austro-Ungariei, la care ea are un drept prin puterea, populația și avuția ei, *instinctul simplu de conservare ar trebui să împingă pe oamenii de stat ai Austriei la o atitudine foarte energică*. „Morning Post” găsește asemenea că e foarte clar ca Austro-Ungaria să aibă oarecare preponderanță pe Dunăre, fără a ține în seamă câți principii de pe acolo voiesc să avanseze la rangul de regi. Acest ziar dă a înțelege că guvernul englez o fi poate acela care să fi îmboldit România la rezistență și relevează cu intenție cum politiciii engleji au obiceiul de a uita că drepturile ce le reclamă pentru țara lor proprie nu le pot refuza altora. Precum Anglia cată să se mănție pe canalul de Suez tot astfel Dunărea nu-nsemnează pentru Austria mai puțin decât canalul de Suez pentru Marea Britanie. În fine „Morning Post” citează un cuvânt al lui Napoleon I, dintr-o scrisoare către Metternich: „Aveți drepturi *geografice* asupra Dunării”.

E în adevăr curios de-a vedea citându-se , ca autoritate în materie de drept internațional, Napoleon I. Împăratul pricepea în adevăr să-și creeze drepturi *geografice*, ba chiar mai puțin decât geografice asupra multor țări din lume, dar am întreba pe toate statele europene daca este vreunul căruia i-ar mai conveni azi invocarea unor asemenea drepturi în chipul cum o făcea marele împărat.

Cată să observăm pentru cititorul nostru că opiniile gazetelor engleze trebuiesc judecate totdeauna din punctul de vedere al opiniilor de partid din acea țară, prin urmare ele nu sunt nepărtinitoare decât cu restricțiunea de-a încăpea sau nu în cadrul vederilor locale de partid. Antagonismul actual în politica esteroară engleză dintre liberali și conservatori se întemeiază în esență pe următoarea fundamentală deosebire de vederi: liberalii văd în caracterul industriei și în tendențele de dominațiune maritimă a Germaniei un adversar viitor al chiar puterii maritime și de producțiune a Angliei. Prin urmare orice ar încuraja precumpănirea Germaniei și aliaților ei în materie de producțiune și de politică comercială cată a fi combătut.

Progresele Rusiei în Asia nu-i preocupă în așa mod. Ceea ce Rusia poate atinge este sfera de acțiune a Angliei, o sferă care se poate muta, se poate restrânge ; puterea maritimă și de producțiune a poporului englez nu va fi atinsă nici chiar prin cuceriri rusești.

Vederea conservatoare este opusă celei liberale. Conservatorii nu văd în dezvoltarea cât de largă maritimă și industrială a Germaniei un pericol de suprematizare din partea acestei puteri ce-și apără sfera de acțiune în contra Rusiei. Deci tot ce va fi îndreptat în contra Rusiei e favorabil intereselor engleze, după a lor părere.

În cestiunea Dunării lucrul stă cam tot astfel. Rusia nu are interese pozitive în șesul Dunării de Jos, dar are un interes negativ considerabil: acela ca nu un altul să aibă preponderanța și acel altul este tocmai adversarul economic și maritim imaginat de liberalismul englez.

E evident că în lupta de conservare națională întreprinsă în cestiunea Dunării cată să ținem seamă de aceste opinii, cari, după constelațiunea întâmplătoare a evenimentelor, ne pot fi favorabile sau nefavorabile. Deocamdată constatăm că, în cestiunea Dunării, interesul mai mult negativ al partidului actualmente la guvern în Anglia favorizează atitudinea defensivă a României.

[24 decembrie 1881]

[„NICI SĂRBĂTORILE NU POT TRECE . . .”]

Nici sărbătorile nu pot trece la noi în țară fără polemică. „Românul” impută ziarelor opozițiunii că, de unde pân-în ajunul mesajului se arătau adversare Austriei, după ce o satisfacțiune au devenit necesară ele s-au prefăcut în amice ai puterii vecine, sperând sprijinul ei, iar după publicarea satisfacțiunii ele cer depărtarea guvernului.

Lumina în care ziarul guvernamental caută să reprezinte ceea ce numește schimbările la față ale opozițiunii este cu totul falsă. Neapărat că cuprinsul meritoriu al mesajului tronului, susținând împotrivirea în contra preponderanței esclusive a unei singure puteri, da piept pentru o cauză dreaptă. Prin urmare asupra fondului cestiunii

nu încapă discuție și nici nu se face. Acest fond, această idee însă e susceptibilă de forme foarte deosebite cari, fără a modifica esența lucrului, pot fi mai accentuate sau mai puțin accentuate, pot da loc la nemulțumiri diplomatice sau nu. Dacă, cu tot antagonismul intereselor, guvernul ar fi dorit a menține bunele relațiuni formale cu monarhia vecină, modul de-a o face era simplu și uzitat. În privirea cestiunii în litigiu se putea stabili o formă de enunțare pe care s-o fi văzut înainte de publicare ministrul plenipotențiar al Austriei și, dacă n-ar fi găsit nimic de obiectat în privirea formei, dacă termenii — cu toată menținerea fondului — ar fi fost stabiliți astfel încât să nu poată fi vorba de susceptibilități atinse, ceea ce „Românul” numește o neînțelegerere s-ar fi putut evita și țara n-ar fi fost silită la umilire prin scuzele d-lui Stătescu.

Văzând însă forma accentuată a mesajului, opoziția a fost în drept a crede că, prin energia termenilor, d. I. Brătianu, ca prezident de Consiliu, nu numai că urmărește o țintă politică precum e menținerea punctului său de vedere în cestiunea Dunării, dar că ajungerea acestei ținte este chiar asigurată și că siguranța aceasta-i dictează tonul măreț al mesajului.

Așadar forma încărcată de aluziuni putea să aibă o anume însemnătate politică al cărei efect nu voia nimeni să-l slăbească prin critice premature.

Ce se întâmplă însă? Efectul în adevăr nu s-a slăbit, dar într-un înțeles cu totul invers. Pasajul relativ la cestiunea Dunării nu voia să zică nimic, el nu ascundea nici o siguranță în ajungerea scopului propus și, departe de-a fi un act de curaj politic, nu era decât o ineptie imprudentă.

Din capul locului am spus că nu putem discuta cestiunile esteriore cu acea libertate cu care discutăm pe cele dinlăuntru. Teama de-a compromite cestiunile prin necunoștință de cauză, legitima îngrijire de-a nu vedea că ni se impune o responsabilitate pe care n-o putem primi pe cât timp nu suntem în poziție a cunoaște starea cestiunii și raportul

ei cu constelațiunea împrejurărilor, toate aceste la un loc ne-au impus o rezervă pe care nici țara, nici noi nu avem a o regreta.

De aceea și în cestiunea Dunării atitudinea noastră s-a mărginit în a lua act de ceea ce se petrece și se zice și a susținea în modul nostru atitudinea defensivă pe care guvernul pretindea că o are. Dacă la Cameră s-au făcut propuneri de soluțiune definitivă, precum a făcut-o d. Carp, nu trebuie a se uita că acest bărbat politic a făcut-o stabilind de mai nainte că e ideea sa personală și că prin enunțarea ei nu angajează responsabilitatea amicilor săi politici. Fondul cestiunii nu ne-a indignat așadar, cel puțin nu într-un cât guvernul pretinde a rămânea în defensivă corectă, ci urmările umilitoare de țară ale unei stilizări despre care ne făceam iluzia că e un act politic și care nu era decât o gaminerie.

Aci se naște întrebarea: Dacă guvernul a fost atât de ușor în cestiuni de formă, care trebuie să-i fie ușurința în cestiunile de fond? Oare zierele austriace nu vor fi având cumva dreptate când susțin că umilirea d-lui Stătescu este un prognostic admirabil pentru flexibilitatea probabilă a guvernului în chiar fondul cestiunii?

Cât despre țară, ea, pierzând orice credință în oamenii politici cari o conduc și demult deziluzionată, își închipuie că rezistența aceasta, ca și cea în cestiunea Basarabiei, nu e decât o comedie, o fabulă convenită de mai nainte pentru a acoperi cu abilitate concesiile ulterioare.

[25 decembrie 1881]

[„OFICIOȘII DIN PESTA ȘI DIN VIENA...”]

Oficioșii din Pesta și din Viena primesc o telegramă specială din București, necomunicată ziarelor fără nuanță guvernamentală, în care se zice că demisia pe care a dat-o d. C.A. Rosetti, joi, săptămâna trecută, nu are nici un motiv ce s-ar putea reduce la politica esteriore și că sunt false știrile acele cari pun demisia aceasta în legătură c-o schimbare a atitudinii României în cestiunea dunăreană.

Așa să fie.

Ne aducem aminte îndealtmîntrelea că în timpul pe când colonelul Siborne pune rezerve atât de nestrăbătute pretențiunilor Austriei, colonelul Pencovici cerea păstrarea dreptului de supraveghere exclusiv pentru Europa, iar d. Barrere căuta o mijlocire între opiniile diferite ale Comisiei Europene, era la ministeriu cabinetul Brătianu — Boerescu și d. C.A. Rosetti prezident al Camerei. Tot în acea vreme era vorba de erigerea României în regat și, cu

sau fără cuvânt , foile din Viena credeau a putea afirma că Austria nu va recunoaște noul regat decât sub condiția primirii anteproiectului din partea României. În adevăr, cum se proclamă România regat, d. Ion Brătianu își dă demisia sub cuvânt că partidul său a devenit imoral și că nu mai poate governa cu el. Explicațiunea logică a retragerii precum o dădea lumea politică era cu totul alta.

Dacă d. Ion Brătianu ar fi avut materie indignabilă în sine, exploziunea ei n-ar fi întârziat ani întregi. Din contra, era vorba de promisiunile făcute în schimbul recunoașterii regalității, promisiuni cărora d. C.A. Rosetti se opunea .

D. Dumitru Brătianu sosește din Țarigrad și devine prezident de Consiliu, citind un program în care spune că în adevăr elementele Adunării sunt stricate și că „nu mai există om cinstit în țară”. În afară promite a fi ca tigresa care-și apără copiii și acuză pe d. Boerescu că prin făgăduinți piezișe ar fi făcut pe puteri să creadă că România primește Comisia Mixtă.

În fine lucrurile se-mpacă între d-nii Ion Brătianu și C.A. Rosetti, cabinetul fratelui Dumitru cade și vine unul în care Rosetti — Brătianu formează din nou o indisolubilă unitate. Rezultatul acestei împăcări este mesajul de deschidere, cu atitudinea hotărâtă în cestiunea Dunării. Dar această atitudine hotărâtă e zdruncinată rău prin scuzele umilite ale

d-lui Stătescu și . . . aproape imediat d. C.A. Rosetti se retrage din nou din cabinet, în urma unei [ne]identități de opinii cu d. N. Fleva ni se pare.

Fără a insista mult asupra concluziilor la cari îndreptățește întrucâtva consecuțiunea evenimentelor, credem totuși că depeșa ziarelor oficioase austro-ungare ascunde cel puțin intenția unui ballon d'essai și trecem mai departe.

E ciudat că pretextul retragerii rămâne acelaș care l-a invocat d. Ion Brătianu la rândul său și d. Dumitru Brătianu în două rânduri : corupțiunea partidului. D. C.A. Rosetti nu-l mai află pe d. Fleva în destul de onest. La aceasta d. Fleva răspunde, nu fără cuvânt , că milionarii improvizați sub protecțiunea d-lui C.A. Rosetti sunt o dovadă destulă de subțirea onestitate a clientelei speciale a d-lui C.A. Rosetti. Astfel, unul altuia făcând imputări, publicul [î] crede pe amândoi , căci și unul și altul are cuvânt .

Nu fără haz e versiunea dată de o foaie franceză din capitală, că d. C.A. Rosetti ar fi recomandat Coroanei pe d. Lascar Catargiu ca să-l însărcineze cu formarea unui nou cabinet.

Se știe că roșii se tem de d. Lascar Catargiu. Nu doar că d. Lascar Catargiu ar fi un om rău, ferească Dumnezeu. Dar bătrânul om de stat e atât de riguros , insistă atât de mult asupra sămilor visteriei, asupra documentelor cum se zice, încât fiori petrec vertebrele roșie din creștet în tălpi de câte ori e vorba ca el să-și arunce ochii în socotelele încurcate ale tagmei. Precum mumele la Roma își mulcomeau copiii cu zisa: *Hannibal ante portas* și româncele cu vorba „vine Caua”, tot astfel d. Rosetti, când își amenință partidul, [î] amenință cu d. Lascar Catargiu. Deocamdată cată să așteptăm ce efect va face asupra tagmei roșie amenințarea aceasta; pân-atunci însă nu putem crede cu toată hotărârea că propunerea făcută Coroanei n-ar fi având și o altă intenție decât regulata consecuțiune a celor două partide opuse la guvernul țării.

[29 decembrie 1881]

[„ÎN PARLAMENTUL GERMANIEI...”]

În Parlamentul Germaniei principele de Bismarck, referindu-se adeseori la opinia împăratului și zicând că pe aceasta o reprezintă, a dat de-o opoziție vie din partea partidului liberal, care înțelegea constituționalismul cu totul într-alt chip. Opoziția liberală susținea că opinia împăratului nu intră deloc în discuția Parlamentului și că acest din urmă nu are a face decât cu miniștrii răspunzători și cu cancelariul, asemenea răspunzător. Această idee apuseană de constituționalism nu convine însă principelui Bismarck, care-n actuala stare de lucruri din Germania nu crede a putea concede Parlamentului un drept de cenzură absolut. El are necesitate de-o mai mare putere de autoritate în fața Parlamentului, fiind convins înlăuntrul său că constituționalismul exercitat în Germania astfel cum se exercită în alte țări ar fi de natură a compromite viitorul ei economic și politic.

Ca urmare a acestor vederi, pe cari le împărtășește și împăratul, foaia oficială a Imperiului și a Prusiei publică un edict al împăratului cu data de 4 ianuarie, contrasemnat de principele de Bismarck și adresat cabinetului întreg.

Iată ce zice acest edict, în adevăr straniu pentru datinele unei țări constituționale:

Dreptul regelui de a conduce după cum va crede mai bine de cuviință guvernul și politica Prusiei a fost mărginit prin Constituție, dar n-a fost abrogat.

Actele guvernamentale ale regelui au nevoie de contrasemnătura unui ministru, vor fi reprezentate de miniștri, ca și înaintea edictării Constituției, dar rămân acte guvernamentale ale regelui, cari au purces din hotărârea sa și prin cari el își exprimă în mod constituțional deciziunile voinții sale. Nu se poate îngădui deci, și e spre întunecarea drepturilor constituționale ale regelui, când unii reprezintă exercițiul lor astfel ca și când ele n-ar porni de la rege însuși, ci numai de la miniștri responsabili. Constituția Prusiei e expresiunea tradiției monarhice a acestei țări, a cărei dezvoltare se întemeiază pe viile relații ale regelui săi cu poporul. Aceste relații nu se pot strămuta asupra miniștrilor numiți de rege, căci sunt legate de persoana regelui; conservarea lor este o necesitate

de stat pentru Prusia. Este așadar voința Mea, ca atât în Prusia cât și în corpurile legiuitoare ale imperiului să nu existe nici o îndoială asupra dreptului constituțional pe care-l am Eu și urmașii Mei de-a conduce personal politica și să se combată pururea părerea că inviolabilitatea persoanei regelui, care a existat pururea în Prusia și a fost exprimată prin art. 43 al Constituției, și necesitatea contrasemnăturii responsabile ar fi privând actele Mele guvernamentale de natura unor decizii regale independente. E de datoria miniștrilor Mei de-a reprezenta drepturile Mele constituționale, ridicând rezerve în contra oricărei îndoieli sau întunecări. Tot asta aștept și de la funcționari. Departe de mine de-a voi să influențez libertatea alegerilor, dar, pentru funcționarii aceia cărora li e încredințată executarea actelor Mele guvernamentale și cari pot fi revocați după legea disciplinară, datoria lor contractată prin jurământul de serviciu implică și reprezentarea politicii guvernului Meu în alegeri. Împlinirea credincioasă a acestei datorii o voi recunoaște cu mulțumire și aștept. de la toți funcționarii ca în alegeri să se țină departe de orice agitații în contra guvernului Meu.

Ca manieră de-a privi dreptul public edictul acesta spune scurt și cuprinzător că puterea executivă, miniștrii, funcționarii statului, ș.a.m.d. nu sunt deloc o delegațiune a Corpurilor legiuitoare, ci o delegațiune responsabilă a autorității regelui.

Consternațiunea produsă prin acest edict în presă va fi fără îndoială mare și criticele în contră-i violente. Dar la oameni ca principele de Bismarck cată cineva să se întrebe nu dacă aceasta este părerea sa în privința raportului Coroanei cu Camerele, ci ce scop politic urmărește acum prin acest act izolat de o atât de demonstrativă însemnătate. A crede că acest act e pur și simplu îndreptat în contra elucubrațiunilor parlamentare ale adversarilor săi ar fi naiv. Politica sa, pe care voiește s-o dezbrace de responsabilitate față cu Corpurile legiuitoare pentru că aceasta l-ar împiedica, cată să fi urmărind ținte mai mari, asupra ajungerii cărora nu voiește a suferi contrazicere,

[30 decembrie 1881]

[,«ROMÂNUL» E FOARTE SUSCEPTIBIL. . .]

„Românul” e foarte susceptibil unde nu trebuie să fie și pahiderm acolo unde ar trebui să se simtă atins.

Noi am spus că, dacă — cu tot antagonismul intereselor — guvernul ar fi dorit a menține bunele relațiuni formale cu Austria, modul de-a o face era simplu și uzitat. În privirea cestiunii în litigiu se putea stabili o formă de enunțare pe care s-o fi văzut înainte de publicare ministrul plenipotențiar al Austriei și, dacă n-ar fi găsit nimic de obiectat în privirea formei, ceea ce „Românul” numește o neînțelegere s-ar fi putut evita.

Menținem această manieră de-a vedea și afirmăm că e uzitată între puteri mari și egale chiar. Ministrul de externe putea să spuie următoarele: în mesajul cu care se vor deschide Camerele găsesc în interesul țării de-a stabili rezerve bine definite în cestiunea Dunării, îndreptate în contra pretențiunilor Austriei. A ne bate cu d-voastră nu voim însă. Iată forma pe care o dau acestor rezerve. Crezi că guvernul d-tale nu ne-ar căuta ceartă din cauza expresiunilor întrebuițate? Iată modul în care verbal se poate consulta partea adversă.

Această formă de consultare e, precum am zis, uzitată între puteri mari chiar, căci ele sondează de mai nainte efectul pe care-l vor face actele lor publice asupra puterilor vecine. „Românul” găsește că e o umilire.

Nu sunt umilitoare scuzele înjosite ale d-lui Stătescu, dar o consultare prealabilă în privirea formei protestului român ar fi fost umilitoare.

A suferi palme morale înaintea lumii întregi și a fi tratat în valet diplomatic, precum a fost cabinetul Brătianu

în cestiunea aceasta, nu este umilitor; dar a spune Austriei: „Te voi combate fără a te insulta și voi chiar să-ți iau pretextul de a te pretinde insultată, iată forma combaterii mele” — aceasta este umilitor după codul de onoare pahidermă a redactorilor „Pseudo-Românului”.

[31 decembrie 1881]

DIN MANUSCRISE

[„ȘI DUPĂ CĂDEREA ...”]

2264

și după căderea d-lui Gladstone va fi evident iarăși esențial ¹ alta. Ținta oricărei ²⁵⁶¹ politici esteriore e se înțelege conservarea țării ² și a naționalității; a găsi un sistem de purtare adaptabil tuturor împrejurărilor ³ ce se opun acestei ținte este un problem care face din politică mai mult o artă decât o știință, mai ales în timpi în care echilibrul ⁴ european nu e stabilit în mod definitiv.

Fiindcă după stil se recunoaște că bucățelele de articol din numărul de vineri al „Românului” sunt scrise de d. C.A. Rosetti, am fi dorit ca să le și iscălească, precum articolul din ⁵ „Deutsche Revue” e iscălit. Deja iscălitura unui articol e o rezervă ce individualizează oarecum părerea unui scriitor. Neiscălit, articolul din „Românul” e adresat de partidul liberal întreg partidului conservator întreg; iscălit, e adresat de d. ⁶ C.A. Rosetti ca om politic d-lui Maiorescu asemenea ca om politic. Cu anonimul cu care vorbește „Românul” s-ar fi convenit să ție

1. după alta șters 2. după neamului șters 3. repetat din inadvertență dar șters; intenția inițială era de a scrie împrejurărilor con[trarie] 4. după echilibrarea șters 5. urmează „Timpul” e iscălit cu un [pseudonim] 6. după ziaristul șters

[„CA SĂ AIBĂ CINEVA O IDEE ...”]

2257

Ca să aibă cineva o idee despre caracterul românilor trebuie să ție seama de următoarele ⁴²⁰ lucruri: De la 1220 și pîn' la 1818 românii n-au avut nici un fel de cod scris. Un obicei al ¹ pământului recunoscut de bunăvoie de toată lumea, dreptul consuetudinar — *Jus valachale* cum [î]i ziceau ungurii și polonii acestui ² complex de datine străbune ~ a regulat viața lor publică și privată în curs de șase secole.

De la 1200 și pân [ă] azi ³ românii n-au avut revoluție politică. Mișcările lor din Ardeal din secolul trecut se datoresc insuportabilității condiției lor sociale definită prin Unio trium nationum . A fost o izbucnire de război ⁴ a unui popor prea apăsător, nimic mai mult. La 1848 ei s-au ridicat pentru o cauză cu totul sfântă și legitimă: unitatea monarhiei și existența ⁵ dinastiei de Habsburg. În țările române n-a fost niciodată mișcare agrară.

Codicile lui Matei Basarab și Vasile Lupu sunt mai mult de drept canonic, pentru ⁴²¹ regula clerului și pentru

exercițiul* poliției morale din partea* sfintei⁶ noastre biserici.

Viteaz în războaie, muncitor și cinstit în timp de pace, grăitor de adevăr, glumeț și senin, drept și bun la inimă ca un copil, poporul românesc nu e capabil nici de trădare, nici de infamie . (11 fevr. n-au fost români. Candiano grec, Pilat grec, Leca bulgar.)

1. după de șters 2. după acelui șters 3. după la șters 4. după răz [bunare] șters 5. corectat din existența 6. după Bi [sericii] șters

[„CEEA CE-MI ROADE INIMA..."]

2276

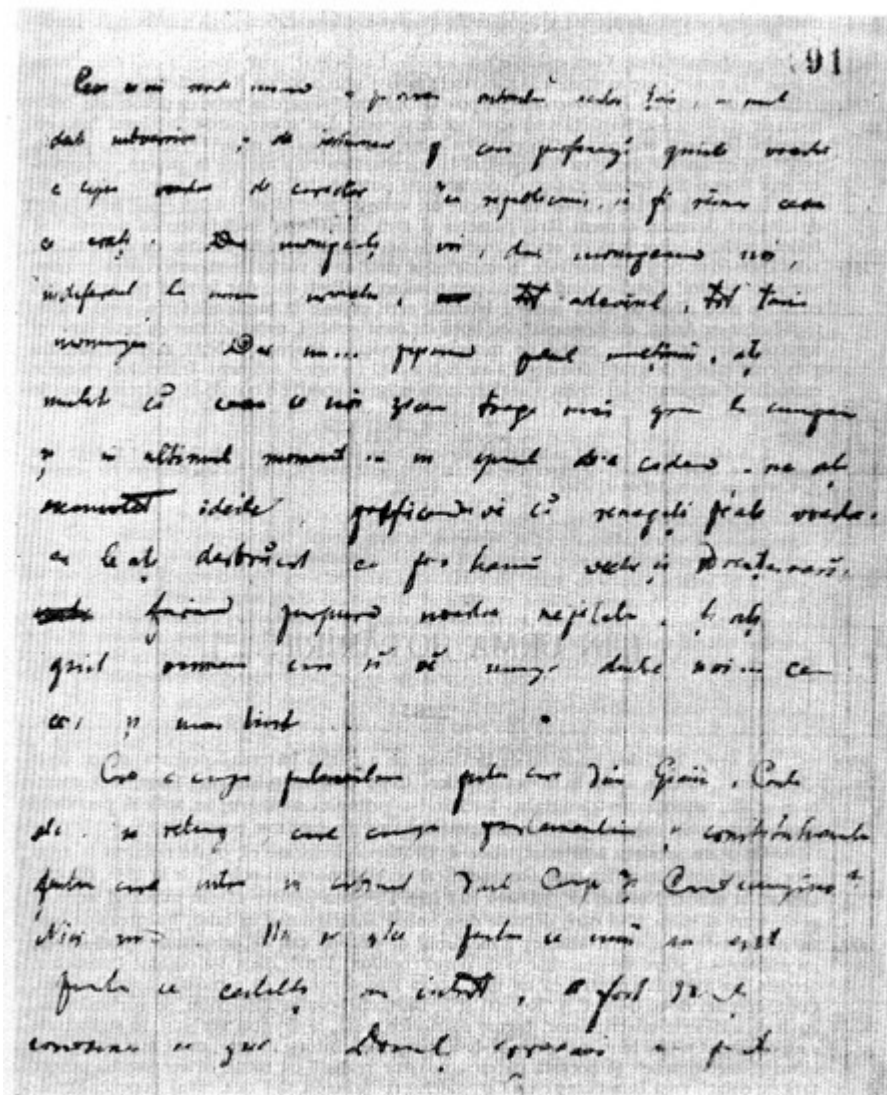
¹⁹¹ Ceea ce-mi roade inima în privirea viitorului acestei țări nu sînt ideile subversive și de răsturnare cari profanează gurile voastre, ci lipsa voastră de caracter. Ieri republicani, să fi rămas ceea ce erați. Dar învingeați voi, dar învingeam noi, indiferent la urma urmelor, tot¹ adevărul, tot tăria învingea. Dar nu . . . pipăind pulsul mulțimii, ați simțit că ceea ce noi zicem trage mai greu la cumpănă, și în ultimul moment . . . în ajunul de-a cădea, ne-ați escamotat ideile, prefăcîndu-vă că renegați pe-ale voastre, că le-ați dezbrăcat ca pe-o haină veche și zdrențăroasă, furînd² purpura noastră nepătată. Și ați găsit oameni cari să vă urmeze dintre noi . . . ceea ce-i și mai trist ...

Care e cauza parlamentară pentru cari d-nii Giani, Conta etc. se retrag, care cauza parlamentară și constituțională pentru care intră în cabinet d-nul Carp și Cantacuzino? Nici una. Nu se știe pentru ce unii au ieșit, pentru ce ceilalți au intrat. A fost dorința ¹⁹² Coroanei, se zice. Dorința Coroanei nu poate || fi să se joace cu convingerile noastre și să ne demoralizeze, dorința ei nu poate fi a face din noi oameni fără de caracter și fără de convingeri hotărîte. Afară de asta ea nu e în discuție. Sau roșii guvernează rău, nu mai merită încrederea Coroanei și atunci un nou apel la țară e necesar, sau ei o merită și atunci să rămînă la putere. Numai astfel lupta noastră are un înțeles, numai astfel știm ce voim unii și alții. Dacă e vorba de vot constituțional, fie dusă *ad absurdum* domnia roșiilor, rămînă Serurii desfrunziți* cum sînt înaintea țării, judece țara și, dacă voiește să-i realegă, realegă-i, nu vom avea nimic de zis. Dar sîntem siguri că din momentul ce dispăre perspectiva sacului cu grăunțe, roșii cad și cad pe mult timp. Ce manevră e asta de-a-i face să ¹⁹³ cază în picioare, ei cari au compromis || toate cestiunile? Cază și ei prin votul țării, prin neîncrederea țării, nu prin mici intrigi, nu prin suplantare cu elemente conservatoare, nu prin mașinațiuni bizantine. Au renegat toate principiile lor. Cază prin această renegare. Să nu vedem o piesă nouă, inspirată de alte principii, jucată de aceeași vechi comediani.

Dar Mihălescu a jefuit? Ei bine, Mihălescu va reapărea spălat, devenit conservator. Dar Kalinderu și-a creat sinecură cu venituri de milioane? Ei bine, Kalinderu va deveni conservator și-i va merge tot bine. Pînă cînd comedia aceasta? Pînă cînd panglicăria de principii, pînă cînd schimbările la față de pe-o zi pe alta? Sîntem copii noi, pe cari un regisor străin ne pune să ne batjocorim între noi, să ne sfîșiem pentru credințe și, la arătarea ¹⁹⁴ unei prăzi, care-i punga noastră, căci e a țării, să ne scuipăm*** || și conservatorul să fraternizeze numaidecît cu radicalul, radicalul să devină conservator? Sîntem comedianți cari ne batem de florile mărilor pentru³ petrecerea și⁴ cîștigul străinilor ce trăiesc aci? Sîntem păpuși, îmbrăcate cînd roșu cînd alb, cari⁵ azi pun o etichetă, mîne alta, numai să ne meargă nouă personal bine, numai ambițiile noastre să fie satisfăcute? Sîntem bărbați noi sau niște fameni, niște eunuci caraghioși ai marelui Mogul? Ce sîntem, comedianți, saltimbanci de uliță să ne schimbăm opiniile ca cămeșile și partidul ca cizmele? Ceea ce-i e permis d-lui de Bismarck, de-a se juca cu partidele, în urma gloriei sale politice, e permis piticului d. Brătianu, ale cărui zile se numără pe insuccese și ale cărui succese sînt forme ¹⁹⁵ goale și mofturi? ||De cîte ori partidele s-au unit, nu s-au unit decît spre a face un mare rău nației⁶.

S-au unit la 66 ca să răstoarne pe Cuza Vodă. Dacă nu l-ar fi răsturnat, niciodată unirea Ardealului cu Ungaria nu se făcea.

S-au unit spre a aduce un Domn străin, pentru că amînduror le convenea un Domn fără inițiativă și necunosător de țară, sub care amîndoi să-și poată face fără control manevrele. S-au unit pentru a vota concesii Strousberg. S-au unit pentru a ceda Basarabia. S-au unit pentru a da drepturi la ovrei, s-au unit pentru a proclama regatul. Se vor uni pentru a lărgi drepturile evreilor și a aduce colonii de semiți în țară. În toate dezastrelor naționale se vor uni acei prețiși reprezentanți ai României, acei Giani, Cariagdi, ¹⁹⁶ Carada împreună cu șleahța || ruinată a Moldovei, unii în paza greco-bulgarilor, alții în paza jidanilor. Greco-bulgarii și jidani, iată adevărații stăpîni ai României, care nu merită acest nume, căci nu mai e țara romînească. Privească cineva forul* din București, vază cele 20 000 de străini ce curg an cu an în țară, vază mortalitatea populației noastre

21. [„CEEĂ CE-MI ROADE INIMA...”] BAR, 2276, 191.
cu intervenții străine în textul lui Eminescu.

autohtone și se va convinge că suntem jertfa unei colosale mistificații, că sub formele înnoitoare * ale statului național ni se escamotează, zi cu zi, pământul, averea, viața copiilor noștri⁷, naționalitatea. Vom spune-o noi adevărul adevărat, voi" spune-o cu, omul care n-aspiră la nimic, care aș arunca la picioarele ministrului o Stea a României ce-o poartă un 197 trădător de țară, un Bene-merenti ce-l poartă Orașanu || și care aș privi ca dezoană orice semn de grație ce l-aș împărțiși cu acest soi de oameni. Voi spune care-i înțelesul întregii comedii. Oricum* oricine care va vorbi ca mine, va zice poate* niște*** oricine ar pune-o pe*** cu străini din țară, va fi imposibil la guvern. Pentru a ajunge la guvern, conservator sau liberal fii, trebuie să faci cu ochiul unei puteri* străine, că-i vei susține interesele.

Îngăduitorul? Îngăduitor, da, de câte ori voim să ne sfășiem noi între noi, îngăduitor de câte ori devenim oameni fără caracter și fără conștiință, îngăduitor cu mișelia * și felonia, neîngăduitor însă cu orice caracter de om adevărat, neîngăduitor cu orice talent 198 adevărat, cu orice || superioritate. Neîngăduitor când ar fi vorba de măsuri contra evreilor sau altor străini⁹. Condamnând la ocnă pe un nebun ca Pietrarul, dar iertând pe evreii cari cu singe rece sfășie o biată muiere bătrână care privea la înmormântarea unui rabin, îngăduitor cu Arion, cu Boteanu *, cu hoții de bani publici, neîngăduitor cu proletariatul agricol, care ar comite crime de mizerie, de viciile născute sub*** sa jidovime. Un painjeniş întreg de grații domnești s-au făcut față cu orice faliment fraudulos, cu orice escrocherie ar comite un străin, dar dacă un român va comite o crimă, îi putrezesc oasele în temniță.

1. după tot șters 2. după împr [ăcând] șters 3. după și șters 4. după străinilor șters 5. după după cum șters 6. după țării șters 7. supraintercalat 8. după omul șters 9. altor străini deasupra lui nemților șters, urmează, neîngăd [uitor] șters

[„ÎN URMA HOTĂRÂRII ...”]

2264

²³³ În urma hotărârii luate de d. Brătianu de a părăsi puterea, confrății noștri de la „Românul” au cam ajuns în doaga copiilor. Chiar în numărul în care foaia, încă guvernamentală, anunță nestrămutata hotărâre¹ a primului ministru, se aplică² partidului conservator cinci coloane pline de insinuațiuni cari din cari mai copilăroase.

Când³ cu sporirea lefii miniștrilor d. Brătianu declarase că poate renunța la acest spor, că se⁴ poate sacrifica cum s-au sacrificat coreligionarii săi politici de la 1848, din cari unii au și murit. Noi am zis: „D-zeu să-i ierte!”. Știm pozitiv că din numărul mare de pensionari ai sultanului cari, departe de-a suferi amărăciunea exilului, huzureau de bine ²³⁴ în străinătate, n-a murit absolut || nici unul de mizerie sau de privațiuni. Unul singur, un militar, s-a stins⁵ de nostalgie și de dorul copiilor. Alții⁶, dacă i-a odihnit Dumnezeu, aceasta s - a 'nțmplat pentru că nu mai aveau zile și pentru că o moarte avem cu toții. Contemporani de-ai d-lor C.A. Rosetti și I. Brătianu, confrăți în exiliu, se vor însărcina, credem, a descrie mizeria onor. tagme patriotice, care, la dreptul vorbind, în străinătate s-au obicinuit a trăi bine, pe⁷ mare și de-a gata, încât , întorși în țară, nu le mai ajung zece lefuri și zece diurne⁸. Și această părere a noastră, realistă cu totul, că vo pagubă pentru țară nu e dacă vrea Dumnezeu ca și Caradalele ori Cariagdi să⁹ dea ortul popei, „Românul” o numește „apel la asasinat”.

1. inițial anunță știrea despre nestrămutata hotărâre 2. deasupra lui adresează șters 3. după D. Brătianu șters 4. supraintercalat 5. inițial s-a [stins] apoi a murit 6. deasupra lui ceilalți șters 7. după și șters 8. după diu[rne] șters 9. după să-și dea obștescul sfârșit șters

[„PATRUZECI ȘI DOUĂ DE CORPORAȚII . . .”]

2264

Patruzeci și două de corporații române¹ de bresle productive, de grupe de oameni ²³⁴ cari aveau² o existență onorabilă și asigurată prin munca mânilor lor, formau cortejul domnesc acum³ treizeci de ani.

Cîte din ele or fi dispărut astăzi, cîte sunt suplantate⁴ prin străini, cîte vor fi pe calea unei disparițiuni totale!

1. supraintercalat 2. după au șters 3. după în an[ul] șters 4. după reprezentate de cătră șters

[„D. BRĂTIANU, CONFIRMÂND ÎNSUȘI ȘTIREA. . .”]

2264

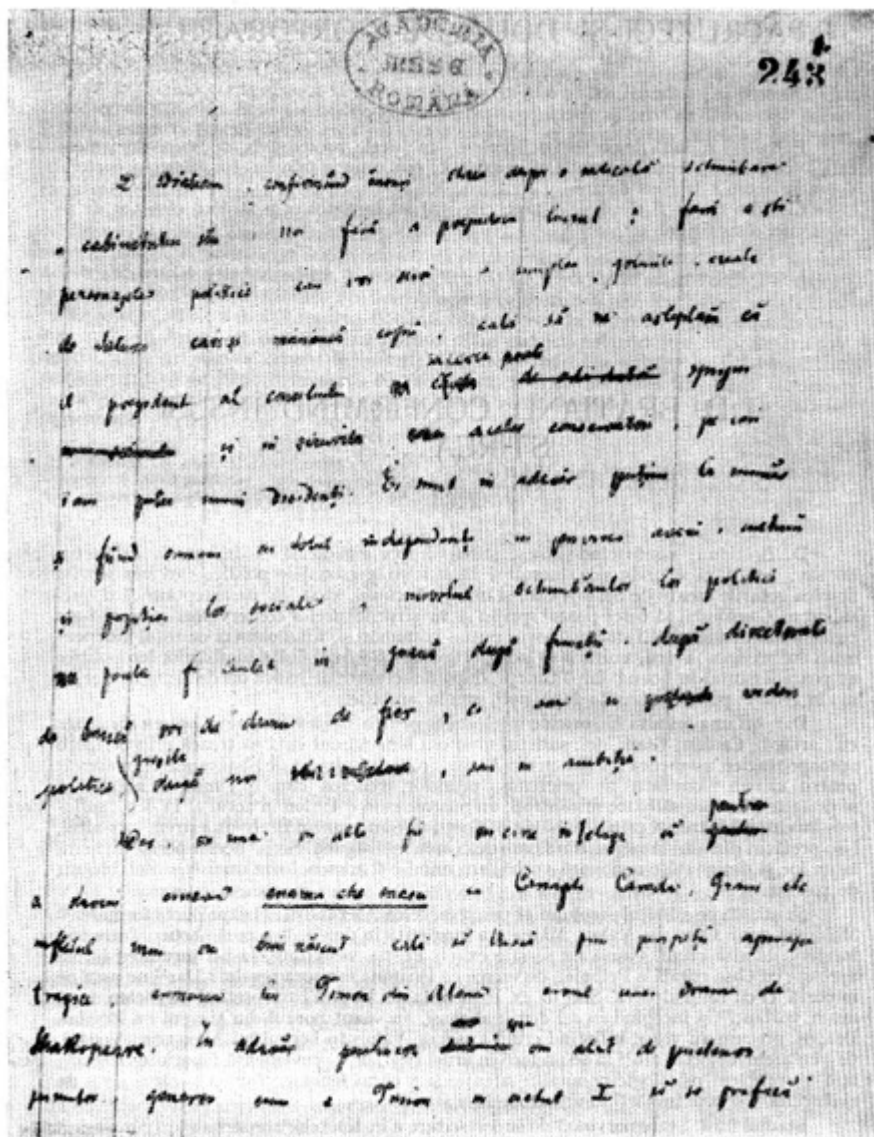
D. Brătianu, confirmând însuși știrea despre o radicală schimbare a cabinetului ²³³ său, noi, fără a prejudeca lucrul și fără a ști personajele politice cari vor servi a umplea golurile create de Saturn care-și mănâncă copiii, cată să ne așteptăm că d. prezident al Consiliului să cerce poate¹ sprijin și în șirurile² acelor conservatori pe cari i-am putea numi dizidenți . Ei sunt în adevăr puțini la număr și, fiind oameni cu totul independenți în privirea averii, culturii și poziției lor sociale, mobilul schimbărilor lor politice nu poate fi căutat în goana după funcții, după directorate de bancă ori de drum de fier, ci sau în vederi³ politice, greșite după noi⁴, sau în ambiție.

Dar, ori una ori alta fie, oricine înțelege că, pentru⁵ a deveni cineva enamu che enasu cu Cariagdi, Carada,

Giani etc., sufletul unui om bine născut câtă să treacă prin peripeții aproape tragice, asemenea lui Timon din Atena, eroul unei drame de Shakespeare. În adevăr pentru ca un ⁶ om atât de prietenos, primitiv, generos cum e Timon în actul I să se prefacă || într-un sălbatec mizantrop , un pustnic cum e Timon în actul al IV-lea , sufletul ²⁴⁴ său câtă să fi trecut prin o sumă de peripeții ce l-au aruncat dintr-un extrem într-altul, l-au prefăcut din alb⁷ în negru, din floare de crin în mătrăgună. Seria⁸ acelor peripeții, luată la un loc și designată c-o singură vorbă, am numi-o fenomenologia unui ⁹ suflet bântuit de patimă.

Se știe că pe sfârșitul secolului al paisprezecelea Alexandru cel Bun purta în marca ¹⁰ Moldovei crinii Casei de Valois. Marca era împărțită în două: de o parte bourul între trei luceferi, de alta crinii. Cauza nu se știe exact. Fost-a vasalitate, fost-a înrudirea lui de aproape cu Casa regală a Poloniei, de vreme ce Doamna era sora regelui? Dar ¹¹ nu asta ne importă, ci cu totul altceva. Sunt de ex. oameni la noi în țară cari pretind că, neam după neam, vorbind ¹² și începând cu cel dendâi al rasei, au văzut bourul din steagul lui Bogdan Dragoș precum au văzut înflorind crinii Casei de Valois în herbul lui Alexandru Vodă ¹³. Ca || un asemenea crin alb ¹⁴ să se prefacă în ardei roșu, de ¹⁵ proveniență fanarioto - bulgară , ²⁴⁵ iată un problem psihologic ce merită atenție și a cărei fenomenologie , a cărei serie de evoluțiuni ¹⁶, o vom împărți în următoarele ¹⁷ stadii:

Stadiul întâi . Stare nervoasă de superescitare a instinctelor conservatoare c-o nuanță de feudalism. Confundare lesne de înțeles, deși eronată, a binehrăniților Pătărlăgeni¹⁸ cu marii criminali ai tragediilor lui Shakespeare, cu Macbeth , sau cel puțin cu Hodel, Nobilng și Rusacov . Partidul roșu și Vetljanca sunt încă sinonime

D. Brătianu, un fin cunoscător de oameni, deduce din această superescitare că conservatorul nostru are multă *stofă de om de stat*, dar nu i-o spune singur, căci nu se poate abține de la ironia de a pune pe onorabilul Costinescu să-i facă această declarație de dragoste. E întâiul moment de umilință în viața unui conservator¹⁹ adevărat, când suportă a fi laudat de onor. Costinescu. Un amic răutăcios [î] întreabă dac' ar primi un portofoliu de la roșii. El răspunde încă²⁰ cu indignare „Jamais !”.

În stadiul al[doilea] picătura de *stofă de om de stat* au început să înăcrească, să fermenteze²¹ în sufletul pur ca laptele a conservatorului. Oare dacă, ferească Dumnezeu, țara ar avea perspectiva unui război, nu e de datoria stofei de-a intra în cabinet? Atunci: jos micile împărecheri de partid, sus țara! Amicul cel răutăcios îi observă cu oarecare sfială că-n asemenea caz rămâne liber să susție guvernul ca deputat, precum o face asta orice partid cumsecade când sunt atât de grave interese la mijloc, chiar dacă ministru de finanțe ar fi Simeon Mihălescu, la Instrucție²¹ învățatul Costinescu, iar la Justiție Arion, care a mai fost o dată, dar de-atunci s-a mai perfecționat întru ale justiției în Academia de la Văcărești.

Stadiul al treilea e, ca și-n tragedii, culminația. Dar dacă tânărul om de stat ar putea dicta în cabinetul Brătianu? Dacă pentru el s-ar dizolva Parlamentul și în cel nou ar veni alte elemente, viguroase, dacă pe ruinele partidelor din trecut ar²² răsări formațiuni nouă ||²⁴ mai compatibile cu spiritul de progres al Regatului? Dacă l-ar aproba partidul conservator tânărul cu stofă n-ar fi indispus a primi un portofoliu²³.

Stadiul al patrulea începe prin scene²⁴ de cochetărie între tânărul om cu²⁵ stofă și iluminatul partidului, d. Sihleanu. Stranele ocupate de sfinții Serurie, Carada și Fundescu zâmbesc cu satisfacțiune la această reprezentație. Dacă l-ar aproba, nu partidul conservator, dar *amicii săi* ar fi mai mai gata să primească un portofoliu.

Stadiul al cincilea și cel din urmă — tânărul cu stofă a lunecat și intră, fără să-l mai aprobe amicii, dar²⁶ sperând *a-i atrage după el*. Peste noapte apare decretul. „D. X numit ministru al Nostru secretar de stat la departamentul cutare. Semnat: Carol îngăduitorul”.

Tânărul își face intrarea pe banca ministerială. Glasul său, deși cam ascuțit, e tremurător de emoțiune.

Ce minuni ! Menajeria nu rânjește ... dimpotrivă

²⁴⁶ Ea la glasul lui²⁷ subțire se arată milostivă.

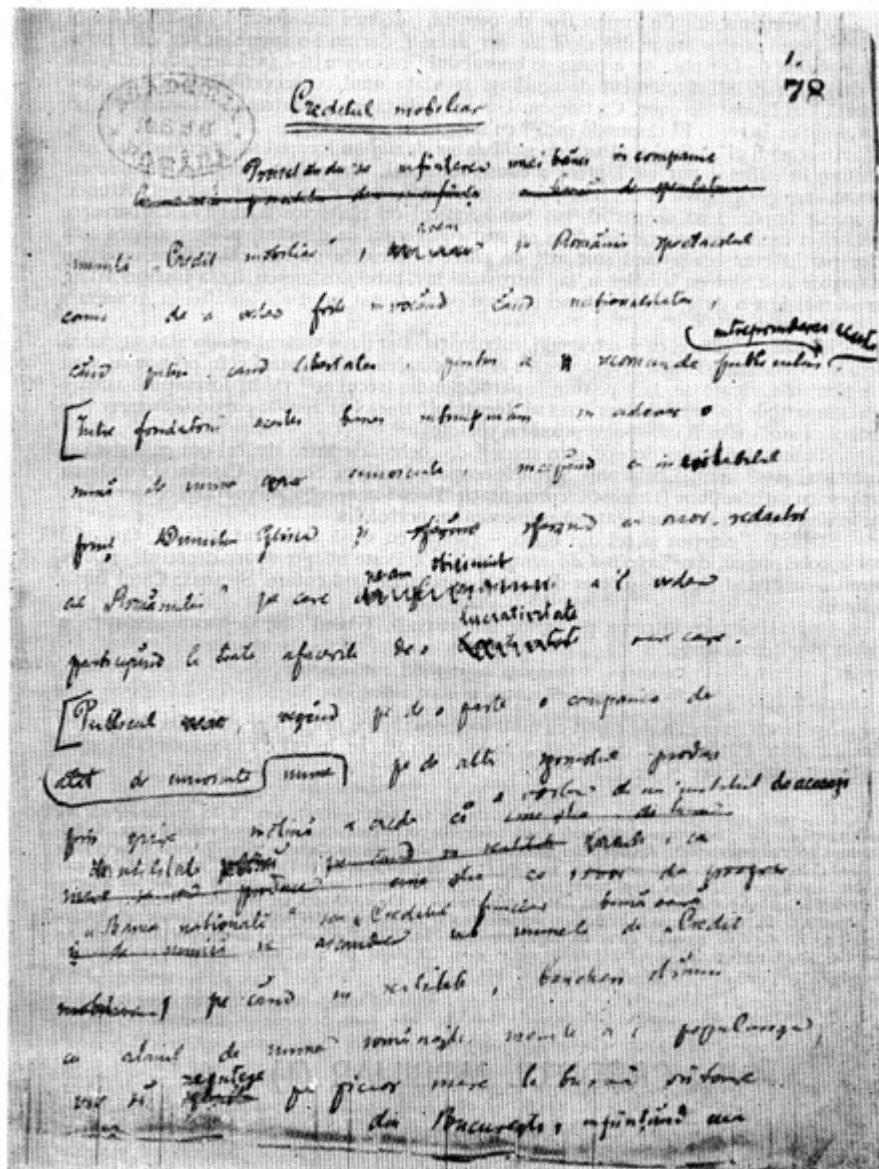
Apoteoza dramei a și nceput cu mult foc begnal și cu prapuri pe uliță, iar din partea binehrăniților Pătărlăgeni cu sugere a la kilometru²⁸. În În orice caz mare efuziune de sentimente patriotice și de vin profir.

1. să cerce poate [sprijin] *deasupra lui* va căuta de astădată [sprijin] *șters* 2. în șirurile *repetat din inadvertență dar șters*; *intenția inițială era de a scrie* în șirurile con[servatorilor] 3. *după vederile șters* 4. *inițial după noi rău înțelese* 5. *deasupra lui* pentru *șters* 6. *deasupra lui* dintr-un *șters* 7. *după f* [loare] *șters* 8. *după* Colecția *șters* 9. *după* unui *apoi* unui *șters* 10. *deasupra lui* herbul *șters* 11. *după* Destul numai că sunt în țară *șters* 12. *după* după neam *șters* 13. *inițial* au văzut bourul din steagul lui Bogdan Dragoș și crinii din herbul lui Alexandru Vodă 14. *supraintercalat* 15. *după* iată un problem psihologic *șters* și *reluat mai jos* 16. a căru serie de evoluțiuni *supraintercalat* 17. *deasupra lui* șase *șters* 18. *corectat din* Pătărlăgenilor 19. *după* conservator *șters* 20. *supraintercalat* 21. *inițial* ministru al instrucției 22. *după* s-ar *șters* 23. *după* por [tofoliu] *șters* 24. *după* scene *șters* 25. *după* de stat *șters* 26. *deasupra lui* și *șters* 27. *deasupra lui* său *șters* 28. *după* chi [lometru] *șters*

CREDITUL MOBILIAR (1) ²⁶⁶

2264

Proiectându-se înființarea unei bănci în companie¹ numită Credit Mobiliar avem² în România spectacolul comic de-a vedea foile invocând când naționalitatea, când patria, când libertatea, pentru a recomanda³ publicului întreprinderea aceasta⁴.

23. CREDITUL MOBILIAR.
BAR, 2264, 78. — paginat de Eminescu I.

Între fondatorii acestei bănci întâmpinăm în adevăr o sumă de nume cunoscute, începând cu inevitabilul prinț Dumitru Ghica și sfârșind⁵ cu onor. redactor al „Românului” pe care ne-am obicinuit⁶ a-l vedea participând la toate afacerile de-o lucrativitate⁷ oarecare.

Publicul văzând pe de o parte o companie de nume atât de cunoscute, pe de alta zgomotul produs prin ziare, înclină a crede că e vorba de-un institut de aceeași utilitate ca Banca Națională sau Creditul Funciar bunăoară⁸, pe când în realitate bancheri străini, cu alaiul de nume românești menite a-i populariza, vor să neguțeze pe picior mare la bursa viitoare din București înființând ceea || ce se numește o *Haute banque par compagnie*.⁹

Așadar, ca să punem odată capăt acestei înclinații și vârtejului de speranțe⁹, vom spune că există două soiuri de operații de bancă: operații de comerț și operații de speculă.

Operațiile de comerț pe cari le face orice bancher din piață și Banca Națională asemenea sunt : primirea în depozit de capitale de la particulari și plasarea lor în titluri clasate c-un venit sigur; virimente, adică trecerea unei sume de la creditul unui client¹⁰ la creditul altui client¹¹; scontare de bilete la ordin și de polițe; încasarea¹² sau plata polițelor din locuri depărtate¹³; arbitrajul, adică cumpărătura polițelor de pe piețele unde au¹⁴ cursul mic¹⁵, pentru a plăti cu ele datoriile pieței proprii; conturi curente, adică înregistrarea tuturor fondurilor primite de la un negustor precum și a cheltuielilor făcute în numele lui ș.a.

Pentru oricine e evident¹⁶ că bancherul comercial e un om de încredere ce¹⁷ trebuie să-și fi cunosând clienții și clienții pe el¹⁸, și că afacerile sunt în cea mai mare parte pe deplin sigure.

Banca Națională în fine, cu tot numele specios, nu e decât o bancă comercială care¹⁹ unește cu operațiile

ordinare pe acea de emisiune a unor bilete plătibile *a vista* și la purtător. Ea nu¹⁹ dă credit decât la puține case, pe polițe cu mai multe semnături de-o incontestabilă solvabilitate și trase asupra unor afaceri *deja consumate*.

La Creditul²⁰ Fonciar baza creditului acordat e un imobil²¹ ipotecat, garantat prin solidaritatea tuturor proprietarilor; la bancă baza creditului acordat e averea existentă²² a negustorului, plus afacerea consumată deja, de ex. o vânzare²³ de grâu, plus indosarea mai²⁴ multor semnături solvabile²⁵. Valoarea²⁶ intrinsecă, reală a titlurilor e cunoscută²⁷, venitul lor e sigur — titlurile se²⁸ numesc clasate; prețul lor, afară de neînsemnate oscilațiuni, se regulează prin *venitul ce ele produc*. Atât institutele de credit ipotecar cât și²⁹ cele de credit comercial au deci³⁰ o bază materială cu desăvârșire solidă.

La un credit mobilier lucrul nu este astfel³¹; cel puțin n-a fost nicăiri după cât vedem din istoria creditului mobilier din Franța, din Scoția și din alte părți.

Vom încerca să dăm o schiță istorică a celui dendâi institut de soiul acesta, stabilit *81 r* în Franța prin decretul de la 18 noiembrie 1852 cu numele de Société Générale du Crédit Mobilier, fondată c-un capital de 60 milioane și având la nevoie facultatea de-a emite obligațiuni de 600 milioane. Fondată de frații Pereire, nume ce-l aflăm și între fondatorii actualei societăți³², ea a fost prototipul celorlalte, cărora impulsul agiotajului le-a dat naștere în Spania, Germania, Austria și Elveția. Iată, operațiile ce le făcea conform statutelor.

1) Subscripțiune și cumpărare de titluri ale statului — va să zică emisiune de titluri — precum și de acții și obligațiuni ale diferitelor întreprinderi industriale sau de credit ale societăților anonime de căi ferate, canale, mine și alte lucrări publice cari (sau există) sau *se vor fonda în viitor*³³.

Să analizăm această³⁴ operație.

Statul escrise un împrumut. Creditul³⁶ Mobilier se 'nsărcinează să i-l plaseze. Institutul are destule mijloace ca să producă o mișcare artificială la bursă; pune douăzeci de agenți cari să caute a cumpăra titlul și numai patru cari să-l vândă. Capitalistul e răpit de³⁶ acest vârtej artificial; el nu înțelege că aceeași bancă cumpără și vinde totodată.³⁷ și, după ce titlurile sunt plasate c-un câștig mare, e cu totul indiferent pentru bancă dacă ele sunt bune sau rele, productive sau improductive.

Se aude că în³⁸ munții Buzăului s-ar afla³⁹ aur. Se formează o societate anonimă pe acțiuni pentru exploatarea minei⁴⁰ și Creditul Mobilier se 'nsărcinează să le plaseze. Creditul produce *hausse* la bursă, le vinde bine și acum rămâne ca acționarul cel din urmă să vadă dacă există sau nu⁴¹ aur la Buzău⁴². Poate să nu fi existând deloc⁴³.

Să se țină bine minte. Creditul Mobilier se ocupă nu cu întreprinderi⁴⁴ cari există, ci cu cele ce se vor fonda de acum înainte, a⁴⁵ căror productivitate e cu totul necunoscută⁴⁶ și speculează⁴⁸ pe speranța acestei productivități. Dacă se 'ntîmplă însă să cumpere || titluri a unor întreprinderi existente, preocupățiunea Creditului nu va fi deloc valoarea intrinsecă a titlurilor⁴⁷. Din contra, acțiuni⁴⁸ industriale vechi, clasate, a căror valoare e cunoscută, nu dau loc la operații de bursă. Cu cât titlul e mai sigur cu atât speculația se depărtează de el, îl⁴⁹ părăsește pentru acțiunile unei întreprinderi nouă, pe⁵⁰ nesiguranța valorii cărora⁵¹ se câștigă mai mult. Creditul Mobilier urmează deci regula pe care o⁵² urmează orice om⁵³ ce are bani disponibili și vrea să opereze cu ei *par comptant*. Alege o hârtie *discreditată*, pentru ca mai târziu, când se suie cursul, s-o vândă. Deci Creditul Mobilier poate cumpăra titluri rele, improductive, cu prețuri scăzute, să producă⁵⁴ în mod artificial o *hausse* la bursă, să le desfacă⁵⁵ pe prețuri urcate și să-și spele mâinile în apa nevinovăției ca Pilat din Pont.

Afară de asta creditul era îndreptățit de a mai face următoarele operații:

- 2) Emisiunea de obligațiuni proprii pentru o sumă egală cu cea plasată în subscripțiuni și cumpărări.
- 3) Vânzarea sau amanetarea tuturor efectelor⁵⁶, acțiunilor și obligațiunilor câștigate și schimbarea lor pe alte hârtii de valoare;
- 4) Propunerea, cesiunea și executarea de *împrumuturi și întreprinderi de lucrări publice de tot soiul*;
- 5) Împrumuturi Lombard pe amanet de acții sau obligațiuni, credit contocurent;
- 6) Primirea de depozite în contocurent;
- 7) Incasso în contul societăților mai sus numite, plata cupoanelor lor de dobânzi și dividende și alte mandate;
- 8) Instituirea unei case de depuneri pentru toate titlurile acestor întreprinderi⁵⁷. Alte afaceri erau oprite, și anume banca nu putea face specule pe⁵⁸ timp la bursa sau specula pe premii⁵⁹.

Dar⁶⁰ afaceri de *report* [î]și⁶¹ erau permise deși acestea constituie⁶² o speculă de bursă⁶³ cari⁶⁴ forma o însemnată parte a tranzacțiunilor creditului mobilier.

Așadar⁶⁵ afacerile Creditului Mobilier sunt operații de *haute-finance* și . . . de speculă de⁶⁶ bursă^a.

În⁶⁷ anul întâi Creditul Mobilier Francez⁶⁸ n-a făcut decât afaceri pe cari le fac toate casele mari de bancă. În acel an⁶⁹ a dat din asemenea afaceri un venit net de 7 582 722.

În anul al doilea⁷⁰ a creat trei întreprinderi: Société des Immeubles de la rue de Rivoli, Société Maritime, Société de Chemins de Fer Autrichiens. Beneficiile treceau peste zece milioane.

În anul al treilea⁷¹ societatea era în apogeul ei; întreprinderi varii i-au adus un beneficiu de 31 870 776 fr.

Dar chiar în acel an dările de seamă ale⁷² societății începură a deveni obscure și mai puțin || amănunțite.

La 1860 se declară o pagubă de 7 933 136 fr.; iar la 1867 fondatorii societății, cari o administraseră în mod dictatorial, se retraseră. În adunarea acționarilor de la 30 noiembrie 1867 succesorii lor mărturisiră că pagubele se ridicau la . . . 47 542 000 franci. Societatea a trebuit să lichideze.

Ce s-a găsit în bilanț ?

Că societatea Creditului Mobiliar era creditoare Companiei Imobiliare pentru 80 de milioane și că aceasta din urmă, încărcată de maidane și case ce nu le putea nici vinde, nici închiria, nu era în stare a plăti nimic.

Totodată cată să recunoaștem, zice Courcelle-Seneuil în Traite des operations de banque, că răul ar fi ost și mai mare dacă s-ar fi emis pentru 600 milioane sau || pentru un miliard două sute de milioane, obligațiuni de-ale societății, precum ne puteam teme câțiva ani (lucru pe care l-a refuzat guvernul) sau dacă societatea ar fi parvenit a pune în serviciul său o bancă de circulație. S-ar fi ajuns la o catastrofă cel puțin egală cu aceea a lui Law.

^a Max Wirth, *Bankwesen*, pag. 546 et sq.

Iată dar ce este Creditul Mobiliar. O încercare de-a monopoliza toate întreprinderile din țară, împrumuturi⁷³, construcții⁷⁴, lucrări⁷⁵ publice, fie ele oricât de hazardate. Odată titlurile desfăcute prin manipulații de bursă, treaba acționarilor dacă ele produc ceva sau nu.

Din⁷⁶ parte-ne se înțelege că nu putem opri pe nimenea de⁷⁷ a-și întrebuința capitalul cum pofteste. Dar orice capital nu se poate întrebuința decât în anume moduri⁷⁸: sau în exploatare, servind a plăti pentru muncă, sau plasat în împrumuturi ipotecare, sau în negoț, ajutând schimbul de mărfuri, sau în fine ... în speculă. Pentru milionari, pentru Rothschild⁷⁹ și Pereire, specula e cea mai rentabilă pentru că ei o dominează⁸⁰; pentru capitalistul mic este⁸¹ de recomandat plasarea în⁸² titlurile unor întreprinderi nu viitoare, ci deja existente, al căror produs e știut,⁸³ al căror venit e sigur⁸⁴.

Așadar liber e oricine de-a specula⁸⁵ capitalul său; legile o permit. Dar sigur este că prin speculă averea tuturor nu câștigă nimic. Ea câștigă prin producție, prin negoț, nu prin joc de bursă.

Precum zece oameni muncesc⁸⁶ împrejurul unei mese de joc de cărți ziua și noaptea, fără ca suta de galbeni ce-o au toți împreună să se nmulțească sau să scază, ci trece numai din mâna celui naiv în mâna celui abil — o deplasare a aceleiași averi — așa e și aci⁸⁷. Milionarul abil care dominează bursa și mișcările ei, care, când vinde acții de Panama produce hausse iar când cumpără⁸⁸ acții sigure ale Băncii⁸⁹ Naționale, produce baisse, va încasa diferențele de la publicul întreg, ba va⁹⁰ atrage din ce în ce mai multe capitaluri din provincie, detragându-le agriculturii, comerțului solid și întreprinderilor solide și aruncându-le în vârejul unor întreprinderi nouă, cu viitor necunoscut și c-o producție nulă poate.

Ceea ce-am dori însă e⁹¹ ca presa să nu facă dintr-un institut a cărui esență e specula, producerea de hausse și baisse la bursă, fără privire la valoarea intrinsecă a titlurilor speculate, un institut național menit a ridica comerțul, industria și agricultura.

Nu voim deloc să discredităm societatea. Nu-i cunoaștem încă statutele, nu știm⁹² ce anume operații va face. Poate⁹² chiar că ce[e]a ce este a se fonda la noi să fi având cu totul caracterul unei bănci comerciale. Ceea ce constatăm însă este că societățile câte s-au format sub acest titlu pân' acum au fost societăți de acționari, al căror capital au fost în esență întrebuințat la specule de bursă asupra unor titluri neclasate încă, bazate pe întreprinderi viitoare, c-un produs incert; titluri al căror preț de bursă se regulează⁹³, nu prin venitul ce produc, ci pe speranța unui venit, sau și mai rău, pe speranța că ele se vor urca pân-la ultimo, indiferent dacă valoarea lor intrinsecă reprezintă ceva sau nu.

Facultatea pe care o bancă ca aceasta, haute banque, o are într-un⁹⁴ a urca un⁹⁵ titlu, oricât de lipsit de valoare intrinsecă, până ce-l vinde, și a scădea un titlu oricât de solid, până ce-l || cumpără; facultatea de-a urca cursurile tuturor efectelor ei de portofoliu când⁹⁶ face bilanțul, pentru a împărți dividende fictive, luate din capitalul primitiv; în fine puterea de a detrage capitalul celor lesne crezători⁹⁶ din întreprinderi productive și⁹⁷ a-l abate la întreprinderi hazardate, toate acestea nu ne permit să ne felicităm tocmai mult de înființarea ei⁹⁸. Dar, pentru a nu prejudeca, mărturisim că din cele scrise pân' acum nu putem decât presupune statutele ei⁹⁹. Dacă operațiile indicate în ele vor fi identice sau analoge cu cele din¹⁰⁰ statutele Societății Generale de Credit Mobiliar din Franța, nu va mai fi îndoială că noua bancă¹⁰¹ e prematură pentru țara noastră și de un folos foarte discutabil¹⁰² chiar pentru țările

acelea în cari practica și uzanțele creditului¹⁰³ sunt mai cunoscute decât la noi.

1. Proiectându-se înființarea unei bănci în companie *deasupra lui* Cu ocazia proiectului de a se înființa o bancă de speculațiune *șters* 2. *deasupra lui* vom avea *șters* 3. *după o șters* 4. întreprinderea aceasta *supraintercalat* 5. *după sfârșind șters* 6. ne-am obicinuit *deasupra lui* vom fi condamnați *șters* 7. *deasupra lui* lucrativitate *șters* 8. *până aici fraza suna astfel*: Publicul naiv văzând pe de o parte o companie de atât de cunoscute nume, pe de alta zgomotul produs prin ziare, înclină a crede că cine știe ce lucru mare se va produce, cine știe ce izvor de progrese și de muncă se ascunde sub numele de Credit Mobilier 9. înclărități și vârtejului de speranțe *deasupra lui* blagomanii în vânt *șters* 10. *deasupra lui* depozitar *șters* 11. *deasupra lui* depozitar *șters* 12. *deasupra lui* plasarea *șters* 13. urmează de piața creditorului *șters* 14. *după ele șters* 15. *după mai șters* 16. *după evi[dent]* *șters* 17. comercial e un om de încredere ce *supraintercalat* 18. *deasupra lui* bancher *șters* 19. *după* Banca Națională în fine *șters* 20. *după* creditul *șters* 21. *după* bun *șters* 22. *după* esis [tentă] *șters* 23. *corectat din vânzarea* 24. *după* semnul ? 25. semnături solvabile *deasupra lui* negustori *șters* 26. *după* semnul X 27. e cunoscută *supraintercalat* 28. *după* sunt *șters* 29. *după* și *șters* 30. *supraintercalat* 31. *după* deloc *șters*

32. actualei societăți *deasupra lui* actuali *șters* 33. tot acest alineat este barat cu două linii roșii, semn obișnuit pentru a indica culegerea cu alt corp a citatului 34. *după* acest *șters* 35. *după* Banca se *șters* 26. *deasupra lui* în *șters* 37. segment *supraintercalat* 38. *după* la Buzău *șters* 39. s-ar afla inițial de 40. pentru exploatarea minei *supraintercalat* 41. sau nu *supraintercalat* 42. urmează *supraintercalarea* sau nu *șters* 43. inițial Poate că nu e de loc 44. *deasupra lui* lucruri *șters* 45. *deasupra lui* al *șters* 46. în T; necunoscută. Speculează 47. în T: a lor 48. *după* titluri cu totul sigure *șters* 49. în T: 1 50. DUPĂ din *șters* 51. inițial pe nesiguranța valorii căruia 52. *după* are *șters* 53. *după* speculant *șters* 54. în T: poate să producă 55. *după* făcă *șters* 56. vânzarea sau amanetarea tuturor efectelor *supraintercalat* 57. până aici pagina este barată cu doua linii roșii, cf. nota 33 58. specule pe *deasupra lui* a face pe *șters* 59. specula pe premii *deasupra lui* să cumpere premii *șters* 60. *după* Afaceri de report cari formau o mare parte a tranzacțiunilor Creditului mobilier erau permise *șters* 61. *după* nu* *șters* 62. deși aceste constituie *deasupra lui* Însă reportul e *șters* 63. *după* un joc *șters* 64. *după* Cumpără cineva de ex. un efect al statului pe timp și la termen trebuie să-l ia în primire și să-l plătească *șters* 65. pag. 86 urma întâi *după* 84, iar 85 a fost intercalată ulterior, cum dovedește și numerotarea autografă 66. *deasupra lui* la *șters* 67. *după* Cea dendâi societate de soiul acesta care-a existat în Franța a fost stabilită prin decretul de 18 noiembrie 1852 cu numele Société Générale du Crédit Mobilier fondată c-un capital de 60 milioane și cu facultatea de a emite obligațiuni de 600 milioane *șters* 68. Creditul mobilier francez *supraintercalat* 69. acel an *deasupra lui* anul întâi *șters* 70. în T: In al doilea an 71. *deasupra lui* treilea *șters* 72. *după* de *șters* 73. *după* fie *șters* 74. *după* fie *șters* 75. *după* fie *șters* 76. *după* Daca Creditul mobilier ar fi, ca antiteză <a celui> cu cel ipotecat și comercial, o societate de împrumut pe bunuri mobile, precum obiecte prețioase, efecte publice etc. n-ar avea nevoie de un titlu atât de pompos. Un munte de pietate, o bancă de afaceri de lombard și || Iată opiniile economiștilor asupra acestui soi de institute. Dar putem servi și cu alte date și mai caracteristice. *șters* 77. *după* nici putem *șters* 78. *deasupra lui* trei *șters* 79. *după* Rotschild *șters* 80. în T: domină 81. în T; e 82. *după* sigură *șters* 83. *după* și *șters* 84. *după* știut cunoscut succesiv *șters* 85. *după* face speculă *șters* 86. *deasupra lui* muncesc *șters* 87. în T: așa e aci 88. *deasupra lui* vinde *șters* 89. în T: acții ale Băncii 90. *după* pentru *șters* 91. în T: Ceea ce-am dori e 92. *după* Daca *șters* 93. în T: regulă 94. *deasupra lui* de *șters* 95. *după* foarte *șters* 96. în T: lesne crezători într-un cuvânt 97. *după* și *șters* 98. toate acestea nu ne permit să ne felicităm tocmai mult de înființarea ei *deasupra lui* nu ne inspiră feliicitări la adresa ei *șters* 99. inițial Dar, pentru a nu prejudeca, mărturisim că nu-i cunoaștem încă statutele 100. *după* cele opt soiuri de operațiune *șters* 101. *deasupra lui* noua *șters* 102. inițial ar fi permatură pentru țara noastră <și periculoasă> de un folos problematic 103. *deasupra lui* economiei *șters*

CREDITUL MOBILIAR (2)

2264

 Continuăm¹ prin a cita luminoasa dare de seamă pe care un economist german o face despre activitatea Creditelor Mobiliare^a.

Semnul² caracteristic al tuturor acestor institute este³ speculațiunea. Pentru* speculațiune însă societățile

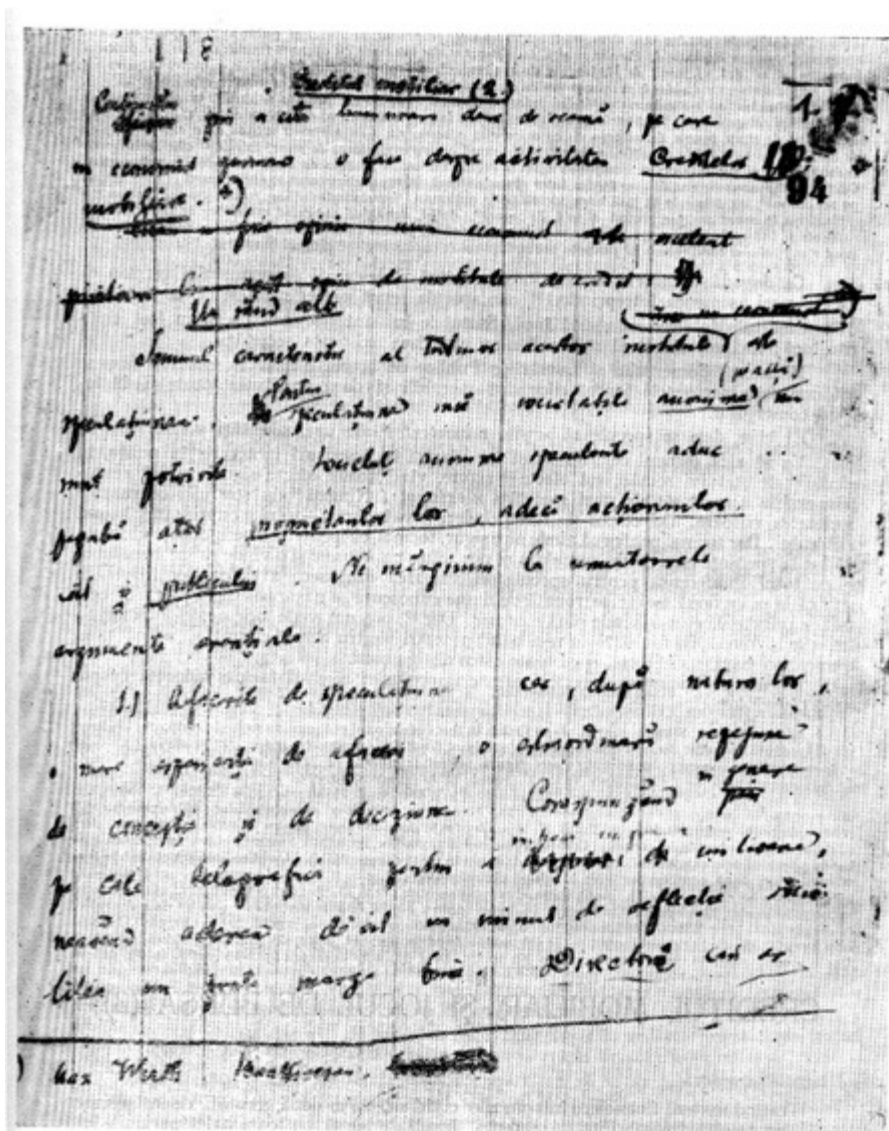
anonime (pe acții)⁶ nu sunt potrivite. Societăți⁸ anonime speculante aduc pagubă⁷ atât proprietarilor lor, adică acționarilor cât și publicului. Ne mărginim la următoarele argumente esențiale.

1) Afacerile de speculațiune cer, după natura lor, o mare experiență de afaceri, o extraordinară repejune de concepție și de deciziune. Corespunzând în genere⁸ pe cale telegrafică pentru a încheia asupra a⁹ milioane, neavând adesea decât un minut de reflecție, societatea nu poate merge bine. Directori¹⁰ cari ar || ⁹⁶⁷ poseda asemenea calități nu se găsesc, pentru că asemenea oameni preferă a-și face afacerile lor proprii. Dar dacă se găsesc și li se dă puterea discreționară cerută, atunci societățile sunt în pericol ca¹¹ directorul lor sau să proceadă¹² cu prea mare cutezanță sau să exploateze¹³ situația în folosul său propriu, lăsând numai șansele rele pe seama societății. Aceasta au dovedit-o¹⁴ procesul acționarilor Creditului Mobilier intentat¹⁶ consilierilor¹⁶ de administrație, cari au fost condamnați în¹⁷ prima instanță la plata a 60 milioane franci¹⁸. Consilierii de administrație ai Creditului Mobilier¹⁹ au câștigat averi imense, pe când societatea mergea spre faliment.

⁹⁶⁷ Ani întregi se făceau cătră finitul anului tot²⁰ soiul de manopere de²¹ bursă și jurnalistice. (In sferile bursei se susținea că faimoasa știre tătărăscă despre luarea Sevastopolului fusese comandată de creditul Mobilier.) Aceste manopere aveau de scop de-a ridica cât se poate de mult cursul efectelor din cari consta portofoliul Creditului Mobilier. Bilanțul se încheia dar cu cursurile cele mai urcate și se împărțea o dividendă mare care în realitate absorbea o parte a capitalului acțiunilor; căci dacă s-ar fi făcut²² bilanțul câteva săptămâni mai târziu, după ce cursurile scăzuseră la nivelul lor natural, ar fi rezultat un deficit al capitalului primitiv.

⁹⁶⁷ Fiindcă aceste institute se fondaseră pentru motive de agiotagiu, adică fiindcă subscripțiunile || nu se făcuseră din capul locului decât cu intenția de-a urca cât se poate de sus acțiunile nouă și de-a le vinde cu agio, proprietarii acia ai acțiunilor cari rămâneau cu ele la urmă erau totdeauna în pagubă. Acțiunile celor mai multe institute de credit stau sub pari: acele ale Creditului Mobilier, nominal de 500 franci, urcate odată până la 1300 franci și mai sus, au scăzut la 1869 la 162 franci.

^a Max Wirth, Bankwesen, loc. citat.

24. CREDITUL MOBILIAR (2).
BAR, 2264, 94, cu trimitere la tratatul lui Max Wirth.

2) Instatele acestea nu sunt stricacioase numai proprietarilor lor ci și publicului. Faptul că unili speculanți, precum Rothschild, Pereire și alții au câștigat multe milioane cu operații financiare a orbit publicul într-atâta că se lăsă ademenit de fâgăduința de-a ajunge²³, pe calea puterii financiare colective, la aceeași || 900 țintă. Făgăduința unor dividende mari se primi cu credință după exemplul evident al oamenilor din haute finance. Așadar nu numai că s-a subscris capitalul primitiv al unei mulțimi de institute de credit, ci s-au primit de bunăvoie²⁴ și obligațiile lor. Institutele de credit, la început în perplesiate ce să 'nceapă cu capitalul, căci o bancă are nevoie de timp pentru dezvoltarea ei ca orice altă afacere, nu s-au mulțumit numai cu a cumpăra efecte de bursă, ci participară la o mulțime de întreprinderi nouă pentru exploatarea de mine, fabrici și alte stabilimente 99 r industriale, ||și nu arareori se cumpărau afaceri vechi cari nu se rentau ca bază a societății²⁶ acționarilor. Căci un timp oarecare era de sine înțeles între speculanți, că întreprinderi bune le exploatează cineva singur pe seama sa²⁶, iar cele rele se lasă unor societăți de acționari, întrebuițându-se fraza comună „că numai exploatarea în mare are perspectivă sigură de succes”. Astfel, detragând capitalul ramurilor de industrie deja existente și îndreptându-le spre o plasare mai puțin rentabilă, pentru că nouă, au cășunat o mișcare neeconomică a capitalului care trebuia să perturbe atât strângerea de capitalii cât și câștigul lucrătorului

28

1000 Ca dovadă uimitoare de exactitatea deplină a descrierii economistului german că esența unei asemenea întreprinderi²⁹ este specula servă procedimintele de la noi.

Creditul Mobiliar nu există încă. Statutele lui sunt necunoscute, n-au fost tipărite încă; nici un decret al regelui³⁰ n-au autorizat existența societății.

Ministerul Comerțului și Lucrărilor Publice de la noi e abia în stadiul de-a se informa dacă persoanele fondatorilor sunt onorabile și dacă instituția poate fi în folosul comerțului.

Ei bine, deja se speculează acțiunile *neexistente*³¹ ale unei societăți *neexistente*.

Va să zică oameni cari au banii lor plasați în înscrisuri ipotecare, în polițe, în efecte³² ale statului român, tot efecte³³ sigure, vând aceste efecte sigure spre³⁴ a cumpăra acțiunile *neexistente* ale unei societăți *neexistente!* Nimeni³⁶ nu știe nici ce va face **1001** societatea viitoare, nici ce soi de întreprinderi³⁶ va încuraja — totul e cuprins în || haosul viitorului. Dar tocmai pentru că nimic nu e sigur, tocmai că pentru că nesiguranța absolută dă loc la speranțe exagerate, specula a și pus mâna pe *ficțiune* și o vinde drept bani buni. E cu totul indiferentă pentru speculatori valoarea intrinsecă a viitoarelor titluri. Ei știu că la orice nouă emisie patronată de nume cunoscute se naște *hausse* în piață și cestiunea principală e de-a vinde până e *hausse*. Dar³⁷, precum vede oricine, ei nici nu au titlurile în mână. Mai mult! N-au nici banii necesari pentru a le³⁸ cumpăra, adică n-au nimic, nici bani, nici efecte, și cu toate acestea câștiga bani.

Rugăm pe oricine să aprecieze aceste împrejurări și să-și facă o judecată despre soliditatea³⁹ lor.

1. *deasupra lui Sfârșim șters* 2. *după* Cităm în fine opinia unui economist escelent privitoare la acest soi de institute de credit *șters* și *după* Un rând alb subliniat (*indi cație pentru tipografie, respectată în T*). 3. *după supraintercalarea* zice un economist *șters aici figura inițial trimiterea la Max Wirth* 4. *deasupra lui La șters* 5. *supraintercalat* 6. *în T: Societățile* 7. *în T: pagube* 8. *în genere deasupra lui prin șters* 9. a încheia asupra a *deasupra lui* a dispune de *șters* 10. *modificat din Directorii* 11. *deasupra lui că șters* 12. *modificat din procede* 13. *modificat din* că exploatează 14. Aceasta au dovedit-o *supraintercalat* 15. *deasupra lui contra șters* 16. *modificat din consiliului* 17. *deasupra lui la șters* 18. *semn pentru o notă de trimitere*, *șters odată cu nota de subsol la care trimite*: Compară procesul acționarilor Societății Financiare intentat consilierilor de administrație cari asemenea au fost condamnați la plată <și au plătit> 19. ai Creditului Mobilier *supraintercalat* 20. *după* compturilor *șters* 21. *după* ziaristice *șters* 22. s-ar fi făcut *deasupra lui* se făcea *șters* 23. *deasupra lui câștiga șters* 24. *după* buna apoi buna *succesiv șters* 25. *după* capitalului *șters* 26. pe seama sa *supraintercalat* 27. *după* cu f [raza] *șters* 28. *semn pentru o notă de trimitere*, *șters o dată cu nota de subsol la care trimite*: Max Wirth, Bankwesen, loc, citat 29. *supraintercalat* 30. al regelui *supraintercalat* 31. *după unei șters* 32. *în T: înscrisuri ipotecare, în efecte* 33. *după în șters* 34. *după* să [cumpere] *șters* 35. *după* Dar n[imeni] *șters* 36. *în T: întreprindere* 37. *în T: Deci* 38. a le *deasupra lui a-i șters* 39. *în T: natura*

CREDITUL MOBILIAR¹ ȘI JOCUL DE BURSĂ (3)

2264

1001 Tratănd materii financiare într-un ziar cotidian, avem două greutateți de întâmpinat. Una rezultă din subtilitatea materiei. Jocul² de bursă, cu toate halucinațiunile lui, ar cere un spațiu mai întins decât coloanele unei foi. Mai ales³ în lumea speculei intră tot ce o societate omenească are nesănătos, ruinat, prospăit⁴, începând cu culisele teatrului și sfârșind cu culisele bursei.

Toată lumea 'și aduce aminte de afacerea Stroussberg; de acei duci și conți⁵ silexiani⁶ cari treceau drept fondatori ai societății, ale cărei acții le emitea o⁷ *haute banque*... papa Stroussberg⁸.

Plasat-au acei oameni fondurile lor disponibile în acții Stroussberg? Ce să plaseze când n-aveau nimic? Dar⁹ au plătit poate primul vărsământ și au jucat asupra diferenței, pe¹⁰ prime până la liberarea¹¹ integrală a acției sau, și mai rău, au căpătat un număr de¹² acții *gratis* pentru iscălitura pusă¹³ sub documentul primitiv al fondațiunii.

Dând Dumnezeu s-avem și noi¹⁴ bursă în țară, vom avea ocazia de-a descoperi manoperile **1003** încâlcite ale agiotajului și a le descrie așa încât oricine¹⁵ să le priceapă.

Așadar, cum am zis, subtilitatea materiei e o greutate. Pe puține coloane trebuie să spunem mult, într-o¹⁶ formă nu prea concisă căci¹⁷ s-ar îngreuija înțelegerea.

A doua greutate e recapitularea continuă. Fiecare număr de gazetă e o scriere¹⁸ de sine stătătoare, încât¹⁹ cetitorul trebuie să 'nțeleagă tot ce-i²⁰ spui fără' a pretinde de la el ca să-ți fi citit²¹ și numărul²² trecut.

Așadar recapitulăm zicând: operațiile²³ de bursă se deosebesc²⁴ esențial în operații *comerciale* și *de speculă*.

Cele comerciale sunt: negoț de aur și argint, schimb de bani, depozite, virimente, arbitraje cambiale, scont, || conturi curente, emisiune de bilete la purtător, împrumuturi **1004** ipotecare, comisiuni. (Definiția²⁵ pe scurt a acestor operații în numărul d-alaltăieri.)

Cari sunt operațiile²⁶ de *speculă*?

În esență foarte unilaterale: cumpărare de acții sau de titluri *en gros* și specularea lor la bursă *en detail*²⁷. Acesta este cercul de activitate al marilor bănci (Rothschild, Bleichröder, Pereire), acesta în fine al Creditului

Mobilier.

Dar o bancă comercială nu cumpără acții și titluri?

Nu²⁸.

Ea le ia în *comision*, de²⁹ crede că sunt bune, și³⁰ trebuie să se 'ncredințeze dacă sunt bune, pentru că cei dândăi cărora le va³¹ vinde titluri³² sunt clienții ei proprii, negustorii și capitaliștii³³ cu cari are a face de 30 — 40 ani și mai bine, sunt acia³⁴ care formează sfera creditului³⁵ unui bancher comercial. Dar în comision le ia. Pentru un mic comision plătit de Societatea Acționarilor, || pentru altul și mai mic, plătit de clienți, bancherul¹⁰⁵ comercial desface acții bune ale unor întreprinderi industriale³⁶ cu prețul lor normal, fără speculă, fără agiotaj³⁷. În cât le-a primit, le dă. Câștigul poate fi mare numai dacă afacerea e mare; încolo e foarte normal, precum și plasarea e normală. Numai capitaluri disponibile i se pun la 'ndemnă întreprinderii. Nu-și vinde nimeni moșia ca să cumpere acții.

Altfel e banca de speculație, altfel Creditul Mobilier.

Acesta cumpără toate acțiile unei întreprinderi (*en gros*)³⁸. Indiferent dacă întreprinderea e bună ori rea. Apoi le revinde în *detail* prin speculație, beneficiind *totdeauna*³⁹ de diferențe.

Ne va 'ntreba cineva cum se face speculația?

Ne vom încerca s-o descriem.

Să presupunem că e a se construi⁴⁰ un drum de fier de la București la Cernavoda care costă 50 de milioane, împărțiți în 100000 de acții câte 500 franci de plătit în patru termene. Va să zică titlul provizoriu pentru întâiul vârsământ costă 125 franci, total 12 500 000 pe care *haute banque* [î]i varsă, cumpărând astfel totalitatea titlurilor provizorii.

De 'ndată ce titlurile promit a se emite, oricare ar fi valoarea intrinsecă, ele sunt¹⁰⁶ sigure de o *hausse*. De ce? Numai și numai pentru că⁴¹ toți speculanții de profesie știu că, pe cât banca de speculațiune⁴² emite, titlurile se vor urca.

Această *hausse* este atât de lesne de prevăzut încât în vederea⁴³ ei se naște un fel de cerșetorie de-o speție cu totul modernă, necunoscută în timpii reacțiunii.

După textul actului de fundațiune acționarii au să verse echivalentul hârtiei lor în patru termene. Toate acțiunile le-a luat Creditul Mobilier⁴⁴.

Numaidecât Creditul⁴⁵ sau sindicatul ei⁴⁶ de capitaliști e asaltat cu cereri: oameni din societatea bună, dame⁴⁷ din lumea mare, diplomați, balerine, judecători, săbiuțe politice vin a solicita cu multă umilință la ușa bancherului, care 20, care 60, care 100 de titluri provizorii.

¹⁰⁷ Bancherul de comerț are și el amicii lui: negustori angroșiți, proprietari mari, meseriași însemnați, arendași bogați, tot oameni cari 'și învârtesc capitalul în sudoarea frunții, cu munca.

Dar iată amicii unei *haute banque*. *Le monde* cum s-ar zice franțuzește, și *le demi-monde*.

Și credeți că refuză „înalta bancă” de-a le da acestor oameni acții?

Ferit-a sfântul.

Nu-i vorbă, să plaseze serios⁴⁸ nu vrea niciunul. Nici n-au fondurile cuviincioase pentru a câștiga proprietatea *integrală* a⁴⁹ acțiunilor pe cari le solicită.

Dar toți știu că aceste acții se vor cota în *hausse* la bursă, din ziua întâia chiar, că speculatorii se vor arunca ca lupii asupra lor, rupându-se care pe care să plătească o primă de 50, 100, 500 de franci chiar; că vor cumpăra până ce ține vârtejul cu 150, cu 200, cu 600 franci chiar⁵⁰, un titlu... provizoriu, care-a costat .. cât ?

125⁵¹ franci *al pari*!

¹⁰⁸ Dar cum va produce⁵² Creditul Mobilier acest⁵³ vârtej ?

Va împărți titluri provizorii: 250 000⁵⁴ (nominal la plata integrală 1 milion) unor persoane a căror aprobare și vorbă sunt folositoare succesului afacerii, dar cari n-au nici atâta capital încât să-și poată păstra chiar timp scurt acțiile. Asta-i prima categorie: alaiul fără parale.

250 000 la⁵⁵ persoane, asemenea în condiții sociale înalte⁵⁶, dar destul de bogate pentru a conserva titlurile. Alaiul⁵⁷ cu parale.

250 000 la speculatorii de rând și culisieri. Caracuda⁵⁸.

Preste tot 750 000 franci împărțiți în 6 000 titluri provizorie din care fiecare dă dreptul la achiziția ulterioară a unui titlu definitiv de 500.

Câteșitrele soiurile de oameni, lume mare, jumătate lume și culise⁵⁹, de orice categorie s-ar ținea, diplomat sau galopin⁶⁰, balerină sau adiutant⁶¹ domnesc, gazetar sau cinstit episcop⁶², așteaptă, prevede dar mai cu seamă prezice *hausse* asupra acțiunilor. ¹⁰⁹ Toată puterea interesului lor || îi⁶³ face să vrea *hausse*.

Sub asemenea auspicii se deschide bursa.⁶⁴ Capitalistul⁶⁵ serios șade la un colț. Îl cam tentează zgomotul⁶⁶. Ar vrea și n-ar prea vrea.

Dar ceea ce-am numit noi alaiul fără parale nu-și poate păstra titlurile. Cei 150, 300, 450 franci ce i-a pus fiecare din⁶⁷ sărăcimea înaltă în titluri, devin⁶⁸ simțitori prin lipsa lor. Ei vor să-și realizeze hîrțile⁶⁹.

Titlurile se oferă la bursă.

Ce face banca de speculație sau Creditul Mobiliar? Le lasă să vînză⁷⁰ pe orice preț? Nu. *Le cumpără ea singură cu primă*. Plătește 10, 20, 30%⁷¹ primă. Nimica toată la 250 000⁷².

Vînzătorii sunt încântați de-a fi realizat un beneficiu ș-o spun în gura mare, cu păreri de rău că n-au putut aștepta încă câteva zile pentru a vinde c-un curs și mai ridicat. Dar au vîndut sau a[u] conservat acțiunile lor? Puțin importă. Vorbele lor sunt folositoare creditului afacerii și atrag capitalurile.

110 Dacă capitaliștii tot se mai sfiesc de-a cumpăra noua valoare, există un mijloc în genere infailibil de a-l atrage⁷³: acela de-a face să-i joace⁷⁴ pe dinaintea ochilor o mare mișcare de afaceri.

Dacă capitalistul vede vînzându-se succesiv la bursă douăzeci de mii de acții ale Creditului Mobiliar, sau patronate de el, c-un preț care oscilează uneori, dar care în linie generală⁷⁵ se tot urcă mereu, de fier să fie și tot se ispitește să cumpere. și 'ntr-adevăr, își zice el, un titlu de 125⁷⁶, care se vinde azi cu 150⁷⁷ nu va face mîni 160⁷⁸, poimîni 170⁷⁹? Mai știi? 165⁸⁰ tot o fi făcînd dacă se vinde cu prețul acesta, dacă căutarea lui e egală cu oferta, ba chiar superioară, dacă beneficii considerabile au fost realizate de-o mulțime de persoane onorabile și de considerație cari au cumpărat, revîndut și șters diferențele,

111 Sărmanul de el!

El nu știe că Creditul Mobiliar însuși⁸¹ a vîndut și⁸² a cumpărat înaintea ochilor lui; că acest vârtej de afaceri a fost jucat anume pentru el casă-i ia ochii și să-l atragă în vârtej cu bănișorii lui, strînși unul cîte unul cu⁸³ greutate.

Dar cine-o știe asta? Nimeni.

Cei abili se cam îndoiesc ei, dar la urmă ce le pasă. Dacă știu taina, câștigă și ei asupra diferențelor și pace bună. Dar chiar cei abili nu sunt siguri. Pentru că, cînd agenții de schimb merg în fiecă dimineată să ia ordine de la Creditul Mobiliar, sau de la *haute banque*⁸⁴, li se dă la unul sau doi din ei *ordin de-a vinde* (ofertă puțină) și la patruzeci sau cincizeci *ordin de-a cumpăra* (căutare multă). Dar nici un agent de schimb⁸⁵ nu știe ordinele date confrăților lui, nici știe de cătră cine i-a fost date⁸⁶.

Legea, reglementele, obiceiul și, mai mult decît orice, *interesul lor propriu* îi⁸⁷ face **112** pe toți foarte discreți.

Astfel se petrec lucrurile.

În măsura în care capitaliștii serioși cumpără⁸⁸ titlurile urcate prin aceste comedie⁸⁹, Creditul Mobiliar augmentează ordinele⁹⁰ de vînzare sau diminuează ordinele⁹¹ de cumpărare, după curs, nu zi cu zi, ci sfert de ceas cu sfert de ceas, pînă ce toate titlurile sau cea mai mare parte a lor sunt plasate.

Să admitem acum că în decursul acestei operații prima s-a ridicat⁹² numai cu⁹³ 30%⁹⁴. La fiecare titlu provizoriu ar fi un câștig de 37,50, adică⁹⁵ titlu provizoriu de 125 s-ar vinde cu 162,50, lucru nu tocmai de mirare cînd am văzut titlurile⁹⁶ primului vîrsămînt al Băncii Naționale vînzându-se cu 500.

Știm de la 'nceput însă că 6 000 titluri au fost împărțite *al pari* la alaiuri. Va să zică Creditul Mobiliar a speculat numai 94 000.

De la 94 000 titluri cîte⁹⁷ 37, 50 primă⁹⁸ e în total⁹⁹ 3 525 000 **113**

Dar a cheltuit spre acest scop:

1. Prima de 10% plătită subscriptorilor din înalta sărăcime¹⁰⁰ 25 000
2. Curtaj (samsarlâc) 305 500
3. Gazetarii, administrația, pierderile 144 500

475 000

[rest] 3 050 000

Adecă un câștig de 3 milioane, învîrtind un capital 12 1/2 milioane¹⁰² în curs de două - trei săptămîni.

Dacă însă banca ar fi plătit integral emisiunea toată și ar fi emis¹⁰³ titlu cu 500, *al pari*, câștigul era de patru ori pe atît de mare, era de 12 200 000 învîrtind un capital de 50 000 000 cîteva săptămîni.

Precum se vede din cele de mai sus, asemenea operații de bursă nu se pot face de **114** bancheri de comerț. Numai o *haute banque* cu zeci de milioane capital disponibil sau numai o Societate de acționari al căreia capital¹⁰⁴ se 'ntrebuințează la agiotaj poate întreprinde a urca și scădea titlurile după voință. Pentru a înlătura contramina, adecă a împiedeca operațiunile în senz invers al altor case puternice, cari ar zădărnici și *hausse* și *baisse* a bancherului sau a

Creditului Mobiliar, casele acestea ¹⁰⁵ se atrag asemenea cu o parte alicotă la câștig , ceea ce se cheamă ¹⁰⁶ a le primi în *sindicat*.

Toate operațiile acestea sunt independente de ¹⁰⁷ caracterul oamenilor. Bărbații cei mai onorabili cari-ar lua parte la cumpărarea *en gros* și speculațiunea *en detail* de titluri nouă nu se pot purta altfel || decât cum le dictează natura ¹⁰⁸ întreprinderii lor. ¹⁰⁹ Ceea ce e rău e natura însăși a operațiunilor ¹⁰⁹ de *haute banque* și de credit mobiliar, nu oamenii ce le fac.

Ne rezervăm pentru altădată a arăta dezastrele morale ce le cauzează asemenea întreprinderi, precum și crizele comerciale cărora le dau naștere mai cu seamă pe o piață de efecte relativ nouă, inespărită , ademenită cu atât mai lesne de lăcomia câștigului .

1. după (3) șters 2. după O materie în adevăr atât de greu de definit ca jocul de bursă șters 3. în T: mai ales că, 4. deasupra lui lustruit șters 5. după conți șters 6. deasupra lui silesiani șters 7. deasupra lui un șters 8. urmează în persoană șters 9. după Dar apoi Plă [teau] succesiv șterse 10. după au ju [cat] șters 11. deasupra lui plata șters 12. un număr de supraintercalat 13. după lor șters 14. acest început de frază suna inițial Cum a dat Dumnezeu de avem noi 15. după și șters 16. după și nu șters 17. după căci puțini m-ar înțelege șters 18. deasupra lui operă șters 19. după abstracție făcând de foileton șters 20. după ceea șters 21. fără a pretinde de la el ca să-ți fi citit deasupra lui să nu presupui adecă c-a [citat] șters 22. după număr ,[rul] șters 23. după că afacerile șters 24. în T: deosibesc 25. după Pent [ru] șters; în ms . Denifiția (*lapsus calami*) 26. deasupra lui cele șters 27. en detail supraintercalat 28. urmează zicem șters 29. deasupra lui daca șters 30. după Le vinde șters

31. supraintercalat 32. supraintercalat 33. după sunt șters; în T: negustori și capitaliști; 34. după tocmai șters 35. după, credi [tului] șters 36. ale unor întreprinderi industriale supraintercalat 37. urmează fără nimica. șters 38. (en gros) supraintercalat 39. în T: totdeauna 40. după con[s]trui șters 41. pentru că supraintercalat 42. de speculațiune supraintercalat 43. după preajma șters 44. frază constituită prin ștersături și supraintercalări din Toate acțiunile acestea le ia ori un capitalist ori un Credit Mobiliar 45. deasupra lui capitalistul șters 46. supraintercalat 47. după balerine șters 48. supraintercalat 49. după o plasare int [egrală] șters 50. supraintercalat 51. după 150 f [ranci] șters 52. Dar cum va produce deasupra lui Ce va face acest dar șters 53, după ? șters 54. după 750 000 (nominal șters 55. după ase [menea] șters 56. după bu [ne] șters 57. în T: titlurile: alaiul 58. inițial alaiul caracudei 59. inițial câteși trele alaiurile acestea 60. deasupra lui culisier șters 61. după general în retragere șters 62. cinstit episcop deasupra lui ep [iscop] apoi protopop succesiv șterse 63. în T :i 64. inițial Astfel se deschide bursa 65. după Bursierul de [nădejde] șters 66. deasupra lui treaba asta șters 67. după din alai apoi în titluri succesiv șterse 68. după [î]i fac a-și scoate golul buzunarului șters 69. Ei vor să-și realizeze hârtiile deasupra lui Spălătoreasa nu a plătit poate nici birtul șters 70. în T: să se vândă 71. în T: 30 la sută 72. urmează însă la 1500 de titluri șters 73. în T: a-i atrage 74. deasupra lui scânteie șters 75. în linie generală deasupra lui preste tot vorbind șters; în T: dar în linie generală 76. deasupra lui 500 șters, 77. după 600 130 140 succesiv șterse 78. după 650 135 succesiv șterse 79. după 700 140 succesiv șterse 80. deasupra lui 600 șters 81. deasupra lui el șters 82. deasupra lui el șters 83. după și legați cu șapte noduri și șters 84. sau de la haute banque supraintercalat 85. după schimb șters 86. urmează aceste ordine șters 87. în T: i 88. după iau șters 89. urcate prin această comedie supraintercalat 90. ÎN T: ordinele 91. în T: ordinele 92. deasupra lui a fost șters 93. deasupra lui de corectat în cu șters 94. în T: 30 la sută 95. acest sfârșit de frază este scris în subsolul paginii ; locul în text îi este indicat printr-un semn de trimitere 96. după primul vărsământ șters 97. în T: De la 94 000 cîte 98. după câștig șters 99. e în total deasupra lui Deci are de la toate șters 100. din înalta sărăcime deasupra lui alaiului fără parale șters 101. tot acest început de pagină este încercuit cu creion roșu 102. în T: 12 milioane și jumătate. 103. deasupra lui plătit șters 104. în T: al cărei capital 105. casele acestea deasupra lui casele cele mai puternice șters 106. după înseamnă* șters 107. după încolo șters 108. după meseria l[or] șters 109. deasupra lui întreprinderilor șters

[„UNUL CÎTE UNUL ZIARELE ROMÂNE...”]

2264

¹⁰⁹ Unul cîte unul ziarele române cad ca muștele în luptele Creditului Mobiliar. Din articolele lor pe cât de pâine de laude¹ pe atât lipsite de cunoștințe elementare chiar asupra acestui soi de² speculă, aflăm că între fondatori sunt o sumă de nume românești, începând cu inevitabilul prinț Dumitru Ghica, prezidentul tuturor societăților posibile și imposibile, și sfârșind cu redactorul „Românului”³, participator⁴ abil la toate afacerile de-o lucrativitate oarecare,

cari nu cer decât un capital intelectual de patru clase primare și ⁵ un capital moral egal cu zero.

Singura rezervă pe care-o putem admite pentru o sumă de oameni cumsecade, ostași, bancheri, mari proprietari de imobile, cari se amestecă în această întreprindere de speculă și de joc ⁶ de bursă, este că n-or ⁷ fi cunoscând deloc istoria Creditului Mobiliar din Franța, fondat de frații Pereire, și aceea ⁸ [a] altor institute asemănătoare acestuia.

1. inițial După articolele pline de laude dar 2. după de întreprinderi șters 3. redactorul „Românului” deasupra lui d. Emil Costinescu șters 4. corectat din participatorul 5. după o strună de violoncel șters 6. după desfrâu șters 7. după nu știu is [toria] șters S. supraintercalat

CREDITUL MOBILIAR

[„ȘTIIND CÎTE VI[C]SITUDINI FINANCIARE ...”]

2264

¹⁵⁰ Știind ¹ cîte vi[ci]situdini financiare se ascund sub această formă ocultă a creditului, cunoscând atât condițiile de existență cât și || procedurile ² și istoria institutelor de ³ ¹⁵¹ credit mobilier desigur mulți ⁴ ar fi renunțat de a participa la un lucru prematur pentru țara noastră și periculos pentru ⁵ societăți de acele chiar ⁶ în cari practica economică și uzanțele de bancă sunt mult mai cunoscute decât la noi.

Vom vorbi atât de verde încât oricine ne va pricepe. Toată lumea cam știe ce e credit, deși poate nu cu toată claritatea cuvenită.

Creditul e facultatea de-a căpăta bani sau ⁷ alte valori cu împrumut. Această facultate însă nu este înnăscută ⁸; nu o are orice creștin al lui Dumnezeu în același grad.

Există în adevăr, ca formă primitivă, reacționară, așa ⁹ numitul *credit personal*, care se obicinuia și la noi în veacurile trecute și poate pân-la începutul secolului nostru. Aci ¹⁰ Stan împrumută lui Bran suma cutare cu ori fără înscris, cu ori fără dobândă || și atârnă de obrazul lui Bran de-a da banii cinstit îndărăt, după cum s-au învoit împreună. ¹⁵²

Dar asta este o formă foarte primitivă a creditului, pe care ovreiu nu dă nimic ¹¹.

Creditul e azi în genere real ¹²; el se întemeiază pe altceva decât pe ¹³ onorabilitatea împrumutătorului, adecă pe *averea* lui ¹⁴. El ¹⁵ se dă așadar 1. proprietarilor de imobile urbane și rurale. Pentru scopul acesta există institutele de credit fonciar. 2. negustorilor de o inconstestabilă solvabilitate cari ¹⁷ [î]și scontează polițele la *Banca Națională*. Va să zică pretutindenea || și pururea creditul se bazează pe ceea ce *este*: pe averea proprietarului, ¹⁵³ pe aceea a negustorului. El nu atârnă de întreprinderi viitoare al căror succes numai D-zeu [î]l poate prevedea, ci e întemeiat pe averea actuală, evidentă, pipăită a proprietarului de imobile sau a negustorului. Pentru amândouă aceste categorii ¹⁸ de oameni există așadar ¹⁹ institute.

În adevăr, pentru a li se putea face credit, adecă pentru ale avansa banii cele trebuiesc, s-au creat pentru proprietari institute de ²⁰ credit ²¹ cu termene lungi de rambursare ²² pentru negustori a căror afaceri merg mai repede, Banca cu termene scurte. Amândouă soiurile de afaceri sunt pe deplin sigure, garantate în averea văzută a oamenilor ²³.

Creditul ²⁴ real, în cele două forme ale lui, ipotecară și comercială, își are institutele ¹⁵⁴ sale, în care capitaliștii își pot depune banii, iar împrumutătorii siguri îi pot găsi.

Ce e creditul mobilier?

Iată o întrebare la care *Dicționarul de economie politică* a lui Maurice Block nu ne poate răspunde, o ²⁵ întrebare la cari economiștii nu ne pot da ²⁶ nici o soluțiune.

De ce nu? Pentru că nu există soluțiune.

Pe când adecă institutele citate mai sus dau credit pe averi existente, creditul ¹⁵⁵ mobilier împrumută pe speranța că afaceri nerealizate, proiectate abia, vor avea o productivitate oarecare ²⁷. Asta e curat negustorie ²⁸ pe pielea ursului care se află în pădure.

Să ²⁹ presupunem că Societatea Creditului Mobiliar va emite acții a 500 franci ¹⁵⁶ una și va aduna în ladă cele 40 milioane pe cari le cere. Ce va face cu ele?

Va cumpăra efecte publice? Acționarii ar putea-o face asemenea. Va sconta polițe? Și banca o face aceasta și

fiece bancher în parte. Va face arbitraj, adecă va cumpăra polițele acelei piețe unde ele sunt mai scăzute, pentru a câștiga asupra diferenței? Bancherii o fac asemenea și cu destul succes. Ce va face dar acest credit mobilier pentru dezvoltarea comerțului, industriei și agriculturii în România, precum zic ziarele?

Dezlegarea ne-o dă chiar societatea. Alături cu ea va exista o societate de construcții³⁰ care va efectua tot felul de lucrări publice, pentru stat, județe, comune, stabilimente și particulari, adecă va monopoliza zidăria și clădirile.

Dar pentru aceasta nu-i necesar Creditul Mobilier. E îndestul dacă pentru scopul¹⁵⁷ special al clădirilor se constituie o societate pe acții e-un personal tehnic suficient care să execute orice lucrare.

Nu asta însă vrea Creditul Mobilier. El vrea să creeze întreprinderi mari, să scoată acțiunile acestora în vânzare, să le desfășoare pe acestea cu prețul cel mai mare posibil, iar când întreprinderile vor merge rău, căci³¹ succesul lor îl știe numai Dumnezeu, de vreme ce e³² în viitor, Creditul Mobilier să-și spele mâinile în apa nevinovăției ca Pilat din Pont și să lase pe acționari cu maidane cumpărate ce nu se pot vinde nimănui și cu case zidite ce nu se pot închiria nimărui.

1. după Mai multe ziare au vorbit deja despre fondarea unei societăți pe acții de credit mobilier. Între fondatorii acestei societăți întâmpinăm multe nume românești, începând cu inevitabilul principe Dimitrie Ghica și sfârșind cu redactorul „Românului” <d. Costin[escu] > celebrul d. Costinescu.

Ar fi nenatural, în starea actuală de lucruri, ca românii, chiar acia cari știu economie politică, să înțeleagă ce se ascunde sub denumirea de „credit mobilier” și suntem de mai înainte siguri că mulți dintre fondatori, oameni de bună credință <poate> habar n-au de pericolele economice ce le ascunde acest nume inofensiv. Aceasta

este în adevăr singura scuză pe care o putem cita pentru ostașii, bancherii și <boierii mari> proprietarii de moșii cari își pun iscălitura sub asemenea proiecte, de vreme ce șters 2. după și șters 3. după cred șters 4. supraintercalat 5. după chiar șters 6. de acele chiar supraintercalat 7. după cu împrumut șters 8. urmează cumva șters 9. după boierească șters 10. după ba chiar în zilele noastre s-or mai aflând oameni cari merită credit personal și oameni cari-l dau șters 11. urmează semnul uzual de rupere prin alineat a unui text scris continuu 12. inițial Astăzi creditul nu e personal, ci real 13. supraintercalat 14. inițial acest altceva este a v e vre a împrumutătorului 15. inițial Pentru scopul acesta există în adevăr institutul creditului fonciar rural și al celui urban 17. după adecă cari are avere în mărfuri și cari <la> după ce au încheiat o afacere oarecare trag o poliță asupra debitorului lor și o scotează la șters 18. deasupra lui bresle șters 19. supraintercalat 20. institute de supraintercalat 21. inițial credite fonciare 22. urmează cu dobân [dă] șters 23. urmează Cu drept cuvânt deci lumea a cumpărat scrisuri || funciare , cu drept cuvânt acții ale băncii. Atât cât au plătit-o pe deplin desigur împreună cu dobânzile cuvenite, la bancă, <fiind> făcând multe afaceri, poate da chiar dividende șters 24. după E evident așadar că șters 25. după iată șters 26. deasupra lui răspunde nimic șters 27. după mare șters 28. după ca neguțarea apoi ca a neguța succesiv șterse 29. după Creditul șters 30. urmează și lucrări publice șters 31. după Creditul șters 32. supraintercalat

CREDITUL MOBILIER

[„AM DECLARAT ÎN NUMĂRUL TRECUT. . .”]

2264

Am declarat¹ în numărul trecut ca² nu avem de gând a îngreua creațiunea³ Creditului Mobilier.¹⁶⁰ Ceea ce voim numai este⁴ să lămurim natura acestui soi de întreprindere. Nimeni nu poate opri pe⁵ un bancher de a-și întrebuința banii oricum voiește, de-a fi mediator⁶ al⁷ negoțului, în⁸ înțelesul bun al cuvântului — sau de - a - și concentra capitaliile⁹ asupra speculei.

Desigur că și astăzi, alături cu bancherii escomptori și cu cei cambiaști , cari se ocupă curat¹⁰ numai de afaceri comerciale și industriale, se¹¹ află un număr de¹² bănci de plasare și speculă, a căror clienți, avînd¹³ încredere absolută în bancherul lor, le lasă deplină libertate de-a face cu depozitele orice¹⁴ -ar voi: de a le împrumuta cu camete mari, de-a juca cu ele a livrer sau asupra diferenței cursurilor efectelor. Clientul trebuie¹⁵ să aibă o credință de fier¹⁶ pentru a confia¹⁷ hazardului averea lui, și¹⁸ a admite că bancherul, în loc de a-și rezerva afacerile || bune pentru sine și a le scrie pe cele slabe la contul clientului ,¹⁸⁴ va face viceversa, cele bune¹⁹ pentru client, cele rele pentru sine.

Dar în orice caz e o mare deosebire între un bancher privat, cu capital restrâns , care nu poate influența cursurile bursei²⁰ și o puternică societate de acționari c-un capital de 40 milioane. Bancherul care-a câștigat în așa grad încrederea clienților încât [î]i²¹ pun la discreția²² lui absolută fondurile, să facă cu ele ce-o vrea, trebuie să se fi distins printr-o agerime de vedere și printr-o tărie de caracter care i-a atras o²³ confiență absolută²⁴ .

E oare tot astfel cu consiliul de administrație al unei societăți de acționari și cu directorul ei?

Consiliul²⁵ poate, precum am zis în numărul trecut, în caz daca cursul efectelor de portofoliu a societății²⁶ ar fi scăzut în ziua când își încheie bilanțul, să producă²⁷ prin [redacted] marea pre || siune²⁸ a societății asupra pieței efectelor²⁹, o urcare repede a tuturor efectelor din³⁰ portofoliul ei propriu³¹ . Suite la o înălțime mare, însă efemeră, de câteva săptămâni³² , bilanțul se încheie calculându-se efectele³³ pe cursul urcat, încât³⁴ rezultă un prisos imaginar , factice, pe câteva zile³⁵ . Se plătește o dividendă. Două zile însă, ori³⁶ o săptămână după încheierea bilanțului efectele scad repede la cursul lor natural. De unde s-a plătit dividendă ? Din capitalul primitiv al acțiilor. Astfel: la încheierea bilanțului e³⁷ *escedent*, a doua zi după încheiere *deficit*.

Cercetând însă portofoliul, care³⁸ -a servit la confecționarea unui bilanț strălucit, putem da — nu zic vom da, căci lucrul e ipotetic — dar putem da de efecte cu totul putrede,

de hârtii cari n-au nici o valoare intrinsecă, cari prin speculă numai s-au ridicat la o înălțime oarecare, | pentru a recădea repede³⁹ în nimicnicia lor. [redacted]

Cu toate acestea consiliul și directorul sunt acoperiți . Ei au primit, nu de la clienți certți, dar de la clienți anonimi, un capital de 40 milioane la discreție . Având a îl specula, nu a face negoț cu el, l-au întrebuițat după regula speculei, au cumpărat hârtii depreciate cu speranța că se vor sui. Nu se mai suie? Treaba acționarului . El a riscat capitalul, l-a riscat după chiar natura unei *haute hanque* , pe care trebuia s-o cunoască. Acționarul a voit să câștige repede, acționarul a fost lacom, acționarul n-are decât să piardă.

Dar unde mai punem un alt inconvenient? Pe baza unui portofoliu — să admitem *factice* — societatea poate emite obligațiuni, se poate împrumuta | cu bani. Va să zică [redacted] după ce portofoliul, fundamentul întregii misiuni a acțiilor băncii, e putred și fără valoare intrinsecă, societatea mai poate rămânea și datoare.

Dar toate vicisitudinile astea nu-l lovesc nici pe membrul din consiliul de administrație, nici pe director. Daca aceștia au acții de-ale băncii de credit mobilier, le vând când cursul, comandat la bursa de ei înșiși, e mai urcat și pun banii de o parte ; daca au alte efecte rele Creditul Mobilier⁴⁰ le urca în sus ; oi le vând bine și pun banii de o parte. Și când se⁴¹ vor fi dezbărat și de acțiile băncii, și de acțiile întreprinderilor patronate de bancă, încasând prime mari⁴² n-au decât să se retragă și să lase treaba baltă.

Suntem departe de-a bănui onorabilitatea cuiva. Dar natura acestui⁴³ soi de speculațiuni [redacted] e de-așa chip încât se răsfârâge asupra caracterului oamenilor. Bancherii de comerț din Londra nu primesc⁴⁴ în conturile⁴⁵ lor comiși cari au obicei a juca la bursă. Courcelle-Seneuil zice curat că bancherul cel mai onorabil lunecat de pe terenul solid al creditului comercial, pe clina speculei⁴⁶ , se demoralizează repede. Bancherul de comerț are interes ca clienții lui să meargă bine, cel de speculațiune nu-l are deloc.

Puțin [î]i pasă daca hârtia ce-o vinde are valoare intrinsecă sau nu. El s-o vândă scump.

Puțin [î]i pasă asemenea daca cea pe care-o cumpără cu banii acționarului e 'ntemeiată pe-o întreprindere solidă sau nu. Ieftenă să fie, ca s-o poată urca și câștiga diferența.

1. inițial Precum am declarat 2. trecut că *supraintercalat* 3. inițial a opune piedici creațiunii 4. Ceea ce voim numai este *deasupra lui* Nimeni nu poate șters 5. după pe cin[eva] șters 6. modificat din intermediator 7. după sau samsar șters 8. după samsar șters 9. *supraintercalat* 10. după pururi șters 11. după pre cât aceste există șters 12. după de șters 13. după în oarbă [încredere] 14. după lor șters 15. inițial într-adevăr trebuie ca clientul 16. *deasupra lui* stâncă șters 17. *deasupra lui* încredința șters 18. *deasupra lui* credință extraordinară pentru șters 19. după bune șters 20. care nu poate influența cursurile bursei *supraintercalat* 21. după aceeași șters 22. după dispoziția șters 23. după clie [nșilor] șters 24. urmează a clienților. șters 25. după Soci [etatea] și apoi Directorul *succesiv terse* 26. a societății *supraintercalat* 27. după produ [că] șters 28. *deasupra lui* ponderanță șters 29. *supraintercalat* 30. după ei șters 31. ei propriu *supraintercalat* 32. efemeră, de câteva săptămâni *deasupra lui* foarte trecătoare șters 33. după cursul șters 34. *deasupra lui* și șters 35. pe câteva zile *supraintercalat* 36. *supraintercalat* 37. *supraintercalat* 38. după e posibil să aflăm că șters 39. *supraintercalat* 40. *supraintercalat* 41. după s-ar dezb [ăra] șters 42. *supraintercalat* 43. după este șters 44. după prim[esc] șters 45. după cont [urile] șters 46. *deasupra lui* pe acel al șters

Iata deci ținta creditului. Aceea¹ de-a da viață la întreprinderi hazardate a căror 158r productivitate nimeni n-o poate prevedea de pe acum , a emite acțiunile acestor² întreprinderi și a le specula la bursă și societatea³ va fi cu atât mai periculoasă cu cât mai puternică va fi. Acțiunile acestor bănci ar avea ca și titlurile Companiei Indiilor , copilițe și

nepoțele (*filles et petites filles*) în acțiunile unor întreprinderi la noroc⁴, până ce într-o bună dimineață întreprinderile debitoare și Creditul Mobiliar creditor s-ar cufunda cu toate în aceeași prăpastie.

1. după nimic mai mult. Dar ea și-a pus altă țintă. șters și care reprezintă continuarea textului de pe **89r**, reprodus de noi în nota... de la Creditul mobiliar (1), căruia prezentul text trebuie să-i fie afiliat ca o variantă parțială 2. corectat din acestora 3. supraintercalat 4. la noroc deasupra lui hazardate șters

[„FĂRĂ ÎNDOIALĂ ...”]

159r Fără îndoială — zice Courcelle-Seneuil — poți arunca în public niște titluri oarecare, să te dezberi repede de ele și să-ți vezi de drum. Dar acest soi de escrocherie continuă nu poate da loc la nici o fundațiune serioasă.

[„ÎN DISCUȚIA LA CARE...”]

170r În discuția la care-a dat loc proiectata¹ înființare a Creditului Mobiliar am făcut se 'nțelege abstracții de la toate persoanele cari au luat inițiativa înființării. Sunt între ele bărbați din toate partidele. Am pomenit în treacăt culmea asociațiunii, pe prințul Dumitru Ghica, pe care îl regăsim în toate asociațiunile ce se creează în țară, indiferentă fiind natura; am pomenit la coadă numele redactorului. Dar încolo ne-am ținut strict de obiect. Din natura chiar a operațiilor cu care se 'nsărcinează o asemenea *haute banque* pe acții am dedus că e prematură pentru țara noastră și de natură a da naștere la o mulțime de creațiuni factive agiotate la bursă.

Dar sunt amici ai noștri inițiatorii, dar sunt adversari politici: o creațiune economică 171r cată || a fi discutat dintr-un punct neutral de vedere, fără considerații politice.

Ne pomenim acum cu² „Românul” că ne aduce un lung articol în contra vederilor noastre.

Să ne permită ziarul guvernamental să spunem verde că nu ne³ luăm deloc⁴ osteneala de-a discuta cu el, mai cu seamă în cestiunea de față. Interesele⁵ bănești și personale ale redactorului⁶ fiind amestecate în aceeaș afacere, un organ onest ca al nostru nu poate sta de vorbă cu samsarul Creditului Mobiliar. „Românul” n-avea decât să-și urmeze dezvoltările⁷ din punctul său de vedere și să ne lase 'n bună pace.

172r Ar fi în adevăr ieften dacă față cu orice cestiune de interes public am avea a ne lupta cu agenții plătiți sau⁸ cointeresați ai unor întreprinderi. Orice altă foaie a cărei relații cu⁹ Creditul Mobiliar sunt cel puțin necunoscute ar fi avut dreptul să ne combată. „Românul”, al cărui unic redactor cere concesiunea și¹⁰ e un membru din sindicat care speculă acții și le agiotează , n-are acest drept. Înc-o dată: Discutăm cu convingeri, cu principii, cu idei. Cu stomahuri și apetituri nu discutăm.

1. după cu ocazia șters 2. supraintercalat 3. repetat prin supraintercalare din inadvertență 4. supraintercalat 5. după Interesele șters 6. după redactorul[ui] șters 7. după de[zvoltările] șters 8. după sau șters 9. după c[ui] apoi necun [oscute] succesiv șterse 10. după și care are acții șters

[„ALTĂ BANCĂ ”]

2264

Altă bancă. Abia a apărut Creditul Mobiliar și „Neue freie Presse” ne aduce știrea ¹⁶⁷⁴ că Ungarische¹ Landesbank are de gând a fonda o bancă română pentru interese comerciale. Căpitalul de acții al băncii e fixat la 40 milioane franci, din care se vor vărsa deocamdată 20 milioane. Casa Cerlendi a cumpărat afacerea noului institut, iar șeful casei va rămîne² participator cu 30% a capitalului. Activitatea băncii se va începe îndată după darea concesiunii care s-a cerut deja. Misiunea principală a || noului institut de credit³ va fi cultivarea ¹⁶⁸⁰ operațiilor de bancă și mijlocirea comerțului între Austro-Ungaria și România.

1. după banca ung[urească] șters 2. după participa șters 3. deasupra lui bancă șters

[„SOCIÉTÉ DE L'UNION GÉNÉRALE ”]

2264

Société de l'union Générale. Begebung der Landesbanknoten . Ungarische Landesbanknoten . ¹⁶⁹¹

[„SINDICATUL E O COMPANIE...”]

2264

Sindicatul e o companie de bancheri.
Acționarii sunt clienții lor.
Dar compania de bancheri poate lucra și în comptul ei.
Capitalul acțiunilor nu e dat în un mandat ca la societățile¹ industriale, ci la discreție: să cumpere *en gros* orice titluri.

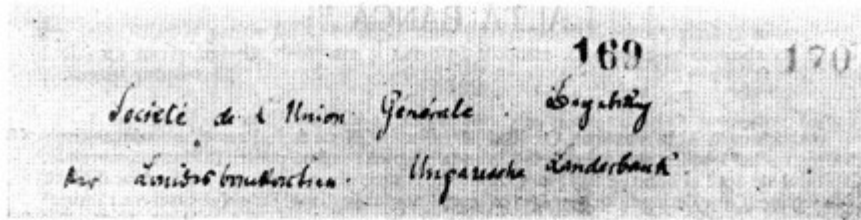
¹ după alte șters

[DESPRE CREDIT]¹

2264

[SOCIETĂȚILE DE CREDIT]²

Cercul înlăuntrul căruia se 'nvârtește banca e, cu toată importanța lui, mărginit. 38 r Folosul pe care băncile îl dau societărilor și tuturor consistă într-aceea că emit note pentru a mănține³ ordinea prețurilor și că această emisiune se face prin aceea că băncile acordă

25. SOCIÉTÉ DE L'UNION GÉNÉRALE, BAR, 2264, 169, informații extrase din „Neue freie Presse”, 2 august 1881.

credit de afaceri cu scont, adică scontând polițe sigure. Creditul de afaceri se întemeiază însă numai pe întreprinderi cari au deja un capital format. Creditul unei bănci consista în creditul biletelor ei singulare, acel⁴ al⁵ biletelor consistă în siguranța unei plăți instantanee. Prima regulă al oricărui institut⁶ de bancă este așadar ca ele să nu atârne cumva de produsul vreunei întreprinderi, ci numai de solvabilitatea cuprinsă în averea deja făcută a debitorului. Creditul banței nu va fi niciodată industrial, ci va fi un credit de afaceri, sau aproape exclusiv unul de poliță. A doua regulă [e]ca creditul⁷ pe poliță să fie relativ scurt, de vreme ce biletele au dreptul unei polițe a vista. Această regulă se execută prin principiul: că creditul băncii se dă pe un timp cu atât mai scurt cu cât e mai mare pericolul unei reambursări a biletelor ei. || A treia regulă este că creditul⁸ băncilor trebuie să ofere cea mai mare siguranță, care se dă prin indosarea a cel puțin două case pe deplin sigure. De aceea însă și discountul băncii va căta să fie cât de mic; iar discountul mic va pune casele mari în poziția 'de a da altor case un credit ieftin, încât siguranța băncii e un avantaj pentru casele mari, care avantaj e din parte și un folos pentru cele mici; iar siguranța rămâne astfel fundamentul întregii [bănci]. Acționarii băncilor își au folosul în privilegiul emisiunii biletelor, care e o compensare pentru avantajele ce alții le trag⁹.

Cum sa se formeze însă un capital pentru întreprinderi cari promit pe viitor un produs? Institutele de credit se deosebesc.

- 1) o comunitate de credite reale devine baza de credit real a unui
- 2) o comunitate de credite de afaceri devine baza pentru creditul industrial a unui
- 3) al treilea soi de institute are în vedere creditul industrial în genere. Credit agricol¹⁰. Bănci de scont.

Bănci de credit.

Institute de credit real. Valoarea imobilului ¹¹ se amănestează și se ia împrumut. Cu acest împrumut se înmulțește puterea de reproducție a imobilului . Case, moșii. La case se fac construcții nouă, la moșii se gospodărește mai bine. Un prisos mic însă regulat asupra dobânzii asigură plata îndărăt a capitalului. Credit fonciar.

Principii.

1. Siguranța capitalului. Totalitatea imobilelor declară a garanta pentru datoria unuia, recunoscută de comunitate.

2. Siguranța dobânzilor . Se percep cu acelaș drept ca și ¹² contribuțiunile cătră, stat.

3. Uzúdrile . Scrisuri.

4. Plata îndărăt. Nu suma toată, ci un adaos la dobânda ordinară. Aceste adaose a tuturor debitorilor se adună într-o singură sumă și cu această sumă sau se răscumpără sau se trag la sorți obligațiunile parțiale . Obligațiunile parțiale câștigă capacitatea de a intra în comerț.

Planul plății ¹³

Societăți de scont. La începutul fiecărei întreprinderi, precum și la lărgirea ei, înmulțirea capitalului de construcție și de muncă devine grea, de vreme ce din momentul în care producțiunea începe și pân 'ntr-aceia în care productul gata se vinde capitalul pus în producțiune odihnește și nu reapare decât ca dobândă cuprinsă ¹⁴ în prețul cu care produsele se vând .

Dac' ar fi deci cu puțință de-a întrebuița acest capital, care odihnește, înainte de-a fi replătit prin prețul de cumpărătura al obiectelor, ar fi câștig . Cu capitalul ar putea câștiga , marfa sa ar fi mai ieftină cu dobânda acestui capital.

Întrebuițarea acestui capital bătut cu cuie s-ar ¹⁵ putea face dându-i ¹⁶ -se credit pe vânzarea mărfii . Acest credit va avea un caracter îndoit. Credit de afaceri, adecă pe poliță după formă; în sine însă credit industrial. Și, fiindcă are și caracterul unui credit industrial, nu poate fi dat prin institute de bani și de polițe, ci numai prin astfel de oameni cari știu a judeca pe deplin ce *produs* va avea afacerea ¹⁷ || ce ia credit, asupra căruia a ¹⁸ avizat, după natura lucrului, sinetul . Fiindcă toți oamenii aceștia vor fi asemenea oameni de afaceri cari la rândul lor vor avea nevoie de credit, ei formează o comunitate cu scopul ca printr-un capital format în comun să dea credit întreprinderilor industriale, asigurat în garanția totalității lor. Credit de polițe. Societate de scont. Capitalii și industrii de mijloc. Iau seama la produsul industriilor pe cari le creditează . Trebuie să *cunoască* pe cei ce iau credit. Creditul societății va fi *local*. Caracterul local asigură un control reciproc. Statu-

tele se vor modifica după împrejurări locale. Băncile scoțiene , băncile private engleze, băncile statelor americane de nord. Biletele unei bănci întemeiate pe garanția absolută a tuturor societărilor societății de scont, nu vor avea niciodată un curs geograficește întins.

Institute de credit industrial. Bănci de credit.

Institute de credit.

¹⁹ Credit mobilier

Institutele acestea de credit se 'ntemeiază pe următorul lucru: Există o mulțime de întreprinderi cari c-un capital mai mare ar spera în o înmulțire a produsului lor, sau cari nici nu se pot întreprinde decât cu capitalii mari, dar atunci ar avea și un produs în adevăr mare.

Ele sunt formate prin prisoasele altor întreprinderi cari, prin acțiunile institutelor de credit, vor să ia parte la întreprinderi mari.

Ele funcționează luând parte cu capitalul lor la asemenea întreprinderi și dând astfel acționarilor partea lor de câștig .

Alt teren.

Prisoasele întreprinderilor pierd, prin cumpărare de acții, caracterul unui capital și se traduc în pretenție de dobândă . Valoarea ce individul o posedă e independentă de valoarea nominală a acției și e determinată prin venitul net *probabil* sau prin dividendă.

Prețul însă a unor asemenea acții se determină însă uneori și prin alte împrejurări ²⁰ decât acelea ale venitului net al întreprinderii; prețul se determină || mai cu seamă prin oferta înmulțită a acției, ivită în urma unei insantane necesități de capital. O asemenea ofertă (*Angebot*), va apăsa prețul acțiilor adesea chiar sub valoarea lor adevărată, garantată prin venitul net probabil.

Scăderea acțiilor însă însemnează tot ¹⁸ atât cât împuținarea averii posesorului de acții, care împuținare de

avere nu e rezultatul unei împruținări a valorii.

Această împruținare e dezavantagioasă întâi pentru că atacă averea acționarului și paralizează îndemnul lui de a participa la întreprinderi. E o perturbare a ordinii creditului nemotivată printr-o perturbare a ordinii valorilor .

Misiunea institutelor de credit ar fi deci de-a împiedeca această perturbare a ordinii creditului cumpărând pe valoarea lor naturală acțiunile ce scad din alte cauze decât acelea a productivității lor și vânzând acțiunile cumpărate. Prin aceasta el devine centrul creditului industrial, precum e ¹⁹ centrul creditului comercial.

⁴⁵ Asemenea perturbări sunt mai dese și mai mari cu cât suma capitaliilor ²⁰ întrebuințate în întreprinderi pe acții e mai mare, deci un ²¹ asemenea institut nu se va putea forma decât acolo unde se ²² nasc mari și varii întreprinderi pe acții (p. 324 *et sq.* *Lehrbuch der Volkswirtschaft*). Statutele determină și aci ordinea și procederea. Dar e evident că pe nici un teren nu se cere o mai mare cunoștință a împrejurărilor, un spirit de observație comercial și soliditate ²³ .

Afaceri de bani și de credit

Schimb al unei monete pe altele.

Plăți. Cererile unei piețe corespund cu obligațiunile altei piețe și viceversa. Posibilitatea de-a acoperi cererile ²⁴ din loc cu obligațiunile din loc, fără ca fiecare cerere și fiecare obligațiune să aibă necesitate de o plată deosebită. Cumpăr cererea respectivului și plătesc cu mandatul acestei cereri.

Cont curent.

Arbitraj. Socoți între polițele ²⁵ diferitelor piețe acele care au cursul cel mai jos ⁴⁶ al valutei lor și plătești cu ele pentru a câștiga || diferența cursului ²⁰ valutei deosebitelor piețe de schimb.

Accept . Creditul unei ²⁷ afaceri se întrebuințează ca capital prin acceptare de polițe.

Specula ²⁸ de bursă

Daca cineva are o sumă de bani disponibilă și vrea să opereze *par comptant* i se permite patru moduri de-a o plasa.

1) *Cumpără polițe* cu scadența în piața proprie sau în alte piețe. Dobânda până la scadență se scade din prețul poliței la cumpărătură, el discontează .

2) *Cumpără hârtii de valoare* și le pune de o parte. Alege mai bine o hârtie discreditată din cauze pasagere , pentru ca mai târziu , când se suie cursul, s-o vândă .

3) Face *arbitraj*. Nivelează prețurile (cursurile) efectelor și polițelor din piețele europene.

4) *Reportează* . E o cumpărătură sub condiția răscumpărării după un termen fixat. E o altă formă mai sigură pentru prolongațiunea creditului. A cumpărat de ex. cineva un efect al statului pe *timp* și trebuie să-l ia și să-l plătească la lichidație . Acum sau îi trebuie bani, sau|| speră a vinde hârtia la lichidația proximală mai scump. Caută deci un ⁴⁷ cumpărător în numerar a hârtiei sale, sub condiția ca la lichidația proximală sau a doua el să-i revândă hârtia contra unui avantaj de dobândă (*Kostgeld*). La Paris acesta se cheamă report.

Are cineva de prestat efecte și cumpărătorul nu se mulțumește cu plata diferenței, ci vrea să-și aibă piesele, atuncea vânzătorul trebuie să i le procure în toate împrejurările. Dar el vânduse blanco ori *a decouvert* , adecă fără să posezeze piesele. Trebuie să le cumpere cu orice preț. Dar cursul e foarte urcat și speculantul speră căderea cursurilor la bursă. Cumpără deci hârtia cu numerar, cu condiția ca vânzătorul să i-o răscumpere c-un preț fixat de mai nainte, ceva mai mic decât cursul actual. Diferența prețului și favorul vânzătorului în numerar și a cumpărătorului *pe timp* e dobânda și se numește deport . Report se plătește când e ²⁹ prisos de hârtii și lipsă de bani, deport când e lipsă de efecte și prisos de bani. Creditul Mobilier din Paris are a mulțumi o mare parte a câștigurilor sale afacerilor de *report*.

A vinde lui B 20 acții a Băncii de Viena cu condiția ca la regularea de la ultima ⁴⁸ să i le revândă c-un *preț fixat de mai nainte*.

Diferența e în favorul lui A, adecă acțiunile s-au suit — Deport .

Diferența e în favorul lui B, cumpărător în numerar și vânzător pe timp, adecă acțiunile au scăzut — Report ³⁰ .

Specula pe timp

Specule fixe, cu prime.

Cumperi sau vinzi o hârtie de valoare a cării liberare trebuie să aibă loc la un timp fix contra numerar. Lichidație , regulare, 15, 30 a lunii. Vrei să *** lichidarea, faci report.

Speculanții, zice C[o]urtois

1) au efecte, n-au bani

2) au bani, n-au efecte

3) n-au nici bani, nici efecte.

Aceștia au atâta [cât] să poată plăti diferența și se lasă, ³¹ pe nădejdea că-n ziua lichidării cumpărătură și vânzare se

vor compensa și vor avea numai diferența de acoperit sau de rambursat .

Specula pe prime O operație la care cumpărătorul își rezervă dreptul de-a anula ⁴⁹ negoțul la un timp hotărât printr-o premie plătită cumpărătorului . Prin stipularea ³² premiei pericolul pierderii se reduce la o sumă fixă. În Paris numai cumpărătorul are dreptul de a ridica stipulațiunea prin primă.

Panica de bursă

Să presupunem că telegraful aduce o noutate alarmantă, vestea despre un atentat, o revoluție, un faliment mare, o primejdie sau așa ceva. Vestea vine luni în timpul bursei și cursurile cad repede. Capitalistul din provincie primește cursurile prin gazetă sau prin amicul său de afaceri care locuiește în piața ³³ bursei. El cade pe gânduri și-i scrie corespondentului său ca să vândă efectele depuse sau ³⁴ trimite numaidecât devizuri cari se oferă ³⁵ la bursa de marți cu prețurile cele mai scăzute de luni. Dar, fiindcă la bursa de luni au sosit o mulțime de asemenea ordine, cursurile cad și mai mult decât luni. Bancherul nu poate vinde efectele cu prețurile limitate și cere de la clientul său noi ordine de conduită. Prin această știre, || apoi prin veștile alarmante ale gazetelor, la ⁵⁰ cari bursa dă un contingent numeros, clientul cade la așa spaimă încât depeșează bancherului să vândă miercuri efectele *a tout prix* . Astfel miercuri sosesc o mulțime de ordine de vânzare *a tout prix* , se produce panica adevărată la bursă. Unul oferă sub celălalt până la un preț de batjocură. Astfel merg lucrurile până la jumătatea timpului bursei, când sin-

dicatul face cursurile oficiale. Când acestea sunt stabilite apare *haute finance* și cumpără toate efectele ce le poate căpăta pe prețuri de nimic. *Haute finance* câștigă totdeauna. Chiar la bursă cei mai mici, cari au mai puțină experiență, cunoștințe, judecată, știri și capital disponibil sunt atrași de valuri, pe când cei mari bagă la buzunar diferențe grase. Cei de pe afară sunt jertfele ³⁶ principale. Căci joi cursurile se urcă repede și-și reiau vechiul lor nivel de luni. Ni s-au numit bancheri cari au păstrat pentru ei efectele clienților lor pe cursul de nimic al zilei panice . Presupunerea că multe syndicate ar fi făcut mică concesii la stabilirea cursurilor n-o voi s-o cred, de vreme ce membrii au depus jurământ .

⁵¹ ⁵² Unii bancheri se mărginesc a primi în depozit fonduri de-ale particularilor și de-a cumpăra, adică de-a sconta cu ajutorul acestor fonduri polițe și bilete la ordin ce li se prezintă fără a renunța de-a negoția aceste valori la ocazie. *Bancheri escontori* .

Alții își fac ocupația principală din neșterea valorilor comerciale cari circulează din piață 'n piață, operând mai cu seamă asupra piețelor străine și totdeauna băgând de seamă să câștige de variațiile schimbului dintre țările ce le-au în vedere. *Bancheri cambiați* .

Alții în genere nu operează decât asupra valorilor publice, cumpărând sau revândând rente asupra statului, întreprinându-se la împrumuturile făcute de guverne ³⁷ sau în operațiile marilor companii. *Haute banque*³⁸ .

Depozit.

Viriment . Cleon are a plăti o mie drahme lui Ireneu . Amândoi au fonduri depuse la Socles . În loc de-a lua o mie de drahme de la Socles pentru a plăti lui Ireneu , Cleon în înțelegere cu Ireneu dă ordin lui Socles să treacă o mie de drahme din creditul său la creditul lui Ireneu .

⁵³ ⁵⁴ Valori, efecte, hârtii de comerț.

Bilet de ordin . Iscălit de persoana care se obligă să plătească, obligă pe aceasta și pe toți indosații .

Lettre de change . Obligă pe trasant nu pe tras[s]at

Recouvrement de traites .

Schimbul de polițe.

Arbitraj.

Asupra schimbului de polițe s-au stabilit un trafic asemănător ³⁹ cu cel al mărfurilor, care consista în a cumpăra efecte de comerț ce sunt deprețiate pe oarecare piețe și a le revinde pe alte piețe unde ele sunt căutate. Bancherul care se ocupă special cu acest soi de operații face arbitraj, alegând hârtia ce vrea s-o cumpere și cea pe care vrea s-o vândă și schimbându-le una contra alteia.

Scont . Operația cumpărării unui bilet de ordin sau a unei polițe se numește scont, suma reținută de scontator ca dobândă , comision de încasare , se numește *agio* . Scontul e deci împrumut ⁴⁰ cu dobândă , dar garantat printr-un amanet care este *operația comercială* prin care a avut loc creațiunea hârtiei scontate . În exemplul citat mai sus, biletul ⁵⁵ sau acceptația lui Paul nu sunt simple făgăduințe; || sunt în același ⁴¹ timp dovezi cari atestă că Petre, proprietar de 20 000 fr. indigo, a socotit ⁴² că poate încredința fără primejdie acest capital lui Paul.

Conturi curente.

Emisiune de bilete la purtător.

Împrumut pe consemnații.

Tot bancherul e centrul unui depozit de capitalii și se bucură de încrederea unui număr oarecare de capitaliști asupra cărora exercită o influență personală.

54 8 Specula de bursă

Acțiunile industriale vechi, clasate, al căror produs e cunoscut, nu dau loc la operații *à livrer*, afară doar dacă cauze speciale și accidentale, ca o creștere a concesiunii, o fuziune ș.a. nu le semnaleză atențiunii speculatorilor. Altfel cu acțiunile care se emit. De îndată ce sunt emise de către un bancher acreditat, oricare ar fi valoarea lor intrinsecă, ele au sigură o *hausse*, afară dacă capitalurile mobiliare n-au devenit rare. De ce? Numai și numai pentru că speculatorii de profesie au încredere în bancherul care emite acțiunile și pe care au obicei de a-l urma. Această *hausse* e atât de bine prevăzută încât dă loc la un fel de cerșetorie de-o speție nouă, care s-a răspândit mai departe decum și-ar închipui cineva.

O companie se fondează cu capital de 40, 50, 100 milioane, împărțit în acții de câte 500 sau ⁴³ 1000 de franci, de ex. pentru confecționarea și exploatarea unui drum de fier.

După termenii actului social acționarii câtă să verse condeiul acțiunilor lor la patru ⁵⁵ sau cinci termene succesive. Toate acțiunile acestea se iau numaidecât *al pari* de către unul sau mai mulți capitaliști mari, cari varsă întâiul termen, a cincea parte bunăoară. Numaidecât acești capitaliști sunt asaltați de cereri: oameni din lumea bună, femei, diplomați, balerine, magistrați, soldați vin a solicita cu multă umilință ba 20, ba 30, ba 100 de acțiuni *al pari*. Pentru ⁴⁴ o plasare serioasă oare? Au nevoie de a-și plasa fondurile? Au chiar fondurile necesare pentru a câștiga proprietatea *integrală* a acțiunilor pe cari le solicită? Defel. Dar știu că aceste acții se vor cota în *hausse* la bursă din ziua întâia, că speculatorii le vor răpi cu 50, 100, 500 franci primă, după starea pieței; că vor cumpăra cu 150, 200, 600 franci o acție de 500 franci asupra căreia nu s-a vărsat decât 100 franci care au costat numai 100 franci *al pari*. Deci își propune de-a vinde, de a realiza *prima* înaintea scadenței termenului al doilea, care silește la vărsământul || a unei ⁴⁵ a doua ⁵⁶ *cincimi*. Cel ce solicită *al pari* 100 acțiuni de câte 500 franci știe foarte bine că ⁴⁶ cu 10000 franci pune mâna pe un titlu pe care pe loc îl poate vinde cu 15 ori 20 mii franci. E deci o *pomană* de 5000, 10000 franci pe care-l cere capitalistului sau fondatorului și, când acesta o acordă, știe el pentru ce.

În adevăr el interesează pentru afacerea sa și angajează în speculațiunea sa un mare număr de persoane cari au o poziție, ce-i pot fi folositoare, fie în opinia publică, fie pe lângă guvern, fie în Adunările deliberante. Cercul speculatorilor se întinde, e ⁴⁷ foarte greu ca capitalurile disponibile să nu fie răpite în mișcarea ce se produce: îndată capitalurile vin, uneori în adevăr pentru ca să specule, dar și pentru a rămânea la trebuință. Capitalistul cutare din provincie își retrage fondurile ce le avea depuse la bancherul său, va exige plata unui împrumut ipotecar, pentru a veni să cumpere acții de drum de fier. || ⁵⁷ Compania se organizează, funcționează, întrebuințează 100 ⁴⁸ de franci de fiecare acție vărsată în casele sale și cere al doilea vărsământ. În acest moment de ordinar emisia e complinită, speculatorii, oamenii de lume mai cu seamă, dețin încă multe titluri și capitaliștii cari caută o *plasare durabilă* mai au și ei câte ceva. Aceștia varsă al doilea termen; între speculanți unii recurg ⁴⁹ la espediente și-l varsă asemenea. Capitalistul din provincie realizează a *outrance* creanțele lichide pe cari le poate avea asupra comercianților sau industrialilor din localitate; ba, la trebuință, din împrumutător devine împrumutat și-și ipotecează. imobilul. Un număr de speculatori cari nu pot face al doilea vărsământ vând titlurile lor a *tout prix* sau se ⁵⁰ vând pentru ei. Se naște firește o mișcare de *baisse* din care cei abili știu a profita, până ce *hausse* își reia cursul. Aceleași oscilațiuni se nasc la orice nou vărsământ, până la liberarea ⁵¹ || întreagă a acției, care sfârșește prin a rămânea în ⁵⁸ *mânile* unui capitalist serios. În măsura în care această acție are o valoare sigură speculațiunea se depărtează de ea, o părăsește pentru alta și acția se *clasează*; prețul ei se regulează prin venitul pe care-l produce. Dar câte prime câștigate și pierdute până a ajunge la punctul acesta!

1. titlul, dat de noi, corespunde sensului de ansamblu al acestor excerpte 2. șters dar restituit de noi din rațiuni contextuale, ca titlu al primei diviziuni 3. după susțin [ea] șters 4. după creditul șters 5. după E vorba acum de-a forma capital pentru întreprinderile acelea cari promit un produs șters 6. *supraintercalat* 7. după creditul șters 8. după *credi* [tul] șters 9. *urmează o linie de demarcație* 10. după f [onciar] apoi rural or *succesiv șterse*. 11. după realității șters 12. ca și *repetat din inadvertență la început de rând* 13. *urmează o linie de demarcație* 14. după în prețul șters 15. s- *supraintercalat* 16. după dându-se șters 17. *deasupra lui* întreprinderea șters 18. după însă *repetat din inadvertență* 19. după banca* *aparent șters* 20. după înt [rebuințată] șters 21. *deasupra lui o șters* 22. după s-a născut șters 23. *urmează o linie de demarcație* 24. după cererile șters 25. după în [tre] * șters 26. după valutei șters 27. *corectat din unui* 28. după Afaceri șters 29. după sunt unele șters 30. *urmează linie*

de demarcație 31. după razimă șters 32. după pr [emie] * șters 33. deasupra lui orașul șters 34. după și șters 35. deasupra lui vând șters 36. după jer [tfele] șters 37. după state șters 38. urmează linie de demarcație 39. după corespunzător șters 40. după e repetat din inadvertență 41. sunt în același repetat din inadvertență, la început de rând 42. deasupra lui crezut

șters 43. după franci șters 44. după Es[te] șters 45. după unei șters 46. repetat din inadvertență la început de rând 47. după peste puțină șters 48. după suta șters 49. inițial speculației recurg 50. după le șters 51. după li[berarea] șters

[SUMAR]

- pag. 1 Băncile (*Notenbanken*)
- „ 2 Institute de credit. Credit fonciar, industrial, de întreprindere
 - „ 4 Societăți de scont
 - „ 6 Credit mobilier
 - „ 8 Schimb. Plăți. Cont curent. Arbitraj. Accept
 - „ 9 Speculă de bursă. Discont de polițe
Arbitraj
Report și deport
 - „ 10 Vânzări *in blanco* ori *a decouvert*
 - „ 11 Specule de timp. Fixe, cu prime
 - „ 12 Panică de bursă. *Haute finance*
 - „ 14 Bancheri scontori . Cambiați. *Haute banque*. Depozit. Viriment

[„CE BINE SE AȘEZASE FIRMA. . .”]

2264

Ce bine se așezase firma ¹ Zevzecopulos și Pehlivanidis pe aristocratizare ! Luase aere de duci, de conți, de baroni . Chelnerii din Viena nu mai știau ² ce titluri pompoase să le dea văzându-i încărcăți cu fel de fel obiecte ³ de tinichegerie .

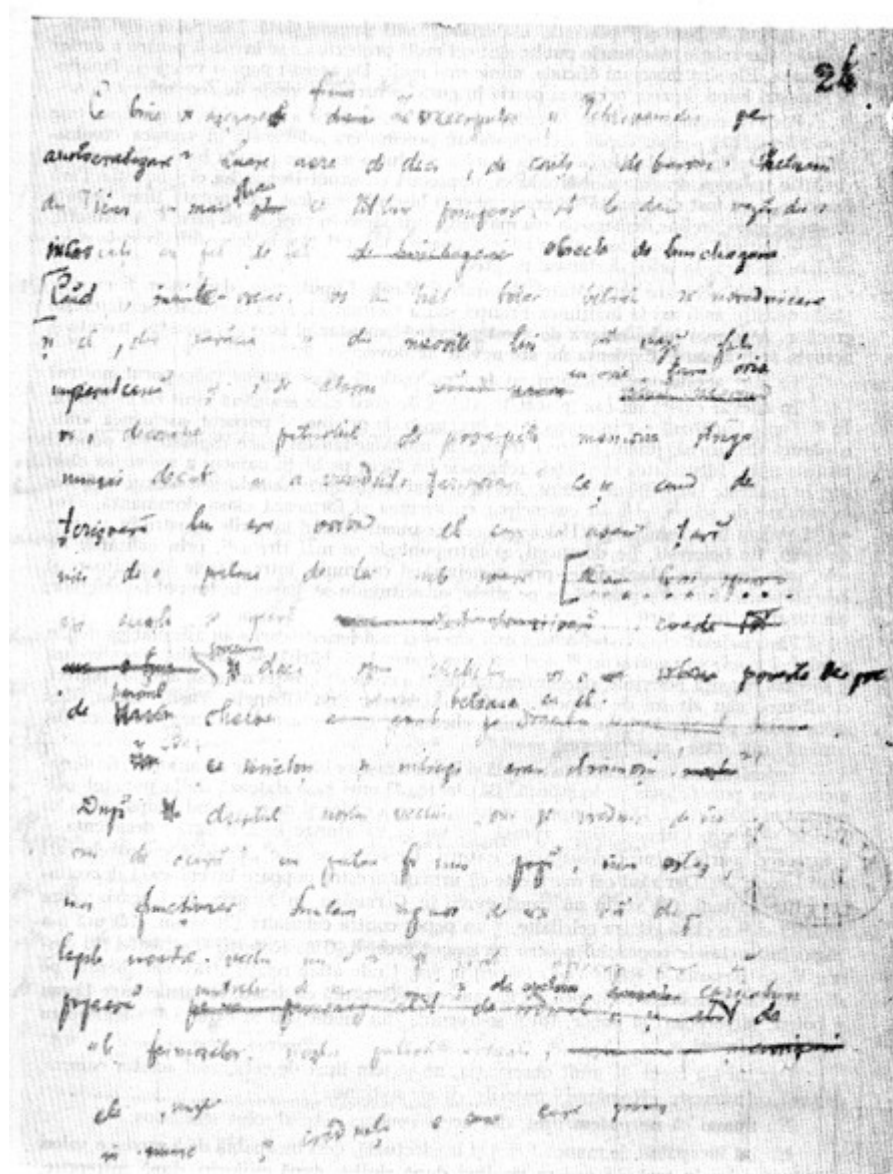
Când ⁴, înainte vreme , vrun biet boier bătrân se 'nvrednicise și el, din sărăcia și din nevoile lui, să vază față împărătească și i se atârna cu voie, fără voie ⁵ vro decorație, patriotul de proaspătă memorie striga numaidecât „a vundut-o țerișoara ”, ca și când de țărișoara lui era vorba, el care n-avea țara nici de-o palmă de loc sub soare.

Daca le-ai spune-o ⁶ azi aceasta se supără precum ⁷, daca 'i spui chelului vro poveste ⁸ despre de ponosul ⁹ chelbei , îți găsești beleaua cu el ¹⁰ .

Ba zău ¹¹ ce sănătoși și întregi erau strămoșii ¹² ! După dreptul ¹³ nostru vechi „om vrednic ¹⁴ de răs , om de ocară” nu putea fi nici popă, nici ostaș, nici funcționar. Suntem siguri de ex. că după legile noastre vechi nu s-ar fi găsit episcop care să poapească ¹⁵ mutrele de maimuțe și de caricaturi ale faimoșilor noștri patrioți actuali ¹⁵ ; || nici domn care să-i învrednicească cu vro slujbă .

De-a mirarea lucru este în adevăr cum s-a putut ca asemenea stărpituri , fizic imposibile, intelectual stupide, moralicește putrede, să ajungă a stăpâni în țara românească. Cu toate acestea cazul nu este unic în istoric. Precum au fost ¹⁶ împărați cari au murit de phtheiriasis (boala pediculară) ¹⁷ tot așa mari formațiuni istorice pier prin paraziți. Astfel vedem că în împărăția uriașă, clădită într-o scurtă viață de om, albanezului ¹⁸ Alexandru cel Mare i se substituie grecii, ș-o duc în continuă mizerie, până ce le pune capăt spada romană. În ¹⁹ împărăția răsăritului ²⁰ ridicată de romani se substituie grecii și împărăția cade prin săcătuire ²¹ morală și intelectuală. În ²² împărăția turcească ²³ chiar pătrund ²⁴ fanarioții în regiunile determinante ale statului și-l aduc ²⁵ la deplina risipă.

Rasele ²⁶ îmbătrânite au venin cadaveric în ele, sunt corozive , descompuitoare . ²⁶ Ele nu cred în nimic, și credința e ceva care zidește ²⁷ ; || ele n-au nimic sfânt și numai lucruri sfinte creează ²⁸ idealuri și 'mboldesc pe

26. [„CE BINE SE AȘEZASE FIRMA...”]
BAR, 2264, 24, paginat de Eminescu I.

vechi câștigul de bani și ²⁹ plăcerile materiale ³⁰ sunt singura țintă. Dar patrie, dar naționalitate, dar religie, dar binele public sunt cel mult pretexte ce se invoacă pentru a amăgi mulțimea. Ele sunt minciuni oficiale, nimic mai mult. De aceea-i vom și vedea pe fanarioții³¹ noștri luând de zece ori pe zi patria în gură, pentru a o vinde de zece ori.

Părerea cronicarului Ion Neculce că toate relele țării acesteia de la greci se trag e adevărată azi pentru copiii acelor oameni, precum era adevărată în vremea cronicarului. Basarabia de ³² la Hotin pân-la mare a vândut-o un grec pentru bani; Bucovina a vândut-o un grec, dragomanul Moldovei, împreună cu capul Domnului ei; dinastia Țării Românești au fost răsturnată de greci; averea bisericii ³³ a fost escamotată timp de sute de ani de greci, în fine demagogia cea mai rea e introdusă în țară de-un grec, C.A. Rosetti. E peste putință a deschide o filă a istoriei noastre fără-a ³⁴ găsi la orice mârșăvie, la orice trădare de țară, la orice dezbinare pe greci.

27 Fatale dezbinare între Matei Basarab și Vasile Lupul, care, dacă n-ar fi existat, țările noastre ar fi azi la înălțimea Franței sau a Germaniei, acea dezbinare se datorește grecilor. A se mai îndoii cineva de acest adevăr

elementar al istoriei noastre trecute și actuale ar fi absurd. Evidența nu are nevoie de dovezi.

26 Ce sunt acești oameni? Cum au fost cu puțință să se 'ncuibe în poporul nostru?

În adevăr există un caz în statele Africei de nord care seamănă mult cu al nostru. În ³⁵ Tunis bunăoară s-a interpus între bei, arab de origine, și poporul, asemenea arab, o pătură de sirieni, jidani și greci trecuți la mohamedanism, care exploatează poporul fără de milă. Identitatea credinței religioase i-a făcut pe bieții oameni a nu vedea că ei sunt în realitate stăpâniți de străini. Acești străini se cheamă mameluci ³⁶. Veniți în Tunis în calitate de sclavi, ei s-au emancipat cu vremea și formează clasa dominantă. Tot astfel vedem în secolul al XVII-lea pe acești oameni venind în țările noastre în calitate de slugi, fie boierești, fie domnești, și întrepunându-se mai târziu ³⁷, prin calitățile lor rele, prin lingușire, slugărnicie, prin minciună și calomnie, între clasele stăpânitoare și **29** cele stăpânite, furând și pe unele și pe altele, substituindu-se || apoi, în timpul fanarioților, adevăraților fii ai țării.

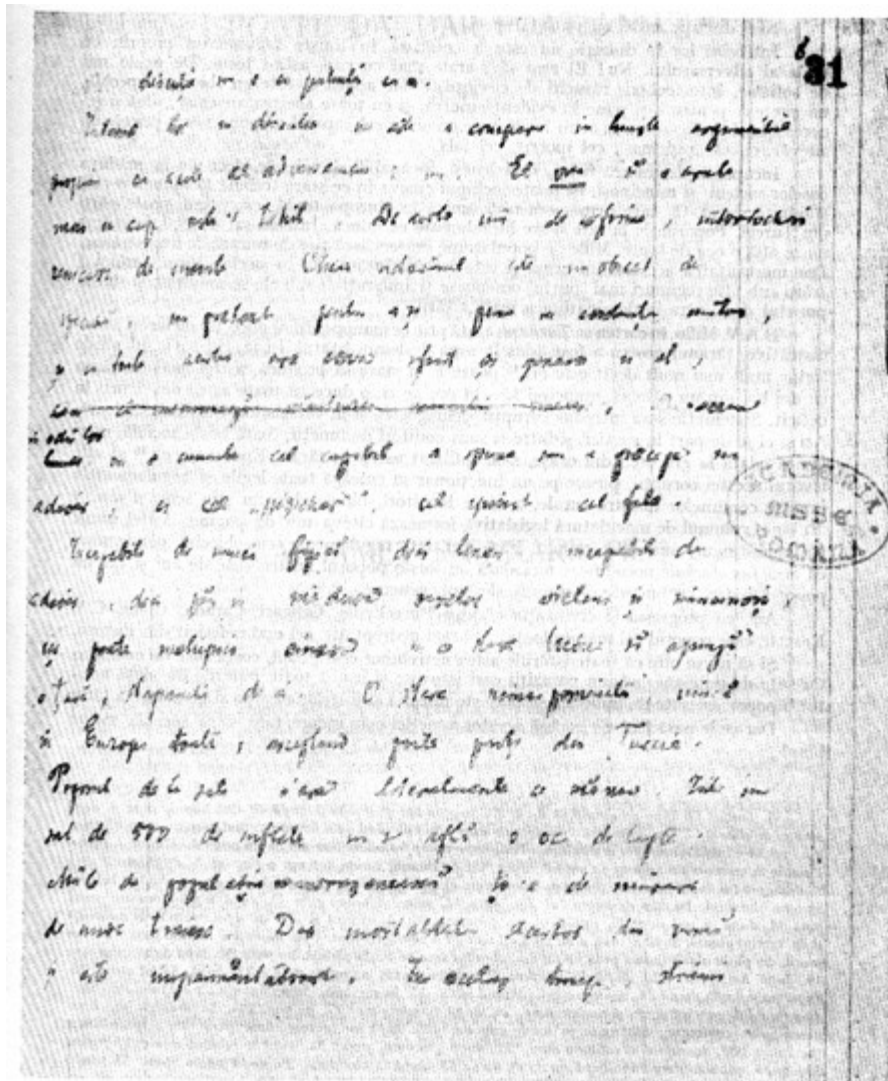
Fără îndoială au existat naturi mai tinere și mai fericite cari s-au asimilat pe deplin solului și rasei, au contractat ³⁸ acel caracter franc, leal, bărbătesc care distingea vechea și viteaza noastră boierime, dar suntem înclinați a crede că aceștia nu erau adevărați greci, ci albaneji sau alt soi de oameni. Astfel Ghiculeștii sunt albaneji, Vasile Lupu, deși zicea „cine pre greci cheamă pre mine cheamă”, era asemenea albanez; c-un cuvânt oameni din rase mai tinere.

Îndealtmintrelea decadența morală și fizică a raselor bătrâne, fie de animale, fie de oameni, e un punct dovedit de știință. Bătrânețea ³⁹ unei rase datează de la punctul culminant al înălțării ei. După imperiu romanii încep a cădea și merg căzând; după epoca lui Pericle — grecii. Culmea odată ajunsă, ea nu se va ajunge încă o dată; decadența și moartea e soarta tuturor creaturilor naturii. De-aceia se zice „Fericite popoarele cari n-au istorie” ⁴⁰. Dar răul cel mare este că urmașii acestor popoare înveninează dezvoltarea altor națiuni. Cât venin nu varsă evreii în Germania, în Austria, în Ungaria; cum **30** întărită ei ⁴¹ o clasă contra celeilalte, || un popor contra celuiilalt? Cât venin, câtă ură n-a băgat între clasele poporului nostru un singur grec, d. C.A. Rosetti? Tot astfel [î] descrie Matei Basarab și Radu Vodă (Leon) la noi. Unde aflau relații străvechi, bazate pe absoluta bună credință reciprocă, își băgau coada de capră ca dracu. Relațiile între Domn și boieri, între boieri și popor, totul se nvenina din momentul în care ei ⁴² s-amestecau în ele, ca virusul.

Dar, ni s-a făcut de mult observația, ne putem lipsi de concursul acestor oameni, de ceea ce numește „Românul” puterile vii ale națiunii?

Nu numai că ne putem lipsi, dar acest concurs este absolut stricăcios.

Ei sunt incapabili de muncă fizică și intelectuală, deci incapabili de-a produce valori adevărate. Aci în țară [î] i vedem îmblând după slujbe, după mijlociri, după antreprize, spre a le da în subantrepriză adevăratului producător, c-un cuvânt samsarlâcul în mare și în mic, chiar și cel de fete, în vremea rușilor a fost treaba multora din acești patrioți.

27. [„CE BINE SE AȘEZASE FIRMA...”]
BAR, 2264, 31, paginat de Evănescu S.

327 Nici discuție nu e cu putiță cu ei.

Interesul lor în discuție nu este a compara în liniște argumentul propriu cu acela al adversarului. Nu! El vrea să s-arate mai cu cap, asta-i totul. De acolo mii de sofisme, întortocheri, răsuciri de cuvinte. Chiar adevărul este un obiect de speculă, un pretext pentru a-și pune în evidență mutra, și cu toate acestea are ceva „sfânt și generos” în el⁴³. De-aceia în ochii lor⁴⁴ nu e cuminte cel capabil a spune sau a pricepe un adevăr, ci cel „pișicher”, cel ipocrit, cel fals.

Incapabili de muncă fizică, deci leneși, incapabili de adevăr, deci pân-în măduva oaselor vicleni și mincinoși, își poate închipui cineva în ce stare trebuie să ajungă o țară stăpânită de ei. O stare nemaipomenită, unică în Europa toată, esceptând poate părți din Turcia. Poporul de la sate n-are literalmente ce mânca. Într-un sat de 500 de suflete nu se află o oca de lapte. Miile de populațiune orășenească ți-e de mirare de unde trăiesc. Dar mortalitatea acestor din urmă și este înspăimântătoare. În același timp, străini || **328** trăiți sub alte regimuri mai [puțin] omenoase și imigrați de sub ele se 'nmulțesc și sunt în punctul de-a intra în dominațiunea reală a țării.

D.A.V. Millo, în cartea sa *Țăranul*, arată prin ce manopere diabolice, financiare și administrative, țăranul nostru a fost adus la sapă de lemn. Statul [î]i ia, [î]i tot ia sub mii de forme mult mai mult decât este ori⁴⁵ poate fi în stare se producă, astfel încât un țăran cu doi boi sau un pâlmaș, muncind 12 — 14 ore pe zi, o duce cu toate astea din deficit în deficit. Sistematically s-au introdus corupția demagogică și în vetrele lor, liniștite odinioară. Azi și ei se despart în partizi, și între ei sunt gonitori de funcții, toată boala socială, mărginită odată la grecoteii din orașe, s-au infiltrat azi și în țăran. Epureanu, ca⁴⁶ să afle izvorul acestei corupții, pusese pe un funcționar să culegă toate legile și regulamentele impuse comunelor noastre rurale, a căror locuitori, bineânțele, nu știu scrie și citi. || 33 r Ei bine, volumul de macatură legislativă formează câteva mii de pagini. Astfel nimic fix, nimic sigur, nimic determinat. Fără legi, fără regulamente, cu obiceiul pământului, cu acel *jus olachale* necodificat niciodată au dus-o poporul

nostru sute de ani și era un popor sănătos, cu bucurie de muncă, deștept, generos.

Azi, cu progresul și civilizația a d-lor Pherekydis, Caligari, Carada, Giani, C.A. Rosetti, este poporul cel mai exploatat, cel mai nedreptățit, cel mai nefericit din Europa.

Și să nu se uite că toate istoriile astea netrebnice costă bani, costă sute de milioane. Cu sute de milioane hrănim paraziții cari istovesc și usucă toate puterile de viață acestui ⁴⁷ popor, cu sute de milioane se plătește mizeria și înstrăinarea pe zi ce merge a țării.

Dar ce le pasă lor? Ce le pasă acestor venetici cum merge țara dacă specula merge bine!

1. *Inițial* Ce bine se așezaseră d-nii 2. *deasupra lui* știu șters 3. *după* de tinichigerie șters 4. *după* semnul de alineat 5. cu voie fără voie *deasupra lui* vrînd nevrînd *apoi* vrînd nevrînd *succesiv șterse* 6. Dacă le-ai spune-o inițial *șters apoi restituit cu o linie întreruptă* .; fraza este marcată cu un semn de alineat 7. *inițial* Dacă le-ai spune-o azi aceasta se supără, capra . Cât de râioasă , coada tot sus o ține și 8. *după* istorie șters 9. *deasupra lui* darul șters 10. îți găsești beleaua cu el *deasupra lui* ai găsit pe dracul *apoi* ți-ai găsit beleaua *succesiv șterse* 11. Ba zău *deasupra lui* Zău șters 12. *urmează* noștri șters 13. *după* le[gle] noastre vechi șters 14. *după* de[râs] șters 15. *inițial* pe un personaj atât de ridicol și atât de *apoi* mutrele de maimuță și de cretini gușați ; *după* actuali *urmează* foști simigii și covrigari șters 16. *deasupra lui* sunt șters 17. au murit de phtheiriasis (boala pediculară) *deasupra lui* mor de boala păduchilor șters 18. *după* de albanez șters 19. *după* Astfel șters 20. *după* rășărit șters 21. *deasupra lui* înavuțire șters 22. *după* Astfel șters 23. *după* tur [cească] șters 24. *deasupra lui* pătrund șters 25. în regiunile determinante ale statului și-l aduc *deasupra lui* cu influența și-o aduc șters 26. *după* Rasele șters 27. *pe pag.* 25 v., în dreapta jos, *Eminescu scrie:* castroane , matroane patroane , cupoane 28. *după* sau crezute sfinte șters 29. *după* e unica țintă șters 30. *deasupra lui* rafinate șters 31. *după* grecoteii șters 32. *după* a vândut-o ruși[lor] șters 33. *după* publică șters 34. *după* pentru* șters 35. *după* Acolo șters 36. *după* acolo șters 37. *după* între popor și clasele dominante șters 38. *după*, căpăta[t] șters 39. *după*, iar bătrâ [nețea] șters 40. *urmează* fericite acele car[i] șters 41. *supraintercalat* 42. *după* intra acest virus în ele șters 43. *urmează*, căci el însemnează mântuirea neamului omenesc șters 44. în ochii lor *deasupra lui* la ei șters 45. *deasupra lui* decât șters 46. *după* pusese șters 47. *după* acel[ui] șters

[„POATE DA, DAR POATE NU.”]

2264

Poate da, dar poate nu. 2037

Poate că s-ar putea zice ceea ce scria Radu Leon ¹ Vodă la 1669 că

miluind Dominia mea pe oameni străini, pe greci, începură a face și a adaoga lucruri și obiceiuri rele în țara Domniei mele, cari lucruri toată țara nu le-au putut obicinui, văzînd că sînt de mare pagubă.² Aflat-am Domnia mea și am adevărat³ dimpreună⁴ cu toată țara cum toate nevoile și sărăcia țării este de la străini, cari amestecă Domnie și vînd țara fără de milă și o precupesc⁶. Călcăt-am Domnia mea acele obiceiuri rele și le-am pus Domnia mea toate jos și am scos pre acei străini din țară afară ca pre niște oameni răi și neprieteni ai țării și am tocmit Domnia mea aste lucruri bune, ca să fie de folos țării și Domniei mele, ca și cum cele legi și obiceiuri bune le-au fost tocmit cei Domni bătrîni dinainte ce li se fericește azi⁶ viața lor și⁷ li se cunosc tocmelele lor că au fost de folos țării. Pentru ca acești oameni străini greci n-au fost niciodată țării și Domniei de folos, ci tot de pagubă și stricăciune ca niște oameni răi și fără frica lui Dumnezeu.

1. *supraintercalat* 2. *inițial* pagubă țării 3. *inițial* adevărat-am 4. *supraintercalat* 5. *după* precupețesc șters 6. *supraintercalat* 7. *după* astăzi șters

[„AU AMEȚIT FANARIOȚII.”]

2264

Au amețit fanarioții.¹

Loviturile rezezi ce² le-am lăsat să cază asupra titvelor acestora incapabile³ decît de minciună, le-a amețit astfel încît, neputînd să răspundă, neavînd ce să răspundă *ad rem*, obiectiv, au început să aiureze, să vorbească-n bobote și-n dodii vorba ceea: Bună vremea nea Istrate! Doi boboci de rață, frate!⁴

Într-un număr vedem acuzarea ca din senin ca reacționarii (care? unde? cine?) amenință pe rege cu asasinatul.

Mai⁵ ieri ne numesc pseudoînvățați, falsificatori ai teoriei Lamarck-Darwin, ca și cînd noi am fi de vină că cei mai mulți dintre roșii sînt cațoani vicleni și malonești, incapabili de-a se amesteca cu rasa română, incapabili de-a o pricepe chiar.

În sfîrșit, pe zi ce merge se urcă istericalele bizantine.

În furia care⁶ i-a apucat, *foetor caprinus*, putoarea de țap pe care-o răspîndesc, || cu minciunile ce⁷ numai ei sînt în stare a le născoci⁸, e de-a dreptul nesuferită.⁹

Astfel în cel din urmă număr „Pseudo-Românul” ne⁹ zice că nu ne-au crezut atît de rai, atît de cruzi¹⁰ încît să fim în contra spitalelor din sate.

Liniștească-se! Nu sîntem în contra înființării lor.

Deplîngem nenorocita necesitate de-a se crea spitale în sate, ceea ce nu mai e nici într-o țară europeană, deplîngem că noii fanarioți au exploatat cu¹¹ atîta cruzime poporul nostru încît¹² să fie nevoie a-l trata în spitale și credem că ele vor ajuta foarte puțin în contra unor rele sociale și politice¹³.

Cauza morbidității țaranului român este exploatarea neomenoasă careia l-a supus demagogia, este uzura roșie, administrația roșie, sporirile bugetului, prestațiunile făcute pe moșiile roșilor¹⁴, regimul alimentar rău, sărăcia¹⁵; nu clima și epidemiile.

Sub aceeași climă poporul românesc s-au sporit sub Matei Basarab, s-au sporit sub Mihai Sturza, sub Barbu Știrbei.

¹⁶ Dar se stinge sub domnia a d-alde¹⁶ Flevas, C.A. Rosetti; || se stinge de greutatea ce i le impune pungășia și cocoteria guvernanților actuali.

Iată ceea ce am zis noi¹⁷, și amețea în care se află redactorii foii fanariote nu¹⁸ e nici explicare pentru mistificațiile ce le dă¹⁹ publicului drept idei ale noastre, nu e nici justificare²⁰.

N-am numit „canalie” pe poporul românesc, ci²¹ am făcut numai deosebirea între poporul nostru sărmanul²², care suferă dominațiunea noilor fanarioți și între canaliala dominantă, neromână, care-i impune această dominațiune prin gudurare²³, prin minciună, prin lingușire și în fine prin împrejurarea tristă că factorul esențial de control, stabilit de Constituția noastră, Coroana, nici cunoaște țara, nici află de cuviință a o cunoaște²⁴

Coroana²⁵ nu știe ca subprefecții instalați în numele ei mână pe țarării ce nu pot plăti rămășițe mincinoase prin spini și prin pâraie; Coroana nu știe că poporul acesta e tratat mai rău decît animalele de cătră patrioții de la putere.

²⁶ Coroana nu știe că. nu există lege pentru țaran, nu există autoritate, că singura lege e spoliarea din partea

dominanților , singura autoritate biciul, mânuit nu de boier, nu de fiul țării, ci de străin, de ovrei, de grec ²⁶ , de rudele pân 'ntr-al șaptelea neam ²⁷ al d-lui C.A. Rosetti și Flevas, veniți de alaltăieri din Țara turcească ²⁸ .

Coroana ²⁹ nu știe că ministeriile și judecătoriile gem de greci neîmpământeniți cari ³⁰ nici nu pronunță bine românește, începând de la Curtea de Casație și sfârșind cu ³¹ judecătoriile de ocol.

Iată ceea [ce] nu știe nici Coroana, nici poporul și ceea ce ne-am însărcinat noi ³² a le spune amândurora . Și ceea [ce] nu știe nici Coroana, nici ³³ poporul românesc este că această stare de lucruri nu poate merge înainte, că o stare sistematică de putrejunie și de corupție trebuie ³⁴ să dea loc la izbucniri și că asemenea izbucniri ar fi periculoase în starea internațională, precară în care se afla România.

185 Lucrul merge atât de departe încât ³⁵ orice putere străină are în mână făgăduința de-a scăpa ³⁶ Moldova de jidani, Țara Românească de grecotei și că amândouă aceste făgăduinți sunt ademenitoare ³⁷ pentru poporul autohton al țării ³⁸ . Mai mult încă, între o stăpânire străină pe față și una mascată , între regim străin și exploatare străină organizată ca cea de astăzi, alegerea e aproape indiferentă pentru omul ce duce greutățile exploatarei ³⁹ .

Precum împărați au murit de boala pediculară, de phtheiriasis ⁴⁰ , tot așa poporul românesc, care are nevoie de spitale în sate, moare de boala fanarioșilor și jidanilor paraziți cari s-au încuibat în organismul lui. Orice încheietură organică a lui, orice autoritate publică, de la ministerii pân-la subprefecturi, sunt cuiburi de incubațiune pentru acești **186** paraziți, || unde ei se clocesc , trimițându-și apoi odraslele la ⁴¹ Paris, de unde aceste ⁴² se-ntorc cu mii de trebuințe pe de-o parte, cu pofta de-a le realiza ⁴³ de pe spatele poporului pe de alta.

Toate ⁴⁴ secăturile cari ⁴⁵ au numărat pietrele ulițelor din străinătate ⁴⁶ și i-au populat lupanarele , toate mofturile contractate acolo, toate mizeriile se traduc aci, la fața locului, în cheltuieli bugetare, în ban plătit de birnic pentru a întreține pe aceste stârpituri .

Dar e vro comparație între românul autohton din ⁴⁷ America dunăreană și cel de sub guverne străine?

Chiar ⁴⁸ guvernul unguresc, oricât de rău ar fi și oricât de spoliator , e departe de-a se putea compara cu al nostru.

De-acolo ⁴⁹ ne vin oameni încă ⁵⁰ sănătoși, cum erau ai noștri pe la 1850 — 60, ne vin cuminți cum erau ai noștri, ne vin veseli și muncitori cum ⁵¹ erau ai noștri.

Și acei ce ⁵² ne vin ce găesc în țară?

187 Văd poporul autohton, pe frații lor aduși la sapă de lemn și având necesitate || de spitale. Văd înflorind pe cine ⁵³ ? Pe ⁵⁴ străinii aceștia; pe acești arhistrăini cari într-o sută de ani chiar ⁵⁵ n-au fost în stare a se adapta poporului românesc, a-l ⁵⁶ iubi, a-l ⁵⁷ respecta, care-i ⁵⁸ iau sute de milioane pe an, precupețindu-i pielea, pentru a nu-i da în

schimb nimic, nici ⁵⁹ administrație de stat, nici știință, nici arte; nici adevăr c-un cuvânt , nici bunăstare ⁶⁰ .

Se știe că noi le-am contestat capacitatea de-a pricepe un adevăr, capacitatea de a discuta.

Cu drept cuvânt le-am contestat-o .

La ⁶¹ ei discuția nu înseamnă o comparare de argumente, ci oricare din secăturile acestea n-are alt ⁶² scop decât de-a se arăta mai cu cap, de a-și ilustra mutra, de-a arăta că știe răspunde.

Noi zicem de ex. că nu spitalele sunt lucru de căpetenie ⁶³ , ci o descărcare a poporului de greutățile actuale, o ⁶⁴ îmbunătățire a stării lui materiale, a regimului || lui **188** alimentar, ei ne răspund că suntem cruzi și voim să lăsăm să moară femeile ⁶⁵ bolnave.

Iată răspuns sofistic de grec.

Noi dovedim că partidul ⁶⁶ dominant e compus din venetici (greco - bulgari) ⁶⁷ , ei ne răspund că amenințăm pe rege ⁶⁸ și că nu cunoaștem teoria lui Lamarck.

Iată alt ⁶⁹ răspuns sofistic de grec.

Noi zicem ⁷⁰ că țaranul nu se bucură de binefacerile legii și trăiește sub un regim excepțional, ei ne răspund că Țarigradu 'i lângă Bosfor. Se potrivește ca nuca-n perete.

Ar fi vreme pierdută a discuta cu asemenea oameni, incapabili de-a pricepe ori de-a recunoaște un adevăr, precum sunt incapabili de-o faptă bună, de-o mișcare generoasă.

Sunt ⁷¹ uscături , sunt descendenții unei rase învechite și putrezite în corupție, sunt etnic bătrâni , în stadiul diselecțiunii ⁷² , pe calea de a se-ntoarce la maimuța din care se ⁷³ trag.

1. după grecoteii șters; primele două pagini 181r și 182r sunt anulate cu o linie verticală pe mijloc 2. după și cu temei șters 3. după neîncăpătoare și șters 4. inițial să vorbească 'n bobote și-n dodii să se arate mature în sfârșit pentru institutul de sănătate al doftorului Sutzu 5. după Astăzi șters 6.după în turbarea șters 7. deasupra lui pe cari le șters 8. deasupra lui răspândi șters 9. „Pseudo Românul” ne supraintercalat 10. după cruzi șters 11. după atât șters 12. după românesc șters 13. și politice deasupra lui dar nu suntem în contra lor șters 14. după grecoteilor șters 15.

regimul alimentar rău, sărăcia *deasupra lui* traiul cel rău *șters* 16. a d-alde *supraintercalat* 17. *supraintercalat* 18. *după* fondate de un grec, C.A. Rosetti, și de alt grec, Carada, e o [explicare] *șters* 19. *după* prez [intă]* *șters* *indescifrabil* 20. *inițial* dar nu e justificare pentru [...] 21. *corectat din* și 22. nostru sărmanul *deasupra lui* românesc *șters* 23. *deasupra lui* subreptiune *șters* 24. *inițial* nici voiește s-o cunoască 25. *după* *semnul care marchează* *alineat* 26. *după* grec *șters* 27. pân 'ntr-al șaptelea neam *supraintercalat* 28. *provenit prin ștersături și supraintercalări din* aduși numai acum din Țara grecească în 29. *după* *semnul care marchează* *alineatul* 30. *după* începând de la Cur[tea de Casație] *șters* 31. *după* cu Simonidis protejatul d-lui Pherekydis *șters* 32. *după* a-i spune *șters* 33. *după* nici *șters* 34. *după* trebuie să izbucnească , și că, a[semenea izbucniri] *șters* 35. *după*, că puterea care a promis moldovenilor de-a-i scăpa de jidani are Moldova; puterea care va promite Țării Românești de-a o scăpa de grecotei are Țara Românească *șters* 36. *după* scăpa *șters* 37. *după* foarte *șters* 38. *provenit prin corectări și ștersături din* acestor țări. 39. *provenit prin corectări , ștersături și supraintercalări din* alegerea nu e nici grea măcar pentru omul ce duce greutățile exploatărei străine 40. *deasupra lui phthyriasis șters* 41. *după* de *șters* 42. *supraintercalat* 43. cu pofta de-a le realiza *provenit prin ștersături din* cu setea de-a le împlini 44. *după* *semnul care marchează* *alineatul* 45. *după* de fanarioți *șters* 46. *deasupra lui* Parisului *șters* 47. *deasupra lui* dintre* *șters* 48. *după* *semnul care marchează* *aliniatul* 49. *după* *semnul care marchează* *alineatul* 50. *supraintercalat* 51. *după* cum *șters* 52. *supraintercalat* 53. *provenit prin ștersături și adăugiri din* și înflorind cine 54. *după* Pe bulgarul de Mihălescu și de grecul Zevzechidis. Curat țară de jaf! *șters* 55. într-o sută de ani chiar *deasupra lui* într-o sută *șters* 56. *după* și *șters* 57. *după* și *șters* 58. *deasupra lui* cari - i *șters* 59. *după* absolut nimic *șters* 60. *inițial* și nici avere 61. *după* *semnul care marchează* *alineatul* 62. *după* în discuție *șters* 63. sunt lucru de căpetenie *deasupra lui* trebuiesc *șters* 64. *după* și *șters* 65. *după* muie [rile] *șters* 66. *după* clar *șters* 67. paranteză *supraintercalată* 68. *după* do[mn] *șters* 69. *supraintercalat* 70. *inițial* vom zice 71. *după* *semnul care marchează* *alineatul* 72. *după* dissel [ecțiunii] *șters* 73. *după* au luat naștere *șters*

[„ȘI DACA NE 'NTREBĂM CARE E CAUZA ..."]

2264

Și dacă ne 'ntrebăm care e cauza începătoare a acestui rău, nu găsim alta ¹ decât 204 liberalismul, copiat din străinătate. Natura e conservatoare; celor mai multe ² ființe ³ din lume ea nu le acordă mai nici un progres ; scara ființelor de sub om e staționară . Omul

284 ♀

și din neînțelegerea că e cauza înșelătoare a omului și, în fața celor
 de ideile liberale, egal în drepturile, statul e conservator; celor
 mai multe multe și fante din lume ca să se acorde mai mult progres;
 care ființele de om în evoluție. Omul nu e un aparat
 lui nervos, un instrument de muncă, dar e de muncă
 prin sine, și nu e gradat. Statul e sursă de trebuințe noi
 în popor trebuie să aibă timp să apropie calități noi, căci
 calitatea pe care le-a câștigat în trecut sunt bune pentru condițiile
 de viață din trecut. Nu poți face dintr-un pește o vietate de uscat,
 căci va pieri; nu poți schimba peste noapte condițiile sociale
 și economice ale unui popor, fără ca acesta să fie amenințat
 de pieire. Indivizii, deci și poporul, sînt rezultante a două
 principii contrare: ^{conservator} celui a pînă în prezent condițiile și cel conservator, care e
 fie să li se dătină și deprinderi din trecut, să trăiască ca-n trecut, să urmeze procedurile
 părinților; al doilea al adaptabilității, prin care poporul
 caută a câștiga ^{apținuturi} calități noi, potrivite cu mediul nou în care trăiește. Dacă
 mediul se modifică încet, dacă progresul se face gradat, fiecare are putința și timpul de-a se adapta
 împrejurărilor; dacă schimbarea e spontană, prea puțini merg înainte, marea majoritate rămîne-n urmă și-i merge rău. Acesta e un
 adevăr valabil, după Darwin, pentru toată lumea organică, deci și pentru om.

28. [„ȘI DACĂ NE-NTREBĂM CARE E CAUZA...”]
 BAR, 284, paginat de Enănescu 7.

are, prin aparatul lui nervos, un instrument de înaintare, dar nu de înaintare prin salt, ci încet și gradat. Pentru a satisface trebuințe nouă un popor trebuie să aibă timp a-și apropria calități nouă, căci calitățile pe cari le-a cîștigat în trecut sînt bune pentru condițiile de viață din trecut. Nu poți face dintr-un pește o vietate de uscat, căci va pieri; nu poți schimba peste noapte condițiile de viață din trecut. Nu poți face dintr-un pește o vietate de uscat, căci va pieri; nu poți schimba peste noapte condițiile sociale și economice ale unui popor fără ca acesta să fie amenințat de pieire. Indivizii, deci și poporul, sînt rezultante a două principii contrare ⁴, înțî ⁵ a principiului eredității, cel conservator, care-l face să ție la datină și deprinderi din trecut, să trăiască ca-n trecut ⁶, să urmeze procedurile părinților; al doilea, al adaptabilității, prin care poporul caută a cîștiga aptitudini ⁷ nouă, potrivite cu mediul nou în care trăiește. Dacă mediul se modifică încet, dacă progresul se face gradat, fiecare are putința și timpul de-a se adapta împrejurărilor; dacă schimbarea e spontană, prea puțini merg înainte, marea majoritate rămîne-n urmă și-i merge rău. Acesta e un adevăr valabil, după Darwin ⁸, pentru toată lumea organică, deci și pentru om.

1. corectat din altul 2. după multe șters 3. după d[intru];șters 4. după contrarii apoi con[trarie] șters 5. supraintercalat 6. să trăiască ca-n trecut supraintercalat 7. deasupra lui calități șters 8. după Darwin supraintercalat

[„REGELE A COMIS GREȘALA . . .”]

Regele a comis greșala de-a judeca pop[orul] rom[ân] după ¹ oamenii cari-l încunjoară ³⁸³ și fiindcă aceștia n-au avut onoare, r[egele] a crezut că poporul românesc n-o are, fiind[că] aceștia n-au rușine casnică și publică, r[egele] a crezut că p[oporul] r[omân] n-o are. M[aiestatea] Sa n-a cercetat niciodată cine-i Candiano. Dac-ar fi cercetat, ar fi aflat că e fiul unui grec, care căpăta bîte la spate de la suprefectul din Mizil (Tocilescu bătrînul) pentru escrocherii; dac-ar fi cercetat cine-i Rosetti, ar fi aflat că e grec ș.a.m.d., dac-ar fi cercetat de Pilat* afla că e fiul unui lumînărar grec din Botoșani, ar fi aflat c-un cuvînt că tot ce e turbure* și coruptibil în această țară nu e român și că poporul acesta rom[ân] este cel mai drept, mai fidel, mai ² iubitor de adevăr de pe fața pămîntului.

1. a comis greșeala de-a judeca pop. rom. după *deasupra lui* a judecat poporul după *șters* 2. *după* și *șters*

[„DAR DACA NU PUTEAM SPERA . . .”]

2264

Dar daca nu putem spera nicicând de-a asimila caracterul, avem o altă speranță, **6** întemeiată asemenea pe știință. Ca¹ rasă veche ea trebuie să degeneze din ce în ce mai mult.

Din ce în ce vor scobori scara ființelor organice, și mici, miopi, cocoșați ² cum sînt, vor ajunge din ce în ce în ce mai mici, din ce în ce mai neuropatici, vor ³ ajunge să aibe copii născuți ⁴ bolnavi și smintiți, pîn ce toți vor ajunge să-și îngroape hoiturile fără preot, ca cîini

Cine voințe confirmarea acestei teorii să citească cartea lui Iacoby *Etudes sur la selection dans ses rapports avec l'heredite chez l'homme* și se va convinge că rasa aceasta [ajunsă] ⁵ până la pornocrație trebuie să degeneze fizic și să se stingă. Așadar stingerea fizică, moartea e aliatul poporului românesc în contra acestor stărpituri și moartea e un prieten sigur al poporului ⁶ sănătos și tânăr în contra celui bătrîn .

6 Pleavă adunată din lenociniile ⁷ Țarigradului ca element speculant și mijlocitor, turcii i-au introdus și mănținut în țară tocmai pentru a corupe ei ⁸ elementele sănătoase, a muia ⁹ vertebrele acestui tânăr ¹⁰ și neâmblânzit popor. și 'ntr-adevăr lucrul le-a succedat. Au desființat ¹¹ armata Basarabilor, ceea ce propunea și „Românul” în vremea Adunării ¹² de la Mazar Pașa, călugări greci sodomiți ¹³ au ucis credința creștină în român ¹⁴ și a degradat religia la o formalitate a uzanțelor din convingere morală ce fusese, un grec a vîndut jumătatea Moldovei rușilor, alt grec a mijlocit mituirea turcilor la cedarea Bucovinei, încât la începutul secolului țara ajunge la halul pe care-l descrie M. Cioran, adiutantul lui Tudor.

Iată ce zice el:

7 De la deschiderea răzbelului din anul 1806 până , la 1812 între Rusia și Poartă, || și de la 1812 pîn-la 1818, cât a ținut domnia ¹⁶ lui Caragea și de la 1812 până la 1821 ¹⁶ , când a murit ¹⁷ Alexandru Suțu, amîndouă Principatele s-au umplut cu greci ca niciodată, pe lângă cari au intrat și o mulțime de bulgari, arnăuți . armeni și mulțime ¹⁸ de sârbi din oștirile lui Carageorghie . Toți aceștia se numeau arnăuți și jefuiau pe față cu armele încărcate și cu iataganele la brâu . . . Dintr - aceștia se compunea pe atunci toată oștirea Domnilor fanarioți.

Marele spătar, șeful oștirilor, *nu se făcea niciodată dintre boierii români*, precum nici agă, nici capitan de dorobanți, nici capitan de lefegii, precum nici o altă dregătorie care, după vechile așezăminte ale țării, aveau sub dânsule trupe înarmate, ci pe toți aceștia 'i rînduia Domnul din *grecii lui*.

8 Caimacamul Craiovei cu ¹³ toată suita și cu toată oștirea trebuiau să fie *greci*, || zapcii plășilor, vătășii plaiurilor, toți dregătorii cari erau sub dînșii trebuiau să fie *greci și foarte rar s-ar fi putut vedea cîte un român..* . Mitropolitul țării, căteșitrei episcopii României, toți egumenii monastirilor erau *greci*; în școalele domnești profesorii — *greci*. Negoțul din toată țara era în mâinile grecilor ...

*Vocea*²⁰ și *puterea boierilor români se pierdeau în acel torent de straini ce inundaseră țara.*²¹

Toate acestea sunt scrise de un martor ocular, de un om ce era în vîrsta * a putea vedea lucrurile, de adiutantul lui Tudor, care nu era amic al boierilor, precum nici Tudor nu era.

9 Și la acest torent de inundație era să reziste cine? Un ²² Brâncovean , un Bălean , un Știrbei, un Dudesc , trei Golești, patru Filipești , un Cornesc , doi Crețulești ²³ , doi Văcărești — peste tot cinsprezece inși. La ²⁴ acest număr erau reduși boierii mari în Țara ²⁵ Românească, restul în rangul întâi erau deja venetici ²⁶ .

Nu e nedrept a pretinde ²⁷ ca cinsprezece inși să fi făcut ceea ce țara întregă n-a putut face pîn-în ziua de azi? Apoi de la 1821 și până azi munca imensă a poporului românesc a fost o luptă continuă în contra acestor elemente și cu toate acestea la ce am izbutit? Șeful partidului liberal, poreclit și național, un grec, cei mai mulți din membrii aceluia partid sunt venetici ²⁸ [în] tribunale ²⁹ și-n ³⁰ administrație greci, în armată greci, profesori greci, samsari , negustori, arendași greci, și așa *in infinitum*. În sfârșit am ajuns să le romanizăm limba — le-am botezat pielea pe românie. Dar ceea ce desperăm de-a le schimba vrodată este caracterul de ipocrit și de trădător. Constatăm cu adevărată **10** mândrie că între trădătorii militari || de la 11 februarie n-a fost mai ³¹ nici un român, că toți acia erau greci, începând cu fiul făclierului grec de la Botoșani. Noi [î] credem pe român capabil de cruzime, de hoție ³² la drumul mare, de trădare nu-l credem capabil. Bandiții răsăriți din țărânel român au fost cavaleri.

Daca în privirea limbei a fost cu puțință minunea ca geniul asimilant al graiului romanic să farmece * și pe

aceste stârpituri , încât să-și uite păsăreasca afemeiată și scârboasă , în privința caracterului suntem învinși ³³ .

Degeaba marele adevăr a lui Darwin se dovedește a fi absolut în privirea aceasta ³⁴ . Individul organic e după el rezultanta a două puteri opuse, principiul moștenirii, prin care calitățile și defectele trec asupra urmașilor în mod fatal și [atât] de ³⁵ complet pe cât se

poate, și principiul adaptabilității , prin care individul cată a-și câștiga calitățile ce i le impune mediul nou.

Rasa aceasta însă e ³⁶ veche, străveche, și nu se mai poate adapta. Ea nu poate decât ³⁷ discompune și nimic alt. De aceea nici aristocrație, nici armată, nici biserică, nici drept consuetudinar, nimic nu i-au putut rezista ; au căzut ca apa tare pe metalul vârtos al caracterului român și l-au discompus. De aceea instinctiv le-a trebuit Domn străin, un Domn care să încline a crede că în adevăr C.A. Rosetti și ³⁷ Pherekydes sunt români, un ³⁸ Domn care să nu-și cunoască poporul, să nu știe cine-l exploatează, care să creadă că e ca-n Germania, unde și popor și clasele de sus sunt germane. Un Domn român ar fi putut, Doamne ferește, să spânzure pe milionarii răscumpărării, să nu ³⁹ aprobe Cernavoda chiustenge , să nu încarce țara lui saracă într-o noapte cu un sfert de miliard datorie către compania Stroussberg. Un Domn român i-ar fi putut [bate] la tălpi și dumnealor sunt obraze subțiri; vor să fure fără să le poată face nimeni nimic, vor să 'nșele și să treacă de oameni cinștiți. Asta-i în ⁴⁰ definitiv cauza pentru care acești oameni au fost pururea dușmanii domniilor române ⁴¹ .

1. după E[a] șters 2. după gheboși șters 3. după până ce vor ajunge toți să-și îngroape hoiturile fără, preot ca câinii șters 4. după. idioți șters 5. șters în text și lăsat ne]nlocuit 6. deasupra lui al celui șters 7. deasupra lui pornoboschiile șters. 8. supraintercalat 9. după înfrânge în sfârșit] șters 10. după vechi șters 11. după desfii [nțat] șters 12. după adu[nării] șters 13. după sodomii șters 14. după țară șters 15. după domnia lui șters 16. după la 1818 șters 17. după mur[īt] șters 18. după mulțime șters 19. după [trebuia] șters 20. după Foarte puțini boieri români erau în clasa I șters 21. în ms . țară, poate din intenția de a se scrie inițial în țară 22. după Radu Golescu, Grigorie Brâncoveanu , Constantin Crețulescu, Barbu Văcărescu, Dumitrașcu Racoviță , Istrate Crețulescu, Constantin Bălăcescu, Grigorie Filipescu, Grigore Băleanu, Iordache Slătineanu, Constantin Dudescu șters 23. doi Crețulești supraintercalat 24. după Atâția șters 25. după România șters 26. după greci șters 27. deasupra lui din partea lui Tudor șters 28. de la cei mai mulți supraintercalat 29. după trib[unale] șters. 30. după și a[dm]inistrație] șters 31. după decât poate unul șters 32. după hoție șters 33. după învinși șters 34. în privirea aceasta supraintercalat 35. după o pată de cerneală ce face cuvântul ilizibil 36. însă e supraintercalat 37. C. A. Rosetti și supraintercalat 38. după și șters 39. după închidă pe cei ce cumpără șters 40. după cau [za] șters 41. pe marginea albă din dreapta, la mijloc, Eminescu a notat, cu alt scris, Odată Domnul era cel dendâi boier din țară — azi e cel dendâi străin

CONVIVII D-LUI C. A. ROSETTI

2264

Dintre convivii , în număr de vro ¹ trei sute, cari au serbat aniversara a douăzeci ²¹⁸ și cincea a activității „Românului” vom cita numai majoritatea ² numelor, lăsând afară numele în adevăr românești sau acele ca Ghica, Cantacuzino ș.a., cari sunt de două - trei sute de ani în țară, din vremea celor din urmă Basarabi sau Mușatini, ca să se vadă în adevăr cari sunt elementele determinante ale României. La un banchet dat în onoarea d-lui C.A. Rosetti s-a ³ adunat desigur tot ce e determinant în țara noastră. Amintim anume pentru cititorul mai naiv că există ⁴ nume cu terminații românești a căror proprietari nu sunt nimic mai puțin decât români.

Cităm după „Românul”:

E. Caligari, general Angelescu (grec), Gr . Filitis, Alex. Giani, Davila || Dim. Cariagdi, Vintilă ²¹⁹ Rosetti, Emil Costinescu (recte Harama, armeano - german), Frederic Dame, Mircea Rosetti, E. Carada, Xantho, Derussi, Cerlenti, Chrisoveloni, Ioanidi , Muller, Elias, Papazolu , N. Ioanidi , Levy, Ascher, Nedelcovici , Cristescu , Opplar , || I. Nacu, G. Rietz, Oppler ⁶, Grabovski , Șt. Velescu, C. Panaioti, Buchholzer , ²²⁰ Stelorian, Marghiloman, Procopiu Dimitrescu (armean), Al. Lapati, Eliad ⁶, El. Lapati, C. Dimitriadi, Villacros, Pascaly, Verussi, Eustațiu, Gobl || Pandrav (bulgar), V.A. Urechia (recte Popovici, malorosian), ²²¹ din cauze cronice numit Urechia. S-a mai numit și Alexandrescu și V. Alecsandri ș.m.a., Fundescu (pretinde a fi bosniac; lumea zice țigan), Serurie (vezi Kolekțiune de poezii neogrețești), Flevas, Dr. Sergiu, Arghiropol, Halfon, Culoglu, Schina, Peticari, Minovici , Papazu , Gr . Ventura, Dr. Severin (recte Bosnagi; nu știe românește),

Grunberg, izraelit), Ciurnea (recte Schwartz, izraelit), Sim. Mihălescu (recte Hagi-Ivat, bulgar), Hilel Manoach⁷, D. Pandrav, Nacu, Economu⁸, Dendrino, Pruncu (armean)⁸, Zenide, Crătunescu, Vlădescu⁸, Djuvara, Pildi. Balasan (armean)⁸, Ractivanu, Eraclidi, Calerghi, Lazardi, Mavrius, Enciulescu (bulgar; nu știe românește), Zaharidi, Dancovici, Pencu, Staicovici, Radovici.

223 Nume de proveniență obscură sînt tot pe-afîtea; dar evident neromânești. Nume însă drept românești le poți număra pe degete: Sturza, Fălcoianu, Moroianu, Berindei, Văcărescu, Olănescu, Mirescu, Hârdău, Cornescu, Băicoianu, Bozian, Grădișteanu, Porumbescu, Mârzescu, Mănescu, Laurian.

1. după trei șters 2. după numele șters 3. după a f[ost de față] șters 4. după numele șters 5. sub N. Carapati șters 6. după Al. șters 7. sub Marcovici (albanez) șters 8. intercalat ulterior

[„D. N. BASSARABESCU . . .”]

2264

236 D.N. Bassarabescu, după ce i-am spus categoric¹ că minte pur și simplu, mai are naivitatea de a ne întreba în ce privire minte: în privirea originii sau a localității? D. ² N. Bassarabescu minte pur și simplu în amîndouă privințe. Cititorii ne vor ierta tonul³ față cu asemenea indivizi cari, după ce primesc o lovitură de picior, mai⁴ au naivitatea de-a cere o⁵ a doua și cari nici nu sînt în stare a pricepe că după afirmarea noastră⁶ că „minte pur și simplu” un⁷ răspuns prin presă nu mai e de cuviință.

1. deasupra unui cuvînt șters indescifrabil 2. după Minte în amîndouă șters 3. după dacă față cu oameni cari șters 4. după au șters 5. supraintercalat 6. inițial o a doua, fără a înțelege 6. inițial fără a înțelege că prin declarația [noastră] 7. după nu i s-ar mai fi convenit să ne facă șters

[„SE VEDE CĂ D. N. BASSARABESCU . . .”]

2264

237 Se vede că d. N. Bassarabescu are răbdarea lui Hristos. Cînd [î]i tragi o lovitură de picior mai cere ș-a doua. După ce i-am spus că „minte pur și simplu” în privire-ne mai cere să-i explicăm în ce privire minte: în privirea originii ori a localității?

Minte pur și simplu în amîndouă privirile.

Cerem iertare cititorilor noștri, dar față cu asemenea oameni nu ne rămîne alt ton de întrebuițat.

SPORUL POPULAȚIUNII RURALE ÎN ANUL 1877

2270

10. Ialomița	2459	14. Covurlui	923	5. Dorohoi	1126	64
Buzău	2407	Fălciu	742	Suceava	431	-
Prahova	2162	Bacău	480	Botoșani	268	
Ilfov ¹	2011	Neamțu	463	Gorj	77	
Vlașca	1712	Olt	430	R. Vîlcii	55	
Brăila	1469	Vaslui	424		<u>1957</u>	
Dolj	1405	Tecuci	405			

Dîmbovița	1391	Mehedinți	303
R. Sărat	1238	Iași	266
Teleorman	<u>1204</u>	Argeș	167
	17458	Muscel	103
	4869	Putna	99
		Roman	47
		Tutova	<u>20</u>
			4869[-]
			<u>1957</u>
			2912: 20 =145
	1859	5 200 000[-]	23 ani
		<u>4 425 000</u>	20 000 [X]
		775 000	<u>23</u>
			60 000
			<u>40 000</u>
			străini
			460 000

85

Evreii

	Urbani	Rurali		Urb.	Rur.
Argeș ²	21	—	Dorohoi	22	91
Bacău	122	129	Fălciu	62	59
Botoșani	-76	88	Gorj	-1	0
Brăila	71	—	Ialomița	0	1
Buzău	35	—	Iași	540	32
Covurlui	37	30	Ilfov	224	3
Dîmbovița	3	1	Mehedinți	23	—
Dolj	32	—	Muscel	—	—
	Urb.	Rur.			
Neamțu	72	66			
Olt	4	—			
Prahova	34	—			
Putna	53	54			
R. Sărat	24	11			
Roman	93	47			
Romanați	3	0			
Suceava	31	76			
Tecuci	5	43			
Teleorman	4	-			
Tutova	73	40			
Vîlcea	2	—			
Vaslui	31	74			
Vlașca	2	1			

1. deasupra lui R. Sărat șters 2. după Bacău șters

86

[PE MALUL NOSTRU DUNĂREAN..."]

Pe malul nostru dunărean nu vi se poate da nimic, pentru că totul e al vostru. ³⁰⁹ Ori ați inventat poate cestiunea izraelită din nou, ca să puteți zice că, vi se fac concesii în privirea aceasta? Ori cestiunea averilor furate de greci, cari au zburat din țară de-o

lovitură de picior a lui Cuza Vodă ? Ori veți inventa alte istorii și mai subțiri în convență cu pretinsul adversar, care pe sub mână vă e amic?

Noi am spus-o și o repetăm ¹: pe cât timp consîngeni² noștri nu se vor bucura peste hotară de drepturi egale cu celelalte naționalități mai mici la număr, pe ³ atâta timp Austro-Ungaria e o putere străină, foarte străină pentru noi, egal de străină cu altele, vecine ori depărtate. Impopulară, imposibilă chiar va rămânea o învoială, oricât de strâmbă, pe câtă vreme suntem batjocoriți în sângele, în legea, în limba noastră.

³¹⁰ Și în sângele nostru românesc, nu în de alde Pherekydis, Giani, Carada etc., în limba noastră românească, nu în păsăreasca voastră, în poporul nostru istoric așa cum l-a făcut Dumnezeu.

Atunci când naționalitatea română de dincolo va avea libertatea ei de dezvoltare intelectuală și materială nu va mai fi silită de-a vorbi tătarăște, ci-și va avea partea de soare și de lumină, atunci abia monarhia vecină încetează de-a fi străină pentru noi; atunci numai am ⁵ cunoaște ca deviza viribus unitis ⁶, plutitoare pe Dunăre, cuprinde în ea și puritatea rasei ⁷ române, pusă ⁸ cu dragă voie și cu demnitate ⁹ omenească în serviciul monarhiei. Atunci poate că nu numai soarta noastră, dar a Orientului întreg ar fi pe ¹⁰ de-a pururea hotărâtă.

Noi se înțelege că nu vorbim aci de împăratul. Împăratul dă zilnice dovezi că iubește ³¹¹ în mod || egal toate popoarele sale. Dar elementele determinante nu sunt concentrate ¹¹ toate în monarh. Gusturi de predominare, de deznaționalizare zădărnicesc țința vieții sale de a-și vedea toate popoarele mulțumite. Acele elemente determinante cată să recunoască care e răul, un ¹² rău ce nici se poate vindeca decât din inițiativa monarhiei, de vreme ce noi n-avem nici un ¹³ drept de a ne amesteca în afacerile ei interioare ¹⁴.

Dar tot astfel nu are nici Austro-Ungaria dreptul de-a se amesteca acolo unde începe teritoriul nostru și întrebuițarea Dunării, după cum e regulată prin tractate.

Lunecînd ¹⁵ pe calea „învoielii strîmbe” în aceea a „judecății drepte”, nu facem decât să devenim obiectul unei vechi rivalități ce exista în Orient, fără meritul măcar de-a o fi provocat în interesul ¹⁶ conservării noastre naționale.

1. după rep [etăm] șters 2. deasupra lui conaționalii șters 3. după decât șters 4. după lim[ba] șters 5. după putem apoi ne-ar fi indiferent șters 6. după uni[tis] șters 7. după po [porului] apoi r[asei] șters 8. după dată șters 9. Cu demnitate deasupra lui pe treapta șters 10. după pe șters 11. după con[centrate] șters 12. după ce se opune șters 13. deasupra lui un șters 14. urmează nici ea într-ale noastre șters 15. după Pe calea concesiilor șters 16. după în propriul nostru [interes] șters

[„CA SĂ REZULTE CEVA ...”]

2264

²³⁸ Ca să rezulte ceva de-aci ¹ puterea vecină va trebui să mănție miniștri și deputați în București pe lacheii pe cari i-a decorat și cărora le-a dat titluri. Voiți bună înțelegere, domnule conte? Bună înțelegere voim și noi. Dar nația românească are o singură șiră a spinării și un singur creier. Ceea ce se întâmplă dincolo ne doare pe noi; orice injurie făcută naționalității noastre dincolo e o injurie asupra ² sângelui și numelui nostru. Nu cuceriri urmărim sau am urmărit vrodată, căci nu suntem nebuni, ci oameni în toată firea și-n toată mintea. Dar voim respect pentru poporul românesc pretutindenea unde se află, și nu ne este amic acela care se preface a măguli susceptibilitatea locală a statului român, dar dincolo lovește în susceptibilitatea mare și energetică a întregului popor romanic din Răsărit ³.

1. ceva de-aci deasupra unui cuvânt indescifrabil șters 2. după pentru sângele și numele nostru șters 3. a întregului popor românesc deasupra lui a întregii latinități din Orient șters

[„VULPEA LUI DONICI...”]

2264

Vulpea lui Donici a venit odată în adunarea generală convocată de regele leu, ^{353d} *îmbojorată* la cap și legată la gât .

— Ce ai, o întrebă prietenul lup , pare ca nu ți-i tocmai bine?

— Ce să am, vere lup? Am avut un ¹ conflict, dacă conflict s-ar putea numi, o ne-nțelegere , o gratuită presupunere din partea unui vecin.

— Te-o fi bătut, maică, zise lupul.

— Aș! nu. Explicări france și conforme realității s-au dat și ne 'nțelegerea a dispărut.

O², eufemism! Tu faci din negru alb și din alb negru, tu faci din o injurie . . . o mică neînțelegere, tu faci din o rușinoasă umilire, din ³ târârea pe pământ a unor ⁴ târătoare , o explicare . . . francă!

Dar oare ce ton ar fi trebuit să aibă scuzele de patru ori emendate și adaose ale cabinetului ^{354d} Brătianu, pentru a merita și din ⁵ partea „Românului” epitetul de umilire, pentru a înceta de-a fi numai ⁶ o explicare francă? Se găsește în limbajul diplomatic o coardă și mai jos pe care d. Stătescu și-ar fi putut miorlăi ⁷ jalnicele păreri de rău?

Și toată această, umilire pe țară, toată îngenuncherea aceasta numai pentru a rămânea la putere! Suntem de mai nainte siguri că dacă, în fața conflictului deschis, ministeriul și-ar fi reparat greșala prin retragere nici un urmaș al lui ⁸ n-ar fi fost obligat de-a coborî atât de jos pe scara presiilor de impotentă ⁹ lingușire precum au făcut-o roșii. Astăzi ling mâna pe care vreau s-o muște. Și dacă ar linge-o ei înșii n-ar fi nimic. Dar îngenunche țara la acest act de extremă umilință ¹⁰ .

1. *după o mică neînțelegere apoi neînțelegere șters* 2. *după* Dar prea ești umflată la cap. Sufăr d'o vreme 'ncoace de gălci *șters* 3. *după* care se răsfârânge asupra țării întregi o explicare francă, conformă realității *șters* 4. *după un[or]* *șters* 5. *după p[artea]* *șters* 6. *după o explicare șters* 7. *inițial:* și-ar fi miorlăit ; putut *supraintercalat* 8. *după d[l-ui]* *șters* 9. *după ling[uşire]* *șters* 10 *urmează de extremă renunțare la orice demnitate șters*

[„O, EUFEMISM!...”]

2264

O, eufemism! Fericirea nerozilor și scăparea viclenilor , cine te-a inventat a inventat ^{178b} forma în care se 'mbracă lașitatea omenească, lipsa de convingeri limpezi, felonia.

CU PATERNITATE INCERTĂ

[„ESPOZIȚIA INDUSTRIALĂ ...”]

Espoziția industrială a societății Concordia Română nu rămâne deschisă decât în cele două opt zile ale lunii ianuarie 1881. Deși modestă ca toate începuturile, deși deschizându-se într-un timp în care concurența fabricatelor străine a desființat vechea industrie de casă a poporului nostru, ea totuși cuprinde unele elemente prețioase care o fac vrednică de-a fi vizitată de publicul capitalei. Ceea ce credem că merită toată atenția sunt obiectele manufacturate, de-o confecție curată europeană și capabile de-a susține concurența manufacturii străine. În această privire am putea releva mai cu seamă încălțămintele și pălăriile. Amândouă ramurile, deși nu bat la ochi prin o mulțime extraordinară de obiecte expuse, se disting însă prin extrema îngrijire și prin eleganța cu cari sunt lucrate exemplarele. Din natura obiectelor expuse se poate constata că meseriașul român are o înclinare hotărâtă pentru lucrări de lux. Rezervându-ne plăcuta datorie de-a reveni cu de amăruntul asupra expoziției și de-a lua pe rând deosebita categorii de obiecte expuse, ne mărginim până atunci a repeta invitarea ca publicul să profiteze de scurtul timp cât mai rămâne deschisă, pentru a o vizita. Datorită unei lăudabile inițiative private, ea suferă în adevăr de scăderile întreprinderilor de asemenea natură, de mărginirea mijloacelor pecuniare cari i se puteau pune la dispoziție, de restrângerea ***¹, de lipsa de estensiune a propagandei ce se putea face pentru ea. Dar, abstractie făcând de aceste scăderi naturale, ea totuși ne dă un tablou aproximativ de ceea ce-ar putea deveni industria în România dacă s-ar bucura de-o legitimă protecție față cu produse similare străine.

[1 ianuarie 1881]

PARLAMENTUL ENGLEZ

Iată discursul reginei prin care s-a deschis Parlamentul englez:

Milorzilor și Domnilor,

V-am chemat mai curând decât de obicei de la afacerile D. V. pentru că afaceri de o urgență particulară reclamă examinarea D.V. Relațiunile mele cu puterile străine continuă a fi amicale. Cestiunea sulevată în privința frontierei dintre Turcia și Muntenegru s-a rezolvat. Acum puterile au început negocieri cu scop de-a determina linia de frontieră între Turcia și Grecia. Câteva clauze importante din Tratatul de Berlin cari au rămas neîmplinite continuă a fi obiectul atențiunii mele celei mai serioase.

*O revoltă în Transvaal întâmplată de curând mi-a impus datoria de-a lua măsuri pentru prompta restabilire a autorității mele și-a făcut să se lase la o parte pentru un timp orice proiect cu scop de-a asigura coloniilor europeni acel deplin control asupra afacerilor lor locale ce doream să-i **confiem** fără a prejudeca interesele populațiilor indigene. Regret că războiul se continuă în Basutoiand, cu toate eforturile guvernului colonial de la Cap. Voi simți o mare satisfacere dacă se va prezenta o bună ocazie pentru mine de-a lucra prin mijloace amicale spre a restabili pacea. Războiul din Afganistan s-a terminat și afară de trupele din Candahar toată*

¹ Text ilizibil din cauza, deteriorării ziarului.

armata a fost rechemată dincoaci de frontiera Indiei. N-am intenția de-a face permanentă ocuparea Candaharului, dar situația încă puțin sigură a țării și dificultatea de-a stabili un guvern indigen m-au forțat de-a amâna rechemarea armatei ce ocupă poziția în cestiune.

Vi se vor prezenta documentele privitoare la diferite subiecte la cari am făcut aluzie, precum și corespondența relativă la bugetul armatei din India. Domnilor din Camera Comunelor, bugetul anului viitor va fi în curând elaborat și prezentat D. V. Milorzilor și Domnilor, s-a putut constata o ameliorare graduală, dar puțin rapidă, ce e drept, a comerțului țării și putem spera pentru acest an venituri mai mari decât am crezut la început. Prevestirile ce vi le-am făcut despre o micșorare a mizeriei din Irlanda s-au realizat grație unei recolte abundente, însă regret a vă spune că condițiunea socială a

țării a primit un caracter alarmant . Crimele agrare au fost mult mai numeroase ca în anii trecuți. Atentatele în contra vieții oamenilor nu s-au comis în proporția celorlalte delict, dar pot adăuga că, spre a proteja persoanele, s-au făcut eforturi fără precedente cu concursul poliției sub direcțiunea puterii executive. Am a semnal și alte inconveniente, cari iau proporțiuni și mai mari. În ceea ce privește aceste fapte regretabile justiția a fost pusă în imposibilitate de - a - și procura probe și astfel s-a stabilit în diferite părți ale țării un sistem întins de terorism ce a paralizat aproape în mod egal exercițiul drepturilor particulare și împlinirea datoriilor civile. În fața unei stări de lucruri noi din diverse importante puncte de vedere și, apoi, lipsindu-mi precedentele după care să mă pot conduce, am crezut de cuviință de-a uza de puterile ordinare pe cari legea mi le conferă înainte de-a cere altele noi. Însă demonstrațiunea insuficienței lor, ce rezultă deplin din situațiunea actuală a țării, mă determină a vă face cunoscut că vi se vor prezenta propuneri având de obiect să-mi conferiți puterile adiționale necesare ***¹ și a face ca supușii mei să se bucure de protecția vieții lor, a proprietății și a libertății lor de acțiune. În privința obligațiunilor primordiale de care am vorbit doresc, ca și în trecut, a urmări supresiunea nemulțumirilor și opera progresului legislativ , în Irlanda ca și în Marea Britanie. Actul agrariu de la 1870 pentru Irlanda a fost sorgintea unor mari binefaceri. Fără a diminua importanța sau a tulbura fundamentul proprietății, cu toate acestea din unele puncte de vedere și mai ales sub influența anilor răi din urmă, protecțiunea acestui act n-a fost suficientă fie în Ulster , fie în alte provincie. Vă recomand dezvoltarea progresivă a acestor principii conform cu trebuințele Irlandei întru cât privește relațiunile proprietarului [și ale] posesorului și făcând eforturi eficiente spre a da, grație achizițiilor de pământ , la o parte mai mare de populație un interes permanent pentru proprietatea solului. Această legislație va cere, pentru scopul propus, ca toate obstacolele ce provin din restricțiunile relative la dreptul de proprietate să fie înlăturate și în același timp să se acorde o securitate convenabilă intereselor angajate. Vi se va supune un proiect de lege relativ la înființarea unei administrații de comitate în Irlanda bazată pe principiul reprezentativ și tinzând prin redactarea sa la un scop îndoit, de-a confirma controlul poporului asupra cheltuielilor și a satisface o necesitate și mai urgentă a dezvoltării obiceiurilor de autonomie locală. Vi se vor supune proiecte de legi pentru abolițiunea pedepselor corporale în armată și în marină. Veți fi chemați a examina oarecari măsuri tinzând la o reforma ulterioară a legii asupra falimentelor, precum și un proiect pentru conservarea râurilor și a precauțiunilor de luat în contra inundațiilor ; pentru revizuirea organizării școalelor și-a ospiciilor subvenționate în Scoția; pentru renoirea legii care a stabilit secretul votului; în fine pentru represiunea actelor urâte de corupție cari din nenorocire s-au comis în câteva orașe cu ocazia ultimelor alegeri generale. Am încrederea că lucrările D. V., cari vor fi și mai grele decât altă dată, vor fi conduse de Provedința divină astfel încât să realizeze fericirea poporului meu.

[1 ianuarie 1881]

[„SUB TITLUL BLANQUI, PIETRARU ET C-IE ..."]

Sub titlul *Blanqui, Pietraru et C-ie* „L'Independance roumaine" scrie următoarele:

Nimic mai original decât articolele apocaliptice pe care „Românul" le consacra de câteva săptămâni atentatului comis în contra d-lui Brătianu. Toată lumea a uitat această faptă a unui maniac nenorocit, care avea de complici pe niște mizerabili ce nu aparțineau nici unui partid, nici unei opinii politice din țară. Nimeni n-a crezut că poate profita de un eveniment izolat, reprob de toți oamenii onești. Numai „Românul" singur continuă a căuta în el tot soiul de lucruri. El se întreabă cine a încurajat pe Pietraru și pe complicii lui la complotarea și executarea atentatului. El apelează la toate partidele, la toți cetățenii, pentru a-l descoperi pe acel cineva, căci, zice el, societatea toată e 'n primejdie. Ce straniu spectacol! D.C.A. Rosetti, marele agitator, devenit om al ordinii. Când dracu 'mbătrânește se face sihastru . Cum, d-le prezident al Camerei, d-ta, care ai organizat atâtea comploturi și revoluții de cari te mândrești , chemi lumea în ajutor pentru a descoperi pe instigatorii crimei Pietrarului? Dar n-ai nevoie să-ți dai atâta osteneală; dacă mergi să-i cauți așa de departe e pentru că te-ai obicinuit așa de mult a trăi într-o atmosferă de agitație încât nu 'nțelegi că ideile subversive ce le-ai favorizat toată viața s-ar fi putut cândva întoarce contra dumatiale. Toată lumea știe că d. Brătianu și marele pontifice din Strada Doamnei nu sunt decât unul și-acelaș . Cu ce drept cer cei de la „Românul" ca națiunea întreagă să se ocupe cu descoperirea unor comploturi imaginare, pe când ideile cari au dat naștere tuturor acestor extreme sociale sunt și azi împărțite de cei

¹ Pasaj ilizibil de 2 rânduri , ziarul fiind deteriorat

de la „Românul” ? Vor poate să păstreze pentru ei monopolul comploturilor și se 'ngrozesc de-a fi găsit triști și palizi imitatori? Am fi ademiniți a crede una ca asta când citim „Românul” de miercuri 24 decembrie, în care pe de o parte se stigmatizează asasinatul politic, iar pe de alta se face o adevărată apoteoză lui Blanqui. Am înțelege câteva cuvinte simpatice din partea d-lui C. A. Rosetti în memoria unuia din coreligionarii săi politici, cu atât mai mult cu cât despre morți și-n fața unui mormânt nu se zice decât bine. Dar cuvintele pe cari „Românul” le consacră lui Blanqui nu se adresează numai persoanei răposatului cel mai [cu] seamă ideilor lui. Judecați după concluzia articolului în cestiune, pe care iat-o;

„Privit în întregul vieții sale de lupte și de suferințe Blanqui ne apare, de departe, cu caracterul său antic, ca personificarea dorului arzător ce există în sufletul tuturor acelor cari suferă de inichitățile societății de astăzi și cari se sacrifică pentru mântuirea ei, luptând în de lungul vieții lor pentru ideile în care au o credință nestrămutată. El a fost dintre aceia cari nu au decât o idee — o idee mare — și care pășesc la realizarea ei prin calea cea mai dreaptă, crezând că societatea se poate preface într-o singură zi. Chiar acei cari nu împărtășesc ideile lor, chiar acei cari cred că trebuie trude multe, timp mult și lupte îndelungate spre a îndrepta societatea și a îmbunătăți soarta omenirii, chiar aceia sunt siliți a admira în Blanqui devotamentul fără margini și rectitudinea unei vieți care nu a știut ce e slăbiciunea.”

Prin urmare diferența între cei de la „Românul” și Blanqui consistă numai într-o cestiune de timp și de oportunitate. Și cei din Strada Doamnei ar suferi asemenea inichități din partea societății de astăzi și ei ar fi gata a se sacrifica pentru mântuirea ei, dacă n-ar fi la putere. N-aveți decât să recitiți manifestul lui Pietraru și veți afla în el aproape textual aceleași fraze.

E din aceeași școală.

Tristă perspectivă pentru România când în ochii prezidentului Camerii viitorul ce ne așteaptă e de a ajunge să practicăm ideile lui Blanqui! Cei cari găsesc că ideile fondatorului foi „Ni Dieu, ni Maître” sunt ideile prin cari se va reforma omenirea sunt astăzi la putere. Dar s-a schimbat într-un mod singular; îndopați și îmbuibăți, îngrozindu-se ei înșiși de mijloacele pe cari le-a întrebuițat pentru a ajunge, cheamă azi societatea în ajutorul lor. Aceeași societate pe care au batjocorit-o, pe care au căutat și vor căuta încă a o răsturna când nu vor mai fi în poziția de a o exploata.

Însă opinia publică nu se mai mișcă: elucrubațiunile „Românului” se citesc dând din umeri și zicând; „Ia fugi d-acolo! Te știm ce poamă ești!”.

Societatea română e bolnavă, adevărat, dar boala nu vine de jos, ci de sus. Cu alte cuvinte, revoluționarii, importatorii tuturor ideilor subversive, sunt la putere, pe când masa națiunii e plină încă de idei sănătoase. Astfel cangrena nu e acolo unde „Românul” are aerul de-a o căuta. N-are nevoie să meargă atât de departe pentru a găsi pe autorii morali ai atentatului. Între Pietraru și apoloșiții lui Blanqui nu e decât, o deosebire pe care am numi-o ierarhică. Cel dendâ a voit s-asasineze un om și va fi pedepsit; cei din urmă asasinează o societate întreagă și li se dau recompense naționale.

[3 ianuarie 1881]

ALEGERILE ÎN FRANȚA

Lunea trecută era ziua fixată pentru alegerile în consiliul comunal din Paris. Pentru cele 80 de mandate cari sunt de dat s-au anunțat 211 candidați, dintre cari unul, cizmarul Gaillard — cunoscut ca arhitect al baricadelor Comunei — și-a pus candidatura în două cartiere deodată. Candidații se împart în 109 republicani, cari, deși partea cea mai mare este foarte radicală, recunosc încă cel puțin ca legitimă ordinea existentă, 58 socialiști, anarhiști sau colectivști, 3 lucrători și 41 reacționari de toate nuanțele. Din cei 80 de membri ai ultimului consiliu municipal se prezintă 73. Se crede că mai mult de jumătate din ei vor fi realeși, iar restul va fi înlocuit sau prin persoane de aceeași direcțiune sau prin comunarzi ca Trinquet, Protot etc. În fine, spre a corespunde dorinței exprimate de domnișoara Louise Michel, în lista candidaților intransigenți se află și un răposat, anume Nourrit, un revoluționar de la 1848 care în revolta din iunie a participat la omorârea generalului Brea și, fiind deportat, a murit acum câțiva ani la Cayenne.

Ultima depeșă din Paris aduce rezultatul alegerilor municipale. Cei mai mulți membri republicani conservatori din consiliu a fost realeși. Nu s-a ales nici un amnistiat sau vreunul dintre foștii membri ai Comunei. „Așadar Parisul e mai puțin roșu de cum s-ar fi putut crede”, zice o foaie vieneză.

[3 ianuarie 1881]

[„AM PUBLICAT ÎN NUMĂRUL TRECUT. . .”]

Am publicat în numărul trecut atât textul notei otomane cât și amănunte în privința părăsirii proiectului de arbitraj; astăzi aceasta pare a fi un fapt îndeplinit. Foile din străinătate analizează circulara prin care guvernul otoman propune de-a regula diferendul cu Grecia prin mijlocul unor noi negocieri ce ar fi să se deschidă la Constantinopol. Documentul acesta, cum am văzut, este conciliant și a trebuit să facă o impresiune bună asupra cabinetelor; față cu Grecia însă tonul său este foarte energic și este evident că circulara franceză a contribuit mult la această atitudine a Porții. Negreșit că a doua zi după conferința din Berlin Poarta n-ar fi cutezat să arunce asemeni acuzațiuni, cari în parte ar fi recăzut chiar asupra cabinetului ale căror rezoluțiuni păreau a justifica pretențiunile grecilor. Cum se vede, diplomații turci s-au folosit de interpretarea dată de d. Barthelemy ¹ oștile Greciei provocate în opinia publică și în cercurile diplomatice prin atitudinea vre [g]atului elen . Protocoalele acestor conferințe nu mai au decât o valoare curat istorică. Mediațiunea europeană are să se exercite asupra unui alt teren și poate, cum se speră, cu mai mult succes. Grecii ar face bine să-și modereze aspirațiunile pe cari le-au crezut consacrate prin deciziunile Europei. Cu cât ei vor pune mai multă încredere în bunăvoința puterilor cu atât ele se vor crede mai mult datoare a regula litigiul spre satisfacțiunea poporului grecesc.

Se crede în genere că, în cazul în care propunerea turcească s-ar primi de puteri și s-ar deschide prin urmare la Constantinopol o conferință a ambasadorilor, tranzacția va căuta să se facă în următorul chip: Puterile, renunțând la granița dată de Conferința din Berlin, și Turcia, renunțând la granița stabilită prin nota turcească de la 3 octomvrie trecut, ar fi vorba să se găsească o linie intermediară , acceptabilă și din partea Turciei, și din a Greciei. Atârnă însă, precum observă foile străine, numai de Turcia ca această nouă graniță să poată fi trasă de noua conferință. Dacă Turcia va fi cuminte, dacă va propune sau va admite o linie de graniță acceptabilă , cestiunea va fi rezolvată. Dinaintea unei soluțiuni hotărâte între Poartă și toate puterile, Grecia va trebui neapărat să se încline. Hotărârea aceea va avea prea mare autoritate și Grecia va câștiga astfel fără luptă, fără să-și pună existența într-un joc al cărei sorț i-ar fi atunci hotărâtor nefavorabil, încât nu e de îndoit că propunerea făcută de Poartă, dacă numai va fi sinceră, este cea mai nemerită soluțiune a cestiunii greco - turcești .

[11 ianuarie 1881]

[„ASEARĂ, DUMINICĂ . . .”]

Aseară, duminică, s-a reluat după câteva zecimi de ani o piesă din vechiul repertoriu al Teatrului Național, Aladin sau *Lampa fermecată*, cu muzica lui Wachmann , muzică de o gingășie și de o frescheță ce a rezistat în mare parte anilor ce a trecut peste dânsa . Costumele și punerea în scenă relativ destul de bună; execuție mediocră.

[13 ianuarie 1881]

¹ Text corupt: între Barthelemy și oștile tipograful a omis un segment de text.

[„POIMÂINE , DUMINECĂ ...”]

Poimâine , duminică d. Frantz Schipek va da un concert în sala Ateneului cu binevoitorul concurs al d-rei Saegiu , al d-lor Vasilescu , Dimitrescu, Weineter , Ferdinand , H . Schipek , Faust și al corului Societății de Gimnastică (*Turn — Verein*).

E o datorie din partea publicului bucureștean de a da concursul său acestui eminent artist, care, slăbit de zdruncinările vieții artistice, nu poate în stagiunea aceasta să se îngajeze nicăieri, pentru că trebuie neapărat, după povața doctorilor, să se odihnească câtva timp.

Schipec a lucrat mult ! a dezvoltarea muzicei naționale și azi, când are trebuință de ajutor, nu credem că publicul i-l va refuza, mai cu seamă că, abstracție chiar făcând de numele artistului, programa acestui concert o foarte variată.

[77 ianuarie 1881]

[„ASEARĂ LA TEATRUL NAȚIONAL ...”]

Aseară la Teatrul Național s-a reprezentat pentru întâia oară piesele: *Moartă și vie*, comedie în 3 acte, traducție ; Scânteia și *Puiculița*, comedii în câte un act.

Abstracție făcând de oarecari mici stângăcii, piesele au fost bine interpretate. În prima piesă d. Iulian și d-na Romanescu au avut câteva momente de naturaleță admirabile. Traducția acestei piese ar fi putut fi mai bine îngrijită. Sfârșitul ei nu prea e natural; ni se pare că în franțuzește mai e și actul al patrulea. Public a fost nici mult, nici puțin.

Observam numai onor[atei] direcțiuni a teatrului că Scânteia e cam obscenă.

[29 ianuarie 1881]

VICTOR HUGO

Serbarea din Paris în onoarea lui Victor Hugo s-a petrecut în cel mai strălucit mod. La această ovațiune au luat parte peste 300 000 de oameni. Bătrânul poet, din fereastra locuinței sale, a ținut un discurs în care a ridicat în cer Parisul.

Te salut, Parisule, a zis Victor Hugo, oraș gigantic, nu în numele meu, căci eu sunt nimic, ci în numele tuturor cari trăiesc, gândesc, iubesc și speră în această lume. Ceea ce a fost Atena pentru anticitatea greacă, Roma pentru cea romană, astăzi este Parisul pentru Europa, pentru America, pentru toată lumea civilizată. Astfel eu, un simplu călător, care are numai o parte a sa din dreptul comun, te salut, oraș sacru, cu iubire în numele tuturor orașelor Europei și Americii și a lumii civilizate, de la Atena până la New-York, de la Londra până la Moscva și în numele tău, Romo, și în numele tău de asemenea Berlinule !

Când a făcut mențiune de Berlin vocea lui Victor Hugo se înăbușise. El și-a acoperit ochii cu mâinile și a început să plângă. Puțini și-au putut stăpâni lacrimile.

Locul natal al poetului i-a trimis următoarea adresă:

Orașul Besançon salută cu mândrie pe poetul în care n-a mai rămas nimic uman și al cărui geniu, după ce a creat capodopere în timp de șazeci de ani, luminează mai puternic și mai roditor decât oricând, pe răzbnătorul crimei din decembrie, pe elocintele și înfatigabilul apărător al tuturor celor persecutați, pe apostolul a orice progres,

pe profetul care pune tot mai aproape în vederea ochilor noștri celor transportați perspectiva unui viitor de fericire generală, de justiție universală și de fraternitate!

[21 februarie 1881]

[„CAMERA A LUCRAT . . .”]

Camera a lucrat ieri în secțiuni. Pentru astăzi sunt înscrise la ordinea zilei mai multe interpelări, între cari și a d-lui Nicolae Ionescu în privința cestiunii Dunării. Sunt înscrise asemenea mai multe proiecte de lege de alipiri și dezlipiri de comune și de sporiri de taxe comunale, apoi proiectul de lege pentru învățământul agricol, proiectul de lege pentru vânzarea bunurilor statului în loturi și raportul comisiei pentru cercetarea socotelor statului pe anii 63, 64, 71 — 74. Dezvoltările celor cinci interpelări și discuțiile la cari vor da loc vor ocupa desigur toată ședința. D. I. Ionescu a rugat biroul să pună număidecât la ordinea zilei proiectul de lege pentru vânzarea domeniilor și răscumpărarea embaticurilor. D. prim ministru se asociază cu cererea d-lui I. Ionescu, deoarece sunt multe petițiuni la minister din partea locuitorilor cari ar voi să cumpere locuri și guvernul nu le poate da satisfacere până ce nu va fi votat acel proiect de lege. Biuroul promite a satisface cererea d-lui I. Ionescu. D. Ciuperescu cere ca o dată cu aceasta sa. se pună la ordinea zilei și proiectul de lege care prevede penalități contra celor ce ar interpune numele lor la cumpărări de proprietăți pentru a servi pe cei ce nu ar avea drept de cumpărare. Se știe că raportorul acestui din urmă proiect, d. C. Cerchez, lipsea de mai mult timp în concediu; d-sa s-a întors și și-a depus raportul, așa că proiectele vor veni în dezbateri unul imediat după celălalt. Proiectul al cărui raportor este d. C. Cerchez este propus din inițiativa parlamentară.

La Senat s-a urmat ieri dezbateri asupra proiectului de lege sanitară. D. Petre Grădișteanu a anunțat guvernului o interpelare asupra întârzierii promulgării proiectului modificator a art. 409 și 410 din procedura civilă, votat de amândouă Corpurile.

[25 februarie 1881]

[„MOȚIUNEA VOTATĂ . . . ”]

Moțiunea votată la 4 iunie în Senat căreia i-a căzut jertfă d. Slăniceanu ar fi trebuit să se întinză și asupra altor miniștri de război, precum și asupra altor cabinete prezidate de d. Ioan Brătianu în cele patruzeci de combinațiuni de până acum.

Votul dureros prin care s-a lovit, după opinia „Românului”, un ministru onest ar fi trebuit să lovească și pe alți miniștri tot onești, cari de la 1877 încoace au fost în fruntea administrației războiului.

Iată dar un șir întreg de furnituri cari cad sub categoria celei lovite dureros de Senat și pe cari le recomandăm Adunărilor și sub cabinetul Cernavoda — Chiustenge.

1. În anul 1877, aprilie 16, s-a contractat cu antreprenorul Stockfisch 10 000 perechi cizme. S-au primit numărul de 4093 cu scăzământ de 2 lei sau 8 186 lei din valoarea contractului de 140 000 lei.

2. Tot în anul 1877 s-a încheiat contractul cu Littmann pentru capele, cari s-au primit cu un scăzământ de 76 bani una sau în total un scăzământ de 3020 lei și 25 bani din valoarea contractului de 10 067 lei, 50 bani.

3. În august 1877 s-a contractat cu Em. Rosenthal 15000 saci de pânză cari s-au primit cu un scăzământ de 5 bani de fiecare sau 750 lei din valoarea contractului de 10 200 lei.

4. În septembrie 1877 s-au contractat cu Mendel și Gottlieb 20000 perechi cizme din cari s-au primit 6000 cu scăzământ de doi lei perechea și 8000 scăzute cu 3 lei perechea sau în total scăzământ de 36 000 lei din valoarea contractului de 278 000 lei.

5. În septembrie 1877 s-a comandat (fără contract) lui M. Littmann 100 corturi ofițerești și s-au primit cu un scăzământ de 330 lei din valoarea de 11 000 lei.

6. În decembrie 1877 s-a contractat cu Löw 10 000 ișari, 10 000 mantale de dorobanți, 6000 metri postav castaniu, 8000 metri postav ser și 5000 pături de cai. Toate acestea s-au primit în aprilie 1878 cu un scăzământ de 13 300 lei din valoarea contractului de 581820 lei.

7. La 22 decembrie 1877 s-a contractat cu Em. Rosenthal 1662 metri postav roșu, 344 786 nasturi cari s-au primit cu un scăzământ de 50 bani la metru de postav roșu sau 831 lei din valoarea contractului de 33 028 lei 30 bani.

8. În mai 1877 s-au contractat cu d. Alcaz efecte în valoarea de 499 940 lei și i s-a făcut un scăzământ de 6 720 lei 10 bani.

9. În august 1879 s-a contractat cu Rosenthal pânză cenușie și civită în valoare de 55 302 lei 78 bani și i s-a făcut un scăzământ de 2 105 lei.

10. Tot în august 1879 s-au contractat cu Lów postavuri colorate în valoare de 38 146 lei 98 bani și i s-a redus cu 992 lei 72 bani.

11. În ianuarie 1880 s-a contractat cu Tausig 12200 bluze în valoare totală de 73 950 lei și s-a redus cu 8 169 lei 20 bani.

12. În noiembrie 1879 s-au contractat cu d. Alcaz postavuri, efecte etc. în valoare de 757187 lei 75 bani. La predare, unele obiecte neîndeplinind condițiile contractului li s-au respins de comisie primirea lor. Cu toate acestea efectele au fost primite fără reducere.

[12 iunie 1881]

SUFRAJUL UNIVERSAL

Extragem dintr-un important articol al d-lui Emil Zola, publicat în „Figaro”, următorul pasaj:

Desigur, principiul sufragiului universal părea inatacabil . E singurul utilaj al guvernului de o logică absolută.

Închipuiți-vă o nație ai cărei cetățeni sunt toți egali de înțelepți și instruiți. Ei se întrunesc tot la trei sau la patru ani, deleagă puterea aceloră dintre ei pe care îi știm cei mai capabili de a o exercita. Nimic mai simplu în teorie, nimic mai omenește drept.

Dar răul e că teoria se slăbește îndată ce trece la aplicație. Un popor nu e o adîncie a cărei țifre sunt toate valabile. De aci, dând aceeași valoare fiecărui cetățean, se introduce în totalitatea cauzelor erori enorme cari vițiază operația întregă. Într-un cuvânt , din momentul în care oamenii intervin cu nebuniile și infirmitățile lor, logica matematică a sufragiului universal e distrusă , nu rămâne decât un gasis abominabil . Asta nu mai e știință, e empirism , și încă din cele mai zdruncinate , din cele mai periculoase.

Iată pentru ce toate spiritele științifice ale acestui secol s-au arătat pline de ezitațiune și de neîncredere înaintea sufragiului universal. Vorbesc de filozofii noștri, de savanții noștri, de aceia cari proced prin observație și experiență. Ei nu vor să știe de absolut, studiază pe om afară din dogme și cred că inegalitatea fiziologică nu există, că un om nu plătește mai mult decât altul, că e aici o eliminație continuă și necesară aproape a unei jumătăți din umanitate. Astfel că sufragiul universal nu mai e o realitate bazată pe adevăr , ci <că> devine o idealitate ce se sprijină pe concepțiunea religioasă a unei egalități între spirite. Teribilii noștri intransigenți, ateii noștri se îndoiesc ei oare să sunt simpli catolici când cheamă la scrutin până și idioți și gușăți ?

Uitați-vă la Littré , uitați-vă la d. Taine și la d. Renan , priviți pe toți aceia cari s-au încercat să aplice formula modernă a științelor noastre la politică: ei se dau înapoi dinaintea ideii de a da guvernul în mâinile națiunii întregi, căci elementele nu li se par destul de hotărâte , căci observația și experiența le-au arătat inegalitățile ce produce lucrarea selecțiunii în fiecare popor, căci în fine ei nu vor să se arunce într-un empirism care duce drept la șarlatanismul mediocrilor și al ambițioșilor.

Iată ce trebuie să se stabilească net: sufragiul universal n-are, în el nimici științific, e cu totul empiric. Cu masa considerabilă a alegătorilor noștri neliterați , cu nerușinatele traficuri ale unora și cu prostia altora este totdeauna cu neputință a ști ce va ieși din scrutin. Totalul operațiunii este orișicând falsificat, niciodată adevărul nu se va obține fiindcă este adevărat. Candidații cari merită a fi aleși sunt reduși a uza de aceleași manopere șirete ca și candidații cari n-au nici un cuvânt a fi. Într-un cuvânt principiul superb al suveranității poporului dispăre, nu rămâne decât bucătăria murdară a unei gaște de oameni fără căpătâi cari se serve de sugraju universal pentru a-și împărți țara precum se servește cineva de un cuțit spre a spinteca un pui.

[2 august 1881]

Printr-o indiscrețiune a oficiilor telegrafice din Ungaria sau a cine știe cui, ziarul unguresc „Egyetertes” a ajuns în posesiunea următoarei depeșe, adresată de împăratul Rusiilor către împăratul Austriei:

Petersbourg, septembre 12

A. S. Majeste l'empereur d'Autriche, Miskolez.

Le télégramme de félicitation que tu as bien voulu m'adresser à l'occasion de ma fête m'a vivement touché et je t'en remercie de tout mon coeur.

J'ai été très heureux de revoir l'empereur Guillaume, l'ami vénéré auquel nous attachent les liens communs de la plus intime affection

Alexandre

Autenticitatea textului acestei depeșe nu se contestă de ziarele oficiale. Mai contestat este însă cuprinsul unei a doua depeșe, pe care a adresat-o cu trei zile mai târziu baronul Haymerle, ministrul de externe, suveranului său. Ea ar fi având următorul cuprins:

Contele Kalnocky [î]mi telegrafiază următoarele: D. de Giers, pe care tocmai [î]l văzui, pare foarte mulțumit de impresiunile reciproce ale întrevederii de la Danzig.

Împăratul Alexandru s-a întors cu sentimente întărite de liniștire și satisfacțiune interioară.

Înțelepciunea și neașteptata moderațiune a vorbelor principelui de Bismarck au făcut mai cu seamă un bun efect asupra împăratului și a d-lui de Giers și i-a liniștit prin asigurarea că-n nici o direcțiune nu urmărește decât scopuri pacifice. Împăratul Wilhelm au comunicat vorbele M. Voastre despre împăratul Alexandru rostite la Gastein și au adaos că vede în ele cu bucurie o confirmare a cunoscutelor sentimente amicale ale M. V. Apostolice. D. de Giers constată că, după ce în realitate nu există pe terenul politicii esteriore nici o cestiune de natură de-a inspira teamă, conversațiunea a avut de obiect mai cu seamă combaterea pericolului socialismului și aci principele Bismarck a recomandat mare precauțiune și moderațiune în recomandarea de măsuri internaționale. D. de Giers zice că cea mai însemnată latură a călătoriei de la Danzig a consistat în intenția ce-o are țarul de-a manifesta în mod neîndoielnic față cu toată Rusia voința sa de-a urma o politică conservatoare și pacifică.

Haymerle

[16 septembrie 1881]

[„ASEARĂ S-A DESCHIS STAGIUNEA. . .”]

Aseară s-a deschis stagiunea Teatrului Național cu Marion Delorme.

Actorii și-au recitat bine rolurile. Dar atâta tot. Victor Hugo desigur nu și-ar fi recunoscut pe nici unul din personajele piesii sale.

Domnii Manolescu, Velescu și Nottara sunt singurii cari au încercat să se susție în rolurile d-lor, dar mai trebuia încă mult...

[3 octombrie 1881]

BIBLIOGRAFIE

Cuprinde edițiile din publicistica lui Eminescu în care se tipăresc articole din perioada 1 ianuarie — 31 decembrie 1881, precum și lucrări în care se fac referiri la ea sau sînt puse la contribuție în note și comentarii în volumul de față. Bibliografia generală a publicisticii lui Eminescu se va da în ultimul volum din această secțiune.

I

1. *Culegere de articole d-ale lui M. Eminescu*. Articole apărute în „Timpul” în anii 1880 și 1881, București, Tipografia E. Wiegand & C.C. Savoiu, 1891, p. 3 — 5, 11 — 13, 77 — 134.
2. Eminescu, Mihail, *Opere complete*. Cu o Prefață și un studiu introductiv de A.C. Cuza. Iași, Librăria românească și Institutul de arte grafice, 1914, p. 431 — 436, 543 — 544, 546 — 547, 568 — 588.
3. Eminescu, M., *Scrieri politice*. Ediție comentată de D. Murărașu. Craiova, Editura Scrisul Românesc, 1931, p. 263 — 297; Ediția a II-a. Craiova, Editura Scrisul Românesc, [1935], p. 269 — 318; Ediția a III-a. Craiova, Editura Scrisul Românesc, [1937], p. 335 — 384.
4. Eminescu M., *Opere*. IV. Ediție îngrijită de Ion Crețu. București, Editura Cultura Românească S.A.R., 1939, p. 11 — 346.
5. Eminescu, M., *Opera politică. Volumul II: 1880 — 1883*. Ediție îngrijită de I. Crețu. București, Editura Cugetarea — Georgescu Delafraș, 1941, p. 184 — 394.
6. Eminescu, Mihai, *Despre cultură și artă*. Ediție îngrijită de D. Irimia. [Iași], Editura Junimea, 1970, p. 83 — 84, 86 — 89, 209, 214 — 217, 269 — 271.
7. Eminescu, M., *Scrieri de critică teatrală*. Cu un studiu introductiv și note de Ion V. Boeriu. Cluj, Editura Dacia, 1972, p. 145 — 152.
8. Eminescu, M., *Articole și traduceri*. I. Articole literare, cronici dramatice, E. Th. Rotscher, *Arta reprezentărei dramatice* (traducere). Ediție critică de Aurelia Rusu. Introducere de Aurel Martin. București, Editura Minerva, 1974, p. 145 — 154, 264 — 267, 270 — 274.
9. Eminescu, Mihai, *Icoane vechi și icoane nouă* (Pagini de ziar). Antologie, studiu introductiv, note și glosar de Gh. Bulgăr și Al. Melian. [București, Editura Eminescu], 1974 p. 182 — 210.
10. Eminescu, Mihai, *Scrieri pedagogice*. Ediție critică îngrijită de Mihai Bordeianu și Petru Vladovschi cu un cuvînt înainte de Mihai Bordeianu. Iași, Editura Junimea, 1977, p. 204 — 211.
11. Eminescu, M., *Fragmentarium*. Ediție după manuscrise, cu variante, note, addenda și indici de Magdalena D. Vatamaniuc, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1981. 111 — 113. 142. 179, 186, 191, 192, 563.
12. Eminescu, Mihai, *Economia națională*. Antologie, studiu introductiv, note și comentarii de Vasile C. Nechita. Iași, Editura Junimea, 1983, p. 220 — 225.

II

13. Negruzzi, I., *Duhring. Cestiunea evreilor*. T, VI (1881), nr. 77, 6 — 7 apr., p. 2; nr. 78, 8 apr., p. 2; nr. 79, 9 apr., p. 2 — 3; nr. 80, 10 apr., p. 2 — 3; nr. 81, 11 apr., p. 2 — 3; RL, V(1881), nr. 1169, 5 mai, p. 2; nr. 1170, 6 mai, p. 2; nr. 1173, 9 mai, p. 2; nr. 1174, 10 mai, p. 2; nr. 1175, 11 — 12 mai, p. 2; nr. 1176, 13 mai, p. 2 — 3.
14. Juvenal, *Eminescu gazetar politic*. ȚN, I (1911), nr. 2, 15 nov., p. 157 — 158.
15. Maiorescu, Titu, *Critice 1866 — 1907*. Ediție completă. Volumul III. Ediția a II-a a Institutului Minerva. Cu un Adaos. București, Institut de arte grafice și editură Minerva, 1915, p. 31 — 32.

-
16. Negruzzi, T., *Amintiri din „Junimea”*. București, Editura Viața Românească, [1921], p. 141.
 17. Ibrăileanu, G., *Spiritual critic în cultura românească*. Ediția a II-a. Iași, Editura Viața Românească, 1922, p. 153 — 192; Ediție selectivă, introducere, note și tabel cronologic de Const. Ciopraga. Iași, Editura Junimea, 1970, p. 119 — 142; *Mihai Eminescu*. Studii și articole. Ediție îngrijită, prefață, note și bibliografie de Mihai Drăgan. Iași, Editura Junimea, 1974, p. 29 — 54; *Opere I*. Ediție critică de Rodica Rotaru și Al. Piru. Prefață de Al. Piru. București, Editura Minerva, 1974, p. 102 — 126.
 18. Lovinescu, E., *Istoria civilizației române moderne. II. Forțele reacționare*. București, Editura Ancora, [1925], p. 139 — 153; [Ediția a II-a]. Ediție, studiu introductiv și note de Z. Ornea. București, Editura Științifică, 1972, p. 298 — 305.
 19. Maiorescu, Titu, *Istoria contemporană a României (1866 — 1900)*. București, Editura Librăriei Socec & Co. S. A.,

- 1925, p. 104 — 206.
20. Gh. B.-D. [G. Bogdan-Duică], *Eminescu la „Timpul”*. BME, II (1931), nr. 7, p. 121 — 122.
21. Călinescu, G., *Viața lui Mihai Eminescu*. București, Editura Cultura Națională, [1932], p. 367 — 375; Ediția a IV-a revăzută. București, Editura pentru Literatură, 1964, p. 277 — 282.
22. Murărașu, D., *Naționalismul lui Eminescu*. [București], Editura Bucovina I. E. Torouțiu, [1932], p. X-XXXIV.
23. Torouțiu, I. E., *Studii și documente literare. Vol. IV. „Junimea”*. București, Institutul de arte grafice Bucovina, 1933, p. 139 — 140.
24. Călinescu, G., *Opera lui Mihai Eminescu. I. Filozofia teoretică, Filozofia practică*. București, Editura Cultura Națională, [1934], p. 92 — 222; *Opere 13. Opera lui Mihai Eminescu (2)*. [București], Editura Minerva, 1970, p. 125 — 223.
25. Iorga, N., *Istoria literaturii românești contemporane I. Crearea formei*. București, Editura Adevărul, 1934, p. 124 — 166.
26. Torouțiu, I. E., *Studii și documente literare. Vol. V. „Junimea”*. București, Institutul de arte grafice Bucovina, 1934, p. 122 — 123.
27. Călinescu, G., *Opera lui Mihai Eminescu. II. Cultura. Descrierea operei*. București, Fundația pentru Literatură și Artă, 1935, p. 5 — 129; *Opere 12. Opera lui Mihai Eminescu (1)*. [București], Editura pentru Literatură, 1969, p. 337 — 523.
28. Călinescu, G., *Opera lui Mihai Eminescu. V. Analize. Eminescu în timp și spațiu*. București, Fundația pentru Literatură și Artă, 1936, p. 299 — 311; *Opere 13. Opera lui Mihai Eminescu (2)*. [București], Editura Minerva, 1970, p. 556 — 566.
29. Maiorescu, T., *Însemnări zilnice*. Publicate cu o introducere, note, facsimile și portrete de I. Rădulescu-Pogoneanu. I (1855 — 1880). București, Editura Librăriei Socec & Co, S.A., [1937], p. 331 — 332, 339.
30. Cioculescu, Șerban, *Ziaristul*. RFR, VI (1939), nr. 7, 1 iul., p. 118 — 133.
31. Cioculescu, Șerban, *Viața lui I. L. Caragiale*. București, Fundația pentru Literatură și Artă, 1940, p. 127 — 129, 246 — 249; Ediția a II-a revăzută. [București], Editura pentru Literatură, 1969, p. 95 — 97, 204 — 207.
32. Hușanu, Ionel, *Eminescu și Kogălniceanu*. VRE, XV (1943), nr. 685, 7 febr., p. 5.
33. Pop, Augustin Z. N., *Contribuții documentare la biografia lui Mihai Eminescu*. [București], Editura Academiei Republicii Populare Române, 1962, p. 383 — 416.
34. Ciurdariu, Mihai, *Eminescu și gândirea filozofică*. RF-2, XI (1964), nr. 2, [mart. — apr.], p. 139 — 155.
35. Mureșanu, Camil, *Patriotismul lui Eminescu*. ST, XV (1964), nr. 5 — 6, mai — iun., p. 26 — 29.
36. Ghelase, Ion, *Publicist economic*. VE, II (1964), nr. 24, 12 iun., p. 16.
37. Vatamaniuc, D., *Călătoriile lui I. Creangă la București*. GL, XII (1964), nr. 51, 17 dec., p. 11.
38. Massoff, Ioan, *Eminescu și teatrul*. [București], Editura pentru Literatură, 1964, p. 153 — 167.
39. Crețu, I., *Pseudonime și semne convenționale folosite de Eminescu*. RITL, XIV (1965), nr. 1, [ian. — mart.], p. 197 — 201.
40. Dragomirescu, M. I., *Publicistica lui Eminescu*. LL, IX (1965), p. 109 — 131.
41. Crețu, I., *Mihail Eminescu. Biografie documentară*. [București], Editura pentru literatură, 1968, p. 231 — 370.
42. Vatamaniuc, D., *Ioan Slavici și lumea prin care a trecut*. București, Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1968, p. 78 — 79, 208 — 229, 379 — 395.
43. Bucur, Marin, *C.A. Rosetti. Mesianism și donquijotism revoluționar*. București, Editura Minerva, 1970, p. 393 — 428.
44. Netea, Vasile, *C. A. Rosetti*. București, Editura Științifică, 1970, p. 334 — 336.
45. Bulgăr, Gh., *Momentul Eminescu în evoluția limbii române literare*. București, Editura Minerva, 1971, p. 235 — 240.
-
46. Perpessicius, *Eminesciana*. Tabel cronologic de Dumitru D. Panaitescu. București, Editura Minerva, 1971, p. 69 — 73.
47. Ciurdariu, M., *Eminescu și problema țărănească — Retrospectiva unei utopii istorice*. RF — 2, XIX (1972), nr. 3, [mai — iun.], p. 377 — 393.
48. Munteanu, G., *Constante ale gazetăriei eminesciene*. TRIB-1, XVI (1972), nr. 33, 17 aug., p. 5; nr. 34, 24 aug., p. 6.
49. Munteanu, George, *Hyperion 1 Viața lui Eminescu*. București, Editura Minerva, 1973, p. 186 — 308.
50. Muscă, Vasile, *Gândirea social-politică eminesciană*. ECHINOX, IV (1974), nr. 4, apr., p. 12 — 13.
51. Gafița, Mihai, *Fața, ascunsă a lunii*. Studii de istorie literară epoca 1870 — 1900. [București], Editura Cartea Românească, [1974], p. 201 — 270.
52. Burada, T.T., *Istoria Teatrului în Moldova*. Ediție și studiu introductiv de I. C. Chițimia. București, Editura Minerva, 1975, p. 628 — 681.
53. Vatamaniuc, D., *Blajul, vatra străbunilor lui Eminescu*, MANUSCRIPTUM, VII (1976), nr. 1 [ian. — mart.], p. 127 — 138.
54. Călinescu, G., *Mihai Eminescu*. Studii și articole. Ediție îngrijită, postfață și bibliografie de Maria și Constantin Teodorovici. Iași, Editura Junimea, 1978, p. 145 — 152.

55. Slavici, Ioan, *Opere IX. Memorialistică. Varia* [Ediție de C. Mohanu și D. Vatamaniuc]. București, Editura Minerva, 1978, p. 93 — 98, 116 — 134, 156 — 175, 781 — 787.
56. Vatamaniuc, D., *Eminescu și Pascal*. ST, XXX (1979), nr. 10, oct., p. 8.
57. *Dicționarul literaturii române de la origini pînă la 1900*. București, Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1979, p. 312 — 332.
58. Nechita, Vasile, *Teoretician al economiei naționale*. CRO-1, XV (1980), nr. 2, 11 ian., p. 7.
59. Vatamaniuc, D., *Eminescu și publicațiile sibiene*. TRANS-1, IX (1980), nr. 1, ian., p. 21 — 24.
60. Mihăilescu, Dan C., 1980. *Un an Eminescu*. LUC-B, XXIII (1980), nr. 52, 27 dec., p. 3.
61. Vatamaniuc, D., *Eminescu și Tocqueville*. LUC-B, XXIV (1981), nr. 3, 17 ian., p. 2.
62. Vatamaniuc, D., *Eminescu și Lepsius*. CL-1, nr. 1, ian. 1981, p. 12.
63. Vatamaniuc, D., „*Cestiunea Dunării*” și *suveranitatea națională*. MANUSCRIPTUM, XIII (1982), nr. 1, [ian. — mart.], p. 24 — 30.
64. Copoiu, N., *Despre gândirea istorică a lui Mihai Eminescu*. LUC-B, XXV (1982), nr. 31, 31 iul., p. 1, 3.
65. Vatamaniuc, D., *Articole polemice*. MANUSCRIPTUM, XIII (1982), nr. 3, [iul.-sept.], p. 10 — 14.
66. Vatamaniuc, D., *Eminescu, redactor-șef la „Timpul”*. Almanah „Convorbiri literare” 83, [Iași, 1982], p. 38.
67. Vatamaniuc, D., *Eminescu și John Stuart Mill*. LUC-B, XXVI (1983), nr. 2, 15 ian., p. 3, 6.
68. Vatamaniuc, D., *Literatura universală în manuscrisele eminesciene și în proza sa politică*. VR-2, LXXVIII (1983), nr. 3, mart., p. 1 — 12.
69. Oprea, Al., *Dosar al gândirii social-politice eminesciene (I-XIII)*. LUC-B, XXVI (1983), nr. 15, 16 apr., p. 1, 6; nr. 16, 23 apr., p. 1, 7; nr. 17, 30 apr., p. 1, 6; nr. 18, 7 mai, p. 10; nr. 19, 14 mai, p. 1, 7; nr. 21, 28 mai, p. 1, 7; nr. 23, 11 iun., p. 1, 7; nr. 24, 18 iun., p. 1, 7; nr. 25, 18 iun., p. 3; nr. 26, 2 iul., p. 1, 7; nr. 27, 9 iul., p. 1, 5; nr. 28, 16 iul., p. 1, 11; nr. 29, 23 iul., p. 6.
70. Vatamaniuc, D., *Din nou despre „Cestiunea Dunării” și suveranitatea națională*. MANUSCRIPTUM, XIV (1983), nr. 3, [iul.-sept.], p. 20 — 25.
71. Mușat, Mircea [și] Ion Ardeleanu, *De la statul geto-dac la statul român unitar*. București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1983, p. 290 — 320, 348 — 431.
72. Oprea, Al., *În căutarea lui Eminescu gazetarul*. București, Editura Minerva, 1983, p. 111 — 214. 73. Murărașu, D., *Mihai Eminescu. Viața și opera*. București, Editura Eminescu, 1983, p. 253 — 300.
74. Georgescu-Vîște, Ion și Victor Săhleanu, *M. Eminescu, științele vieții și problemele medico-sanitare. În Momente din trecutul medicinei*. Studii, note și documente. Sub redacția dr. G. Brătescu. București, Editura Medicală. 1983, p. 479. — 496.
75. Perpessicius, *Eminesciana*. Ediție îngrijită, prefață și bibliografie de Dumitru D. Panaitescu. Iași, Editura Junimea, 1983, p. 93 — 97, 363 — 372, 390 — 419, 439 — 441, 444 — 446, 459 — 468, 530 — 532.
76. Vatamaniuc, D., *Contribuții eminesciene*. RILT, XXXII (1984), nr. 2, apr.-iun., p. 82 — 83.
77. Bădescu, Ilie, *Sincronism european și cultură critică românească*. București, Editura științifică și enciclopedică, 1984, p. 80 — 84, 236 — 244, 251 — 252, 278 — 314.
78. Lovinescu, E., *Mihai Eminescu*. Ediție critică, prefață, note, variante, bibliografie și indice de Ion Nuță. Iași. Editura Junimea, 1984, p. 47 — 49, 191 — 280.
-

INDICELE NUMELOR DE PERSOANĂ¹

- A**
- Abdul Aziz 157, 549
 Adam, Charles 545
 Aderer (profesor) 31, 521
 Adler, Carl 387, 614
 Aksakov, Ivan 187, 558
 Albrecht (arhiduce) 427
 Alcaz, Eugeniu 513
 Alessandri, Vasile 110, 126, 171, 211, 265, 277, 286, 295, 331, 333, 357, 358, 376, 405, 499, 542, 553, 581, 582, 587, 588, 598, 606
 Alessandrini, Nicolae A. 213, 236, 567
 Alexandra (mare ducesă) 126
 Alexandrescu, Grigore M. 21, 74, 96, 277, 333, 518, 530, 639
 Alexandrescu-Urechia, Vasile rezi Urechia, V. A.
 Alexandru I 102, 103, 117, 118, 120, 123, 126, 540
 Alexandru I (principele Bulgariei) 181, 225, 229, 235, 243, 247, 282
 Alexandru II 91, 92, 96, 97, 100, 110, 114, 174, 433, 535
 Alexandru III 91, 92, 96, 97, 349, 403, 514, 603, 618
 Alexandru cel Bun 90, 395, 463, 465
 Alexandru Gramaticu 18
 Alexandru Ioan I rezi Cuza, Alexandru Ioan
 Alexandru Macedon 196, 239
 Ali Nizami 82
 Allix, Jules 427, 444
 Ambros (bancher) 210
 Anastasiadis 334
 Andrássy, Gyula 282, 289, 310, 311, 314-318, 352, 392, 395-397, 447, 593, 595, 639
 Anestin, Ion 357, 606
 Angelescu, Gheorghe 353, 499
 Anhalt-Zerbst, Sofia-Augusta Frederica de rezi Ecaterina II
 Apolonius 18
 Apor, Gavril 302
 Ardeleanu, Ion 647
 Arghiropol, Grigore 353, 499
 Arhimede 137, 172
 Arion, Constantin 353, 462, 465, 499
 Arion, C. C. 499
 Aristid 199, 203, 204, 210
 Aristotel 181
- B**
- Árpád 287
 Ascher, Moscu 353, 499
 Athanasiad 606
 Atrizi 114
 Auerbach, Isaac 567
 August (Caius Iulius Caesar Octavianus Augustus) 101
 Aurelian (Lucius Domitius Aurelianus) 335
 Aurelian, Petre S. 163, 169
- B**
- Babes, Vincențiu 177, 534, 555, 556
 Bacon (pseudonim) 608
 Baiazid I Ildirim 41, 122, 196
 Baican, Elie 355, 605
 Balasan, C. 500
 Balșesti (familie) 284
 Bardoux, Agéonor 87
 Barițiu, George 79, 161, 534, 551, 579
 Barnovschi, Miron 356
 Barozzi, Constantin 292
 Barrère, Camille 232, 234, 401, 404, 416, 430, 453, 617, 618
 Barrois D'Orgival, Robert le 31, 521
 Bartha, N. 287
 Barthélemy-Saint-Hilaire, Jules 510, 520
 Basarab, Constantin 45, 105, 106
 Basarab Tugomir 277, 285
 Basarab Tepeșu 41
 Basarabescu, N. 87, 376, 382, 383, 500, 533, 611, 613, 638
 Basarabi (familie domnitoare) 45, 91, 160, 269, 284, 285, 296, 353, 355, 498, 499
 Basmanșii 238
 Bastiat, Frédéric 30, 31, 520
 Battemberg (familie domnitoare) 217
 Battemberg, Alexandru de rezi Alexandru I (principele Bulgariei)
 Baudrillart, Henri 30, 31, 520, 521
 Bazake 587
 Bădescu, Ilie 647
 Bădescu, Ioan Scipione 87, 532, 533
 Băicoianu (familie) 500
 Bălăceanu, Angelina 65
- Bălăceanu, Ioan 264, 306
 Bălăceni (familie) 161
 Bălăcescu, Constantin 499
 Bălășescu 335
 Bălcescu, Nicolae 85, 117, 333, 539, 543, 567
 Băleanu, Grigorie 498, 499
 Băleni (familie) 284
 Beaconsfield rezi Disraeli, Benjamin conte Beaconsfield
 Beaumarchais, Pierre Augustin Caron de 223, 554
 Bebel, August 112, 113, 140, 538
 Beldi, Grigorie 292, 302
 Bellot, Adolphe 610, 641
 Bennigsen, Levin Leontievici 120, 121, 392
 Bentham, Jeremy 602
 Berindei (familie) 500
 Bernard, Claude 32
 Besborodko, Alexandru 118
 Bilcescu, George 47
 Bischoff (profesor) 68
 Bismarck, Otto von 25, 66, 82, 83, 87, 100, 102, 113, 118, 119, 142, 217, 226, 272, 289, 297, 311, 339, 349, 354, 356, 357, 360, 369, 391, 392, 422, 448, 454, 455, 460, 514, 546, 631
 Blanqui, Louis Auguste 20, 21, 24, 33, 132, 172, 217, 508, 509, 518, 521, 640
 Bleichroeder, Gerson 253, 366, 473
 Blind, Karl 113
 Block, Maurice 477
 Blowitz, Henry Georges Stephan Adolphe Opfer de 357
 Bluntschli, Johann Gaspar 294, 590
 Bobeica, C. 626
 Boerescu, Vasile 6, 25, 34, 36, 39, 73, 84, 119, 152, 160, 161, 171, 177, 185-188, 190, 193-195, 197, 202, 205, 212, 226, 246, 259, 260, 279, 280, 289, 331, 337, 338, 353, 362, 368, 369, 372, 378, 392, 394, 404, 405, 414, 416, 443, 453, 522, 523, 529, 530, 559, 560, 609, 610, 616, 627, 628
 Boeriu, Ion V. 645
 Bogdan 338
 Bogdan I (Bogdan Dragoș) 285, 463, 465
 Bogdan-Duică, G. 646
 Boissier, Gaston 31, 521

¹ Indicele cuprinde numele de persoană din text și comentarii, înregistrate în atestarea consacrată. Atunci când aceasta nu a putut fi stabilită cu instrumentele de lucru ce ne-au stat la dispoziție, am păstrat forma din text. Dăm în paranteză formele mai deosebite din text, numele scriitorilor latini și facem și alte precizări. Am păstrat și formele onomastice, foarte bogate, create de Eminescu după numele persoanelor cu care polemizează (Caradale, Chirișopoli, Costinești, Flevi, Grădișteni, Mărgăritărești, Pătărlăgeni, Stătești). Acestea au semnificații caracterologice pentru anume categorii sociale.

- Bolintineanu, Dimitrie 335, 600
 Bolliac, Cezar 85, 86, 87, 138, 532, 533
 Borănescu, C. 285
 Boreatinski junior 115
 Boreatinski senior 115
 Bordeianu, Mihai 645
 Borgia (familie) 162
 Bosianu, Constantin 338, 600
 Bosnagi *vezi* Sezerin, Em.
 Bosnagi 324
 Bosnagii 154
 Boteanu 462
 Botiș, Teodor 565
 Boué, Ami 600
 Bozian (familie) 500
 Braumüller, Guelmum 533
 Brăiloiu, C. N. S. 53, 526, 529
 Brătescu, G. 647
 Brătianu, Dimitrie C. 47, 48, 128, 131–133, 136, 142, 145, 155, 156, 161, 171–176, 182, 185, 188–190, 194, 198, 202–207, 289, 320, 339, 345, 405, 408, 409, 414–416, 454, 542, 543, 544, 547, 549, 553, 555, 564, 565, 620, 621, 633
 Brătianu, I. C. 5, 21, 22, 24–26, 29, 37, 40, 48, 50, 63, 70–73, 77, 81, 82, 88, 90–92, 94, 97, 98, 100, 102, 103, 109, 116, 117, 119, 121, 126–133, 136–145, 148, 150, 154, 157, 158, 160, 161, 171, 176, 177, 182, 186–188, 190, 193–197, 199, 202–205, 209, 214, 215, 218, 221, 223, 226, 241, 246, 264, 274, 279, 306, 315, 362, 365, 368, 369, 372, 378, 388, 392, 394, 396, 400, 401, 403–405, 415–417, 432–435, 438, 442, 443, 445–450, 452–455, 460, 462–465, 503, 508, 512, 518, 519, 525, 531, 533, 534, 543–547, 550, 553, 555, 556, 559–562, 564, 567, 607–610, 616, 617, 626, 627, 632, 633, 640, 649
 Brătieni 296, 415
 Bréa, Jean-Baptiste-Fidèle 509
 Brîncoveanu (familie) 498
 Brîncoveanu, Constantin 46
 Brîncoveanu, Grigorie 498, 499
 Bucholzer, A. 499
 Bucur, Marin 646
 Buddha 134
 Budișteanu, Paul 230, 572
 Budurescu, Stamate 399
 Buescu, Pană 205
 Bălău 115
 Bulgăr, Gheorghe 645, 646
 Burada, Teodor T. 647
 Burleigh, William Cecil 102
 Busuioceanu, Oxana 4
 Bylandt-Rheidt, Artur 34
- C**
- Cairolî, Benedetto 27
 Calergbi, C. C. 353, 500
 Calinderoglu (Kalenderoglu) *vezi* Kalinderu, Ioan
 Calligari (Caligaris), V. E. 108, 112, 128, 132, 148, 149, 154, 296, 306, 334, 340, 353, 492, 499, 538, 548, 592
 Callimachi-Catargi, N. 264, 435, 436, 442, 443, 627, 628
 Camioletti, Luigi 538
 Campinii 365
 Candiano-Popescu, Alexandru 339, 361, 418, 459, 497, 538, 562, 566, 637
 Canta (familie) 286
 Cantacuzinești 45, 273, 499
 Cantacuzino, Gheorghe Grigore 5, 81, 82, 95, 337, 353, 460, 579
 Cantacuzino, Toma 45
 Cantemir Dimitrie 45, 64, 376
 Cantilli, Grigore 292
 Capitanovici, Anghel I. 330
 Carada, Eugen 21–23, 41, 42, 46, 74, 75, 80, 90, 91, 95, 107, 117–119, 121, 123, 127, 131, 136, 144, 148, 154, 155, 173, 182, 197, 202, 209, 217, 218, 228, 264, 266, 267, 277, 280, 283–286, 293, 295, 296, 300, 304, 306, 308, 310, 319, 323–325, 334, 342, 346, 353, 361, 376, 444, 460, 463, 465, 492, 495, 499, 502
 Caradale 22–24, 27, 29, 42, 43, 47, 74, 78, 83, 84, 90, 91, 95, 107, 108, 129, 137, 154, 155, 159, 160, 209, 217, 224, 228, 237–239, 267, 277, 278, 280, 284–286, 299, 304, 306, 321, 323, 324, 330, 346, 365, 373, 376, 379, 388, 401, 402, 403, 408, 409, 444, 462
 Caragea, Ioan Gheorghe C. 284, 498
 Caragiale, I. L. 601, 646
 Caramanliu (funcționar) 353, 499
 Carapati, N. 500
 Carey, Henri Charles 8, 386, 387, 613, 614
 Cariagdi, Dimitrie 41, 42, 46, 74, 75, 95, 119, 121, 131, 136, 228, 267, 283, 286, 293, 296, 306, 334, 353, 460, 463, 499, 592
 Cariagdii 78, 91, 95, 108, 117, 129, 159, 197, 238, 284, 286, 462
 Carol I 46, 85, 94, 97, 98, 188, 203, 210, 216, 221, 235, 278, 279, 291, 295, 297, 303, 306, 310, 312, 314, 315, 318, 394, 400, 410, 411, 417, 421, 433, 434, 465, 550, 556, 564, 622, 638
 Carol V 100, 131
 Carol VI 351
 Carol X 286
 Carol cel Mare 100
 Carol Îngăduitorul *vezi* Carol I
 Carp, P. P. 5, 37, 81, 82, 89, 95, 106–108, 142, 198, 343, 400, 419, 430, 431, 434, 435, 446, 453, 460, 537, 543, 625, 626
 Castrișoae 151
 Catargiești 273
 Catargiu, Barbu 141, 179, 352
 Catargiu, Lascăr 5, 24–27, 29, 42, 81, 103, 139, 148, 178, 198, 265, 273, 340, 341, 417, 454, 519, 556, 584, 631
 Catargiu, Nicu 177
 Cato cel Bătrîn (Marcus Porcius Cato Maior) 204, 442
 Catul (Caius Valerius Catullus) 18,
 Cavadia (rentier) 353, 459
 Cavour, Camillo Benso 118
 Călinescu, Athanasie 124
 Călinescu, George 7, 517, 590, 638, 646
 Călinescu, Mihai (Miron) 541
 Cântești 284
 Cerechez, C. 512
 Cerf, Leopold 545
 Cerlenti (bancher) 353, 499
 Cernălez (Cernaieff, general) 290
 Cernat, Alexandru 376
 Cernătescu, P. 192, 193, 195, 376
 Cernicevsky 149
 Cezar (Caius Julius Caesar) 61, 630
 Checicu, Natalia 290
 Chevalier, Michel 101, 536
 Chirișescu 329, 330, 598
 Chirișești 223
 Chirișopol 176, 286, 304, 332, 334, 376
 Chișișopol 48, 198, 218, 240, 278, 281, 299, 312, 320
 Chitrozo (consilier de stat) 243
 Chițimia, Ion C. 647
 Chițu, Gheorghe 132, 152, 184, 189, 190, 194, 195, 197, 205, 352, 353, 559–561, 604, 605, 638, 649
 Chisovelonî (bancher) 353, 499
 Christescu, C. 499
 Christian IX 92
 Cicero (Cicserin, general) 120
 Cicero, Marcus Tullius 61, 90
 Cihac, Alexandru 376
 Cioclină 368
 Ciocîrdel, Ionel-vezi Fundescu, I. C.
 Cioculescu, Șerban 646
 Ciopraga, Constantin 646
 Cioranu, Mihai 277, 284, 498, 586, 637, 638
 Circa (familie) 163
 Ciuperescu, T. 512
 Ciurcu, Sterie 65
 Ciurdariu, Mihai 646, 647
 Ciurnea, I. 500
 Cimpineanu, Ioan I. 353
 Clement IV (Gui Foulques) 113
 Cloșca (Ioan Oargă) 239
 Cogălniceanu, Mihail *vezi* Kogălniceanu, M.
 Comențiol 122
 Comte, Auguste 66
 Constandinescu, Dimitrie 330
 Constantin (mare duce) 123, 126
 Constantin-Effendi 232, 233, 242
 Constantinescu, Barbu 527
 Constantinescu, Maria 365, 371
 Constantinozici, Zaharia 118
 Conta, Vasile 8, 34, 59–62, 64–68, 202, 212, 213, 219, 220, 325, 326, 460, 526–528, 540, 566, 597
 Copolu, N. 647

- Coraceff (tipograf) 229
 Cornescu (familie) 498, 500
 Cosma, Partenie 364, 534, 551, 608
 Cosovici (baron) 65
 Costa-Foru, Anca 4
 Costin, C. 647
 Costin, Lascăr 109
 Costin, Miron 156, 284, 313, 379, 549
 Costin, Nicolae 552
 Costinescu, Emil 23, 27, 29, 40, 64, 72-74, 80, 84, 90, 91, 95, 107, 117, 130, 148, 154, 157, 159, 163, 197, 202, 218, 228, 264, 306, 310, 334, 342, 348, 353, 376, 425, 465, 476, 477, 499, 519, 602, 624, 634
 Costinești 22-24, 43, 78, 84, 107, 108, 155, 160, 194, 323, 346, 349, 366, 373, 409
 Courcell-Seneuil, Jean Gustave 251, 259, 260, 276, 468, 479, 480, 577, 578, 633-636
 Courtois 485
 Crawley, G. B. 150
 Crăciunescu, Ioan 18, 19, 30, 31, 32, 107, 188, 192, 193, 376, 517, 520, 521, 559
 Crănișanu (vistiernic) 285
 Crăpatu, Vasile 285
 Crătușescu, N. 500
 Creangă, Ion 646
 Crémieux, Hector 148, 641
 Creția, Aurelia 4
 Creția, Petru 4
 Crețu, Ion 580, 633, 645, 646
 Crețulescu, Constantin 499
 Crețulescu, Istrate 499
 Crețulescu, Nicolae 37, 127, 152, 264, 548
 Crețulești (familie) 498, 499
 Cristea, Gheorghe 591
 Cristescu vezi Christescu, C.
 Cromerius 338
 Cromwell, Oliver 144, 198, 547
 Culișanu, Nicolae 566
 Caloglu, Em. 283, 296, 306, 353, 499
 Cuparencu (familie) 613
 Curtius 338
 Cușuin, Ghiță 285
 Cuza, A. C. 645
 Cuza, Alexandru Ioan 86, 104, 110, 141, 154, 188, 211, 216, 268, 290, 331, 353, 454, 460, 502, 533, 536, 638
 Czernatony (redactor) 316
- D**
- Dabija, Nicolae 202, 542, 564
 Damé, Frédéric 353, 499, 538, 641
 Dan I 41
 Dan II 41
 Dan, Pamfil 565
 Dancovici, C. 353, 500
 Daniel (familie) 381
 Danielopulo, Gheorghe 339
 Dante Alighieri 193
 Danton, Georges Jacques 183
 Darwin, Charles Robert 38, 281, 308, 313, 493, 497, 498, 585, 637
 David 46
 Davidescu, Constantin 405
 Davila, Carol 353, 499
 Dănulești 41, 45
 Deák, Ferenc 288
 Degre, A. 553
 Delfinul vezi Popasu, Pantelei
 Demetrescu, Pr. 353
 Dendriño, I. 500
 D'Ennery, Adolphe Philippe 641
 Déroulède, Paul 364, 608
 Derussi, C. 353, 499
 Descartes, René 136, 137, 545
 Diamandi, Manole 551
 Diehls (baroneasă) 124
 Dimancea, Nicolae 157
 Dimitrescu, Constantin 511
 Dimitrescu, Procopie 499
 Dimitriadi, C. 353, 499
 Dincă (lăutar) 587
 Dionisi (pseudonim) 642
 Disraeli, Benjamin, conte de Beaconsfield 85, 391
 Djuzava, Trandafir vezi Giuzava, Trandafir
 Docan, Panait 77
 Douici, Alexandru 333, 503, 639
 Dosithoi, Filitis 151, 152
 Dracea (armas) 43
 Dragomir vezi Udrishte, Dragomir
 Dragomir 105
 Dragomirescu, M. I. 646
 Dragoș (voievod) 444
 Drăculești 41, 45
 Drăgan, Mihai 646
 Dudescu, Constantin 498, 499
 Dühring, Eugen 387, 614, 645
 Dumas, Al. (fiul) 538
 Dumba (familie) 163
 Dumba, Matilda 65
 Dumitrescu (inspector școlar) 368, 609
 Duruy, Victor 66, 193
- E**
- Ecaterina (Catarina) II 114, 115, 117, 118, 120, 123, 539
 Economu, Th. 500
 Ehrenroth, Jean Casimir 153, 154, 182, 243, 557
 Eitub, Ahmed 290
 Eliad (Circiumărescu), Gr. 242, 310, 353, 499
 Eliade vezi Heliade Rădulescu, Ion
 Elias, M. 353, 499
 Elisabeta (Elizaveta) Petrovna (împărăteasa) 114, 115, 120
 Eminescu, Mihai 1-3, 5-11, 93, 227, 252, 258, 384, 412, 439, 441, 461, 464, 466, 489, 491, 492, 496, 499, 517-641, 645-649
 Engelhardt (sorgent) 115
 Enculescu, T. 353, 500
 Enric III vezi Henric III
 Epureauu, Emanoil (Manolachi) Costache (Kostaki) 5, 6, 25, 47, 160, 181, 182, 211, 219, 365, 415, 492, 557, 569
 Eraclidi 500
 Erodot (poreclă) 43-45, 524
 Eschil 279
 Eustațiu (funcționar), 353, 499
- F**
- Farro, Francisc 292
 Fălcoianu (familie) 500
 Fălcoianu, Ștefan 80, 116, 209, 218, 353, 565
 Fedeleș, Ioan (poreclă) 352, 353
 Ferechidi, M. vezi Pherekidis, M.
 Ferry, Jules 350, 358
 Fichte, Johann Gottlieb, 638
 Filimon, Nicolae 301, 340, 601
 Filip II 63, 382
 Filipescu, Grigore 499
 Filipescu, Iordache 300
 Filipești (familie) 284, 498
 Filitis, Gr. 353, 499
 Fleischlen (Flaislan), G. 236
 Fleischmann, E. A. 614
 Fleza, Nicolae 118, 119, 156, 157, 194, 264, 283, 284, 286, 294, 296, 309, 310, 339, 392, 442, 454, 494, 499, 540, 628, 629
 Flezi 27, 119, 228
 Florescu (căpitan) 48
 Florescu, Ion Emanoil 5, 103, 139, 353, 417
 Florescu, Vintilă 42
 Florești 284
 Fourier, Charles 38
 Franz Joseph de Habsburg (Francisc-Iosif) 98, 168, 349, 372, 434, 603
 Freiligrath, Ferdinand 538
 Friederich II 112, 114
 Friederich de Nürnberg (burgrav) 40
 Friederich Wilhelm III 360
 Friederich Wilhelm IV 113
 Frunte Lăză, Ion 286
 Fundescu, Ion C. 337, 338, 352, 353, 376, 465, 499, 600, 607
- G**
- Gafița, Mihai 647
 Gagari (printesă) 120
 Gaillard (cismar) 509
 Gaius (Gajus) 84
 Galilei, Galileo 74, 172
 Galitiu (printesă) 123
 Galli, Emil 241
 Gambetta, Léon 22, 32, 38, 86, 87, 97, 236, 334-336, 350, 354, 356-359, 403, 416
 Gane, Nicolae 199, 200, 626
 Garibaldi, Giuseppe 228, 572
 Gălășescu (comisar de poliție) 21
 George (mare duce) 82
 George I 335
 George cel Negru vezi Karagheorghie, Gheorghii Petrovič
 Georgescu-Viște, Ion 647
 Ghelase, Ion 646
 Ghemigeanu (căpitan) 285

- Gheorghe, Ștefan 286, 287
 Gheorghian, Vasile 211, 212, 214, 219, 220, 221, 360
 Gheorghiescu, S. 106
 Gheorghiu, V. 569
 Ghermani, Menelas 5, 579
 Ghica 272, 449
 Ghica, C. 110
 Ghica, Dimitrie 25, 34, 36, 37, 39, 46, 128, 188, 203, 204, 215, 223, 248, 339, 353, 467, 476, 477, 480, 634
 Ghica, Grigore III 220
 Ghica, Grigore Alexandru 86, 110, 131, 300
 Ghica, Grigore Dimitrie 90, 309
 Ghica, Ioan Grigore 110, 111, 127, 537, 542
 Ghica, Ion 25, 47, 104, 110, 126, 128, 242, 264, 286, 331, 413, 542, 575, 587, 588, 598
 Ghiculești (familie) 272, 490, 499
 Giani, Dimitrie 21, 41, 42, 46, 69, 74, 75, 83, 95, 119, 121, 122, 157, 159, 202, 209, 228, 266, 267, 277, 280, 283, 284, 286, 293, 294, 296, 306, 313, 326, 339, 353, 376, 392, 400, 405, 409, 436, 444, 460, 463, 492, 499, 502, 532, 627
 Gianii, 197, 284, 396
 Gidel, Charles 31, 521
 Giers, Nicolai Karlovici de 514
 Giuzara, Trandafir 339, 353, 500, 601
 Gladstone, William Ewart 84, 85, 416, 421, 459
 Göbl, C. 353, 429
 Goethe (Göthe), Johann, Wolfgang 80, 308, 338
 Gogol, Nicolai Vasilievici 567
- Goldenberg *vezi* Munturcanu
 Goldental (furnizor) 209
 Goldner, Hergcu 210–212, 214, 219, 220, 228, 273, 569
 Goldneri 280, 284
 Goleșcu, Radu 499
 Golești 278, 280, 296, 498
 Goschen, George Jonchim 82
 Gottlieb (furnizor) 209, 513
 Gottschall, Rudolf von 113, 538
 Göczel (sublocotenent) 328, 329
 Grabovski, Al. 353, 499
 Grammont, Antoine Agénor 433
 Granda, Grigore II, 21, 518, 579
 Grant, Effingham 199, 201
 Granville, George Leveson Gower 307
 Grăditeanu, Petre 8, 39, 185, 186, 188, 199, 200, 201, 203, 204, 210, 337–339, 442, 512, 526, 529, 562, 563, 628
 Grăditești 367, 500
 Grévy, Jules 87, 350, 358, 359
 Grigorescu, Nicolae 277
 Groag, Jacques 427
 Grünberg *vezi* Vermont
 Guardia, I. M. 18, 30, 31, 32, 520
 Guevara, Antonio de 552
 Gurko, Iosif Vladimirovici 96
 Gustea 274
- H**
- Haan, E. C. von 233
 Habsburg (dinaștie) 98, 156, 303, 349, 419, 434, 459
 Hagi-Ivat *vezi* Mihălescu, Simion
 Hagiescu, N. 405
 Hahn, Erdmann von *vezi* Sturdza, D. A.
 Halfon, S. 353, 499
 Handoca (maior) 230, 292, 572
 Hannibal 454
 Harama *vezi* Costinescu, Emil
 Harcourt, W. 113
 Haret, Spiru 81
 Hartmann 149
 Hartmann, Eduard von 638
 Hasden, Bogdan Petriceicu 277, 338, 376, 405, 500, 536, 619, 621
 Haymerle, Heinrich Carol 310, 315, 349, 351, 352, 362, 372, 396, 433, 514, 604, 612
 Hegel, Friedrich 638
 Heliade Rădulescu, Ion 211, 216, 353, 413, 414, 568, 621
 Henric III 112
 Herescu, Manea 284
 Herescu, Roman 284
 Herodot 31, 521
 Hödel 113, 289, 463
 Hoffmann, Eduard 122, 540
 Hoffmann, E.T.A. 434
 Hofmann, Leopold Friedrich 65, 429
 Hohentlohe, Chlodwig de 357
 Hohenzollern (familie domnitoare) 94, 100, 158, 282, 291, 433
 Hollach, Paul Henri 112, 538
 Holban, A. D. 109, 423, 424, 624
 Holstein, Friedrich von 357
 Holstein, Gottorp (familie) 97, 114
 Homer 193
 Horațiu (Quintus Horatius Flaccus) 58, 61, 193, 526
 Horea (Vasile Ursu Nicola) 239
 Hoyos, Ladislau 246, 415, 433, 438, 441, 442, 628, 649
 Hugo, Victor 511, 514
 Hunfalvy, Paul 239, 575
 Huniade (familie domnitoare) 193, 195, 196
 Hurmuzachi, Const. 110
 Hurmuzachi, Eudoxia 523
 Hus, Jan 40
 Hussein-Avni 157
 Hușanu, Ionel 646
- I**
- Iacobitz, Carol 521
 Iancu (voievod macedonromân) 168
 Iankoloff 229
 Ibrăileanu, Garabet 646
 Ieronim din Praga 40
 Ieșel 120, 121
 Ignatiew, Nicolai Pavlovici 186, 187, 225, 303
 Ioanid (Ioanidi), St. 499
- Ioanidi, N. 353, 499
 Ionescu de la Brad, Ion 333, 512
 Ionescu, I. D. 405
 Ionescu, Nicolae 173, 189, 448, 512
 Iorga, Nicolae 646
 Iosif II 112, 239
 Irinia, D. 645
 Ispirescu, Petre 105
 Istrati, Constantin I. 324, 596
 Iulian, Ștefan 406, 511
 Iustinian I 84
 Iuvenal (Decimus Iunius Iuvenalis) 31
 Ivan IV Vasilievici (Cel Groaznic) 44
- J**
- Jacoby, Johann 498, 637
 Jauner, Francisc 426, 427
 Jenks, J. W. 614
 Justinian *vezi* Iustinian I
 Juvenal (pseudonim) 645
 Juvenal *vezi* Iuvenal (Decimus Iunius Iuvenalis)
- K**
- Kalindaru, Ioan 80, 116, 119, 181, 460, 557
 Kallay, Benjamin 377, 397, 411, 612
 Kálnoky, Gustav 419, 514, 622
 Kanitz, Eduard 65
 Kanitz, Felix Philipp 163–167, 552, 639
 Kant, Immanuel 602
 Karageorghe (Carageorghe), Gheorghe Petrovič 290, 498
 Karajan, Theodor George 163
 Karavelov, Liuben 225, 234, 243, 247, 573
 Karavelov, Petko 571, 573
 Katkov, Mihail Nichiforovici 186
 Kaufmann, Ludovic 181, 535
 Kaunitz-Rietberg, Wenzel Anton 98
 Kirilov, N. 64, 81
 Klaus (arendăș) 398
 Kogălniceanu, Mihail 25, 110, 149, 211, 279, 289, 353, 392, 394, 407, 416, 589, 646
 Kogălniceni 161
 Kokinos (doctor) 335
 Krudner, Burchard Aleksej Konstantinovič von 123
- L**
- LaBruyère, Jean de 30–32, 520
 Lagus *vezi* Ptolomeu I Sufer (Ptolomeu I Lagos)
 Lahozari, Alexandru 5, 89, 95, 116, 141, 189, 190, 362, 432, 559, 584, 586, 626
 Lahozari, Ioan 338, 577, 579
 Laing 444
 Lamarck, Jean-Baptiste de Monet 308, 313, 493, 495
 La Mettrie, Julien Offroy de 112, 538

- Lancaster (familie domnitoare) 40
 Landau, Jacques 64, 70–73, 79, 80, 100, 103, 181
 Lao-Tzi 134, 344
 Lapati, Al. 353, 499
 Lapati, El. 499
 Laurian (familie) 500
 Laurian, August Treboniu 85, 110, 293
 Laurian, Dimitrie August 527, 557
 Law, John 251, 468
 Lazaridi (comerciant) 353, 500
 Lazăr, Gheorghe 277, 293
 Lăpușneanu, Alexandru 300, 591
 Lătescu 132
 Leake, Martin William 300, 600
 Lecca, Dimitrie 103, 104, 459, 536
 Legouvé, Ernest-Wilfried 538
 Lemayer 65
 Lemerre, Alphonse 521
 Lepsius, Richard 647
 Lereboullet, L. 604
 Lessing, Gotthold Ephraim 429
 Levy, Is. M. 353, 499
 Lhuys, Eduard Drouyn de 400, 401, 617
 Ligne, Eugène Lamoral de 376
 Lindheim (doamna) 65
 Lipoianu, Alexandru 230, 572
 List, Friedrich 8
 Liteanu, Várnay 264
 Lättman (furnizor) 209, 512, 513
 Lättre, Emil 513
 Livius, Titus 61
 Lonyai, Menihért 288
 Lope de Vega Carpio, Felix 619
 Louis-Philippe *vezi* Ludovic Filip I
 Lovinescu, E. 646, 647
 Löw (furnizor) 209, 513
 Löw (profesor) 427
 Lucian (din Samosata) 30, 521
 Luders (doctor) 115
 Ludovic VII 193
 Ludovic XI 193
 Ludovic XIV 363
 Ludovic XVI 183, 312, 428, 446, 625
 Ludovic Filip I 97
 Ludwig, Karl Friedrich Wilhelm 429
 Lugojanu, I. C. 311, 594
 Lupașcu, Constantin 174
 Luther, Martin 363
- M**
- Machiavelli, Niccolò 52, 162, 217, 403, 525, 552, 568, 618, 631
 Mahmud-Damat Pașa 157
 Mahomed II 122, 196
 Maior, Petru 151, 414
 Malorescu, Ion 95
 Malorescu, Titu I. 5, 6, 7, 9, 36, 37, 42, 46, 82, 93, 96, 106, 198, 220, 430, 431, 432, 459, 522, 523, 524, 526, 528, 529, 531, 537, 569, 575, 605, 620, 623, 625, 626, 632, 633, 645, 646
- Mair, Franz 65
 Malthus, Thomas Robert 212, 387
 Manabrea (general) 307
 Mancini, Pasquale Stanislav 307, 316
 Mandelbaum 444
 Maniu, Vasile 112, 206, 430, 538
 Manolache-Costache *vezi* Epureanu, Emanoil Costache
 Manolescu, Grigore 365, 514
 Manu, Gheorghe 5, 584
 Manusach, Millel 353, 500
 Manzurez 120
 Marat, Jean Paul 148, 183
 Marc Aureliu (Marcus Aurelius Antoninus) 18, 31, 520
 Marcovici, Alexandru 500
 Marcus, Saniel 201, 202, 203, 209
 Marghiloman, I. 353, 499
 Maria-Sofia-Frederica-Dagmar (țarină) 92
 Maria Tereza 98, 351
 Martin, Aurel 645
 Martin (locotenent) 120
 Marx, Karl 8, 153, 160, 546, 549, 550, 566
 Massoff, Ioan 641, 646
 Masson de Blamont, Ch.-Fr.-Ph. 117, 118, 123, 539
 Mateescu (actriță) 405
 Mateescu, Mihail 371, 406
 Matei Basarab 42, 43, 45, 46, 91, 122, 159, 179, 228, 237, 238, 267–269, 273, 276, 277, 284, 287, 333, 355, 364, 376, 459, 490, 494, 524, 585, 588, 632
 Mavrogheni, Petru 5, 110, 141, 264, 265, 337, 353, 580, 581, 584
 Mavrus, Ant. 353, 500
 Maximiliana-Wilhelmina-Augusta-Sofia-Maria (țarină) 91
 Maximus, Claudius 18
 Mazzini, Giuseppe 422
 Mănescu (familie) 500
 Mărgăritescu, D. 565
 Mărgăritești 209
 Mărzescu (familie) 500
 Mărzescu, Gheorghe 116, 343–345, 602
 Meitani, George 338
 Melian, Al. 645
 Melik arhitect) 427
 Mendel (furnizor) 209, 513
 Mersenne, Marin 545
 Metternich, Clement Wenceslas 113, 168, 314, 451
 Michel, Louise 22, 38, 40, 509, 523
 Midhat Pașa 36, 157, 297
 Mihai Bravul *vezi* Mihai Viteazul
 Mihai, Radu 21, 48
 Mihai Viteazul 43, 44, 45, 273, 276, 278, 524, 585
 Mihail (fiul lui Mircea cel Bătrîn) 41
 Mihail III Fiodorovici 114
 Mihail, N. 151
 Mihăilescu, C. 445
 Mihăilescu, Dan E. 647
- Mihăilescu, G. 629
 Mihăilescu, Șt. 527
 Mihăilescu, Simion 48, 69, 74, 91, 104, 122, 128, 130, 131, 144, 156, 160, 173, 176, 194, 197, 205, 207, 209, 216, 218, 223, 224, 241, 267, 329, 330, 332, 346, 352, 353, 355, 376, 428, 460, 465, 495, 500
 Mihălești 43, 84, 216, 217, 224, 278, 299, 312, 320, 373
 Mihnea cel Rău 43
 Miklosich, Franz 34, 90, 522, 533
 Milan *vezi* Obrenović Milan
 Mill, John Stuart 647
 Mille (Milca), Constantin 107
 Millo, Alexandru Vasile 8, 294, 304, 323, 324, 365, 492, 590, 592, 593, 596, 636
 Millo, Matei 277, 371, 382, 588
 Minovici (funcționar) 499
 Mircea cel Bătrîn 40, 41, 53, 54, 90, 94, 105, 136, 158, 270, 284, 395, 523
 Mircea Ciobanul 43
 Mirescu (familie) 500
 Miron, Dionisie 9
 Mitrofanovici, Vasile 65
 Moangă, Vasile 285
 Mocioni, Alexandru 208, 271, 565, 583
 Mohanu, Constantin 542, 647
 Moldovan, Ioan Micu 48
 Molière (Jean Baptiste Poquelin) 299
 Montanelli, Giuseppe 538
 Morariu Andreievici, S. 65
 Moroianu (familie) 500
 Most, Johann Joseph 112, 113, 538
 Müller (comerciant) 353, 499
 Munteanu, George 647
 Muntureanu (arhitect) 259, 499
 Murad V 157, 549
 Murărașu, D. 645, 646, 647
 Mureșanu, Camil 646
 Muscă, Vasile 647
 Musicu 151
 Mustafa-Aga 45
 Mușat, Mircea 647
 Mușatini (familie domnitoare) 91, 353, 355, 499
- N**
- Nacu, I. 353, 499, 500
 Napoleon I 25, 100, 188, 239, 356, 451
 Napoleon III 336, 370
 Nădejde (frații) 107, 211–213, 537, 566, 567
 Nădejde, Gheorghe 566
 Nădejde, Ioan 566
 Neagoe Basarab 42, 44, 106, 536
 Nechita, Vasile C. 645, 647
 Neculce, Ion 490
 Nedelcovici (comerciant) 353, 499
 Negri, Constantin 110
 Negruzzi, Costache (Constantin) 277
 Negruzzi, Iacob 545, 626, 645, 646

Negură, Iancu 96, 194
 Nepos, Cornelias 61
 Netea, Vasile 646
 Newski, Alexandru 116
 Nichita *vezi* Niegos, Nichita Petrovici
 Nicolae I 91, 114, 120, 123, 125, 148, 541
 Nicolae II 92
 Nicolici (colonel) 233
 Niegos, Nichita Petrovici 290
 Nifon 42
 Nitsche (inspector) 426
 Nobiling 113, 289, 463
 Nordling 223
 Nottara, Constantin I. 365, 514
 Nourrit 509
 Nus, Eugène 641
 Nuță, Ion 647

O

Oarcă, Ion 285
 Obedenaru, Mihail 340
 Obedeni 223
 Obrenović, Alexandru 290
 Obrenović, Maria 290
 Obrenović, Mihail 290
 Obrenović, Milan 94, 282, 290, 291
 Odobescu, Alexandru 277, 376, 544
 Offenbach, Jacques 40
 Offenheim (bancher) 265
 Olănescu (familie) 500
 Omer Pașa 351
 Opolzer, Celestina 65
 Oppler (Opplav), V.A. 353, 499
 Oprea, Alexandru 4, 647
 Opreșcu, Eugenia 4
 Orășanu, N. T. 172, 226, 417, 428, 462, 562, 572
 Orlof, Alexandru 115, 149
 Orlof, Grigorie 115
 Ornea, Z. 646
 Orsini, Felix 353, 375
 Osman Pașa 345
 Ovidiu (Publius Ovidius Naso) 61

P

Pahlen, Peter Ludwig 120
 Pailleron, Edouard 611
 Pallavicini (marchiz) 244
 Panaioti, C. 353, 499
 Panaitescu, Dumitru D. 647
 Pandrav, D. 353, 499, 500
 Panin, Nichita Petrovici (conte) 115
 Panu, Anastasie 110
 Panu, Gheorghe 219, 220, 359, 360, 400, 402, 569, 570, 618
 Panu, Ion 406
 Papadopol-Calimach, C. 626
 Paparrigopoulos, Constantin 283
 Papazoglu I. 353, 499
 Papazu 499
 Pascal, Blaise 31, 647
 Pascaly, Mihail 353, 364, 365, 499, 619, 641

Passek (căpitan) 115
 Pasvantoglu 266
 Pașcanu (familie) 286
 Pașl (mare duce) 115, 118
 Paul I 114, 120, 121, 123, 539, 540
 Paul de Alep 45, 355
 Pausz (familie) 69
 Pătărlăgeanu, Radu 132, 154, 173, 212, 264, 333
 Pătărlăgeani 127, 133, 137, 195, 224, 394, 463, 465, 571
 Păucescu, Grigore G. 5, 53, 227, 338, 526, 649
 Pencovici, Eustațiu 194, 232, 411, 453
 Pereira (frații) 248, 251–253, 467, 469, 472, 473, 476
 Pericle 490
 Perpessicius (Panaitescu, Dumitru) 647
 Perticari (avocat) 353, 499
 Pescu, Gheorghe 353, 500
 Petrovan, Grigore 368, 609
 Petru III 114, 115, 116, 539
 Petru cel Mare 45, 100
 Petru Răres 104, 105
 Petru Șchiopul 296
 Pezzana Gualtieri, Giacinta 111, 124, 538, 541
 Pherekyde (Pherichydis), M. 95, 119, 121, 151, 152, 266, 267, 273, 277, 283, 284, 294, 296, 306, 310, 313, 334, 353, 392, 405, 409, 435, 444, 492, 495, 499, 502, 542, 564, 627
 Pherekyzi 278, 284, 321, 346, 396, 409
 Pietraru, Ioan C. 21, 47, 92, 104, 462, 508, 509, 518, 537, 640
 Pilat, Constantin 459, 497, 637
 Pildis (funcționar) 353, 500
 Piro, Alexandru 646
 Pișca, Dimitrie 41, 69, 209, 224
 Pitagora 48
 Pitey (consilier) 124
 Planche, Aug. 614
 Plato (Platon) 55, 344, 520, 602
 Platter, Julius 258, 391, 615
 Pliniu cel Bătrîn (Caius Plinius Secundus) 61, 527
 Plutarh 521
 Pobedonocov, Constantin Petrovici 186, 187
 Pociu, Iosif 292, 302
 Pogor, V. 569
 Pop, Augustin Z. N. 646
 Pop, Georgiu 534
 Pop Martjan, Dionisie 179, 277, 293, 320, 596
 Popa, George 551
 Popa-Tache 339
 Popasu, Pantelei 8, 417, 428, 567, 592, 601, 622, 623
 Popazu, Fotea 499
 Popoa, Nicolae 79, 161, 534, 550, 551
 Popescu, Ana 371
 Popescu, Eufrosina 365
 Popescu, Nicolae D. 641
 Popescu Teișan, Ilie 527
 Popovici, D. 371
 Popovici *vezi* Urechilă, V. A.

Poroineanu, C. 206
 Poros (Porin) 196
 Porumbescu (familie) 500
 Posan, Iosif 292
 Poteci 223
 Potocki (familie) 356
 Potsa, Iosif *vezi* Pociu, Iosif
 Pouillet, M. E. 521
 Prochaska, Karl 575
 Prodanescu 313
 Protopopescu-Pache 579
 Protot, Eugène 509
 Pruncu, Iordache 500
 Ptolemeu I Sufăr (Ptolomeu I Lagos) 30
 Pumnul, Aron 526
 Pyat, Felix 38

Q

Quatrefages de Bréau, Jean Louis Armand de 313, 594
 Quesnay, François 386
 Quintescu, Nicolae 566
 Quintilian (Marcus Fabius Quintilianus) 31

R

Racine, Jean 31, 193
 Racovița, Dumitrușcu 499
 Radetzki, Feodor Teodorovici, 96
 Radovici, G. 149, 353, 500, 538, 548
 Radowitz, Joseph Maria von 448
 Radu 338
 Radu I (Radu Negru) 304, 444
 Radu, C. 445
 Radu cel Frumos 40, 41
 Radu cel Mare 40, 41, 42
 Radu, Iorgu 152, 153, 549
 Radu-Leon (domnitor) 277, 295, 313, 490, 493, 500, 636
 Radu Șerban 105
 Rafailovitch 569
 Rahtivanu, M. 500
 Ralet, Dimitrie 110
 Ramsinit (faraon) 221
 Rampsint Îngăduitorul *vezi* Carol I
 Ranc, Arthur 354
 Rapanovici 329
 Rațiu, Ileana 4
 Rațiu, Ioan 534, 551
 Razumovskii, Kiril Grigorievici 115
 Răducănu, Ion 614
 Rădulescu, C. N. 622
 Rădulescu-Pogonenu, I. A. 646
 Râmnicănu *vezi* Romniceanu, Grigore
 Redif Pașu 157
 Reinisch, Leo 221, 570
 Renan, Ernest 32, 513, 521
 Renato, Matteo 519
 Rezest (cavaler) 233
 Ricardo, David 8, 387
 Rietz, G. 353, 499
 Ristić, Jovan 282, 297, 442

- Robespierre, Maximilien de 148, 183
 Rochefort, Henri 42, 112, 153, 538
 Rocher, Wilhelm 386, 614
 Roman, Visarion 534, 551
 Romanenko, A. 232
 Romanescu, Aristizza 405, 511
 Romanov (familie domnitoare) 114, 156
 Romniceanu, Grigore 63
 Rosenblüth 444
 Rosenthal, Constantin Daniel 375
 Rosenthal, Em. 200, 201, 202, 203, 274, 359, 360, 375, 513, 606
 Rosenthal 375
 Rosetești 273
 Rosetti, C. A. 8, 22, 24, 25, 33, 37, 40, 41, 46, 47, 50, 69, 74-76, 83, 95, 96, 103, 118, 119, 121-123, 128, 129, 132, 133, 138, 143, 145, 148, 154, 155, 159, 170-172, 174-179, 189, 190, 193, 198, 199, 201, 202, 204-207, 209-214, 217-220, 223, 225, 226, 228, 230, 240, 241, 261, 262, 264, 266, 267, 272-274, 278-281, 284, 286, 292-296, 299, 300, 306, 309, 310, 313, 321, 325-327, 330, 332-334, 339-343, 346, 348, 349, 352, 353, 359-362, 365, 366, 369, 372, 388, 391, 392, 394, 396, 399, 400, 402, 403, 407-409, 417, 418, 420, 422, 444, 445, 448-450, 453, 454, 459, 462, 490, 492, 494, 495, 497, 499, 508, 509, 532, 544, 548, 553, 554, 556, 562, 564, 566, 567, 569, 570, 572, 580, 581, 584-586, 589, 591, 597, 602, 603, 605, 606-608, 617, 618, 620, 623, 631, 632, 638, 646
 Rosetti, Horia 112, 132, 340, 538
 Rosetti, Mircea 340, 499, 538
 Rosetti, Theodor 5, 185, 186
 Rosetti, Vintilă 108, 112, 132, 149, 172, 499, 538
 Rosnozanu (familie) 286
 Rosny, Léon de 338, 600
 Roșescu, D. 641
 Rotaru, Rodica 646
 Rothschild, James de 251-253, 469, 470, 472, 473
 Rötcher, H. Th. 645
 Roustan 436
 Rubinstein 569
 Rückman, P. I. 587
 Rusacov 463
 Russel, Nicolae 132
 Rusticus 18
 Rusu, Aurelia 645
- S**
- Sachelarie, Stavru 357, 606, 619
 Saegiu, Emilia 511
 Saint-Germain-Leduc 614
 Salisbury, Robert Cecil 85
 Sallet, Friedrich de 113, 538
 Salustiu (Caius Sallustius Crispus) 61
 Salzburg (baron) 292
 Sand, George 32, 521
 Sarandi, Frosa 406
 Say, Jean Baptiste 8, 386, 613, 614
 Săhleanu, Victor 647
 Scaliger, Julius Cesar 193
 Scariatin (ofiter) 121
 Scarzuli 228, 334
 Scheenfeld (maregal) 34
 Schelling, Friedrich Wilhelm Joseph 638
 Schiller, Friedrich von 111, 113, 416
 Schina, M. 353, 499
 Schipec, Ferdinand H. 511
 Schipek, Franz 196, 511, 561
 Schoissnigg (baron) 65
 Schopenhauer, Arthur 613
 Schwartz vezi Ciurnea I.
 Schwartzfeld, Elias 567
 Schwartzfeld, M. 616
 Secula, George 551
 Serachitopol, Dima 151
 Serdaru, Iorgu 201
 Serghescu, Marin 587
 Sergiu, Dimitrie 353, 499
 Serrano y Dominguez, Francisco 131, 543
 Serrurie, Grigore 75, 107, 117, 132, 173, 198, 212, 264, 266, 267, 280, 285, 323, 324, 328, 333, 339, 342, 344, 366, 465, 499, 604
 Serurii 22, 29, 74, 83, 108, 224, 402, 460
 Sever Pașa 82
 Severin, Emanoil 119, 353, 499
 Sextus Empiricus 18
 Shakespeare, William 463
 Siborne (colonel) 232, 233, 242, 453, 576
 Sihleanu, Ștefan 29, 52, 132, 376, 465, 541, 542
 Simion (Simoon) Cucernicul, Cuviosul vezi Mihălescu, Simion
 Simonidis 495
 Simulescu 176, 300, 398, 399
 Simulești 48, 218, 223, 240, 299
 Sina (familie) 163, 168
 Slaveicov, Petko 234, 243, 573
 Slavici, Ioan 8, 126, 239, 542, 574, 583, 590, 646, 647
 Slătineanu, Iordache 448, 499
 Slăvescu, Ștefan 399
 Slăviceanu, Gheorghe 132, 200, 201, 202, 512, 542, 563
 Smith, Adam 102
 Snagoveanul, Iosaft 31
 Socrate 134
 Solescu (familie) 286
 Soliman (Suleiman) II Magnificul 193, 195, 196
 Soliman Bețivul 196
 Solimani 196
 Solomon, Ion 285
 Spencer, Herbert 520, 566
 Sprinceană, Marin P. 330
 Staicovici (comerçant) 353, 500
 Stăncescu, C. 353
 Stănescu, C. I. 610
 Stătescu, Eugen 80, 95, 116, 136, 214, 218, 228, 230, 353, 435-437, 445-449, 452-455, 503, 542, 564, 622, 627, 629, 639
 Stătescu, Paul 572
 Stătești 23, 24
 Stârcea, Eugeniu 65
 Stelorian (rentier) 353, 499
 Stăhănescu, George 126, 365, 542
 Stockfisch (antreprenor) 512
 Stolojan, Anastase 53, 73, 74, 75, 157, 189, 190, 242, 304, 310, 326, 342, 392, 605
 Stoltykov (conte) 118
 Strajanu, Mihail 527
 Strat, Ioan 49, 277
 Stratilat, G. 338
 Strauss, Eduard 65
 Stravolca 566
 Strehăianu 285
 Stroussberg, B. H. 24, 37, 49, 58, 70-74, 77, 78, 80, 81, 90, 91, 100, 103, 119, 131, 135, 139, 148, 150, 151, 153, 177, 194, 205, 209, 210, 233, 260, 266, 295, 332, 337-339, 366, 377, 388, 450, 460, 473, 499, 622
 Stroussbergi 408
 Sturdza (Sturza, familie) 500
 Sturdza, Dimitrie A. 50, 80, 89, 158, 190, 349, 550, 557
 Sturdza (Sturza), Grigorie Mihail 37, 42, 95, 96, 450, 587
 Sturdza, Ioan (Ionița) Sandu (Sturza) 90
 Sturdza (Sturza), Mihai Grigore 43, 95, 110, 309, 494
 Sadullot-Bei 157
 Sutor, E. 65
 Suțu (Sutzu), Alexandru 495
 Suvorov, Aleksandr Vasilievici 120
 Szende (Frummer) 69
 Szentivany, Nicolae 291
- Ș**
- Șaguna, Andrei 153, 355
 Șincai, Gheorghe 151, 277, 346, 414
 Șismanizi (dinastie) 181
 Șorr 359
 Ștefan cel Mare 40, 41, 104, 106, 158, 228, 270, 276, 278, 333, 355, 395, 415, 585
 Ștefan I cel Sfânt 161, 246, 355
 Ștefan (Ștefăniță) Tudor vezi Gheorghe Ștefan
 Ștefanelli, T. V. 8
 Ștefănescu, Th. 353
 Știrbei 498
 Știrbei, Al. 5, 579
 Știrbei, Barbu 23, 178, 309, 353, 383, 494
 Ștrepel, Gabriel 552
 Șuțu, Alexandru 495

- T**
- Taaffe, Edouard von 124, 349, 541
 Tache *vezi* Giani, Dimitrie
 Tacit (Publius Cornelius Tacitus) 61, 160, 172
 Tacit, Tului 548
 Taine, Hippolyte 513
 Talbanof 120
 Talleyrand, Charles Maurice de 388
 Talysin (general) 120
 Tamerlan (Timur Lenk) 41
 Tannery, Paul 545
 Tardini-Vlădescu, Fany 357, 358, 606
 Tatarinof 120
 Tausig (furnizor) 513
 Tausig, Bernhard 219
 Teodorescu, G. Dem. 525
 Teodorovici, Constantin 647
 Teodorovici, Maria 647
 Teodosie 105
 Teofan (mitropolit Ardeal) 268
 Teplov 115
 Teriachiu, Alexandru 127, 231
 Teulescu, P. 5
 Thiel, Frédéric 622
 Thiers, Adolphe 357
 Thunmann, John 163, 335
 Tiller (baron) 65
 Tissot, Charles-Joseph 83
 Tisza, Kálmán 246, 247, 271, 288, 316, 576
 Tisza, Ludovic 246
 Tocilescu, Grigore 497
 Tocqueville, Charles Alexis Clérel de 169, 647
 Torouțiu, I. E. 646
 Traian (Marcus Ulpius Traianus) 324, 405
 Trancă, Temelie 339
 Triandafil, Gr. 5, 626
 Trinquet, A.-L. 509
 Trișcu, Al. 338
 Trombitașu, Anania 551
 Trubetzkoi, Serghei Petrovici 116
 Tucidide 31, 521
 Tudor *vezi* Vladimirescu, Tudor
 Tudor, Ștefan *vezi* Gheorghe Ștefan
 Turgot, Anne Robert Jacques 323
 Tzony, Miltiade 566
- T**
- Țarălungă, Terinte 286
 Țepeluș *vezi* Basarab Țepeluș
 Țirka *vezi* Circa
- U**
- Udriște, Dragomir 42
 Ugron 287
 Uhrinovschi, Iosif 591, 609
 Urdăreanu, Ion 285
 Ureche, Grigore 379
 Urechiă, V. A. 136, 353, 499, 542, 564, 566, 600, 621, 629
 Urleanu, Barbu 285
- V**
- Valois (familie domnitoare) 463
 Varlaam 268
 Vasilco, Alexandru 65
 Vasile, Lupu 284, 286, 287, 377, 459, 490, 632
 Vasilescu (muzician) 511
 Vatamaniuc, Dimitrie 4, 10, 542, 632, 634, 635, 636, 637, 639, 646, 647
 Vatamaniuc, Magdalena D. 645
 Văcărescu, Barbu 499
 Văcărești 498, 500
 Vellescu, Ștefan 365, 499, 514
 Ventura, Grigore 241, 499, 518, 531, 553, 585, 640
 Vermont, Bernard Varvara 259, 353, 499
 Vernescu, Gheorghe 90, 121, 288, 338, 339, 365, 430, 437, 533
 Verussi, Petru 220, 353, 499, 569, 570
 Vidrașcu, A. 76, 163, 309, 552
 Villacros, Ioan 353, 499
 Villetard, Edmond 610
 Virchow, Rudolf 112, 313, 540, 594
 Virgil (Publius Virgilius Maro) 61, 193
 Vishnu 128, 543
 Vitza 80
 Vlad Dracul 40, 41
 Vlad Țepeș 40, 41, 42, 44, 300, 404, 436, 591, 630
 Vladcovschi, Petru 645
 Vladimirescu, Tudor 74, 267, 268, 277, 278, 284, 285, 294, 346, 498, 499, 586, 637, 638
 Vladislav 338
 Vlădescu, Al. 500
 Vlădescu, Alexandru 357, 606
 Vlădicescu, Iancu 357, 358
 Vogoridi, Nicolae 177, 234, 555
 Volkof, Theodor 115
 Volkonski, Piotr Mihailovici 115, 124
- U**
- Voltaire (Arouet, François-Marie) 31, 312, 354, 386
 Voronzov, Semeon 123
 Voronzof (contesa) 115
 Vulcan, Iosif 594
 Vulturescu, Iordache *vezi* Mărzescu, Gheorghe
- W**
- Wachmann, Eduard 510
 Waddington, William Henry 335, 336
 Wanda 339
 Warszawski, A. N. 48, 74, 91, 151, 173, 198, 205, 207, 218–221, 223, 228, 329, 569
 Weber, M. M. 223
 Werder, Karl 67, 528
 Wertheim (baron) 65
 Wilhelm (arhiduce) 427
 Wilhelm I 514
 Windhorst, Ludwig 114
 Wineter 511
 Wirth, Max 250, 252, 468, 470–472, 577, 633, 636, 649
 Wolkof *vezi* Volkof, Theodor
 Wolkowsky *vezi* Volkonski Piotr Mihailovici
 Worms, Fernand 31, 521
 Wylie, Jacques 123, 124
- X**
- Xantho, M. 353, 499
 Xenia (ducesă) 92
- Y**
- Ypsilant, Alexandru, 266, 285, 366
- Z**
- Zahărescu, Pandele N. 330
 Zahariadi (Zaharidi), A. 353, 500
 Zalomit, Ioan 32, 521
 Zamfirescu, T. C. 274
 Zankov, Dragan 225, 229, 243, 247
 Zeeman (medic) 429
 Zenide, M. 500
 Zillner (medic) 429
 Zola, Emile 124, 513, 541
 Zubof (frații) 120
 Zubof, Plator 120

2. [„VARIU ÎN ADEVĂR...”], „Timpul”, 14/26 ianuarie 1881.	28
3. [„OPT ȘI CU A BRÎNZEI NOUĂ...”] „Timpul”, 17/29 ianuarie 1881, reprodus în „Binele public”, 18 ianuarie 1881.....	35
4. Articolul KONIGREICH RUMANIEN, apărut în ziarul vienez „Deutsche Zeitung”, 1/13 martie 1881, comentat de Eminescu în editorialul [„ÎN PRIVIREA IDEIL...”], 5 martie 1881.	93
5. Articolul lui F. Kanitz, DIE MACEDO-WALACHEN, publicat în „Allgemeine Zeitung”, 28 aprilie 1881.	164
6. Editorialul [„E. KANITZ, SCRIITOR...”], „Timpul”, 9 mai 1881, traducerea articolului lui E. Kanitz DIE MACEDO-WALACHEN.	165
7. Editorialul [„E. KANITZ, SCRIITOR...”], reprodus în „Românul”, 14 mai 1881 cu titlul ROMÂNII DIN MACEDONIA	166
8. Editorialul [„F. KANITZ, SCRIITOR...”] reprodus în „Telegraful român”, 19 mai 1881, cu titlul ROMÂNII DIN MACEDONIA.	167
9. CULEGERE DE ARTICOLE D'ALE LUI M. EMINESCU, prima ediție a publicisticii din „Timpul”, întocmită de Gr. G. Păucescu.	227
10. Pagină din suplimentul ziarului „Allgemeine Zeitung” din care Eminescu traduce	244
11. Pagină din „Neue freie Presse” din 27 mai/8 iunie 1881 în care se relatează despre interpelarea lui Gh. Chițu	245
12. CREDITUL MOBILIAR, „Timpul”, 16 iulie 1881.	249
13. Tratat puse la contribuție de Eminescu în publicistica sa	258
14. [„SPRE RĂSĂRIT NU SPRE APUS !...”], „Timpul”, 26 iulie 1881.	322
15. Tratat puse la contribuție de Eminescu în publicistica sa.	384, 385
16. Editorialul [„ÎMBLĂ VORBA...”], „Timpul”, 4 noiembrie 1881, reprodus în „Gazeta Transilvaniei”, 8/20 noiembrie 1881.	393
17. Editorialul WIEN, 28. NOVEMBER, publicat în „Neue freie Presse”, în 17/29 noiembrie 1881, tradus de Eminescu, [„CONTINUĂM A REPRODUCE...”], „Timpul”, 21 noiembrie/3 decembrie 1881.	412
18. Articolul DIE RUMÄNISCHE THRONREDE, publicat în „Die Presse”. 17/29 noiembrie 1881, tradus de Eminescu, [„ÎNTRE TOATE ARTICOLELE DE FOND...”], „Timpul”, 24 noiembrie /6 decembrie 1881.	439
19. Editorialul WIEN, 23. DEZEMBER, publicat în „Fremden-Blatt”, 12/24 decembrie 1881.	440
20. Editorialul WIEN, 23. DEZEMBER, comentat de Eminescu în articolul [„CONTELE HOYOS SOSIND LA VIENA...”], „Timpul”, 15/27 decembrie 1881.	441
21. [„CEEĂ CE-MI ROADE INIMA...”], BAR, 2276, 191, cu intervenții străine în textul lui Eminescu.	461
22. DOMNUL BRĂȚIANU CONFIRMÎND ȘTIREA. BAR, 2264, 243, paginat de Eminescu 1.	464
23. CREDITUL MOBILIAR, BAR, 2264, 78, paginat de Eminescu 1.	466
24. CREDITUL MOBILIAR (2), BAR, 2264, 94, cu trimitere la tratatul lui Max Wirth.	471
25. SOCIETE DE L'UNION GENERALE, BAR, 2264. 169, informații extrase din „Neue freie Presse” , 2 august 1881.	482
26. [„CE BINE SE AȘEZASE FIRMA...”], BAR, 2264, 24, paginat de Eminescu 1.	489
27. [„CE BINE SE AȘEZASE FIRMA...”], BAR, 2264, 31, paginat de Eminescu 8.	491
28. [„ȘI DACĂ NE ÎNTREBAM CARE E CAUZA...”], BAR. 284, paginat de Eminescu 7.	649

¹ Manuscrisele după care s-au făcut reproducerea din acest volum aparțin fondului de manuscrise românești ale secției de manuscrise a Bibliotecii Academiei Republicii Socialiste România (BAR). După colecțiile din fondurile aceleiași biblioteci sînt făcute și reproducerea după cărți. Titlurile sînt ale celor din volumul de față. Reproducerea din presa germană sînt făcute după publicațiile din colecțiile Bibliotecii Naționale din Viena (National Österreichische-Bibliothek). Fotografiera ca și copierea acestor documente s-a făcut în Atelierul Foto al Bibliotecii Academiei Republicii Socialiste România.

